14

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE ROMA
8
32 — E
28

F. 407.

8.32.E.28

~~VIIII C 84 — 85 — f. 20~~

AVTHO-
RITATVM SA-
CRAE SCRIPTV-
RAE ET SANCTORVM

PATRVM, QVAE IN CA-
techiſmo Doctoris
PETRI CANISII THEOLOGI SOCIE-
tatis IESV citantur, & nunc primùm ex ipſis fontibus fide-
liter collectæ, ipſis Catechiſmi verbis ſubſcriptæ ſunt,

PARS QVARTA

DE ALTERA PARTE IVSTITIAE CHRI-
ſtianæ, quæ in bonis conſectandis eſt poſita, ſiue
DE BONIS OPERIBVS, VIRTVTIBVS,
Donis, Beatitudinibus, Conſilijs & Nouiſsimis.

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

II. PETRI I.
Satagite vt per bona opera certam veſtram vocationem & electionem faciatis.

IOANNIS V.
Procedent qui bona fecerunt, in reſurrectionem vitæ: qui verò mala egerunt, in reſurrectionem iudicij.

COLONIAE
Apud Geruuinum Calenium & hæredes Iohannis Quentel,
Anno M. D. LXX.

Cum grátia & priuilegio Summi Pontif. Pij V. Item
Roman. Imperatoris Maximiliani II.
in Decennium.

Bibliothecę S. Marię Transpontinę

PIVS PAPA V.
DILECTO FILIO GERVI-
no Calcnio, Typographo Colonień.

DIlecte Fili Salutē & Apoſtolicam benedictionem. Cùm tu, ſicut accepimus, nōnullos de probatis Sanctorum hiſtorijs à Dilecto filio Laurentio Surio optima fide collectis, necnon alios Tomos ſeu libros dilecti filij Petri Caniſij presbyteri ſeu religioſi Societatis IESV de doctrina ſiue Inſtitutiōe Chriſtiana inſcriptos, vnà cum certis Annotationibus, nondùm impreſſos, tua impenſa imprimi facere desideres: Nos tibi, quem in excudendis huiuſmodi Tomis ſeu libris graues impenſas ſubire neceſſè eſt, nè ex beneficio omnibus Chriſti fidelibus collato detrimentum aliquod ſentias, opportunè prouidere, ac te in tuo laudabili & Reipublicæ Chriſtianæ perutili propoſito confouere volētes, & à quibuſuis Excommunicationis, ſuſpenſionis & interdicti, alijsq́ Eccleſiaſticis ſententijs, cenſuris & pœnis à iure vel ab homine quauis occaſione vel cauſa latis, ſi quibus quomodolibèt innodatus exiſtis, ad effectum præſentium duntaxàt conſequendum, harum ſerie abſoluentes, & abſolutū fore cenſentes: Motu proprio non ad tuam vel alicuius pro te nobis ſuper hoc oblatæ petitiōis inſtantiam, ſed ex certa ſcientia & mera deliberatiōe noſtris tibi Tomos ſeu libros præfatos per te vel aliū ſeu alios imprimendi, & impreſſos ven-

dendi licentiā & facultatem plenam & liberam Apoſtolica authoritate per præſentes concedimus: Necnō omnibus & ſingulis impreſſoribus, librarijs, & mercatoribus tam in Italia quàm extra Italiam conſtitutis, in virtute ſanctæ obedientiæ & ſub Excommunicationis ſententiæ, necnō in terris ſanctæ Romanæ Eccleſiæ mediatè vel immediatè ſubiectis, ſub amiſsionis Tomorum ſeu librorum huiuſmodi, ac mille ducatorū auri de Camera, pro vna Cameræ Apoſtolicæ, et altera medietatibus tibi, tuisq; hæredibus & ſucceſſoribus irremiſsibiliter loco damnorum applicandorū pœnis, per alios abſq; tuî & hæredum vel ſucceſſorū tuorū expreſſo mandato aut licentia habita excudentes, ſeu imprimētes, aut vendentes, totiès quotiès id fecerint, eo ipſo incurrēdis, nè eoſdem tomos ſeu libros infra decennium proximè futurū ab illorū impreſsione computandū, in quibuſuis literarū characteribus, aut parua, mediocri, ſeu magna, vel alia quacunq; forma alicubì imprimere, neq; per alios impreſſos vēdere abſq; expreſſa tuî vel hæredum & ſucceſſorū præfatorum licentia vel conſenſu audeāt vel p̃ſumant, & ità per quoſcunq; iudices & commiſſarios quauis authoritate fungentes, ſublata eis & eorum cuilibet quauis aliter iudicandi, interpretandi facultate & authoritate, iudicari & diffiniri debere: Ac quicquid ſecùs ſuper his à quoquam quauis authoritate ſcienter vel ignoranter attentari contigerit, irritum & inane decernimus: Mandantes nihilominùs Motu ſimili ſub in-

ter-

terdicti Eccleſiaſtici & ingreſſus Eccleſiarum Venerabilibus Fratribus noſtris Colonienſ. & quorunuis aliorum ciuitatum & locorum Archiepiſcopis, Epiſcopis, ac dilectis filijs illorum vicarijs ſeu officialibus, legatis, vel Vicelegatis, ac ſub primò dictis pœnis, Gubernatoribus, Poteſtatibus, & alijs quibuſuis Iudicibus quibuſcunque authoritate & officio fungētibus, quatenùs quotiès pro parte tua, & ſucceſſorū tuorum, vel alicuius eorum huiuſmodi fuerint requiſiti in præmiſsis, efficacis defenſionis præſidio aſsiſtentes, faciant authoritate noſtra inhibitionem præfatam inuiolabiliter obſeruari: ac te, tuosq; hæredes & ſucceſſores præfatos huiuſmodi, illorumq; ſingulos conceſsione pacificè frui & gaudere: Ac impreſſores, librarios, mercatores, fautores, ſcientes & non reuelantes, quos inhibitioni præfatæ contrauenisſe eis conſtiterit, excōmunicationis & alias ſententias, cenſuras & pœnas huiuſmodi incurriſſe declarent, ac pro talibus publicè nunciari mandent, & faciant, contradictores quoſlibet & rebelles per eaſdem cenſuras & pœnas, appellatione poſtpoſita, cōpeſcēdo: inuocato etiam ad hoc, ſi opùs fuerit, auxilio brachij ſecularis: Nō obſtātibus Cōſtitutiōibus et Ordinatiōibus Apoſtolicis, Priuilegijs quoq;, Indultis, et literis Apoſtolicis ſuper imprimēdorum Tomorū facultate quibuſuis perſonis cuiuſcunque dignitatis & præeminētiæ exiſtentibus etiam motu & ſciētia ſimilibus, ac ſub quibuſuis te-

noribus & formis, necnon clauſulis & decretis conceſsis. Quibus omnibus etiamſi de illis, eorumq́ue totis tenoribus ſpecialis, ſpecifica, expreſſa, et indiuidua: nō aūt per clauſulas generales idem importantes mentio, ſeu quæuis alia expreſsio habenda, aut aliqua alia exquiſita forma ad hoc ſeruanda foret, illorum tenores, àc ſi de verbo ad verbum insererentur, præſentibus pro expreſsis habētes, illis aliâs in ſuo robore permanſuris, hac vice duntaxàt ſpecialiter & expreſsè derogamus: Aut ſi impreſſoribus, librarijs, & mercatoribus p̃fatis vel quibuſuis alijs, cōmuniter vel diuisìm ab Apoſtolica ſit Sede indultum, quòd interdici, ſuſpendi, vel excommunicari non poſsint per literas Apoſtolicas non facientes plenam & expreſſam, àc de verbo ad verbum de indulto huiuſmodi mētionem. Volumus autem & eadem authoritate decernimus præſentium literarum tranſcripta in ipſis Tomis impreſſa in iudicio & extra ſufficere, & plenam fidem facere, regula contraria non obſtante. Datum Romæ apud S. Petrum ſub Annulo Piſcatoris die XXIIII. Septembris, M.D.LXIX. Pontificatus noſtri anno quarto.

Cæ. Glorierius.

IN

S. AVGVSTINVS libro 2. de libero arbitrio, cap. 19. Virtutes quibus rectè viuitur, magna bona ſunt. Species autem quorumlibet corporum, ſine quibus rectè viui poteſt, minima bona ſunt: Potentiæ verò animæ, ſine quibus rectè viui nō poteſt, media bona ſunt. Virtutibus nemo malè vtitur: Cæteris aūt bonis, id eſt, medijs & minimis, non ſolùm benè, ſed etiam malè quiſq; vti poteſt. Et ideò virtute nemo malè vtitur, quia opus virtutis eſt bonus vſus iſtorum, quibus etiam non benè vti poſſumus. Nemo autem benè vtendo malè vtitur.

S. CHRYSOSTOMVS homilia octaua in Geneſim: Nihil virtuti par eſt, chariſſime, quæ nos & in futuro ſeculo è gehēna eripit, & regno cælorū nobis frui concedit, & in præſenti quoquè ſeculo omnibus ſuperiores conſtituit, qui nobis ſine cauſa inſidiantur: & nō hominibus ſolùm, ſed & ipſo ſalutis noſtræ inimico diabolo fortiores efficit. Quid igitur illi par fuerit, quæ nō ſolùm hominibus inſidiantibus, ſed & dæmonibus ſuperiores, ſuī ſtudioſos efficit? Virtus autē eſt, humana omnia deſpicere, futura ſingulis horis cogitare, nullis præſentibus addictū eſſe: ſed ſcire omnia humana vmbram eſſe & ſomnium, & ſi quid his vilius. Virtus eſt, erga negocia huius vitæ non magis quàm erga mortuum affici: & ità vitioſæ operationis expertem, vt ad ea quæ offēdere animæ ſalutē poſſunt, quaſi mortuus quis ſit: viuat aūt, & operetur tantùm ea quæ ſpiritus ſunt: ſicut & Paulus dicebat, Viuo aūt, non iam ego, ſed viuit in me Chriſtus.

ET homilia ſexageſima ſexta in Geneſim: Nè igitur operam noſtram in colligendas opes collocemus, quas relinquamus filijs: ſed doceamus eos virtutem, & benedictionem Dei illis imprecemur. Iſtæ enim, iſtæ maximæ ſunt facultates. Iſtæ ſunt ineffabiles diuitiæ, quæ non abſumuntur, quæ quotidiè ſubſtantiam noſtram augent. Nihil enim virtuti par, nihil virtute potentius: etiamſi mihi dicas eum qui re-

regnum habet, ac diadema gerit: niſi hanc habeat, quouis panniculoſo paupere miſerior erit. Quid enim illi prodeſſe poterit diadema aut purpura, qui virtutē ſua deſidia perdit? Nunquid Dominus externas dignitates ſpectat? nunquid perſonarum gloria permouetur? Vnum eſt illic, quod quæritur, vt per operationem virtutum apertas inuenire poſſimus ianuas fiduciæ in Chriſtum: nam qui nihil fiduciæ hinc defert, inter ignominioſos & deſperantes locum habebit. Hoc igitur omnes conſideremus, & noſtros filios doceamus, vt virtutem rebus omnibus præferant. Theſaurus enim eſt qui nunquam valet conſumi. Theſaurus non hominum dolis, nec latronum inſidijs, non famulorum malitia, non alio quopiam imminui valens, ſed perpetuò manet: ſpiritualis enim eſt, humanis non cedens inſidijs, ſed cum his qui illum accipiunt, & ſobrij eſſe volunt ac prudentes, in futuram vitam migrabit, & eis æterna præparabit tabernacula.

S. PROSPER libro tertio de vita contemplatiua, capite decimoſexto: Omnis ſancta virtus res eſt diuina, incorporea prorsùs atque mundiſſima: quam mentes inquinatæ non inquinant, ſed ipſa inquinatas emaculat: cuius participatiōe formātur informia, ſuſcitantur mortua, ſanantur infirma, corriguntur praua, reconciliantur auerſa. Hanc non habet niſi Deus, & is cui dederit Deus. Quæ in animo habitat, ſed animum corpusque ſanctificat. ad quam nullus accedit inuitus, quam nullus amittit, niſi propria voluntate deceptus. Nemo eam ſibi conferre poteſt, cùm poſſit auferre: aleri autem nec conferre præualet, nec auferre.

DE TRI-

DE TRIPLICI GENERE BONORVM OPERVM.

I

Iuſtitia Chriſtiana circa quæ bona verſatur?

HAec Iuſtitia tam [a] latè patet, vt om̄ia bona, quæ honeſtè, iuſtè ac piè fiunt, in ſe contineat, nobisque expetenda & conſectanda proponat. Vndè ità fideles Apoſtolus commonefacit: [b] *Ambuletis dignè Deo, per omnia placentes, in omni opere bono fructificantes:* [c] *prouidentes bona non tantùm coram Deo, ſed etiam coram omnibus hominibus*. Hic enim noſtræ vocationis, & Chriſtianæ iuſtitiæ per Chriſtum partæ verus eſt vſus, ac fructus proprius, Petro teſte, [d] *vt peccatis mortui, Iuſtitiæ viuamus*. Hoc eſt, quemadmodùm à Paulo explicatum eſt, [e] *Vt abnegantes impietatem & ſecularia deſideria, ſobriè, & iuſtè, & piè viuamus in hoc ſeculo*. In eundem ſenſum nobis proponitur Euangelicum illud: [f] *Vt ſine timore, de manu inimicorum noſtrorum liberati, ſeruiamus illi in ſanctitate & iuſtitia coram ipſo omnibus diebus noſtris*. Nam idcircò redemit nos Chriſtus [g] *ab omni iniquitate, vt mundaret ſi-*

a Chryſoſt. in pſal. 4. & 14 & homil. 23 in Geneſ.

b Coloſſ. 1. b

c Rom 12. d 2. Cor. 8. d Matth. 5. b 1 Petr 2. e

d 1. Pet 2. d

e Tit. 2. d Vide Bern. ſer. 2. de reſurr. Domini.

f Luc. 1. g

g Tit. 2 d

bi populum acceptabilem, ſectatorem bonorum operum. [h] *Ipſius enim* Dei *ſumus factura, creati in Chriſto Ieſu in operibus bonis: quæ præparauit DEVS vt in illis ambulemus.*

h Epheſ.2.b

B Ità conſtanter Paulus ſcribit, omneſque admonet de obſeruanda & colenda ſemper Iuſtitia Chriſtiana. Proindè Ioannes etiam prudenter admonet, & abſolutè definit: [a] *Filioli, nemo vos ſeducat. Qui facit iuſtitiam, iuſtus eſt, ſicut & ille iuſtus eſt: qui facit peccatum, ex diabolo eſt.* Et Iacobus conſtanter docet: [b] *Ex operibus iuſtificatur homo, & non ex fide tantùm. Sicut enim corpus ſine ſpiritu mortuum eſt, ità & fides ſine operibus mortua eſt.* Tum idem rurſùs, [c] *Qui perſpexerit in lege perfectæ libertatis,* (ſiue in legem perfectam quæ eſt libertatis) *& permanſerit, non auditor obliuioſus factus, ſed factor operis, hic beatus in facto ſuo erit.* Nec aliud ſanè voluit Paulus, cùm diceret: [d] *Non auditores legis iuſti ſunt apud Deum, ſed factores legis iuſtificabuntur.*

a 1.Ioan.3.b

b Ia 2.d Aug in præfat in pſal 31. Itē de fide & operib. c 14 Chryſo. hó.2 in Gene.

c Iacob.1.d.

d Rom 2.b

SCRIPTVRAE.

A D Coloſſenſes primo: Ideò & nos ex qua die audiuimus, non ceſſamus pro vobis orantes & poſtulantes, vt impleamini agnitione voluntatis eius, in omni ſapientia & intellectu ſpirituali: vt ambuletis dignè Deo, per omnia placentes, in omni opere bono fructificantes, & creſcentes in ſcientia Dei, in omni virtute confortati ſecundùm potentiam

am claritatis eius, in omni patientia & longanimitate cum gaudio gratias agentes Deo & Patri.

Ad Romanos duodecimo, vt in textu.

Posterioris ad Corinthios octauo Prouidemus enim bona non ſolùm coram Deo, ſed etiam coram hominibus.

Matthaei quinto: Sic luceat lux veſtra coram hominibus, vt videāt opera veſtra bona, & glorificent patrem veſtrum qui in cælis eſt.

Prioris Petri ſecundo: Conuerſationem veſtram inter Gentes habentes bonam, vt in eo de quo detrectant de vobis tanquàm de malefactoribus, ex bonis operibus vos conſiderantes, glorificent Deum in die viſitationis. Quia ſic eſt voluntas Dei, vt benè facientes, obmuteſcere faciatis imprudentium hominum ignorantiam. Hæc eſt enim gratia, ſi propter DEI conſcientiam ſuſtinet quis triſtitias, patiens iniuſtè. Quæ enim eſt gloria, ſi peccantes, & colaphizati ſuffertis? Sed ſi benefacientes patienter ſuſtinetis, hæc eſt gratia apud DEVM. In hoc enim vocati eſtis: quia & Chriſtus paſſus eſt pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt ſequamini veſtigia eius. Qui peccatum non fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius: qui cùm malediceretur, non maledicebat: cùm pateretur, non cōminabatur: tradebat autem iudicanti ſe iniuſtè. qui peccata noſtra ipſe pertulit in corpore ſuo ſuper lignum, vt peccatis mortui, iuſtitiæ viuamus. cuius liuore ſanati eſtis.

Ad Titum ſecundo: Apparuit gratia Dei ſaluatoris noſtri omnibus hominibus: erudiens nos, vt abnegantes impietatem et ſecularia deſideria, ſobriè, & iuſtè, & piè viuamus in hoc ſeculo, expectantes beatam ſpem & aduentum gloriæ magni DEI & Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti. Qui dedit ſemetipſum pro nobis, vt nos redimeret ab omni iniquitate,

& mundaret ſibi populum acceptabilem, ſectatorem bonorum operum.

Lvcae primo: Sicut locutus eſt per os ſanctorum, qui à ſeculo ſunt, prophetarum eius: Salutem ex inimicis noſtris, & de manu omnium qui oderunt nos: Ad faciendam miſericordiam cum patribus noſtris, & memorari teſtamenti ſui ſancti. Iuſiurandum quod iurauit ad Abraham patrem noſtrum, daturum ſe nobis: Vt ſine timore de manu inimicorum noſtrorum liberati, ſeruiamus illi In ſanctitate et iuſtitia coram ipſo omnibus diebus noſtris.

Ad Epheſios ſecundo: Ipſius enim, vt in textu.

Primae Ioãnis tertio, Iacobi primo et ſecundo, et ad Romanos ſecundo, vt in textu.

PATRES.

1 A CHRYSOSTOMVS in pſalmum quartum, vt ſuprà de peccatis, quæſtione 1. A 1.

2 IDEM in pſalmum decimumquartum: Iuſtitia conflatur ex multis virtutibus, & vna virtus actiua non facit iuſtitiam, quemadmodùm nec vna tabula perficit nauigium, nec vnus lapis domum.

Iuſtitia conflatur ex multis virtutibus.

3 ITEM homilia vigeſimatertia in Geneſim ſuper ea verba, Noë homo iuſtus: Eccè & aliam maximam præconij ſpeciem, iuſtus: hac appellatione omnem virtutem complectitur. Hoc enim nomen, iuſtus, conſueuimus dicere de his, qui omnigenam exercēt virtutem.

Iuſtus dicitur qui omnigenam virtutem exercet.

4 BERNARDVS ſermone ſecundo de reſurrectione Domini: Apoſtolus ait: Sobriè, & iuſtè, & piè viuamus. Hæc enim tria ſunt conuerſationi noſtræ maximè neceſſaria: quoniam primum debemus nobis, ſecundum proximo, tertium DEO. Nam qui fornicatur, in corpus ſuum peccat, magno illud priuans honore, & pauendo adijciens, pudendoq; dedecori: tollens membrum Chriſti, & faciens membrum meretricis. Ego autem non ab ea tantùm quæ tam abominabilis eſt, ſed ab omni voluptate carnis continendum dico. Ante omnia igitur perfectam hanc continentiam quære, quam debes tibijpſi. Nemo enim tibi propinquior eſt. Dehinc

Tit. 2.

1. Cor. 6.

hinc adde miſericordiam, quam debes proximo: quia cum eo ſaluandus es. Deindè patientiam, quam debes Deo: quia ab eo ſaluandus es. Omnes enim qui piè volunt viuere in Chriſto, perſecutionem patiuntur. Et per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum cælorum. Vide ergò nè per impatientiā pereas: ſed vniuerſa pro eo ſuſtine, qui prior pro te maiora ſuſtinuit: & apud quē infructuoſa patientia non erit, ſicut ait Propheta: Patientia pauperum non peribit in finem.

1. Tim 3. Act. 14. Pſal. 9.

1 B AVGVSTINVS in præfatione in pſalmum trigeſimumprimum: Quid enim ſcriptura dicit? id eſt, vndè dicit ſcriptura iuſtificatum Abraham? Credidit autem Abraham Deo, & reputatum eſt illi ad iuſtitiam. Ergò ex fide iuſtificatus eſt Abraham. Iam qui audit, non ex operibus, ſed ex fide: obſeruet illam voraginem, de qua locutus ſum. Vides ergò quia ex fide, non ex operibus, iuſtificatus eſt Abraham? faciam ergò quicquid volo, quia etſi bona opera non habuero, & tantùm credidero in DEVM, deputabitur mihi ad iuſtitiam. Si dixit & decreuit, lapſus demerſus eſt: ſi adhuc cogitat & fluctuat, periclitatur. Scriptura autem Dei verusq; intellectus, non ſolùm periclitantem à periculo liberat, ſed & demerſum à profundo eleuat. Reſpondeo ergò tanquàm contra Apoſtolum, & dico de ipſo Abraham, quòd inuenimus etiam in epiſtola alterius Apoſtoli, qui volebat corrigere homines, qui malè intellexerant iſtum Apoſtolum. Iacobus enim in epiſtola ſua, contra eos qui nolebant benè operari, de ſola fide præſumentes, ipſius Abrahæ opera commendauit, cuius Paulus fidem. Et non ſunt ſibi aduerſi Apoſtoli. Dicit autem Abrahæ opus omnibus notum, Abraham filium ſuum immolandum Deo obtulit. Magnum opus, ſed ex fide. Laudo ſuperædificationem operis, ſed video fidei fundamētum. Laudo fructū boni operis, ſed in fide agnoſco radicem. Si enim hoc præter fidē rectā faceret Abraham, nihil illi prodeſſet, qualecunque illud opus eſſet. Rursùm ſi ſic teneret fidem Abraham, vt cùm ei Deus imperaret offerre ſibi immolandum filium ſuum, diceret apud ſemetipſum, Non facio, & tamen credo, quia me etiam contemnentem iuſſa ſua liberat Deus, fides ſine operibus mortua eſt, & tanquàm radix ſine fructu ſterilis atque arida remaneret. Quid ergò? Debemus nulla opera præponere fidei, id eſt, vt ante fidem quiſque dicatur benè operatus? Ea enim ipſa opera quæ dicuntur ante fidem, quanuis videantur hominibus laudabilia, inania ſunt: ità mihi videntur eſſe, vt magnæ vires & curſus celerri-

Gene. 13. Rom. 4. Galat. 3.

In voraginem incidunt, qui ſolam fidem ſufficere colligunt ex Paulo.

Iacobus Apoſtolus ſcripſit cōtra eos qui Paulum malè intelligebāt.

Iacob 2.

Rom. 4.

Nō aduerſantur Paulus & Iacobus Apoſtoli.

Iacob. 2.

Bona opera ante fidē, ſunt veluti curſus extra viam.

mus præter viam. Nemo ergò cõputet bona opera ſua ante fidem: vbi fides non erat, bonum opus non erat. Bonum enim opus intentio facit, intentionem fides dirigit.

2 IDEM in libro de fide & operibus, capite decimoquarto, vt ſuprà de peccatis in Spiritum ſanctum, quæſtione 3. B 1.

3 CHRYSOSTOMVS homilia ſecunda in Geneſim: Cum rectæ fidei dogmatibus vitam quoquè veſtram diligenter curate. Fides enim ſine opibus mortua eſt, & opera ſine fide mortua ſunt. Quantunuìs enim teneamus dogmata, ſi vitam negligamus, nihil nobis ea proderunt. Rursùs ſi vitæ curam diligentem geſſerimus, in fidei autem placitis claudicauerimus, neque ſic nobis aliquid lucri fuerit.

Fides ſine operibus mortua eſt, & contrà.

II

Quem fructum pariunt opera Iuſtitiæ Chriſtianæ?

A Præclarum ſanè atque multiplicem, cùm in hac, tum in futura vita. Huc eñ ſpectat Pauli ſententia,[a] *Pietas ad omnia vtilis eſt, promiſsionem habens vitæ quæ nunc eſt, & futuræ.* Tum alibì ſcriptum legimus, [b] *Bonorum laborum glorioſus eſt fructus.*

B Primùm enim hæc opera ex viua fide, id eſt, per charitatem [c] operante profecta, nõ modò ſigna ſunt Chriſtianæ vocationis, ſed eandem nobis quoq; cõfirmant, certamq; faciunt. Quamobrem Petrus Apoſtolus, qui ad opera bona nuſquàm non cohortatur, hoc etiam adiecit:[d] *Fratres, magis ſatagite, vt per bona opera certam*

a 1.Tim.4.c Prou. 11.c 2.Paral.15.b Matth 10.d 19 d Gen.12.c 15.a Eccl 12.a 36.c Hier.31.c

b Sapient.3. d 10 d Malach.3.d 1.Cor. 15.g Hebr.6.b

c Galat.5.a

d 2.Petr.1.b Cypr. lib.1.epiſt.1.ad Cornelių in fine.

tam veſtram vocationem et electionem faciatis. Hæc enim facientes, non peccabitis aliquandò.

C Secundò gratiam credentibus [e] augent, atque [f] ſanctificationem perficiunt, Apoſtolo teſte: vt hinc etiam Iacobus affirmet, quòd Fides, quæ operibus cooperatur, [g] ex iiſdē quoquè conſummetur.

[e] 2.Cor 9 c Coloſ. 1.b 1.Petr.2.a
[f] 2 Cor 7.a Rom. 6.d Apocal 22 c Eccl 18.c Trident. ſeſſ 6. cap.10.
[g] Iacob.2.d

D Tertiò [h] fidutiam bonæ conſcientiæ pariunt, magisque ad orandum & quidlibet à DEO impetrandum animant. Scriptum eſt enim: [a] *Fidutia magna erit coram ſummo Deo eleemoſyna omnibus facientibus eam.* Et rursùs: [b] *Chariſſimi, ſi cor noſtrum non reprahenderit nos, fidutiam habemus ad Deum: & quicquid petiērimus, accipiemus ab eo, quoniam mandata eius cuſtodimus, & ea quæ ſunt placita coram eo, facimus.* Exemplum extat in Ezechia rege, qui bona conſcientia fretus, ac DEI voce in hoc ipſo comprobatus, dixit: [c] *Obſecro Domine, memento quæſo, quomodò ambulauerim coram te in veritate, & in corde perfecto: & quod bonum eſt in oculis tuis, fecerim.*

[h] Ioā.3.c 1.Ioā.4.e Iacob.1.d Gal.6.a
[a] Tob.4.b
[b] 1.Ioan.3.d Ioan. 15.a Aug in præfat. in pſalm.31.
[c] Eſaiæ 38 a 4.Reg. 20.a Pſal.7 b 16.a d 17.b c 25.a c 34.d 131.a

E Demùm id efficiunt, vt laborantes in vinea CHRISTI, [d] denarium diurnum accipiamus, hoc eſt, promiſſam æternæ vitæ mercedē, iuſtitiæque [e] coronam, quam in Eccleſia Dei

[d] Matt.20.a Aug. tract.67. in Ioann. & Gregor lib.4. dialog. cap.35.
[e] 2 Tim.4.b Ia.1.b

[f] man-

f Matth.19.c g Ioan 3.c 15 a h Eccl 16.b Heb. 13 c Sap.3.a 2 The. 1.b Apoc 3.a Trid. ſeſſ 6.c.16.Cypr. de vnitate Eccleſ. Au.epi 105 & l.de morib. eccl.ca-thol.cap.25.

a Mat.20 a Sap 5 c b Pſal.18 c Heb 11 b c Luc 14 c Col. 3.d Eph 6 b 2.Cor. 4 d Au.in pſal 93. c Pſal 118.a Matt. 19.b Au.in pſ.120. d 2.Tim 4 b Aug. hó.14.ex 50.li͞e in pſalm.83. & 100 & tract.3.in Ioan 2. Cóc.Arauſie. c.18. Matt.5 b 6.a b 10.d Apocalyp.2.b c g 3.e d 14.c e Matth.19.c f Ioan 5.e Matt 25. b c d Au.in pſ 49.

g Matth.7.c

[f] mandata ſeruãtes, [g] in Chriſto [h] promeremur. Ait igitur Dominus, [a] *Voca operarios, & redde illis mercedem.* Ait Dauid, [b] *Seruus tuus cuſtodit ea,* diuina ſcilicet præcepta*: in cuſtodiendis illis retributio multa.* Ac iterùm, [c] *Inclinaui cor meum ad faciendas iuſtificationes tuas in æternum propter retributionem.* Ait & Paulus : [d] *Bonum certamen certaui, curſum conſummaui, fidem ſeruaui : in reliquo repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iuſtus Iudex: non ſolùm autem mihi, ſed & ijs, qui diligunt aduentum eius.* Ait deniquè & ipſe Chriſtus : [e] *Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata.* Et iterùm : [f] *Procedent qui bona fecerunt, in reſurrectionem vitæ: qui verò mala egérunt, in reſurrectionem iudicij.* Tum alibì : [g] *Qui facit voluntatem Patris mei qui in cælis eſt, ipſe intrabit in regnum cælorum.*

h Ap.22 c Eccl 18.c

a Pſal.61.b Matth. 16.d Roma 2.b c 2. Corinth.5 b c b Gal.6.b Eccl 51.d Au in pſa 111 & q̃ 4 ad Dulcitium.

F Ex quibus fit perſpicuum, quanti noſtra omnium referat, ſi vitam æternam cupimus, Diuinas obſeruare voces. [h] *Qui iuſtus eſt, iuſtificetur adhuc: & ſanctus ſanctificetur adhuc. Eccè venio citò, & merces mea mecum eſt, reddere* [a] *vnicuique ſecundùm opera ſua.* [b] *Bonum igitur facientes, non deficiamus: tempore enim ſuo metemus, non deficientes.*

SCRIPTVRAE.

A PRIORIS ad Timotheũ quarto: Pietas etc. vt in textu.

PRO-

PROVERBIORVM vndecimo: Benefacit animæ ſuæ vir miſericors: qui autem crudelis eſt, etiam propinquos abijcit. Impius facit opus inſtabile: ſeminanti autem iuſtitiam merces fidelis.

SECVNDI Paralipomenon decimoquinto: Azarias aũt filius Obed, facto in ſe ſpiritu Dei, egreſſus eſt in occurſum Aſa, & dixit ei: Audite me Aſa & omnis Iuda & Beniamin, Dominus vobiſcum, quia fuiſtis cum eo. Si quęſieritis eum, inuenietis: ſi autem dereliqueritis eum, derelinquet vos. Vos ergò cõfortamini, & non diſſoluantur manus veſtræ: erit enim merces operi veſtro.

MATTHAEI decimo: Qui recipit Prophetam in nomine Prophetæ, mercedem Prophetæ accipiet. Et qui recipit iuſtum in nomine iuſti, mercedem iuſti accipiet. Et quicũque potum dederit vni ex minimis iſtis calicem aquæ frigidæ, tantùm in nomine diſcipuli: amen dico vobis, non perdet mercedem ſuam.

ET decimonono: Si vis perfectus eſſe, vade, vende quę habes, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cælo: & veni, ſequere me. Et omnis qui reliquerit domum, vel fratres, aut ſorores, aut patrem, aut matrem, aut vxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum: centuplum accipiet, & vitam æternam poſſidebit.

GENESIS duodecimo: Dixit Dominus ad Abrã: Egredere de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & veni in terram quã monſtrauero tibi: Faciamq; te in gentem magnam, & benedicam tibi, & magnificabo nomẽ tuum, erisq; benedictus. Benedicam benedicentibus tibi, et maledicam maledicentibus tibi, atq; in te benedicẽtur vniuerſæ cognationes terræ.

ET decimoquinto: His tranſactis, factus eſt ſermo Domini

mini ad Abram per viſionem, dicens: Noli timere Abram, ego protector tuus ſum, & merces tua magna nimis.

ECCLESIASTICI duodecimo: Benefac iuſto, & inuenies retributionem magnam: & ſi non ab ipſo, certè à Dño.

ET trigeſimoſexto: Da mercedem ſuſtinentibus te, vt prophetæ tui fideles inueniantur: & exaudi orationes ſeruorum tuorum.

HIEREMIAE trigeſimoprimo: Hæc dicit Dominus, Quieſcat vox tua à ploratu, & oculi tui à lachrymis: quia eſt merces operi tuo, ait Dominus, & reuertentur de terra inimici.

SAPIENTIAE tertio: Bonorum laborum &c. vt in text.

ET capite decimo: Sapientia reddidit iuſtis mercedem laborum ſuorum, & deduxit illos in via mirabili: & fuit illis in velamento diei, & in luce ſtellarum per noctem.

MALACHIAE tertio: Inualuerunt ſuper me verba veſtra, dicit Dominus. Et dixiſtis, Quid locuti ſumus contra te? Dixiſtis, vanus eſt qui ſeruit Deo: & quod emolumentum quia cuſtodiuimus præcepta eius, & quia ambulauimus triſtes coram Domino exercituum? Et erunt mihi, ait Dominus exercituum, in die qua ego facio, in peculium: & parcam eis, ſicut parcit vir filio ſuo ſeruienti ſibi. Et conuertemini, & videbitis quid ſit inter iuſtum & impium, & inter ſeruientem Deo, & non ſeruientem ei.

PRIORIS ad Corinthios decimoquinto: Itaque fratres mei dilecti, ſtabiles eſtote & immobiles, abundantes in opere Domini ſemper, ſcientes quòd labor veſter non eſt inanis in Domino.

AD Hebræos ſexto: Non enim iniuſtus Deus, vt obliuiſcatur operis veſtri & dilectionis quam oſtendiſtis in nomine ipſius, qui miniſtrâſtis ſanctis, & miniſtratis. Cupimus au-

autem vnumquenque veſtrûm eandem oſtentare ſolicitudinem ad expletionem ſpei vſq; in finem: vt non ſegnes efficiamini, verùm imitatores eorum qui fide et patientia hęreditabunt promiſſiones. Abrahæ nanque promittens Deus, quoniam neminem habuit per quem iuráret maiorem, iurauit per ſemetipſum, etc.

B AD Galatas quinto: Nos enim ſpiritu, ex fide, ſpem iuſtitiæ expectamus.

POSTERIORIS Petri primo: Fratres etc. vt in text.

C POSTERIORIS ad Corinthios nono: Qui adminiſtrat ſemen ſeminanti, et panem ad manducandum præſtabit, et multiplicabit ſemen veſtrum, et augebit incrementa frugum iuſtitiæ veſtræ: vt in omnibus locupletati, abundetis in omnem ſimplicitatem, quæ operatur per nos gratiarum actionem Deo. Quoniam miniſterium huius officij non ſolùm ſupplet ea quæ deſunt ſanctis, ſed etiàm abundat per multas gratiarum actiones in Domino, per probationem miniſterij huius, glorificantes Deum in obedientia confeſſionis veſtræ in Euangelium Chriſti, et ſimplicitate communicationis in illos, et in omnes, et in ipſorũ obſecratione pro vobis, deſiderantium vos propter eminentẽ gratiam Dei in vobis.

AD Coloſſenſes primo: Vt ambuletis dignè, Deo per omnia placentes, in omni operẽ bono fructificantes, et creſcentes in ſcientia DEI, in omni virtute confortati ſecũdùm potentiam claritatis eius, in omni patientia et longanimitate cum gaudio.

PRIORIS Petri ſecundo: Deponentes omnem malitiam, et omnem dolum, et ſimulationes, et inuidias, et omnes detractiones, ſicut modò geniti infantes, rationabiles, ſine dolo lac concupiſcite, vt in eo creſcatis in ſalutem.

Posterioris ad Corinthios ſeptimo: Has habentes promiſſiones, chariſſimi, mundemus nos ab omni inquinamento carnis & ſpiritûs, perficientes ſanctificationem in timore Dei.

Ad Romanos ſexto: Nunc liberati à peccato, ſerui aũt facti Deo, habetis fructum veſtrum in ſanctificatiõem, finẽ verò vitam æternam.

Apocalypsis vigeſimoſecundo: Qui nocet, noceat adhuc: & qui in ſordibus eſt, ſordeſcat adhuc: & qui iuſtus eſt, iuſtificetur adhuc: & ſanctus ſanctificetur adhuc.

Ecclesiastici decimooctauo: Nè veteris vſque ad mortem iuſtificari: quoniam merces Dei manet in æternũ.

Iacobi ſecundo: Vis autem ſcirè ô homo inanis, quoniam fides ſine operibus ocioſa eſt? Abraham pater noſter nónne ex operibus iuſtificatus eſt, offerens Iſaac filium ſuum ſuper altare? Vides quoniam fides cooperabatur operibus illius, & ex operibus fides conſummata eſt?

D Ioannis tertio: Omnis qui malè agit, odit lucem, & non venit ad lucem, vt non arguantur opera eius. Qui autem facit veritatem, venit ad lucem, vt manifeſtentur opera eius, quia in Deo ſunt facta.

Primae Ioannis quarto: In hoc perfecta eſt charitas Dei nobiſcum, vt fidutiam habeamus in die iudicij: quia ſicut ille eſt, & nos ſumus in hoc mundo.

Iacobi primo: Similiter & Rahab meretrix, nónne ex operibus iuſtificata eſt, ſuſcipiens nũcios, & alia via eijciẽs?

Ad Galatas ſexto: Si quis exiſtimat ſe aliquid eſſe, cùm nihil ſit, ipſe ſe ſeducit. Opus autem ſuum probet vnuſqſque, & ſic in ſemetipſo tantùm gloriam habebit, & non in altero. Vnuſquiſq; enim onus ſuum portabit.

Tobiae quarto, & primæ Ioannis tertio, vt in textu.

Io-

Ioannis decimoquinto:Si manſeritis in me, & verba mea in vobis manſerint: quodcunque volueritis petetis, & fiet vobis.

Esaiae trigeſimooctauo:In diebus illis ægrotauit Ezechias vſque ad mortem, & introiuit ad eum Eſaias filius Amos propheta,& dixit ei: Hæc dicit Dominus, Diſpone domui tuæ, quia morieris tu,& non viues.Et conuertit Ezechias faciem ſuam ad parietem, & orauit ad Dominum, & dixit: Obſecro Domine, memẽto quæſo quomodò ambulauerim coram te in veritate & in corde perfecto, & quod bonum eſt in oculis tuis,fecerim.Et fleuit Ezechias fletu magno. Et factum eſt verbum Domini ad Iſaiã, dicens:Vade, & dic Ezechiæ: Hæc dicit Dominus Deus Dauid patris tui: Audiui orationem tuam, & vidi lachrymas tuas. eccè ego adijciam ſuper dies tuos quindecim annos, & de manu regis Aſſyriorum eruam te & ciuitatem iſtam, & protegam eam.Hoc autem tibi erit ſignum à Domino, quia faciet Dominus verbumhoc quod locutus eſt: Eccè ego reuerti faciam vmbram linearum, per quas deſcenderat in horologio Achaz in ſole,retrorsùm decem lineis. Et reuerſus eſt ſol decem lineis per gradus quos deſcenderat.

Qvarti Regum vigeſimo: In diebus illis ægrotauit Ezechias vſq; ad mortem,&c. Qui conuertit faciem ſuam ad parietem,& orauit Dominum,dicens: Obſecro Domine, memento quęſo,quomodò ambulauerim coram te in veritate, & in corde perfecto,& quod placitũ eſt coram te, fecerim,&c.

Psalmo ſeptimo:Iudica me Domine ſecundùm iuſtitiam meam,& ſecundùm innocentiam meam ſuper me.

Item pſalmo decimoſexto: Exaudi Domine iuſtitiam meam:intende deprecationem meam.Ego autem in iuſtitia

apparebo cõſpectui tuo: ſatiabor cũ apparuerit gloria tua.

Et decimoſeptimo: Retribuet mihi Dominus ſecundũ iuſtitiam meam, & ſecũdùm puritatem manuum mearum retribuet mihi. Quia cuſtodiui vias Domini, nec impiè geſſi à Deo meo: Quoniã omnia iudicia eius in conſpectu meo: & iuſtitiąs eius non repuli à me. Et ero immaculatus cum eo: & obſeruabo me ab iniquitate mea. Et retribuet mihi Dominus ſecundùm iuſtitiam meam, & ſecundùm puritatẽ manuum mearum in conſpectu oculorum eius.

Et vigeſimoquinto: Iudica me Domine, quoniam ego in innocentia mea ingreſſus ſum: & in Domino ſperans, nõ infirmabor. Ego autem in innocentia mea ingreſſus ſum: redime me, & miſerere meî. Pes meus ſtetit in directo: in eccleſijs benedicam te Domine.

Et trigeſimoquarto pſalmo: Exurge & intende iudicio meo DEVS meus, & Dominus meus in cauſam meam. Iudica me ſecundùm iuſtitiam tuam Domine Deus meus, & nõ ſupergaudeant mihi.

Et centeſimo trigeſimoprimo: Memento Domine Dauid, & omnis manſuetudinis eius.

E. Matthaei vigeſimo: Simile eſt regnum cælorũ homini patrifamiliâs, qui exijt primo manè conducere operarios in vineam ſuam. Conuentione autem facta cum operarijs ex denario diurno, miſit eos in vineam ſuam. Et egreſſus circa horam tertiam, vidit alios ſtãtes in foro ocioſos, & dixit illis: Ite & vos in vineam meam: & quod iuſtum fuerit dabo vobis. Illi autem abiêrunt, &c. Cùm ſerò autem factũ eſſet, dicit Dominus vineæ procuratori ſuo: Voca operarios, & redde illis mercedem, incipiens à nouiſſimis vſq; ad primos. Cùm veniſſent ergò qui circa vndecimam horã venerant, acceperunt ſingulos denarios. Venientes autem & pri-

primi, arbitrati ſunt quòd plus eſſent accepturi: acceperunt autem & ipſi ſingulos denarios.

POSTERIORIS ad Timotheum quarto: In reliquo, repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die, iuſtus iudex: nõ ſolùm autem mihi, ſed & ijs qui diligunt aduentum eius.

IACOBI primo: Beatus vir qui ſuffert tentationẽ: quoniã cùm probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, quam repromiſit Deus diligentibus ſe.

MATTHAEI decimonono: Et ecce vnus accedens, ait illi: Magiſter bone, quid boni faciam vt habeam vitã æternam? Qui dixit ei, Quid me interrogas de bono? Vnus eſt bonus, Deus. Si autem vis ad vitam ingredi, ſerua mandata.

IOANNIS tertio: Qui facit veritatem, venit ad lucem, vt manifeſtentur opera eius, quia in Deo ſunt facta.

ET decimoquinto: Ego ſum vitis vera: & pater meus agricola eſt. Omnem palmitem in me non ferentẽ fructũ, tollet eum: & omnem qui fert fructum, purgabit eum, vt fructum plùs afferat. Ego ſum vitis, vos palmites. Qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum: quia ſine me nihil poteſtis facere.

ECCLESIASTICI decimoſexto: Omnis miſericordia faciet locum vnicuique ſecundùm meritum operum ſuorum, & ſecundùm intellectum peregrinationis ipſius.

AD Hebræos decimotertio: Beneficentiæ autem & cõmunionis nolite obliuiſci. Talibus enim hoſtijs promeretur Deus.

SAPIENTIAE tertio: In paucis vexati, in multis benè diſponentur: qm̃ Deus tentauit eos, & inuenit illos dignos ſe. Tanquàm aurum in fornace probauit illos; & quaſi holocauſti hoſtiã accepit illos, & in tẽpore erit reſpect⁹ illorũ..

Po-

Posterioris ad Theſſalonicenſes primo: Gratias agere debemus ſemper Deo pro vobis fratres, ità vt dignũ eſt, quoniam ſupercreſcit fides veſtra, & abundat charitas vniuſcuiuſque veſtrûm in inuicèm: ità vt & noſipſi in vobis gloriemur in eccleſijs Dei, pro patientia veſtra, & fide in omnibus perſecutionibus veſtris & tribulationibus, quas ſuſtinetis in exemplum iuſti iudicij Dei, vt digni habeamini regno Dei, pro quo & patimini. ſi tamen iuſtum eſt apud Deum, retribuere tribulatiõem ijs qui vos tribulant: & vobis qui tribulamini, requiem nobiſcum in reuelatione Domini Iesv de cælo cum angelis virtutis eius.

Apocalypsis tertio: Sed habes pauca nomina in Sardis, qui non inquinauerunt veſtimenta ſua: & ambulabunt mecum in albis, quia digni ſunt. Qui vicerit, ſic veſtietur veſtimentis albis, & non delebo nomen eius de libro vitæ, & confitebor nomen eius coram patre meo, & coram angelis eius.

Matthaei vigeſimo, vt ſuprà.

Sapientiae quinto: Iuſti autem in perpetuum viuent, & apud Dominum eſt merces eorum, & cogitatio illorum apud Altiſſimum: Ideò accipient regnum decoris, & diadema ſpeciei de manu Domini: quoniam dextera ſua reget eos, & in brachio ſancto ſuo defendet illos.

Psalmo decimooctauo: Seruus tuus &c. vt in textu.

Ad Hebræos vndecimo: Sine fide autem impoſſibile eſt placere Deo. Credere enim oportet accedentem ad Deum quia eſt, & inquirentibus ſe remunerator ſit. Fide, Moyſes grandis factus, negauit ſe eſſe filium filiæ Pharaonis: magìs eligens affligi cum populo Dei, quàm temporalis peccati habere iucunditatem: maiores diuitias æſtimans, theſauro Aegyptiorum, improperiũ Chriſti. adſpiciebat enim in remune-

muneratione͂m. LVCAE decimoquarto: Dicebat aute͂ & ei qui ſe inuitauerat. Cùm facis prandium aut cœna͂, noli vocare amicos tuos, neq; fratres tuos, neq; cognatos, neq; vicinos diuites: nè fortè te & ipſi reinuitent, & fiat tibi retributio. ſed cu͂ facis conuiuiu͂, voca pauperes, debiles, claudos, & cæcos, & beatus eris, quia non habent retribuere tibi: retribuetur enim tibi in reſurrectione iuſtorum.

AD Coloſſenſes tertio: Quodcunque facitis, ex animo operamini ſicut Dn̄o, & non hominibus: ſcientes quòd à Domino accipietis retributionem hæreditatis.

AD Epheſios ſexto: Cum bona volu͂tate ſeruientes, ſicut Domino & non hominibus, ſcientes quonia͂ vnuſq́ſque quodcunque fecerit bonum, hoc recipiet à Domino, ſiue ſeruus, ſiue liber.

POSTERIORIS ad Corinthios quarto: Id enim quod in præſenti eſt mome͂taneum & leue tribulationis noſtrę, ſupra modum in ſublimitate æternum gloriæ pondus opatur in nobis.

PSALMO centeſimo decimooctauo: Inclinaui, vt in tex.

MATTHAEI decimonono: Qui dixit illis: Nō omnes capiunt verbum iſtud, ſed quibus datum eſt. Sunt enim eunuchi qui de matris vtero ſic nati ſunt: & ſunt eunuchi qui facti ſunt ab hominibus: & ſunt eunuchi qui ſeipſos caſtrauerunt propter regnum cælorum.

POSTERIORIS ad Timotheum quarto: Bonum certamen &c. vt in textu.

MATTHAEI quinto: Beati eſtis cùm maledixerint vobis homines, & perſecuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduersùm vos mentientes, propter me: gaudete & exultate, quoniam merces veſtra copioſa eſt in cælis.

ET ſexto capite: Vt ſit eleemoſyna tua in abſcondito, &

pater tuus qui videt in abſcondito, reddet tibi. Tu autem cùm oraueris, intra in cubiculum tuum, & clauſo oſtio, ora patrem tuum in abſcondito: & pater tuus qui videt in abſcondito, reddet tibi. Tu autem cùm ieiunas, vnge caput tuum, & faciem tuam laua: nè videaris hominibus ieiunãs, ſed patri tuo qui eſt in abſcondito: & pater tuus qui videt in abſcondito, reddet tibi.

Item capite decimo: Qui recipit Prophetam in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet. &c.

Apocalypsis ſecundo: Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Eccleſijs: Vincenti dabo edere de ligno vitæ, quod eſt in paradiſo Dei mei. Nihil horum timeas quę paſſurus es. Eccè miſſurus eſt diabolus aliquos ex vobis in carcerem vt tentemini: & habebitis tribulationem diebus decem. Eſto fidelis vſque ad mortē: & dabo tibi coronam vitæ. Et qui vicerit, & cuſtodierit vſque in finē opera mea: dabo illi poteſtatem ſuper gentes, & reget eas in virga ferrea, & tanquàm vas figuli confringentur, ſicut & ego accepi à patre meo: & dabo illi ſtellam matutinam.

Et capite tertio: Eccè venio citò: tene quod habes, vt nemo accipiat coronam tuam. Qui vicerit, faciam illum columnam in templo Dei mei: & foràs non egredietur ampliùs: & ſcribam ſuper eum nomen Dei mei, & nomen ciuitatis Dei mei nouæ Ieruſalem, quæ deſcendit de cælo à Deo meo, & nomen meum nouum. Qui vicerit, dabo ei ſedere mecum in throno meo: ſicut & ego vici, & ſedi cum patre meo in throno eius.

Et capite decimoquarto: Et audiui vocem de cælo, dicentem mihi, Scribe, beati mortui qui in Domino moriuntur. Amodò iam dicit ſpiritus, vt requieſcāt à laboribus ſuis: opera enim illorum ſequuntur illos.

Mat-

MATTHAEI decimonono & Ioannis q̃nto, vt in textu.

MATTHAEI vigeſimoquinto: Tunc dicet rex his qui à dextris eius erunt: Venite benedicti patris mei, poſſidete paratum vobis regnum à cõſtitutione mũdi. Eſuriui enim, & dediſtis mihi manducare &c.

ET capite ſeptimo: Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum: ſed qui facit volũtatem patris mei qui in cælis eſt, ipſe intrabit in regnum cælorum.

F APOCALYPSIS vigeſimoſecundo: Qui iuſtus eſt, vt in textu.

ECCLESIASTICI decimooctauo: Nè veteris vſque ad mortem iuſtificari, quoniam merces Dei manet in æternũ.

PSALMO ſexageſimoprimo: Semèl locutus eſt Deus, duo hæc audiui, quia poteſtas Dei eſt, & tibi DOMINE miſericordia: quia tu reddes vnicuique iuxta opera ſua.

MATTHAEI decimoſexto: Filius hominis venturus eſt in gloria Patris ſui cum angelis ſuis: & tunc reddet vnicuique ſecundùm opera eius.

AD Romanos ſecundo: Qui reddet vnicuique ſecundùm opera eius. Ijs quidem qui ſecundùm patientiam boni operis, gloriam & honorem & incorruptionem quærunt, vitam æternam. ijs autem qui ſunt ex contentione, & qui non acquieſcunt veritati, credũt autem iniquitati, ira & indignatio. Tribulatio & anguſtia in omnem animam hominis operantis malum, Iudęi primùm & Græci: gloria autẽ & honor & pax omni operanti bonum, Iudæo primùm & Græco. Non enim eſt acceptio perſonarum apud Deum: quicunque enim ſine lege peccauerunt, ſine lege peribunt: & quicunque in lege peccauerunt, per legem iudicabuntur.

tur. Non enim auditores legis iuſti ſunt apud Deum, ſed factores legis iuſtificabuntur.

PRIORIS ad Corinthios tertio: Qui autem plantat & qui rigat, vnum ſunt. Vnuſquiſque autem propriam mercedem accipiet ſecundùm ſuum laborem: Dei enim ſumus adiutores: Dei agricultura eſtis Vniuſcuiuſque opus manifeſtum erit: Dies enim Domini declarabit, quia in igne reuelabitur: & vniuſcuiuſque opus quale ſit, ignis probabit. Si cuius opus manſerit quod ſuperędificauit, mercedem accipiet. Si cuius opus arſerit, detrimentum patietur: ipſe autẽ ſaluus erit, ſic tamen quaſi per ignem.

AD Galatas ſexto: Nolite errare: Deus non irridetur: q̃ enim ſeminauerit homo, hæc & metet. Quoniam qui ſeminat in carne ſua, de carne & metet corruptionem. Qui autem ſeminat in ſpiritu, de ſpiritu metet vitam æternam. Bonum autem facientes, non deficiamus. Tempore enim ſuo metemus non deficientes. Ergò dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes, maximè autem ad domeſticos fidei.

ECCLESIASTICI quinquageſimoprimo: Operamini opus veſtrum ante tempus, & dabit vobis mercedem veſtram in tempore ſuo.

PATRES.

B. CYPRIANVS libro primo, epiſtola prima ad Cornelium Pontificem Romanum: Hortamur planè quantùm poſſumus frater chariſsime pro charitate mutua, qua nobis inuicèm cohæremus, vt (quoniam prouidentia Domini monentis inſtruimur, & diuinæ miſericordiæ conſilijs ſalubribus admonemur, appropinquare iam certaminis & agonis noſtri diem) ieiunijs, vigilijs, orationibus inſiſtere cùm omni plebe non deſinamus, incumbamus gemitibus aſsiduis & deprecationibus crebris. Hæc ſunt enim nobis arma cæleſtia, quæ ſtare & perſeuerare fortiter faciunt. Hæc ſunt munimenta ſpiritualia, & tela diuina, quæ protegunt.

Aſſiduitas bonorũ operum quid pſtet Chriſtianis.

C CON-

C. CONCILIVM Tridentinum ſeſsione ſexta,capite deci-
mo:Sic ergò iuſtificati,& amici Dei ac domeſtici facti, euntes de Ephe.2.
virtute in virtutem,renouantur, vt Apoſtolus inquit, de die in di- Pſal. 83.
em: hoc eſt,mortificando membra carnis ſuæ,& exhibendo ea ar- 2 Cor 4.
ma iuſtitiæ in ſanctificationem, per obſeruationem mandatorum Coloſſ. 3.
Dei & Eccleſiæ,in ipſa iuſtitia per Chriſti gratiam accepta, coope- Rom 6.
rante fide bonis operibus,creſcunt atque magìs iuſtificantur, ſicut Acceptæ iuſtificationis incrementū.
ſcriptum eſt:Qui iuſtus eſt,iuſtificetur adhuc.Et iterùm:Nè verea-
ris vſque ad mortem iuſtificari.Et rursùs:Videtis quoniam ex ope- Apocal.vlt.
ribus iuſtificatur homo, & nõ ex fide tantùm?Hoc verò iuſtitiæ in- Eccl 18.
crementum petit ſancta Eccleſia,cùm orat: Da nobis Domine fi- Iaco.2.
dei,ſpei & charitatis augmentum.

D AVGVSTINVS in præfatione in pſalmum trigeſimum
primum: Finis,inquit, præcepti eſt charitas de corde puro,& con- 1.Tim.4.
ſcientia bona, & fide non ficta. Pro ſpe conſcientiam poſuit. Il-
le enim ſperat,qui bonam conſcientiam gerit. Quem verò pun-
git mala conſcientia, retrahit ſe à ſpe, & non ſibi ſperat niſi da- Fiduciā bonæ conſcientiæ parit fides,operãſque charitatem.
mnationem.Vt ergò ſperet regnum,habeat bonam conſcientiam:
& vt habeat bonam conſcientiam, credat & operetur: quia quod
credit,fidei eſt: quod operatur,charitatis eſt. Illo ergò loco à fide 1.Cor.13.
cœpit Apoſtolus,fides, ſpes, charitas: Alio loco ab ipſa charitate 1.Tim.1.
cœpit: Charitas de corde puro,& conſcientia bona, & fide non fi-
cta. Modò nos à medio cœpimus ab ipſa conſcientia & ſpe. Qui
vult,inquam,habere bonam ſpem, habeat bonam conſcientiam:
Vt autem habeat bonam conſcientiam,credat & operetur. A me-
dio imus ad initium & finẽ, credat & operetur: Quod credit, fidei
eſt:quod operatur,charitatis eſt.

1. E AVGVSTINVS tractatu ſexageſimoſeptimo in Euãge-
lium Ioannis:Cùm audiunt,In domo patris mei manſiones multę Ioan.14.
ſunt:Si quo minùs,dixiſſem vobis,quia vado parare vobis locum.
A perturbatione recreantur, certi ac fidentes etiam poſt pericula
tentationum ſe apud Deum cum Chriſto eſſe manſuros, quia etſi
alius eſt alio fortior, alius alio ſapientior, alius alio iuſtior, alius
alio ſanctior,in domo patris mei manſiones multæ ſunt. Nullus
eorum alienabitur ab illa domo, vbi manſionem pro ſuo quiſque Manſionem pro ſuo quiſque merito in vita æterna recipiet.
accepturus eſt merito:denarius quidem ille æqualis eſt omnibus,
quem paterfamiliâs eis qui operati ſunt in vinea,iubet dari omni-
bus,non in eo diſcernens,qui minùs, & qui ampliùs laborârunt: Matt.20.
quo vtique denario vita ſignificatur æterna, vbi ampliùs alio nemo Denarius ſi-

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

gnificat vitã æternã in qua tamen diuerſæ ſunt meritorum dignitates.

viuit, quoniam viuendi non eſt diuerſa in æternitate menſura: ſed multæ manſiones diuerſas meritorum in vna vita æterna ſignificant dignitates. Alia eſt enim gloria ſolis, alia gloria lunæ, alia gloria ſtellarum: ſtella enim ab ſtella differt in gloria, ſic & reſurrectio mortuorum. Tanquàm ſtellæ ſancti diuerſas manſiones, diuerſas

1. Cor. 15.

claritates, tanquàm in cælo ſortiuntur in regno, ſed propter vnum denarium nullus ſeparatur à regno: atque ità Deus erit omnia in

1. Ioann. 4.
Per charitatẽ omnia fiunt communia.

omnibus, vt quoniam Deus charitas eſt, per charitatem fiat, vt q̃d habent ſinguli, commune ſit omnibus: ſic enim quiſq; etiam ipſe habet, cùm amat in altero quod ipſe non habet: non erit itaq; aliqua inuidia imparis claritatis, quoniam regnabit in omnibus vnitas charitatis.

Ioan. 14.
Diſpar retributio in vna vita æterna.

2 GREGORIVS libro quarto dialogorum, capite trigeſimo quinto: Ipſe propter electos in Euãgelio dicit: In domo patris mei manſiones multæ ſunt. Si enim diſpar retributio in illa æterna beatitudine non eſſet, vna potiùs manſio quàm multæ eſſent. Multæ ergò manſiones ſunt, in quibus & diſtincti bonorum ordines, & propter meritorum conſortia communiter lætantur: & tamẽ vnũ

Diſpar retributiõis qualitas per opa diuerſa.

denarium omnes laborantes accipiunt. Qui multis manſionibus diſtinguũtur: quia & vna eſt beatitudo quã illic percipiunt, diſpar retributionis qualitas, quam per opera diuerſa conſequuntur.

3 CONCILIVM Tridentinum ſeſsione ſexta, capite decimo ſexto: Hac igitur ratione iuſtificatis hominibus, ſiue acceptam gratiam perpetuò conſeruauerint, ſiue amiſſam recuperauerint, pro-

1. Cor 15.

ponenda ſunt Apoſtoli verba: Abundate in omni opere bono, ſci-

Heb. 6.

entes quòd labor veſter non eſt inanis in Domino. Non enim iniuſtus eſt Deus, vt obliuiſcatur operis veſtri & dilectionis, quam

Heb. 10.
Vita æterna benè operantibus & gratia & merces eſt, eorũ meritis reddẽda.
2 Tim. 4.

oſtendiſtis in nomine ipſius. Et, Nolite amittere confidentiam veſtram, quæ magnam habet remunerationem. Atq; ideò benè operantibus vſq; in finem, & in Deo ſperantibus, proponenda eſt vita æterna, & tanquàm gratia filijs Dei per Chriſtũ Ieſum miſericorditer promiſſa, & tanquàm merces ex ipſius Dei promiſsione, bonis ipſorum operibus & meritis fideliter reddenda. Hæc eſt illa corona iuſtitiæ, quam poſt ſuum certamen & curſum repoſitam ſibi

2. Tim. 4.
Cur & quõ opa iuſtorum ſunt meritoria.
Ioann. 15.

eſſe aiebat Apoſtolus, à iuſto iudice ſibi reddendam: & non ſolùm ſibi, ſed & omnibus qui diligunt aduentum eius. Cùm enim ille ipſe Chriſtus Ieſus tanq̃ caput in membra, & tanq̃ vitis in palmites, in ipſos iuſtificatos iugiter virtutem influat, quæ virtus bona eorum opera ſemper antecedit, comitatur & ſubſequitur, & ſine

qua

qua nullo pacto Deo grata & meritoria eſſe poſſent: nihil ipſis iuſtificatis ampliùs deeſſe credendum eſt, quo minùs plenè illis quidem operibus quæ in Deo ſunt facta, diuinæ legi pro huius vitæ ſtatu ſatisfeciſſe. & vitam æternam ſuo etiàm tempore, ſi tamen in gratia deceſſerint, conſequendam, verè promeruiſſe cenſeantur, cùm Chriſtus Saluator noſter dicat: Si quis biberit ex aqua quam ego dabo ei, non ſitiet in æternum, ſed fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam Itaque neq; propria noſtra iuſtitia, tanquàm ex nobis propria, ſtatuitur, neq; ignoratur aut repudiatur iuſtitia Dei. Quæ enim iuſtitia noſtra dicitur, quia per eam nobis inhærẽtem iuſtificamur, illa eadem Dei eſt, quia à Deo nobis infunditur per Chriſti meritum. Neq; verò illud omittendum eſt, quòd licèt bonis operibus in ſacris literis vſqueadeò tribuatur, vt etiàm qui vni ex minimis ſuis potum aquæ frigidæ dederit, promittat Chriſtus eum non eſſe ſua mercede cariturum, & Apoſtolus teſtetur, id quod in præſenti eſt momentaneum & leue tribulationis noſtræ, ſupra modum in ſublimitate æternum gloriæ pondus operari in nobis: abſit tamen vt Chriſtianus homo in ſeipſo vel confidat, vel glorietur, & non in Domino, cuius tanta eſt erga homines bonitas, vt eorum velit eſſe merita, quæ ſunt ipſius dona. Et quia in multis offendimus omnes, vnuſquiſque ſicut miſericordiam & bonitatẽ, ità ſeueritatem & iudiciũ ante oculos habere debet: neq; ſeipſum aliquis, etiamſi nihil ſibi cõſcius fuerit, iudicare: quoniam omnis hominum vita, non humano iudicio examinanda & iudicanda eſt, ſed Dei qui illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium: & tunc laus erit vnicuiq; à Deo, qui, vt ſcriptum eſt, Reddet vnicuique ſecundùm opera ſua.

> Ioan. 3.
> Diuinæ legi ſatisfaciunt iuſti & verè merẽtur vitã æternam.
> Ioann 4.
> Eadem iuſtitia & Dei & noſtra quò dicatur.
> Retributio bonis operibus ꝓmiſſa.
> Matt. 10.
> 2 Cor. 4.
> Merita noſtra ſunt Dei dona.
> Iaco. 3.
> Dei ſeueritas & iuſtitia etiam ante oculos habenda.
> 1 Cor. 4.
> Matt. 16.
> Rom. 2.

4. CYPRIANVS de vnitate eccleſiæ, ſiue in tractatu de ſimplicitate prælatorum: Iuſtitia opùs eſt, vt promereri quis poſsit Deum iudicem. Præceptis eius & monitis obtemperandum eſt, vt accipiant merita noſtra mercedem.

> Iuſtitia ꝓmeremur Deum iudicem.
> Merita noſtra mercedẽ accipient.

5. AVGVSTINVS in epiſtola centeſima quinta ad Sixtũ preſbyterum: Quæ igitur ſua merita iactaturus eſt liberatus, cui ſi digna ſuis meritis redderentur, non eſſet niſi damnatus? Nullàne igitur ſunt merita iuſtorum? Sunt planè, quia iuſti ſunt. Sed vt iuſti fierent, merita non fuerunt. Iuſti enim facti ſunt, cùm iuſtificati ſunt, ſed ſicut dicit Apoſtolus: Iuſtificati gratis per gratiam ipſius. Et nonnullis interpoſitis: Quod eſt ergò meritũ hominis ante gratiam, quo merito percipiat gratiam, cùm omne bonum meritum

> Merita iuſtorum.
> Rom. 3.
> Omne bonũ meritum no-

ſtrũ à gratia proficiſcitur.

Coronantur Dei dõa, cùm merita coronantur. Pſal. 102. Pſal. 58 & 22.

noſtrum,non in nobis faciat niſi gratia, & cùm Deus coronat merita noſtra, nihil aliud coronet quàm munera ſua? Sicut enim ab initio fidei miſericordiam conſecuti ſumus, non quia fideles eramus,ſed vt eſſemus:Sic in fine quod erit in vita æterna, coronabit nos,ſicut ſcriptum eſt,in miſeratione & miſericordia. Non itaque fruſtrà Deo cantatur: Et miſericordia eius præueniet me: Et miſericordia eius ſubſequetur me. Vndè & ipſa vita æterna quæ vtiquè in fine ſine fine habebitur,& ideò meritis præcedentibus redditur, tamẽ quia eadem merita quibus redditur, nõ à nobis parata ſunt per noſtram ſufficientiam,ſed in nobis facta per gratiã,etiam ipſa gratia nuncupatur, non ob aliud niſi quia gratis datur, nec ideò quia meritis nõ datur,ſed quia data ſunt & ipſa merita quibus datur. Vbi autem inuenimus etiam vitam æternam gratiam nuncupari, habemus apud eundem gratiæ magnificum defenſorẽ Apoſtolum Paulum:Stipẽdium, inquit,peccati mors eſt, gratia autem Dei vita æterna in Chriſto IESV Domino noſtro. Vide,obſecro te, in quanta breuitate quàm vigilanter verba poſuerit, quibus diligenter conſideratis quæſtionis huius aliquantulùm diluceſcat obſcuritas. Cùm enim dixiſſet, Stipendium peccati mors: quis non congruentiſsimè & conſequenter addere iudicaret,Stipendiũ autẽ iuſtitiæ vita æterna? Et verum eſt, quia ſicut merito peccati tanq̃ ſtipendium redditur mors, ità merito iuſtitiæ tanquàm ſtipendiũ vita æterna. Et paulò pòſt:Cui debetur vita æterna,vera iuſtitia eſt: Si autem vera iuſtitia eſt,ex te non eſt, deſurſùm eſt deſcendens à patre luminum,vt haberes eam:Si tamen habes eam, profectò accepiſti. Quid enim habes quod nõ accepiſti?Quapropter ô homo, ſi accepturus es vitam æternam,iuſtitiæ quidem ſtipendiũ eſt, ſed tibi gratia eſt,cui gratia eſt & ipſa iuſtitia. Tibi enim tanquàm debita redderetur,ſi ex te tibi eſſet iuſtitia cui debetur. Nũc ergò de plenitudine eius accepimus non ſolùm gratiam, qua nunc iuſtè in laboribus vſque in finem viuimus, ſed etiàm gratiam pro hac gratia, vt in requie poſteà ſine fine viuamus.

Vita æterna præcedentibus meritis redditur,& tamen gratia vocatur.

Nõ ideò gratis datur vita æterna,quia meritis non datur

Rom. 6.

Merito iuſtitiæ redditur vita æterna tanq̃ ſtipendium.

Iac. 1.

1.Cor.4.

Vita æterna iuſtitiæ ſtipendium eſt atque etiàm gratia.

Matt. 22.

Luc. 10.

6 ET in libro de moribus Eccleſiæ catholicæ,capite vigeſimoquinto: Diligamus igitur Deum ex toto corde, ex tota anima, ex tota mente, quicunque ad vitam æternã peruenire propoſuimus. Vita enim æterna eſt totum præmium, cuius promiſsione gaudemus: nec præmium poteſt præcedere merita, & priùs homini dari, quàm dignus eſt. Quid enim hoc iniuſtius,& quid iuſtius Deo? Non ergò debemus poſcere præmium anteq̃ mereamur accipere.

Vita æterna eſt totũ præmium ꝓmiſſum,nec datur niſi dignis & promeritis.

Non poſcendum præmiũ ante meritũ.

7. ITEM

7 ITEM in Pſalmum nonageſimumtertium: Attendis te hîc habere laborem?ſed attende qualem ille requiem pollicetur. Nunquìd cogitare poteris? Si illam poſſes cogitare, videres te nihil laborare ad compenſationem. Audi eum qui illud ex parte cernebat, qui dixit, Nunc ſcio ex parte. Quid ait Apoſtolus? Etenim quod eſt ad præſens temporale, & leue tribulationis noſtræ, iuxta incredibilem modum, & in incredibilem modum æternum gloriæ pondus operatur nobis. Quid eſt, æternum gloriæ pondus operatur nobis? Quibus operatur? Non reſpicientibus quæ videntur, ſed quæ non videntur. Quæ enim videntur, temporalia ſunt: quæ autem non videntur, æterna. Noli eſſe piger in labore breuiter, & gaudebis inceſſabiliter. Aeternam vitam tibi daturus eſt Deus, cogita quanto labore emenda ſit. Intendite fratres, venale eſt. Venale eſt quod habeo, dicit tibi Deus, eme illud. Quid habet venale? Requiem venalem habet, eme illam. De labore intendite, vt ſimus in nomine Chriſti fortes Chriſtiani. Attendite, quodammodò Deus propoſuit venale regnum cælorum. Dicis illi, Quantum valet? Precium ipſius labor eſt, quomodò ſi diceret, preciū illius aurum eſt. Non ſufficeret hoc ſolùm dicere, ſed quæreres quantum aurum. Nam ſi ſolidus aurum eſt, & ſemiuncia & libra, & tale aliquid: ideò dixit precium, nè laborares quærere quandiù huius rei precium labor eſt. Quantus labor eſt? Iam quære tu, quantùm laborandum ſit: nondùm dicitur tibi, quātus futurus ſit labor iſte, vel quātum laboris de te exigatur, illud tibi dicit Deus. Ego oſtendo quāta ſit illa requies, tu indica quanto labore emenda ſit. Dicat ergò Deus, quanta futura ſit ipſa requies. Beati qui habitant in domo tua, in ſecula ſeculorum laudabunt te. Hæc eſt requies ſempiterna, ſine fine erit requies iſta, ſine fine erit gaudium hoc, ſine fine erit incorruptio. Vitam æternam habebis, requiem quæ non habet finem. Quanto labore digna eſt requies quæ non habet finem? Si verum vis comparare, & verum iudicare, æterna requies æterno labore rectè emitur. Verum hoc eſt, ſed noli timere, miſericors eſt Deus. Si enim haberes æternum laborem, nunquàm peruenires ad æternam quietem. Semper laborans quandò peruenturus eras ad illud, quod dignè quidem poteſt emi ſempiterno labore? Quia ſempiterna requies eſt, æqua precium: æterno certè labore digna eſt æterna requies comparari. Sed ſi ſemper laborares, nunquàm ad requiem peruenires. Ergò vt aliquandò peruenias ad id quod emis, non in æternum laborandum eſt, non quia nō valet tanti, ſed

[Margin notes: 1. Cor 13. 2. Cor. 4. — Vita & requies æterna venalis eſt, & labore tāquàm precio comparatur. — Pſal. 83.]

d vt

vt poſsideatur quod emitur. Digna eſt quidem emi labore perpetuo, ſed neceſsè eſt, vt labore temporali ematur. Certè tantus debuit eſſe, id eſt, ſempiternus labor pro requie ſempiterna. Deciès centenà millia annorum in labore quid valent? Deciès centena millia annorum habent finem: quod tibi dabo, dicit Dominus, nõ habebit finem. Qualis miſericordia D E I? Nec dicit, deciès centena millia annorũ labora: non dicit, vel mille annos labora: non dicit, quingentos annos labora: * Cum viuis labora in paucis annis. Indè iam requies erit, & finem non habebit.

Labore non æterno, ſed tẽporali emitur ſempiterna requies.

* Cùm viuis,

8 E T in pſalmum centeſimum vigeſimum: Quid eſt, Neſciat ſiniſtra tua quid faciat dextera tua? Id eſt, quandò facis bonum opus, propter vitam æternam fac. Nam ſi opus bonum in terra propterea feceris, vt terrena tibi abundent: ſcit ſiniſtra tua quid faciat dextera tua, miſcuiſti dexteram ſiniſtræ. Noli facere niſi propter vitam ęternam: ideò fac, & ſecurus facies: hoc enim mãdauit Deus. Si propter ſolas res humanas, & ſolam vitam iſtam facis quod facis, ſiniſtra ſola operatur. Si autem propter vitam æternam operaris, dextera ſola operatur. Si autem habes intentionem ad vitam æternam, ſed ſurrepit tibi cupiditas vitæ temporalis, vt attendas etiam iſta quandò facis opus bonum, vt hîc tibi aliquid retribuatur, miſcet ſe ſiniſtra operibus dexteræ. Hoc vetat Deus.

Matth. 6. Propter vitã æternam bona opera facienda.

9 I D E M Auguſtinus in libro quinquaginta homiliarum, homilia decimaquarta: Nunc ergò audiamus Paulum Apoſtolum dicentem, cùm paſsioni ſuæ appropinquaret, de corona ſibi parata præſumentem: Bonum, inquit, certamen certaui, curſum conſummaui, fidem ſeruaui: De cætero ſupereſt mihi corona iuſtitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iuſtus iudex. Non ſolùm autem mihi, ſed & omnibus qui diligunt manifeſtationem eius. Reddet, inquit, mihi Dominus coronam iuſtus iudex. debet ergò, Quid reddet? Reddet ergò iuſtus iudex. Non enim opere inſpecto poteſt negare mercedem qui opus inſpicit. Bonum certamen certaui, opus eſt. Curſum conſummaui, opus eſt. Fidem ſeruaui, opus eſt. Supereſt mihi corona iuſtitiæ, merces eſt: ſed in mercede tu nihil agis, in opere non ſolus agis. Corona tibi eſt ab ipſo, opus autem abs te, ſed non niſi ipſo adiuuante.

2. Tim. 4.

Non poteſt negare mercedem, qui opus inſpicit.

Opera bona vndè ſint.

10 E T in pſalmum octogeſimumtertium ſuper ea verba: Miſericordiam & veritatem diligit D E V S: Primò Dominus miſericordiam in Apoſtolum Paulum prærogauit, pòſt miſericordiam veri-

veritatem. Audi illum iam exigentem veritatem, Primò ergò, inquit, miſericordiam conſecutus ſum, qui priùs fui blaſphemus & perſecutor & iniurioſus, ſed gratia D E I ſum id quod ſum. Poſteà dicit cùm paſsioni propinquaret, Bonum agonem certaui, curſum conſummaui, fidem ſeruaui, ſupereſt mihi corona iuſtitiæ. Ille qui tribuit miſericordiam, ſeruat veritatem. Vndè ſeruat veritatem? Quam reddet mihi D O M I N V S in illo die iuſtus iudex. Indulgentiam donauit, coronam reddet: donator eſt indulgentiæ, debitor coronæ. Vndè debitor? accepit aliquid? cui debet aliquid Deus? Eccè videmus quia tenet eum debitorem Paulus. Conſecutus eſt miſericordiam, exigēs veritatem. Reddet mihi, inquit, Dominus in illo die. Quid tibi reddet, niſi quod tibi debet? Vndè tibi debet? quid ei dediſti? Quis prior dedit illi, & retribuetur ei? Debitorem Dominus ipſe fecit ſe, non accipiendo, ſed promittendo: nòn ei dicitur, Redde quod accepiſti: ſed, redde quod promiſiſti.

1. Tim. 1. 1. Cor. 15. 2 Tim. 4. Deus donator eſt indulgētiæ, ſed debitor corōæ. Deus eſt debitor noſter, nō accipiendo, ſed promittendo. Rom. 11.

11 I T E M in pſalmum centeſimum: Audi quia ille cui donauit, tenet Dominum etiam debitorem. Inuenit eum donatorem tempore miſericordiæ, tenet debitorem tempore iudicij. Quomodò hoc dicit, videte. Ego enim iam immolor, dixit, & tempus reſolutionis meæ proximum eſt. Bonum certamen certaui, curſum cōſummaui, fidem ſeruaui. Hoc tempore miſericordiæ: audi de indicio, Decæterò ſupereſt eſt mihi corona iuſtitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iuſtus iudex. Non dixit, donat: ſed, reddet. Quandò donabat, miſericors erat: quandò reddet, iudex erit, quia miſericordiam & iudicium cantabo tibi Domine. Sed donando delicta fecit ſe debitorem coronæ, ibì miſericordiam conſecutus ſum. Miſericors ergò Dominus primò, hic autem reddet mihi coronam iuſtitiæ. Vndè reddet? Quia iuſtus iudex eſt. Quarè iuſtus iudex eſt? Quia bonum certamen certaui, curſum cōſummaui, fidem ſeruaui. Ideò iuſtus non poteſt niſì coronare iſta. Inuenit enim iſta quæ coronaret.

Paulus tenet Dominū debitorem tempore iudicij. 2. Tim. 4. Tanquàm iudex reddet.

12 I D E M tractatu tertio in Euangelium Ioannis: Cùm promerueris Deū viuendo ex fide, accipies præmium immortalitatem, & vitā æternam: & illa gratia eſt. Non pro merito quidem accipies vitam æternam, ſed tantùm pro gratia. Si enim fides gratia eſt, & vita æterna quaſi merces eſt fidei, videtur quidem D E V S vitam æternam tanquàm debitam reddere. Cui debitam? Fideli, quia promeruit illam per fidem. Sed quia ipſa fides gratia eſt, & vita

Promeremur Deum viuendo ex fide. Vita æterna fideli debetur, qa promeruit illam per fidem, viuam ſcilicet.

& vita æterna gratia eſt pro gratia: Audi Paulum Apoſtolum confitentem gratiam, & poſteà debitum expetentem. Confeſsio gratiæ quæ eſt in Paulo? Qui priùs fui blaſphemus & perſecutor & iniurioſus, ſed miſericordiam, inquit, conſecutus ſum. Indignum ſe dixit qui conſequeretur, conſecutum tamen non per merita ſua, ſed per miſericordiam DEI. Audi illum iam flagitantem debitum, qui primo indebitam ſuſceperat gratiam. Ego enim, inquit, iam immolor, & tempus reſolutionis meæ inſtat: bonum certamen certaui, curſum conſummaui, fidem ſeruaui: decætero repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ. Iam debitum flagitat, iam debitum exigit. Nam vide verba ſequentia: Quam mihi reddet Dominus in illa die, iuſtus iudex. Vt antè ſuſciperet gratiam, miſericordem Patrem opus habebat: vt præmium gratiæ, iudicem iuſtum.

1. Tim. 1. Paulus debitum flagitat à iuſto iudice. 2. Tim. 4.

13 CONCILIVM Arauſicanum ſecundum, circa tempora Leonis Papæ celebratum, capite vel canone decimooctauo: Debetur merces bonis operibus, ſi fiant: ſed gratia quæ non debetur, præcedit vt fiant.

Bonis operibus merces debetur.

14 AVGVSTINVS in pſalmum quadrageſimumnonum: Cõgregate illi iuſtos eius: Quos iuſtos, niſi viuẽtes ex fide, facientes opera miſericordiæ? Etenim opera illa, iuſtitiæ opera ſunt. Habes Euangelium: Cauete iuſtitiam veſtram facere coram hominibus, vt videamini ab eis. Et quaſi quęreretur, quam iuſtitiam? cùm ergò facis eleemoſynam, inquit: Ergò eleemoſynas opera iuſtitiæ eſſe ſignificauit. Ipſos congregate iuſtos eius: eos congregate qui compaſsi ſunt inopi, qui intellexerunt ſuper egenum & pauperem. Congregate illos, conſeruet eos Dominus, & viuificet eos. Congregate illi iuſtos eius. Qui diſponunt teſtamentum eius ſuper ſacrificia. Id eſt, qui cogitant de promiſsis eius, ſuper illa quæ operantur. Ipſa enim ſunt ſacrificia, DEO dicente, Miſericordiam volo pluſquàm ſacrificium. Qui diſponunt teſtamentum eius ſuper ſacrificia. Et annunciabunt cæli iuſtitiam eius. Verè hanc iuſtitiam DEI, cæli nobis annunciauerunt, Euangeliſtæ prædixerunt. Per illos audiuimus futuros quoſdam ad dexteram, quibus dicet paterfamiliâs: Venite benedicti Patris mei, percipite. Quid percipite? Regnum. Pro qua re? Eſuriui, & dediſtis mihi manducare. Quid tam vile, quid tam terrenum, quàm frangere panem eſurienti? Tanti valet regnum cælorum. Frange eſurienti panem tuum, & egenum ſine tecto induc in domum

Matth 6. Eleemoſynæ ſunt opera iuſtitiæ. Pſal. 49. & 40. Oſeæ 6. Matth. 9. Matth 25. Iuſti percipient regnum pro operibus miſericordiæ. Eſaiæ 58.

domum tuam: Si videris nudum, veſti. Si non habes facultatem frangendi panem, non habes domum quò inducas, non habes veſtem qua cooperias, da calicem aquæ frigidæ, mitte duo minuta in gazophylacium. Tantum emit vidua duobus minutis, quantum emit Petrus relinquens retia, quantum emit Zachæus dando dimidium patrimonium. Regnum Dei tantum valet, quantum habueris.

Matth. 10. Marc. 12. Matth. 4. Lucæ 19. Regnum Dei tantum valet quātū habes.

1 F IDEM Auguſtinus in pſalmum centeſimum vndecimum, ſuper ea verba: Potens in terra erit ſemen eius: Semen futuræ meſſis, opera eſſe miſericordiæ, Apoſtolus teſtis eſt, qui dicit, Bonum autem facientes non deficiamus, tempore enim proprio metemus: & iterùm, Hoc aūt, inquit, qui parcè ſeminat, parcè & metet. Quid autem fratres potentius, quàm vt regnum cælorum, non ſolùm Zachæus emat dimidio rerum ſuarum, ſed & vidua duobus minutis, & tantundèm ibi vterque poſsideant? Quid potentius, qūàm vt idem regnū & theſauris diuiti, & calice aquæ frigidæ pauperi valeat?

Opera miſericordiæ ſeminis vim habent. Galat 6. 2. Cor. 9. Regnū cælorum quo precio ematur. Lucæ 19. Marc. 12. Marc. 10.

2 ET de octo Dulcitij quæſtionibus, quæſtione quarta, eadem ex hoc locò deſumpta repetit.

III

Quot ſunt genera bonorum operum, in quibus Iuſtitia Chriſtiana præcipuè cernitur & exercetur?

A Eiuſmodi ſunt triplicia, ſicut ſacris è literis accipimus, videlicet Oratio, Ieiunium & Eleemoſyna. Nam reliqua ferè benefacta, quæ ex fide viua proficiſcuntur, & Iuſtitiam Chriſtianam commendant, augent atque conſummant, ad hoſce tres fontes facilè [a] referuntur. Hinc illa præclara vox Angeli Raphaëlis, [b] *Bona eſt Oratio cum Ieiunio, & Eleemoſyna magis quàm theſauros auri recondere.*

Petrus Chryſologus ſer. 43. Leo ſer. 1. & 4 de ieiunio 10 mēſis. Bernardus in ſententijs, ſectione 11.

a Aug. de perfec. iuſtitiæ reſponſ. 16.

b Tobiæ 12. b

c In pſal.42. Auguſtinus verò dilucidè [c] dixit: Hæc iuſtitia hominis in hac vita, Ieiunium, Eleemoſyna, Oratio.

d Matth 6.a B De quibus Chriſtus [d] apud Matthęum ſingulatìm docet, additque promiſſiones de parata cæleſti mercede ijs, qui in Eccleſia citra [e] hypocriſin ſyncerè ieiunant, orant, ac eleemoſynam tribuunt. Hinc fidelis illa ſponſio totiès repetita: [f] *Pater tuus qui videt in abſcondito, reddet tibi.* Et hæc ipſa ſunt, in quibus Chriſtus, vt benè beatèque viuamus, [g] abundare vult noſtram iuſtitiam, & ità lucere [h] coram hominibus, vt videant opera noſtra bona, & glorificent Patrem. Ad hæc præſtanda in Chriſto [a] creati & deſtinati ſumus, quæ nimirùm præparauit Deus, vt in illis ambulemus. Propter [b] hæc è charitate præſtita, iuſti in regnum adſciſcentur æternum: ob eadem verò neglecta, iniuſti in gehennam ignis præcipitabuntur.

e Aug. ſer. 60. de tempo.
f Matth. 6.a
g Matth. 5.c
h Ibidèm b
a Epheſ.2.b
b Matth 25.d Ioann.5.c

c Lucæ 18.b C Vt verò [c] phariſaicum ac vanum eſt, cum aliorum contemptu ſeipſum iuſtificare, & [d] ſuis operibus fidere: ità Chriſtianum eſt atque legitimum, hominem cum ſuî ſubmiſſione operibus bonis operám ſedulam dare, & ſi quandò gloriari velit, [e] in Domino gloriari, vt qui operatur in nobis velle & perficere, [f] Apoſtolo teſte.

d Rom.10.a Trident.Cõci.ſeſſ.6. c 16.
e 1 Cor.1.d 2.Cor.10 d
f Philip 2.b

SCRIPTVRAE.

TOBIAE duodecimo, vt in textu.

MAT-

Matthaei ſexto: Attendite nè iuſtitiam veſtram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis: alioquìn mercedem non habebitis apud patrem veſtrum qui in cælis eſt. Cùm ergò facis eleemoſynam, noli tuba canere ante te, ſicut hypocritæ faciunt in Synagogis & in vicis, vt honorificentur ab hominibus: Amen dico vobis, receperunt mercedem ſuam. Te autem faciente eleemoſynam, neſciat ſiniſtra tua quid faciat dextera tua: vt ſit eleemoſyna tua in abſcondito: & pater tuus qui videt in abſcondito, reddet tibi. Et cùm oratis, non eritis ſicut hypocritę, qui amant in Synagogis & in angulis platearum ſtantes orare, vt videantur ab hominibus: Amen dico vobis, receperunt mercedem ſuam. Tu autem cùm oraueris, intra in cubiculum tuum: & clauſo oſtio, ora patrem tuum in abſcondito: & pater tuus qui videt in abſcondito, reddet tibi. Cùm autem ieiunatis, nolite fieri ſicut hypocritæ triſtes. exterminant enim facies ſuas, vt pareant hominibus ieiunantes. Amen dico vobis, quia receperunt mercedem ſuam. Tu aũt cùm ieiunas, vnge caput tuum, et faciem tuã laua, nè videaris hominibus ieiunans, ſed Patri tuo qui eſt in abſcondito: & pater tuus qui videt in abſcondito, reddet tibi.

Et capite quinto: Dico vobis, quia niſi abundauerit iuſtitia veſtra plus quàm ſcribarum & Phariſæorum, non intrabitis in regnum cælorum. Sic luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant opera veſtra bona, & glorificent patrem veſtrum qui in cælis eſt.

Ad Epheſios ſecũdo: Ipſius ſum⁹ factura, creati in Chriſto Ieſu in opibus bonis, q̃ p̃parauit Deus vt in illis ambulemus.

Matthaei vigeſimoquinto: Tunc dicet rex his qui à dextris eius erunt: Venite benedicti patris mei, poſſidete paratum vobis regnũ à cõſtitutione mundi. Eſuriui enim, & dediſtis

diſtis mihi manducare. Sitiui, & dediſtis mihi bibere. Hoſpes eram, & collegiſtis me. Nudus, & operuiſtis me. Infirmus, & viſitâſtis me. In carcere eram, & veniſtis ad me, &c. Tunc dicet & his qui à ſiniſtris erunt: Diſcedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius. Eſuriui enim, & non dediſtis mihi manducare. Sitiui, & non dediſtis mihi potum. Hoſpes eram, & non collegiſtis me. Nudus, & non operuiſtis me. Infirmus, & in carcere: & non viſitâſtis me, &c. Et ibunt hi in ſupplicium æternum, iuſti autem in vitam æternam.

IOANNIS quinto: Nolite mirari hoc, quia venit hora in qua omnes qui in monumentis ſunt, audient vocem eius: & procedent, qui bona fecerunt, in reſurrectionem vitæ: qui verò mala egerunt, in reſurrectionem iudicij.

LVCAE decimooctauo: Duo homines aſcendebant in templum vt orarent: vnus Phariſæus, & alter Publicanus. Phariſæus ſtans, hæc apud ſe orabat: Deus, gratias ago tibi, quia non ſum ſicut cæteri hominum: raptores, iniuſti, adulteri: velut etiam hic Publicanus, &cæ. Dico vobis, deſcendit hic iuſtificatus in domum ſuam ab illo. quia omnis qui ſe exaltat, humiliabitur: & qui ſe humiliat, exaltabitur.

AD Romanos decimo: Teſtimonium perhibeo illis quòd æmulationem DEI habent, ſed non ſecundùm ſcientiam. Ignorantes enim iuſtitiam Dei, & ſuam quærentes ſtatuere, iuſtitiæ Dei non ſunt ſubiecti.

PRIORIS ad Corinthios primo: Ex ipſo autem vos eſtis in Chriſto Ieſu, qui factus eſt nobis ſapientia à DEO & iuſtitia & ſanctificatio & redemptio: vt quemadmodùm ſcriptum eſt, Qui gloriatur, in Domino glorietur.

POSTERIORIS ad Corinthios decimo: Qui gloriatur, in

in Domino glorietur. Non enim qui ſeipſum commendat, ille probatus eſt. ſed quem Deus commendat.

Ad Philippenſes ſecundo: Deus eſt qui operatur in vobis et velle et perficere, pro bona voluntate.

PATRES.

1 A PETRVS Chryſologus Rauennenſis Epiſcopus in ſermone quadrageſimotertio: Tria ſunt, tria fratres, per quæ ſtat fides, conſtat deuotio, manet virtus: Oratio, Ieiunium, Miſericordia. Quod oratio pulſat, impetrat ieiunium, miſericordia accipit. Oratio, Miſericordia, Ieiunium, ſunt hæc tria vnum, dant hæc ſibi inuicèm vitam. Eſt nanque orationis anima, ieiunium: ieiunij vita, miſericordia eſt. Hæc nemo reſcindat: neſciunt ſeparari. Horum qui vnum habet, iſta qui ſimul non habet, nihil habet. Ergò qui orat, ieiunet: qui ieiunat, miſereatur: audiat petentem, qui petens optat audiri: auditum Dei aperit ſibi, qui ſuum ſupplicanti non claudit auditum. Ieiuniũ ieiunator intelligat, eſurientem ſentiat, qui vult Deum ſentire quod eſurit: miſereatur, qui miſericordiam ſperat: pietatem qui quærit, faciat: qui præſtari ſibi vult, præſtet. Improbus petitor eſt, qui quod alijs negat, ſibi poſtulat. Homo, eſto tibi miſericordiæ forma, ſic quomodò vis, quantum vis, quàm citò vis, miſericordiam tibi fieri: tam citò alij, tantum, taliter, ipſe miſerere. Ergò oratio, miſericordia, ieiunium ſint vnum patrocinium pro nobis ad Deum, pro nobis hæc aduocatio ſit vna, vna hæc pro nobis oratio ſit triformis. Hæc ſunt, fratres, hæc ſunt quæ tenent cæli arcem, quæ ſecretum DEI iudicis pulſant, quæ ante tribunal Chriſti cauſas humani generis exequuntur, quæ iniuſtorum petunt indulgentiam, reorum veniam promerentur. Hæc cùm in cæleſtibus non aſsiſtunt, ipſe non ſubſiſtit in terris: hæc cùm teneant in cæleſtibus principatum, in terris rerum ſummam moderantur, hæc regunt proſpera, hæc aduerſa propellunt, vitia extinguunt iſta, virtutes iſta ſuccendunt, hæc reddunt caſta corpora, corda pura, hæc pacem membris, mentibus dant quietem, humanos iſta ſenſus, ſcholam faciunt diſciplinæ: per hæc in templum DEI pectora humana conſurgunt, hæc hominem præſtant angelum, homini Deitatis deferunt hæc honorem. Hinc eſt, quòd ſit horum ſuffragio Moyſes Deus, & ad triumphos ſuos militares ſibi omnia mandat elementa: iubet mare diſcedere, durari vndas, profunda ſiccari, cælum pluere dat frumenta,

Tria bonorũ genera, Oratio, Ieiunium & Miſericordia, q̃d præſtent.

Hæc tria cõiungi debent.

Patrocinium pro nobis ad Deum ſunt.

Reorum veniam promerentur.

Vitia extinguunt, & reddunt corda pura.

Exod. 7.

Exod. 14.

Exod.16.13. Num.25. ventos ſpargere cogit carnes, noctem ſplendore ſolis illuſtrat, ſo-
Exod.24. lem nubis temperat velamento, petram percutit, vt de recenti vulnere frigida ſitientibus det fluenta: primus dat terris legem cæli,
4 Reg.2. ſcribit vitæ normam, figit terminos diſciplinæ. Per hæc Helias neſcit mortem, relinquit terras, cælos intrat, commoratur angelis, conuiuit DEO: & terrenus hoſpes ſupernas poſsidet manſiones.
Marc.1. Per iſta Ioannes fit angelus in carne, cæleſtis in terra, & auditu, viſu, tactu totam ſolus capit, tenet, complectitur Trinitatem. Et nos

Sanctorũ meritis applicamur per orationem, ieiunium & miſericordiam.

fratres, ſi volumus Moyſi gloriæ, Heliæ vitæ, Ioannis virtutibus, omnium ſanctorum meritis applicari, inſiſtamus orationi, vacemus ieiunio, miſericordiæ ſeruiamus: qui in his vixerit, qui per iſta fuerit communitus, iacula peccati, diaboli tela, mundi machinas, vitiorum cuneos, mala carnis, voluptatum laqueos, arma mortis, Chriſtianus armiger, bellator Dominicus non timebit: ſed nos qui ad incerta conſurgimus, qui inter inſidias diem ducimus, qui horarum varietates, momentorum motus, verborum lapſus,

Diabolus impedit orationem.

actuum pericula ſuſtinemus, quid eſt quod eccleſiam manè nolumus intrare? quid eſt quod matutina prece totius diei cuſtodiam nolumus poſtulare? quid eſt quod homini adſtare toto tempore libet, & DEO aſsiſtere nec puncto libet? Non eſt noſtrum, fratres, non eſt noſtrum: inimici eſt iſta ſurreptio: decipere parat, quos non patitur orationibus communiri. Quid de aduerſis queritur, qui ſibi proſpera non precatur? Audiamus vocem DEI monen-
Matth 26. tem: Orate, nè intretis in tentationem. In tentationem vadit, qui ad orationem non vadit. Hoc ſciens Propheta, cantabat: Venite, ad-
Pſal.94. oremus, & procidamus ante Deum, & ploremus coram Domino qui fecit nos. Putas'ne ante Deum lachrymas fundere dignatur, qui verba non dignatur expromere? Manicemus, oremus vel humano timore, ſi non amore diuino, ſi non inuitati bonis, vel coacti malis. Mala tempora facit nobis contemptus Dei, temporum cur-

Ieiunijs perdita recuperanda.

ſus non facit. Quod ergò contemptu perdidimus, ieiunijs conquiramus, animas noſtras ieiunijs immolemus: quia nihil eſt quod DEO præſtantiùs offerre poſsimus, probante Propheta, cùm dicit, Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus: cor contritum & hu-
Pſal 50. miliatum Deus non ſpernit. Homo, offer DEO animam tuam, & offer oblationem ieiunij: vt ſit pura hoſtia, ſacrificium ſanctum,

Miſericordia iungenda ieiunio.

viuens victima, quæ & tibi maneat, & data ſit DEO. Hoc qui non dederit Deo, excuſatus non erit: quia daturus, ſe non poteſt non habere. Sed accepta vt ſint iſta, miſericordia ſubſequatur: ieiu-

nium non germinat, ſi de miſericordia non rigetur: ſiccatur ieiunium miſericordiæ ſiccitate: quod imber terris, hoc ieiunio miſericordia eſt. Quanuis cor excolat, carnem mundet, eradicet vitia, virtutes ſerat, ſi miſericordiæ fluenta non dederit, fructum non colligit ieiunator. Ieiunator, ager tuus miſericordia ieiunante ieiunat: ieiunator, quod tu in miſericordia fuderis, tibi in horreo hoc redundat. Homo ergò, nè ſeruando perdas, collige prorogãdo: homo, dando pauperi, da tibi: quia quod tu alteri reliqueris, non habebis.

2 LEO ſermone primo de ieiunio decimi menſis: Tria verò ſunt, quæ maximè ad religioſas pertinent actiones, oratio ſcilicet, ieiunium, & eleemoſyna: quibus exercendis omne quidem tempus acceptum, ſed illud eſt ſtudioſiùs obſeruandum, quod Apoſtolicis accipimus traditionibus conſecratum, ſicut etiam decimus hic menſis morem refert veteris inſtituti, vt tria illa, de quibus locutus ſum, diligentiùs exequamur. Oratione enim propitiatio DEI quæritur, ieiunio concupiſcentia carnis extinguitur, eleemoſynis peccata redimuntur: ſimulq́ per omnia DEI in nobis imago renouatur, ſi & in laudem eius ſemper parati, & ad purificationem noſtram ſine ceſſatione ſoliciti, & ad ſuſtentationem proximi indefinenter ſimus intenti. Hæc triplex obſeruantia, dilectiſsimi, omnium virtutum compræhendit effectus. Hæc ad imaginem & ſimilitudinem DEI peruenit, & à Spiritu ſancto inſeparabiles facit: Quia in orationibus permanet fides recta, in ieiunio innocens vita, in eleemoſynis mens benigna. Quarta igitur & ſexta feria ieiunemus, ſabbato autem apud beatiſsimum Apoſtolum Petrum vigilias celebremus: qui & orationes, & ieiunia, & eleemoſynas noſtras, precibus ſuis dignabitur adiuuare per Dominum noſtrũ Ieſum Chriſtum.

Ad religioſas actiones hæc tria maximè pertinent.

Ieiuniũ Decembris ex Apoſtolica traditione manat.

Fructus horũ trium bonorum operum.

Quotiès ieiunatur in ieiunio 4. temporum.

Sanctorum preces.

3 ET ſermone quarto de ieiunio decimi menſis: Curandis læſionib. &c. vt infrà quæſtione ſeq. B 13.

4 BERNARDVS in ſententijs ſectione vndecima: Et quidem tria ſunt, à quibus abſtinere debeant quicunque iuſtificari debent, quicunq́ iuſticari deſiderant. Primò vtiquè ab operibus prauis, ſecundò à carnalibus deſiderijs, tertiò à curis ſeculi. Item tria ſunt quibus debent inſiſtere, quæ etiam continet ſermo Domini in monte, eleemoſyna, ieiunium, oratio. Sic enim adimpletur iuſtificatio, dum ab interdictis vitijs abſtinent, & bona quæ præcepta ſunt, fideliter exercent. Opponantur ergò prauis operibus opera

Matth 6.

Ad iuſtificationem tria hæc bonorũ operũ genera pertinent.

miſericordię, contra carnalia deſideria adhibeantur ieiunia, & pro curis ſeculi, ſuccedat amor Dei, & frequentia orationis.

Merces poſt hanc vitã nõ datur niſi promeritis.

5 AVGVSTINVS de perfectione iuſtitiæ, reſponſione decimaſeptima: Poſt hanc autem vitam merces perficiens redditur, ſed eis tantùm, à quibus in hac vita eiuſdem mercedis meritum comparatur. Non enim ad ſaturitatem iuſtitiæ, cùm hinc exierit, quiſque perueniet, niſi ad eam cùm hîc eſt, eſuriendo & ſitiendo cucurrerit. Beati quippe qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam, quoniam ipſi ſaturabuntur. Quandiù ergò peregrinantes à Domino, per fidem ambulamus, non per ſpeciem: vndè dictum eſt, Iuſtus ex fide viuit: hæc eſt noſtra in ipſa peregrinatione iuſtitia, vt ad illam perfectionem plenitudinemq́ iuſtitię, vbi in ſpecie decoris eius iam plena & perfecta charitas erit, nunc ipſius curſûs rectitudine & perfectione tendamus, caſtigando corpus noſtrum & ſeruituti ſubijciendo, & eleemoſynas in dandis beneficijs, & dimittendis quæ in nos ſunt commiſſa peccatis, hilariter & ex corde faciendo, & orationibus indeſinenter inſiſtendo, & hoc faciendo in doctrina ſana, qua ædificatur fides recta, ſpes firma, charitas pura. Hæc eſt nunc noſtra iuſtitia qua currimus, eſurientes & ſitientes ad perfectionem plenitudinemq́ iuſtitiæ, vt ea poſteà ſaturemur. Vndè Dominus in Euangelio cùm dixiſſet, Nolite facere iuſtitiam veſtram coram hominibus vt videamini ab eis: nè iſtum noſtrum curſum ſine humanæ gloriæ metiremur, non eſt in expoſitione iuſtitiæ ipſius executus, niſi tria iſta: ieiunium, eleemoſynas, orationes: Ieiunio ſcilicet vniuerſam corporis caſtigationẽ ſignificans: eleemoſynis omnem beneuolentiam & beneficentiam vel dandi, vel ignoſcendi: & oratione inſinuans omnes regulas ſancti deſiderij &c.

Matth. 5. *2. Cor. 5.* *Abac. 2.*

Iuſtitia Chriſtiani hominis in bonorum operum, quæ ex fide fiunt, exercitatiõe cõſiſtit.

Matth. 6. Iuſtitia de qua ſaluator ait, in tribus conſiſtit.

Ad hæc tria omnia alia bona opera reuocantur.

6 IDEM in pſalmum quadrageſimumſecundum: Hæc iuſtitia hominis in hac vita, ieiunium, eleemoſyna, oratio: Vis orationem tuam volare ad DEVM? fac illi duas alas, ieiunium, & eleemoſynam.

Eleemoſynã quis corã hominibus faciat, & quis in abſcondito.

B AVGVSTINVS ſermòne ſexageſimo de tempore: Qui ideò facit eleemoſynam, vt ab hominibus ſe laudari deſideret, etiamſi occultè fecerit, publicè facit, quia laudem ab hominibus quærit. Qui verò eleemoſynam pro ſolo amore DEI facit, vt ad opus bonum illum reliqui imitentur, & non ipſe, ſed Dominus collaudetur, etiam ſi publicè faciat eleemoſynam, abſconsè facit, quia pro eleemoſyna illa non hoc quod videtur, ſed quod non videtur

detur, deſiderat, nec ab hominibus laudem, ſed mercedem à DEO optat accipere. Hoc etiam & de ieiunio debemus accipere. Cùm enim ipſe Dominus dicat, Vnge caput tuum & faciem tuam laua, nè videaris ieiunans hominibus: ergò contra Chriſti præcepta facimus, qui publicè ieiunium indicimus, & vidente toto populo pariter cum ipſo ieiunamus? Et in hoc ſenſu oportet intelligi, vt nemo pro laude humana, ſed pro peccatorum indulgentia vel pro miſericordia diuina ieiunet, & vnuſquiſque interroget conſcientiam ſuam, & ſi pro ſolo Deo facit eleemoſynam, ſecurus & publicè faciat, vt quicunque viderint, imitentur. Nam & illud quod dicit Dominus, Neſciat ſiniſtra tua quid faciat dextera tua: ad hoc quod ſuprà diximus, pertinere cognoſcitur. In dextera enim intelligitur amor DEI, in ſiniſtra vanitas vel cupiditas mundi. Si pro laude humana dederis eleemoſynam, totum ſiniſtra facit, dextera omninò nihil facit. Si verò pro remiſsione peccatorum & amore vitæ æternæ eleemoſynam dederis, totum dextera facit. Quid eſt ergò? Neſciat ſiniſtra tua quid faciat dextera tua, niſi, quod facit amor Dei, non corrumpat aut perdat vanitas vel cupiditas mundi? Et paulò pòſt: Si quandò oras Deum, & hoc ab illo petis quod videtur, publicè & aperto oſtio oras, quia hoc à Deo vis accipere quod videtur. Si verò pro indulgentia peccatorum & pro vita æterna volueris ſupplicare, etiã ſi publicè oraueris, clauſo oſtio oras, quia non petis quod videtur, ſed quod nõ videtur. Quæ enim videntur, temporalia ſunt: quæ autem non videntur, æterna ſunt.

Matth 6. Ieiunium publicè indictũ. Ieiunãdũ pro peccatorũ indulgẽtia, vel ꝑ miſericordia diuina. Neſciat ſiniſtra quid faciat dextera, quomodò intelligendum. Eleemoſyna danda pro remiſſione peccatorum. Orare clauſo oſtio & aperto, quandò dicamur. 2.Cor.4.

C CONCILIVM Tridentinum ſeſsione ſexta, capite decimoſexto: Neque illud omittendum eſt, quòd licèt bonis operibus in ſacris literis vſqueadeò tribuatur, vt etiam qui vni ex minimis ſuis potum aquæ frigidæ dederit, &c. abſit tamen, vt Chriſtianus homo in ſeipſo cõfidat vel glorietur, & non in Dño: cuius tanta eſt erga omnes homines bonitas, vt eorum velit eſſe merita, quæ ſunt ipſius dona, &c. vt ſuprà quæſt. 2. E 3.

Matth.10. Chriſtianus non in ſe, ſed in Domino gloriari debet.

IIII

Quid eſt Ieiunium?

A Non ſimplex huius nominis eſt acceptio. Magnum & generale Ieiunium[a] Auguſtinus vocat,

a Aug.tract. 17.in Ioã.& l.

2.quæſt.Euang. capit. 18.

cat, abſtinere ab iniquitatibus & illicitis voluptatibus ſeculi. Deindè [b] Philoſophicum, vt quidam vocant, ieiunium, eſt parſimonia illa cibi ac potûs, moraliſque ſobrietas, qua temperatè etiam ab Ethnicis ſecundùm rectam rationem viuitur. Tertiò [c] Eccleſiaſticum eſt ieiunium, Vtpotè cùm iuxta certum Eccleſiæ morem atque præſcriptum, certis diebus & carnium eſum nobis ſubtrahimus, & vnica duntaxàt refectione contenti ſumus.

b Hiero. lib.2. aduersùs Iouinianũ.

c Clemẽs cõſtitut. Apoſt. lib. 5.ca.13. 16 19.20.& 21.Iſidor.li.1.de Eccle. off ca.36. & ſequẽtib.Rabanus de inſtitutiõe Cle.c.17. & ſequẽt. Iuo parte 4.c.25. & ſequẽ. Burchard.lib.13.

B Cuiuſcemodi Ieiunium piè & Chriſtianè [d] ſuſcipitur ad cultum diuinum religioſiùs exhibendum, ad carnem edomandam ſpirituiq́; ſubijciendam, ad fructus pœnitentiæ dignos præſtandos, ad obedientiam exercendam, ac demùm ad quamlibet DEI gratiam conſequendam.

d Cypr. de ieiunio & tentationibus Chriſti. Athanaſ. de virgin. Chryſo. hõ.1.& 2.in Gene. & ſer.de ieiun. Baſil orat.1.& 2 de ieiun. Au.de vtil. ieiunij. Amb. ĩ li.de Helia & ieiunio.& epi.82. Leo in ſer. de ieiunio 7.& 10. mẽſis pentecoſtes & quadrageſimæ.

PATRES.

1 A AVGVSTINVS tractatu decimoſeptimo in Euangelium Ioannis: Ieiunium magnum & generale eſt, abſtinere ab iniquitatibus & illicitis voluptatibus ſeculi, quod eſt perfectum ieiunium, vt abnegantes impietatem & ſeculares cupiditates, temperanter & iuſtè & piè viuamus in hoc ſeculo. Huic ieiunio quam mercedem addit Apoſtolus? Sequitur & dicit, Expectantes illam beatã ſpem, & manifeſtationem gloriæ beati Dei, & ſaluatoris noſtri Ieſu Chriſti. In hoc ergò ſeculo quaſi quadrageſimam abſtinentiæ celebramus, cùm benè viuimus, cùm ab iniquitatibus & ab illicitis voluptatibus abſtinemus.

Ieiunium magnũ & generale quod ſit. Tit.2.

2 IDEM

2 IDEM libro ſecundo quæſtionum euangelicarum, capite decimooctauo: Scriptura docet generale ieiunium, non à concupiſcentia ciborum tantùm, ſed ab omni lætitia temporalium delectationum.

3 HIERONYMVS libro ſecundo aduersùs Iouinianum: Dicæarchus in libris antiquitatum,& deſcriptione Græciæ, refert, ſub Saturno,id eſt,aureo ſeculo,cùm omnia humus funderet,nullum comediſſe carnes,ſed vniuerſos vixiſſe frugibus & pomis,quę ſpontè terra gignebat. Perſarum regis Cyri vitam Xenophon octo voluminibus explicat, polenta & cardamo & ſale ac pane cibario eos aſſerens victitare. Lacedæmoniorum menſæ frugalitatis'que & ſupraſcriptus Xenophon, & Theophraſtus, & omnes penè ſcriptores Græciæ, teſtes ſunt. Cheræmon Stoicus, vir eloquentiſsimus narrat de vita antiquorum Aegypti ſacerdotum, quòd omnibus mundi negocijs curis'que poſtpoſitis, ſemper in templo fuerint: & rerum naturas, cauſas'que ac rationes ſiderum contemplati ſint: nunquàm mulieribus ſe miſcuerint, nunquàm cognatos & propinquos,ne liberos quidem viderint:ex eo tempore,quo cœpiſſent diuino cultui deſeruire, carnibus & vino ſe ſemper abſtinuerint,propter tenuitatem ſenſûs, & vertiginem capitis,quam ex paruo cibo patiebantur,& maximè propter appetitus libidinis, qui ex his cibis & ex hac potione naſcuntur. Pane raro veſcebantur, nè onerarent ſtomachum: &,ſi quandò comedebant, tuſum pariter hyſopum ſumebant in cibo, vt eſcam grauiorem illius calore decoquerent: oleum tantùm in oleribus nouerant, verùm & ipſum parùm propter nauſeam & aſperitatem guſtûs leniendam. Quid loquar, inquit,de volatilibus,cùm ouum quoquè pro carnibus vitauerint, & lac? quorum alterum,carnes liquidas: alterum,ſanguinē eſſe dicebant, colore mutato. Cubile eis,de folijs palmarum,quas baias vocant,contextum erat: ſcabellum accliue, & ex vna parte obliquum, in terra pro puluillo capiti ſupponebāt, bidui triduiq́ inediam ſuſtinentes.Humores corporis,qui naſcuntur ex ocio, & ex manſione vnius loci, nimia victûs caſtigatione ſiccabant. Ioſephus in ſecunda Iudaicæ captiuitatis hiſtoria, & in octauodecimo antiquitatū libro,& contra Appionē duobus voluminibus,tria deſcribit dogmata Iudæorū, Phariſæos, Sadducæos, Eſſænos: quorū nouiſsimos miris effert laudibus, quòd & ab vxoribus,& vino,& carnibus ſemꝑ abſtinuerint,& quotidianū ieiuniū

Abſtinentia Ethnicorum qualis fuerit. Perſarum.

Lacedæmoniorum.

Sacerdotum Aegyptiorū.

Eſſænorum.

verterint in naturam. Super quorum vita & Philo, vir doctiſsimus, proprium volumen edidit. Euanthes Cizycenus, Aſclepiades Cyprius, ætate, qua Pygmaleon in Oriēte regnabat, ſcribunt eſum carnium non fuiſſe. Eubulus quoquè qui hiſtoriam Mithræ multis voluminibus explicuit, narrat apud Perſas tria genera Magorum: quorum primos, qui ſint doctiſsimi & eloquentiſsimi, excepta farina & olere, nihil ampliùs in cibo ſumere. Apud Eleuſinam etiam volucribus, & piſcibus, & quibuſdam pomis abſtinere, ſolenne eſt. Bardeſanes, vir Babylonius, in duo dogmata apud Indos gymnoſophiſtas diuidit: quorū alterum appellat Bragmanas, alterum Samanæos, qui tantæ continentiæ ſint, vt vel pomis arborum iuxta Gangen fluuium, vel publico orizæ, vel farinæ alantur cibo: &, cùm rex ad eos venerit, adorare illos ſolitus ſit, pacem'que ſuæ prouinciæ in illorum precibus arbitrari ſitam. Euripides, in Creta Iouis prophetas non ſolùm carnibus, ſed & coctis cibis abſtinuiſſe refert. Xenocrates philoſophus de Triptolemi legibus apud Athenienſes tria tantùm præcepta in templo Eleuſinæ reſidere ſcribit, honorandos parentes, venerandos deos, carnibus non veſcendum. Orpheus in carmine ſuo eſum carnium deteſtatur. Pythagoræ, Socratis, Antiſthenis & reliquorum frugalitatem referrem in cōfuſionem noſtram, niſi & longum eſſet, & proprij operis indigeret.

Orientalium. Magorum. Eleuſinorū. Gymnoſophiſtarum. Prophetarū Iouis. Eſus carniū prohibitus apud Ethnicos.

4 CLEMENS pontifex & martyr Conſtitutionum Apoſtolicarum libro quinto, capite decimotertio: Poſt Epiphaniam ſeruandum eſt à vobis ieiunium quadrageſimæ, continens memoriam conuerſationis & legiſlationis Domini. Celebretur hoc ieiunium ante ieiunium Paſchæ, quod incipiens à ſecunda Sabbati, deſinat in Paraſceuen. Poſt quos dies ſoluto ieiunio, aggredimini ſanctam Paſchæ hebdomadam: ieiunantes in ea omnes cum timore & tremore, orantes per eos dies pro ijs qui pereunt.

Quadrageſimæ ieiunium Apoſtolicū. Ieiunium ante paſcha. Hebdomada ante Paſcha ieiunijs ſacra.

5 ET capite decimoſexto: Præcepit igitur nobis, vt ieiunaremus ſex his diebus propter Iudæorum impietatem atque iniquitatem: admonens nos, vt eos ob interitum lugeamus atque deploremus. Etenim ille quoq; illachrymatus eſt, ignorantibus tempus viſitationis ſuæ. In quarta feria & Paraſceue nobis ieiunium indixit: in illa ob proditionem, in hac ob paſsionem: deſinere autem ieiunium in ſeptima die in gallicantu. Iuſsit in ipſo ſabbato ieiunare.

Ieiuniū proximè ante paſcha. Lucæ 19.

6 CAPITE decimonono: In diebus Paſchæ ieiunate, incipientes

pientes à ſecunda ſabbati vſque ad Paraſceuen & ſabbatum dies ſex, ſolo pane vtentes, ſale atque oleribus, & aqua in potum. A vino & carnibus vos abſtinete in ijs diebus: ſunt enim dies luctuoſi, non feſti. Paraſceuen tamen & ſabbatum integrum ieiunent, qui quidem poſſunt, nihil guſtantes vſque ad gallicantum noctis. Quòd ſi quis non poteſt duorum dierum ieiunium continuare, ſeruet ſaltem ſabbatum: ait enim quodam in loco de ſe Dominus: Quandò diſcedet ab eis ſponſus, ieiunabunt in illis diebus, ijs igitur diebus ſublatus eſt à falſis Iudæis, & crucifixus eſt, & cum impijs reputatus.

Qualis abſtinentia in ieiunio hebdomadæ ſanctæ.

Matth.9. Luc.22.

7 CAPITE vigeſimo: Quarè monemus vos, vt ieiunetis per hos dies, quemadmodùm nos etiam ieiunauimus, cùm nobis ipſe ereptus eſt, vſque ad veſperam. In reliquis verò diebus ante Paraſceuen nona hora, vel veſperì quilibet cibum capiat, vel quemadmodùm quiſq; poterit.

8 ET capite vigeſimoprimo, eoq; vltimo: Poſt feſtum Pentecoſtes celebrate vnam hebdomadam, poſt quam ieiunate alteram hebdomadam: æquum eſt enim & lætari Dei dono, & ieiunare poſt hilaritatem. Etenim Moyſes & Helias ieiunauerunt per quadraginta dies, & Daniel hebdomadas dierũ tres panem cupiditatum non comedit, nec caro, neque vinum in os eius intrauit. Et beata Anna, rogans Samuelem, dicebat: Vinùm & omne quod inebriat, non bibi, & effundam animam in cõſpectu Domini. Niniuitæ quoquè, cùm per tres dies & tres noctes ieiunâſſent, iræ Dei periculum effugerunt. Eſther quoquè, Mardochæus, Iudith impiorum inſultationem, id eſt, Holophernis & Aman, ieiunio declinauerunt. Dauidq; dicit, Genua mea infirmata ſunt à ieiunio, & caro mea immutata eſt propter oleum. Vos quoq; per ieiunium ſupplicationes veſtras Deo offerte. Poſt hebdomadam ieiunij, in omni quarta feria & Paraſceue pręcipimus vobis vt ieiunetis, idq; quod à ieiunio ſupereſt, pauperibus præbeatis.

Ieiunantium exempla. Exo 24. & 34. 3 Reg.19. Daniel.10. 1. Reg.1. Ionæ 3. Eſther 4. Iudith 9. Pſal.108. Omni feria 4 & 6. olim ieiunabatur.

9 ISIDORVS Hiſpalenſis libro primo de Eccleſiaſticis Officijs, capite trigeſimoſexto: Ieiuniorum tempora ſecundùm ſcripturas ſacras, quatuor ſunt, in quibus per abſtinentiam & lamentum pœnitentię, Domino ſupplicandũ eſt: & licet omnibus diebus orare & abſtinere conueniat, his tamen temporibus ampliùs ieiunijs & pœnitentiæ ſeruire oportet. Primum ieiunium quadrageſimarũ eſt, quod à veteribus libris cœpit ex ieiunio Moyſis & Heliæ,

Ieiuniorum tempora.

Ieiuniũ quadrageſimæ.

liæ,& ex Euangelio,quia totidem diebus Dominus ieiunauit,mō-
Exod.24. 3.Reg 19. Matth.4. ſtrans Euangelium non diſſentire à lege & Prophetis. In perſona quippe Moyſis, lex: in perſona Heliæ, Prophetæ accipiuntur, inter quos in monte Chriſtusglorioſus apparuit, vt euidentiùs emineret quod de illo dicit Apoſtolus: Teſtimonium habens ex lege & Prophetis. In qua ergò parte anni congruentiùs obſeruatio quadrageſimæ conſtitueretur, niſi confinis atque contigua Dominicæ paſsionis,quia in ea ſignificatur hæc vita laborioſa, cui etiam opùs eſt continentia, vt ab ipſius mundi illecebris ieiunemus, in ſolo manna viuentes, id eſt, cæleſtibus ſpiritualibus'que præceptis? In numero autem quadragenario vita iſta propterea figuratur, quia denarius eſt perfectio beatitudinis noſtræ:creatura autem ſeptenaria figuratur, quæ adhæret creatori, in quo declaratur vnitas Trinitatis per vniuerſum mundum temporaliter annunciata. Et quia mundus à quatuor ventis * delineatur, & à quatuor elementis erigitur,& à quatuor anni temporum vicibus variatur,denarius quater ductus,in quadraginta conſummatur:quo numero oſtenditur, ab anni temporum delectatione abſtinendum ac ieiunandū eſſe, & caſtè continenter'que viuendum. Licèt & aliud Sacramenti myſterium exprimitur, quòd quadraginta diebus eadem ieiunia celebrantur. Lege enim Moſaica vniuerſo populo generaliter eſt præceptum,decimas & primitias Domino Deo offerre. Itaq; dum in hac ſententia principia voluntatum conſummationes'que operum noſtrorum referre ad D E I gratiam admonemur,in ſupputatione tamen quadrageſimæ, ſumma iſta legalium decimarum expletur. Totum enim anni tempus trigintaſex numero dierum decimatur. ſubtractis enim à quadrageſima diebus Dominicis, quibus ieiunia reſoluuntur, his diebus quaſi pro totius anni decimis ad Eccleſiam concurrimus, actuum'que noſtrorum operationem D E O in hoſtiam iubilationis offerimus. Cuius quidem quadrageſimæ legibus, ſicut ait * noſter Caſsianus, quique perfecti ſunt, non tenentur, nec exigui huius canonis ſubiectione contenti ſunt. Quem profectò illis,qui per totum anni ſpatium delicijs ac negocijs ſecularibus implicantur, Eccleſiarum principes ſtatuerunt, vt vel hac legali quodammodò neceſsitate constricti, his ſaltem diebus vacare Domino cogerentur, ac dierum vitæ ſuæ, quos totos quaſi quoſdam fructus fuerant voraturi, vel decimas Domino dedicarent.

Rom.3. | Cōgruo anni tempore obſeruatur. | Ex B Aug. epi.119 ad Ianuar cap.15. | Myſterium quadragenarij ieiunij. | * delimatur | Aliud myſterium. | Leuit 27. Num. 3. | Vide B Greg. homil. 16 in euangelia | In Quadrageſima dantur totius anni decimæ. | * Collat 21. cap.29. | Pro qbus potiſſimū ſit inſtitutū ieiuniū Quadrag.

C A P I T E trigeſimoſeptimo: Secundum ieiunium eſt,quod iuxta

iuxta canones poſt Pentecoſten alio die inchoatur, ſecũdùm quod & Moyſes ait, Initium menſis hordearij facietis vobis hebdomadas ſeptem &c. Deut.16.

CAPITE trigeſimooctauo agit de ieiunio ſeptimi menſis.

CAPITE trigeſimonono & quadrageſimo, de ieiunio calendarum Nouembrium & Ianuariarum.

CAPITE quadrageſimoprimo: Triduanis autem diebus ieiunare, de exemplo ſumptum eſt Niniuitarum, qui damnatis priſtinis vitijs, totos ſe tribus diebus ieiunio ac pœnitentiæ contulerunt, & operti ſaccis, DEVM ad miſericordiam prouocauerunt. Ionæ 3.

CAPITE quadrageſimoſecundo: Præter hæc autem legitima tempora ieiuniorum, omni ſexta feria propter paſsionem Domini à quibuſdam ieiunatur, ſed & ſabbati dies à pleriſque, propter quod in eo iacuit Chriſtus in ſepulcro, ieiunio conſecratus habetur, ſcilicet nè Iudæis exultando præbeatur, quod Chriſtus ſuſtulit moriendo. Die autem Dominico ſemper eſſe reficiendum, vt reſurrectionem Chriſti & gaudium noſtrum gentibus prædicemus, præſertim cùm Apoſtolica ſedes hanc regulam ſeruet. Poſt paſcha autem vſque ad Pentecoſten licèt traditio Eccleſiarum abſtinentiæ rigorem prandijs relaxauerit, tamen ſi qui monachorum vel clericorum ieiunare cupiunt, non ſunt prohibendi, quia Antonius & Paulus & cæteri patres antiqui, etiam his diebus in eremo leguntur abſtinuiſſe, neque ſoluiſſe abſtinentiam, niſì tantùm die Dominico. Quis enim parſimoniam non laudet, ieiunium non prædicet? Ieiunium res ſancta eſt, opus cæleſte, ianua regni, forma futuri, quod qui ſanctè agit, DEO iungitur, alienatur mundo, ſpiritualis efficitur. Per hoc enim proſternuntur vitia, humiliatur caro, diaboli tentamenta vincuntur.

Ieiunium feriæ 6.

Sabbati ieiunium.

Ieiunia extraordinaria nó prohibentur.

Ieiunij laus eximia ab effectu.

CAPITE quadrageſimotertio: Hæc & alia multa ſunt, quæ in Eccleſijs Chriſti geruntur, ex quibus tamen quædam ſunt, quæ in ſcripturis canonicis commendantur, quædam non quidem ſcripta, ſed tamen tradita cuſtodiuntur. Sed illa quidem quæ toto terrarum orbe ſeruantur, vel ab ipſis Apoſtolis, vel ab authoritate principali Conciliorum inſtituta intelliguntur: ſicut Domini paſſio, & reſurrectio, & aſcenſio in cælum, & aduentus Spiritus ſancti, quæ reuoluto die anni ob memoriam celebrantur: ſed & ſi quid aliud eſt, quod ſeruatur ab vniuerſis, quòque ſe diffundit Eccleſia. Alia verò quæ variè per diuerſa loca obſeruantur, ſicutì eſt,

Ex D. Au. epi. 118. ad Ianuar. cap. 1. & 2.

Traditiones apoſtolicæ, & vniuerſales.

De vario eccleſiarum vſu tum in ie-

iunijs, tum in alijs.

quòd aliqui ieiunant ſabbato, alij non: alij quotidiè communicant, alij certis diebus: alijs nullus dies prætermittitur, quo non offeratur ſacrificium: alijs ſabbato tantùm offertur & Dominico, alijs tantùm Dominico: & ſi quid aliud huiuſmodi animaduerti poteſt, totum hoc genus rerum, vt quibuſcunque placuit ſacerdotibus Eccleſiæ, vel regionis cui præerant, inſtituerunt: nec diſcipli-

Conformare nos Eccleſiæ debemus ad quá venimus.

na in his melior eſt, graui prudentiq; Chriſtiano, niſi vt eo modo agat, quo agere viderit Eccleſiam, ad quam fortè deuenerit. Quod enim neque contra fidem, neque contra mores bonos habetur, indifferenter ſequendum, & propter eorum inter quos viuitur, ſocietatem ſeruandum eſt, nè per diuerſitatem obſeruationum ſchiſmata generentur.

10 RABANVS Maurus de inſtitutiõe Clericorum libro ſecundo, capite decimoſeptimo: Ieiunium res eſt ſancta, &c. ex Iſidoro libro primo, capite ſecundo, vt ſuprà.

Ieiunij & ſtationis diſcrimen iuxta nonnullos.

CAPITE decimooctauo aſsignat differentiam inter ieiunium & ſtationem. Diſcernunt quidam, inquit, inter ieiunium & ſtationem. Nam ieiunium indifferenter cuiuslibet diei eſt abſtinentia: non per legem, ſed ſecundùm propriam voluntatem: ſtatio, obſeruatio ſtatutorũ dierum vel temporum: dierum, vt quartæ feriæ & ſextæ feriæ ieiunium, ex vetere lege præceptum, de qua

Lucæ 18.

ſtatione in Euangelio dixit ille: Ieiuno bis in ſabbato, id eſt, in quarta & ſexta ſabbati: Temporum autem, quæ legalibus aut propheticis inſtitutionibus, terminatis temporibus ſtatuta ſunt, vt ie-

Zachar 8.

iunium quarti, ieiunium quinti, ieiunium ſeptimi, & ieiunium de-

Matth. 9.

cimi: vel ſicut in Euangelio dies illi, in quibus ablatus eſt ſponſus:

Quadrageſima obſeruatur in toto orbe ex inſtitutione Apoſtolica.

vel ſicut obſeruatio quadrageſimæ, quæ in vniuerſo orbe inſtitutione Apoſtolica obſeruatur circa confinium Dominicæ paſsionis.

CAPITE decimonono agit de ieiunio quarti, quinti, ſeptimi, & decimi menſis, ex Hieronymi commentarijs in Zachariam

In caput 8.

prophetam. Sed quia, inquit, hæc ieiunia magìs in veteri Teſtamento, quàm in nouo celebrata ſunt, nè penitùs illa prætermiſiſ-

Zachar. 8.

ſe videremur, (quia in propheta Zacharia commemorata ſunt) breuiter adnotabimus, ad noui teſtamenti ieiunia exponenda tranſeuntes.

CAPITE vigeſimo: Primum enim ieiunium quadrageſimæ eſt, quod à veteribus libris cœpit, &c. ad verbum, vt ſuprà. Iſidorus libro primo, capite trigeſimoſexto.

CAPITE vigeſimoprimo & vigeſimoſecundo agitur de ieiunio

iunio Pentecoſtes, & noni ac decimi menſis.

CAPITE vigeſimotertio: Præter hæc autem & alia legitima tempora ieiuniorũ ſunt: ſicut eſt omnis ſexta feria, in qua propter Paſſionem Domini à fidelibus ieiunatur: & ſabbati dies, qui à pleriſque, propter quod in eo Christus iacuit in ſepulcro, ieiunio conſecratus habetur, ſicut in decretis Innocentij Papæ conſtitutum inuenimus: ſcilicet nè Iudæis exultãdo præbeatur, quod Chriſtus ſuſtulit moriendo. Nam vtiquè conſtat, Apoſtolos biduo iſto & in mœrore fuiſſe, & propter metum Iudæorum ſe occuluiſſe, quod vtiquè non dubium eſt, & ieiunâſſe eos biduo memorato, quæ forma vtiquè per ſingulas tenenda eſt hebdomadas, propter id quòd commemoratio illius diei ſemper eſt celebranda. Quòd ſi putant, ſemèl atq; vno tantùm ſabbato ieiunandum, ergò & Dominicum, & ſexta feria, ſemèl in Paſcha erit vtiq; celebrandum.

Ieiuniũ 6 feriæ & ſabbati.

Innocent 1. epi 1. ad Decētium, ca 4.

Ioan.20.

CAPITE vigeſimoquarto· Sunt quoquè & quatuor ſabbata, in quatuor menſibus, ſingula per ſingulos, in quibus ſpecialia ieiunia ſunt conſtituta, & officia his diebus maiora orationum & lectionum in Eccleſia celebrantur, id eſt, in Martio menſe, primo ſabbato, & in ſecundo ſabbato quarti menſis, id eſt, Iunij. In ſeptimi quoquè menſis, id eſt, Septembris, tertio ſabbato, & in quarto ſabbato decimi menſis, id eſt, Decembris. Quorum primum iuxta obſeruationem quadrageſimæ verno tempore celebratur, quandò menſis nouorum apud Iudæos habebatur. Secundum autem in Iunio poſt Pentecoſten æſtatis tempore, quandò apud Iudæos dies primitiarum ex legis præcepto cuſtodiebantur, id eſt, de frugibus primi panes Deo offerebantur, & ocium legitimum ipſius diei colebatur. Tertium eſt in ſeptimo menſe, Autumni videlicet tempore, qui totus in lege varijs ſolennitatibus DEO dicatus erat, in quo dies expiationum erat, dicente Domino ad Moyſen: Decima die menſis huius ſeptimi, dies expiationum erit celeberrimus, & vocabitur ſanctus, affligetiſq; animas veſtras in eo, & offeretis holocauſtum Domino. Omne opus non facietis in tempore diei huius, quia dies propitiationis eſt, vt propitietur vobis Dominus Deus veſter. Omnis anima, quæ afflicta non fuerit die hoc, peribit de populis ſuis, & reliqua. In quo & dies ſcenopegiæ fuerant, id eſt, tabernaculorum. Nam quintadecima die menſis huius veteres ſolennitates Tabernaculorum celebrabant, ſeptem diebus eandem ſolennitatem exigentes. Quo quidem ieiunio vſos fuiſſe antiquos, Eſdræ liber meminit. Poſtquàm enim rediêrunt, inquit, filij Iſraël in

De ieiunio 4. ſabbatorũ in quatuor temporibus.

Primum.

Leuit.23.

Secundum.

Tertium.

Leuit.23.

2 Eſd.9.

in Hieruſalem,& fecerunt ſibi tabernaculorum lætitiam magnam, dehinc conuenerunt in ieiunio,in ſaccis,& humus ſuper eos,& ſteterunt,& confitebantur peccata ſua & iniquitates patrum ſuorum, & conſurrexerunt ad ſtandum, & legerunt in volumine legis Domini D E I ſui quater in die, & quater in nocte confitebantur & adorabant Dominum Deum ſuum. Quartum verò eſt ieiunium ſabbati in decimo menſe ante diem Natalis Domini, quandò venturi Saluatoris ſalubris in ſacris lectionibus prædicatur aduentus, vt fideles quique hac religione inſtructi, & medicamine ſanctarum orationum ſimul cum ſacro ieiunio confirmati, natiuitatem redemptoris læti expectent. Ante hæc videlicet quatuor ſabbata in eadem hebdomada, ſemper quarta & ſexta feria legitima ieiunia fieri, & canon orationum & lectionum in ijſdem ferijs ad ſacrarum Miſſarum ſolennia conſtitutus indicat,& exempla præcedentium Patrum confirmant. Sacras autem ordinationes his diebus oportere fieri, decreta Gelaſij Papæ * teſtantur, in quibus itá ſcriptum continetur: Ordinationes autem presbyterorum diaconorum'que, niſì certis temporibus & diebus exercere non debeant, id eſt,in quarti menſis ieiunio,ſeptimi,& decimi,ſed & etiam quadrageſimalis initij: ac mediana quadrageſimæ die, ſabbati ieiunio circa veſperam nouerint celebrandas. Officia autem horum quatuor ſabbatorum, vulgò duodecim lectiones vocantur, eò quòd cum lectionibus quæ leguntur,& cum pſalmis qui canuntur, duodenarius numerus adimpletur, qui benè lectiones poſſunt vocari, eò quòd inter canonicas ſcripturas annumerantur.

C A P I T E vigeſimoquinto: Præterea vnicuique licet, vt libet, ieiuniorum modum habere, ſeu inediam extendere, ſeruata præ omnibus conſtitutione legitimorum ieiuniorum, quæ ſuprà memorauimus, quæ generaliter ſancta & Apoſtolica ſeruat Eccleſia. Necnon & illa omnimodò cuſtodire oportet vnumquenque, quæ communiter omnibus facere, ſiue pro tribulatione, ſiue pro gratiarum actione proprius Eccleſiæ mandat Epiſcopus: quia qui conſtituta atque demandata ieiunia ſeruare neglexerit,peccat:qui autem expletis legitimis,priuata ſuperexpenderit,propriam mercedem habebit. Nam leguntur aliqui Sanctorum per biduanas ſiue per triduanas, ſiue etiam per totam hebdomadam ieiunium extendere: pleriq; quòd nec vinum nec ſiceram biberint, nec aliquid manducauerint, præter panem ſiccum & olera: alij, quòd ab omni carne ſe abſtinuerint: alij, quòd intantùm ſe abſtinuerint, quòd

Quartum.

Quarta & ſexta feria præcedẽti etiam ieiunatur.

Ordinatiões miniſtrorum eccleſiæ in ſabbatis 4. temporum.

* In epiſto. ad epiſcopos p Lucaniã & Brutios & Siciliã conſtitutos, cap.13.

Officia 4.ſabbatorũ cæteris longiora.

De priuatis ieiunijs.

Ieiunia ſtata Eccleſiæ ante omnia ſeruãda ſunt.

Itẽ ab Epiſcopo indicta.

Peccãt q Eccleſiaſtica ieiunia violãt.

Pro priuatis ieiuniis merces accipitur.

Admiranda quorundam ieiunia.

Ciborũ delectus & abſtinẽtia mira.

quòd nec pane in cibo vſi ſunt, ſed paucis carycis corpus ſuum ſuſtentauerint. Et alia plurima ſunt genera abſtinentiæ: Sed ante omnia cauere debet, qui ſe abſtinere vult ab aliquo cibo vel potu, nè mens eius occulta cogitatione polluatur, ità vt aliquam creaturam DEI damnet, Iudaica ſuperſtitione ſeductus, dicens, hoc licere, illud autem non: hoc mundum, illud autem immundum eſſe, cogitet: Quem huiuſmodi cogitatio pulſat, videat Apoſtolum dixiſſe, Omnis creatura Dei munda eſt, & nihil reijciẽdum quod cum gratiarum actione percipitur. &, Malum eſt homini qui per offendiculum manducat.

Nõ abſtinendũ à cibis ex ſuperſtitione Iudaica, vel hæreticè.

1. Tim 4.

Rom. 14.

11 IVO Carnotenſis Epiſcopus, parte quarta decretorum, capite vigeſimoquinto ex Teleſphoro ſeptimo à Petro, in primo decreto ſuo ad omnes Epiſcopos, hæc verba citat: Cognoſcite à nobis & cunctis Epiſcopis in hac ſancta & Apoſtolica ſede congregatis ſtatutum eſſe, vt ſeptem hebdomadas plenas ante ſanctum Paſcha, omnes Clerici in ſorte Domini vocati, à carne ieiunent: quia ſicut diſcreta debet eſſe vita Clericorum à laicorum conuerſatione, ità & in ieiunio fieri debet diſcretio. Has ergò ſeptem hebdomadas omnes Clerici à carne & delicijs ieiunent, & hymnis & vigilijs atque orationibus Domino inhærere die noctuq; ſtudeant.

Ieiuniũ quadrageſimale accuratiùs à Clero obſeruandum.

Abſtinentia à carnibus.

CAPITE vigeſimoſexto ex Calixto Papa & Martyre, qui fuit decimusquintus à Petro, ad Benedictum fratrem ſuum & coëpiſcopum: Ieiunium quod tèr in anno apud nos celebrari didiciſti, cõuenientiùs nunc per quatuor tempora fieri decernimus: vt ſicut annus per quatuor voluitur tempora, ſic & nos quaternum ſolenne agamus ieiunium, per quatuor anni tempora.

Apud Grat. diſt 76 cap. Ieiunium.

Ieiunium 4. temporum.

CAPITE vigeſimooctauo ex Innocentio primo ad Decentium Eugubinum Epiſcopum, capite quarto: Sabbato verò ieiunandum eſſe ratio euidentiſsima demonſtrat. Nam ſi diem Dominicum, ob venerabilem reſurrectionem Domini noſtri Ieſu Chriſti, non ſolùm in Paſcha celebramus, verùmetiam per circulos hebdomadarũ, ipſius diei imaginẽ frequentamus, ac ſicut ſexta feria propter paſsionem Dñi ieiunamus, Sabbatũ prętermittere non debemus, quia inter triſtitiam & lætitiam temporis illius videtur incluſum. Nam vtiq; conſtat, Apoſtolos biduo iſto & in mœrore fuiſſe, & propter metum Iudęorum ſe occuluiſſe. Quod vtiq; non dubiũ eſt intãtùm eos ieiunâſſe biduo memorato, vt traditio Eccleſię habeat, iſto biduo ſacramẽta penitùs nõ celebrari. Quę vtiq; forma per

de cõſec diſt. 3. c. Sabbato.

Ieiuniũ ſabbati, vndè noſtra ſabbatina abſtinẽtia ꝑfecta videtur

Ieiunium ſextæ feriæ.

Ioan. 20.

Biduo ante paſcha nõ celebrantur ſacra myſteria.

Nã officium ſabbati paſchalis ad noctem ſequentem pertinet potiùs.

per ſingulas tenenda eſt hebdomadas, propter id commemoratio illius diei ſemper eſt celebrãda. Quòd ſi putant ſemèl atq; vno ſabbato ieiunãdum, ergò Dominica & ſexta feria ſemèl in Paſcha erit vtiquè celebrandum.

Cap. Deniq; ſacerdotes. diſt. 4.

Eccleſiaſticorũ ieiunium quadrageſimalè citiùs inchoatur.

In Quadrageſima ab ouis & lacticinijs abſtinẽdum.

CAPITE vigeſimonono ex Gregorio ad Auguſtinum Anglorum Epiſcopum: Deniquè ſacerdotes, & diaconi, & reliqui omnes quos dignitas eccleſiaſtici gradus exornat, à quinquageſima propoſitum ieiunandi ſuſcipiant, quo & aliquid ad penſum ſanctæ inſtitutionis adijciant, & eorum qui in laicali ordine conſiſtunt, obſeruantiam, ſicut loco, ità & religione præcellant. Et poſt pauca: Par autem eſt, vt qui his diebus à carnibus animalium abſtinemus, ab omnibus quoq; quæ ſementiuam carnis trahunt originem, ieiunemus, à lacte videlicet, caſeo, & ouis.

Ieiunium 4. & 6. feriæ.

CAPITE trigeſimoprimo ex Elibertino concilio, capite vigeſimotertio: Ieiunia ſeu abſtinentia per ſingulos menſes placuit celebrari, exceptis diebus duorum menſium Iulio & Auguſto, & hoc ob eorundem infirmitatem.

Quantũ crimẽ violantiũ ieiunia eccleſiaſtica.

CAPITE trigeſimoſecundo ex dictis ſancti Apollonij: Ieiunia verò legitima, id eſt, quarta & ſexta feria, non ſunt ſoluenda, niſì grandis aliqua neceſsitas fuerit, quia quarta feria Iudas de traditione Domini cogitauit, & ſexta feria crucifixus eſt Saluator. Videbitur ergò qui in his diebus ſine aliqua neceſsitate ſoluerit ſtatuta ieiunia, vel cum tradente tradere Saluatorem, vel cum crucifigentibus crucifigere.

Cap. Quadrageſimo. de cõſec. diſt. 5.

CAPITE trigeſimotertio ex Concilio Salegunſtadienſi, vt ſuprà de præceptis Eccleſiæ, quæſt. 14.

Quadrageſimalis ieiunij obſeruatio.

Infirmitas excuſat.

Cur ante Dominicã primã Quadrageſimæ inchoamus Quadrageſimale ieiunium.

CAPITE trigeſimoquarto ex epiſtola Gregorij Papæ, vel libro quadraginta homiliarum, homilia decimaſexta: Quadrageſima ſumma obſeruatione eſt obſeruanda, vt ieiunium in ea præter dies Dominicos qui de abſtinentia ſubtracti ſunt, niſì quem infirmitas impedierit, nullatenùs ſoluatur, quia ipſi dies, decimæ ſunt anni. A prima igitur Dominica quadrageſimæ vſque in Paſcha Domini, ſex hebdomadæ computantur: quarum videlicet dies quadragintaduo fiunt. Ex quibus dum ſex Dominici dies ſubtrahuntur abſtinentiæ, non plùs in abſtinentia quàm triginta & ſex dies remanent. Verbi gratia: Si per trecentos ſexagintaquinque dies annus ducitur, & nos per trigintaſex dies affligimur, quaſi anni decimas DEO damus: & vt ſacer numerus quadraginta dierum adimpleatur, quem Saluator noſter ſuo ſacro ieiunio conſecrauit, qua-

quatuor dies prioris hebdomadæ ad ſupplementum quadraginta dierum tolluntur, id eſt, quarta feria, quæ caput ieiunij ſubnotatur,& quinta feria ſequens, & ſexta, & ſabbatũ. Niſi quatuor iſtos dies ſuperioribus triginta & ſex adiunxerimus, quadraginta dies in abſtinentia non habemus. Iubemur etiam ab omnipotente Deo omnium bonorũ noſtrorum decimas dare. Quapropter vt omnis decima à nobis Deo ritè perſoluatur, tollam⁹ decimã anni, & in ea peccata noſtra confitendo,corrigendo nos, ieiunando, vigilando, orando,eleemoſynas dando,abſtergamus, & carnem noſtram decimemus, vt ad ſanctum Paſcha ſecuri peruenire poſsimus.

Decimæ anni dandæ ſunt in quadrageſima.

CAPITE trigeſimoquinto & trigeſimoſeptimo ex Concilio Moguntino,vt ſuprà de præceptis Eccleſ.quæſt. 13.

CAPITE quadrageſimo ex Aurelianenſi concilio, capite ſexto:Cùm exigentibus peccatis, Galliarum populi, luporum rabie acriter interimerentur, nec illius flagelli aliquod remedium inuenire poſſent: congregati traduntur Galliarũ Epiſcopi apud Viennam vrbem, atque in commune ſtatuerunt,vt triduanum ieiunium facerent. Cumq; Dominus peſtem miſericorditer abſtuliſſet, hi dies in conſuetudinem annuæ celebritatis venerunt,vt per Galliarum prouincias ante Aſcenſionis Domini diem celebrarentur. Agamus & nos hos dies cum ſumma reuerentia & deuotione,cum abſtinentia carnis,& humilitate mentis & cordis, vt non ſolùm viſibilium luporum rabiem euadamus, ſed vt inuiſibilium, id eſt, ſpirituum immundorum tentamenta vincere valeamus. Nullus autem his diebus veſtimentis precioſis induatur, quia in ſacco & cinere lugere debemus. Prohibeantur ebrietates & comeſſationes, quæ fiunt in vulgari plebe. Nemo ibì equitare præſumat, ſed diſcalceatis pedibus omnes incedant. Nequaquàm mulierculæ choros ducant,ſed omnes in commune Kyrieleeſon decantent, & cum contritione cordis, Dei miſericordiam exorent pro peccatis, pro pace, pro peſte,pro cõſeruatione frugum,& pro cæteris neceſſitatibus:dies enim ſunt abſtinentiæ,non lætitiæ.

Vndè ieiuniũ Rogationum originem habeat.

Vide Gregor. Turon.hiſtoriæ Francorũ lib.2.cap.34.

Quomodò Rogationum ieiunia celebrari iuſſa ſunt i Gallia.

Pro q̃bus rebus orãdum in Rogationũ diebus.

CAPITE quadrageſimoſecundo ex concilio Arauſico, capite ſecundo : Vt in ſabbato ſancto, hoc eſt, in vigilia Paſchæ, ieiunium ante noctis initium, niſi à paruulis aut infirmis,non ſoluatur.

Ieiuniũ ſabbati paſchalis

CAPITE quadrageſimoquinto ex concilio Cabilonenſi,capite quinto : Solent plures qui ſe ieiunare putant, in quadrageſima mox vt ſignum audiêrint ad horam nonam, manducare. Qui

Burchardus li.13 c.12 hæc tribuit Siluerio Papæ.

Ante veſpertinum officiũ manducare non licebat in quadrageſima.

nullatenùs ieiunare credendi ſunt, ſi antè mãducauerint, quàm veſpertinũ celebretur officium. Concurrendum eſt enim ad Miſſam, & auditis Miſſarum ſolennibus & veſpertinis officijs, largitis eleemoſynis, ad cibum accedendum eſt. Si verò aliquis neceſsitate cõſtrictus fuerit, vt ad Miſſam venire non valeat, æſtimata veſpertina hora, completa oratione ſua, ieiunium ſoluat.

Ieiunia indicta non ſunt ſoluenda.

CAPITE quadrageſimonono ex decretis Euſebij Papæ, capite tertio: Vt in Eccleſia à ſacerdotibus ieiunia conſtituta ſine neceſsitate rationabili non ſoluantur.

Aduerſitatis tempore quibus modis exorandus & placandus Deus.

CAPITE quinquageſimo ex eiſdem, capite ſecundo: Si euenerit fames, aut peſtilentia, aut inęqualitas aëris, vel alia qualiſcunque tribulatio, ſtatìm ieiunijs & eleemoſynis & obſecrationibus miſericordia Domini deprecetur.

12 BVRCHARDVS Vuormatienſis Epiſcopus decretorum libro decimotertio, capite primo, ex Gregorio de obſeruatione quadrageſimæ, vt ſuprà apud Iuonem, capite quadrageſimoquarto.

CAPITE ſecundo & quarto, vt apud Iuonem, cap. trigeſimoquinto & trigeſimoſeptimo.

CAPITE quinto ex Concilio Gangrenſi, vt apud Iuonem cap. 38. & infrà quæſtione ſeq. D 28.

CAPITE ſeptimo de ieiunio Rogationum, ex concilio Aurelianenſi, capite ſexto, vt ſuprà apud Iuonem capite 40.

CAPITE nono de ſabbato ſancto, ex concilio Arauſico, capite ſecundo, vt ſuprà apud Iuonem capite 42.

CAPITE duodecimo ex decretis Siluerij Papæ, capite primo: Solent plures &c. vt ſuprà apud Iuonem capite 45.

Ieiunium vigiliarum.

CAPITE decimoſexto ex concilio Aurelianenſi, capite primo: Presbyteri cùm ſacras feſtiuitates populo annunciant, etiam ieiunium vigiliarum eos omnimodis ſeruare moneant.

CAPITE decimoſeptimo ex dictis Euſebij Papæ, vt ſuprà, capite quadrageſimonono apud Iuonem.

CAPITE decimooctauo ex decretis Liberij Papæ, capite ſecundo: Si euenerit, &cæ. vt apud Iuonem capite quinquageſimo.

Ieiuniorũ vis & efficacia.

1 B CYPRIANVS de ieiunio & tentationibus Chriſti: Ieiunijs vitiorum ſentina ſiccatur, petulantia marcet, concupiſcentiæ languent, fugitiuæ abeunt voluptates. Extinguitur ardentis Aetnæ incendium, & flammiuomi fornax Vulcani extincta intrinſecùs,

ſecùs, montes conterminos non adurit. Ieiunium ſi diſcretione regatur, omnem carnis rebellionē edomat, & tyrannidem gulæ ſpoliat & exarmat. Ieiunium extraordinarios motus in cippo claudit & arctat, & appetitus vagos diſtringit & ligat. Ieiunium ſi humilitate ornetur, ſeruos DEI, mundi efficit contemptores. Ieiunium carnes azymas mundat & ſolidat: & putredines quæ ex adipe prodeunt, conſumit & ſiccat. Ieiunium ſcripturarum delicijs paſcitur, contemplatione reficitur, gratia ſtabilitur, cæleſti pane nutritur. Danieli interpretatio ſomniorum reuelatur ieiunio, & tres pueri de Babylonio illæſi egrediuntur incendio. Moyſes in monte quadraginta diebus cum Domino perſeuerans, & DEI familiare colloquium, & legis miniſterium ieiunio promeretur. Helias quoquè eodem dierum numero abſtinens, in eremo conuerſatur. Vtilitas ieiuniorum temporibus Chriſtianis clariùs patuit, & à multis frequentata, in plurimos ſe effudit. Quotquot viros virtutum vidimus, ſine ieiunio non legimus aſcendiſſe: nec aliquid magnum moliti ſunt, nisi priùs abſtinentia præceſsiſſet. Quotiès aliquid à DEO obtinere conati ſunt, ieiunijs incubuêre & lachrymis, & pernoctantes in orationibus, cilicijs carni hærentibus ſupplices beneficia poſtulârunt. Nec defuit prouentus, vbì ad pedes Dei ſacrificium contriti cordis offerens ſe proſtrauit humilitas, ſed propè fuit inuocantibus ſe Deus, & porrexit manum naufragis, & ſubuenit afflictis.

Dan 2. & 3. Exo. 24. 34.

3. Reg 19.

Frequens ieiunium apud Chriſtianos, & quāta eius vtilitas.

2 ATHANASIVS in libro de virginitate ſiue de meditatione: Amplectamur valdè ieiunium. Magnum enim munimentū eſt ieiunium, oratio item & eleemoſyna, quū ex morte hominem liberent. Vt enim ob eſcam & inobedientiā proturbatus eſt Adam ex Paradiſo, ità rursùm per ieiuniū & obedientiam in Paradiſum, qui volet, redibit. In hac virtute cultū corporis tui ornamentaq; quære, ô virgo, & placebis cæleſti ſponſo. Nam quę cum mundo coaleſcunt & conſerūtur, & vnguentis, aromatibus, & fragrātijs, & amictu precioſo, & auro venuſtant ſua corpora, vt placeāt hominibus, Deo placere non poſſunt: Chriſtus aūt nihil horum à te requirit, niſi ſolùm cor mundum, & os incontaminatum, ieiunioq; liuidum. Quòd ſi accedant aliqui, & dicant tibi, Nè frequēter ieiunes, nè imbecillior fias, nec illis credas, nec auſcultes: Iſtos enim diabolus ſubornauit. Reminiſcere eius quod ſcriptū eſt, quod quum Daniel & tres pueri capti eſſent à rege Babylōis Nabuchodonoſore, & alij pueruli vnà cum illis, iuſſumq; eſſet ab eo, vt de ſua regia menſa comederent,

Tob. 12. & 4.

Per ieiunium reditur in paradiſum.

Diſſuaſores frequentis ieiunij ſubornantur à diabolo.

Daniel. 1.

rent, & de ſuo vino biberent, Danielem & tres pueros noluiſſe ſaturari ex menſa regia,& ad eunuchum dixiſſe, qui eos curabat: Da nobis de ſeminibus terræ, & veſcemur. Quibus reſponſum eſt ab eunucho, Timeo ego regem, qui hunc cibum vobis & potum imperauit dari,nè facies veſtræ regi præ cæteris pueris,qui regia menſa aluntur,appareant ſqualidiores,& puniat me. Cui ità reſponderunt,Experire id in ſeruis tuis plùs minùs decem diebus. Et dedit eis legumina ad cibum,& aquam ad potum.Et produxit eos ad regem,& viſæ ſunt ſpecies illorũ eximiæ ſuper eos, qui ex regia menſa veſcebantur. Vide igitur quid faciat ieiunium: morbos ſanat, diſtillationes exſiccat, dæmones fugat,malasq́ cogitationes expellit, & mentem nitidiorem reddit, & cor purgatius & corpus ſalubrius,& ad thronum Dei hominem ſiſtit. Sed nè putes iſta temerè dici,habes eius rei teſtimonium in Euangelijs,ab ipſo Chriſto prolatum: Sciſcitati ſunt ab eo diſcipuli, dicentes: Domine, declara nobis, quonam pacto immundi ſpiritus propelluntur? Quibus reſponſum eſt à Domino: Hoc genus non eijcitur niſi ieiunijs & orationibus.Quiſquis igitur ab immundo ſpiritu vexatur,certum habere debet, hoc pharmaco, ieiunio inquam, ſtatìm ſpiritus malos afflictos abſcedere,vim ieiunij metuentes. Valdè enim dæmones oblectantur crapula & ocio corporis. Magna vis in ieiunio, & magna & præclara fiunt per illud. Alioquì vndè fieri poſſet, vt homines tam mirifica præſtent, vt Dominus per eos vel ſigna faciat, vel ſanitatẽ laborantibus donet, niſi planè ob deuotas meditationes,& humilitatẽ animi,& conuerſationem bonam? Ieiunium enim,angelorũ cibus eſt: & qui eo vtitur, ordinis angelici cenſendus eſt. Sed nè,mi dilecta,ſimplex quiddam & promiſcuum ieiunium putes.Non enim qui à cibis ieiunat ſolũmodò,probè ſe geſſerit,ſed qui abſtinet ab omni opere malo.

Ieiunij effectus. — *Matth 17. Marc. 9.* — *Angelorum cibus.*

3 CHRYSOSTOMVS homilia prima in Geneſim: Eapropter & ipſe hodiè ingenti alacritate ſurrexi,vnà vobiſcum lætitiæ illius ſpiritualis particeps futurus, & volens aduentus ſanctæ Quadrageſimæ, remedij, inquam, animarum noſtrarum, vobis annunciator eſſe. Communis enim noſtrî omnium Dominus,veluti pater filios indulgenter amans, cupiens ea quæ vnquàm peccauimus, nos abluere, hanc nobis quæ per ieiunium fit, curationem adinuenit. Nullus igitur ſit mœſtus &c. Hæ veræ feriæ ſunt, vbì animarum ſalus, vbi pax & concordia eſt, vbì omnis huius vitæ apparatus abigitur, vbì clamor & tumultus & coquorum diſcurſus,

Remediũ animarum Quadrageſima. — *Ieiunio curãtur peccata.* — *Pecudum mactationes ceſſant in Quadrageſima.*

ſus,& pecudum mactationes è medio tolluntur,&c. Vellem etiam vos purificata veſtra mente,valeq́ delicijs & voracitati dicto, matrem omnium bonorum, & pudicitiæ aliarumq́ virtutum omnium magiſtram, ieiunium,inquam,explicitis veſtræ mentis finibus ſuſcipere, vt & vos maiori fruamini voluptate, & illud congruam vobis ſuam medicinam conferat. Nam ſi medici, pharmaca dare volentes, vt putridum & corruptum humorem expurgent, à corporali hac voluptate abſtinere præcipiunt, ità vt pharmaci efficaciæ deſit obſtaculum,& operari,ſuamq́ vim illa declarare poſsint: multo magìs nobis ſpirituale hoc remedium, hoc eſt, vtilitatem quæ ex ieiunio eſt, ſuſcepturis, tenuitate victus noſtram mentem expurgare & leuiorem reddere, conuenit, vt nè ebrietate demerſa infrugiferam & inutilem vtilitatem quæ ex illo eſt, efficiat. Enimuerò ſicut crapula humano generi innumerorum malorum cauſa eſt & adductrix, ità etiam ieiunium ventrisq́ neglectus, omnium nobis bonorum ſemper cauſa fuit. Nam Deus quum ab initio hominem condidiſſet,& ſciret quòd hoc remedio ad animæ ſalutem multùm haberet opùs: ſtatìm & in principio hoc mandatum protoplaſto dedit,dicens: De omni ligno quod eſt in paradiſo,comedendo comedes: de ligno autem ſcientiæ boni & mali nè comedatis de ipſo. Iam dicere, Hoc comede, hoc nè comedas: ieiunij figura erat. Et adductis exemplis Moyſi, Heliæ,Danielis, Niniuitarum & ipſius Chriſti, ità ſubiungit: Cæterùm quoniā nobis manifeſtum factum eſt, quàm magna ſit ieiunij vis, & quàm multiplex ex illo vtilitas, idq́ per ſeruos ac Dominum eſt oſtenſum: proindè obſecro charitatem veſtram, vt ſcientes,quantum ex illo ſit lucrum, nè vtilitatem tantam quæ ex illo paratur, per deſidiam repellatis:neque contriſtemini propter illius aduentum, ſed gaudete & exultate, iuxta beatum Paulum, dicentem: Quanto externus noſter homo corrumpitur, tanto internus innouatur. Ieiunium enim, animæ noſtræ alimentum eſt: & ſicut corporalis iſte cibus impinguat corpus, ità & ieiunium animam habiliorem efficit & valentiorem. Leues ei pennas producit, vt in ſublime feratur,& ſumma contemplari queat, voluptatibusq́ & omnibus quæ in hoc mundo habentur ſuauia, ipſa ſit ſuperior. Et quemadmodùm leuiores naues maria velociùs tranſeunt,contrà, multis oneribus grauatæ ſubmerguntur: ità ieiunium quidem leuiorem reddens mentem, efficit vt faciliùs huius vitæ pelagus tranſmittat, & in cælum ac ea quæ in cælis ſunt, reſpiciat, & nihili faciat

Ieiunium mater omnium bonorum,& magiſtra virtutum.

Ieiuniū omnium bonorum cauſa.

Remedio ieiunij opùs habet homo ad animæ ſalutem.

Geneſ.2.

Ieiunij vtilitas nō negligēda, nec cōtriſtandū propter eius aduentum.

2.Cor.4.

Animæ cibus ieiunium.

Mentem eleuat.

præſentia,ſed vt vmbras & ſi quid minus,diffugere cenſeat.

Ieiunij laus. 4 ET homilia ſecunda in Geneſim:Ieiunium eſt animarum noſtrarum tranquillitas, ſenum decor, adoleſcentum pædagogus, continentium magiſter, quod omnem ætatem & ſexum,quaſi diademate quodam ornat. Nuſquàm hodiè tumultus,vel clamor,vel carnium conciſiones,vel coquorum diſcurſus:ſed omnia illa abiêrunt, & imitatur hæc ciuitas honeſtam quandam, continentem & ſobriam matremfamiliâs.

Carniũ conciſiones ceſſant ieiunij tempore.

Tempus ieiunii eſt tẽpus ꝓpitiationis. 5 IDEM in ſermone primo de Ieiunio: Propitiationis tẽpus adeſt,temporis opportunitatem nè cõtemnamus : abijciendorũ peccatorũ tempus eſt, gratiam nè negligamus, ſed ieiunemus à cibis, ſed primùm à peccatis. Bonum ieiunij lupatum, his qui diligunt ieiunij vtilitatem. Nè attẽdas ad ſolum laborem,ſed etiam ad fructum.Niſi enim ad vſum ſpectaret,non ſemẽtem faceret, qui ſerit, vt nè repoſita diſpergere videretur. Reſpiciens aũt in ſpem,ſeminauit quæ habuit,vt quæ non habuit,metat.Dolet in ieiunijs caro, ſed epulatur anima. Quid melius in nobis,anima vel corpus? Hæc accepit vt non doleat. Nutritur autem & hoc pulchriùs & meliùs. Oportet nos eſſe in ieiunio, nec eſt propterea corpori corruptio, ſed medicina & cura. Nam qui ieiunant, & à fluxibus corporeis liberantur : & qui ſe præparant, ſuperfluitatem carnium liquefaciunt, & animam deficientem nutriunt. Nè putetis paruum quoddam lucrum eſſe ieiunium. Ab vno ligno ſi abſtinuiſſet Adam,ſi ab vno ieiunâſſet, mortua fuiſſet mors, immò non fuiſſet mortua quæ non erat.Vides ſi hoc pharmaco vſus fuiſſet Adam,non fuiſſet mortale noſtrum genus. Quantæ gratiæ fuit vſus, vt reſoluatur quod inuenit Adam per intemperantiam?Quandò vides,quid mali operatum ſit contrarium, hoc eſt quòd non abſtinuit ab vno ligno Adam : cognoſce,quantum bonum ieiunium & abſtinentia ab his,quæ licita ſunt,afferãt.Et adductis exemplis Moyſi,Saluatoris, & Danielis, de propheta verba faciens, qui ad Ieroboam miſſus, contra Dei mandatũ manducauerat,& idcircò à leone occiſus fuerat,ità ait:Et videre licebat de hoc triplicia mirabilia.Iacebat propheta,declarans inobedientiam : aſsidebat leo, declarans obedientiam : adſtabat aſina, neque leonis naturam timens, neque recedens, neque aliquid à leone patiens : vt clarum eſſet, non propter explendum ventrem acceſsiſſe leonem,vt acceſſerat,ſed ideò quia ieiunium non ſeruârat ille cui præceptum erat.Et paulò pòſt : Ieiunium, Angelorum imitatio eſt pro noſtra virili: contemptus præſen-

Ad ieiuuij fructum attendendum.

Magnũ ieiunij lucrum.

Geneſ.3.

3 Reg.13.

Propheta, qã ieiuniũ violauit,à leõe interfectus eſt.

Ieiuniũ angelorũ imitatio.

ſentium,ſchola precum, alimonia animæ: frenum oris: & mitigat concupiſcentias: ſciunt qui ieiunant: & mitigat voluptates, & non ignorant qui tentârunt: mollit furorem, compeſcit iram, ſedat fluctus naturæ, excitat rationem, claram facit animam, alleuiat carnem, fugat fœdas intemperantias nocturnas, liberat ab ebrietate, tollit capitis dolores,claros affert & colores & adſpectus.Benè compoſiti ieiunis ſunt geſtus, facilis lingua, abeſt riſus ebriorum,recta eſt cogitatio:non enim effunduntur concupiſcentiæ:hilaris eſt continentia,ſerenitas inualeſcit. Homo enim exterior ocioſus eſt. In ebrietate ea quæ patimur, non recordamur:à quibus liberati ſimus,in ieiunijs habemus memoriam. Ieiunium enim & ſe ipſum ſcit, & quæ ſibi ſunt aduerſaria: ebrietas autem & ſeipſam ignorat,& bona quæ ex ieiunio proueniũt. Cuius gratia occiſi ſunt filij Aaron ſacerdotes?Nónne quia in miniſterio vinum guſtârunt? Quæ erat lex Nazaræorum? Nónne abſtinere à vino, & omnibus quæ inebriant? Daniel cum ſuis legumina comedebant contemnẽtes menſam tyranni Nabuchodonoſor. Ieiunauit Daniel trigintaſex dierum hebdomadas: & vir ille deſideriorum,quia à concupiſcentijs ſibi temperabat,cognomen ſortitus eſt.Et quo modo ieiunauit nõ vnum Iudaicum diem & breuem, ſed trigintaſex dierum hebdomadas? Et ipſe præfigurabat Eccleſiæ conſuetudinẽ. Panem, ait,delicatum nõ comedebam. Alij aũt pro voluptate ſua aliquandò bibunt. Vinum & caro non intrauit in os meum, à quibus ieiunat Eccleſia. Vide in veteri Chriſtianam vitam.Figuræ enim in his qui infirmi & imperfecti:in prophetis aũt iam veritatis veſtigia.Ieiunium ſententiam Dei reuocauit. Dixit enim Deus,Subuertetur Niniue: & non ſubuerſa eſt. Adhibuerunt enim ieiunium,& effugerunt. Ibidèm: Ieiuna,quia peccâſti:ieiuna,vt non pecces: ieiuna, vt accipias:ieiuna,vt & permaneant quæ accepiſti. Hæc enim ieiunij genera ſunt.Peccauit alius,ieiunauit ſeipſum caſtigans, vt effugiat pœnam.Ieiunemus,nè inſurgant in nos concupiſcentiæ.Vides vt ieiunium peccata ſequatur, hoc eſt, quia peccata admiſſa ſunt, ſit ipſum propter conuerſionem & pœnam. Aliud ieiuniũ peccata præcedit,non vt auferat peccatũ quod commiſſum ſit,ſed vt tollat quod futurũ,ni ieiunaretur. Aliud ieiuniũ,vt q legẽ quærit,legem accipiat. Etenim q petit,ieiunat vt Moyſes ieiunauit,vt accipet legem.Iterùm alius ieiunat,vt nè amittat iure quę aſſecutus fuit.Eccleſia aũt ſimul ob gratiã ieiunat,Ieſu opus agnoſcens,vtpotè vt cũ crucifixo crucifixa, & vt dũ patitur cũ Dño,& cũ Dño glorificatur:

Effectus Ieiunij.

Propter guſtatũ vinum filij Aaron interfecti. Leuit 10. Num 6. Daniel 1. Daniel 10.

Daniel præfigurauit Eccleſiæ ieiunium.

A carne & vſino ieiunat Eccleſia.

Ieiuniũ ſententiam Dei reuocat. Ionæ 3.

Ieiuniũ peccati remediũ, & quas ꝑtereà ob cauſas aſſumatur. Deut.9.

Eccleſia ob gratiã ieiunat & vt Chriſto cõformetur. Rom. 8. 2.Cor.1.

non

2.Corinth 1. 2.Timot.2. non vt Dominum lugeamus:viuit enim viuentis filius, ſed diſpenſationis confiteamur beneficium.& ſi lugẽmus quòd crucifixerunt ipſum,non propter ipſum, ſed propter audaciam eorum, qui auſi fuerunt: ſurrexit ex mortuis, ſtat in gloria, in qua antè cum patre fuit.Simul erat cum patre,à quo & erat. Non eſt luctu digna victoria Ieſu:ſed ieiunemus,nosipſos curãtes,operamq́; dantes,vt paſsionum eius participes ſimus.

Per ieiunium paſſiõis Chriſti participes efficimur.

6 ITEM ſermone ſecundo de ieiunio: Cùm igitur ieiunium aduerſarijs noſtris obſiſtat,& iugum ſeruitutis expellat,& ingenuitatis ſecuritatem reſtituat: quid aliud argumenti eſt, omnium bonorum atque beneficiorum cardinem eſſe, niſi ieiunium conſtitutum? Et cùm in paradiſo ieiunium pro magna cõmoditate indicitur,multo magis extra paradiſum neceſſarium poſtulatur. Et cùm ante plagam remedium vtiliter demonſtratum eſt, multo magis ſauciatis appetendum eſt,vt præſtet vulneribus ſanitatem. Et cùm ante conflictum ad reſiſtendum libidinoſis voluptatibus, clypeus nobis abſtinentiæ neceſſarius fuit: multo magis in ipſo noſtro certamine, ieiunij auxilium ad noſtram victoriam flagitandum eſt.

Omniũ beneficiorum cardo ieiuniũ. Geneſ.2.

Præſtat vulneribus ſanitatem.

7 BASILIVS Magnus in homilia prima de laudibus ieiunij: Quemadmodùm vermes qui in puerorum inteſtinis germinant, pharmacis quibuſdam vehementer acribus & amaris excutiuntur,ità peccatum in intimis receſsibus habitans,extinguit,enecatq́;,ſimulatquè in animam ſuperuenerit ieiunium,ob hoc ipſum ſuo dignum nomine,quòd inedia purget animę viſcera.Quicquid vetuſtate præcellit, idem venerabile eſt. Reuerere igitur ieiunij canitiem. Tam vetus eſt, vt ſimul cum homine condito cœperit. in paradiſo præſcriptum eſt. Primum illud præceptum accepit Adam, nè de ligno ſcientiæ boni ac mali ederet. Hoc autem verbum,Non edetis,ieiunij & abſtinentiæ lex eſt. Si à ligno ieiunâſſet Eua,nequaquàm hoc nunc ieiunio opùs haberemus. Neque enim qui valent, egent medico, ſed qui malè habent. In morbum incidimus per peccatum, ſanemur per pœnitentiam. Sed pœnitentia ſine ieiunio,ocioſa & infrugifera eſt. Maledicta terra,ſpinas & tribulos progignet tibi. In triſtitia viuere iuſſus es,non indulgere delicijs. Per ieiunium ſatisfacito Deo. Quoniam non ieiunauimus, exulamus è paradiſo. Ieiunemus igitur, vt ad illum poſtliminio reuertamur. Et paulò pòſt, oſtendens ſcripturæ exemplis ieiunij vim:Ieiunium,inquit,prophetas generat,potentibus addit robur. Ie-

Ieiunium extinguit peccata.

Ieiunij vetuſtas.

Geneſ.2.

Matth. 9.

Pœnitẽtia ſine ieiunio infrugifera eſt. Geneſ.3.

Per ieiunium ſatisfacimus.

Ieiunij effecta.

Ieiunium legumlatoribus ſubminiſtrat ſapientiam, bonæ ánimæ
cuſtodia, copori tutus conuictor, armatura fortiter belligeranti-
bus, athletis exercitium. Hoc tentationes depellit, hoc vngit ad
pietatem, vigiliæ familiaris comes, ſobrietatis architectus. In bel-
lis addit fortitudinem, in pace docet quietem. Nazaræum ſancti- Num. 6.
ficat, ſacerdotem reddit ſacris idoneum. Neque enim fieri poteſt,
vt is abſque ieiunio ſanctum miniſterium cum fiducia peragat, non
tantùm in myſtico horum temporum vero'que cultu, verumeti- Leuit 10.
am in eo qui iuxta legem in figuris peragebatur. Atque vt ſemel
omnia dicam, reperies quotquot fuêre ſancti, omnes per ieiunium Per ieiunium
ad vitam DEO dignam fuiſſe inſtitutos. Ieiunium reſtrinxit vim ad vitam Deo
ignis, obturauit ora leonum. Ieiunium preces noſtras ſubuehit in dignã inſti-
cælum, dum illis alarum vice fit, quô ſursùm ferantur. Ieiunium, tuti Sancti.
familiarum eſt incrementum, ſanitatis mater, iuuentutis pædago-
gus, ornamentum ſenibus, bonus comes viatori, tutus conuictor
coniugatis. Adde, quòd non ſolùm ad venturi ſeculi fugienda ma- Ad fugienda
la, & aſſequenda bona vtile eſt ieiunium, ſed hic interìm ipſi carni mala venturi
conducibilius eſt. Si cupis mentem reddere validam, fac carnem ſeculi vtile.
domes ieiunio. Hoc enim eſt quod ait Apoſtolus, quod quantũ ex- 2.Cor.4 & 12.
ternus homo corrumpitur, tãtum internus renouatur. Item illud:
Cùm infirmor, tunc potens ſum. Ieiunium armatura eſt ad confli-
gendum cum impijs ſpiritibus. Nam hoc genus non eijcitur niſi Matth.17.
per deprecationem ac ieiunium. Tam multa bona proueniunt è ie- Marc.9.
iunio. Caue tamen, nè ieiunij vtilitatem ſola eſcarum abſtinentia
metiaris. Verum enim ieiunium eſt, ab omnibus vitijs eſſe alie- Ieiunium
num. Solue omne vinculum iniquitatis, condona proximo, ſi quid ſpirituale.
dolet animo, remitte illi debita. Nolite ad contentiones ac lites ie- A carnibus &
iunare. Carnes non edis? ſed comedis fratrem tuum. A vino abſti- vino abſti-
nes, ſed ab iniurijs tibi non temperas. Expectas veſperam, vt cibum netur.
capias, ſed diem totum abſumis apud tribunalia. Væ his qui ebrij Ad veſperum
ſunt, non à vino. Ira, mentis eſt temulentia, eamq; à ſobrietate ex- vſque ieiu-
cutit, haud aliter quàm vinum, &c. nabatur. Eſa. 29.

8 ET homilia ſecunda: Quemadmodùm oleum oblinit athle- Roborat ie-
tam, ità ieiunium robur addit ei qui ad pietatem exercet ſeſe. Ita- iunium.
que quantum ſubtraxeris carni, tanto reddes animam habitudine
ſpirituali nitidiorem. Nam robur aduersùs inuiſibiles hoſtes non
ſuperat corporis diſtenſione, ſed fortitudine ſpiritus, & erga affli-
ctiones tolerantia. Ità ieiunium per omne quidem tempus vtile eſt
ijs, qui illud ſpontè ſuſcipiunt: (Neque enim aſſultus dæmonum

Ieiunio purgatis angeli diligentius adſunt.

quicquam audet aduerſùs ieiunantem, ac vitæ noſtræ cuſtodes angeli diligentiùs adſunt ijs, qui ieiunio purgatam habent animam) ſed multo magìs hoc tempore, quo per vniuerſum terrarum orbem vndiquè denunciatur ieiunij præconium. Nec vlla eſt inſula, nec vlla terra continens, non ciuitas, non gens vlla, non extremus mundi angulus, vbì non ſit auditum ieiunij edictum. Quin & exercitus, & viatores, & nautæ, & negociatores, omnes pariter audiunt edictum, & ſummo gaudio excipiunt. Nè quis igitur ſemet excludat à numero ieiunantium, in quo omne hominum genus, omnis ætas, omnes dignitatum formæ cenſentur. Angeli ſunt, qui in ſingulis eccleſijs deſcribunt ac recenſent ieiunantium capita. Et poſt pauca: Ieiunium ſeruat paruulos, ſobrium reddit iuuenem, venerabilem facit ſenem. Venerabilior enim eſt canities ieiunio decorata. Ieiunium fœminis ornatus eſt congruentiſsimus: ætate ac robore vigentibus, pro freno eſt. Ieiunium, matrimonij cuſtodia eſt, virginitatis nutritius. Atque hæc quidem commoda adfert priuatum ieiunium, in ſingulis ædibus in quibus colitur. At publicè vitam noſtram quomodò gubernat? Totam ſemèl ciuitatem, totum'que populum ad tranquillitatem componit, conſopit clamores, ſedat lites, conuicijs imponit ſilentium. Excipite hoc pauperes contubernale vobis ac menſæ ſocium. Excipite ſerui, vt reſpirationem à perpetuis ſeruitij laboribus. Excipite diuites, quod noxæ luxu contractæ medeatur, quod'que viciſsitudine & nouitate vobis iucundiora reddat ea, quæ nunc ob aſſuetudinem faſtidiuntur. Excipite malè valentes ſanitatis matrem. Qui bona eſtis habitudine, excipite bonæ habitudinis cuſtodem. Interroga medicos, ac dicent tibi, nihil eſſe periculoſiùs habitudine corporis extremè bona. Eo'que qui peritiſsimi ſunt artis, per ieiunium detrahunt redundantiã, nè vis naturæ, pondere corpulentiæ fracta ſuccumbat. Attamen ad hoc, vt laudem promereatur ieiunium, non eſt per ſe ſatìs temperare à cibis, ſed ieiunium ieiunemus acceptabile, Deo gratum. Verum ieiunium eſt, à vitijs immunem eſſe, continentia linguę, irę cohibitio, concupiſcentiarum amputatio, obtrectationis, mendacij, periurij. Ab his abſtinere, verum eſt ieiunium.

Vniuerſale ieiunii quadrageſimæ.

Angeli deſcribunt ieiunantes.

Ieiunij priuati fructus.

Publici ieiunij fructus.

Sanitatis mater & bonæ habitudinis cuſtos ieiunium.

Ieiuniũ à vitijs, alteri cõiungendum.

9 AVGVSTINVS in tractatu de vtilitate ieiunij: Si caro in terram vergens, onus eſt animæ, & ſarcina prægrauans præuolantem: quantum quiſque delectatur ſuperiore vita ſua, tantum deponit de terrena ſarcina ſua. Eccè quod agimus ieiunantes. Non vobis

vobis ergò videatur leuis res aut ſuperflua, nè quiſquam fortè hoc faciens Eccleſiæ conſuetudine, cogitet apud ſe, & dicat ſibijpſi, vt ſuggerentem intrinſecùs audiat tentatorem : quid facis quia ieiunas? Defraudas animam tuam,non ei das quod eam delectat, tibijpſi ingeris pœnam? tuus ipſe tortor & cruciator exiſtis. DEO ergò placet, quia te crucias? Ergò crudelis eſt, qui delectatur pœnis tuis. Reſponde huiuſmodi tentatori: Excrucio me planè, vt ille parcat: Do de me pœnas, vt ille ſubueniat, vt placeam oculis eius,vt delectem ſuauitatem eius. Nam & victima excruciatur,vt in aram imponatur. Minùs premet mentem meam caro mea. Et tali diſſuaſori malo ſeruo ventris reſponde per hanc ſimilitudinem,& dic: Si iumento fortè inſideres,ſi equo vtereris,qui te * geſtiendo poſſet præcipitare : Nónne vt ſecurus iter ageres, cibaria ferocienti ſubtraheres, & fame domares, quem freno non poſſes? Caro mea iumentum meum eſt, iter ago in Hieruſalem, plerunquè me rapit,& de via conatur excludere: Via autem mea CHRISTVS eſt. Ità exultantem non cohibebo ieiunio ? Si quis hoc ſapit,etiam ipſo experimento probat, quàm vtiliter ieiunetur. Nunquìd enim caro iſta, quæ nunc domatur,ſemper domabitur? Dum temporaliter fluitat, dum mortalitatis conditione prægrauatur, habet exultationes ſuas manifeſtas & periculoſas menti noſtrę. Caro eſt enim adhuc corruptibilis,nondùm reſurrexit. Nam nō ſemper ſic erit, nondùm habet ſtatum proprium cæleſtis habitudinis. Nondùm enim facti ſumus æquales angelis Dei.

Quid tētator reſpōdēdum, quādò ieiunij afflictionem exaggerat.

Similitudo.

** geſtando*

Nota cur ieiunio carnem affligamus.

10 AMBROSIVS in libro de Helia & ieiunio, capite ſecundo: Magna virtus eſt ieiunij. Deniq; tam ſpecioſa militia eſt,vt ieiunare delectaret & Chriſtum:tam valida,vt ad cælum homines eleuaret. Et vt humanis magìs quàm diuinis vtar exemplis,Heliæ ieiuni ore vox emiſſa,cælū clauſit ſacrilego populo Iudæorum. Quid eius reliqua contexam? Ieiunus filiū viduæ ab inferis reſuſcitauit. Ieiunus pluuias ore depoſuit,ieiunus ignes de cęlo:ieiunus curru raptus eſt ad cælum,& quadraginta dierum ieiunio diuinam acquiſiuit præſentiā. Tunc deniq; plus meruit,quandò plus ieiunauit. Ieiuno ore ſtatuit fluenta Iordanis, & redundantem fluminis alueum repentè ſiccatum,puluerulento tranſmigrat veſtigio. Meritò illū dignum cælo diuina iudicauit ſententia, vt cum ipſo raperetur corpore, quoniā cæleſtem vitam viuebat in corpore, ac ſupernæ vſum conuerſationis exhibebat in terris.

Ieiunij magna virtus.
Matth. 4.
3.Re. 17. & 18.
4.Reg 2.
3.Reg 19.
Elias plus meruit quandò plus ieiunauit.
4.Reg 2.

CAPITE tertio: Quid eſt ieiuniū,niſì ſubſtātia & imago cæleſtis?

Ieiunij commendatio.

Culpæ mors, excidium delictorum.

Ieiunium refectio animæ, cibus mentis eſt. Ieiunium vita eſt angelorum, ieiunium culpæ mors, excidium delictorum, remedium ſalutis, radix gratię, fundamentũ eſt caſtitatis. Hoc ad Deum gradu citiùs peruenitur.

Pſal 68.

Ieiuniũ culpam tegit.

Pſalm. 31.

Abſtinentia abluit vitiũ.

CAPITE quarto: Gula nudos facit, ieiunia operiunt & exutos. Vndè Dominus ait: Operui in ieiunio animam meam. Bonum operimentum, quod animam tegit, nè à tentatore depræhendatur, nè à tentatore nudetur. Bonum velamen, quod tegit culpam, tegit abſtinentia, tegit gratia. Beati enim quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata. Tegit gratia, dum remittit, & omnem abolet errorem. Tegit abſtinentia, dum abluit vitium, & mœſto abſcondit affectu, atq; extenuat pœnitendo. Etenim ieiuniũ & eleemoſyna à peccato liberant.

Daniel. 3.6.

Exod. 14.17.

CAPITE ſeptimo: Ieiunium virtutem ignis extinxit, ieiunium ora obſtruxit leonum, ieiuniũ maris fluenta ſolidauit, ieiuniũ petram ſoluit in fontes aquarum. Virtute ieiunij, contra ſuam mutata naturam & fluctus obriguit, & petra inundauit.

Ieiunium purificatio animæ.

Alimentum ſalutis.

CAPITE octauo: Ieiunium, continentiæ magiſterium eſt, pudicitiæ diſciplina, humilitas mentis, caſtigatio carnis, forma ſobrietatis, norma virtutis, purificatio animæ, miſerationis expenſa, lenitatis inſtitutio, charitatis illecebra, ſenilis gratia, cuſtodia iuuentutis. Ieiunium eſt infirmitatis alleuamentum, alimentum ſalutis.

Recõciliationis ſacrificiũ.

Iudith 8.

Eſther. 4.

CAPITE nono: Eſt ergò ieiunium reconciliationis ſacrificium, virtutis incrementum, quod fecit etiam fœminas fortiores augmento gratiæ.

Pſalm. 22.

Mercamur æterna.

Ieiunium culpæ interfector.

CAPITE decimo: Myſtica quoquè menſa ieiunio comparatur. Illa menſa, de qua dicit Dauid: Paraſti in conſpectu meo menſam aduerſùs eos qui tribulant me. Menſa iſta famis acquiritur precio, & poculum illud inebrians ſobrietate, cæleſtium ſacramentorum ſiti quæritur. Ergò ſi ad menſam illam venerabilem, ieiunia ſancta nos perducunt, ſi hac fame, illa quę ſunt æterna, mercamur: quid de ijs dubitamus quę in vſu humano ſunt, quòd etiam ſuauiora hæc nobis faciat ieiunium? Non autẽ omnis fames acceptabile ieiunium facit, ſed fames quæ Dei timore ſuſcipitur. Nemo in ieiunio culpam includat, præferat innocentiam. Ieiuniũ etenim, culpæ interfector eſt.

CAPITE vndecimo: Nemo à maioribus præopter dulciora. Dulcis voluptas videtur, amarum ieiunium. Hoc amaro illud dulce

dulce tollatur. Solent amara etiam ipſis plus prodeſſe corporibus. Sicut enim cùm in intimis puerorum viſceribus vermes ex cibi indigeſtione naſcuntur, extingui non queunt niſi cùm amarior potus infunditur, aut medicamẽtorum vis inoleſcit aſperior, quorum odore moriantur: ità profundum animæ virtus ingreſſa ieiunij, culpam latentem interficit.

Ex D Baſilio deſumpta ſimilitudo.

Culpam latẽtẽ interficit.

11 IDEM Ambroſius in epiſtola octogeſimaſecunda ad eccleſiam Vercellenſem, quorundam Iouinianiſtarum errorem confutans: Audio homines * qui dicunt, nullum eſſe abſtinentiæ meritum, nullum frugalitatis, nullam virginitatis gratiam, pari omnes æſtimari precio, delirare eos qui ieiunijs caſtigent carnem ſuam, vt menti ſubditam faciant. Quod nunquàm feciſſet, nunquàm ſcripſiſſet ad inſtruendum alios Paulus Apoſtolus, ſi deliramentum putâſſet. Gloriatur itaque, dicens: Sed caſtigo corpus meum, & ſeruituti redigo, nè alijs prædicans, ipſe reprobus inueniar. Ergò qui non caſtigant corpus ſuum, & volunt prædicare alijs, ipſi reprobi habentur. An quicquã tam reprobum, q̃ quod ad luxuriam, ad corruptelam, ad laſciuiam prouocat, quàm incitamentum libidinis, incontinentiæ fomes, incendium cupiditatis? Quæ iſtos Epicureos noua ſchola miſit, non philoſophorum, vt ipſi aiunt, ſed imperitorum, qui voluptatem prædicent, delicias ſuadeant, caſtimoniam nullius eſſe dicant vtilitatis? Fuerunt nobiſcum, ſed non fuerunt ex nobis. Neque enim pudet dicere quod dicit Euangeliſta Ioannes. Sed hîc poſiti, primò ieiunabant, intrà monaſterium continebantur, nullus erat luxurię locus, interdicta ludibrioſę diſputationis licentia. Hoc delicati non potuerũt ferre. Abiêrunt, deindè volentes redire, non ſunt recepti. Pleraque enim audieram, quæ deberem cauere. Monueram, nihil profeceram. Efferueſcentes itaque diſſeminare talia cœperunt, quibus incentores eſſent vitiorum omnium. Miſerabiles, perdiderunt vtiq; quod ieiunauerunt: Perdiderunt, quòd ſe aliquo continuerunt tempore. Nunc itaque diabolico ſtudio inuident aliorum operibus bonis, quorum ipſi fructu exciderunt. Et paulò pòſt: Quomodò igitur volûptas ad paradiſum reuocare nos poteſt, quæ ſola nos paradiſo exuit? Vndè & Dominus Ieſus volens nos aduerſùs diaboli tentamenta fortiores reddere, certaturus ieiunauit, vt ſciremus quia aliter illecebras mali non poſſemus vincere. Denique ipſe diabolus primum tentamentorum ſuorum ſpiculum de voluptate intorſit, dicens: Si filius DEI es, dic vt lapides iſti panes fiant. Vndè ait Dominus: Non

Abſtinentiæ nullũ eſſe meritũ, hæreſis antiqua.

*aliàs Audio veniſſe ad vos Sarmationẽ & Barbatianum vaniloquos hoíes q̃ dicãt.

Confutatio.

1.Cor 9.

Ex Epicureorum ſchola profecti.

1.Ioan 2.

Hæreſis iſta ab apoſtatis monachis initiũ cepit.

Ieiunio & abſtinẽtia redeundum ad paradiſum, non p voluptatẽ.

Match 4.

in pane ſolo viuit homo, ſed in omni verbo DEI, & noluit facere cùm poſſet, vt magìs lectionis ſtudio quàm voluptatis, intendere nos ſalutari præcepto doceret. Et quia iſti ieiunandum negant, qua cauſa Chriſtus ieiunauerit, adſtruant, niſi vt nobis exemplo eſſet eius ieiuniũ. Deniq; in poſterioribus docuit, nõ facilè malum poſſe niſi noſtro vinci ieiunio, dicens: Hoc genus non eijcitur, niſi in oratione & ieiunio. Quid etiam ſibi vult ſcriptura, quæ docet ieiunâſſe Petrum, & ieiunanti atque oranti de baptizandis gentibus reuelatum myſterium, niſi vt oſtenderet etiam ipſos ſanctos, cùm ieiunant, tunc fieri præſtantiores? Deniquè Moyſes cùm ieiunaret, legem accepit. Et ideò Petrus cùm ieiunaret, edoctus eſt noui teſtamenti gratiam. Daniel quoq; ieiunij merito ora clauſit leonum, futurorumq; temporum vidit negocia. Aut quæ nobis ſalus eſſe poteſt, niſi ieiunio eluẽrimus peccata noſtra: cùm ſcriptura dicat: Ieiuniũ & eleemoſyna à peccato liberat? Qui ſunt ergò hi præceptores noui, qui meritum excludant ieiunij? Nónne gentilium vox iſta eſt, dicentium: Manducemus & bibamus? Quos benè irridet Apoſtolus, dicens: Si ſecundùm hominem pugnaui Epheſi ad beſtias, quid mihi prodeſt, ſi mortui non reſurgunt? Manducemus & bibamus, cràs enim moriemur. Et quibuſdam interiectis: O ſtultum Heliſæum qui ſylueſtribus * ramis & amaris paſcebat prophetas: Immemorem ſcripturarum Eſdram, qui memoria ſcripturas reddidit: Inſipientem Paulum, qui gloriatur ieiunijs, ſi nihil proſunt ieiunia. Sed quomodò non proſunt, quibus vitia purgantur? Quę ſi deferas cum humilitate, cum miſericordia, vt Eſaias ſpiritu diuino locutus eſt, Oſſa tua pingueſcent, & eris ſicut hortus ebrius. Pingueſcit igitur anima tua virtutesq; eius, ſpirituali adipe ieiunij, & fructus tui multiplicantur ab vbertate mentis tuæ, vt ſit in te ſobria ebrietas, ſicut illud eſt poculum de quo ait Propheta: Et poculum tuum inebrians quàm præclarum eſt.

[Margin: Chriſtus ideò ieiunauit, vt nobis eſſet exemplo. — Matth. 17. — Actor. 10. — Sancti per ieiuniũ præſtãtiores fiunt. — Exodi 34. — Daniel. 14. 9. & 10. — Tob 4. 12. — Gẽtilibus cõparãtur ij qui detrahũt merito ieiunij. — 1. Corinth. 15. — * rhamnis — 4. Reg. 4. — 1. Eſd. 8. — 2. Cor. 11. — Ieiunijs vitia purgantur. — Eſaiæ 58. — Pingueſcit anima. — Pſalm. 22.]

12 LEO Magnus ſermone primo de ieiunio ſeptimi menſis: Obſeruantiam q̃dem veſtram, dilectiſsimi,ità nouimus eſſe deuotam, vt animas veſtras, non ſolùm legitimis, ſed etiam voluntarijs ieiunijs excolatis. Veruntamen adijciẽda eſt huic ſtudio etiam noſtræ admonitionis exhortatio, vt ſi q̃ ſunt in hoc exercitio tardiores, in his ſaltem dieb⁹ communi abſtinentiæ ſe obedienter adiungant, in q̃bus nos oportet ſacratiſsimam cõſuetudinem attentiùs celebrare, vt per humilitatem ieiunij, contra omnes hoſtes noſtros, diuinũ mereamur auxilium. Res enim eſt præcipui operis, quam ex autori-

[Margin: Ieiunia quædã volũtaria, ſiue priuata, quædã legitima ſiue indicta & coſa. — Per ieiunium cõtra oẽs hoſtes diuinum meremur auxilium.]

thoritate indicimus,& ex charitate ſuademus,vt paululùm edendi libertate compreſſa, caſtigationi corporum & pauperum ſtudeamus alimoniæ. Et ideò,dilectiſsimi, quia ſeptimi menſis ieiunium nos celebrare conuenit, ſanctitatem veſtram monemus, vt quarta & ſexta feria ieiunemus: ſabbato verò apud beatum Petrum Apoſtolum pariter vigilemus, cuius ſuffragantibus meritis, ab omnibus tribulationibus mereamur abſolui per Chriſtum Dominum noſtrum.

Ex authoritate indicit Pôtifex ieiuniũ.

Ieiuniũ quatuor temporũ cõprehẽdit feriã 4.6. & ſabbatum.

Sanctorum merita.

SERMONE ſecundo: Miſericordiſsimus rex ſaluberrimæ nos obſeruantiæ ratione informauit, præfiniens nobis per temporum recurſus,quoſdam ieiuniorum dies,in quibus caſtigatione corporum victus roboraretur animorum. Huius aũt remedij munus,dilectiſsimi, etiam in iſto qui ſeptimus eſt, menſe diſpoſitũ eſt,quod nos prompta conuenit alacritate ſuſcipere,vt prȩter abſtinentiam, qua quiſq; ſe peculiariter atq; priuatìm ſecundùm modũ ſuæ poſſibilitatis exercet,hæc ipſa,quæ omnibus ſimul indicitur,animoſiùs celebretur. Nam in omni agone certaminis Chriſtiani, vtilitas continentiȩ plurimùm valet,ità vt quidam ſȩuiſsimorum ſpiritus dæmonum, qui ab obſeſsis corporibus nullis exorcizantium fugantur imperijs, ſola ieiuniorum & orationum virtute pellantur, dicente Domino: Hoc genus dæmoniorum non eijcitur,niſi in ieiunio & oratione. Grata ergò eſt Deo,& terribilis diabolo ieiunantis oratio, nec latet quantùm acquirit ſuæ ſaluti, quæ tantum præſtat alienæ. In hac ſanè obſeruantia dilectiſsimi,quanuis nos omnes vnanimiter oporteat eſſe deuotos, ſi qui tamen ſunt, quorum voluntati aliqua obſiſtat infirmitas, laborem, qui ſupra vires eſt corporum,redimant impendijs facultatum.

Stati ieiuniorum dies.

Ieiunium 7. menſis omnibus ſimul indicitur.

Matth. 7. Marc. 9.

Terribilis diabolo ieiunãtis oratio.

SERMONE tertio: Ad exorandam, dilectiſsimi, miſericordiam DEI, & ad renouandum ſtatum fragilitatis humanæ, quantum valeant religioſa ieiunia, ſanctorũ prophetarum prædicatione cognoſcimus,q diuinæ iuſtitiæ commotionem, quam frequenter populus Iſrael merito iniqtatis inciderat,non niſi ieiunio proteſtantur poſſe placari. Vndè & Ioël propheta admonet,dicens: Hæc dicit Dominus Deus veſter: Conuertimini ad me in toto corde veſtro, in ieiunio, in fletu, & planctu: & ſcindite corda veſtra,& non veſtimenta veſtra:& conuertimini ad Dñm Deum veſtrũ,quia miſericors eſt, & patiens, & magnanimus, & multùm miſericors. Et iterùm: Sanctificate ieiunium, prædicate curationem,congregate plebem, ſanctificate Eccleſiam. Quæ cohortatio,dilectiſsimi, noſtris

Ieiunij vis.

Ioel. 2.

Ibidem.

noſtris quoquè eſt amplectenda temporibus,quia huius curationis remedia,etiam à nobis ſunt neceſſariè prædicanda,vt in obſeruantia ſanctificationis antiquæ, quod perdidit Iudaica præuaricatio, acquirat Chriſtiana deuotio. Diuinarum nanque reuerentia ſanctionum,inter quælibet ſpontaneæ obſeruantiæ ſtudia,habet ſemper priuilegium ſuum, vt ſacratius ſit, quod publica lege celebratur, quàm quod priuata inſtitutione dependitur.Exercitatio enim continentiæ, quam ſibi quiſque proprio arbitrio indicit, ad vtilitatem cuiuſdam pertinet portionis. Ieiunium verò, quod vniuerſa Eccleſia ſuſcipit, neminem à generali purificatione ſeiungit: & tunc fit potentiſsimus Dei populus, quandò in vnitatem ſanctæ obedientiæ, omnium fidelium corda conueniunt, & in caſtris militiæ Chriſtianæ, ſimilis ex omni parte præparatio, & eadem eſt vbiquè munitio. Et in fine: Quarta igitur & ſexta feria ieiunemus: ſabbato autem apud beatiſsimum Petrum Apoſtolum pariter vigilias celebremus, cuius meritis & orationibus confidimus nobis per omnia miſericordiam DEI noſtri eſſe præſtandam.

Ieiunium publicū priuato præſtat.

Ieiunium 4. & 6. feriæ ac Sabbati in 4. temporibus. Merita & orationes ſancti Petri.

ET ſermone quarto: Prædicationem noſtram, dilectiſsimi, familiaris vobis adiuuat conſuetudo, & ratio temporis commendat officium ſacerdotis, nè aut oneroſum videatur aut arduum, quod & præceptum exigit legis, & deuotio temperat voluntatis. Quæ cùm in vnum, gratia DEI auxiliante, conueniunt, non litera occidit, ſed ſpiritus viuificat. Vbì autem ſpiritus Dei,ibì libertas, quæ legem non timore exequitur, ſed amore. Obedientia enim mollit imperium: nec dura ibì neceſsitate ſeruitur, vbì diligitur, quod iubetur. Cùm ergò vos,dilectiſsimi,ad quædam quæ etiam in veteri teſtamento inſtituta ſunt, cohortamur, non Iudaicæ vos obſeruantiæ iugo ſubdimus, nec conſuetudinem vobis carnalis populi indicimus.Excellit ſuper illorum ieiunia continentia Chriſtiana, & ſi quid nobis atque illis commune eſt in temporibus,non concordat in moribus. Habeant illi nudipedalia ſua, & in triſtitia vultum oſtendant ocioſa ieiunia: nos in nullo ad habitûs noſtri honeſtatem diſsimiles, nec à iuſtis & neceſſarijs operibus abſtinentes, edendi licentiam ſimplici parcitate cohibemus, vt in vſu ciborum modus eligatur, non creatura damnetur. Quanuis enim vniciuique noſtrûm liberum ſit, voluntarijs caſtigationibus proprium corpus afficere, & nunc moderatiùs, nunc verò diſtrictiùs, repugnantes ſpiritui carnales concupiſcentias edomare, quibuſdam

2 Cor 3. Obedientia mollit imperium.

Alia Chriſtianorum atq; Iudæorum ieiunia.

dam

dam tamen diebus ab omnibus oportet pariter celebrare generale ieiunium,& tunc eſt efficacior ſanctiorq́ꝫ deuotio, qn̄ in operibus pietatis,totius Eccleſiæ vnus animus & vnus eſt ſenſus.Publica enim præferenda ſunt proprijs: & ibì intelligenda eſt præcipua ratio vtilitatis,vbì vigilat cura communis. Teneant igitur diligẽtiam ſuam obſeruantiæ ſingulorum,& contra nequitiam ſpiritalis inſidias,implorato diuinę protectionis auxilio, cęleſtia quiſq́ꝫ arma arripiat.Sed Eccleſiaſticus miles,etiã ſi ſpecialibus prę̃lijs poſſit fortiter facere,tutiùs tamen & feliciùs dimicabit, ſi contra hoſtem palàm in acie ſteterit, vbì non ſuis tantùm viribus certamen ineat,ſed ſub inuicti regis imperio, fraternis conſociatus agminibus,bellum vniuerſale conficiat. Minore enim diſcrimine plures confligunt cum hoſte,quàm ſinguli:nec facilè patet vulneri,quem oppoſito ſcuto fidei,non ſua tantùm,ſed etiam aliorum fortitudo defendit,vt vbì eſt vna omnium cauſa, ſit vna victoria. Et paulò pòſt: Et cùm nos oporteat ſemper ſtudere virtutibus, quidam tamen dies ſunt ad caſtigationem communis obſeruantię conſecrati, vt anima, quæ terrenis adhuc deſiderijs implicatur, & curis ſeculi impeditur,ex interuallo ſaltẽ ad diuina reſpiret, & quia portio diuini agri eſt, dignos cæleſtibus horreis adferat fructus. Ibì enim ſpes eſt metendi, vbì fuerit diligentia ſeminandi. Et in fine: Quarta igitur & ſexta feria ieiunemus:Sabbato verò ad beatiſſimũ Petrum Apoſtolum vigilias celebremus, ſperãtes nos ità eius orationibus adiuuãdos,vt Deus miſericordiarũ, ieiunij noſtri ſacrificio placatus exaudiat.

Ieiuniũ generale & publicum præfertur priuato.

Cur certa ieiuniorum tẽpora inſtituta.

Quarta & ſexta feria & ſabbatũ ieiunij quatuor temporum.

Orationes S. Petri.

Ieiunij ſacrificio placatur Deus.

SERMONE quinto de eodem ieiunio ſeptimi menſis: Sancitum,dilectiſſimi,in ſeptimo menſe ieiunium, ad communis deuotionis exercitia prædicamus,fidenter vos paternis cohortationibus incitantes, vt quod fuit antè Iudaicum, veſtra fiat obſeruantia Chriſtianum.Eſt enim omni tẽpore aptum & teſtamẽto vtriq́ꝫ conueniens,vt per caſtigatiōem mentis & corporis, miſericordia diuina quęratur: quia nihil eſt efficacius ad exorandum Deum, q̃ vt homo ipſe ſe iudicet,& nunquàm deſinat à venia poſtulãda, qui ſe ſcit nunq̃ eſſe ſine culpa. Et in fine: Quod ergò & ſanctificationi corporum,& reparationi proſit animarum,quarta & ſexta feria ieiunemus, ſabbato autem apud beatiſsimum Petrũ Apoſtolum vigilias celebremus,eius orationibus adiuuãdi, vt ſanctorũ deſideriorum conſequamur effectum.

Ieiunia vtriq; teſtamento congruunt.

Reparationi animarũ prodeſt ieiuniũ.

4.& 6. feriæ ieiuniorum cum ſabbati vigilijs

Orationes S. Petri.

SERMONE ſeptimo:Apoſtolica inſtitutio,dilectiſsimi,quæ

Dominum Ieſum Chriſtum ad hoc veniſſe in hunc mūdum nouerat, vt legem non ſolueret: ità veteris Teſtamenti ſacramenta diſtinxit, vt quędam ex eis, ſicut erant condita, Euangelicæ eruditiōi profutura decerperet, & quæ dudùm fuerant cōſuetudinis Iudaicę, fierent obſeruantiæ Chriſtianę. Quanuis enim varietates hoſtiarum, differentię baptiſmatū, & ocia ſabbatorum, cum ipſa carnis circuncißione ceſſauerint, manent tamen ex ipſis voluminibus, & apud nos præcepta plurima moralia. Quòd igitur, dilectiſsimi, ex veteris prędicatione doctrinę ad purificationem animarum corporumq; noſtrorū ieiuniū ſeptimi mēſis adſumimus, nō legalibus nos oneribus ſubijcimus, ſed vtilitatem continentiæ, quæ Chriſti Euangelio ſeruit, amplectimur: Quia in hoc poteſt ſuper ſcribas & Phariſæos Chriſtiana abundare iuſtitia, non euacuando legem, ſed intelligentiam refutando carnalem. Nec enim talia noſtra debent eſſe ieiunia, qualia erant illorum, quibus Eſaias propheta, Spiritu ſancto in ſe loquente, dicebat: Neomenias veſtras, & ſabbata, & diem magnum non ſuſtineo, ieiunium & ferias, & dies feſtos veſtros odit anima mea. Vndè Dñs ieiunandi formā diſcipulis tradens: Cū ieiunatis, inquit, nolite fieri ſicut hypocritę triſtes. Et in fine: Quarta & ſexta feria ieiunemus: ſabbato autem apud beatū Petrum vigilias celebremus, cuius nobis orationes ſuffragabūtur & merita, vt quantumcunq; fidelibus tribuitur bonum velle, tantum donetur & poſſe.

[Ex veteri lege quænā Eccleſia obſeruāda retinuerit, quæ non.]

[Ad purificationem animarum aſſumitur ieiunium.]

[Matth 5.]

[Eſa.1.]

[Matth 6.]

[4 & 6 feriæ ieiunium cū vigilijs ſabbati.]

[Orationes & merita D. Petri ſuffragantur nobis.]

SERMONE octauo: Felicior ſemper parca tēperantia, quàm profuſa luxuria: maiorq; eſt lux humilibus, q̄ ſuperbis, & ſublimior mēs, quę inter prohibita atq; permiſſa certiùs habet ſperare cæleſtia, q̄ amare terrena. Vt autem in hoc prouectu animus religioſus excellat, & ius ſuæ donationis obtineat, ſubigendo corpori caſtigatio eſt adhibenda ieiunij. Quod licèt generali nomine ad oēm continentiam pertinere videatur, propriè tamen ad edendi diminutionem refertur, vt proſit nunc voluntate non ſumere, quod ab initio contra vetitum nocuit vſurpâſſe, vt ſicut illic concupiſcentia vulneri, ità hîc abſtinentia ſit ſaluti. Cui medicinę, dilectiſsimi, cùm omne tempus ſit congruum, hoc tamē habemus aptiſsimum, quod Apoſtolicis & legalibus inſtitutis videmus electum, vt ſicut in alijs anni diebus, ità in menſe ſeptimo, ſpiritalibus nos purificationibus emundemus. Cōuenientibus aūt in vnum ꝓpoſitum tribus ſtudijs, oratiōe ſcilicet & eleemoſyna atq; ieiunio, præſtabitur nobis à miſericorde Deo & cohibitio cupiditatū, & exauditio precum,

[Ieiuniū propriè ad edendi diminutionem refertur.]

[Ieiunium 4. temporū ab Apoſtolis inſtitutum.]

[Remiſſio peccatorū præſtatur orati-]

cum,& remiſsio peccatorum, per Dominum noſtrum IESVM CHRISTVM. one,ieiunio & eleemoſyna.

SERMONE nono: Quod dudùm & traditio decreuit, & cõſuetudo firmauit, nec eruditio ignorat, nec pietas p̄termittit. Sed quia ſacerdotalis officij eſt, erga omnes Eccleſiæ filios curā habere communem, in id quod & rudibus proſit & doctis, quos ſimul diligimus, pariter incitamus, vt ieiunium quod nobis ſeptimi menſis recurſus indicit, fide alacri per caſtigationem animi & corporis celebremus. Et poſt pauca: Ideò enim continentiæ obſeruātia, quatuor eſt aſsignata temporibus, vt in idipſum totius anni redeunte decurſu, cognoſceremus nos indeſinenter purificationibus indigere, ſemperq́ eſſe nitendum, dum huius vitæ varietate iactamur, vt peccatum, quod fragilitate carnis & cupiditatum pollutione contrahitur, ieiunijs atq́ eleemoſynis deleatur. Et in fine: Quarta igitur & ſexta feria ieiunemus: ſabbato verò apud beatū Petrū Apoſtolum vigilias celebremus, cuius nos meritis & orationibus credimus adiuuandos, vt miſericordi Deo ieiunio noſtro & deuotione placeamus.

Traditio & conſuetudo ieiunij Septēbris.

Cur 4. tēporū ieiunia inſtituta.

Ad delendū peccata.

Feriæ 4. 6. & ſabbati ieiuniū & vigiliæ.

Meritis & orationibus S. Petri adiuuamur.

13. IDEM Leo de ieiunio decimi menſis, ſermone primo: Tria verò ſunt &c. vt ſuprà quæſtione præcedenti, A 2.

SERMONE ſecundo de ieiunio decimi menſis: Quid poteſt eſſe efficacius ieiunio? cuius obſeruantia appropinquamus Deo, & reſiſtentes diabolo, vitia blanda ſuperamus. Semper virtuti cibus, ieiunium fuit. De abſtinentia prodeunt caſtæ cogitationes, ratiõabiles voluntates, ſalubria conſilia. Et per voluntarias afflictiões caro concupiſcentijs moritur, virtutibus ſpiritus innouatur. Sed q͞a non ſolo ieiunio animarum noſtrarum ſalus acquiritur, ieiunium noſtrum miſericordijs pauperum ſuppleamus. Et in fine: Quarta igitur & ſexta feria ieiunemus, ſabbato autem apud beatum Petrū Apoſtolum pariter vigilemus, cuius ſuffragantibus meritis, q̄ poſcimus, impetrare poſsimus.

Nota ieiunij efficaciam.

Feriæ 4. & 6. ieiunium cū ſabbati vigilijs.

Merita S. Petri.

SERMONE tertio: Enecato omni ſemine vitiorum, conualeſcat ſeges læta virtutum. Ad quam diligentiam omni quidē nos tempore pietatis magiſter adhortatur: ſed in his diebus, qui huic operi ſunt ſpecialiùs præſtituti, maior animoſitas & cura eſt excitāda feruentior, nè quod pium eſt agere non indictum, impium ſit negligere prædicatum. Decimi itaq́ mēſis ieiunium, ad quod charitatem veſtram religioſo propoſito nouimus præparatam, vnanimiter auxiliante Chriſto celebrantes, hortamur monētes, vt vnuſ-

Piū eſt agere ieiuniū non indictum, ſed impiū negligere prædicatum.

Diabolus benè agentibus magis inſidiatur.

quiſque ſecundùm menſuram poſsibilitatis, quam accepit à Deó, in bonis operibus eniteſcat: quia & inimici noſtri, qui noſtra ſanctificatione torquentur, in his diebus, quos ad maiorem obſeruãtiam nobis diſpoſitos eſſe nouerunt, vehementiùs ſæuiunt, & ſubtiliore inſidiantur aſtutia, vt alijs immittendo metum inopiæ de largitatis expenſis, alijs immittendo triſtitiam de labore ieiunij, quamplurimos à conſortio huius deuotionis abducant.

Per ieiuniũ, orationem & eleemoſynam Deus propitiatur, culpa deletur, tentator eliditur.

Præcepta cæremonialia veteris legis cur abrogata.

Quô ieiuniũ, quãuis in veteri lege præceptum, ad Chriſtianos pertineat.

Ieiunij vis & energia.

Feriæ 4. & 6 ieiunium cũ vigilijs Sabbati.

Orationibus S. Petri adiuti, miſericordiam Dei meremur.

SERMONE quarto: Curandis igitur læſionibus, quas ſæpè incidunt, qui cum inuiſibili hoſte confligunt, trium maximè remediorum eſt adhibenda medicina: in orationis inſtantia, in caſtigatione ieiunii, in eleemoſynę largitate. Quæ cùm pariter exercẽtur, Deus propitiatur, culpa deletur, tentator eliditur. Et ijs quidẽ præſidijs ſemper fidelis anima debet accingi, ſed tunc ſtudioſiùs præparari, cùm ij adſunt dies, qui propriè ſunt ad hæc pietatis officia præſtituti. De quorum ordine eſt etiam decimi huius menſis ſolenne ieiunium: quod non ideò negligendnm eſt, quia de obſeruantia veteris legis adſumptum eſt, tanq̃ hoc de illis ſit, quæ inter diſcretiones ciborum, inter baptiſmatum differentias, & auiũ pecudumq́; hoſtias eſſe deſtiterunt. Illa enim quæ rerum futurarum figuras gerebãt, impletis quę ſignificauêre, finita ſunt. Ieiuniorum verò vtilitatem, noui Teſtamenti gratia non remouit, & continẽtiam corpori atq; animæ ſemper profuturam, pia obſeruatiõe ſuſcepit. Quoniam ſicut permanet apud intelligentiam Chriſtianam, Dominum Deum tuũ adorabis, & illi ſoli ſeruies: &, Diliges ꝓximum tuum ſicut teipſum, & cætera talium mãdatorum: ità quod in eiſdem libris de ieiuniorum ſanctificatione & curatione præceptum eſt, nulla interpretatione vacuatur. In omni enim tempore omniq́; vita huius ſeculi, ieiunia nôs contra peccata faciunt fortiores, ieiunia contra concupiſcentias vincunt, tentationes repellũt, ſuperbiam inclinant, iram mitigant, & omnes bonæ voluntatis affectus, ad maturitatem totius virtutis enutriunt: ſi tamen in ſocietatem ſibi beneuolentiam charitatis aſſumãt, & in operibus miſericordiæ ſe prudenter exerceant. Hæc itaq;, vt adiuuante Deo, pia deuotione curentur, quarta & ſexta feria ieiunemus: ſabbato verò apud beatum Petrum Apoſtolum vigilias celebremus, cuius orationibus adiuti, in omnibus miſericordiam Dei mereamur.

SERMONE quinto de eodem ieiunio Huic autẽ operi (eleemoſynarum) cùm omnia opportuna ſint tempora, hoc nunc ꝓcipuè aptum atq; conueniẽs, in quo ſancti Patres noſtri diuinitùs in-

ſpira

ſpirati, decimi menſis ſanxêre ieiunium, vt omnium fructuũ collectione concluſa, rationabilis Deo abſtinentia dicaretur, & meminiſſet quiſq; ità vti abundantia, vt & circa ſe abſtinentior, & circa pauperes eſſet effuſior. Efficaciſsima enim pro peccatis deprecatio eſt in eleemoſynis atq; ieiunijs, & velociter ad diuinas conſcẽdit aures talibus oratio eleuata ſuffragijs. Et in fine: Quarta igitur & ſexta feria ieiunemus: ſabbato autem apud præſentem beatiſsimum Petrum vigilias celebremus: qui ſicut experimur & credimus, pro commendatis ſibi ouibus indeſinenter paſtorales prætẽdit excubias, exoraturus deprecationibus ſuis, vt Eccleſia Dei, quę ipſius eſt prædicationibus inſtituta, ab omni errore ſit libera, per Chriſtum Dominum noſtrum.

Efficax vndè fiat pro peccatis oratio.

Feriæ 4. & 6. ieiunium cũ vigilijs ſabbati.

S Petri cura & interceſſio pro Eccleſia Romana.

SERMONE ſexto de ieiunio decimi menſis: Euangelicis ſanctionibus, dilectiſsimi, multùm authoritatis præbet doctrina legalis, cùm quædam de mandato veteri ad nouam obſeruantiam transferuntur, & ex ipſa Eccleſiaſtica deuotiõe demõſtratur, quòd dominus IESVS Chriſtus non venit legem ſoluere, ſed adimplere. Ceſſantibus enim ſignificationibus, quibus Saluatoris noſtri nunciabatur aduẽtus: & peractis figuris, quas abſtulit ipſa præſentia veritatis, ea quæ ad regulas morum, vel ad ſimplicem Dei cultum, ratio pietatis inſtituit, in eadem apud nos forma, in qua ſunt condita, perſeuerant: & quæ vtriq; teſtamento erunt cõgrua, nulla ſunt commutatione variata. Ex ijs autem eſt etiam decimi mẽſis ſolenne ieiunium, quod à nobis nunc eſt annua conſuetudine celebrandum: Quia plenum iuſtitiæ eſt atq; pietatis, gratias agere diuinæ largitati pro fructibus, quos in vſus hominum ſecundùm ſummæ prouidentiæ temperamentum terra produxit. Et in fine: Quarta igitur & ſexta feria ieiunemus, ſabbato autem apud beatiſsimum Apoſtolum Petrum vigilemus, cuius orationibus nobis per omnia obtineatur diuina protectio.

Quæ obſeruationes Iudæorum abrogatæ, & quæ non.

Ieiunium decembris.

Feriæ 4. & 6. ieiun. cũ vigilijs Sabbatį

S Petri orationes.

SERMONE ſeptimo: Subegit luxuriam continentia, humilitas arrogantiam propulſauit: & qui impudicitia ſorduerant, caſtitate nituerunt. His autem conuerſionibus, dilectiſsimi, prouidẽte gratia Dei, addita ſunt ſancta ieiunia, quæ in quibuſdã diebus, ab vniuerſa eccleſia deuotionẽ obſeruãtiæ generalis exigerẽt. Quanuìs enim pulchrũ ſit atq; laudabile, vt ſingula quęq; mẽbra corporis Chriſti, ꝓprijs ornentur officijs, excellentioris tñ eſt actiõis ſacratioriſq; virtutis, cùm in vnum ꝓpoſitum, pię plebis corda concurrunt: vt illi cui ſanctificatio noſtra ſuppliciũ eſt, nõ ſolũ à parte,

Ieiunij generalis maior vis.

ſed etiã à ſoliditate ſuperetur. Cui nũc operi, dilectiſsimi, decimus mẽſis offertur, admonẽs quodãmodò pro qualitate tẽporis ſui, nè quiſquã frigore infidelitatis obtorpeat, ſed potiùs charitatis ſpiritu concaleſcat. Et in fine: Quarta igitur & ſexta feria ieiunemus, ſabbato aũt apud beatiſsimũ Petrũ apoſtolũ vigilias celebremus.

Feriæ 4. & 6. ieiunium.

Ieiunia 4. tẽporũ ex doctrina ſpiritus ſancti ꝑfecta.

ET ſermone octauo: Eccleſiaſtica ieiunia ex doctrina ſancti ſpiritus ità ꝑ totius anni circulum diſtributa ſunt, vt lex abſtinentiæ omnibus ſit adſcripta temporibus. Siquidẽ ieiuniũ vernũ in quadrageſima, æſtiuum in pentecoſte, autumnale in menſe ſeptimo, hyemale aũt in hoc, qui eſt decimus, celebramus, intelligentes diuinis nihil vacuum eſſe præceptis, & verbo Dei ad eruditionẽ noſtram, omnia elementa ſeruire, dũ per ipſius mundi cardines, quaſi per quatuor Euangelia, inceſſabili tuba diſcimus, quod & prædicemus, & agamus. Cùm ergò vniuerſa vitia per continentiam deſtruantur, & quicquid auaritia ſitit, quicquid ſuperbia ambit, qcquid luxuria concupiſcit, huius virtutis ſoliditate ſuperetur: quis non intelligat, quantum nobis per ieiunia conferatur, in quibus indicitur, vt nõ ſolùm à cibis, ſed etiã ab omnibus carnalibus deſiderijs temperetur? Et in fine: Quarta igitur & ſexta feria ieiunemus, ſabbato autem apud beatiſsimum Apoſtolum Petrũ vigilias celebremus, qui & oratiões & ieiunia & eleemoſynas noſtras precibus ſuis dignabitur adiuuare.

Per continẽtiam vniuerſa vitia ſuperantur.

4 & 6. feriæ ieiunium cũ vigilijs Sabbati.

S Petri preces.

14. IDEM de ieiunio Pentecoſtes ſermõe primo: Hodiernam, dilectiſsimi, feſtiuitatẽ deſcenſiõe ſpiritus ſancti conſecratã, ſequitur, vt nôſtis, ſolenne ieiunium, quod animis corporibusq; curandis ſalubriter inſtitutum, deuota nobis eſt obſeruantia celebrandum. Repletis nanq; Apoſtolis virtute ꝓmiſſa, & in corda eorum Spiritu veritatis ingreſſo, non ambigimus inter cætera cæleſtis ſacramenta doctrinæ, hanc ſpiritalis continentiæ diſciplinam de paracleti magiſterio primitùs fuiſſe conceptã, vt ſanctificatæ ieiunio mentes, conferendis ſibi chariſmatibus fierent aptiores. Ij itaque doctores, qui exemplis & traditionibus ſuis omnes Eccleſiæ filios imbuerunt, tyrociniũ militiæ Chriſtianæ ſanctis ieiunijs inchoârunt, vt contra ſpiritales nequitias pugnaturi, abſtinentiæ arma raperent, qbus incẽtiua vitiorũ truncarẽt. Et in fine: Quarta igitur & ſexta feria ieiunemus, ſabbato aũt apud beatiſsimũ Petrũ Apoſtolum vigilias celebremus, cuius nos orationibus, & à ſpiritalibus inimicis, & à corporeis hoſtibus confidimus liberari.

Ieiuniũ Pentecoſtes ad curandas animas & corpora ſalubriter inſtitutũ magiſterio Spiritusſancti.

Feriæ 4. & 6. ieiunium cũ ſabbatinis vigilijs.

S Petri orationes.

SERMONE ſecundo: Dubitandũ nõ eſt, dilectiſsimi, omnẽ ob-

obſeruantiã Chriſtianã eruditiõis eſſe diuinæ, & quicquid ab Eccleſia in conſuetudinẽ eſt deuotiõis receptũ, de traditiõe Apoſtolica & de ſancti ſpiritus ꝓdire doctrina, qui nũc quoq; cordibus fidelium ſuis pſidet inſtitutis, vt ea omnes & obedienter cuſtodiant, & ſapienter intelligant. Nam cùm in die Pentecoſtes, quem à Paſcha Dñi quinquageſimũ celebramus, ꝓmiſſus à Dño ſpiritusſanctus, expectantiũ mentes maiori q̃ vnq̃ copia & clariore pſentia ſuę maieſtatis impleuerit: manifeſtiſsimè patet inter cætera Dei munera, ieiuniorũ quoq; gratiã, q̃ hodiernã feſtiuitatẽ indiuiſa ſubſequitur, tunc fuiſſe donatã, vt ſicut fuit concupiſcentia initium peccatorum, ità ſit continentia origo virtutum.

Ex traditiõe Apoſtolica quænam pficiſcantur.

Continentia virtutũ origo.

SERMONE quarto: Inter omnia, dilectiſsimi, Apoſtolicę inſtituta doctrinę, quæ ex diuinę inſtitutiõis fonte manârunt, dubiũ non eſt, influente in Eccleſię principes ſpiritu ſancto, hâc primùm ab eis obſeruantiã fuiſſe conceptã, vt ſancti obſeruatione ieiunij, oĩm virtutũ regulas inchoarent, quia multũ ad pręcepta Dei exequenda prodeſſet, ſi Chriſtiana militia contra incentiua omnium vitiorũ continentiæ ſe ſanctificatiõe muniret. Et in fine: Vndè charitatem veſtrã ſolerter admonemus, vt p caſtigationẽ corporis & p opera pietatis, mundari ab omnium peccatorum ſorde cupientes, quarta & ſexta feria ieiunemus: ſabbato autẽ apud beatiſsimũ Petrum Apoſtolũ vigilias celebremus, cuius meritis & orationibus ità nos p omnia credimus adiuuandos, vt miſericordia Dei & ieiunijs noſtris adſit & votis, per Chriſtum Dominum noſtrum.

Ieiunij vis.

Feriæ 4. & 6. ieiuniũ cum ſabbatinis vigilijs.

S Petri meritis & orationibus adiuuamur.

15. IDEM Leo Magnus de quadrageſima ſermone primo: Scientes dæmões agere nos ſacratiſsimos Quadrageſimæ dies, in quorum obſeruantia omnes pręteritæ deſidię caſtigãtur, omnes negligentię diluuntur, ad hoc totam vim ſuæ malignitatis intendunt, vt celebraturi ſanctũ Paſcha Dñi, in aliquo inueniamur indigni: & vndè nobis obtinenda erat ꝓpitiatio, indè côtrahatur offenſio. Accedentes ergò, dilectiſsimi, ad Quadrageſimę initiũ, i. ad diligẽtiorem Dñi ſeruitutẽ, quia quaſi ad quendã agõem ſancti operis introimus, ad pugnas tentationũ animos pręparemus, & intelligamus quanto ſtudioſiores pro noſtra ſalute fuerimus, tãto nos vehementiùs ab aduerſarijs impetendos. Sed fortior eſt, qui in nobis eſt, q̃ q aduersùm nos eſt, & p ipſum validi ſumus, in cuius virtute confidimus: quia ob hoc Dominus ſe tentari à tentatore permiſit, vt cuius munimur auxilio, eiuſdem erudiremur exemplo.

Quadrageſimalis obſeruãtia ieiunij diluantur negligentiæ.

Obtinetur propitiatio.

SERMONE ſecũdo: Parũ religioſus alio tẽpore demõſtratur, qui

In quadrage-

ſimá religioſiùs viuendũ. q in his diebus religioſior nõ inuenitur. Vndè opportunè auribus noſtris lectio Apoſtolicæ prædicationis inſonuit, dicens: Eccè nunc tẽpus acceptabile, eccè nũc dies ſalutis. Quid enim acceptius hoc tẽpore? quid ſalubrius his diebus? in quibus, vitijs bellum indicitur, & omnium virtutum profectus augetur.

2.Cor.6.

SERMONE tertio: Quia dum mortali carne circundamur, non deſinit nobis antiquus hoſtis laqueos peccati vbiq; ꝑtendere, & tũc maximè aduersùs Chriſti mẽbra ſæuire, qñ ab eis ſunt celebranda ſacratiora myſteria, meritò doctrina ſpiritus ſancti hac eruditiõe imbuit populũ Chriſtianũ, vt ad paſchale feſtũ quadraginta dierũ continẽtia ſe ꝑpararet. Cuius purificationis ratio etiã nos ad obſeruantiã ſuæ ſalubritatis inuitat, & diligentiã nobis propoſitę caſtigatiõis indicit. Quãto enim ſanctiùs quiſq; hos dies inuenietur egiſſe, tanto ꝓbabitur Paſcha Dñi honorâſſe religioſiùs. In diebus igitur ſanctorum ieiuniorum pietatis opera, quibus ſemꝑ ſtudendum eſt, abundantiùs exequamur.

Quandò magis ſæuiat hoſtis.

Obſeruantia religioſa Quadrageſimæ.

SERMONE quarto: Prædicaturus vobis (dilectiſsimi) ſacratiſsimũ maximumq; ieiuniũ, quo aptiùs vtar exordio, q̃ vt verbis Apoſtoli, in quo Chriſtus loquebatur, incipiã, dicamq; quod lectũ eſt: Eccè nunc tẽpus acceptabile, eccè nũc dies ſalutis. Quãuis enim nulla ſint tẽpora, q̃ diuinis nõ ſint plena muneribus, & ſemper nobis ad miſericordiã Dei ꝑ ipſius gratiã ꝑſtetur acceſſus: nunc tamẽ oĩm mentes maiori ſtudio ad ſpiritales ꝓfectus moueri, & amplióri fiducia oportet animari, qñ ad vniuerſa pietatis officia, illius nos diei, in quo redempti ſumus, recurſus inuitat, vt excellens ſuꝑ omnia paſsiõis Dñicę ſacramentũ purificatis & corporibus & animis celebremus. Debebatur quidem tantis myſterijs ità ineffabilis deuotio, & continuata reuerentia, vt tales ꝑmaneremus in cõſpectu Dei, quales nos in ipſo Paſchali feſto dignũ eſt inueniri. Sed q͞a hæc fortitudo paucorũ eſt, & dum carnis fragilitate auſterior obſeruantia relaxatur, dumq; per varias actiones, vitę huius ſolicitudo diſtenditur, neceſsè eſt de mundano puluere etiã religioſa corda ſordeſcere: magna diuinæ inſtitutiõis ſalubritate prouiſum eſt, vt ad reparandam mentiũ puritatẽ, quadraginta nobis dierum exercitatio mederetur, in quibus aliorũ tẽporum culpas, & pia opera redimerent, & ieiunia caſta decoquerent. Ingreſſuri igitur, dilectiſſimi, dies myſticos, & purificandis animis atq; corporibus ſacratiùs inſtitutos, ꝓceptis Apoſtolicis obedire curemus, emundantes nos ab omni inquinamento carnis ac ſpiritus: Et in fine: Secunda igi-

2.Cor 6.

Cur religioſiùs tranſigẽdum Quadrageſimale tẽpus.

Ad reparãdã mentiũ puritatẽ certum hoc ieiunij tempus inſtitutum.

Itẽ ad culpas aliorũ tẽporum redimẽdas per opera pia.

2.Cor.7.

igitur & quarta & ſexta feria ieiunemus: ſabbato aũt apud S. Petrũ vigilias celebrem⁹, q cõmendati ſibi gregis curã habere nõ deſinẽs, cuſtodiã nobis de ſuis precib⁹ obtinebit, auxiliãte Deo nobis p oĩa. Feriæ 4 & 6. ieiun. cũ Sabbatinis vigilijs. Sancti Petri preces.

SERMONE quinto: Quandò opportuniùs, dilectiſsimi, ad remedia diuina recurrimus, quàm cùm ipſa nobis ſacramenta redemptionis noſtræ temporum lege referuntur? quæ vt digniùs celebremus, ſaluberrimè nos quadraginta dierum ieiunio præparemus. Non enim ij tantùm, qui per mortis Chriſti reſurrectionisq́ mysterium in nouam vitam baptiſmo ſunt regenerante venturi, ſed etiam omnes populi renatornm vtiliter ſibi & neceſſariè præſidium huius ſanctificationis adſumunt: illi, vt quæ nondùm habent, accipiant: iſti, vt accepta cuſtodiant. Dicente nanque Apoſtolo: Qui ſtat, videat nè cadat: nemo eſt tanta firmitate ſuffultus, vt de ſtabilitate ſua debeat eſſe ſecurus. Vtamur igitur, dilectiſsimi, ſaluberrimi temporis venerabilibus inſtitutis, & ſolicitiore cura, cordis noſtri piacula tergamus. Quadrageſimæ ieiunium cur ab oĩbus ſuſcipiẽdum. 1 Cor. 10.

SERMONE ſexto: Quod ergò, dilectiſsimi, in omni tempore vnumquenq́ conuenit facere Chriſtianũ, id nũc ſoliciti⁹ eſt & deuotiùs exequendum, vt apoſtolica inſtitutio quadraginta dierum ieiunijs impleatur, non ciborum parcitate tantummodò, ſed potione maximè vinorum. Apoſtolica inſtitutio.

SERMONE nono: In omnibus ſolennitatibus Chriſtianis non ignoramus paſchale ſacramentum eſſe præcipuum, cui condignè & congruè ſuſcipiendo totius quidem nos temporis inſtituta reformant, ſed deuotionem noſtram præſentes vel maximè dies exigunt, quos illi ſublimiſsimo diuinæ miſericordiæ ſacramento ſcimus eſſe contiguos. In quibus meritò à ſanctis Apoſtolis per doctrinam Spiritus ſancti maiora ſunt ordinata ieiunia, vt per commune conſortiũ crucis Chriſti etiam nos aliquid in eo, quod propter nos geſsit, ageremus, ſicut Apoſtolus ait: Si cõpatimur, & conglorificabimur. Certa atq́ ſecura eſt expectatio promiſſæ beatitudinis, vbi eſt participatio Dominicæ paſsionis. A ſanctis apoſtolis cur ante paſsionem Domini Quadrageſimale ieiunium inſtitutum. Rom 8. Nota.

SERMONE decimo: Conſiderantes autem, quid per crucem Domini adepta eſt vniuerſitas mundi, cognoſcimus ad celebrandum paſchę diem, meritò nos quadraginta dierũ ieiunio pręparari, vt digni poſsimus diuinis intereſſe myſterijs.

SERMONE vndecimo de Quadrageſima: Appropinquante autem feſtiuitate paſchali, adeſt maximum ſacratiſsimumq́ ieiunium, quod obſeruantiã ſuĩ vniuerſis fidelibus ſine exceptione de- Quadrageſimæ ieiunium vniuerſale.

nunciat: quia nemo tam ſanctus eſt, vt non ſanctior: nemo tam deuotus, vt non debeat eſſe deuotior.

ET ſermone duodecimo: Appropinquante, dilectiſsimi, ſolennitate paſchali, ſic eſt præcurrenda conſuetudo ieiūnij, vt nos quadraginta dierum numerus ad ſanctificationem corporis & mentis exerceat. Suſcepturi enim feſtorum omnium maximum feſtum, ea nos debemus obſeruantia præparare, vt in cuius ſumus reſurrectione conreſuſcitati, in ipſius inueniamur paſsione commortui. Et paulò pòſt: Continentia nutriendis atque ſeruandis animi & corporis bonis, & incrementa præbet, & roborat. Vndè in cæleſtibus Eccleſiæ diſcplinis, multùm vtilitatis adferunt diuinitùs inſtituta ieiunia, vt dum continentiæ legibus carnalis ſubijcitur appetitus, motus quoq; interior temperetur, vt ſicut corpus à cibis, ità mens ab iniquitate ieiunet.

Diuinitùs inſtitutorũ ieiuniorum vtilitas.

V

Quid verò his reſpondendum eſt, qui legem Eccleſiaſtici Ieiunij conuellunt atque contemnunt?

A Primùm admonendi ſunt iſti, nè falsò Catholicis affingant, quod Apoſtolus [a] deteſtatur, & Eccleſia ſemper damnauit in Iudæis, Manichæis & Priſcillianiſtis: quòd videlicet aut ſecundùm legem Moſaicam, aut ex ſuperſtitione à cibis quibuſdam abſtineant. Catholici enim, ſicut Auguſtinus Fauſto Manichæo [b] reſpondet, quòd à carnibus abſtinent, edomandi corporis cauſa id faciunt, propter animam ab irrationalibus motibus ampliùs humiliandam, non quòd carnes eſſe immundas credant. Nec ſolùm à carnibus, verùm à quibuſdam etiã terræ fructibus

a 1. Timot. 4 a Col. 2. c d Deut 14 a b Can. Apoſt. 50. & 52. Cõc. Gangrenſ. can. 2 1. Tolet. in aſſertione fidei Bracar. 1. canon 14 & 32.

b lib. 30 cõtra Fauſt. ca. 5 & de morib. Manich. c 13. & 14. Cõt. Adimãt. ca. 14 Item Theodoret. in Epitome diuinorum decret. ca. de abſtinent. Bern. ſer. 66 in Cantica Iſidor li. 1. de Off. Eccl. ca 44 Gene. 1. d 2. e 9. a Leu 10. b Nu 6 a Iudic. 13. a c Hie. 35 a b dj Dan. 1. b c 10. a Matt 3. a Mar. 1. a Luc. 1. b Acto. 15. d e Rom. 14 d 1 Corint. 8 d 1. Tim. 5. d Sexta ſyn. Cõ-

ctibus abſtinent, vel ſemper, ſicutì pauci, vel certis diebus atque temporibus, ſicutì per Quadrageſimam fermè omnes. Sic Auguſtinus. Atque ante illum idipſum etiam docet Epiphanius: vbì cõfutat Aërianam [c] hæreſim, quæ ſtata Eccleſiæ Ieiunia cuique libera eſſe vult, atq; ad ea neminem obligari.

ſtantinop. can 36. Greg. ad Augu. Anglo. Epiſc. teſte Grat. diſt. 4 & Iuo. p 4 c. 27. Athan. in vita Antonij Hiero. in vita Pauli eremitæ & Hilarionis. Epiphan. in cõpen. doct. Eccl. Cathol.

c Hæreſi 75. & Auguſt. hæreſi 53. Itẽ Damaſcenus de hæreſibus.

B Quòd autem in publicis [d] ieiunijs, ſicut & in precationibus & ferijs, ratio temporis obſeruatur, id ordinem & concordiam publicam in Eccleſia cõfirmat, illuſtrat ac promouet. Deindè priuata ieiunia non ità multi quidem imponerent ſibi, vtpotè naturali carnis amore ventriſq; ſtudio ad ſuſcipienda ea impediti.

d Hieron. in Epiſt. ad Galat cap. 4. Leo ſerm. 3. & 4. de Ieiunio 7. menſis & ſerm 4. de quadrageſima Baſil. Orat 2. de Ieiunio.

C Iam quòd magni momẽti, & certi meriti ſit, eiuſmodi ieiunia reuerenter amplecti, ſeduloque obſeruare, tam apertè probat Hieronymus [e] contra Iouinianum, hac de re ampliùs vt à nullo poſſit dubitari. Quibus addenda ſunt, quæ ſuprà docuimus de præceptis Eccleſiæ obſeruandis, idque ad ſcandalum [f] euitandum, & ob diſciplinam publicam retinendam, neq; modò propter iram, ſed etiam propter conſcientiam, vt Apoſtolus [g] dixit.

e Lib. 2 Auguſtin. hæreſi 82. & Ambr. epi. 82.

f Auguſtin. epiſt. 118. ad Ianuar. cap. 2.

g Roman. 13. b

D Conſtat autem, ſicut om̃ium ætatum[h] ſcriptores comprobant, Eccleſię diſciplinam, conſuetudinem, traditiónem, ſanctionem hãc & eſſe conſtantem, & indè ab initio fuiſſe, vt diebus quibuſdã, præſertim[a] Quadrageſimę, Ieiunium hoc Eccleſiaſticum obſeruaretur. Ità docent Canones[b] Apoſtolorũ & Sacroſanctæ[c] Synodi. Gangrenſis quidem[d] Anathemate eos ferit, qui communia totius Eccleſiæ Ieiunia contemnunt: Toletana[e] verò communione eos priuari iubet, qui ſine ineuitabili neceſſitate & euidenti languore carnibus in Quadrageſima veſcuntur.

E Et ſingularis Patrum eſt ardor in commendando, vrgendo, & exigendo[f] ieiunio, præſertim Quadrageſimæ, quod quidem ab[g] Apoſtolis inſtitutum videri volunt. Ab hoc Patrum ſpiritu ſunt alieni, qui ieiuniorum legem ſibi alijsque relaxant, & carnis licentiæ, non libertati Euangelicæ, patroci-

h Augu epiſt.86 Epiphan. in cõpendiar. doct Calixt epiſt.1.ad Benedictum. Leo ſer.1 & 2. de pentecoſte. Itẽ ſer.8. & 9. de ieiunio 7 menſis & ſermo 8 de ieiunio 10. menſis. Raba lib 2. de inſtitut. cleric. capit 24 Concil. Mogunt cap 34. Salegunſtad. canon. 2. Bernard. in vigil. Andreæ.

a Ignat. ad Phil Epiphan. in cõpendiar. doctr. Theophilus Alex. li. 3 Paſchal. Maximus in ſer.. de quadrag Itẽ Ambr. Aug. Leo & Bernar de eadem Cyrill. lib 10 in Leuit. Iſidor. 1 Off. Ecc. cap. 36. Auguſt. epiſt. 119. cap. 15. & in pſalm. 110.

b Canon. 68.

c Laodic. ca. 50. 2 Bracar. can 9 4. Carth. cap. 63. Tribur. cap. 35. Agath. cap. 12.

d Ca. 19. Item Mogunt. ca. 35.

e 8 Tolet. cap 9. Vide Teleſph. in epiſt. ad vniuerſos. Theophilum Alexan lib. 3. Paſchal Auguſtin. ſerm. 64. de tempore. Niceph. lib. 17 cap. 32. Chryſoſt. homil. 6. ad popul Item 1. & 2. in Geneſ.

f Baſil homil. 2 de ieiunio Aug ſerm. 62. de temp. Ambroſ ſerm. 23. 25. 34 36. & 37.

g Hieron. epiſtol 54. contra Montanum, ad Marcellam.

troci-

trocinantur. Hi [h] carnem cum vitijs & cõcupiſcentijs nolunt crucifigi, ac proindè quæ ſunt [a] ſpiritus, nõ ſapiunt: ſed ſpiritum [b] potiùs extinguunt, aduersùs doctrinam Apoſtolicam. Deindè palàm obſiſtunt Eccleſiæ matri, immò etiam [c] Chriſto in Eccleſia ſponſa [d] loquenti atque præcipienti: vndè ſibi certam [e] damnationem acquirunt, quandò ſanctum & ſalutiferum, & ab Eccleſia nobis vſque commendatum ieiuniorum inſtitutum, abrogant repudiant´ve.

h Galat 5.d

a 1.Corinth 2 d

b 1.Theſſal 5.c Maximus in Litanijs.

c Auguſt in epiſt.86.ad Caſulanum.

d Lucæ 10 c Matth.18 c 1.Corinth.14 g 1 Theſſal. 2 c Actor. 15 e Hierem.35.b d 2.Machab. 6.d e f 2.a

e Roman.13 a Leuit.23.e 1 Reg 14 d f 3.Reg 13 e Concil.Trident.ſeſſ´vlt Auguſtin.tractat 73. in Ioann. Ambroſ. ſermon.25.& 36.Chryſoſt.homil.12.in 1. ad Timot.Raba.lib.2 de inſtit.cler.ca.25.

SCRIPTVRAE.

A PRIORIS ad Timotheum quarto: Spiritus autem manifeſtè dicit, quia in nouiſſimis temporibus diſcedent quidam à fide, attendentes ſpiritibus erroris & doctrinis dæmoniorum, in hypocriſi loquentium mendacium, & cauteriatam habentium ſuam conſcientiam, prohibentium nubere, abſtinere à cibis, quos Deus creauit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus, & ijs qui cognouerunt veritatem. Quia omnis creatura Dei bona eſt, & nihil reijciendum quod cum gratiarum actione percipitur. ſanctificatur enim per verbum Dei et orationem.

AD Coloſſenſes ſecundo: Nemo ergò vos iudicet in cibo aut in potu, aut in parte diei feſti, aut neomeniæ, aut

ſabbatorum : quæ ſunt vmbra futurorum, corpus autem Chriſti. Si ergò mortui eſtis cum Chriſto ab elementis huius mundi, quid adhuc tanquàm viuentes in mundo, decernitis? Nè tetigeritis, neque guſtaueritis, neque contręctaueritis: quæ ſunt omnia in interitũ ipſo vſu, ſecundùm præcepta & doctrinas hominum. quæ ſunt rationem quidem habentia ſapientiæ in ſuperſtitione & humilitate, & non ad parcendum corpori, non in honore aliquo ad ſaturitatem carnis.

DEVTERONOMII decimoquarto: Nè comedatis quæ immunda ſunt. Hoc eſt animal quod comedere debetis: Bouem, & ouẽ, et capram, ceruum & capream, bubalũ et tragelaphũ, pygargum, orygem, camelopardalum. Omne animal quod in duas partes findit vngulam, et ruminat, comedetis. De his aũt quæ ruminant, & vngulam nõ findunt, hæc comedere nõ debetis, camelum, leporem, chœrogryllum: quia ruminant, et non diuidunt vngulam, immunda erũt vobis. Sus quoq;, quoniã diuidit vngulã, & non ruminat, immũda erit: carnibus eorũ non veſcemini, et cadauera non tangetis. Hæc comedetis ex oĩbus quæ morantur in aquis. Quæ habẽt pinnulas et ſquamas, comedite: q̃ abſq; pinnulis et ſquamis ſunt, nè comedatis, q̄a immunda ſunt. Omnes aues mũdas comedite. Immũdas nè comedatis: aquilam ſcilicet, et gryphũ, et haliæetũ, ixon, et vulturẽ ac miluũ iuxta genus ſuũ: et om̃e coruini generis, et ſtruthionẽ, ac noctuã, et larũ, atq; accipitrẽ iuxta genus ſuũ: herodiũ ac cygnũ, et ibin, ac mergulũ, porphyrionẽ, ac nycticoracẽ, onocrotalũ, et charadriũ, ſingula in genere ſuo: vpupã quoquè, et veſpertilionẽ. Et omne quod reptat et pẽnulas habet, immundũ erit, et non comedetur. Omne quod mundum eſt, comedite. Quicquid aũt morticinũ eſt, nè veſcamini ex eo.

GENE-

GENESIS primo: Dixitq́; Deus, Eccè dedi vobis oēm herbam afferentē ſemen ſuper terrā, & vniuerſa ligna quæ habent in ſemetipſis ſementē generis ſui, vt ſint vobis in eſcā.

ET capite ſecūdo: Præcepitq́; ei dicēs: Ex omni ligno paradiſi comede: De ligno aūt ſcientiæ boni & mali nè comedas. In quocunq; enim die comederis ex eo, morte morieris.

CAPITE nono: Et omne quod mouetur & viuit, erit vobis in cibum: quaſi olera virentia tradidi vobis omnia: Excepto, quòd carnem cum ſanguine non comedetis.

LEVITICI decimo: Dixitq́; Dominus ad Aaron: Vinū & omne quod inebriare poteſt, nō bibetis tu et filij tui, quādò intrabitis in tabernaculū teſtimonij, nè moriamini: qa pręceptum ſempiternū eſt in generationes veſtras. Et vt habeatis ſcientiam diſcernendi inter ſanctum & prophanū, inter pollutum & mundum: doceatisq́; filios Iſrael oīa legitima mea, quæ locutus eſt Dominus ad eos per manum Moyſi.

NVMERORVM ſexto: Loquere ad filios Iſrael, & dices ad eos: Vir ſiue mulier cùm fecerint votū vt ſanctificentur, & ſe voluērint Domino conſecrare: à vino & omni quod inebriare poteſt, abſtinebunt. Acetū ex vino, & ex alia qualibet potione, & quicqd ex vua exprimitur, non bibent: vuas recentes ſiccasque non comedent cunctis diebus quibus ex voto Domino conſecrantur. quicquid ex vinea eſſe poteſt, ab vua paſſa vſque ad acinum, non comedent.

IVDICVM decimotertio: Erat quidam vir de Saraa & de ſtirpe Dan, nomine Manuë, habens vxorē ſterilem. Cui apparuit angelus Dn̄i, & dixit ad eā: Sterilis es & abſq; liberis: ſed cōcipies et paries filiū. Caue ergò nè bibas vinū ac ſicerā, nec immundū qcquā comedas. Et paulopòſt: Dixitq́; angelus Dn̄i ad Manue: Ab oībus q̄ locutus ſum vxori tuę, abſtineat ſe: et qcqd ex vinea naſcitur, nō comedat: vinū et ſicerā non

non bibat, nullo veſcâtur immũdo: & quod ei præcepi, impleat atque cuſtodiat.

Hieremiae trigeſimoquinto: Verbum quod factum eſt ad Ieremiam à Domino in diebus Ioacim filij Ioſiæ regis Iuda, dicens: Vade ad domum Rechabitarum: & loquere eis, & introduces eos in domum Domini in vnam exedram theſaurorum, & dabis eis bibere vinum. Et aſſumpſi Iozoniam filium Ieremiæ filij Haſaniæ, & fratres eius, & omnes filios eius, & vniuerſam domum Rechabitarum. Et introduxi eos in domum Domini, ad gazophylacium filiorum Hanan filij Iegedeliæ hominis Dei, quod erat iuxta gazophylacium principum, ſuper theſaurum Maaſiæ filij Selum, qui erat cuſtos veſtibuli. Et poſui coram filijs domus Rechabitarum ſcyphos plenos vino & calices: et dixi ad eos, Bibite vinum. Qui reſponderunt, Non bibemus vinum: q̃a Ionadab filius Rechab, pater noſter, præcepit nobis, dicens: Non bibetis vinum vos & filij veſtri vſque in ſempiternum. Et domum non ædificabitis, & ſementem non ſeretis, & vineas non plantabitis, nec habebitis: ſed in tabernaculis habitabitis cunctis diebus veſtris, vt viuatis diebus multis ſuper faciem terræ in qua vos peregrinamini. Obediuimus ergò voci Ionadab filij Rechab, patris noſtri, in omnibus quæ præcepit nobis: ità vt non biberemus vinum cunctis diebus noſtris: nos & mulieres noſtræ, filij & filiæ noſtræ: & non ædificaremus domos ad habitandum: & vineam et agrum & ſementem non habuimus: ſed habitauimus in tabernaculis, & obedientes fuimus iuxta omnia quæ præcepit nobis Ionadab pater noſter, &c. Domui autem Rechabitarum dixit Ieremias: Hæc dicit Dominus exercituum Deus Iſrael: Pro eo quòd obediſtis præcepto Ionadab patris veſtri, et cuſtodiſtis omnia mandata eius, et

feciſtis vniuerſa quæ præcepit vobis: Propterea hæc dicit Dominus exercituum Deus Iſrael: Non deficiet vir de ſtirpe Ionadab filij Rechab, ſtans in conſpectu meo cūctis diebus.

DANIELIS primo: Propoſuit autem Daniel in corde ſuo, nè pollueretur de menſa regis, neque de vino potus eius. & rogauit eunuchorum præpoſitum, nè contaminaretur. Dedit autem Deus Danieli gratiam & miſericordiam in conſpectu principis eunuchorū. Et ait princeps eunuchorum ad Danielem: Timeo ego Dominum meum regem, qui conſtituit vobis cibum & potum: qui ſi viderit vultus veſtros macilentiores præ cæteris adoleſcētibus coæuis veſtris, condemnabitis caput meum regi. Et dixit Daniel ad Malaſar, quem conſtituerat princeps eunuchorum ſuper Danielem, Ananiam, Miſaëlem & Azariā: Tenta nos, obſecro, ſeruos tuos diebus decem & dentur nobis legumina ad veſcendum, & aqua ad bibendum: & contemplare vultus noſtros, & vultus puerorum qui veſcuntur cibo regio: & ſicut videris, facies cum ſeruis tuis. Qui audito ſermone huiuſcemodi, tentauit eos diebus decem. Poſt dies autem decem apparuerunt vultus eorum meliores & corpulentiores prę omnibus pueris qui veſcebantur cibo regio. Porrò Malaſar tollebat cibaria, & vinum potûs eorum: dabatq́; eis legumina. Pueris autem his dedit Deus ſciētiam & diſciplinam in omni libro & ſapientia: Danieli autem intelligentiam omnium viſionum & ſomniorum.

ET capite decimo: In diebus illis ego Daniel lugebam trium hebdomadarum diebus, panem deſiderabilem non comédi, & caro & vinum non introiērunt in os meum, ſed neq; vnguento vnctus ſum, donèc complerentur triū hebdomadarum dies.

MATTHAEI tertio: Ipſe autem Ioannes habebat veſtimentum de pilis camelorum, & zonam pelliceam circa lumbos ſuos: Eſca autē eius erat locuſtæ & mel ſylueſtre.

MARCI primo: Et erat Ioannes veſtitus pilis cameli, & zona pellicea circa lumbos eius, & locuſtas & mel ſylueſtre edebat.

LVCAE primo: Ait autem ad illum angelus, Nè timeas Zacharia, quoniam exaudita eſt deprecatio tua: & vxor tua Eliſabet pariet tibi filium, & vocabis nomē eius Ioannem: & erit gaudiū tibi & exultatio, & multi in natiuitate eius gaudebunt. erit enim magnus coram DOMINO: & vinum et ſiceram non bibet: et Spiritu ſancto replebitur adhuc ex vtero matris ſuæ

ACTORVM decimoquinto: Propter quod ego iudico (ait Iacobus) non inquietari eos, qui ex Gentibus conuertuntur ad Deum: ſed ſcribere ad eos, vt abſtineant ſe à contaminationibus ſimulacrorum, & fornicatione, et ſuffocatis, et ſanguine. Et paulopòſt: Viſum eſt ſpiritui ſancto et nobis, nihil vltrà impōere vobis oneris q̃ hæc neceſſaria: vt abſtineatis vos ab immolatis ſimulacrorum, et ſanguine, et ſuffocato, et fornicatione: à quibus cuſtodientes vos, benè agetis.

AD Romanos decimoquarto: Itaq; quæ pacis ſunt, ſectemur, et quæ ædificationis ſunt, inuicèm cuſtodiamus. Noli propter eſcam deſtruere opus DEI. Omnia quidem ſunt munda: ſed malum eſt homini qui per offendiculum manducat. Bonum eſt non manducare carnem, et non bibere vinum, neque in quo frater tuus offenditur, aut ſcandalizatur, aut infirmatur.

PRIORIS ad Corinthios octauo: Videte autem nè fortè hæc licentia veſtra offendiculum fiat infirmis. Si enim quis

quis viderit eum qui habet ſcientiam,in idolio recumbentem:nónne conſcientia eius cùm ſit infirma, ædificabitur ad manducandum idolothyta? Et peribit infirmus in tua conſcientia frater,propter quem Chriſtus mortuus eſt?Sic autem peccantes in fratres, & percutientes conſcientiã eorum infirmam,in Chriſtum peccatis. Quapropter ſi eſca ſcandalizat fratrem meum, non manducabo carnem in æternum,nè fratrem meum ſcandalizem.

PRIORIS ad Timotheum quinto: Noli adhuc aquam bibere, ſed modico vino vtere propter ſtomachum tuum, & frequentes tuas infirmitates.

C AD Romanos decimotertio: Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit.Non eſt enim poteſtas niſi à Deo.quæ autem ſunt, à Deo ordinata ſunt. Itaque qui reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit. Qui autem reſiſtunt,ipſi ſibi damnationem acquirunt. nam principes nõ ſunt timori boni operis, ſed mali.Vis autem nõ timere poteſtatem?Bonum fac,& habebis laudem ex illa. Dei enim miniſter eſt,tibi in bonum. Si autem malum feceris,time, non enim ſine cauſa gladiũ portat. Dei enim miniſter eſt, vindex in iram ei qui malum agit. Ideò neceſſitate ſubditi eſtote,non ſolùm propter iram, ſed etiam propter conſcientiam.

E AD Galatas quinto: Qui autem ſunt Chriſti, carnem ſuam crucifixerunt cum vitijs & concupiſcentijs.

PRIORIS ad Corinthios ſecundo:Animalis homo nõ percipit ea quæ ſunt ſpiritus Dei. ſtultitia enim eſt illi, & non poteſt intelligere,quia ſpiritualiter examinatur.

PRIORIS ad Theſſalonicenſes quinto:Spiritum nolite extinguere.

LVCAE decimo: Qui vos audit, me audit: & qui vos

ſpernit, me ſpernit. Qui autem me ſpernit, ſpernit eum qui miſit me.

Matthaei decimooctauo: Quòd ſi non audierit eos, dic Eccleſiæ: ſi autem Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus. Amen dico vobis, quæcunq; alligaueritis ſuper terrã, erunt ligata & in cælo: & quæcunq; ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cælo.

Prioris ad Corinthios decimoquarto: Si quis videtur Propheta eſſe, aut ſpiritualis, cognoſcat quæ ſcribo vobis, quia Domini ſunt mandata.

Prioris ad Theſſalonicenſes ſecundo: Ideò & nos gratias agimus Deo ſine intermiſſione: quoniã cùm accepiſſetis à nobis verbum auditus Dei, accepiſtis illud nõ vt verbum hominum, ſed (ſicut eſt verè) verbũ Dei, qui operatur in vobis qui crediꝺiſtis.

Actorvm decimoquinto: Viſum eſt ſpiritui ſancto & nobis, nihil vltrà imponere vobis oneris quàm hæc neceſſaria, &c.

Hieremiae trigeſimoquinto, vt ſuprà.

Secvndi Machabæorũ ſexto: Eleazarus vnus de primoribus ſcribarum, vir ætate prouectus, & vultu decorus, aperto ore hians compellebatur carnem porcinam manducare. At ille glorioſiſſimam mortem magis quàm odibilem vitam complectens, voluntariè præibat ad ſupplicium. Intuens autem quemadmodùm oporteret accedere patiẽter ſuſtinens, deſtinauit non admittere illicita propter vitæ amorem. Hi autem qui adſtabant, iniqua miſeratione commoti propter antiquam viri amicitiam, tollẽtes eum ſecretò, rogabant afferri carnes, quibus veſci ei licebat, vt ſimularetur manducâſſe, ſicut rex imperauerat, de ſacrificij carnibus: vt hoc facto à morte liberaretur, & propter veterem viri

viri amicitiam,hanc in eo faciebant humanitatem. At ille cogitare cœpit ætatis ac ſenectutis ſuæ eminẽtiam dignam, & ingenitæ nobilitatis canitiem,atq; à puero optimæ conuerſationis actus, & ſecundùm ſanctæ & à Deo conditæ legis conſtituta,reſpondit citò, dicens præmitti ſe velle in infernum.Non enim ætati noſtræ dignum eſt, inquit, fingere: vt multi adoleſcentes, arbitrantes Eleazarum nonaginta annorum tranſiſſe ad vitam alienigenarum: & ipſi ꝓpter meam ſimulationem, & propter modicum corruptibilis vitæ tempus decipiantur,& per hoc maculam atq; execrationem meæ ſenectuti conquiram. Nam etſi in præſenti tempore ſupplicijs hominum eripiar, ſed manum omnipotentis nec viuus, nec defunctus effugiam. Quamobrem fortiter vita excedendo, ſenectute quidem dignus apparebo:adoleſcentibus autem exemplũ forte relinquam,ſi ꝓmpto animo, ac fórtiter ꝓ grauiſſimis ac ſanctiſſimis legibus honeſta morte perfungar.

Et capite ſeptimo:Contigit autem ſeptem fratres vnà cum matre ſua appræhenſos, compelli à rege edere contra fas carnes porcinas flagris & taureis cruciatos. Vnus aũt ex illis ꝙ erat primus,ſic ait:Quid quæris, & quid vis diſcere à nobis? Parati ſumus mori magìs, quàm patrias Dei leges præuaricari.Iratus itaque rex, iuſſit ſartagines & ollas æneas ſucendi.Quibus ſtatìm ſuccenſis, iuſſit ei qui prior fuerat locutus, amputari linguam: & cute capitis abſtracta,ſummas quoq; manus & pedes ei præſcindi,cæteris eius fratribus & matre inſpicientibus,&c.

Ad Romanos decimotertio,vt ſuprà.

Levitici vigeſimotertio: Decimo die menſis huius ſeptimi, dies expiationum erit celeberrimus, & vocabitur ſanctus: affligetisq; animas veſtras in eo, & offeretis holo-

cauſtum Domino. Omne opus ſeruile non facietis in tempore diei huius: quia dies propitiationis eſt, vt propitietur vobis Dominus Deus veſter. Omnis anima quæ afflicta non fuerit die hac, peribit de populis ſuis: & quæ operis quippiam fecerit, delebo eam de populo ſuo.

PRIMI Regum decimoquarto: Viri Iſrael ſociati ſunt ſibi in die illa: adiurauit autem Saul populum, dicens: Maledictus vir qui comederit panem vſque ad veſperam, donèc vlciſcar de inimicis meis. Et non manducauit vniuerſus populus panem: omneque terræ vulgus venit in ſaltum, in quo erat mel ſuper faciem agri. Ingreſſus eſt itaque populus ſaltum, & apparuit fluens mel, nullusq; applicuit manum ad os ſuum. timebat enim populus iuramentum. Porrò Ionathas non audierat cùm adiuuaret pater eius populum: extenditque ſummitatem virgæ, quam habebat in manu, & intinxit in fauum mellis: & conuertit manum ad os ſuum, & illuminati ſunt oculi eius. &c. Et conſuluit Saul Dominum, dicens: Num perſequar Philiſtijm? ſi trades eos in manus Iſrael? Et non reſpondit ei in die illa. Dixitque Saul: Applicate huc vniuerſos angulos populi: & ſcitote, & videte per quem acciderit peccatum hoc hodiè. Viuit Dominus ſaluator Iſrael quia ſi per Ionathan filium meum factum eſt, abſque retractatione morietur. Ad quod nullus contradixit ei de omni populo. Et ait ad vniuerſum Iſraël: Separamini vos in partem vnam, & ego cum Ionatha filio meo, ero in parte altera. Reſpôditque populus ad Saul: Quod bonum videtur in oculis tuis, fac. Et dixit Saul ad Dominum Deum Iſrael: Domine Deus Iſrael, da iudicium, quid eſt quod non reſponderis ſeruo tuo hodiè? Si in me aut in Ionatha filio meo eſt iniquitas hæc, da oſtenſionem: aut ſi hæc ini-

iniquitas eſt in populo tuo, da ſanctitátem. Et depræhenſus eſt Ionathas & Saul, populus autem exiuit. Et ait Saul: Mittite ſortem inter me & Ionathan filium meum. Et captus eſt Ionathas. Dixit autem Saul ad Ionathan: Indica mihi quid feceris. Et indicauit ei Ionathas, & ait: Guſtans guſtaui in ſummitate virgæ, quæ erat in manu mea, paululum mellis, & eccè ego morior. Et ait Saul: Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat, quia morte morieris Ionatha. Dixitq; populus ad Saul: Ergóne Ionathas morietur, qui fecit ſalutem hanc magnam in Iſrael? Hoc nefas eſt, &c.

Tertii Regum decimotertio: Dixitque (propheta qui habitabat in Bethel) ad virum Dei de Iuda: Veni mecũ domum, vt comedas panem. Qui ait, Non poſſum reuerti, neque venire tecum, nec comedam panem, neque bibam aquam in loco iſto: quia locutus eſt Dominus ad me in ſermone Domini, dicens: Non comedes panem, & non bibes aquam ibì, nec reuertéris per viam qua iéris. Qui ait illi: Et ego propheta ſum ſimilis tui: & angelus locutus eſt mihi in ſermone Domini dicens: Reduc eum tecum in domũ tuam, vt comedat panem, & bibat aquam. Fefellit eum & reduxit ſecum: Comedit ergò panem in domo eius, & bibit aquam. Cumque ſederent ad menſam, factus eſt ſermo Domini ad prophetam qui reduxerat eum. Et exclamauit ad virum Dei, qui venerat de Iuda, dicens: Hæc dicit Dominus, Quia non obediens fuiſti ori Domini, & non cuſtodijſti mandatum quod præcepit tibi Dominus Deus tuus: & reuerſus es, & comediſti panem, & bibiſti aquam in loco in quo præcepit tibi nè comederes panem, neque biberes aquam, non inferetur cadauer tuum in ſepulcrum patrum tuorum. Cumque comediſſet & bibiſſet, ſtrauit aſinum ſuum propheta quem reduxerat. Qui cùm abijſſet, inuenit eum leo in via, & oc-

cídit, & erat cadauer eius proiectum in itinere: aſinus autem ſtabat iuxta illum, & leo ſtabat iuxta cadauer.

PATRES.

1. A CANONE quinquageſimo Apoſtolorum: Si quis Epiſcopus, presbyter, vel diaconus, vel omninò ex ſacerdotali numero, à nuptijs, carnibus & vino, non propter exercitationem, ſed propter abominationem abſtinet, oblítus quòd omnia valdè bona, & quòd maſculinum & fœmininum fecit Deus hominem: ſed blaſphemans calumniatur opificium, vel corrigatur, vel deponatur, & ex Eccleſia eijciatur. Similiter & laicus.

Abſtinentes à cibis propter abominationem. Gen. 1.

2. ET canone quinquageſimoſecundo: Si quis Epiſcopus, vel presbyter, vel diaconus in feſtis diebus carnem & vinum non ſumit abhorrens, & non propter exercitationem, deponatur: vt qui habeat iniuſtam conſcientiam propriam, & ſit multis offenſionis cauſa.

3. CONCILIVM Gangrenſe canone ſecundo: Si quis eum, qui carnem, præter ſanguinem & idolothytum & ſuffocatum, cum pietate & fide comedit, condemnat, tanquàm eò quòd ea veſcatur, ſpem non habeat, ſit anathema.

4. CONCILIVM primum Toletanum in aſſertione fidei: Si quis dixerit vel crediderit, carnes auium ſeu pecudum, quæ ad eſcam datæ ſunt, non tantùm pro caſtigatione hominum abſtinẽdas, ſed execrandas eſſe, anathema ſit. Si quis in errore Priſcilliani ſectam ſequitur, vel profitetur, vt aliud in ſalubri baptiſmo contra ſedem ſancti Petri faciat, anathema ſit.

5. CONCILIVM primum Braccarenſe canone decimoquarto: Si quis immundos putat cibos carnium, quas Deus in vſum hominum dedit, & non propter afflictiõem ſui corporis, ſed quaſi immunditiam putans, ità abſtineat ab eis, vt nec olera cocta cum carnibns prægustet, ſicut Manichæus & Priſcillianus docuerunt, anathema ſit.

6. ET canone trigeſimoſecundo: Item placuit, vt quicunq; in clero cibo carnium non vtuntur, pro amputanda ſuſpicione Priſcillianæ hæreſis, vel olera cocta cum carnibus tamẽ prægustare cogantur. Quod ſi contempſerint, ſecundùm quod de talibus ſancti Patres antiquitùs ſtatuerunt, neceſsè eſt pro ſuſpiciõe hæreſis huius, hos excommunicatos, ab officio omnimodè remoueri.

7. AVGVSTINVS libro trigeſimo contra Fauſtũ Manichęũ, ca-

capite quinto: Audi quod cōfiteris te non videre, qua mente & conſilio hoc aduersùm vos capitulum proferamus: non quòd à carnibus abſtineatis: nam hoc à quibuſdam & primi patres noſtri fecerunt, ſicut commemoras: non tamen ea damnandi, ſed ſignificandi gratia, quod non intelligitis: & vndè iam quantùm ſufficere videbatur, in ſuperioribus partibus operis huius locutus ſum: & Chriſtiani, non hæretici, ſed catholici, edomandi corporis cauſa propter animam ab irrationalibus motibus ampliùs humiliandam, non quòd illa eſſe immunda credant, nō ſolùm à carnibus, verùm à quibuſdam etiam terræ fructibus abſtinent: vel ſemper, ſicut pauci: vel certis diebus atque temporibus, ſicut per quadrageſimam ferè omnes: quanto magis quiſque vel minùs ſeu voluerit, ſeu potuerit? Vos autem ipſam creaturam negatis bonam, & immundam dicitis, quòd carnes diabolus operetur fæculentiore materia mali: ac per hoc eas, tanquàm immundiora & truculentiora DEI veſtri vincula, exhorrentes abijcitis. Et paulopòſt: Cùm enim Apoſtolus dixiſſet, Abſtinentes à cibis quos DEVS creauit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus: ſecutus, ait: Et ijs qui cognouerunt veritatem: quoniam omnis creatura Dei bona eſt, & nihil abijciendum, quod cum gratiarum actione percipitur: ſanctificatur enim per verbum DEI & orationem. Hæc ſunt quæ negatis, hoc animo, hac voluntate, hac opinione ab eſcis huiuſmodi temperatis, quòd non ſignificatione, ſed natura malæ & immundæ ſint. Qua in re creatorem earum ſine dubio blaſphematis: hoc eſt quod pertinet ad doctrinam dæmoniorum. Nolite ergò mirari hoc de vobis tantò antè à ſancto Spiritu prophetatum.

1.Tim 4.

Cur Catholici abſtineant à carnibus &cæt.

Qua intẽtione Manichæi abſtinent.

1.Tim.4.

8 IDEM in libro de moribus Manichæorum, capite decimotertio: Niſi fortè quòd non veſcimini carnibus, & vinum non bibitis, ſignaculum oris mirandum & laudandum putatis. Quod quæro à vobis, quo fine faciatis. Finis enim, quò referuntur ea quæ facimus, id eſt, propter quem facimus quicquid facimus: ſi non ſolùm inculpabilis, ſed etiam laudabilis fuerit, tunc demùm etiam facta noſtra, laude aliqua digna ſunt: ſin ille iure merito'que culpatur, quem ſpectamus & intuemur, cùm in aliquo verſamur officio, id quoquè officium nemo improbandum vituperandumq́ue dubitauerit. De Catilina memoriæ proditum eſt, quòd frigus, ſitim, famem ferre poterat. Hæc erant illi ſpurco ſacrilegoq́ue etiam cum Apoſtolis noſtris communia. Vndè ergò diſcernitur parricida iſte ab Apoſtolis noſtris, niſi fine illo, quem diuerſiſsimum ſequebatur?

Quo fine qd que fiat, intuendum.

tur? Nanque ille iſta tolerabat, vt immoderatiſsimas & immaniſſimas expleret cupiditates: illi econtrà, vt eas premerent, & dominanti rationi ſeruire cogerent. Soletis & vos, cùm catholicarum vobis virginum multitudo prædicatur, dicere: Etiam mula virgo eſt. Temerè id quidem, propter imperitiam Catholicæ diſciplinæ, ſed tamen ſignificantes vanam eſſe continentiam iſtam, niſi ad aliquem rectiſsimum finem certa ratione referatur. Poſſunt & Catholici Chriſtiani veſtram à vino & carnibus abſtinentiam, iumentis & multis paſſeribus, poſtremò etiam innumerabilibus generibus vermium comparare. Sed nè in veſtram incidam temeritatem, non id præproperè faciam, ſed diſcutiam primò, quo iſta fine faciatis. Iam enim conſtat inter vos, vt opinor, huiuſcemodi moribus nihil aliud eſſe quærendum. Si ergò parſimoniæ gratia & coercendæ libidinis, qua eſcis talibus & potu delectamur & capimur, audio & probo. Sed non ità eſt.

Abſtinentia ꝓbatur, quæ coercendæ libidinis & parſimoniæ cauſa ſuſcipitur.

9 E T capite decimoquarto: Appáret igitur, vt opinor, quo fine à carnibus & à vino ſit abſtinendum. Is finis eſt triplex: Ad comprimendam delectationem, quæ in his maximè cibis haberi ſolet, atque in tali potu vſque ad ebrioſitatem peruenire. Ad tuendam infirmitatem, propter illa quæ ſacrificantur atque libantur. Et quod maximè commendandum eſt, propter charitatem, nè imbecilliorum ab his continentium offendatur infirmitas. Vos autem immunda eſſe obſonia dicitis, cùm dicat Apoſtolus: Omnia munda eſſe, ſed ei malum eſſe, qui per offenſionem manducat. Et prorsùs credo vos iſtis epulis inquinari, eo ipſo quo immunda eſſe arbitramini. Ait enim: Credo & confido in Domino Ieſu, quia nihil commune per ſeipſum, ſed ei qui exiſtimat aliquid commune eſſe, illi commune eſt. Cui autem dubium eſt, cõmune illum immundum & inquinatum vocâſſe?

Ad cõprimẽdam delectationem cibi aut potûs.

Ad tuendam infirmitatem.

Propter ſcandalum.

Rom. 14.

E T in libro contra Adimantum Manichæi diſcipulum, capite decimoquarto: De carne autem non manducanda, & non bibendo vino, quod ait Apoſtolus, non quia illa immunda arbitratus eſt, hoc præcepit, ſicut iſti exiſtimant, & errantes in errorem præcipitant, quibus talia perſuaſerunt: ſed cùm ipſe poſuerit cauſam, cur hoc dixerit, non eſt nobis hæc interpretanda vel exponenda ſententia. Sufficit enim ipſum de Apoſtoli epiſtola totum locum huic ſermoni contexere, vt & cauſa manifeſtiùs appareat, cur hoc Apoſtolus dixerit, & iſtorum fraus, qui particulas quaſdam

Rom. 14.

Hæreticorũ fraus in citandis ſcripturis.

de ſcripturis eligunt, quibus decipiant imperitos,non connectentes quæ ſuprà & infrà ſcripta ſunt, ex quibus voluntas & intentio ſcriptoris poſsit intelligi. Sic ergò Apoſtolus ait: Infirmum autem in fide recipite, non in diſceptationibus cogitationum, &c. Nunquid eget cuiuſquam interpretatione, vt intelligatur cur hoc Apoſtolus dixerit: & quanta illi malitia de ſcripturis certa quæque diſcerpunt,qbus circunueniant imperitos? Nam & munda eſſe omnia dixit Apoſtolus ſecundùm fidem: & ei eſſe immunda, qui putat immunda: & tunc eſſe ab eis temperandum,cùm per offenſionem accipiuntur:id eſt,cùm aliquis infirmus putat ſibi ab omnibus carnibus temperandum, nè incidat in carnem immolatitiam: & ideò eum qui manducat, poteſt arbitrari in honorem idolorum id facere: & ex eo grauiter offendi,cùm ipſa immolatitia caro,ſi ex fide à neſciente accipiatur, neminem maculet. Vndè alio loco idem Apoſtolus interrogare vetat, cùm quid de macello emitur, vel ab aliquo infideli quiſquam vocatus, in menſa eius exhibere ſibi carnes videt,quas iſti immundas arbitratur,non propter immolationem,ſed quia carnes ſunt,cùm Apoſtolus clamet omnia munda eſſe, & omnem creaturam Dei bonam eſſe, & omnia ſanctificari per verbum & orationem: & tamen temperandum ab eis,ſi quis fortè infirmus offenditur. Et quodam loco apertiſsimè iſtos ſignificauit,cùm dicit:In nouiſsimis temporibus futuros quoſdam,prohibentes nubere,abſtinētes à cibis quos Deus creauit.Hos enim propriè deſignat, qui non propterea temperant à cibis talibus, vt aut concupiſcentiam ſuam refrenent, aut infirmitati alterius parcant: ſed quia ipſas carnes immundas putāt, & earum creatorem Deum eſſe negant.

Rom.14. — *Expoſitio ca. 14 ad Rom.* — *1.Cor.10.* — *Rom 14.* — *Tit. 1.* — *1.Tim.4.* — *De quibus loquatur Paulus in epiſt. ad Tim. ca.4.*

30 THEODORETVS IN epitome diuinorum decretorum, capite de Abſtinentia: A vino autem, & ab eſu carnium, & ab alijs eiuſmodi abſtinentiam, non ſimiliter àc hæretici amplectitur Eccleſia. Illi enim ab ijs, tanquàm abominandis, abſtinendum eſſe cenſent. Eccleſia autem nihil horum decernit: neque enim eorum prohibet participationem, & ideò alij quidem permiſsis à lege bonis & voluptatibus ſecuri fruuntur, alij verò ab eis abſtinent: nullus autem qui ſapit, & rectè ſentit, condemnat eum qui comedit. Nam & abſtinentia & eſus participatio, ſunt in mentis poteſtate. Porrò autem vita monaſtica non eſt ex neceſsitate, ſed libera animi voluntate ſuſcepta. Et hoc ex Apoſtolicis legibus didicimus. Qui comedit, inquit, non comedentem non ſper-

Qua intentione hæretici Encratitæ, & qua Eccleſia à cibis abſtinet. — *Monachorū abſtinētia ſic, ut & vita, liberè ſuſcipitur.* — *Rom.14.*

ſpernat: & qui non comedit, comedentem non iudicet. Et rursùs: Omnia munda, ſed malum eſt homini, qui per offendiculum comedit. Itaque ipſos impios in epiſtola ad Timotheum repræhendens, hæc ſcripſit: Spiritus autem manifeſtè dicit, quòd in nouiſſimis temporibus aberrabunt quidam à fide,&c. Et Corinthijs etiam iuſsit, quicquid in macello venditur, comedere, nihil interrogantes propter conſcientiam, & eum qui ab aliquo infideli vocatur ad conuiuium, eorúm quæ apponuntur, ſecurè participem eſſe iuſsit, niſì fortè aliquis ſignificauerit, aliqua ex obſonijs, fuiſſe immolata. Tantum abfuit vt diuinus ille vir carnibus veſci prohiberet. Iam verò ipſe quoquè Dominus de ſeipſo dixit: Venit filius hominis, comedens & bibens, & dicunt: Eccè homo vorax, & vini potor, publicanorum amicus & peccatorum. Et cùm paſcha perageret, agnum comedit, ſcilicet cum diſcipulis: & ad nuptias vocatus, non ſolùm non prohibuit bibere, ſed etiam conuiuantibus vinum admirabiliter fabricatus eſt. Encratitarum ergò ſeu Abſtinentium errorem diuina etiam decreta pulchrè conuincunt. Dei autem Eccleſia aduerſatur quidem fabulis hæreticorum, diuina verò decreta ſequitur.

(1.Tim.4. 1.Cor.10. Matth.11. Matth.26. Ioann.2.)

11 BERNARDVS ſermone ſexageſimoſexto in Cantica: Supereſt vt & de reſiduo Apoſtolicæ prophetiæ iſtos aliquantulùm exagitemus. Abſtinent nanque hi (vt prædixit ille) à cibis, quos creauit Deus ad percipiendum cum gratiarum actione: hinc quoquè hæreticos ſe probantes, non ſanè quia abſtinent, ſed quia hæreticè abſtinent. Nam & ego interdùm abſtineo, ſed abſtinentia mea ſatiſfactio eſt pro peccatis, non ſuperſtitio pro impietate. Num redarguimus Paulum quòd caſtigat corpus ſuum, & in ſeruitutem redigit? Abſtineo à vino, quia in vino luxuria eſt: aut ſi infirmus ſum, modico vtor, iuxta conſilium Pauli. Abſtineo à carnibus, nè, dum nimìs nutriunt carnē, ſimul & carnis nutriant vitia. Panem ipſum cum menſura ſtudebo ſumere, nè onerato ventre ſtare ad orādum tædeat, & nè improperet etiam mihi propheta, quia panem meum comederim in ſaturitate. Sed nè ſimplici quidem aqua ingurgitare me aſſueſcam, nè diſtentio ſanè ventris vſque ad titillationem pertingat libidinis. Hæreticus aliter. Nempe horret lac & quicquid ex eo conficitur: Poſtremò omne quod ex coitu procreatur, rectè & Chriſtianè, ſi non idcircò quia ex coitu, ſed nè ad coitum prouocent. Cæterùm quid ſibi vult, quòd ità generaliter omne quod ex coitu generatur, vitatur? Suſpicionem generat mihi obſeruatio

(1.Tim.4. Nō abſtinere, ſed hæreticè abſtinere, hæreticū facit. Abſtinet Bernardus, vt ſatisfaciat pro peccatis. 1.Cor 9. Epheſ. 5. A carnibus cur abſtinebat Diuus Bernardus. Leuit 26. Eſaiæ 23. A lacticinijs ouis &c quomodò Chriſtianè abſtinetur.)

iſta ciborum tam ſignanter expreſſa. Veruntamen ſi de regula Medicorum hæc profers nobis, non repræhendimus curam carnis, quam nemo vnquàm odio habuit, ſi tamen non nimia fuerit. Si de diſciplina abſtinentium, id eſt, ſpiritualium medicorum ſchola: etiam virtutem approbamus, qua carnem domas, frenas libidinem. At ſi de inſania Manichæi præſcribis beneficentiæ Dei, vt quod ille creauit & donauit ad percipiendum cum gratiarum actione, tu non modò ingratus, ſed & cenſor temerarius, immundũ decernas, & tanquàm à malo abſtineas non planè abſtinentiam collaudabo, ſed execrabor malitiam & blaſphemiam: te magìs immundum dixerim, qui immundum quid putas.

Epheſ. 5.

Ad domandā carnem & libidinem frenandam.

1 Tim 4.

Manichæi cur abſtinent à cibis.

12 ISIDORVS Hiſpalenſis libro primo de Officijs Eccleſiaſticis, capite quadrageſimoquarto: Carnes autem & vinum poſt diluuium hominibus in vſum cõceſſa ſunt. Nam initiò permiſſum non fuerat, niſi tantùm illud, vt ſcriptum eſt, lignum fructiferum & herbam ſeminalem dedi vobis in eſcam. Poſteà verò per Noë data ſunt in eſum cuncta animalia, vini quoquè tunc attributa licentia eſt. Sed poſtquàm Chriſtus, qui eſt principium & finis, apparuit hoc quod in principio ſuſpenderat, etiam in temporum fine retraxit, loquens per Apoſtolũ ſuum: Bonum eſt nõ manducare carnem, & non bibere vinum. Et iterùm: Qui infirmus eſt, olera manducet. Non igitur quia carnes malæ ſunt, ideò prohibentur, ſed quia earum epulæ carnis luxuriam gignunt: fomes enim ac nutrimentum omnium vitiorum ſunt. Eſca ventri, & venter eſcis: Deus autem & hunc & hanc deſtruet. Piſcem ſanè, quia eum poſt reſurrectionem accepit Dominus, poſſumus manducare. Hunc enim nec Saluator nec Apoſtoli prohibuerunt.

Carnis eſus ac vini potus quandò cœperit.

Geneſ. 1.

Gene. 9.

Rom. 14.

Cur eſus carniũ prohibetur ab Eccleſia certis temporibus.

1. Cor. 6.

Ioann. 21.

13 CANON quinquageſimus ſextus ſextæ Synodi Conſtantinopolitanæ: Accepimus in Armeniorum regione & in alijs locis, in Sabbatis & Dominicis ſanctæ Quadrageſimæ quoſdam oua & caſeum comedere. Viſum eſt ergò & hoc, vt omnis Dei Eccleſia, quæ eſt in vniuerſo terrarum orbe, vnum ordinem ſequens ieiunium perficiat, & abſtineat ſicut ab omni mactabili, ſic ab ouis & caſeo, quæ quidem ſunt fructus & fœtus eorum à quibus abſtinemus. Si autẽ hoc non ſeruauerint, ſi ſint quidem Clerici, deponantur: ſin autem Laici, ſegregentur.

Abſtinentia ab ouis & caſeo, ſicut ab omni mactabili, cõmunis toti Eccleſiæ in Quadrageſima.

14 GREGORIVS Magnus ad Auguſtinum Anglorum Epiſcopum, teſte Gratiano diſtinctione quarta, & Iuone parte quarta, capite vigeſimonono, vt ſuprà quæſtione præcedenti, A 10.

Antonij abſtinentia.

15 ATHANASIVS in vita Diui Antonij: Inediæ autem & vigiliarum intantùm patiens erat, vt credulitatem viribus vinceret. Pernoctabat in oratione ſæpiſsimè, edebat ſemel in die poſt ſolis occaſum, nonnunquàm biduo, triduoq; ſic permanens, quarta demùm die reficiebatur. Sumebat verò panem & ſal, potumq; aquæ perparuum. De carnibus verò & vino meliùs tacere puto, quàm quidquam dicere, quoniam nec apud plurimos quidẽ Monachorum iſtiuſmodi eſcæ in vſu habeantur. Ibidèm: Sic Antonio impenetrabilia montium, & deſerti interiora captanti, orationibus etiam dedito, introeuntes fratres magnis vix precibus extorſerunt, vt oliuas & legumen, & oleum, quod poſt menſes aliquot miniſtrabant, dignaretur accipere, & ſenili modicum laxaret ætati.

Delectus ciborum apud antiquos monachos.

16 HIERONYMVS in vita Pauli eremitæ: Cibum & veſtimentum ei palma præbebat. Quod nè cui impoſsibile videatur, IESVM teſtor & ſanctos angelos eius, in ea eremi parte, quæ iuxta Syriam Saracenis iungitur, vidiſſe me monachos, de quibus vnus, per triginta annos clauſus, hordeaceo pane & lutulenta aqua vixit: alter in ciſterna veteri, quam gentili ſermone Syri cubam vocant, quinq; caricis per ſingulos dies ſuſtentabatur. Hæc igitur incredibilia eſſe videbuntur ijs, qui non crediderint: quia omnia poſsibilia ſunt credentibus.

Admirabilis abſtinentia monachorũ quorũdã, eaq; incredibilis ijs qui non credunt.
Marc. 10.

17 IDEM Hieronymus in vita ſancti Hilarionis: Erat aũt tunc annorum quindecim, &c. Igitur ſacco tantùm membra coopertus & pelliceum habens ependyten, quem illi beatus Antonius proficiſcenti dederat, ſagumq; ruſticum, inter mare & paludem, vaſta & terribili ſolitudine fruebatur, quindecim tantùm caricas poſt ſolis occaſum comedens. Et paulò pòſt: A viceſimoprimo anno vſq; ad viceſimumſeptimum, tribus annis dimidium lentis ſextarium madefactum aqua frigida comedit, & alijs tribus panem aridum cum ſale & aqua. Porrò à viceſimoſeptimo vſq; ad triceſimũ, herbis agreſtibus, & virgultorum quorũdam radicibus crudis ſuſtentatus eſt. A triceſimo aũt primo vſq; ad triceſimumquintũ, ſex vncias hordeacei panis & coctum modicè olus abſq; oleo in cibo habuit. Sentiens autem caligare oculos ſuos, & totũ corpus impetigine & pumicea quadam ſcabredine contrahi, ad ſuperiorem victum adiecit oleum: & vſq; ad ſexageſimumtertiũ vitæ ſuæ annum hoc continentiæ cucurrit gradu, nihil extrinſecùs aut pomorũ, aut leguminis, aut cuiuslibet rei guſtãs. Indè cùm ſe videret corpore defatigatum, & propinquam putaret imminere mortẽ, à ſexageſimoquarto

Hilariõis adhuc adoleſcẽtis abſtinẽtia & delectus ciborum.
Poſt annũ 21.
Poſt 27. annũ.
Poſt 35. annũ.
Ab anno ſexageſimoquar. to vſque ad octogeſimũ.

quarto

quarto anno vſque ad octogeſimum pane abſtinuit, incredibili feruore mentis, vt eo tempore quaſi nouus accederet ad ſeruitutem Domini, quo cæteri ſolent remiſsiùs viuere. Fiebant autem ei de farina & comminuto olere ſorbitiunculæ, cibo & potu vix quinque vncias appendentibus: ſicque complens ordinem vitæ, nunquàm ante ſolis occaſum, nec in diebus feſtis, nec in grauiſsima valetudine ſoluit ieiunium. Nunquàm ante ſolis occaſum ſoluit ieiunium.

18 EPIPHANIVS in compendiaria vera doctrina de fide Catholicæ & Apoſtolicæ Eccleſiæ: Sunt prętereà aliǫ pręeminentes vitæ conuerſationes, quæ in eadem ſancta Catholica Eccleſia ſeruantur, eorum inquam, qui ab omnibus carnibus abſtinent, quadrupedibusque & volatilibus ac piſcibus, ouo item ac caſeo, & alia diuerſa vitæ inſtituta. Nam vnuſquiſque ſecundùm propriũ laborẽ accipiet mercedem. Et quidam ſanè abſtinent ab omnibus his, aliqui verò à quadrupedibus ſolùm, volatilibus verò & reliquis veſcuntur. Alij verò à volucribus abſtinent, vtuntur aũt ouis & piſcibus. Alij neque ouis veſcuntur, alij piſcibus ſolis. Alij etiam à piſcibus abſtinẽt, caſeo verò veſcuntur. Alij aũt neque caſeum ſumunt. Iam verò adhuc alij etiam à pane abſtinent, alij etiam ab arborum fructibus duris ac nucibus, & à coctis. Abſtinẽtia & delectus ciborũ in Eccleſia varius. 1. Cor. 3.

19 IDEM Epiphanius hæreſi ſeptuageſima quinta contra Aërium: Erat Aërio ſermo furioſus magis quàm humanæ conditionis, & dicebat: Quid eſt Epiſcopus ad presbyterum? &c. Sed neque ieiunium, inquit, erit ordinatum. Hæc enim Iudaica ſunt, & ſub iugo ſeruitutis. Iuſto enim lex non eſt poſita, ſed patricidis ac matricidis & reliquis. Si verò omninò volo ieiunare, qualemcunque eligam diem à meipſo, & ieiunabo propter libertatem. Vndè apud ipſos ſtudium eſt, vt potiùs in die Dominica ieiunent, quarta verò & proſabbato edant. Sæpè verò etiam quarta ieiunant, non ex ſtatuto, ſed ex propria, vt inquit, voluntate. In diebus autem Paſchatis, quandò apud nos fiunt humì dormitiones, caſtitates, afflictiones, ſiccorum eſus, preces, vigiliæ, ac ieiunia, & omnes animarum ſalutes per ſanctas afflictiones: ipſi à ſummo manè obſonantur, carne'que ac vino venas ſuas explentes, cachinnantur, ridentes ac ſubſannantes eos qui ſanctum hunc cultum hebdomadis Paſchatis perficiunt. Tametſi enim renunciatorium habeant hi vitæ modum, non tamen exercetur apud ipſos, ſed multo plùs carnis eſus & vini potus: Niſi fortaſsè rari aliqui in medio ipſorum ex propria voluntate hoc velint,

Certos ieiuniorum dies oppugnat Aëriana hæreſis, iiſdẽ argumẽtis quibus Luterana &c.

Abſtinentia hebdomadæ ſanctæ.

Attendant ad patres ſuos, qui in paraſceue curant cutem.

velint, verùm plerique ipſorum magìs vtuntur largis edulijs, carnis eſu & vini potu, velut ſæpè dixi. Hæc ſunt quæ Aërius in mundum euomuit. Et paulò pòſt confutans eius ſententiã, ait Epiphanius: A quo verò non aſſenſum eſt in omnibus orbis terrarum regionibus, quòd quarta & proſabbato ieiunium eſt in Eccleſia decretum? Si verò etiam oportet conſtitutionem Apoſtolorum proferre, quomodò illic decreuerunt quarta & proſabbato ieiunium per omnia, excepta Pentecoſte, & de ſex diebus Paſchatis, quomodò præcipiunt nihil omninò accipere, quàm panem & ſalem & aquam, qualem'que diem agere, & quomodò dimittere in illuceſcentem Dominicam, manifeſtum eſt: Quis autem magìs de his nouit? hic'ne ſeductus homo, qui etiam nunc ſupereſt, & hucuſquè in mundo verſatur, aut qui ante nos teſtes fuerunt? Habentes ante nos traditionem in Eccleſia, qui'que etiam à patribus traditum acceperunt, quemadmodùm etiam hi à ſuis patribus didicerunt, qui ante ipſos fuerunt, quomodò Eccleſia acceptam à patribus ſuis veram fidem vſque huc continet, item'que traditiones. Deindè verò ſi non de eodem argumento quartarum & proſabbatorum ijdem Apoſtoli in conſtitutione dixiſſent, etiam aliter vndiq; demonſtrare poſſemus. Attamẽ de hoc exactè ſcribunt. Aſſumpſit autem Eccleſia, & in toto mundo aſſenſus factus eſt, antequàm eſſet Aërius, & qui ab ipſo appellantur Aëriani. Fortaſsìs enim & ob hoc iuſtiſsimum nomẽ accepit: Aërium enim ſpiritum habebat ex immũditia, quod ab aërijs ſpiritibus prauitatis, in ipſo contra Eccleſiam habitauit.

Ieiunium feriæ 4. & 6.

Citat cõſtitutiones Apoſtolorum lib. 5. cap 21.

Delectus ciborum in hebdomada ſancta Ca. 19. lib 5. Conſtit. Apoſtol.

Traditio Eccleſiaſtica.

Ca. 21. lib 5.

20 AVGVSTINVS in libro de hæreſibus ad Quodvultdeum, hæreſi quinquageſimatertia: Aëriani ab Aërio quodam ſunt nominati, qui cùm eſſet presbyter, doluiſſe fertur, quòd Epiſcopus non potuit ordinari, & in Arrianorum hæreſim lapſus, propria quoquè dogmata addidiſſe nonnulla, dicens, orare vel offerre pro mortuis oblationem non oportere, nec ſtatuta ſolenniter eſſe celebranda ieiunia, ſed cùm quiſque voluerit, ieiunandum, nè videatur eſſe ſub lege.

Aëriana hæreſis.

Statos ieiuniorũ dies abrogãt Aëriãi, & volũt ieiunia eſſe libera

21 IOANNES Damaſcenus in libro de hæreſibus: Aëriani ab Aërio Pontico dicti ſunt. Fuit autem ſacerdos Euſtachij epiſcopi eius, cui Arianæ hæreſeos crimen obiectum eſt, filius. Cumq; ſibi epiſcopatum denegatum videret, multa contra Eccleſiam docere inſtituit, Arianorum nulli ſecũdus. Adiecit autem quædam de ſuo. Negat enim quicquam offerendũ eſſe pro mortuis. Ieiunium feria

feria quarta & ſexta, & quadraginta diebus ſeruari, & paſcha celebrari prohibet. ſtata hæc damnat omnia. Carnibus & cibis omnis generis vſus eſt ſine religione. Quòd ſi quis ieiunium ſeruare velit, id ab éo certis ſtatisq́ diebus ſeruari negat oportere, ſed quandò volet. Negat enim ſe lege teneri, negat etiam quicquam inter presbyterum & epiſcopum intereſſe.

Prohibet Aërius ieiuniū 4. & 6. feriæ, ac Quadrageſimæ. Abſtinêtiam à carnibus nihili facit.

1. B HIERONYMVS in caput quartum ad Galatas: Dicat aliquis: Si dies obſeruare non licet, & menſes, & tēpora, & annos: nos quoq; ſimile crimen incurrimus, quartam ſabbati obſeruantes, & paraſceuen, & diem Dominicam, & ieiunium Quadrageſimæ, & Paſchæ feſtiuitatem, & pentecoſtes lætitiam: & pro varietate regionum, diuerſa in honore martyrum tempora cōſtituta. Ad quod qui ſimpliciter reſpondebit, dicet, non eoſdem Iudaicæ obſeruationis dies eſſe quos noſtros. Nos enim non azymorum Paſcha celebramus, ſed reſurrèctionis & crucis. Nec ſeptem iuxta morem Iſrael numeramus hebdomadas in Pentecoſte: ſed ſpiritus ſancti veneramur aduentum. Et nè inordinata cōngregatio populi fidem minueret in Chriſto, propterea dies aliquot conſtituti ſunt, vt in vnum omnes pariter veniremus. Non quo celebrior ſit dies illa, qua conuenimus: ſed quo quacunq; die conueniendum ſit, ex conſpectu mutuo lætitia maior oriatur. Qui verò oppoſitæ quæſtioni acutiùs reſpondere conatur, illud affirmat, omnes dies æquales eſſe, nec per paraſceuen tantùm Chriſtum crucifigi, & die Dominica reſurgere: ſed ſemper ſanctum reſurrectionis eſſe diem, & ſemp eum carne veſci Dominica. Ieiunia autem & congregationes inter dies propter eos à viris prudentibus conſtitutos, qui magìs ſeculo vacant quàm Deo: nec poſſunt, immò nolunt toto in Eccleſia vitæ ſuæ tempore congregari, & ante humanos actus, Deo orationū ſuarum offerre ſacrificium. Quotus enim quiſq; eſt, qui ſaltem hæc pauca quæ ſtatuta ſunt, vel orandi tempora, vel ieiunandi, ſemper exerceat? Itaq; ſicut nobis licet vel ieiunare ſemper, vel ſemp orare, & diem Dominicam accepto Domini corpore indeſinenter celebrare gaudentibus: Non ità & Iudæis fas eſt omni tempore immolare agnum, pētecoſten agere, tabernacula figere, ieiunare quotidiè.

Lege teneri non vult hæreticus. Argumentū contra certos ieiuniorū & feriarū dies. Reſponſio vna. Altera. Ieiuniorum dies propter quos potiſsimùm inſtituti.

2. LEO ſermone tertio & quarto de ieiunio ſeptimi menſis, vt ſuprà quæſtione præcedenti, B 12.

3. ITEM ſermone quarto de quadrageſima, ibidèm B 15.

4. BASILIVS in oratione ſecunda de ieiunio, vt quæſtione præcedenti, B 8.

Ieiunia Deo grata eſſe, ex ſcripturis docebit Hieronymus.

1. C HIERONYMVS libro ſecundo aduerſùs Iouinianum: Sequar ergò veſtigia propoſitionis expoſitæ: & antequàm ad ſcripturas veniam, doceamq́; ex eis Deo grata ieiunia, & acceptabilẽ continentiam, argumentis philoſophorum argumenta componã: & probabo, non Empedoclis & Pythagorę nos dogma ſectari, qui, propter μετεμψύχωσιν, omne quod mouetur & viuit, edendum non putant: & eiuſdem criminis reos arbitrantur, qui abietem quercúmque ſucciderint, cuius parricidæ ſunt & venefici: ſed venerari cõditorem noſtrũ, qui in vſus hominum cuncta creauit. Et poſt nonnulla: Hæc de argumentis Philoſophorum, exemplisq́; diſſerui. nunc ad exordium generis humani, id eſt, ad noſtra tranſiens,
Gen. 2. docebo primum Adam in paradiſo accepiſſe præceptum, vt, cætera poma comedens, ab vna arbore ieiunaret. Beatitudo paradiſi abſq; abſtinentia cibi non potuit dedicari. Quandiù ieiunauit, in paradiſo fuit: comedit, & eiectus eſt: eiectus, ſtatìm duxit vxorem.
Gen. 4. Qui ieiunus in paradiſo virgo fuerat, ſatur in terra matrimonio
Gen. 1. copulatur: & tamen eiectus, non protinùs accepit licentiam carnium veſcendarum: ſed tantùm poma arborum, & fruges ſegetũ, & herbarum olera ei traduntur in cibum: vt exul quoquè paradiſi, non carnibus, quæ in paradiſo non erant, ſed ſimilitudine frugum
Gen. 6. paradiſi veſceretur. Poſteà verò videns Deus, quòd diligenter appoſitum eſſet ad malitiam cor hominis ab adoleſcentia, & ſpiritus
Ibidèm. eius in his permanere non poſſet, quia erant caro, opera carnis diluuio condemnauit, & auidiſsimam hominũ gulã probans, dedit eis licentiã comedendarũ carniũ: vt, dum ſibi intelligunt licere omnia, non deſiderent magnoperè quod licebat, nè mandatum in cauſam verterent præuaricationis. Quanq̃ & tunc ex parte imperatum ieiunium ſit. Nam cùm alia munda dicantur, alia immunda: & in arca Noè de immundis bina, de mundis introducũtur im-
Gen. 7. paria: & vtiq; immundorum eſus ablatus ſit, nè ſine cauſa dicerentur immunda: ex parte ieiuniũ dedicatũ eſt, docens abſtinentiam
Gen. 25. omniũ in quorũdam reciſiõe. Cur perdidit Eſau primogenita ſua? Nónne propter cibum? impatientiamq́; gulę lachrymis emendare non potuit. Eiectus de Aegypto populus Iſrael, & in terram repromiſsionis lacte & melle manantem introducendus, Aegyptias carnes, & pepones, alliaq́; deſiderat. Vtinàm, inquit, obiſſemus per-

percuſsi à Deo in terra Aegypti, quandò ſuper ollas carnium ſedebamus. Et iterùm. Quis nos paſcet carnibus? Venerunt in mentem nobis piſces, quos in Aegypto comedebamus gratìs, & cucumeres, & pepones, & porri, & cepæ, & allia: at nunc anima noſtra arida, nihil niſì manna oculi noſtri conſpiciunt. Angelorum cibũ contemnentes, carnes Aegyptias ſuſpirabant. Moyſes quadraginta diebus & noctibus ieiunus in monte Sina, etiam tunc probans nõ in pane ſolo viuere hominem, ſed in omni verbo Dei, cum Domino loquitur: populus autem ſatur idola fabricatur. Ille, vacuo vẽtre, legem accipit, ſcriptam digito Dei: iſte, manducans & bibens, conſurgensq; ludere, aurum conflat in vitulum, & Aegyptium bouem præfert Domini Maieſtati. Tot dierum labor, vnius horæ ſaturitate perit. Frangit audacter Moyſes tabulas: ſciebat enim Dei ſermonem non poſſe audire temulentos. Incraſſatus eſt, & pinguefactus, & dilatatus, & recalcitrauit dilectus, & dereliquit Dominũ qui fecerat eum, & abſceſsit à Deo ſalutari ſuo. Vnde & in eodem Deuteronomio præcipitur: Nè, cùm manducaueris & biberis, & domos optimas ædificaueris, ouibus & bubus tuis multiplicatis, & argento, & auro, extollatur cor tuũ, & obliuiſcaris Domini tui. Deniquè manducauit populus, & incraſſatum eſt cor eius, nè videret oculis, & audiret auribus, & corde conijceret: & vultum ieiunantis Moyſi, & iuxta Hebraicam veritatẽ, Dei confabulatione cornutum, paſtus & pinguior populus ſuſtinere non potuit. Quãobrem & Dominus noſter atq; ſaluator, non ob differentiam virginitatis & nuptiarum, vt quidam putant, ſed ob ieiuniorum conſortia, Moyſen & Eliam, transfiguratus in monte, ſecum oſtendit in gloria. Quanquàm Moyſes & Elias typum propriæ legis prophetarumq; monſtrauerint, ſicut manifeſtè Euangelij ſcriptura teſtatur: Dicebant ei exitum, quem completurus erat in Hieruſalẽ. paſsionem enim Domini non virginitas & nuptię, ſed lex nunciat & prophetæ. Quòd ſi contentioſè in Moyſe nuptias, in Elia virginitatem dixerint demonſtrari: breuiter audiant Moyſen mortuũ & ſepultum, Eliam igneo curru raptum, antè immortalem eſſe cœpiſſe, quàm mortuum. Sed nec ſecunda conſcriptio tabularum abſq; ieiunio potuit impetrari. quod ebrietas perdiderat, inedia reperit. Ex quo oſtenditur, poſſe nos per ieiunium redire in paradiſum, vndè per ſaturitatem fueramus eiecti. In Exodo aduersùs Amalech, oratione Moyſi & totius populi, vſq; ad veſpe-

Exod. 16. Num. 11. Pſal 77. Exod 24. Deut. 8. Matt 4. Exod 32. Deut. 32. Deut. 8. Matt. 13. Exod. 34. Matt. 17. Deut. 34. 4. Reg. 2. Exod. 34. Deut. 9. Per ieiunium reditur ad paradiſum. Exod. 17.

Ioſ 10. ram ieiunio dimicatum eſt. Ieſus filius Naue, ſtationem impera-
1.Reg 14. uit ſoli & lunæ:& inediam plùs quàm vnius diei, victoris exerci-
tus protelauit. Saul, ſicut in Regnorum primo libro ſcribitur: Ma-
ledictus, inquit, qui ederit panem vſq; ad veſperá, donèc vlciſcar
me de inimicis meis. Et non guſtauit omnis populus eius, & tota
terra prandebat. Tantiq; fuit authoritas ſtationis ſemèl Domino
deſtinatæ, vt Ionathas, qui cauſa victoriæ exciterat, depręhende-
retur ſorte, & ignorantiæ crimen declinare non poſſet, patriſq; in
ſe concitaret manū, & vix populi precibus ſaluaretur. Elias, qua-
3.Reg. 19. draginta dierum ieiunio præparatus, Deum vidit in monte Oreb,
& audit ab eo: Quid tu hic Elia? Multo familiarior iſta vox, quàm
Gen.3. illa in Geneſi: Adam, vbì es? Illa enim paſtū terrebat & perditum,
1 Reg. 7. hæc ieiunanti famulo blandiebatur. Congregatum Samuel popu-
lum in Maſphat, indicto ieiunio roborauit, & fecit hoſtibus forti-
2.Para. 32. Eſa 37. orem. Aſſyriorum impetum & potentiam Sennacherib, Ezechię
regis lachrymæ, ſaccus, & humiliatio victûs, fregit, proſtrauit, &
Ion. 3. vicit. Et econtrariò ciuitas Niniue imminentem iram Domini ie-
iuniorum miſeratione detorſit: quam & Sodoma placâſſet, & Go-
morrha, ſi voluiſſent agere pœnitentiam, & lachrymas pœniten-
3.Reg. 21. tiæ patrocināte conciliare ieiunio. Achab, rex impiiſsimus, vt ſen-
tentiam Dei ſubterfugeret, & euerſio domûs eius differretur in
poſteros, ieiunio impetrauit & ſacco. Anna, vxor Helcanæ, inanem
1.Reg.1. cibo ventrem, filio meruit implere. Periclitantur in Babylone
Magi, omis cōiector & hariolus & haruſpex cæditur. Daniel & tres
Dan. 1. pueri reuelationem merentur ieiunio, & paſti leguminibus, pul-
chriores ſunt & prudentiores ijs, qui de menſa regis carnibus ve-
Dan.10. ſcebantur. Deindè ſcriptum eſt, quòd Daniel tribus hebdomadi-
bus ieiunauerit, panem ſuauem non manducauerit, caro & vinum
non intrauerit in os eius, oleo vnctus non ſit, & venerit ad eū an-
gelus, dicens: Daniel, homo miſerabilis es. Qui Deo miſerabilis
apparuerat, poſt ieiunium leonibus in lacu fuit horribilis. Quàm
pulchra res, quæ placat Deum, leones mitigat, dæmōes terret? Mit-
Dan.14. titur ad eum (licèt hoc in Hebraicis voluminibus non inueneri-
mus) Habacuc, meſſorum prandium portans. talem enim diſco-
2 Reg. 12. phorum inedia meruerat hebdomadis. Dauid, periclitante filio
Pſal.101. poſt adulterium, ἐξομολόγησιν in cinere & ieiunio facit, dicens: Quia
Pſalm. 108. cinerem tanq̃ panem manducabam, & potum meum cum fletu
miſcebā. Et infirmata ſunt in ieiunio genua mea. Et certè iam au-
die-

dierat à Nathan: Dominus abſtulit à te hoc peccatū. Samſon & Samuel vinum & ſiceram non bibunt. erant enim filij repromiſſionis, & per abſtinētiam ieiuniumq; concepti. Aaron & cæteri ſacerdotes ingreſſuri templum, omne quod poteſt inebriare, non potant, nè moriantur. ex quo intelligimus, mori eos, qui in Eccleſia non ſobrij miniſtrârint. Quamobrem exprobratur Iſraëli: Potum dabatis Nazaræis meis vinum. Ionadab, filius Rechab, præcepit filijs ſuis, vt non biberent vinum vſque in æternū. Quibus cum offerret Hieremias vinum, vt biberent: & illi bibere noluiſſent: loquitur Dominus per Prophetam: Quia obediſtis præcepto Ionadab patris veſtri, non deficiet vir de ſtirpe Ionadab, filij Rechab, ſtans in conſpectu meo cunctis diebus. In foribus Euangelij Anna, filia Phanuêlis, vniuira inducitur, ſemperq; ieiunans. Et Dominū virginem longa caſtitas longaq; ieiunia ſuſcepêre. Præcurſor eius, & præco Ioannes locuſtis alitur, & ſilueſtri melle, nō carnibus: habitatioq; deſerti, & incunabula monachorum, talibus inchoantur alimentis. Sed & ipſe Dominus baptiſma ſuum quadraginta dierum ieiunio dedicauit, & acriora dæmonia docuit non niſi oratione & ieiunijs poſſe ſuperari. Cornelius Centurio, vt Spiritum ſanctum acciperet antè, q̄ baptiſma, eleemoſynis meruit, crebriſq; ieiunijs. Paulus Apoſtolus poſt famem & ſitim, & cæteros labores ſuos, & pericula latronum, naufragia, ſolitudines, crebra ieiunia enumerat. Et diſcipulo Timotheo dolenti ſtomachū, & infirmitates plurimas ſuſtinenti, ſuadet vini modicam potionem. Iam noli, inquit, aquam bibere. Cui autem dicit, Iam noli aquam bibere, oſtendit eum aquam antè potâſſe. quod non concederet, niſi crebrę infirmitates, & dolor ſtomachi poſtulâſſent. Reprobat quidem Apoſtolus eos, qui prohibebant nuptias, & iubebant cibis abſtinere, quos Deus creauit ad vtendum cum gratiarum actione: ſed Marcionem deſignat, & Tatianum, & cæteros hæreticos, qui abſtinentiam indicunt perpetuam, ad deſtruendā & contemnenda, & abominanda opera creatoris. Nos autem & creaturam omnem laudamus Dei, & maciem ſaginæ, abſtinentiam luxuriç, ieiunia p̄ferimus ſaturitati. Vir quippe in laboribus laborat ſibi, & vim facit in interitum ſuum. Et à diebus Ioannis Baptiſtę, ieiunatoris & virginis, regnum cęlorum vim patitur, & violenti diripiunt illud. Timemus enim nè ab aduentu æterni iudicis, ſicut in diebus diluuij, & euerſionis Sodomæ & Gomorrhę, deprȩhendamur manducantes, & bibentes, & nubentes, & nuptui tradentes. nam & di-

[Margin notes: Iud. 13. · 1. Reg. 1. · Leuit. 10. · Amos. 2. · Hiere. 35. · Luc. 2. · Matt. 3. · Matt. 4. · Matt. 17. · Actor. 10. · 2. Cor. 11. · 1. Tim. 5. · Aggreditur ſolutionē argumentorum contra ieiunium. · 1. Tim. 4. Apoſtolus Paulus quos notet de ciborum abſtinentia. · Matt. 11.]

luuium,& ignis de cęlo ſaturitatem pariter & nuptias, quas delecret, inuenit. Nec mirum, ſi omne quod in macello venditur, Apoſtolus emi iubeat, & comedi: cùm idololatris, adhuc in templis idolorum, quaſi idolothyta veſcentibus, pro ſumma abſtinentia fuerit, cibis tantùm abſtinere gentilium. Quòd ſi loquitur ad Romanos: Is, qui manducat, non manducantem non ſpernat: &, qui non manducat, manducantem non iudicet: non inter ieiunia & ſaturitatem æqualia merita diſpenſat, ſed contra eos loquitur, qui in Chriſtum credentes, adhuc iudaizabát, & eos, qui ex gentibus crediderant, monet, vt nè ſcandalizent illos cibo ſuo, qui adhuc in fide infirmiores erant. Deniq; & in conſequentibus hoc ipſum ſonat: Scio, & confido in Domino Ieſu, quòd nihil commune per ſeipſum eſt, niſì ei, qui exiſtimat quid commune eſſe, illi commune eſt. ſi enim propter cibum frater tuus contriſtatur, iam non ſecũdùm charitatem ambulas. Noli cibo tuo illum perdere, pro quo Chriſtus mortuus eſt. Non ergò blaſphemetur bonum noſtrum. Non eſt enim regnũ Dei eſca & potus. Ac, nè quis putaret hoc de ieiunijs dici, & nõ de ſuperſtitiõe Iudaica, ſtatìm ediſſerit: Alius credit manducari oĩa: qui aũt infirmus eſt, olera mãducat. Et rursùm: Alius iudicat diẽ plùs, q̃ diẽ, alius iudicat omnẽ diẽ. Vnuſquiſq; in ſuo ſenſu abundet. Qui ſapit diẽ, Dño ſapit. & qui mãducat, Dño manducat: gratias enim agit DEO. &, q nõ mãducat, Dño nõ manducat: & gratias agit Deo. Qui enim adhuc infirmi erant in fide, & alias carnes mũdas, alias arbitrabãtur immũdas: & inter diẽ & diẽ eſſe aliqd exiſtimabãt, verbi gratia, ſanctius eſſe ſabbatũ, & neomenias, & ſcenopegiã, q̃ reliquos dies, iubentur olera mãducare: q̃ indifferẽter comeduntur ab omnibus. qui verò firmioris erũt fidei, omnes carnes & dies omnes, ęquales eſſe credebant. Illud autem, quod proponere aduerſarius viſus eſt, Dñm voratorem, & potatorem vini à Phariſæis appellatum: & quia ad epulas ierit nuptiarum, & conuiuia non deſpexerit peccatorũ: exiſtimo quòd nobiſcum faciat. Iſte eſt Dominus, vt arbitraris, vorator: qui quadraginta diebus Chriſtianorum ieiunium ſanctificauit: qui beatos appellat eſurientes & ſitientes: qui eſcam habere ſe dicit, non quam diſcipuli ſuſpicabantur, ſed quę in perpetuum nõ periret: qui de die craſtino cogitare prohibet: qui cùm eſurìſſe & ſitìſſe dicatur, & ìſſe frequenter ad prandia, excepto myſterio, quod in typum ſuæ paſsionis expreſſit, & probandi corporis veritate, nec gulę ſcribitur ſeruìſſe, nec ventri: qui diuitem purpuratum propter epulas nar-

Luc. 17.
1. Cor. 10.
Quó iubeat Apoſtolus omnia emi in macello.
Rom. 14.
Quó manducantem iudicari vetat.
Meritum ieiunij.
Matt 11.
Ioann. 2.
Matt 4.
Chriſtus ieiunium quadrageſimale ſanctificauit.
Matth 5.
Ioann 4.
Matt. 6.
Matth. 26.

narrat in tartaro,& Lazarum pauperem ob inediam dicit eſſe in ſi-
nu Abrahæ:qui, quandò ieiunamus, vngi caput & lauari faciem p̄- Luc 16. Matt. 6.
cipit,vt non gloriæ hominum,ſed Domino ieiunemus: qui come-
dit quidem poſt reſurrectionem partem piſcis aſsi, & fauum, non Luc. 24.
propter eſuriem,& gutturis ſuauitatem,ſed & veritatem ſui cor-
poris comprobaret.nam, quotieſcunq; mortuum ſuſcitauit,iuſsit
ei dare manducare,nè reſurrectio phantaſma putaretur. Et Laza- Marc 5.
rus, poſt reſurrectionem,ob hanc cauſam ſcribitur cum Domino Ioann. 12.
iniſſe conuiuium. Nec hoc dicimus, quòd negemus piſces & cæ-
tera, ſi voluntas fuerit,in cibo eſſe ſumenda: ſed quo modo nupti-
is virginitatem,ità ſaturitati & carnibus ieiunia ſpiritumq; præfe-
rimus.Si autem Petrus hora ſexta pranſurus aſcendit in cœnacu-
lum, fortuita eſuries nō facit præiudicium ieiuniorum. hoc enim
modo & Dominus,quia ad puteum Samariæ hora ſexta feſſus re-
ſedit,& bibere voluit:omnibus incumbet neceſsitas,velint nolint, Ioan. 4.
hoc tempore bibendi : Potuit autem fieri, vt vel ſabbatum eſſet,
vel dies Dominicus, & poſt bidui, triduiq; ieiuniū hora ſexta eſu-
rierit.nunquàm enim crediderim Apoſtolum, ſi ante vnam diem
cœnauerat,epuliſq; diſtentus fuerat, alterius diei eſuriſſe meridie.
quòd ſi cœnauit pridiè, & ſequenti die eſuriuit ante prandium:
non exiſtimo, quòd vſq; ad ſatietatem comederit, qui tam citò
potuit eſurire. Porrò, ſi per Eſaiam loquitur Deus, quòd non tale
ieiunium elegerit,dicens, In diebus ieiuniorum veſtrorum inue- Eſa. 58.
niuntur voluntates veſtræ: & ſubiectos percutitis : & in iudicio, &
in lites ieiunatis,& cæditis pugnis: non tale ieiunium elegi, dicit
Dominus: quale elegerit, docet: Frange eſurienti panem tuum, &
pauperes ſine tecto,induc in domum tuam.Si videris nudum, ve-
ſti:& domeſticos ſeminis tui nè deſpicias.Non igitur ieiunium re- Apud Eſaiam
probauit,ſed,quale vellet,oſtendit. Neq; enim ventris eſuries ac- non reproba-
cepta eſt Deo, quam lites & rapinæ & luxuria deſtruunt. Si nō vult tur ieiuniū.
ieiuniū Deus,quō in Leuitico p̄cipit,vt ſeptimo mēſe,decima mē-
ſis, omnis populus ieiunet vſq; ad veſperā:& q nō afflixerit animā Leuit. 16.
ſuā,moriatur,& exterminetur de populo ſuo?Quarè ſepulcra con-
cupiſcētiæ,vbi carnibus deditus populus ruit,vſq; hodiè in ſolitu-
dine pſeuerant,& craſſus populus ortygometrā ſcribitur ad cho- Num. 11.
leram vſq; ructâſſe?Cur homo Dei,ad cuius prophetiā manus aru-
erat regis Hieroboā,quia manducauit contra edictū Dei,ilicò per-
cuſſus eſt?& leo qui aſinā cuſtodiuit intactā, ꝓphetæ leuanti ſe de 3. Reg 13.
prandio non pepercit?Qui ieiunus miracula fecerat, pranſus,ilicò
ſaturi-

ſaturitatis pœnas luit. Sed & Iohel clamitat: Sanctificate ieiunium: p̄dicate curationē: vt mōſtraretur, ieiuniū ſanctificari cæteris operibus, & ſanctificatū ieiuniū curatiōi ꝑficere peccatorū. Quo modo autē virginitati veræ non p̄iudicat imitatio virginū diaboli: ità nec veris ieiunijs cōſſorū Iſidis & Cybeles, & quorundā ciborū in æternū abſtinentia: maximè cùm apud illos ieiunium panis, ſagina carniū cōpenſetur. Et, ſicut ſigna q̄ faciebat Moyſes, imitabâtur ſigna Aegyptiorum, ſed non erât in veritate: nam virga Moyſi virgas Magorū deuorabat: ità ꝑ omnia, q̄ in æmulationem Dei facit diabolus, non religionis noſtrę ſuperſtitio, ſed noſtra arguitur negligentia, id nolentium facere, quod bonum eſſe, etiā ſeculi homines non ignorant.

Iohe. 2. Ieiuniū ſanctificatur cæteris opibus bonis, & curationi peccatorum proficit.

Exod. 7.

2. AVGVSTINVS in libro de hæreſibus ad Quoduultdeum, hęreſi octogeſimaſecunda: A Iouiniano quodam monacho hæreſis Iouinianiſtarum orta eſt ætate noſtra, cùm adhuc iuuenes eſſemus. Hic omnia peccata, ſicut Stoici philoſophi, paria eſſe dicebat, nec poſſe peccare hominē lauacro regeneratiōis accepto, nec aliquid ꝓdeſſe ieiunia, vel à cibis aliquibus abſtinentiam.

Iouiniana hæreſis nihil prodeſſe ieiunia vel à cibis aliquibus abſtinentia.

3. AMBROSIVS epiſtola octogeſima ſecunda ad Vercellenſes, vt ſuprà quæſtione pręcedenti, B 11.

4. AVGVSTINVS epiſtola centeſima decimaoctaua ad Ianuarium, capite ſecundo: Alia verò q̄ ꝑ loca terrarū regionesq́ꝫ variantur, ſicutì eſt q̄ alij ieiunāt ſabbato, alij verò non: Alij quotidiè cōmunicant corpori & ſanguini Dñico, alij certis diebus accipiūt: Alibì nullus dies intermittitur quo non offeratur, alibì ſabbato tātùm & dominico, alibì tantū dominico. Et ſi q̄d aliud huiuſmodi animaduerti poteſt, totū hoc genus rerum liberas habet obſeruationes. Nec diſciplina vlla eſt in his melior graui prudentiq́ꝫ Chriſtiano, q̄ vt eo modo agat, quo agere viderit Eccleſiā ad quācunq́ꝫ fortè deuenerit. Quod enim neq́ꝫ cōtra fidē, neq́ꝫ cōtra bonos mores iniungitur, indifferēter eſt habendū, & pro eorū inter quos viuitur, ſocietate ſeruandū eſt. Credo te aliqñ ex me audiſſe, ſed tñ etiā nūc cōmemoro: Mater mea Mediolanū me cōſecuta, inuenit Eccleſiā ſabbato nō ieiunantē: cœperat ꝑturbari, & fluctuare quid ageret, cùm ego talia non curabam: ſed propter ipſam conſului de hac re beatiſsimæ memorię virum Ambroſium. Reſpondit ſe nihil docere me poſſe, niſì quod ipſe faceret, quia ſi melius nôſſet, id potiùs obſeruaret. Cúmque ego putâſſem, nulla reddita ratione, authoritate ſua ſola nos voluiſſe admonere, nè ſabbato

In ieiunijs & ſimilibus accommodare ſe quiſq; debet ad Eccleſiam ad quā diuerterit.

Ambroſij ſententia

to ieiunaremus, ſubſecutus eſt, & ait mihi: Cùm Romam venio, ieiuno ſabbato: cùm hîc ſum, non ieiuno. Sic etiam tu, ad quam fortè Eccleſiam véneris, eius morem ſerua, ſi cuiquam non vis eſſe ſcandalo, nec quenquam tibi. Hoc cùm matri renunciâſſem, libenter amplexa eſt. Ego verò de hac ſententia etiam atque etiam cogitans, ità ſemper habui, tanquàm eam cæleſti oraculo ſuſceperim.

1 D E T epiſtola octogeſimaſexta ad Caſulanum presbyterum: Quòd ergò me conſulis, vtrùm ſabbato liceat ieiunare: Reſpondeo, ſi nullo modo liceret, profectò quadraginta continuos dies nec Moyſes, nec Helias, nec ipſe Dominus ieiunâſſet. Verùm iſta ratione concluditur, etiam Dominico die non illicitum eſſe ieiunium. Et quiſquis tamen hunc diem ieiunio decernendum putauerit, ſicut quidam ieiunantes ſabbatum obſeruant, non paruo ſcandalo erit Eccleſiæ. Nec immeritò: In his enim rebus de quibus nihil certi ſtatuit ſcriptura diuina, mos populi Dei, vel inſtituta Maiorum pro lege tenenda ſunt. Et poſt multa: Si autem quoniam huic, quantum potui, ſufficienter reſpondiſſe me puto, de hac re ſententiam meam quæris, ego in Euangelicis & Apoſtolicis literis, totoq́ instrumento quod appellatur teſtamentum nouum, animo id reuoluens, video præceptum eſſe ieiunium. Quibus autem diebus non oporteat ieiunare, & quibus oporteat, præcepto Domini vel Apoſtolorum non inuenio definitum. Et paucis interiectis: Et de die quidem ſabbati facilior cauſa eſt, quia & Romana ieiunat Eccleſia, & aliæ nonnullæ, etiamſi paucæ, ſiue illi proximæ, ſiue longinquæ. Die autem Dominico ieiunare, ſcandalum eſt magnum, maximè poſtquàm innotuit deteſtabilis multumq́ fidei Catholicæ, ſcripturisq́ diuinis apertiſsimè contraria hæreſis Manichæorum, qui ſuis auditoribus ad ieiuandum iſtum tanquàm conſtituerunt legitimum diem, per quod factum eſt, vt ieiunium diei Dominici horribilius haberetur. Niſi fortè aliquis idoneus ſit, nulla refectione interpoſita, vltra hebdomadam perpetuare ieiunium, vt ieiunio quadraginta dierum, quantùm potuerit, appropinquet, ſicut aliquos feciſſe cognouimus. Nam & ad ipſum quadragenarium numerum perueniſſe quendam, à fratribus fide digniſsimis nobis aſſeueratum eſt. Quemadmodùm enim veterum patrum temporibus, Moyſes & Helias nihil contra prandia ſabbatorum fecerunt, cùm diebus quadraginta ieiunauerunt: Ità qui potuerit ſeptem dies ieiunando tranſire, non ſibi ad ieiu-

De ieiunio Sabbati.

Conſuetudo Eccleſiæ.

Ieiunij præceptum in nouo teſtamento.

Ieiunium Sabbati.

Diei Dominicæ ieiuniū.

Ieiunium integrorū quadraginta dierum.

nandum eligit Dominicum diem, ſed in ijs eum inuenit, quos ieiunaturum ſe vouit plurimes dies. Ieiunium tamen etiam continuatum, ſi in hebdomade ſoluendũ eſt, nullo congruentiùs quàm Dominico die ſoluitur. Si autem poſt hebdomadam corpus reficitur, non vtiquè ad ieiunandum dies Dominicus eligitur, ſed in numero quem voueri placuit, inuenitur. Rursùs poſt nonnulla: Cur autem quarta & ſexta maximè ieiunet Eccleſia, illa ratio reddi videtur, quòd conſiderato Euangelio, ipſa quarta ſabbati, quam vulgò quartam feriam vocant, conſilium reperiuntur ad occidendum Dominum feciſſe Iudæi. Intermiſſo autem vno die, cuius veſpera Dominus Paſcha cum diſcipulis manducauit, qui finis fuit eius diei, quem vocamus quintam ſabbati: deindè traditus eſt ea nocte, quæ iam ad ſextam Sabbati, qui dies paſsionis eius manifeſtus eſt, pertinebat. Hic dies primus azymorum fuit, à veſpera incipiens. Sed Matthæus Euangeliſta quintam ſabbati dicit fuiſſe primam diem azymorum, quia eius veſpera ſequente, futura erat cœna Paſchalis, qua cœna incipiebat azymum & ouis immolatio manducari. Ex quo colligitur, quartam ſabbati fuiſſe, quandò ait Dominus: Scitis quia poſt biduum Paſcha fiet, & filius hominis tradetur vt crucifigatur. Ac per hoc dies ipſe ieiunio deputatus eſt: quia ſicut Euangeliſta ſequitur & dicit, Tunc congregati ſunt principes ſacerdotum & ſeniores populi in atrium principis ſacerdotum, qui dicebatur Caiphas: & conſilium fecerunt, vt IESVM dolo tenerent & occiderent. Intermiſſo autem vno die, de quo dicit Euangelium: Prima autem azymorum acceſſerunt diſcipuli ad IESVM, dicentes: Vbì vis paremus tibi comedere paſcha? Hoc ergò die intermiſſo, paſſus eſt Dominus, quod nullus ambigit, ſexta ſabbati: quapropter & ipſa ſexta rectè ieiunio deputatur. Ieiunia quippe humilitatem ſignificant. Vndè dictum eſt: Et humiliabam in ieiunio animam meam. Sequitur ſabbatum, quo die caro CHRISTI in monumento requieuit, ſicut in primis operibus mundi requieuit DEVS illo die ab omnibus operibus ſuis. Hinc exorta eſt iſta in regia illa veſte varietas, vt alij, ſicut maximè populi Orientis propter requiem ſignificandam màllent relaxare ieiunium: alij propter humilitatem mortis Domini ieiunare, ſicut Romana & nonnullæ Occidentis eccleſiæ. Quod quidem vno die quo Paſcha celebratur propter renouandam rei geſtæ memoriam, quia diſcipuli humanitùs mortem Domini doluerunt, ſic ab omnibus ieiunatur, vt

Marginal notes: Votũ ieiunij. — Ieiuniũ 4 & 6 feriæ cur vſitatum. — Matth. 26. — Ioan. 19. — Matth. 26. — Matth. 26. — Pſalm. 34. — Cur quædam Eccleſiæ ſabbato ieiunãt, quædam non item. — Sabbatum paſchale vbiq; ieiunatur.

etiam illi ſabbati ieiunium deuotiſsimè celebrent, qui cæteris per totum annum ſabbatis prandent, vtrunque videlicet ſignificantes, & in vno anniuerſario die luctum diſcipulorum, & in cæteris ſabbatis quietis bonum. Duo quippe ſunt, quæ iuſtorum beatitudinem & omnis miſeriæ finem ſperari faciunt, mors & reſurrectio mortuorum. Sed quoniam non inuenimus, vt iam ſuprà commemoraui, in Euangelicis & Apoſtolicis literis, quæ ad noui teſtamenti reuelationem propriè pertinent, certis diebus aliquibus euidenter præceptum, obſeruanda eſſe ieiunia: & ideò res quoquè iſta, ſicut aliæ plurimæ, quas enumerare difficile eſt, inuenit in veſte illius filiæ regis, hoc eſt, Eccleſiæ varietatis locum, indicabo tibi quid mihi de hoc requirenti reſponderit venerandus Ambroſius, à quo baptizatus ſum, Mediolanenſis Epiſcopus. Nam cùm in eadem ciuitate mater mea mecum eſſet, & nobis adhuc catechumenis, parùm iſta curantibus, illa ſolicitudinem gereret, vtrùm ſecundùm morem noſtræ ciuitatis ſibi eſſet ſabbato ieiunandum, an eccleſiæ Mediolanenſis more prandendum, vt hac eam cunctatione liberarē, interrogaui hoc ſupradictum hominem D E I. Ait ille: Quid poſſum, inquit, hinc docere ampliùs quàm ipſe facio? Vbì ego putaueram nihil cum iſta reſponſione præcepiſſe, niſì vt ſabbato pranderemus. Hoc quippe ipſum facere ſciebam, ſed ille ſecutus adiecit: Quandò hìc ſum, non ieiuno ſabbato: quandò Romæ ſum, ieiuno ſabbato: & ad quamcunque Eccleſiam veneritis, inquit, eius morem ſeruate, ſi pati ſcandalum non vultis aut facere. Hoc reſponſum retuli ad matrem, eiq; ſuffecit, nec dubitauit eſſe obediendum. hoc etiam nos ſecuti ſumus. Sed quoniam contingit, maximè in Aphrica, vt vna Eccleſia vel vnius regionis eccleſiæ, alios habeant ſabbato prandentes, alios ieiunantes, mos eorum mihi ſequendus videtur, quibus eorum populorum congregatio regenda commiſſa eſt.

Ambroſij reſponſio de ieiunio Sabbati.

2 E P I P H A N I V S in compendiaria vera doctrina de fide Catholicæ & Apoſtolicæ Eccleſiæ: Communiones autem ſiue ſynaxes fieri ordinatæ ſunt ab Apoſtolis quarta, & proſabbato, & Dominica. Quarta verò & proſabbato ieiunium ſtatutum eſt vſque ad horam nonam. Nam illuceſcente quarta, aſſumptus eſt Dominus, & proſabbato crucifixus eſt. E T tradiderunt Apoſtoli, vt in his diebus ieiunia fierent: ità vt impleatur dictum hoc: Quum ablatus fuerit ab ipſis ſponſus,

Ieiuniū 4. & 6. feriæ ab Apoſtolis inſtitutum.

Matth. 9. Marc. 2. Lucæ 5.

tunc ieiunabunt in illis diebus. Et non vt gratiam aut beneficium exhibeamus ei qui pro nobis paſſus eſt, ieiunium nobis conſtitutum eſt: ſed vt confiteamur ad noſtram ſalutem Domini paſsionem, quam pro nobis ipſe ſuſcepit: & vt pro peccatis noſtris, ieiunia nobis apud DEVM ſupputentur. Et per totum quidem annum ieiunium hoc ſeruatur in eadem ſancta Catholica Eccleſia, quarta, inquam & proſabbato, vſque ad horam nonam, excepta ſola Pentecoſte, per totos quadraginta dies, in quibus neque genua flectuntur, neque ieiunium imperatum eſt. Cæterùm pro communionibus, quæ quarta & proſabbato ad horam nonam fiunt, in die Dominica matutinis horis communiones fiunt. Inſupèr verò, in quinquaginta diebus Pentecoſtes, de quibus dixi, non eſt ieiunium, neque in die Epiphaniorum, hoc eſt, apparitionis & aduentus, quandò natus eſt in carne Dominus, ieiunare licet, etiamſi contingat vt ſit quarta aut proſabbatum. Verùm ex bono propoſito, pietatis exercitatores in ipſa Eccleſia ſemper ieiunant, excepta Dominica & Pentecoſte, ſemper item vigilias agunt. At verò Dominicas omnes delicatas ducit ſancta hæc Catholica Eccleſia, & communiones manè perficit, & non ieiunat. Inconſentaneum enim eſt in Dominica ieiunare. Porrò quadrageſimam ante ſeptem dies ſancti Paſchatis, ſimiliter ſeruare ſolet eadem Eccleſia, in ieiunijs perſeuerans, Dominicis verò omninò non, neque in ipſa quadrageſima. Cæterùm per ſex dies ipſius Paſchatis, omnes populi in ſiccorum eſu perſeuerant, pane, inquam, & ſale & aqua tunc vtentes ad veſperam. Sed & pietatis ſtudioſi duplas & triplas ac quadruplas tranſmittunt, & aliqui totam hebdomadã, vſq; ad gallicinium Dominicæ illuceſcentis.

Pro peccatis ſupputantur apud Deum ieiunia.

Monachorũ ieiunia.

Quadrageſimæ ieiunium.

Arctior abſtinẽtia per ſex dies ante paſcha, & ciborũ delectus.

3 CALIXTVS primus pontifex & martyr in epiſtola ad Benedictum Epiſcopum, capite primo: Ieiunium, quod ter in anno apud nos celebrare didiciſti, conuenientiùs nunc per quatuor tempora fieri decernimus, vt ſicut annus per quatuor voluitur tempora, ſic & nos quaternum ſolenne agamus ieiunium, per anni quatuor tempora. Et ſicut replemur frumento, vino & oleo ad alenda corpora, ſic repleamur ieiunio ad alendas animas, iuxta prophetæ Zachariæ vocem, qui ait: Factum eſt verbum Domini ad me, dicens: Hæc dicit Dominus exercituum: Sicut cogitaui vt affligerem vos, quum ad iracundiam prouocâſſent me patres veſtri, & non ſum miſertus: ſic conuerſus cogitaui in diebus iſtis, vt benefaciam Hieruſalem & domui Iuda. Nolite timere. Hæc ſunt verba

Ieiunium 4. tẽporũ & cur inſtitutum.

Ieiunium ad alendas animas confert. Zach. 8.

verba quæ facietis: Loquimini veritatem vnuſquiſque cum proximo ſuo, veritatem & iudicium pacis iudicate in portis veſtris, & vnuſquiſque malum contra amicum ſuum nè cogitetis in cordibus veſtris, & iuramentum mendax nè diligatis. Omnia enim hæc ſunt, quæ odiui, dicit Dominus exercituum. Et factum eſt verbum Domini exercituum ad me, dicens: Hæc dicit Dominus exercituum: Ieiunium quarti, & ieiunium quinti, & ieiunium ſeptimi, & ieiunium decimi erit domui Iudæ in gaudium, & in lætitiam, & in ſolennitates præclaras: veritatem tantùm & pacem diligite, dicit Dominus exercituum. In hoc ergò omnes nos vnanimes oportet eſſe, vt ſecundùm Apoſtolicam doctrinam, idipſum dicamus omnes, & non ſint in nobis ſchiſmata. Simus autem perfecti in eodem ſenſu, & in eadem ſententia, in cuius operis deuotione gratulamur dilectionem tuam eſſe conſortem. Non decet enim, à capite membra diſsidere: ſed, iuxta ſacræ ſcripturæ teſtimonium, omnia membra caput ſequantur. Nulli verò dubium eſt, quòd Apoſtolica Eccleſia mater ſit omnium Eccleſiarum, à cuius vos regulis nullatenùs conuenit deuiare. Et ſicut Dei filius venit facere voluntatem patris, ſic & vos voluntatem veſtræ impleatis matris, quæ eſt Eccleſia, cuius caput (vt prædictum eſt) Romana exiſtit Eccleſia. Quicquid ergò ſine diſcretione iuſtitiæ contra huius diſciplinam actum fuerit, ratum haberi ratio nulla permittit.

1.Cor.1. *1.Cor.12.* *Romana Eccleſia omniũ aliarũ mater.*

4 LEO Magnus ſermone primo de Pentecoſte: Ipſe enim ſpiritus veritatis, facit domum gloriæ ſuæ luminis ſui nitore fulgere, & in templo ſuo nec tenebroſum aliquid vult eſſe, nec tepidum: De qua ope atque doctrina etiam ieiuniorum nobis atque eleemoſynarum eſt collata purgatio. Nam hunc venerabilem diem ſequitur ſaluberrimæ obſeruantiæ conſuetudo, quam vtiliſsimam ſibi omnes ſancti ſemper experti ſunt, & ad quam ſedulò celebrandam, paſtorali vos ſolicitudine cohortamur, vt ſi quid macularum proximis diebus negligentia incauta contraxerit, id & ieiunij cenſura caſtiget, & deuotio pietatis emendet. Quarta igitur & ſexta feria ieiunemus: ſabbato autem in idipſum conſueta deuotione vigilias celebremus.

Ieiuniũ poſt Pentecoſten. *Ieiunij cẽſura caſtigãtur maculæ peccatorum.* *Feriæ 4 & 6. ieiuniũ cum vigilijs Sabbati.*

5 ET ſermone ſecundo de Pentecoſte: Ad præſentem autem ſolennitatem etiam iſta nobis eſt adſumenda deuotio, vt ieiunium, quod ex Apoſtolica traditione ſubſequitur, ſancta obſeruantia celebremus: quia & hoc inter maxima ſancti Spiritus dona nume-

Ieiuniũ poſt pẽtecoſten ex Apoſtolica traditione obſeruatur.

Vtilitas ieiuniorum. randum eſt, quod nobis aduersùm illecebras carnis & inſidias diaboli, ieiuniorum ſunt collata præſidia, quibus omnes tentationes, DEO adiuuante, vincamus. Quarta igitur & ſexta feria ieiunemus: ſabbato autem apud beatum Petrum Apoſtolum vigilias celebremus, patrocinante eodem ſpiritu orationibus noſtris, vt in omnibus miſericordiam Dei obtinere mereamur.

Feriæ 4. & 6. ieiuniū cum vigilijs Sabbati.

6 IDEM Leo ſermone octauo & nono de Ieiunio ſeptimi menſis, vt ſuprà quæſtione præcedenti, B 12.

7 ITEM ſermone octauo de ieiunio decimi menſis, vt ibidèm, B 13.

8 RABANVS Maurus libro ſecundo de inſtitutione clericorum, capite vigeſimoquarto, vt ſuprà quæſtione præcedenti, A 10.

9 CONCILIVM Moguntinum capite trigeſimoquarto, Salegunſtadienſe canone ſecundo, & Bernardus in vigilia S. Andreæ, vt ſuprà de præceptis Eccleſiæ, quæſtione 14.

Quadrageſimæ ieiunium D. Ignatij tempore.

10 IGNATIVS in epiſtola ad Philippenſes: Quadrageſimam verò nolite pro nihilo habere: imitationem enim continet Dei conuerſationis. Hebdomadam etiam paſsionis nolite deſpicere. Quarta verò, & ſexta feria ieiunate, reliquias pauperibus porrigentes.

Ieiunium hebdomadæ ſanctæ. Item 4. & 6 feriæ.

11 THEOPHILVS Alexandrinus libro tertio Paſchali ad totius Aegypti Epiſcopos: Iuſtum eſt, cunctos Domini timore purgatos, dignam peragere ſolennitatem, continentijs quoquè ac ieiunijs redimere caſtitatem, & dormientem ſenſum vigili ſuſcitare fide, imitariq́ ſapientiſsimum Danielem, de quo ſcribitur: Eſt vir in regno tuo, in quo eſt Spiritus DEI, & in diebus patris tui vigilantia & ſapientia inuenta ſunt in eo. Qui enim curam ſuî gerunt, vt ad meliora proficiant, habentes legem quaſi fortiſsimum ducem, párent imperijs eius, & venientia contra ſe peccata ſubuertunt, ſplendore operum illuſtrantes Paſchæ feſtiuitatem: & ſecuritate conſcientiæ, perturbationum iacula negligentes, ſpe anticipant victoriam. Qui autem horum imitatores ſunt, antequàm ineant prælium, deſiderio virtutis palmam occupant triumphorum, coronamq́ victores lubricæ voluptatis in cœleſtibus poſsident reuelata facie, animo contemplantes vociferabuntur & dicent: Dñs Deus fortitudo mea, & ponet pedes meos in conſummationē, ſuper excelſa ſtatuens me, vt vincam in cantico eius. Nec putemus, fratres chariſsimi, certamen eſſe perpetuum, vt idcircò laſſe-

Qualis debeat eſſe Quadrageſimæ obſeruatio.

Daniel. 5.

Habacuc 3.

laſſemur,ſed ſciamus finem huius coronam eſſe iuſtitię,quam nulla ſeculorum corrumpit ætas. Studium vitæ iſtius & certaminis, temporale eſt:qui autem inoffenſo cucurrerint gradu,& ad calcem venerint præmiorum, nouas inuenient manſiones,victoriam canticis demonſtrantes. Itaque gratia Domini triumphos nobis de ſceleratiſsimis dæmonibus pollicente,ieiunia ritè celebremus, vt ſolennitatis quoque ritè participes ſimus. Nequaquàm diebus quadrageſimæ,ſicut luxurioſi diuites ſolent, vini poculum ſuſpiremus: neque in procinctu & prælio, vbi labor & ſudor eſt neceſſarius, carnium edulio delectemur. Qui autem legum præcepta cuſtodiunt, ignorant vinum in ieiunijs, carnium eſum repudiant, & inſatiabilem auaritiam Dei timore compeſcunt. Vndè ad continentes ſcriptura quotidiè clamitat: Vinum & ſiceram non bibent. Et econtrariò Iudæi ob culpam audiunt: Dabatis liberè ſanctis vinum & Prophetis. Non poſſunt ſuſcipere correptionem, qui luxuriæ oblectatione capiuntur, neque ventris ingluuiem ratione & conſilijs refrenare amore ieiunij. Qui deſidia & peritura citò voluptate ſtudium virtutis infamant, non erubeſcentes vinum clàm bibere,& auidis faucibus,arbitros declinantes, in cubiculis mulſa potare, vt inediam & ieiunia, quæ vltrò appetere debebant, ieiuniorum tempore luxuria & ebrietate commutent: neſcientes quòd etiam ſi hominum conſcientiam fugiant, & clauſis parietibus, veſcantur carnibus, atque aues altiles diebus quadrageſimæ, & propinquante Paſcha, immundis manibus lacerent, triſti vultu foris ieiunia promittentes, corripiat huiuſcemodi Dominus, & dicat: Iniquitates magnas faciunt iſti, vt recedant à ſanctis meis. Non decet ieiunantes tempore agonis & prælij veſci carnibus, monente ſcriptura: Affligetis animas veſtras. Neque Phaſides aues ſolicito labore perquirere, & garrulas volucres, earumq́ pinguedinem hianti ingerere gulæ. Nec inueſtigare magni precij coquos, qui ventris rabiem iure multiplici, & carnibus contuſione mutatis, diuerſoq́ ciborum ſapore demulceant: fumantibus pateris & nidore ſui,furori gutturis blandientibus,cum in iniuriam continentiæ diuerſi ſaporis & coloris vina quærantur. Docet nos ſancti Danielis hiſtoria, & trium puerorum virtus,conſona appetere & honorare ieiunia. Et paulò pòſt: Hæc idcircò,fratres chariſsimi,replicauimus,vt Pauli Apoſtoli de Sanctorum virtutibus prædicantis, verba noſcentes,in quibus ait: Quorum conſiderantes exitum conuerſationis, imitamini fidem: Suademus eis

A vino & carnibus abſtinebant olim in quadrageſima

Leuit. 10.

Amos. 2.

In eos q clàm veſcūtur carnibus in diebus ieiuniorum.

Non decet ieiunātes veſci carnibus.

Danie. 1.

Hebr. 13.

qui tempore ieiuniorum eſu carnium delectantur, imitari Sanctorum continentiam: qui nulla vi ſuperari potuerunt, vt rigorem virtutis amitterent, vt Babyloniorum imperia formidantes, captiuam in ſe oſtenderent voluptatem: ſed manſerunt liberi, ventriſq; deſideria ratione ſuperârunt, titillantem gulæ vicêre luxuriam, nobiſq; ſuæ fortitudinis exempla reliquerunt, habitantes in Babylone corporibus, ſed ſenſu & fide cum angelis in cęleſti Hieruſalem morantes, vt omnem deincèps ætatem docerent, ieiuniorum tempore à vino & carnibus abſtinendum, ſumere de terra ſemina, & potandam aquam, quibus comitibus vtitur pudicitia. Quid memorem inſignes Machabæorum victorias? qui nè illicitis carnibus veſcerentur, & communes tangerent cibos, corpora obtulêre cruciatibus: totiuſq; orbis in Eccleſijs Chriſti laudibus prædicantur, fortiores pœnis, ardentiores quibus comburebantur ignibus. Ergò qui ieiunia, id eſt, conuerſationem angelicam imitantur in terris, meminerunt illius dicti: Regnum Dei non eſt cibus & potus, ſed iuſtitia, & gaudium, & pax, & lætitia. Iſti per continentiam, breui & paruo labore magna ſibi & æterna conciliant præmia: & multo plus accipiunt, quàm offerunt, & futuri temporis gloria præſentes anguſtias mitigant.

Exemplo Danielis & triũ puerorũ docet abſtinendum à ſupradictis.

Machabæorũ exemplo idẽ docet. 2.Mach.7.

Conuerſatio angelica in terris, ieiunium. Rom.14.

12 MAXIMVS Taurinenſis Epiſcopus ſcripſit homilias quatuor de ieiunio quadrageſimę, in quibus frequenter monet, vt bonis operibus ſanctificemus quadraginta dierum ieiunium, & non ſolùm à cibis, ſed etiam à vitijs ieiunemus. Inter alia ſic ait homilia tertia: Nos verò, fratres, quibus propugnator inuictus hanc venerabilem quadrageſimam dedicauit, repudiantes carnalia deſideria, ſic caſtigemus membra ieiunijs, vt animas virtutibus ſaginemus. Ieiunet in nobis pernicioſa luxuries, ieiunet omnis iniquitas, ieiunet odioſa contentio: abſtineamus ab epulis, magìs abſtineamus à vitijs: ſic nos temperemus, ſic ſobrij ſimus à vino, vt nulla nobis voluptatum dominetur ebrietas. Quid enim prodeſt, obſeruatione quadraginta dierum ieiunandi nos tempora cuſtodire, & legem non tenere ieiunij? Quid prodeſt vobis, vacare à conuiuijs, & diem litibus occupare? Quid prodeſt, proprium non edere panem, & victum diripere miſerorum? Ieiunium Chriſtiani, egentis debet eſſe refectio. Ieiunium Chriſtiani pacem debet nutrire, non iurgia. Quale illud eſt autem, quòd non veſceris carnibus, & de ore tuo omni eſca ſordidius egreditur maledictum? Quale eſt, quòd ſanctificatur venter ieiunio, & polluitur lingua mendacijs? Rectè

Quale ieiunium eſſe debeat, & cum quibus operibus coniunctum.

Abſtinentia à carnibus.

Rectè ſanè, frater, frequētabis Eccleſiam, ſi greſſus tuos lethalibus laqueis auida illa non implicet & inuoluat vſura. Rectè orabis Dominum tuum, ſi precibus tuis obuia tibi cordis tui non obſiſtat inuidia. Rectè contundes manibus pectus, ſi omnem indè furorem malignæ voluntatis excuſſeris. Iuſtè etiàm dabis denarium pauperi, ſi alij illud pauperi non tuliſti. Hæc ergò eſt, chariſsimi, religioſa eſuries, hic fidelium paſtus animarū, vt ieiunium noſtrū ſanctificet caſtitas, ornet patientia, benignitas foueat, miſericordia lætificet, commendet humilitas. His quadrageſimam Chriſti, prout poſſumus, virtutibus ſubſequamur, vt gemino quodam corporis animiq́ ieiunio, diuinæ nos ſemper gratiæ commendemus.

Corporis ieiunio animi ieiuniū iungendum.

13. AMBROSIVS agit de quadrageſima ſermōe vigeſimotertio & ſequentibus. Quo quidem vigeſimotertio ſermone ſic ait: Sanctæ quadrageſimæ rationem, cuius hodiè initium celebramus, frequenter edidimus, & cur tot dierum numerò ieiunemus, ſæpè docuimus. Diximus enim quòd Dominus IESVS Chriſtus hunc eundem numerum ieiunij conſecrârit, & continuatis diebus noctibusq́ non capiens cibum, vnum ieiunij corpus effecerit: hoc eſt, licèt diei ordo noctis interrumperetur aduentu, non tamen interruptus eſt ordo ieiunij. Vndè erant apud eum plura temporū curricula, ſed abſtinentiæ dies vna, oſtendens nobis ità nos hunc numerum integrum ieiunare debere, vt quia totam quadrageſimam complecti non poſſumus ſolido & vno ieiunio, vel quotidianis eãdem ſine intermiſsione ieiunijs celebremus, vt ſi quiſquam vnam diem abſtinendo prætermiſerit, totam quadrageſimam violârit, & propter modici temporis cibum, magni fructum laboris amiſerit. Et poſt pauca: Eodem, inquam, numero Moyſes per manſiones peruenit ad requiem, quo & nos per ieiunia properamus ad cælum. Ieiunia enim noſtra manſiones quædam ſunt, per quæ iter ſpiritualiter facientes, animæ virtutibus ambulamus, & diurno profectu repromiſſæ nobis terræ viciniores efficimur, ità vt citiùs perueniat qui deuotiùs ieiunârit. Pedes enim quidã animę pernices, ſunt fides atq; ieiunium, qui citò de humilibus ad altiora conſcendunt, citò de terrenis ad cæleſtia gradiuntur.

Cur 40 diebus ieiunent Chriſtiani.

Matt 4.

In Quadrageſima quotidiè ieiunandū: alioquin tota violatur

Num. 33.

Per ieiunium citius peruenitur ad terrã promiſſiōis.

ET ſermone vigeſimoquinto: Sic ergò & nos propoſitum nobis quadraginta dierum iter debemus omni labore conficere, & quibuſdam quaſi caſtris nos ieiuniorum deuotione munire. Caſtra enim nobis ſunt noſtra ieiunia, quæ nos à diabolica oppugnatione defendunt. Deniq́ ſtationes vocantur, quòd ſtantes & commo-

rantes in eis inimicos inſidiantes repellamus. Caſtra planè ſunt ieiunia Chriſtianis, à quibus ſi quis aberrauerit, à ſpirituali Pharaone inuaditur, aut peccatorum ſolitudine deuoratur. Peccatorum autem ſolitudinem patitur, qui deſeritur ſocietate ſanctorum. Murus igitur quidam eſt Chriſtiano ieiunium, inexpugnabilis diabolo, intranſgreſsibilis inimico. Quis enim vnquàm Chriſtianorum ieiunauit, & captus eſt? Quis ſobrius manſit & victus eſt? Temulẽtum aggreditur diabolus, luxurioſum oppugnat inimicus. Vbi autem ieiunium viderit, fugit, metuit, pertimeſcit, terretur pallore eius, debilitatur inedia, infirmitate proſternitur. Proſternitur, inquam, infirmitate, quia Chriſtiana infirmitas, fortitudo eſt. Vndè ait Apoſtolus: Cùm infirmor, tunc fortior ſum. Sed requirit aliqs, quemadmodùm fortis infirmitas? Tunc eſt fortis infirmitas, quandò caro tabeſcit ieiunijs, anima puritate pingueſcit. Quãtùm enim illi ciborum ſuccus ſubtrahitur, tantùm huic iuſtitiæ virtus augetur. Tunc igitur homo imbecillis quidem eſt ad ſecularia, ſed fortis eſt ad diuina opera. Tunc enim magìs de Deo cogitat, tunc iudicium metuit, tunc vincit inimicum. Ait enim ſaluator de diabolo: Hoc genus non eijcitur niſì in ieiunio & oratiõibus. Dicit vtiq, à diabolo energumenum non niſì ieiunijs poſſe purgari. Videte ergò quæ ieiunij virtus ſit, quantam homini ſuo præſtet gratiam, quantam præſtet alteri medicinam: quemadmodùm proprium ſanctificet hominem, quòd ità purificet alienum. Mira enim res eſt, alter ieiunat, & alteri prodeſt ieiunãtis vtilitas. Ergò, fratres, abſtinentiæ arma minimè deponamus, & quadraginta dierum ieiunia ſine intermiſsiõe curemus. Hic eſt enim perfectus numerus ad vincendum. Dominus enim diabolum poſteà q̃ quadraginta dies ieiunauit, euicit: non quòd non & ante ieiunia eũ vincere potuiſſet: ſed vt oſtenderet nobis, tunc nos diaboli poſſe eſſe victores, cùm per quadraginta dies victores ieiunando deſideriorum carnalium fuiſſemus. Eum autem qui hunc numerum conſecratum gulæ intemperantia violâſſet, tanq̃ imbecillem & miſerum, facilè eum ab inimico poſſe ſuperari. Quo modo enim poteſt in altero diaboli improbitatem vincere, qui gulæ intemperantiam in ſeipſo non vincit? Priùs ergò homo tui victor eſto, vt poſsis eſſe victor alterius. Sunt enim intrà te proprij tibi hoſtes, qui quotidiè te oppugnant. Eccè enim auaritia te diuitiarum ambitione circunuenit, luxuria epularum ſuauitate captiuat, hæreſis ſcientiæ peruerſitate peruertit. Vince ergò inimicos proprios, vt vincere poſsis alienos. Non enim

Caſtris cõparantur ieiunia.

Murus quidã eſt Chriſtiano ieiunium aduerſùs diabolum.

2. Cor. 12.

Matt 17.

Ieiuniũ etiã alijs prodeſt.

Cur Chriſtus diabolũ vincere voluit poſt 40. dierum ieiuniũ.

enim fratres leue peccatum eſt, fidelibus indictam quadrageſimã à Domino violare, & ieiunia conſecrata ventris voracitate diſſoluere. Scriptum eſt, Qui dicit ſe in CHRISTO manere, debet ſicut ille ambulauit, & ipſe ambulare. Si vis ergò Chriſtianus eſſe, debes, quod CHRISTVS, facere. Ille qui peccatum non habebat, Quadrageſimam ieiunauit: tu non vis quadrageſimam ieiunare qui peccas? Ille, inquam, peccatum non habebat, ſed pro noſtris ieiunauit peccatis. Qualis ergò apud conſcientiam tuam Chriſtianus es, cùm, CHRISTO pro te eſuriente, tu prandes? Cùm, Saluatore pro te ieiunante, tu reficeris? Non igitur, ſicut dixi, leue peccatum eſt, indictum violare ieiunium. Nam vt hoc exemplis breuiter approbemus, legimus in libris Regnorum, cùm Saul rex Iſrael bellum contra Allophylos gereret, vniuerſo eum exercitui indixiſſe ieiunium, & abſtinentibus cunctis, eum contra aduerſarios pugnare cœpiſſe. Bonus planè rex, qui hoſtes ſuos non tam armis, quàm deuotione vincebat, & plùs dimicabat religiõe quàm telis. Cùm ergò Saul abſtinentiam diei ſuis omnibus indixiſſet, & Ionathas eius filius præcepti neſcius, inter medias hoſtium acies victor incedens fauum mellis intincta ſceptri ſummitate guſtâſſet, tanta indignatio repentè commota eſt, vt & differretur victoria, & diuinitas læderetur. Deniq; nec bello finis imponitur, nec regi reſponſum propheticum datur. Vndè intelligimus quòd Saul hoſtes non tam virtute militum, quàm militum abſtinentia ſuperabat. Deniq; vnius culpa cunctis confertur ignauia, & vnius delicto omnibus generatur infirmitas. Deficit enim virtus in exercitu, vbi deficit in obſeruatione ieiunium. Quod vt peccatum Saul ex ipſa diuinitatis offenſione cognouit, ſtatìm Ionathæ dixit non eſſe parcendum, ſed peccatum admiſſum effuſione eius ſanguinis expiandum. Videte quanta apud Saul regem fuerit religionis obſeruantia, qui offenſum Deum optauit etiam parricidio mitigare. Et quanta ſit reſoluti culpa ieiunij, quæ non niſi ſanguinis effuſiõe punitur. Et ſi ignorans Ionathas indictum à patre ieiunium quia reſoluerit, morti addicitur: qui ſciens indictum à Chriſto reſoluit ieiunium, quid meretur? Ergò fratres ſtatutum nobis cuſtodiamus obſeruatione ieiunium, vt hoſtes noſtros ſpirituales carnaléſque vincamus. Habemus enim, ſicut nôſtis, carnales hoſtes. Ieiunemus igitur vt eos & exercitus noſter & Saul ſuperet & obtineat. Nec in abſtinentia poſiti declinemus ad fauum. Fauus enim quidam mũdi eſt voluptas ſeu vitia, quæ, ſicut ſcriptum eſt, ad tempus qui-

Nõ leue peccatum eſt indictum à Domino quadrageſimale ieiunium violare.

1. Ioann. 2.

Non leue peccatum eſſe, indictum ieiunium violare, exemplo Ionathæ declarat.

1. Reg. 14.

Pro 5.

dem impugnant fauces, nouiſsima amariora ſunt felle.

Pro. 5. SERMONE vigeſimoſeptimo in fine: Igitur & nos, fratres dilectiſsimi, ieiunemus continuè & deuotè hoc ſpatio temporis, vt propitietur nobis dominus, pateant nobis cæli, inferna contra nos non valeant.

Ieiunandum vt propitietur nobis Dominus.

SERMONE trigeſimotertio: Diximus ſuperiore Dominica hoc eſſe fidei noſtræ opus primum, vt horum quadraginta dierum curriculo deuotiſsimè ieiunemus, & iſtam eſſe cauſam ſalutis noſtræ, ſi hoc tempore abſtinentię operam commodemus. Atq; ideò fratres dilectiſsimi, inſpicere debemus quæ ſit huius forma ieiunij, vt reſpiciamus quanta ſit eius vtilitas. Eſt enim interdùm inutile & inane ieiunium, quod licèt ventrem & omnia viſcera ſucco ſaturitatis exhaurit, non tamen acceptum eſt Deo, quia mentem & intimos ſenſus minimè vinculo iniquitatis euacuat. Et paulò pòſt: Hæc voluntas eſt Domini, vt ieiunemus à cibis pariter & à peccatis. Abſtinentiam indicamus corpori, vt à vitijs magìs animam abſtinere poſsimus. Frenum enim quoddam eſt luxuriantis animæ corpus exhauſtum. Et quibuſdam interiectis: Hoc eſt enim ſalutare ieiunium, vt ſicut abſtinetur corpus ab epulis, ità & anima refrenetur à vitijs. Illud etiam fratres ad perfectionem ieiunij tacẽdum non eſt, vt qui abſtinemus & minimè prandemus, hoc tempore prandia noſtra pauperibus prærogemus.

Ieiunium geminum.

SERMONE trigeſimoquarto: Bonum eſt quidem cunctis tẽporibus ieiunare, ſed melius, quadrageſimam ieiunare cum Chriſto. Hanc enim Quadrageſimam nobis Dominus ſuo ieiunio cõſecrauit. Quod dixi ieiunio, non ieiunijs. Vnum enim ieiunium Domini fuit, quia continuatis quadraginta diebus & noctibus cibum omninò non ſumpſit. Quiſquis ergò Chriſtianus conſecratam ieiunando non impleuerit Quadrageſimam, præuaricationis & contumaciæ reus tenebitur, quòd legem diuinitùs pro ſalute ſua datam prandendo ipſe reſcindit. Reſcindis enim legem, qui exemplum ieiunij Dominici non cuſtodis. Qualis autem Chriſtianus es, cùm Domino ieiunante tu prandes? Qualis Chriſtianus es, cùm CHRISTO eſuriente tu reficeris? Ille pro ſalute tua famem ſuſtinet, tu pro peccatis tuis ieiunare formidas? Dicite enim mihi, interrogo vos qui in Quadrageſima prandetis, ſi non in conſcientijs veſtris rei eſtis, quòd abſtinente toto populo vos ſoli contra præceptum Domini deuoratis: ſi non vobis

Quadrageſimã Chriſtus ſuo ieiunio conſecrauit.

Violator ieiunij quadrageſimalis præuaricationis & cõtumaciæ reus tenebitur ob reſciſſam legem diuinitùs conſtitutam.

rubor

rubor eſt cùm exitis in publicum, nè quis vobis ieiunus occurrat: aut ſi non cogitatis cùm ad Eccleſiam proceditis, quemadmodùm pacem Epiſcopo porrigatis, nè fortè ipſo ſpiritu oſculi veſtri vos reprobet? Quòd ſi hæc non cogitatis forſitan, vehementer erratis. Scire debetis, cùm in quadrageſimæ diebus ieiuno pranſus occurrit, non benè de illo iudicat qui ieiunat. Hoc enim ideò dico, quia audio complures, quod grauius eſt, fideles, alternis in quadrageſima hebdomadis abſtinere, & conſecratum illum dierum numerum gula intemperanti violare, hoc eſt, prandere ſeptem dierum curriculo, & ſeptem dierum ſpatio ieiunare. Quibus hoc dico, cur etiam per illos ſeptem dies fraudem ſibi faciant ieiunando, cùm illis ieiunium tale non proſit? Quamuis enim abſtineat quis certis diebus, quamuis ciborum dulciora alimenta non ſumat, non tamen illi acceptò fertur quadrageſimæ ieiunium, quòd non diebus quadraginta ieiunat. Pudet dicere, ſenes & aniculæ quadrageſimam faciunt, iuuenes & iuuenculæ non faciunt. Omni igitur ſollicitudine tempus ſacratiſsimum celebremus, non prætereat nos dies abſque ieiunio, non nos tranſeat vna hebdomada abſque vigilijs. Ille enim facit quadrageſimam, qui ieiunando & vigilando aſcendit ad Paſcha. Nam ſicut reliquo anno ieiunare præmium eſt, ità in quadrageſima non ieiunare peccatum eſt. Illa enim voluntaria ſunt ieiunia, iſta neceſſaria: illa de arbitrio veniunt, iſta de lege: ad illa inuitamur, ad iſta compellimur. Et poſt pauca. Bonus ergò numerus, qui ſemper cælum aperit. Bonus, inquam, numerus, per quem iuſtitia Noë ſaluatur, & Iſrael filij ſaginantur. Vndè & nos obſeruemus hunc numerum, vt aperiantur nobis cæli, quatenùs & pluuia nos gratiæ ſpiritualis irroret, & ſpiritualium ſacramentorum manna reficiat.

Quadraginta diebus ieiunandum.

Voluntarijs ieiunijs præmiũ debetur: indicta violantes peccant.

Quadragenarius numerus Gene 7. Ioſue 5.

SERMONE trigeſimoſexto eiuſdem Ambroſij: Ante dies deuotionem ſanctæ quadrageſimæ prædicantes, ſacrarum literarum exempla protulimus, quibus approbaremus hunc quadragenarium numerum non eſſe ab hominibus conſtitutum, ſed diuinitùs conſecratum, nec terrena cogitatione inuentum, ſed cæleſti maieſtate præceptum. Atque ideò qui conſtitutum numerum vnà die manducando præterit, non vt vnius diei violator accuſatur, ſed vt totius quadrageſimæ tranſgreſſor arguitur. Vndè bonum eſt homini, vt dictum numerum ſine labore ieiunet, & totius quadrageſimæ conſequatur pariter ſanctitatem. Hæc autem non tam ſacerdotum præcepta quàm Dei ſunt. Atque ideò qui ſpernit, non ſacerdo-

diuinitùs cõſecratus numerus quadragenarius & cæleſti maieſtate præceptus.

Non tã ex ſacerdotũ quã De. pcepto quadrageſimam obſeruamus.

cerdotem ſpernit, ſed Chriſtum qui in ſuo loquitur ſacerdote. Videamus igitur quo tempore hanc obſeruantiam nobis indixerit Dominus, ſi non velutì per iſtam deuotionem cuncta elementa voluerit habere profectum. Eccè enim indicta quadrageſima, conſtricta hyemali gelu terra reſoluitur, & aquarum fluenta meatus ſuos glacie liquefacta recipiunt: ſic quoquè corporum noſtrorum hoc eodem tempore contracta ſceleribus peccata ſoluuntur, & vitæ noſtræ purior curſus liquefacto rigore diaboli meatum ſuum priſtinum recognoſcit. Terra, inquam, indicta quadrageſima aſperitatem deponit hyemis, ego indicta Quadrageſima aſperitatem reijcio delictorum. Illa terra aratris ſcinditur, vt mundanis ſit congrua frugibus: mea terra ieiunijs exaratur, vt cæleſtibus ſit apta ſeminibus. Sicut enim reditum &c.

Tēpore quadrageſimæ cōtracta ſceleribus peccata ſoluuntur.

SERMONE trigeſimoſeptimo: Si benè retinet, fratres, veſtra dilectio, hac ſuperiore Dominica pdicauimus, quòd ſanctam quadrageſimam abſtinendo ipſe Dominus cōſecrauerit, & tot dierum noctiumq; curriculo cibum omninò non capiens, vnum ac ſolidum ieiunij corpus effecerit, quod in totum non obſeruare, ſacrilegum eſt: ex parte violare, peccatum eſt. Hoc enim fecit cauſa ſalutis noſtræ, vt rem vtilem non ſolùm doceret verbis, ſed etiam exemplis inſtrueret, vt ijſdem veſtigijs quibus ad fidem currimus, ad abſtinentiam graderemur. Sed videamus quæ cauſa ſteterit vt ieiunia Saluator indiceret, & ipſe ſibi primùm, vt bonus humani generis medicus, ieiunaret. Bonus enim medicus poculum quod ægro daturus eſt, prior guſtat, vt peritiam artis ſuæ antè in ſe ipſe demonſtret, & experimentum æger accipiens, ſecurus ſit de poculo, ſecurior de ſalute. Deindè, quo loci hoc ipſum tempus ieiunij procurârit. Dicit enim Euangeliſta, abſtinuiſſe Dominum quadraginta diebus & noctibus in deſerto. Arbitror itaque cauſam hanc eſſe ieiunij, vt quia primus Adam in paradiſo conſtitutus per intemperantiam gulę gloriam immortalitatis amiſerat, eandem immortalitatem ſecundus Adam Chriſtus per abſtinentiam repararet. Et quia cōtra mandatum Dei guſtans de interdicta arbore peccatum mortis inciderat, nunc ſecundùm mandatum Domini ieiunâs, vitæ iuſtitiam mereretur. Hoc enim agit Saluator, vt ijſdem veſtigijs quibus admiſſa fuerint delicta, purgentur, hoc eſt, vt quia homo manducando deliquerat, corrigat abſtinendo: vel quia epulando mulierem cognouerat, nunc eandem ieiunando deſpiciat. Adam enim Euam non niſi intemperantia prouocante cognouit.

Quadrageſimam cōſecrauit dominus.

Sacrilegū eſt Quadrageſimæ ieiunium in totum non obſeruare, ex parte violare, peccatum.

Matth. 4.

Cur in deſerto Chriſtus ieiunauit.

Gene. 4.

Quan-

Quandiù autem manſit in illis intemerata parcitas, manſit & impolluta virginitas: & quandiù ieiunauerunt ab interdictis epulis, tandiù & à pudendis ieiunauêre peccatis. Fames enim amica virginitatis eſt,inimica laſciuiæ. Saturitas verò caſtitatem prodigit, nutrit illecebram.Igitur,ſicut dixi,hoc agit Dominus,vt ijs præiudicijs quibus homo obnoxius peccato fuerat,liberetur.

SERMONE trigeſimooctauo:Propitia diuinitate eccè iam penè tranſegimus quadrageſimæ indicta ieiunia,& præcepta Christi Domini abſtinentiæ deuotione compleuimus. Supereſt nunc vt quemadmodùm famuli eius Moyſes & Helias hũc ſacratiſsimum numerum obſeruando, gratiam meruerunt, ità & nos hoc ipſum tempus cuſtodiendo mereamur, ſitq; ſimilis remuneratio in perceptione præmij, quorum ſimilis labor eſt in obſeruatione ieiunij. *Indicta Quadrageſimæ ieiunia ex Christi præcepto.* *Deut 9.* *3 Reg. 19.* *Obſeruatiõe ieiunij quadrageſimalis meremur.*

SERMONE quadrageſimo:Legimus in Prophetis cum Niniuæ ciuitati ſubmerſio diuinitùs immineret, & iuxta ſententiam Dei,deſtruendi illam tempus ingrueret,conſiſtentes in ea aliud nõ habuiſſe præſidium, niſi vt abiectis crapuloſis epulis, ieiunia continuata ſuſciperent, & diuitiarum ambitione ſepoſita, humilitate ſe paupertatis Induerent,ſcilicet vt exindè remedium perciperent, vndè his perditio contingebat, hoc eſt, vt iram diuinitatis, quam luxuriando prouocauerant,abſtinendo lenirent:& offenſam quam in eos ſuperbia contraxerat,humilitas mitigaret.Et paulopòſt:Solent quidam homines quotieſcunquè neceſsitatem arduam nimìs patiuntur,ad proximas egentes auxilij cauſa deſtinare legatos. Nos, quod eſt melius, legationem ad DEVM per ieiunia deſtinemus, ab ipſo imploremus auxilia, ad ipſum nos corde & orationibus conferamus. Auxilium enim illi non aliundè rogando petiuerunt, ſed de ſuis ieiunando viſceribus exegerunt. Cur enim petat ab altero, qui intrà ſe poteſt inuenire quod quærit? Quanto enim DEO viciniores fuerimus, tanto aduerſarij noſtri à nobis longiùs repellentur. Oportet igitur proximos nos fieri Deo,quoniam dicit Propheta: Eccè qui elongant ſe à te, peribunt. Quod ſi à DEO qui longè ſunt,peribunt:vtiquè qui ſunt proximi,ſaluabuntur.Aliter ergò proximi Deo eſſe non poſſumus,niſi ad eum ieiunijs,orationibus & eleemoſynis propinquemus: DEVS enim ipſe miſericors,ieiunus & ſanctus eſt.Atque ideò qui vult proximus Deo eſſe, debet imitari hoc eſſe quod eſt DEVS.Tota igitur in tribulatione Niniuitarum ciuitas ieiunauit.Benè dixi,tota: non ſolùm enim ſenes,iuuenes & infantes, ſed etiam pecudes legimus ieiunâſſe. Mira *Ionæ 3.* *Abſtinendo ira Dei lenitur.* *Pſal 72.* *Nõ niſi ieiunijs,orationibus & eleemoſynis Deo propinquamus.* *Ionæ 3.*

res,

ſud omnibus modis obſeruetur vt ſuperuenturum ipſius anni Paſcha, quota Kalendarum die, vel quota luna debeat ſuſcipi, à Metropolitano epiſcopo nuncietur. Quod cæteri epiſcopi vel clerus reliquus breuiculo ſubnotantes, vnuſquiſq; in ſua eccleſia, adueniente natalis Domini die, adſtante populo poſt lectionem Euangelicam nuncient. In cuius principio conuenientes in vnū vicinæ Eccleſiæ, per triduum cum Pſalmis, per ſanctorum baſilicas ambulantes, celebrent litanias. Tertio autem die, celebratis hora nona ſiue decima menſis, dimiſſo populo, præcipiant Quadrageſimæ ſeruare ieiunia, & mediante Quadrageſima, ex viginti diebus baptizandos infantes, ad exorciſmi purgationem offerre. Indictio ieiunij quadrageſimalis.

24. CONCILIVM Carthaginenſe quartum, canone ſexageſimotertio: Clericum qui tempore ieiunij, abſq; ineuitabili neceſsitate ieiunium rumpit, minorem habendum. Ieiunij violatores.

25. TRIBVRIENSE concilium canone trigeſimoquinto: Secundùm ſanctorum ſtatuta Patrum, in hoc ſancto præiudicamus concilio, vt nullus comes, nulluſq; omninò ſecularis, diebus Dominicis vel Sanctorum in feſtis, ſeu Quadrageſimę aut ieiuniorū, placitum habere, ſed nec populū illo pręſumat coërcere: Quia indè iraſcitur Deus, cùm tantùm ſuo ſancto ſeruitio debet populus deſudare, inueniatur lites & contentiones frequentare. Diebus Quadrageſimæ & ieiuniorum, ſumma deuotione ieiunādum, & omni intentione eſt orandum, atq; vnicuiq; pro facultatibus ſuis eleemoſynæ tribuendæ, & nullæ lites vel contentiones habendæ. Quadrageſimale ieiuniū quō tranſigendum.

26. GANGRENSIS ſynodus canone decimonono: Si quis eorum, qui exercentur, abſq; corporali neceſsitate ſe inſolenter gerat, & tradita ieiunia, quæ communiter ſeruantur ab Eccleſia, diſſoluat, perfecta in eo reſidente ratione, ſit anathema. Ieiuniorum eccleſiaſticorum violatores anathemate feriuntur.

27. MOGVNTINVM concilium ſub Carolo Magno celebratum Canōe trigeſimoquinto: Quòd ſi quis indictum ieiunium ſuperbiendo contempſerit, & obſeruare cum cæteris Chriſtianis noluerit, in Gangrē concilio pcipitur, vt anathematizetur, niſi emēdare ſe ſtudeat. Indictū ieiunium violantes anathematizantur.

28. TOLETANVM concilium octauū canōe nono: Nouæ intentionis admonitu detecta eſt ingluuies horrenda voracium, quæ dum freno parſimoniæ non adſtringitur, religioni cōtraire monſtratur. Dicente enim ſcriptura, Qui ſpernit minima, paulatìm décidit: illi tanta edacitatis improbitate graſſantur, vt cæleſtia & penè ſumma contēnere videantur. Etenim cùm Quadrageſimæ dies, Eccl 19. Quadrageſimæ dies toti-

r anni

us anni decimæ deputantur.

anni totius decimæ deputentur, q̃ & in oblatione ieiunij Dominō conſecrantur, quibus etiam ſaluberrimè conditio humani generis expiatur, dum à quatuor mūdi partibus ad hāc homo religionem crediturus adducitur, & ex quatuor elementis formatus, propter tranſgreſsionē decalogi quatèr deciès conuenienter affligitur: illis qui auſu temerario hæc omnia contemnunt, nec voracitatis ingluuiem frenāt, & (quod peius eſt) Paſchalia feſta illicitorum eſuū pceptione prophanant, ex hoc adeò acerrimè interdicitur, vt quiſquis abſq; ineuitabili neceſsitate atq; fragilitate, & euidenti languore, ſed etiā impoſsibilitate ætatis, diebus Quadrageſimæ eſum carnium pſumpſerint attentare, nō ſolùm reus erit reſurrectionis Dñicæ, verùm etiam alienus ab eiuſdem diei ſancta communione: & hoc illi cumuletur ad pœnam, vt ipſius anni tempore ab omni eſu carnium abſtineat gulam, quia ſacris diebus abſtinentiæ oblitus eſt diſciplinam. Illi verò, quos aut ætas incuruat, aut languor extenuat, aut neceſsitas arctat, non antè prohibita violare præſumant, quàm à ſacerdote permiſſum percipiant.

Contra violatores ieiunij Quadrageſimalis.

Carnibus veſcētes in quadrageſima ſine ineuitabili neceſſitate, rei exiſtūt Dominicæ reſurrectiōis.

Diſpēſatio ſacerdotis eſt neceſſaria ijs qui cogūtur vetitis cibis vti.

29. TELESPHORVS pōtifex & martyr in epiſtola ad omnes vniuerſaliter capite primo: Cognoſcite à nobis, & à cunctis epiſcopis in hac ſancta & Apoſtolica ſede congregatis, ſtatutū eſſe, vt ſeptem hebdomadas plenas ante ſanctū Paſcha, omnes clerici in ſortem Domini vocati, à carne ieiunent. quia ſicut diſcreta eſſe debet vita clericorum à laicorum conuerſatione, ità & in ieiunio debet fieri diſcretio. Et ſicut laici & ſeculares homines, nolunt eos recipere in accuſationibus & infamationibus ſuis, ità nec clerici debēt eos recipere in impulſationibus ſuis, quoniam in omnibus diſcreta debet ſemper eſſe & ſegregata vita & conuerſatio clericorum, ac ſecularium laicorum. Et ſicut hi ampliùs ſunt applicati diuinis cultibus, & familiares Dñi dicuntur Saluatoris, ità moribus & cōuerſatione atq; ſanctitate debent eſſe diſtincti. Has ergò ſeptem hebdomadas omnes clerici à carne & delicijs ieiunent, & hymnis & vigilijs atq; orationibus Dño inhęrere die noctuq; ſtudeant.

Clericorum abſtinentia quadrageſimalis, à laicorum abſtinētia olim diſtincta.

Septē hebdomadarum à carnibus abſtinentia.

30. THEOPHILVS Alexandrinus libro tertio Paſchali, vt ſuprà hac eadem quæſtione, D 12.

31. AVGVSTINVS ſermone ſexageſimoquarto de tempore, vt ſuprà, D 15.

32. NICEPHORVS Calliſtus libro decimoſeptimo hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, capite trigeſimoſecundo: Et quum fames Byzantij increbuiſſet, rerum neceſſariarum inopia Imperator Iuſtinianus

ſecunda ſtatim ieiunij hebdomade, carnes in foro venales proponendas promulgauit. Et hoc quidem ſic per vim actum. Populus autem, qui pietatem ſibi conſectandam ſtatuiſſet, neq; eas emebat, neq; edebat: mortem ſibi potiùs adeundam eſſe cenſens, quàm vt quicquam de patrijs moribus & traditionibus mutaret.

Mortem potiùs adire, quàm carnibus veſci ſtatuit populus Chriſtianus, etiãſi maxima eſſet annonæ caritas.

33. CHRYSOSTOMVS homilia ſexta ad populum Antiochenum: Conſuetudo res eſt tam facilis & expedita, vt adueniente ieiunio, etſi milliès quis exhortetur, & infinita crucient, & cogant vinum delibare, vel aliud quid, ieiunij lege non conceſſum guſtare, omnia quis mâllet pati, quàm prohibitum tangere nutrimentum.

Chriſtiani olim quiduis pati malebãt, quàm cibis vetitis vti ieiunij tempore.

34. ITEM homilia prima & ſecunda in Geneſim, vt ſuprà quæſtione præcedenti, B 3. & 4.

1. E. BASILIVS Magnus homilia ſecunda de ieiunio, vt ſuprà quæſt. præcedenti, B 8.

2. AVGVSTINVS ſermone ſexageſimoſecundo de tempore, vt ſuprà in hac quæſtione, D 15.

3. AMBROSIVS ſermone vigeſimotertio, vigeſimoquinto, trigeſimoquarto, trigeſimoſexto, & trigeſimoſeptimo, vt ſuprà hac eadem quæſtione D. 14.

4. HIERONYMVS in epiſtola quinquageſimaquarta ad Marcellam aduersùs Montanum: Nos vnam quadrageſimã ſecundùm traditionem Apoſtolorum, toto anno, tempore nobis congruo, ieiunamus: illi tres in anno faciunt quadrageſimas, quaſi tres paſſi ſint ſaluatores, non quo & per totum annum, excepta Pentecoſte, ieiunare non liceat: ſed quòd aliud ſit neceſsitate, aliud voluntate munus offerre.

Quadrageſimæ ieiunium ex traditione Apoſtolorũ obſeruatur.

5. MAXIMVS Taurinenſis Epiſcopus in homilia in litanijs & de ieiunijs Niniuitarum, quæ eadem eſt cum ſermone quadrageſimo D. Ambroſij, vt ſuprà D 14.

6. AVGVSTINVS epiſtola octogeſimaſexta ad Caſulanum presbyterum, vt ſuprà hac eadem quæſt. D 1.

7. CONCILIVM Tridentinum ſeſsione vltima, quæ eſt vigeſimaquinta, in decreto de delectu ciborũ ieiunijs, & diebus feſtis: Inſupèr hortatur ſancta Synodus, & per ſanctiſsimum Domini noſtri atq; Saluatoris aduentum Paſtores omnes obteſtatur, vt tanquàm boni milites, illa omnia, quæ ſancta Romana Eccleſia, omniũ Eccleſiarũ mater & magiſtra, ſtatuit, necnon ea, quæ tam in hoc cõcilio, quàm in alijs œcumenicis ſtatuta ſunt, quibuſcunq; fidelibus ſedulò

commendent:omniq́ diligentia vtantur,vt illis omnibus,& iis pcipuè ſint obſequentes,quæ ad mortificandam carnem conducũt, vt ciborum delectus & ieiunia, vel etiam quæ faciunt ad pietatem augendam,vt dierum feſtorum deuota & religioſa celebratio:admonentes populos crebrò obedire præpoſitis ſuis: quos qui audiunt, Deum remuneratorem audient: qui verò contemnũt, Deum ipſum vltorem ſentient.

Ciborum delectus & ieiunia obſeruãda.

Præpoſitis non obtemperantes,Deum ſentient vltorem.

8. AVGVSTINVS tractatu ſeptuageſimotertio in Euangelium Ioannis:Non eſt malum carne veſci,cùm de hac re loquẽs Apoſtolus dicat:Omnis creatura Dei bona eſt,& nihil abijciendũ quod cum gratiarum actione accipitur:ſed quia, ſicut idem ipſe ait, Malum eſt homini qui per offendiculum manducat.Et ſi per hominis offenſionem,quantò magis Dei? Cuius in Iſraelitis non parua erat offenſio,repudiare quod dabat ſapientia,& petere id quò inhiabat concupiſcentia,quanuis illi nec peterẽt, ſed quia deerat, murmurarent:ſed vt ſciremus,non Dei creaturam eſſe culpabilem, ſed inobedientiam cõtumacem, & inordinatam cupiditatem: non propter porcum,ſed propter pomum mortem primus homo inuenit: & Eſau primatus ſuos non propter gallinam, ſed propter lenticulã perdidit.

1 Tim 4.
Rom. 14.

Non propter cibum mors incurritur, ſed propter inobedientiã contumacem aut inordinatam cupiditatem.

Gen. 3.
Gen. 25.

9. AMBROSIVS ſermone vigeſimoquinto & trigeſimoſexto, vt ſuprà hac eadem quęſtione, D 14.

10. CHRYSOSTOMVS homilia duodecima in priorẽ epiſtolam ad Timotheum,in ea verba ſcribens: Omnis creatura Dei bona eſt, &c. Duo igitur capita ponit: vnum quidem, ꝙ creatura nulla cõmunis eſt:ſecundò,ꝙ etſi cõmunis ſit, medicamentum in promptu eſt.Signũ illi crucis imprime,gratias age, Deo gloriã refer,& ꝓtinùs immunditia omnis abſceſsit. Num verò, inquies, & quod idolis immolatum fuerit,eadem poſſumus ratione mundare?Licet,ſi quidem neſcias idolothytum eſſe:ſin verò ſciens ac prudens illud percipias,immundus iam eris,non ideò quia idolothytum eſt,ſed ꝙ, cùm tibi imperatum ſit non communicare dæmonijs,ꝑ id cõmunicâſſe cõuinceris.Itaq; neq; illud natura huiuſmodi eſt,verùm ex ſententia tua atq; inobediẽtia immundũ fit.Num ſuilla caro immunda eſt?non,ſi cum gratiarũ actione ꝑcipitur,cruciſq́ ſignaculo:nec aliud quicquã immundũ eſt.Sola quippe volũtas erit immunda, quę gratias non exhibet Deo.

Idolothyta non maculãt ꝑ ſe hominẽ, ſed inobedientia.

11. RABANVS libro ſecundo de inſtitutione clericorum, capite vigeſimoquinto,vt ſuprà,quæſtione præcedenti, A 10.

VI

VI

Quid de Ieiunio ſacra ſcriptura tradit?

Diuina vox eſt, quæ per Ioëlem ad peccatores clamat:[a] *Conuertimini ad me in toto corde veſtro, in ieiunio, fletu & planctu.* Nec multò pòſt:[b] *Canite tuba in Sion,* inquit, *ſanctificate ieiunium, vocate cœtum, congregate populum,* vel ſicut alij legunt: Sanctificate ieiunium, prædicate curationem: Vt hinc diſcamus, Ieiunium ſanctificari cæteris bonis operibus, & ſanctificatum curationi proficere[c] peccatorum, vt Hieronymus[d] interpretatur. Nam vt idem è ſacris literis[e] colligit, per ieiunia Daniel[f] vir deſideriorum futura cognouit: & Niniuitæ[g] iram placauerunt DEI: &[h] Elias ac[a] Moyſes quadraginta dierum eſurie, Dei familiaritate ſaturati ſunt: & ipſe[b] Dñs totidem diebus in ſolitudine ieiunauit, vt nobis ſolennes ieiuniorum dies relinqueret: & acriora dæmonia docuit[c] non

Iudic.20.d 1.Reg.7.b 31 d 2.Reg.1.b 3.g 12.d e 3.Reg.21.g 1.Paralip.10.d 2 Paral.20 a e 1.Eſdræ.8 d e 2.Eſd.1.a

a Ioel.2.c & 1.e

b Ibidèm. Gregor.homil. 16. in Euangel. Maximus homil.1.de ieiunio Quadrageſimæ.

c Aug.ſer.60 62.69 230. de tempore. Bernar.ſerm.4. de quadrag. Hieron. in caput 6.Daniel.

d Lib.2.aduersùs Iouinian.

e Ibid. Vide & Aug.ſer.65. de tempore, & Chryſoſt. in homil. de Iona.

f Daniel.9.a f g 10.b c

g Ionæ 3 d

h 3 Reg.19.b

a Exod.24.d 34.d Deut.9.b.e

b Matth.& Luc.4.a

c Matth.17.e Marc. 9.d

d 2 Corinth. 11.f

e Pſalm 101.b

f Pſalm. 34 b

g Lucæ 5. g Marc.2.e Matth.9.b & ibidèm Hieron.

h Actor.13.a 14.d

a 2.Corinth 6.a Luc.2.f Matth.6 b Tob 3 b Iudith 4 b c 8.a Eſther 4 a d 14.a Iere 36.b Baruch 1.a 1.Mach.3.f 2.Machabæorum 13.e d

b Galat. 5.d

niſi oratione & ieiunijs poſſe ſuperari: & Apoſtolus frequenter[d] ſe ieiunâſſe dicit, & in pſalmis pœnitẽs loquitur: [e] *Manducabam ſicut cinerem panem meum, & potum meum cum fletu miſcebam.* Et, [f] *Cùm mihi moleſti eſſent, induebar cilicio, humiliabã in ieiunio animam meam.* Demùm quid eo manifeſtius, quàm quòd Chriſtus affirmat[g] fore, vt cùm ipſe ſponſus, diſcipulis ſuis maximè dilectus, ablatus ſit, tunc illos, licèt [h] Spiritu ſancto plenos, ieiunaturos eſſe? Itaq; Paulus fideles omnes hortatur, [a] *Exhibeamus noſmetipſos, ſicut Dei miniſtros, in multa patientia, in vigilijs, in ieiunijs, in caſtitate.* [b] *Qui enim ſunt Chriſti, carnem ſuam crucifixerunt cum vitijs & cõcupiſcentijs.*

SCRIPTVRAE.

IVDICVM vigeſimo: Cumq̃ue filij Iſrael altera die contra filios Beniamin ad prælium proceſſiſſent, eruperũt filij Beniamin de portis Gabaa: & occurrentes eis, tanta in illos cæde bacchati ſunt, vt decem & octo millia virorum educentium gladiũm proſternerent. Quamobrem omnes filij Iſrael venerunt in domum Dei, & ſedentes. flebant coram Domino: ieiunaueruntq̃ue die illo vſque ad veſperam, & ob-

& obtulerunt ei holocauſta atque pacificas victimas, & ſuper ſtatu ſuo interrogauerunt. Eo tempore ibi erat arca fœderis Domini, & Phinees filius Eleazari filij Aaron præpoſitus domus. Conſuluerunt igitur Dominum, atq; dixerunt: Exire vltrà debemus ad pugnam contra filios Beniamin fratres noſtros, an quieſcere? Quibus ait Dominus: Aſcendite, cràs enim tradam eos in manus veſtras.

Primi Regum ſeptimo: Dixit Samuel, Congregate vniuerſum Iſrael in Maſphath, vt orem pro vobis Dominum, Et cõuenerũt in Maſphath: hauſeruntq; aquam, & effuderunt in conſpectu Domini, & ieiunauerunt in die illa, atq; dixerunt ibi: Peccauimus Domino. Iudicauitq; Samuel filios Iſrael in Maſphath. Factum eſt autem cùm Samuel offerret holocauſtum, Philiſthijm inière prælium contra Iſrael. Intonuit autẽ Dominus fragore magno in die illa ſuper Philiſthijm, & exterruit eos, & cæſi ſunt à filijs Iſrael. Egreſſique viri Iſrael de Maſphath, perſecuti ſunt Philiſthæos, & percuſſerunt eos vſq; ad locũm qui erat ſubter Bethchar. Et humiliati ſunt Philiſthijm, nec appoſuerunt vltrà vt venirent in terminos Iſrael. Facta eſt itaq; manus Domini ſuper Philiſthæos cunctis diebus Samuëlis.

Et capite trigeſimoprimo: Quod cùm audiſſent habitatores Iabes Galaad, quæcunque fecerant Philiſthijm Saul, ſurrexerunt omnes viri fortiſſimi, & ambulauerũt tota nocte, & tulerunt cadauer Saul, & cadauera filiorum eius de muro Bethſan: veneruntque Iabes Galaad, & combuſſerunt ea ibi igni: & tulerunt oſſa eorum, & ſepelièrunt in nemore Iabes, & ieiunauerunt ſeptem diebus.

Secundi Regum primo capite: Appræhendens aũt Dauid veſtimenta ſua ſcidit, omneſq; viri qui erant cum eo. & planxerunt, & fleuerunt, & ieiunauerunt vſq; ad veſperam ſuper

ſuper Saul, & ſuper Ionathan filium eius, & ſuper populum Domini, & ſuper domum Iſrael, eô quòd corruiſſent gladio.

Item capite tertio: Dixit Dauid ad Ioab, & ad omnem populum qui erat cum eo: Scindite veſtimenta veſtra, & accingimini ſaccis, & plangite ante exequias Abner. Porrò rex Dauid ſequebatur pheretrum. Cumque ſepeliſſent Abner in Hebron, leuauit rex Dauid vocem ſuam, & fleuit ſuper tumulum Abner: Fleuit autem & omnis populus &c. Cumque veniſſet vniuerſa multitudo cibum capere cum Dauid, clara adhuc die, iurauit Dauid, dicens: Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat, ſi ante occaſum ſolis guſtauero panem vel aliud quicquam.

Et capite duodecimo: Et reuerſus eſt Nathan in domum ſuam. Percuſſit quoquè Dominus paruulum quem pepererat vxor Vriæ, Dauid, & deſperatus eſt. Deprecatusque eſt Dauid Dominum pro paruulo: & ieiunauit Dauid ieiunio, & ingreſſus ſeorsùm, iacuit ſuper terram. Venerunt autem ſeniores domûs eius, cogentes eum vt ſurgeret de terra: qui noluit, nec comedit cum eis cibum. Et paulò pòſt: Dixerunt autem ei ſerui ſui: Quis eſt ſermo quem feciſti? propter infantem cùm adhuc viueret, ieiunâſti & flebas: mortuo autem puero, ſurrexiſti, & comediſti panem. Qui ait: Propter infantem, dum adhuc viueret, ieiunaui & fleui dicebam enim: Quis ſcit, ſi fortè donet eum mihi Dominus, & viuat infans? Nunc autem quia mortuus eſt, quarè ieiuno? Nunquid potero reuocare eum ampliùs? ego vadam magis ad eum, ille verò non reuertetur ad me.

Tertii Regum vigeſimoprimo: Factus eſt igitur ſermo Domini ad Eliam Thesbiten, dicens: Surge, & deſcende in occurſum Achab regis Iſrael, qui eſt in Samaria: eccè ad

vine-

vineam Naboth deſcendit, vt poſſideat eam: & loquéris ad eum, dicens: Hæc dicit Dominus: Occídiſti, inſupèr & poſſediſti. Et poſt hæc addes: Hæc dicit Dominus, In loco hoc in quo linxerunt canes ſanguinem Naboth, lambent quoquè ſanguinem tuum. Et ait Achab ad Eliam: Num inueniſti me inimicum tibi? Qui dixit: Inueni, eô quòd venundatus ſis, vt faceres malum in conſpectu Domini. Eccè ego inducam ſuper te malum, & demetam poſteriora tua, & interficiam de Achab mingentem ad parietem, & clauſum, & vltimum in Iſrael. Et dabo domum tuam ſicut domum Ieroboam filij Nabat, & ſicut domum Baaſa filij Ahia: quia egiſti, vt me ad iracundiam prouocares, & peccare feciſti Iſrael. Sed & de Iezabel locutus eſt Dominus, dicens: Canes comedent Iezabel in agro Iezrahel. Si mortuus fuerit Achab in ciuitate, comedent eum canes: ſi autem mortuus fuerit in agro, comedent eum volucres cæli. Igitur non fuit alter talis ſicut Achab, qui venundatus eſt vt faceret malum in conſpectu Domini: Concitauit enim eum Iezabel vxor ſua, & abominabilis factus eſt intantùm, vt ſequeretur idola quæ fecerant Amorrhæi, quos conſumpſit Dominus à facie filiorum Iſrael. Itaque cùm audîſſet Achab ſermones iſtos, ſcidit veſtimenta ſua, & operuit cilicio carnem ſuam, ieiunauitque, & dormiuit in ſacco, & ambulauit demiſſo capite. Et factus eſt ſermo Domini ad Heliam Thesbiten, dicens: Nónne vidiſti humiliatum Achab coram me? Quia igitur humiliatus eſt meî cauſa, non inducam malum in diebus eius, ſed in diebus filij ſui inferam malum domui eius.

PRIORIS Paralipomenon decimo: Arma Saul conſecrauerunt in fano DEI ſui, & caput affixerunt in templo Dagon. Hoc cùm audîſſent viri Iabes Galaad, omnia ſcilicet

ſ quæ

quæ Philiſthijm fecerant ſuper Saul, conſurrexerunt ſinguli virorum fortium, & tulerunt cadauera Saul & filiorum eius: attuleruntque ea in Iabes, & ſepeliêrunt oſſa eorum ſubter quercum quæ erat in Iabes, & ieiunauerunt ſeptem diebus.

Posterioris Paralipomenon vigeſimo: Poſt hæc congregati ſunt filij Moab & filij Ammon, & cum eis de Ammonitis ad Ioſaphat, vt pugnarent contra eum. Veneruntque nuncij, & indicauerunt Ioſaphat, dicentes: Venit cõtra te multitudo magna de his locis quæ trans mare ſunt, & de Syria, & eccè cõſiſtunt in Aſaſonthâmar, quæ eſt Engaddi. Ioſaphat aũt timore perterritus, totum ſe contulit ad rogandum Dominum: & prædicauit ieiunium vniuerſo Iuda. Congregatusq; eſt Iudas ad deprecandum Dominum: ſed & omnes de vrbibus ſuis venerunt ad obſecrandũ eum. Cumq; ſtetiſſet Ioſaphat in medio cœtu Iudæ & Ieruſalem, in domo Domini ante atrium nouum, ait: Domine Deus patrum noſtrorum, tu es Deus in cælo &c.

Primi Eſdræ octauo: Et prædicaui ibì ieiunium iuxta fluuium Ahana, vt affligeremur coram Domino Deo noſtro, & peteremus ab eo viam rectam nobis & filijs noſtris, vniuerſæque ſubſtantiæ noſtræ. Erubui enim petere regem auxilium & equites, qui defenderent nos ab inimico in via, quia dixeramus regi: Manus Dei noſtri eſt ſuper omnes qui quærunt eum in bonitate: & imperium eius & fortitudo eius, & furor ſuper omnés qui derelinquunt eum. Ieiunauimus autem, & rogauimus Deum noſtrum pro hoc: & euenit nobis proſperè.

Secvndi Eſdræ primo: Verba Nehemiæ filij Helchiæ: Et factum eſt in menſe Caſleu, anno viceſimo, & ego eram in Suſis caſtro. Et venit Hanani vnus de fratribus me-

is,

is, ipſe, & filij Iuda: & interogaui eos de Iudæis, qui remanſerant & ſupererant de captiuitate, & Ieruſalem. Et dixerũt mihi: Qui remanſerũt, & derelicti ſunt de captiuitate ibi in prouincia, in afflictiõe magna ſunt, et in opprobrio: & murus Ieruſalem diſſipatus eſt, & portæ eius combuſtæ ſunt igni. Cumq; audiſſem verba huiuſmodi, ſedi, & fleui, & luxi diebus multis, & ieiunabam, & orabam ante faciem Dei cæli. Et dixi: Quæſo Domine Deus cęli fortis, magne atque terribilis, qui cuſtodis pactum & miſericordiam cum his qui te diligunt, & cuſtodiunt mandata tua, &c.

IOELIS ſecundo. Nunc ergò dicit Dominus: Conuertimini ad me in toto corde veſtro, in ieiunio, & in fletu, & in planctu. Et ſcindite corda veſtra, & nõ veſtimenta veſtra: & conuertimini ad Dominũ Deum veſtrum: quia benignus & miſericors eſt, patiẽs & multæ miſericordiæ, & præſtabilis ſuper malitia. Quis ſcit, ſi conuertatur, & ignoſcat, & relinquat poſt ſe benedictionem, ſacrificium & libamen Domino Deo noſtro? Canite tuba in Sion, ſanctificate ieiunium, vocate cœtum, congregate populum, ſanctificate Eccleſiam, coadunate ſenes: congregate paruulos, & ſugentes vbera: egrediatur ſponſus de cubili ſuo, & ſpõſa de thalamo ſuo. Inter veſtibulum & altare plorabũt ſacerdotes miniſtri Domini, & dicent, Parce Domine, parce populo tuo: & nè des hæreditatem tuam in opprobrium, vt dominentur eis nationes. Quarè dicunt in populis, Vbi eſt DEVS eorum? Zelatus eſt Dominus terram ſuam, & pepercit populo ſuo. Et reſpondit Dominus, & dixit populo ſuo: Eccè ego mittam vobis frumentum, & vinum, & oleum, & replebimini eis: & non dabo vos vltrà opprobrium in gentibus, &c.

ET capite primo: Sanctificate ieiunium, vocate cœtum,

congregate ſenes, omnes habitatores terræ in domum Dei veſtri: et clamate ad Dominum.

DANIELIS nono: Et poſui faciem meam ad Dominum Deum meum rogare et deprecari in ieiunijs, ſacco et cinere. Et oraui Dominum DEVM meum, et confeſſus ſum, et dixi: Obſecro Domine Deus magne et terribilis, cuſtodiens pactum et miſericordiam diligentibus te, et cuſtodientibus mandata tua, etc. Adhuc me loquente in oratione, eccè vir Gabriel, quem videram in viſione à principio, citò volans tetigit me in tempore ſacrificij veſpertini. Et docuit me, et locutus eſt mihi, dixitq́; : Daniel, nunc egreſſus ſum vt docerem te, et intelligeres. Ab exordio precum tuarum egreſſus eſt ſermo: Ego autem véni vt indicarem tibi, quia vir deſideriorum es: tu autem animaduerte ſermonem, & intellige viſiōem. Septuaginta hebdomades abbreuiatæ ſunt ſuper populum tuum & ſuper vrbem ſanctam tuam, vt conſummetur præuaricatio, &c.

ET capite decimo: In diebus illis ego Daniel lugebam triúm hebdomadarum diebus, panem deſiderabilem non comedi, et caro et vinum non introiërunt in os meum, ſed neque vnguento vnctus ſum: donèc complerentur trium hebdomadarum dies. Die autem viceſima, &cæ. Et eccè manus tetigit me, & erexit me ſuper genua mea, & ſuper articulos manuum mearum. Et dixit ad me : Daniel, vir deſideriorum, intellige verba quæ ego loquor ad te, & ſta in gradu tuo: nunc enim ſum miſſus ad te. Cumq́ue dixiſſet mihi ſermonem iſtum, ſteti tremens. Et ait ad me : Noli metuere Daniel, quia ex die primo quo poſuiſti cor tuum ad intelligendum, vt te affligeres in conſpectu Dei tui, exaudita ſunt verba tua: & ego véni propter ſermones tuos. Véni autem

tem, vt docerem te, quæ ventura ſunt populo tuo in nouiſſimis diebus, quoniam adhuc viſio in dies.

IONAE tertio: Et ſurrexit Ionas, & abijt in Niniuen iuxta verbum Domini: & Niniue erat ciuitas magna itinere trium dierum. Et cœpit Ionas introire ciuitatem itinere diei vnius: & clamauit & dixit: Adhuc quadraginta dies, & Niniue ſubuertetur. Et crediderunt viri Niniuitæ in Deũ, & prædicauerunt ieiunium, & veſtiti ſunt ſaccis à maiore vſque ad minorem. Et peruenit verbum ad regem Niniue: & ſurrexit de ſolio ſuo, & abiecit veſtimentum ſuum à ſe, & indutus eſt ſacco, & ſedit in cinere. Et clamauit, & dixit in Niniue ex ore regis & principum eius, dicens: Homines, & iumenta, & boues, & pecora non guſtent quicquã, nec paſcantur, & aquam non bibant. Et operiantur ſaccis homines & iumenta, & clament ad Dominum in fortitudine: & conuertatur vir à via ſua mala, & ab iniquitate quæ eſt in manibus eorum. Quis ſcit, ſi conuertatur et ignoſcat Deus, et reuertatur à furore iræ ſuæ, & non peribimus? Et vidit DEVS opera eorum, quia conuerſi ſunt de via ſua mala, et miſertus eſt DEVS ſuper malitia, quam locutus fuerat vt faceret eis, et non fecit.

TERTII Regum decimonono: Proiecitq; ſe (Elias) et obdormiuit in vmbra Iuniperi: et eccè angelus DOMINI tetigit eum, et dixit illi: Surge et comede. Reſpexit, et eccè ad caput ſuum ſubcineritius panis, et vas aquę: comedit ergò et bibit: et rursùm obdormiuit. Reuerſusq; eſt angelus DOMINI ſecundò, et tetigit eum, dixitq; illi: Surge, comede. grandis enim tibi reſtat via. Qui cùm ſurrexiſſet, comedit et bibit: et ambulauit in fortitudine cibi illius quadraginta diebus et quadraginta noctibus, vſque ad montem DEI Horeb.

Exodi vigeſimoquarto: Cumque aſcendiſſet Moyſes, operuit nubes montem, et habitauit gloria Domini ſuper Sinai, tegens eum nube ſex diebus: ſeptimo autē die vocauit eum de medio caliginis. Erat autem ſpecies gloriæ Domini, quaſi ignis ardens ſuper verticem montis in conſpectu filiorum Iſrael. Ingreſſusq; Moyſes medium nebulæ, aſcendit in montem: et fuit ibi quadraginta diebus, et quadraginta noctibus.

Et capite trigeſimoquarto: Dixitq; Dominus ad Moyſen: Scribe tibi verba hæc, quibus et tecum et cum Iſrael pepigi fœdus. Fuit ergò ibi cum Domino quadraginta dies et quadraginta noctes: panem non comedit, et aquam non bibit, et ſcripſit in tabulis verba fœderis decem.

Devteronomii nonò: Nam et in Horeb prouocâſti eum, et iratus delere te voluit, quandò aſcendi in montē, vt acciperem tabulas lapideas pacti quod pepigit vobiſcum Deus: et perſeueraui in monte quadraginta diebus ac noctibus, panem non comedens, et aquam non bibens. Deditq; mihi Dominus duas tabulas lapideas ſcriptas digito Dei, continētes omnia verba quę vobis locutus eſt in mōte de medio ignis, quandò concio populi congregata eſt. Cumq; tranſiſſent quadraginta dies, et totidem noctes, dedit mihi Dominus duas tabulas lapideas, tabulas fœderis. Cumq; de monte ardente deſcēderem, et duas tabulas fœderis vtraq; tenerem manu, vidiſſemq; vos peccâſſe Domino Deo veſtro, et feciſſe vobis vitulum conflatilem, ac deſeruïſſe velociter viam eius quam vobis oſtenderat: proieci tabulas de manibus meis, confregiq; eas in conſpectu veſtro. Et prócidi ante Dominum ſicut priùs, quadraginta diebus et noctibus panem non comedens, et aquam non bibens, propter omnia peccata veſtra quæ geſſiſtis contra Domi-

minum, et eum ad iracundiam prouocâſtis: timui enim indignationem et iram illius, qua aduersùm vos concitatus, delere vos voluit. Et exaudiuit me DOMINUS etiam hac vice.

MATTHAEI quarto: Et cùm ieiunâſſet quadraginta diebus et quadraginta noctibus, poſteà eſurijt.

LVCAE quarto: Ieſus autē plenus ſpiritu ſancto, regreſſus eſt à Iordane, & agebatur in ſpiritu in deſerto, diebus quadraginta, & tentabatur à diabolo. Et nihil manducauit in diebus illis: & conſummatis illis, eſurijt.

MATTHAEI decimoſeptimo: Tunc acceſſerunt diſcipuli ad IESVM ſecretò, & dixerunt: Quarè nos non potuimus eijcere illum? Dixit illis IESVS: Propter incredulitatem veſtram. Amen quippe dico vobis, ſi habueritis fidē ſicut granum ſinapis, dicetis monti huic, tranſi hinc illuc: & tranſibit, & nihil impoſſibile erit vobis. Hoc autē genus non eijcitur niſì per orationem & ieiunium.

MARCI nono: Et cùm introîſſet in domum, diſcipuli eius ſecretò interrogabant eum. Quarè nos non potuimus eijcere eum? Et dixit illis: Hoc genus in nullo poteſt exire, niſì in oratione & ieiunio.

POSTERIORIS ad Corinthios vndecimo: Ter virgis cæſus ſum, ſemèl lapidatus ſum, ter naufragium feci, nocte & die in * profundum maris fui, in itineribus ſępè, periculis fluminum, &c. in labore & ærumna, in vigilijs multis, in fame & ſiti, in ieiunijs multis, in frigore & nuditate.

* profundo

PSALMO centeſimo primo: Quia cinerem tanquàm panem manducabam, & potum meum cum fletu miſcebam.

ET trigeſimoquarto, vt in textu.

LVCAE quinto: Quibus ipſe ait: Nunquid poteſtis filios ſponſi, dum cum illis eſt ſponſus, facere ieiunare? Venient

nient autem dies: & cùm ablatus fuerit ab illis ſponſus, tunc ieiunabunt in illis diebus.

Marci ſecundo: Venient autem dies cùm auferetur ab eis ſponſus: & tunc ieiunabunt in illis diebus.

Matthaei nono: Et ait illis Iesvs: Nunquid poſſunt filij ſponſi lugere quandiù cum illis eſt ſponſus? Venient autem dies cùm auferetur ab eis ſponſus: & tunc ieiunabunt.

Actorvm decimotertio: Erant autem in Eccleſia, quæ erat Antiochiæ, prophetæ & doctores, in quibus Barnabas, & Simon q vocabatur Niger, & Lucius Cyrenenſis, & Manahen qui erat Herodis Tetrarchæ collactaneus, & Saulus. Miniſtrantibus autem illis Domino & ieiunantibus, dixit Spiritus ſanctus: Segregate mihi Saulum & Barnabam in opus, ad quod aſſumpſi eos. Tunc ieiunantes & orantes, imponentesq; eis manus, dimiſerunt illos. Et ipſi quidem miſſi à ſpiritu ſancto, abiêrunt Seleuciam, & indè nauigauerunt Cyprum.

Et capite decimoquarto: Circundantibus autem eum diſcipulis, ſurgens intrauit ciuitatem, & poſtera die profectus eſt cum Barnaba in Derben. Cumq; euangelizâſſent ciuitati illi, & docuiſſent multos, reuerſi ſunt Lyſtram & Iconium, & Antiochiam, confirmantes animas diſcipulorum, exhortantesq; vt permanerent in fide, & quoniam per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei. Et cùm conſtituiſſent illis per ſingulas eccleſias presbyteros, & orâſſent cum ieiunationibus, commendauerunt eos Domino in quem crediderunt.

Posterioris ad Corinthios ſexto, vt in textu.

Lvcae ſecundo: Et erat Anna prophetiſſa, filia Phanuel, de tribu Aſer. Hæc proceſſerat in diebus multis, & vixerat

rat cum viro ſuo annis ſeptem à virginitate ſua. Et hæc vidua vſque ad annos octogintaquatuor: quæ non diſcedebat de templo, ieiunijs & obſecrationibus ſeruiens nocte ac die.

MATTHAEI ſexto: Attendite nè iuſtitiam veſtram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis: alioquin mercedem non habebitis apud patrem veſtrum qui in cęlis eſt. Cùm autem ieiunatis nolite fieri ſicut hypocritę triſtes, exterminant enim facies ſuas, vt pareant hominibus ieiunantes. Amen dico vobis quia receperunt mercedē ſuam. Tu autem cùm ieiunas, vnge caput tuum, & faciem tuam laua: nè videaris hominibus ieiunans, ſed patri tuo q eſt in abſcōdito: & pater tuus qui videt in abſcondito, reddet tibi.

TOBIAE tertio: Eadem itaque die contigit vt Sara filia Raguelis in Rages ciuitate Medorū, & ipſa audiret improperium ab vna ex ancillis patris ſui, quoniam tradita fuerat ſeptem viris, & dæmonium nomine Aſmodæus occiderat eos, mox vt ingreſſi fuiſſent ad eam. Ergò cùm pro culpa ſua increparet puellam, reſpondit ei, dicens: Ampliùs ex te non videamus filium aut filiam ſuper terram, interfectrix virorum tuorum. Nunquid & occidere me vis, ſicut iam occidiſti ſeptem viros? Ad hanc vocem perrexit in ſuperius cubiculum domus ſuæ: & tribus diebus & tribus noctibus nō manducauit, neq; bibit: ſed in oratione perſiſtens cum lachrymis, deprecabatur Deum, vt ab ipſo improperio liberaret eam.

IVDITH quarto: Et fecerunt filij Iſrael ſecūdùm quod conſtituerat eis ſacerdos Domini Eliachim. Et clamauit oīs populus ad Dominum inſtantia magna, & humiliauerunt animas ſuas in ieiunijs et orationibus, ipſi et mulieres eorum. Et induerunt ſe ſacerdotes cilicijs, et infantes proſtra-

uerunt cõtra faciẽ templi Dñi, & altare Dñi operuerũt cilicio: Et clamauerũt ad Dñm Deũ Iſrael vnanimiter, nè darẽtur in prædã infantes eorũ, & vxores eorum in diuiſionem, & ciuitates eorũ in exterminiũ, & ſancta eorũ in pollutionem, & fierent in opprobrium Gentibus. Tunc Eliachim ſacerdos Domini magnus circuiuit omnem Iſrael, allocutusque eſt eos, dicens: Scitote quoniam exaudiet Dominus preces veſtras, ſi manentes permanſeritis in ieiunijs & orationibus in conſpectu Domini. Memores eſtote Moyſi ſerui Domini, quia Amalec confidentem in virtute ſua, & in potentia ſua, & in exercitu ſuo, & in clypeis ſuis, et in curribus ſuis, et in equitibus ſuis, non ferro pugnãdo, ſed precibus ſanctis orando deiecit. ſic erunt vniuerſi hoſtes Iſrael, ſi perſeueraueritis in hoc opere quod cœpiſtis. Ad hanc igitur exhortationem eius deprecantes Dominum, permanebant in conſpectu Domini, ità vt etiam hi qui offerebãt Domino holocauſta, præcincti cilicijs, offerrent ſacrificia Domino, et erat cinis ſupra capita eorum. Et ex toto corde ſuo omnes orabant DEVM, vt viſitaret populum ſuum Iſraël.

Et capite octauo: Erat Iudith relicta eius vidua iam annis tribus et menſibus ſex. Et in ſuperioribus domûs ſuæ fecit ſibi ſecretum cubiculum, in quo cum puellis ſuis clauſa morabatur: et habens ſuper lumbos ſuos cilicium, ieiunabat omnibus diebus vitæ ſuę, præter Sabbata, et Neomenias, et feſta domus Iſrael.

Esther quarto: Quæ cùm audiſſet Mardochæus, ſcidit veſtimenta ſua, et indutus eſt ſacco, ſpargens cinerem capiti: et in platea mediæ ciuitatis voce magna clamabat, oſtendens amaritudinem animi ſui, et hoc eiulatu vſq;
ad

ad fores palatij gradiens. Non enim erat licitum, indutum ſacco, aulá regis intrare. In omnibus quoq; prouincijs, oppidis ac locis, ad quæ crudele regis dogma peruenerat, planctus ingens erat apud Iudæos, ieiunium, vlulatus, & fletus, ſacco & cinere multis pro ſtratu vtentibus. Et paulò pòſt: Rurſumq; Eſther hæc Mardochæo verba mandauit: Vade, & congrega omnes Iudæos, quos in Suſan repereris, & orate pro me. Non comedatis, & non bibatis tribus diebus & tribus noctibus: & ego cum ancillis meis ſimiliter ieiunabo, & tunc ingrediar ad regem, contra legem faciens, non vocata, tradensque me morti & periculo. Iuit itaque Mardochæus, & fecit omnia quæ ei Eſther præceperat.

Et capite decimoquarto: Eſther quoquè regina confugit ad Dominum, pauens periculum quod imminebat. Cumque depoſuiſſet veſtes regias, fletibus & luctui apta indumenta ſuſcepit, & pro vnguentis varijs, cinere & ſtercore impleuit caput, & corpus ſuum humiliauit ieiunijs: omniaque loca, in quibus anteà lætari conſueuerat, criniũ laceratione compleuit. Et deprecabatur Dominum Deũ Iſrael, &c.

Ieremiae trigeſimoſexto: Et fecit Baruch filius Neriæ, iuxta omnia quæ præceperat ei Ieremias propheta, legens ex volumine ſermones Domini in domo Domini. Factum eſt autem in anno quinto Ioacim filij Ioſiæ regis Iuda, in menſe nono: prædicauerunt ieiunium in conſpectu Domini omni populo in Ieruſalem, & vniuerſæ multitudini quæ confluxerat de ciuitatibus Iuda in Ieruſalem. Legitq; Baruch ex volumine ſermones Ieremiæ in domo Domini in gazophylacio Gamariæ filij Saphan ſcribæ, in veſtibulo ſuperiori, in introitu portæ nouæ domus Domini, audiente omni populo.

Barvch primo: Et legit Baruch verba libri huius ad aures Iechoniæ filij Ioacim regis Iuda, & ad aures vniuerſi populi venientis ad librum: & ad aures potentium filiorum Regum, & ad aures presbyterorum, & ad aures populi, à minimo vſque ad maximum eorum omnium habitantium in Babylonia ad flumen Sodi Qui audientes, plorabant & ieiunabant, & orabant in conſpectu Domini.

Primi Machabæorum tertio: et congregatus eſt cõuentus, vt eſſent parati in prælium: & vt orarent & peterent miſericordiam & miſerationes. et Ieruſalem non habitabatur, ſed erat ſicut deſertum: non erat qui ingrederetur & egrederetur de natis eius: & ſanctum conculcabatur: & filij alienigenarum erant in arce, ibì erat habitatio gentium: & ablata eſt voluptas à Iacob, et defecit ibì tibia et cithara. et congregati ſunt, et venerunt in Maſpha contra Ieruſalem: quia locus orationis erat in Maſpha antè in Iſrael. et ieiunauerunt illa die, et induerunt ſe cilicijs, et cinerem impoſuerunt capiti ſuo: et diſciderunt veſtiménta ſua, et expanderunt libros legis, de quibus ſcrutabantur gentes ſimilitudinem ſimulacrorum ſuorum: et attulerunt ornamenta ſacerdotalia, et primitias, et decimas, et ſuſcitauerunt Nazaræos, qui impleuerant dies, et clamauerunt voce magna in cælum, dicentes: Quid faciemus iſtis, et quò eos ducemus? et ſancta tua conculcata ſunt, et contaminata ſunt, et ſacerdotes tui facti ſunt in luctum et in humilitatem: et eccè nationes conuenerunt aduersùm nos, vt nos diſperdant: tu ſcis quæ cogitant in nos. Quomodò poterimus ſubſiſtere ante faciem eorum, niſì tu Deus adiuues nos? et capite ſequenti: et exiêrunt de caſtris in prælium, et tuba cecinerunt hi qui erant cum Iuda. et congreſ-

ſi

ſi ſunt, & contritæ ſunt Gentes, & fugerunt in campum. Nouiſſimi autem omnes ceciderunt in gladio, et perſequuti ſunt eos vſque Gezeron, et vſque in campos Idumææ: & Azoti, & Iamniæ: & ceciderunt ex illis vſque ad tria millia virorum. Et reuerſus eſt Iudas, & exercitus eius, ſequens eum.

SECVNDI Machabæorum decimotertio: Sed rex (Antiochus) mente effrenatus veniebat, nequiorem ſe patre ſuo Iudæis oſtenſurus. Quibus Iudas cognitis, præcepit populo, vt die ac nocte Dominum inuocarent, quô ſicut ſemper, & nunc adiunaret eos: quippe qui lege & patria, ſanctoque templo priuari vererentur, ac populum, qui nupèr paululùm reſpiráſſet, nè ſineret blaſphemis rursùs nationibus ſubdi. Omnibus itaque ſimul id facientibus, et petentibus à Domino miſericordiam cum fletu et ieiunijs, per triduum continuum proſtratis, hortatus eſt eos Iudas, vt ſe præpararent. Ipſe verò cùm ſenioribus cogitauit priùs quàm rex admoueret exercitum ad Iudæam, et obtineret ciuitatem: exire, et Domini iudicio committere exitum rei. Dans itaque poteſtatem omnium DEO mundi creatori, et hortatus ſuos vt fortiter demicarent, et vſque ad mortem pro legibus, templo, ciuitate, patria, et ciuibus ſtarent: circa Modin exercitum conſtituit. Et dato ſigno ſuis DEI victoriæ, iuuenibus fortiſſimis electis, nocte aggreſſus aulam regiam, in caſtris interfecit viros quatuor millia, et maximum elephantorum cum his qui ſuperpoſiti fuerant. ſummoque metu ac perturbatione hoſtium caſtra repleuerunt, rebusq; proſperè geſtis abiêrunt.

PATRES.

1 GREGORIVS homilia decimaſexta in Euangelia: Per Iohelem dicitur: Sanctificate ieiunium. Ieiunium quippe ſanctificare, eſt adiunctis bonis alijs, dignam Deo abſtinentiã carnis oſtendere. Ioel 2. Ieiuniũ quomodò ſanctificatur.

dere. Ceſſet ira, ſopiantur iurgia. Incaſsùm enim caro atteritur, ſi à prauis ſuis voluptatibus animus non refrenatur.

2 MAXIMVS homilia prima de ieiunio Quadrageſimæ: Ieiunia noſtra religioſis ſanctificemus obſequijs. Quid autem eſt aliud, ſanctificare ieiunium, niſi ieiunij cauſa ſancta velle, iuſta facere, iniqua vitare? Sanctificat ille ieiunium, cuius cor adulatio potentum, amicorum parentumq́ gratia, cliẽtum etiam parua magnáve munuſcula, à recti tramite non auertunt. Sanctificat ieiunium ſuum, cuius iuſtitia precio non vileſcit. Sanctificat ille ieiunium, qui flammas ſæuientis iracundiæ, manſuetæ mentis placabilitate reſtinguit. Sanctificat ieiunium, qui laſciuientes oculos, turpi ab adſpectu habenis caſtitatis auertit. Sanctificat ieiunium, qui conuiciorum iacula, ſcuto patientiæ repercuſſa, diſpergit. Sanctificat ieiunium, qui litigantium tumultus pacifici ſanitate ſermonis, & linguæ prudentioris arte compeſcit. Sanctificat ieiunium, qui conſurgentes in ſemetipſo vanarum cogitationum ſpinas, euangelico ſulcante vomere, velut quidam pectoris ſui arator excídit. Sanctificat ieiunium, qui inopias egenorum pro quantitate ſubſtantiæ ſuæ, miſerantis manus humanitate ſolatur. Adprimè ſanctificat ille ieiunium, qui per omnia præceptis diuinæ legis intentus, diabolica à corde ſuo reſpuit tentamenta. Et ideò, fratres chariſsimi, ſi volumus DEO placita exhibere ieiunia, ſimus in fide fortes, in iudicijs iuſti, in amicitia fideles, in iniurijs patientes, in cõtentionibus moderati, refugientes turpiloquia, aduersùs iniqua conſtantes, in cõuiuijs ſobrij, in voluptatibus continentes, in charitate ſimplices, inter ſubdolos cauti, condolentes triſtibus, contumacibus reſiſtentes, in ſuſpicionibus parci, inter maliloquos taciti, inter humiles coæquales. Si huiuſmodi virtutibus noſtra voluërimus ſanctificare ieiunia: tribuente Domino, ad feſtiuitatem Paſchalis gratiæ, & ad gaudia cæleſtium promiſsionum indubitata fiducia, & cõſcientia lætiore veniemus.

Sanctificare ieiunium.

3 AVGVSTINVS ſermone ſexageſimo, ſexageſimoſecundo, & ſexageſimonono de tempore, vt ſuprà quæſtione præcedenti, D 15.

4 ET ſermone ducenteſimo trigeſimo de tempore: Aduersùs dæmonum nequitiam, quæ nobis Dominus arma oſtendit, debemus vtiquè retinere. Hoc, ait, genus in nullo eijcitur, niſi oratione & ieiunio. Hæc cùm plena fide exercentur, pietas eſt. Pietas autem ad omnia vtilis eſt,* profeſsionem habens vitę pręſentis & futurę. In-

Matth. 17. 1. Tim. 4.

*promiſſionem

Inſpiciamus ergò vtiliter orationis fructus & ieiunij,quia ipſa ſunt arma aduersùs improbas cogitationes. Ieiunium purgat mentem, ſubleuat ſenſum, carnem ſpiritui ſubijcit. Ieiunium cor facit contribulatum & humiliatum,quod Deus non ſpernit.Ieiunium concupiſcentiæ nebulas diſpergit, libidinum ardores extinguit, caſtitatis verum lumen accendit.Ieiunium verboſitatem non amat,diuitias ſuperfluitatem iudicat, ſuperbiam ſpernit,humilitatem cõmendat, præſtat homini ſeipſum intelligere,quod eſt infirmum & fragile,atque dum ità ſe intelligit imbecillem, aptiorem virtutem Dei adiutorem quærit & accipit.Quęrit autem per frequentes orationes & obſecrationes.

Ieiunij vis.

Pſalm 50.

5 BERNARDVS ſermone quarto in quadrageſima, vt ſuprà quæſtione præcedenti, D 17.

6 HIERONYMVS in caput ſextum Danielis, ſuper ea verba: Et abijt rex in domum ſuam,& dormiuit incœnatus.Quanta regis beneuolentia, vt cibum nec die nec nocte caperet,ſomnum oculis non concederet, ſed cum periclitante propheta ipſe penderet affectu.Si autem rex neſciens Deum,hoc facit pro altero,quem vult de diſcrimine liberari:quanto magìs nos pro peccatis proprijs inedia & vigilijs debemus Deum ad clementiam flectere?

Dan. 6.

Pro peccatis propriis inedia &c. Deus ad clementiã flectendus.

7 IDEM libro ſecundo aduersùs Iouinianum,vt in textu,& ſuprà quæſtione præcedenti, C 1.

8 AVGVSTINVS ſermone ſexageſimoquinto de tempore,vt ſuprà quæſtione præcedenti, D 15.

9 CHRYSOSTOMVS in homilia de Iona propheta: Ebrietas & luxuria ſtantem euerterunt ciuitatem.commotam,ieiunium ſolidauit. Cum ieiunio Daniel in lacum leonum ingreſſus eſt. Et paulopòſt: Mirare igitur ieiunium,& illud cũ omni auiditate tuis amplexibus feſtina ſuſcipere. Quandò enim & in flamma prodeſt, & in lacu leonum ſubuenit, & ſpiritus propulſat immundos, & diuinam ſententiam mitigare nouit, & ad libertatem reuocare conſueuit:quis huius inſaniæ reperitur, qui velit ieiunij tantorum bonorum materiam declinare? Sed dicis:corporibus exindè generatur infirmitas.Sed quantum exterior conteritur, tantum interior renouatur de die in diem. Immò ſi diligenter ſcrutari volueris, inuenies ieiunio corpora validiùs roborari. Et ſi meum ſermonem reſpuis,medicorum te doceat diſciplina : qui parcitatem ſalutis nominarit matrem. Nam pedum dolores, capitis vertiginem, ſubitaneas mortes, &c.quibus febris atque languores corporis

Ionæ 3.

Dan 6 & 14.

Ieiunij fructus.

Matth 17.

Ionæ 3.

2 Cor 4.

Ieiunio non animã tãtùm, ſed etiã corpora roborari.

Ex medicorũ euã ſẽtẽtia.

ris comparantur, ex luxurijs atque voluptatibus aiunt generari, & tanquàm de fonte noxio riuos ad corporum læſionem, & ad animarum perturbationem commeare teſtantur.

VII

Quid eſt oratio?

A Eſt[a] pius noſtræ mentis in Deum affectus, quo petuntur fideliter, quæcunque ſunt nobis aut alijs ſalutaria: quo diuinam quoquè gratiam & virtutem celebramus, aut qualicunque ratione coram ſumma & æterna illa maieſtate nos [b] deuotos teſtamur: Vt huc ſpectet non ſolùm precatio, ſed etiam [c] adoratio, [d] oblatio ſeu ſacrificium, [e] inuocatio, [f] laudatio, [g] gratiarum actio.

B [h] Modum autem precandi & formulam ſingularem CHRISTVS [a] præſcripſit, ſicut ſuprà declarauimus. Et nullum eſt ſanè opus magìs in ſcriptura [b] commendatum, nullum pijs ſanctiſque hominibus familiarius, nullum quod à pluribus & ſæpiùs, & diligentiùs, magiſque neceſſariò in hac vita ſit exercendũ: atquè

a Damaſc. lib 3. orthod fidei cap. 24 Auguſtin. lib 2. de ſerm. Domini in monte, cap. 7. & ſerm 230. de temp. Baſil. in Iulittam martyrem. Chryſoſtom. homil. 30. in Geneſ. Nyſſenus in libro de oratione.

b Exod. 35. c d 2. Paralip. 29. g

c Matth 4. b

d Malach 1 c Eſaiæ 56 c Ioann. 4. c

e Roman. 10 c

f Pſalm. 17. a 145 a

g Eſaiæ 56 c 1. Timot. 2. a Auguſtin. epiſtol. 59 ad Paulinum.

h Aug tract 73. in Euág. Ioã. Baſil. c. 2. conſt monaſt Ber. ſer. 4 & 5 in quadrag. & in ſerm de 4. modis orandi.

a Matth. 6. b Lucæ 11 a Vide ſuprà de oratione Dominica.

b Pſalm. 140 a Tob. 12, c Actor. 10. a Exodi 32 c Pſalm. 105 d Ierem. 7 c 27. d & ibidèm Hieron. Item epiſtol. 12. ad Gaudentium.

atquè precatio. Verè dictum illud, [c] *Oratio humiliantis ſe, nubes penetrabit.* Item, [d] *Oportet ſemper orare*, ardenti ſcilicet cordis affectu, & citra hypocriſim, & abſque laudis [e] humanæ reſpectu, hoc eſt, in [f] ſpiritu & veritate.

C Interim orantes,[g] externũ corporis geſtum & habitum, ritusq́ue nonnullos adhibent ſæpè. Et rectè quidem, vt exempla ſcripturæ commonſtrant. Nam & Chriſtus Dominus, nunc [h] ſubleuatis in cælum oculis, nunc [a] elata voce, nũc in terram [b] proſtratus Patrem orauit. Tum [c] Danielis ac [d] Niniuitarum precatio, quia non ſine ieiunijs, ſacco & cinere inſtituta fuit, magìs commẽdatur. Nec fruſtrà de Publicano [e] dictum eſt, quòd humili facie, depreſſis oculis, pectorisq́ue tunſione ſuam in templo precatiõem inſtruxit. Quæ quidem licèt externa videantur, & ab impijs etiam fieri ac oſtentari queant, tamen hactenùs laudem illa merentur, quatenùs &

v piè

c Eccl 35. d Pſal. 101. c 36. a Iudith. 9. d

d Lucæ 18. a Eccl 18 c 1. Theſſal. 5. e

e Matth. 6. a

f Iohann. 4. e

g Tertul in apologetico aduerſus gentes cap. 30. Aug. in lib. de cura pro mortuis gerenda, cap. 5. Hiero aduerſùs Luciferianos. & in vita Pauli eremitæ. Item de viris illuſt. in Iacobo.

h Iohann. 17 a 11. e

a Matth. 27. e Lucæ 23. f

b Matth. 26. d Marc. 14. d Lucæ 22. e

c Daniel 9 a

d Ionæ 3. c d Iudith. 4. b c d 9. a 1. Mach. 3. f

e Luc. 18. c Exo. 9. f g 17. c Deut. 9. c d Num. 20. a Pſal 87 b 140 a 2 Para 6, b 29. f 3. Reg 8. f Daniel. 6. c 1 Eſdræ 9 b Matt 2. b Act. 7. g 9. g 20 g 21. a Ep. 3. e 1. Cor. 11. a Damaſc. li. 4 orthod fidei c. 13. De certis orãdi temporib. videatur Augu. hæreſi 57 Beda in cap 18. Luc. Anſel in ca 5 epiſt 1 ad Theſſal. Clemẽs conſtitut. Apoſt lib 8. ca 40. Tertul. in apologetico ca 2. Cypr. de orat. dom. Athan de virgin. Baſil. ſer. 1. de inſtit monach. & c. 37. in regulis lõgiorib Chryſ. hõ 59. ad pop. Hier. in cap 6 Dan. & ad Euſtoch Concil. Aquiſgran. ca. 126 & ſeq. Pſal. 117. 5 a 54 c Daniel 6. c Actor. 3. a 10. b 16. e

piè corpus exercent, rediguntq; in obſequiũ creatoris, & animum excitant, fulciunt ac promouent in cultu interiore. Præterea ſunt hæc teſtimonia quædam fidei, humilitatis atque pietatis non negligenda, vt quæ nõ ſolùm ſpectanti proximo, ſed etiam Eccleſię adferunt ædificationem.

SCRIPTVRAE.

A Exodi trigeſimoquinto: Egreſſaque omnis multitudo filiorum Iſrael de conſpectu Moyſi, obtulerunt mẽte promptiſſima atque deuota primitias Domino, ad faciendum opus tabernaculi teſtimonij. Quicquid ad cultum & ad veſtes ſanctas neceſſarium erat, &c. Et paulopòſt: Omnes viri & mulieres mente deuota obtulerunt donaria, vt fierẽt opera quæ iuſſerat Dominus per manum Moyſi. Cuncti filij Iſrael voluntaria Domino dedicauerunt.

Secvndi Paralipomenon vigeſimonono: Ezechias autem etiam hæc addidit, Implêſtis manus veſtras Domino: accedite, & offerte victimas, & laudes in domo Domini. Obtulit ergò vniuerſa multitudo hoſtias, & laudes, et holocauſta mente deuota.

Matthaei quarto: Tunc dicit ei Ieſus: Vade Satana: ſcriptum eſt enim, Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies.

Ioannis quarto: Dicit ei mulier: Domine, video quia Propheta es tu. Patres noſtri in monte hoc adorauerunt, & vos dicitis, quia Hieroſolymis eſt locus vbi adorare oportet. Dicit ei Ieſus: Mulier, crede mihi, quia veniet hora, quandò neq; in mõte hoc, neq; in Hieroſolymis adorabitis Patrem. Vos adoratis quod neſcitis: nos adoramus quod ſcimus: quia ſalus ex Iudæis eſt. Sed venit hora, & nunc eſt, quandò veri adora-

adoratores adorabunt Patrem in ſpiritu & veritate. Nam & Pater tales quærit, qui adorét eum. Spiritus eſt Deus, & eos qui adorant eum, in ſpiritu & veritate oportet adorare.

MALACHIAE primo: Ab ortu ſolis vſque ad Occaſum, magnum eſt nomé meum in Gentibus, & in omni loco ſacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda: quia magnum eſt nomen meum in Gentibus, dicit Dominus exercituum.

AD Romanos decimo: Non enim eſt diſtinctio Iudæi & Græci: nam idem Dominus omnium, diues in omnes qui inuocant illum. Omnis enim quicunque inuocauerit nomen Domini, ſaluus erit. Quomodò ergò inuocabunt, in quem non crediderunt? Aut quomodò credent ei, quem non audiêrunt? Quomodò autem audient ſine prædicante?

PSALMO decimoſeptimo: Laudãs inuocabo Dominum, & ab inimicis meis ſaluus ero.

ET pſalmo centeſimo quadrageſimoquinto: Lauda anima mea Dominum, laudabo Dñm in vita mea, pſallam Deo meo quandiù fuero.

ESAIAE quinquageſimoſexto: Adducam eos in montem ſanctum meum, et lętificabo eos in domo oratiõis meæ: holocauſta eorũ et victimę eorum placebunt mihi ſuper altari meo: qa domus mea, domus oratiõis vocabitu cũctis populis.

PRIORIS ad Timotheum ſecũdo: Obſecro igitur primùm omium fieri obſecrationes, orationes, poſtulationes, gratiarum actiones ꝓ omnibus hominibus, pro regibus & omnibus q in ſublimitate ſunt: vt quietam et tranquillam vitam agamus in omni pietate & caſtitate. hoc enim bonum eſt et acceptum coram ſaluatore noſtro Deo.

B MATTHAEI ſexto: Tu aũt cùm oraueris, intra in cubiculum tuum: & clauſo oſtio, ora patrem tuum in abſcondi-

to: & pater tuus qui videt in abſcōdito, reddet tibi. Orantes autem nolite multùm loqui, ſicut ethnici faciunt. Putant enim quòd in multiloquio ſuo exaudiantur. Nolite ergò aſſimilari eis: ſcit enim pater veſter quid opùs ſit vobis, antequàm petatis eum. Sic ergò vos orabitis: Pater noſter qui es in cælis, ſanctificetur nomē tuum. Adueniat regnum tuum. Fiat voluntas tua, ſicut in cælo, & in terra. Panem noſtrum ſuperſubſtantialem da nobis hodiè. Et dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Et nè nos inducas in tentationem. Sed libera nos à malo. Amen.

LVCAE vndecimo: Et factum eſt: cùm eſſet in quodam loco orans, vt ceſſauit, dixit vnus ex diſcipulis eius ad eum: Domine, doce nos orare, ſicut docuit & Iohannes diſcipulos ſuos. Et ait illis: Cùm oratis, dicite: Pater, ſanctificetur nomē tuum. Adueniat regnum tuum. Panem noſtrum quotidianum da nobis hodiè, & dimitte nobis peccata noſtra, ſiquidem & ipſi dimittimus omni debenti nobis. Et nè nos inducas in tentationem.

PSALMO centeſimo quadrageſimo: Dirigatur oratio mea ſicut incenſum in cōſpectu tuo: eleuatio manuum mearum ſacrificium veſpertinum.

TOBIAE duodecimo: Quandò orabas cum lachrymis, & ſepeliebas mortuos, & derelinquebas prandium tuum, & mortuos abſcondebas per diem in domo tua, & nocte ſepeliebas eos, ego obtuli orationem tuam Domino.

ACTORVM decimo: Vir autē quidam erat in Cæſarea, nomine Cornelius, centurio cohortis quæ dicitur Italica, religioſus, ac timens Deum cum omni domo ſua, faciens eleemoſynas multas plebi, & deprecans Deū ſemper: is vidit in viſu manifeſtè, quaſi hora diei nona, angelum Dei introëuntem

untem ad ſe, & dicentem ſibi, Corneli. At ille intuens eum, timore correptus, dixit: Quis es Domine? Dixit aũt illi: Orationes tuæ & eleemoſynæ tuæ aſcenderunt in memoriam in conſpectu Dei.

Exodi trigeſimoſecundo: Rurſumq́ue ait Dominus ad Moyſen: Cerno quòd populus iſte duræ ceruicis ſit: dimitte me, vt iraſcatur furor meus contra eos, & deleam eos, faciamq́; te in gentem magnam. Moyſes autem orabat Dominum Deum ſuum, dicens: Cur Domine iraſcitur furor tuus contra populum tuum, quem eduxiſti de terra Aegypti, in fortitudine magna, & in manu robuſta? &c. Placatusq́; eſt Dominus ne faceret malum quod locutus fuerat aduersùs populum ſuum.

Psalmo cẽteſimo quinto: Et dixit vt diſperderet eos, ſi non Moyſes electus eius ſtetiſſet in confractione in conſpectu eius.

Hieremiae ſeptimo: Tu ergò noli orare pro populo hoc, nec aſſumas pro eis laudem & orationem, & nõ obſiſtas mihi: quia non exaudiam te.

Et vigeſimoſeptimo: Et ſi prophetę ſunt, & eſt verbum Domini in eis, occurrant Domino exercituum, vt non veniant vaſa, quæ derelicta fuerant in domo Domini, & in domo regis Iuda & in Ieruſalem, in Babylonem.

Ecclesiastici trigeſimoquinto: Qui adorat Deũ in oblectatione, ſuſcipietur: & deprecatio illius vſque ad nubes propinquabit. Oratio humiliantis ſe, nubes penetrabit: & donèc propinquet, non cõſolabitur: & nõ diſcedet donèc Altiſſimus adſpiciat.

Psalmo centeſimo primo: Reſpexit in orationem humilium, & non ſpreuit precem eorum.

Et pſalmo trigeſimoſexto: Delectare in Domino, &

dabit tibi petitiones cordis tui. Reuela Domino viam tuã, & ſpera in eo: & ipſe faciet. Et educet quaſi lumen iuſtitiã tuam: & iudicium tuum tanquàm meridiem: ſubditus eſto Domino, & ora eum.

Ivdith nono: Nõ enim in multitudine eſt virtus tua Domine, neque in equorum viribus voluntas tua eſt, nec ſuperbi ab initio placuerunt tibi: ſed humilium & manſuetorum ſemper tibi placuit deprecatio. Deus cælorum, creator aquarum, & Dominus totius creaturæ, exaudi me miſeram deprecantem, & de tua miſericordia præſumentem.

Lvcae decimooctauo: Dicebat autem & parabolam ad illos, quoniam oportet ſemper orare, & non deficere.

Ecclesiastici decimooctauo: Nõ impediáris orare ſemper, & nè veteris vſque ad mortem iuſtificari: quoniam merces Dei manet in æternum. Ante orationem præpara animam tuã, & noli eſſe quaſi homo qui tentat Deũ.

Prioris ad Theſſalonicenſes quinto: Sine intermiſſione orate: In omnibus gratias agite: Hæc eſt enim voluntas Dei in Chriſto IESV in omnibus vobis.

Matthaei ſexto: Attendite nè iuſtitiam veſtram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis: alioquin mercedem non habebitis apud Patrem veſtrum qui in cælis eſt. Et cùm oratis, non eritis ſicut hypocritæ, qui amant in ſynagogis & in angulis platearum ſtantes orare, vt videantur ab hominibus: Amen dico vobis, receperunt mercedẽ ſuã. Tu autem cùm oraueris, intra in cubiculum tuum: & clauſo oſtio, ora patrem tuum in abſcondito: & pater tuus qui videt in abſcondito, reddet tibi.

Ioannis quarto, vt ſuprà.

C Ioannis decimoſeptimo: Hæc locutus eſt Iesvs:

&

& ſubleuatis oculis in cælum, dixit: Pater, venit hora, clarifica filium tuum, vt filius tuus clarificet te.

Et capite vndecimo IESVS autem eleuatis ſursùm oculis, dixit: Pater, gratias ago tibi quoniam audîſti me.

Matthaei vigeſimoſeptimo: Et circa horam nonam clamauit Iesvs voce magna, dicens: Eli, Eli, lammaſabacthani? hoc eſt, Deus meus, Deus meus, vt quid dereliquiſti me? Iesvs autem iterùm clamans voce magna, emiſit ſpiritum.

Lvcae vigeſimotertio: Et clamans voce magna Iesvs, ait: Pater in manus tuas commendo ſpiritum meum.

Matthaei vigeſimoſexto: Et progreſſus puſillùm, prócidit in faciem ſuam, orans & dicens: Pater mi, ſi poſſibile eſt, tranſeat à me calix iſte. Veruntamen non ſicut ego volo, ſed ſicut tu.

Marci decimoquarto: Et cùm proceſſiſſet paululùm, prócidit ſuper terram: & orabat, vt ſi fieri poſſet, tranſiret ab eo hora.

Lvcae vigeſimoſecundo: Et ipſe auulſus eſt ab eis, quantum iactus eſt lapidis: & poſitis genibus, orabat, dicens: Pater, ſi vis, transfer calicem iſtum à me. Veruntamen non mea voluntas, ſed tua fiat.

Danielis nono: Et poſui faciem meam ad Dominũ Deum meum, rogare & deprecari in ieiunijs, ſacco & cinere.

Ionae tertio: Et crediderunt viri Niniuitæ in Deum: & prædicauerunt ieiunium, & veſtiti ſunt ſaccis à maiore vſque ad minorem. Et peruenit verbum ad regem Niniue: & ſurrexit de ſolio ſuo, & abiecit veſtimentum ſuum à ſe, & indutus eſt ſacco, & ſedit in cinere. Et clamauit, & dixit in Niniue ex ore regis & principum eius, dicens: Homines

mines & iumenta, & boues, & pecora non guſtent quicquam, nec paſcantur, & aquam non bibant. Et operiantur ſaccis homines & iumenta, & clament ad Dominum in fortitudine, &c.

IVDITH quarto: Et clamauit omnis populus ad Dominum inſtantia magna, & humiliauerunt animas ſuas in ieiunijs & orationibus, ipſi & mulieres eorum. Et induerunt ſe ſacerdotes cilicijs, & infantes proſtrauerunt contra faciem templi Domini, & altare Domini operuerunt cilicio. Et clamauerunt ad Dominum Deum Iſrael vnanimiter, nè darentur in prædam infantes eorum, & vxores eorum in diuiſionem, & ciuitates eorum in exterminium, & ſancta eorum in pollutionem, & fierent in opprobriũ Gentibus. Tunc Eliachim ſacerdos Domini magnus circuiuit omnem Iſraël, allocutusque eſt eos, dicens: Scitote quoniam exaudiet Dominus preces veſtras, ſi manentes permãſeritis in ieiunijs & orationibus in conſpectu Domini. Memores eſtote Moyſi ſerui Domini, qui Amalec confidentẽ in virtute ſua, & in potentia ſua, & in exercitu ſuo, & in clypeis ſuis, & in curribus ſuis, et in equitibus ſuis, nõ ferro pugnando, ſed precibus ſanctis orando deiecit. Sic erũt vniuerſi hoſtes Iſrael, ſi pſeueraueritis in hoc opere quod cœpiſtis. Ad hanc igitur exhortationem eius deprecantes Dominum, permanebant in conſpectu Domini, ità vt etiam hi qui offerebant Domino holocauſta, præcincti cilicijs offerrent ſacrificia Domino, et erat cinis ſupra capita eorum. Et ex toto corde ſuo omnes orabant Deum, vt viſitaret populum ſuum Iſraël.

ET capite nono: Quibus aſcendentibus, Iudith ingreſſa eſt oratorium ſuum: et induens ſe cilicio, poſuit cinerem ſuper caput ſuum: et proſternens ſe Domino, clamabat ad Domi-

Dominum, dicens: Domine Deus patris mei Simeon, qui dediſti illi gladium in defenſionem alienigenarum, qui violatores extiterunt in coinquinatione ſua, & denudauerunt femur virginis in confuſionem, &c.

Primi Machabæorũ tertio: Et cõgregati ſunt, & venerunt in Maſpha, contra Ieruſalem: quia locus oratiõis erat in Maſpha antè in Iſrael. Et ieiunauerunt illa die, & induerũt ſe cilicijs, & cinerem impoſuerunt capiti ſuo: & diſciderũt veſtimenta ſua.

Lucae decimooctauo: Et publicanus à longè ſtans, nolebat nec oculos ad cælum leuare: ſed percutiebat pectus ſuum, dicens: Deus, propitius eſto mihi peccatori. Dico vobis, deſcendit hic iuſtificatus in domum ſuam ab illo: quia omnis qui ſe exaltat, humiliabitur: & qui ſe humiliat, exaltabitur.

Exodi nono: Orate Dominum, vt deſinant tonitrua Dei, & grando: vt dimittam vos, & nequaquàm hîc vltrà maneatis. Ait Moyſes: Cùm egreſſus fuero de vrbe, extendam palmas meas ad Dominum, & ceſſabunt tonitrua, & grando non erit: vt ſcias quia Domini eſt terra. Egreſſusque Moyſes à Pharaone ex vrbe, tetendit manus ad Dominum, & ceſſauerunt tonitrua & grando, nec vltrà ſtillauit pluuia ſuper terram.

Et capite decimoſeptimo: Fecit Ioſue vt locutus erat Moyſes, & pugnauit contra Amalec: Moyſes autẽ & Aaron & Hur aſcenderunt ſuper verticem collis. Cumq; leuaret Moyſes manus, vincebat Iſrael: ſin autem paululùm remiſiſſet, ſuperabat Amalec. Manus autem Moyſi erãt graues: ſumẽtes igitur lapidẽ, poſuerũt ſubter eum, in quo ſedit: Aaron autẽ & Hur ſuſtentabãt manus eius ex vtraq; parte. Et factum eſt vt manus illius nõ laſſarẽtur vſq; ad occaſum

ſolis. Fugauitq́; Ioſue Amalec, & populũ eius in ore gladij.

Devteronomii nono: Et prócidi ante Dominum ſicut priùs, quadraginta diebus & noctibus panem nõ comedens, & aquam non bibens, propter omnia peccata veſtra quæ geſſiſtis contra Dominum, & eum ad iracundiã ꝓuocâſtis. Et iacui coram Dño quadraginta diebus ac noctibus, quibus cum ſuppliciter deprecabar, nè deleret vos vt fuerat comminatus: & orans dixi, &c.

Nvmerorvm vigeſimo: Ingreſſusq́; Moyſes & Aaron, dimiſſa multitudine, in tabernaculum fœderis, corruerunt proni in terram, clamaueruntq́; ad Dominum, atque dixerunt: Domine Deus, audi clamorẽ huius populi, & aperi eis theſaurum tuum fontẽ aquæ viuæ, vt ſatiati, ceſſet murmuratio eorum. Et apparuit gloria Domini ſuper eos.

Psalmo octogeſimoſeptimo: Clamaui ad te Domine tota die: expandi ad te manus meas.

Et centeſimo quadrageſimo: Dirigatur oratio mea ſicut incenſum in conſpectu tuo: eleuatio manuum mearum ſacrificium veſpertinum.

Secvndi Paralipomenon ſexto: Stetit ergò coram altari Domini ex aduerſo vniuerſæ multitudinis Iſrael, & extendit manus ſuas. Siquidẽ fecerat Salomon baſim æneã, &c. ſtetitq́; ſup eam, & deincèps flexis genibus contra vniuerſam multitudinem Iſrael, & palmis in cælum leuatis, ait, Domine Deus &c.

Et capite vigeſimonono: Conſurgensq́; diluculo Ezechias rex, adunauit oẽs principes ciuitatis, & aſcendit in domũ Domini &c. Cumq́; finita eſſet oblatio, incuruatus eſt rex, & omnes qui erant cum eo, & adorauerunt.

Tertii Regum octauo: Factum eſt autem, cùm complêſſet Salomon orans Dominũ oẽm orationẽ, & deprecatio-

tionem hãc, ſurrexit de conſpectu altaris Dñi: vtrunq; enim genu in terram fixerat, & manus expanderat in cælum.

Danielis ſexto: Quod cùm Daniel comperiſſet, id eſt, conſtitutã legẽ, ingreſſus eſt domũ ſuã: & feneſtris apertis in cœnaculo ſuo, contra Ieruſalem tribus tẽporibus in die flectebat genua ſua, & adorabat, cõfitebaturque corã Deo ſuo, ſicut & antè facere conſueuerat.

Primi Eſdræ nono: Et in ſacrificio veſpertino ſurrexi de afflictiõe mea, & ſciſſo pallio & tunica, curuaui genua mea, & expandi manus meas ad Dominum meum.

Matthaei ſecundo: Et intrantes domum, inuenerũt puerũ cũ Maria matre eius, & ꝓcidentes, adorauerũt eum.

Actorvm ſeptimo: Et lapidabant Stephanũ inuocantem, & dicentẽ: Dñe Iesv, ſuſcipe ſpiritum meũ. Poſitis aũt genibus, clamauit voce magna, dicens: Domine, nè ſtatuas illis hoc peccatum.

Et capite nono: Eiectis aũt omnibus forâs, Petrus ponẽs genua orauit: & cõuerſus ad corpus, dixit: Tabitha, ſurge. At illa aperuit oculos ſuos: & viſo Petro, reſedit.

Et capite vigeſimo: Et cùm hæc dixiſſet (Paulus,) poſitis genibus ſuis, orauit cum omnibus illis.

Et vigeſimoprimo: Et expletis diebus profecti ibamus, deducentibus nos omnibus cum vxoribus & filijs vſq; forâs ciuitatem: & poſitis genibus in littore, orauimus.

Ad Epheſios tertio: Propter quod peto nè deficiatis in tribulatiõibus meis ꝓ vobis, q̃ eſt gloria veſtra. Huius rei gratia flecto genua mea ad Patrem Domini noſtri Ieſu Chriſti.

Prioris ad Corinthios vndecimo: Omnis vir orans aut prophetãs velato capite, deturpat caput ſuũ. Omnis aũt mulier orans aut ꝓphetans nõ velato capite, deturpat caput ſuum: vnũ enim eſt ac ſi decaluetur. Vos ipſi iudicate: decet

refectio eſt ieiuniorũ, aduocat gratiã Spiritus ſancti: Oratio duritiã cordis mollit, auſteritatem temperat, ieiunium dulcificat. Sicut enim ſine potu non eſt plena refectio, ſic & ieiunium ſine oratione non poteſt animam perfectè nutrire. Quid autem oratio, niſi aſcẽſio animæ de terreſtribus ad cæleſtia, inquiſitio ſupernorum, inuiſibilium deſiderium? Abeat diſſenſio ſecularium morum, quibus premitur mens humana quotidiè. Oratio coniunctio Spiritus ſancti, ſi tamen orationi intentus ſit animus: ſicut clamat Propheta, Sitiuit in te anima mea, quàm multipliciter tibi caro mea. Quid autem ſitiendum eſt, ſequitur: Vt videat virtutem: Credite mihi, ſi ad videndam plenam virtutem Dei, plenè ſitiant animæ humanæ ſubſtantiæ, nec faſtidio victa diſsimulet, replebitur adipe & pinguedine ſpiritali. Et ſitiens illam Dei viſitationem ſenſu proprio, cum fide clamabit: Adhæſit anima mea poſt te, ſuſcepit me dextera tua. Ieiunium inertiam tollit de anima, impedimenta carnalia aufert. Oratio verò perſeuerans iungit Deo, atque ità gaudens aſsiſtere ſe Domino gloriatur. Adhærens autem anima mea Domino, incipit ſecuritatẽ habere & libertatem, nec pauores ſuſtinet timoris. Suſcepta anima tanto patrocinio dexteræ Dei, quomodò poterit noceri ab aliqua poteſtate? Sicut ſcriptum eſt, quòd nemo illud rapit de manu patris, hoc præſtat ieiunium, hoc præſtat oratio.

Orationis vis & vtilitas. *Oratio qd ſit & quæ bona præſtet.* *Pſal. 62.* *Ioan. 10.*

4 BASILIVS Magnus homilia in martyrem Iulittam, quæ eſt quinta inter homilias variorum argumentorum: Oratio eſt boni cuiuſpiam petitio, quæ ad Deum à pijs effunditur. Sanè eiuſmodi petitionem neutiquàm ſtatuimus in ſola verborum præciſione. Ipſi enim credimus, Deo nihil opùs eſſe verbis, quibus commonefiat noſtræ petitiõis: magis verò dicimus eum perſpicacisſimè ſcire, quæ nobis nec petentibus etiam profutura ſint. Quid ergò, quod ipſi dicimus? Nimirùm, orationem non oportere nos plenè in ſyllabis conſtituere, quin potiùs ipſam ſuas vires pleniùs explicare, explereve in animæ orantis libera electione ac propoſito, ſimul & in actionibus, quæ per omnem vitam intento ſtudio perficiuntnr ad præſcriptũ virtutis, iuxta Paulum: Siue comeditis, ſiue bibitis, ſiue quid facitis, omnia ad gloriam Dei facite. Accumbens menſæ, ora: eſitans panem, largitori gratiam rependito. Suffulciens firmansq; infirmas corporis vires vino, eius fac memineris, qui hoc te dono impartiuit ad inferendam cordi tuo lætitiam, & ad multiplicium infirmitatum non mediocre ſolamen. Nulla tibi eſt ſumẽdi edulij neceſsitas? Caue, nè prætereat eius memoria,

Oratio qd ſit. *Oratio nõ ſolis verbis cõſtat ac perficitur.* *1 Cor 10. Coloſſ 3* *Orationis frequẽtatio ante refectionem.* *Eccl 31* *Prou 31.* *1 Tim. 5.*

cuius liberali beneficio ventrem expléſti. Tunicam indueris? gratias agito benigno datori. Amictus pallio? fac, in te augeſcat intentior erga DEVM charitas, qui integumenta gratuitò largitus eſt hyemi æſtatiq; accommodata, quibus & vita conſeruetur, & obueletur turpitudo. Tibi'ne dies expletus abijt? Illi referto gratiam, qui ſolem quidem nobis nihil tale commeritis indulſit diurnæ operationis miniſterium: ignem verò contulit illuſtrandæ nocti, vtiq; ſubſeruiat reliquis vitę commoditatibus. Ipſa rursùs nox alias ad orationem ſuggerere poſsit conciliare've occaſiones. Etenim ſi quandò in cælum ſuſpexeris, quum in eximiam ſiderum pulchritudinem oculorum aciem defixeris preſsiùs: horum viſibilium ſupplica Domino, vniuerſorum longè optimo artifici procide Deo, & cole eum qui cuncta hæc in ſapientia condidit. Sanè ad eum modum indiuulsè & continenter oraueris, non quidem ſi verbis modò orationem expleueris tuam: veriùs vbi omnis prorsùs vitæ tuæ ratio atque inſtitutum diuinæ te conformârit voluntati, ſic vt vita ipſa, dici & eſſe promereatur continens quædam & indiuulſa oratio.

Manè poſt ſomnũ in veſtiendo ſe. *Veſperi ante ſomnum.* *Ipſa nocte.* *Tota vita oratio quædam eſſe poteſt.*

5 CHRYSOSTOMVS homilia trigeſima in Geneſim: Magna arma ſunt preces, magna ſecuritas, magnus theſaurus, magnus portus, refugij locus, modò ſobrij & vndequaquè mente noſtra collecta, inimicoq; noſtræ ſalutis nullo aditu permiſſo, Dominum adeamus. Et paulò pòſt: Magnum bonum ſunt preces. Nam ſi homini quis loquatur virtute prædito, non paruum indè fructum percipiet: quantis bonis fruetur is, cui cum Deo colloquium fuerit? Oratio enim colloquium eſt cum Deo. Quod vt ſcias, audi prophetam dicentem: Iucundum ſit DEO eloquium meum, hoc eſt, ſermo meus appareat DEO. An non enim præſtare poteſt priuſquàm petamus? Verùm propter hoc differt & expectat, vt occaſionem accipiat, qua iuſtè nos ſua cura dignos faciat. Siue autem conſequamur quod petimus, ſiue nõ conſequamur, perſeueremus ſemper in oratione. Et non ſolùm gratias agamus ſi conſequamur, ſed etiam ſi repulſam paſsi fuerimus. Nam cùm Deus aliquid nobis denegat, non minus eſt quàm ſi conceſsiſſet. Neſcimus enim nos, quæ nobis conducant, ſicut ipſe nouit.

Orationis cõmendatio. *Oratio eſt colloquium cum Deo.* *Pſal 103.* *Cur deus differat ea dare quæ poſtulamus.* ☞ *Cùm denegat poſtulata, beneficium præſtat.*

6 GREGORIVS Nyſſenus in libro de oratiõe, circa principium: Et quid attinet ſingulatìm exponere, quibus rebus multipliciter, multiſq; modis peccatum humanæ vitæ commiſcetur: cuius peccati nulla alia cauſa eſt, quàm quòd ad ea, quæ in manibus

bus habent & ſtudioſè tractant negocia, diuinum etiam auxilium homines non ſimul adhibent & aſſumunt. Quòd ſi oratio negocium præceſſerit, peccatum aduersùs animam aditum non inueniet. Dei enim memoria in corde fixa atque fundata, irrita conſilia aduerſarij manent, iuſtitia ſeſe mediam, vbiquè controuerſijs interponente. Prohibet item agricolam à peccato, oratio in exiguo agri modo fructus multiplicans, nè poſteà ampliùs vnà cum plus habendi cupiditate, peccatum ingrediatur: ità viator, ità qui expeditionem vel nuptias parat: ità quicunq; animum ad aliquod negocium adiecit, ſi cum oratione quodlibet agat, proſpero atque felici ſucceſſu negociorum à peccando abducetur, nullo aduerſario animam ad vitium trahente. ſin autem relicto Deo, negocio totus intentus fuerit, omninò neceſsè eſt, vt à Deo remotus, cum aduerſario prorsùs verſetur. recedit autem à Deo, qui per oratiõem ſeſe Deo non coniungit. Ergò hoc priùs oratione docendi eſtis, quòd ſemper orare & non defatigari oporteat. Per orationem enim cum Deo eſſe contingit. At qui cum Deo eſt, ab aduerſario remotus eſt. Oratio pudicitiæ præſidium atque tutamen eſt, iræ moderatio, ſuperbiæ ſedatio atque repreſsio, iniuriarum tenacis memoriæ expurgatio: inuidiæ profligatio, iniuſtitiæ ſublatio, impietatis correctio. Oratio corporum robur eſt, abundantia domus, recta iuris ac legum in ciuitate conſtitutio, regni vires, belli trophæum, pacis ſecuritas, diſsidentium conciliatio, coniunctorum cõſeruatio. Oratio virginitatis ſigillum eſt, matrimonij fides, viatoribus ſcutum, dormitentium cuſtos, vigilantium fidutia, agricolarum fertilitas, nauigantium ſalus. Oratio reorum & cauſam dicentium patrona, nexorum ac vinctorum relaxatio atque ſolutio, fatigatorum requies, mœrentium conſolatio, gaudentium animi delectatio, lugentium ſolatium, nuptias contrahentium corona, natalitij feſti celebratio, morientium funus. Oratio, conuerſatio ſermocinatioq; cum Deo eſt: viſum effugientium contemplatio: eorum, quæ concupiſcuntur, certa fides: eiuſdem cum angelis honoris conditio, bonorũ progreſſus & incrementum: malorum ſubuerſio, peccatorum emendatio, præſentium fructus, futurorum repræſentatio. Oratio, Ionæ quidem cetum domum effecit: Ezechiam verò ex portis mortis ad vitam reduxit: tribus autem adoleſcentibus in ventum rorantem, flammam conuertit: Iſraelitis, aduersùs Amalechitas trophæum erexit, & centum octogintaquinque millia Aſſyriorum vna nocte gladio inuiſibili proſtrauit. Atq; ſexcenta præter

Oratiõis neglectio quàm multorũ malorũ cauſa, in rebus etiam tẽporalibus.

A Deo recedit qui orare negligit. Lucæ 18.

Oratiõis laus à fructu & vtilitate multiplici.

Oratio eſt cõuerſatio & collocutio cum Deo.

Ionæ 2. 4 Reg 20. Dan 3. Exod 17. 4. Reg. 19.

Quibus peractis, & participato tanto ſacramento, gratiarum actio cuncta concludit, quam in his etiam verbis vltimam commendauit Apoſtolus.

1 B AVGVSTINVS tractatu ſeptuageſimotertio in Ioannem: Magnam ſpem Dominus ſuis promiſit ſperantibus, dicens: Quia ego ad Patrem vado, & quodcunque petieritis in nomine meo, hoc faciam. Sic ergò perrexit ad Patrem, vt non relinqueret indigentes, ſed exaudiret petentes. Sed quid eſt, Quodcunque petieritis, cùm videamus plerunquè fideles eius petere, & non accipere? An fortè propterea quia malè petunt? Nam hoc exprobrauit Apoſtolus Iacobus, dicens: Petitis, & non accipitis, eò quòd malè petatis, vt in cõcupiſcentijs veſtris inſumatis. Malè ergò vſurus eo quod vult accipere, Deo potiùs miſerante non accipit. Proindè ſi hoc ab illo petitur, vndè homo lædatur exauditus, magìs metuendum eſt, nè, quod poſſet non dare propitius, det iratus. An non vidimus Iſraelitas malo ſuo impetràſſe, quod culpabili cõcupiſcentia petiêrunt? Concupíerant enim carnibus veſci, quibus pluebatur manna de cælo: faſtidiebant quippe quod habebant, & quod non habebant, impudenter petebant: quaſi non meliùs peterent, non vt cibus qui deerat, indecenti deſiderio prǽſtaretur, ſed vt ille qui aderat, ſanato faſtidio, ſumeretur. Quandò enim nos delectant mala, & non delectant bona, rogare debemus potiùs Deum, vt delectent bona, quàm vt concedantur mala. Et poſt pauca: Euigila igitur homo fidelis, & vigilanter audi quod illic poſitum eſt, in nomine meo. Ipſum enim quodcunque, non ait petieritis vtcunq; ſed in nomine meo. Qui promiſit ergò tam magnum beneficium, qui vocatur? vtiquè Chriſtus Ieſus. Chriſtus ſignificat regem, Ieſus ſignificat ſaluatorem. Non itaque nos ſaluos faciet quicunq; rex, ſed rex ſaluator: ac per hoc quodcunque petimus aduersùs vtilitatem ſalutis, nõ petimus in nomine ſaluatoris: & tamen ipſe ſaluator eſt, non ſolùm quandò facit quod petimus, verumetiam quandò non facit: quoniam quod videt peti contra ſalutem, non faciendo potiùs ſe exhibet ſaluatorem: nouit enim medicus, quid pro ſua, quid contra ſuam ſalutem poſcat ægrotus: & ideò contraria poſcentis non facit voluntatem, vt faciat ſanitatem: quapropter quandò volumus vt faciat quodcunq; petimus, non vtcunquè, ſed in nomine eius, hoc eſt, in nomine ſaluatoris, petamus. Non ergò contra noſtram ſalutem petamus: quod ſi fecerit, non vt ſaluator facit, quod eſt nomen eius, fidelibus eius. Eſt quippe impijs & damnator,

[Margin notes: Ioan. 14. — Cur orantes nõ ſemper exaudiantur. — Iacob 4. — Præſtat aliquandò non exaudiri. Num. 11. — Qui nõ petũt in nomine Ieſu, id eſt, ſaluatoris. — Nihil contra ſalutem poſtulandum.]

mnator, qui dignatur fidelibus eſſe ſaluator: Qui ergò credit in eũ, quodcunque petierit in eo nomine, quod eſt illis qui credunt in eum, hoc facit, quoniam hoc ſicut ſaluator facit. Si autẽ qui in eum credit, aliquid per ignorantiam contra ſuam ſalutem petit, non in nomine ſaluatoris petit, quia ſaluator ei non erit, ſi quod eius ſalutem impedit, fecerit. Vndè tunc expedit potiùs, vt non faciendo propter quod inuocatur, faciat quod vocatur. Propterea non ſolùm ſaluator, ſed etiã magiſter bonus, vt faciat quodcunque petierimus, in ipſa oratione quam nobis dedit, docuit quid petamus, vt etiam ſic intelligamus, non petere nos in nomine magiſtri, quod petimus præter regulam eius magiſterij. Sanè quædam quanuìs in nomine eius petamus, id eſt, ſecundùm ſaluatorem & ſecundùm magiſtrum petamus, non tunc quandò petimus facit, ſed tamen facit. Neque enim quia & illud petimus, vt veniat regnum DEI, propterea non facit quod petimus, quia non ſtatìm cum illo in æternitate regnamus: differtur enim quandò petimus, non negatur. Veruntamen orantes, tanquàm ſeminantes, non deficiamus: tempore enim proprio metemus. Et ſimul petamus, quandò benè petimus, vt non faciat quod non benè petimus, quia & ad hoc pertinet, quod in eadem oratione Dominica dicimus, Nè nos inferas in tentationem: neque enim parua eſt tentatio, ſi contra tuam ſit cauſam tua poſtulatio.

Ex Oratione Dominica diſcimus quid petẽdum ſit.

Differuntur multa quæ petuntur, non negantur.

Orandum vt nõ tribuatur quod non benè petitur.

2 BASILIVS Magnus conſtitutionum monaſticarum capite ſecundo (vel ſecundùm alios capite primo:) Duplex eſt orandi modus: quorum alter in glorificatione, adhibita animi ſubmiſsione, cernitur: alter in petitione, qui quidem priori ſubijcitur. Cùm oras igitur, nolito confeſtìm ad petitionem accedere: quòd ſi hoc non facis, indicio es ipſe de voluntate tua, te ſcilicet, quòd neceſsitate vrgearis, Deo preces adhibere. Quapropter quodcunque inſtituis orare, coniugem, liberos, teque adeò ipſum relinquito, à terraque procùl abſcedito, cęlumque ſuperato, & naturas omnes tam quę cerni, quàm quæ cerni non poſſunt, relinquito: & ab eius glorificatione exorditos, qui omnia cõdidit. Cumque in eo ſatìs fueris commoratus, non mente vaga, neque huc, illúcve temerè deerrante, neque (vt Græcorum mos eſt) fabulas garriens, ſed de ſacroſanctis literis carpẽs, quæ dicas, dic: Gratias ago tibi Domine propter incredibilem clementiam, & in ferendis hominum culpis facilitatem tuam, qui peccantem me quotidiè patientia tua ſuſtines, & ad reſipiſcendum omnibus nobis poteſtatẽ facis. Propter hoc enim taces, & nos ſuſtines

Oratio cõſtat Dei glorificatione & petitione.

A gratiarum actione exordiẽda oratio.

Modus orãdi ex D. Baſilij ſententia.

ſtines Domine, vt tibi gratias agamus, qui ſalutem generis noſtri, modò terrendo, modò leniter exhortando moderaris, quiq; per prophetas primò, poſtremò etiam per aduentum Chriſti tui nos viſitaueris. Tu enim finxiſti nos, non autem ipſi nos. tu es Deus noſter. Vbi verò iam ſatis gratias egeris, Deumq; petitis è diuina ſcriptura laudibus glorificaueris, tum iterùm adhibita humilitate, ordire, ac dic: Equidem non ſum dignus Domine, qui coram te verbum faciam, quoniam vehementer peccator ſum: & licèt nullius tibi culpæ conſcius ſis, nihilominus tamen ità te oportet dicere. Etenim cùm multis in rebus offendamus omnes, maiorem tamen offenſarum partem ne intelligimus quidem. Idcircò Apoſtolus dicebat: Nihil mihi conſcius ſum, ſed in hoc iuſtificatus non ſum. quod idem eſt àc ſi diceret, Multa delicta committo, quæ committere me non intelligo. Propter hanc cauſam etiam Propheta ait: Delicta quis intelligit? Vbi verò verbis humilitatem tuam ſatis oſtenderis, dixerisq;, Gratias ago tibi Domine, quòd peccantem me tam diù patientia tua ſuſtinuiſti, & in hodiernum vſque diem nullas à me peccatorum meorum pœnas expetiſti. Equidem Domine infinita iampridèm commeritus eram ſupplicia, dignusq; eram, qui longiſsimè à conſpectu abſpellerer tuo: verùm tua me patientiſsima lenitas peccantem clementiſſimè ſuſtinuit. Gratias, inquam, ago tibi, tametſi ad parem tuæ in me clementiæ gratiarum actionem haudquaquàm eſſe me idoneum intelligo. Simulàc verò ambabus hiſce partibus ſatisfeceris, gratiarum actionis videlicet, & humilitatis, tum demùm, quod petere debes, petito: non diuitias, (vt antè dixi) neque terrenam gloriam, non ſanitatem corporis: (Ipſe enim qui te creauit, ipſi curæ eſt incolumitas tua, neque non probè intelligit, quàm è re cuiuſque ſit, vel benè valere, vel malè) ſed quemadmodùm iuſſus es, regnum cælorum pete tantummodò, & neceſsitatibus corporis tui ipſe, (vt dixi) prouidebit. Munificentiſsimus eſt enim idem & auguſtiſsimus rex noſter, & indignè fert, quandocunquè quis exiguum à ſe aliquid petit, quandocunquè quis noſtrûm de rebus ipſum minimè ipſi conuenientibus rogat. Noli igitur illum tibi oratione tua iratum facere, ſed ea petito tibi, quæ digna ſunt & rege & DEO. Hæc autem petens ab eo, nè priùs receſſeris, quàm quod petis impetraueris. Hoc enim fieri oportere, in euangelio ſubindicans Dominus dicit: Quis ex vobis habebit amicum, & ibit ad illum media nocte, & cæt. Hoc autem ex-

[Margin notes: Iacob. 3. — 1 Cor. 4. — Pſal. 18. — Quid ſit potiſſimùm à Deo poſtulādum. — Magna à ſe peti vult Deus. — Perſeuerantia in orando. — Lucæ 11.]

exemplum idcircò nobis proponitur à Domino, vt in fide acres ac pertinaces eſſe nos doceat. Exemplum enim ab homine ad alium hominem ſumit, vt intelligas nulla laboris fatigatione debere te à ſuſcepto propoſito deſiſtere, vt videlicet quandocunquè aliquid petieris, neque impetraueris, tam diù perſeueres, quoàd impetres: Si tamen (vt ſuprà dixi) ea petas, quæ voluntati Dei non repugnent. Neque verò tecum tacitus dixeris: Peccator ſum, & propttereà non exaudior. Vt enim diffidentiæ ille tibi cauſam omnem præcideret, illud adiecit: Et ſi non dabit illi ſurgens, eô quòd amicus eius ſit, propter improbitatem tamen eius dabit illi quotquot habet neceſſarios. Decætero autem, etſi menſis præterijt, etſi annus, etſi triennium, etſi quadriennium, etſi anni complures, acriter perſeuerato tamen, donèc impetres. ſed poſtula cum fide, neque intereà rectè vnquàm viuere intermiſeris. Si enim libidinibus ſe quis ex ignauia dediderit, ſéquemet ipſe volens hoſtibus ſuis prodiderit, hunc nullo modo DEVS neque adiuuat, neque exaudit, quippe cùm prior ipſe vitio ſuo à DEO ſe alienauerit. Qui enim à DEO ſe optat iuuari, is nunquàm deſerit, quod ſe addecet, officium ſuum: qui autem hoc facit, is diuino auxilio nunquàm deſtituitur. Quapropter danda in eo opera eſt, nè vlla in re conſcientia noſtra nos condemnet: tum, vbi hoc fecerimus, implorandum eſt diuinum auxilium: implorandum autem non lentè, non mente huc illucq; temerè oberrante. Qui enim ſic facit, is (tantum abeſt vt impetraturus ſit, quod petit) perficiet priùs vt ſibi Dominus iraſcatur. Etenim ſi qui coram principe aliquo ſtat, & ipſum alloquitur, magno cum metu ſtat, & cum corporis extrinſecùs, tum mentis etiam intrinſecùs attentos oculos tenet, periculi metu: quanto tandèm maiore cum metu trepidationeq; cenſendum eſt oportere nos ſtare in conſpectu Dei, tota mẽte in illum vnum intenta, neque vſquàm aliò? cùm ipſe non hominis partem illam modò, quæ foris appáret, vt homines faciunt, ſed illam etiam quæ intùs occulta, oculorũ adſpectum fallit, clariſsimè peruideat. Si igitur ſic, quemadmodùm decet, ſteteris corã Deo, & quę in te ſunt, omnia pro viribus pſtiteris, perſta, donèc omninò tandèm impetres quod petis. Sin cõſcientia te tua condemnat, tanquàm qui negligentiùs rem tractes, etſi in oratione aliud agens, animo minùs attento ſtes, cùm poſsis omnem abs te repellere diſtractionem, nè præſidentior auſis conſiſtere coram DEO, nè fiat tibi oratio tua in peccatum. Si verò propttereà, quòd à pec-

Peccatores an etiã exaudiat Deus.

Perſeuerantiæ orationis iungenda eſt bonæ vitæ pſeuerantia.

Euagationes & peregrinationes mentis in oratiõe vitandæ.

à peccato debilior factus, hoc à teipſo impetrare non potes, quin interim dum oras, animo & mente diſtrahare: innitere cõtrà, quãtùm potes, & ipſe tibimetipſi vim affer, & coram Deo ſtare perſeuera, mentemq́ tuam in illum defixam tene, ipſamq́ ad ſeipſam aduoca. Si ità feceris, ignoſcet tibi Deus, quoniam non ex contentione, ſed ex infirmitate, eo modo quo conueniret, coram Deo ſtare non vales. Hoc modo ſi tibimetipſi vim feceris, téque ad omne opus bonum parauerís, nè deſtiteris priùs, quàm illud impetres, quod rogas. Et quibuſdam interiectis: At ſæpè petiui, inquis, neq; impetraui tamen. Prorsùs, quia non rectè petiuiſti, videlicet aut dubitabundus, aut aliud agens, aut quæ tibi vtilia non erant futura. Quòd ſi & quæ tibi erant vtilia, ſæpè petijſti, at non tamen perſeuerantiam adhibuiſti. Scriptum eſt enim, In perſeuerantia veſtra poſsidebitis animas veſtras. Et qui perſeuerauerit vſq; in finem, hic ſaluus erit. Et poſt pauca: Ea re fortaſsè differt quæ daturus eſt, vt hoc modo magis te ad aſsiduitatẽ vocet, & vt intelligas, ꝙ ſit donũ Dei, & vt datũ diligẽter cuſtodias: Siquidẽ nititur vnuſquiſq;, quod magno labore inuenit, id maiore etiã quadam diligẽtia cuſtodire, nè eò amiſſo, labores etiã vnà cum eo ſuos multos amittat, néve neglecto Dei munere, æterna vita indignus efficiatur.

Diſtractio mentis cui pro viribus reſiſtitur, Deum non offendit.

Quibus de cauſis nonnunq̃ nõ impetramus quod petimus.

Luc. 21.

Matt. 10. & 24.

Orationem maximè impedire conatur Dæmon.

3. BERNARDVS ſermone quarto de Quadrageſima: Oratio quanto eſt efficacior, ſi fiat vt debet, tanto callidiùs impediri ab aduerſario ſolet. Interdùm enim grauiter impeditur oratio à puſillanimitate ſpiritus & timore immoderato. Hoc autem tunc ſolet fieri, cùm ſic cogitat homo propriam indignitatem, vt non cõuertat oculos ad diuinam benignitatẽ. Abyſſus enim abyſſum inuocat: abyſſus luminoſa, abyſſum tenebroſam: abyſſus miſericordiæ, abyſſum miſeriæ. Profundũ eſt nanq; cor hominis & imperſcrutabile. Sed ſi magna eſt iniquitas mea, multo maior eſt Domine pietas tua. Ideoq; cùm ad meipſum turbata fuerit anima mea, memor ſim multitudinis miſericordiæ tuæ, & reſpiro in ea: & cùm introiero in potentias meas, nolo memorari iuſtitiæ tuæ ſolius. Veruntamen ſicut periculum eſt, ſi fuerit oratio nimis timida, ſic in contraria parte non minùs, immò & maius periculum eſt, ſi fortè fuerit temeraria. De his qui ſic orant, audi quid loquatur ad prophetam Dominus: Clama, inquit, nè ceſſes: quaſi tuba exalta vocẽ tuam, &c. Quaſi tuba, inquit, quia in ſpiritu vehementi increpandi ſunt temerarij. Me etenim quærunt, qui ſeipſos nondùm inuenerunt. Nec hoc dico, vt peccatoribus auferam orandi fiduciam, ſed

Oratio non ſit nimis timida.

Pſalm. 41.

Hiere. 17.

Nec ſit temeraria.

Eſa. 58.

volo eos orare tanq̃ gentem quæ peccatum fecerit, non iuſtitiam. Orent pro indulgentia peccatorum ſuorum in animo contrito & ſpiritu humilitatis, quemadmodùm publicanus ille: Deus, inquit, propitius eſto mihi peccatori. Temeritatem enim dico, quãdò is, in cuius conſcientia peccatum adhuc aut vitium aliquod regnat, ambulat in magnis & mirabilibus ſuper ſe: minùs ſolicitus pro periculo animæ ſuæ. Tertiũ periculum eſt, ſi ſit oratio tepida, & non ex viua affectione procedens. Timida quidẽ oratio cælum non penetrat, quia reſtringit animum timor immoderatus, vt oratio non dicam non aſcendere, ſed nec ꝓcedere queat. Tepida verò in aſcẽſu langueſcit, & deficit, eò ꝙ non habeat vigorem. Nam temeraria aſcendit, ſed reſilit: reſiſtitur enim ei: nec tantùm non obtinet gratiam, ſed meretur offenſam. Quæ verò fidelis & humilis, & feruẽs oratio fuerit, cælum ſine dubio penetrabit: Vndè certum eſt quòd vacua redire non poterit.

Luc 18.

Non ſit oratio tepida.

Oratio fidelis, humilis & feruens cælum penetrat.

4. ET ſermone quinto de Quadrageſima: Rogo vos fratres, vt ſemper ad manum habeatis tutiſsimũ orationis refugium, de qua etiã memini me pauloantè in fine ſermonis eſſe locutum. Veruntamen quotiès de oratione loquor, verba quædam humanæ cogitationis audire mihi videor in corde veſtro, quæ & ab alijs frequenter audiui, & nonnunq̃ expertus ſum in corde meo. Quid enim eſt ꝙ licèt nunq̃ ab oratione ceſſemus, vix vnq̃ experiri videatur aliqs noſtrũm, quis ſit orationis ſuæ fructus? Sicut ad orationem accedimus, ſic redire videmur: nemo nobis reſpõdet verbũ, nemo quicquam donat, ſed laboràſſe videmur incaſſum. Sed quid in Euangelio dicit Dominus? Nolite, ait, iudicare ſecundùm faciem, ſed iuſtum iudicium iudicate. Quod eſt autem iuſtum iudicium, niſi iudicium fidei? quoniam iuſtus ex fide viuit. Ergò iudicium fidei ſequere, & non experimentum tuum: quoniam fides quidem verax, ſed experimentum fallax. Quæ eſt ergò veritas fidei, niſi quod promittit ipſe filius Dei? Quicquid orantes petitis, credite quia accipietis, & fiet vobis. Nemo veſtrũm, fratres, parui pendat orationẽ ſuã. Dico enim vobis, quia ipſe ad quem oramus, non parui pẽdit eam. Priuſquàm egreſſa ſit ab ore noſtro, ipſe ſcribi iubet eam in libro ſuo. Et vnum indubitanter è duobus ſperare poſſumus: quoniam aut dabit quod petimus, aut quod nobis nouerit eſſe vtilius. Nos enim quid oremus ſicut oportet, neſcimus: ſed miſeretur ille ſuper ignorantiam noſtram & orationem benignè ſuſcipiẽs, quod nobis aut omninò non eſt vtile, aut non tam citò dari neceſsè eſt, minimè tri-

Tutiſſimum orationis refugium.

Ioan. 7.

Rom. 1.

Mar. 11.

Scribi iubet Deus orationem noſtram in libro ſuo.

Rom. 8.

tribuit:oratio tamē infructuoſa nō erit. Itá ſanè, ſi fecerimus quod monemur in pſalmo, id eſt, ſi delectemur in Dño. Ait enim ſanctus Dauid: Delectare in Domino, & dabit tibi petitiones cordis tui. Pſal. 36.

5. IDEM in ſermone de quatuor modis orandi: Propter quod fiducialiter iam poſtulare poteſt qui eiuſmodi eſt, (id eſt, qui in lamentis pœnitentiæ aliquandiù perſeuerans, hilaritatem quandam & fiduciam concepit indulgentiæ) tantùm caueat, nè fortè aut poſtulet non poſtulanda, aut minùs poſtulet quæ à Deo ſunt poſtulāda: aut ea tepidè quærat, quæ toto affectu & omni tēpore ſunt quærenda. Petitis, & non accipitis, (ait Iacobus) eò quòd malè petatis, vtpotè in concupiſcentijs veſtris. Sic agit omnis qui terrena quærit vltra neceſsitatem, qui mundialem gloriam ſectatur aut voluptatem, Tale eſt etiā quod ſolent ſeculares homines mortem inimicorum in orationibus poſtulare, cæteraq́ꝫ ſimilia quæ nō oportet. At verò temporalia ſi defuerint, petenda quidem ſunt, quātùm neceſsitas humana requirit: ſed iuxta beati Gregorij *ſententiā, nō ſunt hæc nimiū requirenda. In quo genere etiā illa ſpiritualia ſunt, ſine quibus nihilominùs ſalus conſtare poteſt, vt ſermo ſciētiæ, gratia curationum, omniaq́ꝫ de quibus certum non habemus quid expediat nobis: vtpotè ſi te fatiget tentatio, ſupplicandum quidem pro ea, vt auferatur à te, ſed nō minùs obnixè, quoniam in talibus meminiſſe ſemper oportet Apoſtolicæ illius ſententiæ: Nos enim quid oremus, ſicut oportet, neſcimus: & Deo magis committere, q̄ temerè aliquid apud nos definire. Hæc autem ſunt toto affectu, & omni tempore poſtulanda: hæc ſunt, pro quibus inceſſanter & q̄ obnixè poterunt, ad Deum clament deſideria tua, vt habeas gratiā eius bonam, & placere poſsis in oculis pietatis ipſius, & in eo viuas, & moriaris in ipſo, vt gloriam eius videre, & ipſo frui in perpetuum merearis. De his enim dictum eſt: Sine intermiſsione orate. Vndè & Propheta: Exquiſiuit, inquit, te facies mea, faciem tuam Domine requiram. Et alibi: Vnam petij à Domino, hāc requiram, vt inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ. Et poſt pauca: Quid aliud cogitare debet frater intrans ad orationem, q̄ propheticum illud: Ingrediar in locū tabernaculi admirabilis, vſq; ad domum Dei? Omninò ſiquidem oportet nos orationis tempore curiam intrare cæleſtem, illam vtiq; curiam, in qua rex regū ſtellato ſedet ſolio, circundante innumerabili & ineffabili beatorum ſpirituum exercitu. Vndè & ipſe qui viderat, quia maiorem numerum non inuenit: Millia, ait, millium miniſtrabant ei, & deciès millies

[Margin notes: Quæ impediant quo minùs exaudiatur oratio. — Iaco 4. — An temporalia in oratione poſtulanda, aut ſpiritualia quæ non ſunt ad ſalutem neceſſaria. — *Homilia 27. in Euangel. — Rom. 8. — Quæ ſemper & ſine conditione poſtulanda. — 1. Theſſ. 5. — Luc. 18. — Pſal. 26. — Ibidèm. — Quō ad orationem accedendum. — Pſal. 41. — Dan. 7.]

liès centena millia aſsiſtebant ei. Quanta ergò cum reuerētia, quāto timore, quanta illuc humilitate accedere debet, à palude ſua pcedens & repens ranuncula vilis? Quàm tremebundus, q̄ ſupplex, quàm deniq; humilis & ſolicitus, & toto intentus animo maieſtati gloriæ, in præſentia angelorum, in conſilio iuſtorum & congregatione aſsiſtere poterit miſer homuncio? In cunctis igitur actiōibus noſtris multa opùs eſt animi vigilantia, ſed præcipuè in oratione. Etenim ſicut in regula noſtra legimus, *licèt hora omni & omni loco oculi Domini ſuper nos ſpeculentur, maximè tamen in oratione. Licèt enim ſemper videamur, ſed nunc etiam præſentamus & oſtendimus nos, quaſi facie ad faciem cum Deo loquentes. Porrò quauuis vbiquè ſit Deus, in cælo tamen orandus eſt, ibiq; orationis tempore cogitandus: vt mens noſtra non oratorij tecto, non aëris ſpatio, non ipſa retardetur nubium denſitate, iuxta eam formam quæ nobis à Chriſto tradita eſt, vbi ait: Sic orabitis: Pater noſter q es in cælis. Cælum enim quadam prærogatiua etiam ſedes ſiue thronus Dei vocatur: quia ad eam comparationem qua DEVM in cælis angeli ſancti & electorum animæ vident, nos miſeri & peregrini ſuper terram vix ſolum nomen habere videmur. Sic igitur oret qui orat, tanq̄ aſſumptus & præſentatus ei qui ſedet ſuper excelſum thronum in angelis qui minimè ceciderunt, & eleuatum in hominibus quos ſuſcitauit de puluere inopes, & erexit de ſtercore pauperes: ſic, inquam, ſemetipſum conſideret, & ſic attendat, tanq̄ præſentatum Domino maieſtatis, vt dicat cum Abraham: Loquar ad Dominum meum, cùm ſim puluis & cinis. Et quia tuo præcepto commonitus, tua inſtitutione formatus, id præſumo Domine fons pietatis.

In oratione pcipuè opùs eſt animi vigilantia. — *In regula S Benedicti cap. 19.* — *Pſalm. 32.* — *Pro 15.* — *Præſentamus nos Deo.* — *Matt. 6.* — *Gen. 18.*

6. HIERONYMVS in caput ſeptimum Hieremiæ, in ea verba ſcribens: Tu ergò noli orare, &c. Nè videatur rogans propheta non impetrare quod poſtulat, præcipit Deus, nè pro populo peccatore, & nullam agente pœnitentiam, deprecetur. Quod autē dicit, Et non reſiſtas mihi: illud oſtendit, quòd ſanctorum preces Dei iræ poſsint reſiſtere. Vndè & Dominus loquitur ad Moyſen: Dimitte me, vt percutiam populum iſtum: & faciam te in gētem magnā. Et in pſalmis legitur. Et ſtetit Phinees, & placauit, & ceſſauit quaſſatio, & reputatū eſt ei ad iuſtitiam: Aaron quoq; arrepto thuribulo, inter ignem arſurumq; populū medius ſtetit: & Dei ira ceſſauit.

Preces Sanctorum Dei iræ reſiſtere poſſunt. — *Exod. 32.* — *Pſalm. 105.* — *Num. 16.*

7. ET in caput vigeſimumſeptimum Hieremiæ, ſuper ea verba: Et ſi prophetæ ſunt, & eſt verbum Domini in eis, occurrant Domino

no exercituum: Quod ait, occurrant mihi ſiue Domino exercituũ: illud oſtendit, verum prophetam poſſe Domino precibus reſiſtere: ſecundùm quod & Moyſes ſtetit in percuſsione contra Dominum, vt auerteret iram furoris eius. Samuel quoq; idem fecit. Et Dominus ad Moyſen: Dimitte me, ait, vt percutiam populum iſtũ. Quandò autem dicit, Dimitte me, oſtendit ſe precibus ſanctorum poſſe retineri. Exod. 32. 1. Reg. 8. Precibus Sanctorum retineri poteſt Deus.

8. IDEM epiſtola duodecima ad Gaudentiũ de Pacatulæ infantulæ educatione. Legimus Aaron pontificem iſſe obuiàm furẽtibus flammis, & accenſo thuribulo, Dei iram cohibuiſſe. ſtetit inter mortem & vitam ſacerdos magnus: nec vltra veſtigia eius ignis ꝓcedere auſus eſt. Moyſi loquitur Deus: Dimitte me, & delebo populum iſtum. Quandò dicit, Dimitte me, oſtendit ſe teneri poſſe, nè faciat quod minatus eſt. Dei enim potentiam ſerui preces impediebant. Num. 16. Exod. 32.

DE EXTERNIS GESTIBVS ORANTIUM.

1. C TERTVLLIANVS in Apologetico aduerſùs gẽtes capite trigeſimo: Illuc (in cælum) ſuſpicientes Chriſtiani manibus expanſis, quia innocuis, capite nudo, quia non erubeſcimus, deniq; ſine monitore, quia de pectore oramus, precantes ſumus omnes ſemp pro omnibus Imperatoribus, vitã illis prolixam, imperium ſecurum, domum tutam, exercitus fortes, ſenatum fidelem, populum probũ, orbem quietum, & quæcunq; hominis & Cæſaris vota ſunt. Hæc ab alio orare non poſſum, ꝙ̃ à quo ſcio me cõſecuturum: quoniam & ipſe eſt qui ſolus ꝑſtat, & ego ſum cui impetrare debetur, famulus eius &c. Sic itaq; nos ad Deum expanſos vngulæ fodiant, cruces ſuſpendant, ignes lambant, gladij guttura detruncẽt, beſtiæ inſiliant: paratus eſt ad omne ſupplicium ipſe habitus orantis Chriſtiani. Hoc agite boni præſides, extorquete animam Deo ſupplicantem pro Imperatore. Hîc erit crimen, vbi veritas & Dei deuotio eſt. Veterũ Chriſtianorũ geſtus & ritus in orando.

2. AVGVSTINVS in libro de cura pro mortuis agenda, capite quinto: Orãtes idem membris ſui corporis faciunt, quod ſupplicantibus congruit cùm genua figunt, cùm extẽdunt manus, vel etiam proſternuntur ſolo, & ſi quid aliud viſibiliter faciunt: quanuis eorum inuiſibilis voluntas, & cordis intentio Deo nota ſit, nec ille indigeat his indicijs, vt humanus ei pandatur animus: ſed his magis ſeipſum excitat homo ad orandum gemendum'q; humiliùs Orantiũ geſtus externi. Externis geſtibus ſeipsũ magis exci-

atq; feruentiùs. Et neſcio quomodò, cùm hi motus corporis fieri, niſi motu animi præcedente, non poſsint, eiſdemq; rurſus exterius viſibiliter factis, ille interior inuiſibilis, qui eos fecit, augetur: ac p hoc cordis affectus, qui, vt fierent iſta, præceſsit, quia facta ſunt, creſcit. Veruntamen ſi eo modo quiſq; teneatur, vel etiam ligetur, vt hæc de ſuis membris facere nequeat, non ideò non orat interior homo, & ante oculos Dei in ſecretiſsimo cubili vbi compungitur, ſternitur.

Si verè & pfectè crederemus, qbus externis exercitationibus & geſtibus vteremur in oratione

3. HIERONYMVS in dialogo aduersùs Luciferianos. Indubitata ad Deum fides arduè reperitur. Verbi gratia dictum ſit, vt, quod volumus, perſpicuum fiat: ad orationẽ aſsiſto: nõ orarem, ſi nõ crederẽ: ſed, ſi verè crederem, illud cor, quo Deus videtur, mũdarem, manibus tunderem pectus, genas lachrymis rigarem, corpore inhorreſcerem, ore pallerem, iacerem ad Domini mei pedes, eosq; fletu perfunderem, crine tergerem, hærerem certè trunco crucis, nec priùs amitterem, q̃ miſericordiam impetrarem: nũc verò creberrimè in oratione mea aut per porticus deambulo, aut de fœnore computo: aut abductus turpi cogitatione, etiam quæ dictu erubeſcẽda ſunt, gero. Vbi eſt fides? Siccine putamus oràſſe Ionam? ſic tres pueros? ſic Danielem inter leones? ſic certè latronẽ in cruce?

Ionæ 2.
Dan. 3 & 14.
Luc 23.

Mortui Pauli Eremitæ cadauer officioſo geſtu Deum precabatur.

4. ET in vita Pauli Eremitæ: Introgreſſus ſpeluncam Antonius, vidit genibus complicatis, erecta ceruice, extenſisq; in altum manibus, corpus exanime. Ac primùm & ipſe viuere eum credẽs, pariter orabat. Poſtq̃ verò nulla, vt ſolebat, ſuſpiria precantis audiuit, in flebile oſculum ruens, intellexit ꝙ etiam cadauer ſancti, Deum, cui omnia viuunt, officioſo geſtu precabatur.

5. IDEM in libro de viris illuſtribus, ſiue in catalogo ſcriptorum eccleſiaſticorũ, de Iacobo fratre Domini: Hegeſippus vicinus Apoſtolicorum temporum, in quinto commentariorum libro de Iacobo narrans ait: Suſcepit eccleſiam Hieroſolymæ poſt Apoſtolos frater Domini Iacobus, cognomento Iuſtus. multi ſiquidem Iacobi vocabantur. Hic de vtero matris ſanctus fuit, vinum & ſiceram non bibit, carnem nullam comedit, nunq̃ attonſus eſt, nec vnctus vnguento, nec vſus balneo. Huic ſoli licitũ erat ingredi ſancta ſanctorum. Siquidem veſtibus laneis non vtebatur, ſed lineis, ſolusq; ingrediebatur templum, & flexis genibus pro populo deprecabatur: intantùm, vt camelorum duritiem traxiſſe eius genua crederentur.

Sancti Iacobi genua camelorum duritiem cõtraxiſſe videbantur.

6. DAMASCENVS libro quarto de orthodoxa fide, capite decimo.

timotertio: Nō ſimpliciter & fortuitò ad Orientē adoramus, ſed quia ex viſibili & inuiſibili, id eſt, intellectuali & ſenſibili cōflati ſumus natura, duplicem adorationem conditori noſtro offerimus: vt & mente pſallimus, & corporalibus labijs: & baptizamur aqua, & ſpiritu & dupliciter Domino vnimur, myſterijs participantes, & gratia ſpiritus. Quia igitur Deus eſt lux intelligibilis, & ſol iuſtitiæ, & Oriens in ſcripturis nominatur Chriſtus: dedicatus illi Oriens eſt ad adorationem: Nam omne prꝗſtantius magiſq́ bonū, Deo offerendum, à quo omne bonum benignè largitur. Dicit autem diuinus Dauid: Regna terræ cantate Deo, pſallite Domino qui aſcendit ſuper cælum cæli ad Orientem. Et quia dicit ſcriptura: Plantauit Deus paradiſum in Eden ad Orientem, vbi hominem quē plaſmauit, poſuit: quem tranſgredientem, exilio mulctauit, & e regionè paradiſi ipſum habitare fecit, ab Occidēte videlicet. Antiquam igitur patriam requirentes, & ad ipſam ſuſpirantes, Deum adoramus. Et Moſaicum tabernaculum ad Orientem habebat velum, & propitiatorium: & tribus Iuda, vt honorabiliſsima, ad Orientē caſtra ponebat. & in famigerato Salomonis templo, porta Domini ad Oriētem ſtatuebatur. Verumetiā & Chriſtus crucifixus, ad Occidētem reſpiciebat. Et ſic adoramus ad ipſum ſuſpirantes. Et aſſumptus, ad Orientem ferebatur, & ſic ipſum Apoſtoli adorauerunt. Et ſic veniet, quemadmodùm intuebantur ipſum euntem in cælum, vt angeli dixēre ad Apoſtolos, & vt ipſe Dominus dixit: quemadmodùm fulgur egreditur ab Oriente, & peruenit vſq́ ad Occidentem, ſic erit aduentus filij hominis. Ipſum igitur expectantes, ad Oriētem adoramus. Non ſcripta autem eſt hæc Apoſtolorum traditio: nam multa ſine ſcripto nobis tradita ſunt.

Cur Orientē verſùs adoramus. Adorandus Deus animo & corpore. Zach 3 & 6. Luc. 1. Pſal. 67. Gen. 2. Exo. 27 et 38. Num 2. 3 Reg 6. Chriſtus crucifixus, Occidentem reſpiciebat. Actor. 1. Matt. 24. Traditio Apoſtolica, adorare verſùs Orientē.

DE CERTIS HORIS ORATIONIS.

7. AVGVSTINVS in libro de hæreſibus ad Quoduultdeum, hæreſi quinquageſimaſeptima: Pſallianorum poſtremam ponit Epiphanius hæreſim, quod nomen ex lingua Syra eſt. Græcè autē dicuntur εὐχῖται, ab orando ſic appellati. Tantum enim orant, vt eis qui hoc de illis audiunt, incredibile videatur. Nam cùm Dominus dixerit, Oportet ſemper orare, & non deficere: Et Apoſtolus, Sine intermiſsione orate: quod ſaniſsimè ſic accipitur, vt nullo die intermittantur certa tempora orandi: iſti ità nimìs hoc faciunt, vt hinc iudicentur inter hæreticos nominandi.

Semper & ſine intermiſſione orant, qui orandi tempora non intermittunt. Luc. 18. 1 Theſſ. 5.

8. BEDA in caput decimumoctauum Lucæ: Dicebat autē & parabolam ad illos, quomā oportet ſemp orare, & nō deficere. Dicit Luc 18.

1.Theſſ.5.

& Apoſtolus: Semper gaudete, ſine intermiſsione orate. Quis autẽ poteſt ità ſemper orare, & ſine defectu vel intermiſsione precibus inſiſtere, vt nec alimentum ſumendi, aut dormiendi tempus habeat? Aut ergò dicendum eſt, eum ſemper orare, & non deficere, qui canonicis horis quotidiè iuxta ritum eccleſiaſticæ traditionis, pſalmodijs, precibusq́ꝫ conſuetis Dominum laudare & rogare non deſiſtit, & hoc eſſe quod Pſalmiſta dicebat: Benedicam Dominum in omni tempore, ſemper laus eius in ore meo. Aut certè omnia quæ iuſtus ſecundùm Deum gerit & dicit, ad orationem eſſe reputanda. Quia enim iuſtus ſine intermiſsione quę iuſta ſunt agit, per hoc ſine intermiſsione iuſtus orabit, nec vnquàm ab oratione ceſſabit, niſi iuſtus eſſe deſiſtat.

Canonicas horas obſeruantes, ſemp orant.

Pſal.33.

9. ANSELMVS Cantuarieñ Archiepiſcopus in caput quintum prioris epiſtolæ D.Pauli ad Theſſaloniceñ: Sine intermiſsione orate, id eſt, vt nullo die intermittatis certa tempora orãdi. Sed & cõtinuum cordis deſiderium, continua oratio eſt. Nũquid enim ſine intermiſsione poſſumus genu flectere, corpus proſternere, vel manus leuare, vt de hoc nobis dicatur, ſine intermiſsione orate? Sed q nunc vult intermittere orare, non intermittat deſiderare. Sic enim orabat Moyſes, cui tacenti dixit Dominus: Quid clamas ad me? Clamabat enim corde, quanuìs nihil diceret ore. Ità iuge deſiderium & inceſſabilis amor, aſsidua eſt oratio Sanctorum.

Certa orandi tempora non intermittentes, orãt ſine intermiſſiõe.

Exod.14.

10. CLEMENS pontifex & martyr libro octauo conſtitutionũ Apoſtolicarum, capite quadrageſimo: Preces veſtras facite diluculo, tertia hora, ſexta, nona veſpere, & in gallicantu: diluculo gratias agentes, quoniã illuminauit nos Dominus expulſa nocte, & inducto die: hora tertia, quoniam illa hora Dominus ſententiam Pilati accepit: ſexta, quoniam tunc crucifixus eſt: nona, quoniam oĩa commota ſunt crucifixo Domino, perhorreſcentia impiorum audaciam, & non ferentia ignominiam Domini: veſpere gratias agẽtes, ꝙ dedit nobis noctem diurnorum laborum requietem: in gallicantu, quoniam illo tempore nunciatur aduentus diei ad exercẽcenda opera lucis.

Ab Eccleſiæ exordio quæ diei horæ, orationi deſtinatæ fuerint, & quibus de cauſis

11. TERTVLLIANVS in Apologetico aduerſùs gentes, capite ſecundo: Plinius Secundus, cùm prouinciam regeret, damnatis quibuſdam Chriſtianis, quibuſdam gradu pulſis, ipſa tamen multitudine perturbatus, quid decæterò ageret, conſuluit tunc Traianum Imperatorem, allegans præter obſtinationem non ſacrificandi, nihil aliud ſe de ſacris eorum comperiſſe, quàm cœtus antelucа-

lucanos ad canendum Chriſto & Deo,& ad confœderandam diſci- Cœtus antelucani ad canendũ Deo.
plinam: homicidium, adulterium, fraudem, perfidiam, & cætera
ſcelera prohibentes. Tunc Traianus reſcripſit,hoc genus inquirendos quidem non eſſe,oblatos verò puniri oportere.

12. CYPRIANVS de Oratione Dominica: In orationibus celebrandis inuenimus obſeruâſſe cum Daniele tres pueros in fide Daniel.6. fortes & in captiuitate victores, horam tertiam, ſextam, nonam, Hora tertia, ſexta & nona iam olim ad orationē deſtinata,& qua de cauſa. ſacramento ſcilicet Trinitatis: quæ in nouiſsimis temporibus manifeſtari habebat. Nam & prima hora in tertiam veniens,conſummatum numerum Trinitatis oſtendit. Itemq́ ad ſextam quarta procedens,declarat alteram Trinitatem. Et quandò à ſeptima nona completur, per ternas horas Trinitas perfecta numeratur: quæ horarum ſpatia iampridèm ſpiritaliter determinantes adoratores Dei, ſtatutis & legitimis ad precem temporibus ſeruiebant:& manifeſtata poſtmodùm res eſt, ſacramenta olim fuiſſe, quòd antè ſic iuſti precabantur. Nam ſuper diſcipulos hora tertia deſcendit Spiritus ſanctus, qui gratiam Dominicæ repromiſsionis impleuit. Actor.2. Item Petrus hora ſexta in tectum ſuperiùs aſcendens,ſigno pariter Acto.10. & voce DEI monentis inſtructus eſt,vt omnes ad gratiam ſalutis admitteret,cùm de emundandis gentilibus antè dubitaret. Et Dominus hora ſexta crucifixus,ad nonam peccata noſtra ſanguine ſuo Lucæ 23. abluit,& vt redimere & viuificare nos poſſet, tunc victoriam ſuam paſsione perfecit. Sed nobis fratres dilectiſsimi, præter horas antiquitùs obſeruatas, orandi nunc & ſpatia & ſacramenta creuerunt. In noua lege plures horæ orationis quàm in veteri. Nam & manè orandum eſt,vt reſurrectio Domini matutina oratione celebretur, quod olim Spiritus ſanctus deſignabat, in pſalmis Mar.16. dicens: Rex meus & DEVS meus,quoniam ad te orabo Domine, manè exaudies vocem meam:manè aſsiſtam tibi,& contemplabor Pſalm. 5. te. Et iterùm per Prophetam loquitur Dominus: Diluculo vigilabunt ad me,dicentes: Eamus & reuertamur ad Dominum DEVM Oſee 6. noſtrum. Recedente item ſole ac die ceſſante, neceſſariò rursùs orandum eſt. Nam quia Chriſtus ſol verus,& dies eſt verus,ſole ac die ſeculi recedente, quandò oramus & petimus, vt ſuper nos lux denuò veniat, Chriſti precamur aduentum, lucis æternæ gratiam præbiturum.

13. ATHANASIVS in libro de virginitate ſiue de meditatione: Meditare in ſacris ſcripturis:habe pſalterium,& pſalmos diſce. Oriens ſol videat librum in manibus tuis. Poſt tertiam ſynaxes Quæ horæ diei oratio- conficies, quoniam ea hora defixum eſt lignum crucis: Sexta hora

ni aut pſalmis cōſtitutæ ſint,& qbus de cauſſ. abſolues deprecationes cum pſalmis,ploratu,& ſupplicationibus: quoniam hac hora pependit filius Dei in cruce. Nona hora rursùm in hymnis & glorificationibus eris, cum lachrymis & confeſsione peccatorū tuorum Deo ſupplicabis, quoniam hac hora Dominus in cruce pendens reddidit ſpiritum ſuum.

14 BASILIVS Magnus ſermone primo de inſtitutione Monachorum : qui alijs eſt ſermo quartus exercitamentorum pietatis : Cùm autem ad orationem nulla non vitæ pars opportuna habenda ſit : quia tamen datis quibuſdam interuallis ab illa pſalmodiæ genuq; flexionis acri contentione nonnunquàm eſt interquieſcendum, is eſt maximè horarū modus tenendus, qui à veteribus olìm ſanctis viris ad orationem deſcriptus eſt. Etenim eximius ille Dauid ait : Media nocte ſurgebam ad confitendum tibi ſuper iudicia iuſtitiæ tuæ. quem ſanè Paulus quoquè & Silas ſecuti repeɾiuntur, cùm in carcere poſiti, circiter mediam noctem Deum ambo collaudarent. Addit deindè idē Propheta: Veſpere, manè, & meridie. Quin & Spiritus ſancti aduentus circiter horam diei tertiam fuit, ſicut ex Actis accepimus, quo tempore cùm propter variam illam linguarum efficacem vim Phariſæi diſcipulos irriderent, negauit Petrus eos ebrios eſſe, qui ea loquerentur : ſiquidem horam illam tertiam fuiſſe. Porrò nona Dominicæ paſsionis memoriam refert, illius quæ vitę noſtrę cauſa ſuſcepta eſt. Verùm quoniā item hoc eſt apud eundem Dauid, Septiès in die laudem dixi tibi ſuper iudicia iuſtitiæ tuæ: tempora autem illa, quæ diximus, neutiquàm ſeptenarium orationis numerum conficiunt : bipartitò diuidenda meridiana oratio eſt, ità videlicet, vt pars vna cibum præcedat, altera ſubſequatur, quô ppetua hæc nobis formula ſit Deum ſeptiès per ſingulas dierum conuerſiones laudibus celebrandi.

Horarum canonicarū approbatio.

Hora noctis orationi deſtinata. Pſal. 118. Acto. 16. Veſptina, matutina, & meridiana. Pſal. 54. Hora tertia. Actor. 2.

Hora nona.

Pſalm. 118. Septem horæ canonicæ.

15 ITEM in regulis fuſiùs diſputatis, interrogatione trigeſimaſeptima Neq; vero tamē, quanquàm hanc aſsiduè, atq; adeò omnibus momentis adhiberi oportere gratiarū actiōem, & lex ipſa præcepit, & nos eam vitæ noſtræ neceſſariā eſſe, cùm natura, tum ratione docuimus: propterea illæ ſtatis temporibus pſcriptę orationes negligendæ veniunt, quas obſeruari in conuentibus ſolenne eſt & quotidianum. Siquidem ea re à nobis neceſſariò huiuſmodi tempora delecta ſunt, quòd in eorum ſingulis peculiaris quædam Dei in nos beneficiorum eſt commemoratio. Ac matutinum quidem, vt primi animi ac mentis noſtræ motus conſecrentur Deo, neque vllius rei curæ antè aditum ad nos demus, quàm nos in cogitatione

Cur inſtitutæ certæ orationis horæ.

Matutinæ horæ obſeruatio quarè ſit

tione de DEO oblectauerimus, ſicut ſcriptum eſt: Memor fui Dei,& delectatus ſum. Neque corpus priùs ad functionem muneris alicuius moueamus, quàm illud fecerimus, quod dictum eſt; Orabo ad te Domine:manè exaudies vocem meam. Manè adſtabo tibi. Tertia verò hora, vt in ea ad orationem ſurgatur, fratresq́; omnes in vnum congregentur, licèt diuerſis in locis, alij in alijs operibus ſint occupati: idq́; ea re,vt admoniti doni ſpiritus,quod circiter hanc ipſam horam Apoſtolis datum fuit,vno eodemq́; animo cuncti illum venerentur, ab eoq́; petant, vt & ipſi digni ſint, qui ſanctificationem ſuſcipiant: ſimulq́; vt ſalutaris ſibi doctrinæ, & recti itineris dux eſſe & author velit, illum imitantes, qui dixit: Cor mundum crea in me Deus, & ſpiritum rectum innoua in viſceribus meis. Nè proijcias me à facie tua,& Spiritum ſanctum tuum nè auferas à me. Redde mihi lætitiam ſalutaris tui, & ſpiritu principali confirma me. Et alio in loco: Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam: atque ità denuò ad intermiſſa opera redeatur. Quòd ſi fors aliquos vel propter operum,vel propter locorum naturam eo tempore abeſſe longiùs contigerit, quàm vt vnà cum reliquis præſtò eſſe poſsint:ij vbicunquè fuerint,ea neceſſariò ibì exequi debent, quæ communiter ſtatuta ſunt, nihil hæſitantes omninò: Quia vbì ſunt duo vel tres congregati in nomine meo, inquit Dominus, ibì in medio eorum ſum. Porrò ſexta hora,ſanctorum exemplo, neceſſariam eſſe orationem iudicauimus, apud quos eſt: Veſpere & manè & meridie narrabo, & annunciabo, & exaudiet vocem meam. In qua quidem, vt liberemur ab incurſu & dæmonio meridiano, nonageſimus etiam pſalmus recitetur. De nona verò,quòd ea ad orationem nobis neceſſaria ſit, id Apoſtoli ipſi declarauerunt in Actis,in quibus eſt,quòd Petrus & Ioannes aſcendebāt in templum ad horā orationis nonam. Cōpleto verò iam die,pro ijs omnibus, q̄ in eo data nobis fuerint, feliciterve nobis euenerint,gratiarū actio ſuccedat.eorumq́; quę vel per conſenſum,aut ſecùs cōtra animi ſententiā p̄termiſſa ſint,cōfeſsio: ac ſicubì latens delictū aliq̄d admiſſum fuerit verbis, operibusve, aut etiā corde,ꝓ his omnibus oratione adhibita,veniā nobis à Deo cōprecabimur. Siquidē ad ſimilia peccata iterùm euitanda, valdè vtilis eſt p̄teritorū conſideratio. Idcircò Dauid dicit:Quę dicitis in cordib⁹ veſtris, in cubilibus veſtris cōpungimini. Tū aūt primis ſe iā noctis intendentibus tenebris,ſequetur petitio,vt quies, quā ſumus capturi,inoffenſa & ab omni ꝑturbatiōe ac vitio libera ſit:qua hora

Pſal. 76.
Pſalm. 5.
Tertiæ.
Actor. 2.
Pſal. 50.
Pſal. 142.
Matth. 18.
Sextæ horæ obſeruatio.
Pſal. 54.
Pſal. 90.
Nonæ.
Actor. 3.
Veſperarum.
Pſalm. 4.
Completorij.

hora etiam neceſſariò nonageſimus recitari pſalmus debet. De
Mediæ noctis tempore autem dimidię noctis, quòd id ad oratiõem neceſſarium
Actor 16. ſit, traditum nobis eſt à Paulo & Sila in Actis: Scriptum eſt enim ſic,
Pſalm. 118. Circiter autem mediam noctem Paulus & Silas laudabant Deum.
Atq; hoc quidẽ etiam concentor pſalmorum confirmat, ſic dicens:
Laudum, vel Media nocte ſurgebam ad confitendum tibi ſuper iudicia iuſtitiæ
aurorae. tuæ. Pòſt anteuertendũ diluculum eſt, & ad oratiõem ſurgendum,
cauendumq; nè dies nos in lectulo dormientes opprimat: & ille
Pſal. 118. imitandus, qui dixit: Præuenerunt oculi mei diluculum, vt meditarer eloqa tua. Porrò ex his omnibus, quæ diximus, ſtatis temporibus, nullum ab ijs prætermitti debet, quorum vitæ propoſitum eſt, vt quæ acturi ſunt, omnia ad laudem Dei & Chriſti eius referãt,
Ad quid præterea cõferat iſta horarum varietas & diſtinctio. Atq; vtilis etiam, meo quidem iudicio, hæc in orationibus, & pſalmorum decantationibus, quæ certis temporibus fiunt, diuerſitas eſt atq; varietas, ob eam cauſam, quòd in perpetua ſimilitudine & æqualitate rerum animo neſcio quo modo torpedo quædam plerunq; oboritur atq; tædium, eaq; re aliud agens, ad futiles & vagas cogitationes aberrat. In viciſsitudine autem varietateq; cùm pſalmodiæ, tum ſingularum horarum orationis, & ſtudium ipſum renouatur, & attentio inſtauratur.

Horæ ac tempora oratiõis apud monachos D. Chryſoſtomi tempore diſtributa.
16 CHRYSOSTOMVS homilia quinquageſima nona ad populum Antiochenum: Dies luceſcit, immò verò ante diem gallus cantauit, & non ſicut domi, ſtertũt ſerui, ianuę clauſæ, omnes mortuis ſimiles ſunt dormientes, mulio tintinabula concutit. Illic huiuſmodi nihil, ſed omnes ſtatim cum reuerẽtia ſomnum deponentes, exurgunt, excitante eos prælato, & conſiſtunt, ſanctum conſtituentes chorum, & ſtatim manus extendentes, ſacros hymnos decantant. Et poſt pauca: Neq; cithara, neq; fiſtulæ, nec vllũ aliud muſicum inſtrumentum talem emittit vocem, qualem audire licet in ꝓfunda quiete & ſolitudine, ſanctis cantantibus illis. At & ipſa cantica commoda, & in Deum charitate plena. In noctibus, inquit, ex-
Pſalm. 133. tollite manus veſtras ad Deum. Et de nocte vigilauit ſpiritus meus ad te Deus, quoniam lux præcepta tua ſuper terram. Et Dauidica cantica, multos mouentia fontes lachrymarum. Quippe cùm can-
Pſalm 6. tet, dicens: Laboraui in gemitu meo, lauabo per ſingulas noctes lectum meum, lachrymis meis ſtratum meum rigabo. Et iterum:
Pſalm. 101. Quia cinerem tanquàm panem manducabam. Et iterùm: Quid eſt
Pſalm. 143. homo, quia innotuiſti ei: aut filius hominis, quia reputas eum? Ho-
Pſalm 48. mo vanitati ſimilis factus eſt, & dies eius ſicut vmbra prætereunt:

&, Nè

&,Nè timueris cùm diues factus fuerit homo,vel cùm multiplica-ta fuerit gloria domus eius. Et rurſùm: Qui habitare facit vnius moris in domo. &, Septiès in die laudaui te ſuper iudicia iuſtitiæ tuæ. Et iterùm: Media nocte ſurgebam ad confitendum tibi ſuper iudicia iuſtitiæ tuæ. Facto autem die quiſque noſtrûm alterum vocat, egreſſorum ratiõem agit, in forum educit, aſsiſtit magiſtratui, tremiſcit, & pœnas metuit. Alius in tabernaculo, ad ſuum alius opus. Illi verò cùm rurſùm matutinas orationes celebrauerint & hymnos, ad ſcripturarum lectionem conuertuntur. Sunt autem & qui libros tranſcribere docti, aſsignatum quiſque ſumens habitaculum, ſemper agit quietem, nugante nemine, nemine quicquã dicente. Tertiam, ſextam, nonã, & veſpertinas orationes celebrant. Et in quatuor partes diem diſpartiti, dum ſingulæ partes implentur, pſalmodijs & hymnis Deum venerantur. Pſal. 67. Pſal. 118. Ibidèm.

17 HIERONYMVS in caput ſextum Danielis: Tria autẽ ſunt tempora, quibus Deo flectẽda ſunt genua: tertiam horam, ſextam, & nonam, eccleſiaſtica traditio intelligit. Deniq; tertia hora deſcẽdit Spiritus ſanctus ſuper Apoſtolos. Sexta volens Petrus comedere, ad orationem aſcendit in cœnaculum. Nona, Petrus & Ioannes pergebant ad templum. Tertia, ſexta & nona hora orationis ex Eccleſiaſtica traditione. Act. 2. 10. & 3.

18 IDEM ad Euſtochium de cuſtodia virginitatis, epiſtola vigeſimaſecunda: Quanquàm Apoſtolus orare nos ſemper iubeat, & ſanctis etiam ipſe ſit ſomnus oratio: tamen diuiſas orandi horas debemus habere, vt, ſi fortè aliquo fuerimus opere detenti, ipſum nos ad officium tempus admoneat. Horam tertiam, ſextam, nonam, diluculum quoquè & veſperam, nemo eſt qui neſciat. Nec cibi ſumantur, niſi oratione præmiſſa: nec recedatur à menſa, niſi referatur creatori gratia. Noctibus bìs terq; ſurgendum, reuoluenda, quæ de ſcripturis memoriter retinemus. Egredientes de hoſpitio, armet oratio: regredientibus de platea, oratio occurrat antequàm ſeſsio: nec priùs corpuſculum requieſcat, quàm anima paſcatur. Ad omnem actum, ad omnem inceſſum manus pingat crucem. 1 Theſſ. 5. Diuiſas orandi horas cur habere debeamus.

19 AD eandem in Epitaphio Paulæ matris, epiſtola vigeſimaſeptima, de monaſterijs virginum, quas illa fundauerat, agens: Manè, hora tertia, ſexta, nona, veſpere, noctis medio, per ordinem pſalterium cantabant. Horas canonicas decãtabãt ſacræ virgines D. Hieronymi ætate

20 AQVISGRANENSE Concilium ſub Ludouico Pio Imperatore primo, capite centeſimo vigeſimoſexto, ex capite de-

Tertia, ſexta & nona hora orationi cõſecrata.
Daniel. 6.
Actor 2.
Matth. 27.
Lucæ 23.

cimonono libri primi de officijs eccleſiaſticis Iſidori: Horam tertiam & ſextam & nonam, Daniel & tres pueri ſupplicationibus denouerunt, ſcilicet, vt ab ortu diei in tempus ſupplicationis tres horæ porrectæ, Trinitatis nobis reuerentiam declararent, pariliter à tertia ad ſextam, atque indè ad nonam, per paria lucis interualla ratis dimenſionibus terminata, Trinitas ter in die rogata coleretur. Illud etiam occurrit ad probationem venerabilis Trinitatis, quòd Spiritus ſanctus hora tertia, hoc eſt, ſuo loco & numero & tempore, deſcendit ad terras, impleturus gratiam, quam Chriſtus promiſit. Nam & ſexta hora Chriſtus paſſus, in nonâ patibuli cruciamenta porrexit. Tali enim ſacramẽto legitimis ad precem temporibus, per ternas horas Trinitatis perfectio aut laudatur celebritatibus, aut precibus impetratur: & ſi computetur diurna celebritas, per quaternarium vſque in veſpertinum officium, hoc eſt, quater ternis ſignificatur: quia mundus quadrifariò diuiſus, in Trinitate ſaluatur. Siquidem & in nocte ſtationes & vigiliæ militares, in quatuor partes diuiſæ, ternis horarum ſpatijs ſecernuntur, vt & in ipſis nocturnis mundialibusq́; officijs, Trinitatis myſterium veneretur.

Veſpertina hora oratiõi conſecrata.
Exod. 29.
Pſal. 140.
Matth. 26.
Marc. 14.
Lucæ 22.
Iob 38.

CAPITE centeſimo vigeſimoſeptimo, ex capite vigeſimo eiuſdem libri Iſidori: Veſpertinum diurni finis officium, diurnæ & alternæ lucis occaſus eſt, cuius ex veteri teſtamento ſolennis celebratio eſt. Deniquè hoc tempore veterum ſacrificia offerri, adolerìq; altario aromata & thura, mos erat. Teſtis eſt hymnidicus ille, regio ac ſacerdotali perfunctus officio, dicens: Dirigatur oratio mea ſicut incenſum in conſpectu tuo, eleuatio manuum mearum ſacrificium veſpertinum. In nouo quoquè teſtamento eo tempore Dominus & Saluator noſter, cœnantibus Apoſtolis myſterium ſui corporis & ſanguinis initiò tradidit, vt tempus ipſum ſacrificij, veſperum oſtenderet ſeculi. Proindè in honore ac memoria tantorũ ſacramentorũ, his temporibus adeſſe nos decet Dei conſpectibus, & perſonare in eius cultibus, orationum noſtrarum illi ſacrificium offerentes, atque in eius laudibus pariter exultantes. Veſperũ autem nominatur à ſidere, quod veſper vocatur, & decidente ſole exoritur. De quo Propheta dicit: Et veſperum ſuper filios hominum conſurgere facis.

Cõpletoriũ.
Pſal. 131.

CAPITE centeſimo vigeſimooctauo, ex vigeſimoprimo capite Iſidori: De Completis autem celebrandis, id etiam in patrum inuenitur exemplis. Dauid Propheta dicente: Si aſcendero in lectũ

ſtrati

ſtrati mei, ſi dedero ſomnum oculis meis, & palpebris meis dormitationem, & requiem temporibus meis, donèc inueniam locum Domino, tabernaculum Deo Iacob. Quis non ſtupeat, tantam in Dei amore animi deuotionem, vt ſomnum ſibi, ſine quo vtiq; corpora humana deficiunt, penitùs interdixerit, donèc locum ac templum Domino fabricandum in pectore ſuo rex & Propheta reperiret? Quæ res nos debet fortiter admonere, vt ſi ipſi locus Domini eſſe volumus, & tabernaculum eius aut templum cupimus haberi, inquantùm poſſumus, exempla ſanctorum imitemur, nè de nobis dicatur, quod legitur: Dormièrūt ſomnum ſuum, & nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum in manibus ſuis. Pſal.76

CAPITE centeſimo vigeſimonono, ex vigeſimotertio capite eiuſdem libri ſecundi Iſidori: De matutinorum antiquitate & authoritate, teſtis eſt idē Dauid propheta, dicens: In matutinis meditabor in te, quia fuiſti adiutor meus. Et alibì: Præuenerunt oculi mei ad te diluculo, vt meditarer eloquia tua. Diluculo autem proindè oratur, quòd reſurrectio Chriſti celebretur. Matutina autem luce radiante, Dn̄s & Saluator noſter ab inferis reſurrexit, quandò cœpit oriri fidelibus lux, quæ moriente Chriſto occiderat peccatoribus. Siquidem & eo tempore cunctis ſpes futuræ reſurrectionis creditur, cùm iuſti & omnes ab hac temporaria morte, quaſi à ſopore ſomni reſurgentes, euigilabunt. Matutinæ preces. Pſal.62. Pſal.118.

CAPITE centeſimo trigeſimo, ex vigeſimoſecundo capite libri primi Iſidori: Antiqua eſt vigiliarum deuotio, familiare bonum omnibus ſanctis. Eſaias deniquè Propheta exclamat ad Dominum, dicens: De nocte vigilat ſpiritus meus ad te DEVS, quia lux præcepta tua ſunt ſuper terram. Item Dauid & regis & prophetico ſanctificatus vnguento, ità canit: Media nocte ſurgebam ad cōfitendum tibi ſuper iudicia iuſtitiæ tuæ. Hoc nanque tempore vaſtator angelus tranſiens, primogenita Aegyptiorum percuſsit. Vndè & nos vigilare oportet, nè periculo Aegyptiorum admiſceamur. Iiſdem etiam horis venturum ſe eſſe, in Euangelio Saluator aſſeruit: vndè & ad vigilandum auditores ſuos exuſcitans, dicit: Beati ſerui illi, quos, cùm venerit, Dominus inuenerit vigilantes. Et ſi veſpertina (inquit) hora venerit, & ſi media nocte, & ſi in gallicantu, & inuenerit eos vigilantes, beati ſunt ſerui illi. Itaque & vos eſtote parati, quia neſcitis, qua hora filius hominus venturus eſt. Siquidem nec verbis ſolùm docuit vigilias, ſed etiam confirmauit exemplo. Nam teſtatur Nocturnæ preces. Eſa 26. Pſal.118. Exod.12. Marc.13.

Lucæ 6. Acto. 16.

Euangelium, quia erat Ieſus pernoctans in oratione DEI. Paulus quoquè & Silas in cuſtodia publica circa medium noctis orantes, hymnum, audientibus cunctis, vincti dixiſſe memorantur: vbì repentè terræmotu facto, & concuſsis carceris fundamentis, & ianuæ ſpontè apertæ, & omnium vincula ſunt ſoluta. Vndè oportet his horis pſallendi, orandiq́ frequentiam nos in ſanctis habere officijs, finemq́ noſtrum, vel ſi aduenerit ſub tali actu, expectare ſecuriùs. Eſt autem quoddam genus hæreticorum, ſuperfluas exiſtimantium ſacras vigilias, & ſpiritali opere infructuoſas, dicentium iura temerari diuina, qui noctem fecit ad requiem, ſicut diem ad laborem. Qui hæretici Græco ſermone Nyctazontes, hoc eſt, ſomniculoſi vocantur.

Hæretici repræhendẽtes nocturnas preces ſiue Chriſtianas vigilias.

ET capite centeſimo trigeſimoprimo: Studeant ſummoperè canonici prædictas horas vigilantiſsima cura cuſtodire, & in his diuinum officium humiliter ac deuotè perſoluere.

VIDE de horis Canonicis plura apud Rabanum libro ſecundo de inſtitutione Clericorũ capite primo & ſequentibus: item apud Rupertum Tuitienſem libro primo de diuinis officijs, capite primo & ſequentibus.

VIII

Cur in orando ſeduli & aſsidui eſſe debemus?

Iſidor. de ſummo bono l. 3 c. 7. Aug. ſer. 226. & 230 de temp. & epi 121. Itẽ ſer. 5. de verb. Dõ. Cypr. de orat. Do. Amb. li. 3 de virginib & ſerm. 93. de Nazario & Celſo.

Primùm, ob maximas & infinitas eorum, qui ritè precantur, vtilitates. Deindè, quòd oratio proprium & neceſſarium ſit fidei exercitium. Habet præctereà præceptum in diuinis literis [a] paſsìm: neque modò frequentem, ſed etiam eximiam plenamque conſolationis & ſuauitatis promiſſionem. *Dico vobis*, inquit ipſa veritas [b] Chriſtus: *omnia quæcunque orantes petitis, credite quia accipietis, & euenient vobis.* Et rurſùm, [c] *Ego dico vobis: Petite, & dabitur vobis:* quæ-

a Mat. 26. d Marc. 13. d Luc 18 a 11 a b 21. g Eccl 18. c 21. a Rõ. 12 c Philip 4. b Col 4. a 1 Petr. 4 b 1. Theſ 5 c Eph 6. c 1. Timot. 5 a Hebr. 4 d Iac. 1. a 4. a 5. d

b Marc 11. c Matth. 21 b 18 c d

c Lu. 11. b Mat 7. b

quærite, & inuenietis: pulſate, & aperietur vobis. Omnis enim qui petit, accipit: & qui quærit, inuenit: & pulſanti aperietur. Atq; iterùm: *Si vos cùm ſitis mali, nôſtis bona data dare filijs veſtris: quanto magìs Pater veſter qui in cælis eſt, dabit bona petẽtibus ſe?* Talibus quidem dictis, vt rectè colligit Chryſoſtomus, [e] ac tali ſpe prouocauit nos ad orandum vniuerſorum Dominus. Nos verò decet obtemperantes Deo, ſemper omnem vitam in laudibus Dei, precibusq́ue tranſigere, maiore ſtudio curam agentes diuini cultus, quàm vitæ noſtræ. Sic enim contigerit ſemper viuere vitam homine dignam. Hæc ille.

Ioan. 14. b 15. a 16 d 1. Ioan. 3. d 5. e Pſal. 49. e 144. d Pro. 15. d 2 Par. 7. c Eccl 2 b 3. a 39. a Leuit 4. f g. 5. c. d 6 a

d Matt 7. b. Luc. 11. c

e lib. 1. de orando Deum. Vide etiam lib 2 Item hom 5. de incompræhenſib Dei natura, & ad populum Antioch hom 71 & 79 Gregor. hom 11. 27. in Euangel & in Pſalmum 6. pœnitentialem.

SCRIPTVRAE.

Matthaei vigeſimoſexto: Vigilate, & orate, vt non intretis in tentationem.

Marci decimotertio: Videte, vigilate, & orate: neſcitis enim quandò tempus ſit.

Lvcae decimooctauo: Dicebat autem & parabolã ad illos, quoniam oportet ſemper orare, & non deficere, dicens: Iudex quidam erat in quadam ciuitate, qui Deum nõ timebat, & hominem non reuerebatur. Vidua autem quędam erat in ciuitate illa: & veniebat ad eum, dicens: Vindica me de aduerſario meo. Et nolebat per multũ tempus. Poſt hæc autem dixit intrà ſe: Etſi Deum non timeo, nec hominem reuereor: tamen quia moleſta eſt mihi hæc vidua, vindicabo illam, nè in nouiſſimo veniens ſugillet me. Ait aũt

Dominus: Audite quid iudex iniquitatis dicit: Deus autem non faciet vindictam electorum ſuorum clamantium ad ſe die ac nocte, & patientiam habebit in illis? Dico vobis, quia citò faciet vindictam illorum.

Et capite vndecimo: Quis veſtrûm habebit amicum, & ibit ad illum media nocte, & dicet illi: Amice, commoda mihi tres panes, quoniam amicus meus venit de via ad me, & non habeo quod ponam ante illum: & ille deintùs reſpondens, dicat: Noli mihi moleſtus eſſe, iam oſtiũ clauſum eſt, & pueri mei mecum ſunt in cubili: non poſſum ſurgere & dare tibi. Et ſi ille perſeuerauerit pulſans, dico vobis, etſi non dabit illi, ſurgens eô quòd amicus eius ſit, propter improbitatem tamen eius ſurget, & dabit illi quotquot habet neceſſarios. Et ego dico vobis: Petite, & dabitur vobis: quærite, & inuenietis: pulſate, & aperietur vobis. Omnis enim qui petit, accipit: & qui quærit, inuenit, & pulſanti aperietur. Quis autem ex vobis patrem petit panem, nunquìd lapidem dabit illi? Aut piſcem: nunquìd pro piſce ſerpentem dabit illi? Aut ſi petiërit ouum, nunquìd porriget illi ſcorpionem? Si ergò vos, cùm ſitis mali, nôſtis bona data dare filijs veſtris: quanto magìs pater veſter de cælo dabit ſpiritum bonum petentibus ſe?

Item capite vigeſimoprimo: Vigilate itaq;, omni tempore orantes, vt digni habeamini fugere iſta omnia quę futura ſunt, & ſtare ante filium hominis.

Ecclesiastici decimooctauo: Nõ impediaris orare ſemper, & nè veteris vſque ad mortem iuſtificari, quoniam merces Dei manet in æternum.

Et vigeſimoprimo: Fili, peccâſti? non adijcias iterùm: ſed & de priſtinis deprecare, vt tibi dimittantur.

Ad Romanos duodecimo: Orationi inſtantes.

Ad Philippenſes quarto: Nihil ſoliciti ſitis: ſed in omĩ oratione & obſecratione cum gratiarum actione petitiones veſtræ innoteſcant apud Deum.

Ad Coloſſenſes quarto: Orationi inſtate, vigilantes in ea in gratiarum actione, orantes ſimul & pro nobis, vt Deus aperiat nobis oſtium ſermonis ad loquendum myſteriũ Chriſti, (propter quod etiã vinctus ſum) vt manifeſtem illud ità, vt oportet me loqui.

Prioris Petri quarto: Eſtote itaq; prudentes, & vigilate in orationibus.

Prioris ad Theſſalonicenſes quinto: Sine intermiſſione orate. In omnibus gratias agite. Hæc eſt enim voluntas Dei in Chriſto Iesv in omnibus vobis.

Ad Epheſios ſexto: In omnibus ſumentes ſcutum fidei, in quo poſſitis omnia tela nequiſſimi ignea extinguere: & galeam ſalutis aſſumite, & gladium ſpiritus, (quod eſt verbum dei) per omnem orationem & obſecrationem orantes omni tempore in ſpiritu: & in ipſo vigilantes in omni inſtantia, & obſecratione pro omnibus ſanctis: & pro me, vt detur mihi ſermo in apertione oris mei cum fidutia, notũ facere myſterium Euangelij.

Prioris ad Timotheum quinto: Quæ autem verè vidua eſt & deſolata, ſperet in Deum, & inſtet obſecrationibus & orationibus nocte & die.

Ad Hebræos quarto: Adeamus ergò cum fidutia ad thronum gratiæ, vt miſericordiam conſequamur, & gratiã inueniamus in auxilio opportuno.

Iacobi primo: Si quis autem veſtrûm indiget ſapientia, poſtulet à Deo, qui dat omnibus affluenter, & non improperat: & dabitur ei. Poſtulet autem in fide nihil hæſitãs. Qui enim hæſitat, ſimilis eſt fluctui maris, qui à vento mo-

uetur

uetur & circunſertur. Non ergò æſtimet homo ille quòd accipiat aliquid à Domino.

Capite quarto: Non habetis, propter quod nõ poſtulatis. Petitis, & non accipitis, eô quòd malè petatis, vt in concupiſcentijs veſtris inſumatis.

Et capite quinto: Confitemini ergò alterutrùm peccata veſtra: & orate pro inuicẽ, vt ſaluemini. Multùm enim valet deprecatio iuſti aſſidua. Helias homo erat ſimilis nobis paſſibilis: & oratione orauit vt nõ plueret ſuper terram, & non pluit annos tres & menſes ſex. Et rursùm orauit, & cælum dedit pluuiam, & terra dedit fructum ſuum.

Marci vndecimo: Propterea dico vobis, omnia quæcunq; orantes petitis, credite quia accipietis, & eueniẽt vobis. Et cùm ſtabitis ad orandũ, dimittite ſi quid habetis aduersùs aliquem: vt & pater veſter qui in cælis eſt, dimittat vobis peccata veſtra. Quòd ſi vos non dimiſeritis, nec pater veſter qui in cælis eſt, dimittet vobis peccata veſtra.

Matthaei vigeſimoprimo: Et omnia quæcunq; petieritis in oratione credentes, accipietis.

Et capite decimooctauo: Si duo ex vobis conſenſerint ſuper terram, de omni re quamcunq; petierint, fiet illis à patre meo qui in cælis eſt. Et paulò pòſt: Serue nequam omne debitum dimiſi tibi, quoniam rogâſti me: nónne ergò &c.

Lucae vndecimo: vt ſuprà, et in textu.

Matthaei ſeptimo Petite, & dabitur vobis quærite, & inuenietis: pulſate, & aperietur vobis. Omnis enim qui petit, accipit: & qui quærit, inuenit: & pulſanti aperietur. Aut quis eſt ex vobis homo, quem ſi petiêrit filius ſuus panem, nunquìd lapidem porriget ei? Aut ſi piſcem petierit, nunquid ſerpentem porriget ei? Si ergò vos, cùm ſitis mali, nôſtis bona data dare filijs veſtris: quãto magìs pater veſter qui

qui in cælis eſt, dabit bona petentibus ſe?

Ioannis decimoquarto: Et quodcunque petieritis in nomine meo, hoc faciam: vt glorificetur pater in filio. Si quid petieritis me in nomine meo, hoc faciam.

Et capite decimoquinto: Si manſeritis in me, & verba mea in vobis manſerint: quodcunq; volueritis petetis, & fiet vobis.

Item capite decimoſexto: Amen amen dico vobis, ſi qd petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis. Vſq; modò non petîſtis quicquam in nomine meo. Petite, & accipietis: vt gaudium veſtrum ſit plenum.

Primae Ioannis tertio: Chariſſimi, ſi cor noſtrum nõ repræhenderit nos, fidutiam habemus ad Deum: & quicquid petierimus, accipiemus ab eo: quoniam mandata eius cuſtodimus, & ea quæ ſunt placita coram eo, facimus.

Et capite quinto: Et hæc eſt fidutia quam habemus ad eum: Quia quodcunque petierimus ſecundùm voluntatem eius, audit nos. Et ſcimus qa audit nos quicquid petierimus: ſcimus quoniam habemus petitiões quas poſtulamus ab eo.

Psalmo quadrageſimonono: Immola Deo ſacrificiũ laudis, & redde altiſſimo vota tua. Et inuoca me in die tribulationis: & eruam te, & honorificabis me.

Et pſalmo centeſimo quadrageſimoquarto: Propè eſt Dominus omnibus inuocantibus eum, omnibus inuocantibus eum in veritate. Voluntatẽ timentiũ ſe faciet, & deprecationem eorum exaudiet, & ſaluos faciet eos.

Proverbiorvm decimoquinto: Lógè eſt Dominus ab impijs, & orationem iuſtorum exaudiet.

Secvndi Paralipomenon ſeptimo: Compleuitq́; Salomon domum Domini, & domũ regis, & omnia quæ diſpoſuerat in corde ſuo vt faceret in domo Domini, & in do-

mo ſua, & proſperatus eſt. Apparuit autem ei Dominus nocte, & ait: Audiui orationem tuam, & elegi locum iſtum mihi in domum ſacrificij. Si clauſero cælum, & pluuia non fluxerit, & mandauero & præcepero locuſtæ vt deuoret terram, & miſero peſtilentiam in populum meum: conuerſus autem populus meus, ſuper quos inuocatum eſt nomẽ meum, deprecatus me fuerit, & exquiſierit faciem meam, & egerit pœnitentiam à vijs ſuis peſſimis: & ego exaudiam de cælo, & propitius ero peccatis eorum, & ſanabo terram eorum. Oculi quoquè mei erũt aperti, & aures meæ erectæ ad orationẽ eius qui in loco iſto orauerit. Elegi enim, & ſanctificaui locum iſtum, vt ſit nomen meum ibì in ſempiternum, & permaneant oculi mei & cor meum ibì cunctis diebus, &c.

Ecclesiastici ſecundo: Reſpicite filij natiões hominum: et ſcitote quia nullus ſperauit in Domino, et confuſus eſt.

Et capite tertio: Qui diligit Deum, exorabit pro peccatis, et continebit ſe ab illis, et in oratione dierum exaudietur.

Item capite trigeſimo octauo: Fili, in tua infirmitate nè deſpicias teipſum, ſed ora Dominum, et ipſe curabit te.

Levitici quarto: Adipem verò adolebit ſuprà, ſicut in victimis pacificorum fieri ſolet: rogabitque pro eo ſacerdos, et pro peccato eius, et dimittetur ei. Omnem autẽ adipem auferens, ſicut auferri ſolet de victimis pacificorum, adolebit ſuper altare in odorem ſuauitatis Domino, rogabitque pro eo, et dimittetur ei. Omnem quoq; adipem auferens, ſicut auferri ſolet adeps arietis qui immolatur pro pacificis, cremabit ſuper altare incẽſum Domini: rogabitq; pro eo et pro peccato eius, et dimittetur ei.

Et

Et capite quinto: Alterum verò in holocauſtum adolebit, vt fieri ſolet: rogabitque pro eo ſacerdos et pro peccato eius, et dimittetur ei. Ipſumque quod intulit damni reſtituet, quintam partem ponet ſuprà tradens ſacerdoti, qui rogabit pro eo offerens arietem, et dimittetur ei.

Capite ſexto: Qui rogabit pro eo coram Domino, & dimittetur illi pro ſingulis quę faciendo peccauit.

PATRES.

Oratio remedium eſt tentationum.

1. ISIDORVS libro tertio de ſummo bono, capite ſeptimo: Hoc eſt remedium eius, qui vitiorum tentamẽtis exæſtuat, vt quotiès quolibet tãgitur vitio, totiès ſe ad orationem ſubdat, quia frequẽns oratio vitiorum impugnationem extinguit. Tamen perſeueranter intendere oportet animum noſtrum orando atq; pulſando, quouſq; importunas deſideriorum carnalium ſuggeſtiones, q̃ noſtris obſtrepunt ſenſibus, fortiſsima intentione ſuperemus, ac tã diù inſiſtere, quouſq; perſiſtendo vincamus. Nam negligentes orationes, nec ab ipſo homine impetrare valent quod volunt. Quãdò quiſq; orat, ſanctum ad ſe ſpiritum aduocat: At vbi aduenerit, confeſtim tentamenta dęmonũ, qui ſe mentibus humanis immergũt, præſentiam eius ferre non ſuſtinentes effugiunt. Oratio, cordis eſt, non labiorum. Neq; enim verba deprecantis Deus intẽdit, ſed orãtis cor adſpicit. Quòd ſi tacitè cor oret, & vox ſileat: quanuìs homines lateat, Deum latére non poteſt, qui conſcientiæ præſens eſt. Melius eſt autem cum ſilentio orare corde ſine ſono vocis, q̃ ſolis verbis ſine intuitu mentis. Nunq̃ eſt ſine gemitu orandũ. Nam peccatorum recordatio mœrorem gignit. Dum enim oramus, ad memoriam culpam reducimus, & magìs tunc reos nos eſſe cognoſcimus. Ideoq; cùm Deo aſsiſtimus, gemere & flere debemus, reminiſcentes q̃ grauia ſunt ſcelera q̃ commiſimus, quamq; dira inferni ſupplicia quæ timemus. Mens qualem ſe in oratiõe offert, talẽ poſt orationem ſe conſeruet. Nam nihil proficit oratio, ſi denuò committitur, vndè iam iterùm venia poſtuletur. Ille enim precis deſideratũ effectũ ſine dubio pcipit, q q̃d orãdo ablui poſtulat, delinquendo non iterat. Mens noſtra cæleſtis eſt, & tunc orando Deũ benè contẽplatur, qñ nullis terrenis curis aut erroribus impeditur. Apta eſt enim ad bonũ in ſua natura, in aliena verò turbatur. Pura eſt oratio, quã in ſuo tẽpore ſeculi nõ interueniũt curæ: longè autẽ eſt

Perſeuerãtia opùs eſt.

Spiritũ ſanctum aduocat feruens oratio.

Cum gemitu orandum.

Alienæ curæ & cogitationes arcendæ.

eſt à Deo animus, q in oratiõe cogitationibus ſeculi fuerit occupatus. Tũc ergò veraciter oramus, qñ aliundè nõ cogitamus. Sed valdè pauci ſunt qui tales oratiõs habeãt. Et licèt in quibuſdã ſint, difficile tñ eſt vt ſemper ſint. Mens q̃ ante orationẽ vacans à Deo, in illicitis cogitationibus occupatur, dum in oratiõem venerit, confeſtìm illi imagines rerum, quas nupèr cogitauit, occurrunt, aditũq; precis obſtruunt, nè ſe mens libera ad cæleſte deſideriũ erigat. Purgandus eſt itaq; primùm animus, atq; à tẽporaliũ rerum cogitationibus ſegregandus, vt pura acies cordis ad Deũ verè & ſimpliciter dirigatur. Nam reuerà tũc impetrãda diuina munera credimus: qñ ſimplici affectu aſsiſtimus, cũ oramus. Multis modis interrũpitur oratiõis intentio, dũ ſe per incuriã vana mundi ingerunt in cuiuſcunq; orantis animo. Tũc aũt diabolus magìs cogitatiões curarum ſecularium humanis mentibus ingerit, qñ orantẽ adſpexerit. Duobus modis oratio impeditur, nè impetrare quiſq; valeat poſtulata: hoc eſt, ſi aut quiſq; adhuc mala cõmittit, aut ſi delinquenti ſibi debita non dimittit. Quod geminũ malum dum quiſque à ſemetipſo abſterſerit: ꝓtinùs ſecurus ſtudio oratiõis incũbit, & ad ea q̃ impetrare precibus cupit, mentem liberè erigit. Qui læditur, nõ deſiſtat orare pro ſe lædentibus: alioquin iuxta Domini ſententiã peccat, q pro inimicis non orat. Sicut nullũ ꝓficit in vulnere medicamentũ, ſi adhuc ferrũ in eo ſit: ità nihil ꝓficit oratio illius, cuius adhuc dolor in mente, vel odiũ manet in pectore. Tantus debet eſſe orantis erga Deũ affectus, vt nõ deſperet precis effectũ. Inaniter autẽ oramus, ſi ſpei fidutiã nõ habemus. Petat ergò, vt Apoſtolus ait, vnuſquiſq; in fide nihil dubitans: nam qui dubitat, ſimilis eſt vndæ maris, q̃ à vento fertur atq; diſpergitur. Diffidentia naſcitur impetrãdi orata, ſi ſe adhuc animus ſentiat circa peccãdi affectionẽ verſari. Nõ enim poteſt habere precis certam fidutiã, qui adhuc in præceptis Dei pigritat, & peccandi recordatiõe delectatur. Qui à ꝑceptis Dei auertitur, quod in oratiõe poſtulat, accipere nõ meretur, nec impetrat ab illo bonum quod poſcit, cuius legi non obedit. Si enim id quod Deus ꝑcepit, facimus: id q̃d petimus, ſine dubio obtinemus. Nam ſicut ſcriptũ eſt, Qui auertit aurẽ ſuã nè audiat legẽ, oratio eius execrabilis erit. Multũ apud Deũ vtraq; ſibi neceſſariò cõmendatur, vt oratiõe operatio, & opere fulciatur oratio. Vndè etiã Hieremias ait: Leuemus corda noſtra cũ manibus ad Deũ. Cor enim cũ manibus leuat, q orationẽ cũ ope ſubleuat. Nam quicunq; orat & nõ operatur, cor leuat, & manus nõ leuat. Quiſqs verò operatur

Dæmon oratiões noſtras impedire conatur.

Similia habet Gregorius li. 10. Moraliũ, capi. 17 & 18.

Geminum orationis impedimentum.

Matt. 5.

Fidutia impetrãdi adſit.

Iac. 1.

Diffidentiæ cauſa quæ ſit.

Pro. 28.

Orationi iũgenda eſt bona operatio.

Thren. 3.

Greg. 18. Moral cap. 3 & Hierõ. in ca. 3. Thren. idẽ dicunt.

ratur,& non orat,leuat manus,& cor non leuat.Sed qa operari neceſsè eſt & orare, benè iuxta vtrunq; dictū eſt, Leuemus corda noſtra cum manibus ad Dominum, nè de negligentia mandatorum corde repræhendamur, dum ſalutem noſtram obtinere aut ſola oratione, aut ſola operatione contendimus. Poſtquàm bonum opus agimus,lachrymæ orationum fundantur,vt meritum actionis humilitas impetret precis.

Iactantia cuitanda in orando.

Lucæ 18.

Culpabiliter manus ad Deum expandit, qui facta ſua orando iactanter prodit, ſicut Phariſæus in templo iactanter orabat, ſeq; magìs quàm Deum de operibus iuſtis laudari volebat.

Pſal.108.

Quorundam oratio in peccatum conuertitur, ſicut de Iuda proditore ſcribitur. Qui enim iactanter orat,laudem appetendo humanam,non ſolùm eius oratio non delet peccatum, ſed etiam ipſa vertitur in peccatum. Sic Iudæi & Hæretici qui licèt ieiunare & orare videantur, eorum tamen oratio non delet peccatum, nec ad purgationis proficit meritum, ſed mutatur potiùs in peccatum. Ideò interdùm oratio electorum in preſſuris eorū differtur,vt impiorum peruerſitas augeatur. Verùm dum iuſti temporaliter audiuntur,pro eorum fit ſalute,qui eos affligunt:vt dum illis temporali remedio ſubuenitur, prauorum oculi ad conuerſionem aperiantur.

Dani. 3.

Pſal.68.

Vndè & trium puerorum frigidus ignis fuit, vt Nabuchodonoſor Deum verum agnoſceret. Sicut & propheta in pſalmis ait: Propter inimicos meos eripe me.

Cur quidam tardiùs exaudiantur.

Proindè tardiùs exaudiuntur quorundam orationes, vt dum differuntur, fortiùs excitati,maioribus præmijs cumulentur, exemplo pruinarum & repreſsione meſsium, in quibus quanto tardiùs ſata ſemina exeunt, tanto ad frugem cumulatiùs creſcunt. Quotiès orantes non citò exaudimur,noſtra nobis facta in oculis proponamus,vt hoc ipſum quod differtur, diuinæ reputetur iuſtitiæ, & culpæ noſtræ. Interdùm, quòd perſeueranter orantes, non citò exaudimur, vtilitatis noſtræ eſt,non aduerſitatis.ſæpè enim multos Deus non exaudit ad voluntatem,vt exaudiat ad ſalutem. Multi orantes non exaudiuntur,quia prouidendo illis Deus meliora quàm petunt,reſeruat,ſicut contingere ſolet paruulis,qui nè in ſcholis vapulent,Deum exorant: ſed non datur illis poſtulationis effectus,quia impeditur talis auditio ad profectum.Non aliter quibuſdam contingit electis.Deprecantur enim Deum pro nonnullis vitæ huius commodis vel aduerſis.Prouidentia verò diuina temporaliter eorum deſiderio minimè conſulit:quia meliora illis in æternum promittit.

Orare in abſcondito.

Oratio priuatis locis opportunis funditur,magiſq; obtentum impetrat,dum

Matth. 6. DEO tantùm teſte depromitur. Proprium autem hypocritarũ eſt, offerre ſe in oratione videntibus, quorum fructus eſt non Deo placere, ſed gloriam ab hominibus comparare. Nõ in multiloquio exaudiuntur homines à Deo, quaſi plurimis eum verbis conentur inflectere. Neque enim conciliat eum multiplex orantis ſermo, ſed pura ſinceraq́ orationis intentio. Bonum eſt, corde ſemper orare: bonum etiam, & ſono vocis Deum ſpiritalibus hymnis glorificare. Nihil eſt, ſola voce canere ſine cordis intentiõe: ſed ſicut ait Apoſtolus, Cantantes in cordibus veſtris, hoc eſt, non ſolùm voce, ſed & corde pſallentes. Vndè & alibì: Pſallam ſpiritu, pſallam & mente. Sicut orationibus regimur, ità pſalmorum ſtudijs delectamur. Pſallendi etiam vtilitas triſtia corda conſolatur, gratiores mentes facit, faſtidioſos oblectat, inertes exuſcitat, peccatores ad lamenta inuitat. Nam quanuìs dura ſint carnalium corda, ſtatìm vt pſalmi dulcedo inſonuerit, ad affectum pietatis animum eorum inflectit. Dum Chriſtianum non vocis modulatio, ſed tantùm verba diuina, quæ ibì dicuntur, debeant commouere: neſcio tamen quo pacto modulatione canentis maior naſcitur compunctio cordis. Multi enim reperiuntur, qui cantus ſuauitate commoti, ſua crimina plangunt, atque ex ea parte magìs flectũtur ad lachrymas, ex qua pſallentis inſonuerit dulcedo ſuauiſsima. Oratio in præſenti tantùm vita pro remedio peccatorum effunditur: pſalmorum autem decantatio, perpetuam DEI laudem demonſtrat in gloriam ſempiternam, ſicut ſcriptum eſt: Beati qui habitant in domo tua Domine, in ſecula ſeculorum laudabunt te. Cuius operis miniſterium quicunq́ fideliter intentaq́ mente exequitur, quodammodò angelis ſociatur.

Oratio vocalis. — *Epheſ. 5.* — *1 Cor. 14.* — *Pſallendi vtilitas.* — *Pſal. 83.*

2 AVGVSTINVS ſermone ducenteſimo vigeſimoſexto: Oratio iuſti, clauis eſt cæli. Aſcendit precatio, & deſcendit Dei miſeratio. Licèt alta ſit terra, altũ cælum, audit tamen Deus hominis linguam, ſi mundam habeat conſciẽtiam.

Oratio iuſti clauis eſt cæli.

3 IDEM ſermone ducenteſimo trigeſimo de tempore: Oratio refectio eſt ieiuniorum, aduocat gratiam Spiritus ſancti. Oratio duritiam cordis mollit, auſteritatem temperat, ieiunium dulcificat. Sicut enim ſine potu non eſt plena refectio, ſic & ieiunium ſine oratione non poteſt animã perfectè nutrire. Quid autem oratio &c. vt ſuprà quæſtione præcedẽnti, A 3.

Ieiunio adeſſe debet oratio.

4 ET epiſtola centeſima vigeſimaprima ad Probã, capite octauo: Propter hanc adipiſcendam vitam beatam, ipſa vera vita beata

nos

nos orare docuit non in multiloquio, tanquàm eô fiat, vt exaudiamur, quo loquaciores ſumus, cùm eum oremus, qui nouit, ſicut ipſe Dominus ait, quid nobis neceſſarium ſit, priuſquàm petamus ab eo. Vndè mirum videri poteſt, quannis multiloquium prohibuerit, cur nos ſic orare adhortatus ſit, qui nouit quid nobis neceſſarium ſit priuſquàm petamus ab eo, vt diceret: Oportet ſemper orare, & non deficere, viduæ cuiuſdam propoſito exemplo, quæ de ſuo aduerſario cupiens vindicari, iudicem iniquum ſæpè interpellando flexit ad audiendum, non iuſtitia nec miſericordia permotum, ſed tædio ſuperatum: vt hinc admoneremur, quanto certiùs nos exaudiat miſericors & iuſtus Dominus Deus ſine intermiſsione orantes, quâdò illa nec ab iniquo & impio iudice potuit aſsidua interpellatione contemni: & quàm libens atque placatus bona deſideria impleat eorum, à quibus aliena peccata nouit ignoſci, ſi, quò cupiebat, illa peruenit, quæ voluit vindicari. Ille quoquè cui amicus de via venerat, nec quod ei apponeret habebat, ab amico ſibi tres panes cupiens commodari, quibus fortaſsè ipſa Trinitas vnius ſubſtantiæ figurata eſt, iam cum ſuis ſeruis dormientem petitor inſtantiſsimus & moleſtiſsimus excitauit, vt daret ei quantos volebat, magìs & ipſe vitando tædium, quàm beneuolentiam cogitando: vt hinc intelligeremus, ſi dare cogitur, qui cùm dormiat, à petente excitatur inuitus: quanto det benigniùs, qui nec dormire nouit, & dormientes nos excitat vt petamus. Hinc eſt & illud: Petite, & accipietis: quærite, & inuenietis: pulſate, & aperietur vobis. Omnis enim qui petit, accipit: & quærens, inuenit: & pulſanti aperietur: Aut quis eſt ex vobis homo, à quo filius ſuus panem petit, nunquìd lapidem porrigit ei? Aut ſi piſcem petit, nunquìd ſerpentem porrigit illi? aut ſi ouum petit, nunquìd porrigit ei ſcorpium? Si ergò vos, cùm ſitis mali, nôſtis bona data dare filijs veſtris, quanto magìs pater veſter cæleſtis dabit bona petentibus ſe? Cùm ergò ſecundùm tria illa, quæ commendat Apoſtolus, fides ſignificetur in piſce, vel propter aquam baptiſmi, vel quòd in huius ſeculi fluctibus integra eſt: cui contrarius eſt ille ſerpens, qui vt nõ crederetur Deo, venenoſa fraude perſuaſit: ſpes in ouo, quia vita pulli nondùm eſt, ſed futura eſt: nec iã videtur, ſed adhuc ſperatur. Spes enim quæ videtur, non eſt ſpes: cui contrarius eſt ſcorpius, quoniam qui ſperat æternam vitam, quæ retrò ſunt obliuiſcitur, & in anteriora ſe extendit: cui noxiũ eſt retrò reſpicere: ſcorpius autem ex ea parte ca-

Matth. 6.

An repugnẽt ſemper orare, & in oratiõe multiloquũ eſſe. Luc. 18.

Explicatio parabolæ de iniquo iudice.

Lucæ 11. De amico dormiente & tribus panibus.

Matth 7. Lucæ 11. De pane, piſce & ouo.

Rom. 8. Philip 3.

cauendus eſt, qua venenatam & aculeatam caudam retrorsùm habet. Charitas in pane. Maior enim horum charitas,& in cibis vtiq; vincit cætera panis vtilitas: cui contrarius eſt lapis, quoniam dura corda reſpuunt charitatem: ſiue aliud aliquid congruentiùs iſta ſignificent, tamen qui nouit bona data dare filijs ſuis, petere nos & quærere & pulſare compellit. Quod quarè faciat, qui nouit quid nobis neceſſarium ſit priuſquàm petamus ab eo, mouere animum poteſt, niſi intelligamus quòd Dominus & Deus noſter non volũtatem noſtram ſibi velit innoteſcere, quam non poteſt ignorare: ſed exerceri in orationibus deſiderium noſtrum, quô poſsimus capere quod præparat dare. Illud enim valdè magnum eſt, ſed nos ad accipiendum parui & anguſti ſumus. Ideò nobis dicitur: Dilatamini, nè ſitis iugum ducentes cum infidelibus. Tanto quippe illud quod valdè magnum eſt, quod nec oculus vidit, quia non eſt color: nec auris audiuit, quia non eſt ſonus: nec in cor hominis aſcendit, quia cor hominis illuc debet aſcendere, ſumemus capaciùs quãto id & fideliùs credimus, & ſperamus firmiùs, & deſideramus ardentiùs.

1. Cor. 13.

Cur Deus orari velit, cũ tamen non ignoret quæ ſint nobis neceſſaria.

2. Cor. 6.

1. Cor. 2.

CAPITE nono: In ipſa ergò fide & ſpe & charitate continuato deſiderio ſemper oramus. Sed ideò per certa interualla horarũ & temporũ etiã verbis rogamus Deũ, vt illis rerũ ſignis noſipſos admoneamus: quãtumq; in hoc deſiderio profecerimus, nobiſipſis innoteſcamus, & ad hoc agendũ noſipſos acriùs excitemus. Dignior enim ſequetur effectus, quẽ feruẽtior p̄cedit affectus. Ac p̄ hoc & quod ait Apoſtolus, Sine intermiſsione orate: quid eſt aliud, q̃ beatã vitã, quę nulla niſi ęterna eſt, ab eo qui ſolus eã dare poteſt, ſine intermiſsione deſiderate? Semper ergò hanc à Domino DEO deſideremus, & oremus ſemper. Sed ideò ab alijs curis atque negocijs, quibus ipſum deſiderium quodammodò tepeſcit, certis horis ad negociũ orandi mentem reuocamus, verbis orationis noſipſos admonentes in id, quod deſideramus, intendere: nè quod tepeſcere cœperat, omninò frigeſcat, & penitùs extinguatur, niſi crebriùs inflammetur. Vndè & illud quod idem Apoſtolus ait: Poſtulationes veſtræ innoteſcant apud DEVM: non ſic accipiendum eſt, tanquàm Deo innoteſcant, qui eas & antequàm eſſent, vtiq; nouerat, ſed nobis innoteſcant apud Deum per tolerantiam, non apud homines per iactantiam. Aut fortè etiam innoteſcant angelis, qui ſunt apud Deum, vt quodammodò eas offerant Deo, & de his conſulant, & quod eo iubẽte implendum eſſe cognouerint, ſicut oportere

Cur verbis oramus, idq; certis horarũ interuallis.

1. Theſſ. 5.

Coloſſ. 4.

Angeli offerunt oratiões noſtras Deo.

tere ibì cognouerint, hoc nobis vel euidẽter, vel latẽter apportent. Dixit enim angelus homini: Et nunc quandò orabas tu & Sara, ego obtuli orationem veſtram in conſpectu claritatis Dei. Tob. 12.

CAPITE decimo: Quæ cùm ità ſint, etiam cùm diù orare vacat, id eſt, cùm alia bonarum & neceſſariarum actionum non impediuntur officia, quanuìs & in eis, vt dixi, deſiderio illo ſemper orandum ſit, non eſt improbum nec inutile. Neque enim, vt nonnulli putant, hoc eſt orare in multiloquio, ſi diutiùs oretur. Aliud eſt ſermo multus, aliud diuturnus affectus. Nã & de ipſo Domino ſcriptum eſt, quòd pernoctauerit in orando, & ꝙ prolixiùs orauerit: vbì quid aliud, q̃ nobis præbebat exemplum, in tempore precator opportunus, cum Patre exauditor æternus? Dicuntur fratres in Aegypto crebras quidem habere orationes, ſed eas tamen breuiſsimas & raptìm quodammodò iaculatas, nè illa vigilanter erecta, quæ oranti plurimùm neceſſaria eſt, per productiores moras euaneſcat atq; hebetetur, intentio. Ac per hoc etiam ipſi ſatìs oſtendunt, hanc intentionem, ſicut non eſt obtundenda, ſi perdurare nõ poteſt, ità ſi perdurauerit, non citò eſſe rumpendam. Abſit enim ab oratione multa locutio, ſed non deſit multa precatio, ſi feruẽs perſeuerat intentio. Nam multũ loqui, eſt in orando rem neceſſariam ſuperfluis agere verbis. Multum aũt precari, eſt ad eum quem precamur, diuturna & pia cordis excitatione pulſare. Nam plerunquè hoc negocium plùs gemitibus, quàm ſermõibus agitur: plùs fletu, quàm affatu. Ponit autem lachrymas noſtras in conſpectu ſuo, & gemitus noſter non eſt abſconditus ab eo, qui omnia per verbum condidit, & humana verba non quærit.

Orare in multilogo & diù orare, non idem valent. *Luc. 6. & 22.* *Orationes iaculatoriæ.* *Multũ loqui & multũ precari, quomodò differant.* *Pſal 55. & 37.*

CAPITE vndecimo: Nobis ergò verba neceſſaria ſunt, quibus commoneamur & inſpiciamus quid petamus, non quibus Dominum ſeu docendum ſeu flectendum eſſe credamus. Cùm ergò dicimus, Sanctificetur nomen tuum: noſipſos admonemus deſiderare, vt nomen eius quod ſemper ſanctum eſt, etiam apud homines ſanctum habeatur: hoc eſt, non contemnatur, quod non Deo, ſed hominibus prodeſt. Et in eo quod dicimus, Adueniat regnum tuum, quod, ſeu velimus, ſeu nolimus, vtiquè veniet: deſiderium noſtrũ ad illud regnum excitamus, vt nobis veniat, atque nos in eo regnare mereamur. Cùm dicimus, Fiat voluntas tua ſicut in cælo & in terra: nobis ab illo precamur ipſam obedientiam, vt ſic in nobis fiat voluntas eius, quemadmodùm fit in cæleſtibus ab angelis eius. Cùm dicimus, Panem noſtrum quotidianum da no-

Luc. 11. *Matth. 6.* *Breuis expoſitio Orationis Dominicæ.* *1. petitio.* *2 petitio.* *3. petitio.* *Quarta.*

bis hodiè: per id quod dicitur, Hodiè: ſignificatur, hoc tempore: vbi vel illam ſufficientiam petimus, à parte quæ excellit, id eſt, nomine panis totam ſignificantes, vel ſacramentum fidelium, quod in hoc tempore neceſſarium eſt, non tamen ad huius temporis, ſed ad illam æternam felicitatem aſſequendam. Cùm dicimus, Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris: nos admonemus & quid petamus, & quid faciamus, vt accipere mereamur. Cùm dicimus, Nè nos inferas in tentationem: nos admonemus hoc petere, nè deſerti eius adiutorio, alicui tentationi vel conſentiamus decepti, vel cedamus afflicti. Cùm dicimus, Libera nos à malo: nos admonemus cogitare, nondùm nos eſſe in eo bono, vbi nullum patiemur malum. Et hoc quidem vltimum, quod in Dominica Oratione poſitum eſt, tam latè, tamq́ euidenter & manifeſtè patet, vt homo Chriſtianus in qualibet tribulatione conſtitutus, in hoc gemitus edat, in hoc lachrymas fundat, hinc exordiatur, in hoc immoretur, ad hoc terminet orationem. His enim verbis res ipſas memoriæ noſtræ commendare oportebat.

Quinta. Sexta. Septima.

CAPITE duodecimo: Nam quanlibèt alia verba dicamus, quæ affectus orantis vel præcedendo format vt clareat, vel conſequendo attendit vt creſcat, nihil aliud dicimus, quàm quod in iſta Dominica oratione poſitum eſt, ſi rectè & congruenter oramus. Quiſquis autem id dicit, quod ad iſtam euangelicam precem pertinere non poſsit, etiam ſi non illicitè orat, carnaliter orat: quod neſcio quemadmodùm non dicatur illicitè, quandoquidem ſpiritu renatos, non niſi ſpiritaliter decet orare. Qui enim dicit, verbi gratia: Clarificare in omnibus gentibus, ſicut clarificatus es in nobis, & ꝓphetæ tui fideles inueniantur: quid aliud dicit, quàm, Sanctificetur nomen tuum? Qui dicit, Deus virtutum conuerte nos, & oſtende facié tuam, & ſalui erimus: quid aliud dicit, quàm, Veniat regnum tuum? Qui dicit, Itinera mea dirige ſecundùm verbum tuum, & nè dominetur meì omnis iniquitas: quid aliud dicit, quàm, Fiat voluntas tua, ſicut in cælo, & in terra? Qui dicit, Paupertaté & diuitias nè dederis mihi: q̄d aliud dicit, quàm, Panē noſtrū quotidianū da nobis hodiè? Qui dicit, Memento Dn̄e Dauid & oīs manſuetudinis eius: aut, Dn̄e ſi feci iſtud, ſi eſt iniquitas in manibus meis, ſi reddidi retribuentibus mihi mala: quid aliud dicit, quàm, Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris? Qui dicit, Aufer à me concupiſcentias ventris, & deſideriū cōcubi-

Quæcunque poſtulanda ſunt à Deo, oratione Dominica continentur.

Ad primá petitioné cuiuſmodi preces referantur. Eccl 36. Ad ſecūdam. Pſalm. 79. Ad tertiam. Pſalm. 118. Ad quartam. Prouer. 30. Ad quintam. Pſalm. 131. Pſalm. 7. Ad ſextam. Eccl 23.

cubitus nè appręhendat me: quid aliud dicit, quàm, Nè nos inferas in tentatiōem? Qui dicit, Eruē me de inimicis meis Deus, & ab inſurgentibus ſuper me libera me: quid aliud dicit, quàm, Libera nos à malo? Et ſi per omnia precationum ſanctarum verba diſcurras, quantùm exiſtimo, nihil inuenies quod non iſta Dominica cōtineat & concludat oratio. Vndè liberum eſt, alijs atq; alijs verbis, eadem tamen in orando dicere, ſed non debet eſſe liberū alia dicere. Hæc & pro nobis, & pro noſtris, & pro alienis, atq; pro ipſis inimicis ſine fluctu dubitatiōis oranda ſunt: quanuìs alius pro iſto, alius pro illo, ſicut ſe habent propinquitates vel longinquitates neceſsitudinum, in corde orantis oriatur aut extollat affectus. Qui aūt dicit in oratiōe, verbi gratia: Domine, multiplica diuitias meas: aut, da mihi tantas quantas illi vel illi dediſti: aut, honores meos auge: aut, fac me in hoc ſeculo prępotentem atque clarentem: vel, ſi quid huiuſmodi eſt, & hæc dicit, eorum habens concupiſcentiam, non id attendens, vt ex his ſecundùm Deū profit hominibus: puto eum non inuenire in oratiōe Dominica, quò poſsit hæc vota coaptare. Quamobrē pudeat ſaltē petere, quę non pudet cupere: aut ſi & hoc pudet, ſed cupiditate vincit: quanto meliùs hoc petitur, vt etiā ab iſto cupiditatis malo liberet, cui dicimus, Libera nos à malo?

Ad ſeptimā. Pſalm. 58.

Nō ſunt alia poſtulanda, quanuis alijs atq; alijs verbis vti liceat.

CAPITE decimoquarto: Nonnullis impatientibus Dominus Deus, quod petebant, cōceſsit iratus, ſicut contrà Apoſtolo negauit propitius. Nam legimus, Iſraelitæ quid & quomodò rogauerint & acceperint: ſed expleta cōcupiſcentia, impatientia eſt grauiter caſtigata. Dedit & regem petentibus ſecundùm cor eorum, ſicut ſcriptum eſt, non ſecundùm cor ſuum. Dedit etiam quod diabolus poſtulauit, vt probādus eius famulus tētaretur. Exaudiuit rogantes & immūdos ſpiritus, vt in multas ſues legio dæmonū mitteretur. Hęc ſcripta ſunt, nè fortè ſe quiſq; magni pendat, ſi fuerit exauditus, cùm aliquid impatienter petit, quod non impetrare plùs proſit: aut ſe abijciat, & de diuina erga ſe miſeratiōe deſperet, ſi nō exaudiatur, cùm fortè aliquid petit, quo accipiēdo affligatur atrociùs, vel à proſperitate corruptus penitùs euertatur. In talibus ergò, qd oremus ſicut oportet, neſcimus. Vndè ſi aliquid contrà, q̄ oramus, acciderit: patienter ferendo, & in omnibus gratias agēdo, hoc potiùs oportuiſſe, quod Dei, nō quod noſtra voluntas habuit, minimè dubitare debemus. Nā & huiuſmodi exemplū prębuit nobis ille mediator, qui cùm dixiſſet: Pater, ſi fieri poteſt, tranſeat à me calix iſte: humanā in ſe voluntatē ex hominis ſuſceptione tranſ-

Impetrare quod petitur nō eſt ſemper ſalutare.

Num. 11.

1. Reg. 8.

Iob 1. & 2.

Luc. 8.

Rom. 8.

Matth. 26.

formans, continuò ſubiecit: Verùm non quod ego volo, ſed quod
Rom. 5. tu vis pater. Vndè non immeritò per vnius obedientiam iuſti conſtituuntur multi.

5 IDEM Auguſtinus ſermone quinto de verbis Domini: Si vis habere iuſtitiam, eſto mendicus DEI, qui te paulò antè ex euangelio, vt peteres, quæreres, pulſares, monebat. Mendicum ſuum ſciebat, & eccè paterfamiliâs & magnus diues, diuitiarum ſcilicet ſpiritalium & æternarum, hortatur, & dicit tibi: Pete, quære, pulſa. Qui petit, accipit: quærens inueniet, pulſanti aperietur. Hortatur vt petas: negabit quod petis? Attende à contrario ſimilitudinem vel comparationem, de illo diuite iniquo, hortantem nos ad orationem, quandò ait Dominus: Erat quidam iudex in ciuitate, q nec DEVM timebat, nec hominem reuerebatur. Quædam vidua interpellabat eum quotidiè, & dicebat: Vindica me. Nolebat ille per tempus, illa interpellare non deſinebat: & fecit tædio, quod nolebat beneficio. Sic enim à contrario nos admonuit vt petamus: Venit, inquit, ad amicum ſuum, cui hoſpes venerat, & cœpit pulſare & dicere: Hoſpes mihi venit, commoda mihi tres panes: reſpondit ille, Iam requieſco, & mecum ſerui mei requieſcunt: ille non ceſſat, adſtat, inſtat, pulſat, & tanquàm amicus ab amico mendicat. Et quid ait? Dico vobis, quia ſurgit, & non propter amicitiam eius, ſed propter improbitatem dat illi quantos voluerit. Non propter amicitiam, quia amicus eius ſit, ſed propter improbitatem. Quid eſt, propter improbitatem? Quia pulſare non deſtitit, quia & cùm eſſet negatum, non ſe auertit. Ille qui nolebat dare, quod petebatur, fecit, quia illa in petendo nõ defecit. Quanto magis dabit Deus bonus, qui nos hortatur vt petamus: cui diſplicet, ſi non petamus: ſed cùm aliquandò tardiùs dat, commendat dona, non negat. Diù deſiderata, dulciùs obtinentur: citò autem data, vileſcunt: Pete, quære, inſta. Petendo & quærendo creſcis vt capias. Seruat tibi DEVS, quod non vult citò dare, vt & tu diſcas magna magnè deſiderare. Indè oportet ſemper orare, & non deficere. Sed petitur & à nobis: mendici enim Dei ſumus: vt agnoſcat ille mendicos ſuos, agnoſcamus nos noſtros.

Deus monet vt petamus. Matth. 7.
Lucæ 18.
Lucæ 11.
Cur differat dare nõnunquàm.
Sumus Dei mendici.

6 CYPRIANVS de oratione Dominica: Cùm Chriſtum habeamus apud Patrem aduocatũ pro peccatis noſtris: quãdò peccatores pro delictis noſtris petimus, aduocati noſtri verba promamus. Nam cùm dicat, quia quodcunque petierimus à patre in nomine

Quantã vim habeat apud Deũ patrem oratio Dominica. Ioan. 16.

mine eius,dabit nobis:quanto efficaciùs impetramus, quod petimus in Chriſti nomine,ſi petamus ipſius oratione?Sit autem orantibus ſermo & precatio cum diſciplina, quietem continens & pudorem.Cogitemus nos ſub conſpectu Dei ſtare:placendum eſt diuinis oculis & habitu corporis,& modo vocis.Et poſt pauca:Qualia autem ſunt,fratres dilectiſsimi, orationis Dominicæ ſacramēta:q̃ multa,q̃ magna, breuiter in ſermone collecta, ſed in virtute ſpiritaliter copioſa?vt nihil omninò prætermiſſum ſit, quod nō in precibus atq; orationibus noſtris cæleſtis doctrinæ compendio cōpræhendatur. Ibidèm:Nec verbis tantùm, ſed & factis Dominus orare nos docuit,ipſe orans frequenter & deprecans:& quid facere nos oporteret, exempli ſui conteſtatione demonſtrans, ſicut ſcriptum eſt:Ipſe autem fuit ſecedens in ſolitudinem, &adorans. Et iterùm: Exiuit in montem orare,& fuit pernoctans in oratiōe Dei. Quòd ſi ille orabat qui ſine peccato erat, quanto magìs peccatores oportet orare?Et ſi ille per totam noctem iugiter vigilans continuis precibus orabat:quanto nos magìs in frequentanda oratione debemus nocte vigilare?Orabat autem Dominus, & rogabat nō pro ſe:quid enim pro ſe innocens precaretur? ſed pro delictis noſtris, ſicut & ipſe declarat,cùm dicit ad Petrum: Eccè ſatanas expetiuit, vt vos vexaret quomodò triticum:ego autem rogaui pro te,nè deficiat fides tua.Et poſtmodùm pro omnibus patrem deprecatur,dicens:Non pro his autē rogo ſolis, ſed & pro illis qui credituri ſunt per verbum ipſorum in me,vt omnes vnum ſint, ſicut tu pater in me,& ego in te, vt & ipſi in nobis vnum ſint. Magna Domini propter ſalutem noſtram benignitas pariter & pietas, vt non contentus quòd nos ſanguine ſuo redimeret, adhuc ampliùs & rogaret. Quandò autem ſtamus ad orationē,fratres dilectiſsimi, vigilare & incumbere ad preces toto corde debemus.Cogitatio omnis carnalis & ſecularis abſcedat,nec quicquam tunc animus,q̃ id ſolum cogitet quod precatur. Ideò & ſacerdos ante orationem præfatiōe p̄miſſa,parat fratrum mentes,dicēdo,Surſùm corda: vt dum reſpōdet plebs,Habemus ad Dominū,admoneatur nihil aliud ſe, quàm Dominum cogitare debere. Claudatur cōtra aduerſarium pectus, & ſoli Deo pateat, nec ad ſe hoſtem Dei, tempore orationis adire patiatur:obrepit enim frequenter & penetrat, & ſubtiliter fallens, preces noſtras à Deo auocat, vt aliud habeamus in corde, & aliud in voce, quandò intentione ſyncera Dominum debeat non vocis ſonus, ſed animus & ſenſus orare. Quæ autem ſegnitia eſt, alienari

Oratiōe Dominica oſa alia precationum genera compræhenduntur.

Exemplo ſuo ad orandum Saluator nos excitauit.

Mar. 1.

Luc. 6.

Chriſtus non pro ſe, ſed p̄ nobis orabat

Luc. 22.

Ioann. 17.

Quàm attēto animo incūbendum ſit orationi.

Surſùm corda.

& rapi ineptis cogitatiõibus & prophanis, cùm Dominum deprecaris, quaſi ſit aliud quod magìs debeas cogitare, ꝗ quod cum Deo loqueris? Quo modo te audiri à Deo poſtulas, cùm te ipſe non audias? Vis eſſe Deum memorem tuî cùm rogas, quandò tu ipſe memor tuî non ſis? Hoc eſt, ab hoſte in totum non cauere: hoc eſt, quãdò oras Deum, maieſtatem Dei negligẽtia orationis offendere, hoc eſt, vigilare oculis, & corde dormire, cùm debeat Chriſtianus, & cùm dormit oculis, corde vigilare: ſicut ſcriptum eſt ex perſona Eccleſiæ loquentis in Cãtico Canticorum: Ego dormio, & cor meũ vigilat. Quapropter ſolicitè & cautè Apoſtolus admonet, dicens: Inſtate orationi, vigilantes in ea: docens ſcilicet & oſtẽdens, eos impetrare quod poſtulant de Deo poſſe, quos Deus videat in oratiõe vigilare. Orantes autem, non infructuoſis, nec nudis precibus ad Deum veniant. inefficax petitio eſt, cùm precatur Deũ ſterilis oratio. Nam cùm omnis arbor non faciens fructũ, excidatur & in ignẽ mittatur: vtiq; & ſermo non habens fructum, promereri Deũ non poteſt, qui nulla eſt operatione fœcundus. Et ideò ſcriptura diuina inſtruit, dicens: Bona eſt oratio cum ieiunio & eleemoſyna. Nam ꝙ in die iudicij præmiũ pro operibus & eleemoſynis redditurus eſt, hódiè quoq; ad orationem cum operatione venienti benignus auditor eſt. Sic deniq; Cornelius Centurio cùm oraret, meruit audiri: Fuit faciens multas eleemoſynas in plebem, & ſemper orãs Deũ: Huic circa horam nonam oranti adſtitit angelus, teſtimoniũ reddens ſui operis, & dicens: Corneli, orationes tuæ & eleemoſynæ tuæ aſcenderunt ad memoriam coram Deo. Citò oratiões ad Deũ aſcendunt, quas ad Deum merita noſtri operis imponũt. Sic & Raphaël angelus Tobiæ oranti ſemper, & ſemper operanti, teſtis fuit, dicens: Opera Dei reuelare & confiteri, honorificum eſt. Nam quãdò orabas tu & Sara, ego obtuli memoriam orationis veſtræ in cõſpectum claritatis Dei.

Inuehitur in eos, qui ſub oratione peregrinantur animo. — *Cant 5.* — *Coloſſ 4.* — *Oratiõi opa bona iungenda ſunt.* — *Matt. 3. & 7.* — *Tob. 12.* — *Act. 10.* — *Merita noſtri operis.* — *Tob. 12.*

7. AMBROSIVS libro tertio de virginibus: Oratio quoquè nos Deo crebra commendet. ſi enim propheta dicit, Septiès in die laudem dixi tibi: qui regni erat neceſsitatibus occupatus, quid nos facere oportet qui legimus, Vigilate & orate, nè intretis in tentationem? Certè ſolennes orationes cum gratiarum actione ſunt deferendæ, cùm è ſomno ſurgimus, cùm ꝓdimus, cùm cibũ paramus ſumere, cùm ſumpſerimus, & hora incenſi, cùm deniq; cubitũ pergimus. Sed etiã in ipſo cubili volo pſalmos cum oratione Dominica frequenti contexas vice, vel cùm euigilaueris, vel anteꝗ corpus

Oratio ſit frequens. — *Pſalm. 118.* — *Matt. 26.* — *Quibus horis quotidiè orandum.*

pus ſopor irriget, vt te in ipſo quietis exordio rerum ſecularium cura liberam, diuina meditantem ſomnus inueniat. Deniq; etiam ille philoſophiæ ipſius qui nomen inuenit, quotidiè priuſquàm cubitum iret, tibicinem iubebat molliora canere, vt anxia curis ſecularibus corda mulceret. Sed ille, ſicut is qui laterem lauat, ſecularia ſecularibus fruſtrà cupiebat abolere. Magis enim ſe oblinebat luto, qui remedium à voluptate quærebat. Nos autem terrenorũ vitiorum colluuione deterſa, ab omni inquinamento carnis mẽtium interna mundemus. Symbolum quoq; ſpecialiter debemus, tanquam noſtri ſignaculum cordis, antelucanis horis quotidiè recenſere. Quò etiam, cùm horremus aliquid, animo recurrendum eſt. Quãdò enim ſine militiæ ſacramento miles in tẽtorio, bellator in pᷓlio? Symboli quotidiana recitatio.

8. IDEM in ſermone nonageſimotertio in natali ſanctorum martyrum Nazarij & Celſi, (qui in alijs eſt nonageſimusſecundus:) Oratio quæ caſtitatis, iuſtitiæ, eleemoſynarũ operibus adiuuatur, excedit mundũ, penetrat paradiſum, euolat vſq; ad ipſum ſummæ maieſtatis, angelo conferẽte, conſpectum, ſicut quodam loco vox teſtatur angelica: Et cùm tu, inquit, orares, ego obtuli orationẽ tuã in cõſpectu claritatis Dei. Beata anima, chariſsimi, cui⁹ votũ, cuius compunctionis incenſum, cuius ſupplicationis holocauſtum, nulla infidelitate fumidũ, nullo carnalis illecebræ fœtore pollutum, nulla ſæuitia cruentum, nulla odij ſimultate maculatum, ſed fide igneum, conſcientia nitidum, ſinceritate cordis odoriferum, concordia & charitate perfectum, vſq; ad Dei vultum per cæleſtium nunciorum defertur obſequia. Vis orationis operibus bonis cõiũctæ. Tob. 12.

9. CHRYSOSTOMVS libro primo de orando Deũ: Quemadmodùm ſol lucem præbet corpori, ſic animæ lumen eſt precatio. Proindè ſi cæco damnoſum eſt, non intueri ſolem: quanto grauius damnum eſt homini Chriſtiano, ſi nõ aſsiduè deprecetur, neq; Chriſti lucem orando in animum ſuum inducat? Iam verò quis nõ obſtupeſcat & admiretur tantam benignitatem ac beneuolẽtiam, quam in nos homines declarat Deus? qui mortalibus tãtum honoris largiatur, vt dignos nos habuerit, qui cum ipſo colloquamur, noſtraq; vota apud ipſum deponamus. Nam verè ꝓfectò cum Deo confabulamur, quotiès vacamus deprecationi: per quam ſimul & angelis copulamur, & ſocietatem, quam cum brutis animantibus habebamus, procùl effugere videmur. Angelorum enim opus eſt, deprecatio, ſuperans interìm etiam illorum dignitatem, ſi tamen maius eſt angelorum dignitate, colloquium miſcere cum Deo. Oratio lumẽ eſt animæ. Colloqui cũ Deo.

Atquì

Atquì quòd id ſublimius ſit, ipſi nos docent, multo quidem cum tremore vota ſua offerentes, cæterùm nobis exemplum præbẽtes, vndè ſciamus ac diſcamus, quòd quiſquis Deum adit, multo cum gaudio, multoq́ꝫ rursùm cum tremore id facere oporteat. Tremore quidem, dum metuimus, nè videamur indigni qui Deum precibus alloquamur: rursùs gaudio repleamur, reputantes honoris magnitudinem, quòd Deus mortalium genus tãta ac tali ſua cura dignatus ſit, vt aſsiduò diuino colloquio frui liceat: per quod etiam illud aſſequimur, vt & mortales temporarij eſſe deſinamus, natura quidem mortales, ſed colloquio conuictuq́ꝫ quem agimus cũ Deo, ad immortalem vitam tranſeuntes. Etenim ſi qui cum Cæſare miſcent ſermones, familiariterq́ꝫ cum eo verſantur, & hoc honoris ab illo ſunt adepti, non poſſunt eſſe pauperes: multo minùs fieri poteſt, vt quì Deum deprecantur, cum eo familiariter colloquentes, animas habeant mortales. Nam mors animæ eſt impietas, ac vita pugnãs cum lege diuina. Ex quo conſequitur, animæ vitam eſſe Dei cultum, ac vitã eo cultu dignam. Porrò vitam piam, ac Dei cultu dignam, miris modis oratio conciliat, cõciliatam auget, ac ceu theſaurum recondit animis noſtris. Neq́ꝫ enim fieri poteſt, non poteſt, inquam, fieri, vt qui poſtulãt à Deo pudicitiam, iuſtitiam, manſuetudinem ac benignitatem, nõ aſſequantur id quod petunt. Petite enim, inquit Dominus, & dabitur vobis: quærite, & inuenietis: pulſate, & aperietur vobis. Quiſquis enim petit, accipit: & qui quęrit, inuenit: & pulſanti aperietur. Et rursùs alibì: Quis eſt, inquit, ex vobis, à quo ſi filius petat panem, det illi lapidem? aut ſi piſcem poſtulet ille, porrigat ei ſerpentem? Quòd ſi vos cùm ſitis mali, nôſtis bona munera dare filijs veſtris: quanto magìs pater veſter cæleſtis dabit ſpiritum ſanctum his, qui nunc ab ipſo petũt? Talibus quidem dictis, ac tali ſpe prouocauit nos ad orandum vniuerſorum Dominus. Nos verò decet obtemperantes Deo, ſemper omnem vitam in laudibus Dei precibusq́ꝫ tranſigere, maiore ſtudio curam agentes diuini cultus, quàm vitæ noſtræ. Sic enim contigerit, ſemper viuere vitam homine dignam. Quiſquis enim non orat Deum, nec diuino colloquio cupit aſsiduè frui, is mortuus eſt, & vita carens, expersq́ꝫ ſanæ mentis. Nam hoc ipſum euidentiſſimum eſt argumentum amentiæ, non intelligere magnitudinem huius honoris, nec amare deprecandi ſtudium, nec hoc habere perſuaſum, quòd animæ mors ſit, non prouolui ad Dei genua. Quin inſupèr quod oporteat quauis morte triſtius exiſtimare, ſi quis depre-

Quõ ad orationem accedendum.

Honor quo afficiuntur orantes.

Quantũ conferat ad vitã piam oratio.

Matt. 7.

Luc. 11.

Amens eſt qui orare negligit.

precatione priuetur, pulchrè nos docet Daniel ille propheta magnus, qui maluerit emori, q̃ triduo duntaxàt arceri ab orãdo. Nec enim hoc ab eo exigebat rex Perſarum, vt impietatem admitteret: tantùm illud obſeruabat, ſi quis intrà triduum quicquam petere deprehenderetur ab vllo deorum aut hominum, præterq̃ ab ipſo. Sed propheta ne tantulum quidem temporis ſuſtinuit ab orando ceſſare. proptereà quòd niſi Deus propenſus ſit in nos, nihil omninò bonorum in animas noſtras venire poſsit: Dei verò propenſio ſimul adiuuat labores noſtros, hosq́ue pulchrè ſubleuat, ſi conſpexerit nos amare precandi ſtudium, ſi continenter orare Deum, ſi viderit expectantes, omnia bona nobis illinc defluxura. Itaque cùm videro quempiam non amantem orandi ſtudium, nec huius rei feruida vehementiq́ue cura teneri: continuò mihi palàm eſt, eum nihil egregiæ dotis in animo poſsidere. Rursùs vbì quem conſpexero, inſatiabiliter adhærentem cultui diuino, idq́ue in ſummis dãnis numerantem, ſi non continenter orauerit, coniecto talem omnis virtutis firmum eſſe mediatorem, ac Dei templum. Etenim ſi veſtitus hominis, ſi pedum inceſſus, ſi riſus dentium declarat qualis ſit, quemadmodùm ſapiens dixit Salomon: multo magìs deprecatio cultusq́ue Dei, ſignum eſt totius iuſtitiæ, cùm ſit ornatus ſpiritualis ac diuinus, multam pulchritudinem ac decorem concilians mentibus noſtris, dum vniuſcuiuſque vitam componit, nec ſinit quicquã ſordidum aut abſurdum dominari noſtro animo, dum perſuadet reuereri Deum, & honorem quem illi debemus præſtare, dum docet vniuerſam mali ſpiritus impoſturam reijcere, turpes & abſurdas cogitationes profligans: deniq́ue dum cuiuſque mentem conſtabilit in contemptu voluptatum: Nam hæc ſuperbia ſola decet eos qui Chriſtum venerantur, videlicet, nulli ſeruire turpitudini, ſed mentem ſeruare in libertate morumq́ue puritate. Arbitror itaque cunctis eſſe manifeſtum, quòd ſimpliciter impoſsibile ſit, abſque precatiõis præſidio cum virtute degere, cumq́ue hac huius vitæ curſum peragere. Etenim quî fiat vt quiſque virtutem exerceat, niſì cõtinenter adeat, & ſupplex ad genua accidat ei, qui virtutem omnẽ ſuppeditat ac largitur hominibus? Rursùm quî fiat, vt aliquis cõcupiſcat eſſe temperatus ac iuſtus, niſì lubens cum eo conſuetudinem & colloquiũ habeat, qui cùm hæc, tum his etiàm plura exigit à nobis? Quin & illud paucis demonſtrare volo, quòd etiam ſi nos peccatis refertos precatio depræhenderit, celeriter purgatos reddit. Quid itaque maius aut diuinius obtingere poſsit, q̃ deprecatio,

Morte triſtius eſt ab oratione arceri. Dan. 6.

Iudicium Chryſoſtomi de ijs, qui precandi deſiderio non tenentur.

De ijs qui amant orandi ſtudium. Eccl 19.

Sancta ſuperbia ſeruorum Chriſti.

Sine oratiõis præſidio impoſſibile eſt cum virtute degere.

Oratio, peccatorum remedium eſt.

cùm hanc animis ægrotantibus pharmacum quoddam eſſe liqueat? Et paulopòſt: Iam verò quòd animam peccatis obnoxiam deprecatio facilè puram reddit, docet nos publicanus ille, qui petijt à Deo remiſsionem peccatorum, & impetrauit. Docet & lepro-

Luc 18.

ſus, qui ſimul vt procidit ad pedes Dei, mundatus eſt. Quòd ſi Deus corpus morbo corruptum celeriter ſanauit: multò magìs animam, quæ morbo tenetur, humaniter ſanabit. Etenim quàto preciosior eſt anima corpore, tanto magìs conſentaneum eſt, hâc Deo maiori curæ futuram. Quanquam innumera recenſeri poſsint exempla tum vetera, tum noua, ſi quis velit omnes enumerare, qui deprecationis beneficio ſeruati ſunt. Verùm aliquis forſitan ex eorum numero, qui ſocordiæ ſegnitiæq; dediti, nolunt attentè ac diligenter orare, perſuaſurus ſit in hoc Deum illa verba dixiſſe: Non omnis qui dicit mihi, Domine Domine, intrabit in regnum cælorum, ſed qui facit voluntatem Patris mei qui in cælis eſt. Atqui ego ſi crederem ſolam precationem ad ſalutem noſtram ſufficere, non iniuria ſermonem hunc nobis obijceret aliquis. Nunc cùm profitear, deprecationem caput eſſe bonorum omnium, baſim ac radicem vitæ frugiferæ, non eſt quod quiſquam illis verbis abutatur ad excuſationem ſuæ ſocordiæ. Neq; enim ſola temperantia poteſt homini ſalutem adferre, ſi cætera deſint bona, neq; cura pauperum, neque benignitas, neq; quicquam aliorum quæ cum virtute gerũtur, ſed oportet vt omnia ſimul concurrant in animas noſtras. Cęterùm precatio, ceu radix & baſis, omnibus cæteris ſubſternitur. Neq; ſecùs àc nauem & domum, ea quæ ſubſtrata ſunt, valida reddunt, ac nè ſoluatur, continent: ità noſtram vitam orandi ſtudium & continet, & vbiq; firmam reddit, adeò vt abſq; hoc nihil nobis boni poſsit contingere, neq; quod ad ſalutem conducat. His de cauſis Paulus tanto ſtudio non ceſſat huc adhortari nos, dicens: Deprecationi inſtate, vigilantes in ea cum gratiarum actione. Atque alibì iubet, vt citra intermiſsionem oremus, in omnibus gratias agentes: Hæc eſt enim, inquit, voluntas Dei: Ac rurſùs alio in loco: Orate omni tempore in ſpiritu, in hoc ipſum vigilàtes cum omni inſtantia & obſecratione. Adeò multis ac diuinis vocibus ad orandum nos aſsiduè prouocat ille Apoſtolorum princeps. Decet igitur nos ab illo doctos, cum precatione vitæ curſum peragere, atq; hac mentem aſsiduè rigare: Siquidem hoc omnes homines nõ minùs opùs habemus, quàm arbores aquarum humore. Neque enim valent illę fructus producere, niſi bibant humorem radicibus: neq; nos

Matt. 8.

Matt. 7. Sola oratio tametſi non ſufficiat ad ſalutem, eſt tamen bonorum omnium caput & radix bonæ vitæ.

Coloſſ. 4.

1. Theſſ. 5.

Ephe. 6.

Similitudo.

nos precioſis pietatis fructibus poterimus eſſe grauidi, niſi precibus irrigemur. Quapropter oportet, & ſtratis relictis, diuino cultu præuenire Solis exortum, & cùm ad mẽſam accedimus, & cùm nos ad nocturnam quietem recipimus: quin potiùs oportet, ſingulis horis vnam precationem offerre Deo, vt orandi curſus, diei curſum æquet. Cæterùm hyberno tempore decet etiam noctis maximam partem precibus impendere, ac flexis genibus, multo cum tremore inſtare deprecationi, hoc ipſo nos beatos exiſtimantes, ꝙ Dei cultui vacamus. Dic mihi, qua fronte Solem intueberis, niſi priùs adoraueris, qui lumen illud dulciſsimum oculis tuis mittit? Quo pacto fruéris menſa, niſi priùs adoraueris eum, qui tibi tantum bonorum largitur ac ſuppeditat? Qua ſpe trades teipſum nocturno tempori, qualibus cum inſomnijs putas tibi rem fore, niſi teipſum præmuniéris orando, ſed incuſtoditus ad ſomnum acceſſeris? Nimirùm cõtemptibilem captuꝗ facilem teipſum præbebis ſceleratiſsimis ſpiritibus, qui continenter obambulant, obſeruantes nos, vt ſi quem depræhenderint nudatum deprecationis præſidio, protinùs abripiant. Si nos conſpexerint deprecatiõe communitos, ilicò reſiliunt, non aliter q̃ prædones ac facinoroſi, vbi conſpiciunt militis gladium in caput ſuum vibrari. Quòd ſi contingat aliquem eſſe nudum precationis præſidio, hic auulſus deportatur à dæmonibus, & in calamitates variaꝗ mala impellitur. Oportet igitur, vt hæc omnia metuentes, precibus & hymnis ſemp noſipſos circunuallemus, vt Deus omnium miſertus, dignos efficiat regno cælorum per vnicum filium ſuum.

Quibus temporibus orãdum quotidiè.

Mõit oratio aduersùs ſpiritus malignos.

10. IDEM libro ſecundo de orando Deum, cùm multa ſummatìm repetiuiſſet ex ſuperiori libro, inter alia ſic ait: Iam verò ſi quis dicat animę neruos eſſe deprecationem, mea quidem ſententia, videbitur verum dicere: nimirùm queádmodùm corpus neruis cohæret, currit, viuit, ſtat, & compactum eſt, adeò, vt ſi neruos inciſeris, vniuerſam corporis harmoniam diſſolueris: itidèm animæ per ſanctas preces ſibi conſtant, & compinguntur, ac pietatis curſum facilè peragunt. Quòd ſi teipſum deſtitueris precatione, ꝑindè feceris, àc ſi piſcem ex aquis extraxeris. Vt enim piſci vita eſt aqua, ità tibi deprecatio: per hanc datur velut ex aquis ſubuolare, cælumꝗ tranſcendere, ac proximum fieri. Itaꝗ quæ hactenùs dicta ſunt, ſufficiunt ad declarandum, quanta ſit vis ſanctę deprecatiõis. Sed fortaſsè præſtiterit, vt ad diuinas ſcripturas veniam, vt ex ipſius Chriſti verbis diſcamus opes, quas deprecatio comparat his, q

Animæ nerui oratio.

Simile.

Animæ vita oratio.

ſtudent per omnem vitam in ea verſari. Dicebat autem, inquit, eis etiam parabolam huc ſpectantem, quòd oporteat ſemper orare. Si is qui nunquàm cogitârat quicquam humanitatis cuiquam præſtare, ſubitò mutatus, miſertus eſt viduę rogantis: quantam erga nos Dei ſolicitudinem è cælo deportabit deprecatio? Adhæc quantum valeat ac poſsit ſancta precatio, vel hinc cognoſcas licebit, ſi conſideres, quãtum bonorum ſingulis diebus, ac ſingulis horis accipiant hi, qui iugiter Deo ſupplicant. Quem enim fugit, quòd ſolis, lunæ ſtellarumq́ lumen, quòd cæli temperiem, ac variam alimẽtorum copiam, quòd opes, quòd vitam, deniq; quòd alia innumerabilia bona cuncta ex æquo mortalibus largitur Deus, iuſtis pariter atque impijs, videlicet ob immenſam ſuam humanitatem, qua afficitur erga nos? Porrò ſi nec rogantes, nec poſtulantes, tanta quotidiè miſericordia proſequitur ac refocillat: quantis bonis probabile eſt fruituros eos, qui omnem vitam precibus & obſecrationibus vacârunt? Agè iam & illud exponamus vobis, quàm multis ſanctis datum ſit, deprecationis pręſidio ſeruare non ſolùm gẽtes ac ciuitates, verùm etiam orbem vniuerſum. Deprecatio incẽdij vim exercuit, leones mites reddidit, hoc quidem in Daniele, illud verò in tribus pueris, per quos nimirùm declaratum eſt omnibus, quòd quoſcunque depręhenderit in periculo conſtitutos, facilè exurgentibus malis eripiat deprecatio, ſalutis cauſa, immortalitatis animæ conciliatrix, Eccleſię murus qui rũpi non poſsit, munimentum inconcuſſum, dęmõibus quidem formidabile, pijs verò, nimirùm nobis, ſalutiferum.

Luc. 18. — Multa largiri Deũ aſſiduè precãtibus. — Matt. 5. — Orationis commendatio ab effectu. — Dan. 3. & 6.

11. ITEM homilia quinta de incompræhenſibili Dei natura cõtra Anomœos: Aptiſsima arma oratio eſt, theſaurus certè perpetuus, diuitiæ inexhauſtæ, portus quietus, occaſio tranquillitatis, deniq; author, parens, fons, & radix bonorum omnium & innumerabilium oratio eſt, atq; etiam regia ipſa facultate potior & ſuperior. Et paulò pòſt: Vis orationis, vim ignis extinxit, impetum leonum cohibuit, bella compoſuit, prælia remouit, tempeſtatem ſuſtulit, dæmonia expulit, cæli fores aperuit, vincula mortis diſrupit, languores eiecit, offenſas repreſsit, vrbes terræmotu nutantes firmauit, plagas cælitùs irruentes, inſidias hominum, mala deniq; omnia deleuit oratio. Orationẽ aũt, vt iterũ dicã, nõ eam cõmendo, q̃ fruſtrà in ore habeatur, ſed q̃ ab imis animi ꝓdeat. Vt enim arbores, q̃ radicẽ altiùs miſerint, quanuis ſummũ ventorũ excipiant impetũ, nõ frangi aut euelli poſsint, cùm plãta & firmiſsima ſtirpe in-

Orationis laus eximia.

innitantur: ſic orationes, quas animus de ſuo imo reddiderit, per-quàm tutè affixæ, efferunt ſeſe in excelſum, nulloq́ peruertuntur aggreſſu cogitationum. Vndè propheta inſignis ait: De profundis clamaui ad te Domine. Nihil penitus nos dolore afficere poterit, ſi orationem intentam exquiſitamq́ habeamus: quicquid enim acciderit, facilè per orationis facultatem repellemus. Nec mirum ſi caſus humanos tollere vires poſſunt orationis, quandò & ipſam peccatorum naturam extinguunt, & compendio excidunt ac delent. Pſal. 129. Peccata extinguit oratio.

12 E T homilia ſeptuageſimaprima ad populum Antiochenum: At ſi fide quidem opùs eſt, quid eſt opùs ieiunio? quoniam & illud cum fide nõ modicam inducit fortitudinem: multam enim adfert diſciplinam, & angelum ex homine reddit, & cùm corporeis pugnat virtutibus, ſed non per ſe: opùs enim eſt & oratione, & oratione primò. Nam adſpice, quot ex ambobus bona naſcuntur. Orans enim & vt oportet ieiunans, non multis eget: qui verò multis non eget, nunquàm fiet auarus, & ad eleemoſynam magìs eſt aptus. Ieiunans, leuis eſt & alatus, & cum ſolertia orat, & improbas extinguit concupiſcentias, D E V M placat, & inſurgentem animum humiliat. Propterea & Apoſtoli ferè ſemper ieiunabant. Orans cum ieiunio, geminas habuit alas, & ipſis quidẽ vẽtis leuiores: nec enim oſcitat, & diſtenditur, & orans langueſcit, quod multi patiuntur: ſed eſt igne vehementior, & terra ſuperior & propterea talis, maximè dæmonibus eſt infeſtus & hoſtis. Nihil enim fortius homine legitimè orante. Nam ſi ſæuum principem quendam, qui neq́ Deum timebat, nec hominẽ reuerebatur, placare potuit mulier: multo magìs Deum alliciet, qui ei iugiter aſsiſtit, vincit ventrem, & delicias eliminat. Non ſola fide opùs eſt, ſed etiam ieiunio ac præterea oratione. Fructuoſa ieiunantis oratio. Luc. 18.

13 I T E M homilia ſeptuageſimanona ad populum Antiochenum: Si beatus Dauid cùm eſſet rex, & innumeris immerſus curis, & vndiquè diſtractus, ſeptiès in die Dominum rogabat: quam nos veniam habuerimus & excuſationem, tantum habentes ocij, nec ipſi continuè ſupplicantes, & hæc cùm tantum lucri capere debeamus? Impoſsibile enim, impoſsibile, hominem congruo precantem ſtudio, Deoq́ cõtinuè ſupplicantem, vnquàm peccare. Et paulò pòſt de Anna Samuelis matre loquens: Nónne poterat & ſine oratione Deus præbere? nónne ſciebat & ante orationem mulieris deſiderium? Sed ſi ante petitionem dediſſet, non apparuiſſet mulieris ſtudium, non virtus fuiſſet manifeſta, non indè præmium Exemplo Dauid ad frequẽter precandũ incitamur. Pſal. 118. Oratio cõtinet hominẽ à peccatis. 1. Reg. 1.

 poſſe-

poſſediſſet. Opùs eſt itaque, nos & menſam petentes, & deſiſtentes, Deo gratias agere. Ad hoc enim paratus, nunquàm in ebrietatem decidet aut inſolentiam, nunquàm crapula diſrumpetur: ſed orationis expectationem pro freno ſenſibus habens impoſitam, cum debita modeſtia ex omnibus appoſitis ſumet, & multa quidem animam, multa verò benedictione corpus implebit. Menſa nanque ab oratione ſumens initium, & in orationem deſinens, nunquàm deficiet: ſed fonte largiùs omnia nobis afferet bona. Nè tantum itaque prætermittamus emolumentum. Abſurdum eſt enim, ſeruos quidem noſtros, ſi quam appoſitorùm partem à nobis accipiant, nobisq́ue gratias agere, & cum benedictione recedere: nos autem tot bonis potientes, nec tantum honoris Deo rependere. Propterea nanque multa tam in communibus, quàm in priuatis rebus, præter ſententiam nobis eueniunt: quoniam non circa ſpiritualia primùm, tum verò circa ſecularia ſtudium exhibemus. Neque mihi quiſpiam dicat, quòd nequit homo ſecularis, affixus foro, continuè per diem orare, & ad eccleſiã concurrere: poteſt enim & quàm facilimè. Nam licèt in eccleſiam non ſit facilè concurrere, illic ante fores conſtitutus, & affixus tribunali, poteſt orare. Si mentem nanque mundam habeas ab immundis motibus, licèt in foro ſis, ſiue in via, ſiue in foro conſtitutus, ſiue in mari, ſiue in diuerſorio, ſiue in officina poſitus, ſiue ſis vbicunquè, DEO poteris inuocato petitionem obtinere. Et domi quidem orari poteſt: ſic autem vt in eccleſia, non poteſt, vbi tanta patrum multitudo, vbi clamor ad DEVM vnanimiter emittitur. Non ità Dominum per te ſolum orans, audiris, vt cum fratribus tuis. Hic enim maius aliquid eſt, putà vnanimitas & conſonantia, charitatisq́ue vinculum, & ſacerdotum orationes. Propterea nanque ſacerdotes præpoſiti ſunt, vt multitudinis orationes cùm ſint infirmiores, hiſce potentiores adiungentes, pariter cum illis in cælum aſcendant. Si nanque Petrum Eccleſiæ adiuuit oratio, & illam ex carcere columnam eduxit, quo modo tu ipſius potentiam contemnis? Sicut enim charitatis virtus interuallo non arcetur, ità nec orationis efficacia: ſed ſicut illa inter ſe diſtantes coniungit, itidèm & hæc, & procùl poſitos plurimùm adiuuare pòteſt. Et paulò pòſt: Bonum eſt igitur, ſanctorum oratione frui: ſed cùm & nos ſimus cooperatores: quod ſi non adfuerit, nihil aliorum prodeſt auxilium, verùm & cum illo perimus. Quid enim Iudæis profuit Ieremias?

Marginal notes: Oratio ante & poſt refectionem corporis. — Etiã extra eccleſiam orari poteſt, & quod petitur, impetrari. — Cõmodiùs & fructuoſiùs oratur in eccleſia. — Actor. 12. — Sanctorum orationes q. bus potiſſimùm pſint.

mias? Nónne tèr ad DEVM acceſsit, & tèr audiuit: Nè ores, ne- Ierem. 7.
que petas pro populo iſto, quoniam te non exaudiam? Quid Sau- 1. Reg. 15.
li profuit Samuel ad vltimum vſque diem orans, & pro eo lugens? 1. Reg 12.
Quid autem & Iſraelitis profuit? Nónne dicebat, Mihi autem ab-
ſit peccare pro vobis orare ceſſanti? Nónne cuncti periêrunt? Nam
DEVM audi dicentem per prophetam: Si ſteterint Noë, Iob, & Ezech. 14.
Daniel, non liberabunt filios ſuos & filias: quoniam inualuit eo- Quibus proſint.
rum malitia. Quid ergò? Nihil proſunt orationes? Proſunt, &
quàm plurimùm: ſed cùm nos quoquè cooperamur. Et ſi vis di- Act. 10. & 9.
ſcere, quantùm contulerint: cogita mihi Cornelium, & Thabi-
tam: audi quoquè DEVM dicentem: Protegam ciuitatem iſtam 4. Re. 19. & 20. Eſaiæ 37.
propter me, & propter Dauid puerum meum. Sed quandò? Tem-
pore iuſti Ezechiæ. Alioquìn ſi malorum quoquè valebant preces, 4 Reg. 25.
quarè Nabuchodonoſor regi quoquè DEVS hoc non dixit, ſed
ciuitatem tradidit? quoniam inualuërat peccatum. Et hic ipſe 1 Reg 7.
rurſùm Samuel pro Iſraelitis orauit, & obtinuit: ſed quo tem-
pore? Cùm & ipſi DEO grati fuerunt, tunc hoſtes in fugam verte-
runt. Et quid eſt, ait ille, mihi opùs alienis orationibus, cùm ego
gratus ſim? Quid ais homo? Paulus non dixit, Mihi non eſt opùs
oratione, licèt orantes eo digni non eſſent: immò nec ipſi pares,
& tu dicis, Quid mihi opùs eſt oratione? Petrus non dixit, Quid
mihi opùs eſt oratione? ait enim: Oratio fiebat ſine intermiſsione
ab Eccleſia ad Deum pro eo: & ſtatim liberauit eum ex vinculis: &
tu dicis, Quid mihi eſt opùs oratione? Propter hoc & indiges, quo-
niam indigere non te credis. Nam ſi Deus noſtrum in orationibus
torporem & negligentiam exquirat, & quòd in eius conſpectu po-
ſiti & orantes, neque tantum ei præbemus honorem, quantum
dominis ſerui, quantum ducibus milites, quantum amicis amici:
amicum enim alloquens, hoc cùm attentione facis: DEO autem
pro peccatis occurrens, pro totq; criminibus veniam petens, & ro-
gans tibi remiſsionem fieri, torpes, & genibus tuis humi proſtratis,
circa forum & domum mentem tuam vagari frequenter dimittis,
ore tuo fruſtrà nugante & incaſsùm: nec hoc ſemèl & bìs, verùm
& frequenter patimur. Si hoc tantùm exquirere DEVS voluë-
rit, nunquìd veniam habebimus? nunquìd excuſationem aſſequi
poterimus?

In eos qui putant ſe nó indigere precibus aliorum. Rom. 15. Epheſ 6. Coloſſ 4. 1. Theſſ 5. 2. Theſſ 3. Hebr. 13. Actu 12.

14 GREGORIVS homilia vigeſimaſeptima in euangelia:
Si omne quod petimus in nomine filij, dat nobis pater: quid Ioan. 16.
ergò

ergò eſt, quòd Paulus tèr Dominum rogauit, & exaudiri non meruit, ſed dictum eſt illi: Sufficit tibi gratia mea: nam virtus in infirmitate perficitur? Nunquid ille tam egregius prædicator in filij nomine non petijt? Quarè autem non accepit quod petijt? Quomodò ergò verum eſt, quia quicquid petierimus patrem in nomine filij, dat nobis pater: ſi auferri à ſe angelum ſatanæ petijt Apoſtolus in nomine filij, & tamen quod petijt, non accepit? Sed quia nomen filij, I E S V S eſt: I E S V S autem, ſaluator vel etiam ſalutaris dicitur: ille ergò in nomine Saluatoris petit, qui illud petit, quod ad veram ſalutem pertinet. Nam ſi id, quod non expedit, petitur: non in nomine I E S V petitur pater. Vndè & eiſdem Apoſtolis, adhuc infirmantibus, Dominus dicit: Vſque modò non petiſtis quicquam in nomine meo. Ac ſi apertè diceretur: Non petiſtis in nomine Saluatoris, qui neſcitis quærere æternam ſalutem. Hinc eſt quòd & Paulus non exauditur: quia ſi liberaretur à tentatione, ei non prodeſſet ad ſalutem. Eccè vidimus, fratres chariſsimi, quàm multi ad ſolennitatem martyris conueniſtis, genua flectitis, pectus tunditis, voces orationis ac confeſsionis emittitis, faciem lachrymis rigatis. Sed penſate, quæſo, petitiones veſtras: videte ſi in nomine I E S V petitis: id eſt, ſi gaudia ſalutis æternæ poſtulatis. In domo enim I E S V I E S V M non quæritis, ſi in æternitatis templo importunè pro temporalibus oratis. Eccè alius in oratione petit vxorem, alius petit villam, alius poſtulat veſtem, alius dari ſibi deprecatur alimentum. Et quidem cùm hæc deſunt, ab omnipotente D E O petenda ſunt. Sed meminiſſe continuò debemus, quod ex mandato eiuſdem noſtri redemptoris accepimus: Quærite primùm regnum D E I & iuſtitiam eius, & hæc omnia adijcientur vobis. Et hæc itaque à I E S V petere, non eſt errare: ſi tamen non nimìs petantur. Sed adhuc, quod eſt grauius, alius poſtulat mortem inimici: eúmque quem gladio non poteſt perſequi, perſequitur oratione. Et viuit adhuc cui maledicitur: & tamen is qui maledicit, iam de morte illius reus tenetur. Iubet autem D E V S, vt diligatur inimicus: & tamen rogatur D E V S vt occidat inimicum. Quiſquis itaque ſic orat, in ipſis ſuis precibus contra conditorem pugnat. Vndè & ſub Iudæ ſpecie dicitur: Fiat oratio eius in peccatum. Oratio autem in peccatum eſt, illa petere quæ prohibet ipſe qui petitur. Hinc veritas dicit: Cùm ſtatis ad orandum, remittite ſi quid habetis in cordibus

2.Cor. 12.

In nomine ſaluatoris q petere dicantur.

Ioan. 16.

Temporalia quomodò petenda ſint.

Matth. 6.

Poſtulantes inimicorum mortem.

Matth. 5.

Pſal. 108.

Marc. 11.

dibus veſtris. Quam virtutem remiſsionis apertiùs oſtendimus, ſi vnum teſtimonium. Teſtamenti veteris proferamus. Certè cùm Iudæa conditoris ſui iuſtitiam culpis exigentibus offendiſſet: prophetam ſuum ab oratione Dominus prohibet, dicens: Non aſſumas laudem & orationem pro eis. Si Moyſes & Samuel Hiere.15. ſteterint coram me, non eſt anima mea ad populum iſtum. Quid eſt, quòd intermiſsis relictis'que tot patribus, ſoli Moyſes & Samuel ad medium deducuntur: quorum mira virtus obtinendi oſtenditur, dum nec ipſi poſſe intercedere dicuntur? Ac ſi apertè Dominus dicat: Nec illos audio, quos propter magnum petitionis ſuæ meritum minimè contemno. Quid eſt ergò, quòd Moyſes & Samuel cæteris patribus in poſtulatione præferuntur: niſi quòd hi duo tantummodò in cuncta Teſtamenti veteris ſerie etiam pro inimicis ſuis leguntur exoràſſe? Vnus à populó lapidibus impetitur, & tamen pro lapidatoribus ſuis Dominum deprecatur. Alter ex principatu eijcitur: & tamen petitus vt exoraret, fatetur dicens: Abſit à me hoc peccatum in Domino, quo minùs ceſſem orare pro vobis. Si Moyſes & Samuel ſteterint coram me, non eſt anima mea ad populum iſtum. Ac ſi apertè dicat: Nec illos modò pro amicis audio, quos magnæ virtutis merito, orare etiam pro inimicis ſcio. Virtus ergò veræ orationis, eſt celſitudo charitatis. Et tunc quiſque quod rectè petit, adipiſcitur, cùm eius animus in petitione, nec inimici odio fuſcatur.

Orationes Moyſis & Samuelis cur magis efficaces. — Exod.18. — 1.Reg.12.

15 IDEM in pſalmum ſextum pœnitentialem: Vult DEVS rogari, vult cogi, vult quadam importunitate vinci. Ideò tibi dicit: Regnum DEI vim patitur, & violenti rapiunt illud. Eſto ergò ſedulus in oratione, eſto in precibus importunus: caue nè ab oratione deficias. Si diſsimulat audire quem rogas, eſto raptor, vt regnum cælorum accipias: eſto violentus, vt vim etiam ipſis inferas cælis. Quid hac rapina locupletius? quid hac glorioſius violentia? Bona violentia, qua Deus non offenditur, ſed placatur: proximus non læditur, ſed iuuatur: peccatum minuitur, non multiplicatur. Bona inquam violentia, qua non quæritur lucrũ citò periturum, ſed regnum acquiritur ſine fine manſurum.

Matth.11. — *Perſeuerãtia orationis Deo grata eſt.*

IX

Quibus exemplis vim Orationis & fructum colligemus?

A Iacobus Apoſtolus, vt orationis virtutem explicaret exemplo, ità ſcripſit: [a] *Elias homo erat ſimilis nobis, paſſibilis: & oratione orauit, vt non plueret ſuper terram, & non pluit annos tres, & menſes ſex. Et rursùm orauit, & cælum dedit pluuiam, & terra dedit fructum ſuum.* Pluribus exemplis Auguſtinus [b] rem eandem comprobat: Orante [c] Moyſe & [d] Samuele, vincuntur à Iudæis hoſtes Amalechitę atq; Philiſthæi. Orans Hieremias [e] confortatur in carcere. Orans [f] Daniel inter leones exultat. Orantes [g] tres pueri in fornace tripudiant. Orans [h] de cruce Latro, inuenit paradiſum. Suſanna [a] per orationem inter ſenes falsò accuſantes defenditur. [b] Stephanus orans, in cælum ſuſcipitur, & inter lapidantes pro Saulo exauditur.

B Quibus [c] exemplis nō modò fructus Orationis oſtenditur, ſed etiam precandi ſtudium ac ſedulitas nobis commendatur. Quarè Scriptura quoquè Apoſtolica cohortatur: [d] *Sine intermiſſione orate, in omnibus gratias agite.* Et rursùs: [e] *Orate pro inuicèm vt ſaluemini: multùm enim valet deprecatio iuſti aſſidua.* Item, *Hæc* [f] *eſt fidutia quam ha-*

a Iacob. 5 d 3. Reg. 17. a d & 18. f g Lu. 4. d Eccl 48. a
b Aug. ſerm 22. ad fratres in eremo.
c Exodi 17. c d Iudith 4 c d
d 1 Reg. 7. c d
e Hierem. 32. c d f
f Daniel. 6. c f
g Daniel 3. c e
h Lucæ 23. f
a Daniel. 13. e
b Act 7. g Hieron. cōtra Vigilātium Augu. ſerm. 1 & 4. de ſanctis.
c Gene. 25. c Exod. 8. c g 9. g 10. c 14. c d 32. c f Nū. 11 a 12. d 14. c 16. c e g 21. b 1 Reg. 1. b d 12 c 4 Reg 19. c g 20. a 2 Par. 20 a c e 33 e 1. Eſd. 8. c Tob. 3 a b d Iudit 9 a d 13. a Pſal. 17. a 119. a Ion. 2 a 1. Mach 3 f 4. a b Actor. 12 a
d 1. Theſſal. 5. c
e Iacob 5. d
f 1. Ioann. 5. c

habemus ad Deũ, quia quodcunque petierimus ſecundùm voluntatem eius, audit nos. Præterea: [g] *Qui ſcit fratrem ſuum peccare peccatum non ad mortem, petat, & dabitur ei vita.* g 1.Ioan. 5.d

SCRIPTVRAE.

A IACOBI quinto: Orate pro inuicèm vt ſaluemini: multùm enim valet deprecatio iuſti aſſidua. Elias homo erat ſimilis nobis, paſſibilis: &c. vt in textu.

TERTII Regum decimoſeptimo: Et dixit Elias Thesbites de habitatoribus Galaad ad Achab: Viuit Dominus Deus Iſrael, in cuius conſpectu ſto: ſi erit annis his ros & pluuia, nisì iuxta oris mei verba. Ibidèm: Et exaudiuit Dominus vocem Eliæ: & reuerſa eſt anima pueri intrà eum, & reuixit.

ET capite decimooctauo: Et accedens Elias propheta, ait: Domine Deus Abraham &c. Cecidit autem ignis Domini, & vorauit holocauſtum. Et paulò pòſt: Et ait Elias ad Achab, Aſcende, comede, & bibe: quia ſonus multæ pluuiæ eſt. Aſcendit Achab, vt comederet & biberet. Elias autem aſcendit in verticem Carmeli, & pronus in terram poſuit faciẽ ſuã inter genua ſua, & dixit ad puerũ ſuum: Aſcẽde, & proſpice contra mare. Qui cùm aſcendiſſet, & contemplatus eſſet, ait: Non eſt quicquam. Et rursùm ait illi: Reuertere ſeptem vicibus. In ſeptima autem vice, eccè nubecula parua quaſi veſtigium hominis aſcendebat de mari. Qui ait: Aſcende, & dic Achab: Iunge currum tuum, & deſcende, nè occupet te pluuia. Cumque ſe verteret huc atq; illuc, eccè cæli contenebrati ſunt, et nubes, et ventus, et facta eſt pluuia grandis.

Lvcae quarto: In veritate dico vobis, multæ viduæ erant in diebus Eliæ in Iſrael, quandò clauſum eſt cælum annis tribus & menſibus ſex, cùm facta eſſet fames magna in omni terra: & ad nullam illarum miſſus eſt Elias, niſi in Sarepta Sidoniæ, ad mulierem viduam.

Ecclesiastici quadrageſimooctauo: Et ſurrexit Elias propheta quaſi ignis, & verbum ipſius quaſi facula ardebat. Qui induxit in illos famem, & imitantes illum inuidia ſua, pauci facti ſunt. Non enim poterãt ſuſtinere præcepta Domini. Verbo Dñi continuit cælum, & deiecit à ſe ignem terræ. ſic amplificatus eſt Elias in mirabilibus ſuis. Et quis poteſt ſimiliter ſic gloriari tibi?

Exodi decimoſeptimo: Venit autem Amalec, & pugnabat contra Iſrael in Raphidim. Dixitque Moyſes ad Ioſue: Elige viros: & egreſſus, pugna contra Amalec: cràs ego ſtabo in vertice collis, habens virgam Dei in manu mea. Fecit Ioſue, vt locutus erat Moyſes, & pugnauit contra Amalec: Moyſes autem & Aaron, & Hur aſcenderunt ſuper verticem collis. Cumque leuaret Moyſes manus, vincebat Iſraël: ſin autem paululùm remiſiſſet, ſuperabat Amalec. Manus autem Moyſi erant graues: ſumentes igitur lapidem, poſuerunt ſubter eum, in quo ſedit: Aaron autem & Hur ſuſtentabant manus eius ex vtraq; parte. Et factum eſt vt manus illius non laſſarentur vſque ad occaſum ſolis. Fugauitq; Ioſue Amalec, & populum eius in ore gladij. Dixit aũt Dominus ad Moyſen: Scribe hoc ob monumentum in libro, & trade auribus Ioſue: delebo enim memoriam Amalec ſub cælo.

Ivdith quarto: Tunc Eliachim ſacerdos Domini magnus circuiuit omnem Iſrael, allocutuſque eſt eos, dicens: Scitote quoniam exaudiet Dominus preces veſtras, ſi manen-

manentes permanſeritis in ieiunijs & orationibus in conſpectu Domini. Memores eſtote Moyſi ſerui Domini, qui Amalec confidentem in virtute ſua, & in potentia ſua, & in exercitu ſuo, & in clypeis ſuis, & in curribus ſuis, & in equitibus ſuis, non ferro pugnando, ſed precibus ſanctis orando deiecit. ſic erunt vniuerſi hoſtes Iſrael, ſi perſeraueritis in hoc opere quod cœpiſtis. Ad hanc igitur exhortationem eius deprecantes Dominum, permanebant in conſpectu Domini ità, vt etiam hi qui offerebant Domino holocauſta, præcincti cilicijs, offerrent ſacrificia Domino, & erat cinis ſupra capita eorum. Et ex toto corde ſuo omnes orabant Deum, vt viſitaret populum ſuum Iſrael.

PRIMI Regum ſeptimo: Dixit autem Samuel, Congregate vniuerſum Iſrael in Maſphath, vt orem pro vobis Dominum. Et conuenerũt in Maſphath: Hauſeruntq; aquam, & effuderunt in conſpectu Domini, & ieiunauerũt in die illa, atq; dixerunt ibì, Peccauimus Domino. Iudicauitq; Samuel filios Iſrael in Maſphath. Et audierunt Philiſthijm ꝙ congregati eſſent filij Iſrael in Maſphath, & aſcenderũt Satrapæ Philiſthinorum ad Iſrael. Quod cùm audiſſent filij Iſrael, timuerunt à facie Philiſthinorum. Dixeruntq; ad Samuelem: Nè ceſſes pro nobis clamare ad Dominũ DEVM noſtrum, vt ſaluet nos de manu Philiſthinorum. Tulit autem Samuel agnum *lactantẽ vnum, & obtulit illum holocauſtum integrum Domino: & clamauit Samuel ad Dominum pro Iſrael, & exaudiuit eum Dominus. Factum eſt autẽ cùm Samuel offerret holocauſtum, Philiſthijm iniêre prælium contra Iſrael: intonuit autem Dominus fragore magno in die illa ſuper Philiſthijm, & exterruit eos, & cæſi ſunt à filijs Iſrael. Egreſſique viri Iſrael de Maſphath, perſecuti ſunt Philiſthæos, & percuſſerunt eos vſque ad locum qui erat

* lactentem

ſubter Bethchar. Tulit autem Samuel lapidē vnum,& poſuit eum inter Maſphath & inter Sen: & vocauit nomē loci illius, Lapis adiutorij. Dixitque, Hucuſquè auxiliatus eſt nobis Dominus. Et humiliati ſunt Philiſthijm, nec appoſuerunt vltrà vt venirent in terminos Iſrael. Facta eſt itaq; manus Domini ſuper Philiſthæos, cunctis diebus Samuelis.

Hieremiae trigeſimoſecundo: Tunc exercitus regis Babylonis obſidebat Ieruſalem: & Ieremias propheta erat clauſus in atrio carceris, qui erat in domo regis Iuda. Clauſerat enim eum Sedecias rex Iuda, dicens: Quarè vaticinaris, dicēs: Hæc dicit Dominus, Eccè ego dabo ciuitatē iſtam in manu regis Babylonis, & capiet eā? Et paulopòſt: Et oraui ad Dominum poſtq̄ tradidi librum poſſeſſionis Baruch filio Neri, dicens: Heu, heu, heu Domine Deus: eccè tu feciſti cælum & terram in fortitudine tua magna, & in brachio tuo extento: non erit tibi difficile omne verbum, &c. Et factum eſt verbum Domini ad Ieremiam, dicens: Eccè ego Dominus Deus vniuerſæ carnis: nunquid mihi difficile erit om̄e verbum? Proptereà hæc dicit Dominus &c. Et nunc propter iſta hæc dicit Dominus Deus Iſrael ad ciuitatem hāc, de qua vos dicitis, quòd tradatur in manus regis Babylonis in gladio, & in fame, & in peſte: Eccè ego congregabo eos de vniuerſis terris ad quas eieci eos in furore meo, & in ira mea, & in indignatione grandi: & reducam eos ad locum iſtum, & habitare eos faciā confidenter. Et erunt mihi in populū, &c.

Danielis ſexto: Quod cùm Daniel cōperiſſet, id eſt, conſtitutam legem, ingreſſus eſt domum ſuam: & feneſtris apertis in cœnaculo ſuo contra Ieruſalem, tribus temporibus in die flectebat genua ſua, & adorabat, confitebaturque coram Deo ſuo, ſicut & antè facere conſueuerat. Viri ergò illi curioſiùs inquirentes, &c. Et Daniel regi reſpōdens, ait: Rex,

Rex, in æternum viue. Deus meus miſit angelum ſuum, & concluſit ora leonum, & non nocuerunt mihi: quia coram eo iuſtitia inuenta eſt in me: ſed & coram te, rex, delictum non feci. Tunc vehementer rex gauiſus eſt ſuper eo, & Danielem præcepit educi de lacu, eductusq; eſt Daniel de lacu, & nulla læſio inuenta eſt in eo, quia credidit DEO ſuo.

ET capite tertio: Viri autem hi tres, id eſt, Sidrach, Miſach & Abdenago, ceciderunt in medio camino ignis ardẽtis, colligati. Et ambulabant in medio flammæ, laudantes Deum, & benedicentes Domino. Stans autem Azarias, orauit ſic, aperiensque os ſuum in medio ignis, ait: Benedictus es Domine Deus patrum noſtrorum, & laudabile & glorioſum nomen tuũ in ſecula, &c. Angelus autẽ Domini deſcẽdit cum Azaria & ſocijs eius in fornacẽ, et excuſſit flammã ignis de fornace, et fecit medium fornacis quaſi ventũ roris flantem, et non tetigit eos omninò ignis, neq; contriſtauit, nec quicquam moleſtiæ intulit. Tunc hi tres quaſi ex vno ore, etc.

LVCAE vigeſimotertio: Dicebat ad IESVM: Domine, memento meî cùm véneris in regnum tuum. Et dixit illi IESVS: Amen dico tibi, Hodiè mecum eris in paradiſo.

DANIELIS decimotertio: Credidit eis multitudo quaſi ſenibus et iudicibus populi, et condemnauerunt eam ad mortem. Exclamauit autem voce magna Suſanna, et dixit: Deus æterne, qui abſcõditorũ es cognitor, qui nôſti omnia antequàm fiant, tu ſcis quoniam falſum teſtimonium tulerunt contra me: et eccè morior, cùm nihil horum fecerim quæ iſti malitiosè compoſuerunt aduersùm me. Exaudiuit autem Dominus vocem eius, etc.

ACTORVM ſeptimo: Cùm autem eſſet plenus Spiritu ſancto, intendens in cælum, vidit gloriam Dei, et IESVM ſtã-

tem à dextris Dei. Et lapidabant Stephanum inuocantem, & dicentem:Domine Ieſu, ſuſcipe ſpiritum meum. Poſitis autem genibus, clamauit voce magna, dicens: Domine, nè ſtatuas illis hoc peccatũ. Et cùm hoc dixiſſet, obdormiuit.

B GENESIS vigeſimoquinto Deprecatusq; eſt Iſaac Dominum pro vxore ſua, eô quòd eſſet ſterilis: qui exaudiuit eum, & dedit conceptum Rebeccæ.

EXODI octauo: Egreſſique ſunt Moyſes & Aaron à Pharaone:& clamauit Moyſes ad Dominum pro ſponſione ranarum, quam condixerat Pharaoni. Fecitque Dominus iuxta verbum Moyſi:& mortuæ ſunt ranæ de domibus, & de villis, & de agris. Egreſſusq; Moyſes à Pharaone, orauit Dominum: Qui fecit iuxta verbum illius, & abſtulit muſcas à Pharaone, & à ſeruis ſuis, & à populo eius: non ſuperfuit ne vna quidem.

ET capite nono: Egreſſusque Moyſes à Pharaone ex vrbe, tetendit manus ad Dominum, & ceſſauerunt tonitrua & grando, nec vltrà ſtillauit pluuia ſuper terram.

ITEM capite decimo: Egreſſusque eſt Moyſes de conſpectu Pharaonis, & orauit Dominum. Qui flare fecit ventum ab occidente vehementiſſimum, & arreptam locuſtam proiecit in mare rubrum: non remanſit ne vna quidem in cunctis finibus Aegypti.

CAPITE decimoquarto: Dixitque Dominus ad Moyſen: Quid clamas ad me? Loquere filijs Iſrael vt proficiſcantur. Tu autem eleua virgam tuam, & extende manum tuam ſup mare, & diuide illud: vt gradiantur filij Iſrael in medio mari per ſiccum. Cumque extendiſſet Moyſes manum ſuper mare, abſtulit illud Dominus, flante vento vehementi & vrente tota nocte, et vertit in ſiccum: diuiſaq; eſt aqua. Et ingreſſi ſunt filij Iſrael per medium ſicci maris: erat enim

aqua

aqua quaſi murus à dextra eorum & læua.

Capite trigeſimoſecundo: Rurſumque ait Dominus ad Moyſen: Cerno quòd populus iſte duræ ceruicis ſit: dimitte me, vt iraſcatur furor meus contra eos, & deleā eos: faciamq; te in gentem magnam. Moyſes autem orabat Dominum Deum ſuum, dicens: Cur Domine iraſcitur furor tuus contra populum tuum, quem eduxiſti de terra Aegypti, in fortitudine magna, & in manu robuſta? Nè, quæſo, dicant Aegyptij, Callidè eduxit eos, vt interficeret in montibus, & deleret è terra: quieſcat ira tua, & eſto placabilis ſuper nequitia populi tui. Recordare Abraham, Iſaac, & Iſrael ſeruorum tuorū: quibus iurâſti per temetipſum, dicens: Multiplicabo ſemen veſtrum ſicut ſtellas cæli: & vniuerſam terram hanc, de qua locutus ſum, dabo ſemini veſtro, & poſſidebitis eam ſemper. Placatuſque eſt Dominus nè faceret malum quod locutus fuerat aduersùs populum ſuum. Et paulopòſt: Facto autem altero die locutus eſt Moyſes ad populum: Peccâſtis peccatum maximum: aſcē dam ad Dominum, ſi quo modo quiuero eum deprecari ꝓ ſcelere veſtro. Reuerſusq; ad Dominum, ait: Obſecro, peccauit populus iſte peccatum maximum, feceruntq; ſibi deos aureos: aut dimitte eis hanc noxam, aut ſi non facis, dele me de libro tuo quem ſcripſiſti. Cui reſpondit Dominus: Qui peccauerit mihi, delebo eum de libro meo: tu autē vade, & duc populum iſtum quò locutus ſum tibi. angelus meus præcedet te. Ego autem in die vltionis viſitabo & hoc peccatum eorum. Percuſſit ergò Dominus populum pro reatu vituli, quem fecerat Aaron.

Nvmerorvm vndecimo: Intereà ortum eſt murmur populi, quaſi dolentium pro labore, contra Dn̄m. Quod cùm audiſſet Dominus, iratus eſt. Et accenſus in eos ignis

ff Do-

Domini, deuorauit extremam caſtrorum partem. Cumque clamâſſet populus ad Moyſen, orauit Moyſes ad Dominum, & abſorptus eſt ignis.

Capite duodecimo: Clamauitque Moyſes ad Dominum, dicens: Deus, obſecro, ſana eam. Cui reſpondit Dominus: Si pater eius ſpuiſſet in faciem illius, nónne debuerat ſaltem ſeptem diebus rubore ſuffundi? Separetur ſepté diebus extra caſtra, & poſteà reuocabitur. Excluſa eſt itaque Maria extra caſtra ſeptem diebus: & pòpulus non eſt motus de loco illo, donèc reuocata eſt Maria.

Capite decimoquarto: Et dixit Dominus ad Moyſen: Vſquequò detrahet mihi populus iſte? Quouſquè non credet mihi in omnibus ſignis quæ feci coram eis? Feriam igitur eos peſtilentia, atque conſumam: te autem faciã principem ſuper gentem magnam & fortiorem quàm hæc eſt. Et ait Moyſes ad Dominum: Vt audiant Aegyptij, de quorum medio eduxiſti populum iſtum &c. Dimitte, obſecro, peccatum populi tui huius ſecundùm magnitudinem miſericordiæ tuæ, ſicut propitius fuiſti egredientibus de Aegypto vſque ad locum iſtum. Dixitque Dominus: Dimiſi iuxta verbum tuum. Viuo ego, & implebitur gloria Domini vniuerſa terra &c.

Capite decimoſexto: Iratusque Moyſes valdè, ait ad Dominum: Nè reſpicias ſacrificia eorum: tu ſcis quòd nec aſellum quidem vnquàm acceperim ab eis, nec afflixerim quempiam eorum. Et paulopòſt: Confeſtìm igitur vt ceſſauit loqui, dirupta eſt terra ſub pedibus eorum, & aperiens os ſuum, deuorauit illos cum tabernaculis ſuis & vniuerſa ſubſtantia eorum: deſcenderuntque viui in infernum opti humo, & periērũt de medio multitudinis. Ibidèm: Cumq; iacerent in terra, dixit Moyſes ad Aaron: Tolle thuribulũ,

& hauſto igne de altari, mitte incenſum deſupèr, pergés citò ad populum, vt roges pro eis: iam enim egreſſa eſt ira à Domino, & plaga deſæuit. Quod cùm feciſſet Aaron, & cucurriſſet ad mediam multitudinē, quam iam vaſtabat incendium, obtulit thymiama: & ſtans inter mortuos ac viuentes, pro populo deprecatus eſt, & plaga ceſſauit.

Capite vigeſimoprimo: Quamobrem miſit Dominus in populum ignitos ſerpentes, ad quorum plagas & mortes plurimorum, venerunt ad Moyſen, atque dixerūt: Peccauimus, quia locuti ſumus contra Dominum & te: ora vt tollat à nobis ſerpentes. Orauitque Moyſes pro populo, et locutus eſt Dominus ad eum: Fac ſerpentem æneum, & pone eum pro ſigno: qui percuſſus adſpexerit eum, viuet.

Primi Regum primo: Cùm eſſet Anna amaro animo, orauit ad Dominum, flens largiter, & votum vouit, dicens: Domine exercituum, ſi reſpiciens víderis afflictiōem famulæ tuæ, & recordatus meî fueris, nec oblítus ancillæ tuæ, dederis ſeruæ tuæ ſexum virilem: dabo eum Domino omnibus diebus vitæ eius, & nouacula non aſcendet ſuper caput eius. Et paulopòſt: Reſpondens Anna, Nequaquàm, inquit, Domine mi: nam mulier infelix nimìs ego ſum, vinumq; & omne quod inebriare poteſt, non bibi, ſed effudi animam meam in conſpectu Domini. Nè reputes ancillā tuam quaſi vnam de filiabus Belial: quia ex multitudine doloris & mœroris mei locuta ſum vſque in præſens. Tunc Heli ait ei: Vade in pace: & Deus Iſrael det tibi petitionem tuam, quam rogâſti eum. At illa dixit: Vtinàm inueniat ancilla tua gratiam in oculis tuis. Et abijt mulier in viam ſuā, et comedit, vultusq; illius nō ſunt ampliùs in diuerſa mutati.

Capite duodecimo: Nunquid non meſſis tritici eſt hodiè? inuocabo Dominum, & dabit voces & pluuias: &

ſcietis & videbitis, quia grande malum feceritis vobis in cõſpectu Domini, petentes ſuper vos regem. Et clamauit Samuel ad Dñm, & dedit Dominus voces & pluuias in illa die.

QVARTI Regum decimonono: Itaque cùm accepiſſet Ezechias literas de manu nunciorum, et legiſſet eas: aſcendit in domum Domini, et expandit eas coram Domino: et orauit in conſpectu eius, dicens: Domine Deus Iſrael, qui ſedes ſuper Cherubim, tu es DEVS ſolus regum omnium terræ: tu feciſti cælum et terram etc. Factum eſt igitur in nocte illa, venit angelus Domini, et percuſſit in caſtris Aſſyriorũ centum octogintaquinque millia. Cumque diluculo ſurrexiſſet, vidit omnia corpora mortuorum. Eadem habentur Iſaię trigeſimoſeptimo.

CAPITE vigeſimo: In diebus illis ęgrotauit Ezechias vſque ad mortem: et venit ad eum Iſaias filius Amos, propheta, dixitque ei: Hæc dicit Dominus Deus: Præcipe domui tuæ: morieris enim tu, et non viues, Qui cõuertit faciem ſuã ad parietẽ, et orauit Dñm, dicens: Obſecro Dñe, memẽto q̃ſo quomodò ambulauerim coram te in veritate, et in corde ꝑfecto, et quod placitum eſt coram te, fecerim. Fleuit itaque Ezechias fletu magno, et anteq̃ egrederetur Iſaias mediam partem atrij, factus eſt ſermo Domini ad eum, dicens: Reuertere, et dic Ezechiæ duci populi mei: Hæc dicit Dñs Deus Dauid patris tui, Audiui orationẽ tuã, et vidi lachrymã tuam: et eccè, ſanaui te, die tertio aſcendes tẽplum Domini. Et addam diebus tuis quindecim annos: ſed et de manu regis Aſſyriorũ liberabo te et ciuitatẽ hanc, et ꝓtegam vrbem iſtam ꝓpter me, et ꝓpter Dauid ſeruũ meũ. Eadem habentur Iſaiæ trigeſimooctauo.

SECVNDI Paralipomenon vigeſimo: Poſt hæc congregati ſunt filij Moab et filij Ammõ, et cum eis de Ammoni-

tis

tis ad Ioſaphat, vt pugnarẽt cõtra eũ. Ioſaphat aũt timore pterritus, totũ ſe cõtulit ad rogandũ Dominum: et prædicauit ieiunium vniuerſo Iuda. Congregatusq́ue eſt Iudas ad deprecandum Dominum: ſed & omnes de vrbibus ſuis venerunt ad obſecrandum eum. Cumq́ue ſtetiſſet Ioſaphat in medio cœtu Iudæ & Ieruſalem, in domo Domini ante atrium nouum, ait: Domine Deus &c. Deus noſter, ergò non iudicabis eos? In nobis quidem non eſt tanta fortitudo, vt poſſimus huic multitudini reſiſtere, quæ irruit ſuper nos. Sed cùm ignoremus quid agere debeamus, hoc ſolum habemus reſidui, vt oculos noſtros dirigamus ad te. Omnis verò Iuda ſtabat coram Domino cum paruulis & vxoribus & liberis ſuis. cumq́ue cœpiſſent laudes canere, vertit Dominus inſidias eorum in ſemetipſos, filiorum ſcilicet Ammon, & Moab, et montis Seir, qui egreſſi fuerant vt pugnarent contra Iudam, & percuſſi ſunt. Nanque filij Ammon & Moab conſurrexerunt aduersùm habitatores montis Seir, vt interficerent & delerent eos: cumq́ue hoc opere perpetrâſſent, etiam in ſemetipſos verſi, mutuis concidêre vulneribus.

Capite trigeſimotertio: Igitur Manaſſes ſeduxit Iudam & habitatores Ieruſalem, vt facerent malum ſuper omnes gentes, quas ſubuerterat Dominus à facie filiorum Iſrael. Locutusq́ue eſt Dominus ad eum, & ad populum illius, & attendere noluerunt. Idcircò ſuperinduxit eis principes exercitus regis Aſſyriorum: ceperuntq́ue Manaſſen, & vinctum catenis atque compedibus, duxerunt in Babylonem. Qui poſtquàm coanguſtatus eſt, orauit Dominum Deum ſuum: et egit pœnitentiam valdè coram Deo patrum ſuorum. Deprecatusq́ue eſt eum, et obſecrauit intentè: et exaudiuit orationem eius, reduxitq́ue eum Ieruſalem in

regnum ſuum: et cognouit Manaſſes quòd Dominus ipſe eſſet Deus.

PRIMI Eſdræ octauo: Ieiunauimus autem, et rogauimus Deum noſtrum pro hoc: & euenit nobis proſperè.

TOBIAE tertio: Tunc Tobias ingemuit, & cœpit orare cum lachrymis, dicens: Iuſtus es Domine, & omnia iudicia tua iuſta ſunt: & omnes viæ tuæ, miſericordia & veritas & iudicium. Et nunc Domine memor eſto meî, & nè vindictam ſumas de peccatis meis, neque reminiſcaris delicta mea, vel parentum meorum, &c. Eadem itaque die contigit vt Sara filia Raguelis in Rages ciuitate Medorum, & ipſa audiret improperium ab vna ex ancillis patris ſui: Nunquid & occidere me vis, ſicut iam occidiſti ſeptem viros? Ad hanc vocem perrexit in ſuperius cubiculum domus ſuæ: & tribus diebus & tribus noctibus non manducauit, neque bibit: ſed in oratione perſiſtens cum lachrymis, deprecabatur Deum, vt ab iſto improperio liberaret eam. Factum eſt autem die tertia, dum compleret orationem, benedicens Dominum, &c. In illo tempore exauditæ ſunt preces amborum in conſpectu gloriæ ſummi Dei: & miſſus eſt angelus Domini ſanctus Raphael, vt curaret eos ambos, quorum vno tempore ſunt orationes in conſpectu Domini recitatæ.

IVDITH nono: Quibus aſcendentibus, Iudith ingreſſa eſt oratorium ſuum: & induens ſe cilicio, poſuit cinerem ſuper caput ſuum: & proſternens ſe Domino, clamabat ad Dominum, dicens: Domine Deus patris mei Simeon, qui dediſti illi gladium in defenſionem alienigenarum, qui violatores extiterunt in coinquinatione ſua, & denudauerunt femur virginis in cõfuſionem, &c. Non enim in multitudine eſt virtus tua Domine, neque in equorum viribus

bus voluntas tua eſt, nec ſuperbi ab initio placuerunt tibi: ſed humilium & manſuetorum ſemper tibi placuit deprecatio. Deus cælorum, creator aquarum, & Dominus totius creaturæ, exaudi me miſeram deprecantem, & de tua miſericordia præſumentem.

Capite decimotertio: Stetitque Iudith ante lectum, orans cum lachrymis & labiorum motu in ſilentio, dicens: Confirma me Domine Deus Iſrael, & reſpice in hac hora ad opera manuum mearum, vt ſicut promiſiſti, Ieruſalem ciuitatem tuam erigas: & hoc quod credens per te poſſe fieri cogitaui, perficiam. Et cùm hæc dixiſſet, acceſſit ad columnam, quæ erat ad caput lectuli eius, & pugionem eius qui in ea ligatus pendebat, exoluit. Cumque euaginâſſet illum, appræhendit comam capitis eius, & ait: Confirma me Domine Deus in hac hora. & percuſſit bis in ceruicem eius, & abſcidit caput eius, & abſtulit conopœum eius à columnis, & euoluit corpus eius truncum.

Psalmo decimoſeptimo: In tribulatione mea inuocaui Dominum, & ad Deum meũ clamaui: Et exaudiuit de templo ſancto ſuo vocem meam: & clamor meus in cõſpectu eius, introiuit in aures eius.

Psalmo centeſimo decimonono: Ad Dominum, cùm tribularer, clamaui, & exaudiuit me.

Ionae ſecundo: Et orauit Ionas ad Dominum Deum ſuum de ventre piſcis. Et dixit: Clamaui de tribulatione mea ad Dominum: & exaudiuit me: de ventre inferi clamaui, & exaudiſti vocem meam. Cùm anguſtiaretur in me anima mea, Domini recordatus ſum: vt veniat ad te oratio mea ad templum ſanctum tuum. Qui cuſtodiunt vanitates fruſtrà, miſericordiam ſuam derelinquunt. Ego autem in voce laudis immolabo tibi: quæcunq; voui, red-

dam

dam pro ſalute Domino. Et dixit Dominus piſci, & euomuit Ionam in aridam.

Primi Machabæorum tertio: Et elegit Lyſias Ptolemæum filium Dorymini, & Nicanorem & Gorgiam, viros potentes ex amicis regis: & miſit cum eis quadraginta millia virorum, & ſeptem millia equitum: vt venirent in terram Iuda, & diſperderent eam ſecundùm verbum regis. Et proceſſerunt cum vniuerſa virtute ſua, & venerunt, & applicuerunt Emmaum in terra campeſtri. Et audiêrunt mercatores regionum nomen eorum: & acceperunt argentum & aurum multum valdè, & pueros: & venerunt in caſtra, vt acciperent filios Iſrael in ſeruos, & additi ſunt ad eos exercitus Syriæ & terræ alïenigenarum. Et vidit Iudas, & fratres eius, quia multiplicata ſunt mala, & exercitus applicabant ad fines eorum, & cognouerunt verba regis quæ mandauit populo facere in interitum & conſummationem: & dixerunt vnuſquiſque ad proximum ſuum, Erigamus deiectionem populi noſtri, & pugnemus pro populo noſtro & ſanctis noſtris. Et congregatus eſt conuentus, vt eſſent parati in prælium: & vt orarent & peterent miſericordiam & miſerationes. Et Ieruſalem non habitabatur, ſed erat ſicut deſertum: non erat qui ingrederetur et egrederetur de natis eius: et ſanctum conculcabatur: et filij alienigenarum erant in arce, ibì erat habitatio gentium: et ablata eſt voluptas à Iacob, et defecit ibì tibia et cithara. Et congregati ſunt, et venerunt in Maſpha contra Ieruſalem: quia locus orationis erat in Maſpha antè in Iſrael. Et ieiunauerunt illa die, et induerunt ſe cilicijs, et cinerem impoſuerunt capiti ſuo, et diſciderunt veſtimenta ſua, etc.

Capite quarto: Et cùm dies factus eſſet, apparuit Iudas in campo cum tribus millibus virorum tantùm: qui tegu-

tegumenta & gladios non habebant: et viderunt caſtra Gentium valida, et loricatos, et equitatus in circuitu eorum, et hi docti ad prælium. Et ait Iudas viris qui ſecũ erant: Nè timueritis multitudinem eorum, et impetum eorum nè formidetis. Mementotè qualiter ſalui facti ſunt patres noſtri in mari rubro, cùm ſequeretur eos Pharao cum exercitu multo. Et nunc clamemus in cælum: et miſerebitur noſtrî Dominus, et memor erit teſtamenti patrum noſtrorum, et conteret exercitum iſtum ante faciem noſtram hodiè: & ſcient omnes Gentes, quia eſt qui redimat et liberet Iſrael. Et eleuauerunt alienigenæ oculos ſuos, & viderunt eos venientes exaduersò. Et exiêrunt de caſtris in prælium, & tuba cecinerunt hi qui erant cum Iuda. Et congreſſi ſunt: & contritæ ſunt gentes, et fugerunt in campum. Nouiſſimi autem omnes ceciderunt in gladio, et perſecuti ſunt eos vſq; Gezeron, et vſque in campos Idumææ, et Azoti, et Iamniæ: et ceciderunt ex illis vſque ad tria millia virorum. Et reuerſus eſt Iudas, et exercitus eius, ſequens eum. Et ſequenti anno congregauit Lyſias virorum electorum ſexaginta millia et equitum quinque millia, vt debellarent eos. Et venerunt in Iudæam, et caſtra poſuerunt in Bethoron, et occurrit illis Iudas cum decem millibus viris. Et viderunt exercitum fortem, et orauit, et dixit: Benedictus es ſaluator Iſrael, qui cõtriuiſti impetum potentis in manu ſerui tui Dauid, et tradidiſti caſtra alienigenarum in manu Ionathæ filij Saul et armigeri eius. Conclude exercitum iſtum in manu populi tui Iſrael, et confundatur in exercitu ſuo et equitibus. Da illis formidinẽ, et tabefac audaciã virtutis eorum, et cõmoueãtur contritione ſua. Deijce illos gladio diligentiũ te, et collaudẽt te oẽs, qui nouerũt nomẽ tuũ, in hymnis. Et cõmiſerũt p̃liũ, et ceciderũt de exercitu Lyſiæ quinq; millia virorũ.

ACTORVM duodecimo: Et Petrus quidem ſeruabatur in carcere. Oratio autem fiebat ſine intermiſſione ab Eccleſia ad Deum pro eo. Et eccè angelus Dñi adſtitit, et lumen refulſit in habitaculo. pcuſſoq; latere Petri, excitauit eũ, dicens: Surge velociter. Et ceciderunt catenæ de manibus eius &c.

PRIORIS ad Theſſalonicenſes quinto, Iacobi quinto, Primæ Ioannis quinto, vt in textu.

PATRES.

1 A AVGVSTINVS ſermone vigeſimoſecundo ad fratres in eremo: Valdè ſeruis Dei & ſolitarijs eſt neceſſaria ipſa oratio, per quam Deus placatur, per quam Deus ad nos inclinatur. Adorauerat enim populus Iudaicus vitulum conflatilem, & ait Dominus Moyſi: Dimitte vt iraſcatur furor meus cõtra eos. cui Moyſes: Quæſo, ô Domine, quieſcat ira tua, & eſto placabilis ſuper malitiam populi tui. Et eccè placatus eſt Dominus. O quàm grandis eſt ipſius orationis cauſa, ô quàm grande myſterium. Eccè Moyſes orabat in monte, & Ioſue Amalech deuincebat. Per oratiõem Ezechias ſanatur, & ſalutem animæ & corporis adipiſcitur. Per orationem Saulus efficitur Paulus, & Doctor gentium, & prædicator orbis terræ. Et poſt pauca: Nec in oratione locutio tantum quæritur, quantum ſenſus. Eccè enim Hieremias confortatur in carcere, Daniel inter leones exultat, tres pueri in fornace tripudiant, Iob in ſterquilinio nudus triumphat, paradiſum de cruce latro inuenit, Suſanna inter ſenes defenditur: Stephanus de torrente in cælum ſuſcipitur, & inter lapidantes pro Saulo exauditur. Non eſt igitur locus in quo orare non debeamus, quia DEVS vbiquè eſt, vbiquè nos exaudire dignatur. Orate igitur ſemper, & in omni loco, vt ſaluemini. Non ſolùm vnuſquiſque pro ſe, ſed pro omnibus orare debemus. Nam vt ait pater Ambroſius, Si pro te tantùm rogaueris, ſolùm tuum meritum poſsidebis: ſed ſi pro omnibus rogaueris, omnes pro te rogabunt. Oratio ſancta, columna ſanctarum virtutum, Deitatis ſcala, viduarum maritus, angelorum cognata, fundamentum fidei, monachorum corona, coniugatarum leuamen. Beatus qui te amat, beatior qui te frequentat. Beatus qui te adſtringit, ſed beatior qui in te perſeuerat. Beatus qui tecũ lachry ma

Orationis vis per exempla oſtenditur. Exod. 32. Exod. 17. 4 Reg 20. Act. 7. 9. Hiere 20. Dan 3. & 6. Iob 2. Lucæ 23. Daniel. 13. Actor. 7. Orationis laus.

mas fundit, quoniam holocauſtum ſanctum Deo et immaculatum offerre non dubitamus.

2 HIERONYMVS aduerſus Vigilantium: Si Apoſtoli & martyres, adhuc in corpore conſtituti, poſſunt orare pro cæteris, quandò pro ſe adhuc debent eſſe ſoliciti: quanto magis poſt coronas, victorias & triumphos? Vnus homo Moyſes ſexcẽtis millibus armatorum impetrat à DEO veniam: & Stephanus imitator Domini ſui, & primus martyr in Chriſto, pro perſecutoribus veniam deprecatur: & poſtquàm cum Chriſto eſſe cœperint, minùs valebunt? Paulus Apoſtolus ducentas ſeptuagintaſex ſibi dicit in naui animas condonatas: & poſtquàm reſolutus, eſſe cœperit cum Chriſto, tunc ora clauſurus eſt, & pro ijs, qui in toto orbe ad ſuum euangelium crediderunt, mutire non poterit?

Efficacia orationis ſanctorum. Exod. 32. Actor. 7. Actor. 27.

3 AVGVSTINVS ſermone primo de ſanctis, qui eſt etiam primus de ſancto Stephano: Olim quidem debui perdere te, ſed Stephanus meus orauit pro te. Saule Saule, quid me perſequeris? Sed quia inſanis contra nomen meum, ego te faciam ſeruum meum. O Saule lupe rapax, comediſti: expecta paululùm, & digeres. Dicam planè, eliſus eſt filius perditionis. Nam ſi ſanctus Stephanus ſic non oràſſet, Eccleſia Paulum non haberet. Sed ideò erectus eſt Paulus, quia in terra inclinatus, exauditus eſt Stephanus. Sic ergò exauditus eſt ſanctus Stephanus, vt eius orationibus deleretur peccatum quod commiſerat Saulus. Commendemus ergò nos orationibus eius. Multo magìs enim nunc exauditur pro benè oratoribus ſuis.

Actor. 9. Niſi Stephanus oràſſet, Eccleſia Paulum non haberet.

4 ET ſermone quarto de ſanctis, ſiue de ſancto Stephano: Illi lapides mittebant, ille orationes præmittebat, tanquàm dixiſſet: Domine, ſi iſtos modò occideris inimicos, quos poſteà facies amicos? Deniquè fratres, vt noueritis quãtum valuerit oratio ſancti martyris Stephani, recurrite nobiſcum ad illum adoleſcentem nomine Saulum. Qui, cùm ſanctus Stephanus lapidaretur, omnium veſtimenta ſeruabat, & tanquàm manibus omnium lapidabat. Eliſus eſt filius perditionis, erectus eſt vas electionis. Eliſus eſt Saulus, erectus eſt Paulus. Nam ſi martyr Stephanus non ſic oràſſet, Eccleſia Paulum non haberet. Sed ideò de terra erectus eſt Paulus, quia in terra inclinatus exauditus eſt Stephanus.

Actor. 7.

DE ELEEMOSYNA ET OPERIBVS MISERICORDIAE.

X

Quid eſt Eleemoſyna?

Vide Chryſo. homil. 13 in 2. Cor. & Au. ſer. 30. de verbis Domini.

ES T beneficium ſeu munus, quo alterius miſeriæ ex noſtro commiſerationis affectu ſubuenitur. Quò ſpectat id, quod apud Tobiam Raphael Angelus teſtatur: [a] *Bona eſt oratio cum Ieiunio & Eleemoſyna*: Vt intelligamus, ſicut [b] Cyprianus admonet, orationes noſtras ac Ieiunia minùs poſſe, niſi eleemoſynis adiuuentur. Bona miſericordia, inquit [c] Ambroſius, quæ & ipſa perfectos facit, quia imitatur perfectum Patrem. Nihil tam commendat Chriſtianam animam, quàm miſericordia. Sic ille: [d] *Eſtote ergò miſericordes, ſicut & Pater veſter miſericors eſt, vt ſitis filij Patris veſtri qui in cælis eſt, qui ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos, & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos.* Itá Chriſtus Saluator &[e] Samaritanus noſter, omni gratia & miſericordia plenus, qui [f] pertranſijt benefaciendo, & ſanando omnes oppreſſos à diabolo.

a Tob. 12 b

b De Ope & eleemoſynis. Itē Petr Chryſolog. ſer 43. Leo ſer 3 de ieiun. Pēteco. Oſe. 6. c Mat. 9. b 12 a Prou. 21 a Phili 4. d Hebr. 13. c

c Lib. Offi. ca. 11. Chryſ. ſer. 36 ad pop. Antioch. Au. ſer. 76. de tēp. & hō. 39 ex 50. Leo ſerm 5. & 10 de quadr. Greg Nyſſe. de beatitud

d Lucæ 6 f Pſalm. 32. a 118. h 144 b c

e Lucæ 10 f

f Actor. 10. f

SCRIPTVRAE.

To-

Tobiae duodecimo: Bona eſt oratio cum ieiunio: & eleemoſyna magis, quàm theſauros auri recondere. Secundùm Septuaginta verò: Bonum eſt oratio cum ieiunio & eleemoſyna & iuſtitia. Bonum parùm cum iuſtitia, quàm multum cum iniuſtitia. Bonũ, facere eleemoſynam: quàm theſaurizare aurum.

Oseae ſexto: Quia miſericordiam volui, & non ſacrificium: & ſcientiam Dei plùs, quàm holocauſta.

Matthaei nono: Non eſt opùs valentibus medicus, ſed malè habentibus. Euntes autem, diſcite quid eſt, Miſericordiam volo, & non ſacrificium.

Proverbiorum vigeſimoprimo: Facere miſericordiam & iudicium, magis placet Domino, quàm victimæ.

Ad Philippenſes quarto: Habeo autem omnia, & abundo: repletus ſum, acceptis ab Epaphrodito q̃ miſiſtis, odorẽ ſuauitatis, hoſtiam acceptam, placentem Deo.

Ad Hebræos decimotertio: Beneficentiæ autem & communionis nolite obliuiſci: talibus enim hoſtijs promeretur Deus.

Lucae ſexto: Sed vobis dico qui auditis, Diligite inimicos veſtros, benefacite his qui oderunt vos. Benedicite maledicentibus vobis, & orate pro calumniantibus vos. Et qui te percutit in maxillam, præbe & alteram. Et ab eo qui aufert tibi veſtimentum, etiam tunicam noli ꝓhibere. Om̃i autem petenti te, tribue: & qui aufert quæ tua ſunt, nè repetas. Et prout vultis vt faciant vobis homines, & vos facite illis ſimiliter. Et ſi diligitis eos qui vos diligunt, quæ vobis eſt gratia? nam & peccatores, diligentes ſe diligunt. Et ſi benefeceritis his qui vobis benefaciunt, quæ vobis eſt gratia? ſiquidem & peccatores hoc faciunt. Et ſi mutuum dederitis his, à quibus ſperatis recipere: quæ gratia eſt vobis? nam

& peccatores peccatoribus fœnerantur, vt recipiant æqualia. Veruntamen diligite inimicos veſtros: benefacite, & mutuum date, nihil indè ſperantes, & erit merces veſtra multa, & eritis filij Altiſſimi, quia ipſe bènignus eſt ſuper ingratos & malos. Eſtote ergò miſericordes, ſicut & pater veſter miſericors eſt. Nolite iudicare, & non iudicabimini. Nolite condemnare, & non condemnabimini. Dimittite, & dimittemini. Date, & dabitur vobis. Menſuram bonam & confertam & coagitatam & ſupereffluentem dabunt in ſinum veſtrum. Eadem quippe mẽſura, qua menſi fueritis, remetietur vobis.

Psalmo trigeſimoſecundo: Diligit miſericordiam & iudicium: miſericordia Domini plena eſt terra.

Psalmo centeſimo decimooctauo: Miſericordia tua Domine plena eſt terra.

Psalmo centeſimo quadrageſimoquarto: Miſerator & miſericors Dominus, patiens & multùm miſericors: Suauis Dominus vniuerſis, & miſerationes eius ſuper omnia opera eius. Alleuat Dominus omnes qui corruũt, & erigit oẽs eliſos. Oculi omnium in te ſperant, & tu das eſcam illorum in tempore oportuno. Aperis tu manum tuam, & imples omne animal benedictione.

Lvcae decimo: Samaritanus autem quidam iter faciẽs, venit ſecus eum: & videns eum, miſericordia motus eſt, &c.

Actorvm decimo: Ait Petrus: Vos ſcitis quod factũ eſt verbum per vniuerſam Iudæam: incipiens enim à Galilæa, poſt baptiſmum quod prædicauit Ioannes, Ieſum à Nazareth, quomodò vnxit eum Deus Spiritu ſancto & virtute, qui pertranſijt benefaciendo, & ſanando omnes oppreſſos à diabolo, quoniam Deus erat cum illo.

PATRES.

1. CHRY-

1. CHRYSOSTOMVS homilia decimatertia in poſteriorem epiſtolam ad Corinthios: Eleemoſyna eſt, non dare opes, ſed cum miſericordia illas dare.

2. AVGVSTINVS ſermone trigeſimo de verbis Dñi: Quid eſt, facite eleemoſynam? Facite miſericordiam. Quid eſt, facite miſericordiam? Si intelligis, à te incipe. Quomodò enim es miſericors alteri, ſi crudelis ſis tibi? Date eleemoſynam, & omnia munda ſunt vobis. Facite veram eleemoſynam. Quid eſt eleemoſyna? Miſericordia. Luc. 11.

3. CYPRIANVS de ope & eleemoſynis: Raphael quoq; angelus paria teſtatur, & vt eleemoſyna libèter ac largiter fiat, hortatur, dicés: Bona eſt oratio cum ieiunio & eleemoſyna: qa eleemoſyna à morte liberat, & ipſa purgat peccata. Oſtēdit oratiões noſtras ac ieiunia minùs poſſe, niſi eleemoſynis adiuuentur. Deprecatiões ſolas parùm ad impetrādum valere, niſi factorum & operum acceſſione farciantur. Reuelat angelus & manifeſtat, & firmat eleemoſynis petitiones noſtras efficaces fieri, eleemoſynis vitam de periculis redimi, eleemoſynis à morte animas liberari. Tob. 12. Orationi & ieiunio eleemoſynæ iungendæ ſunt.

4. PETRVS Chryſologus ſermone quadrageſimotertio, vt ſuprà quæſtione tertia de bonis operibus, A 1.

5. LEO Magnus ſermone tertio de ieiunio Pentecoſtes: Tūc demùm ad animæ curationem proficit medicina ieiunij, cùm abſtinentia ieiunantis eſuriem reficit indigentis. Quia ergò ſcimus apud miſericordem Deum ieiunijs præcellere eleemoſynæ largitatem, dicente ipſo Domino: Date eleemoſynam, & omnia munda ſunt vobis: ſi animas noſtras à peccatorum ſordibus cupimus emundari, eleemoſynam pauperibus non negemus, vt in die retributionis ad promerendam Dei miſericordiam, miſericordiæ operibus adiuuemur. Ieiunium ſi comitem habeat eleemoſynam, ad animæ curationem proficit. Luc. 11.

6. AMBROSIVS libro primo Officiorum, capite vndecimo: Bona etiam miſericordia, quæ & ipſa perfectos facit, quia imitatur perfectum patrem. Nihil tam commendat Chriſtianam animā, quàm miſericordia. Primùm in pauperes, vt communes iudices partus naturæ, quæ omnibus ad vſum generat fructus terrarum: vt quod habes, largiaris pauperi, & conſortem & conformem tuum adiuues. Tu nummum largiris, ille vitam accipit. Tu pecuniam das, ille ſubſtantiam ſuam æſtimat. Tuus denarius, cenſus illius eſt. Adhæc plus ille tibi confert, cùm ſit debitor ſalutis: Si nudum veſtias, teipſum induis iuſtitiam. Si peregrinum ſub tectum inducas tuum, Miſericordia perfectos facit. Iuſtitiam induit ſeipſum, qui nudum veſtit.

tuum, ſi ſuſcipias egẽtem, ille tibi acquiret ſanctorum amicitias & æterna tabernacula. Nõ mediocris iſta gratia. Corporalia ſeminas, & recipis ſpiritualia. Miraris iudicium Domini de ſancto Iob? mirare virtutem eius, qui poterat dicere: Oculus eram cæcorum, & pes claudorum. Ego eram infirmorum pater, velleribus agnorum meorum calefacti ſunt humeri eorum. Foris non habitabat peregrinus: oſtium meum omni venienti patebat. Beatus planè, de cuius domo nunquàm vacuo ſinu pauper exiuit. Neq; enim quiſquam magìs beatus, quàm qui intelligit ſuper pauperis neceſsitatẽ, & infirmi atq; inopis ærumnam. In die iudicij habebit ſalutem à Domino, quem habebit ſuæ debitorem miſericordiæ.

1 Cor. 9. Iob 29.

7. CHRYSOSTOMVS ſermone trigeſimoſexto ad populum Antiochenum: Nõ dixit, Si ieiunetis, ſimiles eritis patri veſtro: neq; dixit, Si ſuppliciter oraueritis, ſimiles eritis patri veſtro: neq;, Si virginitatem illæſam ſeruaueritis, ſimiles eritis patri veſtro. Nihil enim horum eſt circa Deum, nec horum quicquam Deus operatur. Sed quid? Eſtote miſericordes, ſicut & pater veſter qui in cælis eſt. Hoc Dei eſt opus, Hoc ſi non habeas, quid habes? Miſericordiam volo, inquit, & non ſacrificium. Fecit cælum Deus, fecit terram, mare: magna hæc, & ipſius digna ſapientia. Sed horum nullo tantum humanam attraxit naturam, quantum miſericordia & clementia: ait enim, Hoc quidem opus eſt ſapientiæ & potentiæ, & bonitatis, multò magis autem quòd ſeruus factus eſt. Nónne magìs in hoc eum admiramur? Non in hoc magìs acceptamur? Nihil ità Deum attrahit ſicut miſericordia. Et multa de hoc paſsìm omnes prophetæ loquuntur.

Miſericordia reddit nos Deo ſimiles.

Luc 6. Oſeæ 6. Matt. 9. & 12.

8. AVGVSTINVS ſermone ſeptuageſimoſexto de tempore: Facilè curatur vulneribus peccatorum, qui neceſsitatem curauerit pauperum: & miſericordiam accipiet, qui proximo pietatis nõ denegat officia. Deniq; cui dare præcipitur, gaudeat quòd non ea ſorte natus ſit vt indigeat. Sufficit ad gloriã dantis, quòd alterius miſeria in paupere locuples donando exiſtat, q; miſericordia fœnerat Deum, quòd paſcat in paupere Chriſtum, q; per alterius inopiam peccatorum accipiat indulgentiam. Obiurgantis Domini vox eſt, Si in alieno mammona fideles non fuiſtis, quod veſtrum eſt, quis dabit vobis? Talem enim ſe exhibere quis pauperi debet, qualẽ ſibi alium exhibere vellet ſi pauper ipſe fuiſſet. Cæterùm diſpendium magnum eſt, ſi Deum de Dei dono promereri nolueris, aut cùm tibi Dominus ad hoc dederit vt diſpenſes, eius delegata non ſerues.

Miſericordiã præſtando, peccatorum accipimus indulgẽtiam.

Luc. 16. Deum promeremur de Dei dono.

Sem-

Semper enim ſua Dominus tibi diſpenſanda interim commendauit, de re ſua pauperibus te dare præcepit. Cur dantis iuſſa contemnis? Cur pactum deſtituis? Cur Dominum iubentem dare, non audis? Facilè enim poterit pecuniam acceptam amittere, qui quod accepit, in lucrum noluerit erogare. Eſtote miſericordes, ſicut & pater veſter cæleſtis miſericors eſt veſtri. Similitudinem patris, actus indicent ſobolis. Similitudo operis, ſimilitudinem indicet generis. Actus nomen confirmet, vt nomen genus demonſtret. Quod contulit pater, filius ſeruet, vt & filio pater promiſſa præmia repræſentet. Patrimonium quod habes, ſi operaris, tuum eſt: ſi ceſſas, alienum eſt. Pecunia quæ ſeruatur, caſibus ſeruit: quæ in miſericordia reſeruatur, præmium futurum acquirit. Quid vereris Chriſto committere, quod à latronibus vix poteris reſeruare? Qui dat, inquit, pauperi, non egebit. Diuidis patrimonium tuum hæredi, & Chriſtus eſt indignus de tuo aliquid tecum tollere, aliqua tecum in futura ſecula deportare? Quid hæredi ſeruas, quo ſi vtatur ignoras? Quid ſubſtantiam cumulas, quam fortaſsis ingrato relinquis? forſitan illi præſtabis, quicquid miſericordiæ cauſa de eius portiōe detraxeris. Quarè fac primò quod iubetur, vt poſsis accipere quod promittitur. Non poteſt vſuras accipere, qui Dominum noluerit fœnerare. Qui dat, inquit, pauperibus, Deū fœnerat. Nec enim poteſt diuina promiſſa percipere, qui præcepta cæleſtia noluerit obſeruare.

Adhortatio ad largiendas eleemoſynas. Luc. 6. Pro. 28.

9. IDEM in libro quinquaginta homiliarum, homilia trigeſimanona, exponens illud Pſalmi, Beatus qui intelligit ſuper egenum: Felix operarius cultor eleemoſynarum, eô quòd ære ſuo cōparauerit cælum, & dans panem eſurientibus, delictorum ſuorum preſsit incendium. Cui Propheta tale exhibet teſtimonium, & patronum habet Spiritumſanctum. In tali cauſa operarius felix viuit, & ſecurus iam moritur, cum quo ambulat patrimonium in immortale horreum, in quo debitorem fecit Dominum, dum paſcit alterum dando. Si accepit in ſe modicum panis in pera, comparauit in ſe vitam cæleſtem, ſe faciens hæredem in die iudicij. Nullam poterit incurrere perniciem, qui cōparauerit eleemoſynis pietatem. Et poſt pauca: Perfecta eſt ergò miſericordia, fratres chariſſimi, vt antè occurrat eſurienti cibus, quàm roget mendicus. Non enim eſt perfecta miſericordia q̃ precibus extorquetur. Sed ſi tacet mendicus, loquitur pallor in facie, penè laſſus, feſſus eſt, cælisq; ſuſpectus. Feſtina pietas ſuccurrere, nè audias rogātem, nè quod de-

Pſal. 40. Felicitas eius qui eleemoſynas elargitur. Miſericordia promptè & citò præſtetur, Dei patris exēplo.

betur Domino, vendices tibi. Imitare Deũ tuum, qui ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos, & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos. Et eccè venit tibi pluuia antequàm roges, deſcendit vbertas nocte dũ ſtertis, dum adhuc in lecto es, ex præcepto vigilat dies, excubãt elementa, fructus te neſciente effunduntur. Iactat cælum & parturit terra: tot cellaria meſsium, dum neſcimus, ſic accipimus, & tantas opes comedimus anteq̃ rogemus. Et tu homo, modicus eſt ipſe panis, & precibus vendis? Nõ rogauerunt quatuor millia Ieſum in deſerto ſeptem panes & paucos piſces, vt infinita agmina pranderent, quo prandio viciſſet ſaltem vſura menſuram. Qui cùm erogâſſet, Colligite, inquit, fragmenta, nè quid depereat: quia ſanctum fuerat totum quod ipſe confecerat, Redigantur ſeptem ſportæ buccellarum, ſaturata ſunt tanta millia, & nihil minoratum eſt. Et creuit eis cibus dum impenditur victus, ſic & eleemoſyna ſi indigẽtibus erogetur. Magnũ opus eſt eleemoſyna, fratres charisſimi, vt faciat homo quod facit Deus, quia hos paruos eſurientes in terra dimiſit, q vno vaſculo orbem cæli paſcit, per quẽ & nobis liceat erogare. Sed ſi vbiquè fuiſſet abundans, perierat miſericordia, dedit nobis Deus ſecundum baptiſmum. Quis enim ſine peccato? Nam ſicut aqua extinguit ignem, ſic & eleemoſyna extinguit peccatum. In horreis noſtris habeamus abundãtiam, quæ flammas noſtras oblatiõe vnius panis extinguat: & ante fores gehẽnæ ſtat miſericordia, & neminem permittit in carcerem mitti. Et quicunq; miſertus fuerit, miſerebitur ei: & ſi quis non fuerit miſertus, non miſerebitur ei. Da panem cùm potes, quia nemo eſurit in inferno, nec habebis poſt mortem frumentum, nec inuenies illic aliquandò mendicum, qa non erit tempus miſerendi. Bonorũ enim malorumq; diſcretio & in ſuis actibus permanebit, ipſo Chriſto Domino noſtro rege ac iudice ſecernente agnos ab hœdis, dexteram ac ſiniſtram ſequeſtrãs, qui eſuriſſe & ſitiiſſe ſe dicit, & cætera in ſuis miniſtris perpeſſum fuiſſe ſe aſſerit. Date ergò omnibus, dilectisſimi fratres, date, præcipuè ad domeſticos fidei, date omnibus, nè cui non dederitis, ipſe ſit Chriſtus, cuive dederitis, ipſe eſt Chriſtus.

Matt. 5. — *Matt. 15.* — *Eleemoſyna eſt veluti ſecundus baptiſmus.* — *Eccl. 3.* — *Matt. 25.*

10. LEO ſermone quinto de quadrageſima: Clementes & mites animos etiam largitas decet. Nihil eſt enim dignius, quàm vt homo ſit ſui authoris imitator, & ſecũdùm modum propriæ facultatis, diuini ſit operis executor. nam cùm aluntur eſurientes, veſtiũtur nudi, fouentur infirmi, nónne auxilium Dei manus explet miniſtri, & benignitas ſerui, munus eſt Domini? Qui cùm ad effectus mu-

Per largitatẽ ſit homo ſui authoris imitator.

miſericordiæ ſuæ adiutore non egeat, ità ſuam omnipotentiã temperauit, vt & laboribus hominum per homines ſubueniret, & meritò Deo gratiæ referrentur de pietatis officijs, cuius opera viderẽtur in famulis. Propter quod ipſe Dominus diſcipulis ait: Sic luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant opera veſtra bona, & magnificent patrem veſtrum qui eſt in cælis. Matt. 5.

11. ET ſermone decimo de quadrageſima: In pauperes quoquè & diuerſis debilitatibus impeditos benignior nunc largitas exerceatur, vt gratiæ Deo multorum voce referantur, & ieiunijs noſtris egentium refectio ſuffragetur. Nulla enim deuotiõe fidelium magis Dominus delectatur, quàm iſta, quæ pauperibus eius impenditur, & vbì curam miſericordiæ inuenit, ibì imaginem ſuæ pietatis agnoſcit. Non timeatur in ijs expenſis defectio facultatum, quoniam ipſa benignitas, magna ſubſtantia eſt: nec poteſt largitatis deeſſe materies, vbì Chriſtus & paſcit, & paſcitur. In omni hoc opere illa interuenit manus, quæ panem frangendo auget, erogando multiplicat. Securus & hilaris ſit eleemoſynæ diſtributor, quia tũc maximum lucrum habebit, quandò ſibi minimum reſeruauerit, dicente beato Apoſtolo Paulo: Qui autem adminiſtrat ſemen ſeminanti, & panem ad manducandum præſtabit, & multiplicabit ſemẽ veſtrum, & augebit incrementa frugum iuſtitiæ veſtræ in Chriſto IESV Domino noſtro. Imago diuinæ pietatis agnoſcitur in operibus miſericordiæ. 2. Cor. 9.

12. GREGORIVS Nyſſenus in libro de beatitudinibus, exponens illud Chriſti dictum, Beati miſericordes: Scio, inquit, in multis locis diuinæ ſcripturæ, nomine miſericordis ſanctos viros diuinam potentiam appellare: ſic Dauid in Pſalmis: ſic Ionas in ſua ꝓphetia: item magnus Moyſes in multis locis ſuæ ſanctionis nominat numen diuinum. Si ergò miſericordis appellatio Deum decet: ad quid aliud te ſermo hortatur, niſi vt Deus fias, tanquàm formatus & inſignitus propria nota deitatis? Nam ſi Deus miſericors à diuina ſcriptura nominatur: quod autem verè beatum iudicandũ ſit, id deitas eſt: perſpicuum fuerit quid ex conſequenti intelligatur, videlicet, ſi vel ex hominibus aliquis exiſtat, qui miſericors ſit, beatitudine diuina dignus habeatur, qppe quũ id aſſecutus ſit, quo numẽ diuinum denominatur. Miſericors Dñs & iuſtus, & Deus noſter miſeretur. Quî ergò non beatum eſt illud & fieri & vocari hominem, quo Deus ex eo, quod facit, denominatur? Et paulopòſt: Vt igitur ea pars, cui deeſt, ad eandem commoditatẽ perueniat cum ea, cui quid ſupereſt: & ſuppleatur id quod deeſt, ab eo quod redun- Matt. 5. Pſal. 85. 102. 110. 111. Ionæ 4. Exod 34. Deut. 4. Miſericordia deitatis nota eſt, & hoiem quodammodò Deũ facit. Pſal. 114.

 dat,

dat: miſericordiam aduersùs tenuiores & inferiores hominibus p̄ſcribit. Nam niſi miſericordia animum ad eiuſmodi motū emolliuerit, non poterit alioquì quis in animum inducere & impelli, vt in calamitate proximum ſubleuet. ex cōtrario enim, videlicet, in humanitate, miſericordia intelligitur. Vt igitur ferus, ſæuus, & immitis appropinquantibus inacceſſus eſt: ità & qui miſericors eſt, & incommodis proximi condoleſcit, affectione quaſi contemperatur cum eo, qui vel rogat, vel aliqua re opùs habet, ad id ſeſe dolēti atq; ſolicito accommodans, quod mens anxia moleſtijsq; circūuenta, requirit.

XI

Quo pacto nobis ſcriptura commendat eleemoſynā?

MVLTIS [a] quidem & apertis præceptis, promiſſionibus & exemplis. Quin Cyprianus [b] docet, in Euangelio nihil præcipi frequentiùs, quàm vt inſiſtamus eleemoſynis dandis: nec terrenis poſſeſſiōibus incumbamus, ſed cæleſtes theſauros potiùs recondamus. Hinc illæ Chriſti ſententiæ: [c] *Quod ſupereſt, date eleemoſynā: & eccè* [d] *omnia munda ſunt vobis.* [e] *Vendite quæ poſſidetis & date eleemoſynam. Facite vobis ſacculos, qui non veteraſcunt, theſaurum non deficientem in cælis.* Atque alibi: [f] *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cùm defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.* Breuiter: [g] *Date, & dabitur vobis.* Proindè Daniel Propheta impio regi conſulit: [h] *Peccata tua eleemoſynis redime, & iniquitates tuas miſericordijs pauperū.* Tum

a Deut. 15 b 2 Eſd 8 c Tob 4 b Pſal. 40 a Prou. 11. c 14 c d 19. c 22 b 25. c 28 d Eccl 4 a b d 7. a d 12. a 17. c 29 b Eze. 18. b c Matt 25. d Luc. 14. c

b de opere & eleemoſynis Vide etiam Aug. ſer. 50 & 227. de tēp. Itē hom. 18. 19. 29 & 47. ex 50 qua. Nazian. de paup. amore. Chryſoſt. hom 32. ad pop. & ſequentib.

c Luc. 11 f Hierō. ad Hedibiam quæſt 1

d Aug. in Enchir cap 75. & 76. & ſer. 30 de ver. Dō.

e Luc. 12 d 3. c Matt. 6 a c 19. c d Mar. 10. c d 1. Tim. 6 d

f Luc 16. c Aug ſer. 25. & 35 de verb Domini.

g Luc 6 f 2. Cor 8. b c 9. b 1 Tim 4 c Rō. 12. c d Iac. 1. d

h Dan 4 c Pro 13 b Ambro ſer. 30. & 31. Item de Helia & ieiunio, cap. 20 Leo in ſerm. de collectis. Chryſoſt hom 25 in Act. Apoſtolorum.

Tum alibì legitur:[a] *Ignem ardentẽ extinguit aqua, & eleemoſyna reſiſtit peccatis.* Neq; hominis verò, ſed Angeli vox ea fuit,[b] *Eleemoſyna à morte liberat, & ipſa eſt quæ purgat peccata, & facit inueniremiſericordiam & vitam æternam.* Quin & Chriſtus ipſe pronunciat:[c] *Quicunque potum dederit vni ex minimis iſtis calicem aquæ frigidæ, tantùm in nomine diſcipuli, Amen dico vobis, non perdet mercedem ſuam.*[d] *Beati* igitur *miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur.* E contrario autem, vt Iacobus affirmat,[e] *Iudicium ſine miſericordia illi, qui non facit miſericordiam.*

a Eccl 3 d Ambr. ſer. 15. Chryſ hom. 34. in Geneſi Proſper p. 2 de ꝓmiſſ. & ꝓdicatiõib. c. 7. b Tob. 12. b 4. b Eſa 1. c Prou. 15 d 16. a 10 b 1. Petr. 4 b Iacob 5. d

e Matt. 10. d Greg. hõ. 5 in euangelia: Ambr. in li. de Viduis Leo ſer 4 & 6. de quad. & ſer. 6. de Ieiun. 10. menſ.

d Matth. 5. a

e Iac 2. b Pro. 21. b

SCRIPTVRAE.

DEVTERONOMII decimoquinto: Si vnus de fratribus tuis, qui moratur intrà portas ciuitatis tuæ in terra quam Dominus Deus tuus daturus eſt tibi, ad paupertatem deuenerit: non obdurabis cor tuũ, nec contrahes manum, ſed aperies eam pauperi, & dabis mutuum quo eum indigere perſpexeris, &c. Non deerunt pauperes in terra habitationis tuæ: idcircò ego præcipio tibi, vt aperias manum fratri tuo egeno & pauperi, qui tecum verſatur in terra.

SECVNDI Eſdræ octauo: Et legerunt in libro legis Dei diſtinctè & apertè ad intelligendum: & intellexerunt, cùm legeretur. Dixit autem Nehemias (ipſe eſt Atherſata) & Eſdras ſacerdos & ſcriba, & Leuitę interpretantes vniuerſo populo, Dies ſanctificatus eſt Dño DEO noſtro, nolite lugere, et nolite flere. Flebat enim oĩs populus, cùm audiret verba legis. Et dixit eis: Ite, comedite pinguia, & bibite mulſũ,

& mittite partes his qui non præparauerunt ſibi, quia ſanctus dies Domini eſt, & nolite contriſtari. gaudium etenim Domini eſt fortitudo noſtra.

TOBIAE quarto: Ex ſubſtantia tua fac eleemoſynam, & noli auertere faciem tuam ab vllo paupere: ità enim fiet vt nec à te auertatur facies Domini. Quo modo potueris, ità eſto miſericors. Si multum tibi fuerit, abundanter tribue: ſi exiguum tibi fuerit, etiam exiguum libenter impertiri ſtude. Præmium enim bonum tibi theſaurizas in die neceſſitatis, quoniam eleemoſyna ab omni peccato & à morte liberat, & non patietur animam ire in tenebras. Fiducia magna erit coram ſummo Deo, eleemoſyna omnibus facientibus eam.

PSALMO quadrageſimo: Beatus vir qui intelligit ſuper egenum & pauperem: in die mala liberabit eum Dominus. Dominus conſeruet eum, & viuificet eum, & beatum faciat eum in terra, & non tradat eum in animã inimicorum eius. Dominus opem ferat illi ſuper lectũ doloris eius: vniuerſum ſtratum eius verſâſti in infirmitate eius.

PROVERBIORVM vndecimo: Benefacit animæ ſuæ vir miſericors; qui autem crudelis eſt, etiam propinquos abijcit. Impius facit opus inſtabile: ſeminanti autem iuſtitiam merces fidelis. Alij diuidunt propria, & ditiores fiunt: alij rapiunt non ſua, & ſemper in egeſtate ſunt. Qui abſcondit frumenta, maledicetur in populis: benedictio autem ſuper caput vendentium.

CAPITE decimoquarto: Qui deſpicit proximum ſuum, peccat: qui autẽ miſeretur pauperis, beatus erit. Qui credit in Dño, miſericordiam diligit. Qui calumniatur egentem, exprobrat factori eius: honorat autem eum, qui miſeretur pauperis.

CA-

Capite decimonono: Fœneratur Domino, qui miſeretur pauperis, & viciſſitudinem ſuam reddit ei.

Capite vigeſimoſecundo: Qui pronus eſt ad miſericordiam, benedicetur; De panibus enim ſuis dedit pauperi.

Capite vigeſimoquinto: Si eſurièrit inimicus tuus, ciba illum: ſi ſitièrit, da ei aquam bibere: prunas enim congregabis ſuper caput eius, & Dominus reddet tibi.

Capite vigeſimooctauo: Qui dat pauperi, non indigebit: qui deſpicit deprecantem, ſuſtinebit penuriam.

Ecclesiastici quarto: Fili, eleemoſynam pauperis nè defraudes, & oculos tuos nè trāſuertas à paupere. Animā eſurientem nè deſpexeris: & non exaſperes pauperem in inopia ſua. Cor inopis nè afflixeris, & non protrahas datum anguſtianti. Rogationē cōtribulati nè abijcias: & non auertas faciem tuam ab egeno. Ab inope nè auertas oculos tuos propter iram: & non relinquas quærentibus tibi retrò maledicere. Maledicentis enim tibi in amaritudine animæ exaudietur deprecatio illius. exaudiet autem eum qui fecit illum. Congregationi pauperum affabilem te facito, & presbytero humilia animam tuam: & magnato humilia caput tuum: declina pauperi ſine triſtitia aurem tuam, & redde debitum tuum, & reſponde illi pacificè in manſuetudine. Libera eum qui iniuriā patitur, de manu ſuperbi: & non acidè feras in anima tua. In iudicando eſto pupillis miſericors vt pater, & pro viro matri illorum: & eris tu velut filius Altiſſimi obediens, & miſerebitur tuî magìs quàm mater. Non ſit porrecta manus tua ad accipiendum, & ad dandum collecta.

Capite ſeptimo: Exorare, & facere eleemoſynam nè deſpicias. Pauperi porrige manum tuam, vt perficiatur pro-

propitiatio, & benedictio tua. Gratia datus in conſpectu omnis viuentis,& mortuo non prohibeas gratiam.Non deſis plorantibus in conſolatione,& cum lugentibus ambula. Non te pigeat viſitare infirmum : ex his enim in dilectione firmaberis.

CAPITE duodecimo: Si benè feceris, ſcito cui feceris, & erit gratia in bonis tuis multa. Benefac iuſto,& inuenies retributionem magnam : & ſi non ab ipſo,certè à Domino. Non eſt enim ei benè qui aſſiduus eſt in malis,& eleemoſynas non danti:quoniã & Altiſſimus odio habet peccatores, & miſertus eſt pœnitentibus.Da miſericordi,& nè ſuſcipias peccatorem:& impijs & peccatoribus reddet vindictam,cuſtodiens eos in diẽ vindictæ.Da bono,et non receperis peccatorem.Benefac humili,& non dederis impio:prohibe panes illi dare,nè in ipſis potentior te ſit.

CAPITE decimoſeptimo : Eleemoſyna viri quaſi ſacculus cum ipſo : & gratiam hominis quaſi pupillam conſeruabit: & poſteà reſurget,& retribuet illis retributionẽ,vnicuique in caput ipſorũ,& conuertet in interiores partes terræ.

CAPITE vigeſimonono : Conclude eleemoſynam in * corde pauperis,& hęc pro te exorabit ab omni malo.Eleemoſyna viri quaſi ſacculus cum ipſo,& gratiã hominis quaſi pupillam conſeruabit : & poſteà reſurget,& retribuet illis retributionem vnicuiq; in caput illorum.

* ſinu

EZECHIELIS decimooctauo: Et vir,ſi fuerit iuſtus, & fecerit iudicium & iuſtitiam,&c Et hominem non contriſtauerit, pignus debitori reddiderit, per vim nihil rapuerit, panem ſuũ eſurienti dederit,et nudũ operuërit veſtimento: in pręceptis meis ambulauerit,& iudicia mea cuſtodierit,vt faciat veritatẽ: hic iuſtus eſt,vita viuet,ait Dñs Deus. Quòd ſi genuerit filium,qui videns oĩa peccata patris ſui quę fecit,

ti-

timuerit, & non fecerit ſimile eis, &c. Et virum non contriſtauerit, pignus non retinuerit, et rapinam non rapuerit. panem ſuum eſurienti dederit, & nudum operuerit veſtimento: à pauperis iniuria auerterit manum ſuam, vſuram & ſuperabundantiam non acceperit, iudicia mea fecerit, in præceptis meis ambulauerit: hic non morietur in iniquitate patris ſui, ſed vita viuet.

MATTHAEI vigeſimoquinto: Tunc dicet rex his qui à dextris eius erunt, Venite benedicti patris mei, poſſidete paratum vobis regnum à conſtitutione mundi. Eſuriui enim, & dediſtis mihi manducare. Sitiui, & dediſtis mihi bibere. Hoſpes eram, & collegiſtis me. Nudus, & operuiſtis me. Infirmus, & viſitâſtis me. In carcere erã, & veniſtis ad me. Tũc reſpondebunt ei iuſti, dicentes: Domine, quandò te vidimus eſurientem, & pauimus: ſitientem, & dedimus tibi potum? Quandò autem te vidimus hoſpitem, et collegimus te? aut nudum, & cooperuimus te? aut quandò te vidimus infirmum, aut in carcere, & vénimus ad te. Et reſpondens rex, dicet illis: Amen dico vobis, quandiù feciſtis vni ex his fratribus meis minimis, mihi feciſtis. Tunc dicet & his qui à ſiniſtris erunt: Diſcedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius. Eſuriui enim, & non dediſtis mihi manducare. Sitiui, et non dediſtis mihi potum. Hoſpes eram, & non collegiſtis me. Nudus, & non operuiſtis me. Infirmus, et in carcere, & non viſitâſtis me. Tunc reſpondebunt ei & ipſi, dicentes: Domine, quandò te vidimus eſurientem, aut ſitientem, aut hoſpitẽ, aut nudum, aut infirmũ, aut in carcere: & non miniſtrauimus tibi? Tunc reſpondebit illis, dicens: Amen dico vobis, quãdiù non feciſtis vni de minoribus his, nec mihi feciſtis. Et ibunt hi in ſupplicium æternum, iuſti autem in vitam æternam.

Lvcae decimoquarto: Dicebat autem ei qui ſe inuitauerat: Cùm facis prandium aut cœnam, noli vocare amicos tuos, neq; fratres tuos, neq; cognatos, neq; vicinos diuites: nè fortè te & ipſi reinuitent, & fiat tibi retributio. Sed cùm facis conuiuium, voca pauperes, debiles, claudos, & cæcos: & beatus eris, quia non habent retribuere tibi: retribuetur enim tibi in reſurrectione iuſtorum.

Lvcae vndecimo: Nũc vos Phariſæi quod deforis eſt calicis & catini, mũdatis: quod aũt intùs eſt veſtrum, plenum eſt rapina & iniquitate. Stulti, nónne qui fecit quod deforis eſt, etiam id quod deintùs eſt, fecit? Veruntamẽ quod ſupereſt, date eleemoſynam: & eccè oẽia munda ſunt vobis.

Et capite duodecimo: Vendite quæ poſſidetis, & date eleemoſynam. Facite vobis ſacculos qui nõ veteraſcũt, theſaurum non deficientem in cælis: quò fur non appropiat, neque tinea corrumpit. Vbi enim theſaurus veſter eſt, ibi & cor veſtrum erit.

Item capite tertio: Et interrogabant eum (Ioannem) turbæ, dicentes: Quid ergò faciemus? Reſpondens autem, dicebat illis: Qui habet duas tunicas, det non habenti: & qui habet eſcas, ſimiliter faciat.

Matthaei ſexto: Attendite nè iuſtitiam veſtram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis: alioquin mercedem nõ habebitis apud patrem veſtrũ qui in cælis eſt. Cùm ergò facis eleemoſynam, noli tuba canere ante te, ſicut hypocritę faciunt in ſynagogis & in vicis, vt honorificentur ab hominibus: Amen dico vobis, receperũt mercedẽ ſuam: Te aũt faciẽte eleemoſynã, neſciat ſiniſtra tua qd faciat dextera tua, vt ſit eleemoſyna tua in abſcondito: & pater tuus qui videt in abſcõdito, reddet tibi. Nolite theſaurizare vobis theſauros in terra: vbi ærugo & tinea demolitur, & vbi fures effodiunt

diũt & furanĩ. Theſaurizate aũt vobis theſauros in cęlo: vbì neq; ęrugo, neq; tinea demolĩt, et vbì fures nõ effodiũt nec ſurantur. Vbì enim eſt theſaurus tuus, ibì eſt & cor tuum.

Capite decimonono: Si vis perfectus eſſe, vade, vende q̃ habes, & da pauperibus, & habebis theſaurũ in cælo: & veni, ſequere me. Et omnis qui reliquerit domũ, vel fratres, aut ſorores, aut patrem, aut matrem, aut vxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum: centuplum accipiet, & vitam æternam poſſidebit.

Marci 10. Ieſus aũt intuitus eum, dilexit eum, & dixit ei: Vnum tibi deeſt: vade, quæcunq; habes vẽde, & da pauperibus, & habebis theſaurũ in cælo: & veni, ſequere me. Reſpõdens Ieſus, ait: Amen dico vobis, nemo eſt q̨ reliquerit domũ, aut fratres, aut ſorores, aut patrẽ, aut matrẽ, aut filios, aut agros propter me & propter Euangeliũ: qui non accipiet centiès tantum nunc in tempore hoc: domos, & fratres, & ſorores, & matres, & filios, et agros, cum perſecutiõibus: et in ſeculo futuro vitam æternam.

Prioris ad Timoth. 6. Diuitibus huius ſeculi p̃cipe, non ſublimè ſapere, neq; ſperare in incerto diuitiarũ, ſed in Deo viuo, (qui præſtat nobis omnia abundè ad fruendum) benè agere, diuites fieri in bonis operibus, facilè tribuere, communicare, theſaurizare ſibi fundamentum bonum in futurum, vt appræhendant veram vitam.

Lvc. 16. Facite vobis amicos de mammona iniq̨tatis: vt cùm defeceritis, recipiãt vos in ęterna tabernacula. Qui fidelis eſt in minimo, et in maiori fidelis eſt: & qui in modico iniquus eſt, & in maiori iniquus eſt. Si ergò in iniquo mãmona fideles non fuiſtis: quod verũ eſt, q̨s credet vobis? Et ſi in alieno fideles non fuiſtis: quod veſtrum eſt, quis dabit vobis?

Et cap. 6. Date, et dabitur vobis, menſurã bonã et conſertã

& coagitatam et ſupereffluenté dabũt in ſinum veſtrũ. Eadem quippe menſura qua menſi fueritis, remetietur vobis.

POSTERIORIS ad Corinth. 8. Et conſiliũ in hoc do: hoc eñ vobis vtile eſt, q̃ nõ ſolùm facere, ſed & velle cœpiſtis ab anno priore: nũc verò & facto pficite, vt queádmodùm promptus eſt animus voluntatis,ità ſit et pficiendi ex eo quod habetis Si enim volũtas prompta eſt, ſecũdùm id quod habet, accepta eſt, nõ ſecundùm id quod non habet. Non enim vt alijs ſit remiſſio, vobis autem tribulatio: ſed ex æqualitate. In præſenti tempore veſtra abundantia, illorum inopiam ſuppleat: vt & illorum abundantia veſtræ inopiæ ſit ſupplementum, vt fiat æqualitas.

ET cap. nono: Neceſſariũ ergò exiſtimaui rogare fratres, vt perueniant ad vos, & præparẽt repromiſſam benedictionem hanc paratã eſſe ſic, quaſi benedictionem, nõ tanquàm auaritiam. Hoc autem dico: Qui parcè ſeminat, parcè & metet: & qui ſeminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet. Vnuſquiſque prout deſtinauit in corde ſuo, non ex triſtitia aut ex neceſſitate. Hilarem enim datorem diligit Deus. Potens eſt autem Deus omnem gratiam abundare facere in vobis, vt in omnibus ſemper omnem ſufficientiam habentes, abundetis in omne opus bouum, ſicut ſcriptum eſt: Diſperſit, dedit pauperibus: iuſtitia eius manet in æternum. Qui autem adminiſtrat ſemen ſeminanti, & panem ad manducandum præſtabit, & multiplicabit ſemen veſtrum, & augebit incrementa frugum iuſtitiæ veſtræ: vt in omnibũs locupletati, abũdetis in omnem ſimplicitatem, quæ operatur per nos gratiarum actionem Deo: Quoniam miniſterium huius officij non ſolũ ſupplet ea quæ deſunt ſanctis, ſed etiam abundat per multas gratiarum actiones in Domino.

PRIO-

Prioris ad Timotheum quarto: Ineptas autẽ & aniles fabulas deuita: exerce autem teipſum ad pietatem. Nam corporalis exercitatio ad modicum vtilis eſt: pietas autem ad omnia vtilis eſt, promiſſionem habens vitæ quæ nũc eſt, & futuræ.

Ad Romanos duodecimo: Neceſſitatibus ſanctorum communicantes, Hoſpitalitatem ſectantes. Si eſurit inimicus tuus, ciba illum: ſi ſitit, potum da illi: Hoc enim faciens, carbones ignis congeres ſuper caput eius.

Iacobi primo: Religio mũda & immaculata apud Deũ & Patrem hæc eſt, Viſitare pupillos & viduas in tribulatione eorum: & immaculatum ſe cuſtodire ab hoc ſeculo.

Danielis quarto: Quamobrem, rex, conſiliũ meũ placeat tibi, & peccata tua eleemoſynis redime, & iniquitates tuas miſericordijs pauperũ: forſitan ignoſcet delictis tuis.

Proverbiorum decimotertio: Redemptio animę viri, diuitiæ ſuę: qui autẽ pauper eſt, increpationẽ nõ ſuſtinet.

Ecclesiastici tertio: Ignẽ ardentẽ extinguit aqua, & eleemoſyna reſiſtit peccatis: & Deus proſpector eſt eius qui reddit gratiam. Meminit in poſterum, & in tẽpore caſus ſui inueniet firmamentum.

Tobiae duodecimo, vt in textu.

Et capite quarto, vt ſuprà.

Esaiae primo: Lauamini, mundi eſtote, auferte malũ cogitationum veſtrarum ab oculis meis: quieſcite agere peruersè, diſcite benefacere: quærite iudiciũ, ſubuenite oppreſſo, iudicate pupillo, defendite viduam. Et venite, & arguite me, dicit Dominus: ſi fuerint peccata veſtra vt coccinũ, quaſi nix dealbabuntur: & ſi fuerint rubra quaſi vermiculus, velut lana alba erunt.

Proverbiorum decimoquinto: Cõturbat domum

ſuam qui ſectatur auaritiam: qui autem odit] munera, viuet. Per miſericordiam & fidem purgantur peccata: per timorem autem Domini declinat omnis à malo.

Et decimoſexto: Miſericordia & veritate redimitur iniquitas: & in timore Domini declinatur à malo.

Item capite decimo: Odium ſuſcitat rixas: & vniuerſa delicta operit charitas.

Prioris Petri quarto: Ante omnia mutuam in vobiſmetipſis charitatem continuã habentes: quia charitas operit multitudinem peccatorum.

Iacobi quinto: Fratres mei, ſi quis ex vobis errauerit à veritate, & conuerterit quis eum: ſcire debet, quoniã qui conuerti fecerit peccatorem ab errore viæ ſuæ, ſaluabit animam eius à morte, & operiet multitudinem peccatorum.

Matthaei decimo, & quinto: item Iacobi 2. vt in tex.

Proverbiorvm vigeſimoprimo: Qui obturat aurem ſuã ad clamorẽ pauperis, & ipſe clamabit, & nõ exaudietur.

PATRES.

1. CYPRIANVS de opere & eleemoſynis: Cũ Dominus adueniens ſanâſſet illa quæ Adam portauerat vulnera, & venena antiqui ſerpentis curâſſet, legem dedit ſano, & præcepit nè vltrà iam peccaret, nè quid peccati grauius eueniret. (Ioann. 5.) Coarctati eramus, & in anguſtum innocentiæ præſumptione concluſi. Nec haberet quid fragilitatis humanæ infirmitas atq; imbecillitas faceret, niſi iterũ pietas diuina ſubueniens, iuſtitiæ & miſericordiæ operibus oſtenſis, viam quandam tuendæ ſalutis aperiret, vt ſordes poſtmodùm quaſcũq; contrahimus eleemoſynis abluamus. (Eleemoſynis abluuntur ſordes peccatorum.) Loquitur in ſcripturis diuinis ſpiritus ſanctus & dicit: Eleemoſynis & fide delicta purgantur. (Tob 4. Pro. 15. Eccli. 3.) Non vtiq; illa delicta, quæ fuerant antè contracta: nam illa Chriſti ſanguine & ſanctificatione purgantur. Item denuò dicit: Sicut aqua extinguit ignẽ, ſic eleemoſyna extinguit peccatum. Hîc quoq; oſtenditur & probatur, quia ſicut lauacro aquę ſalutaris gehennæ ignis extinguitur, ità eleemoſynis atq; operibus iuſtis delictorũ flãma ſopitur. (Eleemoſynis & iuſtis operibus delictorum flamma ſopitur.) Et qa ſemèl in baptiſmo remiſsio peccatorũ datur, aſsidua & iugis opatio, baptiſmi inſtar imitata, Dei rursùs indul-

indulgentiã largitur. Hoc & in Euãgelio Dn̄s docet: nã cùm denotarētur diſcipuli eius ꝙ ederent, nec priùs manus abluiſſent reſpōdit & dixit: Qui fecit q̄d intùs eſt, fecit & q̄d forìs eſt: verùm date eleemoſynam, & eccè vobis munda oĩa: docens ſcilicet & oſtendēs non manus lauandas eſſe, ſed pectus & ſordes intrinſecùs potiùs q̄ extrinſecùs detrahēdas: verùm qui purgauerit quod eſt intùs, eum quoq; id quod forìs eſt, repurgâſſe: & emundata mente, cute quoq; & corpore mundum eſſe cœpiſſe. Porrò autem monens & oſtendens, vndè mūdi & purgati eſſe poſsimus, addidit eleemoſynas eſſe faciendas. Miſericors monet miſericordiam fieri, & quia ſeruare quærit, quos magno precio redemit, poſt baptiſmi gratiam ſordidatos docet denuò poſſe purgari. Agnoſcamus itaq;, fratres chariſſimi, diuinæ indulgentiæ munus ſalubre, & emundandis & purgãdis peccatis noſtris, qui ſine aliquo cõſcientiæ vulnere eſſe nõ poſſumus, medelis ſpiritualibus vulnera noſtra curemus. Nec quiſquã ſic ſibi de puro atq; immaculato corde blandiatur, vt innocentia ſua fretus, medicinam non putet adhibendã eſſe vulneribus, cùm ſcriptum ſit: Quis gloriabitur caſtum ſe habere cor, aut quis gloriabitur mundum ſe eſſe à peccatis? Et iterùm in epiſtola ſua Ioãnes ponat & dicat: Si dixerimus quia peccatum nõ habemus, nos ipſos decipimus, & veritas in nobis non eſt. Si autem confeſsi fuerimus peccata noſtra, fidelis & iuſtus eſt Dominus, qui nobis peccata dimittat. Si autem nemo eſſe ſine peccato poteſt, & quiſquis ſe inculpatum dixerit, aut ſuperbus, aut ſtultus eſt: quàm neceſſaria, quàm benigna eſt diuina clementia? quæ cùm ſciat non deeſſe ſanitatis q̄dam poſtmodùm vulnera, dedit curandis denuò ſanandiſq; vulneribus remedia ſalutaria. Nunquàm deniq;, fratres dilectiſsimi, admonitio diuina ceſſauit, nunquàm & tacuit, quo minùs in ſcripturis ſanctis tam in veteribus, quàm nouis, ſemper & vbiq; ad miſericordiæ opera Dei populus prouocaretur, & canente atq; exhortante ſpiritu ſancto quiſquis ad ſpem regni cæleſtis inſtruitur, facere eleemoſynas iubetur. Mandat & præcipit Eſaiæ Deus: Exclama, inquit, in fortitudine, & noli parcere: ſicut tuba exalta vocem tuã, & annuncia plebi meæ peccata ipſorum, & domui Iacob facinora eorum. Et cùm peccata eis ſua exprobrari præcepiſſet, cumq; eorū facinora pleno indignitatis impetu protuliſſet, dixiſſetq; eos, nec ſi orationibus & precibus & ieiunijs vterentur, ſatisfacere pro delictis poſſe, nec ſi in cilicio & cinere voluerentur, iram Dei poſſe leniri, in nouiſsima tamen parte demonſtrans ſolis eleemoſynis Deū poſſe

Eleemoſynarum remedio indigent oẽs mortales poſt baptiſmum.

Pro. 20.

1. Ioan. 1.

Eleemoſynarum pceptum frequens in diuinis ſcripturis.

Eſa 58.

poſſe placari,addidit dicens: Frange eſurienti panem tuum,& egenos ſine tecto,induc in domum tuam. Si videris nudum, veſti eũ: domeſticos ſeminis tui non deſpicies. Tunc erumpet temporaneũ lumen tuum, & veſtimenta tua citò orientur, & præibit ante te iuſtitia, & claritas Dei circundabit te. Tunc exclamabis,& Deus exaudiet te:dum adhuc loqueris,dicet:eccè adſum.

Ad propitiãdum Deum & ſatisfaciẽdum pro peccatis remedia

Remedia propiciando Deo ipſius Dei verbis data ſunt: quid deberent facere peccantes,magiſteria diuina docuerunt: operationibus iuſtis Deo ſatisfieri,miſericordiæ meritis peccata purgari. Et apud Salomonem

Eccl 29.

legimus:Conclude eleemoſynam in corde pauperis, & hæc pro te

Pro.21.

exorabit ab omni malo. Et iterũ: Qui obturat aures nè audiat imbecillum,& ipſe inuocabit Deum,& non erit qui exaudiat eũ. Neq; enim promereri miſericordiam Domini poterit, qui miſericors ipſe non fuerit:aut impetrabit de diuina pietate aliquid in precibus,qui ad precem pauperis non fuerit humanus. Quod item in

Pſalm. 40.

pſalmis ſpiritusſanctus declarat & probat,dicens:Beatus qui intelligit ſuper egenum & pauperem:in die mala liberabit eum Dominus. Quorum præceptorum memor Daniel,cùm rex Nabuchodonoſor aduerſo ſomnio territus æſtuaret,pro auertendis malis, ad

Dan 4.

diuinam opem impetrandam remedium dedit, dicens: Propterea rex,conſilium meum placeat tibi,& peccata tua eleemoſynis redime,& iniuſtitias tuas miſerationibus pauperum,& erit Deus patiens peccatis tuis. Cui rex non obtemperans, aduerſa quæ viderat & infeſta perpeſſus eſt, quæ euadere & vitare potuiſſet, ſi peccata ſua eleemoſynis redemiſſet. Raphael angelus quoq; paria teſtatur, & vt eleemoſyna libenter ac largiter fiat,hortatur,dicens:Bona eſt

Tob.12.

oratio cum ieiunio & eleemoſyna:quia eleemoſyna à morte liberat,& ipſa purgat peccata.

Orationes & ieiunia ſine eleemoſynis minùs poſſunt.

Oſtẽdit orationes noſtras ac ieiunia minùs poſſe,niſi eleemoſynis adiuuentur. Deprecationes ſolas parũ ad impetrandum valere, niſi factorum & operum acceſsione farciantur. Reuelat angelus & manifeſtat & firmat, eleemoſynis petitiones noſtras efficaces fieri,eleemoſynis vitam de periculis redimi,eleemoſynis à morte animas liberari. Nec ſic, fratres chariſsimi,iſta proferimus, vt non quod Raphael angelus dixit, veritatis

Act. 9.

teſtimonio comprobemus. In Actibus Apoſtolorum facti fides poſita eſt,& quod eleemoſynis nõ tantùm à ſecũda, ſed à prima morte animæ liberentur,geſtæ & impletæ rei probatione compertũ eſt, Tabitha operationibus iuſtis & eleemoſynis præſtandis plurimùm dedita,cùm infirmata eſſet & mortua, ad cadauer exanime Petrus acci-

accitus eſt: Mors ſuſpenditur, & ſpiritus redditur: & mirãtibus ac ſtupentibus cunctis, ad hanc mundi denuò lucem rediuiuum corpus animatur. tantum potuerunt miſericordiæ merita, tantũ opera iuſta valuerunt. Quæ laborantibus viduis largita fuerat ſubſidia viuendi, meruit ad vitam, viduarum petitione, reuocari. Itaque in Euangelio Dominus, doctor vitæ noſtræ, & magiſter ſalutis æternæ, viuificans credentium populũ, & viuificatis cõſulens in æternum, inter ſua mandata diuina & præcepta cæleſtia nihil crebriùs mandat & præcipit, quàm vt inſiſtamus eleemoſynis dandis: nec terrenis poſſeſsionibus incubemus, ſed cæleſtes theſauros potiùs recondamus. Vendite, inquit, res veſtras, & date eleemoſynam. Et iterùm: Nolite vobis condere theſauros ſuper terra, vbi tinea & comeſtura exterminat, & vbi fures effodiunt & furantur. Theſaurizate autem vobis theſauros in cęlo, vbi neq; tinea neq; comeſtura exterminant, & vbi fures non effodiunt nec furantur. Vbi enim fuerit theſaurus tuus, ibi erit & cor tuum: Et cùm obſeruata lege perfectum & conſummatum vellet oſtendere: Si vis, inquit, perfectus eſſe, vade, & vende omnia tua, & da egenis, & habebis theſaurum in cælo, & veni, ſequere me. Item alio loco negociatorem cæleſtis gratiæ & comparatorem ſalutis æternæ, diſtractis omnibus rebus ſuis, precioſam margaritam, hoc eſt, vitam æternam Chriſti cruore precioſam, de quantitate patrimonij ſui dicit debere mercari. Simile eſt, inquit, regnum cælorum homini negociatori quærenti bonas margaritas. Vbi autem inuenit precioſam margaritam, abijt, & vendidit omnia quæ habuit, & emit illam. Eos deniq; & Abrahæ filios dicit, quos in iuuandis alendíſque pauperibus operarios cernit. Nam cùm Zachæus dixiſſet, Eccè dimidium ex ſubſtantia mea do egenis: & ſi cui quid fraudaui, quadruplum reddo: reſpondit Ieſus, & dixit: Quia ſalus hodiè huic domui facta eſt, quoniam & hic filius eſt Abrahæ. Nam ſi Abraham credidit Deo, & deputatũ eſt ei ad iuſtitiam: vtiq; qui ſecundùm pręceptum Dei eleemoſynas facit, Deo credit: & qui habet fidei veritatem, ſeruat Dei timorem: qui autem Dei timorem ſeruat, in miſerationibus pauperum Deum cogitat. Operatur enim ideò, quia credit, quia ſcit vera eſſe quæ prædicta ſunt verbis Dei, nec ſcripturam ſanctam poſſe mentiri: arbores infructuoſas, id eſt, ſteriles homines excidi, & in ignem mitti, miſericordes autem ad regnum vocari. Qui & alio in loco operarios & fructuoſos, fideles appellat: infructuoſis verò & ſterilibus fidem derogat, dicens: Si in iniuſto mammona fideles non fuiſtis,

Chriſtus nihil frequentius præcipit quàm eleemoſynas.

Luc. 12.
Matt. 6.
Matt. 19.
Matt. 13.
Luc. 19.
Gen. 15.
Matt. 3.
Matt. 25.
Luc. 16.

iſtis, quod eſt verum, quis credet vobis? Et ſi in alieno fideles nõ fuiſtis, quod eſt veſtrum, quis dabit vobis? Si vereris & metuis, nè ſi operari plurimùm cœperis, patrimonio tuo larga operatione finito, ad penuriam fortè redigaris: eſto in hac parte intrepidus: eſto ſecurus. finiri non poteſt, vndè in vſus Chriſti impẽditur, vndè opus cæleſte celebratur. Nec hoc tibi de meo ſpondeo, ſed de ſanctarum ſcripturarum fide, & diuinæ pollicitationis authoritate promitto.

Non timendum nè eleemoſynarum cauſa, rerum neceſſariarũ penuria laboraturi ſimus.

Pro.28. Loquitur per Salomonem Spiritusſanctus, & dicit: Qui dat pauperibus, nũquàm egebit: qui autem auertit oculum ſuum, in magna penuria erit: oſtendens miſericordes atq; operantes egere non poſſe: magìs parcos & ſteriles ad inopiam poſtmodùm deuenire. Item

2.Cor 9. beatus Apoſtolus Paulus Dominicæ inſpiratiõis gratia plenus: Qui adminiſtrat, inquit, ſemen ſeminanti, & panem ad edendum præſtabit, & multiplicabit ſeminationem veſtram, & augebit incremẽta frugum iuſtitiæ veſtræ, vt in omnibus locupletemini. Et iterùm: Adminiſtratio huius officij non tantùm ſupplebit ea quæ ſanctis deſunt, ſed & abundabit per multam gratiarum actionem in Deũ. Quoniam dum gratiarum actio ad Deum pro eleemoſynis atque operationibus noſtris pauperum oratione dirigitur, cenſus operãtis, Dei retributione cumulatur. Et Dominus in Euangelio iam tunc eiuſmodi hominum corda conſiderans, & perfidis atq; incre-

Matt. 6. dulis præſcia voce denuncians, conteſtatur & dicit: Nolite cogitare dicentes: quid edemus, aut quid bibemus, aut quid veſtiemur? Hæc enim nationes quęrunt. Scit autem pater veſter quia omnium horum indigetis. Quærite primùm regnum Dei, & omnia iſta apponentur vobis. Eis omnia apponi dicit & tradi, qui regnum & iuſtitiam Dei quęrũt. Eos enim Dominus, cùm iudicij dies venerit, ad percipiendum regnum dicit admitti, qui fuerint in eccleſia eius operati. Metuis nè patrimonium tuum fortè deficiat, ſi operari ex eo largiter cœperis: & neſcis miſer, quia dum times nè res familiaris deficiat, vita ipſa & ſalus deficit: & dum, nè quid de rebus tuis minuatur, attendis, nõ reſpicis quòd ipſe minuaris: amator magìs mammonæ, quàm animæ tuæ: vt dum times nè pro te patrimoniũ tuum perdas, ipſe pro patrimonio tuo pereas. Et ideò benè Apoſto

1.Tim. 6. lus clamat & dicit: Nihil intulimus in hunc mundum, verùm nec auferre quid poſſumus: habentes itaque exhibitionem & tegumẽtum, his contenti ſimus. Qui autem volunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & in muſcipulam, & deſideria multa & nocentia, quæ mergunt hominem in perditionem & in interitũ. Radix enim

omnium

omnium malorum eſt cupiditas, quã quidam appetentes,naufragauerunt à fide,& inſeruerunt ſe doloribus multis. Metuis nè patrimonium tuũ fortè deficiat, ſi operari ex eo largiter cœperis? qñ enim factum eſt vt iuſto poſſent deeſſe ſubſidia vitæ,cùm ſcriptum ſit:Non occidet fame Dominus animam iuſtam. Helias in ſolitudine coruis miniſtrantibus paſcitur: & Danieli in lacu ad leonum prædam iuſſu regis incluſo,prandiũ diuinitùs apparatur:& tu metuis nè operanti tibi & Dominum promerenti deſit alimẽtum? qñ ipſe in Euangelio ad exprobrationem eorum, quibus mens dubia eſt & fides parua,cõteſtetur & dicat: Adſpicite volatilia cæli,quoniam non ſeminant,neq; metunt,neq; colligũt in horrea, & pater veſter cæleſtis alit illa:nónne vos pluris eſtis illis? Volucres Deus paſcit,& paſſeribus alimenta diurna præſtantur, & quibus nullus diuinæ rei ſenſus eſt,eis nec potus, nec cibus deeſt: tu Chriſtiano, tu Dei ſeruo,tu operibus bonis dedito,tu Domino ſuo charo aliquid exiſtimas defuturũ? Niſi ſi putas quia qui Chriſtum paſcit, à Chriſto ipſe nõ paſcitur.aut eis terrena deerunt, quibus cæleſtia & diuina tribuuntur.Vndè hæc incredula cogitatio? vndè impia & ſacrilega iſta meditatio? quid facit in domo fidei perfidum pectus? quid qui Chriſto omninò non credit, appellatur & dicitur Chriſtianus? Phariſæi tibi magìs congruit nomen.Nam cùm Dominus in Euangelio de eleemoſynis diſputaret,& vt nobis amicos de terreſtribus lucris prouida operatione faceremus, qui nos poſtmodùm in tabernacula æterna ſuſciperent, fideliter ac ſalubriter præmoneret, addidit poſt hæc ſcriptura,dicẽs: Audiebant autẽ hæc omnia Phariſæi qui erãt cupidiſsimi,& irridebãt eũ:Et paulopòſt: Quid diuitijs tuis ſolus incubas? quid in pœnã tuã patrimonij tui pondus exaggeras,vt quo locupletior ſeculo fueris,pauperior Deo fias? Reditus tuos diuide cum Domino Deo tuo: fructus tuos partire cum Chriſto,fac tibi poſſeſsionum terreſtriũ Chriſtũ participem, vt & ille te ſibi faciat regnorũ cæleſtiũ cohęredẽ.Et nõnullis interiectis, de vidua loquens q̃ Heliã pauit:Et illa inquit, nondũ Chriſtũ ſciebat,nõdùm p̃cepta eius audierat:nõ cruce & paſsiõe eius redẽpta, cibũ & potũ pro ſanguine rependebat, vt ex hoc appareat quãtum in Eccleſia peccet,qui ſe & filios Chriſto anteponens, diuitias ſuas ſeruat,nec patrimonium copioſum cum indigentium paupertate cõmunicat. Sedenim multi ſunt in domo liberi, & retardat te numeroſitas filiorũ,quo minùs largiter bonis operibus inſiſtas: atqn hoc ipſo ampliùs operari debes, quo multorum pignorũ pater es.

Pro. 10. 3.Reg.17. Dan.14. Matt. 6. Phariſæis cõparantur qui promiſſionibus diuinis non credunt. Luc.16. 3.Reg.17. Filiorũ multitudo nõ excuſat parentes ab eleemoſynarum largitione.

Plures ſunt pro quibus Dominum depreceris: multorum delicta redimenda ſunt, multorum purgandæ conſcientiæ, multorum animæ liberandæ. Vt in hac vita ſeculari alendis ſuſtinendisq́ pignoribus quo maior eſt numerus, hoc maior & ſumptus eſt: ità & in vita ſpiritali atq; cæleſti, quo amplior fuerit pignorum copia, eſſe & operum debet maior impenſa. Sic & Iob ſacrificia numeroſa pro liberis offerebat: quantusq́; erat in domo pignorum numerus, tantus dabatur Deo & numerus hoſtiarum. Et quoniam quotidiè deeſſe non poteſt quod peccetur in conſpectu Dei, ſacrificia quotidiana non deerant, quibus poſſent peccata tergi. Qui ſtudes terreno magìs quàm cæleſti patrimonio, filios tuos diabolo magìs cōmendare quàm Chriſto, bìs delinquis, & geminum ac duplex crimen admittis: & quòd non præparas filijs tuis Dei patris auxiliū, & quòd doces filios patrimonium plùs amare quàm Chriſtum. Eſto potiùs liberis tuis pater talis, qualis Tobias extitit. Et poſt pauca: Quid potuit nobis maius Chriſtus edicere? quo modo magìs potuit iuſtitiæ ac miſericordiæ noſtræ opera prouocare, quàm quòd præſtari dixit ſibi, quicquid egenti præſtetur & pauperi? & ſe dixit offendi, nisì egenti præſtetur & pauperi, vt qui reſpectu fratris in Eccleſia non mouetur, vel Chriſti contemplatione moueatur: & q non cogitat in labore atque egeſtate cōſeruum, vel Dominum cogitet in ipſo illo, quem deſpicit, cōſtitutum. Et ſub finem: Qui poſſeſſor in terris redditus ac fructus ſuos cum fraternitate partitur, dum largitionibus gratuitis cōmunis ac iuſtus eſt, Dei patris imitator eſt. Quæ illa erit, fratres charisſimi, operantium gloria, quàm grandis & ſumma lætitia, cùm populum ſuum Dominus cœperit recenſere: & meritis atque operibus noſtris præmia promiſſa contribuens, pro terrenis cæleſtia, pro temporalibus ſempiterna, pro modicis magna præſtare, offerre nos patri, cui nos ſua ſanctificatione reſtituit, æternitatē nobis immortalitatemq́; largiri, ad quam nos ſanguinis ſui viuificatiōe reparauit, reduces ad paradiſum denuò facere, regna cælorum fide & veritate ſuæ pollicitationis aperire? Hæc hæreant firmiter ſenſibus noſtris, hæc intelligantur plena fide: hæc corde toto diligantur: hæc indeſinentium operum magnanimitate redimantur. Pręclara & diuina res, fratres charisſimi, ſalutaris operatio, ſolatium grande credentium, ſecuritatis noſtræ ſalubre p̄ſidium, munimentū ſpei, tutela fidei, medela peccati: res poſita in poteſtate faciētis, res & grādis & facilis, ſine periculo p̄ſecutionis, corona pacis, verū Dei munus & maximū, infirmis neceſſari-

Iob 1.

Tob 4.

Matt. 25.

Liberalitas Dei ſimilem facit.

Retributio bonorū operum & eleemoſynarum.

Operum bonorum laus.

ſariũ,fortibus glorioſum,quo Chriſtianus adiutus ꝑfert gratiã ſpiritalẽ,promeretur Chriſtũ iudicem, Deum computat debitorem.

2 AVGVSTINVS ſermone quinquageſimo de tempore: Quid ſunt pauperes quibus damus,niſi laturarij noſtri,per quos in cælum de terra migramus? Da, laturario tuo das,ad cælum portat quod das.Quomodò,inquis,ad cælum portat?Et video quia manducando conſumit. Prorſus non tenendo,ſed manducando tranſportat.An excidit tibi,Venite benedicti,percipite regnum,Eſuriui enim,& dediſtis mihi manducare:Et cùm vni ex minimis meis feciſtis,mihi feciſtis?Et paulopòſt: Quàm multa poſſet in impios dicere, quoniam ſi quærerent,quarè imus in ignem æternum, quarè quæris adulter, homicida,fraudator,ſacrilege,blaſphemator,infidelis? Nihil horum,ſed quia eſuriui,& non dediſtis mihi manducare. Video vos moueri,ſicut moueor.Et verè mira res. Huius autem admirabilis rei rationem colligo vt poſſum,quam vos non celabo. Scriptum eſt:Sicut aqua extinguit ignem,ità eleemoſyna extinguit peccatum.Item ſcriptum eſt,Include eleemoſynam in corde pauperis,& ipſa pro te deprecabitur Dominum. Item ſcriptum eſt:Conſilium meum audi rex, & peccata tua eleemoſynis redime. Et alia multa ſunt diuini eloquij documenta, quibus oſtenditur multùm valere eleemoſynam ad extinguenda & delenda peccata. Proindè illis quos damnaturus eſt, immò plus illis quos coronaturus,ſolas eleemoſynas imputabit, tanquàm dicens: Difficile eſt, vt ſi examinem vos, & appendam vos,& ſcruter diligentiſsimè facta veſtra,non inueniam vndè vos damnem: Sed ite in regnũ, Eſuriui enim,& dediſtis mihi manducare.Non ergò itis in regnũ,quia non peccâſtis,ſed quia veſtra peccata eleemoſynis redemiſtis.Rurſùs & illis:Ite in ignem æternum,qui paratus eſt diabolo & angelis eius.Et illi tanquàm noxij, olìm rei, ſerò trementes, attendentes peccata ſua,quandò auderent dicere,immeritò ſe damnari,immeritò in ſe hanc depromi à iudice tam iuſto ſententiam? Conſiderando conſcientias ſuas, conſiderando omnia vulnera animæ ſuæ, quandò auderent dicere, iniuſtè damnamur?De quibus antè in Sapientia dictum eſt: Traducent eos exaduersò iniquitates eorum: Sine dubiò videbunt ſe iuſtè damnari pro ſceleribus & criminibus ſuis: & quaſi eis diceret,Non indè,vndè putatis:ſed quia eſuriui,& non dediſtis mihi manducare. Si enim ab illis omnibus veſtris factis auerſi,& ad me cõuerſi, illa omnia crimina atque peccata eleemoſynis redemiſſetis, ipſæ eleemoſynæ modò liberarent vos, & à

Pauperes ſunt laturarij noſtri.

Matth 25.

Cur in die iudicij tantùm fiet mentio operum miſericordiæ.

Eccli 3.

Eccli 29.

Dan. 4.

Eleemoſynã valere multũ ad delẽda peccata ſacræ literæ conuincunt.

Math 25.

Sapien 5.

Matth.5. reatu tantorum criminum abſoluerent. Beati enim miſericordes, quoniam ipſis miſericordia præſtabitur. Modò autem ite in ignem
Iacob.2. æternum. Iudicium ſine miſericordia ei qui non fecit miſericordiam. Breuiter ergò audiant homines, digneq́ conſiderent, quantum ſit meritum, Chriſtum pauiſſe eſurientem: & quale ſit crimē, Chriſtum contempſiſſe eſurientem. Mutat quidem hominem in melius pœnitentia peccatorum, ſed nec ipſa videtur aliquid profutura, ſi ab operibus miſericordiæ ſterilis fuerit. Teſtatur hoc veritas per

Pœnitētia ab operibus miſericordiæ, nō ſit ſterilis.

Luc.3. Ioannem, qui veniētibus ad ſe dicebat: Generatio viperarum, quis vobis oſtēdit fugere ab ira ventura? Facite ergò dignos fructus pœnitentiæ, &c. Omnis enim arbor non faciens fructum bonum, excidetur & in ignem mittetur. De hoc itaque fructu ſuperiùs ait, Facite fructus dignos pœnitentiæ. Quiſquis itaque hos fructus non fecerit, ſine cauſa putat per ſterilem pœnitentiam ſe mereri veniam peccatorum. Qui ſint autē iſti fructus, ipſe conſequenter oſtendit. Nam poſt hæc eius verba interrogabant eum turbæ, dicentes: Quid ergò faciemus? id eſt, qui ſunt iſti fructus quos vt faciamus hortaris & terres? Reſpondens autem dicebat illis: Qui habet duas tunicas, det vnam non habenti: & qui habet eſcas, ſimiliter faciat. Quid manifeſtius fratres mei? Quid certius? quid expreſsius? Quid ergò aliud ſonat, quod ſuperiùs ait, Omnis arbor non faciens fructum bonum, excidetur & in ignem mittetur: niſi quòd ſiniſtri auditurí ſunt, Ite in ignem æternum: Eſuriui enim, & non dediſtis mihi manducare? Parùm eſt itaq́ recedere à peccatis, ſi præterita curare neglexeris.

Ad pœnitentiæ fructus, pertinent opera miſericordiæ.

Matth.25.

3 ITEM ſermone ducenteſimo vigeſimoſeptimo de tempore: Sed dicet aliquis, Pauper ſum, ideò eleemoſynam dare non poſſum. Vt nullus ſe pauper excuſare poſſet, Dominus & Saluator noſter pro calice aquæ frigidæ mercedem ſe redditurum eſſe promiſit. Dicis ergò, pauper ſum. Si nihil ampliùs habes in ſubſtantia tua, quàm tibi aut in victu aut veſtitu rationabili aut mediocri ſufficiat, ſola tibi poteſt bona voluntas ſufficere. Sed rogo te, diligenter conſcientiam tuam interroga, nè aliquotiès per ebrietatem perdas, quod per eleemoſynam dare potueras, nè fortè per gulam ſtudeas in terra conſumere, quod per eleemoſynam debueras in cælum recondere. Nè fortè delicias præparando, ornamenta ad luxuriam comparando, non habeas quod pro remedio animæ tuę poſsis pauperibus erogare. Et cùm precioſæ veſtes noſtræ à ti-

Matth.10.

Bona volūtas ſufficit, cùm facultates deſunt.

à tineis ſoleant deuorari, pauperes nec vilia veſtimenta merentur accipere. Si ergò iſta omnia impedimenta non aggrauant animam noſtram, & hoc ſolùm habemus quod nobis vel noſtris ſufficere poſsit, non apparebimus rei ſi eleemoſynam pauperibus non erogamus. Si verò, vt iam dictum eſt, frequenter luxuria deuorat quod miſericordia in cælo theſaurizare potuerat, corrigamur dum tempus eſt & quod hucuſquè aut non fecimus, aut fortè minùs quàm oportuit fecimus, implere totis viribus ſtudeamus. Matth. 25. Et in fine: Quã diù feciſtis vni ex minimis meis, mihi feciſtis. Nónne ego quæ accepi, terrena accepi? Cæleſtia reddam, dabo æternum præmium, & ad partẽ dexteram regnum. Non quia non peccâſtis, ſed quia peccata veſtra eleemoſynis redemiſtis.

4 ET homilia decimaoctaua libri quinquaginta homiliarum: Nemo tibi dicturus eſt poſt reſurrectionem mortuorum in regno DEI, Frange eſurienti panem tuum, &cæt. In iſto autem tempore, vt nouerimus, quantum nobis commendat DEVS opera miſericordiæ, etiam ipſos ſuos ſanctos egere fecit: vt cùm fiunt hîc amici de mammona iniquitatis, recipiant & ipſi amicos ſuos in æterna tabernacula: id eſt, vt cùm ſerui DEI pij, dum iugiter DEO vacant, aliquotiès indigent, illi qui habent mundi diuitias, eleemoſynas largiantur. Quomodò eos participes faciunt in terrena ſubſtantia, ſic cum illis partem habere merebuntur in vita æterna. Videtis nempe, & manifeſtum eſt, quòd aliquandò ſerui DEI ideò non habent, vt probentur qui habent. Hîc bonorum operum meſſem cum labore ſerimus, ſed in futuro fructus illius cum gaudio colligemus, ſecundùm illud quod ſcriptum eſt, Euntes ibant & flebant, mittentes ſemina ſua: Venientes autem venient cum exultatione, portantes manipulos ſuos. Illud enim pro ſigno factum eſt, non pro dono. Nam ſi vidua illa quòd pauit hominem DEI, hîc recepit, non eſt magnum quod ſeminauit, quia non magnam ſegetem meſſuit. Temporale eſt enim quod accepit, non deficientem farinam, nec diminutum oleum, quouſquè daret Deus pluuiam ſuper terram, ac ſic tunc magìs cœpit egere, quãdò dignatus eſt Deus pluere. Tunc enim laboratura erat, expectatura agri fructus & collectura. Quandò autem non pluebat, victus eius facile veniebat. Signum hoc ipſum quod DEVS illi ad paucos dies præſtiterat, ſignum erat futuræ vitæ, vbi merces noſtra deficere neſciet, vbi farina noſtra DEVS erit.

Eſaiæ 58. Luc. 16. Cur aliquandò pij egeant. Retributio eleemoſynæ. Pſal 125. 3 Reg 17.

Quo-

Quomodo illa per illos non deficit dies, ſic ille dies non deficiet in æternum. Talem mercedem ſperemus quandò bona facimus, nè fortè aliquis veſtrûm tentetur tali cogitatione vt dicat, Paſcam aliquem ſeruorum Dei eſurientem, vt lagena mea non deficiat, & in cupa mea ſemper vinum inueniam. Noli hoc hîc quærere, Semina ſecurus, meſsis tua ſeriùs veniet, tardiùs veniet, ſed cùm venerit, finem non habebit.

In iudicio ſolùm opa miſericordiæ quarè cômemorantur.

5 ITEM homilia decimanona: Tacuit omnia mala facta iniquorum, & ſolam ſterilitatem eleemoſynæ increpandam eſſe iudicauit, non niſì ad nos commonendos. Quarè hoc? Quia omnia crimina eleemoſynis redimuntur. Ideò illam laudauit fœcunditatem, iſtam culpauit & damnauit ariditatem. Sed audiſtis, omnia malefacta eleemoſynis redimi, nolite ſic intelligere, vt intelligunt quidam peruersè. Eleemoſynæ enim poſſunt tibi prodeſſe ad delenda peccata præterita, ſi mores mutaueris: Si autem in eiſdem malis perſeueraueris, eleemoſynis tuis non corrumpes iudicium Dei. Ego dico propter illa ſcelera & crimina, quæ omnes modò vitare debent, qui accipiunt corpus Chriſti & ſanguinem.

Quibus ad delenda peccata proſint eleemoſynæ.

Eleemoſynæ ſacrificium Chriſtianorũ quo fit Deus peccatis propitius.

6 ET homilia vigeſimanona ex eodem libro quinquaginta homiliarum: Sacrificium Chriſtiani, eſt eleemoſyna in pauperem. Hinc enim fit Deus peccatis propitius. Niſì autem peccatis propitius fiat Deus, quis remanebit niſì reus? Ab eis peccatis & delictis, ſine quibus vita iſta nõ ducitur, mundantur homines per eleemoſynas. Quæ ſunt duorum generum, erogando & remittendo. Erogando quod habes bonum, remittendo quod pateris malum. Hæc duo genera eleemoſynarum Dominus magiſter bonus, qui verbum breuiauit ſuper terrã, vt eſſet fructuoſum, & non oneroſum, quàm breuiter fuerit complexus: audite, Remittite, inquit, & remittetur vobis: pertinet ad ignoſcendum. Date, & dabitur vobis: pertinet ad erogandum. Ex illa eleemoſyna qua ignoſcis homini, nihil perdis. Eccè ſtatìm veniam petit, ignouiſti, nihil amiſiſti, Charitate amplior domum rediſti. Illud aliud genus eleemoſynarum, vbì iubemur erogare indigentibus, graue videtur, quia quod quiſque dederit, hoc ipſum quod dabit, non habebit. Equidem & hinc ſecuros nos facit Apoſtolus qui dixit, Prout quiſque habet, nõ vt alijs ſit refectio, vobis anguſtia. Metiatur ergò vnuſquiſq; vires ſuas, non theſaurizare attendat in terra: det, non perit quod dat. Non dico, hoc non perit: ſed dico, hoc ſolùm non perit. Alia verò q̃ non dederis, & abundant tibi, aut cùm viuis, amittis: aut cùm morie-

Duo eleemoſynarum genera.

Lucæ 6.

2. Cor 8.

Quæ nõ dantur, ea ſola pereunt.

rieris, dimittis. Deindè, fratres mei, tanta promiſsio quē non hortatur? Dimittite, inquit, et dimittetur vobis: Dáte, & dabitur vobis. Lucæ 6. Quandò dicit, date, & dabitur vobis, attendite cui dicat: Homini dicit Deus, mortali dicit immortalis, mendico dicit tantus paterfamiliâs. Neque enim hoc reuocaturus eſt quod dedimus, inuenimus quem fœneremur. Demus in vſuram, ſed Deo, non homini. Ei damus qui abundat, ei damus qui dedit quod demus, & pro modicis rebus profert nobis, pro mortálibus, pro putribilibus, pro terrenis quæ æterna ſunt & incorruptibilia, & ſine fine manentia. Quid multa dicturus ſum? Se promittit, qui promittit. Si amas illum, eme illum ab illo. Et vt noueris te ipſi dare, audi illum dicentem: Eſuriui, & dediſtis mihi manducare: Sitiui, & dediſtis mihi potum: Hoſpes fui, & ſuſcepiſtis me, &c. Matth. 25. Et dicunt illi, Quandò te vidimus in his neceſsitatibus conſtitutum, & miniſtrauimus tibi? Et ille, Quandò vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis. Dat de cælo, accipit in terra. Ipſe dat, ipſe accipit, quaſi fœnus traiectitium facis, hîc das, ibì recipis. Hîc das res perituras, ibì recipis res ſine fine manſuras.

7 HOMILIA quadrageſimaſeptima eiuſdem libri: Remedia peccatorum, fratres, medicina eleemoſyna. Eleemoſyna enim à morte liberat, & non patitur hominem ire in tenebras. Tob. 4. Patrocinatur in die iudicij homini, vt flammas æternas non timeat. In die iudicij patrocinatur eleemoſyna. Sicut Iacobus in epiſtola ſua dicit, Superexaltat miſericordia iudicium: Et iudicium ſine miſericordia illi, qui non fecit miſericordiam. Iacob. 2. Sed talis debet eſſe ipſa miſericordia, fratres, quæ ſuſcipiatur, non quæ repellatur: quæ peccata purget, non quæ animam grauet. De bono, de iuſto labore, de propria facultate, non de pauperum egeſtate. De iuſto labore & propria facultate dandæ eleemoſynæ. Fratres, non vult Deus hominem à miſericordia ceſſare, nec libenter adſpicit Deus quenquam de fraudibus dantem; ſicut Salomon propheta dicit: Honora Dominum Deum tuum de tua ſubſtantia, ac de iuſtis laboribus. Prou 3. De iuſtis laboribus iuſsit dari, de iniuſtis verò rapinis prohibuit dari. Sed cùm iudicare cœperit Deus, dicturi ſunt hi qui de fraudibus viuunt, & de ſpolijs miſerorum eleemoſynā faciunt: Qui ex rapinis eleemoſynas largiuntur. Domine, præcepta tua ſeruauimus, & in nomine tuo miſericordias fecimus, pauperes pauimus, nudos operuimus, & pegrinos hoſpitio ſuſcepimus. Matth 25. Quibus dicturus eſt Deus, Quòd dediſtis dicitis, quòd rapuiſtis non dicitis. Quos pauiſtis memoramini, quarè non recordamini quos necâſtis? Quos operuiſtis, gaudent: quos expoliâſtis, plangunt. Quos hoſpitio recepi-

ſtis, retinetis: & obliti eſtis, quantos de ſuis habitaculis expuliſtis. Ego miſericordiam fieri iuſsi, fraudes & rapinas exerceri non mandaui. Vnus repletur panibus, quem de rapinis ſatiâſti, & benedicet Dominus non te, ſed eum quem necâſti. Ille miſer necatus ingemuit, & exaudiuit gemitum eius qui vidit quod feceris ei. De malo acquiris & gaudes, rapis & lætaris: pauper rogat, & contriſtaris, prandium paras, & tales ad tuum prandium vocas, qui tibi vicem rependant. Ornas cōuiuium nè quid deſit, & cum amicis tuis epularis, & ante ianuam tuam rogantem pauperem non audis. Tu diuerſis bonis repleris, & egenti non miſereris. Multis epulis diſtentus, & multo vino madidus, pauperem rogantem contemnis, oblitus es dictum prophetæ, dicentis: Qui, inquit, auerterit aurem ſuam ab egeno, & ipſe inuocabit Dominum, & non exaudiet eum. Inclina aurem tuam, audi egentis vocem & fame pereuntis, vt & tuam vocem Deus exaudiat tribulantis. Da de quo dederit tibi Deus. Ipſe te diuitem fecit, ideò illi redde quod ſuum eſt. Ipſe ſe dicit accipere quod pauperibus datur: ſibi collatum conclamat, quod in corde pauperis fuerit ſeminatum, ſicut in Euangelio dicit, Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, qui recipiant vos in æterna tabernacula. Eccè habes Chriſtiane æternū tabernaculum, ſi dederis pauperibus victū. Si quid das, illuc tranſmittis: tibi in futuro reponis, non vndè carnaliter ſatureris, ſed vndè ſpiritaliter glorieris: non vndè ventrem repleas, ſed vndè flammas extinguas, quia ſcriptum eſt: Eleemoſyna à morte liberat, & non patitur hominem ire in tenebras. Miſericordia eſt, fratres, quæ iram Dei auertit, & peccata dimittit, ignes futuros extinguit, ſicut Salomon dicit: Sicut aqua extinguit ignem, ſic eleemoſyna reſiſtit peccatis. Da ergò egenti, confer non habenti, ſuccurre fame pereunti. Crudele eſt, vt de quo habes, non des ei quem ſcis non habere. Graue eſt, vt de tua abundantia non ſuſtentes egentis inopiam. Vndè ſemper flagellamur in frugibus, quia benè egentibus non facimus. Reuerà ſi conſideres homo vndè damna, vndè pericula, vndè calumniæ, niſi de ſterilitate noſtra. Tu non das indigenti quod potes, quod te nō grauat: venit vna calumnia, & perdes quod non habes. Ventre pleno ambulas, & vacuum pauperis ventrem non conſideras. Benè eſt tibi de bonis Dei, nihil indiges, honeſtis veſtibus veteris, & nudum & trementem frigore non veſtis.

[Margin: In eos qui liberaliter expendunt ſua in cōuiuia & res ſupfluas. Lucæ 14. — Prouer. 21. — Adhortatur ad eleemoſynas faciēdas. — Luc. 16. — Tob. 4. — Miſericordiæ vis. — Eccl 3. — Cur in frugibus flagellamur.]

8 GREGORIVS Nazianzenus in oratione de pauperum amore: Si ex Pauli atque ipſius etiā Chriſti ſententia & authoritate

ch

charitatem, vt legis & prophetarum caput, præceptorũ omnium primum maximumq́ cēſendum eſt: huius potiſsimam partem in eo ſitam eſſe cōperio, vt pauperes amore & beneuolentia complectamur, atq́ eorum, qui nobis cognationis iure ſunt coniuncti, calamitate moueamur atq́ doleamus. Neque enim vlla omninò res eſt, quæ Dei beneuolentiã perindè cōciliet, àc miſericordia: (quandoquidem nec quicquam eſt quod Deo congruentiùs offerri poſſit, vtpotè quem miſericordia & veritas antecedant, eiq́ miſericordia ante iudicium offerenda ſit:) nec vlli alij rei potiùs, quàm humanitati & commiſerationi commiſeratio & humanitas ab eo rependi ſolet, qui ſumma æquitate quenq́ remuneratur, atq́ in lance & menſura miſericordiam conſtituit. Et poſt multa: Cura, vt proximo tuo idcircò pręſtantior ſis, quia benignior: fac calamitoſo ſis Deus, Dei miſericordiam imitando. Nihil enim tam diuinum homo habet, quàm de alijs benè mereri: tametſi ille maiora, hic minora beneficia conferat, vterq́ nimirùm ꝓ ſuis viribus. Egenti paruum aliquid dato: neq́ enim paruum eſt ei, qui oĩbus rebus caret, immò ne ipſi quidē Deo, ſi viribus tuis parcit. Summi muneris loco alacritatē dona: ſi nihil habes, collachryma. Magnũ eſt infortunato remediũ, miſeratio ex animo collata: ac ſyncerè cōdoleſcere, calamitatē magnoperè leuat. Nē ſit tibi iumēto vilior homo, ô homo, quòd in foueã lapſum, aut oberrãs erigere, ac reducere tibi lex pręſcribit. In quo quidē profundiúsne aliquid & magìs arcanũ occultet, (cuiuſmodi pleraq́ veteris legis obſcuritas ſenſuumq́ varietas habet) nō eſt meũ ſcire, verùm ſpiritus ſancti oĩa perſcutãtis & cognoſcentis: quantũ aũt ipſe ratione atq́ intelligentia aſſequi poſſum, hoc ideò ſanxit, vt nos ab humanitate, quã in rebus paruis adhibemus, ad maiorē pleniorem q́ benignitatē exerceat. Et q̃buſdã interiectis: Cæterùm multo magìs mandato diuino atq́ exemplo moueri debemus. Quodnã porrò hoc mandatũ eſt? Ac videte quæſo, quàm conſtans ſit minimeq́ fucatũ. Neq́ eñ hominibus Spiritu ſancto afflatis fuit ſatìs, ſemèl atque iterùm de pauperibus ſermonem habuiſſe: nec quidam duntaxàt de his rebus verba fecerunt, reliqui minimè: aut alij copioſiùs, alij parciùs, velut de re non ità magna, nec admodùm neceſſaria: verùm & omnes in vniuerſum, & ſedulò quiſque, vel primùm, vel in primis ad eam rem nos inhortantur, nunc admonentes, nunc comminantes, nunc exprobrantes, nonnunquàm etiam eos, qui hanc virtutem aſſequuntur, laudibus efferentes: nimirùm vt aſsidua commonitione nos

Charitas in qua re potiſſimùm cernatur.

Miſericordiæ laus.

Pſal 84.88. Iacob 2.

Benè mereri de alijs, diuinum eſt.

Pro ſuis quiſque viribus eleemoſynam præſtet qualemcunque.

Deut. 22. Exod. 23.

De eleemoſyna cur tã crebra vbique mentio in ſacris literis.

Pſal. 11. ad præcepti huius expletionem inflamment. Propter miſeriam inopum & gemitum pauperum nūc exurgam, dicit Dominus. Quis exurgentem Dominum non extimeſcat? Et alio loco: Exurge Domine Deus meus, exaltetur manus tua, nè obliuiſcaris pauperum. Elationem huiuſmodi deprecemur, nec nobis in mētem veniat, videre velle manum illam aduersùs contumaces & rebelles homines ſeſe efferentem: quodq́ eo grauius eſt, in duros, atque præfractos immiſſam. Et rurſùs, Non eſt oblitus clamoris pauperum. Et, Non in finem obliuioni erit pauper. Et, Oculi eius ad pauperem reſpiciūt, (quod quidem palpebris melius eſt, & efficacius) palpebræ autem eius explorant filios hominum, id eſt, minor, vt ità dicam, ac ſecundaria inſpectio. Verùm dixerit fortaſsè aliqs, Hæc de pauperibus & egenis illis dicuntur, qui per iniuriam læſi fuerint. Sit ità ſanè. nam de hoc litem nullam mouebo. At hoc quoquè tamen ad colenda humanitatis officia te extimulet. Nam quorum iniuria affectorum tanta ratio habetur, quid afferri poteſt, quin iiſdem beneficio affectis magìs oblectetur Deus? Nam cùm is, qui pauperem aſpernatur, ipſius creatorem ad iram concitet: non dubium eſt, quin Creatorem honore afficiat, qui creaturam ipſius cōplectitur.

Pſal 9.

Ibidem.

Prouer. 22. Rurſùs cùm audis, Pauper & diues inuicē ſibi occurrerunt: vtrunque aūt creauit Dominus: ne illum quidem pauperem, hunc aūt diuitem ab eo creatum intelligas, ex eoq́ inſectandi pauperis anſam arripias. Neque enim conſtat, an à Deo huiuſmodi diuiſio profecta ſit: verum Dei figmentum, inquit ille, vterq́ æquè eſt, tametſi quod ad res externas attinet, diſpari conditione ſint. Hoc te ad cōdolentiam & charitatem pudore pertrahat: vt cùm cogitatio illa tibi animos extulerit, hæc eoſdem dimittat, teq́ moderatiorem efficiat.

Prouer. 19. Quid prætereà? Qui miſeretur pauperis, inquit, DEO fœneratur. Quis huiuſmodi debitorem recuſet, æs alienum in tempore non ſine fœnore redditurum? Et rurſùs: Miſericordia & fide peccata purgantur. Ergò miſeratione purgemur, animiq́ labes & inquinamenta egregia illa herba detergamus, ac dealbemus, alij vt lana, alij vt nix, pro miſericordiæ videlicet proportione. Atq́, vt formidabilius aliquid dicam, ſi nulla eſt in te comminutio, nec liuor, nec plaga tumens, nec vlla animæ lepra, aut ſignificationis tactus, aut candor, quæ lex priſca leuiter curabat, ac medicam Chriſti manū requirunt: at eñ certè, q ſalutis noſtræ cauſa vulneribus & languore affectus eſt, venerare. Veneraberis autē, ſi te Chriſti membro benignum atque humanum præbeas. Quòd ſi te fortaſsè animarum no-

Prouer. 15. Remediū peccatorum eleemoſyna.

noſtrarum prædo ac tyrannus vel à Hieruſalem in Hiericho deſcẽdentem,vel alibi vſpiàm inermem & imparatum nactus,vſqueadeò ſauciauit, vt meritò his verbis vti queas, Putruerunt, & corruptæ ſunt cicatrices à facie inſipientię meæ.ſiquidem ità es affectus, vt ne medicinam quidem poſtules, nec morbi curandi rationẽ intelligas:heu plagam ſanè grauiſsimam, calamitatémque altiſsimè graſſantem:Sin autem ſalus tua nondùm prorsùs deplorata eſt,nec immedicabili morbo laboras,ad medicum accede,obſecra,vulneribus per vulnera medere:idem eodem acquire,vel potiùs minoribus remedijs grauiores morbos depelle. Dicet animæ tuæ, Salus tua ego ſum.Et,Fides tua te ſaluum fecit. Et, Ecce ſanus factus es: atque humaniſsimis quibuſq; verbis te alloquetur: modò te afflictis hominibus benignum & clementem eſſe videat. Beati, inquit, miſericordes,quoniam ipſi miſericordiam conſequentur: Non in poſtremis beatitudinum partibus eſt miſericordia. Et, Beatus qui intelligit ſuper egenum & pauperem. Ac rursùs,Benignus vir, qui miſeretur & commodat.Et alio loco: Tota die iuſtus miſeretur, & commodat.Benedictionem arripiamus,intelligẽtes vocemur, benigni ſimus,nè vox quidem miſericordiæ officia interrumpat. Nè dixeris,Rediens redi,& craſtino die dabo tibi:nè quid inter propoſitum tuum & beneficentiam intercedat. Vna enim eſt beneficentia, quæ moram non patitur.Frange eſurienti panem tuum,& egenos ac tecto carentes induc in domũ tuam, idq; læto atq; alacri animo. Qui enim miſeretur,inquit ille,cum hilaritate miſereatur: ac beneficij gratia promptitudine & celeritate congeminatur. nam quod mœſto animo defertur,aut neceſsitate extorquetur, ingratũ eſt,parumq; glorioſum.Lætandum eſt autem,non lugendum,cùm beneficium damus. Si vinculum & electionem ſuſtuleris,inquit ille,hoc eſt,tenacitatem & explorationem animiq; dubitationem,ac querulam orationem, quid futurum eſt? quàm magnum & admirandum,quantaq; huius rei merces?Erumpet matutinum lumẽ tuum,& ſanitas tua citò coorietur.Quis ergò eſt,qui lucem & ſanitatem non expetat?Quin me mouet quoq; Chriſti crumena, qua nos ad pauperes alendos exhortatur, Pauliq; etiam & Petri conuentio, qui ità inter ſe Euangelij promulgationem partiti ſunt, vt pauperes interìm communiter complexi ſint: ac deniq; vitæ perfectio Adoleſcenti illi in eo definita & conſtituta, vt facultates ſuas pauperibus erogaret. An tu beneficentię officium tibi liberum eſſe, ac non neceſſariò præſtandum exiſtimas, ac non legis,ſed conſilij ra-

Luc.10. Pſal.37. Pſalm 34. Luc. 7. Ioann 5. Matt. 5. Pſalm. 40. Pſalm. 111. Pſal.36. Pro.3. Quò eleemoſyna danda. Eſa. 58. Rom.12. 2.Cor.9. Eſa.58. Alia ad eleemoſynã erogandam incitamenta. Ioan 12. Gal.2. Matt.19.

tionem habere? Hoc quoquè ipſe magnoperè vellem & exiſtimarem: ſed me ſiniſtra illa manus exterret, hœdi, & probra, eaq; in ſceleratos homines ab eo, à quo in ea parte collocati ſunt, conijciuntur, non quia manus alienis bonis attulerunt, nec quia fana diripuerunt, aut adulterium admiſerunt, aut aliud quiddam ex ijs, quæ interdicta ſunt, perpetrârunt, hoc ordine condẽnati: ſed quia Christum per pauperes minimè curârũt. Quocircà ſi quid mihi auſcultandum putabitis, ſerui Chriſti, & fratres, & cohæredes, Chriſtum, quandiù licet, inuiſamus, Chriſtum curemus, Chriſtum alamus, Chriſtum induamus, Chriſtum colligamus, Chriſtum honoremus non menſa ſolùm, vt quidam, nec vnguentis, vt Maria, nec ſepulcro dũtaxàt, vt Ioſeph Arimathæus, nec rebus ad ſepulturam accõmodatis, vt ille dimidia tantùm ex parte Chriſtum amans Nicodemus, nec deniquè auro, thure & myrrha, vt Magi ante eos omnes, quos diximus: ſed quoniã omnium Dominus miſericordiam mauult quàm ſacrificium, ac pinguium agnorum myriades commiſeratio ſuperat: hanc per pauperes humiq; hodierno die prouolutos ipſi conferamus, vt cùm hinc exceſſerimus, in æterna tabernacula nos accipiant.

Adhortatio ad liberalitatis ſtudiũ in egentes.

Luc. 7. & 14.

Ioan. 12 & 19.
Matth. 2.

Oſeæ 6.

9 CHRYSOSTOMVS homilia trigeſimaſecunda ad populum Antiochenum: Vndè verò Deus ità mundum dilexit? Ex nulla quidem alia re, ſed ex charitate ſola. Reuereamur eius itaque charitatem, miſerationis exceſſum erubeſcamus. Ipſe nanq; nec vnigenito pepercit propter nos, nos autem & pecunijs parcimus contra noſipſos. Ipſe & legitimum pro nobis filium tradidit: nos verò nec argentum propter eum contemnimus, ſed neque propter nos. Et qd dico pecunias? Nónne ſi innumeras haberemus animas, omnes oportuerat pro eo ponere? Seruis quidẽ & mulis, & equis, torques aureos circumponentes, Dominum verò nudum circumeuntem, & fores ex foribus mutantem, & ſemper in exitibus morantem, & manus porrigentem deſpicientes, frequenter aũt & toruo reſpicientes oculo, licèt & hoc ipſum propter nos patiatur. Libẽter enim eſurit, vt tu paſcaris: & nudus circumit, vt incorruptiõis indumenti tibi præbeat occaſionem: ſed nec ità veſtrorum aliquid erogatis. Sed veſtimentorũ hæc quidem iacent tineis eſca: hæc aũt arcæ ſarcina, ſuperfluaq; poſsidentibus cura. Qui verò iſta, cæteraq; dedit omnia, nudus errat. Sed in arcam ipſa non reponitis, ſed ipſi vos circumamicientes ornamini. Et quid vobis ex his amplius? vt forenſium turba vos ſpectet? Et quid hoc? Non enim his amictum admira-

Dei miſericordia imitanda.

In immiſericordes homines.

In immoderatũ veſtitũ.

mirabuntur, ſed eum qui indigentibus largitur. Itaque ſi vis in admiratione haberi, alios potiùs induens, infinitos aſſequeris applauſus. Tunc & ipſe Deus te cum hominibus laudabit: nunc autẽ laudabit quidem nemo, at omnes inuidebunt, corpus quidem cernẽtes ornatum, animam verò neglectam habentem. Hic & meritorijs mulieribus eſt ornatus, at & precioſiores apud eas frequenter, & pulchriores ſunt veſtes. Animæ verò ornatus penès eos eſt ſolos, q̃ cum virtute viuunt. Hæc continuè dico, neque dicere deſinam, non tam pauperum, quàm animarum curam gerens veſtrarum.

10 ET homilia trigeſimatertia ad populum Antiochenum: eademq́ habentur ad verbum homilia quinquageſimatertia in Matthæum: Eià chariſsimi prius dicta reſumamus, & hodiè oſtendamus qualiter eſt ars omnium artium quæſtuoſiſsima eleemoſyna. Si enim artis eſt proprium, ad aliquam vtilitatem peruenire, eleemoſyna verò nihil eſt vtilius: clarum eſt profectò, quòd & ars, & omnium eſt artium optima. Non enim nobis conficit calceamenta, neque veſtimenta contexit, nec has luteas domos ædificat: verũ & æternam miniſtrat vitam, ex mortis manibus eripit, & in vtraq́ vita claros exhibet, & manſiones ædificat in cælis, & æterna parat illa tabernacula. Hæc lampades noſtras non ſinit extingui, nec ſordidis indutos veſtibus in nuptijs videri: ſed lauat, & niue mundiores reddit. Si nanque fuerint peccata veſtra vt coccinum, quaſi nix dealbabuntur. Non ſinit nos eò decidere, vbi diues ille: nec audire verba tremenda, ſed in Abrahæ ſinus deducit. Et artium quidem ſecularium vnaquæque vnum habet, quod accepit, meritum. Verbi gratia, Agricultura paſcit, textoria veſtit, immò verò nec hoc vlla poteſt à ſemetipſa vobis conferre. Et ſi libet, agriculturam examinemus primam. Nam niſi cuſoriam habuerit, à qua ligonem & vomerem, falcem, ſecurim & alia plura mutuetur: & carpentariam, vt aratrum pangat, & iugum paret & plauſtrum, vt ſpicas excutiat: & coriariam, vt & lorum faciat: & ædificatoriam, vt & arantibus tauris ſtabulum ædificet, & ſerentibus agricolis domum: & ſucciſoriam, vt ligna ſecentur: & piſtoriam: poſt hæc omnia nuſquàm apparebit. Similiter & textoria, cùm aliquid faciat, multas ſecum artes conuocat, vt propoſita ſecum expediant: quòd ſi non acceſſerint, & manum porrexerint, hæc quoquè ſimiliter vt illa remanebit inops. Et artium quęq́ alterius indiget artis. Cùm autem oporteat miſereri, nihil aliud nobis opùs eſt, ſed ſola voluntas eſt neceſſaria. Quòd ſi di-

Ars omnium artium quæſtuoſiſſima eleemoſyna.

Vtilitas eleemoſynarum.

Eſa. 1.
Luc. 16.

Facilitas in conferendis eleemoſynis.

ſi dicas, quid pecunijs opus eſt, & habitationibus, & veſtimentis, & calceamẽtis: illa lege Chriſti verba, quæ de vidua dixit: & ab angustia deſiſte, licèt valdè ſis pauper, & mendicantibus pauperior, ſi duo minuta contuleris, totum explêſti. Et ſi des panem, eum habens ſolum, ad perfectionem artis veniſti. Hanc itaq; ſuſcipiamus artem & ſcientiam, & obeamus. Melius enim eſt hanc ſcire, quàm eſſe regem, & diademate coronari. Non enim eſt hæc ſola eius pręcellentia, quòd aliarum non indiget, verùm & diuerſarum rerum eſt expeditoria, & multarum quidem & omnigenarum. Domos enim ædificat in cælis ſemper manſuras, & qui ſe cõſecuti fuerint, docet quemadmodùm immortalem fugiant mortem: & tibi theſauros donat, qui nunq̃ abſumuntur, ſed omne damnum effugiũt, tam à latronibus, quàm à vermibus & tempore. Si quis circa frumentorum conſeruationem hoc ſolùm te docuiſſet: quid non reddidiſſes, vt inabſumptum multos annos poſſes cõſeruare frumẽtum? Eccè autem hæc non in frumento tantùm, verùm & in omnibus docet, & quo modo parta, & anima & corpus indiminuta conſeruentur, oſtendit. Et quid opùs eſt omnia particulatìm dicere artis huius merita? Hæc nanq; te docet, quo modo poſsis Deo ſimilis fieri, quod eſt omnium ſumma bonorum. Vides quo modo non vnum huius eſt opus, ſed multa? non alterius indigens artis domos ædificat, texit veſtes, inabſumptos parat theſauros, facit vt mors ſuperetur, diabolum cohibet, Deo reddit ſimiles. Quid igitur hac arte fuerit vtilius? Nam aliæ quidem cum dictis, & cum præſenti ſoluuntur vita, & morbo laborantibus artificibus nuſquàm apparent, & earum opera durare non poſſunt, & laboris indigent & tẽporis multi, & aliorum mille: hæc autem cùm mundus præteriẽrit, maximè tunc appáret, cùm fuerimus mortui, maximè tunc coruſcat, & opera monſtrat à ſe geſta, nec laboris indiget: nec alterius huiuſmodi cuiuſpiam operationis: verùm & ægrotante te fructum affert, & annis confecto, & ad futuram tecum vitam emigrat, nec vnquàm te deſerit. Hæc & ſophiſtis & oratoribus te potentiorem efficit. Nam illi quidem in ſuis præcellentes artibus, multos habẽt æmulos: hac autem pollentes, infinitos habent pro ſe orantes. Et illi quidem hominum aſsiſtunt tribunalibus, iniuriam patientibus exhibentes patrocinium, at & frequenter iniuriam facientibus: hæc autem Chriſti adſtat tribunali, non tantùm patrocinans, verùm & ipſi perſuadens iudici, vt reo patrocinium præſtet, & pro eo ſentẽtiam ferat: & licèt milliès peccauerit, coronat, & victorẽ promulgat:

Luc. 21.

Melius eſt hanc artem ſcire, quàm regem eſſe.

Quàm mira operetur eleemoſyna.

Docet hæc ars Deo ſimilem fieri.

Poſt mortem maximè appáret eleemoſynæ vis apud tribunal iudicis.

gat:ait enim: Date eleemoſynam, & omnia erunt munda. Et quid de futuris loquor?In præſenti vita ſi homines interrogemus, quid málint, ſophiſtas ſe eſſe magnos & oratores, an eleemoſynarios & humanos? Audies eos ſecundum eligẽtes:& meritò. Sublata nanq; dicendi facultate, vita nihil lædetur. Nam & ante hanc multum ſtetit temporis. Sed ſi miſericordiam auferes, omnia tranſibũt & pierint. Et ſicut mare non poteſt nauigari, portibus & ſtationibus obrutis: ità nec hæc vita conſtare, ſi miſericordiam & veniam tollas ac humanitatem. Quamobrem non tantùm eam rationi Deus mandauit, verùm & multas ipſius partes inſperſit naturæ tyrannidi. Sic & filiorum patres miſerentur, ità matres, ità parentum geniti. Nec verò tantùm in hominibus, verùm in omnibus brutis: ità fratrum fratres, & conſanguinei, & neceſſarij, ſic hominis homo. Habemus enim aliquid ad miſericordiam inclinatum & à natura. Et proptereà pro patientibus iniuriam indignamur, & iugulatos cernentes flectimur, & lugentes aliquos videntes lachrymas impẽdimus. Quoniam enim id vult Deus præſtari, naturam ad hoc multũ cõferre mandauit, oſtendẽs quòd hoc eſt ſibi valdè gratum. Hæc itaq; cogitantes, & noſipſos, & filios, & neceſſarios, in eleemoſynæ diſciplinam ducamus. Et hoc ſuper omnia diſcat homo, quoniam & hoc eſt homo. Magnum enim homo; & precioſum vir miſericors. Itaq; niſi hoc habeat, eſſe deſijt homo. Hoc ſapientes præſtat. Et qd admiraris, ſi hoc eſt Deus, & hoc homo? Ait enim, Eſtote miſericordes, ſicut pater veſter. Diſcamus itaq; miſericordes eſſe omniũ cauſa, maximè quoniam & nos multę indigemus miſericordię, & neq; viuere putemus per id temporis, quo non miſereamur. Eleemoſynam autem dico ab auaritia puram: nam ſi ſuis contentus, & alijs non impertiens, non eſt miſericors: aliena rapiens, quo modo miſericors? Non eſt miſericors profectò, licèt infinita largiatur. Nam ſi proprijs frui ſimpliciter, eſt inhumanitatis: multo magis, alios expilare.

Luc. 11. *Sine miſericordia vita conſtare nequit.* *Innata eſt nobis & inſita miſericordia.* *Qui miſericors non eſt, homo eſſe deſijt.* *Luc. 6.*

IN eadem homilia trigeſimatertia ad populum Antiochenum. Hìc quidem quæcunque dederis, recipere nõ licet: illic verò cum multo rursùm honore recipies, & maiora lucraberis, & ſpiritualiora lucra. Hæc quæ hìc erogas, illic ſunt repetitio, mutuum, & fœnus, & debitum. Nam chirographa tibi Deus fecit. Ait enim, Qui miſeretur inopis, fœnerat Deo. Arrhabonem tibi dedit & vades, & hæc cùm Deus ſit. Quem arrhabonem? Præſentis vitæ ſenſibilia, ſpiritualia futurorum primordia. Quid itaque differs & tor-

Eleemoſynarum fructus & vtilitas. *Pro. 19.*

pes, cùm iam tanta receperis, & tot expectes? Quæ nanque accepiſti, ſunt iſta: Corpus tibi formauit, animam ipſe intulit honorauit te ratione ſolum ex animalibus terrenis: omnium tibi viſibiliũ vſum contulit, ſui præſtitit ſcientiam, pro te tradidit filium: baptiſma tot plenum bonis donauit, ſacram tibi dedit menſam, regnum promiſit & arcana bona. Cùm igitur tot acceperis, tot itidèm accepturus, (iterùm enim idem referam) circa pereuntes pecunias puſillanimiter agis. Et quam habebis veniam?

Beneficia Dei in hominem.

11 ITEM homilia trigeſimaquarta ad populum Antiochenum, & homilia ſeptuageſimaquarta in Matthęum: Tuarum es ô homo pecuniarum diſpenſator, nõ minùs q̃ qui Eccleſiæ bona diſpenſat. Sicut igitur ille poteſtatem non habet, ea quæ propter pauperes à vobis erogantur, temerè & vt caſu venit diſpergendi, quoniam in pauperum data ſunt alimentum: ità neque tu tua. Etſi nanque paternam accepiſti hæreditatem, & ità poſsides quæcunque tibi ſunt, ità quoque tamen Dei ſunt omnia. Poſteà verò tu quod erogâſti quidẽ, tali vis diſpenſari diligentia: Deum verò ſua non cenſes maiori nos repetiturum vehemẽtia, ſed ea ſimpliciter paſſurum pereuntia? Nõ ità eſt, nequaquàm. Hæc enim propterea tibi conceſsit, vt dares illis eſcam in tempore opportuno, egenis, eſurientibus: ſicut tu conſeruo diſpenſanda dediſti, itidèm & Deus te vult hæc incongrua erogare. Propterea quoquè cùm auferre poſſet, ea dimiſit, vt exhibẽdæ virtutis occaſionẽ habeas, vt alterũ alterius indigẽtem cõſtituens, mutuam charitatẽ redderet feruentiorẽ. Nõ enim ad hoc accepiſti, vt in delicias abſumeres, ſed vt in eleemoſynã erogares. Nũquid em̃ tua poſsides? Res pauperũ tibi ſunt creditæ, ſiue ex laboribus iuſtis, ſiue ex hæreditate paterna poſsideas. Nũqd enim nõ potuit tibi Deus hęc auferre? Verũ hoc nõ facit, in poteſtate tua ponẽs liberã in pauperes liberalitatem. Tu verò, q̃ſo, conſidera, q̃ modo per omnes parabolas non ſuis congruè pecunijs vtẽtes punit. Nec enim virgines aliena rapuerant, ſed propria non dederunt. Neque qui talentum in terram defodit, iniuſtum vſum ſibi vendicauit, ſed quia non geminauit: nec eſurientem deſpicientes, quòd aliena rapuerint, puniuntur, ſed quoniam ſua non diſperſerunt, ſicut & hic ſeruus. Audiamus itaque quotquot ventri indulgemus, quotquot in opiparas cœnas expendimus diuitias, nihil nobis pertinentes, ſed indigentibus debitas: non enim quoniam ex benignitate multa de tuis erogare iuſſus es, hæc ideò putes eſſe tua. Tibi mutuauit, vt laudabilis fieri poſſes: nè tua igitur eſſe putes, ei ſua præbens: nec enim ſi cui

Diſpenſatores pecuniarum ſumus conſtituti à Deo.

Cur non auferat Deus à diuitibus opes quas poſsidẽt.

Matt 25.

ſi cui tu mutuâſſes, vt abiens aliquas poſſet quæſtuum occaſiones inuenire, illius pecunias eſſe diceres. Igitur & tibi Deus tradidit, vt cælum lucrari poſſes: ergò benignitatis exceſſum nè facias ingratitudinis materiam. Cogita quantis dignum votis poſſe poſt baptiſma viam inuenire peccata lauãtem: niſi dixiſſet, Da eleemoſynam: quot dixiſſent, Vtinàm poſſet fieri vt pecuniæ darentur, & futuris malis abſolueremur? Sed, quoniam hoc poſsibile factũ eſt, rursùm redditi ſunt ſupini. Et poſt pauca: Ieiunare quidem, & humi cubare, & exercere virginitatem, & temperãter agere, ſolis hæc obeuntibus vtilitatem afferunt: quę verò proximis à nobis exhibẽtur, vt eleemoſyna, doctrina & charitas: hæc & nobiſipſis, & proximis, ad quos à nobis transeunt, proſunt. Has quæramus virtutes, q̃ præter ſalutem noſtram proximis quoq; plurimùm prodeſſe poſſint: tale quid eſt eleemoſyna: tale oratio, quin potius & hæc ab altera fit potens, & eleuatur: ait enim, Orationes tuæ & eleemoſynæ tuæ aſcenderunt in memoriam coram Deo: nec verò ſolùm oratio, verùm & ieiunium hinc neruos habet. Et ſi abſque eleemoſyna ieiunes, nec bonum opus ieiunium cenſetur, ſed crapulante & ebrio peior eſt huiuſmodi, & tanto peior, quanto delicijs crudelitas grauior. Et quid dico ieiunium? Et ſi nanq; continens degas, ſiue virginitatem ſerues, charitatem non habens, extra ſponſi thalamum remanes. Et quid par virginitati, quæ nec in nouo teſtamento propter excellentiam ſub legis venit neceſsitatem? Et tamen expellitur, ſi eleemoſynam non habeat. Si verò virgines excluduntur, eò quòd hanc congrua non habuerint cum largitate, quis abſque ea veniam aſſequi poterit? Nemo, ſed hanc non habentem omninò perire neceſſarium eſt. Si enim in ſecularibus ſibi viuit nemo, verùm & artifex, & miles, & agricola, & mercator, ad communem & proximorum vtilitatem omnes operantur: multo magis in ſpiritualibus oportet hoc facere: hoc enim eſt maximè viuere. Qui nanque ſibi viuit ſoli, & omnes negligit, ſuperfluus eſt, & nec homo, nec generis noſtri.

Facultates & opes nõ ſunt noſtræ, ſed pauperum, quòd ad vſũ ſcilicet attinet

Via abluendi peccata poſt baptiſmum.

Opera miſericordiæ duplicem adferunt fructũ.

Ab eleemoſyna roborãtur oratio & ieiunium.

Act. 10.

Quàm ſint neceſſaria opera miſericordiæ.

Qui ſibi ſoli viuit, ſuperfluus eſt, & nec homo, nec generis noſtri.

IN eadem homilia trigeſimaquarta ad populum Antiochenũ, & homilia quinquageſimaqnta in Geneſim de eleemoſyna loquẽs: Nè ſimpliciter, quęſo, animarum noſtrarum pertranſeamus emolumentum, noſtrorum medicinam vulnerum. Hoc enim medicamen, hoc maximè tantum nobis præſtabit remedium, & tantum animarum noſtrarum vulnera delebit, vt neque veſtigium, neque

Eleemoſyna talis medicina vulnerũ, vt nec cicatricem relinquat.

cicatrix relinquatur: quod in corporalibus fieri non poteſt vulneribus. Sed licèt infinita quis medicorum imponat remedia, cicatricem in corpore remanere neceſſarium eſt: & meritò: corpus enim eſt quod curatur. Hic verò quoniam eſt anima, cùm propriam præ ſe tulerit gratitudinem, validam ſuſcipit in melius mutationem: & ſic omnia tolluntur vlcera, ſicut vento puluis excitatus vehementi. Et his omnibus exemplis plenæ ſunt nobis ſcripturæ. Videamus autem & huius vim mandati, & quantam potentiæ ſuperabundantiam habeat liberalis eleemoſyna, vt lucrum ex ea nobis conflatum agnoſcentes, eam promptè transfigamus. Nam fortè tanta eſt ipſius facultas, vt non tantùm peccata detergat, verùm & ipſam effuget mortem. At inquies: Quis eleemoſynam exhibens, morte ſuperior factus eſt? omnes enim videmus ſub mortis imperio poſitos. Nè tumultueris amice, ſed ipſis ex rebus diſce, quo modo eleemoſynæ virtus & huius ſuperauit imperium. Tabitha quædam mulier fuit, quæ Dorcas dicitur interpretata &c. Vidiſti medicaminis virtutem? Hoc omnes nobis comparemus: nec enim precioſum eſt, licèt tantam habeat potentiam, ſed valdè vili venale, nec multa opùs habet impenſa. Nam eleemoſynæ magnitudo non in pecuniarum multitudine iudicatur, ſed in dantium promptitudine. Et proptereà qui calicem aquę frigidę dederit, factus eſt acceptabilis: & quæ duo minuta erogauit, vt diſcamus quòd vbiquè mentem Dominus inquirit. Licet & habentem pauca, magnam exhibere largitatem, cùm efficax fuerit promptitudo: & multa poſsidentem, pauca habentibus inferiorem videri propter mentis puſillanimitatem. Et poſt pauca: Et quid dico, quòd ea multiplicans illa manus præbet? Non enim ea ſolùm, verùm & cum his regnum donat cælorum, & p̄dicat, & coronat, & infinita largitur bona, ſi q̄d ex rebus ab eo datis paruum erogare velimus. Nūquid enim graue quippiā & oneroſum à nobis inquirit? Neceſsitatem excedentia vult nos facere neceſſaria, & q̄ nequicquā & inutiliter repoſita ſunt, hæc vult benè diſtribui, vt hinc occaſione ſumpta nos coronet: feſtinat enim & properat, & omnia facit, vt nos his q̄ pollicitus eſt, dignos conſtituat. Nè nos itaq; tot bonis priuemus. Nam ſi circa terram laborantes, horrea exhaurientes, terræ ſemina mandant, & congregata diſpergunt, & hoc faciunt cum voluptate, ſe ampliorum ſpe conſolantes. & hæc cùm ſciant quòd frequenter & aëris inæqualitas, & ſteri-

Mortem p̄fligat.

Actor. 9.

Eleemoſynæ vis nō ex magnitudine vel multitudine, ſed ex promptitudine iudicatur

Matt. 10. Luc. 21.

Retributio eleemoſynæ.

Ex ſuperfluis vult Deus eleemoſynā præberi.

ſterilitas terræ,& alij multi incurſus, vel locuſtarum exercitus,vel rubiginis impetus ab expectatione decidere facit, bonis tamen ſe paſcentes expectationibus, in horreis congregata terræ committunt: multo magìs nos inaniter repoſita in cibos pauperum diſpergere congruum eſt, vbì nunquàm accidit aberrare, nec infortúnium, quod in terra fit,vereri: ait enim, Diſperſit, dedit pauperibus,iuſtitia eius manet in ſeculũ ſeculi.Breui tempore diſtributionem fecit, & perenni æuo permanet eius iuſtitia. Quid hoc vnq̃ poſsit eſſe beatius?Propterea cohortor,per eleemoſynam attrahamus iuſtitiam,vt & de nobis hoc dicatur: Diſperſit,dedit pauperibus.Poſtquàm enim dixit,Diſperſit,nè putares quod diſperſa perijſſent, propterea ſtatìm intulit, Iuſtitia eius manet in ſeculum ſeculi. Ex illis, inquit, diſperſis inconſumpta manet iuſtitia, cum omnibus pariter ſeculis extenſa. Et cum eleemoſyna reliquarum quoquè virtutum multam geramus curam, & carnis vitia corrigamus. Perennis iuſtitia cõparatur ex eleemoſyna. Pſal. 111.

12 E T homilia trigeſimaquinta ad populum Antiochenum, & in ſermone de miſericordia.Amabile ſanctorum omne genus,chariſsimi, proptereaq; Paulus dicebat: Induite vos ergò ſicut electi Dei,ſancti & dilecti,viſcera miſericordię,benignitatem,humilitatem.Vides verbi virtutem,& quomodò nos ſemper vult eſſe miſericordes? Nõ enim dixit,Miſeremini,ſimpliciter:ſed,induite vos, vt ſicut veſtimentum ſemper nobiſcum eſt, ſic & eleemoſyna. Nec ſimpliciter dixit,miſericordiam: ſed, viſcera miſericordiæ, vt naturalem imitemur amorem. At nos contraria facimus, & ſi quis vnum quidem petens obolum accedat, contumelijs & conuicijs inſectamur, ac impoſtorem vocamus. Non horres homo & erubeſcis, impoſtorem propter panem vocans? Si verò talis & impoſturá facit, propterea cui miſericordia tribuatur dignus eſt, quòd ità fame premitur, vt talem ſubeat perſonam. Quin hoc & noſtræ crudelitatis eſt redargutio. Nam quoniam facilè dare non ſuſtinemus,innumeras coguntur artes excogitare,vt inhumanitatem noſtram fallere poſsint,& emollire ſæuitiam. Coloſ. 3. In exagitatores pauperũ.

13 I D E M homilia trigeſimaſexta ad populum Antiochenum: Magnum eſt & pulchrum & precioſum, eleemoſyna: Donum eſt magnum, immò verò magnum bonum: ſi pecunias contemnere diſcamus,alia quoquè diſcemus.Hinc enim intuere quot bona pariantur. Dans eleemoſynam, ſicut oportet dare, diſcit aſpernari diuitias;qui pecunias didicit aſpernari,malorum radicem excidit; Quàm ſit vtile eleemoſynam dare.

itaque non minùs accipit quàm præſtat beneficium, non eò ſolùm, quòd debitũ & retributio ſit eleemoſynæ repoſita, verùm & quòd anima ſapiens & alta fiat & diues. Qui dat eleemoſynã, diſcit non admirari pecunias, neque aurum. Hoc autem inſtructa mente maximum in cælum aſcendendi principiũ accepit, & innumeras contentiõis & litis & inuidiæ ac triſtitię ſuſtulit occaſiones. Nôſtis eñ, nôſtis & vos, quòd omnia propter pecunias, & infinita propter pecunias bella: qui aũt has contemnere didicit, ſemetipſum in tranquillitate conſtituit, non ampliùs iacturam formidat, hoc enim docuit eleemoſyna, non ampliùs res proximi concupiſcit. Quo modo nanque qui ſua diſpergit, & largitur? Non vltrà locupleti inuidet: quo modo nanque, cùm velit pauper fieri, ſuæ purgat oculũ animæ? Et hæc quidem in hoc ſeculo: quæ verò ſunt in illo, nec dicere licet quanta conſequentur bona.

Matth. 25.

Non extrinſecùs cum fatuis manebit virginibus, ſed cum prudentibus ingredietur cum ſponſo, ardentes habens lampadas, & in virginitate tabefactis, qui nec illos quidem guſtauit labores, erit melior.

Eleemoſyna nota eſt cæli ianitoribus.

Tanta vis eſt eleemoſynæ: cum multa fiducia ſuos introducit alumnos: eſt enim cæli nota ianitoribus, ſponſalis thalami fores obſeruantibus, quin & venerabilis, & quos ſui cultores agnouerit, cũ multa introducet libertate, & contradicet nemo, ſed omnes cedent. Nam ſi Deum in terram deduxit, & hominem fieri perſuaſit, multo magìs in cælum hominem poterit reducere: magna enim eſt ipſius potentia. Si igitur ex miſericordia & clementia Deus homo factus eſt, & vt ſeruus fieret, perſuaſum: multo magìs ſeruos in ipſius inducet domum. Hanc amemus, hanc diligamus, nõ vno die vel altero, ſed in omni tempore, vt nos agnoſcat. Si ipſa nos agnouerit, & Dominus agnoſcet: ſi non agnouerit ipſa, ignorabit & Dominus, & dicet: Neſcio

Matth 25

Miſericordiã præſtare maius eſt, quàm excitare mortuos.

vos: ait enim, Magna res, homo: & precioſa, vir miſericors. Hæc maior eſt gratia, quàm mortuos reſuſcitare: Multo nanque maius eſt, quàm in nomine Ieſu mortuos ſuſcitare, eſurientem paſcere Chriſtum. Nam hîc quidẽ tu de Chriſto benè mereris, illic autem ipſe de te. At merces eſt in benè gerendo, non in benè patiendo.

In eleemoſyna habemus Deum debitorem.

Hîc enim, in ſignis, inquam, ipſe Deo debes, in eleemoſyna verò Deum habes debitorem. Eſt autem eleemoſyna, cùm promptè præſtatur cum largitate: cùm non dare, ſed accipere te putaueris: cùm tanquàm beneficium accipiens, & quæſtum faciens, non autem iacturam.

Sine eleemoſyna ſterilis oratio &c.

Et paulò pòſt: Abſque eleemoſyna ſterilis oratio, omnia immunda abſque hac, omnia inutilia, maior virtutis pars eſt amputa-

ta,

ta. Qui nõn diligit fratrem ſuum, inquit, Deum non nouit: tu verò quo modo diligis, neque parua hæc & vilia volens ei communicare? Si ꝓptereà rapis vt miſerearis, nihil hac peius eleemoſyna. Cùm enim ex rapina naſcatur, hoc eleemoſyna non eſt: ſæuitia quædam eſt & crudelitas, hoc eſt, in Deum contumelia. Si ſuorum deteriora Cain offerens ſic offendit, aliena offerens quo modo non offendit? Oblatio non aliud eſt quàm ſacrificium, non immunditia. Et poſt nõnulla: Conſuetudinis vis & in bonis, & in malis magna: ipſa nos trahente, laboris iam non indigebimus. Multi ſunt in ſe ſignandi conſuetudine confirmati, nec iam commonente opùs habent: quin & mente frequenter aliò vagante, tanquàm à quodam animato præceptore manus ſponte trahitur ad ſignum faciendum. In conſuetudine quidam ſe conſtituerunt, nè iurent, & hoc neque volentes, nec inuiti patientur. Igitur & in hac eleemoſynæ nosipſos conſuetudine conſtituamus. Quot opùs erat nobis laboribus, vt hoc inueniretur remedium? Dic enim mihi, nisì foret eleemoſynæ ſubſidium, cùm multis criminibus admiſsis nos vltionis reos ſtatuiſſemus, nónne multùm doleremus? nónne diceremus, vtinàm per pecunias à peccatis ablui liceret, & omnia daremus? Vtinàm pecunijs Dei liceret iram expellere, neque rebus vllis parceremus. Nam ſi hoc in ægritudine facimus, & in morte dicimus: Si mors redimi poſſet, ille omnia ſua dediſſet, multo magìs hoc. Et vide quãta ſit Dei miſericordia: temporalẽ redimere mortẽ tibi nõ cõceſsit, ſed conceſsit æternã mortem. Nè breuem, inquit, emas vitã hanc, ſed vitã illã æternã: Illã tibi vendo, non hanc: non illudo tibi.

1.Ioan 4.

Eleemoſyna ex rapina, nõ eſt eleemoſyna.

Gene. 4.

Conſuetudo cruce ſe ſignandi.

Conſuetudo tribuẽdi eleemoſynam paranda eſt.

Mors æterna redimitur eleemoſynis.

14 ITEM homilia trigeſimaſeptima ad populum Antiochenum: Furor eſt & manifeſta dementia, veſtibus quidem arcas parare, ad DEI verò factum imaginem & ſimilitudinem, nudum & trementem præ gelu, vixq́ ſtantem rectum, negligere. At inquies: Simulat tremorem & infirmitatem. Non times nè fulmen ab hoc verbo cælitùs accenſum in te feratur? Diſrumpor enim ab hac indignatione, parcite. Tu quidem ventre tumẽs & pinguis, & ad profundam potum producens veſperam, & mollibus caleſcens ſtragulis, non te dignum dare pœnas cenſes, cùm tam iniquè Dei muneribus vtaris: (nec enim vt inebriemur, eſt vinum: nec vt crapulemur, eſca fuit facta: nec vt ventrem diſrumpamus, cibi) pauperem verò miſerum nihilo meliùs mortuo habentem, exquiſitas exigis rationes? Nec CHRISTI times tribunal illud horrendum & terribile? Nam & ſi ſimulat, ex neceſsitate ſimulat & egeſtate, propter

In eos qui cũ veſtibus abũdant, pauperes nudos relinquunt.

In eos qui dicũt pauperes ſimulare tremorem &c.

ſæui-

ſæuitiam & inhumanitatem tuam, quę talibus perſonis ſupplicantibus ad miſericordiam non flectitur. Quis enim tam miſer & ęrumnoſus, vt nulla premente neceſsitate, pro ſolo pane velit ità deturpari & plangere, talemq́ poenam ſuſtinere? Igitur illius ſimulatio fertur inhumanitatis tuæ præco. Et poſt pauca: Si parùm argenti dederitis, tanquàm totum exolueritis, ità vos geritis: neſcientes quòd non dare, ſed cum copia dare, præſertim hoc eſt eleemoſyna. Proptereaq́ Propheta non dantes ſimpliciter prædicat & beatificat, ſed copioſè præbentes. Nec enim ſimpliciter dixit, dedit: ſed quo modo? Diſperſit, dedit pauperibus. Quid enim vtilitatis, cùm tantum abundans dederis, quantum ſi quis ex mari cyathum hauſerit, & neque generoſum viduæ mulieris animum imitatus ſis? Quomodò verò dices: Miſerere meî Deus ſecundùm magnā miſericordiam tuam, & ſecundùm multitudinem miſerationum tuarum dele iniquitatem meam: cùm ſecundùm eius miſericordiam ipſe nō miſerearis, fortè verò neque ſecundùm paruam? Sed ſolent dicere, habent communia bona Eccleſiæ. Et quid hoc ad te? Nec enim ſi ego dedero, ſaluaberis ipſe: neque ſi Eccleſia præbuerit, tu peccata tua deleueris. Nam ſi proptereà nō erogas, quòd egenis Eccleſia dare debeat: quoniam orant ſacerdotes, tu nunquàm orabis? Et quoniā alij ieiunant, tu iugiter ebrius eris? Neſcis quòd non tam propter pauperes eleemoſynam Deus, quàm propter ipſos impendentes inſtituit?

Largè, abundanter & copioſè dandū. — *Pſalm. 111. 1* — *Lucæ 21.* — *Pſalm. 50.* — *Excuſatio diuitum.* — *Eleemoſynā deus inſtituit nó tam ꝓpter pauperes quā ꝓpter diuites & impendentes eam.*

15 HIERONYMVS epiſtola centeſima quinquageſima ad Hedibiam quæſtione prima: Vis eſſe perfecta, & in primo ſtare faſtigio dignitatis? fac, quod fecerunt Apoſtoli: vende omnia, quæ habes, & da pauperibus, & ſequere ſaluatorem, & nudam ſolamq́ crucem nuda ſequaris & ſola: Non vis eſſe perfecta, ſed ſecundum vis tenere gradum virtutis: dimitte omnia, quæcunque habes, da filijs, da propinquis. Nemo te repræhendit, ſi inferiora ſecteris: dummodò illam ſcias tibi iure prælatam, quæ elegerit prima. Dices: Hoc Apoſtolorum eſt, & virorum: mulierem autem nobilem non poſſe omnia vendere, quæ multis adiumentis huius vitæ indigeat. Audi igitur Apoſtolum commonentem: Non vt alijs refrigerium, vobis autem tribulatio: ſed ex æqualitate, veſtra abundantia illorum ſuſtentet inopiam: vt & illorum abundantia, veſtræ inopiæ ſit ſupplementum. Vndè inquit Dominus: Qui habet duas tunicas, det alteram non habenti. Quid ſi Scythiæ frigora ſint, & Alpinæ niues, quæ non duabus & tribus tunicis, ſed vix pecudum pelli-

Ad perfectionē via ſuprema, oīa dare pauperibus. — *2. via, dare amicis oīa.* — *3. eleemoſynas dare de ſuis facultatibus ex eo quod ſupeſt.* — *2. Cor. 8.* — *Lucæ 3.*

pellibus repelluntur? Quidquid ergò corpori noſtro ſufficere poteſt, & humanæ ſuccurrere imbecillitati, quos nudos natura profudit, hoc vna appellanda eſt tunica: & quicquid in præſentibus alimentis neceſſarium eſt, hoc vnius dici victus appellatur. Vndè præceptum eſt: Non cogitetis de craſtino, hoc eſt, de futuro tempore. Et Apoſtolus: Habentes, inquit, victum & veſtitum, his contenti ſimus. Si plus habes, quàm tibi ad victum veſtitumq́ neceſſarium eſt: illud eroga, & in illo debitricem eſſe te noueris.

Matth. 6.
1 Tim 6.
Vide B. Thomã 2 2 quæſt. 32 artic. 5 & 6.

16 AVGVSTINVS in Enchiridio ad Laurentium, capite ſeptuageſimoquinto: Sanè qui ſceleratiſsimè viuunt, nec curant talem vitam moresq́ corrigere, & inter ipſa facinora & flagitia ſua eleemoſynas frequentare non ceſſant: fruſtrà ſibi ideò blandiuntur, quoniã Dominus ait, Date eleemoſynam, & eccè omnia munda ſunt vobis. Hoc enim quàm latè pateat, non intelligunt. Sed vt intelligant, attendant quibus dixerit. Nempe in Euangelio ſic ſcriptum eſt: Cùm loqueretur, rogauit illum quidam Phariſæus, vt pranderet apud ſe: & ingreſſus recubuit. Phariſæus autem cœpit intrà ſe reputans dicere, quarè non baptizatus eſſet ante prandium. Et ait Dominus ad illum: Nunc vos Phariſæi quod deforìs eſt calicis & catini, mundatis: quod autem intùs eſt veſtrum, plenum eſt rapina & iniquitate. Stulti, nónne qui fecit quod forìs eſt, etiam id quod intùs eſt, fecit? Videte vt etiam id quod intùs eſt, mundum fiat. Veruntamen quod ſupereſt, date eleemoſynam, & eccè omnia mũda ſunt vobis. Itáne hoc intellecturi ſumus, vt Phariſæis non habentibus fidem Chriſti, etiam ſi non in eum crediderint, nec renati fuerint ex aqua & Spiritu ſancto, mũda ſint omnia, tantùm ſi eleemoſynas dederint, ſicut iſti eas dandas putant: cùm ſint immundi omnes, quos non mundat fides Chriſti, de qua ſcriptum eſt, Mundans fide corda eorum: & dicat Apoſtolus, Immundis autem & infidelibus nihil eſt mundum, ſed polluta ſunt eorum & mens & conſcientia? Quomodò ergò Phariſæis omnia munda eſſent, ſi eleemoſynas darent, & fideles non eſſent? Aut quomodò fideles eſſent, ſi in Chriſtum credere atque in eius renaſci gratia noluiſſent? Et tamen verũ eſt quod audierant, Date eleemoſynam, & eccè omnia munda ſunt vobis.

An ſine fide & baptiſmo vel pœnitẽtia mundet hominem eleemoſyna.
Luc. 11.
Ioan. 3.
Act. 15.
Tit. 1.
Luc. 11.

17 ET capite ſeptuageſimoſexto: Qui autem vult eleemoſynam ordinatè dare, à ſeipſo debet incipere, & eam ſibi primùm dare. Eſt enim eleemoſyna opus miſericordiæ, veriſsimeq́ dictum eſt, Miſerere animæ tuæ placens Deo. Propter hoc renaſcimur, vt Deo pla-

Nobisipſis animæq́; noſtræ primùm dãda eſt eleemoſyna.
Eccl 30.

ceamus,cui meritò diſplicet quod naſcendo contraximus.Hæc eſt prima eleemoſyna quam nobis dedimus.ET capite ſeptuageſimo-ſeptimo: Non ergò ſe fallant,qui per eleemoſynas quaslibet largiſſimas fructuum ſuorum vel cuiuſq; pecuniæ,impunitatem ſe emere exiſtimant,in facinorum ſuorum immanitate ac flagitiorum nequitia permanendo. Non ſolùm enim hæc faciunt,ſed ità diligũt, vt in eis ſemper optẽt tãtùm,ſi poſsint, impunè verſari. Qui autem
pſalm.10. diligit iniquitatem,odit animam ſuam:& qui odit animam ſuam, non eſt miſericors,ſed crudelis.Diligendo eam qnippe ſecundùm ſeculum,odit eam ſecundùm Deum.Si ergò vellet ei dare eleemoſynam, per quam munda illi eſſent omnia, odiſſet eam ſecundùm ſeculum,& diligeret eam ſecundùm Deum.

18 IDEM Auguſtinus ſermone trigeſimo de verbis Dñi: Quomodò eis dicit,Date eleemoſynam,& eccè oĩa mũda ſunt vobis?Si
Lucæ 11. audirent illũ Phariſæi, & darent eleemoſynas, iam ſecundùm verbum eius munda illis eſſent oĩa, qd opùs eſſet vt crederẽt in eum?
Eleemoſyna non mundat non credentes aut impœnitentes. Si aũt mundari non poſſent,niſì credentes in eum qui fide mundat cor,quid eſt,Date eleemoſynã,& eccè oĩa munda ſunt vobis?Quid eſt,facite eleemoſynam?Facite miſericordiã.Quid eſt,facite miſericordiã?Si intelligis,à te incipe. Quomodò enim es miſericors alteri,ſi crudelis ſis tibi? Date eleemoſynam,& oĩa mũda ſunt vobis.
Animæ propriæ primùm dãda eſt eleemoſyna. Facite verã eleemoſynam.Quid eſt eleemoſyna?Miſericordia. Audi ſcripturã,Miſerere animæ tuæ placens Deo.Fac eleemoſynã,Miſerere animæ tuæ placens Deo.Mendicat à te anima tua:redi ad cõ-
Eccl.30. ſcientiam tuã.Quicunq; malè viuis,quicunq; infideliter viuis,redi ad conſcientiã,& ibì inuenis mendicantẽ animã tuã, inuenis egentem,inuenis pauperẽ,inuenis ærumnoſam, inuenis fortè nec egentem,ſed egeſtate obmuteſcentẽ. Nam ſi mendicat,eſurit iuſtitiam. Quandò inueneris animã tuã talẽ, intùs in corde tuo ſunt illa. Fac priùs eleemoſynã,da illi panẽ.Quem panem?Si Phariſæus interro-
Iudicium & miſericordiã facere,ad eleemoſynã animæ pertinet. garet,diceret illi Dñs:Fac eleemoſynam cum anima tua.Hóc enim illi dixit,ſed ille non intellexit,quandò illis enarrauit eleemoſynas quas faciebant, & putabant latére Chriſtum.& ait illis, Noui quid facitis:decimatis mentham & anethum,cyminũ & rutam.Sed ego alias eleemoſynas loquor. Contemnitis iudiciũ & charitatem. In iudicio & charitate fac eleemoſynã cum anima tua. Quid eſt iudicium?Reſpice & inueni, diſplice tibi, pronuncia in te. Et quid eſt
Matth.22. charitas? Dilige Dominum in toto corde tuo,& tota anima tua,& tota mente tua: dilige proximũ tanquàm teipſum, & feciſti miſericor-

ricordiam priùs cum anima tua, in conſcientia tua. Hanc autem eleemoſynam ſi prætermittis, de quanto vis dona, quantum vis retrahe de fructibus tuis, non decimas, ſed dimidias: nouem partes da, & vnam tibi dimitte: nihil facis, quandò tecum non facis, & tecum pauper es.

19 ET ſermone vigeſimoquinto de verbis Domini: Diues & pauper duo ſibi ſunt cõtraria, ſed iterùm duo ſunt ſibi neceſſaria. Nullus indigeret, ſi inuicèm ſupportarent: & nemo laboraret, ſi ſe ambo iuuarent. Diues propter pauperem factus eſt, & pauper propter diuitem. Pauperis eſt orare, & diuitis erogare. Dei eſt pro paruis magna penſare. De miſericordia eius parua, magna naſcitur copia. Fœcundus eſt ager pauperũ, citò reddit donantibus fructum. Via cæli eſt pauper, per quam venitur ad patrem. Incipe ergò erogare, ſi non vis errare. Patrimonij tui, quo es ligatus, compedem in hac vita reſolue, vt liberè ad cælum poſsis accedere. Abijce abs te diuitiarum onera, abijce vincula voluntaria, abijce anxietates & tædia, quæ te pluribus in annis inquietant. Da petenti, vt poſsis ipſe accipere: tribue pauperi, ſi nõ vis flammis exuri. Da in terra Chriſto, vt tibi reddat in cælo. Obliuiſcere quod es, & attende quid futurus es. Præſens vita fragilis eſt, & in mortẽ procliuis. Nemo poteſt ſtare, ſed omnes cogimur tranſire. Nolentes imus, inuiti eximus, quia mali ſumus. Si autem ante nos aliquid mitteremus, non ad inane hoſpitium veniremus. Quod enim pauperi damus, ante nos præmittimus: quod autem rapimus, hîc totum dimittimus.

Diues & pauper ſunt ſibi mutuò neceſſaria.

Paup eſt via cæli.

20 SERMONE trigeſimoquinto de verbis Domini: Recens euangelica lectio admonuit facere amicos de mammona iniquitatis, vt eos qui faciunt, recipiant & ipſi in æterna tabernacula. Qui ſunt qui habebunt tabernacula æterna, niſi ſancti Dei? Et qui ſunt qui ab ipſis accipiendi ſunt in tabernacula æterna, niſi qui eorum indigentiæ ſeruiunt, & quod eis opus eſt, hilariter ſubminiſtrant? Quandò vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis. Minimi ergò qui ſunt Chriſti? Hi illi ſunt, qui omnia ſua dimiſerunt, & ſecuti ſunt eum, & quicquid habuerunt, pauperibus diſtribuerunt, vt Deo ſine ſeculi cõpede expediti ſeruirẽt, & ab oneribus mũdi liberatos, velut pennatos ſursùm humeros tollerẽt. Quod Hebręi dicũt mãmona, Latinè diuitiæ vocantur. Vt ergò Latinè totũ dicamus, hoc ait Dñs noſter Ieſus Chriſtus, Facite vobis amicos de diuitijs iniquitatis. Hoc quidã malè intelligẽdo rapiunt res alienas, & aliqd indè

Luc. 16.

Qui nos recipiant in æterna tabernacula

Matth. 25.

Minimi qui dicantur.

Luc. 16.

Mammona iniquitatis.

pauperibus largiuntur, & putant ſe facere quod præceptum eſt. Dicunt enim, rapere res alienas, mammona eſt iniquitatis: erogare indè aliquid, maximè egentibus ſanctis, hoc ità eſt facere amicos de mammona iniquitatis. Intellectus iſte corrigendus eſt, immò de tabulis cordis veſtri omninò delendus eſt. Nolo ſic intelligatis.

De iuſtis laboribus eleemoſyna facienda.

De iuſtis laboribus facite eleemoſynas: ex eo quod rectè habetis, date. Non enim corrupturi eſtis iudicem Chriſtum, vt non vos audiat cum pauperibus quibus tollitis. Noli velle eleemoſynas facere de fœnore & vſuris. Et poſt pauca: Ait Zachæus: Dimidium rerum mearum do pauperibus. Eccè quomodò currit, qui currit facere amicos de mammona iniquitatis. Et nè reus aliundè teneretur, ſi cui aliquid tuli, ait, quadruplum reddam. Inflixit ſibi condemnationem, nè incurreret damnationem. Ergò qui habetis de malo, facite indè bonum. Qui non habetis de malo, nolite acquirere de malo. Eſto bonus tu qui bonum facis de malo, & cùm cœperis boni aliquid facere de malo, noli remanere tu malus, Nummi tui conuertuntur in bonum, tu autem remanes malus? Eſt quidem & alius intellectus, nec ipſum tacebo. Mammona iniquitatis, diuitiæ ſunt ſeculi omnes, vndecunquè ſint. Vndecunquè congregentur, mammona iniquitatis eſt, id eſt, diuitiæ ſunt iniquitatis. Quid eſt, diuitiæ ſunt iniquitatis? Pecunia eſt, quam nomine diuitiarum appellat, iniquitatis. Si enim veras diuitias quæris, aliæ ſunt. Talibus Iob nudus abundabat, quandò in Deum cor plenum habebat, & laudes Deo, perditis omnibus rebus, tanquàm gemmas precioſiſsimas proferebat. Habes illas diuitias? non repræhendo. hæreditas venit, pater tuus diues fuit, & dimiſit tibi. Honeſtè acquiſiuiſti, de iuſtis laboribus plenam domum habes, non repræhendo. Tamen etiam ſic non illas dices diuitias: Nam ſi dicis illas diuitias, amabis illas. Et ſi amaueris illas, peribis cum illis. perde nè pereas, dona vt acquiras, ſemina vt metas. Has diuitias noli appellare, quia veræ non ſunt. Paupertate plenæ ſunt, & ſemper obnoxiæ caſibus. Quales diuitiæ ſunt, propter quas latronem times, propter quas times ſeruum tuum, nè te occiſo auferat & fugiat? Si veræ diuitiæ eſſent, ſecuritatem tibi darent. Ergò illæ ſunt veræ diuitiæ, quas, cùm habuerimus, perdere non poſſumus. Et nè fortè propter illas furem timeas, ibì erunt vbì nullus auferet. Audi Dominum tuum: Theſaurizate vobis theſauros in cælo, quò fur non accedat. Tunc erunt diuitiæ, quandò eas migraueris. Quandiù in terra ſunt, diuitiæ non ſunt: ſed diuitias vocat illas mundus, iniquitatis

Nō de vſuris & iniuſtè acqſitis eleemoſyna facienda, ſed reſtitutio.

Vide B. Thō. 2.2 quæſt. 32. artic. 7.

Lucæ 19.

Mammona iniquitatis.

Iob. 1 & 2.

Diuitiæ licèt iuſtè acquiſitæ, veræ diuitiæ non ſunt.

Quæ ſint veræ diuitiæ.

Matth. 6.

tatis vocat Deus. Ideò mammona iniquitatis, quia diuitias vocat iniquitatem.

21 AMBROSIVS ſermone trigeſimo, & Maximus Epiſcopus ſermone primo de eleemoſynis: Dicit ſcriptura diuina, Sicut aqua extinguit ignem, ità eleemoſyna extinguit peccatum. Magna planè & cunctis ambienda ſententia, quæ hominibus iam mortuis & peccatorum ſuorum incendio arefactis rediuiuum quoddam beneficium pollicetur, vt interueniente eleemoſyna, ſicut aqua intermortuis, ſuccus refrigerium areſcentibus infundatur, hoc eſt, vt miſeri homines qui in mortem peccatis aruerant, ad vitam eleemoſynis reuiuiſcãt: ſitq; illis miſericordia fons ſalutis, quibus auaritia fuerat mortis incendium, vt flammas quas ſibi peccando incenderant, largiendo reſtinguant, atque vtiliore commercio, qui pecuniam quondàm dederat vt adulterium perpetraret, nunc pecuniam eroget vt adulter eſſe iam deſinat, & emat ſibi quodammodò innocentiam, qui ſibi emerat aliquandò peccatum. Dicit enim Dominus ad diſcipulos ſuos: Date eleemoſynam, & eccè omnia munda ſunt vobis. Quanuìs ergò pollutus, quanuis multis criminibus circunſeptus, ſi eleemoſynas feceris, innocens eſſe cœpiſti. Abſtergit enim eleemoſyna quod auaritia polluebat, & maculam, quam res alienas diripiendo cõtraxeras, tuas erogando purificas. Vide ergò quę ſit miſericordię gratia, quę vna & ſola virtus, cunctorum eſt redemptio peccatorum.

Eccl 3. Peccatorum remedium eleemoſyna. Luc. 11.

22 ITEM ſermone trigeſimoprimo, & Maximus ſermone ſecundo de eleemoſynis: Mundiùs planè miſericordia, quàm puteus, detergit maculas: quia putei aqua tantùm corporis cutem abluit, miſericordiæ autem bonitas animæ interna purificat. Et ſub finem: Ità igitur eleemoſyna extinguit peccata, ſicut aqua baptiſmi gehennæ extinguit incendium. Ergò eleemoſyna quodam modo animarum aliud eſt lauacrum, vt ſi quis forté poſt baptiſmum humana fragilitate deliquerit, ſuperſit ei vt iterùm elemoſynis emundetur, ſicut ait Dominus: Date eleemoſynam, & eccè omnia munda ſunt vobis. Nisì quòd, ſalua fide dixerim, indulgentior eſt eleemoſyna, quàm lauacrum. Lauacrum enim ſemèl datur, & ſemèl veniam pollicetur. Eleemoſynam autem quotiès feceris, totiès veniam promereris. Hi ergò duo miſericordiarum fontes ſunt, qui & vitã tribuunt, & peccata cõdonant. Qui vtrunq; cuſtodiérit, regni cæleſtis honore ditabitur. Qui aũt maculato fonte viuo, ad miſericordiæ ſe fluenta contulerit, & ipſe miſericordiam conſequetur.

Miſericordiæ operibus anima purgatur. Eleemoſyna aliud quodã modo eſt lauacrum animarum. Luc. 11.

Eleemoſynis peccata condonantur,& redimuntur.

23 IDEM Ambroſius in libro de Helia & ieiunio, capite vigeſimo: Habemus etiam plura ſubſidia, quibus peccata noſtra redimamus. Pecuniam habes, redime peccatum tuum. Non venalis eſt Dominus, ſed tu ipſe venalis es. Peccatis tuis venundatus es, redime te operibus tuis, redime te pecunia tua. Vilis pecunia, ſed precioſa eſt miſericordia. Eleemoſyna, inquit, à peccato liberat. Et alibì dicit: Redemptio viri, diuitiæ eius. Et in Euangelio Dominus dicit: Facite vobis amicos de mammona iniquitatis. Et veneno frequenter antidoton temperatur, hoc eſt, venenum veneno excluditur. Veneno mors repellitur, vita ſeruatur. Fac & tu quaſi bonus diſpenſator de inſtrumento auaritiæ ſubſidium miſericordiæ, ſinceritatis gratiam de corruptionis illecebra.

Tob 12. Prouer. 13. Lucæ 16.

Eleemoſynarū vis & meritum.

24 LEO Magnus ſermone primo de collectis: Multis diuinarum ſcripturarum teſtimonijs edocemur, quantum eleemoſynarum meritum, & quanta ſit virtus. Certum eſt enim, vnumquenque noſtrûm animæ ſuæ benefacere, quotiès miſericordia ſua inopiæ ſuccurrit alienæ. Prompta ergò & facilis, dilectiſsimi, apud nos largitas eſſe debet, ſi credimus ſibi vnumquenque id præſtare, quod indigentibus tribuit. Theſaurum enim ſuum condit in cælo, qui Chriſtum paſcit in paupere. Benignitatem itaque in hoc & diſpenſationem diuinæ pietatis agnoſce. Idcircò enim te abundare voluit, vt per te alius non egeret, & per miniſterium operis tui, pauperē ab egeſtatis labore, teq; à peccatorum multitudine liberaret. O mira prouidentia & bonitas creatoris, vt vno facto duobus vellet eſſe ſuccurſum.

Eleemoſyna velut alter baptiſmus eſt.

SERMONE ſecundo: Scientes præter illud regenerationis lauacrum, in quo vniuerſorum ablutæ ſunt maculæ peccatorum, hoc remedium infirmitati humanæ diuinitùs eſſe donatum, vt ſi quid culparum in hac terrena habitatione contrahitur, eleemoſynis deleatur: Eleemoſynæ enim opa charitatis ſunt, & ſcimus quòd charitas operit multitudinem peccatorum.

1. Petr. 4.

Largitas fidelium non ex quantitate muneris æſtimatur.

SERMONE tertio: Et ſi non eſt omnium æqualis facultas, debet eſſe par pietas: quoniam fidelium largitas non de muneris penſatur pondere, ſed de beneuolentiæ quantitate. Habeant in hoc miſericordiæ commercio etiam pauperes lucrum, & ad ſuſtentationem egentium de quantacunque ſubſtantia aliquid, quod eos non contriſtet, excerpant. Sit diues munere copioſior,

dum

dum pauper animo non ſit inferior. Quanuìs enim maior ſperetur reditus de maiore ſemente, poteſt tamen de exigua ſatione multus fructus prouenire iuſtitiæ. Iuſtus enim eſt iudex & verax, qui neminem fraudat mercede meritorum. Mercede meritorū nemo fraudatur.

SERMONE quarto: Miſereantur pauperum, qui ſibi volunt parcere CHRISTVM. Faciles ſint in alimenta miſerorum, qui cupiunt ad ſocietatem peruenire fidelium. Non ſit vilis homini homo, nec in quoquam deſpiciatur illa natura, quam rerum conditor ſuam fecit. Cui enim laborantium licet negare, quod CHRISTVS ſibi profitetur impendi? Iuuatur conſeruus, & gratiam refert Dominus. Cibus egeni, regni cæleſtis eſt precium: & largitor temporalium, hæres efficitur æternorum. Vndè autem exigua iſta impendia, tanta æſtimari taxatione meruerunt, niſi quia pondera òperum charitatis lance penſantur, & quum amatur ab homine, quod DEVS diligit, meritò in eius aſcenditur regnum, in cuius tranſitur affectum? Beatus qui intelligit ſuper egenum & pauperem. Ad quem intelligendum, dilectiſsimi, ſolita benignitate vigilandum eſt, vt quem modeſtia tegit, & verecundia præpedit, inuenire poſsimus. Sunt enim qui palàm poſcere ea, quibus indigent, erubeſcunt, & mâlunt miſeria tacitæ egeſtatis affligi, quàm publica petitione confundi. Intelligendi ergò iſti ſunt, & ab occultata neceſsitate ſubleuandi, vt hoc ipſo ampliùs gaudeant, quum & paupertati eorum conſultum fuerit & pudori. Rectè enim in egeno & paupere, ipſius Ieſu Chriſti Domini noſtri perſona ſentitur, qui cùm eſſet diues, ſicut dicit Apoſtolus, inops factus eſt, vt nos ſua paupertate ditaret. Et nè deeſſe nobis ſua præſentia videretur, ità humilitatis & gloriæ ſuæ temperauit myſterium, vt quem regem & Dominum in maieſtate patris adoramus, eundem in ſuis pauperibus paſceremus, liberandi ab hoc in die mala à damnatione perpetua, & pro intellecti pauperis cura, regni cæleſtis conſortijs inſerendi.

Ad eleemoſynā hortatio. Operum pōdera, charitatis lance penſantur. Pſalm 40. Quid ſit intelligere ſuper egenū & pauperem. 2. Cor. 8.

SERMONE quinto de collectis: Non ſolùm ſpiritales opes & dona cæleſtia DEO donante capiuntur, ſed etiàm terrenæ & corporeæ facultates ex ipſius largitate proueniunt, vt meritò rationem eorum quæſiturus ſit, quæ non magìs poſsidenda tradidit, quàm diſpenſanda commiſit. Muneribus igitur DEI iuſtè & ſapienter vtendum eſt, nè materia boni operis

Facultates diuitibus nō tā poſſidendas, quàm diſpenſandas commiſit Deus.

Diuitiæ per ſe malæ non ſunt. ris fiat cauſa peccati. Nam diuitiæ quidem, quantùm ad ipſas ſpecies earum atque ſubſtantias pertinet, bonæ ſunt, & humanæ ſocietati plurimùm proſunt, cùm à beneuolis habentur & largis, nec illas aut luxurioſus prodigit, aut auarus abſtrudit, vt tam pereant malè conditæ, quàm inſipienter. Sed fortè ſunt aliqui diuitum, qui licèt nullis largitionibus pauperes Eccleſiæ ſoleant adiuuare, alia tamen mandata Dei cuſtodiunt, & inter diuerſa fidei & probitatis merita, venialiter ſibi æſtimant vnam deeſſe virtutem. Verùm hæc tanta eſt, vt ſine illa cæteræ, etſi ſint, prodeſſe non poſsint. Quanuìs enim quis fidelis ſit, & caſtus, & ſobrius, & alijs moribus ornatus inſignibus, miſericors tamen ſi non eſt, miſericordiam non meretur. Ait enim Dominus: Beati miſericordes, quoniam ipſorum miſerebitur Deus. Illo magno ſummóque iudicio tanti æſtimabitur vel largitatis benignitas, vel tenacitatis impietas, vt pro plenitudine omnium virtutum, & pro ſumma omnium commiſſorum, & per vnum bonum iſti introducantur in regnum, & per vnum malum illi mittantur in ignem æternum. Nemo igitur, dilectiſsimi, de vllis ſibi bonæ vitæ meritis blandiatur, ſi illi defuerint opera charitatis: nec de ſui corporis qualitate ſecurus ſit, qui nulla eleemoſynarum purificatione mundatur. Eleemoſynæ enim peccata delent, mortem perimunt, & pœnam perpetui ignis extinguunt. Sed qui ab earum fructu fuerit vacuus, erit ab indulgentia retribuentis alienus, dicente Salomone: Qui obturat aures nè audiat imbecillem, & ipſe vocabit Dominum, & non erit qui exaudiat eum. Vndè & Tobias filium ſuum præceptis pietatis inſtituens: Ex ſubſtantia, inquit, tua fac eleemoſynam, & noli auertere faciem tuam ab vllo paupere: ità fiet, vt nec à te auertatur facies Dei. Hæc virtus omnes facit vtiles eſſe virtutes, quæ ipſam quoquè fidem, ex qua iuſtus viuit, & quæ ſine operibus mortua nominatur, ſui admixtione viuificat. Quia ſicut in fide operum ratio eſt, ità in operibus fidei fortitudo. Dum ergò tẽpus habemus, ſicut ait Apoſtolus, operemur bonum ad omnes, maximè autem ad domeſticos fidei. Bonum autem facientes, non deficiamus: tempore enim ſuo metemus. Præſens itaque vita tempus eſt ſationis, & retributionis tempus eſt meſsis, quandò vnuſquiſque ſeminum fructus ſecundùm ſationis ſuæ percipiet quantitatem. De prouentu autem iſtius ſegetis nemo falletur, quia animorum ibì magis, quàm impendiorũ menſura taxabitur: & tantum reddent exigua de exiguis, quantum magna de magnis.

[Margin notes: Sine miſericordiæ virtute cæteræ prodeſſe non poſſunt. — Matth. 5. — Quanti æſtimabitur miſericordia in die iudicij. — Peccata delét & pœná perpetui ignis extinguunt eleemoſynæ. — Prouer. 21. — Tob. 4. — Iacob. 2. — Galat. 6. — Animorũ magis q̃ impendiorũ menſura taxabitur.]

25 CHRYSOSTOMVS homilia vigeſimaqnta in Acta Apoſtolorum: Nunc autem & nos & pauperes fame laboramus. nam illi quidem neceſſario alimento egent, nos verò rariſsimè miſericordiæ ſumus dediti. Hoc autē alimento nullū magis neceſſarium. Nihil pulchrius, nihil ſuauius anima quæ ſic paſcitur, omni ſuperior eſt morbo, omni fame, omni intemperie & ægritudine, nullus illā poterit rapere, ſed ſicut adamantinum corpus nec ferrum cædere valet, nec aliud quiddam, ità & animam ob eleemoſynam confirmatā nihil tollere poteſt. Quid enim, dic oro, hāc rapere vnquàm poſſet? Paupertas? minimè. habitat enim in regalibus promptuarijs. Num latro & fur? ſed illos parietes nullus perfodere valet: num vermis? ſed etiam hoc incommodo ſuperiorem habet theſaurum. Num inuidia & odium? ſed neq; ab illis capitur. num calumniæ & inſidiæ? neq; illæ. Indepdabilis enim theſaurus eſt, ſed fœdum fuerit, ſi hæc ſola demonſtràro quæ eleemoſynæ accidunt, & non contraria.

Anima miſericordi nihil pulchrius & fortius.

Non enim ab inuidētia ſolùm liberata eſt, ſed etiā multa benedictione fruitur etiam ab his, quibus non eſt benefactum. Nam quemadmodùm crudeles ac inhumani nō eos duntaxàt habēt aduerſarios, quos afflixerunt, ſed etiā eos qui nihil paſsi, illis condolent: nam & iſti accuſant & vituperant: Sic qui multa bona fecerūt, non ſolùm eos quibus benè fecerunt, ſed etiā eos quibus nullū beneficium impenderunt, inueniunt laudatores. Quid dicam liberos ab inuidia & inſidiatoribus, & latronibus, & parietum effractoribus? Non hoc ſolùm bonum habet, ſed adhuc cum eo quòd nō imminuuntur, creſcunt etiā opes, & multiplicantur.

Eleemoſynæ præſtantia.

Quid Nabuchodonozore turpius? quid deformius? quid iniquius? Impius homo erat, plurima ſigna & iudicia vidit, & noluit reſipiſcere, ſed ſeruos Dei in caminum iniecit, & poſteà adorauit. Quid igitur propheta? Rex, ait, conſilium meum placeat tibi: peccata tua eleemoſynis redime, & iniquitates tuas miſerationibus pauperum: forſan erit venia delictis tuis. Hoc ſic dixit, nō ambigens: valdè enim perſuaſum erat prophetæ. ſed volens illum ampliùs terrere, & cogere vt hoc faciat. Si enim affirmando hoc dixiſſet, negligentior factus eſſet ille. Ità & nos tunc maximè quoſdam vrgemus, quādò dicimus, obſecra illum: & non adijcimus omninò auditurū, ſed fortè auditurum. Metus enim à dubitatione profectus, magis impellit: & propter hoc, certum & manifeſtum iſtud nō fecit. Quid dicis? tantiſne impietatibus erit venia? Etiā nō eſt peccatum, quod nō poſsit purgare eleemoſyna, quòdve non poſsit extinguere. Omne peccatum

Dan. 4.

Cur dixit Daniel, Forſitan Deus ignoſcet delictis tuis.

Non eſt peccatum quod non poſſit purgare eleemoſyna.

infra illam ſtat. Remedium eſt ad omne vulnus vtile. Quid publi-
Luc. 18. & 19. cano deterius? omnis iniuſtitiæ fomes eſt auaritia, ſed hãc omnem
abluit Zachæus. Vide quomodò & Chriſtus hoc mõſtrat, dum cu-
Ioan. 12. rauit & marſupium habere, & portare ea quæ immittebantur. Pau
Galat. 2. lus autem dicit: Tantùm vt memores pauperum eſſemus. Et p oẽm
vbiq; ſcripturam ſuper hac re ſermo eſt. Precium animæ viri, inqt,
Pro. 13. Matt. 19. diuitiæ propriæ. Et Chriſtus: Si vis perfectus eſſe, vende tuas facul-
tates, & da pauperibꝰ, & veni, ſequere me: hæc meritò perfectio eſt.
26 AMBROSIVS ſermone decimoquinto: Si mulierculæ ſo-
lent aliquas ſuſcepturæ, maculas veſtium ſuarum aqua diluere, cur
non magìs nos accepturi natalem Domini, maculas animarum no-
Nullum tam graue delictũ quod non purgetur abſtinentia & eleemoſynis extinguatur. ſtrarum fletibus abluamus? Et illæ quidem ſi adeò infectæ & obſcu-
ræ ſordibus fuerint, vt maculas ſola aqua non purget, adducunt
mollitiem olei, ſaponis etiam acrimoniam: nos quoq; ſi tam graue
peccatum fuerit, vt minimè ſolis fletibus abluatur, addamus miſe-
ricordiæ oleum, acrimoniamq; ieiunij. Nullum enim tam graue
delictum eſt, quod non purgetur abſtinentia, eleemoſynis extin-
Eccl. 3. guatur. Ait enim ſanctus Propheta: Sicut aqua extinguit ignem, ità
eleemoſyna extinguit peccatum. Magna ergò eſt eleemoſyna, quæ
ardentium criminum globos beneuolẽtiæ ſuæ fonte refrigerat, &
quodam irriguo largitatis obruit incendia delictorum, vt quanuìs
offenſus Deus, quanuìs criminibus prouocatus, cogatur liberare
Cogitur quodammodò à nobis Deus operibus noſtris. eleemoſynis, quem diſpoſuerat punire peccatis. Cogitur enim à
nobis quodammodò, dum compellitur pro actibus noſtris muta-
re ſententiam, & in viſo eodemq; homine nũc ſeueritate iudicis ꝑ-
moueri, nũc patris pietate blãdiri. Pater eẽ nobis Deus eſt, cũ benè
agimus: iudex noſter eſt, cùm peccamus. Cõpellitur ergò operibus
noſtris Dñs, vt nobis ſuam miſericordiã largiatur: atq; ideò ipſe in
Matt. 11. euãgelio ſancto dicit, A diebꝰ Ioãnis Baptiſtę regnũ cælorũ cogitur.
27 CHRYSOSTOMVS homilia trigeſimaquarta in Gene-
ſin: Hîc erudiamur, vt magna in dandis eleemoſynis largitate vta-
Peccatorum remiſſio obtinetur eleemoſynis. mur, quò datis paruis, adipiſcamur magna. Quo modo enim pa-
ria ſunt, dic obſecro, dare parùm argenti, & obtinere peccatorum
remiſsionẽ? paſcere eſurientẽ, & in die illa horribili fiduciam aſſeq;,
& audire verba nulli regno conferenda: Eſuriui, & dediſti mihi ꝗd
Matt. 25. comederem? num qui tibi tantã rerum dedit vbertatem, potuit &
illius inopiam leuare & ſolari? Hac de cauſa reliquit illum inopia
vexari, vt & ipſe patientia multùm mercedis acquireret, & tu per
eleemoſynam tibi fiduciæ materiã illuc ꝑmitteres. Vidiſti miſeri-
cordiã Dñi, quo modo ꝓpter noſtrã ſalutẽ diſpẽſat oĩa? Itaq; dum

cogitas, quòd propter te & propter tuã vtilitatẽ, ille cũ inopia cõflictãs fame perit, nè abſq; miſericordia tranſeas, ſed eſto fidelis eorũ, q̃ tibi à Dño cõceſſa ſunt, bonorũ diſpẽſator, vt adiutus illius penuria, tibi supernã cõcilies gratiã. Et glorifica Dñm tuũ, quòd propter te & propter ſalutẽ tuã pmittat illũ in paupertate verſari, vt tibi via pateat, p quã peccata poſsis abluere: & diſpẽſatis benè ijs q̃ à Dño tibi ſunt cõceſſa, laudes illas mereare, q̃ oẽm ſermonẽ & rationẽ tranſcendũt. Audies enim: Eugè ſerue bone & fidelis, ſup pauca fuiſti fidelis, ſuper multa te conſtituã: ingredere in gaudiũ dñi tui. Talia animaduertẽtes, ità reſpiciamus pauperes, q̃ſi operarios, q occaſiões ſalutis dare nobis poſſunt, & eis largiter, hilariq; pmptitudine cõmunicemus, nunq̃ renuẽtes dare, ſed magna lenitate cũ eis colloquẽtes, & multã manſuetudinẽ declarãtes: Inclina, inqt, pauperi aurẽ tuã, & reſpõde ei pacificè in mititate, vt & anteq̃ des, verborũ clemẽtia deiectũ ei9 animũ erigas. Adeò etiam verbũ animã roborare, cõſolationemq; multã afferre ſolet. Igitur nõ tantũ attendẽtes eũ q accipit, in dandis eleemoſynis ſimus liberales: ſed ratiocinãtes potiùs, qs ille ſit q ea q̃ in pauperẽ collocata, vt ſibi facta, vindicat, & pro datis ſolutionem pollicetur. Atq; ità animo illũ intuentes, magna pmptitudine dare ſtudeamus, & largã, dum adhuc tempus eſt, ſementẽ faciamus, vt & vbertìm metamus. Nam q ſeminat parcè, inqt, parcè & metet. Manu igitur minimè parca, ſemina illa bona ſpargamus, vt ſuo tẽpore multũ metamus. Nũc enim ſeminãdi tẽpus eſt, q̃d nè p̃tereamus, obſecro: vt in die retributiõis pro ijs q̃ hîc ſeminauimus, fructus pcipiam9, & Dñi miſericordiã aſſequamur. Nullũ eñ oĩnò aliud bonũ ſic poterit reſtinguere peccatorũ noſtrorum incendiũ, vt eleemoſynę largitas: iſta & peccatorum noſtrorum abolitionem operatur, & magnam nobis fiduciam conciliat & præparat, vt ineffabilibus illis bonis frui tunc liceat.

Peccata abluendi via. — *Matt. 25.* — *Benignitas & clementia in pauperes.* — *Eccl 4.* — *2. Cor. 9.* — *Incendium peccatorum reſtinguit eleemoſynæ largitas.*

28. PROSPER in libro de pmiſsionibus & prędictionibus Dei parte ſecunda, capite 7. Scribis & phariſæis ſingulare ſacrificiũ oſtẽdit, dicẽs: Veruntñ dico vobis, date eleemoſynã, & eccè vobis mũda ſunt oĩa. O q̃ breue cõpendioſumq; ſacrificiũ, q̃d intrinſecùs atq; extrinſecùs totũq; hominẽ mũdat. Eleemoſyna à morte liberat, & ipſa purgat peccata. Eleemoſyna munus bonũ eſt oĩbus facientibus eã corã ſummo Deo. Hęc eſt q̃ ppetuos ignes extinguit: hęc eſt q̃ reſiſtit peccatis. Hęc eſt q̃ Chriſtũ paſcit eſurientẽ in paupe. Hęc veſtit nudũ: hęc viſitat infirmũ: hęc pegrinũ hoſpitio accipit: hęc, q̃ omnẽ anguſtiã carceris tollit: hęc omnẽ inopiã finit: hęc diuitibus cõfert

Eleemoſynæ vis. — *Luc 9.* — *Tob. 4.* — *Matt. 25.*

remedia:hæc vitam æternam comparat:hęc fœnerat Deũ:hæc continet regnum cælorum:hæc eſt quæ diſcernit agnos ab hœdis: hæc eſt quæ ad dexteram collocat iudicis,hæc angelis ſociat:hæc ex ſeruis filios Dei fieri præſtat.Cõcurrite omni ex genere peccatores:cõcurrite omnes ex vitijs erroribusq́ leproſi:concurrite omnes quolibet flagitio maculati atq́ immundi pœnitentes vouentesq́: concurrite ad tam magnum,compendioſum,vtileq́ ſacrificium, cum omni lætitia offerentes.Hilarem enim datorem diligit Deus.Prout quiſq́ quod offerat habuerit,hoc offerat munus. Quod ità noſter princeps ſacerdotum inſtituit, acceptumq́ præ omnibus eſſe mandauit,vt vſq́ ad duo minuta calicemq́ aquæ frigidæ menſuras huius perduxerit ſacrificij:pacem promittens,& ſi hæc deſunt, hominibus bonæ voluntatis.

Magnũ, vtile & compendioſum ſacrificium.

2.Cor.9.

Mar. 12. Matt.10. Luc.2.

29 GREGORIVS homilia quinta in Euãgelia:Exteriora noſtra Domino, quamlibèt parua, ſufficiunt:cor nanq́,& non ſubſtãtiam,penſat. Nec perpẽdit quantùm in eius ſacrificio, ſed ex quanto proferatur. Nam ſi exteriorem ſubſtantiam perpendamus, eccè ſancti negociatores noſtri perpetuam angelorum vitam,datis retibus & naui,mercati ſunt.Aeſtimationem quippe precij rectè nõ habet:ſed tamen regnum Dei tantum valet, quantum habes. Valuit nanq́ Zachæo dimidium ſubſtantię: quia dimidium aliud ad hoc quod iniuſtè abſtulit,reſtituendum in quadruplum reſeruauit. Valuit Petro & Andreæ dimiſsis retibus & naui.Valuit viduæ duobus minutis. Valuit alteri calice aquæ frigidæ. Regnum itaque Dei, vt diximus, tantum valet quantum habes. Penſate igitur fratres, q̃d vilius,cùm emitur:quid carius,cùm poſsidetur? Sed fortaſsè nec calix aquę frigidæ ſuppetit,qui indigenti præbeatur:etiã tunc ſecuritatẽ nobis promittit ſermo diuinus. Redemptore etenim nato, cæli ciues oſtenſi ſunt,qui clamarent:Gloria in excelſis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.Ante Dei nanq́ oculos nunq̃ eſt vacua manus à munere:ſi fuerit arca cordis repleta bona voluntate. Hinc etenim Pſalmiſta dicit: In me ſunt,Deus, vota tua: quæ reddam laudatiões tibi.Ac ſi apertè dicat: Etſi exteriùs munera offerenda non habeo,intrà memetipſum tamen inuenio quod in ara tuæ laudis impono:quia qui noſtra datione non paſcèris, oblatiõe cordis meliùs placaris.Nihil quippe offertur Deo ditius voluntate bona.

Voluntas bona & animus potiùs ſpectatur q̃ eleemoſynæ quãtitas.

Luc.19. Matt. 4. Luc.21. Matt 10.

Regnum Dei tãtum valet, quantum habes.

Luc 2.

Pſalm.55.

Nihil ditius bona voluntate offertur Deo.

30. AMBROSIVS in libro de viduis: Non profeſsione, ſed meritò videtur vnaquæque pręſtare, & hoſpitalitatis apud Deum grati-

gratiam nõ perire,qui potum aquæ frigidæ, ſicut in Euangelio ipſe memorauit, præmio æternitatis remuneret ampliſsimo, & farinæ breuis oleiq́; menſuram indeficienti affluentium copiarum vbertate compenſet. Et poſteà: Liberalitas non cumulo patrimonij, ſed largitatis definitur affectu. Deniquè Dñica voce illa vidua omnibus antefertur, de qua dictum eſt: Vidua hæc plus omnibus miſit. In qua moraliter Dominus inſtituit vniuerſos, nè quis à collatione miniſterij, paupertatis pudore reuocetur: nec ſibi diuites blandiantur, quòd plus videantur conferre, quàm pauperes. Vberior eſt enim nummus è paruo, quàm theſaurus è maximo: quia nõ quantum detur, ſed quantum reſideat, expenditur. Nemo plus tribuit, quàm qui ſibi nihil relinquit. Quid tu diues egeni comparatione te iactas, & cùm tota onereris auro, precioſam per humum trahens veſtẽ, quaſi inferior tuis & parua, diuitijs honorari deſideras, quia inopem collatione viciſti? Et flumina ſuperfluunt cùm redundant. Gratior tamen hauſtus è riuulo eſt. Spumant & muſta dum feruent, nec damnum putat agricola quod defluxerit. Gementibus areis dum cæditur meſsis, frumenta deſolliunt. Sed deficientibus meſsibus, non deficit de hydria farina, & plena olei teſta deſudat. Exinaniuit tamen dolia diuitum ſiccitas, cùm viduæ pauxillulum oleariũ redundaret. Non ergò quid faſtidio expuas, ſed quantum deuotione conferas, æſtimandum eſt. Deniq; nulla plus tribuit, quàm illa quæ de filiorum alimentis pauit Prophetam. Et ideò quia nulla plus contulit, nulla plus meruit.

Matth. 10.
Ex affectu & animo iudicatur liberalitas.
Luc. 21.
3 Reg 17.

31 LEO Magnus ſermone quarto de Quadrageſima: Non timeatur inter opera miſericordiæ terrenarum diminutio facultatum. Semper diues eſt Chriſtiana paupertas, quia plus eſt quod habet, quàm quod non habet. Nec pauet in iſto mundo indigentia laborare, cui donatum eſt, in omnium rerum Domino omnia poſsidere. Operantibus ergò quæ bona ſunt, non eſt omninò metuendum, nè eis deſit facultas operandi, quum & in duobus nummis euangelicæ illius viduæ ſit laudata deuotio, & pro calice aquę frigidę prę-mium habeat gratuita largitio. Ex affectibus enim piorum, benignitatis menſura taxatur, & nunquàm eum miſerendi efficacia deſerit, in quo miſericordia ipſa non deficit. Experta eſt hoc vidua de Sarepta.

Luc. 21.
Matth. 10.
Ex affectu benignitatis menſura taxatur.
3. Reg 17.

32 ET ſermone ſexto: Rationabilibus ſanctisq́; ieiunijs nulla vtilius, quàm eleemoſynarum, opera copulantur, quę vno miſericordiæ nomine multas laudabiles pietatis cõtinent actiones, vt omni-

um fidelium pares animi eſſe poſsint etiam inter impares faculta-
tes. Dilectio enim q̃ ſimul Deo hominiq́ꝫ debetur, nullis vnquàm
impeditur obſtaculis, vt non ei ſemper benè velle ſit liberum. Di-
Bona voluntas. Lucæ 2. centibus quippe angelis, Gloria in excelſis Deo, & in terra pax ho-
minibus bonæ voluntatis : non ſolùm virtute beneuolentiæ, ſed
etiam pacis bono beatus efficitur, quicunque alijs quacunque mi-
ſeria laborantibus, charitate compatitur. Latiſsima enim ſunt ope-
ra pietatis, quę ipſa ſuî varietate id veris cõferunt Chriſtianis, vt in
diſtributione eleemoſynarum non ſolùm diuites & abundantes,
ſed etiam mediocres & pauperes, ſuas habeant portiones : & qui
largitatis ſunt viribus inæquales, mentis tamen affectione ſint ſi-
Lucæ 21. miles. Nam cùm ſub oculis Domini multi in gazophylacio ex opu-
Marc. 12. lentia ſua multa conferrent, vidua quędam duos intulit nummos,
& tali Ieſu Chriſti teſtimonio meruit coronari, vt in tã paruo mu-
neris modo, omnium fuerit collationi condigna præferri: quia in-
ter magna eorũ dona, quibus multa reſidebant, illius quod fuit ex-
iguum, fuit totum. Si verò aliquis tantæ paupertatis coarctatur an-
guſtijs, vt nec ad duo æra inopi impartienda ſufficiat, habet in prę-
Matth. 10. ceptis Dñi, vndè impleat bonæ voluntatis officium. Siquidem qui
ſitienti pauperi calicem aquę frigidę miniſtrârit, mercedem eſt ſui
operis adepturus: tanta ſeruis ſuis Dño ad obtinẽdum regnum ſu-
um prępararante compendia, vt etiam præbitio aquę, cuius vſus gra-
tuitus atq; cõmunis eſt, præmio non careret. Quod nè vlla include-
ret difficultas, de aqua frigida forma eſt propoſita pietatis, nè pu-
taret ſe mercede cariturũ, cui de calefactiõe potiùs lignorũ impen-
Fides efficit precioſa quæ per ſe ſunt vilia. dium defuiſſet. De quo tamen calice fruſtrà non admonet Dñs, vt
in nomine ipſius præbeatur: quia hæc, quæ per ſe ſunt vilia, fides ef-
ficit precioſa : & quæ ab infidelibus miniſtrantur, & ſi fuerint ſum-
ptu magna, omni tamen iuſtificatione ſunt vacua.

33 ITEM ſermone 6. de ieiunio decimi menſis: Efficaciſsima eſt ad
exorandũ Deũ poſtulatio, cui pietatis opera ſuffragãtur. Quoniã q
ſuũ ab inope nõ auertit animũ, citò ad ſe Dñi cõuertit auditũ, dicẽ-
te Dño: Eſtote miſericordes, ſicut & pater veſter miſericors eſt. Di-
Lucæ 6. mittite, & dimittetur vobis. Quid hac iuſtitia benignius? Quid hac
retributiõe clemẽtius, vbì ſentẽtia iudicaturi, in poteſtate ponitur
iudicãdi? date, inqt, & dabitur vobis. Quã citò diffidẽtię ſolicitudo
& auaritię eſt amputata cũctatio, vt q̊d redditurã ſe ꝓmittit veritas,
ſecura expendat humanitas. Cõſtans eſto Chriſtiane largitor: da q̊d
accipias, ſere q̊d metas, ſparge q̊d colligas. Noli metuere diſpẽdiũ,

noli

noli de dubio ſuſpirare prouentu. Subſtantia tua cùm benè erogatur, augetur: & concupiſcere iuſtum miſericordiæ lucrum, æterni quæſtus eſt ſectari commercium. Munerator tuus vult te eſſe munificum, & qui dat vt habeas, mandat vt tribuas, dicens: Date, & dabitur vobis. Amplectenda eſt tibi promiſsionis iſtius gratulanda conditio. Quanuis enim non habeas, niſi quod acceperis, non potes tamen non habere, quod dederis. Qui ergò pecunias amat, & multiplicare opes ſuas immodicis optat augmẽtis, hoc potiùs ſanctum fœnus exerceat, & hac vſurarum arte diteſcat.

XII

Quibus exemplis Eleemoſynæ Virtus & fructus declaratur?

In ſacris quidem literis Abraham [a] & Lot propter hoſpitalitatem & Deo placuiſſe, & angelos [b] hoſpitio excepiſſe dicuntur. [c] Tobiæ & [d] Centurionis eleemoſynæ tantum valuerunt, vt in memoriam aſcenderint in conſpectu Dei, & non ſolùm teſtes, ſed etiam collaudatores habuerint ſanctos Angelos. Zachæus Chriſti verbis permotus, & ex principe Publicanorum ſpeculum miſericordiæ factus, dimidium bonorũ dat pauperibus, et mox Abrahæ filius à Chriſto ipſo [e] pronunciatur. Tabitha, [f] vt plena operibus bonis & eleemoſynis, quas viduis præſertim faciebat, à Luca celebratur. Sic pię matronę laudem habent in [g] Euangelio ſingularẽ, quæ cum Magdalena & Martha Chriſto Domino eiusq́ue pauperibus diſci-

a Geneſ 18 a 19. a
b Hebræ 13. a
c Tob. 12 c 1. d
d Act. 10. a Exẽpla Ioãnis Eleemoſynarij & aliorũ vide apud Leõtiũ in eius vita: Mart apud Sulpitium: Paulæ apud Hie. Paulini apud Turonẽſ. de gloria Cõfeſ c 107. & apud Gre. 3. dial. cap 1. Tiberij apud Turõ. l. 5. hiſt Frãc. ca. 19. Bened. apud Greg. 2. dial. c 28. & 29. Mart. apud eundẽ hõ. 39 in euãge. Gre. apud Ioã diac. l. 1. vitæ eius c. 10 & l. 2 c 22. & 13 Oſual. apud Bedam hiſt. Angl. lib. 3. cap. 6.
e Luc 19 a b
f Ac 9. f g Vide etiã Pratũ Spirituale Sophronij cap. 175. 185 195 & 201.
g Lu 8 a & 10 g Ioã. 12. a 3 Reg 17 b c d 4. Reg 4 b c f

ſcipulis liberaliter de ſuis facultatibus inſeruiebant. Et de [h] Laurentio Leuita & martyre iuſtiſsimè canitur: [a] *Diſperſit, dedit pauperibus: iuſtitia eius manet in ſeculum ſeculi.*

h Ambr. li.2. off. cap.28.

a Pſalm. 111. b Chryſoſt. hó. 55. in Geneſ.

SCRIPTVRAE.

GENESIS decimooctauo: Apparuit autem ei (Abraham) Dominus in conualle Mambre ſedenti in oſtio tabernaculi ſui in ipſo feruore diei. Cumque eleuâſſet oculos, apparuerunt ei tres viri ſtantes prope eum: quos cùm vidiſſet, cucurrit in occurſum eorum de oſtio tabernaculi ſui, & adorauit in terram. Et dixit: Domine, ſi inueni gratiam in oculis tuis, nè tranſeas ſeruum tuum: ſed afferam pauxillum aquę, & lauentur pedes veſtri, & requieſcite ſub arbore. Ponamque buccellam panis, & confortetur cor veſtrum: poſteà tranſibitis: idcircò enim declinâſtis ad ſeruum veſtrum. Qui dixerunt: Fac vt loquutus es. Feſtinauit Abraham in tabernaculum ad Saram, dixitque ei: Accelera, tria ſata ſimilę commiſce, & fac ſubcineritios panes, &c.

ET capite decimonono: Veneruntque duo angeli Sodomam veſpere, ſedente Lot in foribus ciuitatis. Qui cùm vidiſſet eos, ſurrexit, & iuit obuiàm eis: adorauitque pronus in terram, & dixit: Obſecro, Domini, declinate in domum pueri veſtri, & manete ibì: Lauate pedes veſtros, & manè proficiſcemini in viam veſtram. Qui dixerunt: Minimè, ſed in platea manebimus. Compulit illos oppidò vt diuerterent ad eum. ingreſſiſq; domum illius, fecit conuiuium, & coxit azyma, & comederunt, &c.

AD Hebræos decimotertio: Charitas fraternitatis maneat in vobis. Et hoſpitalitatem nolite obliuiſci: per hanc enim pla-

placuerunt quidam, angelis hoſpitio receptis.

TOBIAE duodecimo: Quandò orabas cum lachrymis, & ſepeliebas mortuos,& derelinquebas prandium tuum,et mortuos abſcōdebas per diem in domo tua, & nocte ſepeliebas eos,ego obtuli orationem tuam Domino.

ET capite primo: Tobias quotidiè pergebat per omnem cognationem ſuam, & conſolabatur eos, diuidebatq; vnicuique, prout poterat,de facultatibus ſuis.Eſuriētes alebat, nudisq; veſtimenta præbebat, & mortuis atq; occiſis ſepulturam ſolicitus exhibebat.

ACTORVM decimo: Vir autem quidam erat in Cæſarea,nomine Cornelius,centurio cohortis quę dicitur Italica, religioſus, ac timens Deum cum omni domo ſua, faciens eleemoſynas multas plebi, & deprecans Deum ſemper: is vidit in viſu manifeſtè, quaſi hora diei nona, angelū Dei introeuntem ad ſe, & dicentem ſibi: Corneli. At ille intuens eum,timore correptus,dixit: Quis es Domine? Dixit autem illi: Orationes tuæ & eleemoſynæ tuæ aſcenderunt in memoriam in conſpectu Dei,&c.

LVCAE decimonono: Et ingreſſus,perambulabat Iericho. Et eccè vir nomine Zachæus, & hic princeps erat publicanorum, & ipſe diues, &c. Stans autem Zachæus, dixit ad Dominum: Eccè dimidium bonorū meorum, Domine, do pauperibus:& ſi quid aliquē defraudaui, reddo quadruplum. Ait Ieſus ad eum, Quia hodiè ſalus domui huic facta eſt,eò quòd & ipſe filius ſit Abrahæ.

ACTORVM nono: In Ioppe autem fuit quædam diſcipula nomine Tabitha, quæ interpretata dicitur Dorcas. Hæc erat plena operibus bonis & eleemoſynis quas faciebat.Factum eſt autem in diebus illis, vt infirmata moreretur. Quam cùm lauiſſent, poſuerunt eam in cœnaculo. Cùm

autem propè eſſet Lydda ab Ioppe, diſcipuli audientes quià Petrus eſſet in ea, miſerunt duos viros ad eum, rogantes: Nè pigriteris venire vſque ad nos. Exurgens autem Petrus, venit cum illis. Et cùm aduenifſet, duxerunt illũ in cœnaculum: et circunſteterunt illum omnes viduæ flentes, et oſtendentes ei tunicas & veſtes, quas faciebat illis Dorcas. Eiectis autem omnibus foràs, Petrus ponens genua, orauit: et conuerſus ad corpus, dixit: Tabitha, ſurge. At illa aperuit oculos ſuos: et viſo Petro, reſedit. Dans aũt illi manum, erexit eam. Et cùm vocâſſet ſanctos et viduas, aſſignauit eam viuam.

Lvcae octauo: Et factum eſt deincèps, et ipſe iter faciebat per ciuitates et caſtella, prędicans & euangelizans regnũ Dei: et duodecim cum illo, et mulieres aliquę quæ erant curatæ à ſpiritibus malignis et infirmitatibus, Maria quæ vocatur Magdalene, de qua ſeptem dæmonia exièrant, et Iohanna vxor Chuſæ ꝓcuratoris Herodis, et Suſanna, et aliæ multæ quæ miniſtrabant ei de facultatibus ſuis.

Et capite decimo: Factum eſt autem dum irent, et ipſe intrauit in quoddã caſtellum: et mulier quædam Martha nomine, excepit illum in domum ſuam, &c.

Ioannis duodecimo: Ieſus ergò ante ſex dies Paſchę venit Bethaniam, vbì Lazarus fuerat mortuus, quem ſuſcitauit Ieſus. Fecerunt aũt ei cœnam ibì, et Martha miniſtrabat. Lazarus verò vnus erat ex diſcumbentibus cum eo.

Tertii Regum decimoſeptimo: Factus eſt ſermo Domini ad Eliam, dicens: Surge, et vade in Sareptha Sidoniorum, et manebis ibì: præcepi enim ibì mulieri viduæ vt paſcat te. Surrexit, et abijt in Sareptha. Cumq́; veniſſet ad portam ciuitatis, apparuit ei mulier vidua colligẽs ligna, et vocauit eam, dixitq́; ei: Da mihi paululùm aquæ in vaſe, vt bibam. Cumq́; illa pergeret vt afferret, clamauit poſt tergum eius,

eius, dicēs: Affer mihi, obſecro, et buccellam panis in manu tua. Quæ reſpondit: Viuit Dn̄s Deus tuus, quia non habeo panem, niſi quantū pugillus capere poteſt farinæ in hydria, et paululùm olei in lecytho: en colligo duo ligna, vt ingrediar, et faciam illud mihi et filio meo, vt comedamus, et moriamur. Ad quam Elias ait: Noli timere, ſed vade, et fac ſicut dixiſti: veruntamen mihi primùm fac de ipſa farinula ſubcineritium panē paruulum, et affer ad me: tibi aūt et filio tuo facies poſteà. Hęc aūt dicit Dominus Deus Iſrael: Hydria farinæ non deficiet, nec lecythus olei minuetur vſq; ad diem in qua Dn̄s daturus eſt pluuiam ſuper faciē terræ. Quę abijt, et fecit iuxta verbū Elię: et comedit ipſe, et illa, et domus eius: ét ex illa die hydria farinæ nō defecit, et lecythus olei nō eſt imminutus, iuxta verbum Dn̄i quod locutus fuerat in mànu Eliæ, &c. Et poſt pauca: Et exaudiuit Dominus vocem Elię: et reuerſa eſt anima pueri intrà eum, et reuixit. Tulitq; Elias puerum, et depoſuit eum de cœnaculo in inferiorem domum, et tradidit matri ſuæ, & ait illi: En viuit filius tuus.

QVARTI Regum quarto: Facta eſt autem quædam dies, et tranſibat Eliſeus per Sunam: erat autem ibi mulier magna, quæ tenuit eum vt comederet panem: cumque frequēter indè tranſiret, diuertebat ad eam, vt comederet panem. Quæ dixit ad virum ſuum: Animaduerto quòd vir Dei ſanctus eſt iſte, qui tranſit per nos frequenter. Faciamus ergò ei cœnaculum paruum, et ponamus ei in eo lectulum, et menſam, et ſellam, et candelabrum, vt cùm venerit ad nos, maneat ibì, etcæt. Et concepit mulier, et peperit filium in tempore, et in hora eadem qua dixerat Eliſeus. Creuit autem puer. Et cùm eſſet quædam dies, et egreſſus iſſet ad patrem ſuum ad meſſores, ait patri ſuo: Caput meum doleo,

caput meum doleo. At ille dixit puero: Tolle, duc eum ad matrem ſuam. Qui cùm tuliſſet, & duxiſſet eum ad matrem ſuam, poſuit eum illa ſuper genua ſua vſque ad meridiem: & mortuus eſt. Aſcendit autem, & collocauit eum ſuper lectulum hominis DEI, & clauſit oſtium: & egreſſa vocauit virum ſuum, &c. Ingreſſusque clauſit oſtium ſuper ſe & ſuper puerum: & orauit ad Dominum. Et aſcendit, & incubuit ſuper puerum: poſuitque os ſuum ſuper os eius, & oculos ſuos ſuper oculos eius, & manus ſuas ſuper manus eius: & incuruauit ſe ſuper eum, & calefacta eſt caro pueri. At ille reuerſus, deambulabat in domo ſemèl huc atque illuc: & aſcendit, & incubuit ſuper eum: & oſcitauit puer ſeptiès, aperuitque oculos. Et ille vocauit Giezi, & dixit ei: Voca Sunamitidem hanc. Quæ vocata, ingreſſa eſt ad eum.

PSALMO centeſimo vndecimo, vt in textu.

EX PATRIBVS EXEMPLA.

Vide authôris cómendationem in 2. ſynodo Nicena, actione 4.

1 LEONTIVS Epiſcopus Neapoleos inſulæ Cypri, in vita S. Ioannis Eleemoſynarij patriarchæ Alexandrini: Humilis Zacharia, (inquit patriarcha ad miniſtrum ſuum) eſto miſericors, & verbum promiſsionis habe ex Deo per infirmitatem meam, quia neque in vita mea, neque poſt mortem deerit tibi Deus, quod ſeruat vſque hodiè. Multas enim benedictiones mittit ei Deus, ſed non dimittit quidquam, quod non ſtatìm det pauperibus, propemodùm conſtringens & in nihilum redigens domum ſuam. Multotiès in exultatione inuenerunt eum quidam, dicentem Deo: Sic ſic, aut tu mittendo, aut ego diſpergendo, videbimus quis vincat. Liquet enim quoniam tu diues Domine, & vitæ noſtræ miſerator es. Porrò autè quandò iuxta euentum non habet, ad horam aliquid quod det à ſe petenti, contriſtatus, dicit ad tabernarium aut ad negociatorem, Da mihi vnum tremiſſem, id eſt, tertiam partem ſolidi aurei, & ſeruiam tibi vno menſe vel duobus, vt vis, & vbì vis, quoniam eſuriunt valdè qui in domo mea ſunt. Et ſumens dat egenti, rogans vt nemini dicat. Ibidèm: Non iuſtum eſt (ait ipſe Ioannes in

Zachariæ eleemoſynarij exemplum.

die

die, cùm in patriarcham electus eſſet) ô fratres, antè alterius cuiuſquam curam habere, quàm Chriſti. Omni verò multitudine quæ conuenerat, audito verbo cōpuncta ac ſuſtinente, dicit iterùm ille beatus: Euntes ergò per totam ciuitatem, conſcribite mihi vſque ad vnum omnes Dominos meos. Illis autem non intelligentibus qui hi Domini eſſent, ſed rogantibus dicere, & mirantibus, quinam patriarchæ Domini exiſterent, reſpondit rursùs angelicum illud os, & ait: Quos vos egenos & mendicos vocatis, illos ego Dominos & auxiliatores prædico. Ipſi enim nobis verè & auxiliari, & cælorum regnum donare poterunt. Et cùm hoc multa velocitate vidiſſet factum Chriſti imitator, præcepit eis, per ſingulos dies ſtipendia tribui, & per proprium diſpenſatorem præberi eis ſufficientem neceſsitatem: plus autem erant, quàm ſeptem millia quingenti. Tunc quaſi paſtor verus & non mercenarius, cum ſacroſancto ouili, & cum conuenientibus ſanctis viris epiſcopis ad Eccleſiam ſanctam pergens, conſecratus eſt de diuino iudicio.

Ioannis eleemoſynarij cura & ſolicitudo erga pauperes.

CVM eſſem (inquit patriarcha) adhuc in Cypro iuuenis quaſi annorum quindecim, vidi vna noctium in ſomnis puellam quandam, cuius ſpecies ſupra ſolem ſplendebat, ornatam ſupra omnem humanum ſenſum, quæ venit & ſtetit ante lectum meum, & pulſauit me in latere. Expergefactus verò, vidi eam in veritate ſtantem, & æſtimaui eam eſſe mulierem. Figura igitur crucis ſignatus, dixi ei: Quæ es tu? & quomodò auſa es intrare ad me dum dormirem? Habebat autem & coronam de oliuarum ramis ſuper caput ſuum. Tunc illa hilari vultu & ſubridendo dicit mihi, Ego ſum prima filiarum Regis. Cùm hæc audiſſem, ſtatìm adoraui eam. Tunc dicit mihi: Si me poſsides amicam, ego te ducam in conſpectu Imperatoris. Etenim nemo habet poteſtatem apud eum, ſicut ego. Ego quippe feci eum in terris hominem fieri, & ſaluare homines. Et hęc dicens, diſparuit. Ego verò in memetipſum reuerſus, intellexi viſionem, & dixi: Credo, compaſsio ac eleemoſyna eſt, & ideò habet in capite ex oliuæ folijs coronam. Etenim veraciter compaſsio & benignitas erga homines, Deum carne veſtiri fecit. Statìm ergò veſtij me, & nullum domus meæ excitans, in Eccleſiam abij. Erat enim iam aurora. Et cùm irem obuiàm fratri frigore vexato, expoliaui me indumento caprino, & dedi ei, dixiq́ intrà me: Eccè in hoc ſciam, ſi vtiquè vera eſt viſio quā vidi, an dæmoniaca. Et veritate teſtante, nondùm Eccleſiam compræhenderam, & ſubitò obuians mihi quidam, albis indutus veſtimentis, dat mihi ligaturam

Viſio eius.

centum numiſmatum, dicens: Accipe hæc frater, & diſpenſa vt vis. Ego autem præ gaudio ſtatim hæc ſuſcipiens, reuerſus ſum, volens reddere ei ligaturam illam, quaſi nihil indigens, & amplius non vidi aliquem. Tunc dixi, veraciter non eſſe phantaſiam. Ex illa verò hora ſæpè dabam confratri aliquid, & dicebam: Videbo ſi mittat Deus mihi, vt dixit, centupla. Et cùm tentâſſem Dominum, malè faciens, & ſatisfactum mihi eſſet diuerſis modis per eas res; dixi: Ceſſa miſera anima, tentando intentabilem. Adrione exiſtente eadem populi multitudine in ciuitate, quidam peregrinorum videns tantam compaſsionem eius, voluit tentare eum, & indutus veſtiméta vetera, acceſsit ad eū, eunté ad viſitandos q in Noſocomio, id eſt, in Infirmario iacebant: (bis enim per hebdomadam vel tèr ibat illuc) Et dicit ad eum: Miſerere meî, quoniam captiuus ſum. Dicit datori, da ei ſex numiſmata. Deindè cùm hæc accepiſſet, vadit & mutat habitum, & obuiat ei aliundè, & procidit ei, dicens: Miſerere meî, quia coarctor. Dicit demùm patriarcha datori: Da ei ſex nummos aureos. Cùm verò iſſet, dicit ille diſtributor ad aurem illius patriarchæ: Per orationes tuas Domine, idem ipſe accepit ſecundò. Fecit verò ſeipſum patriarcha tanquàm neſciret. Venit itaque tertiò iterùm accipere, & tetigit dator patriarcham qui aurum ferebat, ſignificans quòd ipſe eſſet. Tunc reſpondit ei DEI amicus, ille veraciter miſericors: Da ei duodecim numiſmata, nè fortè Chriſtus meus ſit, & tẽtet me. Referebat ſemèl coram omnibus iſte ſanctus, dicens: Habebam, inquit, quendam miniſtrum in apotheca mea in Cypro, fidelem valdè, & virginem vſque ad obitum ſuum. Hic ergò narrabat mihi, quia in Africa exiſtente me, facta eſt res huiuſmodi: Permanebam enim, ait, cum quodam Telonario, diuite vehementer & immiſericordi. Semèl ergò pauperibus in hyeme ſedentibus ad ſolem, ſeq; calefacientibus, cœperunt ſinguli domos Eleemoſynatorum collaudare, & pro eis orare per ſingulos eorum: ſimiliter & domos eleemoſynam non facientium vituperare. Inter quæ venit in medium eorum & nomen ſenioris mei Telonarij, & cœperunt ſinguli interrogare proximum: Verè tu frater accepiſti aliquãdò de domo illa benedictionem? Et omnibus interrogãtibus inuicèm, nullus inuentus eſt accepiſſe aliquandò de domo eius aliqd. Dicit ergò vnus ex eis. Quid dabitis mihi, & ego accipiã hodiè ex eo benedictionẽ? Et faciẽtibus cũ eo pactum, venit, & ſtat foris portam domus, expectans quandò ad domum ſuam reuerteretur. Ex diſpenſatione DEI peruenerunt ſimul, ipſe ingre-

Ab aduena quodam tentatur Ioãnes eleemoſynarius.

Hiſtoria de Petro publicano ſiue telonario.

ingrediens portam, & animal portans ſiligines à mancipio cauſa prandij ipſius. Videns igitur egenum, non inueniens lapidem, per furorem arripit ſiliginem de clitella, & iactauit in faciem eius. Ille verò ſuſcepit eam, & abijt vt ſatisfaceret confratribus ſuis, quod ex eiſdem manibus accepiſſet eam. Itaque poſt duos dies ægrotauit infirmitate ad mortẽ idem Telonarius, & vidit in ſomnis ſeipſum rationem ponentem, & omnes actus ſuos ſuper ſtateram appendi. In vna quidem acie congregabantur mauri quidam deformes, altera autem acies aliorum quorundam erat candidatorum & terribilium ſpecie. Qui nihil inuenientes boni, vt & ipſi appenderent econtrà aduersùm mala opera, quæ collecta erant à mauris, in acie ipſorum nimìs turbabantur & triſtabantur, & mente conſternabantur ad alterutrum, & dicebant: Ergò nihil nos hîc habemus? Tunc dicit vnus eorum: Verè nihil habemus, niſì vnam * ſiliginem, quam dedit ante duos dies Chriſto, & ipſam non voluntariè. Et mittentibus eis ſiliginem, æqualitas facta non eſt. Tunc dicunt Telenario hi, qui apparuerant ei candidati: Vade, & auge ad ſiliginem hanc: alias verè mauri iſti te appræhendent. Euigilans ergò, agnouit, quæ viſa ſunt ab eo, non eſſe mendacia, ſed vera. Omnia verò quę à iuuentute ſua commiſerat, & quorum ipſe erat oblitus, videbat Aethiopes illos congregare, & deportare ad libram, & dicebat: Papè, ſi vna ſiligo quam iactaui per furorem, ità profuit: à quantis malis ſe liberat, qui dat in ſimplicitate ſua bona indigentibus? Et decæterò ità modeſtus & prudens atque ſummus eleemoſynator factus eſt, vt etiam corpori proprio non parceret. Hæ ſunt beatiſsimi à Deo honorati Ioannis Patriarchæ narrationes. Non ſolùm enim de vita ſua contentus erat volentem proficere ædificare, verùm etiam de Deo acceptis & veracibus relationibus ſuis, & dicebat ſemper hæc audientibus: Si proprio ſanguini non pepercerũt quidam hominum, ſed hunc dederunt in manus fratrum, immò Chriſti, quomodò putas nos cum alacritate & humilitate debemus de facultatibus noſtris dare CHRISTO, & egenis atque pauperibus, vt recompenſationem recipiamus à iuſto & mercedum redditore DEO, in illa timenda & horrenda retributionis die? Qui nunc ſeminat parcè, parcè & metet: quòd qui ſeminat in benedictionibus, id eſt, largè & magnanimiter, multipliciter & metet, hoc eſt, bona illa hæreditabit, quæ omnem mentem tranſcendunt.

Actus hominum velut in trutina ponderátur. Vide Damaſcenũ in oratiõe de defunctis.

* panem

2. Cor. 9.

POSTEA de Troilo agẽs author, qui à Ioãne monitus, inuitus elee-

Troilum epi-

ſcopum aua-rũ quomodò ab auaritiæ morbo curâ-rit Ioannes.

eleemoſynam dederat, & ideò cœperat ægrotare: Igitur (inquit) cùm hoc audiſſet Patriarcha, mox agnouit cauſam, quia propter exitum viginti librarum infirmatus eſt ille inuitus eleemoſynator. Erat enim (vt prædictum eſt) valdè immiſericors, & amator pecuniæ. Non ſufferens ergò beatus ſe quidem ſuper menſam reficere, illum autem ſuper lectum cruciari grauiter, peruenit celeriter ad eum ille verè ſine ſuperbia, & dixit ad eum hilari vultu: Fac charitatem fili Troile. Aeſtimâs quòd in veritate dixerim tibi, fratribus huiuſcemodi dare, crede mihi, per iocum dixi tibi dare. Ego enim voluî præſtare eis ſingula numiſmata propter ſanctã feſtiuitatem: ſed quia non habebat diſtributor meus ſecum ſufficientem quantitatem, huius rei gratia mutuam dediſti eam mihi, & eccè attuli tibi illas triginta libras. Vt verò vidit quantitatem Epiſcopus amator pecuniæ, in honorabili manu ſapientis exiſtentis medici & paſtoris, febris quidẽ ſubitò diſparebat, frigus etiam recedebat, fortitudo quoquè, & corporis eius calor ad eum reuertebantur, vt ex hoc non poſſet latére, hanc eſſe cauſam repentè compræhendentis eum commutationis. Suſcipiens verò aurum ab honorandis manibus Patriarchę, & nihil omninò contradicens, expectabat ab eo Patriarcha conſcriptionem abrenunciationis mercedis earum, quæ datæ ſunt, triginta auri librarum. Fecit autẽ hoc cum gaudio Troilus epiſcopus, ſcribens proprijs manibus ità: Deus, Domino meo Ioanni beatiſsimo Patriarchæ huius Alexandrinorum magnæ ciuitatis, da mercedem triginta librarum, quæ datæ ſunt tibi, quoniam ego recepi mea. Hoc ſcriptum itaque ſanctus accipiens, ſumpſit ſecum & eundem Epiſcopum ad prandium. vt enim iam dictum eſt, ſtatìm ſanus factus eſt. Volens ergò mercedis redditor Deus corripere eum, ſimul autem & ad miſerationem contribulatorum & compaſsiõem erigere, oſtendit eadem die dormienti poſt prandium Patriarchæ in ſomnis, qua mercede priuatus eſſet. Vidit enim (vt ait) domum, cuius pulchritudinem atque magnitudinem non poteſt ars hominum imitari, & ianuam huius totam auream & ſuper ianuam titulum conſcriptum, Manſio æterna, & requies Troili epiſcopi. Cumq́; hoc, inquit, legiſſem, gauiſus ſum: ſciebam enim donandam mihi ab Imperatore talis domus epulationem. Nondùm autem huiuſmodi tituli ſuperſcriptionem perlegeram, & eccè quidam regius cubicularius, habens ſecum & alios obſequij diuini, & cùm perueniſſet ad talem nitentis domus ianuam, dixit ad proprios officiales: Deponite titulum iſtum. Et cùm depo-

depoſuiſſent, iterùm dixit: Mutate eum, & ponite quē miſit orbis terrarum rex. Et attulerunt, & affixerunt aliud, adſpiçiente me, ſuperſcriptum ità, Manſio æterna ac requies Archiepiſcopi Alexandriç, empta libris triginta. Et cùm hoc vidiſſet, ſurrexit à ſomno, & magno ſummoq; paſtori, quæ viſa ſunt ei in ſomnis, enarrauit, ꝓficiens ea de cauſa Troilus epiſcopus, factus extunc eleemoſynator magnificus.

Ad extremam paupertatem peruenienti cuidam de domeſticis miniſtris, ꝓpria manu iſte ſanctus, vt nullus ſciret, duas libras auri dedit: & audiens ab accipiente, quoniam hæc accipiens, domine (inquit) vlteriùs non habeo vultum intendendi in honorabilē & angelicam faciem tuam: verè dignum laude, vt ſapiens, locutus eſt verbum: Nondùm, inquiens, ſanguinem meum pro te frater effudi, ſicut mandauit mihi Dominus meus Chriſtus. Aliud exemplum.

Si verò aliquandò audiebat ſapientiſsimus, quoniam eleemoſynarius eſt talis, adducebat eum in hilaritate ſeorsùm, & dicebat ei: Quomodò factus es eleemoſynator? naturaliter, an te ipſum cogens? Vndè quidam eorum qui ab eo interrogabantur, verecundati, occultabant ſe: quidam autem dicebant ei. Propter quod vnus interrogatus à ſancto, reſpondit ità: Crede mihi Domine, quia nihil do aut facio boni, veruntamen ipſum quod facio & præbeo, ex quibus & orationes tuæ largiuntur, ità facere aſſueui. Eram priùs valdè immiſericors & crudelis, & ſemèl damna pertuli, & in ſubtilitatem deueni: Cœpit autem cogitatio mea dicere mihi: Verè ſi eſſes eleemoſynator, non relinqueret te Deus. Statui ergò per ſingulos dies dare quinq; æreos nummos pauperibus, & cùm cœpiſſem dare, ſtatìm ſatanas prohibebat me, dicens: Veré quinq; nummi ſufficiunt domui tuæ ad olera aut ad balneum percipiendum: & ſtatìm, tanq̄ ſicut de faucibus natorum meorum priuarem eos, nihil dabam. Cùm verò vidiſſem quòd ſuperarer à vitio, dico puero meo: Per ſingulos dies furare, me neſciente, quinq; nummos, & da eleemoſynam. Sum enim ego trapezita, Domine. Ille verò, benè faciens, cœpit furari denarios. Erat autem aliquandò & ſiliqua. Cùm ergò vidiſſet, quia benedicebamur, & diuitijs abundabamus, cœpit & tremiſſes furari & dare. Semèl itaq; admirans benedictiones Dei, dixi ei: Verè multùm profuerunt illi quinq; nummi illi, volo ergò vt des decem. Tunc dicit mihi & puer ſubridendo: Vade, ora furtis meis. Nam verè hodiè non haberemus quem manducâſſemus panem, ſed ſi eſt fur iuſtus, ego ſum. Tunc ergò di- Modus quo trapezita q̄dā tentantem de auaritia dæmonem ſuperauit.

xit,quoniam tremiſſes dabat & ſiliquas, & iam ex fide illius, aſſueui dñe ex animo dare. Aedificatus ergò ſanctus valdè,dixit ad eum: Crede mihi, multas côuerſationes patrũ legi, tale aliqd nõ audiui.

2 SEVERVS Sulpitius in vita ſancti Martini: Quodã tempore cùm iam nihil præter arma & ſimplicem militiæ veſtem haberet media hyeme,quæ ſolito aſperior inhorruerat, (adeò vt pleroſque vis algoris extingueret)obuium habuit in porta Ambianẽſium ciuitatis pauperem nudum.Qui cùm prætereuntes, vt ſuî miſerentur,oraret,omnesq; miſerum præterirẽt,intellexit vir Deo plenus ſibi illum,alijs miſericordiam non præſtãtibus,reſeruari. Quid tamen ageret?Nihil præter chlamydem,qua indutus erat, habebat. Iam enim reliqua in opus ſimile conſumpſerat.Arrepto itaq; ferro, quo erat accinctus, mediam diuidit,partemq; eius pauperi tribuit: reliqua rurſus induitur.Intereà de circunſtãtibus ridere nonnulli, quia deformis eſſet,& truncatus habitu videretur. Multi tamen q̃bus erat mens ſanior,altiùs gemere,qui ſimile nihil feciſſent, cùm vtiq; plus habentes,veſtire pauperem ſine ſua nuditate potuiſſent. Nocte igitur inſecuta,cùm ſe ſopori dediſſet,vidit Chriſtum chlamydis ſuæ,qua pauperem texerat,parte veſtitum. Intueri diligentiſsimè Dominum,veſtemq; quam dederat,iubet agnoſcere. Mox ad angelorum circunſtantium multitudinem audiuit Ieſum clara voce dicentem: Martinus adhuc catechumenus hac me veſte contexit.Verè memor Dominus dictorum ſuorum,qui antè prædixerat. Quãdiù feciſtis hæc vni ex minimis iſtis,mihi feciſtis:ſe in paupere profeſſus eſt fuiſſe veſtitum. Et ad confirmandum tam boni operis teſtimonium,in eodem ſe habitu, quem pauper acceperat, eſt dignatus oſtendere.

Liberalitas S. Martini.

Matt 25.

HIERONYMVS ad Euſtochium in epitaphio Paulæ, epiſtola vigeſimaſeptima; Si pauperem videbat,ſuſtentabat, ſi diuitẽ, ad benè faciendum hortabatur.Liberalitas ſola excedebat modũ. Et vſuras tribuens,verſuram quoq; ſæpiùs faciebat, vt nulli ſtipem rogantium denegaret.Fateor errorem meum: cùm in largiẽdo eſſet profuſior,arguebam, illud proferens de Apoſtolo: Non vt alijs refrigerium,vobis autem tribulatio:ſed ex æqualitate in hoc tempore,vt veſtra abundantia ſit ad illorum inopiam, & illorum abũdantia ſit ad veſtram inopiam. Et hoc de Euãgelio Saluatoris: Qui habet duas tunicas, det alteram non habenti.Et prouidendum eſſe,nè quod libenter faceret, ſemper facere non poſſet:multaq; huiuſcemodi,quæ illa mira verecundia & ſermone parciſsimo diſſolue-

Paulæ viduæ liberalitas erga pauperes.

2 Cor 8.

Luc 3.

ttebat, teſtem inuocans Deum, ſe pro illius nomine cuncta facere, & hoc habere voti, vt mendicans ipſa moreretur, & vnum nummum filiæ nō dimitteret, & in funere ſuo aliena ſindone inuolueretur. Ad extremum inferebat: Ego ſi petiero, multos inueniā, qui mihi tribuant: iſte mendicans ſi à me non acceperit, quæ ei poſſum etiam de alieno tribuere, & mortuus fuerit, à quo eius anima requiretur? Ego cautiorem in re familiari eſſe cupiebam: ſed illa ardentior fide, toto Saluatori animo iungebatur: & pauperem Dominum pauper ſpiritu ſequebatur, reddens ei quod acceperat, pauper pro ipſo effecta. Deniquè conſecuta eſt, quod optabat, & in grandi ære alieno filiam dereliquit: quod hucuſq; debens, non ſuis viribus, ſed Chriſti ſe confidit miſericordia reddituram. Solent plerę́q; matronarū buccinatoribus ſuis dona conferre, & in paucos largitate profuſa, manum à cæteris retrahere: quo illa omninò carebat vitio: Ità enim ſingulis ſuam pecuniam diuidebat, vt ſingulis neceſſarium erat, non ad luxuriam, ſed ad neceſsitatem. nemo ab ea pauperum vacuus reuerſus eſt: quod obtinebat non diuitiarum magnitudine, ſed prudentia diſpenſandi, illud ſemper replicans: Matt. 5.
Beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam cōſequentur: Et, Eccl 3.
Sicut aqua extinguit ignē, ità eleemoſyna extinguit peccatum. Et, Facite vobis amicos de iniquo mammona, qui vos recipiāt in ęterna tabernacula: Et, Date eleemoſynam, & ecce omnia munda ſunt vobis. Et verba Danielis, regem Nabuchodonoſor monentis, vt eleemoſynis redimeret peccata ſua. Luc. 16. Luc. 11. Dan. 4.

4 GREGORIVS Turonenſis in libro de gloria Cōfeſſorum, capite centeſimo ſeptimo: Fuit vir venerabilis Paulinus Nolanæ vrbis ex nobili ſtirpe ortus. Taraſiam ſimilem ſibi ſortitus eſt cōiugem, habens diuitias multas: & tam in fundorū poſſeſsiōe, q̄ in p̄ſidio domorum valdè diues erat ác locuples. Sed cùm primùm aures eius euangeliorum lectio illa penetrauit, in qua Dominus adoleſcentem pro diuitijs arguit, dicens: Vade, vende omnia quę habes, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cælo: & veni, ſequere me: facilius eſt camelum per foramen acus tranſire, q̄ diuitē introire in regnum Dei: ſtatìm venditis omnibus quæ habebat, pauperibus erogauit. Exoneratus à cūctis cupiditatibus, magiſtrū liber ſequitur, per hęc ſe putans paradiſi diuitijs locupletari, ſi videretur nihil de tranſitorijs poſsidere. Cui Maieſtas diuina tribuit, vt quod impoſsibile dixerat per euangelium, hic poſsibiliter adimplere mereretur per actum. Quadam verò die venit ad eum S. Paulini Nolani exemplum. Matt. 19.

qui ſtipem peteret,& ait coniugi: Vade, & da ei quod habet neceſſarium.quæ reſpondit,Non eſt nobis ampliùs q̃ vnus panis: cui ille,vade,inquit, porrige eum: Dominus enim dabit nobis victum: ſed illa quaſi ſtrenua reſeruari cupiens,nè aliquid deeſſet, porrigere noluit. Intereà aduenerunt quidam, dicentes, miſſos ſe à dominis ſuis,vt illi annonæ ac vini deferrent ſpeciem: ſed p̱ hoc ſe moratos, quòd orta tempeſtas, vnam eis cum tritico abſtulerit nauẽ. Tunc vir Dei conuerſus ad mulierem,ait:Intellige te nunc pauperi vnum panem fuiſſe furatum:& ideò hanc nauem eſſe merſam.Perrexit ergò cum coniuge quaſi peregrinaturus in aliam regionem, nihil habens præter ſtatum proprium.

Eiuſdẽ Paulini exemplũ aliud.

5 GREGORIVS Magnus libro tertio dialogorũ, capite primo:Cùm ſæuientium Vuandalorũ tempore fuiſſet Italia in Campaniæ partibus depopulata, multiq; eſſent de hac terra in Africanam regionem traducti, vir Domini Paulinus,cuncta quę ad Epiſcopi vſum habere potuit,captiuis indigẽtibusq; largitus eſt. Cũq; iam nihil omninò ſupereſſet quod petentibus dare potuiſſet, quodam die quædam vidua aduenit,quæ à regis Vuandalorum genero ſuum filium in captiuitatem fuiſſe ductum perhibuit, atq; à viro Dei eius precium poſtulauit,ſi fortè illius dominus hoc dignaretur accipere,& hunc concederet ad propria remeare. Sed vir Dei magnoperè petenti fœminæ quid dare potuiſſet inquirens, nihil apud ſe aliud niſì ſe inuenit, petentiq; fœminæ reſpondit, dicens: Mulier,quod poſsim dare,non habeo,ſed memetipſum tolle, ſeruum me iuris tui eſſe profitere, atq; vt filium tuum recipias, me vice illius in ſeruitium trade.Quod illa ex ore tanti viri audiẽs, irriſionem potiùs credidit, q̃ compaſsionem. At ille,vt erat vir eloquẽtiſsimus,atq; apprimè exterioribus quoq; ſtudijs eruditus, dubitanti fœminæ citiùs perſuaſit, vt audita crederet, & pro receptione filij ſui in ſeruitium Epiſcopum tradere non dubitaret.Perrexêre igitur vtriq; ad Africam. Procedente autem regis genero, qui eius filium habebat,vidua rogatura ſe obtulit,ac priùs petijt vt ei filium donare debuiſſet. Quod cùm vir barbarus, typo ſuperbiæ turgidus,gaudio tranſitoriæ proſperitatis inflatus, non ſolùm facere,ſed etiam audire deſpiceret,vidua ſubiunxit,dicens:Eccè hũc hominem pro eo vicarium præbeo: ſolummodò pietatem in me exhibe,mihiq; vnicum filium redde.Cumq; ille venuſti vultus hominem conſpexiſſet,quã artem nôſſet,inquiſiuit. Cui vir Dei Paulinus reſpondit,dicens:Artem quidem aliquam neſcio,ſed hortum

Semetipſum donat.

benè

benè excolere ſcio. Quod vir gentilis valdè libenter accepit, cùm in nutriendis oleribus quia peritus eſſet, audiuit. Suſcepit itaque ſeruum, & roganti viduæ reddidit filium. Quo accepto, vidua ab Africana regione diſceſsit. Paulinus verò excolendi horti ſuſcepit curam. Cumq́; idem regis gener crebrò ingrederetur hortũ, ſuumq́; hortulanum quædam requireret, & ſapientem valdè hominem videret, amicos cœpit familiares deſerêre, & ſæpiùs cum ſuo hortulano colloqui, atque eius ſermonibus delectari. Cui Paulinus quotidiè ad menſam olera, virentesq́; herbas deferre conſueuerat, & accepto pane ad curam horti remeare. Cumq́; hoc diutiùs ageret, quadam die ſuo domino ſecum ſecretiùs loquenti, ait: Vide quid agas, & Vuandalorum regnum qualiter diſponi debeat, prouide: quia rex citiùs & ſub omni celeritate eſt moriturus. Quod ille audiens, quia ab eodem rege præ cæteris diligebatur, ei minimè tacuit, ſed quid à ſuo hortulano, ſapienti ſcilicet viro, agnouiſſet, indicauit: Quod dum rex audîſſet, ilicò reſpondit: Ego vellẽ hunc de quo loqueris, hominem videre. Cui gener eius, venerabilis Paulini temporalis dominus reſpondit, dicens: Virentes herbas mihi ad prandium deferre conſueuit. Has itaque ad menſam eum, deportare facio, vt quis ſit, qui mihi hæc eſt locutus, agnoſcas. Factumq́; eſt. Et dum rex ad prandendum diſcubuit, Paulinus ex ſuo opere olera quæq; & virentia delaturus aduenit. Cumq́; hunc rex ſubitò conſpexiſſet, intremuit, atque accerſito eius domino ſibi per filiam propinquo, ei ſecretum, quod priùs abſconderat, indicauit, dicens: Verum eſt quod audîſti. Nam nocte hac in ſomnio, ſedentes in tribunalibus contra me iudices vidi, inter quos iſte etiam ſimul ſedebat, & flagellum quod aliquandò acceperam, eorum mihi iudicio tollebatur. Sed percontare quiſnam ſit. nam ego hunc tanti meriti virum, popularem, vt conſpicitur, eſſe non ſuſpicor. Tunc regis gener ſecretò Paulinum tulit, & quiſnam eſſet, inquiſiuit. Cui vir Domini reſpondit: Seruus tuus ſum, quem pro filio viduæ vicarium ſuſcepiſti. Cumq́; inſtanter ille requireret, vt nõ quis eſſet, ſed quis in terra ſua fuiſſet, indicaret, atque hoc ab eo iteratione frequentis inquiſitionis exigeret, vir Domini conſtrictus, magnis coniurationibus, iam non valens negare quid eſſet, Epiſcopum ſe fuiſſe teſtatus eſt. Quod poſſeſſor eius audiens, valdè pertimuit, atq; humiliter obtulit, dicẽs: Pete quod vis, quatenùs ad terrã tuã à me cum magno munere reuertaris. Cui vir Domini Paulinus ait: Vnum eſt, quod mihi impendere beneficium potes, vt omnes ciuitatis meæ ca- *Paulinus captiuos ſuæ ciuitatis liberauit ſeruitute ſua.*

captiuos relaxes. Qui cuncti protinùs in Africana regione requiſiti, cum onuſtis frumento nauibus pro venerandi viri Paulini ſatisfactione, in eius comitatu laxati ſunt. Poſt non multos verò dies Vuandalorum rex occubuit, & flagellum quod ad ſuam perniciem, diſpenſante Deo pro fidelium diſciplina, tenuerat, amiſit. Sicque factum eſt, vt omnipotētis Dei famulus Paulinus vera prædiceret: & qui ſe in ſeruitium ſolum tradiderat, cum multis à ſeruitio ad libertatem rediret: illum videlicet imitatus, qui formam ſerui aſſumpſit, nè nos eſſemus ſerui peccati. Cuius ſequens veſtigia Paulinus, ad tempus voluntariè ſeruus factus eſt ſolus, vt eſſet poſtmodùm liber cum multis.

6 GREGORIVS Turonenſis hiſtoriæ Francorum libro quinto, capite decimonono: Cùm Iuſtinus Impator amiſſo ſenſu amens effectus eſſet, & per ſolā Sophiam Auguſtam eius imperium regeretur, populi Tiberium Cæſarem elegerunt, vtilem, ſtrenuum, atque ſapientem, eleemoſynarium, inopumque optimum defenſorem. Qui cùm multa de theſauris quos Iuſtinus aggregauit, pauperibus erogaret, & Auguſta illa eum frequentiùs increparet, quòd rempublicam redegiſſet in paupertatē: diceretque, Quod ego multis annis congregaui, tu infra paucum tempus prodigè diſpergis, aiebat ille: Non deerit fiſco noſtro: tantùm pauperes eleemoſynam accipiant, aut captiui redimantur. Hic eſt enim magnus theſaurus, dicēte Domino: Theſaurizate vobis theſauros in cælo, vbi neque ærugo, neque tinea corrumpit, & vbi fures non effodiunt, nec furātur. Ergò de quo Deus dedit, congregemus per pauperes in cælo, vt Dominus nobis augere dignetur in ſeculo. Et qa, vt diximus, magnus & verus Chriſtianus erat, dum hilari diſtributione pauperibus opem præſtat, magìs ac magìs ei Dominus ſubminiſtrat. Nam deambulans per palatium, vidit in pauimento domus, tabulam marmoream, in qua crux Dominica erat ſculpta, & ait: Cruce tua Domine frontē noſtram munimus & pectora, & eccè crucem ſub pedibus conculcamus. Et dicto citiùs, iuſſit eam auferri, defoſſaque tabula atque erecta, inueniunt ſubtèr & aliam hoc ſignum habentem. Nunciantesque iuſſit & illam auferre. Qua amota, reperiunt & tertiam: iuſſuque eius & hæc aufertur. Qua ablata, inueniunt magnū theſaurum habentem ſupra mille auri centenaria. Sublatumque aurū, pauperibus adhuc abundantiùs, vt conſueuerat, ſubminiſtrat: nec ei Dominus aliquid deficere permittebat pro bona voluntate ſua. Quid ei in poſterum Dn̄s tranſmiſerit, nō omittam. Narſes ille dux

Tiberij erga pauperes clementia.

Matth. 6.

☞

Theſaurum reperit.

dux Italiæ, cùm in quadam ciuitate domum magnam haberet,* in Italiam cũ multis theſauris egreſſus, ad ſuprà memoratam vrbem aduenit: ibiq; in domo ſua occultè ciſternam magnam fodit, in qua multa millia centenariorum auri argentiq; repoſuit: ibiq; interfectis conſcijs, vni tantummodò ſeni per iuramentum condita commẽdauit. Defunctoq; Narſete, hęc ſub terra latebant. Cumq; ſupradictus ſenex, huius eleemoſynas aſsiduè cerneret, pergit ad eũ, dicens: Si, inquit, mihi aliquid prodeſt, magnam rem tibi Cæſar edicam. Cui ille, dic, ait, quod volueris. Proderit enim tibi, ſi quiddã nobis profuturum narraueris. Theſaurum, inquit, Narſetis reconditũ habeo, quod in extremo vitę poſitus celare non poſſum. Tunc Cæſar Tiberius gauiſus, mittit vſq; ad locũ pueros ſuos. Pręcedente verò ſene, hi ſequuntur attoniti. Peruenientesq; ad ciſternam, deopertamq; ingrediuntur. in qua tantum aurum argentumq; reperiũt, vt per multos dies vix euacuaretur à deportantibus. Ex hoc ille ampliùs hilari erogatione diſpenſauit egenis. *ex Italia eſt

7 GREGOR. Magnus libr. 2. dial. in vita ſancti Benedicti, capit. 28: Eo quoq; tempore quo alimentorum inopia Campaniam grauiter affligebat, vir Dei diuerſis indigentibus monaſterij ſui cuncta tribuerat, vt penè nihil in cellario, niſi parùm quid olei in vitreo vaſe remaneret: Tunc quidã ſubdiaconus Agapitus nomine, aduenit, magnoperè poſtulans, vt ſibi aliquantulùm olei dari debuiſſet. Vir aũt Dñi qui cuncta decreuerat in terra tribuere, vt in cęlo oĩa reſeruaret, hoc ipſum parùm quod remanſerat olei, iuſsit petenti dari. Monachus verò q cellariũ tenebat, audiuit quidẽ iubẽtis verba, ſed implere diſtulit. Cumq; poſt paululùm, ſi id q̃d iuſſerat, datũ eſſet, inqreret, reſpõdit monachus ſe minimè dediſſe: qa ſi illud ei tribueret, oĩnò nihil fratribus remaneret. Tũc iratus, alijs p̃cepit, vt hoc ipſum vas vitreũ in quo parùm olei remãſiſſe videbatur, per feneſtrã ꝓijcerẽt, nè in cella aliqd ꝑ inobedientiã remaneret. Factumq; eſt. Sub feneſtra aũt eadem ingens præcipitium patebat, ſaxorum molibus aſperum. Proiectum itaq; vas vitreum, venit in ſaxa, ſed ſic mãſit incolume, àc ſi proiectũ minimè fuiſſet, itá vt neq; frangi, neq; oleum effundi potuiſſet. Quod vir Dñi pręcepit leuari, atq; vt erat integrũ, petẽti tribui. Tũc collectis fratribus, inobedientẽ monachum de infidelitate ſua & ſuperbia coram omnibus increpauit.

S. Benedicti miſericordia & liberalitas in egentes.

Miraculum

8 ET capite vigeſimonono: Qua increpatione cõpleta, ſeſe cum eiſdem fratribus in oratiõem dedit. In eo autem loco vbi cum fratribus orabat, vacuũ erat ab oleo doliũ & coopertũ. Cumq; ſanctus vir

Miraculum

vir in oratione perſiſteret,cœpit operimentum eiuſdem dolij oleó excreſcente ſubleuari. Quo commoto atq; ſubleuato,oleum quod excreuerat, ora dolij tranſiens, pauimentum loci in quo incubuerat, inundabat. Quod Benedictus Dei famulus vt adſpexit, protinùs orationem compleuit, atque in pauimentum oleum defluere ceſſauit. Tunc diffidentem inobedientemq́; fratrem latiùs admonuit, vt fidem habere diſceret & humilitatem. Idem verò frater ſalubriter correptus,erubuit: quia venerabilis pater virtutē omnipotentis Dei,quam admonitione intimauerat, miraculis oſtendebat, nec erat iam vt quiſquam de eius promiſsionibus dubitare poſſet: qui in vno eodemq́; momento, pro vitreo vaſe penè vacuo plenum oleo dolium reddidiſſet.

9 IDEM homila trigeſimanona in Euangelia: Sed quia ad amorem DEI & proximi plerunquè corda audientium plùs exempla, quàm verba,excitant: charitati veſtræ indicare ſtudeo,quòd is qui præſtò eſt filius meus,Epiphanius Diaconus, Iſauria prouincia exortus, in vicina factum terra Lycaoniæ ſolet narrare miraculum.

Martyrij miſericordia erga ægrotos.

Ait enim,quòd in ea quidam Martyrius nomine, vitæ valdè venerabilis monachus fuit, qui ex ſuo monaſterio viſitationis gratia ad aliud monaſterium tendebat, cui ſpiritalis pater præerat. Pergens itaque,leproſum quendam,quem denſis vulneribus elephantinus morbus per membra fœdauerat,inuenit in via,volentem ad ſuum hoſpitium redire, ſed præ laſsitudine non valentem. In ipſo verò itinere ſe habere perhibebat hoſpitium, quò idem Martyrius monachus ire feſtinabat. Vir autem DEI eiuſdem leproſi laſsitudine miſertus, pallium quo veſtiebatur, in terram protinùs proiecit &

Chriſtus in forma leproſi portatur.

expandit, ac deſupèr leproſum poſuit, eumq́; ſuo pallio vndiq; cōſtrictum ſuper humerū leuauit,ſecumq́; reuertens detulit. Cumq́; iam monaſterij foribus propinquaret, ſpiritalis pater eiuſdē monaſterij magnis vocibus clamare cœpit:Currite,ianuas monaſterij citiùs aperite,quia frater Martyrius venit Dominum portans.Statìm verò, vt Martyrius ad monaſterij aditū peruenit, is qui leproſus eſſe putabatur, de collo eius exiliens, & in ſpecie appárens, qua recognoſci ab hominibus ſolet redemptor humani generis, Deus & homo Chriſtus Ieſus,ad cælum,Matyrio adſpiciente, redijt, eiq́; aſcendens dixit: Martyri, tu me non erubuiſti ſuper terram, ego te non erubeſcam ſuper cęlos. Qui ſanctus vir mox,vt eſt monaſterium ingreſſus,ei pater monaſterij dixit: Frater Martyri,vbì eſt quē portabas? cui ille reſpondens dixit: Ego ſi ſciſſem quis eſſet, pedes illius

illius tenuiſſem. Tunc idē Martyrius narrabat: quia cùm eum portâſſet, pondus eius minimè ſenſiſſet. Nec mirum: quomodò enim pondus ſentire poterat, qui portantem portabat?

10 IOANNES Diaconus in vita Diui Gregorij Papæ, libro primo, capite decimo: Hunc de more quædam ſcribentem angelus Dei reperiens, miſereri ſibi flebiliter ſub habitu naufragi poſtulabat. Cui Gregorius ex intimo corde compatiens, bìs ternis numiſmatibus datis, abire præcepit. Nec multò pòſt eadē die idem naufragus redijt, ſeq; multa pdidiſſe, pauca verò ſuſcepiſſe perhibuit: à quo pari modo ſenis numiſmatibus ſumptis, lætabundus abſceſſit. Sed die tertia rediens, identidèm adiutorium naufragus importunis vocibus requirebat. Cui liberaliſsimus pater, accerſito veſtiario, alia ſex numiſmata dari præcipiens, cognouit in veſtiario nihil numiſmatum, vndè poſſet conſolari naufragum, remanſiſſe. Quid faceret, neſciebat. Aeſtuabat DEO deuoti pectoris pietas, non ſufferens vacuam proximi reliquiſſe miſeriam. Rursùm veſtiariū ſuum, ſi fortè vas quodlibet aut veſtimentū haberet interrogans, audiuit nil penitùs remanſiſſe, præter matris argēteam, quæ cum infuſis leguminibus mitti ſolita erat, ſcutellam. Mox alacrior factus, Ergò, inquit, frater hanc defer: nè triſtis abeat, qui cōſolari quæritur pauper. Itaque delatam ſcutellam Gregorio ſatìs hilariter largiente, pauper qui putabatur, lætus amplectitur, non iam ad expetenda, ſed ad conferenda ſuffragia rediturus. A quo videlicet angelicæ viſitationis tempore tantis miraculis, tantis eſt virtutibus publicatus, vt omnibus ſecum viuentibus exemplo fuerit & terrori: quippe qui non ſolus, ſed ſocialiter cum beato Andrea Apoſtolo, ſuo monaſterio ſignis euidentibus ſit præfuiſſe putatus.

S. Gregorij eleemoſynæ.

Angelus in forma naufragi eleemoſynam flagitat.

11 ET libro ſecundo, capite vigeſimoſecundo: Tantæ hoſpitalitatis Gregorius in ipſo etiam Patriarchio permanſit, vt exceptis his quos tam per diuerſas regiones, quàm Romæ quoquè Longobardorum perfidiæ gladio fugientes, eccleſiaſtica ſtipe miſericorditer nutriebat, ad menſam ſuam quotidiè peregrinos quoslibet inuitaret. Inter quos die quadam vnus acceſsit, in cuius manibus dum ipſe ex humilitatis miniſterio aquam fundere vellet, conuerſus, vrceum accepit: ſed repètè eum, in cuius manibus aquam fundere voluĕrat, inuenire non potuit. Cumq; hoc factum ſecum ipſe miraretur, eadem nocte Dominus ei per viſionem dixit: Cæteris diebus me in membris meis, heſterno autem die me in memetipſo ſuſcepiſti.

Hoſpitalitas Gregorij.

Chriſtus in forma hoſpitis ſuſcipitur.

12 ITEM capite vigeſimotertio: Alio quoquè tempore idem Gregorius iuxta conſuetudinem ſuam præcepit ſacellario, vt duodecim peregrinos inuitaret. Qui pergens iuſſa compleuit, eoſq; ad menſam pariter ordinauit. Dum aũt ſimul diſcumberent, intuens Papa tredecim numerauit, & accerſito ſacellario, cur contra iuſsionem ſuã tertiumdecimũ inuitare præſumpſerit, inquiſiuit. Ille obſtupefactus, cõuiuantes peregrinos curioſiùs numerauit: & duodecim ſolos inueniẽs, veluti ſecurus reſpondit: Crede honorabilis pater, non ſunt niſi duodecim, ſicut ipſe iuſsiſti. Ergò dum conuictus ſæpiùs duodecim identidèm numeraret, ac tertiumdecimũ, quem ſolus Papa videre poterat, non videret: animaduertit ſpiritualis pater Gregorius virũ propiùs diſcumbentem, vultus crebrò conuertere, & nunc adoleſcentem, nunc verò ſe vetulum veneranda quadam canitie ſimulare. Finito conuiuio, duodecim quidẽ abire permiſit: tertiumdecimum verò manu ſuſcipiens, in cubiculum ſuum induxit, vehementer adiurans, vt ei ſe nomenq; ſuum ſimpliciter prodere dignaretur. Qui reſpondẽs, dixit: Et cur interrogas de nomine meo, quod eſt mirabile? Veruntamẽ ſcito memoria recognoſcens, q̃a ego ſum naufragus ille, qui quondàm veni ad te quandò ſcribebas in cella monaſterij tui ad cliuum Scauri, cui dediſti duodecim numiſmata, & argenteam ſcutellam, quam tibi miſerat cum infuſis leguminibus beata Syluia mater tua. Et hoc tibi pro certo ſit cognitum, quia ab illo die quo mihi hæc hilari animo tribuiſti, deſtinauit te Dñs fieri præſulem ſanctę ſuę Eccleſię, pro qua & proprium ſanguinem fudit, & eſſe te ſucceſſorem atq; vicariũ Apoſtolorum principis Petri, cuius & virtũtem imitatus es, cùm ſubſtantiam offerentiũ diuideret, prout cuiq; opùs erat. Hęc audiens Gregorius, dixit: Et tu quomodò nôſti quòd tunc me Dñs præeſſe ſanctæ ſuæ Eccleſiæ deſtinârit? At ille, inquit, quoniam ego angelus eius ſum, & tunc ab eo ad tuũ inquirendum propoſitum deſtinatus. Tunc Gregorius, quia nondùm manifeſtè viderat angelum, prorſùs expauit: ſibiq; hunc taliter dicentẽ audiuit: Nè timeas neq; formides. Eccè enim remiſit mę Dñs, vt ſim tibi cuſtos, q̃ãdiũ fueris in iſto mortali ſeculo: quatenùs quãcunq; rem petieris, p me apud eum fiducialiter valeas impetrare. Ilicò Gregorius in faciem ſuam corruit, dicens: Si propter meę paruitatis munuſculum tanta mihi retribuit omnipotentiſsimus Dominus, vt & pontificem me ſanctæ ſuæ Eccleſiæ faceret, & cuſtodem mihi ſuum angelum deputaret: quanta putem mihi reſtitui, ſi in præceptis eius totis viribus per-

Angelus fuit conuiua B. Gregorij.

permanẽs, plura ſtuduero de pluribus erogare? Vide etiam ſequentia capita.

13 BEDA libro tertio Anglicanæ hiſtoriæ, capite ſexto: Huius antiſtitis Aidani doctrina rex Oſuuald cum ea, cui præerat gente Anglorum inſtituitur: & non ſolùm incognita progenitoribus ſuis regna cælorũ ſperare didicit, ſed & regna terrarum pluſquàm vllus Maiorum ſuorum, ab eodem vno DEO, qui fecit cælum & terram, conſecutus eſt. Denique omnes nationes & prouincias Britanniæ, quæ in quatuor linguas, id eſt, Britonum, Pictorum, Scotorum, & Anglorum diuiſæ ſunt, in ditione accepit. Quo regni culmine ſublimatus, nihilominùs (quod mirum dictu eſt) pauperibus & peregrinis ſemper humilis, benignus, & largus fuit. Deniquè fertur quòd tempore quodam, cùm die ſancto Paſchæ cum præfato epiſcopo conſediſſet ad prandium, poſitusq; eſſet in menſa coram eo diſcus argenteus regalibus epulis refertus, iamq; eſſent manus ad panem benedicendum miſſuri, intrauit ſubitò miniſter ipſius, cui ſuſcipiendorum inopum erat cura delegata, & indicauit regi, quia multitudo pauperum vndecunquè aduenieus maxima, per plateas ſederet, poſtulans aliquid eleemoſynæ à Rege. Qui mox dapes ſibimet appoſitas deferri pauperibus iuſsit: ſed & diſcũ confringi, atque eiſdem minutatim diuidi præcepit. Quo viſo pontifex qui aſsidebat, delectatus tali facto pietatis, apprahendit dexteram eius, & ait: Nunquàm inueteràſcat hæc manus. Quod & ità iuxta votũ benedictionis eius prouenit. Nam cùm interfecto illo in pugna, manus cum brachio à cætero eſſent corpore reſectæ, contigit vt hactenùs incorruptæ perdurent. Deniq; in vrbe Regia, quæ à Regina quadã nomine Debba cognominatur, loculo incluſæ argenteo, in Eccleſia ſancti Petri ſeruantur, ac digno à cunctis honore venerantur.

Regis Oſuualdi miſericordia in pauperes.

Manus incorruptæ manẽt.

14 IN Prato ſpirituali Sophronij Archiepiſcopi Hieroſolymorum, capite centeſimo ſeptuageſimoquinto: Narrauit nobis quidam patrum de Zenone Imperatore, dicens quòd mulierem quandam in filia ipſius iniurioſè tractauerit. Hęc autem vacabat in templo dominæ noſtræ ſanctæ Dei genitricis, orans eam & deprecans, & cùm lachrymis dicẽs: Vindica me de Zenone imperatore. Cùm ergò multis diebus hoc faceret, apparuit ei ſancta DEI genitrix, dicens: Crede mihi, mulier, vltionem tuam ſæpè facere voluĩ, ſed manus eius prohibet me. Erat enim valdè miſericors, & eleemoſynas faciens.

Huius libelli meminit Damaſcenus lib. 1. de imaginibus. & Synodus 2. Nicena actione 4. & plures alij.

Zeno Imperator eleemoſynarius.

Feſtiua hiſtoria de ijs qui fœnori dederant pecuniã ſuã Deo Chriſtianorum.

15 CAPITE centeſimo octogeſimoquinto:Cùm in Samo inſula eſſemus, narrabat nobis venerabilis pauperum cultrix Maria mater domni Pauli candidati,dicens: Cùm eſſem in ciuitate Niſibe, erat ibì Chriſtiana mulier virum habẽs gentilem. Erant autem pauperes, habebant tamen quinquaginta numiſmata. Die verò quadam ait vir vxori ſuæ: Demus hæc numiſmata fœneratori, vt aliquod ſolatium ex eis capiamus. Ea enim ſingulatìm conſumimus, & deficiunt. Reſpondens autẽ illa bona vxor,ait viro:Si placet ea fœnerari: veni, demus illa ſub fœnore Deo Chriſtianorum. Dicit eì vir eius:Et vbì eſt Deus Chriſtianorum,vt demus ei?Ait illa: Ego tibi ipſum oſtendam. Si enim huic dederis illa,non ſolùm nõ illa perdes, ſed & vſuras tibi perſoluet, & capitale duplum reddet.Qui ait illi:Eamus, oſtende mihi illum, & demus ei. Illa verò aſſumens virum ſuum, duxit in ſanctã eccleſiam. Habet autem eccleſia illa quinq; magnas ianuas. Cùm ergò induxiſſet illum in eccleſiæ porticum,oſtendit ei pauperes,dicens:Iſtis ſi præbueris, Deus Chriſtianorum ipſa accipit. Iſti enim omnes ſui ſunt. Qui mox cùm gaudio numiſmata cœpit erogare pauperibus. Reuerſiq; ſunt in domũ ſuam. Cùm verò poſt menſes tres neceſsitate ſumptuum anguſtarentur, ait vir vxori ſuæ: Soror,nihil,vt video,daturus eſt nobis Deus Chriſtianorum ex debito illo, & nunc anguſtamur inopia.Reſpõdit mulier,& ait illi: Profectò dabit.Vade vbì illa dediſti,& exhibebit ea tibi cum omni alacritate.Quo audito,ille currẽs abijt in ſanctam eccleſiam, veniensq; in loco, vbì erogauerat numiſmata pauperibus,& circuiẽs totam eccleſiam, neminem vidit, qui ſibi debitũ redderet,nisì ſolos pauperes denuò ſedentes. Cùm ergò cogitaret inſeipſo,cui diceret aliquid, vel à quo exigeret, adſpexit ante pedes ſuos in marmore iacere numiſma vnum ex illis, quæ pauperibus ipſe erogârat: inclinansq; ſe,& accipiens illud, abijt in domum ſuam,& ait coniugi ſuæ:Eccè profectus ſum in Eccleſiam,& crede mihi,mulier,quia Deum Chriſtianorum non vidi,vt dixiſti:nullusq; mihi aliquid dedit,nisì quòd hoc numiſma ibì poſitum vidi,vbì ego priùs erogaueram. Tunc ait ad eum mulier illa mirabilis:Ipſe eſt,qui hoc tibi inuiſibiliter præſtitit.Ille enim inuiſibili poteſtate manus ſuæ diſponit hunc mundum. Sed vade, domine mi, eme nobis aliquid, vt comedamus hodiè, rurſusq; ipſe prouidebit nobis. Abijt ille, & emit ſibi panẽ, & vinum,& piſcem, & veniens domũ dedit vxori. Quæ accipiens piſcem, cœpit ipſum purgare, exenteransq; illũ, inuenit in viſceribus eius lapidem val-

dè

dè mirabilem, ità vt miraretur mulier illius pulchritudinem. Non tamen ſciebat quid eſſet. Seruatum autem oſtendit reuertenti viro, dicens: Eccè hunc lapidem in piſce reperi. Videns autem & ipſe miratus eſt quidem ipſius pulchritudinem, ignorabat tamen, quid eſſet. Cùm autem comediſſet, ait vxori: Da mihi lapidem, vt vadam, & vendam illum, ſi quid fortaſsìs precij de illo accipere contingat. Neque enim, vt dixi, nouerat & ipſe, quid eſſet, vtpotè ſimplex & rudis. Tulit itaque lapidem, & abijt ad trapezitam, cuius erat proprium talia emere, & vendere, inuenitq; illum iam clauſis omnibus egredientem, (ad veſperum enim iam dies erat) & ait illli: Vis emere hunc lapidem? Ille verò conſiderans lapidem, dixit ei: Quid vis, vt tibi pro eo ſoluam? Ait autem ille: Da quicquid vis. Ad quem ipſe: Accipe, inquit, quinque numiſmata. Putans autem venditor quia illuderet ſibi, dicit ei: Et tantùm vis pro illo perſoluere? Exiſtimans trapezita, quòd ità ille per ironiam loqueretur, ait ipſi: Accipe decem pro eo numiſmata. Venditor iterùm ſe irrideri arbitrãs, tacuit. Dicit illi trapezita: viginti numiſmata accipe. Ille autem tacebat, nihil reſpondẽs. cùm verò ad triginta, quadraginta, & quinquaginta numiſmata emptor aſcenderet, & ſe daturum ea iuramẽto affirmaret, cœpit ille ampliùs lapidem æſtimare: paulatìm verò emptor aſcendens, vſque ad trecenta numiſmata peruenit, deditq; illa vendenti. Ipſe igitur, dato lapide, acceptaq; pecunia, venit ad vxorem ſuam gaudens. Quæ cùm videret illum exultantem, dixit: Quanti illum vendidiſti? Putabat autem, quòd illum quinque vel decem minutis vendidiſſet. Tunc ille trecenta numiſmata proferens, dedit illa vxori ſuæ, dicens, tanto ſe illum vendidiſſe. Illa verò ſummam diuinæ bonitatis clemẽtiam admirans, dixit ei: Eccè Deus Chriſtianorum qualis eſt, quàm bonus, quàm gratus, quàm diues. Vides quia non ſolùm quinquaginta numiſmata tibi reddidit, quæ tu illi mutuâſti, ſed paucis diebus ipſa tibi ſexcuplicata reſtituit? Agnoſce igitur, quia non eſt Deus alius, neque in terra, neque in cælo, niſì ipſe ſolus. Ille verò miraculo admonitus, cùm experimẽto didiciſſet & ipſe veritatem, effectus eſt repentè Chriſtianus, & glorificauit Deum, & Saluatorem noſtrum Chriſtum cum patre & Spiritu ſancto, plurimas referẽs gratias prudentiſsimæ vxori ſuæ, per quam vera Dei notitia ipſi in veritate conceſſa eſt.

16 CAPITE centeſimo nonageſimoquinto Prati ſpiritualis: Cùm Alexandriæ eſſemus, Leontius Apameenſis vir religioſus, ac fidelisſimus, venit ex Pentapoli. multis enim iam annis Cyrenæ mo- Pulchra hiſtoria de Philoſopho q chi-

rographũ ab epiſcopo poſtulauit, quo teſtaretur retributionem futuram eleemoſynarũ in vita æterna.

moratus fuerat. Venit autem diebus Eulogij ſancti Alexandrini Patriarchæ, eiuſdem Cyrenenſis vrbis futurus Epiſcopus. Cumq́ in familiari colloquio eſſemus, narrauit nobis, dicens: Fuit temporibus Theophili beatiſsimi Patriarchæ Alexandrini, Cyrene Epiſcopus Syneſius Philoſophus. Qui cùm veniſſet Cyrenen, reperit illic philoſophum quendam, Euagrium nomine, qui ſodalis ſuus in ſtudijs liberalibus fuerat, amicum ſibi chariſsimum, ſed religione gentilem, & culturæ idolorum maximè deditum. Eum Epiſcopus Syneſius ab idololatria transferre ad culturam Chriſti ſatagebat, curamq́ ingentem eius rei ſibi aſſumpſerat pro charitate, quam erga ipſum à principio habuerat. Ille verò minimè id patiebatur, neque illius doctrinam admittere volebat. Epiſcopus tamen præ nimio ad illum amore, ne ſic quidem tædio victus deſiſtebat diebus illum ſingulis hortari, & inſtruere, ac inducere, vt CHRISTO crederet, ipſiusq́ ſacramenta ſuſciperet. Cumq́ illi quotidiè iſta monitá dare perſiſteret, dixit ad eum ſemèl Philoſophus: Verè, mi Domine Epiſcope, cum cæteris, quæ mihi diſplicent in Chriſtianis, hoc eſt, quòd conſummationem ſeculi iſtius futuram dicunt, & poſt conſummationem omnes, qui ab initio ſeculi fuerunt, homines, in iſto corpore reſurrecturos, carnemq́ hanc incorruptibilem recepturos & immortalem, atque ità in perpetuum victuros, ſicq́ eorum, quæ in corpore geſſerunt, præmia percepturos: eum etiam, qui miſeretur pauperi, fœnerari DEO: & qui diſpergit in pauperes & inopes, in cælo ſibi theſauros reponere, & centuplicata, quæ erogauerit, in regeneratione cum æterna vita à Chriſto eſſe reddenda. Quæ omnia cùm dicuntur, deceptio & irriſio & fabula mihi videntur. Epiſcopus autem Syneſius aſſeuerabat omnia Chriſtianorum vera eſſe, nihilq́ omninò habere falſum, vel veritati contrarium, idq́ multis documentis aſſerebat, & perſuadere illi nitebatur. Poſt multum verò temporis, cùm illum induxiſſet Chriſtianũ fieri, baptizauit ipſum, & filios eius, cunctosq́ domeſticos illius. Cæterùm non multò poſteà quàm baptizatus fuerat, dedit Epiſcopo auri tria centenaria in vſum pauperum, dicens: Accipe aurum iſtud, & diſtribue illud pauperibus, & fac mihi cautionem manu tua, quòd Chriſtus mihi ipſum reddet in futuro ſeculo. Qui ſuſcepto auro, promptè illi, vt petebat, cautionem fecit. Vixit itaq́ poſt baptiſmum annos aliquot philoſophus, ac tandèm infirmatus eſt ad mortem. Cùm verò morti proximus eſſet, dixit filijs ſuis; Quandò curabitis funus meum, chartam iſtam in

meis

meis manibus ponite, & me cum illa ſepelite. Mortuo autem illo, fecerunt filij, ſicut eis ipſe præceperat, ſepeliêrúntque eum cum chirographo. Tertia verò poſt ſepulturam die, apparuit epiſcopo Syneſio nocte quieſcenti, dicens: Veni ad ſepulcrum, vbi iaceo, & accipe chirographum tuum. Accepi enim debitum, ſatiſfactumq́ mihi eſt, atque vt certior eius rei fias, propria mea ſubſcripſi manu. Ignorabat autem Epiſcopus, quòd chirographum illud conſepeliſſent ei. Manè autem facto, accerſitis filijs eius, dixit: Num aliquid cum patre veſtro in monumento poſuiſtis? Illi putantes, quòd eos de pecunijs interrogaret, dixerunt ei: Nihil, Domine, præter pannos conſuetos. Quid igitur? Nunquid vel chartam aliquam conſepeliſtis ei? Tunc recordati illi (ignorabant enim, quòd de chirographo diceret) dixerunt ei: Ità ſanè, Domine. Chartam enim quandam moriens dedit nobis, & ait: Quandò ſepelietis me, chartam iſtam mihi in manibus date, nullo penitùs ſciente. Tunc dixit illis Epiſcopus ſomnium, quod nocte illa viderat. ſumensq́ illos, cum clericis ac primarijs ciuitatis acceſsit ad philòſophi tumulum. Quo aperto, inuenerant iacentem philoſophum, chirographumq́ manu Epiſcopi conſcriptum, ſuis manibus tenentem. Accipientes autem chirographum ex illius manibus, aperuerunt, inueneruntq́ in eo nouiter manu philoſophi ſubſcriptum ità: Ego Euagrius philoſophus tibi ſanctiſsimo Domino Syneſio Epiſcopo ſalutem: Accepi debitum in his literis manu tua conſcriptum, ſatisfactumq́ mihi eſt, & nullum contra te habeo ius propter aurum, quod dedi tibi & per te Chriſto DEO & Saluatori noſtro. Qui verò conuenerant, hoc videntes obſtupuerunt, & per multas horas clamauerunt, Kyrie eleiſon glorificantes DEVM, qui facit mirabilia, talemq́, ac tantam promiſsionum ſuarum euidentiam dat ſeruis ſuis. Aſſerebat autem & hoc idem dominus Leontius, cautionem illam manu philoſophi ſubſcriptam, ſeruari vſq́ hodiè, atque in ſacrario ſanctæ Cyrenenſis Eccleſiæ cuſtodiri, & quicunq́ ſacrarij cuſtos ingrederetur, hanc illi cum cæteris vaſis ſacris aſsignari cuſtodiendam cum omni diligentia, atque eum deincèps ſucceſſori ſuo integram illam, inuiolatamq́ reconſignare.

17 ET capite ducenteſimo primo: Narrauit quidam patrum, dicens: Aſcendi aliquandò Conſtantinopolim cuiuſdam neceſſitatis gratia. Cum'que in Eccleſia ſederem, ingreſſus eſt qui-

quidam ſecularis, maximè illuſtris atque fidelisſimus. Is cùm adſpexiſſet me, accedens ſalutauit cum omni charitatis officio. Et poſt ſalutationem ſedit iuxta me, & cœpit interrogare de his, quæ pertinent ad animæ ſalutem. Cumq; ego illi dicerem, quòd his, qui ritè terrena diſponunt, cæleſtia quoquè donantur: Benè, inquit, pater dixiſti. Nam verè beatus eſt, qui ſpem ſuam in Deum ponit, & ſeipſum totum cõmittit Deo. Et dicebat: Ego filius fui cuiuſdam ſecularis gloria clariſsimi. Erat autẽ ipſe pater meus eleemoſynis maximè deditus, & plurima pauperibus diſtribuebat. Die ergò quadam vocauit me, & oſtendit mihi omnes pecunias, dicens: Fili, quid tibi gratius eſt, vt dimittam tibi pecunias iſtas, an Chriſtum curatorem tuum? Ego, cùm placerent mihi, quæ faciebat, reſpondi me Chriſtum mâlle. Iſta enim omnia prætereunt, & hodiè ſunt, & cràs non erunt, Chriſtus autem manet in æternum. Quod ille cùm audîſſet, omnia iam liberè & larga manu pauperibus erogabat, ità vt moriens pauca admodùm mihi relinqueret. Ego autem iam pauper effectus, humilis procedebã, ſpem meam habens in Chriſtum, cui me ille reliquerat. Erat autem alius quidam diues valdè & primarius, habens vxorem fidelem Chriſto, & timentem Dominum: Habebat autem & filiã vnicam. Dixit ergò illa viro ſuo: Hanc ſolam habemus filiam, tantaq; bona nobis largitus eſt Deus: cuius ergò rei indiget? Si quæſierimus dare illã alicui primario & diuiti, qui non ſit bonis moribus, affliget eam ſemper. Quæramus illi virum humilem, & timentem Dominum, qui ſecundùm Deum illam diligat, & foueat. Qui dixit illi: Rectè dixiſti. Perge ergò in Eccleſiam, & ora intenſiſsimè, atque illic reſide, & qui primus ingreſſus fuerit, hic illi à Domino miſſus eſt ſponſus. Fecit igitur, vt iuſſerat vir eius. Cumq; orâſſet & ſederet, ingreſſus ſum ego primus. Mittens ergò illa ſeruum ſuum, continuò accerſiuit me, cœpitq; interrogare, dicens: Vndè es? Ego autem dixi illi: Ex hac ciuitate ſum talis filius. Dixit autem mihi: Illius eleemoſynarij? Et dixi: Ità, illius ſum filius. Tunc ait mihi: Habes vxorem? Et dixi, Non. Narrauiq; illi, quæ mihi dixerat pater meus, & quæ ego reſponderam ipſi. Illa verò glorificans Dominum, ait: Eccè bonus curator tuus miſit tibi vxorẽ & pecunias, vt vtaris vtriſque cum timore Dei. Deditq; mihi filiam ſuam & pecunias. Ego autem oro, vt patris mei viam vſque in finem teneam.

Filius eleemoſynarij ad paupertatem redactus, quo modo diuina prouidentia diues effectus ſit.

18 AMBROSIVS libro ſecundo Officiorum, capite vigeſimooctauo: Hoc maximum incentiuum miſericordiæ, vt compatia-

tiamur alienis calamitatibus, neceſsitates aliorum, quantùm poſſumus, iuuemus, & plùs interdùm q̃ poſſumus. Melius eſt enim pro miſericordia cauſas præſtare, vel inuidiam perpeti, quàm prætendere inclementiam: vt nos aliquandò in inuidiam incidimus, qui confregerimus vaſa myſtica, vt captiuos redimeremus: quod Arianis diſplicere poterat, nec tam factũ diſplicere, quàm vt eſſet quod in nobis repræhenderent. Huic muneri proficere debuit aurum redemptoris, vt redimeret periclitantes. Agnoſco infuſum auro ſanguinem Chriſti, non ſolùm irrutilâſſe, verumetiam diuinæ operationis impreſsiſſe virtutem redemptiõis munere. Tale aurum ſanctus martyr Laurentius Domino reſeruauit, à quo cùm quærerentur theſauri Eccleſiæ, promiſit demõſtraturum ſe. Sequẽti die pauperes produxit. Interrogatus vbì eſſent theſauri quos promiſerat, oſtendit pauperes, dicens: Hi ſunt theſauri Eccleſiæ: & verè theſauri, in quibus CHRISTVS eſt, in quibus CHRISTI fides eſt. Deniquè Apoſtolus ait: Habemus theſaurum in vaſis fictilibus. Quos meliores theſauros habet CHRISTVS, quàm eòs in quibus ſe eſſe dixit? Sic enim ſcriptum eſt: Eſuriui, & dediſtis mihi manducare: ſitiui, & dediſtis mihi bibere: hoſpes eram, & collegiſtis me. Et infrà: Quod enim vni horum feciſtis, mihi feciſtis. Quos meliores Ieſus habet theſauros, quàm eos in q̃bus amat videri? Hos theſauros demonſtrauit Laurentius, & vicit, quòd eos nec perſecutor potuit auferre. Itaq; Ioachim qui aurum in obſidione ſeruabat, nec diſpenſabat alimoniæ comparandæ: & aurum vidit diripi, & ſe in captiuitatem perduci. Laurentius qui aurum Eccleſiæ maluit erogare pauperibus, quàm perſecutori reſeruare, ꝓ ſingulari interpretationis viuacitate ſacram martyrij accepit coronam.

Laurentius martyr eccleſiæ theſauros in perſecutione pauperibus diſtribuit.

2. Cor. 4.

Matt. 25.

4 Reg. 25. 2. Para. 36.

19 CHRYSOSTOMVS homilia quinquageſimaquinta in Geneſim, vt ſuprà in homilia trigeſimaquarta ad populum Antiochenum. authoritate 11. quæſtione præcedenti.

XIII

Quid eſt miſericordia?

A EST, ſicut[a] Auguſtinus affirmat, alienæ miſeriæ quædam in noſtro corde compaſſio, qua

a Lib. 9 de Ciuit Dei ca. 5 Iſidorus de ſummo bono lib 3. cap. 64. Greg. Nyſſe. in lib de beatudinibus.

ſſ vtiq;

vtiquè ſi poſſimus, ſubuenire cópellimur. Quod miſericordiæ nomen pro eleemoſyna dici & accipi perſæpè ſolet. *Omnis autem miſericordia*, teſte diuina [b] ſcriptura, *faciet locum vnicuique ſecundùm meritum operum ſuorum*.

b Eccl 16 b

c hom 32 in epiſt ad Heb. hom 9. de pœnitent 53. in Matt. & 36 ad popu. Antio

d Chryſoſt. hom de miſericordia & duabus viduis.

B HANC ſæpè & mirificè commẽdat [c] Chryſoſtomus, nec dubitat alicubì dicere, [d] Miſericordia eſt ſalutis præſidium, fidei ornamentum, propitiatio peccatorum: Hæc eſt quæ iuſtos probat, ſanctos roborat, Dei cultores oſtentat. Quinetiam, ſi Ambroſio [e] credimus, omnis ſumma diſciplinæ, in miſericordia & pietate eſt.

e in epiſt 1. ad Timo. ca. 4. Vide eundem in caput 3 Luc.

SCRIPTVRAE.

ECCLESIASTICI decimoſexto, vt in textu.

PATRES.

Miſericordia quid ſit.

1 AVGVSTINVS libro nono de ciuitate Dei, capite quinto: Quid eſt autem miſericordia, niſi alienæ miſeriæ quædam in noſtro corde compaſsio, qua vtiquè, ſi poſsimus, ſubuenire compellimur? Seruit autem motus iſte rationi, quandò ità præbetur miſericordia, vt iuſtitia conſeruetur: ſiue cùm indigenti tribuitur, ſiue cùm ignoſcitur pœnitenti.

Abutentes diuitijs.

2 ISIDORVS libro tertio de ſummo bono, capite ſexageſimoquarto: Grauiter in Deum delinquunt, qui diuitijs à Deo conceſsis, non in rebus ſalutaribus, ſed in vſibus prauis vtuntur. Neſciunt impartire pauperibus, oppreſsis ſubuenire deſpiciunt: & indè magìs augent delicta, vndè redimere debuerũt. Hoc habet tantum bonum poſſeſsio præſentium rerum, ſi vitam reficiat miſerorum: Præter hoc tentatio eſt mundi lucrum, tantoq́ maiora ſupplicia in futurum dabunt, quanto & ipſa maiora ſunt. Potentes enim potenter tormenta patientur. Terrena omnia ſeruãdo amittimus, largi-

Sap. 6.

largiendo ſeruamus. Patrimoniũ enim retentum perit, manet aũt erogatum: Diù enim cum rebus noſtris durare non poſſumus, qa aut nos illas moriendo deſerimus, aut illæ nos viuentes deſerunt. Pro diuerſitate vſus alij de rebus mundanis pereunt,quas cupidiùs rapiunt:alij verò ſaluantur, dum in eorum pulchritudine conditoris pulcherrimam prouidentiam laudantes mirantur,vel dum pro miſericordiæ operibus ex eis cæleſtia bona mercantur.Miſericordia à compatiendo alienæ miſeriæ vocabulum ſortita eſt. Nullus autem in alio miſericors eſſe poteſt,qui prauè viuendo in ſe miſericors non eſt.Qui enim ſibi nequã eſt,cui bonus erit? Nulla ſcelera eleemoſynis poſſe redimi, ſi in peccatis voluntariè quis permanſerit.Tunc autem fructus eleemoſynarum indulgentiam conſequitur, qñ ab ſcelerum opere deſinitur. Verum eſt quòd peccata omnia miſericordiæ operibus expurgantur,ſed ſi iam caueat peccare, qui miſericordiam impartitur. Cæterùm nulla eſt delicti venia, quandò ſic procedit miſericordia, vt eam ſequantur peccata. Non eſt eleemoſyna, quæ gloriæ magìs cauſa, quàm miſericordiæ impartitur intuitu.Quali intentione ab vnoquoq; largitur, taliter & apud Deum recipitur.Qui ergò hîc de bono opere laudem præſentem appetit,ſpem perdit,& gloriam mercedis in futuro non recipit. Dum cauſa iactantiæ pauper paſcitur, etiam ipſum miſericordiæ opus in peccatum conuertitur. Intantùm eleemoſynarum opera peccata extinguunt, atq; intantùm ad regnum ſeculi futuri proficiunt, vt etiam iudex cæleſtis in futuro iudicio veniens,in dextera conſiſtentibus dicat:Eſuriui,& dediſtis mihi manducare:ſitiui,& dediſtis mihi bibere:hoſpes eram,& collegiſtis me:nudus erã, & cooperuiſtis me.Quibus etiàm benè promittit,dicẽs:Venite benedicti patris mei, percipite ꝑparatum vobis regnum. His autem quos nulla ꝑcedentia eleemoſynarum facta ſequuntur, æterni iudicis voce ſic dicitur:Eſuriui enim, & non dediſtis mihi manducare:ſitiui,& non dediſtis mihi bibere.Quibus iuſtè dicitur:Diſcedite à me maledicti in ignẽ æternũ, qui paratus eſt diabolo & angelis eius. Qui hîc miſericordiã non impartit, illic pietatis fructũ nõ inuenit:exẽplo ardẽtis diuitis,q in inferno ad tenuiſsima petenda cõpulſus eſt,qui hîc tenuiſsima negare ſtuduit. Quid tribui ſubtiliùs, qd diſtrictiùs petere poterit? Guttã aquæ ardẽs petijt,qui micas panis negauit.Serò diues oculos aperuit, quãdò Lazarum pauperem requieſcentem vidit,quem iacentem ante ianuas videre deſpexit. Non ſolùm qui eſurienti & ſitienti & nudo beneficium largitatis

[Margin notes: Miſericordia vndè dicta ſit. — Eleemoſynæ eorum qui in peccatis perſeuerant. — Intẽtio bona adeſſe in eleemoſynarum largitione debet. — Eleemoſynarum vis in die iudicij, & futura vita. — Matt 25. — Immiſericordes quid merentur. — Luc.16.]

impendit, vel ſi quid aliud indigenti largitur, ſed & qui inimicũ diligit, & qui lugenti affectum compaſsionis & conſolationis impartit, aut errantem fratrem charitatiuè corrigendo, ad viam veritatis reuocat, aut in quibuslibet neceſsitatibus conſilium dat, eleemoſynam procul dubio facit. Nam & doctrinæ, vel diſciplinę bonum, eleemoſyna eſt, & miſericordia carnali eminentior eſt. Quicunq; egens poſcit, etiamſi indigentem ſe ſimulet, ex toto illi corde commiſereri oportet. Et licèt ille fortaſsè falſam indigẽtis ſpeciem præferat, is tamen qui ſimpliciter impartit, fructum miſericordiæ non amittit. Quantunuìs quis ſit egens, nullus tamen vndè tribuat indigenti, excuſationem inopiæ poteſt obtendere: quandò ex præcepto Saluatoris etiam calicem aquę frigidæ pręcipiamur indigenti præbere. Nam ſi aliud non habentes, idipſum benignè tribuamus, mercedem proculdubiò non amittimus. Cæterùm ſi ampliùs poſſumus, & egeſtatem ſimulando minùs largimur, non egentem, ſed Deum fallimus, cui conſcientiam noſtram abſcondere nõ poſſumus. Duæ ſunt eleemoſynę: vna corporalis, ſcilicet egẽti dare quicquid potueris: Altera ſpiritalis, dimittere à quo læſus extiteris. Harum prima adhibenda eſt miſeris, ſecunda malis. Erit ergò quod ſemper impartias, etſi non pecuniam, ſaltem vel gratiã. Non eſt eleemoſyna cum murmuratione præbenda, nè comitante triſtitia, merces pereat diſpenſata. Tunc autem benè tribuitur, qñ cum mentis hilaritate præbetur. Vndè & Apoſtolus: Hilarem, inquit, datorem diligit Deus. Metuendum eſt itaq;, nè pauper aut cũ tædio noſtra oblata ſuſcipiat, aut nè omninò prętermiſſus, mœrẽs triſtisq; recedat. De rapinis alienis eleemoſynam facere, non eſt officium miſerationis, ſed emolumentum magnum ſceleris. Vndè & Salomon: Qui offert, inquit, ſacrificium de rapina pauperum, tanq̃ ſi quis victimet filium in conſpectu patris ſui. Qui enim iniuſtè tollit, iuſtè nunquàm diſtribuit: nec benè alteri prębet, quod ab alio malè extorquet. Magnum ſcelus eſt, rem pauperum pręſtare diuitibus: & de ſumptibus inopũ, acquirere fauores potentum: arenti terræ aquam tollere, & flumina quæ non indigent, irrigare. Nonnunquàm largitas diuitum prodiga, non ad vtilitatem, ſed ad oſtentationem effunditur: comparata hypocritis, qui non ad ædificationẽ docent audientium, ſed ad ſuæ gloriæ exaggerandum cothurnum. Repræhenſibilis eſt ſuperflua effuſio largitatis. Nam qui modum ſeruat, auarus nulli eſt, ſed omnibus largus eſt. Diſpenſator nõ debet eſſe prodigus, ſed diſcretus: largiri enim debet quãtum oportet,

Eleemoſynæ quædam ſunt ſpirituales.

Simulãtibus inopiam, eleemoſynæ etiã tribuendæ.

Tribuendum pro viribus & pro cuiuſque facultate.

Matt 10.

Duplex eleemoſynæ genus.

Libenter & cum hilaritate præbenda eleemoſyna.

2 Cor 9.

Ex rapinis vel alienis rebus eleemoſynam facere.

Eccl 34.

Nimium dare.

tet,vt tenendo menſuram in vno ſufficiat pluribus.

3 GREGORIVS Nyſſenus in libro de beatitudinibus: Ac miſericordia,vt eam aliquis definitione compræhenſam interpretari & explicare poſsit, voluntaria triſtitia eſt,quæ conflatur ob incommoda aliena.Quòd ſi non plenè,quid per eam intelligatur,expreſsimus:forſitan alia ratione magis dilucidè ac planiùs explicari poſsit: Miſericordia eſt erga eos,qui ob res aliquas triſtes ac moleſtas ſeſe diſcruciant,cum dilectione coniuncta affectio. Quemadmodùm enim inhumanitas & feritas ab odio cauſam & originem habent,ſic ex dilectione quodammodò miſericordia enaſcitur;nec aliundè exiſteret, niſi ex hac.at ſi quis plenè miſericordiæ proprietatem,intentionem & vehemētiam exquiſiuerit, inueniet diligendi affectionē cum affectu triſtitiæ commixtam.Nam participationem quidem bonorum omnes ſimiliter appetunt & amici & inimici: at vt incommodorum, & rerum triſtium atque acerbarum participes eſſe velint,eorum duntaxàt proprium eſt,qui dilectione tenentur.Atquì ex omnibus rebus,quæ per vitam coluntur & exercentur,conſtat rem præſtantiſsimam eſſe dilectionem. Dilectionis autem intentio atque incrementum,miſericordia eſt. Et poſt pauca: Ergò miſericordia,vt definitio quidem oſtendit, beneuolentiæ mater eſt, dilectionis pignus, vinculum omnis amicæ affectionis. Hac verò cautione atq; ſecuritate, quid in vita firmius & tutius excogitari poſsit?

Miſericordia quid ſit.

Oritur ex dilectione miſericordia.

Miſericordia quid efficiat.

4 CHRYSOSTOMVS homilia trigeſimaſecunda in epiſtolam ad Hebræos: In ædificia cæleſtia ſtudeamus noſtras euacuare pecunias, nec fabris, nec ſtructoribus, nec operarijs opùs habebimus. Manus nanque pauperum, tales domos ædificant: claudi, cæci,vel debiles iſti ſunt,qui domos illas ædificant: & non mireris. Siquidem per iſtos nobis & regnum cæleſte prouidetur, per iſtos etiam fiduciam accepimus apud Deum. Eleemoſyna quippe artifex magna conſiſtit,& auxiliatrix eorum,qui ipſam faciunt.Amica nanque Dei conſiſtit,& ſemper ei propinqua eſt:pro quibuſcunque voluerit, facilè gratiæ munus impetrat: tantùm ſi à nobis non lædatur, ſi nullam patiatur iniuriam. Iniuriam autem patitur, cùm ex rapinis eam volumus operari. Si verò fuerit munda, magnam præſtat confidentiam tribuentibus eam, interuenit etiam pro delinquentibus. Tanta eſt eius virtus, tantaq; potentia. Sed etiam vincula peccatorū ipſa diſſoluit, fugat tenebras, extinguit ignem, mortificat vermem,expellit ſtridorem dentium. Huic cum multa

Eleemoſynæ vis in flectēdo iudice cæleſti.

fiducia portæ cæli aperiuntur, & veluti regina intrante, nullus ia- nitorum, nullus cuſtodum, qui portis aſsiſtunt, audet dicere: Quæ tu es, vel vndè? ſed omnes eam è regione ſuſcipiunt. Sic etiam miſericordia. regina nanque eſt, verè regina, ſimiles faciens homines Deo. Eſtote, inquit, miſericordes, ſicut & pater veſter cæleſtis miſericors eſt. Pennata nanque eſt & valdè leuis, habens alas aureas & volatum, qui angelos ipſos deceat. Scriptum eſt enim: Pennæ tuæ, ſicut pennæ columbæ deargẽtatæ, & collũ eius in fulgore auri. Sicut colũba quædam nitens, & aurea venuſtate decorata, mites & affabiles oculos habens, per cuncta peruolat: ſic & miſericordia nitet magno decore feſtiua: nihil eſt illis oculis melius. Pulcher quidem eſt pauo, ſed in illius comparatione deformis appâret. Ità enim hęc auis quædam pulchra eſt & mirabilis, ab ipſo initio per tempora cuncta perdurans: & multa diuina gloria decoratur. Virgo eſt, habens alas aureas, circunſpecta per omnia, venuſteque ſuccincta, vultum habens candidum atque manſuetum: pennata eſt & leuis, & ſemper ante ſolium regale conſiſtit. Quandò iudicamur, repentè ſubuenit: & nos à ſupplicijs liberat imminentibus, alis ſuis nos contegens. Hanc ampliùs deſiderat Deus, quàm ſacrificia numeroſa: multa de illa loquitur, ſic eam diligit. Scriptum eſt enim: Viduam & pupillum & pauperem ſuſcipiet Dominus. Ex eius vocabulo Deus deſiderat appellari miſerator & miſericors, Deus longanimis, & multùm miſericors, & verax. Miſericordia nanque Dei ſuper omnem terram. Iſta eſt quæ ſalutem humano generi contulit. Si enim non miſereretur noſtrì Deus, irent prorsùs cuncta perditum. Ipſa nos quippe, cùm inimici eſſemus, reconciliatos reddidit: ipſa plura bona perfecit, ipſa filio DEI perſuaſit, vt fieret ſeruus, & exinaniret ſemetipſum. Hanc igitur æmulemur, per quam nos conſtat eſſe ſaluos. Hanc diligamus, hanc pecunijs præponamus vniuerſis, & ſine pecunijs vel diuitijs habeamus animam miſericordem. Nihil ità exprimit Chriſtianum, ſicut miſericordia: nihil ſic & fideles & infideles ſimul admirantur, ſicut quandò nos vident eleemoſynas impendere. In multis enim & nos indigemus miſericordia. Nam & ad Dominum clamamus: Secundùm magnam miſericordiam tuam miſerere noſtrì. Nos ergò initium faciamus, quanquàm nos non facimus initium, quandoquidem iam nos ipſe anteceſsit, & ſuam in nobis miſericordiam

Miſericordia regina eſt, ſimiles faciens hoies Deo. Lucæ 6.
Pſalm. 67.
Miſericordiæ pulchritudo, & commendatio.
Pſal. 145.
Pſal. 102.
Pſal. 50.

am reddidit manifeſtam : ſaltem poſteriores ſequamur. Si enim homines eius, qui miſericors eſt, etiamſi innumera peccata commiſerit, miſerentur: multo amplius DEVS. Aduerte prophetam dicentem : Ego autem ſicut oliua fructifera in domo Domini. Tales ergò efficiamur : ſicut oliua fructifera, ex omnibus partibus miſericordias germinemus. Non enim ſufficit oliuam eſſe, ſed opùs eſt eam eſſe fructiferam. Sunt enim miſericordes, ſed modica per totum annum tribuentes, aut per ſingulas ſeptimanas, aut ſi quandò fortè fortuna progrediuntur : Iſti oliuæ quidem ſunt, ſed non fructiferæ, quinetiam aridæ : & quandoquidem miſerentur, oliuæ ſunt : quoniam verò non largè, neque magnificè, non ſunt fructiferæ. Nos efficiamur oliuæ fructiferæ. Sæpiùs iam dixi, & nunc quoquè dico, quoniam non menſura vel quantitate datorum iudicatur miſericordiæ magnitudo, ſed ex voluntate largientis. Scitis enim illius viduæ factum. Commodum quippe eſt, hoc proferre ſemper exemplum, vt neque pauper de opere ſuo deſperet, reſpiciens ad viduam duo minuta conferentem : neque diues glorietur, cùm de magnis parua largitur. Obtulerunt quidam etiam ſetas, & pilos, & capillos, in templi conſtructionem, & ſpreti penitùs non ſunt : ſed hi, ſi aurum habentes, capillorum munera deportâſſent, maledicti protinùs extitiſſent. Si verò iſtud tantùm habentes obtulerunt, acceptabiles in ſuo munere facti ſunt. Propterea & Cain culpatus eſt : non quia abiecta obtulit, ſed quia omnium quæ habebat, abiectiora obtulit DEO. Maledictus inquit ſcriptura, qui habet meliora, & ſacrificat corrupta DEO : non abſolutè dixit : qui ſacrificat corrupta Deo : ſed qui habet, inquit, & auaritia compellente reuocatur. Si igitur quiſquam non habet, omni culpa caret, liber eſt : magìs autem mercedem facilè conquirit. Quid enim duobus minutis abiectius, vel quid capillis vilius, vel quid inferius parua ſimilagine? Et tamen inuenies iſta ſimiliter approbata, ſicut vitulos & aurum quod diuites obtulerunt. Secundùm quod quis habet, ſecundùm hoc acceptabilis efficitur, non ſecundùm quod non habet. Quantum habet manus tua, inquit, benefacito. Propterea obſecro, vt euacuemus cum alacritate ſubſtantias noſtras in pauperes : etiam ſi parua ſint quæ habemus, mercedem ſimilem conſequemur illis, qui plura videntur offerre. Vel potiùs maiorem, quàm illi, qui offerunt multitudinem talentorum. Si hæc igitur faciamus, inæſtimabiles

Pſal. 51.
Oliuæ fructiferæ eſſe debemus.
Miſericordia nō ſpectatur ex datorum quantitate.
Marc 12.
Luc 21.
Exod 35.
Gene. 4.
Luc. 21.
Eccl 9.

Dei

Dei theſauros adipiſcimur: ſi tamen nõ ſolùm audiamus, verum etiam faciamus: ſi non tantùm laudemus, ſed etiam ipſis operibus oſtendamus.

Eleemoſyna inter pœnitétiæ fructus annumeratur.
Vis eleemoſynæ apud Deum.
Actor.10.
Peccata delét eleemoſynæ.
Matth.25.
Ibidèm.
Quanti ematur cælum.
Matth.10.
for* quô veſtes abluas: ſic

5 IDEM homilia nona de pœnitentia: Agè, quartam proferamus pœnitentiæ viam. Et quænam ea eſt? Eleemoſyna regina illa virtutum, homines celerrimè ipſorum in cælorum axes adducer, aduocati optimi loco fungens. Magna res eleemoſyna, præcidit aërem, tranſit lunam, ſolis radios cædit, ad ipſum venit cælorum culmen, ipſos pertranſiens cælos: & angelorum populos decurrens, archangelorumq́ choros, & omnes ſuperiores poteſtates, ipſi aſsiſtit regali throno. Quod ex ipſa diſce ſcriptura: Corneli, eleemoſynæ, inquit, & orationes tuæ aſcenderunt in conſpectu Dei. Tametſi multa habueris peccata, aduocatrix eleemoſyna eſt, nè timeas. Nulla enim ſuper omnibus virtutibus huic ſeſe oppoſuerat. Chriſtum requirit, quem ipſa lucrifecit proprijs in manibus baiulans. Ipſius enim Domini eſt vox: Si quis fecerit vni ex minimis his, mihi fecit. Ità ergò quotquot talia habueris peccata, eleemoſyna tua omnibus eſt grauior. Aut non intellexiſtis in Euangelio decem virginum parabolam, quòd eleemoſynam non habentes, virginitati indulgentes, à nuptijs excluſæ ſunt? Abeuntes, inquiunt, emite vobis à vendentibus. Qui nanque ſunt mercatores olei huius? Pauperes ad eleemoſynã ſedentes. & quanti emitur? quanti libuerit. Precium non appono, nè obijcias inopiam. Quanti potes, tãti eme. habes denarium, eme cælum: non quòd venale ſit cælum, ſed quòd clemens ſit Dominus. Non habes denarium, da calicem frigidæ aquæ. Inquit enim: Quicunque dederit vni ex minimis iſtis calicem aquæ frigidæ propter me, non perdet mercedem ſuam. Mercatura negociatioq́ cælum eſt, atque ipſi pigritamus: Da panem, & accipe paradiſum: parua da, & magna ſuſcipe. Da mortalia, & immortalia recipe: Da corruptibilia, & incorruptibilia accipe. Si celebritas adeſſet, epulum habens, atque in ea ciborum abundantia, multaq́ paruo emerentur, num ſubſtantiam vendentes, cunctaq́ poſtponentes, in partem eius negociationis veniretis? Et vbi quidem corruptio, tanto ſtudio laboratis: vbi immortalis eſt negociatio, pigritatis, atque adeò conciditis. Da inopi, quanuìs tu tacueris orare pro te, reſpondebunt infinita. Eleemoſyna tua ſtante & declinante, precium redemptionis animæ eleemoſyna eſt. Præterea pelues & lauacra cũ aqua ſunt, quô manus, laues * qua veſtes aqua: ſic & eleemoſyna, quô per eam animæ manus diluas. Nè inopiam

opiam proferas. Vidua in vltimo cœnaculo Heliam hoſpitabatur, Inopia nó excuſat ab eleemoſyna.
ac paupertas non affuit impedimentò, ſed eximiò cum gaudio ſuſcepit eum, quarè & dignos recepit fructus, & metens eleemoſynæ ſpicam legit. 3. Reg. 17. Sed fortaſsè auditor dicet, Da & mihi Heliam. Quî quæris Heliam? Dominum Heliæ do tibi, nec ipſum cibas: Heliam ſi inueneris, quo modo hoſpitaberis? Chriſti Domini ſententia eſt: Quicunque vni ex minimis fecerit, mihi fecerit. Quod pauperibus tribuitur, hoc tribuitur Chriſto. Si fortè rex quempiam de populo appellauerit, atque ad ſeruos dixerit: Reddite gratias huic meo nomine quamplures, qui me inopia laborantem nutriuit, Matth. 25. qui mihi beneficia in tempore permulta contulit: cùm certatìm quiſque pecunias eius omnes apprehenderit, cui rex gratias dederit? Si ergò in hominem regem tantum honoris res ipſa tribuit, cogita Chriſtum in illa die ad angelos dicentem: Hic me in terra ſuſcepit hoſpitio, hic mihi innumera contulit beneficia, hic me peregrinum exiſtentem confouit inducens. Cogita decæterò fiduciam, inter angelorum populos gaudium. Igitur cui teſtimonium Chriſtus perhibet, non fiduciam ſuper angelos habuerit? Magna igitur res eleemoſyna, fratres. Hanc amando faciamus, Peccata delet eleemoſynæ & iudiciũ propulſant. cui nihil æquale: potens eſt enim peccata alia delere, iudiciumq; propulſare. Te tacente, infinita pauperum ora gratias referunt: immò verò minùs verbo aut ore neceſsè eſt, rebus ipſis clamantibus. Tam adeò exuberans, tamq; magnum eſt eleemoſynæ bonum, & ipſi pigritamus & concidimus? Da panem pro poſſe: non habes panem, da denarium, da vel frigidæ aquæ calicem: atquî neque id habes, vel malis oppreſſo compatere, atque appenſam mercedem habes.

6 ET homilia quinquageſimatertia in Matthæum, vt ſuprà homilia trigeſimatertia ad populum Antiochenum. authoritate 10. quæſt. 11.

7 ITEM homilia trigeſimaſexta ad populum Antiochenum, vt ſuprà authoritate 13. quæſt. 11.

8 IDEM Chryſoſtomus in homilia de miſericordia & duabus mulieribus viduis: Tria ſunt quæ in miſericordiæ opere optanda ſunt Chriſtiano, Tria in opere miſericordiæ requiruntur. vt poſsit facere, vt velit, vt compleat. Vt poſsit, id eſt, vt ſubſtantia faciendi non deſit: vt velit, hoc eſt, voluntas adſit qua faciat, quia ſubſtantia non deeſt qua fiat. Tertium eſt vt compleat, id eſt, quæ poſsit & velit, ſine dilatione perficiat: his enim tribus opus tantum, tamq; præclarum impletur. Nam ſunt qui poſſunt facere, ſed nolunt: ſunt qui volunt, & non poſſunt: ſunt

& qui volunt & poſſunt,ſed differendo non faciunt. Cæterùm qui poteſt facere,oret vt velit:& qui vult facere,oret vt poſsit:& qui in vtroque paratus eſt, det operam vt miſericordiam inſtanter efficiat,nè quod vult & poteſt,differendo non compleat. Eſt enim miſericordia ſalutis præſidium, fidei ornamentum,propiciatio peccatorum. Hæc eſt quæ iuſtos probat, ſanctos roborat, Dei cultores oſtentat: cuius exercitium lætum efficit Dominum, placatum exhibet Chriſtum, dum cernit ſubſidijs huiuſmodi foueri pauperē, inopem ſubleuari. Hæc miſericordia cum à cunctis impleri pcipitur,tum maximè ab his qui ſignati ſunt, vt dent quā accipiant, tribuant quam ſumant,donent alijs qua ipſi indigeant.

Miſericordiæ commēdatio.

9 AMBROSIVS in caput quartum epiſtolæ prioris ad Timotheum,ea D. Pauli verba exponens: Pietas ad oīa vtilis eſt,&c. Si quis ergò, quia miſericordia magna res eſt, lubricū tamen carnis patiatur,huiuſmodi quid fiet?ſine dubio vapulabit, quia illud oportuit fieri,& hoc minimè ptermitti.Si aūt ſolius corporis habuit exercitium,perennes pœnas patietur,ſicut in Euangelio Dn̄s repromiſit. Oīs enim ſumma diſciplinæ noſtræ,in miſericordia & pietate eſt.

Summa diſciplinæ Chriſtianæ in miſericordia & pietate conſiſtit.

10 IDEM in Lucæ caput tertium: Singulis quoq; generibus hominum conueniens tribuit ſanctus Baptiſta Ioannes reſponſum, vnum omnibus,ità:Publicanis,nè vltra præſcriptum exigant: militibus,nè calumniam faciant,nè prædam requirant.Docens idcircò ſtipendia conſtituta militiæ,nè,dum ſumptus quæritur, prædo graſſetur. Sed hæc & alia officiorum præcepta, propria ſingulorū, miſericordiæ cōmunis eſt vſus.Ideò commune præceptum omnibus officijs, omnibus ætatibus neceſſaria, & ab omnibus deferenda. Non publicanus,non miles excipitur, nō agricola vel vrbanus, diues & pauper: oēs in commune admonentur, vt conferant non habenti.Miſericordia enim plenitudo virtutum eſt. Et ideò omnibus eſt propoſita perfectæ forma virtutis, nè veſtimentis alimentisq; ſuis parcant.Miſericordiæ tamen ipſius pro poſsibilitate conditionis humanę menſura ſeruatur,vt nō ſibi vnuſquiſq; totū eripiat,ſed quod habet,cum paupere partiatur.

Miſericordia ad omnes pertinet.

ANNOTATIO. Quandò Scriptura ſacra vel S. Patres ſuprà adducti,tribuunt eleemoſynis, ieiunio, alijſque pietatis operibus vim delendi aut redimendi peccata, præſertim lethalia, (nam de venialibus nulla eſt controuerſia)aut aliquid ſimile:id accipiendum eſt & intelligendum,quatenùs ijs præparatur & diſponitur peccator ad remiſſionem peccatorum in Sacramēto pœnitentiæ conſequendam, & amiſſam iuſtificationis gratiam

tiam recuperandam. Eſt enim hoc Sacramentum lapſis poſt Baptiſmum ad ſalutem neceſſarium, iuxta S. Tridentini Concilij ſententiam, vt nondùm regeneratis ipſe Baptiſmus: Vel quatenùs per ea opera poſt reconciliationem factam ſatisfacimus pro peccatis, quo ad pœnam temporalem, quæ ſæpè redimenda reſtat poſt culpam remiſſam. Quod S. Thomas his verbis expreſſit: Actus miſericordiæ operatur circa peccatum vel per modum ſatisfactionis, & ſic ſequitur iuſtificationem: vel per modum præparationis, inquantùm miſericordes miſericordiam conſequentur: & ſic etiam poteſt præcedere iuſtificationem, vel etiam ad iuſtificationem concurrere ſimul cum alijs virtutibus requiſitis, ſecundùm quod miſericordia includitur in dilectione proximi. Et alio loco: Per opera pietatis ille qui lubricum carnis patitur, liberatur à perditione æterna, inquantùm per huiuſmodi opera diſponitur ad hoc, quòd gratiam conſequatur per quam pœniteat: & inquantùm per huiuſmodi opera ſatisfacit de lubrico carnis cōmiſſo. Non autem ità, quòd ſi in eo peccato perſeueret impœnitens vſque ad mortem, per pietatis opera liberetur. Huc pertinet B. Auguſtini doctrina in enchiridio ca. 75. 76. & 77. & in ſerm. 30. de verbis Domini, quam habes ſuprà quæſt. 11. authorit. 16. 17. & 18.

Seſſ. 14 cap. 2.

1. 2 q. ſ13 art. 4 ad 1.

2. 2. q 154. art. 2. ad 5.

XIIII

Sunt'ne vnius generis miſericordiæ opera?

A Duplicis ea generis eſſe[a] inueniuntur: cùm alia ſint corporalia, alia ſpiritualia. Corporalia quidem dicta, quoniam ad corporalē miſeriam proximi ſubleuandam exercentur: Spiritualia verò, quòd in his ſaluti proximi ſpirituali benè conſulamus atq; operam demus.

a Aug lib. de morib Eccleſiæ Cathol. c. 27. & 28 Item in enchirid. cap. 72. & ſer. 203. de tempore.

B Huius multiplicis miſericordiæ clarum præbet exemplum Iob benigniſſimus, qui de ſeipſo teſtatur: [b] *Ab infantia mea creuit mecum miſeratio, & de vtero matris meæ egreſſa eſt mecum.* [c] *Oculus fui cæco, & pes claudo: pater eram pauperum, & cauſam quam neſciebam, diligentiſſimè inueſtigabam. Conterebam mo-*

b Iob 31. b & ibidèm Greg.

c Iob 29. c

las iniqui, & de dentibus illius auferebã prædam. Item, d Iob 31 d [d] *Foris non manſit peregrinus, oſtium meum viatori patuit.*

SCRIPTVRAE.

I o b trigeſimoprimo: Si negaui, quod volebant, pauperibus, & oculos viduæ expectare feci. Si comedi buccellam meam ſolus, & non comedit pupillus ex ea? (Quia ab infantia mea creuit mecum miſeratio, & de vtero matris meæ egreſſa eſt mecum) Si deſpexi * pereuntẽ, eô quòd non habuerit indumentum, & abſque operimento pauperem? Si non benedixerunt mihi latera eius, & de velleribus ouium mearum calefactus eſt? Si leuaui ſuper pupillum manum meam, etiam cùm viderẽ me in porta ſuperiorem? Humerus meus à iunctura ſua cadat, et brachiũ meum cum ſuis oſſibus confringatur. Foris nõ manſit peregrinus, oſtiũ meum viatori patuit.

* præter-euntem

E t capite vigeſimonono: Auris audiens beatificabat me, & oculus videns, teſtimonium reddebat mihi. Eô quòd liberâſſem pauperem vociferantem, & pupillum cui non eſſet adiutor. Benedictio perituri ſuper me veniebat, & cor viduæ conſolatus ſum. Iuſtitia indutus ſum: & veſtiui me, ſicut veſtimento & diademate, iudicio meo. Oculus fui cæco, & pes claudo. Pater eram pauperum: & cauſam quam neſciebam, diligentiſſimè inueſtigabam. Conterebam molas iniqui, & de dentibus illius auferebam prædam. Si voluïſſem ire ad eos, ſedebam primus: cumque ſederem quaſi rex circunſtante exercitu, eram tamen mœrentium conſolator.

PATRES.

a A AVGVSTINVS in libro de moribus Manichæorum, ca-

capite vigeſimoſeptimo: Homo igitur, vt homini appáret, anima rationalis eſt, mortali atque terreno vtens corpore. Partìm ergò corpori, partìm verò animæ hominis benè facit, qui hominem diligit. Ad corpus quod pertinet, medicina nominata eſt: ad animam autem, diſciplina. Sed medicinam nunc voco, quidquid omninò corporis vel tuètur, vel inſtaurat ſalutem. Ad hanc itaque pertinent non ea tantùm, quæ ars eorum exhibet, qui propriè medici nominantur: ſed etiam cibus & potus, tegmen & tectum, defenſio deniquè omnis atque munitio, qua noſtrum corpus aduerſùs etiam externos ictus actusq́ꝫ ſeruatur. Nam & fames & ſitis, & frigus & æſtus, & quicquid extrinſecùs grauiter infligitur, ſalutem de qua nunc agitur, manere non ſinunt. Quarè illa omnia, quibus huiuſmodi malis incommodis've reſiſtitur, qui officiosè atque humaniter præbent, miſericordes vocantur, etiam ſi ſapiẽtes vſqueadeò ſint, vt iam nullo animi dolore turbentur. Nam quis ignoret, ex eo appellatam eſſe miſericordiam, quòd miſerum cor faciat condolentis alieno malo? Et quis non concedat, ab omni miſeria liberum eſſe debere ſapientem, cùm ſubuenit inopi, cùm eſurienti cibũ pręſtat, potumq́ꝫ ſitienti, cùm veſtit nudum, cùm peregrinum tecto recipit, cùm oppreſſum liberat, cùm deniquè humanitatem ſuam vſque ad ſepulturam porrigit mortuorum? Etiamſi id faciat mente tranquilla, nullis aculeis doloris inſtinctus, ſed adductus officio bonitatis, miſericors tamẽ vocandus eſt. Huic enim nihil obeſt nomen, cùm abſit miſeria.

Quia partìm animo, partìm corpori benèfacimus, idcircò duplicia ſunt opera miſericordiæ. Corporalia.

Miſericordia vndè dicta.

2 ET capite vigeſimooctauo: Quòd autem attinet ad diſciplinam, per quam ipſi animo ſanitas inſtauratur, quæ ſi abſit, nihil ad depellendas miſerias ſalus ipſa corporis valet, difficilima omninò res eſt. Atque vt in corpore dicebamus, aliud eſſe morbos & vulnera curare, quòd pauci homines benè facere poſſunt: aliud autem, famem ſitimq́ꝫ ſopire, & cætera in quibus ſubuenire hominem homini vulgò paſsimq́ꝫ conceditur: Sic in animo ſunt quædam, in quibus excellentia illa & rara magiſteria non admodùm deſiderantur: vt cùm hortamur & monemus, vt hæc ipſa indigẽtibus exhibeantur, quæ corpori exhibenda eſſe diximus. Cùm enim hæc facimus, ope corpori: cùm autem docemus vt fiant, diſciplina animo ſubuenimus. Sunt verò alia, quibus multimodi varijq́ꝫ morbi animorum magna quadam & prorsùs ineffabili ratione ſanantur. Hæc tamen diſciplina, de qua nunc agimus, quæ animi medicina eſt, quantùm ſcripturis ipſis diuinis colligi licet, in duo diſtribui-

Spiritualia miſericordiæ opera.

Animi medicina coercitione & inſtructione perficitur.

tur,coërcitionem, & inſtructionem. Coercitio timore, inſtructiō verò amore perficitur, eius dico, cui per diſciplinam ſubuenitur: nam qui ſubuenit,nihil horum duorum habet,niſi amare. Qui ergò diligit proximum, agit quantùm poteſt, vt ſanus corpore, ſanusq́; animo ſit: Sed cura corporis ad ſanitatem animæ referenda eſt. Agit ergò his gradibus,quòd ad animum pertinet,vt primò timeat, deindè diligat Deum. Hi mores ſunt optimi,per quos nobis etiam ipſa prouenit, ad quam omni ſtudio rapimur, agnitio veritatis.

Opera miſericordiæ corporalia.

3 IDEM Auguſtinus in Enchiridio ad Laurentiū,capite ſeptuageſimoſecundo: Non ſolùm qui dat eſurienti cibum, ſitienti potum,nudo veſtimentum,peregrinanti hoſpitium, fugienti latibulum,ægro vel incluſo viſitationem,captiuo redemptionem, debili ſubuectionem,cæco deductionem, triſti conſolationem, non ſano medicinam, erranti viam,deliberanti conſilium, & quod cuiq; neceſſarium eſt indigenti:verumetiam & qui dat veniam peccanti, eleemoſynam dat:& qui emendat verbere in quem poteſtas datur, vel coërcet aliqua diſciplina,& tamen peccatum eius,quo ab eo læſus eſt aut offenſus,dimittit ex corde,vel orat vt ei dimittatur:non ſolùm in eo quod dimittit atq; orat,verumetiam in eo quod corripit,& aliqua emēdatoria pœna plectit,eleemoſynam dat: quia miſericordiam præſtat. Multa enim bona præſtantur inuitis, quandò eorum conſulitur vtilitati,non volūtati: quia ipſi ſibi inueniuntur eſſe inimici,amici verò eorum potiùs illi,quos inimicos putant,& reddunt errando mala pro bonis, cùm reddere mala Chriſtianus nō debeat pro malis. Multa itaq; ſunt genera eleemoſynarum,quæ cùm facimus,adiuuamur vt dimittantur nobis noſtra peccata.

Spiritualia.

Multa bona inuitis præſtantur.

4 ET ſermone ducēteſimotertio de tempore:Multa genera ſunt miſerationum,quæ cùm facimus, adiuuamur vt dimittantur nobis noſtra peccata. Sed ea nihil eſt maius, qua ex corde dimittimus quod quiſq; peccauit. Non ſolùm enim qui dat eſurienti cibum,ſitienti potum, nudo veſtimentum, peregrinantibus hoſpitium, & cætera huiuſmodi,verumetiam qui dat veniam peccanti, eleemoſynam dat:& qui emendat verbere in quem poteſtás datur,vel coërcet aliqua diſciplina:& tamen peccatum eius qui ab illo læſus aut offenſus eſt,dimittit ex corde,vel orat vt ei dimittatur:non ſolùm in eo quod dimittit atque orat,verumetiam in eo quod corripit & aliqua emendatoria pœna plectit, eleemoſynam dat, quia miſericordiam præſtat.

Dimittere in nos peccantibus.

Matth.25.

Spiritualia opera miſericordiæ.

1 B. GREGORIVS in caput trigeſimumprimum Iob ſcribēs libro vigeſimoprimo Moralium, capite duodecimo: Si negaui, quod volebant, pauperibus, & oculos viduæ expectare feci. Per hæc dicta vir ſanctus oſtenditur non ſolùm ad inopiam pauperibus, ſed etiam ad habendi deſiderium deſeruiſſe. Sed quid ſi ipſa vellent pauperes, quæ fortaſsè accipere non expediret? An quia in ſcriptura ſacra dici pauperes humiles ſolent, ea ſola æſtimanda ſunt accipere pauperes, quæ humiles petunt? Et proculdubiò oportet vt incunctanter detur, quicquid cum vera humilitate requiritur, id eſt, quod non ex deſiderio, ſed ex neceſsitate poſtulatur. Petentem ſe viduam expectare noluit, vt non ſolùm ex munere, ſed ex celeritate quoquè muneris bonorum operum merita augeret. Vndè aliâs ſcriptum eſt: Nè dicas amico tuo, vade & reuertere, & cràs dabo tibi, cùm ſtatìm poſsis dare. Sed nonnulli ſolent exteriùs multa largiri: communis autem vitæ gratiam repellentes, habere pauperes ſocios in domeſtica conuerſatione refugiunt. Vndè beatus Iob vt non ſolùm ſe inſinuet exteriùs multa præbuiſſe, ſed apud ſe quoſque inopes etiam in domeſtica conuerſatione recepiſſe, protinùs adiungit: Si comedi buccellam meam ſolus, & non comedit pupillus ex ea. Scilicet pietati ſe præiudicium facere æſtimans, ſi ſolus comederet, quod Dominus omnium communiter creâſſet. Quæ profectò communio conuerſationis eſſe cum talibus intrà domeſticos parietes debet, ex quibus æternæ proficiant merita retributionis. Vndè ſanctus vir non quemlibet, ſed ad manducandum, ſocium pupillum ſe habuiſſe perhibet, ſed tanta hæc pietatis viſcera, vtrùm à ſemetipſo habuerit, an conditoris ſui gratia ſit conſecutus, innoteſcit: Quia ab infantia mea creuit mecum miſeratio, & de vtero matris meæ egreſſa eſt mecum. Miſeratio etenim & ſi eius fuerit arbitrij, vt cùm ipſo proficeret: liquet tamen quia eius arbitrij non fuit, vt cum ipſo de vtero exiret. Conſtat ergò quia ſuæ virtuti nihil tribuit, qui profectò teſtatur, quia hoc ex conditoris munere accepit. Bonum igitur quod à conditore habuiſſe ſe intimat, liquet proculdubiò, quia ad laudem conditoris narrat, indicans ab ipſo ſe accepiſſe vt pius eſſet, à quo accepit vt eſſet: quia ſicut ſuo opere in vtero conditus non fuit, ità nec ſua virtute ab vtero pius fuit.

Quanta Diui Iob miſericordia fuerit erga pauperes & afflictos.

Bonorū operum merita.

Prou. 3.

Conſuetudo cum pauperibus.

Merita æternæ retributionis.

2 ET capite decimotertio: Quòd pauperem non deſpexit, virtutem humilitatis exhibuit; quòd autem operuit, pieta- Iob 31.

tis,

Pietas humilitatis ſocia.

tis.Duæ quippe iſtæ virtutes ità ſibimet connexæ eſſe debent,vt vicario ſemper opere fulciantur,quatenùs nec humilitas,cùm veneratur proximum, largitatis gratiam deſerat:nec pietas, cùm largitur,intumeſcat. Erga indigentiam itaque proximi humilitatem pietas fulciat, humilitas pietatem, vt cùm indigentem, rebus neceſſarijs naturæ tuæ cōſortem videris, nec per impietatem deſinas tegere,nec per ſuperbiam negligas venerari quem tegis. Nam ſunt

Contumelijs excipientes pauperes antequā donent quicquam.

nonnulli qui mox, vt ab egenis fratribus fuerint neceſſaria poſtulati, pòſt dona largituri, in eos priùs contumelioſa verba iaculantur. Qui &ſi rebus miniſterium pietatis perficiunt, verbis tamen gratiam humilitatis perdunt, ità vt plerunquè videatur.quia illatæ iam iniuriæ ſatisfactionem ſoluunt, cùm poſt contumelias dona largiuntur. Nec magni eſt operis quòd poſtulata tribuunt, quia ipſo donationis ſuæ munere, vix eundem exceſſum ſermonis

Eccl 18.

regunt.Quibus benè per Eccleſiaſticum librum dicitur : Omni dato non des triſtitiam verbi mali. Et rursùm : Adde verbum ſuper datum bonum,& vtraque cum homine iuſtificato: videlicet vt da-

Verbis tātùm miſericordiā præſtantes.

Iacob.2.

tum exhiberi debeat per pietatem, & bonum verbum tribui per humilitatem. At contrà alij egenos fratres non ſtudent rebus fulcire cùm poſſint,ſed blandis tātùm ſermonibus fouere. Quos vehementer Iacobi prædicatio ſancta repræhendit,dicens : Si autem frater aut ſoror nudi ſunt, & indigent victu quotidiano, dicat autem aliquis ex vobis illis:Ite in pace,calefiamini & ſaturamini,non dederitis autem eis quæ neceſſaria ſunt corpori,quid vobis prode-

1.Ioan 3.

rit?Quos Ioannes quoq; Apoſtolus admonet,dicens:Filioli mei,nō diligamus verbo,nec lingua, ſed opere & veritate.Dilectio nanque noſtra ſemper exhibenda eſt & veneratione ſermonis,& miniſterio largitatis.

§ CAPITE decimoquarto : Multum verò ad edomandam dantis ſuperbiam valet, ſi cùm terrena tribuit, verba ſolicitè ma-

Lucæ 16.

giſtri cæleſtis penſet, qui ait : Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cùm defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacu-

Patronis potiùs munera largimur, q̄ egenis.

2.Cor. 8.

la.Si enim eorum amicitijs æterna tabernacula acquirimus,dantes proculdubiò penſare debemus, quia patronis potiùs munera offerimus,quàm egenis dona largimur.Hinc per Paulum dicitur : Veſtra abundantia illorum inopiam ſuppleat,vt & illorum abundantia veſtræ inopiæ ſit ſupplementum. Vt videlicet ſolicitè perpendamus, quia eos quos nunc inopes cernimus, abundantes quandoquè videbimus:& qui abundantes adſpicimur,ſi largiri negligemus,

mus,quandoq; inopes erimus.Qui itaq; nunc temporale ſubſidiũ pauperi tribuit,ab eo poſtmodùm perpetua recepturus, vt ità dicam,quaſi ad frugem terram excolit,quæ quod acceperit, vberiùs reddit.Reſtat ergò vt nunq̃ elatio ſurgat ex munere,quandò videlicet diues ex eo quod pauperi tribuit, agit vt in perpetuum pauper non ſit. Beatus igitur Iob,vt diligenter oſtenderet, humilitas atq; miſericordia quanta in eo fuerit, conſideratione ſociata, ait: Si deſpexi prætereuntem,eò q; non habuerit indumẽtum,& abſq; operimento pauperem,ſi non benedixerunt mihi latera eius, & de velleribus ouium mearum calefactus eſt. Ac ſi apertè diceret: In amore proximi,vno eodemq; ordine & ſuperbiæ vitium,& impietatis premens,prætereuntem quempiam, & humiliter adſpiciẽs non deſpexi, & miſericorditer calefeci. Quiſquis enim ſuper eum cui aliquid tribuit, faſtu ſe elationis extollit,maiorem culpam intrinſecùs ſuperbiendo peragit,q̃ extrinſecùs largiendo, mercedẽ: fitq; ipſe bonis interioribus nudus,cùm nudum deſpicit veſtiens, eóq; agit vt ſeipſo deterior fiat, quo ſe indigenti proximo meliorẽ putat. Minùs quippe inops eſt qui veſtem non habet, q̃ qui humilitatem. Vndè neceſsè eſt, vt cùm naturæ noſtræ conſortes exteriora non habere conſpicimus,q̃ multa nobis deſint bona interiora,penſemus,quatenùs ſeſe ſuper inopes cogitatio noſtra nõ eleuet, cùm ſolerter videt,quia nos tanto veriùs, quanto & interiùs indigentes ſumus.Et quia ſunt nõnulli,qui pietatis ſuæ viſcera tẽdere vſq; ad incognitos neſciunt, ſed ſolis quos per aſsiduitatẽ notitiæ didicerint,miſerentur,apud quos nimirùm plùs familiaritas, q̃ natura valet,dum quibuſdam neceſſaria,non quia homines, ſed quia noti ſunt, largiuntur,benè nũc per beatum Iob dicitur: Si deſpexi prætereuntem,eò quòd non habuerit indumentum. Ignoto enim proximo miſertum ſe indicat,quem prætereuntem vocat,qa videlicet apud piam mentem plùs natura valet,quàm notitia. Nã & vnuſquiſque qui indiget,eo ipſo quo homo eſt, & iam incognitus non eſt.Sequitur:Si leuaui ſuper pupillũ manum meam, etiam cùm viderem me in porta ſuperiorem.Mos apud veteres fuit,vt ad portam ſeniores ſederent,qui certantium iurgia iudiciaria examinatione diſcernerent, quatenùs vrbem, in qua concorditer oporteret viuere, diſcordes minimè intrarent. Vndè & per Prophetam Dominus dicit:Conſtituite in porta iudicium.Hoc itaq; loco quid portæ nomine exprimitur, niſi id quod agebatur in porta? Sicut enim pugnare caſtra dicimus, pro eo quòd pugnatur ex caſtris, ità

Iob humilitatem cũ miſericordia coniunxit. Iob 31.

Quid cogitãdum cùm egẽtes intuemur.

Ignotis etiã miſericordia exhibenda.

Miſericordia Iob erga pupillos, in iudicio cauſa cadentes.

Amos 5.

 iudi-

iudicium quod in porta agi cõſueuerat, porta nominatur. In porta ergò ſe ſuperiorem videt, qui ſe melioris partis eſſe in iudicio æquitatis merito conſpicit. Beatus igitur Iob, quia nec tunc cõtra pupillum manum exercuit, cùm ſe etiam per iuſtitiæ meritum potentiorem vidit, nobis timoris regulam inſinuans, dicit: Si leuaui ſuper pupillum manum, cùm viderem me in porta ſuperiorem. Ac ſi patenter dicat: Neq; tunc vtilitatis meæ negocia virtute contra pupillum exequi voluĩ, quandò me in iudicio etiam ex iuſtitia potiorem vidi.

XV

Quot ſunt opera miſericordiæ tum corporalia, tum ſpiritualia?

A SEPTEM in vtroq; genere numerantur. Ac primùm quidẽ corporalia hæc ſunt: [a] Eſurientes paſcere, potum dare ſitiẽtibus, operire nudos, captiuos redimere, ægrotos inuiſere, hoſpitio pegrinos ſuſcipere, [b] mortuos ſepelire.

a Mat.25.d

b Tob.1.d 2.a b 12.c 2 Re.2 a Aug li.1.de ciuit Dei cap 13 & de cura pro mortuis cap.3

B SPIRITVALIA verò hæc: [c] Peccantes corrigere, [d] ignorantes docere, [e] dubitantibus rectè conſulere, [f] pro ſalute ꝓximi Deũ orare, [g] conſolari mœſtos, [h] ferre patienter iniurias, offenſam [a] remittere. Quę humanę pietatis officia, hominibus pręſertim Chriſtianis, nec barbaris planè, tam aperta ſunt, vt longa tractatione neutiquàm egeant.

c Mat.18.b 1. Tim.5 c
d Eccſ 18.b 2.Tim.4 a Eſa.52.b Hier. 15 d Dan.12 a Iaco.5.d Gal. 6.a Chry hom.3 & 10. in Gene. Clemens Ale. 8.Stromatum. Bernard. ſerm.36. in Cant. Greg. hom.17. in Euang.
e Prou 27.b Eccſ 5.c
f Mat.5 g Iac. 5.d
g Eccſ 7 d 2.Cor. 1.a
h Tit.3.a 1.Theſſ 5.c Rom. 15.a
a Matt 5 d 6.b 18. c d Marc.11 c Eccſ 28.a

SCRIPTVRAE.

MATTHAEI vigeſimoquinto: Tunc dicet rex his qui à dextris eius erunt: Venite benedicti patris mei

mei, poſſidete paratum vobis regnum à conſtitutiõe mundi. Eſuriui enim, & dediſtis mihi manducare: ſitiui, & dediſtis mihi bibere: hoſpes eram, & collegiſtis me: nudus, & operuiſtis me: infirmus, & viſitâſtis me: in carcere eram, & veniſtis ad me &c.

TOBIAE primo: Tobias quotidiè pergebat per omnem cognationem ſuam, & conſolabatur eos, diuidebatq; vnicuiq;, ꝑut poterat, de facultatibus ſuis: eſuriẽtes alebat, nudiſq; veſtimenta præbebat, & mortuis atq; occiſis ſepulturã ſolicitus exhibebat.

ET capite ſecundo: Poſt hæc verò cùm eſſet dies feſtus Domini, & factũ eſſet prandiũ bonũ in domo Tobiæ, dixit filio ſuo: Vade, & adduc aliquos de tribu noſtra, timentes Deũ, vt epulentur nobiſcũ. Cumq; abijſſet, reuerſus nũciauit ei, vnũ ex filijs Iſrael iugulatũ iacere in platea. Statimque exiliens de accubitu ſuo, relinquens prandiũ, ieiunus peruenit ad corpus: tollenſq; illud, portauit ad domũ ſuam occultè, vt dum ſol occubuiſſet, cautè ſepeliret eũ. Cumq; occultâſſet corpus, mãducauit panẽ cũ luctu & tremore, memorans illũ ſermonẽ quẽ dixit Dñs per Amos ꝓphetam, Dies feſti veſtri cõuertentur in lamentationẽ & luctũ. Cùm verò ſol occubuiſſet, abijt, & ſepeliuit eum. Arguebant autem eum omnes proximi eius, dicentes: Iam huius rei cauſa interfici iuſſus es, & vix effugiſti mortis imperiũ, & iterùm ſepelis mortuos? Sed Tobias plùs timens Deum quàm regẽ, rapiebat corpora occiſorum, & occultabat in domo ſua, & medijs noctibus ſepeliebat ea. Amos 8.

CAPITE 12. ait Raphael: Quandò orabas cum lachrymis, & ſepeliebas mortuos, & derelinquebas prandium tuum, & mortuos abſcondebas per diem in domo tua, & nocte ſepeliebas eos, ego obtuli orationem tuam Domino.

SECVNDI Regum ſecundo: Veneruntque viri Iuda, & vnxerũt ibi Dauid, vt regnaret ſuper domum Iuda. Et nunciatum eſt Dauid, quòd viri Iabes Galaad ſepeliſſent Saul. Miſit ergò Dauid nuncios ad viros Iabes Galaad, dixitq; ad eos. Benedicti vos Domino, qui feciſtis miſericordiã hanc cum Domino veſtro Saul, et ſepeliſtis eũ. Et nunc retribuat vobis quidem Dominus miſericordiam & veritatem: ſed & ego reddam gratiam, eô quòd feciſtis verbum iſtud.

MATTHAEI decimooctauo: Si autem peccauerit in te frater tuus, vade, et corripe eum inter te et ipſum ſolum: ſi te audierit, lucratus eris fratrem tuum: ſi autem te non audierit, adhibe tecum adhuc vnum vel duos, vt in ore duorũ vel trium teſtium ſtet omne verbum.

PRIORIS ad Timotheum quinto: Peccantes, coram omnibus argue, vt et cæteri timorem habeant.

ECCLESIASTICI decimooctauo: Qui miſericordiam habet, docet et erudit quaſi paſtor gregem ſuum. Misereatur excipiens doctrinam miſerationis, et qui feſtinant in iudicijs eius.

PRIORIS ad Timotheum quarto: Prædica verbum, inſta oportunè, importunè: argue, obſecra, increpa in omni patientia et doctrina. Erit enim tempus cùm ſanam doctrinam non ſuſtinebunt: ſed ad ſua deſideria coaceruabunt ſibi magiſtros, prurientes auribus.

ESAIAE quinquageſimoſecundo: Quàm pulchri ſuper montes pedes annunciantis et prędicantis pacem, annunciantis bonum, prædicantis ſalutem, dicentis Sion, Regnabit Deus tuus?

HIEREMIAE decimoquinto: Propter hoc hęc dicit Dominus: Si conuerteris, conuertam te, et ante faciem meã ſtabis: et ſi ſeparaueris precioſum à vili, quaſi os meũ eris. Cõuer-

uertentur ipſi ad te, & tu non conuertéris ad eos.

DANIELIS duodecimo ait angelus: Et multi de his qui dormiunt in terræ puluere, euigilabunt: alij in vitam æternam, & alij in opprobrium vt videant ſemper. Qui autem docti fuerint, fulgebunt quaſi ſplendor firmamenti: & qui ad iuſtitiam erudiunt multos, quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates.

IACOBI quinto: Fratres mei, ſi quis ex vobis errauerit à veritate, & conuerterit quis eum: ſcire debet, quoniam qui conuerti fecerit peccatorem ab errore viæ ſuæ, ſaluabit animam eius à morte, & operit multitudinem peccatorum.

AD Galatas ſexto: Fratres, & ſi præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui ſpirituales eſtis, huiuſmodi inſtruite in ſpiritu lenitatis, conſiderans teipſum, nè & tu tenteris.

PROVERBIORVM vigeſimoſeptimo: Vnguento & varijs odoribus delectatur cor: & bonis amici cõſilijs anima dulcoratur.

ECCLESIASTICI quinto: Si eſt tibi intellectus, reſpõde proximo: ſin autem, ſit manus tua ſuper os tuum, nè capiaris in verbo indiſciplinato, et confundaris.

MATTHAEI quinto: Ego autem dico vobis, Diligite inimicos veſtros, benefacite his qui oderunt vos: & orate pro perſequentibus & calumniantibus vos: vt ſitis filij patris veſtri qui in cælis eſt, qui ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos, & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos.

IACOBI quinto: Confitemini ergò alterutrùm peccata veſtra: & orate pro inuicèm vt ſaluemini. multùm enim valet deprecatio iuſti aſſidua.

Eccleſiaſtici ſeptimo: Non deſis plorantibus in conſolatione, & cum lugentibus ambula. Non te pigeat viſitare infirmum: ex his enim in dilectione firmaberis. In omnibus operibus tuis memorare nouiſſima tua, et inę ternum non peccabis.

Poſterioris ad Corinthios primo: Benedictus Deus & Pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, pater miſericordiarum, & Deus totius conſolationis, qui conſolatur nos in omni tribulatione noſtra: vt poſſimus & ipſi conſolari eos qui in omni preſſura ſunt, per exhortationem qua exhortamur & ipſi à Deo.

Ad Titũ tertio: Admone illos principibus & poteſtatibus ſubditos eſſe, dicto obedire, ad omne opus bonum paratos eſſe, neminem blaſphemàre, nõ litigioſos eſſe, ſed modeſtos, omnẽ oſtendentes manſuetudinem ad oẽs homines.

Prioris ad Theſſalonicenſes quinto: Rogamus autem vos fratres, corripite inquietos, conſolamini puſillanimes, ſuſcipite infirmos, patientes eſtote ad omnes. Videte nè quis malum pro malo alicui reddat: ſed ſemper quod bonum eſt, ſectamini inuicèm & in omnes.

Ad Romanos decimoquinto: Debemus autem nos firmiores, imbecillitates infirmorum ſuſtinere, & non nobis placere. Vnuſquiſque veſtrûm proximo ſuo placeat in bonum ad ædificationẽ. Etenim Chriſtus non ſibi placuit, ſed ſicut ſcriptum eſt, Improperia improperantium tibi, ceciderunt ſuper me.

Matthaei quinto: Si ergò offers munus tuum ad altare, & ibì recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduersùm te: relinque ibì munus tuum ante altare, & vadè priùs reconciliari fratri tuo: & tunc veniens, offeres munus tuum.

Ca-

Capite ſexto: Si dimiſeritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis pater veſter cæleſtis delicta veſtra. Si autem non dimiſeritis hominibus, nec pater veſter dimittet vobis peccata veſtra.

Capite decimooctauo: Sic & pater meus cæleſtis faciet vobis, ſi non remiſeritis vnuſquiſque fratri ſuo de cordibus veſtris.

Marci vndecimo: Et cùm ſtabitis ad orandum, dimittite ſi quid habetis aduersùs aliquem: vt & pater veſter qui in cælis eſt, dimittat vobis peccata veſtra. Quòd ſi vos non dimiſeritis, nec pater veſter qui in cælis eſt, dimittet vobis peccata veſtra.

Ecclesiastici vigeſimooctauo: Qui vindicari vult, à Domino inueniet vindictam, & peccata illius ſeruans ſeruabit. Relinque proximo tuo nocenti te: & tunc deprecanti tibi peccata ſoluentur. Homo homini reſeruat iram: & à DEO quærit medelam? In hominem ſimilem ſibi non habet miſericordiam: & de peccatis ſuis deprecatur? Ipſe dum caro ſit, reſeruat iram: & propitiationem petit à DEO? quis exorabit pro delictis illius?

PATRES.

1 A AVGVSTINVS libro primo de ciuitate Dei, capite decimotertio: Non ideò tamen contemnenda & abijcienda ſunt corpora defunctorum, maximeq; iuſtorum atque fidelium, quibus tanquàm organis & vaſis ad omnia bona opera, ſanctus vſus eſt Spiritus. Si enim paterna veſtis & annulus, ac ſi quid huiuſmodi, tanto charius eſt poſteris, quanto erga parentes maior extitit affectus: nullo modo ipſa ſpernenda ſunt corpora, quæ vtiquè multo familiariùs atque coniunctiùs, quàm quælibet indumenta, geſtamus. Hæc enim non ad ornamentum vel adiutorium, quod exhibetur extrinſecùs, ſed ad ipſam naturam hominis pertinent. Corpora defunctorũ fidelium quarè cum honore ſepelienda.

Vndè

Gen.23 & 25. Vndè & antiquorum iuſtorum funera officioſa pietate curata ſunt, exequiæ celebratæ, & ſepultura prouiſa: ipſiq; dum viuerent, de ſepeliendis vel etiam transferendis ſuis corporibus filijs mandauerunt. Et Tobias ſepeliendo mortuos, Deum promeruiſſe, teſte angelo, commendatur. Ipſe quoquè Dominus die tertio reſurrecturus, religioſæ mulieris bonum opus prædicat, prædicandumq; cõmendat, quòd vnguentum precioſum ſuper membra eius effuderit, atque hoc ad eum ſepeliendum fecerit. Et laudabiliter commemorantur in Euangelio, qui corpus eius de cruce acceptum, diligenter atque honorificè tegendum ſepeliendumq; curârunt. Verùm iſtæ authoritates non hoc admonent, quòd inſit vllis cadaueribus ſenſus: ſed ad DEI prouidentiam, cui placent etiam talia pietatis officia, corpora quoquè mortuorum pertinere ſignificant, propter fidem reſurrectionis adſtruendam. Vbì & illud ſalubriter diſcitur, quanta poſſit eſſe remuneratio pro eleemoſynis, quas viuentibus & ſentientibus exhibemus, ſi neque hoc apud DEVM perit, quod exanimis hominũ membris officij diligentiæq; perſoluitur. Sunt quidem & alia, quæ ſancti Patriarchæ de corporibus ſuis vel condendis, vel transferendis, prophetico ſpiritu dicta intelligi voluêrunt.

Sepultura & exequiæ iuſtorum. — *Tob.2. & 12.* — *Matth.26.* — *Ioann.12.* — *Ioann.19.* — *Deo placent officia pietatis, quæ exhibentur mortuis.*

2 IDEM in libro de cura pro mortuis gerenda, capite tertio, repetit eadem ad verbum ex ſupradicto libro de ciuitate Dei.

1 B CHRYSOSTOMVS homilia tertia in Geneſim: Nihil ità gratum eſt Deo, & ità curæ, vt animarum ſalus, ſicut clamat Paulus, dicens: Qui vult omnes homines ſaluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Et iterùm Deus ipſe ait. Nolo mortem peccatoris, ſed vt conuertatur, & viuat. Et propter hoc etiam creaturam hanc omnem produxit, & nos formauit, non vt pereamus, neq; vt ſupplicijs nos torqueat: ſed vt ſaluet, & ab errore liberatis, regno frui nobis concedat. Talẽ igitur habentes Dominum, tam miſericordem, tam benignũ, tam manſuetum: cùm noſtræ, tum fratrum noſtrorum ſalutis curam geramus. Nam & hoc noſtræ ſalutis argumentum erit & occaſio, ſi non ſolùm pro nobiſipſis ſoliciti, ſed & proximo vtiles fuerimus, ipſum ad vitam veritatis manuducẽtes. Et vt ſciatis quantum bonum ſit, cum ſalute noſtra & alios lucrari, audi prophetam ex perſona Dei dicentem: Qui educit precioſum à vili, quaſi os meum erit. Quid hoc eſt? Qui ab errore ad veritatem, ait, manuduxerit, vel à peccato ad virtutem proximum induxerit: pro virili humano me imitatur. Etenim ipſe cùm Deus ſit, propter

Animarũ ſalutem quanti faciat Deus. — *1.Timot.2.* — *Ezech.18.* — *Proximũ ad ſalutem perducere, quàm præclarũ ſit.* — *Hiere.15.*

nihil

nihil aliud noſtram induit carnē, & alia omnia humana ſuſtinuit, & crucem quoquè ſuſcepit, niſi vt nos peccato obnoxios à maledicto liberaret. Et hoc quoquè Paulus clamat, dicens: Chriſtus nos redemit à maledicto legis, factus pro nobis maledictum. Si igitur ipſe, qui Deus eſt ineffabilis eſſentiæ, ob miſericordiam ineffabilem hæc omnia propter nos & ſalutem noſtram ſuſcepit: cur non & nos erga fratres iuſti ſumus, agnoſcentesq́; eos, vt membra noſtra, & eripientes ex diaboli faucibus, in viam virtutis inducimus? Nam vt anima corpore melior eſt: ità his qui indigentibus pecunias & facultates ſuppeditant, maioribus præmijs digni ſunt hi, qui admonendo & continuè docendo, in viam rectam ſupinos & deſides inducunt, monſtrando eis diuinarum virtutum fragrantiam, & vitiorum maleuolētiam. Hæc omnia cùm ſciamus, præ omnibus alijs huius vitę curis, de ſalute animarum loquamur proximis, eandem illis ſolicitudinem ingerentes. Galat 3. Animarũ lucrum quanti faciendum.

2 ET homilia decima in Geneſim: Cuius ſtudium eſt docere proximum, is non tam illi benefacit, quàm ſibijpſi magnam mercedem parat: dupliciq́; augetur lucro, dum maiorem à Deo retributionem aſſequitur, & dum fratrem docere aggreditur, docendo interìm ſibijpſi memoriam eorum quæ audiuit, renouat. Igitur cogitantes tantum lucrum veſtrum, nè inuideatis fratribus veſtris, ſed à vobis diſcant, quæ nunc à nobis dicuntur. Docere proximum.

3 CLEMENS Alexandrinus libro primo ſtromatum, in principio: Iam autem cernitur ipſe ſeruator, qui ex redundanti copia, pro eius qui accipit viribus, quæ ex exercitatione ſeruis augentur, facultates diſtribuerat, reuerſus cum eis rationem ponere, quandò ijs quidem qui eius pecuniam auxerant, qui in modico fuerant fideles, exceptis, eos ſuper multa conſtituturum pollicitus, in Domini gaudium iuſsit ingredi: ei autem qui pecuniam ad fœnerandam creditam occultauerat, & eam ipſam quam acceperat, abſq́; vllo emolumento reddebat: Serue, inquit, nequam & ignaue, oportebat te pecuniam meam dare nummularijs, & ego veniens meam recepiſſem. Propter hæc ſeruus inutilis inijcietur in tenebras exteriores. Tu ergò fortis eſto, ait quoquè Paulus, in gratia quæ eſt in Chriſto Ieſu, & quæ audijſti à me per multos teſtes, ea committe fidelibus hominibus, qui quidem idonei erunt alios quoquè docere. Et rursùs: Stude teipſum Deo probum exhibere operarium, inconfuſibilem, rectè tractantem verbum veritatis. Si ambo ergò verbum prædicant, hic quidem ſcripto, ille verò voce, quomodò Lucæ 19. Matth 25. Talēta nobis cōcredita, bene collocāda ſunt, & expēdēda in vtilitatē aliorum. 2. Tim 2. Ibidem.

 non

non ſunt ambo admittendi, qui effecerunt, vt fides operetūr per dilectionem? A culpa autem eius, qui quod eſt optimum, non elegit, Deus eſt prorsùs alienus, & minimè eius cauſa. Iam verò illorum quidem munus eſt, verbum fœnerari: horum autem, probare, & aut accipere, aut non. Iudicium autem in ipſis iudicatur. Sed prædicandi quidem ſcientia, eſt quodammodò Angelica, vtrouis modo iuuans, ſeu per manum, ſeu per linguam operetur: quoniam qui ſeminat in ſpiritu, de ſpiritu metet vitam æternam. Et paulò pòſt; Operamini, inquit Dominus, non cibum qui perit, ſed qui manet in vitam æternam. Sumitur autem nutrimentum & per cibos, & per verba & reuerà beati ſunt pacifici, qui eos qui in hac vita & errore, ab ignoratione oppugnantur, contraria docendo tranſmouent, & traducunt ad pacem quæ eſt in Verbo, & vita quæ eſt ex Deo, & eos qui eſuriunt iuſtitiam, panis diſtributione nutriunt.

Prædicandi verbi Dei ſcientia eſt quodammodò angelica.

Ioan 6.

Ab errore ad veritatem reducere alios.

4 BERNARDVS ſermone trigeſimoſexto in Cantica canticorum: Videar forſan nimius in ſuggillatione ſcientiæ, & quaſi repræhendere doctos, ac prohibere ſtudia literarum. Abſit. Non ignoro quantum Eccleſiæ profuerint & proſint literati ſui, ſiue ad refellendos eos qui ex aduerſo ſunt, ſiue ad ſimplices inſtruendos. Deniquè legi, Quia tu repuliſti ſcientiam, repellam & ego te, vt nō fungaris mihi ſacerdotio. Legi, Qui docti fuerint, fulgebunt quaſi ſplendor firmamenti: & qui ad iuſtitiā erudiūt multos, quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates. Et paulò pòſt: Eſt autem (quòd in ſe eſt) omnis ſcientia bona, quæ tamen veritate ſubnixa ſit: ſed tu qui cum timore & tremore tuam ipſius operari ſalutem pro temporis breuitate feſtinas, ea ſcire priùs amplius've curato, quæ ſenſeris viciniora ſaluti. Nónne medici corporum, medicinæ portionem diffiniunt, eligere in ſumendis cibis quid priùs, quid poſteriùs, & quēadmodùm quidq; ſumi oporteat? Nam etſi bonos conſtat eſſe cibos, quos Deus creauit, tu tamen ipſos tibi, ſi in ſumendo modum & ordinem non obſerues, reddis planè non bonos. Ergò quod dico de cibis, hoc ſentite & de ſcientijs. Sed meliùs mitto vos ad magiſtrum. Non eſt enim noſtra iſta ſententia, ſed illius: immò & noſtra, quoniam veritatis. Qui ſe, inquit, putat aliquid ſcire, nondùm ſcit quomodò oporteat eum ſcire. Vides quoniā non probat multa ſcientem, ſi ſciendi modum neſcierit? Vides, inquam, quomodò fructū & vtilitatē ſcientiæ in modo ſciendi cōſtituit? Quid ergò dicit modum ſciendi? Quid, niſi vt ſcias, quo ordine, quo ſtudio, quo fine quæq; nôſſe oporteat? Quo ordine? vt id prius, quod maturius

ad

Scientia literarum, Eccleſiæ multùm prodeſt.

Oſeæ 4.

Daniel. 12.

Quarū rerum ſciētia & cognitio inprimis quærēda.

1. Cor. 8.

Modus ſciendi cū primis neceſſarius.

ad ſalutẽ. Quo ſtudio? vt id ardentius, quod vehementius ad amorem. Quo fine? vt non ad inanem gloriã, aut curioſitatẽ, aut aliquid ſimile, ſed tantùm ad ædificationẽ tuam vel proximi. Sunt nanque qui ſcire volunt eo fine tantùm, vt ſciant: & turpis curioſitas eſt. Et ſunt qui ſcire volunt, vt ſciantur ipſi: & turpis vanitas eſt. Qui profectò nõ euadent ſubſannantem Satyricum, & ei qui eiuſmodi eſt, decantantem:

Quo fine ſci entiã appetere debeamus.

Abuſus ſcientiæ 1.

2.

Scire tuum nihil eſt, niſi te ſcire hoc ſciat alter.

Perſius ſatyra 1.

Et ſunt item qui ſcire volunt, vt ſciẽtiam ſuam vendant, verbi cauſa, pro pecunia, pro honoribus: & turpis quæſtus eſt. Sed ſunt quoquè, qui ſcire volunt vt ædificent, & charitas eſt. Et item qui ſcire volunt vt ædificentur, & prudentia eſt. Horum omnium ſoli vltimi duo nõ inueniuntur in abuſione ſcientię, quippe qui ad hoc volunt intelligere vt benefaciant. Deniquè intellectus bonus omnibus facientibus eum. Reliqui omnes audiant: Scienti bonum & nõ facienti, peccatum eſt ei. Ac ſi per ſimilitudinem dicat: Sumenti cibum, & non digerenti, pernicioſum eſt ei. Cibus ſiquidem indigeſtus, & qui bonam non habet decoctionem, malos generat humores, & corrumpit corpus, & non nutrit. Ità & multa ſcientia ingeſta ſtomatho animæ, quæ eſt memoria, ſi decocta igne charitatis non fuerit, & ſic per quoſdam artus animæ, mores ſcilicet atque actus, transfuſa atque digeſta, quatenùs ipſa de bonis quæ nouerit, vita atteſtante & moribus, bona efficiatur: Nónne illa ſcientia reputabitur in peccatum, tanquàm cibus conuerſus in prauos noxioſq; humores? Et initio ſermonis trigeſimiſeptimi: Non tamen dico contemnendam aut negligendam ſcientiam literarum, quæ ornat animam, & erudit eam, & facit vt poſsit etiam alios erudire. Sed duo illa (nôſſe Deum & ſeipſum) oportet & expedit vt præcedant, in quibus ſumma ſalutis conſtituitur.

3.

Rectus vſus 1.

2.

Pſal. 110.

Iacob. 4.

Similitudo accõmodata.

Sciẽtia per ſe laude digna.

5 GREGORIVS homilia decimaſeptima in Euangelia: Penſemus ergò, qui vnquàm per linguam noſtram conuerſi, qui de peruerſo ſuo opere noſtra increpatione correpti, pœnitentiam egerunt, quis luxuriam ex noſtra eruditione deſeruit, quis auaritiam, quis ſuperbiam declinauit? Penſemus quod lucrum Dei fecimus nos, qui accepto talento, ab eo ad negocium miſsi ſumus. Etenim dicit: Negociamini dum venio. Eccè iam venit, eccè de noſtro negocio lucrum requirit. Quale ei animarum lucrum de noſtra negociatione monſtrabimus? Quot eius conſpectui animarum manipulos de prædicatiõis noſtræ ſegete illaturi ſumus? Ponamus ante

Ad paſtores & concionatores qui nullas animas Deo lucrifecerunt.

Luc. 19.

 ocu-

óculos noſtros illum tantæ diſtrictionis diem, quo iudex veniet, & ratiōem cum ſeruis ſuis, quibus talenta credidit, ponet. Eccè in maieſtate terribili, inter angelorum atq; archangelorum choros videbitur. In illo tanto examine, electorum omnium & reproborum multitudo deducetur, & vnuſquiſq; quid ſit operatus, oſtendetur. Ibì Petrus cum Iudæa conuerſa, quam poſt ſe traxit, apparebit. Ibì Paulus, conuerſum, vt ità dixerim, mundum ducens. Ibì Andreas poſt ſe Achaiam, ibì Ioannes Aſiam, Thomas Indiam, in conſpectū ſui iudicis conuerſam ducet. Ibì omnes Dominici gregis arietes, cum animarum lucris apparebunt, qui ſanctis ſuis prędicationibus Deo poſt ſe ſubditum gregem trahunt. Cùm tot paſtores cum gregibus ſuis ante æterni paſtoris oculos venerint, nos miſeri quid dicturi ſumus, qui ad Dominum noſtrum poſt negocium vacui redimus, qui paſtorum nomē habuimus, & quos ex nutrimento noſtro debeamus oſtendere, non habemus? Hìc paſtores vocati ſumus, & ibì gregem non ducimus.

Apoſtoli quos populos conuerterint, in die iudicij videbitur.

XVI

Quomodò iſthæc ſcripturis oſtenduntur?

A Pulchrè quidem ac paſsìm, ſicut in primis illa Iſaiæ verba, aut potiùs DEI præcepta commonſtrant:[a] *Frange*, inquit, *eſurienti panem tuum, egenos vagosque induc in domum tuam. Cum videris nudum, operi eum, & carnem tuam nè deſpexeris.* Quorum officiorum ingens quoquè fructus ibidèm ſubijcitur:[b] *Tunc anteibit faciem tuam iuſtitia tua, & gloria Domini colliget te.* Et Ioānes, qui in charitate & miſericordia fraterna nobis commendanda totus eſt, inter cætera docet:[c] *Qui habuerit ſubſtantiam huius mundi, & viderit fratrem ſuum neceſſè habere, &*

a Eſaiæ 58.b.

b Ibidèm c

c 1 Ioan. 3. c Iac. 2. c Baſil. hom. 7. in diuites aua-

clau-

clauſerit viſcera ſua ab eo, quomodò charitas Dei manet in eo? Filioli mei, non diligamus verbo, neque lingua, ſed opere & veritate. In hoc cognoſcimus, quoniam ex veritate ſumus.

ros. Amb ſer. 81. & apud Grat diſt. 86. Idē li. 3 Off. c. 6. & 7. Greg. 3. p. curæ paſt. admonit 22. Itē Greg. Turon in glor. cōfeſſ ca. 108.

B Hæc ſunt fidelium, vereque iuſtorum opera, quæ in [d] extremo illo iudicio Chriſtus agnoſcet, & palàm approbabit: propter quæ regnum promiſſum decernet, iuſtitiæq; coronam reddet miſericordibus, quos & ipſe iuſtos prædicat.

d Matth. 25. d Luc. 14. e

C Quæ [e] quidem opera tanto plùs veræ laudis æterniq; præmij porrigunt, quanto fiunt ab animo Chriſtiano ſinceriùs, alacriùs, liberaliùs, nimirùm vt in illis humanæ vanitati atque cupiditati quàm minimum loci relinquatur: ea verò ad Dei gloriam proximique cui ſeruiunt, commodum propriè referantur. Hinc illæ ſcripturæ voces obſeruandæ: [f] *Qui tribuit in ſimplicitate: qui miſeretur in hilaritate.* [g] *Noli auertere faciem tuam ab vllo paupere. Quomodò potueris, ità eſto miſericors.* [h] *Hilarem datorem diligit Deus.* [a] *In omni dato hilarem fac vultum tuum.* [b] *Iucundus homo qui miſeretur & commodat.* Certè Chriſtus apud Lucam [c] talem depingit Samaritanum, qui præclarum exemplum præbeat ſummæ humanitatis perfectæq; miſericordiæ, ignotis etiam [d] & immerentibus vltrò preſtandæ. [e] *Qui verò parcè ſeminat, parcè & metet,* Apoſtolo teſte. Sa-

e Greg curæ paſt. part. 3 admonit 21. Ambro li 1. officiorū c. 30 & l. 2. c. 21 & 25. Chryſ. hō. de miſericordia & duabus viduis. Itē hō. 30 in epiſt. ad Corint.

f Rom. 12. b

g Tob. 4 b

h 2. Cor. 9. b

a Eccl 35. b

b Pſal. 111. 2

c Luc. 10. f

d Naz. in ora. de funere patris Chryſo. hō 21. in epi. ad Rō. Itē hō. 35. & 37. ad po. Antioch

e 2. Cor. 9 b

tìs autem hactenùs de corporalibus pręcipuè operibus miſericordiæ.

SCRIPTVRAE.

ESAIAE quinquageſimooctauo: Clama, nè ceſſes: quaſi tuba exalta vocē tuam, & annuncia populo meo ſcelera eorum, & domui Iacob peccata eorum. Me etenim de die in diem quærunt, & ſcire vias meas volunt: quaſi gens quæ iuſtitiam fecerit, & iudicium Dei ſui non dereliquerit, rogāt me iudicia iuſtitiæ, appropinquare Deo volūt. Quarè ieiunauimus, & non adſpexiſti? humiliauimus animas noſtras, & neſciſti? Eccè in die ieiunij veſtri inuenitur voluntas veſtra, & omnes debitores veſtros repetitis. Eccè ad lites & contentiones ieiunatis, et percutitis pugno impiè. Nolite ieiunare ſicut vſq; ad hanc diem, vt audiatur in excelſo clamor veſter. Nunquìd tale eſt ieiunium quod elegi, per diem affligere hominem animam ſuam? Nunquìd contorquere quaſi circulum caput ſuum, et ſaccum et cinerem ſternere? Nunquìd iſtud vocabis ieiunium, et diē acceptabilem Dño? Nónne hoc eſt magìs ieiunium quod elegi? diſſolue colligatiōes impietatis, ſolue faſciculos deprimentes, dimitte eos qui confracti ſunt, liberos, & omne onus dirumpe: Frange eſurienti panem tuum, et egenos vagoſq; induc in domum tuam. cùm víderis nudum, operi eum, et carnē tuam nè deſpexeris. Tunc erumpet quaſi manè lumen tuū, et ſanitas tua citiùs orietur, et anteibit faciem tuam iuſtitia tua, & gloria Dñi colliget te. Tunc inuocabis, et Dñs exaudiet: clamabis, et dicet, Eccè adſum. ſi abſtuleris de medio tuî catenam, & deſieris extendere digitū, et loqui quod non prodeſt. Cùm effuderis eſuriēti animam tuam, et animam afflictam repleueris: orietur in tenebris lux tua, et tenebræ tuæ erunt ſicut meridies. Et requiem tibi dabit Dominus ſemper, & implebit

bit ſplendoribus animam tuam, et oſſa tua liberabit, et eris quaſi hortus irriguus, & ſicut fons aquarum, cuius nõ deficient aquæ. Et ædificabũtur in te deſerta ſeculorum: fundamenta generationis & generationis ſuſcitabis: & vocaberis ædificator ſepium, auertens ſemitas in quietem.

PRIMAE Ioannis tertio, vt in textu.

IACOBI ſecundo: Iudicium ſine miſericordia illi qui non fecit miſericordiam. Superexaltat autem miſericordia iudicium. Quid prodeſt, fratres mei, ſi fidẽ quis dicat ſe habere, opera autẽ non habeat? Nunquid poterit fides ſaluare eum? Si aũt frater aut ſoror nudi ſint, et indigeant victu quotidiano: dicat autem aliquis ex vobis, illis: Ite in pace, calefacimini & ſaturamini: nõ dederitis autẽ eis quæ neceſſaria ſunt corpori: quid proderit? Sic & fides, ſi non habeat opera, mortua eſt in ſemetipſa.

MATTHAEI vigeſimoquinto: Tunc dicet rex his qui à dextris eius erunt: Venite benedicti patris mei, poſſidete paratum vobis regnũ à conſtitutione mundi. Eſuriui enim, & dediſtis mihi manducare: Sitiui, et dediſtis mihi bibere: Hoſpes eram, et collegiſtis me, &c. Tunc reſpondebunt ei iuſti, dicentes: Dñe, quandò te vidimus eſuriẽtem, & pauimus: ſitientem, & dedimus tibi potum? &c. Et ibunt hi in ſupplicium æternum, iuſti autem in vitam æternam.

LVCAE decimoquarto. Dicebat autem ei qui ſe inuitauerat: Cùm facis prandium aut cœnam, noli vocare amicos tuos, neq; fratres tuos, neq; cognatos, neq; vicinos diuites: nè fortè te & ipſi reinuitent, & fiat tibi retributio. ſed cùm facis conuiuium, voca pauperes, debiles, claudos, et cæcos, et beatus eris, quia non habent retribuere: retribuetur enim tibi in reſurrectione iuſtorum.

AD Romanos duodecimo, Tobiæ quarto, Poſterioris ad Co-

Corinthios nono, Eccleſiaſtici trigeſimoquinto, & pſalmo centeſimo vndecimo, vt in textu.

L V C AE decimo: Samaritanus autem quidam iter faciens, venit ſecus eum: & videns eum, miſericordia motus eſt. Et appropians, alligauit vulnera eius, infundens oleum & vinum: & imponens illum in iumentum ſuum, duxit in ſtabulum, & curam eius egit. Et altera die protulit duos denarios, & dedit ſtabulario, & ait: Curam illius habe: & quodcunque ſupererogaueris, ego cùm rediero, reddam tibi.

PATRES.

1 A BASILIVS homilia in diuites auaros, quæ eſt ſeptima inter homilias variorum argumentorum, vt ſuprà in tertia parte de peccatis capitalibus, quæſt. 4. A 2.

Creaturarum exemplo prouocamur ad miſericordiã.

2 AMBROSIVS ſermone octogeſimoprimo, qui eſt idem cum homilia ſexta Baſilij in diteſcentes auaros. Quòd ſi difficile tibi putas, ô homo, magnificentiam diuinæ largitionis imitari, imitare terram: ſi leuare ſursùm oculos non potes, ſaltem ea quæ deorsùm ſunt, & in pedibus tuis, intuere. Affer tu fructum ſicut terra. noli eſſe deterior inſenſibili elemento. Illa enim fructus quos affert, non ſuis vſibus vindicat, ſed ſuis miniſtrat obſequijs. Tu verò fructus illius ſolus inuadis, & tibi ſoli concludis. Quòd ſi tantum auiditatis te morbus adſtringit, vt tua velis facere omnia, accipe & ad hoc ſalutare remedium: Beneficium largientis, præbenti magis permanet, quàm ſuſcipienti. Nam miſericordia quidem ad indigentem peruénit, gratia autem multiplicatæ mercedis permanet tribuenti. Eſurienti dediſti panem: ille quidem paſtus eſt & refectus, ſed ad te redit, quod dediſti, cum fructibus & vſuris. Quod ſi difficile putas, conſidera frumentum quod ſeminatur in terra, ſi non ad ſeminantis potiùs, quàm ad ſuſcipientis, lucra cedit: ità etiam dum cibus tribuitur indigentibus, cum multo fœnore diuinæ gratiæ reſtituetur in poſterum. Sit ergò tibi finis agriculturæ huius initium cæleſtium ſationum. Seminate enim, inquit, vobis ad iuſtitiam. Quid ergò afflictaris? quid temetipſum excrucias, luto & lateribus concludens humanæ vitæ ſubſidia? Scriptum non legis, Melius eſt nomen bonum ſuper diuitias multas? Si ergò & tu gloriam ex

Fructus eleemoſynarũ in donantem redundat.

Gratia & iuſtitia acquiruntur.

Oſeæ 10.

Prouer 22.

ex diuitijs quæris, cognoſce quia melius eſt mille filiorum, quos p miſericordiam filios adquiſieris, patrem vocari, quàm mille aureorum dominum dici. Facultates nanq; relinquentur hîc, etiam ſi nolumus: bonorum verò operum conſcientia nobiſcum pariter pergit ad Deum.

Gloriam pariſit eleemoſynæ in futura vita.

Et conſidera, quanta tibi tum erit gloria, cùm te omnis ille populus, qui ex promptuarijs tuis paſtus eſt & refectus, pro tribunali magni illius & iuſtiſsimi iudicis caterua conſtipante circundabit, paſtorem te ſuum, ac tutorem pium, & miſericordem patrem omni gratiarum voce teſtabitur. Quòd ſi magiſtratus in theatris mimis & athletis & gladiatoribus, alijsq; huiuſmodi generibus hominum totum penè patrimonium ſuum largitur ac prodigit, vt vnius horæ fauorem, vulgi nimirùm, acquirat, nihil ſibi vlteriùs profuturum: tu dubitas & cunctaris munificus eſſe in huiuſmodi largitiõibus, in quibus iudex reſidet Deus, fauentiũ & acclamantium vulgus eſt angeli: vbì omnes qui à ſeculo fuerunt ſancti, laudatores & prædicatores tui ſunt: vbì laus & fauor non ſimul cum die ceſſat, ſed cum ſeculis permanet: vbì corona tibi non auri, ſed iuſtitiæ dabitur: vbì non honores vnius vrbis, ſed cœlorum regna mereberis? Et hæc omnia acquiruntur, per miſericordias pauperum, per diſpenſationes indigentiũ, in quibus cibi corruptibilis precio, incorruptibilem regni cælorum gloriam, æternamq; mercaris.

Corona iuſtitiæ dabitur & cælorũ regna mereberis.

Et poſt pauca: Sicut ij qui per inſaniã mente trãſlati ſunt, non iam res ipſas, ſed paſsionis ſuæ phantaſias vident: ità etiam mens auari ſemèl vinculis cupiditatis adſtricta, ſemper aurum, ſemper argentum videt, ſemper reditus computat. Gratiùs aurum intuetur, quàm ſolem videt. Ipſa eius oratio & ſupplicatio ad Dominum, aurum quærit, & vellet atque optaret vt omnia ei in aurum conuerterentur.

Auarorũ cogitationes quæ ſint.

Vos autem fratres, ſi mihi auſcultatis, reſerate aditus prõptuariorum veſtrorum, & largior diuitijs veſtris atq; fluentior exitus procuretur, quàm dudùm fuerat quæſitus ingreſſus, tanquàm affluentiſsimus fluuius ad ſegetes rigandas multis deriuationibus trahitur per omnem terram miſericordiæ affluentia.

Facultates noſtræ erogando multiplicantur.

An neſcitis quia puteorum aqua, ſi frequentiùs hauriatur, & ſalubrior efficitur, & abundantior: quòd ſiocioſa remanſerit & immobilis, inutilior & corruptior fit: ſi moueatur & operetur, communẽ omnibus & vtilem proferet fructum?

Similitudo pulchra.

Mete ergò vberes pecuniæ tuę fructus, orationes dico pauperum, interceſsionemq; ſanctorum, qui pro te, officiorũ tuorum memores apud iuſtum iudicem Deum dignis operum tuorum allegationibus po-

ſtulent. Caueamus exemplum diuitis iſtius,qui dum præſentes diuitias concludit,& de futuris ſolicitudinem gerit, diuitijs pariter abreptus & vita,protrahitur ad tribunal horrificum, in quo accuſatrix quidem huius aſsiſtit ipſa illa,quæ & totius vitæ eius comes extitit,auaritia: defenſor verò & interceſſor nuſquàm vllus appáret. Circunſpectat nanq; ſanctorum multitudinem diuinis tribunalibus aſsiſtentem, & intentis ac ſolicitis oculis circunluſtrat, ſi quem fortè videat charum ſibi ac familiarem in hac vita obſequio ſuo factum,nec vſquàm tamen vllum inuenit.Nullus eſt qui dicat: Domine, dignus eſt cui ignoſcas: dilexit enim gentem noſtram, & eccleſiam ipſe ædificauit. Nullæ viduæ quæ procedentes & flentes rogent Petrum,oſtendentes veſtimenta ſua, quę eis largitus eſt diues. Nullus ergò miſerebitur ei qui non eſt miſertus. Scriptum eſt enim:Beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequętur. Et iterùm: Date,& dabitur vobis. Et,Qua menſura menſi fueritis, eadem remetietur vobis:Et paulò pòſt:Non oportebat te gratias agere Deo,exultare & lætari,quòd non ipſe mendicans alienas circuis fores, ſed alij ante tuas ianuas ſedent, à te miſericordiam poſtulantes?Tu verò difficilis es ad præbendum,contriſtaris ac declinas, nè quis tibi paulò moleſtior,cogente neceſsitate paupertatis, exiſtat: quaſi non potuiſſet fieri vt eſſes vnus ex ijs, qui ante ianuam tuam fame perditi iaçent,& tu quidem ſatis dignè:Nam voto, mẽte,ac propoſito pauper es, & totius boni egenus. Cùm enim non habes charitatem,cùm tibi deſit humanitas, deſit fides, deſit ſpes in Deo, cùm tibi deſit miſericordia, qd te egeſtuoſius? quidve mendicius?Pars tua cum tineis & muribus horreorum tuorũ roſoribus erit. Qui vtiquè ſi talia non videres, ſi nõ corrumpi ea cerneres & conſumi, quis tibi ſuadere poſſet aliquid indè largiri?Sed ais: Quid iniuſtum eſt, ſi cùm aliena non inuadam, propria diligẽtiùs ſeruo?O impudens dictum,propria dicis?quæ?ex quibus recõditis in hunc mundum detuliſti?Quandò in hanc ingreſſus es lucẽ, quandò de ventre matris exiſti, quibus quæſo facultatibus, quibuſq; ſubſidijs ſtipatus ingreſſus es? Aduentum tuum in hunc mũdum diſce ab Apoſtolo Paulo,dicente:Nihil enim intulimus in hũc mundum, ſed nec auferre quidem quid poſſumus: habẽtes autem victum & veſtitum, his contenti ſimus. Terra communiter omnibus hominibus data eſt. proprium nemo dicat, quod è communi plus, quàm ſufficeret, ſumptum, & violenter obtentum eſt. Veruntamen nudus ex ventre matris exiſti: nudus nihilominùs reuer-

Luc. 12.

Auaritia auaros accuſat coram ſummo iudice.

Luc. 7.
Acto. 9.

Matt. 5.
Luc. 6.

In eos qui difficiles ſe præbent ad largiendum.

In eos qui ſe propria licitè ſeruare dicunt.

1. Tim 6.

Iob 1.

uertéris in terram. Et ſi quidem terræ elementum putas fortuitò ſubſtitiſſe, impius es, qui ignoras conditorem Deum: ſi verò agnoſcis beneficium largitoris, gratus eſto creatori, & require apud temetipſum rationem, cur plus tibi quàm cæteris præſtitit. Nunquid iniquus eſt Deus, vt nobis non æqualiter diſtribuat vitę ſubſidia, & tu quidem eſſes affluens & abundans, alijs verò deeſſet, & egerent? An idcircò magìs, quia & tibi voluit benignitatis ſuę experimenta conferre, & alium per virtutem patientiæ coronare: tu verò ſuſceptis Dei muneribus, etſi in ſinum tuum redactis, nihil te putas agere iniquum, ſi tam multorum vitæ ſubſidia ſolus obtineas? Quis enim tam iniuſtus, tam auidus, tam auarus, quàm qui multorum alimenta, ſuum non vſum, ſed abundantiam & delicias facit? Neque enim minus eſt criminis, habenti tollere, quàm cùm poſsis & abundes, indigentibus denegare. Eſurientium panis eſt, quem tu detines: nudorum indumentum eſt, quod tu recludis: miſerorum redemptio eſt & abſolutio, pecunia quam tu in terra defodis. Tot ergò ſcias inuadere bona, quot poſsis præſtare quod velis.

Cur Deus alios ditauit, alios pauperes eſſe voluit.

Diuitum bona ſunt pauperſi quo ad vſum. Vide S. Tho. 2. 2. q 32. art 5.

3 IDEM Ambroſius apud Gratianum diſtinctione octogeſimaſexta: Paſce fame morientem. quiſquis enim paſcendo hominem ſeruare poteris, ſi non paſcas, fame occidiſti.

Occidit hominem, qui ꝑ fame morientem non paſcit cùm poteſt.

4 ET libro tertio Officiorum, capite ſexto: Non vincat honeſtatem vtilitas, ſed honeſtas vtilitatem. Hanc dico vtilitatem, quæ æſtimatur ſecundùm vulgi opinionem. Mortificetur auaritia, moriatur concupiſcentia. Sanctus in negociationem introiſſe ſe negat: quia preciorum captare incrementa, non ſimplicitatis, ſed verſutiæ eſt. Et alius ait: Captans precia fruměti, maledictus in plebe eſt. Et poſt pauca: Cur ad fraudem conuertis naturæ induſtriam & indulgentiam? Cur inuides vſibus hominum publicos partus? Cur populis minuis abundantiam? Cur affectas inopiam? Cur optari facis à pauperibus ſterilitatem? Cùm enim nō ſentiant beneficia fœcunditatis, te auctionante precium, te condente frumentum, optāt potiùs nihil naſci, quàm te de fame publica negociari. Ambis frumentorum indigentiam, alimentorum penuriam, vberis ſoli partus ingemiſcis, fles publicam fertilitatem, horrea frugū plena deploras, exploras quandò ſterilior prouentus ſit, quandò exilior partus: votis tuis gaudes arriſiſſe maledictum, vt nihil vſquàm naſceretur. Tunc meſſem tuam veniſſe lætaris, tunc tibi de omni-

Famis tēpore ſubueniendū communitatē

Pro. 11.

In eos qui frumenta recondunt.

um miſeria congeris opes, & hanc tu induſtriam vocas, hanc diligentiam nominas, quæ calliditatis verſutia, quæ aſtutia fraudis eſt: & hoc tu remedium vocas, quod eſt commentum nequitiæ. Latrocinium hoc, an fœnus appellem? Captantur tanquàm latrocinij tempora, quibus in viſcera hominum durus inſidiator obrepas. Augetur precium tanquàm ſorte cumulatum fœnoris, quo periculum capitis aceruatur. Tibi conditæ frugis multiplicatur vſura, tu frumentum quaſi fœnerator occultas, quaſi venditor auctionaris. Quid imprecaris malè omnibus, quia maior futura ſit fames, quaſi nihil frugum ſuperſit, quaſi infœcundior annus ſequatur? Lucrũ tuum, damnũ publicũ eſt. Ioſeph ſanctus omnibus aperuit horrea, non clauſit: nec precia captauit annonæ, ſed perenne ſubſidium collocauit: nihil ſibi acquiſiuit, ſed quemadmodùm fames etiam in poſterum vinceretur, prouida ordinatione diſpoſuit. Legiſti quéadmodùm hunc frumentarij precij captatorem exponat in Euangelio Dominus IESVS, cuius poſſeſsio diuites fructus attulit, & ille quaſi egens dicebat: Quid faciam? non habeo quo congregem. Deſtruam horrea mea, & maiora faciam: cùm ſcire non poſſet, vtrùm ſequenti nocte anima ſua ab eo repeteretur. Neſciebat quid faceret, quaſi ei alimenta deeſſent, hærebat ambiguo. Nõ capiebant horrea annonam, & ille ſe egere credebat. Rectè igitur Salomon: Qui continet, inquit, frumentum, relinquet illud nationibus, non hęredibus: quoniam auaritiæ emolumentum ad ſucceſſorum iura non peruenit. Quod non legitimè acquiritur, quaſi ventis quibuſdam ità extraneis diripientibus diſsipatur. Et addidit: Captans annonam, maledictus in plebe eſt: benedictio autem in capite eius qui participat. Vides ergò quòd largitorem frumenti eſſe deceat, non precij captatorem. Non eſt igitur iſta vtilitas, in quo plus honeſtati detrahitur, quàm vtilitati adiungitur.

Latrocinijs comparatur ea mercatorũ induſtria.

Exemplũ Ioſeph.

De diuite Euangelico. Luc. 12.

Pro. 11.

Peregrinos tempore famis vrbe non arcendos.

5 CAPITE ſeptimo eiuſdem libri: Sed & illi qui peregrinos vrbe prohibent, nequaquàm probandi: expellere eo tẽpore, quo deberent iuuare, ſeparare à commercijs communis parentis, fuſos omnibus partus negare, inita iam conſortia viuendi auerruncare: cum quibus fuerint communia iura, cum his nolle in tempore neceſsitatis ſubſidia partiri? Feræ nõ expellũt feras, & homo excludit hominem? Feræ ac beſtię communem putant omnibus victum quem terra miniſtrat. Illę etiam conformem ſui generis adiuuant: homo impugnat, qui nihil à ſe alienũ debet credere quicquid humani eſt. Quãto ille rectiùs, qui cùm iam prouecta ꝓceſsiſſet ętate,

& famem toleraret ciuitas,atque (vt in talibus ſolet) peterent vulgò, vt peregrini vrbe prohiberentur, præfecturæ vrbanæ curam cæteris maiorem ſuſtinens, conuocauit honoratos, & locupletiores viros popoſcit,vt in medium conſulerent,dicens: Quàm immanè eſſet peregrinos eijci, quàm hominem exueret, qui cibum morienti negaret. Canes ante menſam impaſtos eſſe non patimur, & homines extrudimus? Quàm inutile quoquè tot populos mundo perire, quos dira conficeret tabes: quantos vrbi ſuæ perire,qui ſolerent adiumento eſſe, vel in conferendis ſubſidijs, vel in celebrandis commercijs,neminem fame aliena iuuari: protrahere vtplurimùm diem poſſe,non inopiam repellere: immò tot cultoribus extinctis, tot agricolis occidentibus, occaſura in perpetuum ſubſidia frumentaria. Hos igitur excludimus, qui victum nobis inferre conſueuerunt? Hos nolumus in tempore neceſsitatis paſcere, qui nos omni ætate pauerunt? Quanta ſunt quæ ab ipſis nobis hoc ipſo tempore miniſtrantur? Non in ſolo pane viuit homo. Noſtra illic familia, plerique etiam noſtri parentes ſunt. Reddamus quod accepimus.Sed veremur,nè cumulemus inopiam. Primùm omnium miſericordia nunquàm deſtituitur, ſed adiuuatur. Deindè ſubſidia annonæ, quæ his impartienda ſunt, collatione redimamus,reparemus auro.Nunquid his deficientibus,non alij nobis redimendi cultores videntur? Quanto vilius eſt paſcere,quàm emere, cultores? Vbi etiam repares? Vbi inuenias quam reformes? Adde:ſi inuenias quem ignarum,& alieni vſus:numero poſsis ſubſtituere,non cultui.Quid plura?Collato auro,coacta frumēta ſunt. Ità nec abundantiam vrbis minuit, & peregrinis alimoniam ſubminiſtrauit. Quantæ hoc commendationis apud Deum fuit ſanctiſsimo ſeni?Quantæ apud homines gloriæ?Hic magnus verè probatus, qui verè potuit imperatori dicere, demonſtrans prouinciæ totius populos: Hos tibi omnes reſeruaui,hi viuunt beneficio tui ſenatus,hos tua curia iam morti abſtulit.

Senis cuiuſdā oratio, qua perſuaſit non eſſe eos pellendos.

Deut. 8. Matth. 4.

6 GREGORIVS Magnus in tertia parte curæ paſtoralis, admonitione vigeſimaſecunda: Admonendi ſunt qui nec aliena appetunt,nec ſua largiuntur: vt ſciant ſolicitè,quòd ea de qua ſumpti ſunt,cunctis hominibus terra communis eſt:& idcircò alimenta quoquè omnibus communiter profert. Incaſsùm ergò ſe innocentes putant, qui commune Dei munus ſibi priuatum vendicant: qui cùm accepta nō tribuūt,in proximorum nece graſſantur: quia tot penè quotidiè perimunt; quot morientium pauperum apud ſe

Ad eos qui ſua non largiuntur.

Perimūt pauperes morientes.

Opus miſericordiæ,eſt iuſtitiæ etiam opus.

ſubſidia abſcondunt.] Nam cùm quælibet neceſſaria indigentibus miniſtramus, ſua illis reddimus,non noſtra largimur : iuſtitiæ debitum potiùs ſoluimus,quàm miſericordiæ opus implemus. Vndè & ipſa veritas cùm de miſericordia cautè exhibenda loqueretur,ait: Attendite nè iuſtitiam veſtram faciatis coram hominibus. Cui quoquè ſententiæ etiam Pſalmiſta concinens,dicit: Diſperſit, dedit pauperibus : iuſtitia eius manet in æternum. Cùm enim largitatem impenſam pauperibus præmiſiſſet, non hanc vocare miſericordiam, ſed iuſtitiam maluit : quia quod à communi Domino tribuitur, iuſtum profectò eſt vt qui accipiunt, eo communiter vtantur.Hinc etiam Salomon ait : Qui iuſtus eſt,tribuit : & non ceſſabit. Admonendi ſunt quoquè vt ſolicitè attendant, quòd ficulnea quæ fructum non habuit, contra hanc diſtrictus agricola queritur quòd etiam terram occupauit. Terram quippe ficulnea ſine fructu occupat,quandò mens tenaciū hoc quod prodeſſe multis poterat,inutiliter ſeruat. Terram ficulnea ſine fructu occupat, quandò locum quem exercere alius per ſolem boni operis valuit, ſtultus per deſidiæ vmbram premit.Hi aūt dicere nonnūquàm ſolent:Conceſsis vtimur,aliena non quærimus: & ſi digna miſericordiæ retributione nō agimus,nulla tñ peruerſa perpetramus. Quod idcircò ſentiunt : quia videlicet aurem cordis à verbis cæleſtibus claudunt. Neq; enim diues in Euangelio, qui induebatur purpura & byſſo, qui epulabatur quotidiè ſplendidè, aliena rapuiſſe, ſed infructuosè proprijs vſus fuiſſe perhibetur:eumq; poſt hanc vitam vltrix gehenna ſuſcepit,non quia aliquid illicitum geſsit, ſed quia immoderato vſu totum ſe licitis tradidit. Admonendi ſunt tenaces,vt nouerint quòd hanc primam iniuriā faciunt Deo:quia danti ſibi omnia,nullam miſericordiæ hoſtiā reddunt.Hinc etenim Pſalmiſta ait : Non dabit Deo placationem ſuam,nec precium redemptionis animæ ſuæ. Precium nanq; redemptiōis dare, eſt opus bonū præuenienti nos gratiæ reddere. Hinc Ioannes exclamat,dicens: Iam enim ſecuris ad radicem arboris poſita eſt. Omnis arbor quæ non facit fructum bonū,excidetur,& in ignem mittetur. Qui ergò ſe innoxios,quia aliena non rapiunt,æſtimant:ictum ſecuris vicinæ præuideant,& torporem improuidæ ſecuritatis amittant ; nè cùm ferre fructū boni operis negligunt,à pręſenti vita funditùs quaſi ex viriditate radicis exſecentur.

Matth. 6.
Pſal. 111.
Prouer 21.
Lucæ 13.
Per ficulneam infructuoſam tenaces homines deſignantur.
Non eſt ſatis ab alienis abſtinere,ſed etiā ſua eroganda alijs.
Lucæ 16.
Ad tenaces.
Pſalm 48.
Lucæ 3.

6 GREGORIVS Turonenſis in libro de gloria Confeſſorum,capite centeſimo octauo : Sic & quodam loco in portu maris ge-

geſtum fuiſſe multorum confirmat relatio. Quidam pauper & ſenex marſupijs oneratus, venit ad litus maris: & accedens ad portũ, petere eleemoſynam à naucleris cœpit. Atq; illi, qui primus carinæ erat, importunior adſiſtebat, dicens: Da mihi aliquid. Tunc ille cõmotus ait: Abſiſte quæſo decrepite, & noli à nobis quærere quicquam: nihil enim hîc aliud præter lapides habemus. At ille ait: ſi lapides dicis eſſe quæ in tuis ditionibus nauis hæc continet, omnia vertantur in lapides. & ſtatim cũctum nauis onus quod mandi potuit, in ſaxum conuerſum eſt. Ego enim ex his & dactylos vidi, & oliuas adſpexi marmore duriores. Nam cùm in lapidis duritiam conuerſa fuiſſent, nunquàm tamen colorem quem habuerunt, perdiderunt, niſi eadem forma eademq; ſpecies erat. Dominus autem nauis pœnitentia motus, inquiſitum ſenem nunquàm potuit reperire: & ſicut ferunt, per multas ciuitates de ijs quæ in ſaxum mutata fuerant, ad videndum direxit, vt ſcilicet exemplum eſſet omnibus, nè ſimilia perpetrarent. Eccè quid agis impudens auaritia: feciſti hominem pauperem, qui non porrigendo pauperi, putauit ſe poſſe fieri ditiorem.

Eſculenta oĩa vertũtur imprecatione pauperis in lapides.

1 C GREGORIVS Magnus parte tertia curæ paſtoralis, admonitione vigeſimaprima: Admonẽdi ſunt qui iam ſua miſericorditer tribuunt, vt à cæleſti Domino diſpenſatores ſe poſitos ſubſidiorum temporaliũ agnoſcant, & tanto humiliter præbeant, quanto & aliena eſſe intelligunt quæ diſpenſant. Cumq; in illorum miniſterio quibus accepta largiuntur, conſtitutos ſe eſſe conſiderant, nequaq̃ eorũ mẽtes tumor ſubleuet, ſed timor premat. Vndè & neceſsè eſt, vt ſolicitè perpendant, nè cõmiſſa indignè diſtribuant, nè quædam qbus nulla, nè nulla qbus quędam, nè multa quibus pauca, nè pauca præbeant, quibus impendere multa debuerũt: nè præcipitatione hoc quòd tribuunt, inutiliter ſpargant: nè tarditate petentes nociuè crucient, nè recipiendę hîc gratiæ intentio ſubrepat, nè dationis lumen laudis tranſitorię appetitio extinguat, nè oblatũ munus cõiuncta triſtitia abſorbeat, nè in benè oblato munere animus pluſquàm decet hilareſcat, nè ſibi quicquam, cùm totũ rectè impleuerint, tribuant, & ſimul oĩa poſtquàm peregerint, perdant. Nè enim ſibi virtutẽ ſuæ liberalitatis deputent, audiant quod ſcriptum eſt: Si qs adminiſtrat, tãquàm ex virtute quã adminiſtrat Deus. Nè in benefactis immoderatiùs gaudeant, audiãt quod ſcriptũ eſt: Cùm feceritis hæc oĩa, q̃ pcepta ſunt vobis: dicite, ſerui inutiles ſumus: q̃ debuimus facere, fecimus. Nè largitatẽ triſtitia corrũpat, audi-

Quid in eleemoſynarũ largitiõe obſeruandũ, quid cauendum.

Scripturis ſingula gibat. 1 Petr. 4

Luc. 17.

2 Cor 9. audiant quod ſcriptum eſt: Hilarem enim datorem diligit Deus. Nè ex impenſo munere tranſitoriam laudem quærant, audiant
Matth. 6. quod ſcriptum eſt: Neſciat ſiniſtra tua quid faciat dextera tua, id eſt, piæ diſpenſationi nequaquàm ſe gloria vitæ præſentis admiſceat, ſed opus rectitudinis, appetitionem ignoret fauoris. Nè impenſæ gratiæ viciſsitudinē requirant, audiant quod ſcriptum eſt: Cùm
Lucæ 14. facis prandium aut cœnam, noli vocare amicos tuos, neque fratres tuos, neque cognatos, neque vicinos diuites, nè fortè te ipſi reinuitent, & fiat tibi retributio. Nè quæ prębenda ſunt citiùs, ſerò pręe
Prouer. 3. beantur, audiant quod ſcriptum eſt: Nè dixeris amico tuo, Vade & reuertere, & cràs dabo tibi, cùm ſtatim poſsis dare. Nè ſub obtentu largitatis ea quæ poſsident, inutiliter ſpargant, audiant quod ſcriptum eſt: Sudet eleemoſyna in manu tua. Nè cùm multa neceſsè
2 Cor. 9. ſunt, parua largiantur, audiant quod ſcriptum eſt: Qui parcè ſeminat, parcè & metet. Nè cùm pauca oportet, plurima præbeant, & ipſi poſtmodùm nimiè inopiam tolerantes, ad impatiētiam erum-
2 Cor. 8. pant, audiant quod ſcriptum eſt: Non vt alijs ſit remiſsio, vobis autem tribulatio, ſed ex æqualitate veſtra abundantia illorum inopiam ſuppleat, vt & illorum abundātia veſtræ inopiæ ſit ſupplementum. Cùm enim dātis mens ferre inopiam neſcit, ſi multa ſibi ſubtrahit, occaſionem contra ſe impatientiæ exquirit. Priùs nanque præparandus eſt patientiæ animus, & tunc aut multa ſunt, aut cuncta largienda, nè, dum minùs ęquanimiter inopia irruens fertur, & præmiſſæ largitatis merces pereat, & adhuc mētem deteriùs murmuratio ſubſequens perdat. Nè omninò nihil eis præbeant, quibus
Lucæ 6. conferre aliquid paruum debēt, audiant quod ſcriptum eſt: Omni petenti te tribue. Nè ſaltem aliquid præbeant, quibus omninò cō-
Eccl 12. ferre nihil debent, audiant quod ſcriptum eſt: Da bono, & noli recipere peccatorem. Benefac humili, & non dederis impio. Et rur-
Tob. 4. ſùm: Panem tuum & vinum ſuper ſepulturam iuſti conſtitue, & noli ex eo manducare & bibere cum peccatoribus. Panem enim ſuum & vinū peccatoribus præbet, qui iniquis ſubſidia, pro eo quòd iniqui ſunt, impendit. Vndè & nonnulli huius mundi diuites, cùm fame crucientur Chriſti pauperes, effuſis largitatibus nutriunt hiſtriones. Qui verò indigenti etiam peccatori panem ſuum, nō quia peccator, ſed quia homo eſt, tribuit, nimirùm non peccatorem, ſed iuſtum pauperem nutrit, quia in illo non culpam, ſed naturam diligit. Admonendi ſunt etiam, qui iam ſua miſericorditer largiuntur, vt ſolicitè cuſtodire ſtudeant, nè, cùm commiſſa peccata eleemoſy-

emoſynis redimunt, adhuc redimenda committant. Nè venalem Dei iuſtitiam æſtiment, ſi cùm curant pro peccatis nummos tribuere, arbitrentur ſe poſſe inultè peccare. Melior quippe eſt anima quàm eſca, melius corpus quàm veſtimentum. Qui ergò eſcam aut veſtimentum pauperibus largitur, ſed tamen animæ vel corporis iniquitate polluitur, quod minus eſt iuſtitiæ, obtulit: & quod maius eſt culpæ, commiſit, ſua enim Deo dedit, & ſe diabolo.

Non ideò tribuendæ eleemoſynæ, vt liberiùs peccetur.
Matth. 6.
Luc. 12.

2 AMBROSIVS libro primo Officiorum, capite trigeſimo: Sed iam de beneficentia loquamur, quæ diuiditur etiam ipſa in beneuolentiam & liberalitatem. Ex his igitur duobus cõſtat beneficentia, vt ſit perfecta. Non enim ſatìs eſt benè velle, ſed etiam benefacere. Nec ſatìs eſt iterùm benefacere, niſì id ex bono fonte, hoc eſt, ex bona voluntate proficiſcatur. Hilarẽ enim datorẽ diligit Deus. Nàm ſi inuitus facis, quæ tibi merces eſt? Vndè Apoſtolus generaliter inquit: Si volens hoc ago, mercedem habeo: ſi inuitus, diſpenſatio mihi credita eſt. In Euangelio quoquè multas diſciplinas accepimus iuſtæ liberalitatis. Pulchrum eſt igitur benè velle, & eo largiri conſilio, vt proſis, non vt noceas. Nam ſi luxurioſo ad luxuriæ effuſionem, adultero ad mercedem adulterij largiendum putes, non eſt beneficentia iſta, vbì nulla eſt beneuolentia. Officere enim iſtud eſt, non prodeſſe alteri: ſi largiaris ei qui conſpiret aduersùs patriam, qui congregare cupiat tuo ſumptu perditos, qui impugnent Eccleſiã. Non eſt probabilis liberalitas, ſi adiuues eum qui aduersùs viduã & pupillos graui decernit iurgio, aut vi aliqua poſſeſsiones eorum eripere conatur. Nõ probatur largitas, ſi quod alteri largitur, alteri quis extorqueat: ſi iniuſtè quærat, & iuſtè diſpenſandum putet: niſì fortè, vt ille Zachæus, reddas quadruplum priùs ei quẽ fraudaueris: & gentilitatis vitia, fidei ſtudio & credentis operatione compenſes. Fundamentum igitur habeat liberalitas tua. Hoc primùm quæritur, vt cum fide conferas, fraudem non facias oblatis, nè dicas te plus conferre, & minus cõferas. Quid enim opùs eſt dicere? Fraus promiſsi eſt: in tua poteſtate eſt largiri quod velis. Fraus fundamentum ſoluit, & opus corruit. Nunquìd Petrus ità indignatiõe efferbuit, vt Ananiam extingui vellet, vel vxorem eius? Sed exemplo eorum noluit perire cęteros. Nec illa perfecta eſt liberalitas, ſi iactantiæ cauſa magìs, quàm miſericordiæ, largiaris. Affectus tuus nomen imponit operi tuo. Quomodò à te proficiſcitur, ſic æſtimatur. Vides quàm moralem iudicem habeas? Te cõſulit, quomodò opus tuum ſuſcipiat, mentem tuam

Non ſatìs eſt benè velle, ſed etiam benè facere ex bona voluntate.
1. & 2. Cor. 9.
Dare oportet vt proſis, non vt obſis.
Ex alieno nõ largiendum.
Sine fraude largiendum.
Actor. 5.
Non iactantiæ cauſa.
Matth. 6.

priùs interrogat: Neſciat, inquit, ſiniſtra tua quid faciat dextera tua. Non de corpore loquitur, ſed etiam vnanimus tuus, frater tuus, quod facis, neſciat: nè, dum hic quæris mercedem iactantiæ, illic remunerationis fructum amittas.

Ordinata ſit liberalitas.

Perfecta autem eſt liberalitas, vbi ſilentio quis tegit opus ſuum, & neceſsitatibus ſingulorum occultè ſubuenit: quē laudat os pauperis, & non labia ſua. Deindè perfecta liberalitas fide, cauſa, loco, tempore commodatur, vt primùm opereris circa domeſticos fidei.

Domeſtici fidei ꝑferātur.

Grandis culpa, ſi ſciente te fidelis egeat, ſi ſcias eum ſine ſumptu eſſe, fame laborare, ęrumnam perpeti, qui præſertim egere erubeſcat: ſi in cauſam ceciderit, aut captiuitatis ſuorum, aut calumniæ, & non adiuues: ſi ſit in carcere, & pœnis & ſupplicijs propter debitum aliquod iuſtus excrucietur: (nam & ſi omnibus debetur miſericordia, tamen iuſto ampliùs:) ſi tempore afflictiōis ſuæ nihil à te impetret, ſi tempore periculi quo rapitur ad mortē, plus apud te pecunia tua valeat, quàm vita morituri.

Iuſtis magis benè faciendū quàm alijs

De quo pulchrè Iob dixit: Benedictio perituri in me veniebat.

Iob 29.

Perſonarum quidem Deus acceptor non eſt, quia nouit omnia: Nos autem omnibus quidem debemus miſericordiam. Sed quia plerique fraude eam quærunt, & fingunt ærumnam, ideò vbi cauſa manifeſtatur, perſona cognoſcitur, tēpus vrget, largiùs ſe debet profundere miſericordia. Non enim auarus Dominus eſt, vt plurimum quærat.

Munus ex affectu, non ex quantitate ſpectatur.

Beatus quidem qui dimittit omnia, & ſequitur eum.

Matth. 19.

Sed & ille beatus, qui quod habet, ex affectu facit. Deniq; duo æra viduæ illius, diuitum muneribus prætulit: quia totū illa quod habuit, contulit: illi autē ex abundanti partem exiguam contulerunt.

Lucæ 21. Marc. 12.

Affectus igitur diuitem collationem aut pauperem facit, & precium rebus imponit. Cæterùm Deus nō vult ſimul effundi opes, ſed diſpenſari, niſi fortè vt Heliſæus qui boues ſuos occidit, & pauit pauperes ex eo quod habuit, vt nulla cura teneretur domeſtica, ſed relictis omnibus, in diſciplinam ſe propheticam daret.

An liceat oīa ſimul erogare.

3. Reg. 19.

Eſt etiam illa probanda liberalitas, vt proximos ſeminis tui non deſpicias, ſi egere cognoſcas. Melius eſt enim, vt ipſe ſubuenias tuis, quibus pudor eſt ab alijs ſumptum depoſcere, aut alicui poſtulare ſubſidium neceſsitati, nō tamē vt illi ditiores eo fieri velint, quod tu potes cōferre inopibus. Cauſa enim præſtat, non gratia. Neq; enim proptereà te Dn̄o dicâſti, vt tuos diuites facias, ſed vt vitam tibi perpetuam fructu boni operis acquiras, & precio miſerationis peccata redimas tua. Putant ſe parùm poſcere, precium tuū quęrunt, vitę tuę fructū adimere contendūt. Et accuſat ꝗ eū diuitē non feceris, cùm

Cognatorum etiā habenda eſt ratio ſi egeant.

Non ꝓptereà ſe Deo dicāt religioſi, vt ſuos amicos diuites faciāt, ſed facultatū in paupes diſtributiōe peccata redimāt, & vitā æternā acquirant.

ne illo velit æternæ vitæ fraudare mercede. Et poſt q̃dam: Conſideranda etiã in largiendo ætas atq; debilitas, nonnunq̃ etiam verecũdia, q̃ ingenuos prodit natales, vt ſenib9 plus largiaris, q ſibi labore iam nõ queũt victũ quærere. Similiter & debilitas corporis, & hæc iuuanda promptiùs. Tum ſi qs ex diuitijs cecidit in egeſtatẽ, & maximè ſi non vitio ſuo, ſed aut latrocinijs, aut ꝓſcriptione, aut calumnijs q̃ habebat, amiſit. Sed fortè dicat aliqs: Cæcus vno loco ſedet & pteritur, & iuuenis validus frequenter accipit. Verũ eſt, qa obrepit propter importunitatem. Nõ eſt illud iudicij, ſed tædij. Nam & Dñs ait in Euãgelio, de eo q iam clauſerat oſtium ſuũ, ſi qs oſtiũ eius ꝓcaciùs pulſet, quia ſurgit & dat illi propter importunitatem. Cõſideranda ætas, debilitas & verecũdia in pauperibus. Luc. 11.

3 ET lib. 2. officiorũ, cap. 21. Adiuuat hoc quoq; ad profectũ bonæ exiſtimationis, ſi de potẽtis manibus eripias inopem, de morte damnatũ eruas, quantũ ſine perturbatiõe fieri poteſt, nè videamur iactantię magìs cauſa facere, q̃ miſericordię, & grauiora inferre vulnera, dũ leuioribus mederi deſideramus. Iam ſi oppreſſum opibus potẽtis, & factiõe magìs quàm ſceleris ſui precio grauatũ liberaueris, egregię cõualeſcit opiniõis teſtimoniũ. Cõmendat pleroſq; etiam hoſpitalitas. Eſt enim publica ſpecies humanitatis, vt peregrinus hoſpitio nõ egeat, ſuſcipiatur officioſè, pateat aduenięti ianua. In officijs aũt hoſpitalibus omnibus qdem humanitas impartiẽda eſt, iuſtis aũt vberior deferenda honorificẽtia. Quicunq; enim iuſtũ receperit in nomine iuſti, mercedem iuſti accipiet, vt Dñs pronunciauit. Tanta aũt eſt apud Deum hoſpitalitatis gratia, vt ne potus qdem aquæ frigidæ à præmijs remunerationis immunis ſit. Vides quia Abraham Deum recepit hoſpitio dum hoſpites quærit? Vides qa Loth angelos ſuſcepit? Qui ſcis an & tu, cùm ſuſcipis hoſpitem, ſuſcipias Chriſtũ? Licèt in hoſpite ſit Chriſtus, qa Chriſtus in paupere eſt, ſicut ipſe ait: In carcere eram, & veniſtis ad me: nudus erã, & operuiſtis me. Suaue eſt igitur non pecuniæ, ſed gratiæ ſtudere. Et poſt pauca: Pulchra liberalitas, erga ipſos quoq; pauperes menſurã tenere, vt abundes pluribus, non conciliandi fauoris gratia vltra modũ fluere: Quicqd ex affectu puro ac ſincero ꝓmitur, hoc eſt decorũ. Non ſuperfluas ædificatiões aggredi, nec pretermittere neceſſarias. Et maximè ſacerdoti hoc cõuenit, ornare Dei templũ &c. Ex operibus miſericordiæ vera laus cõparatur. Ex hoſpitalitate. Matth. 10. Ibidèm. Gene. 18. Gene 19. Matth 25.

4 CAPITE vigeſimoquinto: Quid aũt tibi prodeſt fauere diuiti? An qa citiùs amantem remuneret? His enim fauemus frequentiùs, à quibus referendæ vicem ſperamus gratiæ. Sed eo magìs infirmo & inopi nos ſtudere conuenit, quia pro eo qui non habet, remu- Beneficia magis in pauperes, quàm diuites conferenda.

nerationem ſperamus à Domino Ieſu: qui ſub ſpecie conuiuij generalem virtutis edidit formam, vt his potiùs noſtra conferamus beneficia, qui nobis ea non poſſunt repræſentare, dicens, ad conuiuium atque epulas, non eos qui diuites ſunt, ſed pauperes inuitandos. Diuites enim rogari videntur, vt ipſi quoquè nobis reddant conuiuium. Pauperes (quia non habent quod reſtituant) cùm acceperint, remuneratorem nobis faciunt Dominum, qui ſe pro paupere obligandum obtulit. Ad ipſum quoquè ſeculi vſum, collatio beneficij facta in pauperes, magìs quàm in locupletes, plùs iuuat: quia diues dedignatur beneficium, & pudet eum debitorem eſſe gratiæ. Quinetiam id quod collatum eſt ſibi, meritis ſuis arrogat, quòd vel vt debitum acceperit, vel ideò datum ſit, eô quòd is qui dedit, reddendũ ſibi à diuite vberiùs exiſtimauerit. Ità in accipiendo beneficio, eo ipſo q̃d acceperint diuites, dediſſe ſe magìs quàm accepiſſe exiſtimant. Pauper verò & ſi non habeat vndè reddat pecuniam, refert gratiam. In quo certum eſt, quòd plus reddat quàm acceperit. Pecunia enim nummo ſoluitur, gratia nunquàm exinanitur. Reddendo vacuatur pecunia, gratia autem & habendo ſoluitur, & ſoluendo retinetur. Deindè quod diues refugit, pauper fatetur, quòd ſit obligatus debito, ſibiq́; ſubuentum, non honori ſuo delatum, putat: donatos ſibi arbitratur filios, vitam redditam, ſeruatam familiam. Quanto igitur melius, apud bonos, quàm apud ingratos, locare beneficium? Vndè Dominus ad diſcipulos ait: Nolite poſsidere aurum, neque argentum, neque pecuniam, qua velut falce pullulantem in pectoribus humanis ſuccídit auaritiam. Petrus quoquè claudo (qui ex vtero matris ſuæ portabatur) ait: Argẽtum & aurum non habeo: ſed quod habeo, do tibi. In nomine Ieſu Chriſti Nazareni ſurge & ambula. Itaque pecuniam non dedit, ſanitatem dedit. Quanto melius eſt, ſalutẽ habere ſine pecunia, quàm pecuniam ſine ſalute? Surrexit claudus, quod non ſperabat: pecuniam nõ accepit, quam ſperabat. Sed hæc vix in ſanctis Domini reperiuntur, vt diuitiæ contemptui ſint.

[Margin: Lucæ 14. — Matth. 10. — Actor. 3.]

5 CHRYSOSTOMVS in homilia de miſericordia & duabus viduis, vt ſuprà, quæſtione 13. authoritate 8. Ibidèm: Nullus miſer eſt, niſì qui miſereri noluerit: quia nec quiſquã miſereri deſiderans, poterit non habere quod tribuat: nullus petentem pauperem poterit inanem relinquere, niſì qui ei noluerit commodare. Non enim miſericordiæ definita ſunt precia, aut niſì quis multum dederit, acceptabile eſſe quod datur, nõ poterit: aut inopes tantum à quo-

[Margin: Miſer ille ſolus eſt, q miſereri nõ vult. — Nõ ſunt definita precia miſericordiæ.]

à quoquam expoſcunt, quantum qui poſcuntur, dare non poſſunt: aut ex modico multum, aut de exiguo plurimum dare quiſpiam cogitur, cùm libenter ex modico modicum attributum diuina pietas gratuletur. Dominus diuitum & viduæ operationes expendens, non quantum quiſque obtulerit, ſed quanto quis fecerit, ſingulorum animos & facultates oſtendit, & viduam in opere perfecto laudauit. Certabat enim animo cum diuitibus vidua, cum locupletibus pauper, mediocris cum opulentiſsimis, fide ac deuotione certabat: ſed vincit animo, deuotione ſuperat, deniquè inuenitur potior, melior conſpicitur, maior omnibus à iudice pronũciatur. Amen, inquit, dico vobis, vidua iſta plus omnibus fecit. Prouocaris Chriſtiane, prouocaris, & à vidua in certamen deduceris.

6 IDEM homilia trigeſima in priorem epiſtolam ad Corinthios: Mendicis quid eſſe vilius poteſt? ſed illi tamen ipſi, vſum Eccleſiæ, templorum foribus admoti, pulcherrimum quendam, & ornamentum maximum præſtant, vt his ſine, plenitudo Eccleſiæ perfecta eſſe non poſsit. Quod & Apoſtoli principiò ſtatìm intelligentes, vt cætera quidem omnia, ità iſthuc quoquè viduæ vt eſſent, præclarè conſtituerunt, tantam in ea re diligentiam collocantes, vt illis miniſtros ſeptem præficerent. Neque verò mẽdicus quiſquam ferro manu've admotis ſic accuratè putrida vulnera ſecat, vt pauper egena manu porrecta ſtipem flagitando vulnerum cicatrices tollit. Et quod mirum, citra dolorem, citra ſuſpirium pulcherrimam conferunt medicinam. Neque minùs ille, per ſilentium, ſoloq́ cõſpectu, pro templi foribus mendicus ſedens, ſuadendo poteſt, quàm qui populum moderamur, & pro concione quotidiè declamamus. Quid enim aliud nos vobis inculcamus quotidiè docendo, niſì vt nè altum ſapias ô homo? Res eſt ſubitò inclinans, & omnigenis caſibus quàm maximè obnoxia hominum natura: ad ſenectam iuuentus feſtinat, dilabitur gratia in deformitatem, ad imbecillitatem robur decreſcit, ſanitas in languorem deficit: in contemptum gloria, diuitiæ in penuriam, honor in deſpectum abit: præcipiti flumini nec vſquàm conſiſtenti, ſed ad prona continuò & per omnia ruenti, noſtra ſimilia ſunt. Hæc & his plura mendicus ille, non verbis & oratione ad hoc concinnata, ſed reipſa & vero vultu (quod genus hortationis potentiſsimum eſt) aſsiduè conteſtatur.

Mendici Eccleſiæ ornamentum.

Acto. 6.

Mendici ante fores Eccleſiæ ſedentes, quid concionentur.

7 GREGORIVS Nazianzenus in oratione de funere patris: Quis pauperibus, hoc eſt, naturæ pari honore præditæ, contem-

Liberalitas patris Gregorij Nazianzeni.

ptiſsimę parti vel animo condolentior, vel manu liberalior ac munificentior? Sic enim haud dubiè quaſi alienorum bonorum procurator de bonis ſuis exiſtimabat, pauperũ inopiam, quantùm poterat, ſubleuãs, nec ſuperflua duntaxàt, ſed neceſſaria quoq; in eam rem inſumens, (id quod hominis amiciſsimè erga pauperes affecti clariſsimum eſt argumentum) partemq; dans, non ſeptem duntaxàt, ſicut Salomonis lex ferebat, ſed ne octauo quidem accedente, ſordidi tamen perparciq; animi ſpecimen vllum edens, verùm libentiùs ſua profundens, quàm alij amplificent, vinculum & electionem tollens, hoc eſt, vt quidem interpretor, illiberalitatem, atq; eius qui ſtipem accepturus eſt, explorationem, ſit'ne videlicet ea dignus, an indignus, nec murmuris verbum cum largitione coniungens: Quo vitio pleriq; laborant, qui quanuis largiantur, nequaquàm tamen promptè & libenter tribuunt: quod quidem erogatione ipſa maius eſt & excellentius. Multò enim præſtat, ob eos qui opem merentur, immerentibus quoquè porrigere, quàm dum metuimus, nè in indignos beneficiũ conferamus, dignis etiam miſericordiæ officia denegare. Atq; eò pertinere videtur, quod Scriptura inquit, panem in aquam quoq; mittendam eſſe: vtpotè nec defluxurum, nec periturum apud iuſtum harum rerum ponderatorem, ſed eò peruenturũ, vbì omnia noſtra collocabũtur, ac tempeſtiuè occurrent, vtcunq; aliter exiſtimemus.

Eccés 11. — *Exploratio pauperum reprænenditur.* — *Ecclef. 11.*

8 CHRYSOSTOMVS homilia vigeſimaprima in epiſtolam ad Romanos & in ſermone, Nè ſcrutemur pauperes curioſè: Quàm multi diuites erant tẽporibus prophetæ Eliſæi, & tamen ſola Sunamitis hoſpitalitatis fructũ vindemiauit. Quemadmodùm & Abraham ſuo tempore largiter ac promptè fecit. Et profectò potiſsimũ eſt quod quis admiretur, quòd iſta fecerit cùm ignoraret, qui eſſent, qui aduenerant peregrini. Itaque neq; tu pauperes curioſè inquiras. Propter Chriſtum enim illos ſuſcipis. Quòd ſi perpetuò curioſè ſcrutaturus es pauperes, fiet, vt ſæpenumerò probatũ coram Deo virum prætergrediare, mercedemq; quam ex eo habiturus eras, perdas. Atqui etiam is, qui reprobum recipit, ſine culpa erit, immò & mercedẽ habebit. Prophetam enim in nomine prophetæ recipiens, mercedem prophetæ accipiet. Qui verò intempeſtiua ſua curioſitate præcipuũ quenquam neglexerit, pœnas etiam dabit. Nè ſcruteris igitur curioſè pauperũ vitam atq; negocia: nam extremæ illud inſolentiæ eſt, pro vno pane totam hominis miſeri vitam curioſè inquirere. Nam etiam ſi homicida, ſi latro, aut aliud

4. Reg. 4. — *Pauperes nõ curioſè inquirendi.* — *Matth. 10.*

ſed huiuſmodi fuerit: an non videtur tibi vel pane, vel modico argento dignus? Et tamen Dominus tuus ſolem ſuum illi producit: Matth.5. tu verò quotidiano cibo indignum iudicas? Dominus tuus diligit, labijsq́ osculando excipit eum, qui ſtatìm ſanguinem illum ſuum Luc.22. preciosum fuſurus erat: tu verò pauperem neq; planè dignaris, ne- Matth.26. que legē quam Chriſtus dedit, reuereris? Per hæc enim, quæ recenſui, ſatis oſtendit, quòd non ſolùm pauperes, ſed & eos qui nos ad mortem vſque impellunt, auerſari non oporteat. Nè dicas igitur mihi, quòd vel hoc, vel illud operatus ſit mali: ſed perpende quid Chriſtus fecerit, qui ad crucem vſq; proditorem ſuum oſculo, quo tradendus erat, emendare ſtudebat. Et in fine: Non ſuccurris pau- In eos q̄ pau- pertati? Quid & conteris? Non erigis iacentem? vt quid & deijcis? peres offendunt. Non tollis pauperis triſtitiam? Quid & auges? Non das pecuniam? Cur verbis etiam conuiciaris? Non audiſti quantam datura ſint pœnam, qui pauperes non paſcunt? Quibus ſupplicijs condemnandi ſint? Ite, inquit, in ignem, præparatum diabolo & angelis Matth.25. illius. Si ergò non paſcentes ità condemnabuntur, quam putas pœnam dabunt, qui non ſolùm non paſcunt, ſed & conuiciantur? Quantum patientur ſupplicium? quantam gehennam? Nè itaque tanta mala erga noſipſos incendamus: donèc facultas eſt, malum hunc morbum corrigamus, linguæq́ frenum imponamus, non ſolùm non conuiciantes, ſed & conſolantes tam verbis quàm factis, quatenùs multa nobis recondita in futurū miſericordia, promiſſa bona apprehendamus.

9 IDEM homilia trigeſimaquinta & trigeſimaſeptima ad populum Antiochenum, vt ſuprà quæſtione vndecima, authoritate 12. & 14.

XVII

De ſpiritualibus quid porrò Scriptura teſtatur?

A *Debemus,*[a] inqt, *nos firmiores imbecillitatē infirmorū ſuſtinere, & nō nobis placere. Vnuſq́ſq; veſtrûm pximo ſuo placeat in bonū ad ædificationē. Etenim Chriſtus nō ſibi placuit.* Ac rursùs:[b] *Eſtote inuicèm benigni, miſericordes, donātes inuicē, ſicut & Deus in Chriſto donauit vobis.*

a Rom.15.a
b Ephes.4.g

c Epheſ.5.a *vobis.* Item: [c] *Eſtote ergò imitatores Dei, ſicut filij charißimi, & ambulate in dilectione, ſicut & Chriſtus dilexit nos.* Prætereà, [d] *Induite vos ſicut electi Dei, ſancti & dilecti, viſcera miſericordiæ, benignitatem, humilitatem, modeſtiam, patientiam, ſupportantes inuicèm, &* [e] *donantes vobiſmetipſis, ſi quis aduersùs aliquem habet querelam: ſicut Dominus donauit vobis, ità & vos* Iterùm verò: [f] *Corripite inquietos, conſolamini puſillanimes, ſuſcipite infirmos, patientes eſtote ad omnes.*

d Coloſſ.3.b

e Aug in Enchir. ca.73.& 74 hom.6.29. & 40. ex quinquaginta. & ſerm.203. de tēp. Greg.4. dialog. c vlt.

f 1.Theſſ.5.c

B Hæc aliaque id genus permulta paſsìm inculcat Paulus: qui, vt [g] omnes faceret ſaluos, omnibus omnia factus eſt: vt hinc ipſe teſtetur: [h] *Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis ſcandalizatur, & ego non vror?* Et iterùm: [a] *Triſtitia mihi magna eſt, & continuus dolor cordi meo. Optabam enim ego ipſe anathema eſſe à Chriſto pro fratribus meis.* Tum alibì: [b] *Ego libentißimè impendam, & ſuperimpendar ipſe pro animabus veſtris, licèt plùs vos diligens, minùs diligar.*

g 1.Cor.9.d

h 2.Cor.11.g

a Rom.9.a

b 2.Cor.12.e

SCRIPTVRAE.

AD Romanos decimoquinto, ad Epheſios quarto ac quinto, ad Coloſſenſes tertio, prioris ad Theſſalonicenſes quinto, prioris ad Corinthios nono, poſterioris ad Corinthios vndecimo, ad Romanos nono, & poſterioris ad Corinthios duodecimo, vt in textu.

PATRES.

1 A AVGVSTINVS in Enchiridio ad Laurentium, capite

pite ſeptuageſimotertio: Poſtq̃ in fine præcedentis capitis dixiſſet, multa eſſe genera Eleemoſynarum, quæ cùm facimus, adiuuamur vt dimittantur nobis noſtra peccata: Sed ea, inquit, nihil eſt maius, qua ex corde dimittimus, quod in nos quiſque peccauit. Minùs enim magnũ eſt, erga eum eſſe beneuolum, ſiue etiam beneficũ, q̃ tibi mali nihil fecerit. Illud multo grãdius & magnificẽtiſſimę bonitatis eſt, vt tuum quoq; inimicum diligas, & ei qui tibi malum vult, &, ſi poteſt, facit, tu bonum ſemper velis, faciasq́; cùm poſſis, illius memor exempli, qui in cruce pendens, pro ſuis exorat p̃ſecutoribus, ſuosq́; admonuit, dicens: Diligite inimicos veſtros, benefacite eis qui vos oderunt, & orate pro eis qui vos perſequuntur. Sed quoniam perfectorum ſunt iſta filiorum Dei, quò quidem ſe debet omnis fidelis extendere, & humanum animum ad hũc affectum orando Deum, ſecumq́; agendo luctandoq́; perducere: tamen quia hoc tam magnum bonum tantæ multitudinis non eſt, quantam credimus exaudiri, cùm in oratione Dominica dicitur: Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris: proculdubiò verba ſponſionis huius implentur, ſi homo qui nondùm ità profecit, vt iam diligat inimicum, tamen quandò rogatur ab homine qui peccauit in eum, vt ei dimittat, dimittit ex corde: quia etiam ſibi roganti vult vtiquè dimitti, cùm orat & dicit, Sicut & nos dimittimus debitoribus noſtris: id eſt, ſic dimitte nobis debita noſtra rogantibus nobis, ſicut & nos dimittimus rogantibus debitoribus noſtris.

Maxima eleemoſyna eſt offenſam remittere.

Matt. 5.

Contẽdendũ ad perfectam dilectionem, quæ ad inimicos vſq; ſe extendat.

Matt. 6.

Vt minimùm veniam petẽti condonãda eſt culpa.

2 ET capite ſeptuageſimoquarto: Iam verò qui eum in quẽ peccauit, hominem rogat, ſi peccato ſuo mouetur vt roget, non eſt adhuc deputandus inimicus, vt eum diligere ſit difficile, ſicut difficile erat quandò inimicitias exercebat. Quiſquis autem roganti & peccati ſui pœnitenti non ex corde dimittit, nullo modo exiſtimet à Domino ſua peccata dimitti, quoniam mentiri veritas non poteſt. Quem verò lateat euangelij auditorem ſiue lectorem, quis dixerit, Ego ſum veritas? Qui cùm docuiſſet orationem, hanc in ea poſitam ſententiam vehemẽter commendauit, dicens: Si enim dimiſeritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis pater veſter cæleſtis delicta veſtra. Si autem non dimiſeritis hominibus, nec pater veſter dimittet vobis peccata veſtra. Ad tam magnum tonitruum qui non expergiſcitur, non dormit, ſed mortuus eſt: & tamen potens eſt ille etiam mortuos ſuſcitare.

Ioan. 14.

Matt. 6.

Magno tonitruo comparatur Chriſti comminatio.

3 LIBRO quinquaginta homiliarum, homilia ſexta: Potes mi-

hi dicere, non habeo quod tribuam indigenti, non poſſum ieiuna-
Ab hoc ope misericordiæ nihil nos excuſat. re frequenter,& à vino & carnibus abſtinere non poſſum. Nunquid potes mihi dicere,charitaté te habere non poſſe? Ipſa eſt, cuius poſſeſsio tanto plùs augetur, quanto ampliùs erogatur. Dimitte ergò quod tenebas, nè aduersùs te ille teneat aliquid, cui non habes q̃d
Luc. 6. dimittas. Dimittite,& dimittetur vobis: date,& dabitur vobis. Sci-
Eleemoſyna cordis & pecuniæ. tote fratres chariſsimi, quia duæ ſunt eleemoſynæ, Vna cordis, alia pecuniæ. Eleemoſyna cordis eſt, dimittere ei à quo læſus es. Nam dare aliquid indigenti aliquandò quæris, & non habes. Indulgere
Eleemoſyna cordis facilè tribuitur. peccanti quantum volueris, redundabit tibi. Aurum & argentum, veſtem, frumentum, vinum & oleum poteſt fieri vt aliquotiès non habeas, vndè pauperibus tribuas: vt autem omnes homines diligas,& hoc alijs quod tibi ipſe velis,& inimicis tuis indulgeas, nunq̃ te poteris excuſare. Quia ſi in cellario vel in horreo nō habes quod dare poſsis, de theſauro cordis tui potes proferre quod tribuas. Et quod omnibus hominibus, etiamſi ſola ſit bona volūtas, ſufficiat, & eleemoſynę cordis multo maior ſit, quàm eleemoſyna corporis, quis eſt qui vel vmbram excuſationis poſsit prætendere? Et illud attendite fratres, quia charitatis eleemoſyna ſine terrena ſubſtātia ſufficit ſibi: illa verò quæ corporaliter datur, ſi non benigno corde tribuitur, omninò non ſufficit. Et quia ſicut ipſi videtis fratres chariſsimi, ad remiſsionem omnium peccatorum, ſi ſubſtātia terrę non fuerit, charitas & dilectio inimicorū ſatìs abundeq́ ſufficiunt, nulla nobis excuſatio de hac re in die iudicij remanebit, nec dicere aliquis poterit non ſe habuiſſe vndè ſua peccata redimeret. Et ideò omnes homines ſtudeamus toto corde diligere, orantes, vt q̃ boni ſunt, meliores fiant,& in opere bono permaneant: qui mali ſunt, citò ſe corrigant, timentes illud quod Dn̄s comminatus eſt, dicens: Si non dimiſeritis hominibus peccata eorum, nec pater ve-
Matt. 6. ſter dimittet vobis peccata veſtra. Sed magìs cùm ipſius adiutorio laboremus, vt illud in nobis poſsit impleri, Date,& dabitur vobis:
Luc. 6. dimittite, & dimittetur vobis. Cùm ergò ſecundùm p̃fatam Dn̄i ſententiā, qua dixit, Si dimiſeritis hominibus peccata eorū, dimit-
In noſtra poteſtate poſitū eſt, qualiter iudicemur. tet vobis pater veſter cæleſtis peccata veſtra: in poteſtate noſtra poſitum ſit, qualiter in die iudicij iudicemur: dimittamus omnibus inimicis noſtris, vt libera conſcientia poſsimus in oratione Dn̄ica
Matt. 6. dicere, Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris.

4 ET homilia vigeſimanona: Ex illa eleemoſynā qua ignoſcis homini

mini,nihil ꝑdis.Eccè ſtatìm veniam petit, ignouiſti, nihil amiſiſti. Charitate amplior domũ rediſti. Illud aliud genus eleemoſynarũ, vbi iubemur erogare indigentibus,graue videtur: quia quod qſq; dederit,hoc ipſum quod dabit, non habebit.

5 ITEM homilia 40.Si mordet conſciẽtia fragilitatis, & in hoc ſeculo vbiq; abundãt iniqtates:dic ergò, dimitte nobis debita noſtra. *Matt.6.* Sed q̃d ſequitur, vide.noluiſti eñ dimittere peccatũ fratri tuo, & dicturus es,Sicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. An non es dicturus?Si nõ es dicturus,nihil es accepturus,ſi falſum es dicturus.Ergò dic,& verũ dic.Quõ dicturus es verũ, qa fratri tuo noluiſti laxare peccatum?Illũ admonui,modò cõſulo.

De eo qui petiuit ab alio remiſsiõem, & non acquieſcit.

O qſqs es,ſi tñ es, q dixiſti fratri tuo:Dimitte mihi quod in te peccaui: ſi dixiſti ex toto corde tuo,ſi vera humilitate,nõ ficta charitate, quõ Deus videt in corde,vndè dixiſti,ſed ille noluit tibi dimittere, noli eſſe ſolicitus:Serui eſtis ambo,habetis Dñm: conſeruo tuo debes, noluit tibi dimittere,interpella Dñm amborũ.Quod tibi dimiſerit Dñs,ſi poteſt,exigat ſeruus.Dico aliud,Admonui ergò eũ q noluit dimittere fratri ſuo,cùm petat ille dimitti,vt ſibi faciat quod nolebat, nè,qñ orat,nõ accipiat quòd deſiderat.Admonui & illũ, q petiuit veniam peccati ſui à fratre ſuo,& non accepit, vt in eo q̃d non impetrauit à fratre ſuo,ſecurus ſit de Dño ſuo.

De eo qui offenſus eſt ab alio qui veniam non deprecatur.

Eſt & illud quod moneã:Peccauit in te frater tuus,& noluit tibi dicere, Dimitte mihi quod peccaui in te.Si abundant verba iſta,vtinàm Deus eradicet illa de agro ſuo, hoc eſt,de cordibus veſtris.Quàm multi enim qui ſciunt ſe peccaſſe in fratribus ſuis,& nolũt dicere,dimitte mihi. Nõ erubuerũt peccare,& erubeſcũt rogare.

Ad eos qui erubeſcunt veniam petere.

Ipſos ergò inprimìs admoneo, quicunq; habetis diſcordiã cũ fratribus veſtris, & reuocatis ad vos & conſideratis vos,& iuſtũ iudiciũ fertis in vobis, intùs in cordib⁹ veſtris, & inuenietis vos non debuiſſe facere quod feciſtis, nõ debuiſtis dicere quod dixiſtis.Petite veniã fratres à fratribus veſtris,facite fratribus q̃d ait Apoſtolus,donãtes vobiſipſis,ſicut & Deus in Chriſto donauit vobis: *Ephe.4.* facite,nolite erubeſcere veniã petere. Proindè omibus dico viris & fœminis,minoribus & maiorib⁹, laicis & clericis: dico & mihiipſi. Omnes audiamus,oẽs timeamus, ſi peccauimus in fratres noſtros. Et poſt pauca:

An ab inferioribus petẽda ſit venia.

Sunt perſonæ humiles ꝑ ordinẽ ſeculi huius,à qbus ſi petamus veniã,extolluntur in ſuperbiã: hoc eſt quod dico,aliquãdò dominus peccat in ſeruum ſuũ,quia ſi ille dñs eſt,ille ſeruus:ambo tamẽ alieni ſerui ſunt, quia ambo Chriſti ſanguine redẽpti ſunt. Tñ durum videtur vt etiã iubeã: hoc ꝑcipiam,

vt ſi fortè dñs homo peccat in ſeruũ ſuum iniuſtè litigandò, iniuſtè cædendo, dicat ille, Ignoſce mihi. da mihi veniã. Nõ qa nõ debet facere, ſed nè ille incipiat ſupbire, ſi pœniteat eũ. Quid ergò? Ante oculos Dei pœniteat, ante oculos Dei puniat cor ſuum: & ſi non poteſt dicere ſeruo ſuo, quia non oportet, Da mihi veniam, blandè illum alloquatur. Blãda enim appellatio, veniæ eſt poſtulatio. Fortè cogitando loquimini, & dicitis vobis, Volo concordare: ſed ille me læſit, ille in me peccauit, & non vult veniam poſtulare. Quid ergò dicturus ſum? Vade ad illum, & tu pete veniam: Abſit. Nolo mentiaris. Nolo dicas, Da mihi veniam, qui te nôſti nõ peccâſſe in fratrem tuũ. Quid enim ꝓdeſt tibi, cũ tu fueris tuus accuſator? Quid expetis tu tibi ignoſci ab eo, quem non læſiſti, aut in quo non peccâſti? Nihil tibi ꝓdeſt, nolo facias, nôſti benè, diſcuſsiſti, ſciſti, quia in te peccauit, non tu in illum. ſcito inquam, in tua ſcientia, ſcit tua ſcientia, noli venire ad fratrẽ tuũ qui in te peccauit, & vltrò ab illo petere veniam. Debent inter vos eſſe alij pacifici qui illum obiurgent, vt à te priùs veniam petat, tu tantùm paratus eſto ignoſcere, prior paratus eſto ex toto corde dimittere. Si paratus es dimittere, iam dimiſiſti: Habes adhuc quod ores. Ora pro illo, vt petat à te veniam, quia ſcis ei nocere, ſi non petat. Ora pro illo vt petat, dic Dño in oratione tua: Dñe, ſcis me non peccâſſe in illum fratrẽ meũ, ſed illum potiùs peccâſſe in me, & obeſſe illi ꝙ peccauit in me, ſi veniã nõ petat à me: Ego bono animo peto vt ignoſcas ei. Eccè dixi vobis, ꝙ maximè per iſtos dies ieiuniorum veſtrorum, obſeruationum quoq; veſtrarũ continẽtiæ veſtræ mecũ agere debeatis, vt cũ fratribus veſtris concordetis. Gaudeã & ego de pace veſtra, qui cõtriſtor litibus veſtris: vt omnes donãtes vobiſmetipſis, ſi quis habet aduersùs aliquem querelam, ſecuri agamus paſcha, ſecuri celebremus eius paſsiõem, qui nihil cuiquã debebat, & precium quod pro debentibus ſoluit Dominus IESVS Chriſtus, dico, qui in neminem peccauit, & propè in illum omnis mundus peccauit, nec exigit ſupplicia, ſed promiſit præmia. Habetis ipſum teſtẽ in cordibus veſtris, quia ſi in aliquem peccauimus, vero corde veniã poſtulemus, ſi aliquis in nos peccauit, veniam dare parati ſimus, & ꝓ inimicis noſtris oremus, non expectemus vindicari fratres. Quid eſt vindicari, niſi malo alieno paſci? Scito quotidiè venire hominẽ, genua figere, fronte terram concutere, aliquandò vultum ſuum lachrymis rigare, & in iſta tanta humilitate ac perturbatione, dicit: Domine, vindica me, occide inimicum meum. Planè ora vt occidat

Blãda appellatio, veniæ eſt poſtulatio

An qui læſus vel offenſus eſt, offendentem accedere teneatur.

Repetitio breuis.

De expetentibus vindictam.

dat inimicum tuum, & ſaluet fratrem tuum. Occidat inimicitias, ſaluet naturam. Sic ora vt vindicet te Deus, pereat qui te perſequebatur, ſed maneat qui tibi reddatur.

6 IDEM Auguſtinus ſermone ducenteſimo tertio de tempore: Non poteſt peccator miſericordiam à Deo ſperare, qui miſericordiam non facit peccantibus in ſe. Ergò dimittat homo temporale debitum, vt mereatur recipere æternale bonum. Si animas noſtras cupimus peccatorum ſordibus emundari, miſericordiam in nos peccantibus non negemus, vt in die retributionis ad promerẽdam Dei miſericordiam, miſericordię operibus adiuuemur. Quomodò miſericordiam à Deo expectat vel ſperat, qui crudelis eſt in cõſeruos ſuos? Si quis cupiat Deum ſibi miſereri, ità & miſereatur debitoribus ſuis. Certiſsimè indulgentiam ſperare poterit, qui alijs indulgere nouit. Ad miſericordiæ opus optimè nos in euangelio Dominus exemplo roborauit, vbi ait: Eſtote ergò miſericordes, ſicut pater veſter cæleſtis miſericors eſt: Qui ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos, & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos. Omnis miſericordia faciet locum vnicuiq; ſecundùm meritum operum ſuorum. Et paulò pòſt: Igitur ex noſtro iudicio iudicat nos DEVS. Quodammodò in poteſtate noſtra eſt, quomodò iudicemur à iudice. Si miſericorditer iudicemus in nos delinquentibus, miſericorditer iudicat Deus de nobis in ſe peccantibus. Intendamus ergò in exemplum illius: ſicut doctor gentium nos admonens, ait: Donate vobiſmetipſis, ſi quis aduersùs aliquem habet querelam, ſicut Deus in Chriſto donauit vobis, ità & vos facite: hoc eſt, quomodò Deus in Chriſto nobis peccata donauit, ſic etiam nos qui in nos peccant, dimittamus. Item alibì idem Apoſtolus ait: Nulli malum pro malo reddentes. Et alio loco: Noli vinci à malo, ſed vince in bono malum. Sciendum eſt certiſsimè, quòd vnuſquiſq; talem indulgentiam accepturus eſt à Deo, qualem & ipſe dederit proximo ſuo. Tunc oratio pro peccatis noſtris ad aures omnipotentis Dei citò perueniet, ſi delinquentium preces in noſtris auribus acceptabiles erunt. Qui clementer peccantibus ignoſcere nouit, clementiam diuinæ pietatis certiſsimè accipiet. Vndè & ſcriptum eſt: Qui pronus eſt ad miſericordiam, benedictus à Domino. Sic enim remittitur nobis, vt nos remiſerimus ęis, qui nobis quacunque malignitate nocuerũt. Multa itaq; genera ſunt miſerationum, quæ cùm facimus, adiuuamur vt dimittantur nobis noſtra peccata. Sed ea nihil eſt maius, qua ex corde dimittimus quod quiſq; peccauit.

[Margin: Remittẽda eſt offenſio. — Operibus miſericordiæ iuuamur ad promerendã Dei miſericordiã. — Indulgẽdum alijs. — Luc. 6. — Matth. 5. — Eccl 16. — Coloſſ 3. — Rom 12. — Ibidem. — Prou. 22 — Miſeratione iuuamur vt dimittantur noſtra peccata.]

7 GREGORIVS Magnus libro quarto Dialogorum, capite ſexageſimo, eoq́ue vltimo: Sed inter hæc ſciendum eſt, quia ille rectè ſui delicti veniam poſtulat, qui priùs hoc quod in ipſo delinquitur, relaxat. Munus enim non accipitur, niſi antè diſcordia ab animo repellatur, dicente veritate: Si offers munus tuum ante altare, & ibi recordatus fueris quia frater tuus habet aliquid aduerſùm te, relinque munus tuum ante altare, & vade priùs reconciliari fratri tuo: & tunc veniens, offeres munus tuum. Qua in re penſandum eſt, cùm omnis culpa munere ſoluatur, quàm grauis eſt culpa diſcordiæ, pro qua nec munus accipitur. Debemus itaq; ad proximum, quanuìs longè poſitum, longeq́; diſiunctum, mente ire: eiq́; animum ſubdere, humilitate illum ac beneuolentia placare: vt ſcilicet conditor noſter dum tale placitum noſtræ mentis adſpexerit, à peccato nos ſoluat, qui munus pro culpa ſumit. Veritatis autem voce atteſtante didicimus, quia ſeruus qui decem millia talenta debebat, cùm pœnitentiam ageret, abſolutionem debiti à Domino accepit. Sed quia conſeruo ſuo centum ſibi denarios debenti, debitum non dimiſit: & hoc eſt iuſſus exigi, quod ei fuerat iam dimiſſum. Ex quibus videlicet dictis conſtat, quia ſi hoc quod in nos delinquitur, ex corde non dimittimus: & illud rurſùs exigitur, quod nobis iam per pœnitentiam dimiſſum fuiſſe gaudebamus. Igitur dum per indulti temporis ſpatium licet, dum iudex ſuſtinet, dum conuerſationem noſtram is qui culpas examinat, expectat; conflemus in lachrymis duritiam mentis: formemus in proximis gratiam benignitatis. Et audenter dico, quia ſalutari hoſtia poſt mortem non indigebimus, ſi ante mortem Deo ipſi hoſtia fuerimus.

Matth. 5.

Diſcordiæ fraternæ culpà quàm magna ſit.

Placandus eſt proximus quẽ offendimus.

Matth. 18.

Debita remiſſa rurſùs exigũtur ab ijs qui iniurias non remittunt. Vide S. Thomã p. 3. q. 88.

Poſt mortem quinã ſalutari hoſtia non egeant.

XVIII

Quæ ſumma eſt doctrinæ omnis de miſericordiæ operibus præſtandis?

Apoſtolus rem omnem hoc quaſi vnico verbo complexus eſt, [a] *Alter alterius onera portate, & ſic adimplebitis legem Chriſti,* Putà legem charitatis. De qua lege rurſùs idem: [b] *Si quod eſt mandatum, in hoc*

a Galat. 6. a

b Rom. 13. c Galat. 5. c

hoc verbo inſtauratur: *Diliges proximum tuum ſicut teipſum*. Et Petrus Apoſtolus: [c] *Ante omnia*, inquit, *mutuam in vobiſmetipſis charitatem continuam habentes: quia charitas operit multitudinem peccatorum*. Quod charitatis miſericordiæq; præſtandę pręceptum ac officium, vt eſt naturæ ac rationi maximè conſentaneum: ſic ad omnes etiam ſe porrigit, vt hinc ſcriptũ legamus, [d] *Vnicuique mandauit Deus de proximo ſuo*. Ità verò mãdauit, velutì Chriſtus interpretatur: [e] *Omnia quæcunq; vultis vt faciant vobis homines, ità & vos facite illis*. Hęc eſt em̃ lex & prophetę.

c 1. Petr. 4. b
d Eccl. 17. b
e Matth. 7. b Lucæ 6. c

SCRIPTVRAE.

AD Galatas ſexto, ad Romanos decimotertio, prioris Petri quarto, Eccleſiaſtici decimoſeptimo, Matthæi ſeptimo, vt in textu.

AD Galatas quinto: Omnis enim lex in vno ſermone impletur: Diliges proximum tuum ſicut teipſum.

LVCAE ſexto: Et prout vultis vt faciant vobis homines, et vos facite illis ſimiliter.

DE VIRTVTIBVS CARDINALIBVS.

I

Quid ſibi vult nomẽ & ratio Cardinaliũ virtutum?

Cardinales quædã virtutes idcircò [a] dicuntur, quòd ſint tanq̃ aliarũ fontes & cardines: & quemadmodũ oſtiũ in cardine, ſic oĩs honeſtę vitę ratio in

a Vide Ambr. in c. 6 Luc. & li. 1. off. c 24. & ſequent. Itẽ Profp. de vita contẽplatiua lib. 3 cap. 18.

b Greg. lib. 2. moral. in Iob. cap. 36. in illis verſetur, ac boni operis vniuerſa ſtructura [b] eiſdem inniti quodammodò videatur. Eiuſmodi verò [c] quatuor numerantur: Prudentia, Iuſtitia, Temperantia, & Fortitudo: de quibus ità ſcriptum extat: [d] *Sobrietatem & prudentiam docet, & iuſtitiam, & virtutem: quibus vtilius nihil eſt in vita hominibus.* Vbì per ſobrietatem [e] temperantia, per virtutē fortitudo haud obſcurè deſignatur: oēſq; illæ nobis ità commendantur, vt ab æterna [f] Sapientia, qui Deus eſt, eas propriè conferri, & ingenti cum fructu humanæ ſalutis accipi atque exerceri, certò intelligamus. Quæ virtutes etiam Officiales dictæ ſunt, quoniam ab ijs, vt [g] Ambroſius annotauit, naſcūtur officiorum genera, cunctaq; communis vitæ officia ſecundùm ſuam cuiuſq; vocationem deriuantur.

c Ambro lib. 3. de virginib. & lib 2. off. cap 9.

d Sapient. 8. b

e Aug. lib. 1. retract. ca. 7.

f Prou. 8. b c d Eccſ 24. a c.

g libr. 1. offi. cap. 25.

SCRIPTVRAE.

SAPIENTIAE octauo: Et ſi diuitiæ appetuntur in vita, quid ſapientia locupletius, quæ operatur omnia? Si autem ſenſus operatur: quis horum quæ ſunt, magìs quàm illa eſt artifex? Et ſi iuſtitiam quis diligit, labores huius magnas habent virtutes: ſobrietatem enim & prudentiam docet, & iuſtitiam, & virtutem, quibus vtilius nihil eſt in vita hominibus.

PROVERBIORVM octauo: Ego ſapientia habito in conſilio, & eruditis interſum cogitationibus. Timor Domini odit malum: arrogātiam & ſuperbiam & viam prauam

uam, & os bilingue deteſtor. Meum eſt conſiliũ & æquitas, mea eſt prudentia, mea eſt fortitudo. Per me reges regnant, & legum conditores iuſta decernunt. Per me principes imperant, & potentes decernunt iuſtitiam. Dominus poſſedit me in initio viarum ſuarum, antequàm quicquam faceret à principio. Ab æterno ordinata ſum, & ex antiqs antequàm terra fieret, &c.

ECCLESIASTICI vigeſimoquarto: Ego ex ore altiſſimi prodiui, primogenita ante omnem creaturam. Ego feci in cælis vt oriretur lumen indeficiens, & ſicut nebula texi omnem terram. Ego in altiſſimis habitaui, & thronus meus in columna nubis: gyrum cæli circuiui ſola, & profundum abyſſi penetraui, & in fluctibus maris ambulaui, & in omni terra ſteti. Et in omni populo & in omni gente primatum habui. Ab initio & ante ſecula creata ſum, & vſque ad futurum ſeculum non deſinam, & in habitatione ſancta coram ipſo miniſtraui. Ego mater pulchræ dilectionis, & timoris, & agnitionis, et ſanctæ ſpei. In me gratia omnis vitæ et veritatis, in me omnis ſpes vitæ et virtutis.

PATRES.

1 AMBROSIVS in caput ſextum Lucæ: Quatuor tantùm beatitudines ſanctus Lucas Dominicas poſuit, octo verò ſanctus Matthæus: ſed in iſtis octo illæ quatuor ſunt, & in quatuor iſtis illæ octo. Hic enim quatuor velut virtutes amplexus eſt cardinales, ille in illis octo myſticum numerum reſerauit. Pro octaua enim multi ſcribũtur pſalmi, & mandatum accipis, octo illis partem dare fortaſsè benedictionibus. Sicut enim ſpei noſtrę octaua perfectio eſt, ità octaua ſumma virtutũ eſt. Et poſt multa: Nunc dicamus quemadmodùm in quatuor benedictionibus ſanctus Lucas benedictiones octo ſit complexus. Et quidem ſcimus virtutes eſſe quatuor cardinales, Temperantiam, Iuſtitiam, Prudentiam, Fortitudinem. Qui pauper eſt ſpiritu, auarus nõ eſt. Qui flet, nõ ſuperbit: ſed mitis eſt & pacatus. Qui luget, humiliatur. Qui iuſtus eſt, nõ negat quod

Quatuor virtutes Cardinales.

ſit omnibus ad vſum communiter datum. Qui miſeretur, largitur
de ſuo. Qui ſuum donat, non quærit alienum, nec dolum proximo
Connexæ cô-catenatæque virtutes. ſuo ſtruit. Connexę igitur ſibi ſunt concatenatæq; virtutes, vt qui
vnam habet, plures habere videatur: & ſanctis vna cōperit virtus,
ſed eius quæ fuerit vberior, vberius eſt præmium. Quanta hoſpita-
Gen. 18. 14. litas in Abraham, quanta humilitas, quanta ſanctitas, vt fratris fili-
um ab hoſte ſeruaret? & quanta abſtinentia, vt nihil de præda quæ-
Geneſ. 15. Roman. 4. Galat. 3. reret? Sed quia fide præſtitit, fidei præ cæteris meruit principatum.
Ergò vnicuique plura præmia, quia plura incentiua virtutum.
Merito pmiũ reſpondet. Sed quod in aliquo merito copioſiùs, hoc etiam in præmio redun-
dantius. Beati igitur pauperes ſpiritu. Habes temperantiam;
Comparãtur 4 virtutes cũ beatitudinibus 4. quæ à peccato abſtinet, ſeculum calcat, illecebroſa non quærit. Be-
ati qui eſuriunt & ſitiunt. Qui enim eſurit, eſurienti compatitur,
compatiendo largitur, largiendo fit iuſtus: quia iuſtitia eius ma-
Temperantia Iuſtitia. net in æternum. Vndè & in Matthæo ſitim & famem intelligimus
Matth. 5. ſpiritalē, qua cibus iuſtitiæ deſideratur aut potus: quæ virtus qua-
ſi materia quædam virtutum eſt, vt iuſtus æqualem ſe inferiori-
bus præſtet, dolum excludat, veritatem requirat. Beati qui nunc
Prudentia. fletis, quia ridebitis. Habes prudentiam, cuius eſt flere occidua,
& ea quæ æterna ſunt, quærere, lugere ſecularia, quæ ſeipſa com-
1. Cor. 1. pugnent: DEVM pacis inquirere, qui ſtulta mundi elegit, vt con-
fundat ſapientes: & qui ea quæ non ſunt deſtruat, vt quæ ſunt, poſ-
Fortitudo. ſit adipiſci. Beati eritis cùm vos oderint homines. Habes fortitudi-
nem, ſed eam quæ non odium mereatur ex crimine, ſed perſecuti-
onem patiatur ex fide. Sic enim ad paſsionis peruenitur coronam,
ſi gratiam hominum negligas, diuinam ſequaris. Deniquè vt ſcias
conſummationem eſſe fortitudinis paſsionem: Secundùm hæc, in-
quit, faciebant prophetis patres eorum: quia prophetas Iudæi vſq;
ad mortem corporis perſecuti ſunt. Eſt etiam fortitudinis, iram
vincere, indignationémque cohibere: ac per hoc fortitudo ani-
mum iuxtà corpúsque confirmat. Nec perturbari ſinit timore
aliquo vel dolore, quibus velut prauis interpretibus plerunquè
percellimur. Ergò temperantia cordis habet, animíque mundi-
tiam, iuſtitia miſericordiam, pacem prudentia, manſuetudinem
fortitudo.

Principales virtutes. 2 IDEM libro primo Officiorum, capite vigeſimoquarto:
Quod his viris (Abraham, Iacob, Ioſeph, Dauid) principalium
virtutum officium defuit? Quarum primo loco conſtituerunt

pru-

prudentiam, quæ in veri inueſtigatione verſatur, & ſcientiæ plenioris infundit cupiditatem. Secundo iuſtitiam, quæ ſuum cuique tribuit, alienum non vendicat: vtilitatem propriam negligit, vt communem æquitatem cuſtodiat. Tertio fortitudinem, quæ & in rebus bellicis excelſi animi magnitudine & domi eminet, corporiſq; præſtat viribus. Quarto temperantiam, quæ modum ordinemq; ſeruat omnium, quæ vel agenda, vel dicenda arbitramur. Prudentia Iuſtitia. Fortitudo. Temperātia.

3 PROSPER libro tertio de vita contemplatiua, capite decimooctauo: Videamus nunc, an vera ſit philoſophorum illa ſententia, qua quatuor virtutes, velut quoſdam virtutum omnium fontes: vitia quoquè quatuor, velut quaſdam origines omnium malorum definiunt. Principales quatuor eſſe virtutes, non ſolùm philoſophi ſentiunt, ſed etiam noſtri conſentiunt. Sed quarè quatuor, vel quæ ſint operæ ſingularum, hoc Domino illuminante debemus breuiter demonſtrare: Quaternarium numerum perfectioni ſacratum, penè nullus ignorat. Siquidem totus orbis Oriente & Occidente, Aquilone & Meridie, quatuor determinari partibus ſiue angulis inuenitur: & ipſe Adam qui eſt humani generis pater, vel generale nomen, quod dicitur homo, quatuor literis explicatur. Corpus quoquè quatuor elementis extructum, quaternarij numeri in ſe continet ſacramentum. Ipſius etiam animæ quatuor eſſe affectiones, quibus vel ad bona vtimur, vel ad mala, & antiqui ſubtiliter inuenerunt, & eorum inuenta probantes poſteri ſuſceperunt. Sed & quatuor flumina, quæ de paradiſi fonte procedunt, vel quatuor Euangelia, diuini currus rotæ quatuor & animalia, alæ eorum quatuor ac facies, dignitatem numeri huius abundè commendant: & ideò virtutes iſtæ, quæ tantùm continent perfectionis in numero, ſolicitè conſiderare debemus, quantam ſanctitatem conferant animo Chriſtiano, & quàm nihil perfectionis vſquàm ſit, quod in iſtis virtutibus non ſit. Nam ſi temperantia facit temperantem, prudentia prudentem, iuſtitia iuſtum, fortitudo fortem: eo qui temperanter & iuſtè & prudenter agit ac fortiter, neſcio quid poſsit eſſe perfectius. Itaque difficile quidem eſt nobis, nomina virtutum, quæ ex illis quatuor, quas principales diximus, oriuntur, oſtendere: ſed cùm proprietates & actus earum cœperint aperiri, ex ipſis affectio- Principales virtutes 4. Quaternarij numeri myſterium. Gen. 2. Ezech 1. Omnem perfectionē in ſe cōpræhendūt 4. iſtæ virtutes.

 ni-

Sunt Dei dona.

nibus ſingularum, quæ virtutes ex quibus exiſtant, forſitan apparebit. Veruntamen hoc in primis nôſſe, & tenere debemus, quòd iſtæ quatuor virtutes, vel omnes quæ ex illis exiſtunt, dona ſint Dei: & quòd nullus eas habet, habuit, aut habebit, niſi cui Deus, qui eſt omnium virtutum proprietas & origo, contulerit: quoniam quicunque, quocunque tempore, in quacunque gente in Deum credentes ex fide vixerunt, illius dono temperantes ac prudentes, iuſti ac fortes fieri vtiquè potuerunt. Qui autem neſcientes Deum, vel etiam blaſphemantes, ſine fide vixerunt, nihil earum virtutum à Deo accipere, vel habere potuiſſe credendi ſunt.

4 GREGORIVS Magnus libro ſecundo Moralium in Iob, capite trigeſimoſexto de tranquillitate conſcientiæ loquens: In quatuor verò angulis domus iſta conſiſtit: quia nimirũm ſolidæ mentis noſtræ ædificium, prudentia, temperantia, fortitudo, iuſtitia ſuſtinet. In quatuor ergò angulis domus iſta ſubſiſtit: quia in his quatuor virtutibus tota boni operis ſtructura conſurgit. Vndè & quatuor paradiſi flumina terram irrigant: quia dum his quatuor virtutibus cor infunditur, ab omni deſideriorum carnalium æſtu temperatur. Sed nonnunquàm dum menti ignauia ſurrepit, Prudentia frigeſcit: nam cùm feſſa torpet, ventura non prouidet. Nonnunquàm dum nonnulla menti delectatio ſurrepit, Temperantia noſtra marceſcit. Inquantùm enim ad delectatiõem præſentiũ ducimur, intantùm minùs ab illicitis temperamus. Nonnunquàm ſe timor cordi inſinuat, & vires noſtræ fortitudinis turbat: & eo minores contra aduerſa exiſtimus, quo quædam perdere immoderatiùs dilecta formidamus. Nonnunquàm verò amor ſui ſe menti ingerit, eamq́ʒ latenti motu à rectitudine iuſtitiæ diuertit: & quo ſe totam authori reddere negligit, eo in ſe iuſtitiæ iuri contradicit. Ventus ergò vehemens quatuor angulos domus cõcutit, dum fortis tentatio occultis motibus quatuor virtutes quatit: & quaſi quaſſatis angulis domus obruitur, dum pulſatis virtutibus conſcientia turbatur. Intrà hos autem quatuor domus angulos filij conuiuantur: quia intrà arcana mentis, quæ principaliter his quatuor virtutibus ad ſummæ rectitudinis culmen erigitur, virtutes cæteræ quaſi quædam cordis ſoboles ſe inuicèm paſcunt: Donum quippe ſpiritus, quod in ſubiecta mente, ante alia prudentiam, temperantiam, fortitudinem, iuſtitiam format: eandem mentem, vt contra ſingula quæque tentamenta erudiat, in ſeptem mox virtutibus temperat: vt contra ſtultitiam, ſapientiam: cõtra hebetudinem, intelle-

In 4 virtutibus tota boni operis ſtructura conſurgit.

Prudẽtia quãdò frigeſcat.

Temperantia quandò marceſcit.

Fortitudinis vires quomodò turbantur.

Iuſtitia quandò eneruatur.

Dona ſpiritus ſancti mẽtẽ informant

tellectum: contra præcipitationem, conſiliũ: contra timorem, fortitudinem: contra ignorantiam, ſcientiam: contra duritiam, pietatem: contra ſuperbiam, det timorem.

5 AMBROSIVS libro tertio de virginibus: In omni ſapiente viro prudẽtes Græciæ eſſe memorauerũt λογιστικόν, θυμικόν, ἐπιθυμητικόν, φιλοφατικόν. Latini verò Prudentiam, Fortitudinem, Temperantiam, atque Iuſtitiam. Prudentia enim rationis humanæ eſt. Fortitudo vim quandam ferocientis virtutis habet, mortiſque contemptum. Temperantia ſacratæ vinculo charitatis, myſteriorumque contemplatione cæleſtium negligit corporis voluptates. Iuſtitia in alto quodam ſuggeſtu locata videt explorátque omnia: quæ aliis potiùs nata quàm ſibi, non tam ſuas vtilitates, quàm publica emolumenta rimatur.

Prudentia. Fortitudo. Temperãtia. Iuſtitia.

6 ET libro ſecundo Officiorum, capite nono: Eſt ergò indiuiduum ſapientiæ atque iuſtitiæ contubernium, ſed vulgi vſu diuiditur vna quædam forma virtutum, vt temperantia ſit in deſpiciendis voluptatibus: Fortitudo ſpectetur in laboribus & periculis, prudentia in delectu bonorum, ſciens commoda & aduerſa diſtinguere: iuſtitia quæ ſit bona cuſtos iuris alieni, & vindex proprietatis, ſuum cuique conſeruans. Sit igitur nobis communis opinionis gratia, quadripartita hæc facta diuiſio.

Temperãtia, fortitudo, &c. in quibus conſiſtant.

7 AVGVSTINVS libro primo retractationum, capite ſeptimo: Codices veriores habent: Sobrietatem enim & ſapientiam docet, & iuſtitiam & virtutem. His enim nominibus Latinus interpres quatuor illas virtutes, quæ maximè in ore Philoſophorum eſſe aſſolent, nominauit, ſobrietatẽ appellans temperantiam, & prudentiæ imponens nomen, ſapientiam: fortitudinem verò, virtutis vocabulo enunciãs, ſolam iuſtitiam ſuo nomine interpretatus eſt. Has autem quatuor virtutes in eodem libro Sapientiæ ſuis nominibus appellatas, ſicut à Græcis vocantur, longè poſteà reperimus in codicibus Græcis.

Sap. 8.

8 AMBROSIVS libro primo Officiorũ, capite vigeſimoquinto: Ab his quatuor virtutibus naſcuntur officiorum genera.

II

Quomodò Cardinales Virtutes definiuntur?

Definit eaſdē Aug l 1. de libero arbit ca. 13. & l. de morib. Eccl. Cathol ca. 15 De his in libris offic differit Amb Proſp. l. 3. de vita cō. templ. c. 18. & ſequēt. Bern. ex paruis ſermonib. ſer. 35. & in Cantica ſerm. 22.

A Prudentia eſt virtus, quæ ſecundùm honeſti ratiōem quid expetendum, quid've fugiendū ſit, homini pręſcribit. Iuſtitia eſt virtus, qua cuiq; ſua tribuuntur. Temperantia eſt virtus, voluptatum carnis, quæ guſtu atq; tactu percipiuntur, moderatrix. Fortitudo eſt virtus, qua labores mortisque pericula conſtanter & ſuſcipiuntur, & perferuntur.

a Geneſ. 2 b

b Li. 2. de geneſi cōtr. Manich cap. 10. Item Amb. in lib de paradiſo cap. 3.

c Lib 1. cōtra Academicos cap. 7.

B Hæc eſt nobilis quadriga Virtutum, qua in cælum vehimur: hæc[a] flumina quatuor paradiſi, vt[b] Auguſtinus vocat, cuius & hoc dictum extat memorabile: Illa eſt, inquit,[c] humanarum rerum ſcientia, quæ nouit lumen prudentiæ, temperantiæ decus, fortitudinis robur, iuſtitiæ ſanctitatem. Hæc enim ſunt, quæ nullam fortunam metuētes, verè noſtra dicere audemus.

SCRIPTVRAE.

Genesis ſecundo: Et fluuius egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandū paradiſum, qui indè diuiditur in quatuor capita. Nomē vni Phiſon: ipſe eſt qui circuit omnē terram Heuilath, vbi naſcitur aurum: & aurum terræ illius optimum eſt, ibique inuenitur bdellium, & lapis onychinus Et nomen fluuij ſecundi Gehon. ipſe eſt qui circumit omnem terram Aethiopiæ. Nomen verò fluminis tertij Tigris: ipſe vadit contra Aſſyrios. Fluuius autem quartus, ipſe eſt Euphrates.

PATRES.

1 A AVGVSTINVS libro primo de libero arbitrio, capite decimotertio: Conſidera nunc, vtrùm tibi videatur eſſe prudentia appetendarũ & vitandarũ rerũ ſciẽtia. EVODIVS. Videtur. AVG. Quid fortitudo? Nónne illa eſt animæ affectio, qua omnia incommoda & damna rerum, non in noſtra poteſtate conſtitutarum, cõtemnimus? EV. Ità exiſtimo. AV. Porrò temperantia eſt affectio coêrcens & cohibens appetitum ab ijs rebus, quæ turpiter appetuntur. An tu aliter putas? EV. Immò ità, vt dicis, ſentio. AV. Iam iuſtitiam q̃d dicamus eſſe, niſì virtutem, qua ſua cuiq; tribuuntur. EV. Nulla mihi alia iuſtitiæ notio eſt.

Prudentia quid ſit. Fortitudo. Temperãtia. Iuſtitia.

2 ET in libro de moribus Eccleſiæ Catholicæ, cap. 15. Quòd ſi virtus ad beatam vitam nos ducit, nihil omninò eſſe virtutem aſſirmauerim, niſì ſummũ amorem Dei. Nanq; illud quòd q̃uadripartita dicitur virtus, ex ipſius amoris vario quodam affectu, quãtùm intelligo, dicitur. Itaq; illas quatuor virtutes, quarũ vtinàm ità ſit in mentibus vis, vt nomina in ore ſunt omniũ, ſic etiam definire nõ dubitem, vt temperantia ſit amor, integrum ſe præbens ei quod amatur: fortitudo amor, facile tolerans omnia propter quod amatur: iuſtitia amor ſoli amato ſeruiens, & propterea rectè dominãs: prudentia amor, ea quibus adiuuatur, ab eis à quibus impeditur, ſagaciter ſeligens. Sed hunc amorem non cuiuslibet, ſed Dei eſſe diximus, id eſt, ſummi boni, ſummæ ſapientiæ, ſummæq; concordiæ. Quarè definire etiam ſic licet, vt temperantiam dicamus eſſe amorem, Deo ſeſe integrum incorruptumq; ſeruantem: fortitudinem, amorẽ omnia propter Deũ facilè perferentem: iuſtitiã, amorem Deo tantùm ſeruientẽ, & ob hoc benè imperantẽ cæteris, quæ homini ſubiecta ſunt: prudentiam, amorẽ benè diſcernentẽ ea, quibus adiuuetur in Deum, ab ijs quibus impediri poteſt.

Virtus eſt ſũmus amor Dei. Quadruplex virtus. Temperãtia. Fortitudo. Iuſtitia. Prudentia. Definitiones earundem.

3 PROSPER vt ſuprà, quæſtione 1. authoritate 3.

4 BERNARDVS in paruis ſermonibus, sermõe trigeſimoquinto: Ad conſilium impiorum (dæmonis ſcilicet ſuggerentis, carnis ſeſe oblectantis, & ſpiritus conſentientis) itur quatuor modis. Quidam enim trahuntur inuiti, alij attrahuntur illecti, alij ſeducuntur ignari, alij ſequuntur ſpontanei. Iſtis neceſſariæ ſunt quatuor virtutes, per quas armati reſiſtant, nè in conſilio eant. Inuitis neceſſaria eſt fortitudo, qua reſiſtant vſque ad mortem minis, cruciatibus, & damnis. Illi qui attrahuntur illecti, indigent temperantia, quæ reprimit illicita deſideria, nec cedit promiſsionibus, nec

Ad conſiliũ impiorum 4. modis itur. Fortitudo qbus neceſſaria. Temperantia

Prudentia. nec emollitur blanditijs. Illis qui ſeducuntur ignari, eſt opùs prudentia, quæ ab vtilibus inutilia diſcernit, & docet quid tenendum, quid've reijciendum ſit. Iuſtitia indigent illi, qui ſequuntur ſpontanei. Iuſtitia eſt rectitudo voluntatis, quæ nec amat peccare, nec peccato conſentire. Iuſtitia & fortitudo ſedem habent volũtatem: quia voluntas, iuſta debet eſſe & fortis. Eſt autem iuſtitia ordinata hoc modo, ſcilicet mala reſpuens, bonis meliora præponens. Hanc non habuiſſe videtur Adam, qui malo conſentiens, quod vtile erat deſeruit. Prudentia & temperantia ſedem habent in ratione, quia ratio prudens debet eſſe & temperata. Eſt quippe prudentia, ratio docta, ſcilicet à gratia, vitare contagia iniuſtitiæ propter iuſtitiam. Vitat quidem non ſolùm iniuſtitiam apertam, ſed etiam illa quæ ſunt aliquo modo contra iuſtitiam, attendens non quod licet, ſed magis quod expedit. vitans diuitias & quædam alia, non quia illicita, ſed quia iuſtitiæ ſolent eſſe impedimenta. Sed propter quoſdam qui ex hypocriſi hoc faciunt, additur, propter iuſtitiam. Iuſtitia eſt perfectio animæ rationalis. Aliæ virtutes ſunt ad eius acquiſitionem vel conſeruationem, fortitudo, temperantia, prudentia: quæ iuſtitiam conſeruant, nè amittatur aut minuatur. Poſtquàm verò perfecta eſt iuſtitia, & tranſit in affectum cordis, idem eſt quod illa tria: quia fortis eſt, prudens, temperata.

Iuſtitia. | Vbi ſedẽ habeant virtutes ſingulæ. | Prudentia quid ſit. | Iuſtitia quid ſit.

5 IDEM ſermone vigeſimoſecundo in Cantica canticorum: Fruſtrà huius ſeculi ſapiẽtes de quatuor virtutibus tam multa diſputauerunt, quas tamen appræhendere omninò nequiuerunt, cùm illum neſcierint qui factus eſt nobis à Deo ſapientia, docens prudentiam: & iuſtitia, delicta donans: & ſanctificatio, in exemplũ temperantię continenter viuens: & redemptio, in exemplum patientiæ fortiter moriens. Forſitan dicit aliquis: Cætera benè conueniunt, ſed ſanctificatio ad temperantiam minùs propriè referri videtur. Ad quod reſpondetur primùm, id eſſe continentiam, quod temperantiam. Deindè, vſitatum in ſcripturis, ſanctificationem pro continentia ſeu munditia poni. Deniquè quid illæ apud Moyſen tam crebræ ſanctificationes aliud erant, quàm quædam purificationes hominum, temperantium ſe à cibo, à potu, à concubitu, hiſq; ſimilibus? Sed audi ipſum præcipuè Apoſtolum, quàm familiare habeat vel vti, vel vſurpare ſanctificationem in hoc ſenſu: Hęc eſt, inquit, voluntas Dei, ſanctificatio veſtra, vt ſciat vnuſquiſque veſtrûm ſuum vas poſſidere in ſanctificatione, & non in paſſione deſiderij. Item: Non enim vocauit nos Deus in immunditiam, ſed

Ethnici cur fruſtrà de his virtutibus Cardinalibus diſſeruerint. 1 Cor. 1. | Temperantia ſanctificatio quædam eſt. | 1. Theſſ. 4. | Ibidèm.

in ſanctificationem. Liquet ꝙ ſanctificationem pro tēperantia ponit. Educto itaque in lucem quod ſubobſcurum videbatur, redeo ad id vndè digreſſus erã. Quid vobis cum virtutibus, qui Dei virtutem Chriſtum ignoratis? Vbinam quæſo vera prudentia, niſì in Chriſti doctrina? Vndè vera iuſtitia, niſì de Chriſti miſericordia? Vbì vera temperantia, niſì in Chriſti vita? Vbì vera fortitudo, niſì in Chriſti paſsione? Soli ergò qui eius doctrina imbuti ſunt, prudentes dicendi ſunt: ſoli iuſti, qui de eius miſericordia veniam peccatorum conſecuti ſunt: ſoli temperantes, qui eius vitam imitari ſtudent: ſoli fortes, qui eius patientię documenta fortiter in aduerſis tenent. Incaſsùm proindè quis laborat in acquiſitione virtutum, ſi aliundè eas ſperandas putat, quàm à Domino virtutũ, cuius doctrina, ſeminarium prudentiæ: cuius miſericordia, opus iuſtitiæ: cuius vita, ſpeculum temperantiæ: cuius mors, inſigne eſt fortitudinis.

Soli Chriſtiãi ſunt prudentes, iuſti, fortes, aut temperantes.

1 B AVGVSTINVS libro ſecundo de Geneſi contra Manichæos, capite decimo: Flumen autem quod procedebat ex Eden, id eſt, ex delicijs & voluptate & epulis, quod flumen à Propheta ſignificatur in pſalmis, cùm dicit: Torrente voluptatis tuæ potabis eos: hoc eſt enim Eden, quod Latinè voluptas dicitur: diuiditur in quatuor partes, & quatuor virtutes ſignificat: prudentiam, fortitudinem, temperantiã, iuſtitiam. Prudentia ergò quæ ſignificat ipſam contemplatiōem veritatis, ab omni ore humano alienam, quia eſt ineffabilis: quam ſi eloqui velis, parturis eam potiùs, q̃ paris, quia ibì audiuit & Apoſtolus ineffabilia verba, quæ nō licet homini loqui. Hæc ergò prudentia terram circumit, quę habet aurum, & carbunculum, & lapidem praſinum, id eſt, diſciplinam viuēdi, quę ab omnibus terrenis ſordibus quaſi decocta niteſcit, ſicut aurum optimum & verum, quod nulla falſitas vincit, ſicut carbunculi fulgor nocte nō vincitur: & vitam æternam, quæ viriditate lapidis praſini ſignificatur, propter vigorem qui non areſcit. Fluuius autem ille, qui circumit terram*Aethiopiam multùm calidam atq; feruentē, ſignificat fortitudinem calore actionis alacrem atq; impigrã. Tertius autem Tigris, vadit contra Aſſyrios, & ſignificat temperantiã, quæ reſiſtit libidini, multùm aduerſanti conſilijs prudentiæ. Vndè plerunq; in ſcripturis Aſſyrij aduerſariorùm loco ponuntur. Quartus fluuius, non dictum eſt, contra quid vadat, aut quam terram circumeat: iuſtitia enim ad omnes partes animæ pertinet, quia ipſe ordo & æquitas animæ eſt, qua ſibi iſta tria concorditer copulãtur,

4 flumina paradiſi, 4. virtutes ſignificant.

Prudētia deſignatur per Phiſon.

2. Cor. 12.

Fortitudo p Gehon.

Temperantia per Tigrim.

Iuſtitia per Euphratem.

prima prudentia, ſecunda fortitudo, tertia temperãtia, & in iſta tota copulatione atq; ordinatione perficiunt iuſtitiam.

Sapientia veluti fons eſt virtutum.

2 AMBROSIVS in libro de paradiſo, capite tertio: Sicut ergò fons vitæ eſt ſapientia, fons gratiæ ſpiritalis: ità fons virtutum eſt cæterarum, quæ nos ad æternæ curſum dirigunt vitæ. Ex hac igitur anima quæ culta eſt, non ex ea quæ inculta eſt, fons iſte procedit, vt irriget paradiſum, hoc eſt, quædam diuerſarum fruteta virtutum, quarum ſunt quatuor initia, in quę ſapientia iſta diuiditur. Quæ ſunt quatuor initia virtutum, niſi vnnm prudentiæ, aliud temperantiæ, tertium fortitudinis, quartum iuſtitiæ? quę etiam ſapientes iſtius mundi ex noſtris aſſumpta, in ſuorum ſcripta librorum trãſtulerunt. Itaq; ſicut fons ſapientiæ, ità etiam flumina iſta quatuor, quędam ex illò fonte manantia ſunt fluenta virtutum. Phiſon igitur prudentia eſt &c. Sic per Gehon temperãtiam, per Tigrim fortitudinem, & per Euphratem iuſtitiam intelligi docet Ambroſius. Et paulò pòſt: In his ergò fluminibus quatuor, virtutes principales quatuor exprimuntur, quæ velutì mundi iſtius incluſerunt tẽpora. Primum igitur tempus ex mundi principio vſq; ad diluuium, prudentiæ fuit: quo in tempore iuſti numerantur, Abel à Deo iuſtus dictus &c.

Ethnici ſcriptores 4 virtutũ deſcriptionem ex noſtrorum libris hauſere.

Prudentiam deſignat Phiſon.

Temperantiã Gehon, iuxta Amb. Fortitudinem Tigris iuxta Amb. Iuſtitiã Euphrates.

3 AVGVSTINVS libro primo contra Academicos, capite ſeptimo, agens de definitione Sapientiæ, qua dicitur, Sapientiam eſſe rerum humanarum diuinarumq; ſcientiam, ait: Res humanas eſſe vt concedam res hominum, quicquam tu exiſtimas noſtrum eſſe, quod nobis vel dare, vel eripere caſus poteſt? Aut cùm rerum humanarum ſcientia dicitur, ea dicitur, qua quiſquam nouit vel quot, vel quales fundos habeamus: quid auri, quid argenti, quidq; deniq; alienorum carminum cogitemus? Illa eſt humanarum rerum ſcientia, quæ nouit lumen prudentiæ, temperantiæ decus, fortitudinis robur, iuſtitiæ ſanctitatem. Hæc enim ſunt quæ nullam fortunam metuentes, verè noſtra dicere audemus, &c.

Humanarum rerum ſcientia quæ ſit.

III

Quo pacto Prudentia nobis ſacris literis commendatur?

Pru-

PRVDENTER monet Eccleſiaſticus in hunc modum: [a] *Fili, ſine conſilio nihil facias, & poſt factum non pœnitebis.* Item, [b] *Sapiēs cor & intelligibile abſtinebit ſe à peccatis, & in operibus iuſtitiæ ſucceſſus habebit.* Tũ fons [c] om̃is ſapientię prudentiæq́; Chriſtus, verus ille [d] Salomon, ità docet: [e] *Eſtote prudentes ſicut ſerpentes, & ſimplices ſicut columbæ:* vt intelligamus, ad perfectã prudentiã vtrunq; coniũctim requiri, columbinam videlicet ſimplicitatem, quæ innocentes miteſq́; facit: & ſerpentinã prudentiã, quæ homines cautos ac ꝓuidos reddit, vt nec fallant ipſi, neque àb vllo fallantur. Id fiet, ſi Paulinæ doctrinę nos accommodemus: [f] *Videte fratres,* inq̃t, *quomodò cautè ambuletis: non quaſi inſipientes, ſed vt ſapientes, redimentes tẽpus, quoniã dies mali ſunt. Propterea nolite fieri imprudentes, ſed intelligentes, quæ ſit voluntas Dei,* [g] *bona* ſcilicet *& beneplacens & ꝑfecta.* Atque huc pertinet dictum Salomonis, [h] *Qui cum ſapientibus graditur, ſapiens erit: amicus ſtultorum ſimilis efficietur.* Et illud, [a] *In facie prudentis lucet ſapientia.* Demũ quod idẽ affirmat, [b] *Cor prudentis poſſidebit ſcientiam, & auris ſapientũ quærit doctrinam.*

Baſil. in cõſtit. monaſt. cap. 15 & homil. 12. in principium Prouerbiorum. Bernard. ſer. 49. in Cantica.
a Eccl 32. d 37 c Prou. 12 c 13. b
b Eccl 3. d 18. d 33. a Pro. 14. b Iob 28 d Deu. 4 a 32. d Vide Pro. 3 b 8 b Sap. 6 a c d 7. a b d
c Eccl 1. a
d Matt 12 d Luc. 11 d
e Matt. 10 b & ibidem Theophylact. & Hierõ. Item Aug quæſt. 8 ex Matthæo Greg 1 moral. cap. 2. & hõil 30 in Euã. Proſper lib 3. de vita contempl. cap. 29. & 30.
f Ephe. 5 d Coloſſ. 4. 1. Pet. 4 b Prou. 4 d Eccẽs 2. c
g Rom. 12. a 1. Theſſ. 4 a
h Prouer. 13. d Eccl 6. d
a Pro. 17 d Eccẽs 8. a
b Pro. 18. c

Ecclesiastici trigeſimoſecundo, vt in textu.

Et trigeſimoſeptimo: Ante omnia opera verbum verax præcedat te, & ante omnem actum conſilium ſtabile.

Proverbiorvm duodecimo: Via ſtulti recta in oculis eius: qui autem ſapiens eſt, audit conſilia.

Et capite decimotertio: Inter ſuperbos ſemper iurgia ſunt: qui autem agunt omnia cum conſilio, reguntur ſapientia.

Ecclesiastici tertio, vt in textu.

Capite decimooctauo: Homo ſapiens in omnibus metuit, & in diebus delictorum attendet ab inertia.

Capite trigeſimotertio: Sapiens non odit mandata & iuſtitias, & non illidetur quaſi in procella nauis. Homo ſenſatus credit legi Dei, & lex illi fidelis.

Proverbiorvm decimoquarto: Sapiens timet, & declinat à malo: ſtultus tranſilit & confidit.

Iob vigeſimooctauo: Et dixit homini, Eccè timor Domini, ipſa eſt ſapientia: & recedere à malo, intelligentia.

Devteronomii quarto ait Moyſes: Scitis quòd docuerim vos præcepta atque iuſtitias, ſicut mandauit mihi Dominus Deus meus: ſic facietis ea in terra quam poſſeſſuri eſtis, & obſeruabitis, & implebitis opere. Hæc eſt enim veſtra ſapientia, & intellectus coram populis, vt audientes vniuerſi præcepta hæc, dicant: En populus ſapiens & intelligens, gens magna.

Et trigeſimoſecundo: Gens abſque conſilio eſt, & ſine prudentia. Vtinàm ſaperent & intelligerent, ac nouiſſima prouiderent.

Proverbiorvm tertio: Beatus homo qui inuenit ſapientiam, & qui affluit prudentia: melior eſt acquiſitio eius ne-

negociatione auri & argenti: primi & puriſſimi fructus eius. Precioſior eſt cunctis opibus: & omnia quæ deſiderantur, huic non valent comparari. Longitudo dierum in dextera eius, & in ſiniſtra illius diuitiæ et gloria. Viæ eius viæ pulchræ, et omnes ſemitæ illius pacificæ.

CAPITE octauo: Melior eſt ſapientia cunctis opibus precioſiſſimis: & omne deſiderabile ei non poteſt comparari. Ego ſapientia habito in conſilio, & eruditis interſum cogitationibus. Meum eſt conſilium & æquitas, mea eſt prudentia, mea eſt fortitudo. Per me reges regnant, & legum conditores iuſta decernunt. Per me principes imperant, & potentes decernunt iuſtitiam. Ego diligentes me, diligo: & qui manè vigilant ad me, inuenient me. Mecum ſunt diuitiæ & gloria, opes ſuperbæ & iuſtitia. Melior eſt enim fructus meus auro & lapide precioſo, et genimina mea argento electo.

SAPIENTIAE ſexto: Melior eſt ſapientia, quàm vires: & vir prudens, quàm fortis. Clara eſt, & quæ nunquàm marceſcit ſapientia, & facilè videtur ab his qui diligũt eam, & inuenietur ab his qui quærunt illam. Præoccupat qui ſe concupiſcunt, vt illis ſe prior oſtendat. Qui de luce vigilauerit ad illam, non laborabit: aſſidentem enim illam foribus ſuis inueniet. Cogitare ergò de illa, ſenſus eſt conſummatus: & qui vigilauerit propter illam, citò ſecurus erit. Si ergò delectamini ſedibus & ſceptris, ô reges populi, diligite ſapientiam, vt in perpetuum regnetis. Diligite lumen ſapientiæ omnes qui præeſtis populis. Multitudo autem ſapientum, ſanitas eſt orbis terrarum: & rex ſapiens, ſtabilimentum populi eſt.

CAPITE ſeptimo: Propter hoc optaui, & datus eſt mihi ſenſus: & inuocaui, & venit in me ſpiritus ſapientiæ:

& præpoſui illam regnis & ſedibus, et diuitias nihil eſſe duxi in comparatione illius. Nec comparaui illi lapidem preciosum : quoniam omne aurum, in comparatione illius, arena eſt exigua, et tanquàm lutum æſtimabitur argentum in conſpectu illius. Super ſalutem et ſpeciem dilexi illam, & propoſui pro luce habere illam : quoniam inextinguibile eſt lumen illius. Venerunt autem mihi omnia bona pariter cũ illa, et innumerabilis honeſtas per manus illius, & lætatus ſum in omnibus: quoniam antecedebat me iſta ſapientia, et ignorabam quoniam horum omnium mater eſt. Omnibus enim mobilibus mobilior eſt ſapientia : attingit autem vbiq; propter ſuam munditiam. Vapor eſt enim virtutis Dei, & emanatio quædam eſt claritatis omnipotentis Dei ſyncera: & ideò nihil inquinatum in eam incurrit. candor eſt enim lucis æternæ, & ſpeculum ſine macula Dei maieſtatis, & imago bonitatis illius. Et cùm ſit vna, omnia poteſt: & in ſe permanens, omnia innouat, et per nationes in animas ſanctas ſe transfert, amicos Dei & prophetas conſtituit. Neminem enim diligit Deus, nisì eum qui cum ſapientia inhabitat. Eſt enim hæc ſpecioſior ſole, & ſuper omnem diſpoſitionem ſtellarum, luci comparata, inuenitur prior. Illi enim ſuccedit nox, ſapientiam autem non vincit malitia.

ECCLESIASTICI primo: Omnis ſapientia à Domino Deo eſt, et cùm illo fuit ſemper, et eſt ante æuum. Sapiẽtiam Deí præcedentem omnia, quis inueſtigauit? Prior omnium creata eſt ſapientia, & intellectus prudentiæ ab æuo. Fons ſapientiæ verbũ Dei in excelſis, et ingreſſus illius mandata æterna. Vnus eſt altiſſimus creator omnipotẽs, et rex potens et metuendus nimìs, ſedens ſuper thronum illius et dominãs Deus. Ipſe creauit illam in Spiritu ſancto, et vidit, et dinu-

numerauit, & menſus eſt. Et effudit illam ſuper omnia opera ſua, & ſuper omnem carnem ſecundùm datum ſuum, & præbuit illam diligentibus ſe.

MATTHAEI duodecimo: Regina Auſtri ſurget in iudicio cum generatione iſta, & condemnabit eam: quia venit à finibus terræ audire ſapientiam Salomonis, et eccè plus quàm Salomon hîc.

LVCAE vndecimo: Regina Auſtri ſurget in iudicio cum viris generationis huius, & condemnabit illos: quia venit &c. vt apud Matthæum.

MATTHAEI decimo: Eccè ego mitto vos ſicut oues in medio luporum. Eſtote ergò prudentes ſicut ſerpentes, & ſimplices ſicut columbæ.

AD Epheſios quinto, vt in textu.

AD Coloſſenſes quarto: In ſapientia ambulate ad eos qui foris ſunt, tempus redimentes. Sermo veſter ſemper in gratia ſale ſit conditus: vt ſciatis quomodò oporteat vos vnicuiq; reſpondere.

PRIORIS Petri quarto: Eſtote itaque prudentes, & vigilate in orationibus.

PROVERBIORVM quarto: Oculi tui recta videāt, & palpebræ tuæ præcedant greſſus tuos.

ECCLESIASTIS ſecundo: Tranſiui ad contemplandam ſapientiam, erroresq; & ſtultitiam, (quid eſt, inquam, homo, vt ſequi poſſit regem factorem ſuum?) & vidi quòd tantum præcederet ſapientia ſtultitiam, quantum differt lux à tenebris. Sapientis oculi in capite eius: ſtultus in tenebris ambulat.

AD Romanos duodecimo: Et nolite conformari huic ſeculo: ſed reformamini in nouitate ſenſus veſtri, vt probetis quæ ſit voluntas Dei bona, & beneplacens, & perfecta.

PRIO-

PRIORIS ad Theſſalonicenſes quarto: Hæc eſt enim voluntas Dei, ſanctificatio veſtra: vt abſtineatis vos à fornicatione.

PROVERBIORVM decimotertio, vt in textu.

ECCLESIASTICI ſexto: Fili, ſi attenderis mihi, diſces: & ſi accommodaueris animum tuum, ſapiens eris. Si inclinaueris aurem tuam, excipies doctrinam: & ſi dilexeris audire, ſapiés eris. In multitudine presbyterorum prudentium ſta, & ſapientiæ illorum ex corde coniungere, vt omnem narrationem Dei poſſis audire, & prouerbia laudis non effugiant à te. Et ſi videris ſenſatum, euigila ad eum, & gradus oſtiorum illius exterat pes tuus. Cogitatum tuum habe in præceptis DEI, & in mandatis illius maximè aſſiduus eſto: & ipſe dabit tibi cor, & concupiſcentia ſapientiæ dabitur tibi.

PROVERBIORVM decimoſeptimo: In facie prudétis lucet ſapientia: oculi ſtultorum in finibus terræ.

ECCLESIASTIS octauo: Sapiétia hominis lucet in vultu eius, & potentiſſimus faciem illius commutabit.

PROVERBIORVM decimooctauo, vt in textu.

PATRES.

1 BASILIVS in conſtitutionibus monaſticis, capite decimoquinto: Cæterùm in omni, quæ ſuſcipitur, actione antecedere prudentia debet. Nam prudentia remota, nihil cuiuſuis generis eſt, quod licèt bonum videatur, non in vitium recidat, ſi aut alieno tempore, aut non adhibita moderatione fiat. Ratio verò & prudentia, vbì rebus bonis idoneum tempus ac modum definiunt, mirabile eſt, quantus ex earum vſu cùm ad dantes, tum in recipientes fructus redundet.

Prudétia quã ſit in omni actione neceſſaria.

2 ET homilia in principium Prouerbiorum, quæ eſt duodecima inter homilias variorum argumentorum: Prudentiam igitur vnam ex virtutibus præclaris exiſtere palàm eſt, qua bonorum & malorum & indifferentium nos homines ſcientes reddimur. Prudens

dens verò vtiquè à prudentia per denominationem dictus eſt. Sed quandò ferarum prudentiſsimus ſerpens eſſe Domini teſtimonio dicitur: Eſtote, inquit, prudentes ſicutì ſerpentes: item prudens œconomicus iniuſtitiæ: manifeſtum, quòd duplex eſt Prudentiæ nomen. Vna quidem proprij commodi cuſtos, & alieni doli obſeruatrix, qualem ſerpens habet. Ille ſi quid periculi incurrere viderit, caput ante omnia cuſtodit. Ea videtur eſſe verſutia illa, quæ prona eſt ad proprium commodum, & ſimpliciores defraudandos. Quali prudentia fuit ille ſeculi prudens & iniuſtitiæ œconomus apud Euangelium: Vera autē prudentia, eorum quæ agenda & non agenda ſunt, cognitio eſt: quam ſi quis ritè ſectatus fuerit, nunquàm ab officio virtuteq́; abſcedet, nunquàm vitiorum peſtem incurret.

Matth 10. Luc. 16.

Prudētia carnis ſine mundana.

Prudentia vera.

3 BERNARDVS ſermone quadrageſimonono in Cantica: Importabilis abſque ſcientia eſt zelus. Vbì ergò vehemens æmulatio, ibì maximè diſcretio eſt neceſſaria, quæ eſt ordinatio charitatis. Semper quidem zelus abſque ſcientia minùs efficax minusq́; vtilis inuenitur, plerunquè autem & pernicioſus valdè ſentitur. Quo igitur zelus feruidior, ac vehementior ſpiritus, profuſiorq́; charitas: eo vigilantiori opùs ſcientia eſt, quæ zelum ſupprimat, ſpiritum temperet, ordinet charitatem. Diſcretio quippe omni virtuti ordinem ponit, ordo modum tribuit & decorem, etiam & perpetuitatem. Deniquè ait: Ordinatione tua perſeuerat dies: diem, virtutem appellans. Eſt ergò diſcretio non tam virtus, quàm quædam moderatrix & auriga virtutum, ordinatrixq́; affectuum, & morū doctrix. Tolle hāc, & virtus vitium erit, ipſaq́; affectio, naturalis in pturbationē magìs conuertetur, exterminiumq́; naturæ.

diſcretio quā ſit neceſſaria.

Pſalm. 118.

4 THEOPHYLACTVS in caput decimum Matthæi: Volo vos manſuetos eſſe, ſicut oues, & ſic magìs vincere. Eſtote igitur prudentes ſicut ſerpentes, & ſimplices velut columbæ. Vult diſcipulos etiam prudentes. Idcircò cùm audieritis Chriſtianos dici oues, non intelligas quòd oporteat eos ſtupidos eſſe. Nam & prudentes oportet eſſe, & ſcire qnomodò verſandū ſit in medio multorum inimicorum. Sicut enim ſerpens totum corpus objicit vt percutiatur, caput autem ſeruat: ità & Chriſtianus, inquit, omnia ſua det, atque etiam corpus ſuum, percutientibus: caput autē quod eſt Chriſtus, & fidem in illum ſeruet. Et ſicut ſerpens in anguſtam quandam cauernam circungyrat ſe, & trāſiens pellem veterē expoliat: ità & nos per anguſtam viā incedamus, veterem exuamus hominem. Veruntamen quia & ſerpens nociuus eſt, iubet nos ſimpli-

Matth. 10.

Serpētis prudentia in quo imitanda.

Simplicitas columbæ in quo imitāda.

iuſtitiã columbæ ſimplicitas tẽperaret. Hinc eſt ꝙ ſanctus Spiritus præſentiam ſuã hominibus, non in columba ſolummodò, ſed etiam in igne patefecit. Per columbam quippe ſimplicitas, per ignem verò zelus indicatur. In columba ergò, & in igne, ſanctus Spiritus oſtenditur: quia quicunq; illo pleni ſunt, ſic manſuetudini ſimplicitatis inſeruiunt, vt contra culpas delinquentium etiam zelo rectitudinis accendantur. Actor. 2.

8 IDEM homilia trigeſima in Euangelia.: In columba Spiritus ſanctus & in igne mõſtratus eſt: quia oẽs quos repleuerit, ſimplices & ardẽtes facit: Simplices puritate, ardẽtes æmulatione. Neq; enim placere Deo, aut ſimplicitas ſine zelo, aut zelus ſine ſimplicitate poteſt. Hinc ipſa veritas dicit: Eſtote prudentes ſicut ſerpentes, & ſimplices ſicut columbæ. Qua in re notandum eſt, ꝙ diſcipulos ſuos, nec de columba ſine ſerpente, nec de ſerpente ſine columba voluit Dñs admonere: quatenùs & columbæ ſimplicitatẽ aſtutia ſerpentis accenderet, & ſerpentis aſtutiam columbæ ſimplicitas temperaret. Hinc Paulus ait: Nolite pueri effici ſenſibus. Eccè prudentiã ſerpẽtis audiuimus, nunc de ſimplicitate columbæ moneamur. Sed malitia paruuli eſtote. Hinc de beato Iob dcitur: Erat vir ſimplex & rectus. Quæ eſt aũt rectitudo ſine ſimplicitate, aut quæ ſimplicitas ſine rectitudine? Quia ergò & rectitudinem docet iſte ſpiritus, & ſimplicitatẽ, & in igne mõſtrari debuit, & in columba, quatenùs omne cor quod eius gratia tangitur, & manſuetudinis lenitate tranquillum, & zelo iuſtitiæ accenſum fiat. Matth 10. 1. Cor. 14. Iob 1.

9 PROSP. lib. 3. de vita contemplatiua, cap. 29. Prudentiã ac ſapientiam pleriq; in indagatione veri & inuentione cõſtituunt: Credo propterea, ꝙ nec ſapiens ritè dici poſsit, cui prudentia, nec prudẽs, cui ſapiẽtia deſit. Quapropter, ſi nihil aliud prudẽtiæ ac ſapiẽtiæ munus accipitur, niſì inquiſitio & cõpræhenſio veritatis: qui veritatẽ prudenter quærere, & ſapienter inuenire poterit, is prudẽs, is ſapiẽs iure vocabitur. Hoc idcircò præmiſerim, vt quicquid de prudentia fuerit diſputatum, id totũ etiam de ſapientia dictum poſsit intelligi: quia ità ſibi hæ duæ virtutes implicatæ ſunt & vnitæ, vt vnaquęlibet earum ſine altera non poſsit eſſe: vt nec imprudens ſapientia, nec inſipiens poſsit dici prudentia. Si ergò tota humanę vitæ perfectio in actione & cognitione conſiſtit: ſicut in pleriſq; actionẽ tẽperãtię, ac fortitudinis, atq; iuſtitię cõſummatione ꝓbauimus: ità cognitionem rerum, prouenire conſecutione prudentiæ comprobemus. Cognitio rerũ, quæ de prudentiæ fonte confertur, ſpirituales Prudentia ſapientiæ connexa eſt. Rectũ de rebus iudicium ad prudentiam pertinet.

 omnes

omnes à carnalibus vitijs defæcatos illuſtrat, & ab omni delectatione noxiæ curioſitatis auerſos, deſiderio contemplandæ virtutis inflammat, vt humanarum rerum, diuinarumq́ ſcientiam conſecuti, prudentes ac ſapientes veraciter fiant, proſpiciant imminentia mala ſimul & caueant: nec putent vlla eſſe mala, niſì ea quæ malos efficiant: nec eis vllæ perturbationes, velut ignaris earum, modeſtiæ aliquid, aut tranquillitatis excutiant: inter fallentia & ſolida bona diſcernant : nihil in hoc mundo caſu aut iniuſtè, ſed omnia, Deo volente ac permittente fieri, prudenter accipiãt : aliter intelligentes aut doceant ſapienter, aut arguant: dolores varios ac diuerſas infirmitates, quæ mortaliter viuentes affligunt, nō ſemper peccatis præcedentibus ſequi, ſed plerunquè ex ipſa conditione mortalitatis accidere corruptibiliter natis intelligant: & ſcientes ſe non damnari aduerſis præſentibus, ſed probari ex ipſa tolerantia paſsionum, occaſionem comparandæ ſibi patientiæ viriliter agentes arripiant: nec ipſi alijs noceant, nec ſibi nocere permittant. Tales Dominus in Euangelio fieri præcepit : Eſtote prudentes, ſicut ſerpentes, & ſimplices ſicut columbæ : quia nec ſimplices circunuenire aliquos poſſunt, nec prudentes ſe circunueniri permittunt. Cæterùm ſi in contractu quolibet, ſiue in colloquio, vel in alia quaque re, ſe decipi quiſque non ſinit, & alium tamen ipſe decipiat: iſte non habet prudentiam, quæ ſalutis magìs quàm perditionis eſt cauſa, ſed ſimulat. Quoniamquidem hæc virtus à vitio diſtat, quod illud corrumpit ſana, hæc ſanat vitij acceſsiōe corrupta: ac ſic, aut omnibus quibus poteſt, prodeſſe feſtinat veraciter prudens, vt eius meritis omnium, qui per eum Deo adqruntur, fructus accreſcat: aut ſi cogitat de perditione cuiuſpiam, vel de caſu pereuntis exultat, neceſsè eſt vt priùs pereat ipſe, quàm alium perdat : & ab ipſo ea perditio, qua perire alium cupit, incipiat.

Matth. 10. Smplices & prudētes nos eſſe oportet.

Prudentia ſimulata.

10 CAPITE trigeſimo: Hi ergò, qui prudentiæ participes, prudentes effecti, Deo ſuo non pedibus, ſed ſanctis moribus appropinquant: ex ea parte, qua ſunt dono Dei prudentes, nec ſuo perire poſſunt, nec alieno peccato. Ex eo autem quòd necdùm ità eſt eorum perfecta prudentia, ſicut in illa vita erit, vbì perfectè viuentibus vllus error obrepere omninò non poterit, etiam prudentes aliquotiès peccatis fallentibus acquieſcunt: non voluntate deprauati, ſed humano errore, vt homines, lapſi, nec adhuc tota prudentiæ ac ſapientiæ perceptione perfecti, ſicut ibì erunt, vbì nec ignorare aliquid, nec peccare iam poterunt.

In hac vita non habetur omninò perfecta prudentia.

IIII

De Iuſtitia quid porrò Scriptura tradit?

Iuſtitia[a] *eleuat gentem* : [b] *Iuſtitia firmatur ſolium. Melius eſt parùm cum iuſtitia, quàm multi fructus cum iniquitate.* Cuius quidem iuſtitiæ officium nobis per Apoſtolum his verbis explicatur : [c] *Reddite omnibus debita : cui tributum, tributum: cui vectigal, vectigal : cui timorem, timorem : cui honorem, honorem :* Huc ſpectant iuſti & beati viri partes, ſic in pſalmo [d] decantatæ : *Qui non egit dolum in lingua ſua, nec fecit proximo ſuo malum, & opprobrium non accepit aduersùs proximos ſuos : Qui iurat proximo ſuo, & non decipit : qui pecuniam ſuam non dedit ad* [e] *vſuram, & munera ſuper innocentem non accepit.* Ex quo facilè conſtat, iuſtitiæ nomen contractiùs hîc accipi, quàm vbì generatìm de Iuſtitia Chriſtiana diſſerimus.

a Prouer.14 d 15 b 21. c Eccl 4. d

b Pro.16.b 25. a Aug lib.4. de ciuit. Dei ca. 4 & lib. 19. cap.21. Gregor. lib 7. epiſt. 120. ad reges Franciæ Theodoricum & Theobertum.

c Rom.13. c Matth.22. e 17. d Luc.2. a 3 e 1. Tim.5. c Bernar. ſerm.3. de aduentu Domini Aug. ſerm. 19. de verb Domini & lib. 22. contra Fauſtum cap.74. & 45 Theophylactus in cap.13. ad Roman.

d Pſalm.14. a b Matth. 5. a Chryſoſt. homil. 15 in Matth. Ambroſ. lib.1. Offic. cap 28. & 29. & ſerm.16 in Pſalm. 118. & in lib. de paradiſo cap 3 Auguſt. lib.4. de doctr. Chriſt. cap.18 Vide ſeptimum & 8. præceptum decalogi.

e Exod.22. d Leuit 25. e Deute.23. c Ezech. 18. b c d 22. c Lucæ 6 e Leo ſerm 6. de ieiunio decimi menſ. Bernardus epiſt.322. ad Spirenſes. Ambroſ. de Tobia cap.14. & 15. Hieron. in 18. cap. Ezechiel. Concil. Lateranenſe ſub Alexandro 3. parte 1. capite 25.

PROVERBIORVM decimoquarto, vt in textu.

CAPITE decimoquinto: Abominatio eſt Domino via impij: qui ſequitur iuſtitiam, diligitur ab eo.

CAPITE vigeſimoprimo: Gaudium iuſto eſt facere iudicium: & pauor operantibus iniquitatem: Qui ſequitur iuſtitiam & miſericordiam, inueniet vitã, iuſtitiam et gloriam.

ECCLESIASTICI quarto: Pro iuſtitia agonizare pro anima tua, et vſq; ad mortem certa pro iuſtitia, & Deus expugnabit pro te inimicos tuos.

PROVERBIORVM decimoſexto: Melius eſt parùm cum iuſtitia, quàm multi fructus cum iniquitate. Abominabiles regi qui agunt impiè: quoniam iuſtitia firmatur ſolium. Voluntas regum, labia iuſta: ꝗ recta loquitur, dirigetur.

CAPITE vigeſimoquinto: Aufer impietatem de vultu regis, et firmabitur iuſtitia thronus eius.

AD Romanos decimotertio, vt in textu.

MATTHAEI vigeſimoſecundo. Reddite quæ ſunt Cęſaris, Cæſari: & quæ ſunt Dei, Deo.

ET capite decimoſeptimo: Et cùm veniſſent Capharnaum, acceſſerunt qui didrachma accipiebant, ad Petrũ, et dixerũt ei: Magiſter veſter non ſoluit didrachma? Ait, Etiã Et cùm intrâſſet in domũ, præuenit eum Ieſus, dicens: Quid tibi videtur, Simon? Reges terræ à quibus accipiunt tributum vel cenſum? à filijs ſuis, an ab alienis? Et ille dixit: Ab alienis. Dixit illi Ieſus: Ergò liberi ſunt filij. Vt aũt non ſcandalizemus eos, vade ad mare, et mitte hamum: et eum piſcem qui primus aſcenderit, tolle: & aperto ore eius, inuenies ſtaterẽ: illum ſumens, da eis pro me & te.

LVC. 2. Factum eſt aũt in diebus illis exijt edictum à Cæſare Auguſto, vt deſcriberetur vniuerſus orbis. Hæc deſcriptio

ptio prima, facta eſt à præſide Syrię Cyrino. Et ibant omnes vt profiterentur, ſinguli in ſuam ciuitatem. Aſcendit aũt & Ioſeph à Galilæa de ciuitate Nazareth, in Iudæam, ciuitatẽ Dauid, q̃ vocatur Bethlehem: eô ꝙ eſſet de domo et familia Dauid, vt ꝓfiteretur cũ Maria deſpõſata ſibi vxore, p̃gnante.

LVCAE tertio: Venerunt & publicani vt baptizarentur, & dixerunt ad Ioannem: Magiſter, quid faciemus? At ille dixit ad eos: Nihil amplius quàm quod conſtitutum eſt vobis, faciatis. Interrogabant autem eum & milites, dicentes: Quid faciemus & nos? Et ait illis: Neminem cõcutiatis, neq; calumniam faciatis: & contenti eſtote ſtipendijs veſtris.

PRIORIS ad Timotheum quinto: Qui benè prę ſunt presbyteri, duplici honore digni habeantur, maximè qui laborant in verbo & doctrina. Dicit enim ſcriptura: Nõ infrenabis os boui trituranti. &, Dignus eſt operarius mercede ſua.

PSALMO decimoquarto, vt in textu.

MATTHAEI quinto: Beati qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam, quoniam ipſi ſaturabuntur.

EXODI vigeſimoſecundo: Si pecuniam mutuam dederis populo meo pauperi, qui habitat tecum, non vrgebis eum quaſi exactor, nec vſuris opprimes.

LEVITICI vigeſimoquinto: Si attenuatus fuerit frater tuus & infirmus manu, & ſuſceperis eum quaſi aduenam & peregrinum, & vixerit tecum, nè accipias vſuras ab eo, nec ampliùs q̃ dediſti. Time Deũ tuũ, vt viuere poſſit frater tuus apud te. Pecuniã tuã nõ dabis ei ad vſurã, & frugũ ſupabundantiã nõ exiges. Ego Dñs Deus veſter, q eduxi vos de terra Aegypti, vt darẽ vobis terrã Chanaan, et eſſem veſter Deus.

DEVTERONOMII 23. Non fœnerabis fratri tuo ad vſurã pecuniã, nec fruges, nec quamlibet aliã rem: ſed alieno. Fratri aũt tuo abſq; vſura id quo indiget, cõmodabis: vt benedicat tibi

tibi Dominus Deus tuus in omni opere tuo in terra ad quã ingredieris poſſidendam.

Ezechielis decimooctauo: Et vir ſi fuerit iuſtus, & fecerit iudicium & iuſtitiam, &c. ad vſuram non cõmodauerit, & amplius non acceperit: ab inquitate auerterit manum ſuam, & iudicium verum fecerit inter virum & virum: in præceptis meis ambulauerit, & iudicia mea cuſtodierit, vt faciat veritatem: hic iuſtus eſt, vita viuet, ait Dominus Deus. Quòd ſi genuerit filium latronem effundentem ſanguinem, & fecerit vnum de iſtis &c. ad vſuram dantem, & amplius accipientem: Nunquìd viuet? non viuet. Cùm vniuerſa hæc deteſtanda fecerit, morte morietur: ſanguis eius in ipſo erit. Quòd ſi genuerit filium, qui videns omnia peccata patris ſui quæ fecit, timuerit, et non fecerit ſimile eis &c. à pauperis iniuria auerterit manum ſuam, vſuram et ſuperabundantiã non acceperit, iudicia mea fecerit, in præceptis meis ambulauerit: hic non morietur in iniquitate patris ſui, ſed vita viuet.

Et viceſimoſecundo: Viri detractores fuerunt in te ad effundendum ſanguinem, et ſuper montes comederunt in te, ſcelus operati ſunt in medio tuî etc. Munera acceperunt apud te ad effundendum ſanguinem: vſuram et ſuperabundantiam accepiſti, et auarè proximos tuos calumniabaris: meique oblita es, ait Dominus Deus. Eccè, comploſi manus meas ſuper auaritiã tuam quam feciſti, et ſuper ſanguinem qui effuſus eſt in medio tuî. Nunquìd ſuſtinebit cor tuum, aut præualebunt manus tuæ in diebus quos ego faciam tibi? Ego Dominus locutus ſum, et faciam. Et diſpergam te in nationes, et ventilabo te in terras, et deficere faciam immũditiam tuam à te.

Lucae ſexto: Veruntamen diligite inimicos veſtros: Bene-

benefacite, & mutuum date, nihil indè ſperantes: et erit merces veſtra multa, et eritis filij altiſſimi, quia ipſe benignus eſt ſuper ingratos et malos.

PATRES.

1 AVGVSTINVS libro quarto de Ciuitate Dei, capite quarto: Remota iuſtitia, qd ſunt regna, niſì magna latrocinia? Quia & ipſa latrocinia, quid ſunt, niſì parua regna? Manus etenim ipſa hominũ cùm imperio principis regitur, pacto ſocietatis adſtringitur, placiti lege præda diuiditur. Hoc malum ſi intantùm perditorum hominum acceſsibus creſcit, vt & loca teneat, ſedes conſtituat, ciuitates occupet, populos ſubiuget, euidentiùs regni nomen aſſumit, quod ei iam in manifeſto confert non adempta cupiditas, ſed addita impúnitas. Eleganter enim & veraciter Alexandro illi magno quidam comprahenſus Pirata reſpondit: Nam cùm idem rex hominem interrogâſſet quid ei videretur, vt mare haberet infeſtum? ille liberà contumacia, quid tibi, inquit, vt orbem terrarum? Sed qa id ego exiguo nauigio facio, latro vocor: quia tu magna claſſe, imperator.

Regna ſunt latrocinia, ſi remoueatur iuſtitia.

Ex Cicerone li. 3 de repub. teſte Nonio Marcello de genere nauigiorum.

2 Et libro decimonóno, capite vigeſimoprimo: Quapropter nũc eſt locus, vt quàm potero breuiter ac dilucidè expediam, quod in ſecundo huius operis libro me demonſtraturum eſſe promiſi: ſecundùm definitiones, quibus apud Ciceronem vtitur Scipio in libris de republica, nunquàm Rempublicam fuiſſe Romanam. Breuiter enim Rempublicam diffinit eſſe rem populi: quæ diffinitio ſi vera eſt, nunquàm fuit Romana Reſpublica, quia nunquàm fuit res populi: quam diffinitionem voluit eſſe reipublicæ. Populum enim eſſe diffiniuit cœtum multitudinis, iuris conſenſu & vtilitatis cõmunione ſociatum. Quid autem dicat iuris conſenſum, diſputando explicat: per hoc oſtendens, geri ſine iuſtitia non poſſe Rempublicam. Vbì ergò iuſtitia vera nõ eſt, nec ius poteſt eſſe. Quod enim iure fit, profectò iuſtè fit. Quod autem fit iniuſtè, nec iure fieri poteſt. Non enim iura dicenda ſunt, vel putanda iniqua hominũ conſtituta, cùm illud etiam ipſi ius eſſe dicant, quod de iuſtitiæ fonte manauerit: falſumq; eſſe, quod à quibuſdam non rectè ſentientibus dici ſolet: id eſſe ius, quód ei, qui plus poteſt, vtile eſt. Quocircà vbì non eſt vera iuſtitia, iuris conſenſu ſociatus cœtus hominũ non poteſt eſſe, & ideò nec populus: iuxta illam Scipionis vel Ci-

Vbì iuſtitia non eſt, Rempublicam nõ eſſe.

ceronis diffinitionem. Et ſi non populus, nec res populi: ſed qualiſcunq; multitudinis, quæ populi nomine digna nō eſt: ac per hoc ſi Reſpublica res populi eſt, & populus non eſt, qui conſenſu non ſociatus eſt iuris. Non eſt autem ius, vbì nulla iuſtitia eſt: proculdubiò colligitur, vbì iuſtitia non eſt, non eſſe Rempublicam. Iuſtitia porrò ea virtus eſt, quæ ſua cuiq; diſtribuit. Quæ igitur iuſtitia eſt hominis, quæ ipſum hominem Dèo vero tollit, & immūdis dæmonibus ſubdit? Hóccine eſt ſua cuiq; diſtribuere? An qui fundum aufert eius, à quo emptus eſt, & tradit ei, qui nihil in eo habet iuris, iuſtus eſt: & qui ſeipſum aufert dominanti DEO, à quo factus eſt, & malignis ſeruit ſpiritibus, iuſtus eſt?

Apud ethnicos non eſt vera iuſtitia.

3 GREGORIVS Magnus libro ſeptimo, epiſtola centeſima vigeſima ad Theodoricum & Theobertum reges Frāciæ: Summū in regibus bonum eſt, iuſtitiam colere, ac ſua cuique iura ſeruare: & ſubiectis non ſinere quod poteſtatis eſt fieri, ſed quod æquū eſt cuſtodire.

Regum officium maximè proprium.

4 BERNARDVS ſermone tertio de Aduentu Domini. Beatus in quo ſapientia ædificat ſibi domum, excídens columnas ſeptem: beata anima quæ ſedes eſt ſapientiæ. Quænam illa? Anima vtiquè iuſti. Meritò planè, quia iuſtitia & iudicium præparatio ſedis tuæ. Quis in vobis eſt, fratres, qui deſiderat in anima ſua ſedem parare Chriſto? Eccè quænam illi ſerica, quæ tapetia, quod puluinar oporteat præparari. Iuſtitia, inquit, & iudicium præparatio ſedis tuæ. Iuſtitia virtus eſt, quod ſuum eſt, vnicuique tribuens. Tribue ergò tribus quæ ſua ſunt: Redde ſuperiori, redde inferiori, redde æquali, cuique quod debes, & dignè celebras aduentum Chriſti, parans ei in iuſtitia ſedem ſuam. Redde, inquam, reuerentiam prælato & obedientiam, quarum altera cordis, altera corporis eſt: Nec enim ſufficit, exteriùs obtemperare Maioribus noſtris, niſì ex intimo cordis affectu ſublimiter ſentiamus de eis. Quòd etſi tam manifeſtè innotuerit indigna prælati alìcuius vita, vt nihil omninò diſsimulationis, nihil excuſationis admittat, propter eum tamē à quo eſt omnis poteſtas, ipſum quem modò talem nouimus, excelſum reputare debemus, non præſentibus perſonæ meritis, ſed ordinationi Diuinę, & dignitati ipſius officij deferentes. Sic & fratribus noſtris inter quos viuimus, ipſo iure fraternitatis & ſocietatis humanæ, conſilij ſumus & auxilij debitores. Hæc enim volumus, vt & ipſi nobis impendant: conſilium quo erudiatur ignorātia noſtra, auxilium quo iuuetur infirmitas noſtra. Sed fortè erit inter

Prouer. 9. Iuſtitia & iudicio paratur ſedes ſapientiæ.

Pſal. 88. Iuſtitia in quo cōſiſtat.

Quid ſuperiori reddendum.

Rom. 13.

Quid reddēdum æqualibus.

vos

vos qui tacitus reſpondeat,dicens: Quod ego conſilium dabo fratri, cui nec vnum quidẽ dicere verbum fas eſt abſq; licẽtia? Quod ei auxilium impendere eſt,cùm nec minimum aliquid agere liceat abſque obedientia? Ad quod ego: Non deerit certè quod facias: tantummodò charitas fraterna non deſit. Nullum ego conſilium melius arbitror, quàm ſi exemplo tuo fratrem docere ſtudeas quæ oporteat, quæ non oporteat fieri, prouocans eum ad meliora, & conſulens ei non verbo neque lingua, ſed opere & veritate. An verò vtilius aut efficacius auxilium aliquod eſt, quàm vt ores deuotè pro eo, vt non diſsimules redarguere culpas eius: vt non modò nullum ei offendiculum ponas,ſed & ſolicitus ſis, quantùm præuales, tanquàm angelus pacis, de regno Dei ſcandala tollere,& occaſiones ſcandalorum penitùs dimouere?Si talem te fratri auxiliarium & conſiliarium exhibes, reddis ei quod debes, nec habet vndè cauſetur. Porrò ſi cui fortè prælatus es, huic ſine dubio teneris debitor ſolicitudinis amplioris.Exigit à te & ipſe cuſtodiam & diſciplinam. Cuſtodiam quidem, vt poſsit cauere peccatum:diſciplinam verò, vt quod minùs cauit, minimè maneat impunitũ. Quòd etſi nemini fratrum præeſſe videris,habes tamen ſub te cui cuſtodiam hanc & diſciplinam oporteat exhiberi. Dico autem corpus tuum, quod ſine dubio regendum accepit ſpiritus tuus. Debes ei cuſtodiam, vt non regnet in eo peccatum, nec membra tua arma fiant iniquitati.debes & diſciplinam,vt dignos faciat pœnitentiæ fructus caſtigatum, & ſubditum ſeruituti. Longè tamen grauiori & periculoſiori debito tenentur adſtricti, qui pro multis animabus reddituri ſunt rationem. Et in fine:Audi deniq; manifeſtius à te iudicium exigi poſt iuſtitiam: Cùm feceritis, inquit, omnia quæ præcepta ſunt vobis, dicite: Serui inutiles ſumus.Hæc planè, quo ad in hominem,eſt digna ſedis præparatio Domino maieſtatis: vt & iuſtitię mandata ſtudeat obſeruare, & ſemper indignum ſeſe & inutilem arbitretur.

Quid reddẽdum inferioribus.

Quò iudicare nos ipſos debemus.

Luc. 17.

5 AVGVSTINVS ſermone decimonono de verbis Domini, (& Ambroſius ſermone ſeptimo:) Non, militare, delictum eſt. ſed propter prædam militare, peccatum eſt. Nec Rempublicã gerere crimmoſum eſt: ſed ideò agere Rempublicam, vt rem familiarem potiùs augeas, videtur eſſe damnabile. Propterea enim prouidentia quadam militantibus ſunt ſtipendia conſtituta, nè,dum ſumptus quæritur, præda graſſetur. Illud autem quale eſt, cùm

Militare vel Remp administrare quãdò cum peccato ſint cõiuncta.

Excuſatio militũ quãdò de rapinis & alijs criminibus ræpræhẽduntur.

ob errorem aliquem à ſenioribus arguuntur, & imputatur alicui de illis cur ebrius fuerit, cur res alienas peruaſerit, cædem cur turbulentus admiſerit. ſtatim reſpondeat, quid habebam facere, ſecularis aut miles? nunquid monachum ſum profeſſus aut clericum? quaſi omnis qui clericus nõ eſt aut monachus, poſsit ei licere quod non licet. Cunctis igitur officijs ſacris literis præſcribitur norma viuendi, omnis ad benè viuendum prouocatur ſexus, ætas & dignitas. Igitur nemo ſe excuſet publicis actibus, nemo de occupatione militię conqueratur. Apud omnem Chriſtianum prima honeſtatis debet eſſe militia. Nam vt id quod dicimus, authoritate euãgelica cõprobemus, videamus lectionẽ quę paulò antè decurſa eſt: ait enim Euangelium: Venerunt autem & publicani ad Ioannem, vt baptizarentur ab eo, & dixerunt ad eum: Magiſter, quid faciemus? At ille dixit: Nihil amplius exigatis, quàm quod conſtitutum eſt vobis. Honeſta planè publicanorum interrogatio, ac ſancti Prophetæ iuſta reſponſio. Illi enim ſolicitè interrogant, nè aut ignorantes, plus exigendo in peccatum incidant, aut ceſſantes, publicam decipiant functionem. Hic autem moderatè præcipit, vt & iniquitas locum non habeat, & conſtitutum habeat vectigal effectum. Non enim dixit, Nihil exigatis: ſed, nihil amplius exigatis. Vndè intelligimus quòd apud Deum non tam exactio, quàm exactio iniqua damnetur: Dicit enim ipſe Dominus, Reddite quæ Dei ſunt, Deo: & quę Cæſaris, Cęſari. Igitur quod Cęſar pręcipit, ferendum eſt: quod Imperator indicit, tolerandum eſt: ſed fit intolerabile, dum illud præda exactionis accumulat. Et poſt pauca: Interrogauerunt illum & milites, Quid faciemus & nos? Ait illis Ioannes: Neminem concutiatis, neq; calumniam faciatis, ſed contenti eſtote ſtipendijs veſtris. Hîc iam cognoſcere ſe debet omnis homo qui militat. non enim tantùm de his militantibus ſcriptura loquitur, qui armata militia detinentur, ſed quiſq; militiæ ſuæ cingulo vtitur, dignitatis ſuæ miles aſſcribitur, atq; ideò hæc ſententia poteſt dici: Verbi gratia, militibus, protectoribus, cunctiſq; rectoribus: Quicunque ſtipendia ſibi publicè decreta conſequitur, ſi amplius quærit, tanquàm calumniator & concuſſor, Ioannis ſententia condemnatur. Hæc autem diuina ſententia quæ ad milites loquitur, poteſt etiam ad Clericos retorqueri, quia etiamſi non militare videamur ſeculo, tamen DEO & Domino militamus, ſicut ait Apoſtolus: Nemo militans DEO, obligat ſe negocijs ſecularibus. Videmur, inquam, non militare remiſsis ac fluen-

Lucæ 3.

Vectigalia iuſta.

Iniqua exactio dãnatur.

Matth. 22.

Milites ſunt varij.

Clerici etiam ſunt milites.

2. Tim. 2.

ſtentibus tunicis, ſed habemus militiæ noſtræ cingulum, quo caſtimoniæ interiora conſtringimus: de quo cingulo dominus ait ad diſcipulos ſuos: Sint lumbi veſtri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus veſtris. Milites igitur Chriſti ſumus, & ſtipendiũ ab ipſo donumq; percipimus, ſicut dicit Apoſtolus: Qui dedit nobis pignus ſpiritus, hoc eſt, qui ſpiritus ſancti nos remuneratione ditauit. Si quis ergò Chriſtianorum hoc donatiuo contentus fortè non fuerit, & quærit amplius, incipit hoc ipſo carere quod meruit. Et in fine: Nec intereſt apud Deum, vtrũ vi an circunuentione quis res alienas occupet, dummodò quoquo pacto teneat alienũ.

Luc 12.

2. Cor. 1.

Aliena reſtituenda ſunt.

6 IDEM libro vigeſimoſecundo contra Fauſtum Manichæum, capite ſeptuageſimoquarto: Quid culpatur in bello? An quia moriuntur quandoq; morituri, vt dominentur in pace victuri? Hoc repræhendere, timidorum eſt, non religioſorum: nocendi cupiditas, vlciſcendi crudelitas, impacatus atq; implacabilis animus, fœditas rebellandi, libido dominandi, & ſi qua ſimilia, hæc ſunt quę in bellis iure culpantur, quæ plerunq; ità culpantur, vt etiam iure puniantur. Aduerſus violentiam reſiſtentium, ſiue Deo, ſiue aliquo legitimo imperio iubente, gerenda ipſa bella ſuſcipiũtur à bonis, cùm in eo rerum humanarum ordine inueniuntur, vbì eos vel iubere tale aliquid, vel in talibus obedire iuſtè ordo ipſe conſtringit. Alioquin Ioannes, cùm ad eum baptizandi milites venirent, dicẽtes, Et nos quid faciemus? reſponderet eis, Arma abijcite, militiam iſtam deſerite, neminem percutite, vulnerate, proſternite neminẽ. Sed quia ſciebat eos, cùm hęc militando facerent, non eſſe homicidas, ſed miniſtros legis, & non vltores iniuriarum ſuarum, ſed ſalutis publicæ defenſores, reſpõdit eis: Neminem concuſſeritis, nulli calumniam feceritis, ſufficiat vobis ſtipendium veſtrum. Sed quia Manichæi Ioannem apertè blaſphemare conſueuerunt, ipſum Dominum IESVM Chriſtum audiant, hoc ſtipendium iubentem reddi Cæſari, quod Ioannes dicit debere ſufficere militi: Reddite, inquit, Cæſari quæ Cæſaris ſunt, & Deo quę Dei ſunt. Ad hoc enim tributa præſtantur, vt propter bella neceſſario militi ſtipendium præbeatur. Meritò & illius Centurionis, dicentis: Et ego homo ſum ſub poteſtate conſtitutus, habens ſub me milites, & dico huic, vade, & vadit: & alij, veni, & venit: & ſeruo meo, fac hoc, & facit: fidem laudauit, non illius militię deſertiõem imperauit. Sed de iuſtis quidem iniuſtisq; bellis nunc diſputare longum eſt, & non neceſſarium.

An bellũ gerere licitũ ſit.

Luc. 3.

In iuſto bello q occidunt homines, nõ ſunt homicidæ.

Luc 3.

Matth. 22.

Cur tributa principibus præſtantur.

Mat. 8. Luc 7.

De iuſtis bellis.

7 ET capite ſeptuageſimoquinto: Intereſt enim quibus cauſis, quibusq́ authoribus homines gerenda bella ſuſcipiant: ordo tamen ille naturalis, mortalium paci accommodatus hoc poſcit, vt ſuſcipiendi belli authoritas atq́ conſilium penès principem ſit: exequendi autem iuſſa bellica miniſterium, milites debeant paci ſaluti q́ communi. Bellum autem, quod gerendum Deo authore ſuſcipitur, rectè ſuſcipi, dubitare fas non eſt: vel ad terrendam, vel ad obterendam, vel ad ſubiugandam mortalium ſuperbiam: quandò ne illud quidem, quod humana cupiditate geritur, non ſolùm incorruptibili Deo, ſed nec ſanctis eius obeſſe aliquid poteſt: quibus potiùs ad exercendam patientiam, & ad humiliandam animam, ferendamq́ paternam diſciplinam etiam prodeſſe inuenitur. Neq́ enim habet in eos quiſquam vllam poteſtatem, niſi cui data fuerit deſupèr. Non eſt enim poteſtas, niſi à Deo, ſiue iubente, ſiue ſinente. Cùm ergò vir iuſtus, ſi fortè ſub rege homine etiam ſacrilego militet, rectè poſsit, illo iubente bellare ciuicæ pacis ordinem ſeruans: cui, quod iubetur, vel non eſſe cōtra Dei præceptum, certum eſt, vel vtrùm ſit, certum non eſt: ità vt fortaſsè reum regem faciat iniquitas imperandi, innocentem autem militem oſtendat ordo ſeruiendi: quanto magìs in adminiſtratione bellorum innocentiſsimè diuerſatur, qui Deo iubente belligerat, quem malè aliquid iubere non poſſe, nemo qui ei ſeruit, ignorat?

Ioann 19. Roman. 13.

An milites in omnibus ſuo duci obtēperare debeant.

8 THEOPHYLACTVS in caput decimumtertium epiſtolæ ad Romanos: Plurimùm proſunt Rebuspublicis magiſtratus: per ipſos enim vita noſtra conſiſtit. Qui niſi eſſent, iam olim omnia periiſſent, potentioribus imbecilliores deuorantibus. Conſcientia igitur tua perſuadeat tibi, vt ſuo honore tanta tibi bona donantes, nunquàm non digneris. Ideò enim & tributa præſtatis. Tu, inquit, teſtaris, quòd à magiſtratu beneficio afficeris, quatenùs mercedem ei pendis, vt ei videlicet qui rebus tuis proſpiciat. Non enim principiò tributum ſoluiſſemus, niſi agnouiſſemus, noſtrum nobis lucrum, adeoq́ commodum ex huiuſmodi præfectura ſanè accreſcere. Siquidem ipſi nos, citra curam ducentes vitam, principes habemus pro nobis excubias agentes. Miniſtri enim Dei ſunt, in hoc ipſum incumbentes. Quarè Deo etiam placet, vt ipſius miniſtris tributa pendamus: vult enim DEVS pacem in republica verſari, necnon virtutem, vitium autem profligari. Atque in hoc principes miniſtrant voluntati DEI, pro communi conſtitutione & ſalute laborantes, inq́ idipſum perſeueranter incumbentes,

Magiſtratus quantū proſit Reipub.

Tributorum ſolutio.

vt nos in pace ac tranquillitate ætatem quiſque ſuam tranſigamus. Sin quiſquam malè magiſtratu ſuo & publica functione abutatur, id nihil aduerſus rei ipſius pulcherrimæ elegantiam facit. Reddite ergò omnibus debita: cui tributum, tributum: cui vectigal, vectigal: cui timorem, timorem: cui honorem, honorem. Irretragabiliter, inquit, debes impoſitam tibi erga magiſtratum gratitudinem & beneuolentiam. Redde igitur, quæ debes ijs, quibus varij magiſtratus ſunt commiſsi: cui tributum debetur, ſiue exactio, capitum've cenſus, ei tributum da: cui vectigal, vectigal: vel pro terra cenſum. Nec ſolùm pecunias reddite, ſed timorem etiam, hoc eſt, reuerentiam atque verecundiam atque eximium honorem. Quarè infert, Cui honorem, honorē. Eſt enim duplex metus: alter, quo terrentur ſcelera patrantes, ex mali conſcientia profluens, quem iam anteà reiecit Apoſtolus: alter verò, quo diligentes erga dilectos rapiuntur, hoc eſt, excellens & eximius honor, quemadmodùm dictum eſt: Non eſt inopia timentibus eum. Et, Timor Domini permanens in ſeculum ſeculi. Pietatem enim hìc ſiue reuerentiam ſubindicat. Pſal. 33. & 18.

9 CHRYSOSTOMVS homilia decimaquinta in Matthæum: Beati qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam. Quam verò iuſtitiam? an in genere virtutem ipſam, an ſpeciem illam iuſtitiæ, quæ ex aduersò auaritiæ collocatur? Quia enim comendaturus erat miſericordiā, oſtendens quo modo miſereri oporteat: id eſt, non ex auaritia, nec rapina, opportunè beatificat iuſtitiam acquirentes. Et cōſidera quanta idipſum exaggeratiōe cumulauerit. Non enim dixit, Beati qui iuſtitiam ſeruant: ſed, Beati qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam: vt non vtiq; mediocriter, ſed cum omni illam cupiditate teneamus. Quia enim hoc eſt auaritiæ proprium, neque ſic cibum deſideramus ac potum vt poſsidere latiùs, induiq; precioſiùs: concupiſcentiam iſtam quæ habendi amore flagrat, iubet in meliora conuerti: deindè rursùs ſenſibile præmium ſtatuens, ait: Quoniam ipſi ſaturabuntur. Quia enim plurimos diuites facere putatur auaritia, dicit hoc eſſe contrarium, magiſq; id præſtare iuſtitiam. Noli igitur iuſtitiam exercens, formidare pauperiem, neq; famem timere, cùm certè illi magìs omnibus bonis excidant, qui aliena diripiunt: vt exaduersò ille qui iuſtitiam diligit, tutiſsimè omnia bona poſsidet. Si verò qui aliena non inuadunt, tanta rerum vbertate potiuntur: quanto magìs, qui propria fideliter largiuntur?

Iuſtitiæ nomē aliàs generale, aliàs minùs latè patens.

Iuſtitiæ præmium.

10 AM-

Magnus iuſtitiæ ſplendor.

10 AMBROSIVS libro primo officiorum, capite vigeſimooctauo: Magnus iuſtitiæ ſplendor, quæ alijs potiùs nata quàm ſibi, communitatem & ſocietatem noſtram adiuuat, excelſitatem tenet, vt ſuo iudicio omnia ſubiecta habeat, opem alijs ferat, pecuniam conferat, officia non abnuat, pericula ſuſcipiat aliena. Quis non cuperet hanc virtutis arcem tenere, niſi prima auaritia infirmaret atque inflecteret tantæ virtutis vigorem? Etenim dum augere opes, aggerare pecunias, occupare terras poſſeſsionibus cupimus, præſtare diuitijs, Iuſtitiæ formam exuimus, beneficentiam communem amittimus. Quomodò enim poteſt iuſtus eſſe, qui ſtudet eripere alteri quod ſibi quærat? Potentiæ quoquè cupiditas, formam iuſtitiæ virilem effœminat. Quomodò enim poteſt pro alijs interuenire, qui alios ſibi ſubijcere conatur: & infirmo aduersùs potẽtes opem ferre, qui ipſe grauem libertati affectat potentiam?

Auaritia iuſtitiã corrũpit.

Iuſtitiæ dignitas.

ET capite vigeſimonono: Quanta aũt iuſtitia ſit, ex hoc intelligi poteſt, quòd nec locis, nec perſonis, nec temporibus excipitur, quę etiam hoſtibus reſeruatur: vt ſi conſtitutus ſit cum hoſte aut locus aut dies prælio, aduersùs iuſtitiam putetur, aut loco præuenire, aut tempore. Intereſt enim, vtrùm aliquis pugna aliqua & cõflictu graui capiatur, an ſuperiore gratia, vel aliquo euentu. Siquidem vehementioribus hoſtibus & inſidis, & his qui amplius læſerint, vehementior refertur vltio: vt Madianitis, qui per mulieres ſuas pleroſque peccare fecerant ex plebe Iudæorum, vndè & Dei in populum Patrum iracundia effuſa eſt. Et ideò factum eſt, vt nullum Moyſes victor ſupereſſe pateretur: Gabaonitas autem qui fraude magìs quàm bello tentauerant plebem Patrum, non expugnaret Ieſus, ſed conditionis impoſitæ afficeret iniuria: Syros verò Heliſæus, quos obſidentes in ciuitatem duxerat, momentanea cæcitate percuſſos, cùm, quò ingrederentur, videre non poſſent, volenti regi Iſrael percutere non acquieſceret, dicens: Non percuties quos non captiuâſti in lancea & in gladio tuo. Pone eis panem & aquam, vt manducent & bibant, & remittãtur, & eant ad Dominum ſuum: vt humanitate prouocati, gratiam repræſentarent. Deniquè poſteà in terram Iſrael venire Piratæ Syriæ deſtiterunt. Si ergò etiam in bello iuſtitia valet, quanto magìs in pace ſeruanda eſt? Et poſt pauca: Liquet igitur, etiam in bello fidem & iuſtitiam ſeruari oportere, nec vllum decorum eſſe poſſe, ſi violetur fides.

Num. 31.

Ioſue 9.

4 Reg. 6.

Belli æquè ac pacis tempore iuſtitia ſeruanda.

11 ITEM in pſalmum centeſimum decimumoctauum, ſermone

ne decimoſexto: Hoc eſt ergò, Feci iudicium & iuſtitiam: in iudicio non contempſi pauperem, non oppreſsi viduam, perſonam diuitis non recepi, in omnibus operibus iuſtitiam ſeruaui. Iudicij finis iuſtitia eſt. In altero veritatis cuſtodia, in altero fructus eſt æquitatis: vtraque tamen non priuata virtus, ſed publica. Nam immaculatum corpus à virili permixtione ſeruare, & palmam caſtimoniæ limoſo in corpore vſque ad angelorum conuerſationem cuſtodia integritatis euehere, vtilitas priuata, laus publica eſt. Frugi eſſe ac modeſtum, & ſobriæ parcitatis tenere menſuram: probatur à pluribus, ſed ſibi ſoli proficit. Fortitudo in prælijs eminet, in ocio friget: cuius opus in tempore neceſſarium, in voto aduerſum. Mâlunt enim homines non pugnare, quàm vincere. Sola iuſtitia eſt, quæ omnibus temporibus alijs potiùs nata quàm ſibi, quotidiano vſu & fructu, publico ſuo damno alienas cuſtodit vtilitates, quæ nihil habeat vtilitatis, & plurimum laudis.

Iuſtitia in quo cæteris virtutibus præſtet.

12 IDEM Ambroſius in libro de paradiſo, capite tertio: Quartus eſt fluuius Euphrates, qui Latinè fœcunditas atque abundantia fructuum nuncupatur, præferens quoddam inſigne iuſtitię, quę omnem paſcit animam. Nulla enim abundantiores videtur habere fructus virtus, quàm æquitas atque iuſtitia, quæ magìs alijs quàm ſibi prodeſt, vtilitates ſuas negligit, communia emolumenta præponens. Plerique Euphratem ἀπὸ τȣ̃ ἐυφραίνεσθαι dictum putant, hoc eſt, à lætando, eô quòd hominum genus nullo magìs, quàm iuſtitia & æquitate, lætetur. Cauſam autem, cur, cæteri quà commeant fluuij, deſcribuntur regiones locorum: quà Euphrates commeat, non deſcribatur: illam accipimus, quia aqua eius vitalis aſſeritur, & quæ foueat atque augeat. Vndè Auxen eum Hebræorum & Aſſyriorum prudentes dixerunt: contrà autem fertur eſſe aqua aliorum fluminum. Deindè quia vbì prudentia, ibì & malitia: vbì fortitudo, ibì iracundia: vbì temperantia, ibì intemperantia plerunque eſt, aut alia vitia ſunt. Vbì autem iuſtitia, ibì concordia virtutum eſt cæterarum: ideò non ex locis quà fluit, hoc eſt, non ex parte, cognoſcitur. Non enim pars eſt iuſtitia, ſed quaſi mater eſt omnium.

Iuſtitiæ fructus vberes.

Vbì iuſtitia, ibì concordia eſt cæterarũ virtutum.

13 AVGVSTINVS libro quarto de doctrina Chriſtiana, capite decimooctauo: In iſtis autem noſtris (negocijs Eccleſiaſticis) quãdoquidem omnia, maximè quæ de loco ſuperiore populis dicimus, ad hominum ſalutem, nec temporariam, ſed ęternam referre debemus: vbì etiam cauendus eſt æternus interitus, omnia ma-

gna ſunt quæ dicimus: vſqueadeò, vt nec de ipſis pecuniarijs rebus vel acquirendis, vel amittendis parua videri debeant, quæ doctor Eccleſiaſticus dicit, ſiue ſit illa magna, ſiue parua pecunia. Neque enim parua eſt iuſtitia, quam profectò & in parua pecunia cuſtodire debemus, dicente Domino: Qui in minimo fidelis eſt, & in magno fidelis eſt. Quod ergò minimum eſt, minimum eſt: ſed in minimo fidelem eſſe, magnum eſt. Nam ſicut ratio rotunditatis eſt, vt à puncto medio omnes lineæ pares in extrema ducantur, eadem eſt & in magno diſco, quæ in nummulo exiguo: ità vbi parua iuſtè geruntur, non minuitur iuſtitiæ magnitudo. De iudicijs deniquè ſecularibus, quibus vtiquè nisì pecuniarijs cùm loqueretur Apoſtolus, Audet quiſquam veſtrûm, inquit, aduersùs alterum habens negocium, iudicari ab iniquis, & non apud ſanctos? &cæt. Quid eſt quòd ſic indignatur Apoſtolus, ſic corripit, ſic exprobrat, ſic increpat, ſic minatur? Quid eſt quòd ſui animi affectum tam crebra & tam aſpera vocis mutatione teſtatur? Quid eſt poſtremò, quòd de rebus minimis tam granditer dicit? Tantum'ne de illo negocia ſecularia meruerũt? Abſit. Sed hoc facit propter iuſtitiam, charitatem, pietatem, quæ nulla ſobria mente dubitante, etiam in rebus quamlibèt paruulis magna ſunt.

Iuſticia cuſto-diéda eſt etiam in parua pecunia.
Lucæ 16.
In minimo fidelẽ eſſe, magnum eſt.
Iuſtitia, charitas, pietas, etiam in rebus paruis magna ſunt.

DE VSVRA.

14 LEO Magnus ſermone ſexto de Ieiunio decimi menſis: Iniuſta & impudens auaritia, quæ beneficium ſe dicit præſtare cùm decipit, non credit DEO veraciter promittenti, & credit homini trepidè paciſcenti: dumq; certiora exiſtimat præſentia, quàm futura, meritò in hoc frequenter incurrit, vt ei cupiditas iniuſti lucri, non iniuſti cauſa ſit damni. Vndè quilibet ſequatur euentus, mala ſemper eſt ratio fœnerantis, cui pecuniam & minuiſſe & auxiſſe peccatum eſt: vt aut miſer ſit, amittendo quod dedit, aut miſerior, accipiendo quod non dedit. Fugienda prorsùs eſt iniquitas fœnoris, & lucrum, quod omni caret humanitate, vitandum eſt. Multiplicatur quidem facultas iniuſtis & triſtibus incrementis, ſed mentis ſubſtantia contabeſcit: quoniam fœnus pecuniæ, funus eſt animæ. Quid enim de huiuſmodi ſentiat DEVS, ſacratiſſimus propheta Dauid manifeſtat. Qui cùm diceret: Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo, aut quis requieſcet in monte ſancto tuo? reſponſo diuinæ vocis inſtruitur, & eum ad æternam requiem pertinere cognoſcit, qui inter alias piæ conuerſationis regulas

Iniquitas fœnoris.
Lucrũ omni humanitate carens.
Nota. Fœnus pecuniæ, funus eſt animæ
Pſalm. 14.

gulas, pecuniam ſuam non dedit ad vſuram: & à tabernaculo Dei oſtenditur alienus, & ſancto monte eius extraneus, qui doloſum quæſtum de pecuniæ ſuæ captat vſuris: & dum per aliena cupit damna ditari, æterna dignus eſt egeſtate puniri.

15 BERNARDVS epiſtola trecenteſima vigeſimaſecunda ad Epiſcopum, clerum & populum Spirenſem: Sicubì deſunt Iudæi, peiùs iudaizare dolemus Chriſtianos fœneratores, ſi tamen Chriſtianos, & non magis baptizatos Iudæos conuenit appellari. Vſurarij, rectè baptizati Iudæi appellantur.

16 AMBROSIVS in libro de Tobia, capite decimoquarto: Non nouum, nec perfunctorium hoc malum eſt, quod veteris atque diuinæ præſcripto legis inhibetur. Populus qui deſpoliauerat Aegyptum, qui pede tranſierat mare, monetur à fœnoris pecunia cauere naufragia. Et cùm de alijs peccatis ſemèl aut multùm iterata admonitione præſcripſerit, de fœnore ſæpiùs intimauit. Habes in Exodo: Quòd ſi pecuniam fœneraueris pupillo, orphano, pauperi apud te, non ſuffocabis eum, non impones illi vſuram. Oſtendit quid ſit ſuffocare, id eſt, vſuram imponere. Strangulat enim, & quod peius eſt, animam laqueat creditoris. Quo ſermone & prædonis violentiam, & deformis nodum mortis expreſſerit. Quòd ſi pignus acceperis veſtimentum proximi tui, ante ſolis occaſum reſtitues. Illud eſt enim opertorium eius tantùm, hoc veſtimentum turpitudinis eius in quo dormiet. Quòd ſi itaque proclamauerit ad me, exaudiam eum. Audîſtis fœneratores quid lex dicat, de qua dixit Dominus: Non veni legem ſoluere, ſed adimplere? Quam Dominus non ſoluit, vos ſoluitis? Vſuram, inquit, petere, ſuffocare eſt. Hoc quoquè foris ſerò eſt dictum à quibuſdam eorum prudentibus: Quid eſt, inquit, fœnerare? Hominem, inquit, occidere. Sed vtiquè non Cato prior, quàm Moyſes qui legem accepit. Multo ille poſterior. In Deuteronomio quoquè ſcriptum eſt: Non exiges à fratre tuo vſuram pecuniæ, & vſuram eſcarum, & vſuram omnium rerum quaſcunque fœneraueris fratri tuo. Si alienigenæ credideris, vſuram exiges ab eo, à fratre autem tuo non exiges. Vides quantum pondus in verbis ſit: Noli, inquit, exigere vſuram à fratre tuo, hoc eſt, cum quo habere debes oïa communia, ab eo tu vſuram exigis? Frater tuus conſors naturæ & cohæres gratiæ. Noli ab eo exigere amplius, à quo durum eſt repetere quod dederis, nisì cùm habuerit vndè diſſoluat. Et plerique refugientes præcepta legis, cùm dederint pecuniam

Exod. 22.
Vſurarij ſuffocant & ſtrangulant homines.
Matth. 5.
Vſurā petere ſuffocare eſt.
Catonis dictum.
Deut. 23.

Vſura nó cómittitur tantùm in pecunijs. Ib,dèm.

negociatoribus, non in pecunia vſuras exigunt, ſed de mercibus eorum tanquàm vſurarum emolumenta percipiunt, ideò audiant quid lex dicat: Neque vſuram, inquit, eſcarum accipies, neq; omnium rerum quas fœneraueris fratri tuo. Fraus enim iſta & circunſcriptio legis eſt, non cuſtodia. Et putas te piè facere, quia à negociatore velut mutuum ſuſcipis? Indè ipſe fraudem facit in mercium precio, vndè tibi ſoluit vſuram. Fraudis illius tu author, tu par-

Quicquid forti accedit, vſura eſt.

ticeps: tibi proficit quicquid ille fraudauerit. Et eſca vſura eſt, & veſtis vſura eſt, & quodcunque ſorti accedit, vſura eſt. Quod velis ei nomen imponas, vſura eſt. Si licitum eſt, cur vocabulum refugis? cur velamen obtexis? Si licitum eſt, cur incrementum requiris?

17 ET capite decimoquinto: Sed fortè dices, quia ſcriptum eſt:

Deut 23.

Alienigenæ fœnerabis: & non conſideras quid Euangelium dicat, quod eſt plenius. Sed hoc interìm ſequeſtremus: legis ipſius verba

An pmiſſum fuerit Iudæis exigere vſurá à gentibus ,p pter duritiá cordis tátùm & inſatiabilé auaritiá ipſorú, vt nè fideles grauarent vſuris.

conſidera: Fratri tuo, inquit, non fœnerabis ad vſuram, ſed ab alienigena exiges. Quis erat tunc alienigena, niſi Amalech, niſi Amorrhæus, niſi hoſtes? Ibì, inquit, vſuram exige. Cui meritò nocere deſideras, cui iure inferuntur arma, huic legitimè indicantur vſuræ. Quem bello non potes facilè vincere, de hoc citò potes centeſima vindicare te. Ab hoc vſuram exige, quem non ſit crimen occidere. Sine ferro dimicat, qui vſuram flagitat: ſine gladio & de hoſte vlciſcitur, qui fuerit vſurarius & exactor inimici. Ergò vbì ius belli, ibì etiam ius vſuræ. Frater autem tuus omnis fidei primùm,

Pſalm 21.

deindè Romani iuris eſt populus. Narrabo nomen tuum fratribus meis, in medio eccleſiæ laudabo te. Deniq; in Leuitico præſcripſit

Leuit. 25.

etiam lex, vſuram à fratre non eſſe poſcendam. Sic enim habes: Et viuet frater tuus tecum, pecuniam tuam non dabis illi in vſuram,

Omne ſortis augmentum prohibetur. Pſalm 41. Maledictus q ad vſurá dat

& in amplius recipiendũ non dabis illi eſcas tuas. Generaliter hæc ſententia Dei omne ſortis excludit augmentum. Vndè & Dauid & benedictum æſtimauit, & dignum habitatione cæleſti, qui pecuniam non dedit in vſuram. Si ergò q nõ dedit, benedictus: ſine dubiò maledictus qui ad vſuram dedit. Cur ergò maledictionem potiùs eligis, quàm benedictionem? Poteſtis enim benedicti eſſe, ſi velitis,

Ezech 18. Iuſtus eſt, qui ſuperabundátiam non accipit.

poteſtis iuſti eſſe. Homo enim iuſtus, ſecundùm Ezechiel, qui pignus debitori reddiderit, & pecuniam ſuam in vſuram non dederit, & ſuperabundantiam non acceperit, & ab iniuſtitia auerterit manum ſuam. Iuſtus eſt, inquit, iſte: vita viuet, dicit Dominus. Qui autem pignus non reddidit, & in ſimulacra appoſuit oculos ſuos, ini-

iniquitatem fecit, cum vſura dedit, & ſuperabundantiam accepit, hic vita non viuet. Omnes iniquitates iſtas fecit, morte morietur, ſanguis eius ſuper ipſum manet. Vide quomodò fœneratorẽ cum idololatra copulauit, quaſi crimen æquaret.

Morte morietur, q ſuperabundantiam acceperit.

Fœnus cum idololatria comparatur.

18 HIERONYMVS in caput decimumoctauum Ezechielis: Duodecimum numerum in catalogo virtutum patris tenet: Et ad vſuram non commodauerit, ſiue vt LXX. tranſtulerunt, pecuniam ſuam ad vſuram non dederit. In Hebraico, cunctarum ſpecierũ vſura prohibetur: in LXX, tantùm pecuniæ. Iuxta quod & in quartodecimo pſalmo ſcriptum eſt: Qui pecuniam ſuam non dedit ad vſuram. Et quomodò dicitur, Fratri tuo non fœnerabis, alieno autem fœnerabis. Sed vide profectum: In principio legis, à fratribus tantùm fœnus tollitur:, in propheta ab omnibus vſura prohibetur, dicente Ezechiele: Pecuniam ſuam non dedit ad vſuram. Porrò in Euangelio virtutis augmentum eſt, præcipiente Domino: Fœneramini his à quibus non ſperatis recipere. Sequitur in tertiodecimo loco: Et amplius non acceperit. Putant quidam vſuram tantùm eſſe in pecunia. Quod præuidens ſcriptura diuina, omni rei aufert ſuperabundantiam, vt plus non recipias, quàm dediſti: Solent in agris frumenti & milij, vini & olei, cæterarumq; ſpecierum vſuræ exigi: ſiue (vt appellat ſermo diuinus) abundantiæ: Verbi gratia: vt hyemis tempore demus decẽ modios, & in meſſe recipiamus quindecim, hoc eſt, ampliùs partem mediam. Qui iuſtiſsimum ſe putauerit, quartam plùs accipiet portionem, & ſolent argumentari ac dicere: Dedi vnũ modium, qui ſatus, fecit decem modios. Nónne iuſtum eſt, vt medium modium de meo plùs accipiam, cùm ille mea liberalitate nouem & ſemis de meo habeat? Nolite errare, inquit Apoſtolus, Deus non irridetur. Reſpondeat enim nobis breuiter fœnerator miſericors, vtrùm habenti dederit, an non habenti. Si habenti, vtiquè dare non debuerat, ſed dedit quaſi non habenti. Ergò quarè plus exigit quaſi ab habente? Alij pro pecunia fœnerata ſolent munuſcula accipere diuerſi generis, & non intelligunt vſuram appellari & ſuperabundantiã, quicquid illud eſt, ſi ab eo quod dederint, plus acceperint.

Pſalm. 14.

Deut. 15 & 23.

In Ezechiele ꝓhibetur vſura nõ tãtùm à fratribus, ſed ab omnibus.

Lucæ 6.

Vſura non eſt tantùm in pecunia.

Nõ eſt amplius recipiendum, quàm mutuò datum eſt.

Galat. 6.

Vſuræ & ſuperabũdãtiæ nomine appellatur, qcqd recipitur amplius ſupra ſortem.

19 CONCILIVM Lateranenſe ſub Alexandro tertio celebratum, parte prima, capite vigeſimoquinto: Quia in omnibus ferè locis tantum vſurarum ità inoleuit, vt multi alijs negocijs prætermiſsis, quaſi licitè vſuras exerceant, & qualiter vtriuſque teſtamenti pagina condemnentur, nequaquàm attendant: ideò conſti-

Vſura ꝓhibita in nouo & veteri teſtamento.

ſtituimus, vt vſurarij manifeſti nec ad communionem admit-tantur altaris, nec Chriſtianam, ſi in hoc peccato deceſſerint, accipiant ſepulturam. Sed nec eorum oblationem quiſquam accipiat. Qui autē acceperit, aut eos Chriſtianæ tradiderit ſepulturæ: & ea quæ acceperit, reddere compellatur, & donèc ad arbitrium ſui Epiſcopi ſatisfaciat, ab officij ſui maneat executione ſuſpenſus.

Vſurarijs manifeſtis communio & Chriſtiana ſepultura negatur.

Vide plura in tit. de vſuris lib. 5. decretal. Item in 6. & in Clementinis.

V

Quomodò Temperantiam Scriptura docet?

A Ad vitandam intemperantiam, hoc Scriptura nobis iniungit, [a] nè carnis curam in deſiderijs faciamus, [b] néve per gulam corda noſtra in crapula & ebrietate aliquādò grauemus. Cæterùm ad exercitandam temperātiam hortatur, vbì [c] vult nos eſſe ſobrios & vigilare, hoc eſt, ſacris vigilijs & orationibus aptos eſſe, vt nullum Sathanæ locum [d] demus. Monet igitur & Eccleſiaſticus: [e] *Vtere quaſi homo frugi his, quæ tibi apponuntur, vt non cùm manducas multū, odio habearis.* *Neque tacet idem de fugienda ebrietate.* [f] *Vinum quippe multum potatum, iritationem & iram & ruinas multas facit.* Quin etiam, vt idem ait, [g] *Vinum & mulieres apoſtatare faciunt ſapientes.* Igitur de potu vini temperatè ſumēdo, hoc etiam addit: [h] *Exultatio animæ & cordis, vinum moderatè potatum. Sanitas eſt animæ et corpori ſobrius potus.* Quarè alibì quoq; ſcriptum legimus: [a] *Beata terra, cui-*

a Rom. 13 d 1 Pet. 2. c Galat. 5. c 1. Corinth. 9 d

b Lu. 21 g Vide ſuprà de Gula, & de Ieiunio.

c 1. Pet. 5. c 1. Theſſ. 5. b 1. Timo. 3. a c 2. Tim. 4 a Tit. 1. c 2. a b c Leuit. 10 b

d Epheſ. 4. f

e Eccl. 31. b

f Ibidèm d

g Eccl. 19. a

h Eccl. 31. d

a Eccēs 10. c

cuius principes comedunt in tempore ſuo ad reficiendum, & non ad luxuriam. [b] *Qui autem abſtinens eſt, adijciet vitam.*

b Eccl 37.d

B Sed hæc temperantiæ virtus etiam [c] latiùs, quàm ad moderatam cibi potusq́; ſumptionem, ſe porrigit: [d] Ioannes Baptiſta, ſi quis vnquàm alius, temperantiæ, abſtinentiæ, immò & continentiæ om̄is exemplum ſe nobis abſolutum præbuit, cùm luxum omnem in victu habituque ſibi præſcidit, & ſumma frugalitate contentus, vitã in eremo traduxit.

c Vide Proſp. l.3 de vita cõtempl. c 19. & Ambr. li. 1. de Iacob & vita beata cap 2. Hier in c. 44. Ezechielis.
d Mat.3.a 11 a e Mar 1 a Lu. 1.b g7.d e Bernar. in ſer de natiuit Ioan. Bapti & Gre. homil.6 in Euangelia.

SCRIPTVRAE.

AD Romanos decimotertio: Sicut in die honeſtè ambulemus: non in comeſſationibus & ebrietatibus, non in cubilibus & impudicitijs, non in contentione & æmulatione: ſed induimini Dominum Ieſum Chriſtum, & carnis curam nè feceritis in deſiderijs.

PRIORIS Petri ſecũdo: Chariſſimi, obſecro vos tanquàm aduenas & peregrinos, abſtinere vos à carnalibus deſiderijs quæ militant aduersùs animam.

AD Galatas quinto: Dico autem: Spiritu ambulate, & deſideria carnis non perficietis. Caro enim concupiſcit aduersùs ſpiritum, ſpiritus autem aduersùs carnem. Hæc enim ſibi inuicèm aduerſantur: vt non quæcunque vultis, illa faciatis.

PRIORIS ad Corinthios nono: Omnis autem qui in agone cõtendit, ab oĩbus ſe abſtinet: & illi quidem, vt corruptibilẽ coronã accipiãt: nos aũt incorruptã. Ego igitur ſic curro, non quaſi in incertũ: ſic pugno, nõ quaſi aërẽ verberans:

ſed

ſed caſtigo corpus meum, & in ſeruitutem redigo, nè fortè cùm alijs prædicauerim, ipſe reprobus efficiar.

LVCAE vigeſimoprimo: Attendite autem vobis, nè fortè grauentur corda veſtra in crapula & ebrietate & curis huius vitæ: & ſuperueniat in vos repentina dies illa: tanquàm laqueus enim ſuperueniet in omnes qui ſedent ſuper faciem omnis terræ. Vigilate itaque, omni tempore orantes, vt digni habeamini fugere iſta omnia quæ futura ſunt, & ſtare ante filium hominis.

PRIORIS Petri quinto: Sobrij eſtote & vigilate, quia aduerſarius veſter diabolus tanquàm leo rugiens circuit, quærens quem deuoret. Cui reſiſtite fortes in fide.

PRIORIS ad Theſſalonicenſes quinto: Omnes enim vos, filij lucis eſtis, & filij diei: non ſumus noctis neque tenebrarum. Igitur non dormiamus ſicut & cæteri, ſed vigilemus & ſobrij ſimus. Qui enim dormiunt, nocte dormiunt: & qui ebrij ſunt, nocte ebrij ſunt. Nos autem qui diei ſumus, ſobrij ſimus, induti loricam fidei & charitatis, & galeam ſpem ſalutis.

PRIORIS ad Timotheum tertio: Oportet ergò Epiſcopum irrepræhenſibilem eſſe, vnius vxoris virum, ſobrium, &c. Diaconos ſimiliter pudicos, non bilingues, non multo vino deditos, non turpe lucrum ſectātes. Mulieres ſimiliter pudicas, non detrahentes, ſobrias, fideles in omnibus.

POSTERIORIS ad Timotheum quarto: Tu verò vigila, in omnibus labora, opus fac Euangeliſtæ, miniſteriū tuum imple. Sobrius eſto.

AD Titum primo: Oportet enim Epiſcopum ſine crimine eſſe, ſicut Dei diſpenſatorē: non ſuperbum, non iracundum, non vinolentum, &c. ſed hoſpitalem, benignum, ſobrium, iuſtum, ſanctum, continentem.

CA-

Capite ſecundo: Tu autem loquere quæ decent ſanam doctrinam. Senes, vt ſobrij ſint, pudici, prudentes, ſani in fide, in dilectione, in patiētia. Anus ſimiliter in habitu ſancto, non criminatrices, non multo vino ſeruientes: benè docentes, vt prudentiam doceant adoleſcentulas, vt viros ſuos ament, filios ſuos diligant, prudentes, caſtas, ſobrias, &c. Iuuenes ſimiliter hortare vt ſobrij ſint.

Levitici decimo: Dixitque Dominus ad Aaron: Vinum, & omne quod inebriare poteſt, non bibetis tu & filij tui, quandò intrabitis in tabernaculum teſtimonij, nè moriamini: quia præceptum ſempiternum eſt in generationes veſtras. Et vt habeatis ſcientiam diſcernendi inter ſanctum & prophanum, inter pollutum & mundum: doceatisque filios Iſrael omnia legitima mea, quæ locutus eſt Dominus ad eos per manum Moyſi.

Ad Epheſios quarto: Nolite locum dare diabolo.

Ecclesiastici trigeſimoprimo: Supra menſam magnam ſediſti? non aperias ſuper illam faucem tuam prior. Non dicas, ſi multa ſunt, quæ ſuper illam ſunt. Nè extendas manum tuam prior, & inuidia contaminatus erubeſcas. Nè comprimaris in conuiuio. Vtere quaſi homo frugi his quę tibi apponuntur, vt non cùm manducas multū, odio habearis. Ceſſa prior, cauſa diſciplinæ: & noli nimius eſſe, nè fortè offendas. Et ſi in medio multorum ſediſti, prior illis nè extendas manum tuam: nec prior poſcas bibere. Quàm ſufficiens eſt homini erudito vinum exiguum: & in dormiendo non laborabis ab illo, & non ſenties dolorē. Diligentes in vino noli prouocare: multos enim exterminauit vinum. Ignis probat ferrum durum: ſic vinum corda ſuperborum arguet in ebrietate potatum. Aequa vita hominibus, vinum in ſobrietate: ſi bibas illud moderatè, eris ſo-

ſobrius. Quę vita eſt quæ minuitur vino? Quid defraudat vitam? Mors. Vinum in iucunditatẽ creatum eſt, & non in ebrietatem ab initio. Exultatio animæ & cordis, vinũ moderatè potatum. Sanitas eſt animæ & corpori ſobrius potus. Vinum multum potatum, iritationem, & iram, & ruinas multas facit. Amaritudo animæ, vinum multum potatum. Ebrietatis animoſitas, imprudentis offenſio, minorans virtutem, & faciens vulnera. In conuiuio vini non arguas proximum: & non deſpicias eum in iucunditate illius. Verba improperij non dicas illi, & non premas illum in repetendo.

Capite decimonono: Operarius ebrioſus non locupletabitur: & qui ſpernit modica, paulatim decidet. Vinum & mulieres apoſtatare faciunt ſapientes, & arguent ſenſatos.

Capite trigeſimoprimo, vt ſuprà.

Eccesiastis decimo: Væ tibi terra, cuius rex puer eſt, & cuius principes manè comedunt. Beata terra, cuius rex nobilis eſt, & cuius principes veſcuntur in tempore ſuo, ad reficiendum, & non ad luxuriam.

Ecclesiastici trigeſimoſeptimo: Noli auidus eſſe in omni epulatione, & nõ te effundas ſuper omnem eſcam. in multis enim eſcis erit infirmitas, & auiditas appropinquabit vſque ad choleram. Propter crapulam multi obiêrunt: qui autem abſtinens eſt, adijciet vitam.

Matthaei tertio: Ipſe autem Ioannes habebat veſtimentum de pilis camelorum, & zonam pelliceam circa lũbos ſuos: eſca autem eius erat locuſtæ & mel ſylueſtre.

Capite vndecimo: Sed quid exiſtis videre? hominem mollibus veſtitum? Ecce qui mollibus veſtiuntur, in domibus regum ſunt. Venit Ioannes neque manducans,

cans, neque bibens: & dicunt, Dæmonium habet. Venit filius hominis manducans & bibens, & dicunt: Eccè homo vorax & potator vini, publicanorum & peccatorum amicus. Et iuſtificata eſt ſapientia à filijs ſuis.

MARCI primo: Et erat Ioannes veſtitus pilis cameli, & zona pellicea circa lumbos eius: & locuſtas & mel ſylueſtre edebat.

LVCAE primo: Erit enim magnus coram Domino: & vinum & ſiceram non bibet: & Spiritu ſancto replebitur adhuc ex vtero matris ſuæ, & multos filiorum Iſrael conuertet ad Dominum Deum ipſorum. & ipſe præcedet ante illum in ſpiritu & virtute Eliæ: vt conuertat corda patrum in filios, & incredulos ad prudentiam iuſtorum, parare Domino plebem perfectam. Puer autem creſcebat, & confortabatur ſpiritu, & erat in deſertis vſque in diem oſtenſionis ſuæ ad Iſrael.

CAPITE ſeptimo: Sed quid exiſtis videre? hominem mollibus veſtimentis indutum? Eccè, qui in veſte precioſa ſunt & delicijs, in domibus regum ſunt. Venit Ioannes Baptiſta neque manducans panem, neque bibens vinum: & dicitis, Dæmonium habet. Venit filius hominis manducans & bibens, &cæt.

PATRES.

1. B Proſper libro tertio de vita contemplatiua, capite decimonono: Temperantia temperantem facit, abſtinentem, parcum, ſobrium, moderatum, pudicum, tacitum, ſerium, verecundum. Hæc virtus ſi in animo habitat, libidines frenat, affectus temperat, deſideria ſancta multiplicat, vitioſa caſtigat, omnia intrà nos confuſa ordinat, ordinata corroborat, cogitationes prauas remouet, inſerit ſanctas. ignem libidinoſæ voluptatis extinguit, animi teporem deſiderio futuræ remunerationis accendit, mentem placida tran-

Temperantia quid efficiat.

tranquillitate componit,& totam ſemper ab omni vitiorum tempeſtate defendit. Temperantia intemperantiam noſtram ad honeſtum modum redigit in cibo ipſo vel potu, vt contenti ſimus appoſitis,nè poſcamus impudenter, quod aut ille qui poſcitur, fortè non habeat: aut alios,quod deſiderio noſtro placet, offendat: aut gulæ noſtræ intemperans appetitus appareat: nec iudicemus eos, qui volunt cibis, quos ipſi percipimus, abſtinere: nec eis verecundiam faciamus,qui ea quibus ipſi abſtinemus, fortè percipiunt, & Deo gratias agunt: certi quòd ſatìs miſerum ſit, aliquos de cibi vel potus perceptione damnare, aut nobis arrogare per abſtinentiam ſanctitatem.Temperantiæ eſt, quòd reuerentiam ſenioribus exhibemus,æquales germanitùs honoramus, iunioribus gratiam paternæ dilectionis impendimus, quòd præſtamus loquenti ſeniori ſilentium. quòd ipſius ad loquendum præſtolamur imperium, quod non attollimus immoderatum in collocutionibus ſonum, quòd riſui prorumpere non permittimus in cachinnum,quòd nulli detrahimus,nec detrahentes æquanimiter ſuſtinemus: ſcientes quòd tam illi qui detrahunt, quàm illi qui detrahentibus acquieſcunt, vanitatis morbo corrupti ſunt.Qui ad hoc alios viles videri volũt, vt ſe commendent eorum comparatione quos carpunt, & videantur ea vitia non habere,quæ malitioſè in alijs repræhendunt: quod malum temperantia tollit: cui qui ſeruire voluerit,non quod reprehendat in fratribus, ſed vndè Deum laudet, attendit. Ac per hoc, ipſius temperantiæ eſt,quòd non ſolùm temperantes in omnium membrorum officijs ſumus: ſed etiam quòd omnia libenter, quæ nos moderatos ac ſobrios faciunt, obſeruamus.

Paſſiones ſiue affectus præcipui.

2 AMBROSIVS libro primo de Iacob & vita beata, capite ſecundo: Paſſionum autem velut duces ſunt naturalis delectatio & dolor, quas ſequuntur cæteræ. Illæ enim complectuntur vniuerſas,quarum vtraque non ſolùm corporis,ſed etiam ſecundùm animam paſſiones ſunt.Et quia diximus ſubeſſe his alias paſsiones,ante delectationem concupiſcentia,poſt delectatiõem gratulatio eſt. Ante dolorem autem eſt timor,poſt dolorem triſtitia. Commotio autem animi,cõmunis paſsio & delectationis & doloris eſt. Trãſcurram alias,id eſt,ſuperbiam, auaritiam,ambitionem, contentionem,inuidiam,quæ ſunt ſecundùm animam paſsiones: tranſcurram etiam inexplebilem vorandi libidinem,effuſionemq́; luxuriæ atque laſciuiæ,quæ vitia nexa ſunt corpori,& ſecundùm illud operantur.Meritoq́; temperantia quàm maximè iſtarum paſſionũ reſtin-

Temperantia quas paſſiões potiſſimùm ſedet.

ſtinguit ardorem, quæ primùm ſobrietate atque moderamine animum temperat, mentem informat. Deindè etiam deliciarum abſtinentia reſtinguit habenas corporalis ferocitatis. Ideò lex recidit ciborum licentiam, epularum copias, non ſolùm vt reſecaret luxuriam, verùm etiam vt inhibentis contemplatione præcepti viam tractationi rationis aperiret, quæ iritamenta gulæ cæteraſq; recideret cupiditates, corporeas paſsiones motuſq; cohiberet. Temperantia eſt igitur correctionis præuia, diſciplinæ magiſtra. Ab hac profectus Iacob ſanctus, primatus à fratre quos non habebat, accepit: eiuſq; prælatus aſſenſu, docuit in reliquum intemperantes proprio ſibi viles eſſe iudicio. Ab hac profectus Ioſeph & calorem iuuentutis edomuit, & tentatum adulterinis animum illecebris, rectæ rationis inductione firmauit. Et poſt pauca: Nam de excludendo vel mitigando iniuriæ dolore quis melior magiſter quàm patriarcha Iacob, qui ꝓprios coarguens filios Simeon & Leui, ait: Odioſum me feciſtis, ità vt ſæuus videar. Et vtiquè vlti fuerant ſororis iniuriam, quæ contra inſtituta patria violato fuerat pudore temerata: nec potuit Iacob præceptor diſciplinæ, cuſtos pudoris, ſtuprum probare commiſſum, ſed maluit inſolentes ratione cohiberi, ſciens quòd indignationem ratio temperare poſſet. Temperantia eſt igitur, quę reſecat cupiditates. Hanc primis hominibus tenẽdam mandauit Deus, dicens: De fructu autem ligni quod eſt in paradiſo, nõ edetis, neq; tãgetis illud, nè moriamini. Et quia nõ eſt retenta, ideò trãſgreſſores virtutis egregiæ, paradiſi exules facti ſunt, & immortalitatis exortes. Hanc lex docet, & vniuerſorum infundit affectibus.

Gene. 25. Temperantia Iacob & Ioſeph. Gene 39. Gene. 34. In paradiſo præcepta tẽperantia. Gene. 2.

3 HIERONYMVS in caput quadrageſimumquartum Ezechielis ſuper ea verba: Omnis alienigena incircunciſus corde, & incircunciſus carne, non ingredietur ſanctuarium meum: Sin autem cœperint Iudæi & Hebionitæ circunciſionem aurium interpretari, quandò nihil turpe & inhoneſtum audire nos patimur: & circunciſionem labiorum, quandò nihil indecens loquimur: dicamus eis, Eandem expoſitionem etiam in corde & in carne ſeruare debetis. Cor circuncidimus cultello DEI, & aufertur de corde noſtro præputium: quandò turpes cogitationes nequaquàm exeũt de corde noſtro, nec de nobis dicitur: Impinguatum eſt cor populi huius, & auribus ſuis grauiter audiẽrunt. Ergò & caro ſimiliter circunciditur, vt nequaquàm faciamus terrena opera, quæ pro neceſſitate corporis facere compellimur: cibum capere, & potum, & ſomnum,

Circũciſio & moderatio auriũ, labiorũ, cordis & carnis quomodò fiat. Acto 28. Tẽperãtia cibi, potus, ſomni.

mnum, & vti veſtibus: quæ tunc circuncidimus, ſi non ad delicias,
& ad luxuriam & ad inertiam, ſed ad neceſsitatem naturæ & cor-
1. Tim. 5. poris iſtius ſuſtentaculum cuncta faciamus. Qui bibit vinum mo-
dicum propter ſtomachũ & frequentes infirmitates, & odit ebrie-
Proue 3. tatem, circuncidit carnem ſuam. Qui dormit quantùm natura pa-
titur, audiet à Salomone: Si ſederis, abſque timore eris: ſi dormie-
ris, ſuauiter dormies, & non timebis pauorem ſuperuenientem ti-
1. Cor. 7. bi, neque impetus impiorum ſuperuenientes. Et qui fugit fornica-
tionem, & vxori debitum reddit, reuertens ad idipſum, nè tentet
eum ſatanas: audiet cum populo Iſrael, In hac die abſtuli opprobri-
um Aegypti à vobis. Veſtibus quoquè vtetur, quæ frigus repellant,
Ioſue 5. non quæ tenuitate ſui corpora nuda demonſtrent. Attenuata ieiu-
nijs caro & circunciſa continentia, fugit opprobrium Aegyptio-
rum qui ſunt magnis carnibus: & illud poteſt dicere, quod in ple-
riſque iuxta editionem Septuaginta legitur: Quomodò contabuit
Pſal. 62. caro mea: in terra deſerta, inuia, & inaquoſa ſic in ſancto apparui
tibi. Si quandò ergò alienigenas introducere voluerimus in tem-
plum Dei, circũcidamus aures eorũ, & labia, & cor, & omnẽ carnẽ,
oculosq́; guſtũ & odoratũ, vt oĩa cũ Dei timore & ratiõe faciamus.
4 BERNARDVS in ſermone de natiuitate ſancti Ioannis
Lucæ 1. Baptiſtæ: Conſidera hominem angelico promiſſum oraculo, con-
Ioannis baptiſtæ temperantia. ceptum miraculo, ſanctificatum in vtero, & nouum in nouo homi-
ne pœnitẽtiæ mirare feruorem. Victum & veſtitum (ait Apoſtolus)
habentes, his contenti ſimus. Apoſtolica perfectio iſta eſt, ſed Ioan-
1. Tim 6. nes etiam hæc contempſit. Deniquè audi Dominum in Euangelio:
Matth. 11. Venit (inquit) Ioannes non manducans, nec bibens: planè nec veſti-
ens. Sicut enim non eſt locuſta cibus, niſì aliquorum fortè, irratio-
nabilium animalium, ſic nec pilus cameli hominum eſt indumen-
tum. Quid tu camele pilos tuos depoſuiſti? Vtinàm gibbum magìs
depoſuiſſes. Quid vos irrationabiles feræ & reptilia deſerti, cibos
Lucæ 7. exquiritis delicatos? Ioãnes ſanctus homo miſſus à Deo, immò an-
Malach 3. gelus Dei, ſicut ait pater: Eccè mitto angelum meum ante te. Hic
ergò Ioannes, quo nullus maior in natis mulierum, innocentiſsi-
mum illud corpus ſic caſtigat, ſic extenuat, ſic affligit: vos indui fe-
ſtinatis byſſo & purpura, & ſplendidè epulari. Heu hic eſt præſentis
In eos q feriàs natalitias S. Ioãnis malè celebrant. totus honor diei, hæc Baptiſtæ reuerentia tota, hæc natiuitatis eius
prophetata quondàm lætitia eſt? Cuius enim memoriam agitis ô
nimìs delicati cultores? cuius celebratis natalem? Nónne illius,
qui in eremo fuit hirſutus veſte, confectus inedia? Quid exiſtis in
de-

deſertum videre filij Babylonis? arũdinem vento agitatã? Quid igitur? Hominẽ mollibus veſtitum? Nutritum mollibus? In his nempe tota verſatur hæc veſtra celebritas: in popularis fauoris aura ſectanda, in gloria veſtiũ & voluptate ciborũ. Sed quid hæc ad Ioannem? Neque enim Ioannes fecit ſic, aut talibus vnquàm potuit delectari. Multi (inquit angelus) in natiuitate eius gaudebunt. Verùm id quidem: multi in natiuitate eius gaudent: & paganis ipſis (vt audiuimus) læta eſt & ſolennis. Illi celebrant quod ignorant, ſed non ità debuerant Chriſtiani. Nunc verò & ipſi in hac beati Ioannis Baptiſtæ natiuitate gaudent: ſed vtinàm de natiuitate, nõ de vanitate. Lucæ 1.

5 GREGORIVS homilia ſexta in Euangelia: Camelorum pilis contextis, vt ſcitis, veſtitus Ioannes fuiſſe deſcribitur. Et quid eſt dicere, Eccè qui mollibus veſtiuntur, in domibus regum ſunt: niſì aperta ſententia demonſtrare, quia non cæleſti, ſed terreno regi militant hi, qui pro Deo perpeti aſpera fugiunt, & ſolis exterioribus dediti, præſentis vitæ mollitiem & delectatiõem quærunt? Nemo ergò exiſtimet in fluxu atque ſtudio precioſarum veſtium peccatum deeſſe? quia ſi hoc culpa nõ eſſet, nullo modo Ioannem Dominus de veſtimẽti ſui aſperitate laudâſſet. Si hoc culpa non eſſet, nequaquàm Paulus Apoſtolus per epiſtolam fœminas à precioſarùm veſtium appetitu compeſceret, dicens: Non in veſte precioſa. Penſate ergò quæ culpa ſit, hoc etiam viros appetere, à quo curauit Paſtor Eccleſiæ & fœminas prohibere. Matth. 11. In precioſo veſtitu nõ deeſt peccatũ. 1. Tim. 2. 1. Petr. 3.

VI

De Fortitudine quid Scriptura monet?

A Ad hanc colẽdam ſatìs hortatur, cùm [a] timorem improbum nobis adimit, et Chriſtianę mentis fidutiã, alacritatẽ, cõſtantiã atq; magnanimitatẽ cõmendat. [b] *Fugit impius nemine pſequẽte*, inqt Salomon: *Iuſtus aũt quaſi leo cõfidens abſq; terrore erit.* Et Petrus de fidei ac pietatis hoſtibus hoc admonet: [c] *Timorem eorum nè timueritis, neque conturbemini. Quis eſt*, inquit, [d] *qui vobis noceat, ſi boni æmulatores fueritis? Sed & ſi quid patimini*

a Mat. 10. c 8. c Lu. 12. a d Eſa. 8 c 35. a 41 c d 43. a 44 a 51. c d Hier. 10 a Eccl 7 a 34 b Proue. 3 c Pſal. 3. b 22. a 26. a 55. b 117. a Eſai. 12. Hebr. 12. a b c d
b Pro. 28 a Iob 15. c 6. c Pro. 29 d Eccſ 22. c Pſ 13. c Ioã. 12. f Ap. 21 b 2 Cor. 1. c Matt. 11. a Gal. 3 a Prouer. 15. a 27. b Eccſ 27. b
c 1 Petr. 3 c
d Ibidèm & 2. d 4. e

mini propter iuſtitiam,[c] *beati.* Paulus verò, cùm eſſet ipſe Chriſti miles [f] inuictus, ad veram & Chriſtianam fortitudinem alios ſæpè excitat *Fratres,* inquit, [g] *mei dilecti, ſtabiles eſtote & immobiles, abundantes in omni opere Domini ſemper, ſcientes quòd labor veſter non eſt inanis in Domino.* Ac rursùm: [h] *Fratres, confortamini in Domino, & in potentia virtutis eius. Induite vos armaturam Dei, vt poßitis ſtare aduerſùs inſidias Diaboli, & reſiſtere in die malo, & in omnibus perfecti ſtare.*

B Fortis viri voces hæ ſunt propriæ:[a] *In Deo ſperaui, non timebo quid faciat mihi caro.* [b] *Dominus protector vitæ meæ: à quo trepidabo? Si conſiſtant aduerſùm me caſtra, non timebit cor meum.* [c] *Si ambulauero in medio vmbræ mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es.* [d] *Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti?* [e] *Omnia poſſum in eo qui me confortat.* Hoc eſt quod Rex [f] fortiſſimus Dauid ad omẽs Dei filios ſuosque commilitones, velutì claſſicum canens, dixit: [g] *Viriliter agite, & confortetur cor veſtrum, omnes qui ſperatis in Domino.* [h] *In Deo faciemus virtutem, & ipſe ad nihilum deducet tribulantes nos.*

C Ea verò demùm vita homine Chriſtiano digna eſt, qua prudenter, iuſtè, temperatè, fortiterque viuitur. Hinc aurea[a] mediocritas con-

ſtat.

c Matt 5.a Luc.6.e

f 1.Cor.4.c 2.Cor. 4.b c 6.a b 11.f 12.c Actor 20 c 21.c 2.Tim.4.b Rō 8 f g

g 1.Cor.15.g 16.c 9.d Rō 11.c gal.6.c 2.Theſ.3.c Tob.2 c Eccés 10 a Eccſ 4. d 5.c 11 c 2.Par.15 b Iaco 5.b Hebr 10.f Mat 10 c 24.b Ber. epi.129.ad Ianuen.

h Eph 6 b Eſ. 40 g Pro.14.c 2.Par.16.c Iaco 4.b 1.Petr 5.c Vide Proſp.li.3.de vitā cōtēpl.c 20.& Ambr.lib 1.offic. ca 35.& ſequentib.

a Pſalm.55.a e

b Pſalm. 26.a

c Pſalm.22 a

d Roman. 8.g

e Philip.4 c

f 1.Re.17.d e 2 Re. 14.d 16 b c 17 b 23 a Pſalm.17.c

g Pſalm.30.d

h Pſal. 107 d Heb. 11.f g Daniel.3 b 1.Machab 2.b f g 2.Mach. 7.a f Act. 4.c 5.f g Apocal. 2 b c g 3.a c d

a Bernard.libr.2. de cōſideratione.

ſtat, vt nè quid nimìs, & nè quid minùs. Hoc eſt, quod Scriptura loquitur:[b] *Nè declines ad dexteram, neque ad ſiniſtram.* b Prou 4. b

SCRIPTVRAE.

MATTHAEI decimo: Et nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occídere: ſed potiùs timete eum, qui poteſt & animam & corpus perdere in gehennam.

ET capite octauo: Et acceſſerunt ad eum, & ſuſcitauerunt eum, dicentes: Domine, ſalua nos, perímus. Et dicit eis: Quid timidi eſtis modicæ fidei? Tunc ſurgens imperauit ventis & mari, & facta eſt tranquillitas magna.

LVCAE duodecimo: Dico autem vobis amicis meis, Nè terreamini ab his qui occídunt corpus, & poſt hæc non habent amplius quid faciant. Oſtendam autem vobis quem timeatis: timete eum qui poſtquàm occíderit, habet poteſtatem mittere in gehennam.

ESAIAE octauo: Hæc ait Dominus ad me. Sicut in manu forti erudiuit me, nè irem in via populi huius, dicens: Non dicatis, coniuratio. omnia enim quę loquitur populus iſte, coniuratio eſt. & timorem eius nè timeatis, neq; paueatis. Domnium exercituum ipſum ſanctificate: ipſe pauor veſter, & ipſe terror veſter.

CAPITE trigeſimoquinto: Confortate manus diſſolutas, & genua debilia roborate. Dicite puſillanimis: confortamini, & nolite timere. Eccè Deus veſter vltionem adducet retributionis: Deus ipſe veniet, & ſaluabit vos.

CAPITE quadrageſimoprimo: Et tu Iſrael ſerue meus, Iacob quem elegi, ſemen Abraham amici mei, in quo appræhendi te ab extremis terræ, & à longinquis eius voca-

ui te,& dixi tibi: Seruus meus es tu, elegi te, & nõ abieci te. Nè timeas, quia ego tecum ſum: nè declines, quia ego Deus tuus: cõfortaui te, & auxiliatus ſum tibi, & ſuſcepi te dextera iuſti mei. Quia ego Dominus Deus tuus appræhendens manum tuam, dicensque tibi: Nè timeas, ego adiuui te. Noli timere vermis Iacob, qui mortui eſtis ex Iſrael: ego auxiliatus ſum tibi, dicit Dominus, & redemptor tuus ſanctus Iſrael.

Capite quadrageſimotertio: Et nunc hæc dicit Dominus, creans te Iacob, et formans te Iſrael: Noli timere, qa redemi te, et vocaui te nomine tuo: meus es tu. Cùm tranſieris per aquas, tecum ero, et flumina nõ operient te: cùm ambulaueris in igne, non combureris, et flamma nõ ardebit in te. Ex quo honorabilis factus es in oculis meis et glorioſus, ego dilexi te, et dabo homines pro te, et populos pro anima tua. Noli timere, quia ego tecum ſum: ab Oriente ducam ſemen tuum, et ab Occidente congregabo te.

Capite quadrageſimoquarto: Hæc dicit Dominus, faciens et formans te, ab vtero auxiliator tuus: noli timere ſerue meus Iacob, & rectiſſime quẽ elegi. Et paulopòſt: Nolite timere, neq; conturbemini.

Capite quinquageſimoprimo: Audite me qui ſcitis iuſtũ, populus meus, lex mea in corda eorũ. nolite timere opprobrium hominum, et blaſphemias eorum nè metuatis. Sicut enim veſtimentum, ſic comedet eos vermis: & ſicut lanam, ſic deuorabit eos tinea: Salus aũt mea in ſempiternum erit, et iuſtitia mea in generationes generationum.

Hieremiae decimo: Hæc dicit Dominus, iuxta vias Gentium nolite diſcere: & à ſignis cæli nolite metuere, quæ timent Gentes: quia leges populorum vanæ ſunt.

Ecclesiastici 7. Noli eſſe puſillanimis in animo tuo.

CAPITE trigeſimoquarto: Qui timet Dn̄m, nihil trepidabit, & non pauebit: quoniam ipſe eſt ſpes eius.

PROVERBIORVM tertio: Nè paueas repentino terrore, & irruentes tibi potentias impiorum. Dn̄s enim erit in latere tuo, & cuſtodiet pedem tuum nè capiaris.

PSALMO tertio: Non timebo millia populi circundantis me: exurge Domine, ſaluum me fac Deus meus. Quoniam tu percuſſiſti omnes aduerſantes mihi ſine cauſa: dentes peccatorum contriuiſti.

PSALMO vigeſimoſecūdo: Nam̄ et ſi ambulauero in medio vmbræ mortis, non timebo mala: quoniā tu mecum es.

PSALMO vigeſimoſexto: Dominus illuminatio mea & ſalus mea: quem timebo? Dominus protector vitæ meæ: à quo trepidabo? Si conſiſtant aduersùm me caſtra, non timebit cor meum: Si exurgat aduersùm me prælium, in hoc ego ſperabo.

PSALMO quinquageſimoquinto: In Deo ſperaui, non timebo quid faciat mihi homo.

PSALMO centeſimo decimoſeptimo: Dominus mihi adiutor: non timebo quid faciat mihi homo. Dn̄s mihi adiutor: & ego deſpiciam inimicos meos.

ESAIAE duodecimo: Eccè Deus ſaluator meus, fiducialiter agam, & non timebo: quia fortitudo mea & laus mea Dominus, & factus eſt mihi in ſalutem.

HEBRAEORVM duodecimo: Ideoq; & nos tantā habētes impoſitā nubē teſtiū: deponentes omne pondus & circunſtans nos peccatū, p patientiā curramus ad propoſitū nobis certamen, adſpicientes in authorem fidei & conſummatorem Ieſum, qui propoſito ſibi gaudio ſuſtinuit crucē, confuſione contempta, atque in dextera ſedis Dei ſedet. Recogitate enim eum qui talē ſuſtinuit à peccatoribus aduersùm

ſemetipſum contradictionem: vt nè fatigemini, animis veſtris deficientes. Nondùm enim vſque ad ſanguinem reſtitiſtis, aduersùs peccatum repugnantes: & obliti eſtis conſolationis, quæ vobis tanquàm filijs loquitur, dicens: Fili mi, noli negligere diſciplinam Domini: neque fatigeris dum ab eo argueris. Omnis autem diſciplina in præſenti quidem videtur non eſſe gaudij, ſed mœroris: poſteà autem fructum pacatiſſimum exercitatis per eam, reddet iuſtitiæ. Propter quod remiſſas manus & ſoluta genua erigite, & greſſus rectos facite pedibus veſtris: vt non claudicans quis erret, magìs autem ſanetur.

PROVERBIORVM vigeſimooctauo, vt in textu.

IOB decimoquinto: Cunctis diebus ſuis impius ſuperbit, & numerus annorum incertus eſt tyrannidis eius. Sonitus terroris ſemper in auribus illius: & cùm pax ſit, ille ſemper inſidias ſuſpicatur. Non credit quòd reuerti poſſit de tenebris ad lucem, circunſpectans vndiq; gladium. Terrebit eum tribulatio, & anguſtia vallabit eum, ſicut regem q præparatur ad prælium.

CAPITE ſexto: Qui timent pruinam, irruet ſuper eos nix.

PROVERBIORVM vigeſimonono: Qui timet hominem, citò corruet: qui ſperat in Domino, ſubleuabitur.

ECCLESIASTICI vigeſimoſecundo: Cogitatus ſenſati in omni tempore vel metu non deprauabitur. Sicut paleæ in excelſis, & cæmenta ſine impenſa poſita contra faciem venti non permanebunt: ſic & cor timidum in cogitatione ſtulti contra impetum timoris non reſiſtet. Sicut cor trepidum in cogitatione fatui, omni tempore non metuet: ſic & qui in præceptis Dei permanet ſemper.

PSALMO decimotertio: Dominum non inuocauerunt, illic trepidauerunt timore, vbì non erat timor.

IOANNIS duodecimo: Veruntamen & ex principibus multi crediderunt in eum: ſed propter Phariſæos non confitebantur, vt è ſynagoga non eijcerentur. Dilexerunt enim gloriam hominum magìs, quàm gloriam Dei.

APOCALYPSIS vigeſimoprimo: Qui vicerit, poſſidebit hæc, & ero illi Deus: & ille erit mihi filius. Timidis autem & incredulis, & execratis, & homicidis, & fornicatoribus, & veneficis, & idololatris, & omnibus mendacibus, pars illorũ erit in ſtagno ardenti igne et ſulphure, quod eſt mors ſecunda.

POSTERIORIS ad Corinthios primo: Cùm ergò hoc voluiſſem, nunquìd leuitate vſus ſum? Aut quæ cogito, ſecundùm carnem cogito, vt ſit apud me Eſt, & Non? Fidelis autem Deus, quia ſermo noſter qui fuit apud vos, non eſt in illo Eſt, & Non. Dei enim filius Ieſus Chriſtus, qui in vobis per nos prędicatus eſt, per me & Syluanum & Timotheum, non fuit Eſt & Non, ſed Eſt in illo fuit.

MATTHAEI vndecimo: Illis aũt abeuntibus, cœpit Ieſus dicere ad turbas de Iohanne: Quid exîſtis in deſertum videre? arundinem vento agitatam?

AD Galatas tertio: Sic ſtulti eſtis, vt cùm ſpiritu cœperitis, nunc carne conſummemini?

PROVERBIORVM decimoquinto: Domus iuſti plurima fortitudo: & in fructibus impij conturbatio.

CAPITE vigeſimoſeptimo: Sicut auis tranſmigrãs de nido ſuo, ſic qui derelinquit locum ſuum.

ECCLESIASTICI vigeſimoſeptimo: Homo ſanctus in ſapientia manet ſicut ſol: nam ſtultus ſicut luna mutatur.

PRIORIS Petri tertio, vt in textu.

CAPITE ſecundo: Hæc eſt enim gratia, ſi propter Dei

conſcientiam ſuſtinet quis triſtitias, patiens iniuſtè. Quæ enim eſt gloria, ſi peccantes, et colaphizati ſuffertis? Sed ſi benè facientes patienter ſuſtinetis, hæc eſt gratia apud Deum. In hoc enim vocati eſtis: quia et Chriſtus paſſus eſt pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt ſequamini veſtigia eius.

Capite quarto: Si exprobramini in nomine Chriſti, beati eritis: quoniam quod eſt honoris, gloriæ, et virtutis Dei, et qui eſt eius Spiritus, ſuper vos requieſcet. Nemo aũt veſtrûm patiatur vt homicida, aut fur, aut maledicus, aut alienorum appetitor. Si aũt vt Chriſtianus, nõ erubeſcat, glorificet autem Deum in iſto nomine.

Matthaei quinto: Beati qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam: quoniam ipſorum eſt regnum cælorum. Beati eſtis cùm maledixerint vobis homines, et perſecuti vos fuerint, et dixerint omne malum aduersùm vos, mentientes, propter me: gaudete et exultate, quoniam merces veſtra copioſa eſt in cælis. ſic enim perſecuti ſunt prophetas, qui fuerunt ante vos.

Lucae ſexto: Beati eritis cùm vos oderint homines, et cùm ſeparauerint vos, et exprobrauerint, et eiecerint nomen veſtrum tãquàm malum, propter filium hominis. Gaudete in illa die et exultate: eccè enim merces veſtra multa eſt in cælo. Secundùm hæc enim faciebant Prophetis patres eorum.

Prioris ad Corinthios quarto: Puto enim quòd Deus nos Apoſtolos nouiſſimos, oſtẽdit tanquàm morti deſtinatos: quia ſpectaculum facti ſumus mundo, & angelis, et hominibus. Nos ſtulti propter Chriſtum, vos autem prudentes in Chriſto: nos infirmi, vos autem fortes: vos nobiles, nos autem ignobiles. Vſq; in hanc horã et eſurimus, et ſiti-

ſitimus, & nudi ſumus, et colaphis cędimur, & inſtabiles ſumus, & laboramus operãtes manibus noſtris. maledicimur, & benedicimus: perſecutionem patimur, & ſuſtinemus: blaſphemamur, & obſecramus. tanquàm purgamenta huius mundi facti ſumus, omnium peripſema vſque adhuc.

Posterioris ad Corinthios quarto: In omnibus tribulationem patimur, ſed non anguſtiamur: aporiamur, ſed non deſtituimur: perſecutionem patimur, ſed non derelinquimur: deijcimur, ſed non perímus: ſemper mortificationem Ieſu in corpore noſtro circunferentes, vt & vita Ieſu manifeſtetur in corporibus noſtris. Semper enim nos qui viuimus, in mortẽ tradimur propter Ieſum: vt & vita Ieſu manifeſtetur in carne noſtra mortali.

Capite ſexto: Adiuuantes autẽ exhortamur, nè in vacuum gratiam Dei recipiatis. nemini dantes vllam offenſionem, vt nõ vituperetur miniſterium noſtrum: ſed in omnibus exhibeamus noſmetipſos ſicut Dei miniſtros, in multa patientia, in tribulationibus, in neceſſitatibus, in anguſtijs, in plagis, in carceribus, in ſeditionibus, in laboribus, in vigilijs, in ieiunijs, in caſtitate, in ſciẽtia, in longanimitate, in ſuauitate, in Spiritu ſancto, in charitate non ficta, in verbo veritatis, in virtute DEI, per arma iuſtitiæ à dextris et à ſiniſtris, per gloriam & ignobilitatem, per infamiam et bonam famam: vt ſeductores, & veraces: ſicut qui ignoti, & cogniti: quaſi morientes, & eccè viuimus: vt caſtigati, & non mortificati: quaſi triſtes, ſemper autem gaudẽtes: ſicut egentes, multos autem locupletantes: tanquàm nihil habẽtes, & omnia poſſidentes,

Capite vndecimo: Miniſtri Chriſti ſunt, & ego: (vt minùs ſapiens dico) plùs ego: in laboribus plurimis, in carceribus abundantiùs, in plagis ſupra modũ, in mortibus fre-

quenter. A Iudæis quinquiès quadragenas, vna minùs, accepi. Tèr virgis cæſus ſum, ſemèl lapidatus ſum, tèr naufragium feci, nocte & die in profundum maris fui, in itineribus ſæpè, periculis fluminum, periculis latronum, periculis ex genere, periculis ex Gentibus, periculis in ciuitate, periculis in ſolitudine, periculis in mari, periculis in falſis fratribus, in labore & ęrumna, in vigilijs multis, in fame & ſiti, in ieiunijs multis, in frigore & nuditate, ꝑter illa quæ extrinſecùs ſunt: inſtantia mea quotidiana, ſolicitudo omnium eccleſiarum.

CAPITE duodecimo: Libenter gloriabor in infirmitatibus meis, vt inhabitet in me virtus Chriſti. Propter quod placeo mihi in infirmitatibus, in contumelijs, in neceſſitatibus, in perſequutióibus, in anguſtijs ꝓ Chriſto. Cùm enim infirmor, tunc potens ſum.

ACTORVM vigeſimo: Et nunc eccè (ait Paulus) alligatus ego ſpiritu, vado in Ieruſalem: quǽ in ea ventura ſint mihi ignorans, niſì quòd Spiritus ſanctus per omnes ciuitates mihi proteſtatur, dicens: quoniam vincula & tribulationes Hieroſolymis me manent. Sed nihil horum vereor: nec facio animam meam precioſiorē quàm me, dummodò conſummem curſum meum & miniſterium quod accepi à Domino Ieſu, teſtificari euangelium gratiæ Dei.

ET capite vigeſimoprimo: Tunc reſpondit Paulus, & dixit: Quid facitis flentes & affligentes cor meum? Ego enim nō ſolùm alligari, ſed et mori in Ieruſalem paratus ſum propter nomen Domini Ieſu.

POSTERIORIS ad Timotheum quarto: Ego enim iam delibor: & tempus reſolutionis meæ inſtat. Bonum certamen certaui, curſum conſummaui, fidem ſeruaui. In reliquo, repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ, quā reddet mihi Dominus

minus in illa die, iuſtus iudex: non ſolùm autem mihi, ſed & ijs qui diligunt aduentum eius.

Ad Romanos octauo: Quid ergò dicemus ad hæc? Si Deus pro nobis, quis contra nos? Quis ergò nos ſeparabit à charitate Chriſti? tribulatio? an anguſtia? an fames? an nuditas? an periculum? an perſecutio? an gladius? (ſicut ſcriptum eſt: Quia propter te mortificamur tota die: æſtimati ſumus ſicut oues occiſionis.) Sed in his omnibus ſuperamus propter eum qui dilexit nos. Certus ſum enim, quia neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque virtutes, neque inſtantia, neque futura, neq; fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neq; creatura alia poterit nos ſeparare à Charitate Dei, quæ eſt in Chriſto Ieſu Domino noſtro.

Prioris ad Corinthios decimoquinto, vt in textu.

Capite decimoſexto: Vigilate, ſtate in fide, viriliter agite, & confortamini. omnia veſtra in charitate fiant.

Capite nono: Neſcitis quòd ij qui in ſtadio currunt, omnes quidem currunt, ſed vnus accipit brauium? Sic currite, vt compræhendatis.

Ad Romanos vndecimo: Vide ergò bonitatem & ſeueritatem Dei: in eos quidem qui ceciderunt, ſeueritatem: in te autem bonitatẽ Dei, ſi permanſeris in bonitate, alioquìn & tu excidéris.

Ad Galatas ſexto: Bonum autem facientes, non deficiamus. Tempore enim ſuo metemus non deficientes.

Poſterioris ad Theſſalonicenſes tertio: Vos autem fratres nolite deficere benefacientes.

Tobiae ſecundo: Filij ſanctorum ſumus, & vitam illam expectamus, quã Deus daturus eſt his qui fidem ſuam nunquàm mutant ab eo.

Ecclesiastis decimo: Si ſpiritus poteſtatem habentis aſcenderit ſuper te, locum tuum nè dimiſeris: quia curatiò faciet ceſſare peccata maxima.

Ecclesiastici quarto: Pro iuſtitia agonizare pro anima tua, & vſq; ad mortem certa pro iuſtitia, & Deus expugnabit pro te inimicos tuos.

Capite quinto: Non ventiles te in omnem ventum, & non eas in omnem viam. Sic enim omnis peccator probatur in duplici lingua. Eſto firmus in via Domini, & in veritate ſenſus tui & ſcientia: & proſequatur te verbum pacis & iuſtitiæ.

Capite vndecimo: Sta in teſtamento tuo, & in illo colloquere, & in opere mandatorum tuorum veteraſce. Nè manſeris in operibus peccatorum, Confide autem in Deo, & mane in loco tuo.

Secvndi paralipomenon decimoquinto: Azarias autẽ filius Obed, facto in ſe ſpiritu Dei, egreſſus eſt in occurſum Aſa, & dixit ei: Audite me Aſa, & omnis Iuda & Beniamin: Dominus vobiſcum, quia fuiſtis cum eo. Si quæſieritis eum, inuenietis: ſi autem dereliqueritis eum, derelinquet vos, &c. Vos ergò cõfortamini, & non diſſoluantur manus veſtræ: erit enim merces operi veſtro.

Iacobi quinto: Patientes igitur eſtote, fratres, vſq; ad aduentum Domini. Eccè agricola expectat precioſum fructũ terræ, patiẽter ferens donèc accipiat temporaneum & ſerotinum: patientes eſtote & vos, & confirmate corda veſtra: quoniam aduentus Domini appropinquabit. Nolite ingemiſcere fratres in alterutrum, vt non iudicemini. Eccè, iudex ante ianuam aſſiſtit. Exemplum accipite, fratres, laboris & patientiæ, Prophetas: qui locuti ſunt in nomine Domini. Eccè beatificamus eos qui ſuſtinuerunt, Sufferẽtiam Iob

audî-

audiſtis, & finem Domini vidiſtis, quoniam miſericors Dominus eſt & miſerator.

AD Hebræos decimo: Nolite itaque amittere confidentiam veſtram, quæ magnam habet remunerationem. Patientia enim vobis neceſſaria eſt: vt voluntatem Dei faciẽtes, reportetis promiſſionem.

MATTHAEI decimo: Et eritis odio omnibus propter nomen meum. Qui autem perſeuerauerit vſq; in finem, hic ſaluus erit.

ET capite vigeſimoquarto: Qui autẽ perſeuerauerit vſq; in finem, hic ſaluus erit.

AD Epheſios ſexto, vt in textu.

ESAIAE quadrageſimo: Nunquid neſcis, aut non audiſti? Deus ſempiternus Dominus, qui creauit terminos terræ, non deficiet, neq; laborabit, nec eſt inueſtigatio ſapientiæ eius. Qui dat laſſo virtutem: & his qui non ſunt, fortitudinem & robur multiplicat. Deficient pueri, & laborabunt, & iuuenes in infirmitate cadent. Qui autem ſperant in Dño, mutabunt fortitudinẽ, aſſumẽt pennas ſicut aquilæ, current & nõ laborabunt, ambulabunt & nõ deficient.

PROVERBIORVM decimoquarto: In timore Domini fidutia fortitudinis, & filijs eius erit ſpes.

SECVNDI Paralipomenon decimoſexto ait Hanani propheta ad Aſam regem Iuda: Oculi Dñi contemplantur vniuerſam terrã, & præbent fortitudinẽ his qui corde perfecto credũt in eum. Stultè igitur egiſti, & propter hoc ex præſenti tempore aduersùm te bella conſurgent.

IACOBI quarto: Subditi eſtote Deo, reſiſtite aũt diabolo, & fugiet à vobis.

PRIORIS Petri quinto: Sobrij eſtote & vigilate, quia aduerſarius veſter diabolus tanq̃ leo rugiens circuit, quærens quẽ

deuoret. Cui reſiſtite fortes in fide: ſcientes eandem paſſionem ei quæ in mundo eſt, veſtræ fraternitati fieri. Deus autem omnis gratię, qui vocauit nos in ęternam ſuam gloriam in Chriſto Ieſu, modicum paſſos ipſe perficiet, confirmabit, ſolidabitque.

B Psalmo quinquageſimoquinto, vigeſimoſexto, & vigeſimoſecundo: Item ad Romanos octauo, & Philippenſes quarto, vt in textu.

Primi Regum decimoſeptimo: Audita ſunt autem verba quæ locutus eſt Dauid, & annunciata in conſpectu Saul. Ad quem cùm fuiſſet adductus, locutus eſt ei: Non concidat cor cuiuſquam in eo: ego ſeruus tuus vadam, & pugnabo aduersùs Philiſthæum. Et ait Saul ad Dauid: Non vales reſiſtere Philiſthæo iſti, nec pugnare aduersùs eum: quia puer es, hic autem vir bellator eſt ab adoleſcentia ſua. Dixitque Dauid ad Saul: Paſcebat ſeruus tuus patris ſui gregem, & veniebat leo vel vrſus, & tollebat arietem de medio gregis: & perſequebar eos, & percutiebam, eruebamq; de ore eorum: & illi conſurgebant aduersùm me, & appræhendebam mentum eorum, & ſuffocabam, interficiebamque eos. Nam & leonem & vrſum interfeci ego ſeruus tuus: erit igitur & Philiſthæus hic incircunciſus, quaſi vnus ex eis. Nunc vadam, & auferam opprobrium populi, quoniam quis eſt iſte Philiſthæus incircunciſus? qui auſus eſt maledicere exercitui Dei viuentis. Et ait Dauid: Dominus qui eripuit me de manu leonis, & de manu vrſi, ipſe me liberabit de manu philiſthæi huius. Dixit autem Saul ad Dauid Vade, & Dominus tecum ſit, &c.

Secvndi Regum decimoquarto ait mulier Thecuitis ad Dauid: Dicat ergò ancilla tua, vt fiat verbum Domini mei regis ſicut ſacrificium. Sicut enim angelus Domini,

al, ſic eſt Dominus meus rex, vt nec benedictione, nec maledictione moueatur: vndè & Dominus Deus tuus eſt tecum.

Capite decimoſexto: Venit ergò rex Dauid vſque Bahurim: et eccè egrediebatur indè vir de cognatione domus Saul, nomine Semei, filius Gera, procedebatque egrediens, & maledicebat. Mittebatque lapides contra Dauid, & contra vniuerſos ſeruos regis Dauid: omnis autem populus, & vniuerſi bellatores à dextro & à ſiniſtro latere regis incedebant. Ità autem loquebatur Semei, cùm malediceret regi: Egredere, egredere vir ſanguinum, & vir Belial. Reddidit tibi Dominus vniuerſum ſanguinem domus Saul: quoniam inuaſiſti regnum pro eo, & dedit Dominus regnum in manu Abſalom filij tui: Et eccè premunt te mala tua, quoniam vir ſanguinum es. Dixit autem Abiſai filius Saruiæ, regi: Quarè maledicit hic canis moriturus Domino meo regi? vadam, & amputabo caput eius. Et ait rex, Quid mihi & vobis eſt filij Saruiæ? dimittite eum vt maledicat: Dominus enim præcepit ei, vt malediceret Dauid: & quis eſt qui audeat dicere, quarè ſic fecerit? Et ait rex Abiſai, & vniuerſis ſeruis ſuis: Eccè filius meus qui egreſſus eſt de vtero meo, querit animam meam: quanto magis hic filius Iemini? dimittite eum, vt maledicat iuxta præceptũ Domini, ſi fortè Dominus reſpiciat afflictionem meam, & reddat mihi Dominus bonum pro maledictione hac, die hodierna. Ambulabat itaque Dauid & ſocij eius per viam cum eo. Semei autem per iugum montis ex latere, contra illum gradiebatur, maledicens, & mittebat lapides aduerſùm eũ, terramq; ſpargens.

Capite decimoſeptimo: Non eſt bonum conſilium quod dedit Achitophel hac vice. Et rursùm intulit Chu-

ſai : Tu nôſti patrem tuum, & viros qui cum eo ſunt, eſſe fortiſſimos & amaro animo, veluti ſi vrſa raptis catulis in ſaltu ſæuiat: ſed & pater tuus vir bellator eſt, nec morabitur cum populo.

CAPITE vigeſimotertio: Hæc nomina fortium Dauid. Dauid ſedens in cathedra ſapientiſſimus princeps inter tres, ipſe eſt quaſi tenerrimus ligni vermiculus, qui octingentos interfecit impetu vno. Poſt hunc Eleazar filius patrui eius Ahohites inter tres fortes, qui erant cum DAVID, quandò exprobrauerunt Philiſthijm, & congregati ſunt illuc in prælium, &c.

PSALMO decimoſeptimo: Quoniam in te eripiar à tentatione, & in DEO meo tranſgrediar murum.

PSALMO trigeſimo, & pſalmo centeſimo ſeptimo, vt in textu.

AD Hebræos vndecimo: Et quid adhuc dicam? Deficiet enim me tempus enarrãtem de Gedeon, Barac, Samſon, Iephte, Dauid, Samuel, & Prophetis: qui per fidem deuicerunt regna, operati ſunt iuſtitiam, adepti ſunt repromiſſiones, obturauerunt ora leonum, extinxerunt impetum ignis, effugauerunt aciem gladij, conualuerunt de infirmitate, fortes facti ſunt in bello, caſtra verterunt exterorum: acceperunt mulieres de reſurrectione mortuos ſuos: alij autem diſtenti ſunt, non ſuſcipientes redemptionem, vt meliorem inuenirent reſurrectionem. Alij verò ludibria & verbera experti, inſupèr & vincula & carceres: lapidati ſunt, ſecti ſunt, tentati ſunt, in occaſione gladij mortui ſunt, circuiërunt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, anguſtiati, afflicti, quibus dignus non erat mundus, in ſolitudinibus errantes, in montibus & ſpeluncis, & in cauernis terræ.

DANIELIS tertio : Reſpondẽtes Sidrach, Miſach & Abdenago, dixerunt regi Nabuchodonoſor: Non oportet nos de hac re reſpondere tibi. Eccè enim Deus noſter quem colimus, poteſt eripere nos de camino ignis ardẽtis, & de manibus tuis, ô rex, liberare. Quòd ſi noluerit, notum ſit tibi, rex, quia deos tuos non colimus, & ſtatuam auream quam erexiſti, non adoramus.

PRIMI Machabæorum ſecundo: Et reſpondit Mathathias: & dixit magna voce: Etſi omnes gẽtes regi Antiocho obediunt, vt diſcedant vnuſquiſq; à ſeruitute legis patrum ſuorum, & conſentiant mandatis eius: ego & filij mei, et fratres mei obediemus legi patrũ noſtrorum. propitius ſit nobis Deus: non eſt nobis vtile relinquere legem & iuſtitias Dei. non audiemus verba regis Antiochi, nec ſacrificabimus trãſgredientes legis noſtræ mandata, vt eamus altera via, &c. Et appropinquauerunt dies Mathathię moriendi, & dixit filijs ſuis: Nunc confortata eſt ſuperbia, et caſtigatio, et tempus euerſiõis, et ira indignatiõis. Nunc ergò, ô filij, æmulatores eſtote legis, & date animas veſtras pro teſtamento patrum veſtrorum, et mementote operum patrum, quæ fecerunt in generationibus ſuis: & accipietis gloriam magnam, & nomen æternũ. Abrahã nónne in tentatiõe inuẽtus eſt fidelis, et reputatũ eſt ei ad iuſtitiã? Ioſeph in tempore anguſtiæ ſuæ cuſtodiuit mandatũ: et factus eſt Dominus Aegypti. Phinees pater noſter zelãdo zelum Dei, accepit teſtamentũ ſacerdotij ęterni. Ieſus dum impleuit verbũ, factus eſt dux in Iſrael. Caleb dum teſtificatur in eccleſia, accepit hęreditatẽ. Dauid in ſua miſericordia cõſecutus eſt ſedem regni in ſecula. Elias dum zelat zelum legis, receptus eſt in cælum. Ananias et Azarias et Miſael, credentes, liberati ſunt de flamma. Daniel in ſua ſimplicitate liberatus eſt de ore leonum. Et ità co-

cogitate per generationem & generationem : quia omnes qui ſperant in eum, non infirmantur. Et à verbis viri peccatoris nè timueritis : quia gloria eius, ſtercus & vermis eſt : hodiè extollitur, & cràs non inuenietur : quia conuerſus eſt in terram ſuam, & cogitatio eius perijt. Vos ergò filij confortamini, & viriliter agite in lege : quia in ipſa glorioſi eritis.

SECVNDI Machabæorum ſeptimo : Contigit autem ſeptem fratres vnà cum matre ſua appræhenſos, compelli à rege edere contra fas carnes porcinas, flagris & taureis cruciatos. Vnus autem ex illis qui erat primus, ſic ait : Quid quæris, & quid vis diſcere à nobis? parati ſumus mori magìs quàm patrias Dei leges præuaricari. Iratus itaque rex, iuſſit ſartagines & ollas æneas ſuccendi, &cæt. Ait mater adoleſcentiori: Peto te nate, vt adſpicias ad cælum & terram, & ad omnia quæ in eis ſunt : & intelligas quia ex nihilo fecit illa Deus & hominum genus : ità fiet vt non timeas carnificem iſtum, ſed dignus fratribus tuis effectus particeps, ſuſcipe mortem, vt in illa miſeratione cum fratribus tuis te recipiam. Cùm hæc illa adhuc diceret, ait adoleſcens: Quem ſuſtinetis? non obedio præcepto regis, ſed præcepto legis, quæ data eſt nobis per Moyſen. Tu verò qui inuentor omnis malitiæ factus es in Hebræos, non effugies manum Dei, &c.

ACTORVM quarto : Videntes autem Petri conſtantiam & Iohannis, comperto quòd homines eſſent ſine literis & idiotæ, admirabantur, & cognoſcebant eos quoniam cùm Ieſu fuerant: hominem quoquè videntes ſtantem cum eis qui curatus fuerat, nihil poterant contradicere. Et vocantes eos, denunciauerunt, nè omninò loquerentur, neque docerent in nomine Ieſu. Petrus verò & Ioannes reſpóden-

dentes, dixerunt ad eos: Si iuſtum eſt in conſpectu DEI, vos potiùs audire quàm DEVM, iudicate. Non enim poſſumus, quæ vidimus & audiuimus, non loqui.

CAPITE quinto: Et cùm adduxiſſent illos, ſtatuerunt in concilio. Et interrogauit eos princeps ſacerdotum, dicens: Præcipiendo præcepimus vobis, nè doceretis in nomine iſto: & eccè repleſtis Ieruſalem doctrina veſtra, & vultis inducere ſuper nos ſanguinem hominis iſtius. Reſpondens autem Petrus & Apoſtoli, dixerunt: Obedire oportet Deo magìs, quàm hominibus, &cæt. Et conuocantes Apoſtolos, cæſis denunciauerunt, nè loquerentur in nomine Ieſu, & dimiſerunt eos. Et illi quidem ibant gaudentes à conſpectu concilij, quoniam digni habiti ſunt pro nomine Ieſu contumeliam pati.

APOCALYPSIS ſecundo: Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Eccleſijs: Vincenti dabo edere de ligno vitæ, quod eſt in Paradiſo Dei mei. Et angelo Smyrnæ eccleſiæ ſcribe: Hæc dicit primus & nouiſſimus, qui fuit mortuus, & viuit: Scio tribulationem tuam & paupertatem tuam, ſed diues es: & blaſphemaris ab his, qui ſe dicunt Iudæos eſſe, & non ſunt, ſed ſunt ſynagoga ſatanæ. Nihil horum timeas quæ paſſurus es. Eccè miſſurus eſt diabolus aliquos ex vobis in carcerem, vt tentemini: & habebitis tribulationem diebus decem. Eſto fidelis vſque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ. Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat eccleſijs: Qui vicerit, non lædetur à morte ſecunda. Et qui vicerit, & cuſtodierit vſque in finem opera mea, dabo illi poteſtatem ſuper Gentes, & reget eas in virga ferrea, & tanquàm vas figuli confringentur, ſicut & ego accepi à patre meo: & dabo illi ſtellam matutinam.

ET capite tertio: Qui vicerit, ſic veſtietur veſtimentis albis, et non delebo nomen eius de libro vitæ, et confitebor nomen eius coram patre meo, et coram angelis eius. Eccè venio citò: tene quod habes, vt nemo accipiat coronam tuam. Qui vicerit, faciam illum columnam in templo DEI mei: & foràs non egredietur ampliùs: & ſcribam ſuper eum nomen Dei mei, & nomen ciuitatis Dei mei nouæ Ieruſalem, quæ deſcendit de cælo à Deo meo, & nomẽ meum nouum. Qui vicerit, dabo ei ſedere mecum in throno meo: ſicùt & ego vici, & ſedi cum patre meo in throno eius.

PROVERBIORVM quarto, vt in textu.

PATRES.

1 A BERNARDVS epiſtola centeſima vigeſimanona ad Ianuenſes: Et nunc quid reſtat, chariſsimi, niſi vt admoneamini de perſeuerãtia, quæ ſola meretur viris gloriam, coronam virtutibus? Prorsùs abſq; perſeuerãtia, nec qui pugnat, victoriam, nec palmam victor conſequitur. Vigor virium, virtutum conſummatio eſt, nutrix ad meritum, mediatrix ad præmium. Soror eſt patientiæ, conſtantiæ filia, amica pacis, amicitiarum nodus, vnanimitatis vinculum, propugnaculum ſanctitatis. Tolle perſeuerentiam: nec obſequium mercedem habet: nec beneficium gratiam: nec laudem fortitudo. Deniq; nõ qui cœperit, ſed qui perſeuerauerit vſque in finẽ, his ſaluus erit. Saul cùm eſſet paruulus in oculis ſuis, rex eſt ſuper Iſrael conſtitutus: non perſeuerans in humilitate, & regnum amiſit & vitam. Si cautela Samſon, ſi Salomonis deuotio perſeuerantiam retinuiſſent: nec is ꝑfectò priuaretur ſapientia, nec ille viribus. Hoc ſummæ honeſtatis inſigne, hanc totius probitatis vnicam fidamq; cuſtodem, cuſtodiri à vobis firmiter hortor & precor.

Perſeuerantiæ laus.

Mat. 10 & 24.

1 Reg 15.

Iud. 16.

3. Reg 11.

2 PROSPER libro tertio de vita contemplatiua, capite vigeſimo: Animi fortitudo ea debet intelligi, quę nõ ſolùm diuerſis pulſata moleſtijs, inconcuſſa permaneat, ſed etiam nullis voluptatũ illecebris reſoluta ſuccumbat. Alioquin ſi impetus quidem malorũ ſęuientium frangat, ſi calamitatibus quibuslibet impactis obſiſtat, ſi inter iniuriarum ſæua, inter procellas angentium preſſurarum, inter inimicitias ac damna præſentia, atque multimodas perſecutiones infatigata perſiſtat: & tamen de ipſa ſe aduerſariorum ſu-

Ad animi fortitudinem qd pertineat.

ſtinentia iactet, nec de dono Dei, quo illuſtratur, exultet: ſed carnaliter ſe de vulgi fauore, quo prædicatur, oblectet: plusq́ gaudeat ex eo quòd laudatur, quàm ex eo quòd habet vndè laudetur: & p̱ hoc humanam laudem diuinis muneribus anteponat: quis dubitet, hanc animi intentionem virtutem dici non poſſe? Quæ ſi virtus eſſet, fortiter etiam blandimentis talibus repugnaret, nec acquieſceret mollibus, quæ adiuuante Domino, dura quæque vel aſpera ſuperâſſet. Quoſdam nanque inſuperabiles aſperis paſsionibus facit mundi cupiditas: in quibus non patientia laudanda eſt, ſed miranda duritia. Eos verò quos ad tolerantiam paſsionum fortes Dei Charitas reddit, nulla delectatio carnis, nulla voluptas malè blanda corrumpit: quoniam ſi non quid, ſed propter quid patiamur, plurimùm refert, non in eis patientia eſt, qui æquanimiter patiuntur angentia, ſed in eis tantùm, quos fortiter facit ſuſtinere iuſtitia. Deniquè Dominus non ait, Qui perſecutionem patiuntur, & tacuit: ſed adiecit, Propter iuſtitiam: vt euidenter oſtenderet, quòd patientiam veram non facit pœna, ſed cauſa: & ideò beatitudinem, non perſecutionem patientibus, ſed propter iuſtitiam patientibus, repromiſit. Quod ſi ità eſt, ſuperãdorum malorum ſuſtinentia, tunc eſt vera patientia, ſi fuerit iuſta: & in eis iuſta eſt patientia, quorum nec doloribus, nec voluptatibus cedit mentis inuictæ conſtantia. Sed hæc animi fortitudo ab illo eſt nobis, cui cum Propheta cãtamus: Fortitudo mea & laus mea Dominus, & factus eſt mihi in ſalutem. Fortitudo noſtra eſt, quia ità nos contra omnia vitia inuicta protectione corroborat, vt animum noſtrum nec blanda diſſoluant, nec aduerſa deijciant: & tunc laus noſtra Dominus fit, ſi non nos de muneribus Dei, ſed diuina in nobis cupiamus munera prædicari. Nec illi ſuam poſſunt iactare virtutem, quibus Dominus factus eſt in ſalutem. Is ergò cui Dominus eſt animi fortitudo, nullis carnalibus deſiderijs cedat, nullis voluptatibus acquieſcat, ambitionem ac popularem gloriam vincat. Non eum pecuniæ amor addicat, non acerbitas paſsionum damnorumquè ſubijciat. Sit illi DEVS laus tota, perfecta gloria, delectatio pura, ſpes certa, ſecuritas firma, poſsibilitas ſana, ſanitas incorrupta: vt ei qcquid carnalibus placet, in hoc mundo diſpliceat: quicquid precioſum videtur eſſe, vileſcat: quicquid nitidum, futurorum contemplatione ſordeſcat: nec ab his quæ iam per gratiam Dei eliſit, ſe patiatur elidi: quia & turpius videtur, animum ab his vitijs vinci, quæ vicerat: & nihil ei proſit aliqua ſuperâſſe, ſi alicui, quod negle-

Aliud eſt patientia, aliud duritia.

Matth. 5.

Veram patiẽtiam non facit pœna, ſed cauſa.

Author veræ fortitudinis.

Eſaiæ 12.

Verè fortes quales eſſe debeant.

xerit ſuperare,ſubiaceat: quandò non ille fortis haberi ſolet,qui in adeundis laboribus periculiſq; claruerit,aut frenandis voluptatibus ac domandis inſtiterit: ſed ille magnus & ſublimis,ille potens atque dignus fortitudinis appellatione cenſendus eſt,qui nihil ſibi vitij rebellare,aut dominari permiſerit,modò abſit ignauia,nè nos id deſperemus poſſe,quod poſſumus: abſit præſumptio vitioſa,nè nobis hoc quoq; per Dei gratiam poſſumus,aſcribamus: quia ſiue de munere Dei,quo fortes efficimur, deſperemus: ſiue nos de noſtra poſsibilitate iactemus,idonei ad reſiſtendum vitijs eſſe nō poſſumus.Et vtiquè animi fortitudo tam deſperandi ignauiam debet excutere,quàm iactantiæ contraire.

Fortitudinis partitio.

3 AMBROSIVS libro primo Officiorum, capite trigeſimoquinto: Nunc de fortitudine tractemus,quæ velut excelſior cæteris,diuiditur in res bellicas & domeſticas. Sed bellicarum rerum ſtudium à noſtro officio iam alienum videtur, quia animi magìs quàm corporis officio intendimus, nec ad arma iam ſpectat vſus noſter,ſed ad pacis negocia.Maiores noſtri,vt Ieſus Naue, Hierobo al,Samſon,Dauid, ſummam rebus quoquè bellicis retulêre gloriam.Eſt itaque fortitudo velut excelſior cæteris, ſed nunquàm incomitata virtus.Sed non hæc ſola præclara fortitudo eſt,ſed etiam illorum glorioſam fortitudinem accipimus,qui per fidem magnitudine animi obſtruxeruut leonum ora,extinxerunt virtutē ignis, effugerunt aciē gladij,conualuerunt de infirmitate fortes, qui non comitatu & legionibus ſuccincti,communem cum multis victoriam,ſed nuda virtute animi ſingularem de perfidis retulerunt triumphum.Quàm inſuperabilis Daniel,qui circa latera ſua rugientes nōn expauit leones.Fremebant beſtiæ,& ille epulabatur.

Hebræ.11.

Daniel 14.

ortitudinē maximè in animo ſitam eſſe.

4 CAPITE trigeſimoſexto: Non igitur in viribus corporis & lacertis tantummodò fortitudinis gloria eſt, ſed magìs in virtute animi. Neque in inferenda, ſed in depellenda iniuria lex virtutis eſt.Qui enim non repellit à ſocio iniuriam, ſi poteſt, tam eſt in vitio, quàm ille qui facit. Et paulò pòſt: Et reuerà iure ea fortitudo vocatur,quandò vnuſquiſque ſeipſum vincit,iram continet,nullis illecebris emollitur atque inflectitur, non aduerſis perturbatur, non extollitur ſecundis, & quaſi vento quodam variarum rerum circunfertur mutatione. Quid autem excelſius & magnificentius, quàm exercere mentem,afficere carnem,& in ſeruitutem redigere, vt obediat imperio,conſilijs obtemperet,vt in adeundis laboribus impigrè exequatur propoſitum animi ac voluntatem? Hæc igitur

Seipſum vincere,viri fortis eſt.

pri-

prima vis fortitudinis, quoniam in duobus generibus fortitudo ſpectatur animi. Primo, vt externa corporis pro minimis habeat, & quaſi ſuperflua deſpicienda; magis quàm expetenda ducat. Secũdo, vt ea quæ ſumma ſunt, omnesq; res in qbus honeſtas & illud πρέπον cernitur, pręclara animi intentione vſq; ad effectum perſequatur. Quid enim tam præclarum, quàm vt ità animum tuum informes, vt neque diuitias, neque voluptates, neque honores, in maximis conſtituas, neque in his ſtudium omne conteras? Quod cùm ità affectus animo fueris, neceſsè eſt, vt illud honeſtum ac decorũ præponendum putes, illíque mentem ità intendas tuam, vt quicquid acciderit quo frangi animi ſolent, aut patrimonij amiſsio, aut honoris imminutio, aut obtrectatio infidelium, quaſi ſuperior non ſentias. Deindè vt te ſalutis ipſius pericula pro iuſtitia ſuſcepta non moueant. Hæc vera fortitudo eſt, quam habet Chriſti athleta: qui niſì legitimè certauerit, non coronatur.

Duobus perficitur animi fortitudo.

Rerum labẽtiũ cõtẽptus.

Periculorum deſpicientia.

2. Tim. 2.

5 CAPITE trigeſimoſeptimo: Sed quia in omnibus quæ agimus, non ſolùm quid honeſtum, ſed etiam quid poſsibile ſit quærimus, nè fortè aggrediamur aliquid quod non poſsimus exequi: vndè nos tempore perſecutionis de ciuitate in ciuitatem cedere, immò vt ipſius verbo vtar, fugere vult Dominus: nè temerè aliquis dum martyrij deſiderat gloriam, offerat ſe periculis, quæ fortaſsè caro infirmior, aut remiſsior animus, ferre ac tolerare nõ queat.

Fortitudo nè ſit temeraria.

Matth 10.

6 CAPITE trigeſimooctauo: Nec rursùs propter ignauiam cedere quis ac deſerere fidem debet metu periculi. Qua gratia pręparandus eſt animus, exercenda mens, ſtabilienda ad conſtantiam: vt nullis perturbari animus poſsit terroribus, nullis frangi moleſtijs, nullis ſupplicijs cedere. Quæ difficilè quidem ſuſtinentur. Sed quia omnia ſupplicia grauiorum ſuppliciorum vincuntur formidine, ideò ſi conſilio firmes animũ tuum, nec à ratione diſcedendũ putes, & proponas diuini iudicij metum, perpetui ſupplicij tormenta, potes animi ſubire tolerantiam.

Media qbus animi cõſtantia paratur.

7 CAPITE trigeſimonono: Non eſt mediocris nec diſcreta à cęteris animi fortitudo, quæ bellum cum virtutibus gerat, ſed quę ſola defendat ornamenta virtutum omnium, & iudicia cuſtodiat, & quę inexpiabili pręlio aduersùs omnia vitia decernat, inuicta ad labores, fortis ad pericula, rigidior aduersùs voluptates, dura aduersùs illecebras, quibus aurẽ deferre neſciat, nec (vt dicitur) Aue dicat, pecuniam negligat, auaritiam fugiat tanquàm labem quan-

Fortitudo ad uersùs omnia vitia dimicare debet, & pcipuè contra auaritiam.

dam,quæ virtutem effœminet. Nihil enim tam contrarium fortitudini,quàm lucro vinci. Fortitudo igitur tam immanem peſtem repellat & proterat,nec tẽtetur cupiditatibus,nec frangatur metu, quia virtus ſibi conſtat,vt fortiter omnia perſequatur vitia, tanquàm virtutis venena: iracundiam velut quibuſdam propulſet armis,quæ tollit conſilium, & tanquàm ægritudinem vitet. Gloriæ quoquè caueat appetentiam,quę frequenter nocuit,immoderatiùs appetita,ſemper autem vſurpata. Quid horum ſancto Iob,vel in

Fortitudo beati Iob.

virtute defuit, vel in vitio obrepſit? Quomodò laborem ægritudinis, frigoris, famis pertulit? Quomodò deſpexit ſalutis periculum? Nunquid rapinis diuitiæ coaceruatæ, de quibus tanta inopibus affluebant? Nunquìd auaritia, cenſus aut voluptatis ſtudia cupiditatesq́ excitauit? Nunquìd trium regum iniurioſa cõtentio, vel ſeruorum contumelia in iram excuſſit? Nunquìd gloria ſicut leuem extulit,qui imprecabatur grauia ſibi,ſi vnquàm vel non voluntariam celauiſſet culpam,vel reueritus eſſet multitudinem plebis,quò minùs annunciaret eam in conſpectu omnium? Neq́ enim conſentaneæ ſunt vitijs virtutes,ſed ſibi conſtant. Quis igitur tam fortis,quàm ſanctus Iob? Cui ſecundus adiudicari poteſt, qui parem vix reperit?

Iob 1. & ſeq.

Iob 31.

8 CAPITE quadrageſimo & quadrageſimo primo profert ex ſacris literis petita exempla fortitudinis bellicę, & eius quæ in tolerandis rebus aduerſis cernitur.

C BERNARDVS libro ſecundo de conſideratione. Tene medium, ſi non vis perdere modum. Locus medius tutus eſt. Medium,ſedes modi:& modus,virtus. Omnem extra modum habitationem, ſapiens exilium reputat. Propterea non eſt illi habitare in longo,quod vltra modum ſit, ſed nec in lato quidem quod extra ſit: porrò nec in alto vel imo, quòd alterum ſuprà, alterum infrà ſit. Deniq́ & longitudo exterminium habere ſolet,& dilatio ſciſſuram,& altitudo ruinam,& profundum abſorptionem. Dico hæc planiùs,nè me putes ea loqui quæ Apoſtolus compræhendere hortatur cum omnibus ſanctis, longitudinem, latitudinem, ſublimitatem,& profundum: quod alterius erit & diſputationis, & temporis. Nunc autem longum dico,cùm ſibi homo longiorem promittit vitam. Latum,cùm in ſuperfluas animus diſtenditur curas. Altum,cùm de ſe plùs præſumit. Profundum,cùm ſe plùs deijcit. Qui ergò longa ſibi metítur tempora, nónne verè ingreditur iter exterminij,tranſiens vitæ terminos productiori ſolicitudine? Indè

Mediocritas tenenda.

Epheſ. 3.

eſt

eſt, quòd homines in præſentia ſeſe exules per obliuiōem †, in alia per inanem ſolicitudinem migrant ſecula, non profutura, immò nec futura. Similiter animus diſtentus in multa, multis laceretur curis neceſsè eſt. Nempe immoderata extenſio extenuationem, & extenuatio nimia ſciſſionem facit. Iam verò alta præſumptio, quid niſì ruinoſa præcipitatio eſt? Legiſti nanque: Ante ruinam exaltatur cor. Quid eregionè nimiæ puſillanimitatis deiectio, niſì deſperata quædā abſorptio eſt? In hanc fortis nō deijcietur. Prudens longioris vitæ non abducetur incerto. Modeſtus moderabitur curas, temperabit à ſuperfluis, non deerit neceſſarijs. Porrò iuſtus altiora ſe non præſumet, ſed loquetur cum iuſto: Si iuſtus fuero, non leuabo caput. Tu ergò in hac conſideratione tuî cautè ambules, & tota æquitate verſeris: vt nec plus vero tibi tribuas, nec plus iuſto parcas.

Prouer. 16.

Qui fortis, prudēs, tēperans & iuſtus eſt, mediū facilè tenet.

Iob 10.

DE DONIS ET FRVCTIBVS SPIRITVS SANCTI.

I

Quot ſunt dona Spiritus ſancti?

EA ſeptem apud Eſaiam [a] Prophetam & Eccleſiæ Patres inueniuntur: Spiritus ſapientiæ, Intellectus, Conſilij, Fortitudinis, Scientiæ, Pietatis, ac demùm Spiritus timoris Domini.

B Quæ quidem dona, vel Spiritus in Chriſto Ieſu Domino noſtro [b] perfectiùs, quàm in vllo alio, reperiuntur. Is enim plenus [c] eſt gratiæ & veritatis: *In illo inhabitat omnis plenitudo Diuini-*

a Eſa. 11. a & ibidē Hierō. Ambr li. 1. de Spiritu ſancto c. 20. Aug ſer 209. de temp. & 17. de ſanctis. Itē li. 1. de ſer Dom. in monte ca. 9. & lib. 2. de doct. Chriſt. ca. 7. Gre. hō. 19 in Eze. & li. 1. mora. ca. 28. Bern. in Ser de donis Spirit. ſancti.

b Orig. homi 3. in Eſa & hom. 6. in Numeros.

c Ioan. 1. b

d Coloſſ 2.b e Ioan 1 b f 1.Ioan 4 c g Rom 8.b

uinitatis[d] *corporaliter. De plenitudine*[e] *eius nos omnes accepimus:*[f] qui & de Spiritu ſancto ſuo dedit nobis.[g] *Si quis* autem *Spiritum Chriſti non habet, hic non eſt eius,* ſi Apoſtolo credimus.

SCRIPTVRAE.

ESAIAE vndecimo: Et egredietur virga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcendet. Et requieſcet ſuper eum ſpiritus Domini, ſpiritus ſapientiæ & intellectus, ſpiritus conſilij & fortitudinis, ſpiritus ſcientiæ & pietatis. Et replebit eum ſpiritus timoris Domini.

IOANNIS primo: Et verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis, (& vidimus gloriã eius, gloriam quaſi vnigeniti à patre) plenum gratiæ & veritatis.

AD Coloſſenſes ſecundo: Videte nè quis vos decipiat per philoſophiam, & inanem fallaciam: ſecundùm traditionem hominum, ſecundùm elementa mundi, & non ſecundùm Chriſtum. quia in ipſo inhabitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter.

IOANNIS primo: Et de plenitudine eius nos omnes accepimus, & gratiam pro gratia: quia lex per Moyſen data eſt, gratia & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt.

PRIMAE epiſtolæ Ioannis quarto: In hoc cognoſcimus quoniam in eo manemus, & ipſe in nobis: quoniam de Spiritu ſuo dedit nobis.

AD Romanos octauo, vt in textu.

PATRES.

1 HIERONYMVS in caput vndecimum Eſaiæ prophetæ: Super hunc florem, qui de trunco & radice Ieſſe per Mariam virginem repentè conſurget, requieſcet Spiritus Domini, quia in ipſo complacuit omnem plenitudinem diuinitatis habitare corporaliter:

Coloſſ 2.
Spiritus ſan-

ter: nequaquàm per partes, vt in cæteris ſanctis, ſed iuxta euangeli- ctus aliter in Chriſto, q̃ in cæteris habitat.
um eorum quod Hebræo ſermone conſcriptum legunt Nazaræi: Deſcendet ſuper eum omnis fons Spiritus ſancti. Dn̄s autem Spiritus eſt: & vbì ſpiritus Domini, ibì libertas. In eodem Matthæi volumine legimus illud, quod in cõſequẽtibus ſcribitur: Eccè puer meus quem elegi: electus meus in quo complacuit animæ meæ: ponam ſpiritum meum ſuper illum: iudicium gentibus proferet: ad ſaluatoris referri intelligentiam, in quo requieuit ſpiritus Domini, id eſt, æterna habitatione permanſit: non vt auolaret, & rurſùm ad eum deſcenderet: ſed iuxta Ioannis Baptiſtæ teſtimonium, iugiter permaneret, qui ait: Vidi ſpiritum deſcendentem quaſi columbam de cælo, & manentem in eo, & ego neſciebam illum: ſed qui me miſit baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quem videris Spiritum deſcendentem, & manentem in eo, ipſe eſt qui baptizat in Spiritu ſancto. Porrò in euangelio, cuius ſuprà fecimus mentionem, hęc ſcripta reperimus: Factum eſt autem cùm aſcendiſſet Dominus de aqua, deſcendit fons omnis Spiritus ſancti: & requieuit ſuper eum, & dixit illi: Fili mi, in omnibus prophetis expectabam te, vt venires, & requieſcerem in te. Tu es enim requies mea, tu es filius meus primogenitus, qui regnas in ſempiternum. Qui ſpiritus Domini appellatur & ſpiritus ſapiẽtię: Omnia enim per ipſum facta ſunt: & ſine ipſo factum eſt nihil, quod factum eſt. Et in pſalmis canitur: Quàm magnificata ſunt opera tua Domine, omnia in ſapientia feciſti. Et Apoſtolus ſcribit: Chriſtus DEI virtus & DEI ſapientia. Et in Prouerbijs legitur: DEVS in ſapientia ſua fundauit terram, & parauit cælos in prudentia. Et quomodò idem ſermo Dei vocatur lux, & vita, & reſurrectio: ſic ſpiritus ſapientiæ & intellectus, conſilij & fortitudinis, & ſcientiæ, & pietatis, & timoris Domini nuncupatur: nõ quòd diuerſus ſit iuxta differentias nominum, ſed vnus atq; idem cunctarum virtutum fons ſit atq; principium. Abſq; Chriſto igitur nec ſapiens quis eſſe poteſt, nec intelligens, nec conſiliarius, nec fortis, nec eruditus, nec pius, nec plenus timoris Dei. Et hoc notandum, quòd ſpiritus Domini ſapientiæ & intellectus, conſilij & fortitudinis, & ſcientiæ, & pietatis, & timoris Domini: id eſt, ſeptenarius numerus, qui ſeptem oculi in vno lapide dicuntur in Zacharia: requieſcat ſuper virgam & florem, qui de Ieſſe, ac per hoc Dauid ſtirpe ſurrexit: Specialiter autem ſpiritus timoris Domini impleuerit eum, propter eos qui timore Domini indigent: quia paruuli ſunt, quem foràs mittit per-

2.Cor.3. Matth.12. Ioan.1. Ioan.1. Spiritus ſapientiæ. Pſal 103. 1 Cor.1. Prouer.3. Vnus idemq; ſpiritus eſt ſpiritus ſapientiæ, intellectus &cæt. Sine Chriſto nemo ſapiẽs, intelligẽs &c. Zacha.3. Spiritus timoris domini cur eſt impleuiſſe dicatur.

1 Ioan 4. Rom. 8. fecta dilectio. Qui enim timet, pœnam habet, & non eſt perfectus. Vndè & Apoſtolus loquitur ad credentes: Non enim accepiſtis ſpiritum ſeruitutis iterùm in timore: ſed accepiſtis ſpiritum adoptionis, in quo clamamus, abba pater. Et in Malachia legimus: Si pater ego ſum, vbì eſt gloria mea? & ſi Dominus ego ſum, vbì eſt timor meus? de quo timore cantatur in pſalmo: Venite filij, audite me: timorem Domini docebo vos.

Malach. 1. Pſal. 33.

2 AMBROSIVS libro primo de Spiritu ſancto, capite vigeſimo: Diſcant non ſolùm aquam, ſed etiam flumen dictum Spiritũ ſanctum, ſecundùm quod lectum eſt: Flumina de ventre eius fluẽt aquæ viuæ. Hoc autem dicebat de Spiritu ſancto, quem accepturi erant qui credituri erant in eo. Ergò flumen eſt Spiritus ſanctus, & flumen maximum, quod ſecundùm Hebræos de Ieſu fluxit in terris, vt ore Eſaiæ ſepè accepimus prophetatum. Magnum hoc flumẽ quod fluit ſemper, & nunquàm deficit. Nec ſolùm flumen, ſed etiã profuſi impetus, & magnitudinis redundantis, ſicut etiam Dauid dixit: Quia fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei. Neque enim ciuitas Dei illa Ieruſalem meatu alicuius fluuij terreſtris abluitur, ſed ille ex vitæ fonte procedens Spiritus ſanctus, cuius nos breui ſatiamur hauſtu, in illis cęleſtibus, thronis, dominationibus, & poteſtatibus, angelis & archangelis redundantiùs videtur effluere pleno ſeptem virtutum ſpiritalium feruens meatu. Si enim fluuius riparum editis ſuperfuſus exundat, quanto magìs Spiritus omnem ſupereminens creaturam, cùm reliqua tanquàm inferiora noſtræ mentis arua perſtringat, cæleſtem illam creaturarum naturam effuſiore quadam ſanctificationis vbertate lætificat? Nec moueat quod vel hìc dixit, flumina: vel alibì, ſeptem ſpiritus: his enim ſanctificationibus ſeptem ſpiritaliũ (ſicut Eſaias dixit) ſignificatur plenitudo virtutum, ſpiritus ſapientiæ & intellectus, ſpiritus conſilij atque virtutis, ſpiritus cognitionis atque pietatis, ſpiritus timoris Dei. Vnũ ergò flumen, ſed multi ſpiritaliũ donorũ meatus.

Ioan 7. Spiritus ſanctus flumini comparatur. Pſal. 45. Eſa. 11. Septem ſpiritaliũ virtutũ plenitudo. Multi ſpiritalium donorũ meatus in vno flumine.

3 AVGVSTINVS ſermone ducenteſimo nono de tempore: Ibì quinq; panes fuerunt, hoc eſt, quinq; libri Moyſi. Hìc verò ſeptẽ panes, qui ſunt ſeptiformis ſpiritus dona, ſicut ait ſanctus Eſaias propheta: Spiritus ſapientiæ & intellectus, ſpiritus conſilij & fortitudinis, ſpiritus ſcientiæ & pietatis, & replebit eum ſpiritus timoris Domini. Ibì duodecim cophini pleni ſpiritu ſancto, hìc ſeptem Eccleſiæ, ſiue ſeptẽ cãdelabra aurea. Ibì duo piſces, qui ſunt duo teſtamẽta, ſiue vnus liber omniũ prophetarũ, vel ſancti Ioãnis prędicatio:

Ioan 6. Matth 15. Eſa. 11.

catio: hic indefinitus numerus ponitur, quæ ſunt dona gratiarum, ſicut ait Apoſtolus, Alij per Spiritum datur ſermo ſapiētiæ, alij ſermo ſcientiæ, alij prophetia, alij genera linguarum, alij interpretatio ſermonum, omnia verò hæc operatur vnus atque idem Spiritus. Ibì ſuper fœnum recumbunt, & hîc ſuper terram. Vtrinque vna conuerſatio, vna gratia, vna virtus, vna Deitas. Ibi ſuper fœnum diſcūbunt, hoc eſt, mortificata opera carnis: quia omnis caro fœnum, ait propheta. Hîc ſuper terram diſcumbunt, id eſt, opera terrena conculcant. Ibì quinque millia refecti, qui numerus pertinet ad Iudæos. Nam poſt aſcenſionem Domini, loquēte ſancto Petro, quinque millia ſunt baptizati. Hîc autem quatuor millia, hoc eſt, de tota terra omnes gentes à quatuor cardinibus cæli, de ſeptiformis ſancti Spiritus gratia eſſe repletas in vitam æternā. Et ideò, dilectiſsimi, nos qui non per legē, ſed per fidē credimus in Dn̄o noſtro Ieſu Chriſto, qui non ex operibus, ſed ipſius gratia ſumus redempti, qui non ex quinque panibus, id eſt, ex quinque libris Moyſi, ſed ex ſeptiformis gratia Spiritus ſancti ſumus repleti, ſicut beatus Eſaias prophetauerat, dicens: Spiritus ſapientiæ & intellectus, ſpiritus conſilij & fortitudinis, ſpiritus ſcientiæ & pietatis, & replebit eum ſpiritus timoris Domini. In hac ergò ſeptiformi Spiritus ſancti gratia maneamus, in qua vocati ſumus, repleti dono ſpiritus ſancti.

1.Cor.12. Eſa.40. Acto 4. Septiformis Spiritus ſancti gratia. Eſa. 11.

4 ET ſermone decimoſeptimo de ſanctis, qui eſt primus de annunciatione Dominica: Eſaias propheta cùm ſeptem illa notiſsima dona ſpiritalia commendaret, incipiens à ſapientia, peruenit ad timorem DEI, tanquàm de ſublimi deſcendens ad nos, vt nos Dominus doceret aſcendere. Indè ergò cœpit, quò volumus peruenire: & illuc peruenit, vndè debemus incipere. Requieſcet in eo, inquit, ſpiritus Dei, ſpiritus ſapientiæ & intellectus, ſpiritus cōſilij & fortitudinis, ſpiritus ſciētiæ & pietatis, ſpiritus timoris Dn̄i. Sicut ergò ille non deficiendo, ſed docēdo à ſapientia vſque ad timorem deſcendit, ſic nos non ſuperbiendo, ſed proficiendo à timore vſque ad ſapientiam oportet aſcendere. Initiū enim ſapiētiæ timor Dn̄i. Ipſa eſt enim illa conuallis plorationis, de qua pſalmus dicit: Aſcenſiones in corde eius diſpoſuit in conualle plorationis. Per cōuallem quippe humilitas ſignificatur. Quis eſt aūt humilis, niſi timens Deum? & eo timore conterens cor in lachrymis confeſsionis & pœnitentię, quia cor contritum & humiliatum Deus nō ſpernit. Ergò ille cùm ꝑpoſuiſſet ſapientiā, lumē ſcilicet mētis indeficiens, adiunxit intellectum, tanꝙ q̄rentibus, vndè ad ſapientiā veniretur,

Ordo inter ſeptem dona Spiritus ſancti. Eſa. 11. Eccl 1. Pſal. 83. Pſal. 50.

reſponderet, ab intellectu: vndè ad intellectum, à conſilio: vndè ad conſilium, à fortitudine: vndè ad fortitudinem, à ſcientia: vndè ad ſcientiam, à pietate: vndè ad pietatem, à timore. Ergò ad ſapiētiam à timore, quia initium ſapientiæ timor Domini.

Eccſ 1.

5 IDEM libro primo de ſermone Domini in monte, capite nono, comparans beatitudines cum donis Spiritus ſancti: Septem ſunt, inquit, quæ perficiunt: nam octaua clarificat, & quod perfectum eſt, demonſtrat, vt per hos gradus perficiantur & cæteri, tanquàm à capite rurſùm exordiens. Videtur ergò mihi etiam ſeptiformis operatio ſpiritus ſancti, de qua Eſaias loquitur, his gradibus ſententijsq́ cōgruere. Sed intereſt ordinis. Nam ibì enumeratio ab excellentioribus cœpit, hîc verò ab inferioribus. Ibì nanque incipit à ſapientia Dei, & deſinit ad timorem Dei: ſed initium ſapientiæ timor Domini eſt. Quapropter ſi gradatìm tanquàm aſcendentes numeremus, primus ibì eſt timor Dei, ſecunda pietas, tertia ſcientia, quarta fortitudo, quintum conſilium, ſextus intellectus, ſeptima ſapientia. Timor Dei congruit humilibus, de quibus hîc dicitur: Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cælorum: id eſt, non inflati, non ſuperbi, de quibus Apoſtolus dicit: Noli altum ſapere, ſed time: id eſt, noli extolli. Pietas congruit mitibus. Qui enim piè quærit, honorat ſanctam ſcripturam, & non repræhendit quod nondùm intelligit, & ꝓpterea non reſiſtit, quod eſt mitem eſſe. Vndè hîc dicitur: Beati mites, quoniam ipſi hæreditate poſsidebunt terram. Scientia congruit lugentibus, qui iam cognouerunt in ſcripturis, quibus malis vincti teneantur, quæ tanquàm bona & vtilia ignorantes appetiêrunt, de quibus hîc dicitur, Beati qui lugent nunc. Fortitudo congruit eſurientibus & ſitientibus. Laborant enim deſiderantes gaudium de veris bonis, & amorem à terrenis & corporalibus auertere cupientes. De quibus hîc dicitur: Beati qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam. Conſilium congruit miſericordibus: hoc enim vnū remediū eſt de tantis malis euadendi, vt dimittamus ſicut nobis dimitti volumus: & adiuuemus, in quo poſſumus alios, ſicut & nos, in quo nō poſſumus, cupimus adiuuari. De quibus hîc dicitur: Beati miſericordes, quoniam ipſorū miſerebitur Deus: & reliqua. Intellectus congruit mundis corde, tanquàm purgato oculo, quo cerni poſsit quod corporeus oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit. De quibus hîc dicitur, Beati mundicordes: & reliqua. Sapientia congruit pacificis, in quibus iam ordinata ſunt omnia, nullusq́ motus ad-

Matth 5.

Septiformis operatio Spiritus ſancti, gradibus beatitudinum reſpondet.

Eſaiæ 11.

Eccſ 1. & Pſalm. 110.

Pauperibus timor reſpondet.

Roman. 11.

Mitibus pietas.

Lugētibus cō gruit ſciētia.

Eſurientibus fortitudo.

Miſericordibus conſiliū.

Mūdis corde intellectus.

Eſaiæ 64.

1 Cor. 2

Pacificis ſapientia.

aduerſùs rationem rebellis eſt, ſed cuncta obtemperant ſpiritui hominis, cùm & ipſe obtemperet Deo, de quibus hîc dicitur, Beati pacifici: vnum autem præmium quod eſt regnum cælorum, pro his gradibus variè nominatum eſt. In primo, ſicut oportebat, poſitum eſt regnum cælorum, quod eſt perfectæ ſummæq́ ſapientiæ animæ rationalis. Sic itaque dictum eſt, Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cælorum: tanquàm diceretur, Initium ſapientiæ timor Domini. Eccl 1.

LIBRO ſecundo de doctrina Chriſtiana, capite ſeptimo: Ante omnia igitur opùs eſt Dei timore conuerti ad cognoſcendam eius voluntatem, ſi quid nobis appetendum fugiendumq́ præcipiat. Timor autem iſte cogitationem de noſtra immortalitate, & de futura morte neceſsè eſt incutiat, & quaſi clauatis carnibus omnes ſuperbię motus ligno crucis affigat. Deindè opùs eſt miteſcere pietate, neque contradicere diuinæ ſcripturæ, ſiue intellectæ, ſi aliqua vitia noſtra percutit, ſiue non intellectæ, quaſi nos meliùs ſapere meliusq́ percipere poſsimus: ſed cogitare potiùs & credere id eſſe melius & verius quod ibì ſcriptũ eſt, etiam ſi lateat, quàm id quod nos per noſmetipſos ſapere poſſumus. Poſt iſtos duos gradus timoris atque pietatis, ad tertium venitur ſcientiæ gradum, de quo nunc agere ſtatui. Nam in eo ſe exercet omnis diuinarum ſcripturarum ſtudioſus, nihil aliud in eo inueniens, quàm diligendum eſſe Deum propter Deum, & proximũ propter Deum: & illum quidem ex toto corde, ex tota anima, ex tota mente diligere, proximũ verò tanquàm ſeipſum, id eſt, vt tota dilectio proximi, ſicut etiam noſtrî, referatur in Deum. Neceſsè eſt ergò, vt primò ſe quiſque in ſcripturis inueniat amore huius ſeculi, hoc eſt, temporalium rerum implicatum, longè ſeiunctum eſſe à tanto amore Dei, & tanto amore proximi, quantum ſcriptura ipſa præſcribit. Tum verò ille timor quo cogitat de iudicio Dei, & illa pietas qua non poteſt nisì credere & credere authoritati ſanctorum librorum, cogit eum ſeipſum lugere. Nam iſta ſcientia, bonæ ſpei hominem ſe non iactantem, ſed lamentantem facit. Quo affectu impetrat ſedulis precibus conſolationem diuini adiutorij, nè deſperatione frangatur, & eſſe incipit in quarto gradu, hoc eſt, fortitudinis, quo eſuritur & ſititur iuſtitia. Hoc enim affectu ab omni mortifera iucunditate rerum tranſeuntium ſeſe extrahit, & indè ſe auertens, conuertit ad dilectionem æternorum, incommutabilem ſcilicet vnitatem, eandemq́ trinitatem. Quam vbì adſpexerit quãtùm poteſt, in longinqua radian-

Timor in primis neceſſarius.

Tum pietas.

Deindè ſciẽtia ſuccedit.

Summa diuinarũ literarũ.

Matth. 22. Luc. 10.

Eſaiæ 11.

Sciẽtia rerum diuinarũ lamẽtãtẽ facit.

Fortitudo.

diantem, ſuiq́; adſpectus infirmitate ſuſtinere ſe illam lucem non
Conſilium poſſe perſenſerit,in quinto gradu,hoc eſt, in conſilio miſericordiæ
purgat animam tumultuantem quodammodò atque obſtrepen-
tem ſibi de appetitu inferiorum conceptis ſordibus. Hinc verò ſe
in dilectione proximi gnauiter exercet,in eaq́; perficitur,& ſpe iam
plenus atque integer viribus,cùm peruenerit vſque ad inimici di-
Intellectus. lectiõem,aſcendit in ſextum gradum,vbi iam ipſum oculum pur-
gat,quo videri Deus poteſt, quantùm poteſt ab ijs qui huic ſeculo
moriuntur quantùm poſſunt. Nam intantùm vident, inquantùm
moriuntur huic ſeculo.Inquantùm autem huic viuunt,nõ vident.
Et ideò quanuis iam certior & non ſolùm tolerabilior, ſed etiam
iucundior ſpecies lucis illius incipiat apparére,in ænigmate tamen
1.Cor.13. adhuc & per ſpeculum videri dicitur, quia magìs per fidem quàm
1.Cor.15. per ſpeciem ambulatur, cùm in hac vita peregrinamur, quanuis
Philip.3. conuerſationem habeamus in cælis. In hoc autem gradu ità purgat
oculum cordis, vt veritati ne ipſum quidem præferat aut conferat
proximum: ergò nec ſeipſum,quia nec illum quem diligit ſicut ſe-
ipſum. Erit ergò iſte ſanctus tam ſimplici corde atque mundato,
vt neque hominibus placendi ſtudio detorqueatur à vero, nec re-
ſpectu deuitãdorũ quorumlibet incõmodorum ſuorũ quę aduer-
ſantur huic vitæ. Talis filius aſcẽdit ad ſapiẽtiã q̃ vltima & ſeptima
Sapientia. eſt,qua pacatus tranquillusq́; ꝑfruitur. Initiũ enim ſapiẽtiæ timor
Dñi.Ab illo enim vſq; ad ipſam ꝑ hos gradus tẽditur atq; ꝑuenitur:
7 GREGORIVS Magnus homilia decimanona in Eze-
chielem:Septẽ gradibus ad portam aſcenditur,quia per ſancti Spi-
Per ſeptiformem Spiritus gratiã aditus regni cæleſtis aperitur. ritus ſeptiformem gratiam aditus nobis regni cæleſtis aperitur.
Quam ſeptiformem gratiam Eſaias in ipſo noſtro capite,vel in eius
corpore quod ſumus,enumerans dicit: Requieſcet ſuper eum ſpi-
ritus ſapientiæ & intellectus, ſpiritus conſilij & fortitudinis, ſpiri-
Eſaiæ 11. tus ſcientiæ & pietatis, & replebit eum ſpiritus timoris Domini.
Quos gradus,de cęleſtibus loquẽs,deſcendẽdo magìs quàm aſcen-
dendo numerauit, videlicet ſapientiam, intellectum, conſilium,
fortitudinem,ſcientiam,pietatem,timorem. Et cùm ſcriptum ſit,
Initium ſapientiæ timor Domini: conſtat proculdubiò, quia à ti-
Proue 9. more ad ſapientiam aſcenditur.non autem à ſapientia ad timorem
reditur, quia nimirùm perfectam habet ſapientia charitatem. Et
ſcriptum eſt:Perfecta charitas foràs mittit timorẽ. Propheta ergò,
1.Ioan 4. qa de cæleſtibus ad ima loquebatur, cœpit magìs à ſapientia,& de-
ſcendit ad timorem.Sed nos q à terrenis ad cæleſtia tendimus,eoſ-
dem

dem gradus aſcendẽdo enumeramus,vt à timore ad ſapientiã peruenire valeamus.In mente etenim noſtra primus aſcenſiõis gradus eſt timor Domini:ſecundus,pietas:tertius,ſcientia:quartus, fortitudo:quintus,conſilium:ſextus, intellectus:ſeptimus,ſapientia.Eſt enim timor Domini in mente. Sed qualis eſt iſte timor, ſi cum eo pietas non eſt? Qui enim miſereri proximo ignorat, qui compati eius tribulationibus diſsimulat:huius timor ante omnipotẽtis Dei oculos nullus eſt,quia non ſubleuatur ad pietatem.Sed ſæpè pietas per inordinatam miſericordiam errare ſolet, ſi fortaſsè pepercerit quæ parcenda nõ ſunt. Peccata etenim quæ feriri gehennæ ignibus poſſunt,diſciplinæ verbere ſunt corrigenda. Sed inordinata pietas cùm temporaliter parcit,ad æternũ ſupplicium pertrahit. Vt ergò vera & ordinata ſit pietas,ad gradum eſt alium ſubleuãda,id eſt,ad ſcientiam,vt ſciat vel quid ex miſericordia puniat,vel quid ex pietate dimittat.Sed quid ſi ſciat quid agere quis debeat, virtutẽ verò agendi non habeat?Scientia ergò noſtra creſcat ad fortitudinem:vt cùm videt quid agendum ſit, hoc agere per mentis fortitudinem poſsit,nè timore trepidet, & pauore collapſa, non valeat bona defendere q̃ ſentit. Sed ſæpè fortitudo ſi improuida fuerit, & minùs circa vitia circunſpecta,ipſa ſuî præſumptione in caſum ruit. Aſcẽdat ergò ad cõſilium,vt prouidendo præmuniat omne quod agere fortiter poteſt.Sed eſſe conſiliũ non poteſt,ſi intellectus deeſt: quia qui non intelligit malum quod agentem grauat, quomodò poteſt bonum ſolidare quod adiuuat?Itaq; à cõſilio aſcendamus ad intellectum.Sed quid ſi intellectus magno acumine vigilet,& moderari ſe neſciat per maturitatem?Ab intellectu ergò aſcendamus ad ſapientiam: vt hoc quod acutè intellectus inuenit,ſapiẽtia maturè diſponat. Quia igitur per timorẽ ſurgimus ad pietatem, per pietatem ad ſcientiã ducimur,ꝑ ſcientiã ad fortitudinẽ roboramur,per fortitudinẽ ad conſiliũ tẽdimus, per conſiliũ intellectu ꝓficimus,per intellectũ ad maturitatem ſapientiæ peruenimus: ſeptem gradibus ad portã aſcendimus, per quã nobis aditus vitæ ſpiritalis aperitur.

Gradus ſeptẽ per quos aſcẽditur. *Timori iungenda eſt pietas.* *Deindè ſcientia.* *Fortitudo.* *Conſilium.* *Intellectus.* *Sapientia.* *Concluſio.*

8 ITEM lib.1.Moral.ca.28.Nati ſunt Iob ſeptẽ filij & tres filiæ.Septem qppe filij nobis naſcuntur,cũ per conceptionẽ bonæ cogitationis,ſancti Spiritus ſeptẽ in nobis virtutes oriũtur. Hanc nanq; internã prolẽ Propheta dinumerat,cùm ſpiritus mentẽ fœcũdat,dicẽs:Requieſcet ſuper eũ ſpiritus Dñi,ſpiritus ſapientiæ & intellectus, ſpiritus cõſilij & fortitudinis,ſpiritus ſciẽtiæ & pietatis,& replebit eũ ſpirit⁹ timoris Dñi. Cũ ergò ꝑ aduentũ Spiritus ſancti, ſapiẽtia, in-

Iob 1. *Eſa. 11.*

intellectus,conſilium,fortitudo,ſcientia,pietas ac timor Domini in animo vnicuique noſtrûm gignitur: quaſi manſura poſteritas in mente propagatur,quæ ſupernæ noſtræ nobilitatis genus eo ad vitam longiùs ſeruat,quo amori æternitatis ſociat.Sed habent in nobis ſeptem filij,tres proculdubiò ſorores ſuas,quia quicquid virile hi virtutum ſenſus faciunt, ſpei,fidei, charitatiq; coniungunt: Neque enim ad denarij perfectionem ſeptem filij perueniunt: niſi in fide,ſpe,& charitate fuerit omne quod agunt.

9 ITEM libro trigeſimoquinto Moralium, capite ſeptimo: Septenario numero ſanctæ Eccleſiæ vniuerſitas deſignatur. Vndè Ioannes in Apocalypſi ſeptem Eccleſijs ſcribit, ſed per eas quid aliud quàm vniuerſalem Eccleſiam intalligi voluit? Quæ nimirùm vniuerſalis Eccleſia vt plena ſeptiformis gratiæ ſpiritu ſignaretur, Heliſæus ſuper puerum mortuum ſeptiès oſcitâſſe deſcribitur. Super extinctum quippe populum Dominus veniens, quaſi ſeptiès oſcitat:quia ei dona ſpiritus ſeptiformis gratiæ miſericorditer tribuit. Quia igitur ſæpè ſeptenario numero ſanctæ Eccleſiæ vniuerſitas figuratur,veniant ad beatum Iob amici illius,& iuſſum diuinitùs offerant holocauſtum. Sed vigilanter omninò ſeptenarij numeri arcana cuſtodiant,vt videlicet hi qui extrà ſunt poſiti,priùs ſe vniuerſitati ſanctæ Eccleſię miſceant,& tunc demùm veniam de reatu priſtinæ elationis exquirant: pro culpa ſua ſeptem ſacrificia offerant, quia reatus ſui ablutionem non accipiunt, niſi gratiæ ſeptiformis ſpiritu vniuerſali paci,à qua exciſi fuerant,aggregentur.

Septenarij numeri myſterium. *4.Reg.4.* *Iob 42.*

10 BERNARDVS in ſermone ſeu tractatu de donis Spiritus ſancti,capite primo:Prima gratia eſt timor Domini. Qui hanc habet gratiam, omnem odit iniquitatem, iuxta illud pſalmiſtæ: Iniquitatem odio habui,& abominatus ſum. Et alio loco, Omnem viam iniquitatis odio habui. Scriptum nanq; eſt: Timor Domini odit malum. Et iterùm: Time Deum, & recede à malo. & de Iob dicitur: Vir timens Deum,& recedens à malò. Sine hac gratia prima gratiarum,quæ totius religionis exordium eſt,nullum bonum pullulare vel manare poteſt.Sicut enim ſecuritas vel deſidia, cauſa eſt & mater omnium delictorum: ſic timor Domini, radix eſt & cuſtos omnium bonorum. Vndè ſcriptum eſt: Si non in timore Domini tenueris te inſtanter,citò ſubuertetur domus tua. Omne nanque virtutum ædificium ilicò vergit in præcipitiũ,ſi huius gratiæ amiſerit præſidium.Vndè Salomon ait:In timore Domini eſto quotidiè,quia habebis ſpem in nouiſsimo, & ꝑſtolatio tua nõ auferetur.

Primum donum Spiritus ſancti. *Pſal.118.* *Prou 8.* *Prou 3.* *Iob 1.* *Timor Domini q̃ neceſſarius.* *Eccl 27.* *Prou 23.*

Hinc & Apoſtolus: Cum metu & tremore veſtram ſalutem operamini. Et quid plura? Connexa ſunt timor & religio, nec manere poteſt alterum abſque altero. Vndè Cornelius vir religioſus ac timẽs Deum, & Simeon iuſtus & timoratus. Vndè Salomon: Deum, inquit, time, & mandata eius obſerua. Hunc verò ſic habere debemus quomodò ſe aſſerit habuiſſe Iob beatiſsimus: Semper quaſi tumẽtes ſuper ſe fluctus Deum timuit. Per hunc timorem Dei vniuerſa deſerimus, mundo abrenunciamus, noſq; ipſos, ſicut Dominus ait, abnegamus nobis: Si qs vult poſt me venire, abneget ſemetipſum. Iſte ergò diuinus timor qui eum quem perfectè imbuit, paupertati ſubijcit, & à malo diuidit, ità eſt primus in ordine gratiarum, ſicut paupertas in ſerie beatitudinum. De qua Dominus in cæterarum fundamento virtutum eam ponẽs, ait: Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cælorum.

Philip. 2. Actor 10. Lucæ 2. Eccẽs 12. Iob 31. Matth. 16. Lucæ 9. Cõgruit primum donum primæ beatitudini. Matth. 5.

ET capite ſecundo: Secundum chariſma eſt ſpiritus pietatis, illi ſecundæ, quæ in euãgelio ponitur, beatitudini ſimile, de qua Dominus ſic ait: Beati mites, quoniam ipſi poſsidebunt terram. De talibus Dominus in Eſaia ait: Spiritus Domini ſuper me, ad annunciandum manſuetis miſit me. Moyſes quoquè mitiſsimus erat ſuper omnes homines qui morabantur in terra. De talibus Iob dicit: Dominus ponit humiles in ſublime: & mœrentes erigit ſoſpitate. Vndè illud de Domiño dicitur: Humiles ſpiritu ſaluabit. Econtrà de ſuperbis dicitur: Dominus ſuperbis reſiſtit. Ante ruinam exaltatur cor. Superbia de ſupernis ad ima præcipitat, humiltas de imis ad ſuperna eleuat. Angelus enim in cælo ſuperbiens, ad tartara corruit: homo in terra ſe humilians, ad cælos aſcẽdit. Tanto verò quiſque debet eſſe humilior, quanto eſt ſublimior. Vndè ſcriptum eſt: Quanto magnus es, humilia te in omnibus, & coram Deo inuenies gratiam. Hinc ipſe Dominus ad diſcipulos ait: Qui voluerit inter vos primus eſſe, erit veſter ſeruus. Item cùm feceritis omnia quæ præcepta ſunt vobis, dicite: Serui inutiles ſumus. Item ipſe dicit: Diſcite à me quia mitis ſum & humilis corde. Sine hac humilitatis virtute, reliquæ virtutes nequeunt prodeſſe. Vndè beatus Gregorius ait: Qui virtutes ſine humilitate cõgregat, eſt quaſi qui in ventum puluerem portat. Sicut enim puluis venti validi flatu diſpergitur, ſic omne bonum ſine humilitate, inanis vẽto gloriæ rapitur. Multo etiam melius eſt, peccatorem eſſe humilem, quàm iuſtum arrogantem. Quod à Domino euidenter oſtenditur, vbi publicanus & phariſæus in exemplum adducuntur, ſicut quidam ſapiens

Secũdũ donũ ſecundæ. Matth 5. Eſaiæ 61. Num. 12. Iob 5. Pſal. 33. Iacob 4. Prou. 16. Eccl 3. Matth 20. Luc. 17. Matth. 11. Homil. 7. in euangelia. Luc. 18.

ait: Melior eſt in malis factis humilis confeſsio, quàm in bonis factis ſuperba gloriatio.

Scientiæ donũ 3. beatitudini cõgrués. Eccles. 1. CAPVT tertium: Tertium donum eſt ſpiritus ſcientię, de quo Salomon ait: Qui addit ſcientiam, addit & dolorem. Vera nanq; ſcientia eſt, ſcire nos mortales & caducos & fragiles eſſe, & in hoc exilio, & in hoc ergaſtulo, in hac peregrinatione, in hac valle lachrymarũ dolendũ & lugendũ eſſe. Vndè dicitur in tertia beatitudine, huic tertio dono congruenti: Beati qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur. Item: Væ vobis qui nunc ridetis, quia plorabitis. Hinc Salomon ait: Riſus dolore miſcebitur, & extrema gaudij luctus occupat.

Matt. 5. Luc 6. Prou. 14.

Donũ fortitudinis cũ 4. beatitudine. Matt 5. CAPVT quartum: Quarta gratia eſt ſpiritus fortitudinis, quartæ in euangelio beatitudini ſimilis, de qua dicitur: Beati qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam, quoniam ipſi ſaturabuntur. Qui enim iuſtitiam eſurit & ſitit, contra quælibet aduerſa fortis, inſuperabilis, & imperterritus exiſtit. Vndè Salomon ait: Iuſtus vt leo confidit, & abſq; terrore erit. Item: Non contriſtabitur iuſtus quicquid ei acciderit. Hoc ſpiritu erant ꝓditi omnes de quibus loquitur Apoſtolus: Sancti ludibria & verbera experti, inſuper & vincula & carceres, lapidati ſunt, ſecti ſunt, tentati ſunt, in occiſione gladij mortui ſunt. Circuiẽrunt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, anguſtiati, afflicti, quibus dignus non erat mundus: in ſolitudinibus errantes, in montibus & ſpeluncis, & in cauernis terræ. Hæc & Apoſtolus ipſe, qui ait: Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti? tribulatio? &c. Iſte ſpiritus omnem alienam malitiam ſuſtinet, & aduersùs hoſtiles inſidias inſtruit & munit. Vndè ſponſus in ſponſæ præconio ait: Pulchra es amica mea, ſuauis & decora ſicut Hieruſalem, terribilis vt caſtrorum acies ordinata.

Prou 28. Prou. 12. Hebræ. 11. Rom. 8. Canti 6.

Cõſilij donũ cum quinta. CAPVT quintum: Quintum donum eſt conſilij ſpiritus, qui alijs facit compati & miſereri, illi competens de qua dicitur, quintæ beatitudini: Beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur. Hinc & Salomon ait: Qui pronus eſt ad miſericordiam, benedicetur. Hanc principaliter trifariàm exercemus, vel quandò ſex eius, quæ in euangelio leguntur, opera implemus, vel quandò delinquentes corrigere, & ad bonum reducere ſtudemus: vel quandò iniurias nobis illatas, facilè indulgemus. Iſte ſecundus clementiæ modus, ſiue conſilij ſpiritus, DEVM fecit ſemetipſum exinanire, formam ſerui accipere, ſcilicet vt ſic poſſet

Matt 5. Prou. 22. Matt 25. Ephe. 4. Coloſ. 3. 1. Theſſal 5 Philip 2.

ouem errantem corrigere,& ad proprium ouile reducere. Vndè Apoſtolus ait: Semetipſum dedit pro peccatis noſtris,vt nos eripe- Gal 1. ret de præſenti ſeculo nequam.Huic conſulendi modo ſic oportet inſiſtere,vt iniungitur ab Apoſtolo monente:Inſta opportunè,im- 1.Tit 4. portunè.Eſt & alius conſulendi modus,ſcilicet diſcretionis virtus, qua veras à palliatis atq; ſimulatis virtutibus diſcernimus,qua etiam ipſum ſatanam hypocriſis authorem dignoſcimus. Ipſe enim ſatanas (vt ait Apoſtolus) transfigurat ſe in Angelum lucis: & iuxta 2.Cor.11. B.Cypriani dictum,miniſtros iniuſtitiæ ſubornat,noctem offeren- lib. de vni te eccleſ. tes pro die,interitum pro ſalute. Iſta quidem cæterarum virtutum magiſtra ac domina,omnes alias proindè temperat, ac ſupernè gubernat, & nè vltrà vel citrà euagentur licenter, imperialiter ac diſcretè conſeruat. Vndè Boëthius: Virtutes medium tenent.Siuel vltrà vel infrà quàm oportuerit fiat,à virtute diſceditur.

CAPVT ſextum: Sexta gratia eſt ſpiritus intelligentiæ,illi ſextæ Donũ intellectus cũ 6. beatitudini congruus: Beati mundo corde,quoniam ipſi DEVM Matt 5. videbunt.Niſi enim mentis intuitus diligenter purificatus fuerit, myſtica ac diuina liquidè intelligere nequit. Nam ſcriptũ eſt: Spi- Sapi.1. ritus ſanctus diſciplinæ effugiet fictum,& auferet ſe à cogitationibus quæ ſunt ſine intellectu.Vndè Salomon: Abominatio Domini, Prou 15. cogitationes malę.Peruerſæ cogitationes ſeparant à Deo.Qui ergò Sap.1. vult ſincerum ac lucidum intellectum habere, prauarum cogitationum phantaſias ac nebulas ſtudeat effugare, & omni diligentia & cautela cor ſeruare.Vndè Salomon: Omni cuſtodia ſerua cor tu- Prou 4. um,quoniam ex ipſo vita procedit.

CAPVT ſeptimum:Septimum donum eſt ſpiritus ſapientiæ, Donũ ſapientiæ cũ 7 beatitudine congruens. quidam internus ſapor,ac ſuauiſsimus guſtus. Vndè pſalmiſta: Guſtate & videte quoniam ſuauis eſt Dominus. Et item: Vacate & videte.Et iterùm:Accedite ad eum, & illuminamini. Hoc diuinæ ſa- Pſal.33. pientiæ interno guſtu ſuperna prælibamus, videlicet contemplan- Pſal 45. tes quàm amœnum ſit angelicis cœtibus intereſſe, vbì nil poterit Pſal.33. quod diſpliceat eſſe,nil quod placeat abeſſe.Iſta ſeptima gratia illi veræ beatitudini congruit,de qua ait Dominus:Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur. Qui enim mentem pacificam & ſere- Matt.5. nam habent,de ſupernis dulciùs ſapiunt,& ſubtiliùs vident. Nam quiſquis patientior, eo probatur eſſe ſapientior. Vndè Salomon: Doctrina viri per patientiam dignoſcitur. De talibus Prou.19. alibì dicitur: Pax multa diligentibus legem tuam,& non eſt illis Pſal.118.

Septẽ donorum figuræ. Eſa 4 11. Exo 23 37. Apocal. 1

ſcandalum. Hæ ſeptem gratiæ ſunt ſeptem mulieres virum vnum appræhendentes, ſeptem ſpiritus ſuper florem requieſcentes, ſeptem in candelabro lucernæ fulgentes, ſeptem in lapide oculi, ſeptem Spiritus ante thronum Dei.

Eſa. 4. Per ſeptẽ mulieres deſignãtur ſeptẽ ſpiritus. Eſa. 11.

11 ORIGENES homilia tertia in Eſaiam: Septem mulieres patiuntur opprobrium, & circumeunt quærentes eum recipere, qui poſſit auferre opprobrium earum. Septem mulieres vna ſunt. Spiritus enim Dei ſunt. Et iſta vna, ſeptem ſunt. Spiritus enim DEI eſt ſpiritus ſapientiæ & intellectus, ſpiritus conſilij & virtutis, ſpiritus ſcientiæ & pietatis, ſpiritus timoris Domini. Iſta ſapientia patitur opprobrium à multis ſapientijs inſurgentibus in ſe. Iſte verus intellectus ſuſtinet opprobrium ab intellectibus falſis. Iſtud magnum conſilium opprobratur à multis cõſilijs non bonis. Iſta virtus maledicitur à quadam, quæ cùm non ſit virtus, repromittit ſe eſſe virtutem. Iſta ſcientia patitur opprobrium à quaſi falſi nominis ſcientia, nomen ſuum ſurripiente. Iſta pietas exprobratur ab ea, quæ cùm ſe dicat eſſe pietatem, impietas eſt, & impios inſtruit. Iſte timor patitur opprobrium ab eo qui putatur eſſe timor. Multi em̃ pollicentur diuinum metum, ſed non cum ſcientia metuunt. Exijt

Eſa 11.

virga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcendet, & requieſcent ſuper eum ſeptem mulieres ſpiritus Domini, ſpiritus ſapientiæ &

In ſolo Chriſto propriè regeuit Spiritus Domini.

intellectus requieſcet ſuper eum. Spiritus enim ſapientiæ non requieuit in Moyſe, ſpiritus ſapientię non requieuit in Ieſu Naue, ſpiritus ſapientiæ non requieuit in ſingulis prophetarum, in Eſaia, in Hieremia. Nec verò quaſi blaſphemantem me lapidetis, dum velim glorificare Dominum meum Ieſum Chriſtum: ſed ſuſtinentes conſiderate quod dicitur, & videbitis quia in nullo eorum requieuerit ſpiritus, non quòd ad nullum eorũ venerit, ſed quòd in nullo

Numer. 20.

requieuerit. Venit ſuper Moyſen, & non credidit Moyſes poſt ſpiritum ſapientiæ qui venit ad eum. Audite enim, ait, contumaces. Nunquid ex petra iſta educam vobis aquam? Venit ſuper omnes

Eſa. 6.

iuſtos, venit & ſuper Eſaiam, ſed quid ait? Immunda labia habens, & in medio populi immunda labia habentis, ego habito. Venit ſpiritus ſapientiæ poſt illã forcipem, & ignem, venit ad immũda labia habentem, ſed non requieuit. Miniſtro quidem eo vſus eſt, non autem requieuit. Tribulatur ad quemcunque venerit hominem.

Iob 15. Ecclés 7. Iob 14. iuxta XX.

Peccat enim omnis homo, nec eſt iuſtus ſuper terram qui faciat bonum, & non peccet. Nemo mundus à ſordibus, neque ſi vna dies ſit vita eius, numerati autem menſes eius. Igitur ſuper nullum

lum requieſcit. Poſſumus & de euangelio probare, quia venit ſpiritus ſuper multos, & non manſit in eis. Ante paululum lectum eſt: Non permanebit ſpiritus meus in hominibus iſtis in æternum. Non ait, Non erit: ſed, Non permanebit. Vndè vidit Ioannes ſolum in quo permanſit, & ſignum hoc erat: Super quem videris ſpiritum deſcendentem, & manentem in eo, iſte eſt filius DEI. Et in fine: Reuerà abſtulit opprobrium Ieſus. Idcircò ſurgentes, oremus DEVM qui hunc miſit hominem, vt ſeptem mulierum ſpiritus in eo requieſceret, vt & nobis iſte homo tribuat communionem harum mulierum: vt aſſumentes eas, fiamus ſapientes, intelligentes in Deo & hominibus, virtutibus adornantes animam noſtram in Chriſto Ieſu.

Gene. 6.

Ioann. 1.

12 ITEM homilia ſexta in librum Numerorum: Quod dixit, quia aſſumens de ſpiritu Moyſi, dedit ſeptuaginta ſenioribus ſpiritum: non ità intelligas, quaſi materialem aliquam corporeamq́ѕ ſubſtantiam auferens Deus à Moyſe, in ſeptuaginta ſecuerit portiones, & ità vnicuique ſeniorum exiguam particulam dederit. Impium eſt ità intelligere naturam Spiritus ſancti. Sed hoc modo figurã myſtici huius ſermonis aduerte, quaſi Moyſes, & ſpiritus qui erat in Moyſe, clariſsimi cuiuſdam luminis fuerit lucerna, ex qua alias ſeptuaginta lucernas accenderit Deus, ad quas ità principalis illius luminis ſplendor peruenerit, vt origo ipſa luminis nihil damni ex cõmercio deriuationis acceperit. Et hoc modo piè intelligitur quod ſcriptum eſt, quia abſtulit Dominus de ſpiritu Moyſi, & dedit ſeptuaginta ſenioribus. Sed videamus quid eſt quod ait in conſequentibus: Et requieuit, inquit, ſuper eos ſpiritus, & prophetârunt omnes. Requieſcere ſpiritum non in quibuſcunque hominibus legimus, ſed in ſanctis & beatis. Requieſcit enim ſpiritus Dei in ijs qui mundo ſunt corde, & in ijs qui purificant animas ſuas à peccato: ſicut econtrariò non inhabitat in corpore ſubdito peccatis, etiam ſi habitauit aliquandò in eo. Non enim poteſt Spiritus ſanctus cõſortium pati & ſocietatem ſpiritus mali. Certũ eſt enim, peccati tempore adeſſe in corde vniuſcuiuſque ſpiritum malum, & agere partes ſuas. Cui vtiq́ѕ cùm locus datur, & recipitur à nobis per cogitationes malas, & concupiſcentias peſsimas, contriſtatus, & (vt ità dicam) coanguſtatus fugatur de nobis Spiritus ſanctus. Propter quod & Apoſtolus ſciens hæc ità accidere, monebat, dicens. Nolite contriſtare Spiritum ſanctum, in quo ſignati eſtis in die redemptionis. Igitur peccantes, contriſtamus ſpiritum

Num. 11.
Quomodò dominus auferẽs de Spiritu qui erat in Moyſe, dederit 70. viris.

In qbus Spiritus ſanctus requieſcat.

Sapient. 1.

Epheſ. 4.

ſanctum:iuſtè verò agentes & ſanctè,requiem ei paramus in nobis: Vndè & quod nunc ait de ſeptuaginta presbyteris, quia requieuit in eis ſpiritus, laudem vitæ eorum,& virtutes expoſuit. Deniquè quia pro puritate cordis eorum,& ſynceritate mentis, atq; intelligentiæ capacitate requieuit Spiritus ſanctus, continuò & operatur in eis, nec ocium patitur, vbi operandi materia digna ſuppeditat. Ait enim ſcriptura:Et requieuit in eis ſpiritus,& prophetàrunt. In omnibus ergò qui prophetàrunt,requieuit Spiritus ſanctus.nec tamē in aliquo ipſorū ità requieuit, ſicut in Saluatore. Propter quod & ſcriptum eſt de eo, quia exibit virga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcendet, & requieſcet ſuper eum Spiritus Dei, ſpiritus ſapientiæ & intellectus,ſpiritus conſilij & virtutis,ſpiritus ſcientię & pietatis, & replebit eum ſpiritus timoris Domini. Sed fortaſsè dicit aliquis: Nihil ampliùs oſtēdiſti ſcriptum de Chriſto,quàm de reliquis hominibus.Sicut enim de cæteris dictum eſt, quia requieuit ſuper eos ſpiritus, ità & de Saluatore dictum eſt, reqeſcet ſuper eum ſpiritus Dei. Sed vide quia ſuper nullum alium ſpiritus Dei requieuiſſe ſeptēplici hac virtute deſcribitur, per quod ſine dubio ipſa illa diuini ſpiritus ſubſtantia,quæ quia vno nomine non poterat, diuerſis vocabulis explanatur, reqeſcere ſuper virgam,quæ de ſtirpe Ieſſe procederet,prophetatur. Habeo & aliud teſtimonium, quo docere poſſum, in Domino & Saluatore meo Spiritum ſanctum eximio quodam genere,& longè aliter requieuiſſe, quàm refertur in cæteris. Dicit enim Ioannes Baptiſta de eo: Qui miſit me baptizare in aqua,ille mihi dixit:Super quem videris Spiritum deſcendentem, & manentem in eo, ipſe eſt. Si dixiſſet ſpiritum deſcendentem, & non addidiſſet,manentem in eo: nihil præcipuum præ cæteris habere videretur. Nunc aūt addidit,& manētem in eo, vt eſſet hoc ſignū in Saluatore,quod in nullo alio poſſet oſtendi. De nullo enim ſcriptū eſt,qa manſerit in eo Spiritus ſanctus.Et nè quis me putet in hoc derogare prophetis,ſciunt ipſi quia nō eis derogo, præferens eis Dn̄m meum Ieſum Chriſtum. Recolunt enim ſinguli dicta ſua, & inueniunt quòd de nullo alio dictū eſt, quia peccatū non fecit,nec inuentus eſt dolus in ore eius.Et poſt nonnulla:Sed in hæc per exceſſum quendam incurrimus,dum oſtendere volumus, ſuper ſolum Dn̄m & Saluatorem meū Ieſum, manſiſſe ſemper ſpiritū Dei: in cæteris aūt oībus ſanctis, ſicut & in LXX. ſenioribus,à quibus verbi huius proceſsit exordium, requieuiſſe tantùm ſpiritum Dei,& operatum eſſe in tempore eo, quo expediebat ijs per quos operabatur,& vtile erat ijs,quibus miniſtrabatur.

Num 11.

Aliter in Saluatore quàm in alijs requieuit Spiritus ſanctus.

Eſaiæ 11.

Ioan. 1.

1.Petr. 2.
Eſa. 53.

II

Quot ſunt fructus ſpiritus?

Ab eodem Apoſtolo [a] Paulo duodecim numerantur: Primus eſt [b] CHARITAS, fructus quidem generoſiſſimus, ac radix etiam bonorũ omnium: ſine [c] qua non poſſunt prodeſſe cætera bona, & quæ ipſa non poteſt haberi ſine cæteris bonis, quibus homo efficitur bonus, vt inquit [d] Auguſtinus. Alter fructus eſt [e] GAVDIVM, hoc præſtans, vt homo ſpiritualis alacriter læteque ſeruiat Deo. Tertius [f] PAX, quæ eò ſpectat, vt in huius mundi procellis animi ſeruetur tranquillitas. Quartus [g] PATIENTIA, quæ in duris ferendis eſt ſita. Quintus [h] LONGANIMITAS, quæ magnitudinem animi in futuris bonis expectandis declarat. Sextus [a] BONITAS, quæ nulli nocet, ſed benè vult omnibus. Septimus [b] BENIGNITAS, inuitans ad familiaritatem, dulcis alloquio, moribus temperata. Octauus [c] MANSVETVDO, quæ omnes iræ motus ſedat & mitigat. Nonus [d] FIDES, in proximum, vt fideles, pactorumque ac promiſſorum obſeruatores ſimus. Decimus [e] MODESTIA, quæ omnem faſtus & arrogantiæ ſuſpiciõem excludit. Vndecimus [f] CONTINENTIA, qua non ſolùm ab eſcis, ſed etiam ab omni nequi-

a Gal. 5. d & ibidèm Hier. Chryſ. Theophylact. &c.
b Coloſſ 3 c 1. Ioann. 4. c Aug. trac. 87. in euãg. Ioan. Hier. in cap. 5. ad Galat.
c 1. Cor 13 a Aug. in epiſt. Ioan. tract. 5.
d In Euang. Ioã. tract 87.
e Philip. 4. a
f Lucæ 2 b Philip 4 b Pſal. 118. x
g Lucæ 21. d Iacob. 1. a
h Abacuc 2. a 2. Cor. 6. b Matth. 10. c
a Epheſ 5. b
b Coloſſ. 3. b
c Mat. 5. a 11. d Prouerb 3 d
d 1. Tim. 3. c Prou. 12 d
e Philip. 4. a
f Eccl 37. d Tobiæ 1 b 1. Theſſ 5. d

g Sap 4 a nequitia abſtinemus. Duodecimus g CASTI-
1. Cor 7. f TAS, quæ mentem caſtam in corpore caſto conſeruat.

SCRIPTVRAE.

Ad Galatas quinto: Fructus autem Spiritus eſt charitas, gaudium, pax patientia, benignitas, bonitas, longanimitas, manſuetudo, fides, modeſtia, continētia, caſtitas. Aduersùs huiuſmodi non eſt lex.

Ad Coloſſenſes tertio: Super omnia autem hæc, charitatem habete, quod eſt vinculum perfectionis.

Primae Ioannis quarto: Et nos cognouimus, & credidimus charitati, quam habet Deus in nobis. Deus charitas eſt: & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.

Prioris ad Corinthios decimotertio: Si linguis hominum loquar & angelorum, charitatem autem non habeam: factus ſum veluti æs ſonans, aut cymbalum tinniens. Et ſi habuero prophetiam, & nouerim myſteria omnia, & omnem ſcientiam, & ſi habuero omnem fidem ità vt montes transferam, charitatem autem non habuero: nihil ſum. Et ſi diſtribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & ſi tradidero corpus meum ità vt ardeam, charitatem autem non habuero: nihil mihi prodeſt.

Ad Philippēſes quarto. Gaudete in Domino ſemper: iterùm dico, gaudete.

Lvcae ſecundo: Gloria in altiſſimis Deo: & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.

Ad Philippenſes quarto: Et pax Dei quæ exuperat omnē ſenſum, cuſtodiat corda veſtra & intelligentias veſtras in Chriſto Ieſu.

Psal-

PSALMO centeſimo decimooctauo: Pax multa diligentibus legem tuam:& non eſt illis ſcandalum.

LVCAE vigeſimoprimo: In patientia veſtra poſſidebitis animas veſtras.

IACOBI primo: Omne gaudium exiſtimate fratres mei, cùm in tentationes varias incideritis: ſcientes quòd probatio fidei veſtræ patientiam operatur. Patientia autem opus perfectum habeat, vt ſitis perfecti & integri, in nullo deficientes.

ABACVC ſecundo: Et reſpondit mihi Dominus, & dixit: Scribe viſum, & explana eum ſuper tabulas: vt percurrat qui legerit eum. Quia adhuc viſus procùl,& apparebit in finem,& non mentietur. ſi moram fecerit, expecta illum: quia veniens veniet, & non tardabit. Eccè, qui incredulus eſt, nō erit recta anima eius in ſemetipſo: iuſtus autem in fide ſua viuet.

POSTERIORIS ad Corinthios ſexto: Sed in omnibus exhibeamus noſmetipſos ſicut Dei miniſtros, in multa patientia, in tribulationibus, in neceſſitatibus, in anguſtijs, in caſtitate, in ſcientia, in longanimitate, in ſuauitate, in Spiritu ſancto, in charitate non ficta.

MATTHAEI decimo: Et eritis odio omnibus hominibus propter nomen meum. Qui autem perſeuerauerit vſq; in finem, hic ſaluus erit.

AD Epheſios quinto Eratis aliquandò tenebræ, nunc autem lux in Domino. Vt filij lucis ambulate, (fructus enim lucis, eſt in omni bonitate, & iuſtitia, et veritate) probantes q̃d ſit beneplacitum Deo.

AD Coloſſenſes tertio: Induite vos ergò ſicut electi Dei, ſancti,& dilecti, viſcera miſericordiæ, benignitatem, humilitatem, modeſtiam, patientiam.

Matthaei 5. Beati mites: quoniã ipſi poſſidebunt terram.

Cap. 11. Tollite iugũ meũ ſuper vos, & diſcite à me q̃a mitis ſum & humilis corde: & inuenietis requiẽ animabus veſtris.

Proverb. 3. Ipſe deludet illuſores, & mãſuetis dabis gratiã.

Prioris ad Timotheum tertio: Mulieres ſimiliter pudicas, non detrahentes, ſobrias, fideles in omnibus.

Proverbiorvm duodecimo: Abominatio eſt Domino labia mendacia: qui autem fideliter agunt, placent ei.

Ad Philippenſes quarto: Modeſtia veſtra nota ſit omnibus hominibus. Dominus propè eſt.

Ecclesiastici trigeſimoſeptimo: Propter crapulam multi obiërunt: qui autem abſtinens eſt, adijciet vitam.

Tobiae primo: Cùm verò Tobias factus fuiſſet vir accepit vxorem Annam de tribu ſua: genuitq́; ex ea filium, nomen ſuum imponens ei, quem ab infantia timere Deum docuit, & abſtinere ab omni peccato.

Prioris ad Theſſal. 5. Ab omni ſpecie mala abſtinete vos.

Sapientiae quarto: O q̃ pulchra eſt caſta generatio cũ claritate: immortalis eſt enim memoria illius, quoniã et apud Deũ nota eſt, & apud homines. Cùm p̃ſens eſt, imitãtur illã.

Prioris ad Corinthios ſeptimo: Et mulier innupta & virgo, cogitat q̃ Dñi ſunt: vt ſit ſancta & corpore & ſpiritu.

PATRES.

Iohan. 15. 1 AVGVST. tract. 87. in euang. Ioannis: Poſuit nos vt fructũ afferamus, hoc eſt, inuicèm diligamus: quẽ fructũ ſine illo afferre nõ poſſumus, ſicut palmites facere ſine vite nihil poſſunt. Charitas ergò

1. Tim. 1. eſt fructus noſter, quẽ definit Apoſtolus, de corde puro, & cõſciẽtia bona, & fide nõ ficta. Hac diligimus inuicèm, hac diligimus Deum: necq; enim vera dilectiõe diligeremus inuicèm, niſi diligentes Deũ.

Matth 22. Diligit enim vnuſquiſq; p̃ximũ ſuũ tanq̃ ſeipſum, ſi diligit Deũ: nã

Charitas eſt primarius fructus Spiritus. ſi nõ diligit Deũ, nõ diligit ſeipſum. In his enim duob9 p̃ceptis charitatis, tota lex pẽdet & p̃phetę: hic eſt fructus noſter. De fructu itaq; nobis mãdãs, Hęc mãdo, inq̃t, vobis, vt diligatis inuicèm: vndè &

Galat. 5. Apoſt. Paulus, cũ cõtra opa carnis cõmẽdare fructũ ſpiritus vellet, à capite hoc poſuit: Fructus, inq̃t, ſpiritus charitas eſt: ac deindè cæ-

tera tanq̃ ex iſto cap.exorta & religata cõtexuit,q̃ ſunt,gaudiũ,pax, longanimitas,benignitas,bonitas,fides,manſuetudo, continentia, caſtitas.Quis autem benè gaudet,qui bonum nõ diligit vndè gaudet?Quis pacem veram niſì cum illo poteſt habere,quem veraciter diligit? Quis eſt longanimis in bono opere perſeueranter manendo,niſì ferueat diligendo?Quis eſt benignus,niſì diligat cui opitulatur? Quis bonus,niſì diligendo efficiatur?Quis ſalubriter fidelis, niſì ea fide quæ per dilectionem operatur? Quis vtiliter manſuetus,cui non dilectio moderetur? Quis ab eo continet vndè turpatur,niſì diligat vndè honeſtatur? Meritò itaque magiſter bonus dilectionem ſic ſæpè commendat,tanquàm ſola præcipienda ſit, ſine qua non poſſunt prodeſſe cætera bona,& quæ non poteſt haberi ſine cæteris bonis,quibus homo efficitur bonus.

Charitas q̃ ſit vtilis & neceſſaria.

Charitas cur primatũ tenet inter fructus Spiritus.

2 HIERONYMVS in caput quintum ad Galatas:Quæ alia inter fructus ſpiritus debuit tenere primatum, niſì charitas:ſine qua virtutes cæteræ nõ reputantur eſſe virtutes: & ex qua naſcũtur vniuerſa q̃ bona ſunt? Siquidè & in Lege, & in Euangelio,ipſa obtinet principatũ:Diliges Dñm Deũ tuũ ex toto corde tuo, & ex tota anima tua,& ex tota virtute tua: & diliges proximũ tuũ ſicut teipſum.

Deut.6.
Matt.22.

3 AVGVSTINVS in epiſtolam primã Ioannis,tractatu quinto:In hoc manifeſtati ſunt filij Dei & filij diaboli: Omnis qui non eſt iuſtus,non eſt à DEO, & qui non diligit fratrem ſuum. Certè iam manifeſtum eſt vndè dicat,Et qui non diligit, inquit, fratrem ſuum.Dilectio ergò ſola diſcernit inter filios Dei & filios diaboli. Signent ſe omnes ſigno crucis Chriſti: Reſpondeant omnes,Amen. Cantent omnes halleluia: Baptizentur omnes, intrent omnes Eccleſias,faciant parietes baſilicarum, non diſcernuntur filij Dei à filijs diaboli niſì charitate.Qui enim diligit alterum, legem impleuit,ait Apoſtolus.& plenitudo legis,charitas.Puto iſtam margaritam eſſe illam.Homo negociator deſcribitur in Euangelio,qui inuenit vnam margaritam,& vendidit omnia quæ habebat, & emit eam: hæc eſt margarita precioſa charitas,ſine qua nihil tibi prodeſt quodcunq; habueris.Quam ſi ſolam habeas,ſufficit tibi.

Dilectio ſola diſcernit inter filios Deĩ & filios diaboli.

Rom.13.
Matt.13.
Sine charitate nihil prodeſt,ſola ſufficit.

ITEM in Euangelium Ioannis tractatu 87.vt ſuprà,pauloantè.

III

Quomodò doctrina de donis & fructibus ſpiritus ritè vtemur?

A Ità videlicet, ſi gratis animis, vndè illa nobis proueniant, agnoſcamus, ac eorundem virtutem & vſum in nobis efficacem ſentiamus, exprimamus, atque conſeruemus. Proueniunt certè ab omnis gratiæ fonte Patre[a] illo luminum, qui nobis ſuam bonitatem & charitatem immenſam in his commendat, dum per Chriſtum in nos[b] tam abundè Spiritum ſuum effundit.[c] *Charitas* enim *Dei*, vt Apoſtolus teſtatur, *Diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis*, ſecundùm hanc gratiam ſcilicet ſeptiformem, Chriſto nobis ità promerente.[d] *Qui credit in me*, inquit, *ſicut dicit Scriptura, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ. Hoc autem dixit de Spiritu, quem accepturi erant credentes in eum*, vt ipſe explicat Euangeliſta. Alioquin abſque Chriſto, ſicut Hieronymus[e] dixit, nec ſapiens quis eſſe poteſt, nec intelligens, nec conſiliarius, nec fortis, nec eruditus, nec pius, nec plenus timoris Dei.

a Iacob. 1. c
b Tit. 3. b
c Rom. 5. a
d Ioan. 7. f
e In caput Eſaiæ 11.

B Virtus autem & vſus horùm donorum ſpiritualium eò ſpectat, vt virtutes Theologicæ ſimul & Cardinales, quas diximus, ſuam in nobis vim & operationem legitimam expediant, & expeditè perficiant. Efficiunt quoquè, vt homines prorsùs lubentes & habiles, ducem[f] Spiritum ſanctum vbiquè ſequantur, atque eodem incitati & cõfirmati,

f Pſal. 142. c 50. c Sap. 1. a b

mati, in via[g] mandatorum Dei indefeſsè procurrant, vereq́ue ſpirituales & Dei filij efficiantur. [h] *Quicunque* enim *Spiritu Dei aguntur, hi ſunt filij Dei,* Apoſtolo teſte. g Pſal. 18. d h Rom. 8. e

C De his donis prolixum eſſet nunc agere ſingulatìm: Indè porrò ſuauiſſimi fructus Spiritus conſequuntur, qui nos velutì frugiferas[a] arbores in Eccleſiæ agro commendant atque oſtendunt, ſecundùm illud: [b] *Omnis arbor bona fructus bonos facit: mala autem arbor malos fructus facit. Igitur ex fructibus eorum cognoſcetis eos.* Qui fructus etiam illud commodi afferunt, vt homo Chriſtianus aduersùs carnis opera, velut ſpirituali quadam armatura, ſit inſtructus & confirmatus. Nunquàm enim fallet Canon Apoſtolicus: [c] *Spiritu ambulate, & deſideria carnis non perficietis.* Et alibì ſcriptum eſt: [d] *Si ſpiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis.* a Pſal. 51. e b Matth 7. e Hierõ. in ca. 5. ad Galat. c Galat. 5. e d Rom. 8. e

SCRIPTVRAE.

IACOBI primo: Omne datum optimum, & omne donum perfectum, deſurſùm eſt, deſcẽdens à patre luminum, apud quem non eſt tranſmutatio, nec viciſſitudinis obumbratio.

AD Titum tertio: Non ex operibus iuſtitiæ quæ fecimus nos, ſed ſecundùm ſuam miſericordiam ſaluos nos fecit, per lauacrum regenerationis & renouationis Spiritus ſancti, quem effudit in nos abundè per Ieſum Chriſtum ſalua-

torem noſtrum: vt iuſtificati gratia ipſius, hæredes ſimus ſecundùm ſpem vitæ æternæ.

AD Romanos quinto, & Ioannis ſeptimo, vt in textu.

PSALMO centeſimo quadrageſimoſecundo: Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam.

PSALMO quinquageſimo: Cor mundum crea in me Deus, & ſpiritum rectum innoua in viſceribus meis. Nè proijcias me à facie tua, & Spiritum ſanctum tuum nè auferas à me. Redde mihi lætitiam ſalutaris tui, & Spiritu principali confirma me.

SAPIENTIAE primo: Quoniam in maleuolam animam non introibit ſapiẽtia, nec habitabit in corpore ſubdito peccatis. Spiritus enim ſanctus diſciplinę effugiet fictum, & auferet ſe à cogitationibus, quæ ſunt ſine intellectu, & corripietur à ſuperueniente iniquitate. Benignus eſt enim ſpiritus ſapientię, & non liberabit maledictum à labijs ſuis: quoniam renum illius teſtis eſt Deus, & cordis illius ſcrutator eſt verus, & linguæ eius auditor. Quoniã ſpiritus Dñi repleuit orbem terrarum: & hoc quod cõtinet omnia, ſcientiam habet vocis. Propter hoc qui loquitur iniqua, non poteſt latére, nec præteriet illum corripiens iudicium.

PSALMO centeſimo decimooctauo: Viam mandatorum tuorum cucurri, cùm dilatâſti cor meum.

AD Romanos octauo, vt in textu.

PSALMO quinquageſimoprimo: Ego autem ſicut oliua fructifera in domo Dei, ſperaui in miſericordia Dei in æternum, & in ſeculum ſeculi.

MATTHAEI ſeptimo, ad Galatas quinto, ad Romanos octauo, vt in textu.

PA-

PATRES.

1 HIERONYMVS in caput vndecimum Eſaiæ vt in textu, & vt ſuprà quæſtione prima, A 1.

2 IDEM in caput quintum ad Galatas: Illud quoquè quod à Saluatore dicitur: Non poteſt arbor bona fructus afferre malos: neque arbor mala, fructus afferre bonos: non tam de hominibus, quàm de fructibus carnis & ſpiritus, arbitror pronunciatū: quia nec ſpiritus vnquàm poteſt ea vitia, quæ in carnis operibus numerata ſunt, facere: nec caro his fructibus, qui oriuntur ex ſpiritu, redundare. Poteſt autem fieri per negligentiam poſsidentis: vt ſpiritus qui verſatur in homine, fructus non habeat ſuos: & econtrariò caro, operibus ſuis mortificatis, peccare deſiſtat. Non tamen illò vſque procedunt, vt & neglecta arbor ſpiritus, opera carnis afferat; & arbor carnis exculta, fructus germinet ſpirituales. Matt.7. Arboris bonæ fructus.

IIII.

Quæ ſunt carnis opera?

Ea ſunt, de quibus Apoſtolus ità differit:[a] *Manifeſta ſunt opera carnis: quæ ſunt, fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, idolorum ſeruitus, veneficia, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, diſſenſiones, ſectæ, inuidiæ, homicidia, ebrietates, comeſſationes, & his ſimilia: quæ prædico vobis, ſicut prædixi: quoniam qui talia agunt, regnum DEI non conſequentur.* Et ſubiungit:[b] *Qui autem CHRISTI ſunt, carnē ſuam crucifixerunt cum vitijs & concupiſcentijs.* Tum alibi:

a Gal.5 c d Vide Auguſt. lib. 14. de ciuit Dei cap. .&3.

b Ibidem. d

c Rom 8 b
Aug de verb. Apoſt.ſer. 6.

[c] *Qui in carne ſunt*, vt ſecundùm carnis videlicet deſideria ambulent, *Deo placere non poſſunt.* Monet igitur idem Apoſtolus: [d] *Nolite errare: Deus non irridetur. Quæ enim ſeminauerit homo, hæc & metet: quoniam qui ſeminat in carne ſua, de carne metet & corruptionem. Qui autem ſeminat in Spiritu, de ſpiritu metet vitam æternam.*

d Galat 6.b

SCRIPTVRAE.

AD Galatas quinto, ad Romanos octauo, & ad Galatas ſexto, vt in textu.

PATRES.

1 AVGVSTINVS libro decimoquarto de ciuitate Dei, capite ſecundo: Cùm igitur multis modis, quos perſcrutari & colligere longum eſt, diuina ſcriptura nuncupet carnem, quid ſit ſecundùm carnem viuere: quod profectò malum eſt, cùm ipſa carnis natura non ſit malum, vt indagare poſſumus: inſpiciamus diligenter illum locum epiſtolæ Pauli Apoſtoli, quam ſcripſit ad Galatas, vbi ait: Manifeſta autem ſunt opera carnis, quæ ſunt adulteria, fornicationes, immunditiæ, luxuriæ, idolorum ſeruitus, veneficia, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, animoſitates, diſſenſiones, hæreſes, inuidiæ, ebrietates, commeſſationes, & his ſimilia, quæ prædico vobis, ſicut & prædixi: quoniam qui talia agunt, regnum Dei non poſsidebunt. Iſte totus epiſtolæ Apoſtolicæ locus, quantùm ad rem præſentem ſatis eſſe videbitur, conſideratus, poterit hanc diſſoluere quæſtionem, quid ſit ſecundùm carnem viuere. In operibus nanq; carnis, quæ manifeſta eſſe dixit, eaque commemorata damnauit, non illa tantùm inuenimus, quæ ad voluptatem pertinent carnis: ſicut ſunt fornicationes, immunditiæ, luxuriæ, ebrietates, commeſſationes: verùm etiam illa, quibus animi vitia demonſtrantur à voluptate carnis aliena. Quis enim ſeruitutem, quæ idolis exhibetur, veneficia, inimicitias, contentiones, æmulationes, animoſitates, diſſenſiones, hæreſes, inuidias, non potiùs intelligat animi vitia eſſe, quàm carnis? Quandoquidem fieri poteſt, vt propter idololatriam, vel hęreſis alicuius errorem à voluptatibus carnis

Secúdú carnē viuere, an gulæ aut luxuriæ deditis ſolùm conueniat.
Galat. 5.

Inter opera carnis numerantur etiam animi vitia.

nis temperetur: & tamen etiam tunc homo quanuìs carnis libidines continere atque cohibere videatur, ſecundùm carnem viuere hac Apoſtolica authoritate cōuincitur: & in eo quod abſtinet à voluptatibus carnis, damnabilia opera carnis agere demonſtratur. Quis inimicitias non in animo habeat: aut quis ità loquitur, vt inimico ſuo, vel quem putat inimicum, dicat, malam carnem, ac non potiùs, malum animum habes aduersùm me? Poſtremò ſicut carnalitates, vt ità dicam, ſi quis audiſſet, non dubitaret carni tribuere: ità nemo dubitat animoſitates ad animum pertinere. Cur ergò hæc omnia, & his ſimilia, doctor gentium in fide & veritate, opera carnis appellat, niſi quia eo locutionis modo quo totum ſignificatur à parte, ipſum hominē vult nomine carnis intelligi? *Quomodò carnis opera dicantur ea quæ Apoſtolus enumerauit.*

2 ET capite tertio: Hæc autem vitia (ſuperbia & inuidia) quæ tenent in diabolo principatum, carni tribuit Apoſtolus, quam certū eſt diabolum nō habere. Dicit enim inimicitias, cōtentiones, æmulationes, animoſitates, inuidias, opera eſſe carnis: quorum omnium malorum caput & origo ſuperbia eſt, quæ ſine carne regnat in diabolo. Quis autem illo eſt inimicior ſanctis? Quis aduersùs eos contentioſior, animoſior, & magìs æmulus, atque inuidus inuenitur? Et hæc omnia cùm habeat ſine carne, quomodò ſunt iſta opera carnis, niſi quia opera ſunt hominis: quem, ſicut dixi, nomine carnis appellat? Non enim habendo carnem, quam non habet diabolus, ſed viuendo ſecundùm ſeipſum, hoc eſt, ſecundùm hominē, factus eſt homo ſimilis diabolo: quia & ille ſecundùm ſeipſum viuere voluit, quandò in veritate non ſtetit, vt non de ‡ Dei, ſed de ſuo mendacium loqueretur, qui non ſolùm mendax, verùm etiam mendacij pater eſt. Primus eſt quippe mētitus, & à quo peccatum, ab illo cœpit eſſe mendacium. *Galat 5.* *Opera carnis dicūtur, quia ſunt opera hominis.* *Ioan. 8.*

3 ITEM ſermone ſexto de verbis Apoſtoli: Quid eſt ſecundùm carnem ambulare? Carnalibus concupiſcentijs conſentire. Quid eſt ſecundùm ſpiritum ambulare? Adiuuari ſpiritu in mente, & cōcupiſcentijs carnis non obedire. Sic ergò impletur in nobis lex, impletur in nobis iuſtitia Dei: modò interìm impleatur, Poſt concupiſcentias tuas non eas. Poſt concupiſcentias tuas, cùm audis, illicitas accipe. Poſt concupiſcentias tuas non eas, debet impleri ex voluntate noſtra · Adiuta gratia Dei debet impleri, Poſt concupiſcentias tuas non eas. Quicquid enim illa concupiſcentia carnis egit in nobis præteritorum peccatorum, ſiue in factis, ſiue in dictis, ſiue in cogitatiōibus, totum deletū eſt ſacro baptiſmate, omia de- *Secundū carnē ambulare, eſt cōſentire carnalibus cōcupiſcētijs.* *Eccl. 18.* *Baptiſmi vis.*

Cōcupiſcentia poſt baptiſmum.

bita deleuit vna indulgētia. Reſtat ergò cū carne cōflictus, q̄a deleta eſt iniqtas: ſed manet infirmitas, ineſt, titillat delectatio illicitæ concupiſcentiæ: pugna, reſiſte, noli cōſentire, & impletur hîc, Poſt concupiſcētias tuas non eas: quia & ſi q̄n ſurrepūt, & vſurpant ſibi oculum, aurem, linguam, volaticam cogitationem, nec ſic deſperemus de ſalute noſtra. Et poſt pauca: Qui aūt in carne ſunt, id eſt, qui in carne confidunt, qui concupiſcentias ſuas ſequuntur, qui in his habitant, qui earum voluptatibus oblectantur, qui in earum delectationibus beatam felicem'q; vitam conſtituunt, ipſi ſunt in carne, Deo placere non poſſunt. Non enim ſic dictum eſt, Qui autem in carne ſunt, DEO placere non poſſunt: quaſi dictum eſſet, in hac vita cùm ſunt homines, Deo placere non poſſunt. Ergò non placuerunt ſancti Patriarchæ? Ergò non placuerunt ſancti Apoſtoli? Non placuerunt ſancti martyres, qui antequàm corpus patiendo deponerent Chriſtum confitendo, non ſolùm voluptatem contemnebant, ſed dolores quoquè patientiſsimè perferebant? Placuerunt, ſed in carne non fuerunt. Portabant carnem, non portabantur à carne. Iam enim paralytico dictum erat, Tolle grabatū tuum. Qui enim in carne ſunt, quemadmodùm dixi, quemadmodùm iam expoſui, non in hoc ſeculo viuendo, ſed carnis concupiſcentijs conſentiendo, Deo placere non poſſunt.

Qui dicantur eſſe in carne apud Paulū.

Ioan. 5.

DE OCTO BEATITVDINIBVS.

I

Quænam ſunt euangelicæ legis Beatitudines?

Vide Aug li. 1. de ſer Domini in mōte ca 2 & ſequēt Chromatiū Epiſcopū in declamatiōe de octo Beatitudinib. Greg Nyſſe de beatitudinib. Leonē in homil omniū Sanctorū. Itē Bern ſer. 1. de Feſto omniū Sanctorū & ſer 4 de Aduentu Domini.

Illæ ſanè ſunt, quas & Dominicas Beatitudines & Benedictiones Ambroſius [a] vocat, quæ apud [b] Mattheum Euangeliſtam octonario numero recenſentur in hunc modum:

a Ambroſ in 6 cap Lucæ.

b Matth 5. a & ibid Hilar. Chryſoſt. Hierō. Chromatius, Theophylact. Euthymius, Anſelmus & cæt.

1. *Beati*

1. *Beati*[c] *pauperes ſpiritu: quoniam ipſorum eſt regnum cælorum.* c Luc.6 c Eſa. 66.a Iac.2.a Mat.18.a

2. *Beati*[d] *mites: quoniam ipſi poßidebunt terram.* d Pſal.36. b Matth. 11 d Pſal.26.d

3. *Beati qui*[e] *lugent: quoniam ipſi conſolabuntur.* e Luc.6.c 16.f 1 Reg.15 g Ioã.16.e Eſa 61.a. Mat. 26 g

4. *Beati qui*[f] *eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam: quoniam ipſi ſaturabuntur.* f Sap.1 a Pſal.15 b 16.d Eſa.65 b

5. *Beati*[g] *miſericordes: quoniam ipſi miſericordiam conſequentur.* g Pſal 40 a Proue. 11.c Eccl.29.b Luc. 6.e

6. *Beati*[h] *mundo corde: quoniam ipſi Deum videbunt.* h Pſal.23.a. Pſal. 50.c

7. *Beati*[a] *pacifici: quoniam filij Dei vocabuntur.* a Pſal. 36. d Ioann. 14.d

8. *Beati qui*[b] *perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam: quoniam ipſorum eſt regnum cælorum.* b Luc.6.c 1 Pet.3.c 2 Timoth.3.c. Act. 14 d Augu de ſer. Domini in monte lib.1.cap 9.

SCRIPTVRAE.

MATTHAEI quinto: Videns autem turbas, aſcendit in montem: & cùm ſediſſet, acceſſerunt ad eum diſcipuli eius: & aperiens os ſuum, docebat eos, dicens: Beati pauperes ſpiritu: quoniam ipſorum eſt regnum cælorum, &cæt. vt in textu.

LVCAE ſexto: Et ipſe eleuatis oculis in diſcipulos ſuos, dicebat: Beati pauperes: quia veſtrum eſt regnum Dei.

ESAIAE ſexageſimoſexto: Omnia hæc manus mea fecit, & facta ſunt vniuerſa iſta, dicit Dominus. ad quem autẽ reſpiciam, niſi ad paupculum, & contritũ ſpiritu, et tremẽtem ſermones meos?

IACOBI ſecundo: Audite fratres mei dilectiſſimi: nónne Deus elegit pauperes in hoc mundo, diuites in fide, & hæredes regni, quod repromiſit Deus diligentibus ſe?

MATTHAEI decimooctauo: Quicunq; humiliauerit ſe ſicut paruulus iſte, hic eſt maior in regno cælorum.

PSALMO trigeſimoſexto: Manſueti autem hęreditabunt terram, & delectabuntur in multitudine pacis.

MATTHAEI vndecimo: Tollite iugum meũ ſuper vos, & diſcite à me quia mitis ſum & humilis corde: & inuenietis requiem animabus veſtris.

PSALMO vigeſimoſexto: Credo videre bona Domini in terra viuentium.

LVCAE ſexto: Beati qui nunc eſuritis, quia ſaturabimini. Beati qui nunc fletis, quia ridebitis.

ET capite decimoſexto: Et dixit illi Abraham: Fili, recordare quia recepiſti bona in vita tua, & Lazarus ſimiliter mala: nunc aũt hic conſolatur, tu verò cruciaris.

PRIMI Regum decimoquinto: Et non vidit Samuel vltrà Saul vſq; ad diem mortis ſuæ: veruntamẽ lugebat Samuel Saulem, quoniam Dominum pœnitebat quòd conſtituiſſet regem Saul ſuper Iſrael.

IOANNIS decimoſexto: Amen amen dico vobis, quia plorabitis & flebitis vos, mundus autem gaudebit: vos autem contriſtabimini, ſed triſtitia veſtra vertetur in gaudium. Mulier cùm parit, triſtitiam habet, quia venit hora eius: cùm autem pepererit puerum, iam nõ meminit preſſuræ propter gaudium, quia natus eſt homo in mundum. Et vos igitur, nunc quidem triſtitiam habetis, iterùm autem videbo vos, & gaudebit cor veſtrum: & gaudiũ veſtrum nemo tollet à vobis.

ESAIAE ſexageſimoprimo: Spiritus Domini ſuper me, eò quòd vnxerit Dominus me: ad annunciandum manſuetis miſit me, vt mederer contritis corde, & prædicarem captiuis indulgentiam, & clauſis apertionem: Vt prædicarem an-

annum placabilem Domino, et diem vltionis Deo noſtro: vt conſolarer omnes lugentes. Vt ponerem lugentibus Sion, & darem eis coronam pro cinere, oleum gaudij pro luctu, pallium laudis pro ſpiritu mœroris: & vocabuntur in ea fortes iuſtitiæ, plantatio Domini ad glorificandum. Pro confuſione veſtra duplici & rubore laudabunt partē eorum: propter hoc in terra ſua duplicia poſſidebunt, lætitia ſempiterna erit eis.

MATTHAEI vigeſimoſexto: Et egreſſus Petrus foràs, fleuit amarè.

SAPIENTIAE primo: Diligite iuſtitiam, qui iudicatis terram. Sentite de Domino in bonitate, & in ſimplicitate cordis quærite illum.

PSALMO decimoquinto: Notas mihi feciſti vias vitæ: adimplebis me lætitia cum vultu tuo: delectatiōes in dextera tua vſq; in finem.

ET pſalmo decimoſexto: Ego autem in iuſtitia apparebo conſpectui tuo: ſatiabor cùm apparuerit gloria tua.

ESAIAE ſexageſimoquinto: Propter hoc hæc dicit Dominus Deus: Eccè ſerui mei comedēt, & vos eſurietis: eccè ſerui mei bibent, & vos ſitietis: Eccè ſerui mei lætabuntur, & vos confundemini: Eccè ſerui mei laudabunt pręexultatione cordis: & vos clamabitis præ dolore cordis, & præ cōtritione ſpiritus vlulabitis.

PSALMO quadrageſimo: Beatus vir qui intelligit ſuper egenum & pauperem: in die mala liberabit eum Dominus. Dominus conſeruet eum, & viuificet eum, & beatum faciat eum in terra, & nō tradat eum in animam inimicorū eius.

PROVERBIORVM vndecimo: Benefacit animæ ſuæ vir miſericors: qui autem crudelis eſt, etiam propinquos abijcit. Impius facit opus inſtabile: ſeminanti autem iuſtitiam

merces fidelis. Clementia præparat vitam: & ſectatio malorum mortem.

Ecclesiastici vigeſimonono: Conclude eleemoſynam in corde pauperis, & hæc pro te exorabit ab omni malo. Eleemoſyna viri quaſi ſacculus cum ipſo, & gratiam hominis quaſi pupillam conſeruabit: & poſteà reſurget, & retribuet illis retributionem vnicuique in caput illorum.

Lucae ſexto: Eſtote miſericordes, ſicut & pater veſter miſericors eſt. Date, & dabitur vobis. menſuram bonam & confertam & coagitatam & ſupereffluentem dabunt in ſinum veſtrum. Eadem quippe menſura qua menſi fueritis, remetietur vobis.

Psalmo vigeſimotertio: Quis aſcendet in montem Domini, aut quis ſtabit in loco ſancto eius? Innocens manibus & mundo corde, qui non accepit in vano animam ſuam, nec iurauit in dolo proximo ſuo. Hic accipiet benedictionem à Domino, & miſericordiam à Deo ſalutari ſuo.

Psalmo quinquageſimo: Cor mundum crea in me Deus, & ſpiritum rectum innoua in viſceribus meis.

Psalmo trigeſimoſexto: Cuſtodi innocentiam, & vide æquitatem: quoniam ſunt reliquiæ homini pacifico. Iniuſti autem diſperibunt ſimul: reliquiæ impiorum interibunt.

Ioannis decimoquarto: Pacem relinquo vobis, pacē meam do vobis. non quomodò mundus dat, ego do vobis. Non turbetur cor veſtrum, neque formidet.

Lucae ſexto: Beati eritis cùm vos oderint homines, & cùm ſeparauerint vos, & exprobrauerint, & eiecerint nomen veſtrum tanquàm malum, propter filium hominis.

Prioris Petri tertio: Et quis eſt qui vobis noceat, ſi boni

ni æmulatores fueritis? Sed & ſi quid patimini propter iuſtitiam, beati.

POSTERIORIS ad Timotheum tertio: Et omnes qui piè volunt viuere in Chriſto Ieſu, perſecutioně patientur.

ACTORVM decimoquarto: Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnũ Dei, aiũt Paulus & Barnabas.

PATRES.

1 AMBROSIVS in caput ſextum Lucæ: Quatuor tantùm beatitudines ſanctus Lucas dominicas poſuit, octo verò ſanctus Matthęus: ſed in iſtis octo illę quatuor ſunt, & in quatuor iſtis illę octo & cæt. Beati, inquit, pauperes ſpiritu: quoniam ipſorum eſt regnum cælorum. Primam benedictionem hanc vterq; Euangeliſta poſuit. Ordine enim prima eſt, & parens quædam generatioq; virtutum: quia qui cõtempſerit ſecularia, ipſe merebitur ſempiterna: nec poteſt quiſquam meritum regni cæleſtis adipiſci, qui mundi cupiditate poſſeſſus, emergendi non habet facultatem. Secunda benedictio: Beati, inquit, mites. Tertia: Beati qui lugent. Quarta: Beati qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam. Quinta: Beati miſericordes. Sexta: Beati mundo corde. Septima. Beati pacifici. Et benè ſeptima, quoniã eo die ab omnibus mundi operibus requieuit Deus. Dies enim quietis & pacis eſt. Octaua: Beati qui perſecutionem patiũtur propter iuſtitiam.

Matt. 5. Octo benedictiones. Merẽtur ſempiterna, qui ſecularia cõtemnunt.

2 AVGVSTINVS de ſermone Domini in monte, libro primo, capite nono: Non iſta perpeti fructuoſum eſt, ſed iſta pro Chriſti nomine non ſolùm æquo animo, ſed etiam cum exultatione tolerare. Nam multi hæretici, nomine Chriſtiano animas decipientes, multa talia patiuntur. Sed ideò excluduntur ab iſta mercede, quia non dictum eſt tantùm, Beati qui perſecutioně patiuntur: ſed additum eſt, propter iuſtitiam. Vbi autem ſana fides non eſt, nõ poteſt eſſe iuſtitia. Quia iuſtus ex fide viuit. Neq; ſchiſmatici aliqd ſibi ex iſta mercede promittant, quia ſimiliter vbi charitas non eſt, non poteſt eſſe iuſtitia. Dilectio enim proximi malum non operatur. Quã ſi haberẽt, non dilaniarẽt corpus Chriſti quod eſt Eccleſia. Et poſt pauca: Quid eſt ſanè q; etiã hoc nõ eſt nudè poſitũ, vt diceretur, Et dicẽt omne malũ aduersùm vos: ſed additũ eſt, mẽtientes: additũ eſt etiã, ꝑpter me? Propter eos additum puto, qui volunt de perſe-

Hæretici & ſchiſmatici nõ patiſitur pſecutioně ꝑpter iuſtitiã. Vbi ſana fides nõ eſt, nõ poteſt eſſe iuſtitia. Abacuc 2. Rom. 1. Rom. 13. Charitatẽ nõ habẽt, q Eccleſiã dilaniant.

perſecutionibus & de famæ ſuæ turpitudine gloriari: & ideò dicere ad ſe pertinere Chriſtum, quia multa de illis dicuntur mala : cùm & vera dicantur, quandò & de illorum errore dicuntur: etſi aliquādò etiam nonnulla † facta iactantur, quod temeritate hominū plerunquè accidit, non tamen propter Chriſtum iſta patiuntur. Non enim Chriſtum ſequitur, qui nō ſecundùm veram fidem & Catholicam diſciplinam Chriſtianus vocatur.

† ficta

Hæretici non ꝓpter Chriſtum malè audiunt.

II

Quarè hæc de Beatitudinibus doctrina eſt obſeruanda.?

Quoniā prima & maxima pars eſt legis Euangelicæ, quam Chriſtus[a] Legifer noſter in monte tradidit ore ſuo ſacroſancto, vt conſiderarent omnes, quid Chriſtiana iuſtitia vltra fidem complectatur & poſtulet : deindè ſcirent, quomodò iuſtis corona iuſtitiæ, vt Paulus[b] vocat, vel merces[c] plena æternaque non ſine[d] labore obueniat. Nam hinc etiam Iacobus affirmat : [e] *Beatus vir qui ſuffert tentationem: quoniam cùm probatus fuerit, accipiet coronam vitæ.*

a Eſaiæ 33.d Iacob 4.c Matth.5.a

b 2.Tim 4.b

c 1 Ioā epi.c Lucæ 6 c

d 1.Cor.3.b Matth.11. b Lucæ 16.d

e Iacob.1.b

SCRIPTVRAE.

Esaiae trigeſimotertio: Dominus iudex noſter, Dominus legifer noſter, Dominus rex noſter : ipſe ſaluabit nos.

Iacobi quarto: Vnus eſt enim legislator, & iudex qui poteſt perdere & liberare.

Matthaei quinto: Videns autem turbas, aſcendit in montē: & cùm ſediſſet, acceſſerūt ad eum diſcipuli eius &c.

Po-

Posterioris ad Timotheum quarto: In reliquo, repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die, iuſtus iudex: non ſolùm autem mihi, ſed & ijs qui diligunt aduentum eius.

In ſecunda epiſtola Ioannis: Videte voſmetipſos, nè perdatis quæ operati eſtis: ſed vt mercedem plenam accipiatis.

Lvcae ſexto: Date, & dabitur vobis: menſuram bonam & confertam & coagitatam & ſupereffluentem dabunt in ſinum veſtrum. Eadem quippe menſura, qua menſi fueritis, remetietur vobis.

Prioris ad Corinthios tertio: Vnuſquiſq; autem propriam mercedem accipiet ſecundùm ſuum laborem.

Matthaei vndecimo: A diebus autem Ioannis Baptiſtæ vſque nunc, regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud.

Lvcae decimoſexto: Lex & prophetæ, vſque ad Ioannem: ex eo regnum Dei euangelizatur, & omnis in illud vim facit.

Iacobi primo, vt in textu.

III

Quid verò circa hãc de Beatitudinibus doctrinam præcipuè notandum eſt?

A Primùm quidem obſeruari debet, gradus inter eas diſtinctos eſſe, vt ex ipſo tum numero, tum ordine perſpicitur. Ambroſius in ſextum caput Luc.

B Deindè quolibet in gradu coniunctìm duo

proponuntur, quorum alterum ipſe ſit actus virtutis, ſeu meritum, & Beatitudo (vt nuncupant) huius vitæ: alterum verò, æternæ vitæ præmium ſuo merito congruens, quam beatitudinem patriæ licet appellare. Sicutì autem prior pars laborem & difficultatem offert credentibus: ità poſterior quæ ſtatìm in ſingulis gradibus adijcitur, magnitudine propoſiti præmij conſolationem admiſcet, lenitque labores, ſudores & agones in Chriſtiana militia omnibus perferendos. [a] *Non enim coronabitur, niſi qui legitimè certauerit.* [b] *Vnuſquiſque propriam mercedem accipiet ſecundùm ſuum laborem.* [c] *Quæ ſeminauerit homo, hæc & metet*, vt conſtanter gentium doctor aſſeuerat. Quamobrem Dominus priuſquàm [d] tremendum ſe iudicem orbi ſiſtat, ad expectationem aduentus ſui nos omnes his verbis excitat: [e] *Eccè venio citò*, inquit, *& merces mea mecum eſt, reddere vnicuique ſecundùm opera ſua.* [f] *Qui vicerit, dabo ei ſedere mecum in throno meo*: quæ demùm ſumma, æterna & abſoluta eſt Beatitudo.

a 2.Tim.2.a
b 1.Cor.3.b
c Galat.6.b
d Heb 10 e g Act.17.g
e Apoc.22.c
f Apoc.3.d Matth. 19.d Luc.22.c

C At [g] vana eſt prorsùs mundi de beatitudine ſententia, quæ permultos interìm fallit ac perdit. Nam beati ferè vulgò putantur diuites, præpotentes, gloria & authoritate clari, bonis fortunæ affluentes, voluptatibus indulgentes.

g Eccles 2 a b 5.c 11.c d Pſal. 143 c d Sapient.2.a b

Verùm

Verùm Chriſtus [h] væ væ iſtis opponit, & liberè ſic Eſaias [a] acclamat: *Popule meus, qui te beatum dicunt, ipſi te decipiunt, & viam greſſuum tuorum diſsipant.* [b] *Beatus populus, cuius Dominus Deus eius*, nimirùm vt authorem ſuum benè beateque viuendo ſemper prædicet.

h Luc. 6 d Eſa. 5 b c d 65. b c Amos 6 a b
a Eſa. 3 c
b Pſal. 143 d 32. c Et ibidẽ Aug conc 2. & in Pſal. 118. concione 1.

SCRIPTVRAE.

POSTERIORIS ad Timotheum ſecundo, prioris ad Corinthios tertio, & ad Galatas ſexto capite, vt in textu.

AD Hebræos decimo: Teneamus ſpei noſtræ confeſſionem indeclinabilem, (fidelis enim eſt qui repromiſit) & conſideremus inuicèm in prouocationem charitatis & bonorum operum: non deſerentes collectionem noſtram, ſicut conſuetudinis eſt quibuſdam: ſed conſolantes, & tanto magis quanto videritis appropinquantem diem. Voluntariè enim peccantibus nobis poſt acceptam notitiam veritatis, iam non relinquitur pro peccatis hoſtia, terribilis autem quædam expectatio iudicij & ignis æmulatio, quæ conſumptura eſt aduerſarios. Mihi vindictã, egò retribuam. Et iterùm: Quia iudicabit Dominus populum ſuum. Horrendum eſt incidere in manus Dei viuentis. Nolite itaque amittere confidentiam veſtram, quæ magnam habet remunerationem. Patientia enim vobis neceſſaria eſt: vt voluntatem Dei facientes, reportetis promiſſionem. Adhuc modicum aliquantulumque, qui venturus eſt, veniet, & non tardabit.

ACTORVM decimoſeptimo ait Paulus: Et tempora quidem huius ignorantiæ deſpiciens Deus, nunc annunciat hominibus, vt omnes vbiquè pœnitẽtiam agant, eò quòd

ſtatuit diem, in quo iudicaturus eſt orbem in æquitate, in viro in quo ſtatuit, fidem præbens omnibus, ſuſcitans eum à mortuis.

Apocalypsis vigeſimoſecundo & capite tertio, vt in textu.

Matthaei decimonono: Ieſus autem dixit illis, Amen dico vobis, quòd vos qui ſecuti eſtis me, in regeneratione cùm ſederit filius hominis in ſede maieſtatis ſuæ, ſedebitis & vos ſuper ſedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Iſrael. Et omnis qui reliquerit domum, vel fratres, aut ſorores, aut patrem, aut matrem, aut vxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum: centuplum accipiet, & vitam æternam poſſidebit.

Lvcae vigeſimoſecundo: Vos autem eſtis qui permanſiſtis mecum in tentationibus meis. Et ego diſpono vobis, ſicut diſpoſuit mihi pater meus, regnum: vt edatis & bibatis ſuper mēſam meam in regno meo, & ſedeatis ſuper thronos iudicantes duodecim tribus Iſrael.

Ecclesiastis ſecundo: Dixi ergò in corde meo, Vadam, & affluam delicijs, & fruar bonis Et vidi quòd hoc quoquè eſſet vanitas. Riſum reputaui errorem: & gaudio dixi, Quid fruſtrà deciperis? Cogitaui in corde meo abſtrahere à vino carnem meam, vt animum meum transferrem ad ſapientiam, deuitaremq; ſtultitiam, donèc viderem quid eſſet vtile filijs hominum, quo facto opùs eſt ſub ſole numero dierū vitæ ſuæ. Magnificaui opera mea, ædificaui mihi domos, & plantaui vineas: feci hortos & pomaria & cōſeui ea cunctigeneris arboribus. Et extruxi mihi piſcinas aquarum, vt irrigarem ſyluam lignorum germinantium. Poſſedi ſeruos & ancillas, multamque familiam habui: armenta quoquè & magnos ouium greges vltra omnes qui fue-

fuerunt ante me in Ieruſalem. Coaceruaui mihi argentum & aurum, & ſubſtantias regum & prouinciarum. Feci mihi cantores, & cantatrices, & delicias filiorum hominum, ſcyphos, & vrceos in miniſterio ad vina fundéda. Et ſupergreſſus ſum opibus omnes qui ante me fuerunt in Ieruſalem. ſapientia quoquè perſeuerauit mecum. Et omnia quæ deſiderauerunt oculi mei, non negaui eis: nec prohibui cor meum quin omni voluptate frueretur, & oblectaret ſe in his quæ præparaueram: & hanc ratus ſum partem meam, ſi vterer labore meo. Cumq; me conuertiſſem ad vniuerſa opera quæ fecerant manus meæ, & ad labores in quibus fruſtrà ſudaueram, vidi in omnibus vanitatem & afflictionem animi, & nihil permanere ſub ſole.

CAPITE quinto: Auarus non impletur pecunia: & qui amat diuitias, fructum non capiet ex eis. & hoc ergò vanitas. Vbi multæ ſunt opes, multi & qui comedunt eas. Et quid prodeſt poſſeſſori, niſi quòd cernit diuitias oculis ſuis?

CAPITE vndecimo: Si annis multis vixerit homo, & in his omnibus lætatus fuerit, meminiſſe debet tenebroſi temporis, & dierum multorum: qui cùm venerint, vanitatis arguentur præterita. Lætare ergò iuuenis in adoleſcentia tua, & in bono ſit cor tuum in diebus iuuentutis tuę & ambula in vijs cordis tui, & in intuitu oculorũ tuorum: & ſcito quòd pro omnibus his adducet te Deus in iudicium. Aufer iram à corde tuo, & amoue malitiam à carne tua. Adoleſcentia enim & voluptas, vana ſunt.

PSALMO centeſimo quadrageſimotertio: Eripe me, & ërue me de manu filiorum alienorum, quorum os locutum eſt vanitatem: & dextera eorum dextera iniquitatis. Quorum filij ſicut nouellæ plantationes in iuuentute ſua.

Filiæ eorum compoſitæ, circumornatæ vt ſimilitudo templi. Promptuaria eorum plena, eructantia ex hoc in illud. Oues eorum fœtoſæ, abundantes in egreſſibus ſuis: boues eorum craſſæ. Non eſt ruina maceriæ, neque tranſitus, neque clamor in plateis eorum. Beatum dixerunt populum cui hæc ſunt: beatus populus, cuius Dominus Deus eius.

SAPIENTIAE ſecundo: Dixerunt impij, cogitantes apud ſe non rectè: Exiguum, & cum tædio eſt tempus vitæ noſtræ, & non eſt qui agnitus ſit reuerſus ab inferis: quia ex nihilo nati ſumus, & poſt hoc erimus tanquàm non fuerimus: quoniã fumus flatus eſt in naribus noſtris, & ſermo ſcintillæ ad commonendum cor noſtrum: quia extinctus cinis erit corpus noſtrum, & ſpiritus diffundetur tanquàm mollis aër, & tranſibit vita noſtra tanquàm veſtigium nubis, & ſicut nebula diſſoluetur, quæ fugata eſt radijs ſolis, & à calore illius aggrauata: & nomen noſtrum obliuionem accipiet per tempus, & nemo memoriam habebit operum noſtrorum. Vmbræ enim tranſitus eſt tempus noſtrum, & non eſt reuerſio finis noſtri: quoniam conſignata eſt, & nemo reuertitur. Venite ergò, & fruamur bonis quæ ſunt, & vtamur creatura tanquàm in iuuentute celeriter. Vino precioſo & vnguentis nos impleamus, & non prætereat nos flos temporis. Coronemus nos roſis, antequàm marceſcant: nullum pratum ſit quod non pertranſeat luxuria noſtra. Nemo veſtrûm exors ſit luxuriæ noſtræ: vbiquè relinquamus ſigna lętitię: quoniam hęc eſt pars noſtra, & hæc eſt ſors noſtra.

LVCAE ſexto: Veruntamen væ vobis diuitibus, quia

quia habetis conſolationem veſtram. Væ vobis qui ſaturati eſtis: quia eſurietis. Væ vobis qui ridetis nunc: quia lugebitis & flebitis. Væ cùm benedixerint vobis omnes homines. ſecundùm hæc enim faciebant pſeudoprophetis patres eorum.

ESAIAE quinto: Væ qui coniungitis domum ad domum, & agrum agro copulatis vſque ad terminum loci. Nunquid habitabitis vos ſoli in medio terræ? In auribus meis ſunt hæc, dicit Dominus exercituum: Niſi domus multæ deſertæ fuerint grandes & pulchræ, abſque habitatore. Decem enim iugera vinearum facient laguinculam vnam, & triginta modij ſementis facient modios tres. Væ qui conſurgitis manè ad ebrietatem ſectandam, & potandum vſque ad veſperam, vt vino æſtuetis. Cithara, & lyra, & tympanum, & tibia, & vinum in conuiuijs veſtris: & opus Domini non reſpicitis, nec opera manuum eius conſideratis. Propterea captiuus ductus eſt populus meus, quia non habuit ſcientiam, & nobiles eius interiêrunt fame, & multitudo eius ſiti exaruit, &cæte. Væ qui trahitis iniquitatem in funiculis vanitatis, & quaſi vinculum plauſtri iniquitatem. Qui dicitis, Feſtinet, & citò veniat opus eius vt videamus: & appropiet & veniat conſilium ſancti Iſrael, & ſciemus illud. Væ qui dicitis malum bonum, & bonum malum: ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras: ponentes amarum in dulce, et dulce in amarum. Væ qui ſapientes eſtis in oculis veſtris, et coram vobiſmetipſis prudentes. Væ qui potẽtes eſtis ad bibendum vinũ, et viri fortes ad miſcendam ebrietatem. Qui iuſtificatis impium pro muneribus, et iuſtitiam iuſti aufertis ab eo. Pro-

pter

pter hoc ſicut deuorat ſtipulam lingua ignis, & calor flammæ exurit: ſic radix eorum quaſi fauilla erit, et germen eorum vt puluis aſcendet. Abiecerunt enim legem Domini exercituum, et eloquium ſancti Iſrael blaſphemauerunt, etc.

Capite ſexageſimoquinto: Numerabo vos in gladio, et omnes in cæde corruetis: pro eo quòd vocaui, et non reſpondiſtis: locutus ſum, et non audiſtis, et faciebatis malum in oculis meis: et quæ nolui, elegiſtis. Propter hoc hæc dicit Dominus Deus: Eccè ſerui mei comedent, et vos eſurietis: eccè ſerui mei bibent, et vos ſitietis: Eccè ſerui mei lætabuntur, et vos confundemini: Eccè ſerui mei laudabunt præ exultatione cordis: et vos clamabitis præ dolore cordis, et præ contritione ſpiritus vlulabitis.

Amos ſexto: Væ qui opulenti eſtis in Sion, et confiditis in monte Samariæ: optimates capita populorum, ingredientes pompaticè domum Iſrael. Qui ſeparati eſtis in diem malum, et appropinquatis ſolio iniquitatis. Qui dormitis in lectis eburneis, & laſciuitis in ſtratis veſtris: qui comeditis agnū de grege, et vitulos de medio armenti. Qui canitis ad vocem pſalterij: ſicut Dauid putauerunt ſe habere vaſa cantici. Bibentes vinum in phialis, et optimo vnguento delibuti: et nihil patiebantur ſuper contritione Ioſeph. Quapropter etc.

Esaiae tertio, et pſalmo centeſimo quadrageſimotertio, vt in textu.

Psalmo trigeſimoſecundo: Beata gens cuius eſt Dominus, DEVS eius: populus quem elegit in hæreditatem ſibi.

PATRES.

A AMBROSIVS in caput ſextum Lucæ: Veni Domine Ieſu, doce nos ordinem beatitudinum tuarum. Neque enim ſine ordine dixiſti, primò beatos pauperes ſpiritu, ſecundò beatos mites, & tertiò beatos qui lugent. Et poſt nonnulla: Vſque ad finem te ducit, vſque ad martyrium proſequitur, & conſtituit beatitudinum palmam. Vide igitur ordinem. Oportet te pauperem fieri ſpiritu. Humilitas enim ſpiritus, diuitiæ virtutum ſunt. Niſi pauper fueris, mitis eſſe non poteris. Qui mitis eſt, poteſt lugere præſentia: qui inferiora luget, poteſt deſiderare meliora: qui ſuperiora quærit, inferiora deuitat, vt & ipſe à ſuperioribus adiuuetur: qui miſeretur, cor ſuum mundat. Quid enim eſt mundare animum, niſi ſordem mentis abluere? Eleemoſyna enim à morte liberat: patientia verò, perfectio eſt charitatis. Qui autem patitur perſecutionem, in vltimo certamine conſtitutus probatur aduerſis, vt cùm legitimè certauerit, coronetur. Hos quidem gradus volunt eſſe virtutum, per quos ab vltimo ad ſuperiora poſsimus aſcendere. Deniq; ſicut incrementa virtutum, ità etiam ſunt incrementa præmiorum. Plus eſt enim, Dei eſſe filium, quàm poſſidere terram, & conſolationem mereri. Sed quia & primum præmium regnum cælorum eſt, & vltimum præmium regnum cælorum eſt: nunquìd æquale præmiũ incipientibus atque perfectis eſt? Ne fortè myſticè docemur, quia eſt primum regnum cælorum, illud Apoſtolicum, Diſſolui & eſſe cum Chriſto? Habes primum regnum, quandò ſancti rapiuntur in nubibus obuiàm Chriſto in aëra. Multi enim dormientium ſurgent, iſti in vitam æternam, illi in opprobrium. Primum ergò regnum cælorum ſanctis propoſitum, eſt in abſolutione corporis: ſecundum regnum cælorum eſt, poſt reſurrectionem eſſe cum Chriſto. Cùm fueritis in regno cælorum, tunc proceſſus eſt manſiõum: & ſi vnum regnum, diuerſa tamen merita ſunt in regno cælorum. Poſt reſurrectionem terram tuam incipies poſsidere, abſolutus à morte. Abſolutus per Dominicam crucem, ſi tamen intrà iugum Domini fueris inuentus, conſolationem in ipſa poſſeſsione reperies: conſolationem ſequitur delectatio, delectationem diuina miſeratio. Quem autem miſeratur Dominus, & vocat: qui vocatur, videt vocantem: qui Deũ viderit, in ius diuinæ generationis aſſumitur: tunc demùm quaſi Dei filius, cæleſtis regni diuitijs delectatur. Ille igitur incipit, hic repletur. Nam & intrà hoc ſeculum multi in imperio Romano ſunt: ſed maiorem imperij gratiam, qui propiores imperatori ſunt, conſequuntur.

Ordo beatitudinum.

Tob. 12.

2. Tim. 2.

Præmiorũ incrementa reſpõdẽt incrementis virtutum.

Philip. 1.

1. Theſſ. 4.

Dani. 12.

Duplex ſtatus regni cælorũ: alter ſtatim poſt mortẽ, alter poſt generalẽ reſurrectionẽ.

Ioan 14.

Diuerſitas meritorũ in regno cælorum.

Gen. 3.

C AVGVSTINVS in pſalmum trigeſimumſecundum concione ſecunda: Amant omnes beatitudinem, & ideò peruerſi ſunt homines, qui mali volunt eſſe, miſeri nolunt. Et cùm ſit malitiæ indiuidua comes miſeria, iſti peruerſi non ſolùm mali eſſe volunt, & miſeri nolunt, quod fieri non poteſt: ſed ideò volunt mali eſſe, nè miſeri ſint. Quid eſt hoc quod dixi, ideò volũt mali eſſe, nè miſeri ſint? Conſiderate hoc paululum in omnibus hominibus qui malè faciunt, beati ſemper eſſe volunt. Furtum facit, quæris quarè? propter famem, propter neceſsitatem. Ergò, nè miſer ſit, malus eſt: & ideò miſerior eſt, quia malus eſt. Depellendæ ergò miſeriæ cauſa, & acquirendæ beatitudinis cauſa, faciunt omnes homines quicquid vel boni faciunt, vel mali. Semper ergò beati eſſe volunt. Siue malè viuentes, ſiue benè viuentes, beati eſſe volunt, & non contingit omnibus quod omnes eſſe volunt. Omnes enim beati eſſe volunt, non autem erunt niſi illi, qui iuſtè eſſe voluerint. Et eccè neſcio quis vt malè faciat, beatus vult eſſe. Vndè? Ex pecunia, ex argento & auro, ex prædijs, fundis, domibus, mancipijs, pompa ſeculi, honore volatico & perituro: habendo aliquid volunt beati eſſe. Quære ergò qd habeas, vt beatus ſis. Cùm enim beatus fueris, melior vtiquè eris, quàm cùm miſer es. Fieri autem non poteſt, vt res deterior te faciat meliorem. Homo es: deterius te eſt, quicquid cupis quo beatus eſſe deſideras. Aurum, argentum, quælibet corpora, quibus inhias acquirendis, poſsidendis, fruẽdis, inferiora ſunt te. Tu melior es, tu fortior es: & vtiq; vis melior eſſe quàm es, cùm beatus eſſe vis, quia miſer es. Melius eſt enim vtiq;, beatũ eſſe, quàm miſerum. Vis eſſe melior te: & quæris & perquiris, per quæ id fiat, deteriora ſunt te. Quicquid quęſieris in terra, deterius eſt quàm tu. Hoc omnis homo optat amico ſuo, ſic eum adiurat: ſic melior ſis, ſic meliorẽ te videamus, ſic de te meliore gaudeamus. Quod optat, hoc & ipſe vult. Accipe ergò fidele conſilium. Melior te vis eſſe, noui: omnes nouimus, omnes volumus: quære quod eſt melius te, vt indè efficiaris melior te. Intuere nunc cælum & terram: non tibi ſic hæc pulchra corpora placeant, vt eis fieri beatus velis. In animo eſt quod quæris. Beatus enim eſſe vis. Ipſo animo tuo quære quid ſit melius. Cùm enim duo ſint quædam, hoc eſt, animus & corpus, eô quòd iſtis duobus illud melius ſit, quod animus dicitur, poteſt corpus tuum melius fieri per meliorem, quia ſubiectum eſt corpus animo. Poteſt ergò melius fieri corpus tuum per animum tuum, vt cùm fuerit iuſtus animus tuus, ſit poſteà immortale etiam cor-

Beatitudinẽ amãt omnes, tam mali quã boni.

Omnis actio humana inſtituitur vel beatitudinis acqrẽdæ cauſa, vel miſeriæ depellendæ.

Beatitudinẽ ſuã in quo cõſtituant filij huius ſeculi.

Id in quo beatitudo ponenda eſt, oportet vt ſit homine melius.

Corpus fit melius per animum.

corpus tuum. Per animi enim illuminationem meretur corpus incorruptionem, vt fiat inferioris reparatio per meliorem. Si ergò corporis tui bonum animus eſt, quia corpore tuo melior eſt, cùm quæris bonum tuum, illud quære quod melius eſt animo tuo. Quid eſt autẽ animus tuus attende, nè fortè contemnens animum tuum, & putans neſcio quid eſſe vile & abiectum, & viliora quæras quibus beatificetur animus tuus. In animo tuo eſt imago D E I, mens hominis capit eam: Accepit eam, & inclinando ſe ad peccatum, decolorauit eam. Ipſe ad eam venit reformator, qui erat eius antè formator: quia per verbum facta ſunt omnia, & per verbum impreſſa eſt hæc imago. Venit ipſum verbum, vt audiremus ab Apoſtolo: Reformamini in nouitate mentis veſtræ. Iam ergò ſupereſt, vt quæras quid ſit melius quàm animus tuus. Quid erit, obſecro, niſì Deus tuus? Non inuenis aliquid melius animo tuo, quia cùm fuerit perfecta natura tua, angelis æquabitur. Iam ſuprà non eſt niſì creator. Erige te ad illum, noli deſperare, noli dicere, multùm eſt à me. Magìs multùm eſt ad te, habere aurum quod quæris. Aurum & ſi voluẽris, fortè non habebis: D E-V M, cùm voluẽris, habebis: quia & antequàm velis, venit ad te: & cùm auerſa voluntate eſſes, vocauit te: & cùm conuerſus eſſes, terruit te: & cùm territus confitereris, conſolatus eſt te. Iſte qui tibi præſtitit omnia, iſte qui fecit te vt eſſes, qui his qui tecum ſunt, etiam malis, præſtat ſolem, præſtat pluuiam, præſtat fructus, fontes, vitam, ſalutem, tantas conſolationes, ſeruat tibi aliquid quod non det, niſì tibi. Quid eſt autem quod tibi ſeruat, niſì ſe? Pete aliud, ſi melius inueneris, ſe tibi ſeruat Deus. Auare, quid inhias cælo & terræ? Melior eſt qui fecit cælum & terram: ipſum viſurus, ipſum habiturus es. Quæris vt tua ſit illa villa, & tranſiens per illam, dicis: Beatus cuius eſt poſſeſsio iſta. Hoc dicunt quàm multi qui tranſeunt per illam, poſſunt caput agitare & ſuſpirare, nunquid & poſsidere? Sonat cupiditas, ſonat iniquitas, ſed non concupiſcas rem proximi tui. Beatus cuius eſt villa illa, cuius eſt domus iſta, cuius eſt ager iſte. Compeſce iniquitatem, audi veritatem. Beata gens cuius eſt. Quid? Iam nôſtis quid dicturus ſum. Ergò deſiderate vt habeatis, tunc demùm beati eritis. Hac ſola beati eritis, re meliore quàm vos eſtis, meliores eritis. D E-V S eſt, inquam, melior te qui te fecit. Beata gens, cuius eſt Dominus Deus eorum. Hoc ama, hoc poſside: hoc cùm vis, habebis, hoc gratìs habebis.

Gene. 1. Ioann. 1. Rom. 12. Matth. 22. Deus melior animo. Deũ, cùm volueris, habebis. Matth. 5. In auaros. Sola re meliore nobis, erimus beati

ET in pſalmum centeſimum decimumoctauum concione prima: Ab exordio ſuo magnus pſalmus iſte, chariſsimi, exhortatur nos vt quæramus beatitudinem, quam nemo eſt qui non expetat. Quis enim vnquàm vel poteſt, vel potuit, vel poterit inueniri, qui eſſe nolit beatus? Quid igitur ea exhortatione opùs eſt ad eam rem, quam ſua ſponte appetit animus? Nam profectò qui exhortatur, id agit, vt excitetur volũtas eius cum quo agit, ad illud propter quod exhortatiõis adhibetur alloquium. Vt quid ergò nobiſcum agitur, vt velimus quod nolle non poſſumus, niſì quia omnes quidem beatitudinem concupiſcunt, ſed quomodò ad eam perueniatur, plurimi neſciunt? Ideoq; hoc docet iſte qui dicit: Beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domini. Tanquàm diceret: Scio quid velis: beatitudinem quæris. Si vis ergò eſſe beatus, eſto immaculatus. Illud enim omnes, hoc autem pauci volunt, ſine quo non peruenitur ad illud quod omnes volunt. Sed vbì erit quiſque immaculatus, niſì in via? in qua via, niſì in lege Domini? Ac per hoc, Beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domini: non ſuperfluò vobis dicitur, ſed exhortatio neceſſaria veſtris mentibus adhibetur. Quid enim boni ſit, ad quod multi pigri ſunt, id eſt, immaculatos ambulare in via quæ lex eſt Domini: ſic oſtenditur, cùm beatos eſſe qui hoc faciunt, indicatur, vt propter illud quod omnes volunt, etiam hoc fiat quod plurimi nolunt. Beatum quippe eſſe, tam magnum eſt bonum, vt hoc & boni velint, & mali. Nec mirum eſt, quòd boni propterea ſunt boni: ſed illud eſt mirum, quòd etiam mali propterea ſunt mali, vt ſint beati. Nam quiſquis libidinibus deditus, vt luxuria ſtupriſq; corrumpatur, in hoc malo beatitudinem quærit, & ſe miſerum putat, cùm ad ſuæ concupiſcentiæ voluptatem, lætitiamq; non peruenit: beatum verò non dubitat ſe iactare, cùm peruenit. Et quiſquis auaritiæ facibus inardeſcit, ad hoc congregat quocunque modo diuitias, vt beatus ſit. Quicunque moiitur inimicorum ſanguinem fundere, quicunque deſiderat dominationem, quiſquis affectat crudelitatem ſuam explere, quiſquis alienis cladibus paſcitur, in omnibus ſceleribus beatitudinem quærit. Nos igitur errantes, & vera miſeria falſam beatitudinem requirentes, reuocat ad viam: ſi audiatur vox iſta diuina, Beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domini: tanquàm dicens, Quò itis? Peritis, & neſcitis. Non illàc itur quò pergitis, quò peruenire deſideratis. Nam vtiquè beati eſſe cupitis, ſed miſera ſunt, & ad maiorem miſeriam ducunt itinera iſta quæ curritis.

Nemo non vult eſſe beatus.

Quomodò perueniatur ad beatitudinem, ignorãt multi.

Pſalm. 118.

Mali ꝑpterea ſunt mali, vt ſint beati.

Vera miſeria falſam beatitudinem requirentes.

tis. Tam magnum bonum quærere per mala nolite. Si ad illud peruenire vultis, huc venite, hàc ite. Viæ peruerſæ relinquite malignitatem, qui non poteſtis relinquere beatitudinis voluntatem. Fruſtrà tendendo fatigamini, quò perueniendo inquinamini. Non autem beati inquinati in errore, qui ambulant in peruerſitate ſeculi: Beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domini. Et paulò pòſt: Quomodò ergò iam beati, cùm adhuc teſtimonia eius ſcrutantur, & exquirũt eum, cùm hoc facere poſsint & impij & iniqui? Beatos autem eſſe impios & iniquos, quis vel impius dixerit aut iniquus? Ergò ſpe beati, ſicut, Beati q perſecutionem patiuntur ꝓpter iuſtitiã: nõ ꝓpter quod adeſt, q̃diù mala patiuntur, ſed ꝓpter quod aderit, quoniam ipſorũ eſt regnũ cælorum. Et, Beati qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam: non quia eſuriunt & ſitiũt, ſed ꝓpter quod, ſequitur, quoniam ipſi ſaturabuntur: &, Beati qui plorant, non quia plorant, ſed propter quod, ſequitur, quia ridebunt. Proindè, Beati qui ſcrutantur teſtimonia eius, in toto corde exquirunt eum: non quia ſcrutantur & exquirunt, ſed quia inuenturi ſunt quod exquirunt. In toto enim corde, non negligenter, exquirunt.

Spe beati ſumus in hac vita.
Matt. 5.

DE CONSILIIS EVANGELICIS.

I

Quæ dicuntur euangelica Conſilia?

EA [a] videlicet, quæ cùm ad ſalutem conſequendam ſimpliciter neceſſaria non ſunt, tamen vt parandæ ſalutis ratio expeditior habeatur ac facilior, à Chriſto proponuntur atq; conſuluntur.

a Aug. ſer. 61. de tẽp. & in enchirid. cap. 121. Itẽ lib. 1. de adulterinis cõiugijs cap. 14. & li. de ſancta virginitate cap. 14. Idem lib. 2. quæſt. euãg. cap 19 & Paulinus ad Seuerũ epiſt. 4.

B Vndè diſcrimen, quod Scriptura inter

b 1. Cor 7.d Matth. 19 c 16.d Luc. 10 f

præcepta, & conſilia [b] ſtatuit, eſt ſedulò retinendum, vt illa quidem, tanquàm obſeruatu neceſſaria, præſcribi: hæc verò, vt perfectam præceptorum obſeruationem promouentia, ſuaderi ac [c] ſpontè ſuſcipi intelligamus. Hinc Apoſtolus, quum de obſeruando cælibatu docere vellet, ità pronunciat: [d] *De virginibus præceptum Domini non habeo: Conſilium autem do, tanquàm miſericordiam conſecutus à Deo, vt ſim fidelis.*

c 1. Cor. 9. b c Matth. 26. a Marci 14. a 3 Reg. 8. b Geneſ 8 d Num 6. a

d 1. Cor. 7. d Cyprian. in ſer. de natiuitate Chriſti.

C Quò ſpectat quod Auguſtinus perſpicuè dixit: [e] Aliud eſt conſilium, aliud præceptum. Conſilium datur, vt virginitas conſeruetur, vt à vino & à carnibus abſtineatur, vt vendantur omnia, & pauperibus erogentur: Præceptum verò datur, vt iuſtitia cuſtodiatur, vt omnis homo diuertat à malo, & faciat bonum. Et rursùm: [f] Conſilium qui libenter audièrit, & fecerit, maiorem habebit gloriam: Præceptum qui non impleuerit, nisì pœnitentia ſubuenerit, euadere pœnam non poterit.

e Serm. 16. de temp.

f Ibidèm.

D Auguſtino conſonat Ambroſius, cùm ità [g] ſcribit: Non præcipitur quod ſupra legem eſt, ſed magìs dato ſuadetur conſilio, & quod tutius eſt, demonſtratur. Item: Conſilium inuitat voluntarios: præceptum etiam adſtringit inuitos.

g Amb. epiſt. 82. ad eccleſiā Vercellēſem. Vide eundem in libro de viduis.

E Neque aliter ſenſit Hieronymus, vt hæc eius

verba

verba [h] declarant: Vbì conſilium datur, offerentis arbitrium eſt: vbì præceptum, neceſſitas eſt ſeruientis. Sed maioris eſt mercedis, inquit, [a] quod nõ cogitur, & offertur.

h Li 1. aduerſùs Iouinian.

a Epiſt. 22. ad Euſtochiũ de virginitatis cuſtodia.

SCRIPTVRAE.

PRIORIS ad Corinthios ſeptimo: De virginibus autem præceptum Domini non habeo: conſilium autem do, &c. Beatior autem erit, ſi ſic permanſerit ſecundùm meum conſilium.

MATTHAEI decimonono: Si vis perfectus eſſe, vade: vẽde omnia quæ habes, &c.

ET capite decimoſexto: Si quis vult poſt me venire, abneget ſemetipſum, &c.

LVCAE decimo: Et altera die protulit duos denarios, & dedit ſtabulario, & ait: Curam illius habe: & quodcunq; ſupererogaueris, ego cùm rediero, reddam tibi.

PRIORIS ad Corinthios nono: Si nos vobis ſpiritualia ſeminauimus: magnũ eſt, ſi nos carnalia veſtra metamus? Si alij poteſtatis veſtræ participes ſunt: quarè non potiùs nos? Sed non vſi ſumus hac poteſtate: ſed omnia ſuſtinemus, nè quod offendiculum demus Euangelio Chriſti. Neſcitis quoniam qui in ſacrario operantur, quæ de ſacrario ſunt, edunt: & qui altari deſeruiunt, cum altari participant? Ità & Dominus ordinauit ijs qui Euangelium annunciant, de Euangelio viuere. Ego autem nullo horum vſus ſum. Non aũt ſcripſi hæc, vt ità fiant in me: bonum enim eſt mihi magìs mori, quàm vt gloriã meam quis euacuet. Nam & ſi euangelizauero, non eſt mihi gloria: neceſſitas enim mihi incumbit: Væ enim mihi eſt, ſi non euangelizauero. Si enim volens hoc ago, mercedem habeo: ſi autem inuitus, diſpen-

diſpenſatio mihi credita eſt, Quæ eſt ergò merces mea? Vt Euangelium prædicans, ſine ſumptu ponam Euangelium, vt non abutar poteſtate mea in Euangelio. Nam cùm liber eſſem ex omnibus, omnium me ſeruum feci, vt plures lucriſacerem.

MATTHAEI vigeſimoſexto: Cùm autem Ieſus eſſet in Bethania in domo Simonis Leproſi, acceſſit ad eum mulier habens alabaſtrum vnguenti precioſi, & effudit ſuper caput ipſius recumbentis. Videntes autem diſcipuli, &cæ. Sciens autem Ieſus, ait illis: Quid moleſti eſtis huic mulieri? opus enim bonum operata eſt in me. Nam ſemper pauperes habebitis vobiſcum, me autem non ſemper habebitis. Mittens enim hæc vnguentum hoc in corpus meum, ad ſepeliendum me, fecit. Amen dico vobis, vbicunquè prædicatum fuerit hoc euangelium in toto mundo, dicetur & quod hæc fecit, in memoriam eius.

MARCI decimoquarto: Ieſus autem dixit: Sinite eam. quid illi moleſti eſtis? Bonum opus operata eſt in me. Amē dico vobis, vbicunquè prædicatum fuerit Euãgelium iſtud in vniuerſo mundo, & quod fecit hæc, narrabitur in memoriam eius.

TERTII Regum octauo ait Salomon: Voluitque Dauid pater meus ædificare domum nomini Domini Dei Iſrael: & ait Dominus ad Dauid patrem meum, Quod cogitâſti in corde tuo ædificare domum nomini meo, benè feciſti, hoc ipſum mente tractans.

GENESIS octauo: Aedificauit autem Noe altare Domino: & tollens de cunctis pecoribus & volucribus mundis, obtulit holocauſta ſuper altare. Odoratusq; eſt Dñs odorem ſuauitatis, & ait ad eum: Nequaquàm vltrà maledicam terræ propter homines.

NV-

NVMERORVM ſexto: Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens: Loquere ad filios Iſrael, & dices ad eos: Vir ſiue mulier cùm fecerint votum vt ſanctificentur, & ſe voluerint Domino conſecrare: à vino & omni quod inebriare poteſt, abſtinebunt. Acetum ex vino, & ex alia qualibet potione, & quicquid ex vua exprimitur, non bibent: vuas recentes ſiccaſq; non comedent cunctis diebus, quibus ex voto Dño conſecrantur: quicquid ex vinea eſſe poteſt, ab vua paſſa vſq; ad acinum, non comedent.

PATRES.

1 A AVGVSTINVS ſermone ſexageſimoprimo de tempore: Aliud eſt conſilium, aliud præceptum. Conſilium datur, vt virginitas conſeruetur, vt à vino & à carnibus abſtineatur, vt vendantur omnia, & pauperibus erogentur. Præceptum verò datur, vt iuſtitia cuſtodiatur, vt omnis homo diuertat à malo, & faciat bonum. Deniquè de virginitate dicitur: Qui poteſt capere, capiat. De iuſtitia verò non dicitur: Qui poteſt facere, faciat: ſed, Omnis arbor quæ nõ facit fructum bonum, excidetur & in ignem mittetur. Conſilium qui libenter audierit & fecerit, maiorem habebit gloriam. Præceptũ qui non impleuerit, niſì pœnitentia ſubuenerit, euadere pœnam non poterit.

Conſilij & præcepti diſcrimen. 1.Cor.7. Rom.14. Matth. 19. 2.Tim.2. Pſalm. 33. Matth 19. Matt.3.& 7.

2 IDEM in Enchiridio ad Laurentium, capite centeſimo vigeſimoprimo: Quæcunque ergò mandat Deus, ex quibus vnum eſt, Non mœchaberis: & quæcunque non iubentur, ſed ſpeciali conſilio monentur, ex quibus vnum eſt: Bonum eſt homini mulierem non tangere: tunc rectè fiunt, cùm referuntur ad diligendum Deum, & proximum propter Deum.

Exod 20. Conſilia à mandatis diſtincta. 1 Cor.7. Finis conſiliorum.

ITEM libro primo de adulterinis coniugijs ad Pollentium, capite decimoquarto: Multa ſunt autem facienda non iubente lege, ſed libera charitate: & ea ſunt in noſtris officijs gratiora, q̃ cùm licerent nobis etiam non impendere, tamen cauſa dilectionis impendimus. Vndè prior ipſe Dominus cùm ſe tributum non debere monſtrâſſet, ſoluit tamen, nè ſcandalizaret eos, quibus ad æternam ſalutem gerens hominem conſulebat. Iam verò Apoſtolus quemadmodùm iſta commendet, eius verba teſtantur, vbì dicit: Cùm enim liber ſim ex omnibus, omnium ſeruum me feci, vt plures lu-

Gratiora ſunt quæ nõ tenemur impẽdere, & tamen impendimus ex charitate. Matth.17. Exẽpla ſcripturæ de opibus liberis. 1.Cor. 9.

lucrifacerem. Cùm paulò ſuperiùs dixiſſet, Nunquìd non habemus poteſtatem manducandi & bibendi? Nunquìd non habemus licentiam ſororem mulierem circunducendi, ſicut & cæteri Apoſtoli,& fratres Domini, & Cephas? An ego ſolus & Barnabas non habemus poteſtatem hoc operandi? Quis militat ſuis ſtipendijs vnquàm? Quis plantauit vineam, & de fructu eius non edit? Quis paſcit,&cæ.Item alio loco de quibuſdam, quæ ad eſcã pertinent.
1.Cor.6. Omnia, inqt, mihi licita ſunt,ſed nõ oĩa expediũt: Omnia mihi licita ſunt,ſed ego ſub nullius redigar poteſtate. Eſca ventri,& vẽter eſcis:Deus aũt & hũc & has euacuabit.Itẽ alibì de hoc ipſo:Omnia licita ſunt,ſed nõ omnia expediunt. Oĩa licita ſunt,ſed nõ oĩa ædi-
1.Cor.10. ficant. Nemo quod ſuũ eſt quærat,ſed id quod alterius eſt. Atq; vt oſtenderet vndè loqueretur: Omne,inqt,q̃d in macello venit, mãducate,nihil interrogantes propter conſcientiam. Et tamen alibí
1.Cor.8. dicit,Non manducabo carnem in æternum,nè fratrem meũ ſcandalizem.Itemq; alibì, Omnia quidem munda, ſed malum eſt ho-
Rom.14. mini qui per offenſionem manducat. Quid eſt, omnia licita ſunt? ipſum eſt,omnia quidem munda.Et quid eſt,ſed non omnia expediunt? ipſum eſt,ſed malum eſt homini qui per offenſionem manducat.Ità oſtendit ea quæ licita ſunt, id eſt,nullo præcepto Domi-
Opera ſupererógationis. Luc.10. ni prohibentur,ſicut expedit potiùs eſſe tractanda non præſcripto legis,ſed conſilio charitatis.Hæc ſunt quæ ampliùs erogantur ſaucio,qui curandus ad ſtabulum Samaritani illius miſeratione perductus eſt.Et ideò dicuntur non à Domino præcipi,quanuìs à Do-
Tanto gratiora,quanto magis indebita. mino moneantur offerri,vt tanto intelligantur eſſe gratiora,quanto magìs oſtenduntur indebita.

1.Cor.7. Conſilij & p̃cepti diſcrimen. 4 ET libro de ſancta virginitate, capite decimoquarto: De virginibus,inquit, præceptum Domini non habeo. Præcepto enim quiſquis non obtemperat,reus eſt & debitor pœnę. Proindè quia vxorem ducere vel nubere, peccatum non eſt: ſi autem peccatum eſſet, præcepto vetaretur: propter eà pręceptum Domini de virginibus nullum eſt.Sed quoniam deuitatis remiſsìs ve peccatis, adeunda eſt vita æterna,in qua eſt quędam egregia gloria, non omni-
Maiorẽ gloriã cõſequuntur,q ampleƈtuntur conſilia. bus in æternum victuris,ſed quibuſdam ibi tribuenda, cui conſequendę parùm eſt,liberatum eſſe à peccatis,niſì aliquid ipſi liberatori voueatur,quod nõ ſit criminis non vouiſſe,ſed vouiſſe ac red-
Vouere rẽ liberã, conſilij eſt. didiſſe ſit laudis: Conſiliũ, inquit,do,tanq̃ miſericordiã cõſecutus à Deo,vt fidelis eſſem.Neq; enim inuidere debeo fidele cõſiliũ,qui
1.Cor.7. non meis meritis,ſed Dei miſericordia ſum fidelis. Exiſtimo itaque

que hoc bonum eſſe propter præſentem neceſsitatem. Hoc eſt, inquit, vndè præceptum Domini non habeo: ſed conſilium do, hoc eſt, de virginibus exiſtimo bonum eſſe propter præſentem neceſsitatem. Noui enim quid præſentis temporis, cui coniugia ſeruiunt, neceſsitas cogat, vt ea quæ DEI ſunt, minùs cogitentur, quàm ſufficit adipiſcendę illi gloriæ, quæ non erit omnium, quanuìs in ęterna vita ac ſalute manentium. Stella enim ab ſtella differt in gloria, ſic & reſurrectio mortuorum. Bonum eſt ergò homini ſic eſſe.

Virginũ maior gloria in vita æterna. 1 Cor. 15. 1. Cor. 7.

5 ITEM libro ſecundo quæſtionum euangelicarum, capite decimonono: Stabulum eſt Eccleſia, vbì reſtituuntur viatores de peregrinatione redeuntes in ęternam patriam. Altera dies eſt poſt reſurrectionem Domini. Duo denarij, ſunt duo præcepta charitatis, quam per Spiritum ſanctum acceperunt Apoſtoli ad euangelizandum cæteris, vel promiſsio vitæ præſentis & futurę. Secundùm enim duas promiſsiones dictum eſt, Accipiet in hoc ſeculo centiès tantum, & in ſeculo futuro vitam æternam conſequętur. Stabularius ergò eſt Apoſtolus. Quod ſupererogat, aut illud eſt conſilium quod ait, De virginibus autem pręceptum Domini non habeo, cõſiliũ aũt do: aut quod etiam manibus ſuis operatus eſt, nè infirmorum aliquem in nouitate euangelij grauaret, cùm ei liceret paſci ex euangelio.

Luc. 10. Matt. 19. Opera ſupererogationis. 1. Cor. 7. 2. Theſſ. 3.

6 PAVLINVS Nolanus epiſtola quarta ad Seuerum Sulpitium: Hic Samarites hominem ſuum prætermiſſum à præuijs, nec curatum, miſeratus acceſsit, & iumento ſuo, hoc eſt, verbi incarnatione ſuſcepit, & oleo gratiæ & vino paſsionis ſuæ commendatum ſtabulario, profecto illi magiſtro gentium in duobus teſtamentis denarij mercede ſanauit, redditurus illi & beatæ virginitatis de innumeris huius boni fructibus vberes gratias, & innumerabiles coronas, quia hoc conſilium præcepto adijciens, de ſuo ſupererogauit.

Luc. 10. Virginitas opus ſupererogationis.

B CYPRIANVS in ſermone de natiuitate CHRISTI: De virginibus, ait Apoſtolus, præceptum Domini non habeo, conſilium autem do, tanquàm miſericordiam conſecutus. Vult & laudat ex imperio Domini, vt quæ nupſerint, ſic permaneant: quæ verò virgines ſunt DEI, cumulatione caſtitatis integritatem exhibeant CHRISTO: & in hunc modum quæcunque authoritate diuina immobilia conſtant, ſic maneant: quæ verò in alterutrum poteſt libertas arbitrij flectere, locũ eligant priorem: quia etſi bona ſunt, & à Deo inſtituta coniugia, melior tamen eſt continentia

1 Cor. 7. Cõiugio melior & excellentior virginitas.

& virginitas excellentior: quam non cogit neceſsitas aut mandatum, ſed perfectionis ſuadet conſilium. Quòd ſi diuinis conſilijs obuiauerint tentamenta, & liberas mentes ad carnales reuocauerint appetitus, adeſt Deus fortis, nec ſpem ponat homo in homine, nec in brachio carnis ſuæ confidat, quia qui mundum vicit, victoriam ſuis promittit militibus: & qui victores ſunt ſuî, cælo vim inferunt, quoniam ſicut ſcriptum eſt: Regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud.

Virginitatem ſuadet pfectionis conſiliũ.

Matt. 11.

C AVGVSTINVS ſermone ſexageſimoprimo de tempore, vt in textu, & vt ſuprà.

D AMBROSIVS epiſtola octogeſimaſecunda ad Eccleſiam Vercellenſem: Qua reuerentia virginitatis locutus eſt ſanctus Apoſtolus, De virginibus præceptum Domini non habeo, conſilium autem do, tanquàm miſericordiam conſecutus à Domino. Præceptum non habet, conſilium habet. Non enim præcipitur quod ſupra legem eſt, ſed magìs dato ſuadetur conſilio. Nec authoritas præſumitur, ſed demonſtratur gratia: nec à quocunque demonſtratur, ſed ab eo qui miſericordiam Dei meruit. Horum ergò meliora, quàm Apoſtolorum, conſilia? Apoſtolus dicit, Conſilium do, iſti diſſuadendum putant, nè qua ſtudeat virginitati. Et paulopòſt. Bonum ergò conſilium, quia in conſilio vtilitas eſt, & in præcepto laqueus. Conſilium inuitat voluntarios, præceptum adſtringit inuitos. Si qua ergò ſecuta fuerit conſilium, & eam non pœnituerit, acquiſiuit vtilitatem. Si quam verò pœnituerit, non habet quod accuſet Apoſtolum. Ipſa enim de infirmitate ſua iudicare debuit, & ideò ſibi voluntatis ſuæ rea eſt, cuius grauiore, quàm ferre poſſet, laqueo ſe ac nodo ligauit. Itaque tanquàm bonus medicus, qui & fortibus ſtabilitatem virtutis conſeruare cupiat, & infirmis ſalubritatem dare, alijs dat conſilium, alijs demonſtrat remedium. Qui infirmus eſt, olera manducet, accipiat vxorem: qui validior eſt, fortiorem virtutis cibum expectet. Meritoq; adiunxit: Nã qui ſtatuit in corde ſuo firmus, non habens neceſsitatem, poteſtatem autem habens ſuæ voluntatis, & hoc iudicauit in corde ſuo ſeruare virginem ſuam, benè facit: & qui non iungit, meliùs facit. Mulier vincta eſt legi, quanto tempore vir eius viuit. Quòd ſi dormierit vir eius, libera eſt: cui vult nubat, tantùm in Domino. Beatior autem erit, ſi ſic permanſerit, ſecundùm meum conſilium. Puto enim quòd & ego ſpiritum Dei habeam. Hoc eſt conſilium Dei habere, explorare diligenter omnia, & quæ meliora ſunt ſuadere, &

1. Cor. 7.

Cõſulitur, nõ præcipitur, virginitas.

1 Cor 7.

Cõtra diſſuaſores virginitatis Iouinianiſtas.

Cõſilij & pceptí diſcrimẽ

Rom 14.

1. Cor 7.

Meliora ſuadet & tutiora demonſtrat Paulus cùm virginitatem cõſulit, & matrimonium permittit.

& quæ tutiora demõſtrare. Prouidus doctor multas oſtendit vias, vt qua vult vnuſquiſq;, quam ſibi accommodatam arbitratur, incedat, dummodò occurrat quò poſsit incaptus ꝓ prætendere. Bona virginitatis via, ſed ſublimis & ardua, validiores requirit. Bona etiam viduitatis, non tam difficilis vt ſuperior, ſed confragoſa & aſpera cautiores exigit. Bona etiam matrimonij, plana & directa, longiore circuitu ad caſtra ſanctorum peruenit: ea plurimos recipit. Sunt ergò virginitatis præmia, ſunt merita viduitatis, eſt etiam coniugali pudicitiæ locus. Gradus ſingularum ſunt & incrementa virtutum.

ꝓ ptẽdere.

Cõparat virginitatis viā cum viduitatis & matrimonij via.

Per viā matrimonij lõgiore circuitu ad caſtra ſanctorum peruenitur.

2 IDEM in libro de viduis: Honorabile coniugium, ſed honorabilior integritas: nam & qui matrimonio iungit virginem ſuam, benefacit: & qui non iungit, meliùs facit. Quod igitur bonum eſt, non vitandum eſt: & quod eſt melius, eligendum eſt. Itaq; non imponitur, ſed præponitur. Et ideò benè Apoſtolus dixit: De virginibus autem præceptum Domini non habeo, conſilium autem do. Etenim præceptum in ſubditos fertur, conſilium amicis datur. Vbi præceptum eſt, ibi lex eſt: vbi conſilium, ibi gratia eſt. Præceptum vt ad naturam reuocet, conſilium vt ad gratiam prouocet. Et ideò lex Iudæis lata eſt, gratia autem electioribus reſeruata eſt: lex, vt à naturæ finibus culpæ ſtudio demeantes, ad naturæ obſeruantiam pœnæ terrore reuocaret: gratia autem, vt electos tum ſtudio bonorum, tum propoſitis etiam prẽmijs prouocaret. Et vt intelligas diſtantiam præcepti atq; conſilij, illum recorderis, cui in Euangelio antè præſcribitur, nè homicidium faciat, nè adulterium admittat, nè falſum teſtimonium dicat. Præceptum etenim ibi eſt, vbi eſt pœna peccati. At verò cùm ſe ꝑcepta legis memorâſſet implêſſe, conſilium ei datur vt vendat omnia, & ſequatur Dominum. Hæc enim non præcepto imperantur, ſed pro conſilio deferuntur. Duplex nanq; forma mandati eſt: vna præceptiua, altera voluntaria. Vndè & Dominus in alia dicit: Nõ occídes. vbi præcepit. In alia: Si vis perfectus eſſe, vende omnia tua. Ergò hic liber eſt à prẽcepto, cuius defertur arbitrio. Itaq; qui præceptum impleuerint, poſſunt dicere: Serui inutiles ſumus: quod debuimus facere, fecimus. Hoc virgo non dicit. Non dicit ille, qui bona ſua vendidit, ſed quaſi repoſita expectat præmia, ſicut ſanctus Apoſtolus ait: Eccè nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te. Quid ergò nobis erit? Sunt enim ſpadones, qui ſeipſos caſtrauerunt propter regnum cælorum. Sed hoc non omnibus imperatur, ſed ab omnibus flagitatur. Etenim

Heb. 13.
1. Cor. 7.

Virginitatis & cõtinentiæ conſilium.

Præcepti & conſilij diſcrimen.

Matth. 19.

Conſilium voluntariæ paupertatis.

Duplex forma mandati.

Luc. 17.

Liber eſt à ꝑcepto, cuius defertur arbitrio.

Luc 17.

Matth. 19.

nim qui mandata dat decretorum, ſemper tenere debet menſuram: & qui penſa diſtribuit, æquitatem debet examinis reſeruare. Et ità diuidet virtutem, vt vires æſtimet ſingulorum. Et ideò dicit: Qui poteſt capere, capiat. Scit enim creator omnium, affectus eſſe varios ſingulorum. Et ideò præmijs virtutem prouocauit, non infirmitatem vinculis alligauit. Scit & ille gentium Doctor, bonus morũ auriga noſtrorũ, & quidam interiorũ rector affectuum, q de ſeipſo didicerat, legi mẽtis legẽ corporis repugnare, eandẽ tamen Chriſti gratiæ cedere. Scit, inquã, varios curſus mẽtiũ repugnare. Et ideò neq; intãtùm adhortationẽ integritatis intẽdit, vt aboleret gratiam nuptiarũ: neq; ità coniugiũ prætulit, vt ſtudia integritatis extingueret. Sed à continentiæ perſuaſione incipiẽs, ad incontinẽtiæ remedia deſcendit. Et cùm brauium ſupernæ vocationis fortioribus demonſtràſſet, deficere tamen in via neminem paſſus eſt, ità plaudens prioribus, vt non deſpiceret & ſequentes. Didicerat enim & ipſe, quia Dominus Ieſus alijs panem hordeaceum, nè in via deficerent, alijs corpus ſuum, vt ad regnum contenderent, miniſtrauit. Nec Dominus ipſe præceptum impoſuit, ſed voluntatem inuitauit. Nec Apoſtolus præceptum ſtatuit, ſed conſilium dedit. Virgo prouocatur conſilijs, non vinculis alligatur. Sed nec vidua præceptum accipit, ſed conſilium: conſilium autem non ſemèl datum, ſed ſæpè repetitum. Et primò dixit: Bonum eſt enim mulierem non tangere. Et iterùm: Volo ſic omnes homines eſſe, ſicut & meipſum. Et tertiò: Bonum eſt illis, ſi ſic maneant ſicut & ego. Et quartò: Bonum eſt propter inſtantem neceſsitatem: & hoc placere Domino, & hoc honeſtum eſt. Poſtremò beatiorem eſſe in viduitate perſeuerantem, non tantùm ſuo conſilio, ſed etiam DEI ſpiritu definiuit. Quænam igitur talis conſiliarij benignitatem recuſet, qui & volũtati habenas indulgeat, & id ſuadeat alijs, quod in ſe expertus vtile iudicauit, non facilè comprænhendi, nec faſtidioſiùs æquari? Quænam igitur refugiat ſancta fieri corpore & ſpiritu, cùm ſupra laborem ſit præmium, ſupra vſum gratia, ſupra opus merces?

Rom. 7. Diſcretio & prudentia D. Pauli.

1. Cor. 7.

Ioann. 6. Matth. 26. Chriſtus turbæ panẽ hordeaceũ, Apoſtolis verò corpus ſuum miniſtrauit.

Cõſilium D. Pauli de continentia. 1. Cor. 7.

Supra laborẽ præmium, & ſupra vſum gratia.

E HIERONYMVS libro primo aduersùs Iouinianum, & epiſtola vigeſimaſecunda ad Euſtochium de cuſtodia virginitatis, vt in textu.

Quot ſunt euangelica conſilia?

A Omnia enumerare hoc loco non attinet: principalia verò tria ſunt, de Paupertate, Caſtitate, & Obedientia complectenda, ſicut è ſacris literis Patres intellexerunt. [a] Paupertas ad eos pertinet, qui ſemèl om̄ia relinquunt, vt Chriſtum exemplo Petri & Apoſtolorum perfectè ſequantur. [b] Caſtitas eorum eſt, qui ſeipſos caſtrauerunt propter regnum cælorum, &, vtì Tertullianus [c] dixit, ſe voluntarios probant ſpadones. Obedientiam verò præſtant, qui vt ſeipſos plenè [d] abnegent, non ſolùm à cupiditatibus, verumetiam voluntate ſua, quod Scriptura [e] admonet, prorsùs auertuntur, dum eius, quem ſibi ſuperiorem Chriſti loco elegerunt, voluntati ſeſe totos ſubijciunt.

a Mat. 19 c d Act. 4 g Vide vitam S Marci, Cypriani, Antonij, Hilarionis, Chryſoſtomi, Paulini, Auguſtini, Benedicti, Gregorij, Ioſaphat, Damaſceni &cæ.
b Matt. 19. b Euſeb. lib. 2. hiſto cap. 16. & Nicepho. lib. 2. cap 16. ex Philone de vita contemp.
c Lib. 1. ad vxorem.
d Matt. 16. d Luc. 9. e
e Eccl 18 d Galat. 5. c Baſilius in regulis breuioribus, quæſtione 69.

B Huiuſmodi conſilia Chriſtus perfectionis Euangelicę abſolutum exemplar, nō verbo tantùm docuit, vtì mox oſtēdemus, ſed etiam exemplo vitę ſuę ſanctiſſimę cōfirmauit: qui cùm [f] diues eſſet, propter nos pauper factus eſt, non [g] habens vbì caput reclinaret: qui virgo etiam ex virgine [h] natus, & ſanctarum virginum [a] ſponſus perſeuerat: qui tam ſedulus demùm in pręſtan-

f 2. Corinth. 8. b
g Matth. 8. e
h Eſaiæ 7. e
a Hieron epiſt. 22. ad Euſtoch. Ambroſ lib. 1. de Virginibus, & ſermo. 90.

da

b Luc.2 g Matth 17.d da obedientia fuit, vt [b] matri virgini adeoq́ue fa-
c Philip.2.b Matth.26 d bro ſubditus, & ad [c] mortē vſque crucis obediens
Rom.5 d factus, de ſeipſo teſtetur: [d] *Deſcendi de cælo, non vt*
d Ioan.6.d *faciam voluntatem meam, ſed voluntatem eius, qui mi-*
4.c 5.c *ſit me.*

SCRIPTVRAE.

Matthaei decimonono: Si vis perfectus eſſe, &c. vt infrà quæſtione 3. Eccè nos reliquimus omnia, &c.

Actorvm quarto: quotquot enim poſſeſſores agrorū, &c. vt infrà quæſt. 3.

Matthaei decimonono: Sunt enim Eunuchi, &c. vt infrà quæſt. 4.

Et decimoſexto: Si quis vult poſt me venire, abneget ſemetipſum, &c. vt infrà quæſt. 5.

Lvcae nono: Si quis vult poſt me venire, &c.

Ecclesiastici decimooctauo: Poſt concupiſcentias tuas non eas, & à voluntate tua auertere. Si præſtes animæ tuæ concupiſcentias eius, facies te in gaudium inimicis tuis.

Ad Galatas quinto: Vt non quæcunq; vultis, illa faciatis.

Posterioris ad Corinthios octauo: Scitis enim gratiam Domini noſtri Iesv Chriſti, quoniam propter vos egenus factus eſt, cùm eſſet diues: vt illius inopia vos diuites eſſetis.

Matthaei octauo: Vulpes foueas habent, & volucres cæli nidos: filius autem hominis nō habet vbì caput ſuum reclinet.

Esaiae ſeptimo: Eccè virgo concipiet & pariet filium, et vocabitur nomen eius Emmanuel.

LVCAE ſecundo: Et deſcendit cum eis, & venit Nazareth: & erat ſubditus illis.

MATTHAEI decimoſeptimo: Et cùm veniſſent Capharnaum, acceſſerunt qui didrachma accipiebant, ad Petrum, & dixerunt ei: Magiſter veſter non ſoluit didrachma? Ait, Etiam. Et cùm intràſſet in domum, præuenit eum Ieſus, dicens: Quid tibi videtur Simon? Reges terræ à quibus accipiunt tributum vel cenſum? à filijs ſuis, an ab alienis? Et ille dixit, Ab alienis. Dixit illi Ieſus: Ergò liberi ſunt filij. Vt autem non ſcandalizemus eos, vade ad mare, & mitte hamum: & eum piſcem qui primus aſcenderit, tolle: & aperto ore eius, inuenies ſtaterem: illum ſumens, da eis pro me & te.

AD Philippenſes ſecundo: Humiliauit ſemetipſum, factus obediens vſq; ad mortem, mortem autem crucis.

MATTHAEI vigeſimoſexto: Pater mi, ſi poſſibile eſt, tranſeat à me calix iſte. Veruntamen non ſicut ego volo, ſed ſicut tu. Iterùm ſecundò abijt, & orauit, dicens: Pater mi, ſi non poteſt hic calix tranſire, niſi bibam illum: fiat voluntas tua.

AD Romanos quinto. Sicut enim per inobedientiam vnius hominis, peccatores conſtituti ſunt multi: ità & per vnius obeditionem, iuſti conſtituentur multi.

IOANNIS ſexto, vt in textu.

CAPITE quarto: Dicit eis Ieſus: Meus cibus eſt vt faciam voluntatem eius qui miſit me, vt perficiam opus eius.

CAPITE quinto: Iudicium meum, iuſtum eſt: quia non quæro voluntatem meam, ſed voluntatem eius qui miſit me.

PATRES.

1 A SANCTI Marci vitam habes apud Hieronymum in catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum: vbì inter cætera ſic ait de Marco: Aſſumpto Euangelio, quod ipſe confecerat, perrexit Aegyptum, & primus Alexandriæ Chriſtum annuncians, conſtituit Eccleſiam, tanta doctrina & vitæ continentia, vt omnes ſectatores Chriſti, ad exemplum ſuî cogeret. Deniquè Philo, diſertiſsimus Iudæorum, videns Alexandriæ primam eccleſiam adhuc iudaizantem, quaſi in laudem gentis ſuæ librum ſuper eorum conuerſatione ſcripſit. Et quomodò Lucas narrat, Hieroſolymæ credentes omnia habuiſſe communia: ſic & ille, quod Alexandriæ ſub Marco fieri doctore cernebat, memoriæ tradidit. Latiùs autem hæc proſequitur Hieronymus in eodem catalogo, cùm Philonem deſcribens, ait: Philo Iudæus, natione Alexandrinus, de genere Sacerdotum, idcircò à nobis inter Scriptores Eccleſiaſticos ponitur, quia librum de prima Marci Euangeliſtæ apud Alexandriam ſcribens eccleſia, in noſtrorũ laude verſatus eſt, non ſolùm eos ibì, ſed in multis quoq; prouincijs eſſe memorans, & habitacula eorũ dicẽs monaſteria. Ex quo appáret, talem primò Chriſto credentium fuiſſe Eccleſiam, quales nunc monachi eſſe nituntur & cupiunt, vt nihil cuiuſquam proprium ſit, nullus inter eos diues, nullus pauper, patrimonia egentibus diuidantur, orationi vacetur & pſalmis, doctrinæ quoq; & continentiæ, quales & Lucas refert, primùm fuiſſe Hieroſolymæ credentes.

Omnia coſa inter diſcipulos S. Marci.

Act. 2 & 4.

Philonis liber.

Monaſteria tempore S. Marci.

Nihil ꝓpriũ apud Monachos, ſicut & apud S. Marci diſcipulos, & primos Chriſtianos.

2 CYPRIANI vitam conſcripſit Pontius eius Diaconus, in qua ſic ait: Inter fidei ſuæ prima rudimenta nihil aliud credidit DEO dignum, quàm ſi continentiam tueretur: tunc enim poſſe idoneum fieri pectus, & ſenſum ad plenam veri capacitatem peruenire, ſi concupiſcentiam carnis robuſto atque integro ſanctimoniæ vigore calcaret. Quis vnquàm tanti miraculi meminit? Nondùm ſecunda natiuitas nouum hominem ſplendore toto diuinæ lucis oculauerat, & iam veteres ac priſtinas tenebras ſola lucis paratura vincebat. Deindè quod maius eſt, cùm de lectione diuina quædam iam non pro conditione nouitatis, ſed pro fidei feſtinatione didiciſſet: ſtatìm rapuit quod inuenit promerendo Domino profuturum. Diſtractis rebus ſuis ad indigentiam pauperum ſuſtentandam, tota prædia precio diſpenſans, duo bona ſimul iunxit, vt & ambitionem ſeculi ſperneret, qua perniciolius nihil eſt, & miſericordiam, quam Deus etiam ſacrificijs ſuis præ-

Continentia Cypriani.

Matt. 19.

Cyprianus ex euãgelio edoctus, ſua pauperibus diſtribuit.

prætulit, quam nec ille qui legis omnia mandata ſeruâſſe ſe dixe- Oſe 6. Matt. 9. & 12.
rat, fecit, impleret: & præpropera velocitate pietatis, penè antè cœ- Matt 19.
pit perfectus eſſe, quàm diſceret.

3 IN vita ſancti Antonij beatus Athanaſius: Poſt mortem parentum, annorum circiter decem & octo, ſeu viginti, cum ſorore admodùm paruula derelictus, & domus & ſororis honeſtam curam gerebat. Necdùm verò ſex fluxerant menſes, quibus ad Eccleſiam (vt ſolebat) occurrens, recordabatur quomodò & Apoſtoli, omnibus ſpretis, ſecuti fuiſſent Saluatorem: & multi, vt legitur in Actis Apoſtolorum, facultatibus ſuis venditis, precia ad pedes eorum detuliſſent egentibus partienda, quæ'ue, aut quanta ſpes ijſdem repoſita eſſet in cælis. Talia ſecum voluens, intrauit Eccleſiam: & accidit vt tunc legeretur Euangelium, in quo Dominus dicit ad diuitem: Si vis perfectus eſſe, vade: vende omnia tua, quæcunque habes, & da pauperibus: & veni, ſequere me, & habebis theſaurum in cælo. Quo audito, quaſi diuinitùs huiuſmodi ante memoriam concepiſſet, & velutì propter ſe hæc eſſet ſcriptura recitata, ad ſe Dominicum traxit imperium: ſtatimq; regreſſus, poſſeſſiones, quas habebat, vendidit. Erant autem ei trecentæ palmæ vberes, & valdè optimæ, quas vicinis largitus eſt, nè in aliquo aut ſibi, aut ſorori moleſtia gigneretur. Cætera verò, quæ in mobilibus poſsidebat, vniuerſa vendidit, & aggregato non exiguo precio, indigentibus dedit, paucis tamen ob ſororem reſeruatis, quæ & ſexu, & ætate videbatur infirmior. Rursùs autem eccleſiam ingreſſus, cùm audîſſet Dominum in euangelio dicentem, Nolite cogitare de craſtino, reliquam quoquè portionem pauperibus diſtribuit: neque ſe verſari paſſus eſt domi, ſed ſorore fidelibus ac notis virginibus commendata, vt earum nutriretur exemplo, ipſe iam omnibus ſeculi vinculis liber, aſperum atq; arduum arripuit inſtitutum.

Matt. 4. Act. 4. Matt. 19. Matt. 19.

Dominicum imperiũ ſiue conſiliũ ad ſe traxit Antonius & poſſeſſiones ſuas vẽdidit, & pciũ pauperibus diſtribuit.

Matth. 6.

4 IN vita ſancti Hilarionis Hieronymus: Parentibus iam defunctis, partem ſubſtantiæ fratribus, partem pauperibus largitus eſt, nihil ſibi omninò reſeruans, timens illud de Actibus Apoſtolorum, Ananiæ & Saphiræ vel exemplum, vel ſupplicium, maximéque Domini memor, dicentis: Qui non renunciauerit omnibus quæ habet, non poteſt meus eſſe diſcipulus. Erat autem tunc annorum quindecim. Sic nudus & armatus in CHRISTO, ſolitudinem, quæ in ſeptimo milliario à Maioma, Gazæ

Hilarionis exemplum. Acto. 5. Luc. 14.

emporio,per littus euntibus Aegyptum,ad lęuam flectitur,ingreſſus eſt.

Ex hac vita Damaſcenus citat ad verbũ hiſtoriã de imagine D. Pauli libro 1. de veneratione S Imaginũ aduersùs Iconomachos.

5 IN vita ſancti Ioannis Chryſoſtomi Georgius Patriarcha Alexandrinus: Excurſo nõ ità multo poſt tempore,& ipſius beata mater vitæ finem accepit, relictis ei diuitijs permultis in auro, argento,veſte precioſa,prædijs,mancipijs,iumentis,alijsq́ id genus peculijs, ac perquàm multis facultatibus. Matrem igitur vt primùm decenti funere ac religiosè extulit,in cõditorio depoſuit beati patris iuxta ſanctæ matris præſcriptum.Sanè quidem aurum in pauperes & indigos incunctanter dilargitus eſt. quod autem nulla inſigni nota erat percuſſum,in eccleſias diſpertiuit,ac finitima monaſteria proximè adiacentia ciuitati ad exornandas precioſas reliquias.Seruos & ancillas ad vnum omnes ſeruitutis vinculo emancipatos aſſeruit libertati.His tandèm exolutus vinculis negociorũ, ſuperfluè mentem vrgentium, quicquid reſederat è ſuis facultatibus,in vſum ciuitatis diſtribuit, vt vacuus maximè eſſet ab omni intemperie & moleſtia exactorum publici tributi. Veritatis concertator hic ſua hæc omnia ad hunc modum diſpenſabat. Proindè in perquàm amœna requie vitam tranſmittebat, iugi meditationi & aſsiduæ lectioni diuinarum ſcripturarum aduigilans,cuſtos peruigil ſui ipſius corporis factus,ſtudio fugitans & à ſe quàm longiſſimè ſubmouens iritamenta gulæ, turpiumq́ concupiſcentiarum indecoras permiſtiones propellens,in corpore ſuo quaſi in templo quopiam ſancto locum tribuebat capacem virginitatis ac ſanctimoniæ. Porrò is cùm probè nôſſet extimulante conſcientia, præſertim vigente ætatis flore,(tametſi ſaluo eſſet & incolumi ſenſu p̃ditus) ſe haud quaquàm eſſe parem tot ſuſtinendis moleſtijs, quas faceſsit Reſpublica ſuis adminiſtratoribus, finitima ciuitati inuiſit monaſteria. A ſuæ cognationis hominibus, à ciuitate quum ſe ſequeſtrâſſet, in numerũ adſcitus ciuiũ ſupernæ Hieruſalem, ſtudio feſtinabat,ac flagranti deſiderio vrebatur, vt vel ibì innoteſceret. Illic igitur cœpit primordia iacere monaſticæ exercitationis,ac tenaciùs tueri.

Vixit fortè author circa annũ Domini 620 videturq́; is eſſe Georgius qui ſucceſſit Ioanni eleemoſynario

Chryſoſtomus ſua partim in pauperes diſpertitur,partim ad vſum eccleſiarũ & ornatũ S reliquiarũ confert.

Chryſoſtomus monachus factus

6 IN vita ſancti Paulini Nolani epiſcopi Gregorius Turonenſis libro in gloriam Confeſſorum,capite centeſimo ſeptimo : Fuit vir venerabilis Paulinus Nolanæ vrbis ex nobili ſtirpe ortus.Taraſiam ſimilẽ ſibi ſortitus eſt coniugem,habens diuitias multas,& tam in fundorum poſſeſsione, quàm in præſidio domorum valdè diues erat ac locuples.Sed cùm primùm aures eius euangeliorum lectio

illa

illa penetrauit, in quo Dominus adoleſcentem pro diuitijs arguit, dicens: Vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cælo: & veni, ſequere me: facilius eſt camelum per foramen acus tranſire, quàm diuitem introire in regnum Dei: ſtatìm venditis omnibus quæ habebat, pauperibus erogauit. Exoneratus à cunctis cupiditatibus, magiſtrum liber ſequitur, per hæc ſe putãs paradiſi diuitijs locupletari: ſi videretur nihil de tranſitorijs poſsidere. Cui maieſtas diuina tribuit, vt quod impoſsibile dixerat per euangelium, hic poſsibiliter adimplere mereretur per actum.

Matt.19. Paulinus, audito euãgelico cõſilio, facultates ſuas pauperibus erogauit.

DE eodem ità ſcribit D. Ambroſius epiſtola trigeſimaſexta ad Sabinum epiſcopum: Paulinum ſplẽdore generis in partibus Aquitaniæ nulli ſecundum, venditis facultatibus tam ſuis quàm etiam coniugalibus, in hos ſe induiſſe cultus ad fidem comperi, vt ea in pauperes conferat, quæ redegit in pecuniam, & ipſe pauper ex diuite factus, tanquàm deoneratus graui ſarcina, domui, patriæ, cognationi quoquè valedicebat, quo impenſiùs Deo ſeruiat. Elegiſſe ſecretum affirmatur Nolanæ vrbis, vbì tumultum fugitans æuum exigat. Matrona quoquè virtuti & ſtudio eius proximè accedit, neque à propoſito viri diſcrepat. Deniquè tranſcriptis in aliorum iura ſuis prædijs, virum ſequitur, & exiguo illic coniugis contenta ceſpite, ſolatur ſe religionis & charitatis diuitijs. Soboles eis nulla, & ideò meritorum poſteritas deſiderata. Hęc vbì audierint proceres viri, quæ loquẽtur? Ex illa familia, illa proſapia, illa indole, tanta præditum eloquentia migrâſſe à ſenatu, interceptam familiæ nobilis ſucceſsionem? ferri hoc non poſſe. Et cùm ipſi capita & ſupercilia ſua radant, ſi quandò Iſidis ſuſcipiunt ſacra, ſi fortè Chriſtianus vir attentior ſacroſanctæ religioni veſtem mutauerit, indignum facinus appellant. Equidem doleo tantam eſſe in mendacio obſeruantiam, in veritate negligentiam, vt confundantur plerique attentiores ad ſacroſanctam religionem videri, non conſiderantes vocem dicentis: Qui me confuſus fuerit coram hominibus, &c.

Ambroſij teſtimoniũ de Paulino.

Luc.69.

ET de ſancto Martino ſcribit Seuerus Sulpitius: Sermo Martini non alius apud nos fuit, quàm mundi huius illecebras, & ſeculi onera relinquenda, vt Dominum Ieſum liberi expeditiq; ſequeremur. Præſtantiſsimumq; nobis præſentium temporum illuſtris viri Paulini exemplum ingerebat, qui ſummis opibus abiectis, Chriſtum ſecutus, ſolus penè his temporibus euangelica pręcepta compleſſet. Illum nobis ſequendum, illum clamabat imitandum, bea-

Martini teſtimoniũ de comitẽ Paulino.

Matth. 19.

tumq; eſſe præſens ſeculum tantæ fidei, virtutisq; documento: cùm ſecundùm ſententiam Domini diues, & poſsidens multa, vendendo omnia & dando pauperibus, quod erat facto impoſsibile, poſſibile feciſſet exemplo.

Mundum cõtemnit Auguſtinus.

Lucæ 12.

7 IN vita ſancti Auguſtini Poſsidonius, vel Poſsidius Calamenſis epiſcopus, capite ſecundo: Mox (poſt baptiſmum) ex intimis cordis medullis ad Deum conuerſus, ſpem omnem quam habebat in ſeculo, dereliquit: Iam non vxorem, non filios carnis, non diuitias, non honores ſeculi quærens: ſed ſoli Deo cum ſuis ſeruire ſtatuit, & in illo & ex illo puſillo grege eſſe ſtudens, quem Dominus alloquitur, dicens: Nolite timere puſillus grex, quoniam complacuit patri veſtro dare vobis regnum: Vendite quæ poſsidetis, & date eleemoſynam: Facite vobis ſacculos non veteraſcentes, theſaurum non deficientem in cælis.

Auguſtinus de amplectẽda perfectione euãgelica cogitauit

Et illud quod iterùm dicit Dominus, idem vir ſanctus facere cupiens: Si vis eſſe perfectus, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cælis: & veni, ſequere me, & cæt.

Monaſterium inſtituit Auguſtinus.

Lege vtrunq; ſermonem de cõmuni vita Clericorum.

Act. 2. & 4.

Oĩa cõmunia in Societate Auguſtini.

DEINDE capite quinto: Factus ergò presbyter, monaſterium intrà eccleſiam mox inſtituit, & cum Dei ſeruis viuere cœpit ſecundùm modum & regulam ſub ſanctis Apoſtolis conſtitutam: Maximè, vt nemo quicquam proprium in illa ſocietate haberet, ſed eis eſſent omnia communia, & diſtribueretur vnicuique prout cuiq; opùs erat, quod iam ipſe prior fecerat, dum de tranſmarinis ad ſua remeâſſet.

Renunciauit Auguſtinus proprietati.

Pauper Chriſti.

ET capite trigeſimoprimo: Teſtamentum nullũ fecit, quia vndè faceret, pauper Chriſti non habuit.

Matth. 19.

Auguſtinus fatetur ſe cõſiliũ euãgelicũ de voluntaria paupertate amplexum fuiſſe.

ITEM de ſeipſo ſcribens Auguſtinus, ait epiſtola octogeſimanona ad Hilarium: Ego qui hæc ſcribo, perfectionem de qua Dominus locutus eſt, quandò ait diuiti adoleſcenti: Vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cælo: & veni, ſequere me: vehementer adamaui, & non meis viribus, ſed gratia ipſius adiuuante ſic feci. Neque enim quia diues nõ fui, ideò minùs mihi imputabitur. Nam neque ipſi Apoſtoli, qui priores hoc fecerunt, diuites fuerunt. Sed totum mundum dimittit, qui & illud quod habet, & quod optat habere, dimittit. Quantum autem in hac perfectionis via profecerim, magis quidem noui ego, quàm quiſquam alius homo: ſed magis Deus, quàm ego.

Alios totis viribus ad idẽ propoſitum exhortabatur.

Et ad hoc propoſitum quantis poſſum viribus alios exhortor, & in nomine Domini habeo conſortes, quibus hoc per meum miniſterium perſuaſum eſt: ſic tamen, vt præcipuè ſana doctrina teneatur, nec eos qui iſta non faciunt, vana contumacia iudicemus.

8 IN

8 IN vita ſancti Gregorij Magni Ioannes Diaconus libro primo, capite quinto: Tandèm patre orbatus, vbì liberam diſponendarum rerum ſuarum nactus eſt facultatem, ſex monaſteria in Sicilia fabricans, ſufficientibus fratribus cumulauit: quibus tantùm prædiorum cōtulit, quantum poſsit ad victum quotidianum Deo illic militantiū ſine indigentia ſuffragari. ET capite ſexto: Septimū intrà Romanę vrbis mœnia ſub honore ſancti Andreę Apoſtoli iuxta baſilicam ſanctorum Ioannis & Pauli ad cliuum Scauri, monaſterium in proprio domate fabricauit. In quo relictis ſericis, auro gemmisq́ radiantibus togis, ſimulq́ ſupellectilibus reliquis, in vſum pauperum erogatis: ex huius naufragio nudus euaſit, diúque deſideratum monachicum capiens indumentum, primò ſub Hilarionis, deindè ſub Maximiani venerabilium patrum regimine, multis ſibi ſociatis fratribus, regulari tramite militauit. Pòſt verò, cùm ſubeſſe mallet, fratrum votiua concordia imminēte, præeſſe non renuit.

Gregorius Magnus ex ſuis facultatibus ſex aut ſeptem monaſteria fabricauit.

Omnibus relictis, monaſticā vitam & habitū monaſticū aſſumit.

SIMILITER Gregorius Turonenſis libro decimo hiſtoriæ Francorum, capite primo: Gregorius de ſenatoribus primis, ab adoleſcentia deuotus Deo, in rebus proprijs ſex in Sicilia monaſteria congregauit: ſeptimū intrà vrbis Romæ muros inſtituit: quibus tantam delegans terrarum copiam, quāta ad victum quotidianum præbendum ſufficeret, reliqua vendidit cum omni præſidio domus, ac pauperibus erogauit: & qui antè ſerico cōtextu ac gemmis micantibus ſolitus erat per vrbem procedere trabeatus, nunc vili contectus veſtitu, ad altaris Dominici miniſteriū conſecratur. ſeptimusq́ leuita ad adiutorium Papæ adſciſcitur.

Turonenſis æqualis Gregorij, idē de eo teſtatur.

9 IN vita Ioſaphat & Barlaam duorum Chriſti militum Ioannes Damaſcenus de rege Ioſaphat, Auenniri regis Indiæ filio loquens: Octaua die (poſt mortem patris) ad palatium regreſſus, cunctas diuitias & pecunias indigentibus diſtribuit, ità vt nullus iam relinqueretur inopiam patientium. In paucis ergò diebus huiuſmodi perficiēs miniſterium, & omnes theſauros euacuans, quatenùs per anguſtam intraturum portam, nō impediret pondus pecuniarum: quadraginta dies obitus patris ſui memoriā ei perficiens, conuocat oēs principes & militari præcinctos balteo, & vrbani populi nō paucos, ſedensq́ pro tribunali, ait in audientia omnium: Eccè ſicut videtis, rex Auēnir pater meus, quaſi vnus de pauperibus mortuus eſt: neq́ diuitię, neq́ regalis gloria, neq́ ego dilectus filius illius, neque aliquis de cæteris amicis ſuis & cognatis, adiuuare illū præua-

Ioſaphat rex cuncta indigentibus diſtribuit.

luerunt, vt ineuitabilem ſententiam præteriret: ſed abijt ad illa iu-ſta iudicia, rationem redditurus conuerſationis præſentis vitæ, nullum de omnibus ducens ſecum adiutorem, niſi tantùm, quæ egit opera, qualiacunq; ſint. Et poſt pauca: Iam ergò tempus eſt, vt decæterò compleam, quæ promiſi Deo, opera. Tempus eſt eundi, quò ipſe deducet me, & reddam vota mea, quæ voui ei. Nunc ergò vos conſiderate, quemcunque velitis præeſſe vobis & regnare.

Votũ de relinquẽdo ſeculo emiſerat rex.

10 IN vita Ioannis Damaſceni Ioannes Patriarcha Hieroſolymitanus: Verùm cùm duo in manibus haberet, vnum, vt iuxta mandatum Domini venderet omnem ſubſtantiam ſuam, & diſtribueret pauperibus: alterum, vt dimitteret agros, domos, & alia omnia propter nomen Domini, in vtroque diligens fuit, & circa primum quidem, nè mora in periculo eſſet: circa ſecundum verò, nè (vt fieri ſolet) prætextu aliquo iuris orirentur lites ac pugnæ conſanguineorum, dum varias quiſque cauſas afferunt, quaſi iuſti hæredes ſint ipſi. Facultates enim, vt potuit, diuiſit pauperibus, captiuis, ſeruis ſuis, quos cognatis, templiſq; ſanctis obtulit, libertateq; donauit. Ipſe verò ſicut exiuit nudus de ventre matris ſuæ, ità nudus exiuit mundum, exceptis his, quæ maximè neceſſaria erant. Et primùm profectus Hieroſolymas, factaq; in venerabilibus locis adoratione decenti, mox velut ceruus ſitiens Deum, in deſerta abijt, & ad beati Sabbæ monaſterium perrexit, comite, eiuſdemq; inſtituti ſocio, beatiſſimo Coſma, qui ei anteà & conuictu, & diſciplinatu cõiunctus fuit. Rectè diceres ipſos ſacrum par, currere ad iugum Dei, ceruicibus ſuis ferendum.

Damaſcenus ſua paupibus diſtribuit anteq; mundum relinqueret.

Peregrinatio ad loca ſancta

11 EVSEBIVS Cæſareenſis libro ſecundo hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, capite decimoſexto, ex libro Philonis Iudæi de vita contemplatiua ſiue de ſupplicibus, quædam commemorans de Chriſtianis Alexandriæ degẽtibus ſub diſciplina Diui Marci, ait: Cùm temperantiam quaſi quoddam fundamentum in animis ſuis iecerint, alia virtutum genera ſuprà ædificant. Iſta Philonis tam perſpicua tamq; rata teſtimonia, de noſtræ religionis viris ſolùm tradita eſſe pro certo arbitramur. Quòd ſi quiſquam adeò obſtinato animo ſit, vt hiſce etiam voluerit refragari, ſic tamen euidentioribus argumentis (quæ apud nullos alios præterquàm ſolos Chriſtianos, religionis euangelicæ profeſſores reperiuntur) obſecutus, de contumacia & incredula mentis ſententia tandem deſiſtat. Nam Philo cum illis viris, de quibus habetur oratio, mulieres etiam vnà viuere ait: quarum complures ad extremam ſenectutem virgines per-

Temperantia tanq̃ virtutũ fundamentũ.

Philonem loqui de Chriſtianis.

permanent. Quæ quidem non neceſsitate, (ſicut non paucæ Græcarum ac gentilium ſacerdotum faciunt) ſed ſua voluntate adductæ, caſtitatem propter incredibilem ſapientię cupiditatem & deſiderium, quo incẽduntur, ſumma cura & cogitatione amplexantur obſeruantq́;. In cuius perueſtigatione, dum ætatem terere ſtudent, voluptates, quibus corpus titillari ſolet, penitùs reſpuunt: neq; mortales fœtus & caducos, ſed immortales & perpetuò duraturos edere cupiunt: quos quidem certè ſola anima, Dei amore inflammata, ex ſe poteſt procreare.

Virgines anus, voluntariè amplectẽtes caſtitatẽ.

12 NICEPHORVS libro ſecundo hiſtoriæ eccleſiaſticæ, capite decimoſexto, eadem quæ Euſebius ex Philone recitat.

13 TERTVLLIANVS libro primo ad vxorem: Voluntarijs ſpadonibus pro cupiditate cæleſti ſaluo matrimonio, abſtinentia toleratur, quanto magìs adempto? & cæt.

14 BASILIVS in regulis breuioribus, quæſtione nonageſimaſexta: Cùm Apoſtolus dicat, vt non quæcunque vultis, illa faciatis: in vnaquaque re quicquid ex voluntate propria optabile eſt, id ſi alicuius arbitrio permittatur, calamitoſum eſt. Contraq́;, quicquid antiſtites rectum ſtatuerint, in eo manere vnuſquiſq; debet, etiamſi contra voluntatem ipſius ſit.

Gal. 5. Abnegatio propriæ voluntatis.

1 B HIERONYMVS epiſtola viceſimaſecunda ad Euſtochium virginem: Hæc idcircò, domina mi Euſtochium, ſcribo, (dominam quippe vocare debeo ſponſam Domini mei) vt ex ipſo principio lectionis agnoſceres, & cæt. Ibidèm: Nolo habeas cõſortium matronarum: nolo ad nobilium domos accedas: nolo te frequenter videre, quod contemnens, virgo eſſe voluiſti. Sic ſibi ſolent applaudere mulierculæ de iudicibus viris, & in aliqua poſitis dignitate. Si ad imperatoris vxorem cõcurrit ambitio ſalutantiũ, cur tu facis iniuriam viro tuo? Ad hominis coniugem Dei ſpõſa qd ꝑperas? Diſce in hac parte ſupbiã ſanctã: ſcito te illis eſſe meliorẽ.

Virgo ſacra, ſpõſa eſt Domini: ſed Luterus in ſpurco ſuo Epithalamio appellare nõ dubitat ſponſam diaboli.

Dei ſponſa.

2 AMBROSIVS libro de virginibus: Nec immeritò virginitas viuendi ſibi vſum quæſiuit è cælo, quę ſponſum inuenit in cælo. Hæc nubes, aëra, angelos, ſideraq́; tranſgrediens, verbum Dei in ipſo ſinu patris inuenit, & toto hauſit pectore. Nam quis tãtum, cùm inuenerit, relinquat boni? Vnguentum enim exinanitum eſt nomen tuum. Propterea adoleſcentulæ dilexerunt te, & attraxerũt te. Poſtremò non meum eſt illud, quoniam quæ non nubunt neque nubentur, erunt ſicut angeli Dei in cælo. Nemo ergò miretur, ſi angelis comparentur, quæ angelorum Domino copulantur. Quis igi-

Virgo ſponſum habet in cælo.

Cant. 1. Matt. 22. Angelorum Domino copulantur virgines.

tur neget hanc vitam fluxiſſe de cælo, quam non facilè inuenimus in terris? Niſi poſtquàm Deus in hæc terreni corporis membra deſcendit, tunc in vtero virgo concepit, & verbum caro factum eſt: vt quod caro factum eſt, caro fieret Dei. Et poſt nonnulla: Quòd nuptur æ præ cæteris concupiſcunt, vt ſponſi decore ſe iactent, eo neceſsè eſt impares ſacris ſe fateantur eſſe virginibus, quibus ſolis contingit dicere: Speciosus forma præ filijs hominum, diffuſa eſt gratia in labijs tuis. Quis eſt iſte ſponſus? Non vilibus addictus obſequijs, non caducis ſuperbus diuitijs, ſed cuius ſedes in ſeculum ſeculi, filiæ regum in honore eius. Adſtitit regina à dextris eius in veſtitu deaurato, varietate circumamicta virtutum. Audi igitur filia, & vide, & inclina aurem tuam, & obliuiſcere populum tuum & domum patris tui, quoniam cõcupiuit rex ſpeciem tuam, quia ipſe eſt Deus tuus. Et aduerte quantum tibi ſpiritus ſanctus ſcripturæ diuinæ teſtificatione detulerit: Regnum, aurum, pulchritudinem. Regnum, vel quia ſponſa es regis æterni, vel quia inuictum animũ gerens, ab illecebris voluptatum non captiua haberis, ſed quaſi regina dominaris. Aurum, quia ſicut illa materies examinata igne precioſior eſt, ità corporis ſpecies virginalis ſpiritu conſecrata diuino, formæ ſuæ acquirit augmentum. Pulchritudinem verò quis poteſt maiorem exiſtimare decore eius, quæ amatur à rege, probatur à iudice, dicatur Domino, cõſecratur Deo, ſemper ſponſa, ſemper innupta, vt nec amor finem habeat, nec damnum pudor? Hæc profectò vera pulchritudo eſt, cui nihil deeſt.

Ioan. 1. Sacrarũ virginũ ſponſus quis ſit. Pſal. 44. Sponſa regis æterni.

3 ITEM in ſermone nonageſimo dũ agit de paſsiõe beatę Agnetis virginis: Diſcede à me, (ait B. Agnes ad præfecti filium) quia iam alio amatore præuenta ſum, qui mihi ſatìs meliora te obtulit ornamenta, & annulo fidei ſuæ ſubarrauit me, longè te nobilior & genere & dignitate. Ornauit me ineſtimabili dextrocherio. Dexteram meã & collum meum cinxit lapidibus precioſis. Tradidit auribus meis inæſtimabiles margaritas, & circundedit me vernantibus atque coruſcantibus gemmis. Poſuit ſignũ in facie mea, vt nullum præter ipſum amatorẽ admittam. Induit mè cyclade auro texta, & immẽſis monilibus ornauit me. Oſtẽdit mihi theſauros incomparabiles, quos mihi ſe daturũ, ſi ei perſeuerauero, repromiſit. Non ergò potero ad cõtumeliã prioris amatoris vel adſpicere aliũ, & illum derelinquere, cũ quo ſum charitate deuincta. Cuius generoſitas celſior, poſsibilitas fortior, adſpectus pulchrior, amor ſuauior, & omni gratia elegantior. A quo mihi iam thalamus collocatus eſt, cuius

Sponſus B. Agnetis virginis, quis & qualis ſit.

cuius mihi organa modulatis vocibus cantãt. Iam mel & lac ex ore eius ſuſcepi. Iã amplexibus eius caſtis adſtricta ſum, iã corpus eius corpori meo ſociatũ eſt, & ſanguis eius ornauit genas meas. Cuius mater virgo eſt, cuius pater fœminã neſcit. Cui angeli ſeruiũt, cuius pulchritudinem ſol & luna mirantur, cuius odore reuiuiſcũt mortui, cuius tactu fouentur infirmi, cuius opes nunquàm deficiunt, cuiusq́ diuitiæ nõ decreſcunt: Ipſi ſoli ſeruo fidem, ipſi me tota deuotione committo. Quem cùm amauero, caſta ſum: cùm tetigero, munda ſum: cùm accepero, virgo ſum. Nec deerũt nuptijs filij, vbi partus ſine dolore ſuccedit, & fœcunditas quotidiana cumulatur. Audiens hæc inſanus iuuenis, amore corripitur cæco, &c. Abnegat Agnes beatiſsima, & ſe nullo pacto prioris aſſerit ſponſi fœdera violare. Cumq́ pater diceret, in faſcibus pręfecturę ſe agere, & idcircò non ſibi quemuis illuſtriſsimũ virũ etiam poſſe præferri: cœpit tamen vehemẽtiſsimè inquirere, qs eſſet ſponſus, de cuius ſe Agnes poteſtate iactaret. Tunc extitit quidam ex paraſitis eius, qui diceret hãc Chriſtianã eſſe ab infantia, & magicis artibus ità occupatam, vt dicat Chriſtum ſuum ſponſum. Chriſtus ſpõſus S. Agnetis

III

Vbì conſilium Paupertatis Euangelicæ à Chriſto docetur?

A Apud [a] Matthæum in eo loco oſtenditur, qui ſequitur diuinorum præceptorum eumeratiõem: de quibus præceptis vnicuique citra exceptionem dictum eſt: *Si vis ad vitam ingredi, ſerua mãdata.* Ac deindè conſilium de voluntaria [b] paupertate ſectãda proponitur, addita verborum formula ſingulari, quæ illud capeſſentis arbitrio relinqueret. Ait enim Dominus: [c] *Si vis perfectus eſſe, vade,*

[a] Matth. 19.

[b] Hier. ad Heliod Itẽ in ca. 19. Matt. & ad Demetriadẽ de ſeruanda virginit. Quæſt. 1. ad Hedibiam & ad Pammachiũ ſuper obitu Paulinæ. Baſil. quæſt 9. in regulis fuſiùs diſputatis. Damaſc. in hiſt. Barlaam & Ioſaphat. Chryſoſt in illud Pauli, Salutate Priſcam & Aquilam.

[c] Ibidèm. Luc. 18. [e] Marc. 10. [d] & ibidèm Beda & Theophylact.

& vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cælo: & veni, ſequere me.

B Vbì non ſolùm ità cõſulit Dominus, verùm etiam quaſi calcar addit, & vt homines ad conſilium hoc amplectendum lubentiores faciat, prçmij proponit magnitudinẽ, quo eos alliciat atq; conſoletur. Sic enim fore promittit, vt qui omnibus propter Chriſtum relictis pauper eſt, is habeat theſaurum in cælo, accipiat [d] cẽtuplum, & poſſideat vitam æternam, quæ diuitibus alioquin aditu eſt [e] perdifficilis.

C Huiuſmodi paupertatis [f] cultores ac [g] profeſſores erant Apoſtoli, quorum nomine fidẽter dixit Petrus ad Chriſtum: [h] *Eccè nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te.*

D His accedunt naſcentis Eccleſiæ Chriſtiani, qui, vtì Lucas [a] teſtatur, vendebant poſſeſſiones, & pecuniam ex his conflatam, in communem vſum conferebant, ità vt nemo ſuũ eſſe diceret aliquid, quoniam

d Matt. 19. d & ibdèm Hier. Euthym. & Anſelmus Item Theophylact & Beda in Marcũ & Lucã. Caſſian. collat 24. c. 26. Gregor. homil 18 in Ezechielem. Bernard. in declamat de deſerendis facultatibus. Damianus in ſermone de S. Benedicto.

e Matth 19.

f Luc 6. c & ibid. Amb. Leo. in ſer. de omnib. Sanctis Chromat in c. 5 Mat. Bernar ſer 1. de feſto omnium Sanct. Tertull lib 4. contra Marcionem.

g Auguſt. lib. 17. de ciuit Dei cap. 4.

h Matth. 19. d

a Acto 4 g 2 g Hieron. ad Demetriadem, & in catal. virorum illuſtri de Philone Auguſt in epiſt. 89. ad Hilarium Poſſidon in vita Auguſt. cap. 5. Caſsian. libr 7 & collat. 3.

niam indiſcreta & communia apud ipſos manebant omnia.

E Quæ paupertas demùm requirit, vt voluntaria plenaq; ſit abdicatio facultatum, quarum nulla [b] proprietas retineatur.

F Atque hîc locum habet celebris & antiquis probata [c] ſententia: Bonum eſt, facultates cum diſpẽſatione pauperibus erogare: melius eſt, pro intentione ſequendi Dominum inſimul donare, & abſolutum à ſolicitudine, cum Chriſto egere.

b Act. 5. a Hier. ad Demetriad. Baſil. ſer. 1. de inſtit. monach. & in cõſtitut. monaſt. ca. 19. & 35. Itẽ quæſt 85. in regulis breuiorib. Aug epiſt. 109. & ſer. 1. de cõmuni vita cler Itẽ lib. de morib. eccl. cathol. c. 31. Hie. ad Euſtoch. Greg. 4 dialo ca 55. & lib 10 epiſt. 22.

c Lib. de eccleſi. dogmatib. cap. 71. Ambroſ. 1. Officiorũ cap. 30. & Hier. aduersùs Vigilantium. Proſp. lib. 2. de vita contemplat. cap. 9. Auguſt. libr. de bono coniug cap. 8.

SCRIPTVRAE.

MATTHAEI decimonono: Et eccè vnus accedens, ait illi: Magiſter bone, quid boni faciam vt habeam vitam æternam? Qui dixit ei: Quid me interrogas de bono? Vnus eſt bonus, Deus. Si autem vis ad vitam ingredi, ſerua mandata. Dicit illi: Quæ? Ieſus autem dixit: Non homicidium facies, Non adulterabis, Non facies furtum, Non falſum teſtimonium dices, Honora patrem tuum & matrem tuam, Diliges proximum tuum ſicut teipſum. Dicit illi adoleſcens: Omnia hæc cuſtodiui à iuuentute mea: quid adhuc mihi deeſt? Ait illi Ieſus: Si vis perfectus eſſe, vade: vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cælo: & veni, ſequere me. Cùm audiſſet autem adoleſcens verbum, abijt triſtis: erat enim habens multas poſſeſſiones. Ieſus autem dixit diſcipulis ſuis: Amen dico vobis,

quia diues difficilè intrabit in regnum cælorum. Et iterùm dico vobis : facilius eſt, camelum per foramen acus tranſire, quàm diuitem intrare in regnum cælorum. Auditis autem his, diſcipuli mirabantur valdè, dicentes: Quis ergò poterit ſaluus eſſe? Adſpiciens autem Ieſus, dixit illis: Apud homines hoc impoſsibile eſt: apud Deū autem omnia poſſibilia ſunt. Tunc reſpondens Petrus, dixit ei: Eccè nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te : quid ergò erit nobis? Ieſus autem dixit illis : Amen dico vobis, quòd vos qui ſecuti eſtis me, in regeneratione cùm ſederit filius hominis in ſede maieſtatis ſuæ, ſedebitis & vos ſuper ſedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Iſrael. Et omnis qui reliquerit domum, vel fratres, aut ſorores, aut patrem, aut matrem, aut vxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum : centuplum accipiet, & vitam æternam poſſidebit.

LVCAE decimooctauo : Et interrogauit eum quidam princeps, dicens : Magiſter bone, quid faciens vitam æternam poſſidebo ? Dixit autem ei Ieſus : Quid me dicis bonum? nemo bonus niſi ſolus Deus. Mandata nôſti : Non occides, Non mœchaberis, Non furtum facies, Non falſum teſtimonium dices, Honora patrem tuum & matrem. Qui ait: Hæc omnia cuſtodiui à iuuentute mea. Quo audito, Ieſus ait ei : Adhuc vnum tibi deeſt : omnia quæcunque habes, vende, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cælo : & veni, ſequere me. His ille auditis contriſtatus eſt : quia diues erat valdè. Videns autem Ieſus illum triſtem factum, dixit: Quàm difficilè, qui pecunias habent, in regnum Dei intrabunt. Facilius eſt enim, camelum per foramen acus tranſire, quàm diuitem intrare in regnum Dei. Et dixerunt qui audiebant : Et quis poteſt ſaluus fieri? Ait illis: Quæ impoſſibilia ſunt apud homines, poſſibilia ſunt apud Deū.

Ait

Ait aũt Petrus: Eccè nos dimiſimus omnia, & ſecuti ſumus te. Qui dixit eis: Amen dico vobis, nemo eſt qui reliquit domum aut parentes, aut fratres, aut vxorem, aut filios propter regnum Dei, & non recipiat multo plura in hoc tempore, & in ſeculo venturo vitam æternam.

Marci 10. Et cùm egreſſus eſſet in via, ꝓcurrens quidam genu flexo ante eũ, rogabat eum: Magiſter bone, q̃d faciã vt vitam æternã percipiam? Ieſus aũt dixit ei: Quid me dicis bonum? Nemo bonus, niſi vnus Deus Pręcepta nôſti, Nè adulteres, Nè occídas, Nè fureris, Nè falſum teſtimoniũ dixeris, Nè fraudẽ feceris. Honora patrẽ tuũ & matrẽ. At ille reſpõdẽs, ait illi: Magiſter, hęc oĩa obſeruaui à iuuentute mea. Ieſus aũt intuitus eum, dilexit eum, & dixit ei: Vnũ tibi deeſt: vade, quæcunq; habes vende, & da pauperibus, & habebis theſaurũ in cælo: & veni, ſequere me. Qui cõtriſtatus in verbo, abijt mœrens. erat enim habens multas poſſeſſiones. Et circunſpiciens Ieſus, ait diſcipulis: Quàm difficilè, qui pecunias habent, in regnum Dei introibunt? Diſcipuli autem obſtupeſcebant in verbis eius. At Ieſus rursùs reſpondens, ait illis: Filioli, quàm difficile eſt, confidentes in pecunijs, in regnum Dei introire. Facilius eſt, camelum per foramen acus trãſire, quàm diuitem intrare in regnum Dei. Qui magìs admirabantur, dicentes ad ſemetipſos: Et quis poteſt ſaluus fieri? Et intuens illos Ieſus, ait: Apud homines impoſſibile eſt, ſed non apud DEVM. omnia enim poſſibilia ſunt apud Deum. Et cœpit ei Petrus dicere: Eccè nos dimiſimus omnia, & ſecuti ſumus te. Reſpondẽs Ieſus, ait: Amen dico vobis, nemo eſt qui reliquerit domũ, aut fratres, aut ſorores, aut patrẽ, aut matrẽ, aut filios, aut agros ꝓpter me & propter Euangeliũ: qui non accipiet cẽtiès tantùm nunc in tẽpore hoc: domos, & fratres, & ſorores, & matres, & filios,

&

& agros cum perſecutionibus: & in ſeculo futuro vitam æternam.

Actorvm quarto: Multitudinis autem credentium erat cor vnum, & anima vna: nec quiſquam eorum quæ poſſidebat, aliquid ſuum eſſe dicebat, ſed erant illis omnia communia. Et virtute magna reddebant Apoſtoli teſtimonium reſurrectionis Ieſu Chriſti Domini noſtri: & gratia magna erat in omnibus illis. Neque enim quiſquam egens erat inter illos. Quotquot enim poſſeſſores agrorum aut domorum erant, vendentes afferebant precia eorum quæ vendebant, & ponebant ante pedes Apoſtolorum. Diuidebatur autem ſingulis prout cuique opùs erat. Ioſeph autem qui cognominatus eſt Barnabas ab Apoſtolis, (quod eſt, interpretatum, filius conſolationis) Leuites, Cyprius genere, cùm haberet agrum, vendidit eum, & attulit precium, & poſuit ante pedes Apoſtolorum.

Et capite ſecundo: Omnes etiam qui credebant, erant pariter, & habebant omnia communia. Poſſeſſiones & ſubſtantias vendebant, & diuidebant illa omnibus, prout cuiq; opùs erat.

Capite quinto: Vir autem quidam nomine Ananias, cum Sapphira vxore ſua vendidit agrum, & fraudauit de precio agri, conſcia vxore ſua: & afferens partem quandam, ad pedes Apoſtolorum poſuit. Dixit autem Petrus: Anania, cur tentauit ſatanas cor tuum, mentiri te Spiritui ſancto, & fraudare de precio agri? Nónne manens tibi manebat, & venundatum in tua erat poteſtate? Quarè poſuiſti in corde tuo hanc rem? Non es mẽtitus hominibus, ſed Deo. Audiens autem Ananias hæc verba, cecidit, & expirauit. Et factus eſt timor magnus ſuper omnes qui audiẽrũt. Surgentes autem iuuenes, amouerunt eum, & efferentes ſepeliẽrunt.

ērunt. Factum eſt autem quaſi horarum trium ſpatium, & vxor ipſius, neſciens quod factum fuerat, introiuit. Reſpondit autem ei Petrus: Dic mihi mulier, ſi tanti agrum vendidiſtis? At illa dixit: Etiam tanti. Petrus autem ad eam, Quid vtiquè conuenit vobis tentare Spiritum Domini? Eccè pedes eorum qui ſepeliērunt virum tuum, ad oſtium, & efferent te. Confeſtim cecidit ante pedes eius, & expirauit. Intrantes autem iuuenes, inuenerunt illam mortuam: & extulerunt, & ſepeliērunt ad virum ſuum. Et factus eſt timor magnus in vniuerſa Eccleſia, & in omnes qui audiêrunt hæc.

PATRES.

1 A HIERONYMVS ad Heliodorum epiſtola prima: Sed forſitan dicturus es: Quid ergò? quicunque in ciuitate ſunt, Chriſtiani non ſunt? Non eſt tibi eadem cauſa, quæ cæteris. Dominum auſculta dicentem: Si vis perfectus eſſe, vade: vende omnia tua, & da pauperibus: & veni, ſequere me. Tu autem perfectum te fore pollicitus es. nam cùm derelicta militia, te caſtrâſti propter regna cælorum: quid aliud quàm perfectam ſecutus es vitam? Perfectus autem ſeruus Chriſti, nihil præter Chriſtum habet: aut, ſi quid præter Chriſtum habet, perfectus non eſt: &, ſi perfectus non eſt, cùm ſe perfectum fore Deo pollicitus ſit, ante Deum mentitus eſt. Os autem quod mentitur, occídit animam. Igitur vt concludam: ſi perfectus es, cur bona paterna deſideras? Dominum fefelliſti, ſi perfectus non es. Diuinis Euangelium vocibus contonat: Non poteſtis duobus Dominis ſeruire: & audet quiſquam mendacem Chriſtum facere, mammonæ & Domino ſeruiendo? Vociferatur ille ſæpè: Si quis vult poſt me venire, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me. Et ego onuſtus auro, arbitror me Chriſtum ſequi? Qui dicit ſe in Chriſtum credere, debet, quo modo ille ambulauit, & ipſe ambulare. Quòd ſi nihil habes, vt te reſponſurum ſcio: cur, tam benè paratus ad bella, non militas?

(Matt. 19. — Votum perfectionis. — Sap. 1. — Matt. 6. — Luc. 9.)

2 IDEM in caput decimumnonum Matthæi ſuper ea verba, Si vis perfectus eſſe &c. In poteſtate noſtra eſt, vtrùm velimus eſſe perfecti. Tamen quicunque perfectus eſſe voluerit, debet vendere quæ habet: & non ex parte vendere, ſicut Ananias fecit & Sapphira, Act. 5.

(In noſtra poteſtate eſt perfectio.)

Non pars,ſed totũ venden dum, & pauperibus dandum.

ſed totum vendere: & cùm totum vendiderit,omne dare pauperibus: & ſic ſibi præparare theſaurum in regno cælorum. Et hoc ad perfectionem non ſufficit,niſì poſt contemptas diuitias ſaluatorẽ ſequatur: id eſt,relictis malis,faciat bona. Faciliùs enim ſacculus contemnitur,quàm voluptas.Multi diuitias relinquentes, Dominum non ſequuntur.Sequitur autem Dominum,qui imitator eius eſt,& per veſtigia illius graditur.Et in illud : Eccè nos reliqmus &c.

Matt.19.

Grandis fidutia : Petrus piſcator erat,diues non fuerat: cibos manu & arte quærebat: & tamen loquitur confidenter, reliquimus omnia.Et quia non ſufficit tantùm relinquere, iungit qnod perfectum eſt: & ſecuti ſumus te.Fecimus quod iuſsiſti, quid igitur nobis dabis præmij? Ieſus autem dixit illis : Amen dico vobis, quòd vos qui ſecuti eſtis me,in regeneratione, cùm ſederit &cæ.Non dixit,qui reliquiſtis omnia: hoc enim & Socrates fecit philoſophus, & multi alij diuitias contempſerunt: ſed,qui ſecuti eſtis me : quod propriè Apoſtolorum eſt atque credentium. Deindè in illud, Et omnis qui reliquerit domum &c. Locus iſte cum illa ſententia cõgruit,in qua Saluator loquitur: Non véni pacem mittere, ſed gladium.Véni enim ſeparare hominem à patre ſuo, & matrem à filio, & nurum à ſocru:& inimici hominis,domeſtici eius.Qui ergò propter fidem Chriſti,& prædicationem Euangelij omnes affectus cõtempſerint,atq; diuitias & ſeculi voluptates: iſti centuplum recipient,& vitam ęternam poſsidebunt.

Non ſatis eſt oĩa relinquere,ſed & Chriſtus ſequendus eſt.

Matt.10.

Apoſtolici faſtigij perfectæq; virtutis.

3 ITEM ad Demetriadem de ſeruanda virginitate epiſtola octaua: Apoſtolici faſtigij eſt,pfectæq; virtutis, vendere omnia, & pauperibus diſtribuere, & ſic leuem atq; expeditum, cum Chriſto ad cæleſtia ſubuolare.Nobis,immò tibi,diligẽs credita eſt diſpẽſatio, quanquàm in hoc omni ætati omniq; perſonæ libertas arbitrij relicta ſit.Si vis,inquit,eſſe perfectus.Non cogo, non impero: ſed ꝓpono palmam,oſtendo pręmia:tuum eſt eligere,ſi volueris in agone,atq; certamine coronari.Et conſideremus quàm ſapienter ſapientia ſit locuta : Vende,quę habes. Cui iſta præcipiuntur? nempe illi,cui dictũ eſt : Si vis eſſe perfectus. Nõ partem bonorũ tuorum, ſed omnia vende.Cumq; vẽdideris, quid ſequitur? Et da pauperibus. Non diuitibus,non propinquis,nõ ad luxuriã, ſed ad neceſsitatẽ.Siue ille ſacerdos ſit,ſiue cognatus,& affinis,nihil in illo aliud conſideres,quàm paupertatem.Laudent te eſurientium viſcera,nõ ructantium opulenta conuiuia.In Actis Apoſtolorum,quandò Domini noſtri adhuc calebat cruor,& feruebat recens in credentibus fides,

Libertas relinquitur circa deſertionẽ facultatum.

Matt.19.

Proponitur palma,& oſtẽdũtur pmia.

Nõ partẽ, ſed omnia vẽde.

Da paupibus, nõ diuitibus, aut propinquis, niſi ſint pauperes.

fides, vendebant omnes poſſeſsiones ſuas, & precia earum ad Apo-
ſtolorum deferebant pedes, vt oſtenderēt pecunias eſſe calcandas: *Act. 4.*
dabaturq́; ſingulis, prout cuiq; opus erat. Ananias & Sapphira, diſ- *Act. 5.*
penſatores timidi, immò corde duplici, & ideò condemnati, quia *Votū paupertatis violârunt*
poſt votum obtulerunt quaſi ſua, & non eius, cui ſemèl ea vouerāt: *Ananias &*
partemq́; ſibi iam alienæ ſubſtantiæ reſeruârunt, metuentes famē, *Sapphira.*
quam vera fides non timet: præſentem meruêre vindictam, non
crudelitate ſententiæ, ſed correptionis exemplo. Deniq; & Apoſto- *Ibidem.*
lus Petrus nequaquàm imprecatur eis mortem, vt ſtultus Porphy-
rius calumniatur, ſed Dei iudicium prophetico ſpiritu annunciat,
vt pœna duorum hominum ſit doctrina multorum. Ex eo tempo- *Virginitati*
re, quo virginitati perpetuę conſecrata es, tua non ſunt, immò verè *perpetuæ cōſecrata Demetrias.*
tua, quia Chriſti eſſe cœperunt, quæ auia viuente vel matre, ipſarū
arbitrio diſpēſanda ſunt. Sin autem obièrint, & ſomno ſanctorum
requieuerint: ſcio enim & hoc illas optare, vt te habeant ſuperſti-
tem, cùm ætas maturior fuerit, & voluntas grauior, firmiorq́; ſen-
tentia: facies quod tibi viſum fuerit, immò quod Dn̄s imperat, ſci-
tura nihil te habiturā, niſi quod in bonis operibus erogaueris.

4 IDEM Hieronymus quæſtione prima ad Hedibiam, epiſtola
centeſima quinquageſima: Interrogas quo modo perfectus eſſe qs
poſsit, & quo modo viuere debeat vidua, quæ ſine liberis derelicta
eſt. Hoc idem in Euangelio legis doctor interrogat: Magiſter, quid *Matt. 19.*
faciens, vitam æternam poſsidebo? Cui reſpondit Dominus: Man-
data nôſti? Dicit ille: Quæ? Ieſus autem dixit: Non homicidium fa-
cies, non adulterium, non furtum, non falſum dices teſtimonium:
honora patrem & matrē, & diliges proximū tuum ſicut teipſum.
Et illo dicente, Hæc omnia feci, Dominus intulit: Vnum tibi deeſt:
Si vis perfectus eſſe: vade, & vende omnia, quæ habes, & da paupe-
ribus: & veni, ſequere me. Itaq; & ego tibi Domini noſtri reſponde-
bo ſermonibus: Si vis eſſe perfecta, & tollere crucem tuam, & ſequi
Dominum ſaluatorem, & imitari Petrum dicentem: Eccè nos di-
miſimus omnia, & ſecuti ſumus te: vade, & vende omnia quæ ha-
bes, & da pauperibus, & ſequere ſaluatorem. Non dixit, da filijs, da *Nō dixit, da*
fratribꝰ, da propinquis: quos etiam ſi haberes, iure ijs Dn̄s p̄ferre- *filijs, da fra-*
tur: ſed da paupībus, immò da Chriſto, qui in paupībus paſcit: Qui *tribus, da p-*
cùm diues eſſet, ꝑ nobis paup factꝰ eſt. Et paulopòſt: Dicūt Apoſto- *pinquis, ſed pauperibus.*
li ſe oīa quę ſua fuerāt, dimiſiſſe: & mercedē ꝑ hac virtute audacter *2. Cor. 8.*
expoſcūt. Quibus reſpōdit Dn̄s: Omnis q reliqt domū, aut fratres, *Marc. 10.*
aut ſorores, aut patrem, aut matrē, aut vxorem, aut filios, aut agros, *Matt. 19.*

Pro paruis magna recipere,& habere Dominum debitorem.

propter nomen meum:centuplum accipiet,& vitam æternam poſſidebit.O quanta beatitudo,pro paruis magna recipere,æterna pro breuibus,pro morituris ſemper viuentia,& habere Dominum debitorem.Si qua autem vidua habet liberos,& maximè ſi nobilis familiæ eſt,egentes filios non dimittat,ſed ex æqualitate eos amet, vt & meminerit primùm animæ ſuæ,& ipſam putet eſſe de filijs, & partiatur potiùs cum liberis, quàm omnia filijs derelinquat:immò Chriſtum liberorum ſuorum faciat cohæredem.Reſpondebis: Difficile eſt,durum eſt,& contra naturam. Sed Dominum audies tibi reſpondentem:Qui poteſt capere,capiat.Et ſi vis eſſe perfecta, non tibi iugum neceſſitatis imponit,ſed poteſtati tuæ liberũ concedit arbitrium.Vis eſſe perfecta,& in primo ſtare faſtigio dignitatis:fac,quod fecerunt Apoſtoli: vende omnia,quæ habes,& da pauperibus,& ſequere Saluatorem,& nudam ſolamq́ crucem nuda ſequaris & ſola.Non vis eſſe perfecta,ſed ſecundum vis tenere gradũ virtutis:dimitte omnia,quæcunque habes,da filijs,da propinquis. nemo te repræhendit,ſi inferiora ſeceris,dummodò illam ſcias tibi iure prælatam,quæ elegerit prima.Dices: hoc Apoſtolorum eſt, & virorum: mulierem autem nobilem non poſſe omnia vendere, quæ multis adiumentis huius vitæ indigeat. Audi igitur Apoſtolũ commonentem: Non vt alijs refrigerium, vobis autem tribulatio: ſed ex æqualitate,veſtra abundantia illorum ſuſtentet inopiam : vt & illorum abundantia,veſtræ inopiæ ſit ſupplementum. Vndè, inquit,Dominus:Qui habet duas tunicas, det alteram non habenti. Ananias & Sapphira Apoſtoli meruêre ſententiam,quia ſua timidè reſeruârunt.Ergóne,inquies, puniendus eſt, qui ſua non dederit? Minimè: ideò puniti ſunt, quia mentiri voluerunt Spiritui ſancto, & reſeruantes neceſſaria victui ſuo,quaſi perfectè ſeculo renunciantes,vanam gloriam ſectabantur.Alioquì licet liberè dare,vel nõ dare.quanquàm ei,qui cupiat eſſe perfectus,præſens paupertas futuris diuitijs compenſanda ſit.

Vidua diues Chriſtũ faciat ſuorũ liberorum cohæredem.

Matt.19.

Non præcipit,nec iugũ neceſsitatis imponit Chriſtus.

Primũ dignitatis faſtigiũ, omnia pauperibus dare.

Secũdus virtutis gradus, dare propinquis &c.

2.Cor.8.

Luc.3.&.6.

Act 5.

Ananias & Sapphira cur puniti.

Cẽtuplicato fœnore Chriſti promiſſa redduntur.

Gene.26.

Matt 19.

In audientiũ arbitrio grãdia ponũtur, conſiliũ paupertatis ſcilicet & caſtitatis.

2.Cor.7.

5 IDEM in conſolatione ad Pammachium ſuper obitu Paulinæ vxoris,epiſtola vigeſimaſexta : Parua dimiſimus,& grandia poſſidemus.Centuplicato fœnore CHRISTI promiſſa redduntur.In tali & Iſaac quondàm agro ſeuerat:qui paratus ad mortem,ante euangelium euangelicam portauit crucem. Si vis, inquit, perfectus eſſe, vade : vende omnia, quæ habes,& da pauperibus : & veni, ſequere me.Si vis perfectus eſſe.Semper grandia in audientium ponuntur arbitrio. & ideò virginitatem Apoſtolus non imperat,

quia

quia Dominus diſputans de eunuchis, qui ſe caſtrâſſent propter regna cælorum, ad extremum intulit: Qui poteſt capere, capiat. Non eſt enim volentis, neq; currentis, ſed miſerentis Dei. Si vis perfectus eſſe. Non tibi imponitur neceſsitas, vt voluntas præmium cõſequatur. Si vis ergò eſſe perfectus, & deſideras eſſe quod prophetæ, quod Apoſtoli, quod Chriſtus eſt: vende nõ partem ſubſtantiæ, nè timor penuriç infidelitatis occaſio ſit, & cum Anania & Sapphira pereas, ſed vniuerſa quæ poſsides. Cumq; vendideris, da pauperibus, non locupletibus, non ſuperbis: da quo neceſsitas ſuſtentetur, nõ augeantur opes. Pars ſacrilegij eſt, rem pauperum dare non pauperibus. Et tamen non eſt ſatis perfecto & conſummato viro opes contemnere, pecuniam diſsipare, & proijcere, quod in momento & perdi, & inueniri poteſt. Fecit hoc Crates Thebanus, fecit Antiſthenes, fecerunt plurimi, quos vitioſiſsimos legimus. Plus debet Chriſti diſcipulus præſtare, q̃ mundi philoſophus, gloriç animal, & popularis aurç, atq; rumorũ venale mancipium. Tibi non ſufficit opes cõtemnere, niſi Chriſtum ſequaris. Chriſtum aũt ſequitur, qui peccata dimittit, & virtutũ comes eſt. Chriſtũ ſcimus ſapientiam. Hic theſaurus in agro ſcripturarũ naſcitur: hæc gemma multis emitur margaritis. Sin autẽ adamaueris captiuã mulierem, id eſt, ſapiẽtiam ſecularem, & eius pulchritudine captus fueris, decalua eam, & illecebras criniũ atq; ornamẽta verborũ cum emortuis vnguibus ſeca. Laua eam prophetali nitro, & tunc requieſcens cũ illa, dicito: Siniſtra eius ſub capite meo, & dextera illius amplexabitur me, & multos tibi fœtus captiua dabit, ac de Moabitide efficietur Iſraelitis. Chriſtus ſanctificatio eſt, ſine qua nemo videbit faciẽ Dei. Chriſtus redemptio, idem redemptor, & precium. Chriſtus omnia, vt, qui omnia propter Chriſtum dimiſerit, vnum inueniat pro omnibus, & poſsit liberè proclamare: Pars mea Dñs.

[Margin: Matt. 19. | Rom 9. | Vẽde nõ partẽ ſubſtãtiæ. | Act. 5. | Da pauperibus, non locupletibus. | Ethnici philoſophi cõtẽpſerũt pecuniam. | Theſaurus. Matt. 13. | Deut 21. | Secularium literarũ vſus. | Hier. 2. | Cant. 2. | Pſal. 15.]

6 BASILIVS in regulis fuſiùs diſputatis, interrogatione nona: Cùm Dominus noſter Ieſus Chriſtus dixerit, Vende quæ habes, & da paupibus, & habebis theſaurũ in cælo, & veni, ſequere me: & item, Vendite quæ poſsidetis, & date eleemoſynam: Equidem ex hoc colligo, qui hac mente à ſuis diſcedat, hunc huiuſcemodi curam de parte patrimonij ſua nullo modo oportere negligere, contráq; illud accurare, vt cùm eam omnem diligentiſsimè ſecum abſtulerit, eam velutì rem iam Domino conſecratam, ſumma cum religione diſtribuat, vel ipſe per ſe, ſi huiuſcemodi muneri ſcienter adminiſtrando eſſe ipſe par poſsit, vel per alios, quos antè maxima

[Margin: Matt. 19. | Luc. 12. | Quãta diligẽtia patrimoniũ diſtribuendũ ei, q cõſiliũ paupertatis amplecti ſtatuit.]

adhibita diligentia delegerit, quiq; certiſsima dederint documenta, poſſe ſe illam fideliter ac prudenter diſtribuere, cùm illud perſuaſum ſit, nō vacare periculo, ſiue ꝓpinquis ſuis illā relinquat, ſiue in ea diſtribuēda, cuiuſuis, nulla adhibita delectione, opera vſus ſit. Etenim ſi, qui præfectus eſt procurandæ regiæ pecuniæ, eſto de rebus ijs, quę partę iam ſunt, nihil interuerterit omninò, ad ſeq; trāſtulerit: is tamen, ſi quæ prætereà acquiri potuerant, negligentia ſua non acquiſiuerit, ſed paſſus ſit deperire, nihilominùs tamen vtiq; in crimine eſt: quàm graue tandèm cenſere debemus iudicium illis imminere, qui in rebus Dei nomini iam conſecratis, vindicandis, lentè ac negligenter ſe geſſerint? An non in eadem cum illis iudicij cauſa futuros, de quibus ſcriptum eſt, Maledictus homo, qui facit opera Domini negligenter?

Hier. 48.

7 DAMASCENVS in hiſtoria duorum Chriſti militum Barlaam & Ioſaphat: Ioſaphat verò ait: Cuncta ergò deſpicere, & iſtam laborioſiſsimam aſſumere vitam (ſicut dixiſti ſuperiùs) traditio eſt antiqua, ab Apoſtolorū deſcendens doctrina: an modò nouiter vobis ſic viſum eſt, mentis veſtræ ſcientia quaſi melius eligentibus iſtud? Reſpondens ſenex, ait: Non legem recenter introductam doceo te, (abſit hoc à me) ſed ab antiquo nobis traditam. Dixit enim Deus cuidam diuiti, qui interrogabat eum, quid faciendo, vitam æternam poſsideret: & glorianti omnia ſe cuſtodiſſe quæ ſcripta erant in lege: Vnum (inquit) tibi deeſt. Vade, & quæcunque habes vende, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cælo: & veni, ſequere me, tollendo crucem. Ille verò hoc audiens, triſtis effectus eſt. Erat enim diues valdè. Videns eum contriſtatum Dominus, dixit: Quàm difficilè, qui pecunias habent, intrabunt in regnum cælorum. Facilius enim eſt, camelum per foramen acus tranſire, quàm diuitem intrare in regnum cælorum. Hoc ergò mandatum cuncti audiērunt ſancti, & ſeparari ab omni tali diuitiarum difficultate ſtuduerunt, cuncta ſua diſpergentes in pauperum erogationem, & diuitias ſibi æternas reponentes, tulerunt crucem, & ſecuti ſunt Chriſtum. Alij quidem martyrio, ſicut iam dixi tibi, conſummati ſunt. Alij verò eremiticè agonizantes, & nihil eorum quæ ad conuerſationem huius veracis philoſophiæ pertinent, emiſerunt. Mandatum igitur hoc eſſe noueris Chriſti regis noſtri & Dei, quod nos ab amore temporalium retrahit, & æternorum participes efficit. Cùm igitur, inquit Ioſaphat, ſic antiqua & neceſſaria huiuſmodi ſit philoſophia, cur non hodiè hanc multi ſequuntur?

Doctrina de conſilio Paupertatis euāgelicæ, vtrùm recens an antiqua ſit.

Matth. 19.

Chriſti conſiliū amplexi ſunt Sancti.

Cur non itā multi amplectantur.

Senex

ſenex verò ait: Multi quidē imitati ſunt, & imitantur: plurimi verò pigri remanent, & negligentes. Pauci enim ſunt (ſicut ait Dominus) qui ſtrictam & arctam pergant viam, amplam verò & latam plures. Qui enim ſemèl ab auaritia & voluptate malorum capiuntur, inani ac vanæ dediti gloriæ, inextricabiliter ipſis adſtricti remanent, & quaſi ſeruos ſemetipſos voluntariè venundantes alieno Domino, & exaduersò ſtantes, iſta præcipienti Deo, & vincti ab eo tenentur: Anima enim quæ ſemèl de ſua ſalute deſperat, habenasq; ſuas irrationabilibus laxat cupiditatibus, vbiquè fertur. Matth. 7.

8 CHRYSOSTOMVS homilia in locum Pauli ad Romanos, Salutate Priſcam & Aquilam: Cùm dicit, Si vis perfectus eſſe: conſulendo & admonendo dicit. Non eſt autem idem conſulere, & legem ponere. Nam qui legem ſtatuit, modis omnibus fieri vult, quod præcipit. Qui verò conſulit & adhortatur, ſententiæ & arbitrio auditoris permittit, vt ex dictis quod voluērit eligat, ſicq; faciendorum dominus auditor relinquitur. Propterea non ſimpliciter dixit, Vade, vende facultates tuas: ſed vt diſcas, quòd in arbitrio audientium res ſitæ ſint. Matth 19. Conſulit Dominus, nō pcipit facultatū diſtributionē

9 BEDA in caput decimumoctauum Lucæ: Non eſt putandus hic princeps, cùm legis ſe mādata cuſtodîſſe dicebat, eſſe mentitus, ſed ſimpliciter, vt vixerit, eſſe confeſſus. Quia ſi mendacij noxa reus teneretur, nequaquàm Marcus Euangeliſta de illo ſcribens adijceret: Ieſus autem intuitus eum, dilexit eum. Et dixit illi: Vnum tibi deeſt. Vade, quæcunq; habes, vēde, &c. Diligit enim Dominus eos, qui legis mandata, quanuis minora, cuſtodiunt: ſed nihilominùs quod in lege minus fuerat, ijs qui perfecti eſſe deſiderant, oſtendit. Omnia quæcunque habes vende, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cælo: & veni, ſequere me. Quicunq; perfectus eſſe voluērit, debet vendere quæ habet, & nō ex parte vendere, ſicut Ananias fecit & Sapphira, ſed totum vēdere: & cùm vendiderit, dare omne pauperibus, & ſic ſibi præparare theſaurum in regno cælorum. Nec hoc ad perfectionem ſufficit, niſì poſt contemptas diuitias Saluatorem ſequatur, id eſt, relictis malis, faciat bonum. Faciliùs enim ſacculus contemnitur, quàm voluntas. Non eſſe mētitum adoleſcentem diuitem de obſertione mandatorum, pbat ex Marco. Marc. 10. Conſilia ſunt ſupra mandata. Actor. 5.

10 ITEM in caput decimū Marci: Non eſt putandus homo iſte vel voto tētantis (vt quidā putauêre) Dn̄m interrogâſſe, vel de ſua eſſe vita mētitus, cū ſe legis mādata cuſtodîſſe dicebat, ſed ſimpliciter, vt vixerit, eſſe cōfeſſus: Quia ſi mēdacij aut ſimulationis noxa reus te- Rephendit eorum ſentētiā ex euāgelio, q aiunt adoleſcentē fuiſſe mentitum de obſeruatione mādatorum.

teneretur, nequaꝗ intuitus arcana cordis eius, eũ diligere diceretur Ieſus. Diligit enim Dñs eos,q mandata legis quãuis minora cuſtodiunt: ſed nihilominùs quod in lege minus fuerat, ijs q perfecti eſſe deſiderant, oſtendit: qa non véni ſoluere legẽ aut prophetas, ſed adimplere. Ad quam profectò adimpletionem pertinet, quod hîc conſequenter adiungatur: Vade, quæcunque habes vende, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cælo: & veni, ſequere me.

Perfectionẽ appetẽtibus oſtẽdit, quod lege minus erat.

11 THEOPHYLACTVS in caput decimumoctauũ Lucæ: Poſtquàm autem adoleſcens ſe omnia hæc ſeruâſſe dixit à iuuentute, præſcripſit ei Dominus paupertatem, caput omnium virtutum. Vide autem legem Chriſtiana vita dignam: Omnia quæcunque habes, vende, inquit. Nam ſi quid reliqueris, illius ſeruus es. Et diſtribue non diuitibus cognatis, ſed pauperibus. Habet autem & diſtribuendi verbum emphaſim quandam, vt cum dijudicatione, & non fortuitò, diſpergantur bona. Quoniam autem cum paupertate & alias habere virtutes Chriſtianum oportet, propterea dicit: Et veni, ſequere me: hoc eſt, & in omnibus alijs eſto diſcipulus meus, & ſemper ſequere, non hodiè quidem, cràs autem non. Et paulopòſt: Poſtquàm diues audijt abijciendas diuitias, mœrore affectus eſt. Vndè dicit Dominus admirabili figura, quomodò difficile ſit, habentes pecunias in regnum cælorum ingredi. Non dicit quòd impoſsibile ſit eos ingredi, ſed difficile. Non eñ impoſsibile eſt ſaluari tales. poſsibile enim expendere pecuniam, & ſuperna aſſequi. Et difficile quidem hoc. Tenaciores enim viſco adhærent pecuniȩ, & difficilè abſtrahitur, qui à talibus eſt cõprȩhenſus. Ibidèm: Quæ impoſsibilia apud hoĩes ſunt, poſsibilia ſunt apud Deum. Qui enim habent mentem humanam, quæ ad inferiora vergit, & terrena deſiderat, ſaluari non poſſunt, ſicut dictum eſt. Deo autem poſſibile hoc eſt, quandò quis conſiliarium habet Deum, & iuſtificationes Dei, & mandata Magiſtri de paupertate ſuſcipit, & illius inuocat auxilium. Poſsibile enim eſt hoc. Noſtrum eſt enim velle hoc: Dei autem perficere. Et aliter, Si quidem tranſcenderimus humanam illam infirmitatem diuitum, & voluerimus nobis facere amicos ex mammona iniuſtitiæ, ſaluabimur per eas, & recipiemur in æterna tabernacula. Nam melius quidem fuerit dimittere omnia. Hoc aũt ſi minùs, ſaltem facere partiarios pauperes, & ſic impoſsibile fiet poſsibile. Impoſsibile quidem eſſet non omnibus dimiſsis ſaluari, veruntamen & eſt propter miſericordiam Dei, ſi partes derimus in vſum congruum.

Paupertas caput omnium virtutum.

Diſtribue nõ diuitibus cognatis, ſed pauperibus.

Prior modus quo diuites poſſunt ingredi in regnũ cælorũ, nimirũ dimittẽdo omnia: Alter modus per eleemoſynas.

Lucæ 12.

Melius eſt dimittere oĩa, quàm p partes ex bonis ſuis eleemoſynas dare.

12 B HIE-

1 B HIERONYMVS in caput decimumnonum Matthæi, in ea verba, Centuplum accipiet: Ex occaſione huius ſententiæ, quidam introducunt mille annos poſt reſurrectionem, dicentes tunc nobis centuplum omnium rerum quas dimiſimus, & vitam æternam eſſe reddendam: non intelligentes, quòd ſi in cæteris digna ſit repromiſsio, in vxoribus appareat turpitudo. vt qui vnam pro Domino dimiſerit, centum recipiat in futuro. Senſus ergò iſte eſt: Qui carnalia pro ſaluatore dimiſerit, ſpiritualia recipiet: quæ comparatione & merito ſuî ità erunt, quaſi ſi paruo numero centenarius numerus comparetur. Vndè dicit & Apoſtolus, qui vnam tantùm domum & vnius prouinciæ paruos agros dimiſerat: Quaſi nihil habentes, & omnia poſsidentes.

Per cẽtuplum quid intelligatur.

Spiritualia ad carnalia cõparãtur, ſicut cẽtenarius numerus ad paruum numerũ.

2.Cor.6.

2 EVTHYMIVS in caput decimumnonum Matthæi: Marcus & Lucas manifeſtiùs de his recitantes, centuplam retributionem hoc tempore rependi dicunt, in hoc videlicet ſeculo, vitam autem æternam in venturo ſiue futuro. Centupla verò, hoc eſt, variè multiplicata, aut multo plura, ſicut dixit Lucas. Sed quomodò variè multiplicatam accipiet quis hanc retributionem in præſenti ſeculo? Quomodò? Sicut acceperunt Apoſtoli & Martyres, cæteriq́; omnes iuſti. Vide enim quòd omnium fidelium domus ſibi habebant apertas: fratres etiam & ſorores parauerunt omnes ſanctos & ſanctas: patres verò, omnes ipſos colentes, ipſorumq́; curam habentes, ac erga ipſos compaſsionis affectu tactos: nam hæc ſunt propria patris: matres quoquè, omnes pari modo ſe habentes: vxores verò, omnes miniſtrantes, ſubſeruientes ac curantes eos: hæc ſiquidem vxoris ſunt opera: filios prætereà, omnes diſcipulos. Adhæc omnes fideliũ agros in ſua poteſtate habebant: quodq́; omnium eſt maximè admirabile, omnia hæc habebant cum perſequutionibus, prout addidit Marcus, hoc eſt, à fidei inimicis perſecutionem ſuſtinentes. Poteſt etiam eſſe multiplicatio, gratia ſanitatum, aut prophetia, aut aliud quippiam ſimile.

Cẽtupla retributio in præſenti ſeculo.

Apoſtoli quas domos in hac vita receperunt.

Fratres & ſorores.

Patres & matres.

Quas vxores.

Quos filios & agros.

Cum perſecutionibus.

Marc. 10.

Dona ſpiritualia nomine cẽtupli etiam intelligũtur.

3 ANSELMVS in caput decimumnonum Matthæi: Sic illud centuplum intelligendum eſt: qui reliquerit carnalia, recipiet ſpiritualia. Centenarius enim numerus ad cæleſtia pertinet, quia centenarius de læua in dexteram translatus eſt in computatione: ſicut aũt læua ad tẽporalia, ſic dextera ad cæleſtia refertur. Cùm ergò centenarius dexteræ accidat, meritò cæleſtia ſignificat. Quod aũt ſubdit, & vitã æternã poſſidebit: expoſitio eſt & determinatio: vel centuplum accipiet, id eſt, voluntatem nihil habendi.

Spiritualia nomine cẽtupli intelliguntur.

Volũtas nihil habẽdi, nomine cẽtupli intelligi poteſt.

4 THEOPHYLACTVS in caput decimũnonum Matthæi: Nè quis ſuſpicetur quod dictum eſt, ſolis congruere diſcipulis: dilatat promiſsionem ad omnes qui ſimilia faciunt. Habebunt enim pro carnalibus cognatis, familiaritatem & fraternitatẽ cum Deo, pro agris paradiſum, & pro lapideis ędibus ſupernam Hieruſalem, pro matre presbyteram eccleſiam, pro patre presbyteros, pro vxore omnes fideles mulieres: num nuptijs? abſit, ſed ſpirituali affectione, & miſericorde erga ſe cura.

Cognatos quos recipient

Quos agros, domos, parẽtes, aut vxores.

5 ET in Marci caput decimum: Cumq; ſolus Petrus rogâſſet, omnibus generaliter loquitur Chriſtus, dicens: Omnis qui reliquerit vxorem vel patrem. Hæc dicit, non vt velit parentes auxilio deſtitui, & ab vxoribus ſeparari, ſed docet nos præferre pietatem erga Deum omnibus carnalibus. Quia enim verè bellum à prædicatione accenſum erat, & negaturi erant pueri parentes propter pietatem, dicit: Quiſquis reliquerit cognatos quos ſibi natura dedit, & in ſumma, corporalia omnia propter Euangelium: centupla omnia accipiet in præſenti ſeculo, & in futuro vitam æternam. Nũquid ergò & mulieres centum accipiet? Etiam. Tametſi maledictus Iulianus hoc irriſerit. Quid confert vxor domui viri? Omninò curat, vt vir habeat quod edat, quibus induatur, & horum omnium curam adimit viro. Vide itaq; hoc etiam in Apoſtolis. Quot mulieres fuêre, quibus cura erat de amictu & eſu illorũ, & quæ miniſtrârunt eis, qui nihil horum curabant, ſed ſolùm ſermonem & doctrinam? Similiter matres & patres multos habuerunt Apoſtoli, qui diligerent, & amico affectu erga ſe eſſent. Et Petrus qui vnam domum reliquerat, poſteà omnium diſcipulorum ſuorum domos habebat. Et nunc quoquè vbiq; terrarum erecta ſunt templa in nomine eius, quæ ſunt claræ domus. Et quod maius, hæc omnia in perſequutionibus, id eſt, perſequutionem paſsi, & malè affecti atque afflicti.

Pietas erga Deum, oĩbus carnalibus ꝓferenda eſt.

Quomodò centũ mulieres receperũt Apoſtoli.

Matres & patres Apoſtolorum.

Domos quales receperũt.

6 IN Lucæ caput decimumoctauum: Tuguriola quidem reliquerant Apoſtoli omnes, & nunc habent fulgentiſsima templa, & res familiares, & agros, & vxores multas, quæ illis feruore fidei adhærent, aliáque omnia. In futuro autem ſeculo, non agros tales multiplices & corporales retributiones, ſed vitàm æternam.

Domus Apoſtolorũ ſunt templa.

7 BEDA in caput decimum Marci: Senſus iſte eſt: Qui propter

pter euangelium CHRISTI carnalia reliquerit, ſpiritalia bona recipiet: quæ comparatione & meritò ſuî ità erunt, quaſi paruo numero centenarius numerus comparetur. Quia nimirùm à fratribus atque conſortibus propoſiti ſui, qui ei ſpiritali glutino colligātur, multò gratiorem etiam in hac vita recipiet charitatem. Lege Actus Apoſtolorum, quòd multitudinis credentium erat cor vnū & anima vna, & erant illis omnia communia, nullusq́ egens erat inter eos qui ſua pro Domino reliquerant. De quibus & Apoſtolus ait: Tanquàm nihil habētes, & omnia poſsidentes. Poteſt ſanè hoc quod ait, Accipiet centiès tantum nunc in tempore hoc, domos, & fratres, & ſorores, & matres, & filios, & agros cum perſecutionibus, per ſignificationem altiùs intelligi. Centenarius quippe numerus de læua translatus in dexteram, licèt eandem in flexu digitorum videatur tenere figuram quam habebat denarius in læua, nimiùm tamen quantitatis magnitudine ſupercreſcit: Quia videlicet omnes qui propter regnum Dei temporalia ſpernunt, etiam in hac vita perſequutiōibus plenisſima, eiuſdem regni gaudium fide certa deguſtant, atque in expectatione patriæ cæleſtis (quæ iure in dextera ſignificatur) omnium pariter electorum ſyncerisſima dilectione perfruuntur.

Spiritualia bona quæ in hac vita pro carnalibus recipiūtur.
Charitas fraterna.
Actor. 4.
2. Cor 6.
Alia expoſitio de centuplo.
Deguſtatio gaudij cæleſtis, & expectatio cæleſtis patriæ.

8 ET in caput decimumoctauum Lucæ: Senſus iſte eſt: Qui propter regnum D E I acquirendum omnes affectus contempſerit, omnes ſeculi delicias luxusq́ calcauerit, multo plura in præſenti recipiet, quia à fratribus atq; conſortibus propoſiti ſui, qui ei ſpiritali glutino colligantur, multo gratiorem etiam in hac vita recipiet charitatem. Hanc ſiquidem quam inter parentes, ac filios, atq; germanos, coniuges vel propinquos ſiue ſocietas copulæ, ſeu conſanguinitatis neceſsitudo coniungit, ſatis breuem eſſe conſtat ac fragilem. Denìq; interdùm etiam honeſta cauſa interueniente diuellitur. Soli perpetuæ coniunctionis retinent vnitatem, atque indiſcretè poſsident vniuerſa, qui omnia ſua eſſe quæ fratrum, oīa fratrum credunt eſſe quæ ſua ſunt. Lege Actus Apoſtolorum, quia multitudinis credentium erat cor & anima vna, & erāt illis omnia communia, nullusq́ egens erat inter eos, qui ſua pro Domino reliquerunt. De quibus & Paulus ait: Tanquàm nihil habentes, & omnia poſsidentes. Recipietur ſanè etiam de continentia coniugali multo maior ſuauitas ab illa, quæ eis inuicèm per commixtioēm ſe-

Gratior charitas recipitur in hac vita.
Act. 4.
2. Cor. 6.

ſexuum præbebatur. Vxorē antè in laſciua paſsione deſiderij poſſidebam, hanc eandem in honore ſanctificationis & vera Chriſti dilectione poſsideo. Vna eſt mulier, ſed centuplum creuit meritū caſtitatis. Nam quod ſecundùm Marcū dicitur, accipiet centiès tātum nunc in tempore hoc, domos, & fratres, & ſorores, & matres, & filios, & agros, cum perſequutionibus: poteſt altius accipi. Centenarius quippe numerus, &c. vt ſuprà in Marco.

Centuplum creſcit meritū caſtitatis.

9 CASSIANVS Collatione vigeſimaquarta Abbatis Abraham, capite vigeſimoſexto: Multo credibilius, multoq; manifeſtius eſt, eum qui aliquid ſecularium vel affectuum vel bonorum Chriſto ſuadente contempſerit, à fratribus atq; conſortibus propoſiti ſui, qui ei ſpiritali glutino colligātur, centuplo gratiorem etiam in hac vita recipere charitatem. Hanc ſiquidem quam inter parentes ac filios atque germanos, coniuges vel propinquos, ſiue ſocietas copulæ, ſeu conſanguinitatis neceſsitudo coniūgit, ſatìs breuem eſſe cōſtat ac fragilem. Deniq; etiam boni ac pij cùm adoleuerint filij, à parentum domibus nonnunquàm ac ſubſtantijs excluduntur, cōmunio quoquè conſortij coniugalis interdùm etiam honeſta cauſa interueniente diuellitur, fratrum dirimit charitatem contentioſa diuiſio. Monachi ſoli perpetuę coniunctionis retinent vnitatem, atq; indiſcretè poſsident vniuerſa, qui omnia ſua eſſe quæ fratrum, omnia fratrum credunt eſſe quæ ſua ſunt. Si ergò iſtis diebus quibus carnalis copulatur affectio, dilectionis noſtræ gratia conferatur, profectò centuplo hæc dulcior atque ſublimior eſt. Recipietur ſanè etiam de continentia coniugali maior centuplo ſuauitas, ab illa quæ eis inuicèm per commixtionem ſexuum præbebatur. Pro lætitia quoquè illa, quam in vnius agri ac domus poſſeſsione quis habuit, centuplo maiore diuitiarum gaudio perfruetur, qui in adoptionem tranſiens filiorum Dei, vniuerſa quę æterni ſunt patris, vt propria, poſsidebit, & affectu atque virtute ad imitationem veri illius filij proclamabit: Omnia quæ habet pater, mea ſunt: nec iam cum vlla pœnali diſtenſionis ac ſolicitudinis cura, ſed ſecurus ac lætus velut in proprijs vbiq; ſuccedit, audiens quotidiè ſibimet ab Apoſtolo prædicari, Omnia enim veſtra ſunt, ſiue mundus, ſiue pſentia, ſiue futura. Et à Salomōe: Fidelis viri totus mūdus diuitiarū eſt. Habes ergò iſtā cētupli retributionē, in magnitudine meriti, & in diſcretione tā incōparabilis qualitatis expreſſam. Neq; enim ſi pro æris, aut ferri, aut vilioris cuiuſquam metalli certo pondere, tantundem ponderis, ſed auri quiſpiam reddidiſſet, non etiam amplius

Cētuplo gratior charitas recipitur, qui ſecularē affectū propter Chriſtum relinquit.

Pro agrorū & domorū poſſeſsione quid recipiatur.

Ioan.17.

1.Cor.3.

Centupli retributio in magnitudine meriti.

plius quàm centuplum reſtituiſſe videretur: ità cùm pro contemptu voluptatum atque affectuum terrenorum, ſpiritale gaudium & precioſiſsimæ charitatis iocunditas repenſatur, etiamſi ipſe ſit numerus, centuplo tamen hæc maior atque præclarior eſt. Et poſt pauca: Nunc ad quantitatem earum rerum, quas pro contemptu mūdialium commodorum nobis in hoc ſeculo Chriſtus reſtituit, tranſeamus, præcipuè ſecundùm euangelium Marci ità dicentis: Nemo eſt qui reliqt domum, aut fratres, aut ſorores, aut matrem, aut filios, aut agros propter me & propter euangelium, qui non accipiat centiès tantum nunc in tempore hoc, domos, fratres, & ſorores, & matres, & filios, & agros cum perſecutionibus, & in ſeculo futurò vitam æternam. Centuplam nanque fratrum, parentum've recipiet quantitatem, quiſquis patris vnius vel matris ſeu filij pro Chriſti nomine charitate cōtempta, in omnium quæ Chriſto deſeruiunt, dilectionem ſinceriſsimam tranſit, pro vno ſcilicet tot inueniens patres fratresq́; feruentiore ac præſtantiore ſibi affectione deuinctos. Multiplicata etiam domorum atque agrorum poſſeſsione ditabitur, quiſquis vna domo pro Chriſti dilectione reiēcta, innumera monaſteriorum habitacula tanquàm propria poſsidebit, in quacunque orbis parte velut in ſuæ domus iure ſuccedens. Quomodò enim non centuplum, & ſi Domini noſtri ſententię ſuperadijci aliquid fas eſt, plus quàm centuplum recipit, qui decem vel viginti ſeruorum miniſteria infida & coactitia derelinquens, tot ingenuorum ac nobilium ſpontaneo fulcitur obſequio? Quod ità eſſe etiam veſtris experimentis probare potuiſtis, qui ſingulis patribus matribusq́; ac domibus derelictis, quamlibet mundi partem fueritis ingreſsi, patres, matres, fratresq́; innumeros, domos quoquè & agros ſeruosq́; fideliſsimos, abſque vllo ſolicitudinis labore conquiritis, qui vos vt proprios dominos ſummis ſuſcipiunt, amplectuntur, fouent, venerantur officijs. Sed hoc, inquam, ſancti miniſterio meritò ac fidentialiter perfruentur, qui priùs in ſeruitutem fraternitatis ſemetipſos ſuaq́; omnia voluntaria deuotione ſubdiderint. Quiſquis autem hæc humilitate ſincera conſortibus ſuis nō detulerit, quomodò deferri ſibi ab alijs patienter admittit, cùm grauari ſe eorum obſequijs intelligat potiùs quàm foueri, qui accipere mauult fratrum, quàm deferre, famulatum? Hæc tamen omnia non cum remiſſa ſecuritate, nec cum inerti oblectatione percipiet, ſed ſecundùm verbum Domini, cum perſecutionibus, id eſt, cū preſſuris ſeculi huius, ac ſummis angoribus paſsionum.

Gaudiū ſpiritale pro contemptu voluptatum terrenarum rependitur. Marc. 10.

Centupla retributio monachorū & religioſorū, pro parentum & fratrum dimiſſione.

Pro dimiſſis poſſeſſionibus.

Pro dimiſſione ſeruorum & miniſtrorū

Cum perſecutionibus.

onum. Et ſub finem: Poſtremò, vt iam diſputationis huius ſermo claudatur, nónne obſecro etiam in hoc centuplam gratiam euidentiſsimè, qui fideliter Chriſto deſeruiunt, conſequuntur, dum pro nomine eius à ſummis principibus honorãtur, ac licèt ipſi humanam gloriam non requirant, venerabiles tamen etiam in perſecutionum anguſtijs iudicibus cunctis ac poteſtatibus fiunt, quorũ vilitas etiã mediocribus forſitan deſpicabilis eſſe potuiſſet, vel pro obſcuritate natalium, vel pro conditione ſeruili, ſi in ſeculari conuerſatione manſiſſent.

10 GREGORIVS homilia decimaoctaua in Ezechielem: Denarius numerus per ſemetipſum multiplicatus, in centenariũ ſurgit. Vndè rectè per centenariũ magna perfectio deſignatur, ſicut de electis dicitur: Omnis qui relinquit domũ vel fratres, aut ſorores, aut patrem, aut matrem, aut vxorẽ, aut filios, aut agros propter nomen meum: centuplum accipiet, & vitam æternam poſsidebit. Neque enim ſanctus quiſque ideò terrena deſerit, vt hæc poſsidere in hoc mundo multipliciùs poſsit: quia quiſquis terreno ſtudio terrã relinquit, terram non relinquit, ſed appetit. Nec qui vnam vxorem deſerit, centum recepturus eſt, ſed per centenariũ numerum perfectio deſignatur. Quia quiſquis pro Dei nomine temporalia atq; terrena contemnit, & hic perfectionem mentis recipit: vt iam ea non appetat, quæ contemnit, & in ſequenti ſeculo ad æternæ vitæ gloriam peruenit. Centiès itaq; recipit quod dedit, qui perfectionis ſpiritum accipiens, terrenis non indiget, etiam ſi hæc non habet. Ille aũt pauper eſt, qui eget eo quod nõ habet. Nam qui & non habens, habere nõ appetit, diues eſt. Paupertas quippe in inopia mentis eſt, non in quantitate poſſeſsionis. Nam cui in paupertate benè conuenit, non eſt pauper.

Matth. 19.

Nõ ſunt terrena deſerẽda vt terrena recipiamus.

Per cẽtenariũ numerũ perfectio mentis deſignatur.

Voluñtas & deſideriũ nihil habendi.

Paupertas in quo cõſiſtat.

11 BERNARDVS in declamationibus de deſerendis facultatibus ſuper Euangelium, Eccè nos reliquimus omnia: Sed audiui, ait homo, qui perditiõis ſumit occaſiõem, & (vt vulgò dicitur) feſtucam quærit vndè ſibi eruat oculũ: audiui, inquit, de illo & illo, qui reliquerãt omnia, & ad vomitũ ſuũ ſunt reuerſi. Quomodò illi acceperant centuplum? Exurge Domine, iudica cauſam tuam, & iſtorum nempe calumniam, & murmur ipſorũ qui fortè omnia relinquere viſi ſunt, & minimè tamen centuplum acceperunt: Non contra nos, ſed contra te eſt, qui dixiſti: Omnis qui reliquerit patrem &c. centuplum accipiet. Quid tamen dicimus? An ex collegio diſcipulorũ reprobari quis poteſt, niſì loculos habens? Sunt enim lo-

Apoſtatæ à Religione, an acceperint centuplũ pro dimiſſis parentibus &c.

Matth. 19.

Joculi non modò pecuniæ, ſed propriæ voluntatis. Scrutetur proindè vias ſuas & ſtudia ſua, qui promiſſam cẽtupli gratiam ſibi deeſſe cauſatur: nec dubium quin inueniat angulum & diuerſoriũ reclinatoriumq́; non quidem filij hominis, ſed aut foueam vulpis, aut volucris nidum. Magìs autem perfectiùs, obſecro, relinquat omnia: & ſolum ſequatur Chriſtum, iactans cogitatum ſuũ in Deo, enutriẽdus ab eo, & centuplum ſine dubio percepturus. Neq; enim poteſt ſolui ſcriptura, quæ tam certa veritate ſubnixa, omnibus id ſine exceptiõe ꝓmittit. Nihil ſibi retineat, nihil ſuis, nè modicũ fermentum totã maſſam corrumpat. Sunt enim qui ſibi retinent aliquid, Dominicæ vocis obliti, qui non ſuã venit facere voluntatẽ: & in ipſis quoq; ſanctorũ collegijs proprio, aut deſiderio, aut fortaſsè conſilio importuniùs adhærentes, ſciolos ſeſe faciunt, de ſe ſibi aliq̃d retinẽntes: quos penitùs abnegâſſe, & diuinę ꝓuidentiæ, ac obedientiæ patrũ, conſilijs quoq; ſpiritualiũ virorum debuerant commiſiſſe. Sunt enim qui ꝓpinquis retinent & amicis, quod abijciũt à ſeipſis, pro eorũ proſperitate p̃ſenti, inani ꝓrsùs & ſeculari ſolicitudine æſtuantes: Crudeles planè, qui nequaq̃ proximos diligant tanq̃ ſe. crudeles, inquã, vel in ſe, vel in ſuos: immò quod verius eſt, in vtroſq;. Nemo ergò cùm ſe videt non oĩa reliquiſſe, centuplũ nõ accepiſſe miretur. Precioſa ſiquidẽ diuina conſolatio eſt, nec omninò tribuitur admittẽtibus alienam. Et poſt pauca: Sic nimirùm, ſic vſq; hodiè, dilectiſsimi, cuius ad alias cõſolationes mens inhiat, & penitùs in caducis & trãſitorijs nõ renuit cõſolari, ipſe ſibi ꝓfectò cæleſtis ſubtrahit gratiã cõſolationis. Quã ſi digna deuotiõe, pleno affectu, deſiderio vehemẽti petere, q̃rere, pulſare ſatageret, ſine dubio petens acciperet, q̃rens inueniret, pulſanti aperiretur. Alioquìn ſi fortè (quod abſit) pudendũ illũ apoſtaſiæ ſaltũ p̃ſumpſerit, certũ omninò ſit teſtimoniũ veritatis accipiẽtibus, aut nunq̃ eum omnia reliqſſe: aut ipſum quoq; poſteà deſeruiſſe cẽtuplũ quod acceperit: Nonnulli ſiquidẽ cùm ſpiritu cœperint, heu carne poſteà conſummantur. Centuplũ, inquit, accipiet, & vitã æternã poſsidebit. Illud enim in via, hęc in patria eſt. Immò hęc patria, illud via. Illud cõſolatio p̃ſentis laboris, hæc futuræ felicitatis cõſummatio eſt. Sic nimirũ & oparijs huius ſeculi ſolet cibus in ope, merces in fine dari. ſic militãtibus & ſtipendia miniſtrantur pro neceſsitate laboris, & nouiſsimè donatiuũ maius erogatur pro quantitate laboris. Sic & filijs Iſrael donèc terrã ꝓmiſsionis intrarent, in deſerto manna nõ defuit, Et ab eccleſia poſt quæſitũ regni cæleſtis aduentũ, q̃tidianus pa-

Propriam voluntatẽ nõ relinquẽs. non dimittit oĩa.

Matth. 8.

Cõſolatio diuina non tribuitur admittentibus alienam.

Pudẽdus apoſtaſiæ ſaltus.

Quidam poſteà deſerunt cẽtuplũ quod acceperunt.

Galat. 3.

panis petitur in oratione,quam ipſe Saluator inſtituit. Habes hanc duplicem promiſsionem,& in propheta euidenter expreſſam, vbi

Sap.10.

ait:Reddet Deus mercedem laborũ ſanctorum ſuorum.& deducet

Pſal.118.

illos in via mirabili. Ipſa eſt enim via teſtimoniorum Domini,in qua propheta alius ſicut in omnibus diuitijs delectatum ſe eſſe teſtatur. Vt quid ergò in incredulitate moriemini filij hominum? At fortè adhuc ſecularis ad hæc quiſpiam dicat: Oſtende mihi centuplum quod promittis,& libens vniuerſa relinquo. Vt quid oſtendam? Fides enim non habet meritum,cui humana ratio præbet experimentum.An potiùs homini oſtendenti, quàm veritati crede-

Quid dicatur centuplum. Eſa 7 iuxta LXX. Apoc 2.

res promittenti? Deficis ſcrutans ſcrutinio.Nisì credideris,non intelliges.Manna abſconditum eſt,quod in Apocalypſi Ioannis victori promittitur.Nouum nomen eſt,quod nemo ſcit nisi qui accipit.

Nõ tã externa q̃ interna conſolatio & viſitatio Spiritus ſancti, nomine centupli intelligitur.

Videtur enim fortè nonnullis,præſentem ſanctorum communionem facultatum pariter & voluntatum,hoc loco centupli nomine deſignari.Et magna quidem hæc ipſa conſolatio, ſed non adeò generalis,vt poſsit vniuerſaliter omnibus conuenire. Quantos enim ſanctorum,aut voluntariè eam deſeruiſſe,vt Anachoretas:aut violentia perſecutionis, vt martyres exilio relegatos, humana conſolatione nouimus caruiſſe? Datum optimum eſt centuplum hoc,

Iacob 1.

deſursùm deſcendit à patre luminum.An non deniq; omnia poſsi-

Rom.8.

det,cui omnia cooperantur in bonum? An non centuplum habet omnium, qui impletur Spiritu ſancto, qui Chriſtum habet in pe-

Pſal.30.

ctore?Nisì quòd longè plus,quàm centuplum,eſt viſitatio paracleti ſpiritus, & præſentia Chriſti. Quàm magna,inquit, multitudo dulcedinis tuæ Domine, quam abſcondiſti timentibus te, perfeciſti eis qui ſperant in te. Vides quomodò memoriam abundantiæ ſuauitatis huius eructuet anima ſancta: quomodò exprimere geſtiens verba multiplicet?Quàm magna,inquit,multitudo. Hoc er-

Scriptura ſacra q̃ varijs modis appellat hoc centuplum. Rom.8. 2. Cor.3.& 1. Acto 17. Rom. 14.& 5. Luc.12.

gò centuplum,adoptio filiorum eſt, libertas & primitiæ ſpiritus, deliciæ claritatis, gloria conſcientiæ, regnum Dei quod intrà nos eſt,non vtiq; eſca vel potus,ſed iuſtitia,& pax,& gaudium in Spiritu ſancto.Gaudium ſanè non modò in ſpe gloriæ, ſed etiam in tribulationibus.Hic eſt ignis quem voluit Chriſtus vehementer accendi.Hæc virtus ex alto, quæ Andreã fecit amplecti crucem,Laurentium ridere carnificem, Stephanum pro lapidantibus flectere

Act. 7.

genua ad orationem. Hæc illa pax quam ſuis reliquit Chriſtus,

Sap.5.

quandò dedit & ſuam. Siquidem donum & pax eſt electis Dei: pax vtiquè præſentis, & donum futuræ. Illa ſuperat omnem ſenſum,

ſed

ſed & hinc quicquid ſub ſole placet, quicquid in mundo concupiſcitur, non poterit comparari. Hæc gratia deuotionis, & vnctio docens de omnibus, quam expertus nouit, inexpertus ignorat: quoniam nemo ſcit, niſi qui accipit. 1. Ioan 2. Expertus nouit, inexpertus ignorat.

12 PETRVS Damianus in ſermone de S. Benedicto Abbate: Quid eſt centuplum iſtud, niſi conſolationes, viſitationesq́ue, & primitiæ Spiritus, qui ſuper mel dulcis eſt, niſi teſtimonium conſcientiæ noſtræ, niſi læta & iucundiſsima expectatio iuſtorum, niſi memoria abundãtiæ ſuauitatis Dei, & magna verè multitudo dulcedinis eius, quã nec expertis neceſsè eſt dicere, nec inexpertis vllis verbis exprimere quiſquam poteſt? Centuplũ quid ſignificet.

1 C AMBROSIVS in caput ſextum Lucæ: Beati, inquit, pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cælorum. Primam benedictionem hanc vterque Euangeliſta poſuit. Ordine enim prima eſt, & parens quædam generatioq́ue virtutum: qa qui contempſerit ſecularia, ipſe merebitur ſempiterna: nec poteſt quiſquam meritum regni cæleſtis adipiſci, qui mundi cupiditate poſſeſſus, emergendi non habet facultatem. Et paulopòſt: Non omnes beati pauperes. Pauptas enim media eſt, poſſunt & boni eſſe & mali pauperes. Niſi fortè ille intelligendus pauper beatus, quem Propheta deſcribit, dicẽs: Quia melior pauper iuſtus, quàm diues mendax. Beatus pauper qui clamauit, & Dominus exaudiuit eum. Pauper à crimine, pauper à vitijs, pauper in quo mundi princeps nihil inuenit. Pauper illius æmulus pauperis, qui cùm diues eſſet, propter nos pauper factus eſt. Vndè plenè Matthæus aperuit, dicens: Beati pauperes ſpiritu. Pauper enim ſpiritu non inflatur, nõ extollitur mente carnis ſuæ. Quid enim mihi prodeſt carere ſecularibus, niſi fuero mitis atq́ue manſuetus? Per pauperes ſpiritu, quos intelligat Ambroſius. Qui contẽnit ſecularia, merebitur æterna. Prouer. 19. Pſal. 33. 2 Cor 8. Matth. 5.

2 LEO Magnus in homilia de feſto omnium Sanctorum: De quibus pauperibus Veritas loqueretur, fortè eſſet ambiguum, ſi dicens, Beati pauperes, nihil adderet de intelligenda pauperum qualitate: & ſufficere videretur ad promerendum regnum cælorũ ea ſola inopia, quam multi ſub graui & dura neceſsitate patiuntur. Sed cùm dicit, Beati pauperes ſpiritu: oſtendit eis regnum cælorum tribuendum, quos humilitas commendat animorum, magis quàm indigentia facultatum. Dubitari autem non poteſt, quòd humilitatis iſtius bonũ faciliùs pauperes, quàm diuites aſſequantur, dum & illis in tenuitate amica eſt manſuetudo, & iſtis in diuitijs familiaris elatio. Beata illa paupertas, quæ rerum temporalium amore Matth. 5. Qui pauperes beati.

non capitur, nec mundi opibus augeri appetit, ſed cæleſtibus bonis diteſcere concupiſcit. Huius nobis magnanimæ paupertatis exemplum primi poſt Dominum Apoſtoli præbuerunt, qui omnia ſua ſine differentia relinquentes, ad vocem cæleſtis magiſtri, à captura piſcium in piſcatores hominum alacri conuerſione mutati ſunt, & multos ſui ſimiles fidei ſuæ imitatione fecerunt, quandò illis primitijs Eccleſiæ vnum cor omnium & anima vna erat credentium, qui vniuerſis ſuis rebus poſſeſsionibusq; diſtractis, p deuotiſsimã paupertatem bonis ditabãtur æternis, & ex Apoſtolica prædicatione gaudebant nihil habere de mundo, & oĩa poſsidere cũ Chriſto.

Apoſtoli tales fuêre pauperes. Matth 4.

Item naſcentis Eccleſiæ Chriſtiani. Actor. 4.

3 CHROMATIVS Romanus, epiſcopus Aquileienſis in diſſertatione ſuper caput quintum Matthæi: Hos vtiq; pauperes ſignificat eſſe beatos, qui contemptis mundi diuitijs, ſpretaq; ſeculi facultate, vt Deo fierent diuites, mundo eſſe pauperes voluerunt. Hi tales, pauperes quidem ſeculo videntur, ſed Deo diuites ſunt, egentes ſeculo, ſed Chriſto locupletes. Cuius beatæ paupertatis exemplum nobis primum ſe Apoſtoli præbuerunt, qui contempta omni facultate, ſtatìm ſequuti Domini vocem, ipſius eſſe diſcipuli meruerunt. Hos tales pauperes etiam Apoſtolorum temporibus inuenimus, qui primi credentes, vniuerſis rebus ſuis poſſeſsionibusq; diſtractis, ſub hac deuota paúpertate Domini diuitias quæſierunt. Vndè & Apoſtolus in tali paupertate diuitias ineſſe cæleſtes oſtendit, dicens: Tanquàm nihil habentes, & omnia poſsidentes. Indè deniq; Petrus, cùm aſcendens ad templum, à claudo eleemoſynam peteretur, ait: Argentum & aurum non eſt mihi: quod autem habeo, hoc tibi do, in nomine Domini Ieſu CHRISTI ſurge & ambula. O verè beata paupertas, quæ cùm nihil de mundi facultate habeat, tantum de cælo largitur. Non dat quidem argentum vel aurum, ſed quod plus eſt diuitijs omnibus, reddit corporis ſanitatem : imaginem Cæſaris in nummo, quam dare non habuit, ſed Chriſti imaginem in homine reformauit. De huiuſmodi pauperibus in pſenti loco Dominus loquitur, de quibus & Dauid multis locis teſtatur, dicendo: Edent pauperes, & ſaturabuntur, & viuit cor eorum in ſeculum ſeculi. Et iterùm: Iudicabit pauperes populi, & ſaluos faciet filios pauperum: Iſte pauper clamauit, & Dominus exaudiuit eum. Talium ergò pauperum Dominus docet eſſe regnum cælorum, qui ſe cauſa religionis ac fidei, ſeculo pauperauerunt, vt locupletem ſanctum Spiritum poſsiderent: vel certè beatos pauperes dicit, qui nulla ſuperbia diaboli inflantur, nulla ambi-

Illi pauperes beati, qui cõtemptis diuitijs, ſtudent Deo fieri diuites.

Exẽplũ paupertatis dederũt Apoſtoli, oĩa propter Chriſtum relinquentes. Actor 4.

Et primi Chriſtiani.

2 Cor. 6.

Actor. 3.

Pſal 21. Pſal. 71. Pſal 33.

Qualiũ pauperum eſt regnũ cælorũ.

bitione ſeculi extolluntur, ſed humilitatem ſpiritus cum fidei deuotione cuſtodiunt.

4 BERNARDVS ſermone primò in feſto omnium Sanctorum: Aperiens os ſuũ, docebat eos, dicẽs: Beati pauperes ſpiritu. Verè apertũ eſt os eius, in quo oẽs theſauri ſapientiæ & ſcientiæ ſunt reconditi. Et verè eius hæc doctrina, q in Apocalypſi loquitur: Eccè noua facio omnia, qui per ꝓphetam antè ꝑdixerat: Aperiã os meũ, eructabo abſcondita à cõſtitutione mundi. Quid enim tam abſcõditum, q̃ paupertatẽ eſſe beatã? Attamẽ veritas loqtur, quæ nec falli nec fallere poteſt: & ipſa eſt q̃ dicit, quoniã beati pauperes ſpiritu. Sic vos inſenſati filij Adã diuitias quæritis, diuitias deſideratis vſq; adhuc, cùm iam beatitudo pauperũ diuinitùs cõmendata, ꝑdicata mũdo, credita ſit ab hominibus? Quęrat eas paganus, q ſine Deo viuit. Quęrat Iudęus, qui terrenas ꝓmiſsiones accepit. Sed qua frõte, magìs aut qua mente Chriſtianus diuitias quærit, poſtquàm Chriſtus beatos eſſe pauperes ꝑdicauit? Quouſq; filij alieni, quouſq; vanitatem loquetur os veſtrum, vt beatum dicatis populum cui hæc ſunt, hæc viſibilia, hæc ꝑſentia: cùm filius Dei os ſuum aperiens, locutus ſit veritatẽ, beatos eſſe pauperes, & væ diuitibus? Sed diligenter attende ꝙ non ſimpliciter pauperes nominat, propter plebeios pauperes neceſsitate miſerabili, nõ laudabili volũtate. Spero equidem ꝓfuturam eis apud diuinę bonitatis miſericordiã hanc ipſam afflictionis ſuæ miſeriam: ſcio tamen Dñm hoc in loco non de huiuſmodi fuiſſe locutũ, ſed de his q poſſunt dicere cum ꝓpheta: Voluntariè ſacrificabo tibi. Attamẽ nec voluntaria quidẽ pauptas oĩs, laudẽ habet apud Deũ. Nam & Philoſophi oĩa ſua reliquiſſe leguntur, vt expediti mundialibus curis, ſtudio vanitatis poſſent vacare liberiùs, & nolebãt cenſu abundare terreno, vt abundarẽt magìs in ſenſu ſuo. Hos diſcernit quod dictũ eſt, ſpiritu, id eſt, ſpirituali voluntate. Beati verò paupes ſpiritu, ſpirituali ſcilicet intẽtione, deſiderio ſpirituali, ꝓpter ſolum beneplacitũ Dei, & animarũ ſalutem: quoniã ipſorũ eſt regnũ cælorũ. Et attende q̃ ſapienter ordinauerit ſapientia, contra peccatũ primũ, remediũ primum opponens. Ac ſi apertiùs dicat: Vis obtinere cælũ, quod ꝑdidit ſuperbiens angelus, q cõfiſus eſt in virtute ſua, & in multitudine diuitiarũ ſuarũ? Paupertatis vilitatẽ amplectere, & tuũ erit. Et in fine ſermonis: Veruntamẽ qd ſibi vult, ꝙ eadẽ ꝓmiſsio facta eſt paupibus & martyribus, niſi qa verè martyrij genus pauptas volũtaria eſt? Beat⁹ vir, ait ꝓpheta, q̃ poſt aurũ nõ abijt, nec ſperauit in theſauris pecuniæ. Quis eſt hic, &

Apoc 21. Pſal. 77. In eos qui adhuc diuitias quærũt, cùm pauperes beati prædicentur. Pſal. 143. Luc. 6. Soli voluntarij pauperes beati. Pſal. 53. Non oĩs voluntaria paupertas beatos efficit, ſed voluntaria paupertas ſpiritus ſiue euangelica. Pauptas volũtaria, martyrij genus eſt. Eccl 31.

& laudabimus eum? Fecit enim mirabilia in vita ſua. Quid mirabilius, aut quod martyrium grauius eſt, quàm inter epulas eſurire, inter veſtes multas & precioſas algere, paupertate premi inter diuitias, quas offert mundus, quas oſtentat malignus, quas deſiderat noſter iſte appetitus? An non meritò coronabitur qui ſic certauerit, mundum abijciens promittentem, irridens inimicum tentantem, &(quod glorioſius eſt) de ſemetipſo triumphans, & crucifigens cõcupiſcentiam prurientem? Deniq; propterea pauperibus pariter, & martyribus regnum cælorum promittitur, quia paupertate quidem emitur: ſed in paſsione pro CHRISTO abſque omni dilatione percipitur.

Pauptate emitur regnum cælorum.

5 TERTVLLIANVS libro quarto aduersùs Marcionem: Beati mendici (ſic enim exigit interpretatio vocabuli, quod in græco eſt) quoniam illorum eſt regnum Dei. Iam hoc ipſum quod à benedictionibus cœpit, creatoris eſt: qui vniuerſa prout edidit, nulla alia voce quàm benedictionis dedicauit. Eructauit, inquit cor meum ſermonem optimum. Hic erit ſermo optimus, benedictionis ſcilicet, qui & noui quoquè teſtamenti initiator agnoſcitur de veteri exemplo. Quid ergò mirum, ſi & ab effectibus creatoris ingreſſus eſt per huiuſmodi dictionem, ſemper mendicos, & pauperes, & humiles, ac viduas, & pupillos vſque diligentis, conſolantis, aſſerentis, vindicantis? vt hanc Chriſti quaſi priuatam benignitatem, riuulum credas de fontibus ſaluatoris.

Chriſtus appellat apud Lucã cap. 6. mendicos beatos. Μακάριοι οἱ πτωχοὶ. Gene. 1. Pſal. 44.

6 AVGVSTINVS libro decimoſeptimo de ciuitate Dei, capite quarto: De terra ergò ſuſcitatus eſt ſupra omes diuites ille pauper, & de illo ſtercore erectus eſt ſupra omnes opulentos ille inops, vt ſedeat cum potentibus populi, quibus ait: Sedebitis ſuper duodecim ſedes. Et ſedem gloriæ hæreditatem dans eis. Dixerant enim potẽtes illi: Eccè nos dimiſimus omnia, & ſecuti ſumus te: hoc votum potentiſsimi vouerant. Sed vndè hoc eis, niſi ab illo, de quo hîc continuò dictum eſt: Dans votum vouenti? Alioquin ex illis eſſent potentibus, quorum infirmatus eſt arcus, dans, inquit, votum vouenti. Non enim Domino quiſquam quicquam ratum voueret, niſi qui ab illo acciperet quod voueret.

Pſal. 112. Matt. 19. 1. Reg. 2. Apoſtoli vouerũt votum paupertatis.

1 D HIERONYMVS epiſtola octaua ad Demetriadem de virginitate ſeruanda, vt ſuprà A 3.

2 ITEM in catalogo ſcriptorũ Eccleſiaſticorum ſiue in libro de viris illuſtribus, vt ſuprà quæſtione 2. A 1.

3 AVGVSTINVS in epiſtola octogeſimanona ad Hilarium, quæ-

quæſtione quarta: Audi iam pauca de diuitibus, quod in epiſtola tua ſequitur inquirẽdum. Hoc enim poſuiſti quoſdã dicere: Diuitẽ manentem in diuitijs ſuis, regnũ Dei non poſſe ingredi, niſi omnia ſua vendiderit: nec ei prodeſſe, ſi fortè ex ipſis diuitijs mandata fecerit. Magiſter bonus mandata legis ab iſta excellentiore perfectione diſtinxit. Ibi enim dixit: Si vis venire ad vitam, ſerua mandata: hîc autem, Si vis perfectus eſſe, vade: vende omnia q̃ habes, &c. Cur ergò negamus diuites, quanuìs ab illa perfectione abſint, venire tamen ad vitam, ſi mandata ſeruauerint, & dederint, vt detur illis, & dimiſerint, vt dimittatur illis? Et poſt nonnulla: Hac lege & conditione, non illi tantùm qui mentis excellentia perfectionis conſilium receperunt, vt vendita ſua, pauperibus diſtribuerent, & humeris ab omni ſeculi huius ſarcina liberioribus leuem Chriſti ſarcinam ferrent: ſed etiam quiſquis infirmior, & illi glorioſiſsimæ perfectioni minùs idoneus, qui tamẽ ſe meminit veraciter eſſe Chriſtianũ, cùm audierit ſibi proponi, quòd niſi hæc omnia dimiſerit, dimiſſurus eſt Chriſtum: appræhendet potiùs turrim fortitudinis à facie inimici &c. Ac profectò renunciat etiam diuitijs ſuis, ſi quas habet: aut ſic, vt eas omninò non diligens, totas diſtribuat indigentibus, & ſuperfluis exoneretur ſarcinis: aut ſic, vt pius diligens Chriſtum, ſpem ab eis transferat in ipſum, atque ità vtatur illis, vt facilè tribuens & communicans, theſaurizet in cælo: paratusq́ ſit quemadmodùm parentes & filios & fratres & vxorem, hoc modo & iſtas relinquere, ſi talis conditio propoſita fuerit, vt niſi dimiſſo Chriſto, eas habere non poſsit. Nam ſi aliter huic ſeculo renunciat, quandò accedit ad fidei ſacramentum, facit quod de lapſis beatus Cyprianus ingemuit, dicẽs: Seculo ſolis verbis renunciantes, & non factis. Et poſt pauca: Multi quos rerum ſuarum venditione piguerat antè perfici, Chriſti imitata paſsione, ſunt repentè perfecti: & qui nonnullam infirmitatem carnis & ſanguinis ſuis diuitijs perfecerunt, ſubitò aduersùs peccatum pro fide vſque ad ſanguinem certârunt. Quibus autẽ non prouenit corona martyrij, neque illius perfectionis de vendendis rebus ſuis, conſilium tam grãde, tamq́ præclarum receperunt, & tamen à damnabilibus immunes criminibus, eſurientem Chriſtum pauerunt, ſitienti potum dederunt, nudum veſtierunt, peregrinãtem ſuſceperunt non ſedebunt quidem cum Chriſto ſublimiter iudicaturi, ſed ad ipſius dexteram ſtabunt miſericorditer iudicandi. Beati enim miſericordes, quoniam ipſorum miſerebitur Deus. Et iudicium ſine miſeri-

Contra eos q aſſerũt eſſe pceptũ oĩbus diuitibus, vt oẽs facultates vendant.

Matth. 19. Luc. 6.

Conſiliũ perfectionis.

Matth. 11.

Quo caſu teneatur vnuſquiſq; Chriſtianus oĩa ſua dimittere

Martyrum perfectio. Martyrum, & euãgelic. pau ptatẽ amplectentiũ priuilegium.

Cõſiliũ grãde & pclarum de vẽdendis rebus ſuis.

Matt. 25. & 19. Diuites Chriſtiani et boni, nõ iudicabũt cũ Chriſto, ſed iudicabũtur. Matth. 5. Iacob. 2.

cordia fiet illi, qui non fecit miſericordiam. Superexultat autem miſericordia iudicio. Proindè iſti deſinant contra ſcripturas loqui, & in ſuis exhortationibus ad maiora ſic excitent, vt minora nõ damnent. Ego qui hęc ſcribo, pfectionẽ de qua Dñs locutus eſt, quandò ait diuiti adoleſcenti: Vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cælo, & veni, ſequere me: vehementer adamaui, & non meis viribus, ſed gratia ipſius adiuuante ſic feci. Neque enim quia diues non fui, ideò minùs mihi imputabitur. Nam neque ipſi Apoſtoli qui priores hoc fecerunt, diuites fuerunt. Sed totum mundum dimittit, qui & illud quod habet, & quod optat habere, dimittit. Quantum autem in hac perfectionis via profecerim, magìs quidem noui ego, quàm quiſquam alius homo: ſed magìs Deus, quàm ego. Et ad hoc ꝓpoſitum quãtis poſſum viribus alios exhortor, & in nomine Dñi habeo conſortes, quibus hoc per meũ miniſterium perſuaſum eſt: ſic tamen, vt præcipuè ſana doctrina teneatur, nec eos qui iſta non faciunt, vana contumacia iudicemus.

Ad maiora ſic excitẽt, vt minora non damnent. Auguſtinus euangelicum hoc conſiliũ amplexus eſt. Matth. 19. Alios ad idẽ propoſitum exhortatur.

4 POSSIDONIVS in vita Diui Auguſtini, capite quinto, vt ſuprà quæſtione ſecunda, A 7.

5 CASSIANVS libro ſeptimo de inſtitutis cœnobiorum, capite decimoquarto: Triplex itaq; eſt huius valetudinis morbus, qui ab vniuerſis patribus æquali deteſtatione damnatur. Vnus hic, cuius ſuperiùs deſcripſimus labẽ, qui decipiẽs miſerabiles quoſq;, ea quæ ne anteà quidem, cùm in ſeculo degerent, poſsidebant, cõgregare perſuadet. Alius, q hęc quę in primordijs ſuę renunciatiõis abiecerãt, poſteà reſumere, ac rursùm deſiderare cõpellit. Tertius, qui initio malo vitioſoq; contractus, & ab imperfectione incipiẽs, eos quos ſemèl hoc tepore mentis infecerit, paupertatis ac diffidentiæ timore perterritos: ſpoliare ſe cunctis mundi facultatibus non ſinit: eoſq; pecunias vel ſubſtantias, quas vtiq; renũciantes abijcere debuerant, reſeruantes, ad euangelicam perfectionem nunq̃ peruenire concedit. Quarum trium ruinarum exempla, in ſcripturis ſanctis etiam inuenimus non leui pœna fuiſſe damnata. Nam Giezi ea quæ ne anteà quidem poſſederat, volẽs acquirere, nõ modò gratiam prophetiæ non meruit poſsidere, quam per ſucceſsionem velut hæreditariam à ſuo habuit magiſtro ſuſcipere: verùm etiam è cõtrario æterna lepra, ſancti Heliſæi maledictione, perfunditur. Iudas autem volens reſumere pecunias, quas anteà Chriſtum ſecutus, non ſolùm ad proditionem Domini lapſus, Apoſtolatus

Cõtra monachos ꝓprietarios, vt vocãt. Primus auaritiæ morbus. Secundus. Tertius. 4. Reg. 5. Exemplum Giezi. Exemplũ Iudæ ꝓditoris. Matth. 27. Actor. 1.

latus perdidit gradum, ſed etiam vitam ipſam communi exitu finire non meruit, eamq́ violenta morte concluſit. Ananias verò & Sapphira reſeruantes partem quandã ex his quæ poſſederant, Apoſtolico ore morte mulctantur.

Ananiæ & Sapphiræ exemplum. Actor. 5.

ET capite decimoſeptimo: Quaſi verò illi qui Hieroſolymis cùm eſſent poſſeſſores agrorum vel domorum, vendentes omnia, & nihil ſibi penitùs ex his reſeruantes, afferebant precia eorum: & ponebant ante pedes diſcipulorum, non potuerint neceſsitatem corporis ſui facultatibus proprijs ſuſtinere: ſi hoc perfectius fuiſſet ab Apoſtolis iudicatum, vel ipſi eſſe vtilius probauiſſent? ſed vniuerſas ſimul abijcientes ſubſtantias, maluêrunt labore proprio vel collatione gentium ſuſtentari. De quorum ſumptu ſanctus Apoſtolus ad Romanos ſcribens, ſuumq́ eis in hoc miniſterium prædicans, ac ſubtiliter eos ad hanc collationem prouocans, ait: Nunc autem proficiſcar Hieruſalem miniſtrare ſanctis. Complacuit enim Macedoniæ & Achaiæ, collationem aliquam facere in pauperes ſanctorum qui ſunt Hieruſalem: placuit enim eis, & debitores ſunt eorum. Quoniam ſi ſpiritalium eorum participes factæ ſunt gentes, debent & in carnalibus miniſtrare eis. Ad Corinthios quoq́ horum ſolicitudinem ſimiliter gerens: monet eos, vt ante aduentum ſuum collationem, quam ad vſus eorum mittere diſponebãt, ſolicitiùs præpararent. De collectis autem quę fiunt in ſanctis, ſicut ordinaui eccleſijs Galatiæ, ità & vos facite. Vnuſquiſque veſtrûm per vnam ſabbati theſaurizet apud ſemetipſum, recondens quod ei benè placuerit, vt non cùm venero, tunc collectæ fiant. Cùm autem venero, quos probaueritis per epiſtolas, hos tranſmittam perferre gratiã veſtram in Hieruſalem. Et vt eos ad largiorẽ collationem prouocaret, infert: Quòd ſi dignum fuerit vt & ego eam, mecum ibunt, id eſt, ſi talis fuerit oblatio veſtra, quæ mea quoquè mereatur proſecutione deferri. Ad Galatas quoquè dum prædicationis miniſterium cum Apoſtolis partiretur: in hoc idem ſe deſtinatum à Iacobo, Petro & Ioanne teſtatur, vt licèt prædicationem ſuſciperet gentium, pauperum tamen qui erant Hieroſolymis, nequaquàm ſolicitudinem curam'que reſpueret, qui propter CHRISTVM vniuerſis rebus ſuis renunciantes, ſpontaneam ſubiêrant egeſtatem. Et cùm vidiſſent, inquit, gratiam DEI quæ data eſt mihi, Iacobus & Cephas & Ioannes qui videbantur columnæ eſſe, dextras dederunt mihi & Barnabæ ſo-

Acto. 4. Maioris eſt perfectionis, nihil habere proprium.

Alebantur ab alijs Chriſtianis illi qui Hieroſolymis perfectionem euãgelicam ſectabantur.

Rom. 15.

1. Cor 16.

Galat. 2.

ſocietatis, vt nos inter gentes prædicaremus, ipſi autem in circunciſione, tantùm vt pauperum memores eſſemus. Quam rem omni ſolicitudine ſe teſtatur impléſſe, dicens: Quod etiam ſolicitus fui hoc ipſum facere. Qui igitur ſunt beatiores, vtrúmnam hi qui nupèr de numero gentium congregati, nec præualentes euangelicam perfectionem conſcendere, adhuc ſuis ſubſtantijs inhærebant, in quibus magnus fructus ab Apoſtolo ducebatur, ſi ſaltem ab idolorum cultura, & fornicatione, & ſuffocatis, & ſanguine reuocati, fidem Chriſti cum ſuis facultatibus ſuſcepiſſent, an illi qui euangelicæ ſatisfacientes ſententiæ, crucem Domini quotidiè portantes, nihil ſibi de proprijs facultatibus ſupereſſe voluerunt? Cumq́; ipſe beatus Apoſtolus vinculis & carceribus obligatus, ſeu vexatiõe itineris impeditus, & ob hoc conſuetam victus ſubſtãtiam parare, vt erat ſolitus ſuis manibus, non occurrens, à fratribus qui de Macedonia venerunt, ſupplementum ſuę neceſsitatis ſe aſſerit accepiſſe: Nam quod mihi, inquiens, deerat, ſuppleuerunt fratres qui venerunt à Macedonia. & ad Philippenſes ipſe referens, Scitis enim & vos Philippenſes, quia in principio Euangelij quandò profectus ſum à Macedonia, nulla eccleſia mihi communicauit in ratione dati & accepti, niſi vos ſoli: q̃a & Theſſalonicã & ſemèl & bis in vſum mihi miſiſtis: erunt ſecundùm iſtorum ſententiam, quam mẽte tepida conceperunt, & iſti beatiores Apoſtolo, quia de ſuis inueniuntur ei ſubſtantijs impartiſſe? Quod amens quilibet dicere non audebit?

Perfectiores erãt Chriſtiãi Hieroſolymitani, q̃ ij q inter Gentiles habitabãt. Vide Aug. lib. 3. de doctrina Chriſti cap. 6.

Lucæ 9.

2 Cor. 11.

Philip. 4.

6 IDEM in collatione tertia, quæ eſt Abbatis Paphnutij, capite ſexto: Nunc de abrenunciationibus dicendum eſt, quas tres eſſe, & patrum traditio, & ſcripturarum ſanctarum demonſtrat authoritas, quáſque vnumquenque noſtrûm omni ſtudio oportet implere. Prima eſt, qua corporaliter vniuerſas diuitias mundi facultateſq́; contẽnimus: Secunda, qua mores ac vitia affectuſq́; priſtinos animi, carniſq́; reſpuimus: Tertia, qua mentem noſtrã de præſentibus vniuerſis ac viſibilibus euocantes, futura tantummodò contemplamur, & ea quæ ſunt inuiſibilia, concupiſcimus. Quæ tria vt ſimul perficiantur, ad Abrahã legimus à Domino fuiſſe præcepta, cùm dicit ad eum: Exi de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui. Primùm dixit, de terra tua, id eſt, de facultatib⁹ mũdi huius, opibuſq́; terrenis: ſecundò, de cognatiõe tua, id eſt, de cõuerſatione & moribus vitijſq́; prioribus, quę nobis à noſtra natiuitate cohęrentia, velut affinitate quadam & conſanguinitate videntur

Triplex eſt abrenũciatio.

Geneſ. 12.

tur eſſe cognata: tertiò, de domo patris tui, id eſt, omni memoria mundi huius, quæ oculorum occurrit obtutibus.

1 E HIERONYMVS epiſtola octaua ad Demetriadem de ſeruanda virginitate, vt ſuprà A 3.

2 BASILIVS ſermone primo de inſtitutiōe monachorum: Danda omninò nobis ſeduló opera eſt, nè quid quoquo pacto profeſsione noſtra indignum faciamus, néve ſimili atquè Ananias, iudicio efficiamur obnoxij. Licebat enim initiò Ananiæ profeſsiunculam ſuam Deo non polliceri atque vouere: ſed poſtquàm humanæ gloriæ cupiditate inductus, quicquid in bonis habebat, per profeſsionē Deo conſecrauit, q̄ videlicet egregio iſtiuſmodi facto hominum de ſe admirationē excitaret, de precio autem callidè poſteà neſcio quid interuertit: eiuſmodi aduersùm ſe indignationem Dei prouocauit, cuius Petrus miniſter fuit, vt ne ad pœnitentiam aditum inuenire potuerit. Quocircà ante religioſæ iſtius vitæ profeſſionem liberum eſt vnicuique, quatenùs per Dei indulgentiam leges permittunt, communem cum cæteris viuendi morem ſequi, ſibiq; vxorem adiungere. Vbi verò iam quis ſponte ſua ipſe profeſſus eſt, hic Deo cuſtodire ſeipſum debet, veluti eorum aliquid, quæ dicata ſunt Deo, nè ſacrilegij iudiciū incurrat, cùm videlicet corpus, quod ſemèl Deo conſecrauit, miniſterio rursùm communis vitæ contaminet.

Ananiæ votum. Actor. 5.

In votifragos

3 IDEM Baſilius in conſtitutionibus monaſticis, capite decimonono: Perfectiſsimam ego vitæ communionem illam appello, à qua priuata omnis rei cuiuſque excluſa poſſeſsio eſt & eliminata: itémque vndè diſſenſio omnis, ac perturbatio omnis, contentio omnis abeſt, & rixæ: contràq; vniuerſa communia, animi, mentes, corpora, eaq;, quibuſcunq; neceſſariò ad victum cultumq; vtimur: communis Deus, communis pietatis mercatura, communis ſalus, communia certamina, communes labores, communia præmia & certaminum exantlatorum coronæ, vbi multi vnus, & vnus non ſolus, ſed in pluribus. Huic vitæ inſtituto, quid eſt tandèm quod iure æquiparari poſsit? quid eo beatius dici? quid hac cōiunctione, vnitate, & neceſsitudine aptius excogitari? Quid mutua inter ſe morum, animorumq; contemperatione gratioſius fingi? Homines ex diuerſis nationibus ac regionibus profectos, per exactam morum ac diſciplinæ ſimilitudinem, adeò in vnum veluti coaluiſſe, vt in pluribus corporibus vnus modò eſſe animus videatur, viciſsimq; plura corpora, mentis vnius inſtrumenta cernantur. Et paulopòſt:

Priuata poſſeſſio excluſa eſt à vita communi.

Vitæ communis laus.

zzz Hi

Hi liberatoris noſtri, eiuſq; vitæ, dum inter nos verſaretur, inſtitutorum, veri perfectiq; imitatores exiſtunt. Quemadmodùm enim ille coacto diſcipulorum choro communia cuncta, ſeq; ipſum cõmunem apoſtolis præbuit, item hi quoquè antiſtiti ſuo obtemperantes (qui modò vitæ ſuæ præſcripta rectè conſeruant) genus viuendi Apoſtolorum ac Domini imitantur. Hi vitæ diligenter communitate retenta, angelorum viuendi ritum æmulantur. Nulla eſt inter angelos lis, nulla contentio, nulla controuerſia: ſed cùm habeat quiſque quæ omnium ſunt, omnes tamen integras apud ſe ſuas diuitias conſeruant Et poſt pauca: Hi perfectè rerum omnium paupertatem tenent, in quibus nihil proprium cuiuſquam ſit, ſed communia omnium omnia.

Religioſi in cõmuni viuẽtes, Chriſti & Apoſtolorũ vitam imitãtur.

Angelorũ vitã imitantur.

Pauptas euãgelica, pprium excludit

4 ET capite trigeſimoquinto: Debet autem pietatis cultor, qui eam, quam ſuprà expoſuimus, in vita communitatem amplexus ſit, ab omni priuata rerum, quæ in materia conſiſtunt, poſſeſsione liber eſſe. Etenim nisì hoc facit, primùm quidem ſocietatis exactã diſciplinam priuata poſſeſsione corrumpit: tum ipſe etiam magnoperè de ſe indicio eſt, vt qui Deum perpetuò ijs alimenta ſuppeditaturum diffidat, qui in nomine ipſius congregati ſint, neque illud audiuerit, quod dicitur à propheta: Iunior fui, etenim ſenui, & non vidi iuſtum derelictum, nec ſemen eius quærens panes, vel eos nimirùm, qui intelligentia percipiuntur, prudentiæ ſcilicet, vel qui ſenſu, quibus corpus alitur. Nam ſi vbì duo vel tres congregati ſunt in nomine Chriſti, ibì ipſe in medio illorum eſt: multo certè veriſimiliùs ibì idem eſſe credendus eſt, vbì multo copioſior ac frequentior hominum congregata multitudo ſit. Aut igitur neceſſarium nihil nobis deerit, ſi Chriſtus nobiſcum affuerit: ſiquidem neque Iſraelitis in vaſta illa ſolitudine ipſorum vſui neceſſarium quicquam defuit: aut ſi etiam defuerit, ad probationem noſtram, ſatius eſt inopia laborare, & cum Chriſto eſſe, quàm diſiunctos ab eius ſocietate, in rerum vitæ huius omnium affluentia verſari. Porrò incommodum, quod ex iſtiuſmodi poſſeſsione naſcitur, nequaquàm hìc tantùm reſiſtit, ſed vlteriùs etiam progreditur. Etenim qui proprium habere ſtudet, is ſine dubio nihil aliud, quàm diſiunctionem ac defectionem à cæteris meditatur. Nam cui hoc in animo non èſt, quid eſt tandèm quod ipſe poſsidere ſeorsùm velit? cùm id certum ſciat, CHRISTI beneficio ſeruos ipſius in neceſſariarum rerum copia aſsiduè verſari. Proindè perſpicuum eſt, qui talis ſit, eum de præcidenda ac morte afficienda ani-

Proprietas cur monacho & religioſo vitanda

Corrumpit diſciplinam.

Diffidentiæ ſignum.

Pſal. 36.

Matt. 18.

Proprietarij meditantur diſiunctioné & defectioné à cæteris.

Animæ mor-

tẽ meditãtur.

anima ſua meditari, qui exiguis obolis ſalutem ſuam addicere ac prodere paratus ſit,&(liceat mihi quæſo per vos aliquantulũm loqui audacter, quod ſentio) alter Iudas efficiatur, nempe qui à furto exordiatur,(Furtum eſt enim priuata poſſeſsio) & in perditionem deſinat: quandò vt ille Dominum,ſic iſte etiam veritatis verbum prodit. Quandò enim inſtituti noſtri regula hoc habet, non licere nobis neque ab ea ſocietate, ad quam aggregati ſumus, diſiungi, neque priuatam vllam pecuniam acquirere, neque denicꝗ clancularium quiduis moliri,aut eiuſmodi,quod exempli peruerſitate reliquorum fratrum ſaluti poſsit obeſſe,dum neglecto aliquis Dei timore,& legibus Spiritus ſancti violatis, ſocietatem primum expilare,(ſocietatis enim expilatio eſt, rei cuiuſcunꝗ, & vndecunꝗ in priuatum vſum ſeuocatio) deindè defectionem etiam ac ſeparationem cogitauerit: quî defendi poteſt, hunc non verbum veritatis prodidiſſe,& alterum Iudam factum eſſe? qui,quantùm in ipſa re ſit, veritatem prodat? Quocircà omni modo fugiendum nobis eſt, nè priuatìm quicquam poſsideamus, præter ea, quæ promiſcuè omnibus ſimul comparantur. neque hac ratione ſolùm integram ab omni labe mentem noſtram conſeruemus, ſed internum etiam hominem ab omnibus ſordibus expurgemus: nimirùm impuris ac prauis primùm cogitationibus, quæ interius ſpiritus domicilium ſua intemperie exagitant & conturbant, idꝗ contingit à dolo,ſimulatione,inuidentia,cõtentione,q̃ vitia & charitatẽ radicitùs euellũt, & Deũ ex eorũ animis,in qbus ſunt, fugãt.

Iudæ ꝓditori cõparantur Religioſi ꝓprietarij.

5 ITEM quæſtione octogeſimaquinta in regulis breuioribus: Nunquìd priuatìm aliquid haberi cõueniat in ſocietate fratrũ? Reſponſio: Hoc contrarium eſt teſtimonijs his,quæ habentur in Actis, de ijs qui crediderant:in quibus ſcriptum eſt, Neꝗ quiſquam eorũ, quæ poſsidebat,aliquid ſuũ eſſe dicebat. Quarè qui dicit ſuum aliquid eſſe, is ſeipſum alienum reddit ab eccleſia Dei & charitate Domini: qui quidem & verbo & re docuit ponendam eſſe animã pro amicis,nedùm res externas.

In fratrũ ſocietate priuatim nihil poſſidendum.

Act. 4.

Ioan. 15.
Rom. 5.

6 AVGVSTINVS in epiſtola centeſima nona ad Monachas: Hæc ſunt q̃,vt obſeruetis,ꝓcipimus,in monaſterio conſtitutę. Primùm propter quod eſtis in vnum congregatæ, vbì vnanimes habitetis in domo, & ſit vobis cor vnum & anima vna in DEO. Et non dicatis aliquid proprium, ſed ſint vobis omnia communia, & diſtribuatur vnicuique veſtrûm à Præpoſita veſtra victus & tegumentum: nõ æqualiter omnibus, quia non ęqualiter valetis oẽs, ſed

Regula B. Auguſtini.

Nihil ꝓprij habere poterãt Sãctimoniales D. Auguſt tẽpore.

ſed vnicuique ſicut opùs fuerit. Sic enim legitis in Actibus Apoſtolorum: Quia erant eis omnia communia, & diſtribuebatur ſingulis prout cuique opùs erat. Quæ aliquid habebant in ſeculo, quandò ingreſſæ ſunt monaſterium, libenter velint illud eſſe commune. Quæ autem non habebant, non ea quærant in monaſterio, quæ nec foris habere potuerunt: ſed tamen earũ infirmitati quod opùs eſt tribuatur, & ſi pauperies earum quandò foris erant, nec ipſa neceſſaria poterat inuenire.

Act. 2. & 4.

7 ITEM in ſermone primo de diſquiſitione & communi vita Clericorum ſuorum, ad populum Hipponenſem: Nôſtis omnes aut penè omnes, ſic nos viuere in ea domo, quæ dicitur domus epiſcopi, vt quantùm poſſumus, imitemur eos ſanctos, de quibus loquitur liber Actuum Apoſtolorùm: Nemo dicebat aliquid proprium, ſed erant illis omnia communia. Quia fortè aliqui veſtrûm non ſunt tam diligẽtes vitæ noſtræ ſcrutatores, vt hoc ſic nouerint quomodò volo vos nôſſe: dico quod frequenter dixi. Ego, quem Deo propitio videtis Epiſcopum veſtrum, iuuenis véni ad iſtam ciuitatem, vt multi veſtrûm nouerunt, & quærebam vbi conſtituerẽ monaſterium, & viuerem cum fratribus meis. Spem quippe omnẽ ſeculi reliqueram, & quod eſſe potui, eſſe nolui: nec tamen quæſiui eſſe quod ſum. Et poſt pauca: Et quia hîc diſponebam eſſe in monaſterio cum fratribus, cognito inſtituto & voluntate mea, beatæ memoriæ ſenex Valerius dedit mihi hortum illum, in quo nũc eſt monaſterium. Cœpi boni propoſiti fratres colligere cõpares meos nihil habentes, ſicut nihil habebam, & imitantes me: vt quomodò ego tenuem paupertatem meam vendidi, & pauperibus erogaui, ſic facerent & illi qui mecum eſſe voluiſſent, vt de communi viueremus. Commune autem nobis erat magnum & vberrimũ prædium ipſe Deus. Peruéni ad Epiſcopatum, & vidi neceſsè habere Epiſcopum exhibere humanitatem aſsiduam quibuſque venientibus ſiue tranſeuntibus. Quod ſi non feciſſem, epiſcopus inhumanus dicerer. Si autem conſuetudo iſta in monaſterio permiſſa eſſet, indecens eſſet. Et ideò voluî habere in iſta domo epiſcopi mecum monaſterium clericorum. Eccè quomodò viuimus. Nulli licet in ſocietate noſtra habere aliquid proprium: ſed ſi fortè aliquid habẽt, nulli licet: & q̃ habuerint, faciũt quod nõ licet. Et paulopòſt, plangẽs Ianuariũ presbyterũ, q̃ reſeruatã pecuniã moriens Eccleſiæ legauerat, ait: Teſtamentũ fecit presbyter, ſocius noſter, nobiſcum manens, de Eccleſia viuens, communem vitam profitens: teſtamẽtum

Eundem ſermonẽ habes in Concilio Aquiſgranẽſi celebrato anno 816 tẽpore Ludouici Impatoris, filij Caroli Magni.

Act. 2 & 4.

Auguſtinus monaſterium conſtituit.

Pauptas euãgelica, in cõmuni viuere.

Nulli licebat in ſocietate Auguſtini habere aliqd proprium.

tum fecit, hæredes inſtituit. O dolor illius ſocietatis: ô fructus natus non de arbore quam plantauit Dominus. ſed Eccleſiam ſcripſit hæredem. Nolo munera iſta: non amo amaritudinis fructum. Ego illum Deo quærebam, Deo ſocietatem profeſſus erat: hanc teneret, hanc exhiberet, nihil haberet, teſtamentum non faceret: habeat aliquid, non ſe noſtrum ſocium quaſi Dei pauperem fingeret. Magnus indè mihi dolor eſt, fratres.

Eum plangit, qui tanquàm propriũ aliquid reſeruârat.

ET in eodem ſermone: Qui ſocietatem communis vitæ iam ſuſceptam, quæ laudatur in Actibus Apoſtolorũ, deſerit, à voto ſuo cadit, & à profeſsione ſancta cadit. Obſeruet iudicem, ſcilicet Deũ, non me. Ego ſcio quantum mali ſit, profiteri ſanctum aliquid, nec implere: Vouete, inquit, & reddite Domino Deo veſtro. Et melius eſt non vouere, quàm vouere, & non reddere. Virgo & ſi nunquàm fuit in monaſterio, & virgo ſacrata eſt, illi nubere nõ licet, quanuìs eſſe in monaſterio non compellitur. Si autem cœpit eſſe in monaſterio, & deſeruit, & tamen virgo eſt, dimidiata ruit. Sic & clericus duas res profeſſus eſt, & ſanctitatem, & clericatum: Interiùs ſanctitatem: nam clericatum propter populum ſuum DEVS impoſuit ceruicibus ipſius, cui magìs onus eſt quàm honor. Sed quis ſapiens, & intelliget hæc? Ergò profeſſus eſt ſanctitatem, profeſſus eſt communiter viuendi ſocietatem: & profeſſus eſt, quàm bonum & quàm iucundũ habitare fratres in vnũ. Si ab hoc propoſito cecidit, & extrà manẽs clericus fuerit, dimidius & ipſe cecidit. Quid ad me? non eum iudico. Si foràs ſeruat ſanctitatem, dimidius cecidit. Si verò intùs habuerit ſimulationem, totus cecidit. Nolo quòd habeat neceſsitatẽ ſimulandi. Scio quomodò homines ament clericatum, nemini eum tollo nolenti mecum communiter viuere, ſed habet Deum qui mecum manere vult. Si paratus eſt paſci à Deo per Eccleſiam ipſius, non habere debet aliquid proprium, ſed aut erogare pauperibus, aut in commune mittere: maneat mecum. Qui hoc non vult, habeat libertatem, & videat vtrùm habere poſsit felicitatis æternitatem.

Societatẽ cõmunis vitæ deſerentes, à voto & pſeſſione ſancta cadunt.
Act. 2. & 4.
Votũ paupertatis violare.
Pſal. 75.
Eccẽs 5.
Virgini ſacræ nubere non licet.
Deut. 32.
Clerici Auguſtini profitebantur communẽ vitam.
Pſal. 132.
Clerici Auguſtini nõ debebant habere aliquid proprium.

8 IDEM Auguſtinus in libro de moribus Eccleſiæ Catholicæ, de monachis cœnobitis agens: Contemptis, inquit, atque deſertis mundi huius illecebris, in communem vitam caſtiſsimam ſanctiſsimamq́; congregati, ſimul ætatem agunt &c. Nemo quicquam poſsidet proprium.

Cœnobitæ monachi nihil proprij poſſidebant.

9 HIERONYMVS ad Euſtochium de cuſtodia virginitatis, epiſtola vigeſimaſecunda: Quid ante non plures an-

Matth 26.

Nota pœnam monacho ꝓprietario ſpiritus ſancti inſtinctu inflictam.

Actor.8.

nos Nitriæ geſtum ſit, referemus. Quidam ex fratribus parcior magìs, quàm auarior, & neſciens triginta argenteis Dominum venditum, centum ſolidos, quos lino texendo acquiſierat, moriens dereliquit. Initum eſt inter monachos conſilium, (nam in eodem loco circiter quinque millia diuiſis cellulis habitabant) quid facto opûs eſſet. Alij pauperibus diſtribuendos eſſe dicebant, alij dandos eccleſiæ, nonnulli parentibus remittendos. Macarius verò, & Pambo, & Iſidorus, & cæteri, quos patres vocant, ſancto in eis loquente ſpiritu, decreuerunt infodiendos eſſe cum eodem, dicētes: Pecunia tua tecum ſit in perditionem. Nec hoc crudeliter quiſquā putet factum. Tantus cunctos per totam Aegyptum terror inuaſit, vt vnum ſolidum dimiſiſſe ſit criminis.

Aliud exemplũ de monacho ꝓprietario, quali ille dedecore affectus eſt ante & poſt mortẽ, B. Gregorij iuſſu.

10 GREGORIVS Magnus libro quarto Dialogorum, capite quinquageſimoquinto: Neque hoc ſilendum puto, quod actum in meo monaſterio ante hoc triennium reminiſcor. Quidam nanque monachus, Iuſtus nomine, medicinali arte fuerat imbutus, qui mihi in eodem monaſterio conſtituto, ſedulè obſequi, atque in aſſiduis ægritudinibus meis excubare conſueuerat. Hic itaq; languore corporis ꝑuentus, ad extremũ deductus eſt. Cui in ipſa ſua moleſtia frater germanus, nomine Copioſus, ſeruiebat, qui ipſe quoq; nunc in hac vrbe per eandem medicinæ artem temporalis vitæ ſtipendia ſectatur. Sed prædictus Iuſtus cùm iam ſe ad extremũ perueniſſe cognouiſſet, eidem Copioſo fratri ſuo, quia occultatos tres aureos haberet, innotuit. Quod nimirùm fratribus nō potuit celari, ſed ſubtiliter indagantes, atque illius omnia medicamenta perſcrutantes, eoſdem tres aureos inuenerunt abſconſos in medicamine. Quod mox vt mihi nunciatum eſt tantum malum de fratre, qui nobiſcum communiter vixerat, æquanimiter ferre non valui: quippe quia eiuſdē mei monaſterij ſemper regula fuerat, vt cuncti fratres ità communiter viuerent, quatenùs eis ſingulis nulla habere propria liceret. Tunc nimio mœrore percuſſus cogitare cœpi, vel quid ad purgationem morientis facerem, vel quid ad exemplum viuentibus fratribus prouiderem. Precioſo igitur eiuſdem monaſterij præpoſito ad me accerſito, dixi: Vide vt nullus ex fratribus ſe ad eum morientem iungat, nec ſermonem conſolationis ex cuiuslibet eorum ore percipiat: ſed cùm in morte conſtitutus fratres exquiſierit, ei ſuus carnalis frater dicat: Quia propter aureos quos occultatos habuit, à cunctis fratribus abominatus

Monaſterij regula prohibebat proprium.

tus ſit: vt ſaltem in morte de culpa ſua mentem ipſius amaritudo tranſuerberet,atq; à peccato quod perpetrauit, purget. Cùm verò mortuus fuerit,corpus illius cum fratrum corporibus non ponatur,ſed quolibet in ſterquilinio foſſam facite, & in ea corpus eius proijcite:ibiq; ſuper eum tres aureos,quos reliquit,iactate, omnes ſimul clamantes: Pecunia tua tecum ſit in perditione, & ſic eum terra operite.In quibus vtriſq; rebus,vnam morienti,alteram verò Actor. 8.
voluî prodeſſe fratribus viuentibus: vt & illum amaritudo mortis à culpa ſolubilem faceret,& iſtos auaritię tanta damnatio terreret, Cauſa facti.
atq; à culpa ꝓhiberet:quod ità factum eſt. Nam cùm idem monachus perueniſſet ad mortem, atque anxiè ſe quæreret commendari fratribus,& nullus è fratribus ei applicari & loqui dignaretur, ei carnalis frater,cur ab omnibus fratribus eſſet abominatus,indicauit. Qui protinùs de reatu ſuo vehementer ingemuit, atque in ipſa ſua triſtitia è corpore exiuit. qui ità eſt ſepultus vt dixeram. Sed fratres omnes ex eadem eius ſententia conturbati, cœperunt ſinguli extrema quæque & vilia,& quæ eis habere regulariter ſemper licuerat,ad mediũ proferre,vehementerq; formidare, nè quid apud eos eſſet, vndè repræhendi potuiſſent.

11 I D E M libro decimo, epiſtola vigeſimaſecunda ad Ioannem Subdiaconum Rauennæ: Cognoui quòd Conſtantius peculiaritati ſtudeat Quæ res maximè teſtatur, eum cor monachi non habere. Peculiaritati ſtudens, cor monachi nõ habet.
Et paulò pòſt : Hoc autem prædicto fratri & Coëpiſcopo noſtro omninò dicere ſtude,vt peculiaritatem à quatuor aut quinque monaſterij monachis, in quibus corrigi hactenùs minimè potuit,ſtudioſiſſimè cõpeſcat,& hoc ipſum monaſterium à tali peſte mundare feſtinet: quia ſi ibì peculiaritas à monachis habetur, nec concordia,nec charitas in congregatione eadem poterit permanere. Incommoda quæ ſecum affert.
Quid eſt autem habitus monachi, nisì contemptus mundi? Quomodò igitur mundum deſpiciunt, qui in monaſterio poſiti aurum quærunt?

1 F L I B E R de Eccleſiaſticis dogmatibus, capite ſeptuageſimoprimo,vt in textu.

2 A M B R O S I V S libro primo Officiorum, capite trigeſimo: Beatus quidem qui dimittit omnia, & ſequitur eum : &c. Relinquere omnia.
Affectus diuitem collationem aut pauperem facit, & precium rebus imponit. Luc. 21.
Cæterùm D E V S non vult ſimul effundi opes, ſed diſpenſari, niſì fortè vt Heliſæus,qui boues ſuos occidit,& pauit pauperes ex eo quod habuit,vt nulla cura teneretur domeſtica, 3. Reg. 19.

ſed

ſed relictis omnibus, in diſciplinam propheticã daret. Eſt etiam illa probanda liberalitas, vt proximos ſeminis tui non deſpicias, ſi egere cognoſcas. Melius eſt enim, vt ipſe ſubuenias tuis, quibus pudor eſt ab alijs ſumptum depoſcere, aut alicui poſtulare ſubſidium neceſsitati: non tamen vt illi ditiores eo fieri velint, quod tu poſſes conferre inopibus. Cauſa enim præſtat, non gratia. Neque enim proptereà te Domino dicaſti, vt tuos diuites facias, ſed vt vitam tibi perpetuam fructu boni operis acquiras, & precio miſerationis peccata redimas tua. Putant ſe parùm poſcere? precium tuum quærunt, vitæ tuæ fructum adimere contendunt. Et accuſat quòd eum diuitem non feceris, cùm te ille velit æternæ vitæ fraudare mercede?

In diſtribuẽdo ſeruãdus eſt ordo.

Non ideò dimittunt ſua religioſi, vt amicos ditẽt.

3 HIERONYMVS aduerſùs Vigilantium: Quòd autem aſſeris eos meliùs facere, qui vtuntur rebus ſuis, & paulatìm fructus poſſeſsionum ſuarum pauperibus diuidunt, quàm illos, qui poſſeſsionibus venundatis, ſemèl omnia largiuntur: non à me eis, ſed à Domino reſpondebitur: Si vis eſſe perfectus, vade, & vende omnia quæ habes, & da pauperibus: & veni, ſequere me. Ad eum loquitur, qui vult eſſe perfectus, qui cum Apoſtolis patrem, nauiculam & rete dimittit. Iſte, quem tu laudas, ſecundus & tertius gradus: quem & nos recipimus, dummodò ſciamus, prima ſecundis & tertijs præferenda. Nec à ſuo ſtudio monachi deterrendi ſunt à te lingua viperea, & morſu ſæuiſsimo, de quibus argumentaris, & dicis: Si omnes ſe clauſerint, & fuerint in ſolitudine, quis celebrabit Eccleſias? quis ſeculares homines lucrifaciet? quis peccantes ad virtutes poterit cohortari? Hoc enim modo, ſi omnes tecũ fatui ſunt, ſapiens quis eſſe poterit? & virginitas non erit approbanda. Si enim omnes virgines fuerint, nuptiæ non erunt: interibit humanum genus: infantes in cunis non vagient: obſtetrices abſq; mercedibus mendicabunt, &, grauiſsimo frigore, ſolus, atq; contractus Dormitantius vigilabit in lectulo. Rara eſt virtus, nec à pluribus appetitur. atq; vtinàm hoc oẽs eſſent, quod pauci ſunt, de quibus dicitur: Multi vocati, pauci aũt electi. vacui eſſent carceres.

Vigilãtiana doctrina de facultatum diſtributiõe.

Matt. 19.

Matth. 4.

Melius eſt oſa ſimul relinquere, quã paulatim in vſus pauperũ ſuas facultates diſpgere

Apta reſponſio.

Matt. 20.

4 PROSPER libro ſecundo de vita Contemplatiua, capite nono: Quiſquis omnibus quæ habuit, dimiſsis aut venditis, fit rei ſuæ contemptor, cùm præpoſitus fuerit factus Eccleſiæ, omnium quæ habet Eccleſia, efficitur diſpenſator. Deindè ſanctus Paulinus (vt ipſi meliùs nôſtis) ingentia prædia, quę fuerũt ſua, vendita pauperibus erogauit: ſed cùm poſteà factus eſſet Epiſcopus, non contem-

Epiſcopi qui oĩa dimiſerũt eccleſiaſticorũ bonorum diſpẽſatores fiebant.

tempſit Eccleſiæ facultates, ſed fideliſsimè diſpenſauit. Quo facto ſatìs oſtendit, & propria debere propter perfectionem contemni, & ſine impedimento pefectionis, poſſe quæ ſunt communia Eccleſiæ, poſsideri. Quid ſanctus Hilarius? nónne & ipſe omnia bona ſua aut parentibus reliquit, aut vendita pauperibus erogauit? Is tamen cùm merito perfectionis ſuæ fieret eccleſiæ Arelatenſis epiſcopus, quod illa tunc habebat eccleſia, non ſolùm poſſedit, ſed etiam acceptis fidelium numeroſis hæreditatibus ampliauit.

5 AVGVSTINVS in libro de bono coniugali, capite octauo: Bonum erat quod faciebant, qui de ſubſtantia ſua Chriſto ac diſcipulis ſuis neceſſaria adminiſtrabāt: ſed meliùs, qui omnem ſubſtantiā ſuam dimiſerunt, vt expeditiores eundē Dn̄m ſequerentur.

Luc 8. Meliùs fecerūt qui oīa dimiſerunt, quā q Chriſto de ſuis facultatibus miniſtrârunt.

IIII

Vbì Caſtitatis conſilium commendatur?

Tum in Euangelicis, tum in Apoſtolicis literis. Laudat enim [a] Chriſtus illud genus Eunuchorum, qui propter Regnum cælorum ſeipſos caſtrauerunt. Et nè præceptum hoc eſſe magìs, quàm conſilium putaremus, mox ſubijcit: *Qui poteſt capere, capiat.* Quæ vox quaſi hortantis eſt Domini, vt rectè [b] Hieronymus interpretatur, & milites ſuos ad pudicitiæ præmium concitantis: perindè àc ſi dicat, Qui poteſt pugnare, pugnet, ſuperet, ac triumphet. Id ille poteſt, cui [c] datum eſt: datur autem omibus qui, vt [d] Hieronymus idem teſtatur, petiērint, qui voluērint, qui, vt accipiant, laborauerint. Omni enim petenti [e] dabitur,

a Matth. 19 b Eſa. 56. b & Ibidèm Hier. Itē lib 1. aduersùs Iouinian. Baſil. de virgini. Epipha. hæreſi 58. cōtra Valeſios. Augu. de ſancta virginit. cap 25. & 26.

b Hieronymus in cap. 19. Matt. & lib. 1 aduer. Ioui. Cypria. in tract. de diſciplina & habitu virginū.

c Sapient 8. d Ibidē & Orige tract. 7. in Matt. Aug. lib. 6. confeſſ. cap. 11. Chryſ. homi. 63. in Matt Nazianze in orat. in dictum euangelij.

e Matt. 7 a Luc. 11. b Trid. ſeſſ 24 cauó 9.

tur, & quærens inueniet, & pulſanti apérietur.

f Sap. 3. c 4. a Ecci 26 c Matth. 13. a c 22 c Marc. 12. c Lucæ 20. f

g Apocal 14 a Eſa. 56 b Pſal 44 c d Cyril catech. 4 12 & 15. illumin Martialis in epi. ad Toloſan. cap 8 9 & 10 Hieron. in epiſt. ad Philemonē Auguſt. in lib. de ſanctæ virginit cap. 14. 27. & ſequētiꝫ Grego. in 3. parte curæ paſt. admonit. 29.

B Cui quidem caſtitati præmium[f] Diuina ſcriptura decernit, ſingulare autem virginum caſtitati. Etenim[g] qui cum mulieribus nō ſunt coinquinati, ſed virgines permanſerunt, ſine macula ante thronum Dei aſſiſtunt, cantantque nouum canticum coram Deo & Agno, ac ſequuntur agnum quocunq; iĕrit.

h 1. Corinth. 7 a

a Ibidèm e Vide Hieron. libr 1. aduerſ. Iouinian. Ambr in 1. Cor 7 & ibidèm Theodoretum. Item eundē in epit. diuin. decret. ca. de virgini. Chryſ. in libro de virginitate.

b Ibidèm g Iudith. 8. a 15. c. Luc 2. e

C Apoſtolus verò planiſſimè dixit:[h] *Bonum eſt homini mulierem non tangere :* Ac rurſùm :[a] *De virginibus præceptum Domini non habeo : conſilium autem do, tanquàm miſericordiam conſecutus à Deo, vt ſim fidelis. Exiſtimo enim hoc bonum eſſe propter inſtantem neceſſitatem: quoniam bonum eſt homini ſic eſſe.* Atque iterùm de vidua ſcribens, *Cui vult,*[b] inquit, *nubat, tantùm in Domino. Beatior autem erit, ſi ſic permanſerit ſecundùm meum conſilium : Puto autem, quòd & ego Spiritum Dei habeam.*

c Ambroſ in epiſt 81. ad Syricium papam, & 82. ad Vercellenſes.

d 1. Cor 7. g Legatur idē Amb de viduis & in 3 libris de virginib. Itēin ex.

D Apoſtolo pulchrè ſuffragatur[c] Ambroſius, vbì in hæc verba ſcribit: Iure laudatur bona vxor, ſed meliùs pia virgo præfertur, dicente Apoſtolo:[d] *Qui iungit virginem ſuam, benè facit: & qui non iungit, meliùs facit:*

cit: Hæc enim cogitat quæ DEI ſunt, illa quæ mundi: illa coniugalibus vinculis colligata eſt, hæc libera vinculorum: illa ſub lege, iſta ſub gratia. Bonum coniugium, per quod eſt inuenta poſteritas ſucceſſiōis humanæ: ſed melior virginitas, per quam regni cæleſtis hæreditas acquiſita, & cæleſtium meritorum reperta ſucceſſio. Per mulierem cura ſucceſſit, per Virginem ſalus euenit. Ità Ambroſius.

hortat ad virgines & in inſtitutione virginis. Et Damaſcenus l. 4. orthod. fidei c. 25. Præterea Athanaſius, Baſilius, Nazian. Auguſt. Niſſ. de virginitate. Itē Fulgentius epiſt. 3. ad Probam. Hier. ad Euſtoch. & lib. 1 contra Iouin. Itē in apologia pro libris contra Iouin. Ignatius ad Philadelphien. Cypri. de bono pudicitiæ. Iſidorus li. 2. de ſummo bono, cap 40.

E Requirit autem iſthęc Caſtitas, vt quis conſilio deliberato [e] atq; cōſtanti ab omni carnis ſorde, ſeu Venerea voluptate, incorruptus viuere ſtudeat, atque vitam cælibem agat continenter: vt ſit ſanctus [f] & corpore, & ſpiritu propter Chriſtum. Eoque ſpectans Apoſtolus dixit: [g] *Qui ſtatuit in corde ſuo firmus, non habens neceſsitatem, poteſtatem autem habens ſuæ voluntatis, & hoc iudicat in corde ſuo ſeruare virginem ſuam, benè facit.*

e Baſil. in præfatione in Aſcetica & in conſtitutionibus monaſticis, cap. 1. Caſſian. collat. 12. cap 4. & 7.

f 1. Corinth. 7. f

g 1 Corinth 7. g Baſil. homil. in Pſalm. 44.

SCRIPTVRAE.

MATTHAEI decimonono: Dico aūt vobis, quia quicunq; dimiſerit vxorem ſuam, niſì ob fornicatiōnē, & aliam duxerit, mœchatur: et qui dimiſſam duxerit, mœchatur. Dicunt ei diſcipuli eius: Si ità eſt cauſa hominis cum vxore, non expedit nubere. Qui dixit illis: Non omnes capiunt verbum

iſtud, ſed quibus datum eſt. Sunt enim eunuchi qui de matris vtero ſic nati ſunt: & ſunt eunuchi qui facti ſunt ab hominibus: & ſunt eunuchi qui ſeipſos caſtrauerunt propter regnum cælorum. Qui poteſt capere, capiat.

ESAIAE quinquageſimoſexto: Et non dicat eunuchus, Eccè ego lignum aridum. Quia hæc dicit Dominus eunuchis: Qui cuſtodièrint ſabbata mea, & elegerint quæ ego volui, & tenuerint fœdus meum: dabo eis in domo mea & in muris meis locum, & nomẽ melius à filijs & filiabus: nomen ſempiternum dabo eis, quod non peribit.

SAPIENTIAE octauo: Et vt ſciui, quoniam aliter non poſſem eſſe continens, niſi Deus det, & hoc ipſum erat ſapientia, ſcire cuius eſſet hoc donum: adij Dominũ, & deprecatus ſum illum, & dixi ex totis præcordijs meis, &c.

MATTHAEI ſeptimo: Petite, & dabitur vobis: quærite, & inuenietis: pulſate, & aperietur vobis. Omnis enim qui petit, accipit: & qui quærit, inuenit: & pulſanti aperietur.

LVCAE vndecimo: Et ego dico vobis: Petite, & dabitur vobis: quærite, & inuenietis: pulſate, &c. vt apud Matthæum.

SAPIENTIAE tertio: Felix eſt ſterilis & incoinquinata quæ neſciuit torum in delicto, habebit fructum in reſpectione animarum ſanctarum, & ſpado qui non operatus eſt per manus ſuas iniquitatem, nec cogitauit aduerſùs Deum nequiſſima. dabitur enim illi fidei donum electum, & ſors in templo Dei acceptiſſima. Bonorum enim laborum glorioſus eſt fructus, & quæ non concidit radix ſapientiæ.

CAPITE quarto: O quàm pulchra eſt caſta generatio cum claritate: immortalis eſt enim memoria illius: quoniam apud Deum nota eſt, & apud homines. Cùm præſens eſt,

imi-

imitantur illam: & deſiderāt eam cùm ſe eduxerit, & in perpetuum coronata triumphat, incoinquinatorum certaminum præmium vincens.

ECCLESIASTICI vigeſimoſexto: Omnis aũt ponderatio non eſt digna continentis animæ.

MATTHAEI decimotertio: Alia autem ceciderunt in terram bonam: & dabant fructum, aliud centeſimum, aliud ſexageſimum, aliud triceſimum. Et poſt nonnulla: Qui verò in terram bonam ſeminatus eſt: hic eſt qui audit verbum, & intelligit, & fructum affert: & facit aliud quidem centeſimum, aliud autem ſexageſimum, aliud verò triceſimum.

CAPITE viceſimoſecundo: In reſurrectione neque nubent, neque nubentur: ſed ſunt ſicut angeli Dei in cælo.

MARCI duodecimo: Cùm enim à mortuis reſurrexerint, neque nubent, neque nubentur, ſed ſunt ſicut angeli in cælis.

LVCAE vigeſimo: Et ait illis Ieſus, Filij huius ſeculi nubunt, & traduntur ad nuptias: illi verò qui digni habebuntur ſeculo illo & reſurrectione ex mortuis, neque nubunt, neque ducunt vxores, neque vltrà mori poterunt: æquales enim angelis ſunt: & filij ſunt Dei, cùm ſint filij reſurrectionis.

APOCALYPSIS decimoquarto: Et vidi, & eccè Agnus ſtabat ſupra montem Sion, & cum eo centum quadragintaquatuor millia, habentes nomen eius, & nomen Patris eius ſcriptum in frontibus ſuis. Et audiui vocem de cælo, tanquàm vocem aquarum multarum, & tanquàm vocem tonitrui magni: & vocem quam audiui, ſicut citharœdorum citharizantium in citharis ſuis. Et cantabant quaſi

canticum nouum ante ſedem & ante quatuor animalia, & ſeniores,& nemo poterat dicere canticum, niſi illa centum quadragintaquatuor millia,qui empti ſunt de terra. Hi ſunt qui cum mulieribus non ſunt coinquinati. Virgines enim ſunt. Hi ſequuntur Agnum quocunque ierit.

Psalmo quadrageſimoquarto: Audi filia,& vide,& inclina aurem tuam: & obliuiſcere populũ tuum,& domum patris tui. Et concupiſcet rex decorem tuum; quoniam ipſe eſt Dominus Deus tuus, & adorabunt eum. Et filiæ Tyri, in muneribus vultum tuum deprecabuntur, omnes diuites plebis. Omnis gloria eius filiæ regis abintùs, in fimbrijs aureis circumamicta varietatibus. Adducentur regi virgines poſt eam: proximæ eius afferentur tibi. Afferentur in lætitia & exultatione: adducentur in templum regis.

Prioris ad Corinthios ſeptimo: De quibus autem ſcripſiſtis mihi: Bonum eſt homini, mulierem non tangere. Propter fornicationem autem vnuſquiſque ſuam vxorem habeat,& vnaquæque ſuum virum habeat. Volo autem omnes homines eſſe ſicut meipſum: ſed vnuſquiſque proprium donum habet ex Deo: alius quidem ſic, alius verò ſic. Dico autem non nuptis & viduis: bonum eſt illis, ſi ſic permaneant, ſicut & ego. Quòd ſi non ſe continent, nubant. Melius eſt enim nubere, quàm vri. Ijs autem qui matrimonio iuncti ſunt, præcipio non ego, ſed Dominus, vxorem à viro non diſcedere: quòd ſi diſceſſerit, manere innuptam, aut viro ſuo reconciliari, &cæ. De virginibus autem præceptum Domini non habeo: conſilium autem do, tanquàm miſericordiã conſecutus à Domino, vt ſim fidelis. Exiſtimo ergò hoc bonum eſſe propter inſtantem neceſſitatem, quoniam bonum eſt homini ſic eſſe. Alligatus es vxori? Noli quærere ſolutionem. Solutus es ab vxore? noli

quæ-

quærere vxorem. Si autem acceperis vxorem, non peccâſti. Et ſi nupſerit virgo, non peccauit. tribulationem tamen carnis habebunt huiuſmodi. Ego autem vobis parco. Volo autem vos ſine ſolicitudine eſſe. Qui ſine vxore eſt, ſolicitus eſt quæ Domini ſunt, quomodò placeat Deo. Qui autem cum vxore eſt, ſolicitus eſt quæ ſunt mundi, quomodò placeat vxori. & diuiſus eſt. Et mulier innupta & virgo, cogitat quæ Domini ſunt: vt ſit ſancta & corpore, & ſpiritu. Quæ autem nupta eſt, cogitat quæ ſunt mundi: quomodò placeat viro. Porrò hoc ad vtilitatem veſtram dico: non vt laqueum vobis inijciam, ſed ad id quod honeſtũ eſt, & quod facultatem præbeat ſine impedimento Dominum * obſeruandi. Si quis autem turpem ſe videri exiſtimat ſuper virgine ſua, quòd ſit ſuperadulta, & ità oportet fieri: quod vult faciat. non peccat, ſi nubat. Nam qui ſtatuit in corde ſuo firmus, non habens neceſſitatem, poteſtatem autem habens ſuæ voluntatis, & hoc iudicat in corde ſuo, ſeruare virginem ſuam: benè facit. Igitur & qui matrimonio iungit virginem ſuam, benè facit: & qui non iungit, meliùs facit. Mulier alligata eſt legi quanto tempore vir eius viuit. quòd ſi dormierit vir eius, liberata eſt: cui vult nubat: tantùm in Domino. Beatior autem erit, ſi ſic permanſerit ſecundùm meum conſilium. Puto autem quòd & ego ſpiritum Dei habeam.

* obſecrandi.

IVDITH octauo: Erat autem Iudith relicta eius (Manaſſis) vidua iam annis tribus, & menſibus ſex. Et in ſuperioribus domus ſuæ fecit ſibi ſecretum cubiculum, in quo cum puellis ſuis clauſa morabatur: & habẽs ſuper lumbos ſuos cilicium, ieiunabat omnibus diebus vitæ ſuæ, præter ſabbata & neomenias, & feſta domus Iſrael.

CAPITE decimoquinto: Ioachim aũt ſummus pontifex

de

de Ieruſalem, venit in Bethuliam cum vniuerſis presbyteris ſuis, vt videret Iudith. Quæ cùm exiſſet ad illum, benedixerunt eam omnes vna voce, dicentes: Tu gloria Ieruſalem, tu lætitia Iſrael, tu honorificentia populi noſtri, quia feciſti viriliter, & confortatum eſt cor tuum, eò quòd caſtitatem amaueris, & poſt virum tuum, alterum neſcieris: ideò & manus Domini confortauit te, & ideò eris benedicta in æternum.

LVCAE ſecundo: Et erat Anna propheti ſſa, filia Phanuel, de tribu Aſer: hæc proceſſerat in diebus multis, & vixerat cum viro ſuo annis ſeptem à virginitate ſua. Et hæc vidua erat vſque ad annos octogintaquatuor: quæ non diſcedebat de templo, ieiunijs & obſecrationibus ſeruiens nocte ac die.

PRIORIS ad Corinthios ſeptimo, vt ſuprà.

PATRES.

1 A HIERONYMVS in caput quinquageſimum ſextum Eſaiæ, vt ſuprà de ſacramento Matrimonij, quæſt. 5. B 5.

2 IDEM libro primo aduersùs Iouinianum, qui docebat virgines, viduas & maritatas, quæ ſemèl in Chriſto lotæ ſunt, ſi non diſcrepent cæteris operibus, eiuſdem eſſe meriti: Dominus tentatus à Phariſæis, vtrùm ſecundùm legem Moyſi vxores liceret dimittere, omninò fieri prohibuit. quod diſcipuli conſiderantes, di-
Marc. 10. Matth. 19. xerunt ei: Si talis eſt cauſa hominis cum vxore, non expedit nubere. Quibus ille reſpondit: Non omnes capiunt verbum, ſed quibus datum eſt. Sunt enim eunuchi, qui de vtero matris ità ſunt: & ſunt eunuchi, qui ab hominibus eunuchizati ſunt: & ſunt eunuchi qui ſe caſtrauerunt propter regnum cælorum. Qui poteſt capere, capi-
1. Cor. 7. at. In propatulo eſt, cur Apoſtolus dixit: De virginibus autem præceptum Domini non habeo. profectò quia præmiſerat Dominus:
Qui poteſt capere, capiat · quomodò intelligatur. Non omnes capiunt verbum, ſed quibus datum eſt: & qui poteſt capere, capiat. Proponit ἀγωνοθέτης præmium: inuitat ad curſum: tenet in manu virginitatis brauium: oſtendit puriſsimum fontem, &
Ioan. 7. clamitat: Qui ſitit, veniat, & bibat: qui poteſt capere, capiat. Non dicit,

Qui ſitit, veniat & bibat: qui poteſt capere, capiat. Non dicit, velitis nolitis, bibendum vobis eſt, atque currendum: ſed qui voluerit, qui potuerit currere, atque potare, ille vincet, ille ſatiabitur. Et ideò plus amat virgines Chriſtus, quia ſpontè tribuunt, quod ſibi non fuerat imperatum. Maioriſq́ gratiæ eſt, offerre quod non debeas, quàm reddere quod exigaris. Apoſtoli, vxoris onera contemplati, Si talis eſt, inquiunt, cauſa hominis cum vxore, non expedit nubere. Quorum Dominus ſententiam probans, Rectè quidē ſentitis, ait, quòd non expediat homini, ad cælorum regna tendenti, accipere vxorem: ſed difficilis res eſt, & non omnes capiunt verbum iſtud, verùm quibus datum eſt. Alios eunuchos natura facit, alios vis hominum: mihi illi eunuchi placent, quos caſtrauit non neceſsitas, ſed voluntas. libenter illos in meos ſinus recipio, q ſe caſtrauerunt propter regnum cælorum: & ob meī cultum noluerunt eſſe, quod nati ſunt. Simulq́ tractanda ſententia: Qui ſe, inquit, caſtrauerunt propter regnum cælorum. Si caſtrati mercedem habent regnum cælorum: ergò, qui ſe non caſtrauerunt, locum non poſſunt accipere caſtratorum. Qui poteſt, inquit, capere, capiat. Grandis fidei eſt, grandiſq́ virtutis, Dei templum eſſe puriſsimum, totum ſe holocauſtum offerre Domino: &, iuxta eūdem Apoſtolum, eſſe ſanctum corpore & ſpiritu. Hi ſunt Eunuchi, qui ſe lignum aridum ob ſterilitatem putantes, audiunt per Eſaiam, quòd pro filijs & filiabus locum habeāt in cælis paratum. Horum typus eſt Abdemelech eunuchus in Hieremia, & ſpado ille reginæ Candaces in Actis Apoſtolorum: quòd ob robur fidei, viri nomen obtinuit. Ad hos & Clemens, ſucceſſor Apoſtoli Petri, cuius Paulus Apoſtolus meminit, ſcribit epiſtolas, omnemq́ penè ſermonem ſuum de virginitatis puritate contexuit: & deincèps multi Apoſtolici, & martyres, & illuſtres tam ſanctitate quàm eloquentia viri, quos ex proprijs ſcriptis nôſſe perfacile eſt.

Impar præmiū continētiū & incōtinentiū.

1. Cor 7.

Eſa. 56.

Eſaias de Eunuchis euangelicis agit.

Hier. 38.

Acto 8.

Clemēs pōtifex ſcripſit de virginitate, & præterea multi alij.

Philip 4.

3 BASILIVS in libro de vera virginitate, vt ſuprà de Sacramēto Matrimonij, quæſt. 5. B 6.

4 EPIPHANIVS hæreſi quinquageſima octaua contra Valeſios: Et ſunt, inquit, eunuchi qui ſeipſos caſtrauerunt propter regnū. Quinam igitur hi fuerunt, quàm generoſi Apoſtoli, ac monaſticam vitam degentes, & deincèps virgines. Ioannes quidem & Iacobus filij Zebedæi, qui manſerunt in virginitate, neque tamen proprijs manibus membra reſecuerunt, neque nuptias contraxerunt, ſed proprio corde decertârunt, & mirabiliter gloriam coronæ huius

Matt. 19.

Eunuchi euāgelici fuerūt Apoſtoli & monachi.

Ioannes & Iacobus virgines.

certaminis abſtulerunt. Poſt ipſos verò quot millia in mundo ſolitariam vitam degentes, & à monaſterijs, & à virgineis conuentibus huius certaminis gloriam abſtulerunt? qui corporibus mulierum non mixti ſunt, ſed in perfectiſsimo certamine decertauerũt. Velutì etiam Helias in veteri teſtamento reperitur, & Paulus dum dicit: Dico autem inconiugatis, bonum eſt ipſis ſi manſerint ſic, vt & ego. Si verò ſe non continent, contrahant matrimonium. Quomodò igitur ipſe manſit? Siquidem enim reſectus erat, & ſecundùm ipſum manſerunt aſsimilati ipſi, vt impleret hoc, ſicut & ego. Quomodò exectus aliquis poteſt matrimonium contrahere, ſi ſe non continet? Sed & matrimonium contrahant, & nè vtantur: vides quomodò de continentia dicit, & non de membrorum ablatione.

Multitudo cõtinentiũ & virginum.

He'ias & Paulus cælibes & continentes. 1. Cor. 7.

5 AVGVSTINVS in libro de ſancta virginitate, capite vigeſimoquinto & vigeſimoſexto, vt ſuprà de Sacramento matrimonij, quæſt. 5. B 7.

6 HIERONYMVS in caput 19. Matthæi, vt ſuprà de Sacramẽto matrimonij quæſt. 5. C 7.

7 IDEM libro primo aduersùs Iouinianũ, vt ſuprà in hac quęſt.

8 CYPRIANVS in tractatu de diſciplina & habitu virginum: Prima ſententia creſcere & generare præcepit: ſecunda continentiam ſuaſit. Cùm adhuc rudis mundus & inanis eſt, copiam fœcunditate generãtes, propagamur & creſcimus ad humani generis augmẽtum. Cùm iam refertus eſt orbis, & mundus impletus, qui capere continentiam poſſunt, ſpadonum more viuentes, caſtrantur ad regnum. Nec hoc iubet Dominus, ſed hortatur: nec iugum neceſsitatis imponit, quandò maneat voluntatis arbitrium liberum. Sed cùm habitatiões multas apud Patrem ſuum dicat, melioris habitaculi hoſpitia demonſtrat: habitacula iſta meliora vos petitis, carnis deſideria caſtrantes, maioris gratiæ præmium in cæleſtibus obtinetis.

Mũdo iam referto hominibus, ſuadetur cõtinẽtia. Matt 19. Ioan. 14. Maius pmiũ virginum in cælestibus.

9 ORIGENES tractatu ſeptimo in Matthæi caput decimumnonum, vt ſuprà de Sacramento Matrimonij, quæſt. 5. C 6.

10 AVGVSTINVS libro ſexto Confeſsionum, capite vndecimo: Ibidèm 4.

11 CHRYSOSTOMVS homilia ſexageſimatertia in Matthęum: Ibidèm 8.

Matt 19.

12 GREGORIVS Nazianzenus in dictũ illud Euangelij, Quũ conſummâſſet Ieſus hos ſermones, & cæt. Non omnes, inquit, capiunt verbum hoc, ſed quibus datum eſt. Cùm audis hoc, Datum eſt, nè

Explicat illud, Nõ oẽs capiũt verbũ

nè hęretica vlla opinione inficiaris,nè naturas comminiſcaris & introducas,nè terrenos,& ſpirituales,& medios. Sunt enim quidam ità peruersè affecti,vt alios omninò perditæ naturæ eſſe, alios beatæ & ſaluandæ,alios autem,prout eos vel ad virtutem, vel ad vitiũ libera voluntas duxerit,ità ſe habere arbitrentur. Ego verò aptitudinem quidem alios alijs vel maiorem,vel minorem habere fateor: cæterùm ad perfectionem adipiſcendam nequaquã aptitudinẽ ſolam ſufficere contendo: rationem enim eſſe, quæ eam excitet, vt natura in opus prodeat,quemadmodùm ſilex ferro pulſatus,atque ità ferrũ fiat.Cùm audieris, Quibus datum eſt: adde, Volentibus datum eſt,atq; ijs qui animi inclinatione ità feruntur.Etenim cùm illud audis,Non eſt volentis,neque currentis, ſed miſerantis Dei: idem tibi exiſtimandum cenſeo.Quoniam enim nonnulli ſunt,qui ob rectè facta ità animis efferuntur,vt id totum ſibijpſis aſcribant, nec quicquam Creatori, ſapientiæq; eorum authori, ac bonorum omnium ſuppeditatori,his verbis eos docet Paulus, quòd ipſum etiam recté velle,diuino auxilio indiget: immò, vt rectiùs loquar, propoſitum quoquè ipſum atque electio eorum,quæ recta & cum officio coniuncta ſunt,diuinum quoddam beneficium eſt,atque à Dei benignitate manans.Idcircò ait,Non volentis,id eſt, nõ ſolùm volentis,nec currentis ſolùm,ſed etiam miſerantis Dei.Ità, quoniam velle quoq; ipſum à Deo eſt,optimo iure totum Deo aſsignauit.Et paulò pòſt: Illic quoq; his verbis, Et quibus datum eſt: hoc adiunge,qui digni ſunt,quiq; vt tales ſint, non modò à Patre acceperunt,ſed ſibijpſis etiam dederunt.Ibidèm paulò antè: Bonum eſt matrimonium : ſed quòd virginitate præſtantius ſit, dicere non poſſum.Neq; enim magnum aliquid eſſet virginitas, niſi re aliqua bona melior & præclarior eſſet. Nolite hoc moleſtè ferre, qui matrimonij iugo ſubditæ eſtis.Obedire oportet Deo magìs quàm hominibus.Quæ coniugio mancipata eſt, aliqua ex parte Chriſti ſit: quæ virginitatẽ amplexata eſt,tota Chriſti ſit.Illa mundo nõ prorſùs adſtringatur: hæc nullo modo animum mundo addicat.Quod enim coniugatæ eſt pars,id virgini totũ eſt. Angelorũ vitam elegiſti,in eorum ordinem te aggregâſti,qui iugum neſciunt: nè in carnem prolabaris,nè in materiam craſsitieq; deijciaris,nè cum materia matrimonio iungaris,etiamſi alioquì in cælibatu perſtes. An nõ planè angelicum,eam,quæ carnis vinculis alligata ſit, non ſecundùm carnem viuere,ſed natura ipſa excelſiorem eſſe?

[Margin notes: hoc, ſed qbus datum eſt. — Volentibus datum eſt. — Rom. 9. — Volũtatis eſt Dei gratia cooperatio. — Matrimoniũ nõ eſt virginitate præſtantius. — Act. 5. — Angelorũ vitam eligunt virgines.]

13 CONCILIVM Tridentinum ſeſsione viceſimaquarta, ca-

Cælibatus Clericorũ & Religioſorũ.
nonenono: Si quis dixerit, Clericos in ſacris Ordinibus conſtitutos, vel Regulares, caſtitatem ſolenniter profeſſos, poſſe matrimonium contrahere, contractumq́ꝫ validum eſſe, non obſtante lege eccleſiaſtica, vel voto: & oppoſitum nil aliud eſſe, quàm damnare matrimonium, poſſeq́ꝫ omnes contrahere matrimonium, qui non ſentiunt ſe caſtitatis, etiam ſi eam vouerint, habere donum: anathema ſit. cùm Deus id rectè petentibus non deneget, nec patiatur nos ſupra id, quod poſſumus, tentari.

Caſtitatis donum non habentes. Matt 7. 1. Cor. 10.

1 B CYRILLVS Hieroſolymitanus catecheſi quarta illuminatorum: Ac præcipuè de temperantia ſermonẽ audito, ſecundùm ordinem ſolitariam vitam agentium, ac virginum vitam æqualem angelis ducentium. Magna vobis repoſita eſt, fratres, corona. Nè parua voluptate vendatis magnam dignitatem. Audite quid dicat Apoſtolus: Eſt'ne aliquis impurus ſicut Eſau, qui pro eſca vendidit primogenita ſua? Sed tu in libros Euangelicos inſcriptus cùm ſis, propter inſtitutũ continentię, caue igitur, nè delearis ꝓpter ſcortationem. Neq́ꝫ rurſus cùm magnoperè ſtudes temperantiæ, ſis inflatus aduerſus illos, qui occupati ſunt nuptijs: nam & hi mundi ſunt. Honorabile enim coniugium, & torus immaculatus, dicit Apoſtolus. & tu quid ignoras, nunquid nõ ex nuptijs natus es? Non ergò ideò, quòd aurum poſsides, argentum reprobes.

Virgines vitã æqualẽ angelis ducunt. Corona virginitatis magna. Hebr. 12. Heb. 13.

2 CATECHESI duodecima illuminatorum: Adoretur qui de virgine natus Chriſtus, & agnoſcant virgines ſui ſtatus vel dignitatis coronam. Agnoſcat eorum ordo & inſtitutum, qui vitam ſolitariam agunt, caſtitatis gloriam: neq́ꝫ enim priuamur caſtitatis dignitate. In ventre enim Virginis fuit nouem menſium tempore Saluator. Itaq́ꝫ ſi veneratur virgo propter nouem mẽſium tempus, multo magìs nos, propter multorum annorum tempus. Omnes autem caſtitatis curſum, Dei gratia curramus iuuenes & virgines, ſenes cum iunioribus: non intemperantias exercentes, ſed laudantes nomen Domini. Non ignoremus caſtitatis gloriam: angelica enim eſt corona, & ſupra hominem hæc perfectio: parcamus corporibus, quæ lucere debent ſicut ſol. Nè propter paruam voluptatem, tantum ac tale corpus polluamus. Paruum enim eſt ad horã peccatum, longęua autem eſt ex eo & æterna verecundia. Angeli obambulantes in terra, ſunt caſtitatis operatores. Virgines cum Maria virgine habebunt partem.

Virginum corona. Caſtitatis monachorũ gloria. Angelica corona. Virgines cũ Maria habebunt partem.

3 CATECHESI decimaquinta illuminatorum: Inſcripta eſt oĩs tua oratio, & pſalmodia: deſcripta eſt tua omnis eleemoſyna: inſcri-

ſcriptũ eſt omne ieiuniũ: inſcriptũ eſt omne coniugiũ rectè cuſtoditũ: inſcripta eſt cõtinẽtia, ꝑpter Deũ inſtituta. Pręcipuã eñ coronam in ſcripturis habet virginitas & caſtitas, cuius gratia lucebis ſicut angelus.

4 MARTIALIS Apoſtolus in epiſtola ad Toloſanos, capite octauo: Virgo Valeria ſponſa regis terreſtris, ſed meliùs ſponſa regis cæleſtis, quæ per meam prædicationem virginitatem mentis & corporis Deo deuouerat, gladio decollata, dum vitam temporalem contempſit, æternam inuenit, & temporalem mortem pro Chriſto ſuſcipere non recuſans, æternam mortem deuicit. Et paulopòſt: Sponſus autem virginis adeò eſt effectus teſtis paſsionum Chriſti, vt in corpore ſuo cæleſtem conuerſationem iam præbeat ſubditis, deſideria carnis ſuæ crucifigẽs, regnum diaboli minuens: nec ſolùm Chriſto cui credidit, Eccleſias per ſuum regnum, ſecundùm quod Spiritui ſancto & nobis viſum eſt diſponere, & fabricare gaudeat, ſed antiqua templa dæmoniorum, & ſpurciſsima fana idolorum deſtruere perfectus in fide videatur. Cui etiam obedire debetis in omnibus, quia princeps à Deo vobis eſt conſtitutus, à quo omnis poteſtas & paternitas in cælis & in terra originem ac fortitudinem ſumpſit. Quem principem bonum ad hoc tantum munus perduxit grauem & nouellæ fidei, per quam nouus homo factus, nouo homini coniunctus eſt, vt pro ſuauitate quoquè præmij futuri electus, copulam carnalium nuptiarum deuitauerit per meam prædicationem, quatenùs liberior Deo famulari poſsit, & multas cateruas populorum ſubdere fonti regenerationis.

[Valeria ſponſa regis cæleſtis, virginitatem vouit.]

[Eccleſiarum fabricatio.]

[Caſtitas ſponſi ſanctæ Valeriæ.]

5 CAPITE nono: Nec ideò tamen prohibemus nubere legitimo connubio, cùm & hoc coniugiũ honeſtum conceſſum ſit & cõſtitutum à DEO ab initio mundi in multplicationem generis humani. Vltra hunc autem gradum homini licitè conceſſum, viduitatem in præmio maiori conſtituit. Sed & tertium excellentem gradum honeſtatis in virginitate demonſtrauit nobis perfectum, & per omnia ſimilem angelicæ dignitati. Ad quem inuitabat nos, dicens: Non omnes capiunt verbum hoc: ſed qui poteſt capere, capiat.

[Caſtitas coniugalis. Gene. 1.]

[Vidualis.]

[Virginitas ſimilis angelicæ dignitati. Matth 19.]

6 CAPITE decimo: Ideò prædico vobis, quicunque in vobis viduitatem propter recompenſationem elegerint, non fraudabuntur munere claritatis Dei. Qui verò in ſublimitate excelſiori permanſerint, virgines eſſe eligentes, centuplicatatam in perpetua benedictione gloriam conſequentur. Nam qui in virgini-

[Virginum centuplicata gloria.]

tate ſingulari virginitatem matris ſuæ, elegit, qui mortuus & reſurrexit primogenitus ex mortuis, magnificentiùs ſecum, qui talesq́; eſſe elegerint, in benedictione & regno patris exaltabit.

Virginũ gloria ſublimior. 7 CYPRIANVS in tractatu de diſciplina & habitu virginum: Nunc nobis ad virgines ſermo eſt, quarũ quo ſublimior gloria eſt, maior & cura eſt. Flos eſt ille eccleſiaſtici germinis, decus atque ornamentum gratiæ ſpiritalis, læta indoles, laudis & honoris opus integrum atque incorruptum, Dei imago reſpondẽs ad ſanctimoniam Domini, illuſtrior portio gregis Chriſti, &cæ. Quæ ſe Chriſto dicauerint, & à carnali concupiſcentia recedentes, tam carne quàm mente ſe DEO vouerint, conſumment opus ſuum magno præmio deſtinatum: nec ornari iam aut placere cuiquam, niſi Domino ſuo, ſtudeant, à quo & mercedem virginitatis expectant, dicente ipſo: Non omnes capiunt verbum, ſed illi quibus datum eſt. Sunt enim ſpadones &c. Denuò quoquè per hanc angeli vocem continentiæ munus oſtenditur, virginitas prædicatur: Hi ſunt qui cum mulieribus ſe non coinquinauerunt, virgines enim permanſerunt: hi ſunt qui ſequuntur Agnum quocunquè iẽrit. Ibidèm: Si p̃mium pollicitationis attendas, minus eſt quod laboras. immortalitas perſeueranti datur, perpetua vita promittitur, regnum Dominus pollicetur. Seruate virgines, ſeruate quod eſſe cœpiſtis, ſeruate quod eritis. Magna vos merces manet, præmium grande virtutis, munus maximum caſtitatis. Domini vox eſt illa, dicentis: Filij ſeculi huius generant & generantur: qui autem habuerint dignationem ſeculi illius & reſurrectionis à mortuis, non nubunt, neq; matrimonium faciunt: neq; enim incipiẽt mori, æquales enim ſunt angelis Dei, cùm ſint filij reſurrectionis. Quod futuri ſumus, iam vos eſſe cœpiſtis: vos reſurrectionis gloriã in iſto ſeculo iã tenetis: p ſeculũ ſine ſeculi cõtagione tranſitis. Cùm caſtæ pſeuueratis & virgines, angelis Dei eſtis æquales: tantũ maneat & duret ſolida & illęſa virginitas, & vt cœpit fortiter, iugiter perſeueret.

Laus virginũ.

Deo ſe vouẽt virgines.

Opus magno præmio deſtinatum.

Matt. 19.

Apoc. 14.

Præmiũ virginitatis cuiuſmodi ſit.

Lucæ 20.

8 HIERONYMVS in cõmentarijs ſuper epiſtolã ad Philemonẽ: Si aũt Philemon hęc ad hominis p̃ceptum facit: quãto magìs faciet ob dilectionẽ Dei? Vndè meritò Apoſtoli voce laudatur, q̃ mãdata eius opere p̃uertat, & poſſit dicere: Volũtaria oris mei cõplaceant tibi Domine: pluſq; faciens q̃ pręceptum eſt, vincat eos qui tantũmodò impata fecerunt, & iubentur dicere: Serui inutiles ſumus: q̃d debuimus facere, fecimus. Virginitas quoq; ꝓptereà maiori p̃mio coronatur, quia p̃ceptum Dñi nõ habet: & vltra imperata ſe tendit.

Pſalm 18.

Plus faciẽs q̃ præceptũ eſt.

Lucæ 17.

Virginitas cur maiori præmio coronetur.

9 AV-

9 AVGVSTINVS in li. de ſancta virginitate, capite decimoquarto: Sed quoniã deuitatis remiſsíſve peccatis, adeunda eſt vita æterna, in qua eſt quædã egregia gloria, nõ oĩbus in æternũ victuris, ſed quibuſdã ibì tribuẽda, cui cõſequẽdæ parùm eſt liberatũ eſſe à peccatis, niſi aliqd ipſi liberatori voueatur, q̃d nõ ſit criminis non vouiſſe, ſed vouiſſe ac reddidiſſe ſit laudis. Conſiliũ, inquit, do. Noui enim quid p̃ſentis tẽporis, cui cõiugia ſeruiunt, neceſsitas cogat, vt ea quæ Dei ſunt, minùs cogitẽtur, quàm ſufficit adipiſcẽdæ illi gloriæ, quæ nõ erit omnium, quáuìs in æterna vita ac ſalute manentium. Stella enim ab ſtella differt in gloria, ſic & reſurrectio mortuorum. Bonum eſt ergò homini ſic eſſe.

Singularis gloria eorum in cælis, qui Deo virginitatem vouerunt.
1. Cor. 7.
Quædã gloria nõ erit omnium beatorũ.
1 Cor. 15.
1. Cor. 7.

10 ET capite vigeſimoſeptimo: Pergite itaq; ſancti Dei, pueri ac puellę, mares ac fœminę, cęlibes & innuptę, p̃gite pſeueranter in finem. Vos afferetis ad nuptias agni canticũ nouum, quod cantabitis in citharis veſtris, hoc eſt, in cordibus dicatis laudibus. Nõ vtiq; tale, quale cãtat vniuerſa terra, cui, dicitur: Cantate Dño canticũ nouum, cãtate Dño vniuerſa terra: ſed tale, quale nemo poterit dicere niſi vos. Et poſt pauca: Quò ire putamus hunc agnũ? Quò nemo eũ ſequi vel audeat, vel valeat, niſi vos. Quò putamus eũ ire? In quos ſaltus & prata? Vbi credo ſunt * gramina gaudia, non gaudia ſeculi hui9 vana, inſaniæ mẽdaces, nec gaudia qualia in ipſo regno Dei cęteris nõ virginibus erunt, ſed à cæterorũ omniũ gaudiorũ ſorte diſtincta: gaudiũ virginũ Chriſti, de Chriſto, in Chriſto, cũ Chriſto, poſt Chriſtum, per Chriſtum, propter Chriſtum: gaudia propria virginum Chriſti: Non ſunt eadem non virginum, quanuìs Chriſti. Nam ſunt alijs alia, ſed nullis talia.

Apoc. 14.
Canticũ virginum ſingulare.
Pſal. 95.
* grandia
Gaudiũ virginũ in cælo à cæterorum gaudiorũ ſorte diſtinctũ.
Sũt alijs alia, ſed nullis talia gaudia.

11 CAP. vigeſimooctauo: Sequantur itaq; agnũ cæteri fideles, qui virginitatẽ corporis amiſerũt: nõ quocũq; ille ierit, ſed quouſq; ipſi potuerint. Poſſunt aũt vbiq;, p̃ter cũ in decore virginitatis incedit.

12 CAP. 29. Vos itaq; ſeq̃mini eũ, tenendo pſeuerãter q̃d vouiſtis, ardenter facite cùm poteſtis, Nè virginitatis bonũ à vobis peat, cui facere nihil poteſtis vt redeat. Videbit vos cętera multitudo fideliũ, q̃ agnũ ad hoc ſeq nõ poteſt. videbit, nec inuidebit: & collętãdo vobis, q̃d in ſe nõ habet, habebit in vobis. Pręſumite itaq;, fidite, roboramini, p̃manete q̃ vouetis, & redditis Dño Deo veſtro vota ppetuę continẽtię, nõ p̃pter pręſens ſeculũ, ſed p̃pter regnũ cælorũ.

Votum virginitatis.
Votũ ppetuæ cõtinẽtiæ nõ p̃pter p̃ſens ſeculũ, ſed p̃pter regnum cælorum.

13 CAPITE trigeſimo: Vos etiam qui hoc nondùm vouiſtis, qui poteſtis capere, capite: perſeueranter currite, vt compræhendatis. Tollite hoſtias quiſq; ſuas, & introite in atria Domini, nõ ex neceſſita-

Matt 19.
1 Cor 9.
Pſal 85.

Exodi 20. ſitate,ſed poteſtatem habentes veſtræ voluntatis.Neque enim, ſicut Non mœchaberis, Non occides:ità dici poteſt, Non nubes. Illa exiguntur, iſta offeruntur. Si fiant iſta,laudantur:niſi fiant illa, damnantur. In illis Dominus debitum imperat vobis: in his autem ſi quid ampliùs ſupererogaueritis, in redeundo reddet vobis. Cogitate quicquid illud eſt, in muro eius locum nominatum, meliorem multo quàm filiorum atque filiarum. Cogitate illic nomen æternum. Quis explicat quale nomen erit? Quicquid tamen erit, æternum erit.Hoc credendo & ſperando & amando,potuiſtis coniugia non deuitare prohibita,ſed tranſuolare conceſſa.

Supererogationis opus, vouere caſtitatem. Lucæ 10. Eſaiæ 56. Gloria virginũ ſingularis. Tranſuolare coniugia.

14 GREGORIVS in tertia parte curæ paſtoralis, admonitione vigeſimanona: Admonendi ſunt, peccata carnis ignorantes, vt inceſſanter præmia ſuſpiciant: & libenter proculdubiò tentationum quas tolerant, labores calcabunt. Si enim attendatur felicitas, quæ ſine tranſitu attingitur, leue fit quod tranſeundo laboratur.Audiant quod per Prophetam dicitur: Hæc dicit Dominus eunuchis: Qui cuſtodierint ſabbata mea,& elegerint quæ volui,& fœdus meum tenuerint : dabo eis in domo mea & in muris meis locum, & nomen melius à filijs & filiabus. Eunuchi quippe ſunt, qui compreſsis motibus carnis, affectum in ſe praui operis abſcindũt. Quo autem apud patrem loco habeantur, oſtenditur, quia in domo patris,videlicet æterna manſione,etiam filijs præferuntur. Audiant quod per Ioannem dicitur: Hi ſunt qui cum mulieribus non ſunt coinquinati:virgines enim ſunt:& ſequuntur agnum quocunquè ierit.Et quòd canticum cantant,quod nemo poteſt dicere,niſi illa centum quadragintaquatuor millia. Singulariter quippe canticum agno cantare,eſt cum eo in perpetuum præ cunctis fidelibus etiam de incorruptione carnis gaudere. Quod tamen electi cæteri canticum audire poſſunt,licèt dicere nequeãt: quia per charitatem quidem in illorum celſitudine læti ſunt,quanuis ad eorum pręmia non aſſurgant.

Præmia caſtitatis. Eſaiæ 56. Eunuchi euãgelici q ſint. Continentiũ & virginũ peculiaris gloria in vita. Apoc. 14. Cãticum ſingulare.

15 HIERONYMVS libro primo aduerſus Iouinianum,explicaturus caput 7. prioris ad Corinthios, inter cætera inquit: Corinthij per literas quæſierant, vtrùm poſt fidem Chriſti cælibes eſſe deberent,& continentiæ cauſa, quas habebant, vxores dimittere:an ſi virgines crediđiſſent, inirent matrimonia.&,cùm è duobus ethnicis vnus credidiſſet in Chriſtum, vtrúmnam credens relinqueret non credentem : & ſi eſſent ducendæ vxores,Chriſtianas tãtùm accipi iuberet,an & ethnicas.Et poſt nõnulla:Noli igitur ad-

Scopus capitis 7 prioris epiſtolæ ad Corinthios.

admirari, ſi inter titillationem carnis, & incentiua vitiorum, angelorum vitam non exigimur, ſed docemur. Quia vbì conſilium datur, offerentis arbitrium eſt: vbi præceptum, neceſsitas eſt ſeruientis. Præceptum, inquit, Domini non habeo, conſilium autem do, tanquàm miſericordiam conſecutus à Domino. Si non habes præceptum Domini, quarè audes dare conſilium, de quo non habes iuſsionem? Reſpondebit mihi Apoſtolus: Et vis vt ego iubeam q̃d Dominus obtulit potiùs, quàm præcepit? Ille creator, & figulus, ſciens fragilitatem vaſculi, quod operatus eſt, virginitatem in audientis poteſtate dimiſit: & ego doctor gentium, qui omnibus oĩa factus ſum, vt omnes lucrifacerem, onus perpetuæ caſtitatis ſtatim in principio credentium imponam ceruicibus infirmorum? Et poſteà: Quid ergò cogitat innupta & virgo? Quæ Domini ſunt: vt ſit ſancta & corpore, & ſpiritu. Vt nihil aliud eſſet, vt nulla merces virginem amplior ſequeretur: ſufficeret ei hæc ſola prælatio, cogitare quæ Domini ſunt. Statímque docet quæ ſit ipſa cogitatio, vt ſit ſancta & corpore, & ſpiritu. Nonnullæ quippe ſunt virgines carne, non ſpiritu: quarum corpus integrum eſt, & anima corrupta. Sed illa virginitas hoſtia Chriſti eſt, cuius nec mentem cogitatio, nec carnem libido maculauit. Ac, nè forſitã putaretur onus grauiſsimum caſtitatis nolentibus imponere, ſtatìm iungit cauſas ſuadẽdi, & ait: Hoc autem ad vtilitatem veſtram dico: non vt laqueum vobis inijciam, ſed vt ad id, quod honeſtum eſt, & intentè facit ſeruire Domino abſq; vlla diſtractione, vos adhorter. Et paulopòſt: Et qui nõ iungit, meliùs facit. Niſi illaturus eſſet, meliùs facit: nunquàm præmiſiſſet, benè facit. Vbì autem bonum, & melius eſt, ibi boni & melioris non vnum eſt præmium: & vbì non vnum præmium, ibì vtiquè dona diuerſa. Tantum igitur eſt inter nuptias & virginitatem, quantum inter non peccare & benefacere: immò vt leniùs dicam, quantum inter bonum & melius. Finita diſputatione coniugiorum, & virginitatis, & inter vtrunque cauto moderamine præceptorum, vt nec ad ſiniſtram, nec ad dexteram diuerteret, ſed via regia graderetur, & illud impleret: Nè ſis iuſtus multùm: rurſùm monogamiam digamiæ comparat: & quomodò nuptias ſubdiderat virginitati, ità digamiam primis nuptijs ſubijcit, & ait: Mulier alligata eſt, quanto tempore vir eius viuit, quòd ſi dormierit vir eius, libera eſt: cui vult, nubat, tantùm in Domino. Beatior autem erit, ſi ſic permanſerit, ſecundùm conſilium meum. Puto autem, quòd & ego ſpiritum DEI habeam. Concedit

Cõſiliũ virginitatis, non pceptũ datur. 1. Cor. 7.

1. Cor. 9.

1. Cor. 7.

Cogitare quæ Domini ſunt, magna dignitas eſt.

Differẽtia & diſtãtia inter nuptias & virginitatẽ.

Eccl. 7.

Monogamia melior digamia.

1 Cor. 7.

ſecundas nuptias, ſed volentibus, ſed ijs, quæ ſe continere non poſſunt, nè, luxuriatæ in Chriſto, nubere velint, habentes damnationẽ, ꝙ primam fidẽ irritam fecerint: & hoc concedit, qa multæ abiêrunt retrò poſt ſathanam. Cæterùm beatiores, inquit, erũt, ſi ſic permãſerint: continuoq; ſubiungit apoſtolicam authoritatem, ſecundùm meũ cõſilium. Porrò nè authoritas Apoſtoli, quaſi hominis, leuior videretur, addidit: Puto aũt, quòd & ego ſpiritũ Dei habeam. Vbì ad continentiã prouocat, ibì non hominis, ſed ſpiritus Dei conſiliũ eſt: vbì aũt nubendi concedit veniam, ſpiritum Dei non nominat, ſed prudentiæ librat conſilium, ità ſingulis relaxans, vt vnuſquiſq; ferre poteſt. Quàm ſancta ſit digamia, hinc oſtenditur, quòd digamus in Clerum eligi non poteſt: & ideò Apoſtolus ad Timotheum: Vidua, inquit, eligatur non minùs ſexaginta annorum, quæ fuerit vnius viri vxor. Hoc omne præceptum de his eſt viduis, quæ eccleſiæ paſcũtur eleemoſynis. Nõ dãno digamos, immò nec trigamos, &, ſi dici poteſt, octogamos. plus aliqd inferã, etiã ſcortatorẽ recipio pœnitentem. Quicqd æqualiter licet, æqua lance penſandũ eſt.

1. Tim. 5.

Digamus eligi nõ poteſt in Clerum.
1. Tim. 5.

Bigamiã non damnat Hieronymus.

IBIDEM: Ac de Adam quidem & Eua illud dicendum, quod ante offenſam in paradiſo virgines fuerint, poſt peccatum autem & extra paradiſum protinùs nuptiæ. Nuptiæ terram replent, virginitas paradiſum. Sicut legimus, quòd Moyſes, id eſt, lex, habuerit vxorem: oſtende mihi Ieſum Naue vel vxorẽ habuiſſe, vel filios: &, ſi potueris mõſtrare, victũ me eſſe fatebor. Item: Obſecro te lector, & idipſum ſæpè cõmoneo, vt ſcias me, quæ loquor, neceſsitate dicere: nec detrahere ijs, qui in lege pręceſſerint, ſed ſeruiſſe eos tẽporibus & conditionibus ſuis, & illã Dñi implẽſſe ſententiam: Creſcite, & multiplicamini, & replete terram: &, quod his maius eſt, futurorum typos prębuiſſe: nobis aũt, quibus dicitur: Tempus in collecto eſt: ſupereſt, vt q habent vxores, ſic ſint, quaſi non habeant, aliud pręcipi, & virginitatẽ à ſaluatore virgine dedicari. Eliam, & Eliſæũ quã ſtultè Iouinianus in Catalogo poſuerit maritorum, me tacente manifeſtum eſt. Si enim Ioannes Baptiſta venit in ſpiritu & virtute Elię, & Ioãnes virgo eſt: vtiq; nõ ſolùm in ſpiritu eius venit, ſed etiã in corporis caſtitate. Superfluũ autẽ eſt de Daniele dicere, cùm Hebræi vſq; hodiè autumẽt, & illũ, & tres pueros fuiſſe eunuchos, ex illa Dei ſentẽtia, quã Eſaias loquitur ad Ezechiã: Et de filijs tuis, qui naſcẽtur ex te, tollẽt, & faciẽt eunuchos in domo regis. Et poſt pauca: Venit Iouinianus ad euangeliũ, & ꝓponit nobis Zachariã & Elizabeth, & Petrũ & ſocrũ eius: & cõſueta vecordia nõ intelligit iſtos quoq; inter eos, q legi ſeruierint, debuiſſe numerari. neq; enim euã-

Ioſue cælebs vixit.

Cur in lege veteri nõ ità viguit cælibatus & cõtinentia.
Geneſ. 1.
1. Cor. 7.

Eliã & Eliſæũ cælibes fuiſſe
Lucæ 1.

Danielis caſtitas.
Eſaiæ 39.

gelium ante crucē Chriſti eſt, q̄d paſsiōe & ſanguine ipſius dedicatur. Iuxta q̄ regulam Petrus, & cæteri Apoſtoli, vt ei ex ſupfluo interìm concedā, habuerunt quidē vxores, ſed quas eo tēpore acceperāt, quo euangeliū neſciebāt. qui aſſumpti poſteà in apoſtolatū, relinquūt officiū cōiugale. Nā cùm Petrus ex pſona Apoſtolorū dicit ad Dn̄m: Eccè nos reliquimus oīa, & ſecuti ſumus te: reſpondet ei Dn̄s, Amen dico vobis, quoniā nemo eſt, q dimiſerit domū, aut parentes, aut fratres, aut vxorē, aut filios, ꝓpter regnum Dei, qui nō recipiat multo plura in ſeculo iſto, & in ſeculo futuro vitā æternā. Si aūt illud nobis oppoſuerit, ad ꝓbandum quòd oēs Apoſtoli vxores habuerint: Nunquid non habemus poteſtatē mulieres, vel vxores circunducendi, (quia γυνὴ apud Græcos vtrunq; ſignificet) ſicut cęteri Apoſtoli, & Cephas & fratres Dn̄i? iungat & illud, q̄d in Græcis codicibus eſt: Nunquìd nō habemus poteſtatē ſorores mulieres, vel vxores circunducēdi? Ex quo apparet, eū de alijs ſanctis dixiſſe mulieribus, quę iuxta morē Iudaicū, magiſtris de ſua ſubſtātia miniſtrabāt, ſicut legimus ipſi quoq; Dn̄o factitatū. nam & ordo verborū hoc ſignificat. Nunquìd nō habemus poteſtatē manducādi, & bibendi, aut ſorores mulieres circunducēdi? Vbi de comedēdo, & bibēdo, ac de adminiſtratiōe ſnmptuū p̄mittitur, & de mulieribus ſororibus inferi: pſpicuum eſt, nō vxores debere intelligi, ſed eas vt diximus, q̄ de ſua ſubſtātia miniſtrabāt. q̄d & in veteri lege de Sunamitide illa ſcribitur, ꝙ ſolita ſit Eliſęū recipere, & ponere ei mēſam & panē, & candelabrū &c. Aut certè, ſi γυναῖκας vxores accipimus, nō mulieres: id q̄d additur, ſorores, tollit vxores, & oſtēdit, eas ſeu germanas in ſpiritu fuiſſe, nō cōiuges. Quanq̄ excepto Apoſtolo Petro non ſit manifeſtè relatū de alijs Apoſtolis, ꝙ vxores habuerint: & cū de vno ſcriptū ſit, ac de cęteris tacitū, intelligere debemus, ſine vxoribꝰ eos fuiſſe, de q̄bus nihil tale ſcriptura ſignificet. Et tn̄ ille, q nobis obiecit Zachariā & Eliſabeth, Petrū & ſocrū eiꝰ: ſciat de Zacharia & Eliſabeth Ioannē fuiſſe generatū, id eſt, de nuptijs virginē, de lege euāgeliū, de matrimonio caſtitatē: vt à ꝓpheta virgine, virgo Dn̄s & annūciaretur, & baptizaretur. Ioānes, vnus ex diſcipulis q minimus traditur fuiſſe inter Apoſtolos, & quē fides Chriſti virginē reperat, virgo pmanſit: & ideò plùs amatur à Dn̄o, & recūbit ſup pectus Ieſu. Et ꝙ Petrus q vxorē habuerat, interrogare nō audet, illū rogat vt interroget &c. Dicit Petro Dominus: Si eū ſic volo eſſe, q̄d ad te? Vndè & ſermo exiuit inter fratres, illum diſcipulum non moriturū. Ex quo oſtenditur, virginitatē non mori, nec ſordes nu-

Apoſtoli ante euangeliū vxores ſuas duxerant: poſteà verò reliquerunt officiū cōiugale.

Matth. 19. Marc. 10. Luc. 18.

1. Cor. 9. An ex Pauli verbis cōuincatur, omnes Apoſtolos vxores habuiſſe.

Luc 8.

An vxores circūducebāt Apoſtoli.

4 Reg 4.

Vox græca nō admittit hoc loco ſignificationē vxoris. Vide etiā Augu in lib. de opere monach. cap 4.

Luc 1.

Ioānes baptiſta virgo.

Luc 4.

Ioānes Apoſtolus virgo.

Ioan. 13. Ioan 21.

Virginitas nō moritur.

ptiarum ablui cruore martyrij, ſed manere cum Chriſto, & dormitionem eius tranſitum eſſe, non mortem. Si autem obnixè contenderit, Ioannem virginem non fuiſſe, & nos amoris præcipuè cauſam, virginitatem diximus: exponat ille, ſi virgo non fuit, cur cæteris Apoſtolis plùs amatus ſit.

Ob virginitatem Ioannes plùs amatus.

IBIDEM: Non nego beatas eſſe viduas, quæ ità poſt baptiſmum manſerint: nec illarum detraho merito, quæ cum viris in caſtitate perdurant: ſed, ſicut hæ maioris apud Deum præmij ſunt, quàm nuptæ coniugali officio ſeruientes, ità & ipſæ æquo animo patiantur virginitatem ſibi præferri. Si enim illas ſera pudicitia, poſt deſpumatas corporis voluptates, erigit contra maritatas: cur non infra perpetuam caſtitatem eſſe ſe nouerint? Fruſtrà, inquit, hæc loqueris: quia & Epiſcopi, & Presbyteri, & Diaconi vnius vxoris viri, & habentes filios, ab Apoſtolo cõſtituuntur. Quo modo de virginibus Apoſtolus dicit ſe non habere præceptum: & tamen dat conſilium, quaſi miſericordiam conſecutus à Domino: & hoc agit in omni illa diſputatione, vt virginitatem præferat matrimonio: & ſuadet, quod imperare nõ audet, nè inijcere videatur laqueum, & plus imponere ponderis, quàm hominum poteſt ſuſtinere natura: ità & in Eccleſiaſtico ordine conſtituendo, quia rudis ex gentibus conſtituebatur Eccleſia, leuiora nupèr credentibus dat præcepta: nè territi ferre non poſſent. Sed & ipſa epiſcopalis electio mecum facit. Nõ enim dicit, eligatur Epiſcopus qui vnam ducat vxorem &c. vt ſuprà de Sacramento Matrimonij, quæſt. 4. C 15. Alioquì ſi iuxta ſententiam Apoſtoli, non erunt epiſcopi nisì mariti, ipſe Apoſtolus epiſcopus eſſe non debuit, qui dixit: Volo autem oẽs ſic eſſe, ſicut ego ſum. Et Ioannes indignus hoc gradu exiſtimabitur, & omnes virgines & continentes, quibus quaſi pulcherrimis gemmis Eccleſiæ monile decoratur. Noli metuere, nè omnes virgines fiant. difficilis res eſt virginitas: & ideò rara, quia difficilis: Multi vocati, pauci electi. incipere, plurimorum eſt: perſeuerare, paucorum. Vndè & grande præmium eorum, qui perſeuerauerint. Si omnes virgines eſſe poſſent, nunquàm & Dominus diceret: Qui poteſt capere, capiat: & Apoſtolus in ſuadendo non trepidaret: De virginibus autem præceptum Domini non habeo. Et poſt multa ex Paulo allata teſtimonia: Dies, inquit, me deficiet, ſi voluëro omnia caſtitatis de Apoſtolo præcepta memorare. Iſta ſunt, de quibus ad Apoſtolos Dominus loquebatur: Adhuc multa habeo vobis dicere: ſed non poteſtis ea portare modò. Cùm autem ve-

Caſtitas viduarum ſuperat caſtitatẽ coniugũ, & à virginitate ſuperatur.

Obiectio de Clericis naſcentis eccleſiæ.

1. Tim. 3.

1. Cor. 7.

Paulus in ſeptimo capite omnia agit, vt virginitatem p̃ferat matrimonio.

Cur in initio Eccleſiæ in Epiſcopos cõiugati etiã ordinabantur.

Ineptũ eſt aſſerere nõ niſi maritos epiſcopos eſſe debere.

1. Cor. 7.

Virginibus tã q̃ gẽmis ornatur Eccleſia.

Rara virginitas.

Matth. 20.

Matth 19.

1. Cor. 7.

Caſtitatis p̃cepta.

Ioan. 16.

nerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem. Tranſeamus ad Iacobum, qui frater Domini dicebatur, tantæ ſanctitatis, tantæq́ iuſtitiæ, & perpetuæ virginitatis, vt Ioſephus quoquè, hiſtoricus Iudæorum, propter huius necem Hieroſolymam ſubuerſam referat. Et ex Apocalypſi citans: Si virgines, inquit, primitiæ DEI ſunt: ergò viduæ, & in matrimonio continentes, erunt poſt primitias, id eſt, in ſecundo & tertio gradu: nec priùs perditus populus ſaluari poterit, niſi tales hoſtias caſtitatis DEO obtulerit, & immaculatum agnum puriſsimis victimis reconciliauerit. Infinitum eſt, de euangelio decem virginum exponere ſacramentum, quinque ſtultarum, & quinque ſapientum. Hoc ſolùm nũc dico, quòd quo modo abſque cæteris operibus virginitas ſola non ſaluat, ſic omnia opera abſque virginitate, puritate, continentia, caſtitate, imperfecta ſunt. Et concludens ait: Satìs abundeq́ Chriſtianæ pudicitiæ & virginitatis angelicæ de diuinis libris exempla præbuimus: ſed quoniam intellexi in commentarijs aduerſarij, prouocari nos etiam ad mundi ſapientiam, quod nunquàm hoc genus in ſeculo ſit probatum, & nouum dogma contra naturam religio noſtra prodiderit, percurram breuiter Græcas, & Latinas, barbarasq́ hiſtorias: & docebo virginitatem ſemper tenuiſſe pudicitiæ principatum. Referunt fabulę, &c.

Iacobus perpetuæ virginitatis fuit.

Apoc 14.

Gradus continentiæ coniugum, viduarum, & virginum.

Matth 25.

Opera omnia abſq; continẽtia imperfecta ſunt.

Ex ꝑfanis authoribus ꝓbat virginitatẽ ſemper tenuiſſe pudicitiæ principatum.

2 AMBROSIVS in caput ſeptimum prioris epiſtolæ ad Corinthios: Non diceret, Bonum eſt innuptis vt ſint ſicut & ego, niſi eſſet integer corpore. Nec diceret, Omnes homines volebam eſſe ſicut meipſum. Si enim habuerit vxorem, & hoc dixit, virgines eſſe noluit: ſed abſit. Sic enim à pueritia ſpiritui ſeruiuit, vt huius rei ſtudium non haberet: quippe cùm iuuenculus anticipatus ſit à gratia DEI. Et paulò pòſt: Bonum dicit eſſe, virginem permanere. Et vt hoc abſolutiùs oſtenderet, propter præſentem neceſsitatem, ait: quia optimum eſt, vt inter bonum & optimum, nihil tam præclarum atque vtile eſſe cognoſceretur, quàm eſt virginitas: quia non ſolùm apud DEVM virginitatem commendatiorem docet, ſed & apud vitam præſentem, dum neceſſitates temporis neſcit, quas patitur coniugatio & mœroris partus, ſimúlque orbitates filiorũm ignorat. Vt ergò ad hanc affectandam hortaretur, præſentis neceſsitatis exitia lucrari docet has quæ illam dilexerint, vt cùm non ſolùm hanc apud DEVM locum meliorem habere diſcunt, verumetiam in præſenti, omni induſtria hanc appeterent. Et in fine: Apoſtolus his loquitur, qui

Pauli cœlibatus & continentia.

1.Cor.7.

Virginitas & apud Deũ & apud vitam præſentem commendatior.

mira deuotione obſequi deſiderant cæleſtibus præceptis, oſtẽdens & docens quo compẽdio citiùs itur ad Deũ: quia qui propter Deũ ꝓmerendum virgo manere vult, ſciens quale pmium poſsit accipere, qui à licito temperat: vt melior fiat, ſimul omnia impedimẽta carnis ſpernit, non neſcius hæc eſſe, quæ greſſum currentis velut oneribus compedum detinent.

Per virginitatẽ tanquàm compẽdium quoddam citiùs itur ad Deum.

3 THEODORETVS in caput ſeptimum prioris ad Corinthios: De virginibus autem præceptum Domini non habeo. Dominus enim, cùm dixiſſent Apoſtoli, Si ità eſt lex vxoris, expedit vxorem non ducere: reſpondit, Non omnes capiunt verbum hoc. & rurſùs, Qui poteſt capere, capiat. Propterea diuinus quoquè dixit Apoſtolus, Præceptum Domini non habeo. Si ergò legem non accepiſti, quid ſibi vult quod dicis, Conſilium autem do? Non legem fero, ſed conſilium affero. Etenim Deus cùm quæ ſunt ſecundùm naturam pręcepiſſet, adhortatur ad ea quæ ſunt ſupra naturam. Quoniam autem veriſimile erat futurum, vt quidam huic rei tanquàm rei nouæ contradicerent, conſilio adiecit: Tanquàm miſericordiam conſecutus à Domino, vt ſim fidelis. Cum ſolita modeſtia Apoſtolicam authoritatem oſtendit. Sum conſiliarius fide dignus, inquit, per multam Domini miſericordiam vocatus, & cui credita eſt prædicatio. Quid autem conſulis? Exiſtimo enim hoc bonum eſſe propter inſtantem neceſsitatem. quoniam bonum eſt ſic eſſe: Alligatus es vxori? noli quærere ſolutionem. Solutus es ab vxore? noli quærere vxorem. Illud, Exiſtimo, adiecit, non dubitans virginitatem eſſe bonum & bonorum optimum ac præſtantiſsimum: ſed nè adhortatio lex fieret, adiecit dubitationem. Legem enim conſequitur obſeruatio & tranſgreſsio, & eorum qui tranſgrediuntur, punitio: & ideò quæ magna ſunt, non præcipit, ſed ad ea hortatur. Et paulò pòſt in ea verba, Qui ſine vxore eſt, &cæ. Oſtendit breuiter differentiam ſolicitudinis eius qui eligit iugum matrimonij, & eius qui cælibatum amplectitur. Facilè autem ſcire poteſt qui vult, eorum qui in vita verſantur, labores & ſolicitudines. Eàs autẽ nos quoq; fuſiùs oſtendimus, dum de virginitate orationes ſcriberemus, & ad eius opes bonorum amatores adhortaremur.

Matth. 19.

Præceptorũ & cõſilij diſcrimen.

Conſiliarius fide dignus.

Virginitas bonorũ optimum ac præſtantiſſimũ.

Theodoretus ſcripſit orationes de virginitate.

IBIDEM ſuper ea verba: Volo autem omnes eſſe ſicut meipſum: In continentia & perfectionem indicauit, & quæ minora ſunt, conceſsit: & imbecillitati quidem opem ferentia medicamẽta oratio protulit, ad ea autem quæ ſunt optima & præſtantiſsima

eligenda,archetypum exemplar excitat: ſeipſum autem exemplar propoſuit,ſuæ caſtitatis theſaurum nobis reuelare coactus. Dico autem non nuptis & viduis: Bonum eſt illis,ſi ſic permanſerint ſicut ego. Oſtendit rursùs ſe eſſe ex ordine cælibum & eorum qui vxores non duxerunt. Neque enim quis eum iure inter viduos collocet, cùm adhuc eſſet adoleſcẽs,qñ vocatiõe dignus eſt habitus.

Pauli cælibatus.

4 IDEM in epitome diuinorũ decretorum,capite de virginitate: Dominus autem Deus non tulit quidem leges de virginitate: intellexit enim eſſe rem ſupra nuturam: eam autem laudibus proſequendo,eos qui vellent,ad certamen adhortatus eſt. Cùm enim dixiſſent Apoſtoli: Si ità eſt cauſa hominis cum vxore,non expedit vxorem ducere: reſpondens Dominus, dixit: Non omnes &c.& ſunt Eunuchi qui caſtrauerunt ſeipſos propter regnum Dei. Hoc autem non de teſtium, ſed de prauarum cogitationum dixit amputatione. deindè ſubiunxit: Qui poteſt capere, capiat. Qua de cauſa diuinus etiam Apoſtolus,de virginitate loquens,dixit: Præceptum autem Domini non habeo. De virginitate enim legem non tulit Dominus. Conſilium autem do,&c. Huic nempe, ſic eſſe, addidit illud,exiſtimo: non dubitans de ijs quę conſulebat,ſed orationem moderans,vt non eſſet lex. Lex enim habet etiam tranſgreſſionem, tranſgreſsio autem inducit etiam ſupplicium. Ea autem de cauſa adiecit illud,Puto: vt oſtenderet id quod dicitur,non eſſe legem,ſed cõſilium. Hoc autem, Non peccat ſi nubat: dicit de ijs,q̃ virginitatis pacta,conuenta ſeu vota nondùm fecerant.

Matt.19.

1.Cor.7.

Cur dixit, exiſtimo.

Virginibus quæ voto adſtrictæ nõ ſunt,nubere licet.

5 CHRYSOSTOMVS in libro de virginitate, capite decimo: Mihi ipſe perſuadeo,virginitatem coniugio multo eſſe pręſtãtiorem: neque tamen propterea connubium in malis pono,quin etiam ipſum magnis laudibus afficio. CAPITE vndecimo: Virginitas eſt bonũ.id ego quoq; fateor. Atquì nuptijs etiã melior. & iſtud tibi aſſentior: ac,ſi libet,illud adiungam,tanto nuptijs eam pſtare, quanto cælũ terræ,quãto hominibus angeli antecellũt: ac,ſi qd pterea audẽdũ eſt,etiã magis. Nã ſi neq; nubũt angeli, neq; vxorem ducũt, non etiam carne & ſanguine coagmentati ſunt,in terris prætereà non commorantur: non cupiditatum aut libidinum perturbationibus ſunt obnoxij,non cibi indigent aut potus: non ſunt eiuſmodi,vt eos dulcis ſonus,aut cantus mollire,aut præclara ſpecies poſsit allicere: nulla deniq; eius generis capiuntur illecebra: ſed quemadmodùm cælum ſummo meridie, nullis perturbatum nubibus, purum & lucidum apparet, ſic angelorum natura, nullis com-

Meminit huius libri Nicepho lib. 13.hiſt. eccle. cap.2.

Virginitas coniugio præſtantior.

Angelis præferuntur virgines

Luc.20.

commota perturbationibus,neceſſariò clara permanet,& illuſtris.

Virgines quæ in re angelorum imitentur mores. CAPITE duodecimo: At humanum genus cùm natura beatis illis mentibus inferius ſit,omni vi, ſtudioq; contendit, vt, quoàd eius fieri poteſt, illas aſſequatur: quomodò? non nubunt angeli, neque vxorem ducunt: at neq; etiam virgo. aſsiſtentes illi ſemper ad Deum,eidem inſeruiunt: & iſtud ipſum virgo. Quamobrem Paulus ab omnibus curis eas auocat,vt attentè & aſsiduè Deo ſeruire,neq; vlla indè re diſtrahi poſsint. Vides'ne virginitatis præſtantiam? quo modo terrarum incolas ſic afficiat, vt eiſdem illi, quibus cęlites,muneribus perfungātur,& qui corpore veſtiti ſunt, eos incorporeis mentibus exæquet, & homines ipſos æmulos ſtudij efficiat angelorum? Pijs autem virginibus multa & maxima

Inexplicabilis virginum merces. præſtò erunt bona,& planè ea, quæ non modò ſupra ſunt oculorū & aurium ſenſum,ſed omnem hominum mentem, & cogitationem ſuperant.

Pulchritudo virginitatis. CAPITE vigeſimoprimo: Quid virginitate ſuauius?quid pulchrius?quid illuſtrius?etenim ipſis ſolis radijs fulgores ſpendidiores emittit: nos verò ab omnibus terrenis rebus auocans,ſic afficit,vt ſolem iuſtitiæ puris & intentis oculis intueamur.

1.Cor.7. CAPITE vigeſimooctauo: Mulier ſui corporis poteſtatem nō habet,ſed vir: ſimiliter vir ſui corporis poteſtatem non habet, ſed

Nuptias occultè diſſuadet Paulus. mulier.quæ cùm de nuptijs videatur dicere,re tamē vera tanquàm hamum vſitata piſcator eſca circunueſtiens, ſic ipſe in audientium aures inſerit orationem, eo conſilio, vt illo ipſo ſermone de nuptijs,eoſdem à nuptijs deterreat: nam qui illud audit,ſe per coniugium non in ſua, ſed in vxoris eſſe poteſtate: confeſtìm operam dabit,vt ab acerbiſsima ſeruitute liberetur,vel potiùs id primùm caueb it,nè ipſum ſubeat iugum ſeruitutis.

Inter nuptias & virginitatē magnum interuallum. CAPITE trigeſimoquarto: Etiam'ne, quæſo, nuptias quiſquam cum virginitate conferre, vel omninò in eius conſpectu ponere audeat? at nòn id permittit diuus Paulus,qui magnum inter vtrunque ponit interuallum.hæc enim,inquit,cogitat,quæ Domini ſunt: illa autem cogitat,quæ ſunt mundi.Et paulò pòſt: Quo magìs virginitas, diutiusq; ſeruatur,eo maiorem habèt laudem: coniugio verò cum quis ad ſatietatèm abutitur,tum maximè omni laude priuatur.Hoc autem,inquit,dico ſecundùm indulgentiam. at cui indulgentia tribuitur,nullus ipſi in ea re locus ad laudem relinquitur.De virginibus autem cùm diſſereret,Præceptum,inquit,Domini non habeo, conſilium autem do. An igitur coniugium propterea virginitati confert? Minimè is quidem: nam de virginitate conſilium dat, hic tri-

tribuit indulgentiam,neutrum certè iubet. Quòd ſi eius ſententiam nôſſe vis,audi quæ dicat ipſe:Volo,inquit,omnes homines,ſicut meipſum,continentes eſſe.Si igitur vis,omnes vti ſe contineant, neminem vis iungi coniugio. At enim eos qui connubio iungi volunt,neque propterea prohibeo,nec accuſo:omnes tamē oro,& exopto ab omnibus,vtì ſimiles meî ſint.concedo illis connubium ꝓpter fornicationes:quòd verò illud mihi optatius eſt,propterea dixi initiò,Bonum eſſe homini mulierem non tangere. CAPITE trigeſimoſexto: Cùm illud acceperis ab eo,Vnuſquiſque proprium donum habet, nè concidas animo, ne've ſic tecum loquaris: nihil mihi ad hanc rē labore aut ſtudio meo opùs eſt: donum enim eam Paulus vocauit.Neque enim ità dixit, quòd continentiam in numerum cæleſtium munerum vellet referre, ſed modeſtiæ cauſa donum appellauit.non enim adeò & à ſe ipſe,& à Chriſto diſſentiret, cuius illud eſt, Sunt eunuchi qui ſeipſos caſtrauerunt propter regnum cælorum : & illud, Qui poteſt capere,capiat.Sibi certè ijs condemnatis, quæ, cùm viduitatem elegiſſent, non manſerunt in ſententia, minùs ipſe conſtaret.nam ſi donum id eſt, quid ipſis eo minaris?Habentes damnationem,qui primam fidem irritam fecerunt. nuſquàm enim Chriſtus in eos animaduertit,q̄ dona non habuerunt:at illos ſemper pœna afficit,qui honeſtè vitam non agunt. Atque illud,quod ab ipſo maximè quæritur, optima vitæ ratio eſt, & actiones eiuſmodi,quæ nullam habeant anſam repræhenſionis: partes verò facere diuinorum munerum, eaq́ diſtribuere, non accipientis eſt optio,ſed dantis iudicium. Non miraculis, ſed honeſtis actionibus tribuuntur beatitudines, quemadmodùm nec ceſſationi, ſed prauis actibus ſupplicia proponūtur. Sed quid opùs fuit in eiuſdem rei admonitione permanere,ſi noſtri illa non ſit arbitrij,ſi,præter diuinæ gratiæ momenta, non etiam opera ac ſtudium noſtrum nobis ſint ad eius facultatem neceſſaria?cùm enim dixiſſet,Volo omnes homines,ſicut ego ſum,continentes eſſe:rursùs inquit,Dico autem non nuptis,& viduis:bonum eſt ipſis,ſi ſic permanſerint,ſicut & ego. CAPITE trigeſimonono:Cùm dixit virginèm, quia nupſerit, non peccare, de ea non eſt locutus, quæ coniugium renunciârit, quippe quam deliquiſſe, & intolerabili ſcelere ſe adſtrinxiſſe perſpicuum eſt omnibus, ſed de illa, quæ expers adhuc nuptiarum, nihildum ſtatutum habet, verùm etiam nunc inter vtrunque ancipiti cogitandi cura diſtrahitur. Et poſt pauca:Viduę omninò, ſi voluèrit, poteſtatem nubēdi facit:at eam,

Pauli cælibatus.

Virginitatis donū non ità datur,vt homo ꝓ eo adipiſcendo aut conſeruando laborare non debeat.

Matth.19.

1.Tim.5.

Bonam vitam requirit Chriſtus.

Matth.5.

1.Cor.7.

Quænam virgo ſi nubat, non peccat.

Cui viduæ licet denuò nubere.

quę, coniuge mortuo, ſe in reliquum tempus Deo caſtam fore pro-
1. Tim 5. feſſa ſit, ſi poſteà nupſerit, vehementer accuſat, vt quæ pacta, quæ cum Deo fecerat, tanquàm obtrita neglexerit. non his ergò, ſed illis dixit, Si ſe non continent, nubant: melius eſt enim nubere, quàm vri. Non dixit, ſi quadam libidinis vi coguntur, ſi tranſuerſi aguntur, ſi non poſſunt: nihil omninò poſuit eiuſmodi, quod aut vim allatam oſtendat, aut venia dignum ſit: verùm quid is inquit? Si verò ſe non continent, nubant. quod eorum voluntati tribuendũ eſt, qui propter pigritiam nolũt elaborare. Demonſtrat enim ipſos rei facultatem habentes, ob id minùs eam perficere, quòd laborem defugiunt. CAPITE quadrageſimo: Quemadmodùm virgini, viuo eius viro (immortalis autem is eſt) nunquàm licet nubere: ſic nuptæ, tantùm coniuge mortuo. CAPITE quadrageſimoprimo: Illud, Qui poteſt capere, capiat, liberam dat auditori optionem eligendi. CAPITE quadrageſimonono: Virgo, ſi nupſit, non illa quidem peccauit, ſed ipſa ſe virginitatis corona priuauit, nempe magnis muneribus, & inexplicabilibus. Quid verò bona non expoſuit ea, quæ, certamine confecto, ipſis ſunt reſeruata? quo modo ſponſo obuiàm prodeunt, quo modo fulgentes geſtabunt lampades, quo modo glorioſè admodùm, fidenterq́ue vnà cum Rege ſpõſo in thalamum introeant, quo modo ad regium ſolium accedentes, omnium maximè fulgeant? At de illis ne verbum quidem fecit, paſsim verò meminit vacuitatis moleſtiarum, quas vita hæc habet. Ad Corinthios loquebatur, apud quos ſe nihil ſcire iudicauit, præter Chriſtum, & eum crucifixum: quibus cum agere tanquam cum ijs, qui rebus cæleſtibus dediti eſſent, minimè potuit: ac, quòd hærerent in corpore, & in cura terrenarum rerum eſſent defixi, lac etiam tum illis adhibuit: ad quos cùm illa mitteret, ſic eſt locutus: Lac vobis potum dedi, non eſcam: nondùm enim poteratis: ſed ne nunc quidem poteſtis: adhuc enim carnales eſtis, & ſecundùm hominem ambulatis. Idcircò terrenarum rerum cõmemoratione, & eorum, quæ ſub oculos & ſenſus cadunt, eos & ad virginitatem cohortatur, & à coniugio deterret. At non idem fecit Dominus noſter Ieſus Chriſtus, cùm de virginitate diſſeruit: ſed in illis quidẽ cæleſtis regni meminit. Sunt enim eunuchi, qui ſeipſos caſtrauerunt propter regnum cælorum. CAPITE ſeptuageſimooctauo Chriſtum loquentem attende: Neque nubent, neque vxorem ducẽt, ſed ſunt ſicut angeli in cælo. Vide interuallũ, quàm in excelſum locum virginitas, cùm eiuſmodi eſt, mortale corpus extol-

Marginal notes:
- Nemo cogitur ad incontinentiam
- Quòd quidã ſe nõ cõtineant, voluntati tribuẽdũ eſt & pigritiæ.
- Virgini ſacræ nubere non licet.
- Matt 19.
- Corona virginitatis inexplicabilis.
- Cur Paulus nõ meminit coronæ virginũ, ſed tantũ vacuitatis moleſtiarum huius vitæ
- 1. Cor 2.
- 1. Cor 3.
- Chriſtus verò meminit.
- Matt 19.
- Luc 20.

extollat. CAPITE ſeptuageſimonono: Qua enim, quæſo, re differebant ab angelis Helias, Heliſæus, Ioannes, veri virginitatis amatores? nulla, niſi quòd mortali natura conſtabant. nam cætera ſi quis diligenter inquirat, hi nihilo minùs affecti reperiētur, quàm beatæ illæ mentes: & id ipſum, quo inferiore conditione videntur eſſe, in magna eſt eorum laude ponendum. Vt enim terrarum incolæ, & ij, qui eſſent mortali natura, poſſent ad illam virtutem vi & contentione peruenire, vide, quanta eos fortitudine, quanta vitæ ratione præditos fuiſſe oporteat. Virginitatem autem fuiſſe, quę tales eos reddiderit, ex eo perſpicuum eſt. nam ſi vxores habuiſſent & liberos, haud facilè adducti eſſent, vt & in ſolitudine viuerent, & ſuas familias contemnerent, & reliqua, quæ neceſſaria eſſent ad vitam, non cōpararent. Nunc verò his omnibus ſoluti vinculis, tanq̃ in cælo, ſic in terris diuerſantes, non parietibus, non tecto, nō lecto, non menſa, non alijs eius generis rebus indigebant: quin illis cælum erat pro tecto, ſolum pro ſtrato, pro menſa ſolitudo, & quæ ſterilitas ſolitudinis, alijs famis effectrix videtur, ſanctis illis viris ſuppeditabat rerum omnium copiam. CAPITE octogeſimotertio: Quod initiò dixi, id repetam etiam in præſentia, non eundem à nobis, & ab illis virtutis modum requiri. neque enim nunc quiſquā perfectus eſſe poteſt, niſi vendiderit omnia, niſi omnibus renunciauerit, neque pecuniæ ſolùm, aut domus, ſed propriæ etiam vitæ curam abiecerit. at nullum tantæ perfectionis tum ſpecimen fuit. Quid ergò eſt? perfectior'ne, inquit, noſtræ huius vitæ ratio eſt, quàm tum Patriarchæ Abraham fuerit? deberet quidem, & ea lege ſumus adſtricti: ſed hac viuendi regula non vtimur.

Heliæ, Heliſæi & Ioannis virginitas, ijdéq; angelis cōferūtur.

Virginitas eos euexit.

Nō idē virtutis modus in veteri & nouo teſtamēto.

1 D AMBROSIVS epiſtola octogeſimaprima ad Syricium Papam: Agreſtis vlulatus eſt, nullam virginitatis gratiam, nullum caſtitatis ordinem ſeruare, promiſcuè omnia velle cōfundere, diuerſorum gradus abrogare meritorum, & paupertatem quandam cæleſtium remunerationum inducere, quaſi Chriſto vna ſit palma quam tribuit, ac non plurimi abundent tituli præmiorū. Simulant ſe donare coniugio. Sed quæ poteſt laus eſſe coniugij, ſi nulla eſt virginitatis gloria? Neque verò nos negamus ſanctificatum à CHRISTO eſſe coniugium, diuina voce dicente: Erunt ambo in carne vna, & in vno ſpiritu. Sed prius eſt quod nati ſumus, q̃ quod effecti, multoq; pſtantius diuini operis myſterium, quàm humanæ fragilitatis remediū. Iure laudatur bona vxor &c. vt in textu. Et in fine; Iouinianum, Auxentium, Germinatorem,

Inter caſtitatis & meritorū gradus nō diſcernere, agreſtis vlulatus eſt.

Gene. 2.
Matt. 19.

Iouinianiſtæ damnati.

dddd 2 Feli-

Felicem, Protinum, Genialem, Martianum, Ianuarium, & Ingenioſum, quos ſanctitas tua damnauit, ſcias apud nos quoq; ſecundùm iudicium tuum eſſe damnatos.

2 IDEM in epiſtola octogeſimaſecunda ad Eccleſiam Vercellenſem: Audio veniſſe ad vos Sarmationem & Barbatianum vaniloquos homines, qui dicunt nullum eſſe abſtinentiæ meritum, nullum frugalitatis, nullam virginitatis gratiam, pari omnes æſtimari precio. Et poſt nonnulla: Quid autem loquar quanta ſit virginitatis gloria, quæ meruit à Chriſto eligi, vt eſſet etiam corporale Dei téplum, in qua corporaliter (vt legimus) habitauit plenitudo diuinitatis? Virgo genuit mundi ſalutem, virgo peperit vitam vniuerſorum. Sola ergò non debet eſſe virginitas, quæ omnibus in Chriſto profuit? Virgo portauit, quem mundus iſte capere aut ſuſtinere nõ poteſt. Deniq; qua reuerentia virginitatis locutus eſt ſanctus Apoſtolus, &c. vt ſuprà, quæſtione 1. D 1.

Virginitatem deprimũt vaniloqui homines.

Virginitatis gloria.

3 IN libro de viduis, vt ſuprà quæſt. 1. D 2.

4 IDEM Ambroſius in libro primo de virginibus: Inuitat nũc integritatis amor, & tu ſoror ſancta vel mutis tacita moribus, vt aliquid de virginitate dicamus, nè veluti tranſitu quodam præſtricta videatur, quæ principalis eſt virtus. Non enim ideò laudabilis virginitas, quia in martyribus reperitur, ſed quia ipſa martyres faciat. Quis autem humano eam poſſit ingenio compræhendere, quam nec natura ſuis incluſit legibus? Aut quis naturali voce complecti, q̃d ſupra vſum naturæ ſit? E cælo acceſsiuit, q̃d imitaretur in terris. Nec immeritò viuendi ſibi vſum &c. vt ſuprà quæſt. 2. B 2. dicet aliquis: Sed etiam Helias nullis corporei coitus fuiſſe p̃mixtus cupiditatibus inuenitur: Ideò ergò curru raptus ad cælum, ideò cũ Domino appáret in gloria, ideò Dominici venturus eſt præcurſor aduentus. Et poſt nonnulla: Ego licet laudationem non ſuſceperim virginitatis, ſed expreſsionem, ad rem tamen pertinere arbitror, vt quæ ſit ei patria, quis author, appareat. Ac priùs vbi ſit patria, definiamus. Si enim ibi eſt patria, vbi genitale domiciliũ: in cælo profectò eſt patria caſtitatis. Itaq; hîc aduena, ibi incola eſt. Quid autẽ eſt caſtitas virginalis, niſi expers contagionis integritas? Atque eius authorem quem poſſumus exiſtimare, niſi immaculatum Dei filium, cuius caro non vidit corruptionem, diuinitas non eſt experta contagionem? Videte igitur quanta virginitatis merita ſint. Conferamus, ſi placet, bona mulierum cum vltimis virginum. Iactet licèt fœcundo ſe mulier nobilis partu, quo plùs generauerit, plùs la-

Virginitas principalis eſt virtus.

4 Reg. 2. Helias virgo. Malach. 4.

Virginitatis & caſtitatis patria in cælo eſt.

Virginalis caſtitas q̃d ſit. Author eius eſt Dei filius.

Cõfert virginũ felicitatẽ cum bonis coniugum.

laborat. Numerat ſolatia filiorum, ſed numeret pariter & moleſtias. Nubit, & plorat. Qualia ſunt vota quæ flentur? Et poſt pauca: Audiſtis parentes, quibus erudire virtutibus, quibus inſtituere diſciplinis filias debeatis, vt habere poſsitis quarum meritis veſtra delicta redimantur. Virgo Dei donum eſt, munus parentum, ſacerdotium caſtitatis. Virgo matris hoſtia eſt, cuius quotidiano ſacrificio vis diuina placatur. Non vtiquè diſſuadeo nuptias, ſi fructus ſacræ virginitatis enumero. Paucarum quippe hoc munus eſt, illud omnium. Nec poteſt eſſe virginitas, niſi habeat vndè naſcatur. Bona cum bonis comparo, quô faciliùs, quid præſtet, eluceat. Neque meam ſententiam affero, ſed eam repeto, quam edidit ſpiritus ſanctus per Prophetam, Melior eſt, inquit, ſterilitas cum virtute. Vobis virgines ſanctæ ſpeciale præſidium eſt, quæ intemerato pudore ſacrum Domini ſeruatis cubile. Neque mirum, ſi pro vobis angeli militant, quæ angelorum moribus militatis. Meretur eorum præſidium caſtitas virginalis, quorum vitam meretur. Et quid pluribus exequar laudem caſtitatis? Caſtitas enim angelos fecit. Qui eam ſeruauit, angelus eſt: qui perdidit, diabolus. Nam de reſurrectione quid dicam, cuius præmia iam tenetis? In reſurrectione autem neque nubent, neque nubentur, ſed erunt ſicut angeli, inquit, in cælo. Quod nobis promittitur, vobis præſtò eſt, votorumque noſtrorum vſus apud vos eſt. Dicet aliquis: Tu nobis quotidiè virginum canis laudes: quid faciam, qui eadem quotidiè cantito, & proficio nihil? Sed non mea culpa. Deniquè de Placentino ſacrandæ virgines veniunt, de Bononienſi veniunt, de Mauritania veniunt, vt hîc velentur: magnam rem videtis: hîc tracto, & alibì perſuadeo. Si ità eſt, alibi tractemus, vt vobis perſuadeamus. Quid, quod etiam qui me non audiunt, ſequuntur: qui audiunt, nõ ſequuntur? Nam pleraſque virgines cognoui velle, & prohiberi etiam prodire à matribus, & quod grauius eſt, viduis, cum quibus hic mihi ſermo eſt. Nempe ſi hominem amarent filiæ veſtræ, per legem poſſent eligere quem vellent. Quibus igitur hominem eligere licet, Deum nõ licet? Contuemini quàm dulcis pudicitiæ fructus ſit, qui Barbaricis quoque inoleuit effectibus. Ex vltimis infra vtraque Mauritaniæ partibus deductæ virgines hîc ſacrari geſtiunt. Bonum eſt, ſi virginum ſtudia parentum quaſi flabra pudoris adſpirent. Sed illud gloriolius, ſi teneræ ignis ætatis, etiam ſine veteribus nutrimentis ſpõtè ſe rapiat in fomitem caſtitatis. Dotem negabunt parentes? ſed habes diuitem ſponſum, cuius contenta theſauro, patriæ ſucceſsionis

Meritis filiarũ virginũ redimũtur parẽtũ delicta.

Sap. 4.

Virginalis caſtitas meretur angelorũ præſidium.

Caſtitas angelos fecit.

Matt. 22.

Ad Ambroſium cõfluebãt virgines ex alijs prouincijs, vt ab eo velarentur.

Cõtra parentes, qui filiabus in ãplectẽdo virginitatis ſtatu obſiſtunt.

Vide Cõcil. Trid ſeſſ. 25 de Regulari. & monialib. cap 18.

Laudat filias, quæ parentibus inuitis amplectũtur.

nis emolumenta non quæras. Quanto dotalibus præſtat compendijs caſta paupertas. Vince priùs puella pietatem. Si vincis domū, vincis & ſeculum. Memoriæ noſtræ puella dudùm nobilis in ſeculo, nunc nobilior Deo, cùm vrgeretur ad nuptias à parentibus & propinquis, ad ſacroſanctum altare confugit. Quò enim meliùs virgo recurreret, quàm vbi ſacrarium virginitatis offertur? Ne is quidem finis audaciæ. Stabat ad aram Dei pudoris hoſtia, victima caſtitatis, nunc capiti dexteram ſacerdotis imponens, precem poſcens, nunc iuſtæ impatiens moræ, ac ſummū altari ſubiectans verticem. Num meliùs, inquit, mater tu me quàm altare velabis, quod ſignificat ipſa velamina? Plùs talis decet flammeus, in quo caput omnium Chriſtus quotidiè cōſecratur. Quid agitis vos propinqui? quid exquirēdis adhuc nuptijs ſolicitatis animum? Iam dudùm prouiſas habeo. Sponſum offertis? meliorem reperi. Quaslibet exaggerate diuitias, iactate nobilitatem, potētiam prædicate. Habeo eum cui nemo ſe comparet, diuitem mundo, potentem imperio, nobilem cælo. Si talem habetis, non refuto optionem: ſi non reperitis, non prouidetis mihi, ſed inuidetis. Silentibus cæteris, vnus abruptiùs: Quid ſi, inquit, pater tuus viueret, innuptam te manere pateretur? Tum illa maiori religione, moderatiōre pietate & ideò fortaſsè defecit, nè quis impedimentum poſſet afferre. Quod ille reſponſum de patre, de ſe oraculum, maturo ſuî probauit exitio. Ità cæteri eadem quiſque metuentes, fauere cœperunt qui impedire quærebant: nec diſpendium debitarum attulit virginitas facultatū, ſed ētiam emolumētum integritatis accepit. Habetis puellæ deuotionis præmium, parentes cauete offenſionis exemplum.

Exemplū de virgine nobili, quæ parentibus & amicis inuitis cōfugit ad altare, vt virgo cōſecraretur.

Sponſus Chriſtus.

Nota vindictam Dei.

5 ET libro ſecundo de virginibus: Superiore libro, quātum virginitatis munus ſit, euoluimus, (non enim potuimus explicare) vt per ſe cæleſtis gratia muneris inuitet legentem. Secundo libro virginem inſtitui decet, & tāquàm competentium præceptorum magiſterijs erudiri.

Virginitatis munus quodammodò inexplicabile.

6 LIBRO tertio de virginibus: At certè ipſis gentilibus inter aras & focos venerabilis ſolet eſſe virginitas: & in quibus nulla eſt meritorum pietas, nulla mentis integritas, in ijs tamen carnis virginitas prædicatur. A prophanis igitur cæremonijs virgines nemo prohibebit, ab Eccleſia Dei virginitas arcebitur? Illic coguntur, & non docentur: hîc interdicitur, quod nō licet non doceri. Illic præmijs reuocantur à nuptijs, hîc ad nuptias coarctabuntur iniurijs? Illic violentia fit vt capiantur, hic fiet violentia nè profiteantur? Et po-

Virginitas venerabilis apud Gētiles.

Contra eos q prohibēt virginitatē, aut impediūt virginitatis oblationem.

poteſt eſſe patientia ſacerdotum,vt non vel morte oblata, ſi ità ne-
ceſsè eſt,integritatis ſacrificium vindicetur.Accuſati ſumus:& niſi
fallor,accuſatores noſtri plerique de vobis ſunt. Horum ego affe-
ctus redarguere mâlo, quàm perſonas prodere. Criminis autem
inuidia hęc eſt,quia ſuadeo caſtitatem.Qui hoc nō libenter accipit,
ipſe ſe prodit.

Ambroſius accuſatus fuit eò ꝙ virginitatem ſuaderet.

Virginitatem,inquit,doces, & perſuades plurimis.
Vtinàm conuincerer, vtinàm tanti criminis probaretur effectus.

Reſpōſio accommodata.

Non vererer inuidiam,ſi efficaciam recognoſcerem.Atque vtinàm
me exēplis potiùs argueretis,quàm ſermonibus cæderetis. Sed ve-
reor nè præuaricatores mihi appoſuiſſe videar, qui me alienis cō-
mendent laudibus.Initiatas,inquit,ſacris myſterijs, & conſecratas
integritati puellas nubere prohibes. Vtinàm potuiſſem reuocare
nupturas. Vtinàm poſſem flammeum nuptiale pio integritatis ve-
lamine mutare. An indignum videtur, vt ſacratæ virgines à ſacro-
ſanctis altaribus non abducantur ad nuptias? Et quibus licet ſpon-
ſum eligere, non licet Deum præferre ? In me ergò facti conditio
mutatur, vt pro opprobrio mihi cedat, quod ſemper ſpectauit ad
gratiam ſacerdotum,iacere ſemina integritatis, & virginitatis ſtu-
dia prouocare.

Ad Sacerdotes pertinet virginitatis ſtudia prouocare.

Quæro enim,vtrùm quaſi improbum hoc,an quaſi
nouum,an quaſi inutile repræhēdatur?Si quaſi improbum,impro-
ba ergò vota ſunt omnium, improba vita eſt angelorū, quam gra-
tia reſurrectionis imitatur.

Vita angelorum.

Qui enim non nubunt neque nubentur,
erunt ſicut angeli in cælo : qui hoc vtiquè repræhendit, reſurrecti-
onis vota condemnat.

Matth 22. Luc.20.

Itaque improbum videri non poteſt, quod
hominibus pro præmio conſtitutum eſt. Nec poteſt eius rei ſpe-
cies diſplicere, cuius veritas & in fructu eſt, & in voto. Sed eſto,
non ſit improbum, nunquìd nouum eſt ? Nos enim noua omnia
quæ Chriſtus non docuit,iure damnamus,quia fidelibus via Chri-
ſtus eſt.Si igitur Chriſtus non docuit quod docemus, etiam nos id
deteſtabile iudicamus.

Nō eſt nouū docere vel conſulere caſtitatem.

Diſcutiamus ergò,vtrùm Chriſtus integri-
tatem docuerit, an repudiandam putauerit. Et ſunt,inquit,ſpado-
nes,qui ſeipſos caſtrauerunt propter regnum cælorum. Eſt ergò p̄-
clara militia,quę regno cęlorum militat.Itaq; iam tunc Dn̄s docu-
it,eſſe debere intemerata ſtudia caſtitatis.

Chriſtus cōſuluit integritatem. Matth. 19.

Vndè & Apoſtoli eam cę-
teris pręeminere cernētes,ſi ità eſt cauſa,aiunt,viri cū vxore,nō ex-
pedit nūbere.Quo dicto & grauiora iudicârunt onera vincula con-
iugalis, & veræ integritatis gratiam prætulerunt. Sed Dominus
qui ſciret prædicandam omnibus integritatem, imitandam pau-
cis:Nō omnes,inquit,capiunt verbum iſtud,ſed quibus datum eſt,

hoc eſt, non eſt communis plurimis, & vulgaris integritas, nec pro infirmitate permittitur, ſed pro virtute conceditur. Deniquè cùm dixiſſet, Et ſunt ſpadones qui ſeipſos caſtrauerunt propter regnum cælorum: vt oſtenderet hoc non mediocris eſſe virtutis, Qui poteſt, inquit, capere, capiat. Et ideò poſt hoc verbum offeruntur pueri ad benedicendum, qui corruptelæ expertes, integritatis munus immaculata ætate ſeruarent. Talium enim eſt regnum cælorum, qui in puerilem caſtimoniam tanquàm in naturam infantium corruptelæ ignoratione remeauerint. Eſt ergò etiam cæleſti voce probata virginitas, Dominicisq; expetenda pręceptis. Et poſt nõnulla: Si quis putat conſecratione virginum minui genus humanum, cõſideret quia vbì paucæ virgines, ibì etiam pauciores homines: vbì virginitatis ſtudia crebriora, ibì numerum quoq; hominum eſſe maiorem. Diſcite, quantas Alexandrina, totiusq; Oriẽtis & Africana eccleſia quotannìs ſacrare conſueuerint. Pauciores hîc homines prodeunt, quàm illic virgines conſecrantur. Aiunt etiam plerique maturioris ætatis virgines eſſe velandas. Neq; ego abnuo, ſacerdotalis eſſe cautionis debere, vt non temerè puella veletur. Spectet planè, ſpectet ætatem ſacerdos, ſed fidei vel pudoris. Spectet & maturitatem verecundię, examinet grauitatis canitiem, morum ſenectam, pudicitiæ annos, animos caſtitatis. Tum deindè ſi matris tuta cuſtodia, comitum ſobria ſedulitas, ſi hæc præſtò ſunt, nõ deeſt virgini longæua canities. Si hæc deſunt, differatur puella moribus q̃ annis adoleſcentior. Non ergò ætas reijcitur florentior, ſed animus examinatur. Et certè Teclam non ſenectus, ſed virtus probauit. Et hinc quid plura contexam, cùm omnis ætas habilis Deo, perfecta ſit Chriſto? Deniq; non virtutem ætatis appendicem dicimus, ſed virtutis ætatem. Nec mirere in adoleſcentulis profeſsionem, cùm légeris in paruulis paſsionem &c.

Cur pueri benedicẽdi offeruntur poſt conſilium caſtitatis.

Virginũ conſecratione nõ minuitur genus humanũ.

Multitudo ſacrarũ virginũ in Oriente, Aegypto, & Africa.

De ætate virginũ quæ cõſecrãdæ ſunt & velandæ. Vide cõciliũ Tridentinum ſeſſ. 25 de Regularibus & Monial. c. 17.

7 IDEM Ambroſius in exhortatione ad virgines, cùm citâſſet D. Paulum de virginitate, Eſaiã & Matthæum de Eunuchis: Audiſtis, inquit, filiæ, quantũ ſit pręmium integritatis. Regnum acquirit, & regnum cæleſte, vitam angelorum exhibet. Hoc vobis ſuadeo, quo nihil pulchrius, vt inter homines angeli ſitis, qui nulla ſibi ligantur nuptiali copula. Quoniam quæ non nubunt, & vxores non ducunt, ſicut angeli in terris ſunt, vt tribulationem carnis non ſentiant, ſeruitutem ignorent, à mundanæ cogitationis ableuentur contagio, diuinis rebus mentẽ intẽdãt: vt tanq̃ exuti corporis infirmitate, nõ quę hominis ſunt, ſed q̃ Dei ſunt, cogitẽt. Quis vobis poteſt melius con-

1. Cor. 7. Eſaiæ 56. Matt. 19.

Inter homines angeli. Lucæ 20. 1. Cor. 7.

conſilium dare, quàm ille vas Dñicæ electionis? Quid igitur dicat, 1.Cor.7.
percipite auribus: Volo autẽ omnes homines eſſe ſicut meipſum.
Et iterùm dicit de non nuptis & viduis: Bonum eſt illis, ſi ſic mane-
ant, ſicut & ego. Volo vos imitatrices eſſe tanti Apoſtoli, vt vitam S Pauli cælibatus.
eius ſequamini, qui coniugij vinculũ refugit, vt vinctus eſſet Chri-
ſti Ieſu. Non potuiſſet ad tantam Apoſtolatus ſui peruenire grati-
am, ſi fuiſſet alligatus coniugij contubernio. Quòd ſi ille qui & do-
ctrina præſtantiſsimus erat, & tantum Chriſti donum habebat, iu-
dicauit tanti momenti eſſe, ſi abſtineret ab vſu copulæ coniugalis,
& ideò ſic manſit, nè plurimum ſuo muneri decerperetur: quòd
neq; orationi vacare ſemper liceret, neque ſemper diuinis intende-
re mandatis, quem coniugij cura reuocaret vt placere vxori eſſet
neceſsè: quid vtiq; vos eligere oportet, quibus ſola virginitas po-
teſt libertatem dare? Quoniam quæ nupſerit, ad ſeruitutem pecu-
nia ſua venditur.

8 IN inſtitutione virginis, capite ſexto: Nulli Dominus vberio-
ra quàm virginitati deputauit munera, ſicut ſcriptura nos docet. Virginitati vberrima pr̃mia deputata.
Si enim per Eſaiam Dominus locutus eſt: Nè dicat ſpado & cæt.

CAPITE decimoquinto: Chriſti lilia ſunt ſpecialiter ſacræ
virgines, quarum eſt ſplendida & immaculata virginitas. Eſa.56.

CAPITE decimoſeptimo: In virginibus ſacris angelorum vi- Angelorũ vita cernitur in virginibus.
tam videmus in terris, quam in paradiſo quondàm amiſeramus.
Hæc quoq; famula tua ad huiuſcemodi virtutis gratiam laceſsita,
tuis aſsiſtit altaribus, non rutilanti cæſarie flauum deferens crinẽ,
flammeo nuptiali dicatum: ſed illum crinem, quo euangelica illa Luc.7.
mulier ſancta Maria pedes Chriſti ſedula pietate deterſit, & domũ Ioan.12.
totam effuſo impleuit vnguento, ſacro offerens velamine conſe- Sacro velamine conſecrandum.
crandum.

9 IOANNES Damaſcenus libro quarto orthodoxæ fidei, ca-
pite vigeſimoquinto: Detractant carnali virginitati, & in teſtimo- Contra Iouinianos.
nium citant voluptatis adamatores, quòd maledictus omnis ho- Deut.25.
mo qui non ſuſcitat ſemen in Iſrael. Nos autem reſpondemus, Deo
verbo ex virgine incarnato freti, quòd virginitas deſupèr eſt, & à Virginitas deſupèr eſt.
principio inſita naturæ hominũ. Ex virgine enim terra, homo pla-
ſmatus eſt: ex ſolo Adam, Eua creata eſt. Dicit enim diuina ſcriptura Gen 1.
&c. Helias qui igneo curru in cælum ſublatus eſt, nónne nuptias va- 4.Reg.2.
lere permiſit, & in ſublimatione ſuper homines teſtimonium acce- 3 Reg 17. 4.Reg 2.
pit? Quis cælos clauſit? quis mortuos ſuſcitauit? quis Iordanem di- Helias & Heliſæus virgines ac cælibes.
uiſit? nónne virgo Helias? Heliſæus verò huius affectator, æqualẽ

4 Reg 2. Tres pueri virgines. Daniel 3. Daniel virgo. Daniel 6. Exod. 19.

virtutẽ prçferens, nónne cùm duplari gratiam Spiritus ſancti petijſſet, hæreditauit? Quid aũt, nónne tres pueri virginitatem colẽtes, igne ſuperiores euaſêre, per virginitatem corporibus ab igni inexpugnabilibus factis? Nónne Danielis corpori, virginitate ſolidatô, ferarũ dentes infigi non potuerunt? Nónne cùm videndus eſſet Deus ab Iſraëliticis, caſtum corpus eſſe præcepit? Nónne etiam ſacerdotes ſeipſos caſtos ſeruabant, & ità adyta intrabant, offerebantq́ hoſtias? Nónne lex magnum votum caſtitatem appellauit? Virginitas angelorum conuerſatio eſt, hæc omnis incorporeæ naturæ proprietas. Hæc enim dicimus, non nuptijs derogantes: Abſit enim. Nam ſcimus, Dominum præſentia ſua nuptias benedixiſſe: & eum q dixit, Honorabiles nuptiæ, & torus immaculatus. Sed bonis nuptijs meliorem virginitatem agnoſcimus: in virtutibus enim & intenſiones, & remiſsiones ſunt: ſimiliter & in vitijs. Cælibatus, angelorum eſt (ceu diximus) imitatio. Quãto igitur angelus hominibus ſuperior, tanto virginitas nuptijs honorabilior.

Exod. 28. Virginitas angelorum cõuerſatio.

Ioann. 2. Hebr. 13. Cælibatus angelorum eſt imitatio.

10 ATHANASIVS de virginitate ſiuè de meditatione: Si illi qui ſe mundo copulant, relinquuntq́ patrem & matrem, mortalibus hominibus copulantur: quanto magìs virgo continens relinquere debet terreſtria omnia, & Domino ſoli agglutinari? A quo tempore ſtatuiſti Deo caſta eſſe, corpus tuũ ſanctificatum, & templum Dei eſt. Et in fine: Magnâ virtus continentia, ingens gloriatio puritas, magna encomia virginis: ô virginitas opulentia indeficiẽs, ô virginitas corona immarceſcibilis, ô virginitas templum Dei, & domicilium ſancti Spritus: ô virginitas margarita ſpecioſa, vulgo inconſpicua, & quæ non niſi à paucis inuenitur: ô continentia amica Dei, & à Sanctis deprædicata: ô continẽtia apud multos odioſa, ſed apud dignos ſpectata: ô continentia mortem & infernum profligans, & quæ ab immortalitate poſsidetur: ô continentia gaudium Prophetarum, & Apoſtolorum gloriatio: ô continentia, Angelorum vita, & Sanctorum corona: Beatus eſt qui te tenet, beatus qui obdurat in tolerantia, quoniam pauxillulùm fatigatus, multùm in te gaudebit.

Virgo continẽs Domino agglutinari debet.

Continentiæ, caſtitatis & virginitatis laus.

Angelorũ vita & ſanctorũ corona.

11 BASILIVS in libro de vera virginitate, in principio: Magnum reuerà quiddam ac præclarum, virginitas eſt: quæ (vt totum ſimul explicem) hominem incorruptibili DEO ſimillimum facit. Hæc autem profectò non à corporibus ad animas manat: ſed cùm incorporalis animæ propria & præcipua ſit, eius preciosiſsima integritate corpora quoquè incorrupta ſeruantur. Et poſt

Virginitas hominẽ incorruptibili Deo ſimillimũ facit.

poſt libri medium: Virginitas vitam noſtram de corruptiōe ad ſanctitatis gloriam colligit. Præoccupârunt virtutis opere virgines, quod in regeneratione per eam corporum mutationem, quæ in reſurrectione continget, in ipſis D E I virtute perficiendum eſt: hîc enim angelorum inſtàr, neque nubent, neque nubentur: verùm & virtute animæ, & corporis integritate angelis æquales ſunt.

Virgines angelicā vitam amplectūtur. Matth. 22. Lucæ 20.

Nuſquàm Dominus virginitatē inter veteris vel noui teſtamenti mandata conſtituit. Voluit quippe eximiæ virtutis meritum non iuſsionis neceſsitati obnoxium fieri: ſed egregij ac ſingularis animi ſpecimen atque indicium eſſe, dum ſponte ſua, nulla imperij neceſsitate cogente, quod mandata omnia excellit, & ſupra humanæ naturæ modum eſt, deſiderio affectúque virtutis efficeret. Coniugium quippe naturale eſt, vbi etiam lex conuenientia naturæ diſponit. Virginitas verò ſupergreſſa naturam, legis vinculis non tenetur adſtricta, quæ incorruptionis excellentem virtutem creatori & authori legis iure precioſi muneris offert, Et poſt multa: Quocircà quoniam hæc integerrima caſtitas precioſiſsima omnium eſt, maximaq́ poſſeſsio, hisq́ qui hanc fuerint adepti, repoſita ſunt glorioſiſsima præmia, doctrinæ Domini obtemperantes, ea ratione ſabbatizare ſtudeamus, impollutamq́ & ab omni macula intactam aſſiduè naturalē diuinæ effigiei ſeruemus pulchritudinem. Et Eſaiæ verba de eunuchis interpretatus, ait: Pro humano, inquit, nomine, angelorum immortalium eis nomen dabo, quod non deficiet, vt cælum & cæli pulcherrimam partem habeant ad immorandum, atque in cæli pulcherrima ſede, hoc eſt, in domo mea intrà ſepta habitantes, non angelorum iam naturā tantùm, ac dignitatem perpetuæ ſucceſsionis accipiant, ipſi ſibi in æterna vita pro ſucceſsione generis ſufficientes, verùm & locum inter angelos habeant illuſtrem, atque inſigniſsimum, nomenq́ pro eximię virtutis ſplendore indelebile.

Virginitas nō eſt præcepta.

Virginitas precioſiſſima omniū eſt maximaq́; poſſeſſio, cui glorioſiſſima pmia ſunt repoſita.

Eſa. 56. Præmium virginū in cælis.

12 GREGORIVS Nazianzenus in carmine de virginitate:

Salue virginitas, diuino tradita dono,
Mater inoffenſæ vitæ, bona maxima fundens,
Chriſti pars, & ſpiritibus ſociata ſupernis
Ignaris thalami: nam magnus coniugis expers
Eſt Deus, atque Dei rutilans chorus omnipotentis.

13 AVGVSTINVS in libro de ſancta virginitate, capite ſecundo: Cùm ipſa igitur vniuerſa Eccleſia virgo ſit, deſponſata vni viro Chriſto, ſicut dicit Apoſtolus: quãto digna ſunt honore membra eius quæ hoc cuſtodiũt, etiam in ipſa carne, quod tota cuſtodit in fide? Proindè cùm Eccleſia vniuerſa ſit ſancta & corpore & ſpiritu: nec tamen vniuerſa ſit corpore virgo, ſed ſpiritu: quanto ſanctior eſt in his membris, vbì virgo eſt & corpore & ſpiritu? CAPITE quarto: Quomodò, inquit Maria, fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco? Quod profectò nõ diceret, nisì Deo virginem ſe antè vouiſſet. Virginitatem Deo dicauit, cùm adhuc, quid eſſet conceptura, neſciret: vt in terreno mortaliq; corpore, cæleſtis vitæ imitatio, voto fieret, non præcepto, amore eligendi, nõ neceſsitate ſeruiendi: ità Chriſtus naſcendo de virgine, quæ antequàm ſciret, quis de illa fuerat naſciturus, virgo ſtatuerat permanere, virginitatem ſanctam approbare maluit, quàm imperare. Ac ſic etiam in ipſa fœmina, in qua formam ſerui accepit, virginitatem eſſe liberam voluit. CAPITE octauo: Nulla carnis fœcunditas ſanctæ virginitati etiam carnis comparari poteſt. Neque enim & ipſa quia virginitas eſt, ſed qa Deo dicata eſt, honoratur, quæ licèt in carne ſeruetur, ſpiritus tamen religione ac deuotione ſeruatur. Ac per hoc ſpiritalis eſt etiam virginitas corporis, quam vouet & ſeruat continẽtia pietatis. CAPITE vndecimo: Nec nos hoc in virginibus prędicamus, quòd virgines ſunt, ſed quòd Deo dicatæ pia continentia virgines. CAPITE decimotertio: Virginalis integritas & per piam continentiam ab omni cõcubitu immúnitas, angelica portio eſt, & in carne corruptibili incorruptionis perpetuæ meditatio. Cedat huic omnis fœcunditas carnis, omnis pudicitia coniugalis: illa non eſt in poteſtate, illa non eſt in æternitate: fœcunditatem carnalem non habet liberum arbitrium, pudicitiam coniugalem non habet cælum. Profectò habebunt magnum aliquid præter cæteros in illa communi immortalitate, qui habent aliquid iam non carnis in carne. Vndè mirabiliter deſipiunt, qui putant huius continentiæ bonum non eſſe neceſſarium propter regnum cælorum, ſed propter præſens ſeculum: quòd ſcilicet coniugia terrenis curis pluribus atque arctioribus diſtendũtur, qua moleſtia virgines & continentes carent: quaſi ob hoc tantùm melius ſit non coniugari, vt huius temporis relaxentur anguſtiæ, nõ quòd in futurum ſeculum aliquid proſit. Hanc vanam ſententiam nè cordis propria vanitate protuliſſe videantur, adhibent ex Apoſtolo teſtimoniũ, vbì ait, &c.

2 Cor. 11. Inter Eccleſiæ membra dignitate præſtãt virgines.

Lucæ 1. Virginitatem vouerat B. Maria.

Virginitas qa Deo dicata eſt, honoratur.

Virgines Deo dicatæ, potiſſimũ commẽdantur.

Virginalis integritas angelica portio eſt.

Præmiũ ſingulare.

Virginitas ꝓpter regnum cælorũ ſeruatur, nõ autem ꝓpter vacuitatẽ moleſtiarum tantùm huius vitæ.

Vana ſentẽtia.

Con-

Confutat autem poſteà Auguſtinus ex profeſſo hanc ſentẽtiam capite vigeſimoſecundo, & ſequentibus: & contrarium probat ex ijs ſcripturæ verbis: quomodò placeat Deo: caſtrauerunt ſeipſos propter regnum cælorum. CAPITE vigeſimoprimo: Nos ſecũdùm ſcripturarum ſanctarum fidem ſanamq; doctrinam, nec peccatum eſſe dicimus nuptias, & earum tamen bonum non ſolùm infra virginalem, verùm etiã infra vidualem continentiã cõſtituimus: præſentemq; neceſsitatem coniugatorum, non quidẽ ſolùm ad vitam æternã, verùm etiam ad excellentem gloriam & honorẽ, qui perpetuæ continentiæ reſeruatur, impedire eorũ meritum dicimus, neq; hoc tempore, niſi eis qui ſe non continẽt, nuptias expedire: & tribulationem carnis ex affectu carnali venientẽ, ſine quo nuptiæ incontinentium eſſe nõ poſſunt, nec tacere voluiſſe Apoſtolum vera ꝓmonentem, nec pleniùs explicare hominũ infirmitati parcẽtem.

1 Cor. 7. Matt. 19. Eſa. 56. Doctrina ſana de continentia virginum, viduarum, & coniugum. Nuptiæ non expediũt, niſi eis qui ſe nõ continent. 1. Cor. 7.

CAPITE vigeſimoquarto: Ita'ne tanta dementia quiſquã eſt cõtrarius veritati, vt in carne factos eunuchos meliorẽ quàm cõiugatos locum in domo Dei habere credat, & pio ꝓpoſito continentes, corpus vſq; ad contemptas nuptias caſtigantes, ſeipſos non in corpore, ſed in ipſa concupiſcentiæ radice caſtrantes, cæleſtem & angelicam vitam in terrena mortalitate meditantes, cõiugatorum meritis pares eſſe cõtendat? CAPITE trigeſimoſexto: Reſpice agmina virginum, puerorũ, puellarumq; ſanctarum: in Eccleſia tua eruditum eſt hoc genus, illic tibi à maternis vberibus pullulauit, nomen tuum ad loquendum linguam ſoluit, nomen tuum velut lac infantiæ ſuæ ſuxit infũſum. Non poteſt quiſquã ex hoc numero dicere, Qui priùs fui blaſphemus & ꝑſecutor & iniurioſus, ſed miſericordiam conſecutus ſum, quoniam ignorans feci in incredulitate: immò etiã quod non iuſsiſti, ſed tantummodò volentibus arripiendum propoſuiſti, dicens: Qui poteſt capere, capiat: arripuerũt, vouerunt, & propter regnum cęlorum ſeipſos, nõ quia minatus es, ſed quia hortatus es, caſtrauerũt. CAPITE quadrageſimoquarto: Quis neſciat obedientem mulierem, inobedienti virgini pręponẽdam? Sed cùm ambæ ſint obedientes præceptis Dei, ita'ne trepidabit ſanctam virginitatem etiam caſtis nuptijs, & continẽtiam ꝑferre connubio, fructum centenum præire triceno? Immò verò nõ dubitet, hanc rem illi rei præponere. Hîc tamen vel hæc virgo obediens & Deum timens, illi vel illi mulieri obedienti & Deum timenti ſe anteferre non audeat: alioquìn non erit humilis, & Deus ſuperbis reſiſtit. CAPITE quinquageſimoſexto, eoq; vltimo: Pro-

Dementia eſt veritati contraria dicere virgines & coniugatos meritis pares eſſe. Innocẽtia virginũ ſacrarũ D. Auguſtini tempore. 1. Tim. 1. Matth. 19. Votum caſtitatis. An quæuis virgo, cuiuis cõiugatæ ꝑferẽda ſit, quẽadmodùm ſecurè præfertur virginitas caſtis etiam nuptijs. Matth. 13. Iacob 4.

Sanctimoniales à ſanctitate dictæ.

modulo itaque noſtro & de ſanctitate qua ſanctimoniales propriè dicimini,& de humilitate qua conſeruatur quicquid magnum dicimini,ſatis locuti ſumus.

14 FVLGENTIVS Ruſpenſis Epiſcopus epiſtola tertia ed Probam: Veruntamen vtriuſque rei congrua diſcretione momenta penſantes, tantum dicimus à ſanctis nuptijs, vbi nubunt qui ſe continere non poſſunt,ſanctam virginitatem merito potiore diſtare,quantum diſtant à bonis meliora,ab humilibus celſa, à terrenis cæleſtia,à beatis beatiora, à ſanctis ſanctiora,à mundis mundiora, à mortali connubio immortale connubium,à carne ſpiritus,ab infirmitate virtus: à fœtu trãſititiæ prolis, permanſuri germinis fructus: à tribulatione ſecuritas,à perturbatione tranquillitas, à bono quod eſt cum anguſtia momentaneum,melius quod eſt cum lætitia ſempiternum.Nec dubitamus dicere, tantum à ſancta virginitate carnis & ſpiritus,fidelium coniugatorum (licet à Deo conceſſum) infirmæ mortaliſq; carnis huius diſtare concubitum, quantũ ſimilitudo pecorum,ab imitatione diſcernitur angelorum.

Inter virginitatem & caſtas nuptias quanta ſit differentia.

15 HIERONYMVS epiſtola vigeſimaſecunda ad Euſtochium de cuſtodia virginitatis: Dicat aliquis: Et audes nuptijs detrahere, quæ à Deo benedictæ ſunt? Non eſt detrahere nuptijs, cùm illis virginitas antefertur. Nemo malũ bono comparat. Glorientur & nuptæ, cùm à virginibus ſint ſecundæ: Creſcite, ait & multiplicamini, & replete terram. Creſcat, & multiplicetur ille, qui impleturus eſt terram. Tuum agmen in cælis eſt. Laudo nuptias,laudò coniugium: ſed quia mihi virgines generant, lego de ſpinis roſam,de terra aurum,de concha margaritum. De virginibus,inquit Apoſtolus,præceptum Domini non habeo.cur? quia & ipſe vt eſſet virgo,non fuit imperij,ſed propriæ voluntatis.Neque enim audiendi ſunt,qui eum vxorem habuiſſe confingunt: cùm de continentia diſſerens, & ſuadens perpetuam caſtitatem, intulerit: Volo omnes eſſe ſicut meipſum. Et infrà: Dico autem innuptis, & viduis: Bonum eſt illis,ſi ſic permaneant, ſicut & ego. Et in alio loco: Nunquid non habemus poteſtatem circunducendi mulieres, ſicut & cæteri Apoſtoli? Quarè ergò non habet Domini devirginitate præceptum?Quia maioris eſt merced:s, quod non cogitur, & offertur: quia,ſi fuiſſet virginitas imperata,nuptiæ videbantur ablatæ: & duriſsimum erat contra naturam cogere, angelorumq; vitam ab hominibus extorquere,& id quodã modo damnare, quod conditum eſt.Alia fuit in veteri lege felicitas. ibi dicitur beatus, qui

Non detrahit nuptijs, qui anteponit ijs virginitatẽ.
Geneſ.1.

1.Cor.7.
Paulus virgo.

1.Cor.9.

Angelorum vita.

qui habet ſemen in Sion,& domeſticos in Hieruſalem. Et maledi- Eſa. 51. Pſal. 127.
cta ſterilis,quæ non pariebat. Et filij tui ſicut nouellæ oliuarum in Eſa. 56.
circuitu menſæ tuæ. Nunc eunuchis dicitur: Nè te lignum arbitre- Helias & Heliſæus cum multiſ filijs ꝓphetarum virgines fuere.
ris aridum. Habes locum pro filijs & filiabus in cæleſtibus ſempi-
ternū. Virgo Helias, Heliſę⁹ virgo, virgines multi filij prophetarū.
Statim vt filius Dei ingreſſus eſt ſup terram, nouā ſibi familiā inſti-
tuit, vt, q ab angelis adorabatur in cælo, haberet angelos in terris.

16 ET libro primo contra Iouinianum: Neque verò nos Marcio-
nis & Manichæi dogma ſectantes, nuptijs detrahimus: nec Tatia-
ni principis Encratitarum errore decepti, omnem coitum ſpur- Hieronymi ſentētia de nuptijs & virginitatē.
cum putamus: qui non ſolùm nuptias, ſed cibos quoq; quos Deus
creauit ad vtendum, damnat, & reprobat. Scimus in domo magna
non ſolùm vaſa eſſe aurea & argentea, ſed & lignea, & fictilia: & ſu- 1 Tim. 4. 2. Tim 2.
per fundamentum Chriſti, quod Paulus architectus poſuit, alios 1. Cor. 3.
ædificare aurum, argentum, lapides precioſos, alios è contrario
fœnum, ligna, ſtipulam. Nō ignoramus honorabiles nuptias & to- Heb 13.
rum immaculatum. Legimus primam Dei ſententiam: Creſcite, & Gen. 1.
multiplicamini, & replete terram: ſed ità nuptias recipimus, vt
virginitatem, quæ de nuptijs naſcitur, præferamus. Nunquid argē-
tum non erit argentum, ſi aurum argento precioſius eſt? aut arbo-
ris & ſegetis contumelia eſt, ſi radici & folijs, culmo & ariſtis, po-
ma præferantur & fructus? Vt poma ex arbore, frumentum à ſtipu- Per cētesimū fructū virginitas, p ſexageſimum viduitas, p triceſimū verò cōiugium ſignificatur.
la, ità virginitas è nuptijs. Centeſimus & ſexageſimus & triceſimus
fructus, quanquàm de vna terra & de vna ſemente naſcatur, tamen
multùm differt in numero. Triginta referuntur ad nuptias: Nam
& ipſa digitorum coniunctio, quaſi molli ſe complexans oſculo &
fœderans, maritum pingit & coniugem. Sexaginta verò ad nupti-
as, eò quòd in anguſtia & tribulatione ſunt poſitæ: vndè & ſuperio-
ri digito deprimuntur: quantoq; maior eſt difficultas expertæ
quondàm voluptatis illecebris abſtinere, tanto maius eſt præmi-
um. Porrò centeſimus numerus, diligenter quæſo lector attende,
de ſiniſtra transfertur ad dexteram, & eiſdem quidem digitis, ſed
non eadem manu, quibus in læua nuptæ ſignificantur & viduæ,
circulum faciens, exprimit virginitatis coronam.

17 IDEM in apologia pro libris aduersùs Iouinianum ad Pam-
machium: Reprehendunt me quidam, quòd in libris, quos aduer-
sùs Iouinianum ſcripſi, nimius fuerim vel in laude virginum, vel Purgat ſe Hieronymus.
in ſuggillatione nuptiarum: & aiunt condemnationem quodam
modo eſſe matrimonij, intantùm pudicitiā prædicare, vt nulla vi-

deatur

deatur inter vxorem & virginem comparatio derelinqui. Ego ſi benè problematis memini, inter Iouinianum & nos iſta contentio eſt, quòd ille exæquet virginitati nuptias, nos ſubijciamus: ille parùm, vel nihil, nos multum intereſſe dicamus. Deniq; idcircò, te poſt Dominum faciẽte, damnatus eſt, quòd auſus ſit perpetuę virginitati matrimonium comparare. Et paulò pòſt: Aurum virginitatem, argentum diximus matrimonium. centeſimum & ſexageſimum & triceſimum fructum de vna terra expoſuimus, & de vna ſemente generari, licèt multùm differat in numero. & quiſquam tam iniquus lector erit, vt non ex meis dictis, ſed ex ſuo me ſenſu iudicet? Et certè multo clementiores erga coniugia fuimus, omnibus penè latinis & græcis tractatoribus: qui centeſimum numerum ad martyres referunt, ſexageſimum ad virgines, triceſimum ad viduas. atq; ità fit iuxta illorum ſententiam, vt de bona terra, & de patrisfamiliâs ſemine excludantur mariti. Et in fine: Igitur hoc extrema voce proteſtor, me nec damnâſſe nuptias, nec damnare: reſpondiſſe aduerſario, nõ meorum inſidias formidâſſe. Quandò aliquid tibi aſperum videtur in noſtro opuſculo, non ad mea verba reſpicias, ſed ad ſcripturam, vndè mea tracta ſunt verba. Chriſtus virgo, virgo Maria, vtriuſque ſexûs virginitatem dedicauêre. Apoſtoli vel virgines, vel poſt nuptias continentes: Epiſcopi, presbyteri, diaconi aut virgines eliguntur, aut vidui, aut certè poſt ſacerdotium in æternum pudici.

Iouiniani & Hieronymi ſentẽtiæ diſcrepãtes de nuptijs & virginitate. Hieronymũ non dãnaſſe nuptias. Matt. 13. Antiquiores patres minus tribuiſſe viſi ſunt nuptijs, quã Hieronymus tribuit. Hieronymi proteſtatio. Ex ſcriptura hauſit Virginitatis commendationę tantam. Continentia Apoſtolorũ & Clericorũ.

18 IGNATIVS in epiſtola ad Philadelphiẽſes: Virgines, ſolùm Chriſtum præ oculis habete, & cæt. Vtinàm fruar veſtra ſanctitate, ſicut Heliæ, ſicut Ieſu Naue, ſicut Melchiſedec, Heliſæi, Hieremiæ, Ioãnis Baptiſtæ, dilecti illius diſcipuli, ſicut Timothei, Titi, Euodij, Clementis, qui in caſtitate de vita exierunt.

Virgines veteris & noui teſtamenti.

19 CYPRIANVS in libro de diſciplina & bono pudicitiæ: Pudicitia eſt honor corporum, ornamentum morum, ſanctitas ſexuum, vinculum pudoris, fons caſtitatis, pax domus, cõcordiæ caput. Hæc nos commendat Domino, connectit Chriſto: hæc expugnat omnia de membris illicita deſideriorum prælia, pacem noſtris corporibus inducit: beata ipſa, & beatos efficiens apud quoſcunque habitare dignatur. Sedenim pudicitia locum primum in virginibus tenet, ſecundum in continentibus, tertium in matrimonijs. Et poſt pauca: Virginitas æquat ſe angelis: ſi verò exquiramus, etiam excedit, dum in carne luctata, victoriam etiam contra naturam refert, quam non habent angeli: Virginitas quid aliud eſt, quàm

Pudicitiæ laus. Triplex caſtitas. Virginitatis laus.

quàm futuræ vitæ glorioſa meditatio? Virginitas neutri ſexus eſt: virginitas eſt perſeuerans infantia: virginitas eſt voluptatum triumphus: virginitas filios non habet, ſed quod plus eſt, filiorum cõtemptum habet: non habet fœcunditatem, ſed non habet orbitatem. Et ſub finem: Nihil animum fidelem ſic delectat, quàm integra immaculati pudoris conſcientia. Voluptatem viciſſe, voluptas eſt maxima: nec vlla maior eſt victoria, quàm ea quæ de cupiditatibus refertur. Qui hoſtem vicit, fortior fuit, ſed altero: qui libidinem repreſsit, ſeipſo fortior fuit: qui inimicum proſtrauit, externum hoſtem percuſsit: qui cupiditatem depreſsit, hoſtem domeſticum ſuperauit. Malum omne faciliùs vincitur, quàm voluptas: quia illud quicquid eſt, horridum eſt: hoc blandum eſt.

Victoria virginum.

20 ISIDORVS libro ſecundo de ſummo bono, capite quadrageſimo: A Deo datur continentia, ſed petite, inquit, & accipietis. Tunc autem tribuitur, quandò Deus gemitu interno pulſatur. Prælatam virginitatem eſſe nuptiarum coniugio. Illud enim bonum, hoc optimum. Coniugium conceſſum eſt, virginitas admonita tantùm, non iuſſa. Sed ideò tantùm admonita, quia nimìs excelſa: Geminum eſt bonum virginitas, quia & in hoc mundo ſolicitudinem ſeculi adimit, & in futuro æternum caſtitatis præmiũ percipit. Virgines feliciores ſunt in vita æterna, Eſaia teſtante: Hæc dicit Dominus eunuchis: Dabo eis in domo mea, & in muris meis locum: & nomẽ melius à filijs & filiabus, nomen ſempiternum dabo eis quod non peribit. Nec dubium, quòd qui caſti perſeuerant & virgines, Angelis Dei efficiuntur æquales. Amanda eſt pulchritudo caſtitatis, cuius deguſtata delectatio dulcior inuenitur, quàm carnis. Caſtitas enim fructus ſuauitatis eſt, & pulchritudo inuiolata ſanctorum. Caſtitas ſecuritas mentis eſt, & ſanitas corporis: vndè & aliquos gentilium gymnicos legimus perpetuã Veneris abſtinẽtiam exercuiſſe, nè virtutem libidine frangerent. Luxurioſa nanque vita carnem citò debilitat, fractamque celeriter ducit ad ſenectutẽ. Omne peccatum per pœnitentiam recipit vulneris ſanitatem: Virginitas autem ſi labitur, nullatenùs reparatur. Nam quamuìs pœnitendo veniæ fructum percipiat, incorruptionem tamen nullatenùs recipit priſtinam.

Vndè & quomodò obtineatur continentia.
Virginitas præſtat nuptijs.
Virginitatis & caſtitatis cõmendatio.
Eſa. 56.
Matt. 22.
Luc. 20.

1 E BASILIVS Magnus in pfatione in Aſcetica (alijs eſt ſermo primus exercitamentorũ pietatis) ſic ait: Non te vlla impediat, illigetque de coniuge cũpiditas: non de filijs ſolicitudo, quãdò alienum hoc eſt penitùs à cæleſtis militiæ diſciplina. Siquidem

Propoſitum eorũ q caſtitatẽ & cælibatũ amplectũtur.

arma militiæ noſtræ non carnalia ſunt, ſed potentia DEO. Corporis te natura non vincit, neque vim affert inuito: Non te de ſoluto conſtrictum facit. Non enim tu id quæris, vt ſobolem in terris relinquas, ſed vt in cælum ſursùm educas: non vt attingentibus te corpus connubijs adglutines, ſed vt quæ ſpiritui conuenientia ſunt, perſequare: vt animabus videlicet præſis, & ſpiritualiter liberos gignas. Imitare ſponſum cæleſtem: inſurgentes aduersùm te crebrò inuiſibiles hoſtes in fugam dato: bellum cum poteſtatibus illis ac principatibus gerito: ſtudetoq́ vt eos ex animo primùm expellas tuo, neque omninò illis quicquam ſit apud te loci.

Propoſitum eorũ q caſtitatẽ & cælibatũ ampleсti volunt.

2 IDEM in Conſtitutionibus Monaſticis, capite primo (ſecundùm alios in præfatione Conſtitutionum exercitatoriarum) ità ait: Qui à mundi vinculis eſſe liber gliſcit, hic coniugium veluti compedes quaſdam profugit, & DEO vitam ſuam conſecrauit, & caſtitatem profeſſus eſt ea re, nè ſibi ampliùs liberum eſſet vxorem ducere, ſed aſsiduè vſque pro tenenda caſtitate aduersùs naturam decertaret, & naturæ impetus illos qui omnium habentur acerrimi. Qui enim eiuſmodi eſt, hic cùm DEVM vnicè ſibi amandum propoſuerit, & eius ab omnibus perturbationibus vacuitatem aliquatenùs ſaltem, quantùm poſſit, cupiat conſequi, & ſpiritualem puritatem tranquillitatemq́ mentis, & ab omni intemperie ſubmotam placiditatem, & quæ ex his naſcuntur, lætitiam & gaudium optet deguſtare, in eo elaborat, vt ab omni concretione materiæ, corporaliq́ affectione animum turbulenter exagitante, longiſsimè cogitationes abducat ſuas, & cæleſti lumine citra vllam ſatietatem largiter hauſto, puro, neque vmbra vlla præpedito mentis oculo res diuinas vndiquè contemplatur. Is autem vbi ad huiuſmodi habitum, ſtatumq́ hoc modo animum ſuum iugi exercitio deduxerit: Deo, quatenùs DEI ſimilitudinem mortalis poteſt attingere, ſimilis efficitur, ab eóque ſummè & diligitur, & charus cum primis habetur: vt qui factu difficilimum certamen confecerit, & mente ab omni penitùs materiæ contagione ac corporea labe expedita, atque pura affectionum iſtarum effecta, familiariter cum DEO congredi potuerit. Proindè qui per eam, quam dixi, exercitationem, ad huiuſmodi habitum peruenerit, hic flagitioſiſsimè ac pernicioſiſsimè fecerit, ſi voluptatum blanditijs delinitus,

Caſtitatẽ ꝓfeſſurus quid ſibi propoſitũ habeat.

Ad Dei ſimilitudinẽ ꝑducit perfecta caſtitas.

De ijs qui ad carnis vitia relabuntur.

nitus, ad carnis vitia denuò delabatur, & ſi ſuſcipiendis quæ indè ſursùm aſcendunt, exhalationibus animi oculos ſibi velutì craſſiſsima quadam nebula offuſos eſſe patiatur, vellicatáque ab libidinum fumo mentis acie, excidat à contemplatione rerum diuinarum.

3 CASSIANVS in collatione duodecima, quæ eſt Abbatis Cheremonis, capite quarto: Certos tamen eſſe nos conuenit, quòd licèt omnem continentiæ diſtrictionem, famem ſcilicet ac ſitim, vigilias quoquè & operis iugitatem, atque inceſſabile ſubeamus ſtudium lectionis, perpetuam tamen caſtimoniæ puritatem horum laborum merito contingere nequeamus, nisì in his iugiter deſudantes, experientiæ magiſterio doceamur incorruptionem eius diuinæ gratiæ largitate concedi. Ob hoc ſanè ſolummodò ſe vnuſquiſque infatigabiliter in his exercitijs perdurare debere cognoſcat, vt per illorum afflictionem miſericordiam Domini conſecutus, de impugnatione carnis ac dominatione præpotentium vitiorum diuino mereatur munere liberari, non quo adepturum ſe per illa confidat iſtam, quam cupit, inuiolatam corporis caſtitatem. Tanto autem erga acquiſitionem caſtimoniæ deſiderio atque amore inflammemur, quanto quis pecuniarum cupidiſsimus appetitor, vel qui ſumma honorum ambitione diſtenditur, vel qui intolerabili pulchræ mulieris amore raptatur, deſiderium ſuum impatientiſsimo ardore optat expleri.

Caſtitas perfecta an ſolis opibus cōparari poſsit.

Deſideriū acquirendæ caſtitatis.

4 ET capite ſeptimo: Primus pudicitiæ gradus eſt, nè vigilans impugnatione carnali monachus elidatur. Secundus, nè mens illius voluptuarijs cogitationibus immoretur. Tertius, nè fœmineo nec tenuiter ad concupiſcentiam moueatur adſpectu. Quartus, nè vigilans vel ſimplicem carnis perferat motum. Quintus, nè cùm memoriam generationis humanæ, vel tractatûs ratio, vel neceſsitas lectionis ingeſſerit, ſubtiliſsimus mentem voluptuariæ actionis perſtringat aſſenſus, ſed velut opus quoddam ſimplex ac miniſterium humano generi neceſſariò contributum, tranquillo ac puro cordis contempletur intuitu, nihilq; ampliùs de eius recordatione concipiat, quàm ſi operationem laterum vel cuiuſlibet alterius officinæ mente pertractet. Sextus caſtimoniæ gradus eſt, nè illecebroſis phantaſmatibus fœminarum vel dormiens illudatur.

Caſtitatis gradus ſex.

5 BASILIVS Magnus homilia in pſalmum quadrageſimum

Pſalm.44.

quartum: Audiant hæc quæ virginitatem Domino vouerunt, quòd virgines regi adducentur, virgines planè quæ proximæ ſunt Eccleſiæ, nempe ponè ipſam aſſectantes, nuſquàm aberrantes ab Eccleſiaſtica diſciplina. Hæ porrò virgines in lætitia & exultatione adducentur, ducentur in templum regis. Non quæ virginitatis voto ſe ſubſtrauerunt vi adactæ, non item quæ ex triſtitia aut neceſsitate vitæ virginalis ſanctimoniam ſuſceperunt: ſed quæ in lætitia & exultatione gaudent, & ſe exhilarant, tali officio perficiundæ virtutis addictæ: Hæ demùm adducentur regi, & adducentur, non in vnum plebeium & vulgarem locum, ſed in templum regis. Vaſa nanque ſacerdotalia, quæ humanus vſus nõ commaculauit, in ſancta ſanctorum adducentur, & ad adyta accedendi poteſtatem habebunt, vbì contaminati pedes non ambulabunt.

Votum virginitatis liberè nuncupari Deo debet.

Singularis virginum locus in cælo.

V

Quomodò conſilium Euangelicum de Obedientiæ nobis proponitur?

De Obedientiæ laude & perfectione vide Aug lib.14. de ciuitat Dei cap. 12 Hieron epiſto 8. ad Demetriad. Greg lib.35. moral. ca.12. Item in primum Regum lib 2. cap.4 lib.4. cap. 5 & lib 6. cap.2 Caſſ. lib.4. cap.10. Collat 2. cap.11. & collat.4. cap.20. Bernar. in ſermone de 3 ordinib. eccleſiæ Item ad milites templi cap. 13. & in ſermone de virtute obed.

A CHRISTUS Dominus primùm exemplo vitæ ſanctiſſimæ, ſicut antè meminimus, deindè verbo ſuo huius Obedientiæ rationẽ perfectam nobis propoſuit atque commendauit. Venit enim non ſuam [a] facere voluntatem, ſed patris, & eorum quibus fuiſſe [b] ſubditus legitur: venit idem [c] miniſtrare, & non miniſtrari, adeò vt humiliàrit ſemetipſum, factus [d] obediens vſq; ad mortem, mortem autem Crucis.

a Ioann. 6. d 4. e 5. e

b Lucæ 2. g Bernard. ſermone 3. de circunciſ Domini.

c Matth. 20. d Lucæ 22. c.

d Philip. 2. b.

B Tum ad ſuî imitationem nos ver-

verbo excitans, dixit:[e] *Si quis vult poſt me venire, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me.* Quæ verba, vt generatìm ad omnes dicta, rectè quidem poſſunt accipi, ſed peculiariter tamen atque perfectiùs ad eos pertinẽt, qui pro ſuo modulo ſe Chriſto ità cõformẽt, vt nulla in re ſuî eſſe iuris velint, & alieno potiùs, quàm ſuo arbitratu viuere ſatagũt, dum alterius, quem Chriſti loco ſibi præpoſuerunt, voluntatem & imperium vltrò ſequuntur.

e Matth. 16 d Lucæ 9 c Hiero ad Ruſticum monachum epiſtola 4 Baſil. in ſermone de abdicatione rerum & in ſermone de inſtitutione monachorum & quæſt. 96. in regulis breuioribus. Item in conſtitutionibus monaſticis cap. 23. Gregor lib 32 Moral. capit. 21. Niceph. libr. 11. eccleſiaſt. hiſtor. cap. 37.

C Horum præfectus, vtì Baſilius[f] docet, Chriſti perſonam obtinet, ac velutì mediator Dei & hominũ factus, ſalutem obediẽtium, Deo ſacrificat. Vndè quẽadmodùm oues paſtori obediũt, ea pergentes via, qua paſtor ipſas duxerit: ità conuenit huiuſmodi pietatis exercitatores ſuis obedire præfectis, non curioſè inueſtigando pcepta, vbì à peccato aliena fuerint, ſed cum omni alacritate ac ſtudio explendo ea quæ demandantur. De quo præfecto ſic etiam poſt Baſilium Bernardus[g] affirmat: Ipſum quem pro Deo habemus, tanquàm Deum in his, quæ non ſunt apertè contra Deum, audire debemus.

f Baſil. in conſtitutionibus monaſticis cap. 23. 1. Reg. 15. e Eccés 4. d Lucæ 10. c Epheſ. 6. a Coloſſ. 3. d

g Bernardus in tractatu de præcepto & diſpenſatione. Vide eundem in epiſtola 7. ad Adam monachum.

D Huiuſmodi [h] autem fideles & excellentes Chriſti imitatores, qui dictis conſilijs obſeruandis ſeriò vacarent, vtì veteres oſtenduntannales, Eccleſia ſemper habuit, & in his delectos probatoſque cœtus piorum ac religioſorum hominum, qui ſupra vulgi morem ac exemplum, abdicatis ſemèl bonis omnibus & relictis carnis illecebris, ex profeſſo ſtudérent ſanctæ obedientiæ: eò videlicet ſpectantes, vt ad Chriſti obedientis exemplar, & ad Euãgelicæ normæ perfectionem ſeſe totos componerẽt, nullumq; propriæ voluntati locum relinquerent.

h Philo in lib. de vita cõtemplatiua & ex eodem Euſeb. & Nicepho. Ioſephus lib 18. antiquitat. ca 2. & lib. 2 de bello Iudaico ca. 7. Epiphan. hæreſi 29 Hier ad Euſtoch. de cuſtod virg Item de viris illuſt in Philone & Marco. Dionyſ. de eccleſiaſt. hierarch. cap. 6. Euſeb. lib. 1. demonſtrat. euangel. cap. 8. Aug. in pſal. 132. & de morib. eccleſ. Cathol. cap. 31 & 33. Item lib. 8 confeſſ. ca 6. Amb. epiſt. 82. Caſſ. Collat. 18. ca. 4. & ſequentib. Naziã. in vita Baſil. Athanaſ. in vita Antonij. Sulpit. in vita Martini. Iſidor. li. 2. de eccl. off. ca. 15 Sozom. li. 1 hiſt. ca 12. Greg li 2. dialog & lib. 1. epiſt. 33. Chryſo. aduersùs vitup. monaſt. vitæ & homil 56. ad pop. cũ ſequentib. Itẽ homil. 14. in 1. ad Timot. Bernard in apol. ad Guiliel. ab & homil. de bonis margaritis.

E Cuius rei teſtes perquàm idoneos habemus Baſilium, Auguſtinum, Hieronymum, Benedictum, Gregorium, Caſſianum, Bernardum, alioſque innumeros Euãgelicæ perfectionis profeſſores, & monaſtici inſtituti tum defenſores, tum obſeruatores integerrimos.

SCRIPTVRAE.

IOANNIS 6. 4. & 5. Lucæ 2. & ad Philipp. 2. vt ſuprà quęſt. 2.

MATTHAEI vigeſimo: Filius hominis non venit miniſtrari, ſed miniſtrare, & dare animam ſuam redemptionem pro multis.

Lvcae vigeſimoſecundo: Quis maior eſt, qui recumbit, an qui miniſtrat? Ego autem in medio veſtrûm ſum ſicut qui miniſtrat.

Matthaei decimoſexto, vt in textu.

Lvcae nono: Dicebat autem ad omnes: Si quis vult poſt me venire, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuã quotidiè, & ſequatur me.

Primi Regum decimoquinto: Et ait Samuel: Nũquid vult Dn̄s holocauſta et victimas, et non vt potiùs obediatur voci Dn̄i? Melior eſt enim obedientia quàm victimæ: & auſcultare, magìs quàm offerre adipem arietum: quoniam quaſi peccatum ariolandi eſt, repugnare: & quaſi ſcelus idololatriæ, nolle acquieſcere.

Ecclesiastis quarto: Multo melior eſt obedientia, quàm ſtultorum victimæ, qui neſciunt quid faciunt mali.

Lvcae decimo: Qui vos audit, me audit: & qui vos ſpernit, me ſpernit. Qui autem me ſpernit, ſpernit eum qui miſit me.

Ad Epheſios ſexto: Serui, obedite dominis carnalibus, cum timore & tremore in ſimplicitate cordis veſtri, ſicut Chriſto: nõ ad oculũ ſeruientes, quaſi hominibus placẽtes: ſed vt ſerui Chriſti, facientes voluntatem Dei ex animo, cũ bona voluntate ſeruientes, ſicut Dn̄o, & non hominibus: ſcientes quoniam vnuſquiſq; quodcunque fecerit bonum, hoc recipiet à Domino, ſiue ſeruus, ſiue liber.

Ad Coloſſenſes tertio: Filij, obedite parentibus per omnia. Hoc enim placitum eſt in Domino. Serui, obedite per omnia dominis carnalibus, non ad oculum ſeruientes, quaſi hominibus placentes, ſed in ſimplicitate cordis, timentes DEVM. Quodcunque facitis, ex animo operamini, ſicut Domino, & non hominibus: ſcientes quòd

quòd à Domino accipietis retributionem hæreditatis. Domino Chriſto ſeruite.

PATRES.

1 A AVGVSTINVS libro decimoquarto de ciuitate Dei,capite duodecimo: Obedientia commendata eſt in præcepto, quæ virtus in creatura rationali mater quodammodò eſt omnium cuſtosq́ue virtutum.

Obedientia mater eſt & cuſtos virtutũ omnium.

2 HIERONYMVS epiſtola 8.ad Demetriadem de ſeruanda virginitate: Bonum eſt obedire maioribus, parére præfectis, & poſt regulas ſcripturarum, vitæ ſuæ tramitem ab alijs diſcere, nec præceptore vti peſsimo,ſcilicet præſumptione ſua.

Obedire maioribus.

3 GREGORIVS Magnus libro trigeſimoquinto Moralium in Iob,capite duodecimo:Sola virtus eſt Obedientia,quæ virtutes cæteras menti inſerit,inſertasq́ue cuſtodit.Obedientia victimis iurè pponitur:quia per victimas aliena caro,per obedientiam verò volũtas propria mactatur.

Obedientiæ dignitas. 1.Reg.15.

4 ITEM in librum primum Regum, libro ſecundo, capite quarto: Vera Obedientia nec præpoſitorum intentionem diſcutit, nec pcepta diſcernit:quia qui omne vitæ ſuæ iudicium maiori ſubdidit, in hoc ſolo gaudet, ſi quod ſibi præcipitur, operatur. Neſcit enim iudicare, quiſquis perfectè didicerit obedire.

Obedientia cæca.

5 ET libro quarto,capite quinto: Victimæ ſunt obſequia obedientium,quia cùm hominibus pro Deo ſubijcimur, ſuperbos ſpiritus ſuperamus. Cæteris quidẽ virtutibus dæmones impugnamus, per obedientiam vincimus. Victores ergò ſunt qui obediunt: quia dum voluntatem ſuam alijs perfectè ſubijciunt,ipſi lapſis per obedientiam angelis dominantur.

Obediẽtia nõ impugnantur tantùm, ſed etiã vincũtur dæmones.

6 LIBRO ſexto in eundem primum librum Regum, capite ſecundo: Inobedientes dum tumenti corde Maiorum iuſſa non faciunt, cùm meliorare, quod eis iniungitur, conantur, ſua opera Deo offerre dum cupiunt, ſemetipſos tollunt.Nam per alias virtutes noſtra ei impendimus, per obedientiam noſmetipſos exhibemus. Omnia bona opera poſtponenda ſunt his bonis quæ iubẽtur. Melior eſt obedientia quàm victimæ &c.Quia longè altioris meriti eſt,propriam voluntatẽ alienæ ſemper voluntati ſubijcere,quàm magnis ieiunijs corpus atterere:aut p cõpunctionem ſe in ſecretiori ſacrificio mactare: quia qui perfectè voluntatem præceptoris ſui implere didicit, in cæleſti regno & abſtinẽtibus & flẽtibus excellit.

Inobedientiæ vitium.

Obedientiæ poſtponenda alia opera bona.

7 CAS-

7 CASSIANVS libro quarto de inſtitutis cœnobiorum, capite decimo, loquens de Tabennenſiotarum monachorum, in Thebaide commorantium, obedientia: Poſt hæc tanta (inquit) obſeruantia obedientiæ regula cuſtoditur, vt iuniores abſque præpoſiti ſui ſcientia vel permiſſu non ſolùm non audeant extra cellam progredi, ſed ne ipſi quidem communi ac naturali neceſsitati ſatisfacere ſua authoritate præſumant. Sicq́; vniuerſa complere, quæcunque fuerint ab eo pręcepta, tanquàm ſi à Deo ſint cælitùs edita, ſine vlla diſcuſsione feſtinant, vt nonnunquàm etiam impoſsibilia ſibimet imperata, ea fide ac deuotione ſuſcipiant, vt virtute ac ſine vlla cordis hæſitatione, perficere ea aut conſummare nitantur, & nec impoſsibilitatem quidem præcepti pro ſenioris ſui reuerentia metiantur. De quorum obedientia ſpeciatìm nunc dicere prætermitto. Exemplis enim eam ipſis paulò pòſt tradere ſuo loco diſponimus.

Obediētia pfecta antiquorū monachorū & religioſorum.

Vide cap. 24. & ſequentia eiuſdē lib 4.

8 ITEM in Collatione ſecunda, quæ eſt Abbatis Moyſis, capite vndecimo: Hoc igitur modo ad ſcientiam diſcretionis veræ peruenire facilimè poterimus, vt ſeniorum veſtigia ſubſequentes, neque agere quicquam noui, neque diſcernere noſtro iudicio præſumamus: ſed quemadmodùm nos vel traditio eorum, vel vitæ probitas informârit, in omnibus gradiamur. Qua inſtitutione firmatus, non modò ad perfectam diſcretionis rationem quiſque perueniet, verumetiam munitus à cunctis inſidijs inimici & tutiſsimus permanebit. Nullo nanque alio vitio tam præcipitem diabolus monachum pertrahit ac perducit ad mortem, quàm cùm eum neglectis conſilijs ſeniorum, in ſuo iudicio perſuaſerit ac definitione doctrináve confidere.

Diſcretionē veram parādi ratio.

Iudicij pprij abnegatio quā ſit Religioſo neceſſaria.

9 COLLATIONE quarta, quę eſt Daniêlis abbatis, capite vigeſimo: Vnum ſanè atque idem inobedientiæ genus eſt, vel propter operationis inſtantiam, vel propter ocij deſiderium, ſenioris violare mandatū: tamq́; diſpēdioſum eſt pro ſomno, quàm pro vigilantia monaſterij ſtatuta conuellere: Tantum denique eſt, Abbatis tranſire præceptū vt legas, quantum ſi contemnas vt dormias.

Neq; in ſpiritualibus & pijs operibus diſcedēdum eſt à volūtate Superiorum.

10 BERNARDVS in ſermone de tribus ordinibus Eccleſiæ, ad patres in Capitulo facto: Quiſquis vel apertè vel occultè ſatagit, vt quod habet in voluntate, hoc ei ſpiritualis pater iniungat, ipſe ſe ſeducit, ſi fortè ſibi quaſi de obedientia blandiatur. Neque enim in ea re ipſe prælato, ſed magìs ei prælatus obedit.

Volūtas ſubditi, volūtati Superioris ſubiecta & cōformis eſſe debet.

11 IN ſermone ad milites templi, capite decimotertio: Sanè non

omninò debeo tranſire ſilenter domum obedientię, Bethaniam videlicet, caſtellum Mariæ & Marthæ, in quo Lazarus eſt reſuſcitatus, vbì nimirùm & vtriuſq; vitæ figura, & Dei erga peccatores mira clementia, nec non & virtus obedientiæ vnà cum fructibus pœnitentiæ commendatur. Hoc ergò in loco breuiter intimatum ſufficiat, quòd quidem nec ſtudium bonæ actionis, nec ociū ſanctę cōtemplationis, nec lachryma pœnitentis, extra Bethaniam accepta eſſe poterunt illi, qui tantam habuit obedientiam, vt vitam, quàm ipſam, perdere maluerit, factus obediens patri vſq; ad mortem.

Ioan. 11 & 12.

Sine obediētia nihil acceptum Chriſto.

12 ITEM in ſermōe de virtute obedientię, & eius gradibus: Inter ſummè mala & ſummè bona, quædā media ſunt, ad alterutrū ſe habētia, & boni maliq; nomen aſſumūt. Media ſunt, ambulare, ſedere, loqui, tacere, comedere, ieiunare, vigilare, dormire, & ſi qua ſunt ſimilia: quæ ſi paſtoris licentia fiant, ſummā expectant retributionē. In his igitur medijs ſubditi eſſe & obediētes debemus ad nutū ꝑpoſitorū, nihil interrogantes, ꝓpter conſcientiā: quia in his nullū prefixit opus Deus, ſed prælatorū dereliquit imperio diſponēda. Non aūt te moueat magiſter impitus, indiſcreta poteſtas, ſed memento quia nō eſt poteſtas niſì à Deo: & q reſiſtit poteſtati, reſiſtit Dei ordinationi. Hæc eſt ꝓpria hominis obediētia, quā homini debemus, q homini ſubditi ſumus. Cōmunis eſt etiā iſta inter Deū & hominē, qa quicqd obedientiæ ꝑlatis exhibetur, ei exhibetur q dicit: Qui vos audit, me audit. Cū magna igitur cautela hoc tramite dicimus incedendū: quia & multi gradus ibidèm deliteſcunt, quorū q vnū reliquerit, cæteros ſine retributiōe tenebit. Prim⁹ gradus obediētię eſt, obedire libēter. Hoc eſt libēter obedire, prælatorū volūtatē volūtariè adimplere. Secūdus obēdiētię gradus eſt, obtēperare ſimpliciter. Qui ambulat ſimpliciter, ambulat confidenter. Multos videmus poſt præcipiētis imperium multas facere queſtiones: cur, quarè, quamobrèm, ſæpiùs interrogare: crebras ingeminare querelas: quærere, quare hoc præcipit, vndè hoc venit, quis hoc adinuenit conſilium. Indè murmuratio, indè verba murmurationem & indignationem ſonantia, & redolentia amaritudinem. Indè frequēs excuſatio, ſimulatio impoſsibilitatis, aduocatio amicorum. Non ſic Abraham. Audi quid Dominus de ſimplici populo proteſtetur: In auditu (inqt) auris obediuit mihi, vt videlicet oſtēderet vno eodēq; momēto ꝓceſsiſſe & imperantis imperiū, & obſequiū obſequētis. Tertius grad⁹ eſt, hilariter obedire. Hilarē em̄ datorē diligit Deus. Non ex triſtitia (inqt Apoſtolus) aut ex neceſsitate. Serenitas in vultu,

Circa quas actiones verſetur potiſsimū obediētia quæ ꝑſtatur homini.

Rom. 13.

Luc. 10.

Obedientiæ gradus. Primus.

Secundus. Prou. 10.

Gen. 12. 22. Pſal. 71.

Tertius. 2. Cor. 9.

tu,dulcedo in ſermonibus,multũm colorāt obediētiam obſequē-
tis.Quartus gradus eſt,obſecūdare velociter.Fidelis obediēs neſcit Quartus.
moras,fugit craſtinū,ignorat tarditatem,p̄ripit præcipientē,parat
oculos viſui,aures auditui,linguā voci,manus operi,itineri pedes,
totū ſe colligit,vt impantis colligat voluntatē.Quintus gradus eſt,
adimplere viriliter.Viriliter agite,& confortetur cor veſtrum, oēs Quintus.
qui ſperatis in Domino. Sextus gradus eſt, humiliter obedire. Se- Pſal 30.
ptimus gradus eſt, indeſinenter obtemperare. Non qui inceperit, Sextus & Septimus.
ſed qui perſeuerauerit,ſaluus erit.Incipere,multorum eſt: perſeue- Matt. 10. &
rare,paucorum.Perſeuerantia,ſingularis eſt filia ſummi regis, vir- 24.
tutum fructus,earumq; conſummatio, totius boni repoſitorium, Perſeuerantiæ laus.
virtus ſine qua nemo videbit Deum,nec à DEO videbitur.Sola eſt
quæ amatorem obedientiæ ad regis cubiculum introducit,vt eum
videat in decore ſuo,in quem deſiderant angeli proſpicere.

13 IDEM Bernardus ſermone tertio de Circunciſione Domini:
Cùm eligit homo eſſe in congregatione multorum, nunquìd eli-
get eſſe magiſter,qui nondùm diſcipulus fuit,& docere quod didi-
cit nunquàm? Eligit abiectus eſſe in domo Dei ſui,& ſubiectus eſſe Obediendū exēplo Chriſti
magiſtro,ſub quo frangatur eius voluntas,& obedientiæ freno cō-
cupiſcentia reprimatur: ſitq; quod ait propheta: Impoſuiſti homi- Pſal 63.
nes ſuper capita noſtra.Nec dedignandum ſeruo,quod præceſsit in
Domino.Siquidē non eſt ſeruus maior domino ſuo.Ille enim cùm Ioan. 13.
iam creuiſſet ætate & ſapientia, & gratia apud Deum & homines:
cùm iam duodecim annorum eſſet, & remanſiſſet in Hieruſalem, Luc. 2.
inuentus à beata virgine & Ioſeph,cuius filius putabatur, in medio
doctorum,audiens illos & interrogans: tamen deſcendit cum illis,
& erat ſubditus illis.Et tu ergò ſubditus eſto propter illū. Sed iam
tibi in obedientiæ via,aliqua fortaſsìs dura & aſpera occurrere poſ-
ſunt, vt accipias interdùm præcepta nonnulla, quæ licèt ſalubria
ſint,minùs tamen ſuauia videantur.Hęc ſi moleſtè cœpis ſuſtinere,
ſi dijudicare prælatum, ſi murmurare in corde, etiamſi exteriùs Contra murmuratores.
impleas quod iubetur, non eſt hæc virtus patientiæ, ſed velamen-
tum malitiæ. Neceſsè eſt ergò vt illuceſcat dies patientiæ, per quā
omnia dura & aſpera tacita amplectaris conſcientia. Et in fine:
Ergò nè incurrat qui currit, illuminari neceſsè eſt lumine diſcre- Diſcretionē ſupplet virtus obedientiæ.
tiōis, q̄ mater virtutū eſt & cōſummatio p̄fectionis. Hæc nimirùm
docet,nè q̄d nimìs. At verò, quia omninò rara iſta auis eſt in terris,
huius diſcretionis locū in vobis fratres ſuppleat virtus obedientię,
vt nihil plùs,nihil minùs,nihil aliter quàm imperatum ſit,faciatis,

Vnus rector &cæ. 1 B. HIERONYMVS ad Ruſticum monachum epiſto-la quarta: Nulla ars abſque magiſtro diſcitur. Etiam muta anima-lia, & ferarum greges, ductores ſequuntur ſuos. In apibus principes ſunt. Grues vnam ſequuntur ordine literato. imperator vnus, iu-dex vnus prouinciæ. Roma, vt condita eſt, duos fratres ſimul habe-re reges non potuit, & parricidio dedicatur. In Rebeccæ vtero Eſau (Geneſ. 25.) & Iacob bella geſſerunt. Singuli eccleſiarum Epiſcopi, ſinguli Ar-chipresbyteri, ſinguli Archidiaconi, & omnis ordo eccleſiaſticus ſuis rectoribus nititur. In naui vnus gubernator: in domo vnus do-minus: in quanuis grandi exercitu, vnius ſignum expectatur. Et, nè (Obedientia monaſtica.) plura replicando faſtidium legenti faciam, per hæc omnia ad illud tendit oratio, vt doceam te, non tuo arbitrio dimittendum, ſed vi-uere debere in monaſterio ſub vnius diſciplina patris, conſortioq́ multorum, vt ab alio diſcas humilitatem, ab alio patientiam: hic te ſilentium, ille doceat manſuetudinem, non facias quod vis, co-medas quod iuberis, veſtiare, quod acceperis, operis tui penſum p-ſoluas, ſubijciaris cui non vis, laſſus ad ſtratum venias, ambulansq́ dormites, &, necdùm expleto ſomno, ſurgere compellaris. Dicas (1 Cor 4.) pſalmum in ordine tuo, in quo non dulcedo vocis, ſed mentis affe-(Epheſ. 5.) ctus quæritur, dicente Apoſtolo: Pſallam ſpiritu, pſallam & mente: Et, Cantantes in cordibus veſtris Domino. Legerat enim eſſe præ-(Pſal. 46.) ceptum: Pſallite ſapienter. Seruias fratribus, hoſpitum laues pe-des, paſſus iniuriam taceas: præpoſitum monaſterij timeas vt do-(De maiorum ſentẽtiã non iudicandum.) minum, diligas vt parentem. Credas tibi ſalutare, quicquid ille pręceperit, nec de maiorum ſententia iudices, cuius officij eſt obedire, (Deut. 6 7.) & implere quæ iuſſa ſunt, dicente Moyſe: Audi Iſrael, & tace.

2 BASILIVS in oratione de abdicatione rerum, ſiue renun-ciatione ſeculi iſtius & ſpirituali perfectione: qui alijs eſt ſermo ſecundus exercitamentorum pietatis: Si igitur DEI munere ta-lem quempiam virum inueneris (prorsùs autem ſi peruestigare (Nihil præter ſuperioris ſententiam faciendum.) volueris, inuenies) magiſtrum bonorum operum, hoc apud te conſtanter teneto, vt nihil omninò quicquam præter illius ſen-tentiam facias. Quicquid enim eo neſciente facis, id furtum ac ſacrilegium eſt, tibíque exitium, non autem vtilitatem vllam ap-(Matth. 11.) portat. Eſto, tu id bonum iudices. Et in fine: Violentorum eſt re-gnum cęlorum, & violenti rapiunt illud. Verba hæc euangelij ſunt. Violentiam appellauit aſsiduam & acrem corporis in laboribus (Voluntatẽ ꝓpriam abne-) fatigationem: quod nullius impulſu, ſuapte ſponte, Chriſti diſci-puli faciunt: cùm & voluntatem propriam, & corporis laxamentũ

ab-

abnegant omne, & magiſtri ſui præcepta omnia conſeruant. Quocirca ſi tibi in animo eſt rapere regnum Dei, violentiæ te dato, ceruices tuas Chriſti ſeruitutis iugo ſubmittito & eius loris collum tuum arctè circunquaq; cohibeto.

gātes, vim faciunt regno cælorum. Matt. 11.

3 ITEM in ſermone de inſtitutione Monachorum, qui alijs eſt ſermo quintus exercitamentorum pietatis: Vera perfectáque ſubiectorum aduersùs moderatorem ordinis obedientia in eo cernitur, ſi quis ex eius conſilio non à rebus modò flagitioſis abſtineat, ſed ſi, ne ea quidem, quæ laudabilia ſunt, ſine ſententia illius faciat. Nam abſtinentia, & omnis corporis incommodorum perpeſſio, vtiliter hæc quidem comparata ad aliquid ſunt: at ſi quis proprię obſequens voluntati, ſpretis cōſilijs antiſtitis ſui, id facere voluerit, quicquid ipſi collibitum ſit, hîc plus erit, quod faciet mali, quàm quod boni. Qui enim poteſtati reſiſtit, DEI ordinationi reſiſtit: & præmium obedientiæ maius debetur, quàm rectè facto cum continentia.

Obedientiæ perfectio in quo cōſiſtat.
Ne bona quidem opera præter ſuperioris ſenten. tiam facienda.
Rom. 13.
Obedientiæ præmium.

4 IN regulis breuioribus, interrogatiōe nonageſima ſexta: Cùm Apoſtolus dicat, vt non quæcunque vultis, illa faciatis: in vnaquaque re quicquid ex voluntate propria optabile eſt, id ſi alicuius arbitrio permittatur, calamitoſum eſt, Contraq;, quicquid antiſtites rectum ſtatuerint, in eo manere vnuſquiſq; debet, etiamſi cōtra voluntatem ipſius ſit.

Galat. 5.
Propriæ voluntatis abnegatio.

5 IN conſtitutionibus monaſticis, capite vigeſimotertio: Animaduerte quid in Euangelijs Dominus dicat, cùm de obedientia aduersùm ſeruos ſuos adhibenda legem ſanciret: Qui vos recipit, inquit, me recipit. Et item alio in loco: Qui vos audit, me audit: & qui vos ſpernit, me ſpernit. Quod Apoſtolis dixit, intelligēdus eſt in commune legem ſanxiſſe in poſteros, qui aliorum futuri erant moderatores. id ex multis ijſdémque certiſsimis diuinarum literarum teſtimonijs, manifeſtiſsimisq; argumentis probari poteſt. Et paulò pòſt, de obedientia Apoſtolorum loquens, ait: Dixit eis Ieſus, cùm rudes adhuc in eius diſciplina eſſent, ac tantùm non iamiam regnaturum illum putarent, & in ea ſpe eſſent, ſe nullis laboribus aditis, nulliſq; periculis ſuſceptis, ac ſe nullis moleſtijs exantlatis, Chriſti regni conſortes futuros, atque in regalis gloriæ, cultus, honoríſque ſocietatem venturos. Quid igitur hæc expectantibus illis & ſperantibus dixit? Eccè ego mitto vos, ſicut oues in medio luporum. Porrò illi, re audita ſpei ſuæ ſummè contraria, nequaquàm dixerunt: Alia adducti ſpe ad te

Matth 10.
Luc 10.
Qui vos audit, me audit: ptinet ad oēs moderatores aliorum.
Obedientia Apoſtolorū quàm perfecta fuerit.
Matt 20.
Matt 10.

te acceſſeramus, & tu contraria nobis, atquè ſperauimus, imperas? Nos requietem ſperauimus, & tu nos in pericula protrudis: honores nobis propoſuimus, & tu ex tranſuerſo ignominias ingeris: regnum expectaueramus, & tu vt exagitemur, & omnium ſerui ſimus iubes. Horum nihil omninò dixerunt, licèt his, quæ memorauimus, plura & grauiora etiam audiſſent, velutì illud, Tradent vos in tribulationes, & occident vos, & eritis odio omnibus gentibus propter nomen meum. Et ad præſides & reges ducemini propter me. His igitur illi omnibus auditis, ſubmiſſa mentis ceruice, obedientiæ iugum ſubiêrunt, alacríque animo in pericula, in fora, in contumelias, in lapidationes, in ignominias, in cruces, in varias neces proceſſêre: tantáque hæc alacritate ſuſtinebant, vt magnificè lætitia efferrentur, cùm digni habiti ſunt, qui pro CHRISTI nomine illa paterentur. Gaudebant enim, inquit, quòd digni habiti ſunt pro nomine ipſius contumeliam pati. Hanc obedientiam is qui ſecundùm DEVM verè eſt monachus, antiſtiti ſuo præſtet oportet. Siquidem (vt iam diximus) diſcipulos Chriſtus in hoc elegit, qui hoc vitæ inſtitutum æmularentur, vt per eos formam relinqueret eandem ſecuturæ poſteritati. Nihil eſt enim aliud antiſtes, (qui modò diligenter munus exequatur, cui præpoſitus ſit, pietatem videlicet) quàm is qui perſonam Chriſti ſuſtinet, & ſequeſter eſt inter DEVM & homines, eorum, qui in ipſius officio ſunt, ſalutem ſacrificans Deo. Et poſt pauca: Quemadmodùm igitur paſtori ſuo oues obtemperant, & viam, quamcunque ille vult, ingrediuntur: ſic qui ex DEO pietatis cultores ſunt, moderatoribus ſuis obſequi debent, nihil omninò illorum iuſſa curioſiùs perſcrutantes, quandò libera ſunt à peccato: contráque, ea ſumma animi alacritate, ſummoq́ ſtudio conficere. Quemadmodùm enim faber ædificator ve ſingulis artis inſtrumentis pro arbitrio vtitur ſuo, neque vnquàm vllum inuentum eſt inſtrumentum, quod ad quemcunque ille vſum voluiſſet, non ſe facilè tractandum præbuerit, ac moderatoris manui ceſſerit: ità quoquè conuenit verum pietatis cultorem, perindè vt inſtrumentum quoddam vtile opifici ad complendam ſpiritualem fabricam, omnibus in rebus parére, in quibus vt operam ſuam nauet, rectum eſſe antiſtes iudicârit, nè ſi id facere recuſauerit, impedimento ſit, quo minùs ſpirituale opus compleatur. Et vt inſtrumentum non ſibi ipſi deligit, quod facto

Mat. 24. & 10.

Actor. 5.

Obedientia Monaſtica.

Perſonā Chriſti ſuſtinet antiſtes.

Superiorum iuſſis ſimpliciter obſequēdum ſine diſcuſſione quādò à peccato libera ſunt.

Verè obediēs comparatur inſtrumento artificis.

ſto vſus ſit ad artem iuuandam : eodem modo pietatis cultorem quoquè nequaquàm conuenit ipſum eſſe, qui ſibi iudicio ſuo opus deligat,ſed gubernationem ſuî,artificis prudentię debet conſilioq́ concedere.

6 GREGORIVS libro trigeſimoſecundo Moralium,capite vigeſimoprimo,agens de aſtutis conſilijs & callidis tentationibus dæmonis. Alius quoquè (inquit) non ſolùm decreuit terrena commoda non quærere,ſed etiam cunſtis quæ poſsidet,renunciare, vt in diſcipulatu cæleſtis magiſterij tanto ſe liberior exerceat, quanto & expeditior redditus, ea quæ poſsidentem premere poterant, deſerens calcat. Huius cor hoſtis inſidians occulta ſuggeſtione alloquitur,dicens: Vndè hæc temeritatis tantæ ſurrexit audacia, vt credere audeas, quòd omnia relinquendo ſubſiſtas ? Aliter te creator condidit, atque aliter tu teipſum diſponis, valentiorem te robuſtioremq́ faceret, ſi ſequi te ſua veſtigia cum inopiæ neceſsitate voluiſſet. An non plerique & terrena patrimonia nequaquàm deſerunt, & tamen ex his per miſericordiæ opera ſupernæ fortis bona æterna mercantur? Hæc blandiens ſuggerit, ſeorsùm verò in eiſdem rebus quas retinere admonet,ante retinentis oculos delectationes peſtiferas decipiens apponit, quatenùs ſeductum cor ad blandimenta exteriora pertrahat, & intima perfectionis vota peruertat. Oſſa itaque eius ſic fiſtulæ æris ſunt, quia dolosa eius conſilia dum blandum de exterioribus ſonum reddunt, perniciosum diſpendium de interioribus ingerunt. Alius relictis omnibus quæ exteriùs poſſederat, vt ordinem ſublimioris diſcipulatus appræhendat, etiam intimas frangere voluntates parat, vt rectioribus ſe alterius voluntatibus ſubdens, non ſolùm prauis deſiderijs, ſed ad perfectionis cumulum etiam in bonis votis ſibimetipſi renunciet : & cuncta quæ ſibi agenda ſunt, ex alieno arbitrio obſeruet. Hunc hoſtis callidus tanto molliùs alloquitur, quanto ab excellentiori loco deijcere ardentiùs conatur, móxque virulenta ſuggeſtione blandiens dicit : O quanta per temetipſum miranda agere poteris, ſi nequaquàm te iudicio alterius ſubdis. Cur profectum tuum ſub ſtudio meliorationis imminuis ? Cur intentionis tuæ bonum,dum vltrà quàm neceſsè eſt, extendere niteris,frangis? Quæ enim dum voluntate propria vſus es, peruerſa perpetrâſti ? Qui ergò tibi plenè ad benè viuendum ſuffi-

Tentatio dæmonis, qua aggreditur eũ qui delibe: rat omnia relinquere.

Iob 40.

Intimas volũtates frãgere.

Tentatio dæmonis aduersùs eũ qui cõſtituit ſe obedientiæ Superioris totum committere.

ſufficis,alienum ſuper te iudicium cur requiris? Hæc blandiens intimat,ſeorſum verò in voluntatibus eius proprijs exercendæ ſuperbiæ cauſas parat: & dum laudat cor de inteſtina rectitudine, inueſtigat callidè vbì ſubruat in prauitate.

7 NICEPHORVS libro vndecimo eccleſiaſticæ hiſtoriæ, capite trigeſimoſeptimo: Pior admodùm adoleſcens monaſticam philoſophiam complexus, quum paternam relinqueret domum, votum Deo nuncupauit,nunquàm ſe propinquorum ſuorum cuiquam in conſpectum venturum eſſe.Poſtquàm verò quinquageſimo anno pòſt ſoror eius viuere illum accepit,cõtinere ſeipſam nõ potuit: atque indicio,quod ei præter opinionem omnem acciderat, in immenſam ſublata lætitiam, ſummoperè, vt eum videret, expetiuit. Quapropter loci eius epiſcopum flens atque vociferans rogauit,vt in Scetin literas daret,quibus efficeret, vt frater ad eam mitteretur.Ille fœminę ſenectutem miſeratus,monachorum antiſtitibus,vt Pior veniret,ſcripſit.Is,vt hoc faceret,iuſſus,quum cõtrà niti non poſſet,(non enim Aegyptijs, immò etiã alijs monachis fas eſt,imperata non facere)in patriam venit,fratre alio ſecum ducto.Atque vbì pro foribus paternarum ædium fuit,præſentiam ſuam ſorori inſinuauit. Et quum ſtrepitum pedum eius ſentiret, & ianua aperta ſtrideret,oculis cõniuẽs,de nomine ſororem compellans: Ego,inqnit,Pior ſum,frater tuus:conſpectu meo,ſicutì viſum tibi eſt,fruere. Atque illa quidem fratrem ſatìs intuita,Deo,qui deſiderium eius impleuiſſet,gratias egit: ipſe autem ad fores precatione habita,rurſùm diſceſſit,& in regionem ſolitam reuertit.

Vouit ſe non viſurũ ꝓpinquũ aliquem.

Monachorũ obedientia.

1 C BASILIVS in conſtitutionibus monaſticis,capite viceſimotertio,vt in textu,& vt ſuprà paulò antè.

2 BERNARDVS in tractatu de præcepto & diſpenſatione: Siue Deus,ſiue homo vicarius Dei mandatum quodcunque tradiderit,pari profectò obſequendum eſt cura: pari reuerentia deferendum: vbi tamen Deo contraria non præcipit homo.Quod ſi contigerit, pergendum indubitanter conſulo in Petri ſententiam: quia obedire oportet Deo magìs quàm hominibus. Quicquid vice Dei præcipit homo,quod non ſit tamen certum diſplicere DEO: haud ſecùs omninò accipiẽdum eſt,quàm ſi præcipiat Deus. Quid enim intereſt vtrùm per ſe, an per ſuos miniſtros, ſiue homines, ſiue angelos, hominibus innoteſcat ſuum placitum Deus? Sed homines, inquis, facilè falli in Dei voluntate de rebus dubijs percipienda, & in pręcipienda fallere poſſunt.Sedenim quid hoc refert tua,qui cõſcius

Non minùs homini quã Deo obtẽpãdũ,quãdò nihil Deo contrariũ ꝑcipit. Act 5.

Niſi certũ ſit Deo diſplicere, ità Superioris ſuſcipiẽdũ eſt mandatũ, àc ſi ꝑcipiat Deus.

Obiectio, ꝙ homines circa Dei voluntatẽ falli poſſint.

Reſponſio.

ſcius non es : præſertim cùm teneas de ſcripturis, quia labia ſacerdotis cuſtodiunt ſcientiam, & legem ex ore eius requirunt : quia angelus Domini exercituum eſt? Requirunt, dixerim, legem: non quam vel authentica vlla ſcriptura tradiderit, vel ratio manifeſta probauerit. De huiuſmodi quippe nec præceptor expectandus, nec prohibitor auſcultandus eſt : ſed quod ità latére aut obſcurum eſſe cognoſcitur, vt in dubium venire poſsit, vtrumnam Deus ſic aut aliter fortè velit, ſi non de labijs cuſtodientibus ſcientiam, & ex ore angeli Domini exercituum certum reddatur. A quo deniquè diuina potiùs conſilia requiruntur, quàm ab illo cui credita eſt diſpenſatio myſteriorum Dei? Ipſum proindè quem pro Deo habemus, tanquàm Deum in his, quæ apertè non ſunt contra Deum, audire debemus. Et paulò pòſt: Imperfecti cordis, & infirmæ prorsùs voluntatis indicium eſt, ſtatuta ſeniorum ſtudioſiùs diſcutere, hærere ad ſingula quę iniunguntur, exigere de quibuſque rationem, & malè ſuſpicari de omni præcepto, cuius cauſa latuerit, nec vnquàm libenter obedire, niſì cùm audire contigerit quod fortè libuerit: aut quod non aliter licere ſeu expedire monſtrauerit vel aperta ratio, vel indubitata authoritas. Delicata ſatìs, immò nimìs moleſta eſt huiuſcemodi obedientia. Non planè hæc illa eſt, quæ ex regula traditur, obedientia ſine mora. Et ſub finem reſpondens ad quæſtionē quandam: Audire, inquit, & hoc vultis à me, vndè inter cætera pœnitentię inſtituta, monaſterialis diſciplina meruerit hanc prerogatiuam, vt ſecundum baptiſma nuncupetur. Arbitror ob perfectam mundi abrenunciationem, ac ſingularem excellentiam vitæ ſpiritualis, qua præeminens vniuerſis vitæ humanæ generibus huiuſcemodi conuerſatio, profeſſores & amatores ſuos angelis ſimiles, diſſimiles hominibus facit, immò diuinam in homine reformat imaginem, configurans nos Chriſto inſtàr baptiſmi. Et quaſi deniquè ſecundò baptizamur, dum per id quòd mortificamus membra noſtra, quæ ſunt ſuper terram, rursùm Chriſtum induimus, complantati denuò ſimilitudini mortis eius. Sed & quomodò in baptiſmo eruĭmur de poteſtate tenebrarum, & in regnum transferimur claritatis æternæ: ità & in ſancti huius ſecunda quadam regeneratione propoſiti, de tenebris æquè non vnius originalis, ſed multorum actualium delictorum, in lumen virtutum euadimus, reaptantes nobis illud Apoſtoli : Nox præceſsit, dies autem appropinquauit.

Malach. 2.

Cōtra eos qui diſcutiunt & examinant maiorū iuſſa curioſè.

Cur monaſterialis diſciplina ſecundum baptiſma nuncupetur à maioribus.

Rom. 13.

3 IDEM in epiſtola ſeptima ad Adam monachum: Igitur face-

re malum quolibet etiam iubente, conſtat non eſſe obedientiam,

In quibus nõ ſit hominibus obediendum.

ſed potiùs inobedientiã. Sanè hoc aduertendum, ꝙ quædã ſunt pura bona, quædam pura mala, & in his nullam deberi hominibus obedientiam: quoniã nec illa omittenda ſunt etiam cùm prohibẽtur, nec iſta vel cùm iubentur, committenda. Porrò inter hæc ſunt

In qbus obedientia verſetur.

media quædam, quæ pro modo, loco, tempore vel perſona, & mala poſſunt eſſe, & bona: & in his lex poſita eſt obedientiæ, tanquàm in ligno ſcientiæ boni & mali, quod erat in medio paradiſi. In his profectò fas non eſt, noſtrum ſenſum ſententiæ præſcribere magiſtrorum. In his omninò prælatorum nec iuſsio, nec prohibitio cõtemnenda. Videamus nè fortè tale fuerit, quod arguimus in vobis: & ob hoc forſitan argui non debuerit. Quod euidentiùs elucebit,

Pura bona.

ſi præmiſſæ diuiſionis exempla ſubiecero: Fides, Spes, Charitas, & cætera huiuſmodi, pura ſunt bona: quæ quia malè non poſſunt vel iuberi, vel teneri, benè non poſſunt vel prohiberi, vel non teneri.

Pura mala

Pura mala ſunt: furtum, ſacrilegium, adulterium, & cætera talia, quæ vtiquè nec vel benè præcipi, vel perfici poſſunt, nec malè prohiberi, vel non fieri. Aduersùs huiuſmodi non eſt lex. Nullius quippe prohibitio valet obuiare præceptis: nullius iuſsio præiudicare prohibitis.

Media.

Sunt deindè media, quæ quidem per ſe nec bona eſſe noſcuntur, nec mala: poſſunt tamen indifferenter &

A ſubditis nullatenùs põteſt malè obediri in medijs.

benè pariter & malè vel prohiberi vel iuberi, ſed malè nullatenùs in his à ſubditis obediri. Ex his ſunt, vt exempli gratia ponam, ieiunare, vigilare, legere, & quæque talia. Sciendum verò, quia media quædam in purorum plerunquè bonorum ſeu malorum

Quædam non manẽt media ſiue indifferentia.

tranſeunt rationem. Nam coniugium cùm & fieri liceat, & non fieri: factum iam ſolui non licet. Quod ergò ante nuptias medium eſſe liquebat, in iam coniugatis puri boni vim obtinet. Itẽ ꝓpria poſſidere, ſeculari quidẽ homini mediũ eſt, quoniã & non poſsidere li-

Monacho nõ licet poſſidere proprium.

cet: monacho verò quia poſsidere non licet, purum malum eſt.

Philo ſcripſit de Eſſæis ſecularibus & religioſis.

5 D PHILO Iudæus in libro de vita contemplatiua, ſiue de ſupplicum virtutibus: Poſtquàm de Eſſæis diſſeruimus, qui vitam actiuam exercent omnibus, aut quod minùs inuidioſum dictu eſt, pleriſq; feliciùs: ordo poſtulat vt deincèps dicamus, ꝗ dicẽda ſunt de contemplationi deditis, nihil aſſingendo rei ornandæ gratia, ſicut poëtæ & c. ꝗ ex eodẽ libro Euſebius & alij ſummatim cõprehenſa citârũt, & ad Chriſtianos & religioſos D. Marci diſcipulos pertinere docuerunt. Ac de Marco quidẽ ſic ſcribit Euſebius Cæſareenſis libro ſecundo eccleſiaſticæ hiſtoriæ, capite decimoquinto: Aiunt hunc

hunc Marcum primum in Aegyptũ traieciſſe, & euangelium, quod ipſe conſcripſerat, illic prædicâſſe, primumq́ eccleſiarũ Alexandriæ inſtitutarum authorem extitiſſe. Atque tanta hominum & mulierum fidem Chriſti amplexantium ex prima aggreſsione & conatu, per graue in primis ſanctum & ſeuerum eius viuendi exemplum ibì cogebatur multitudo, vt Philo ipſe eorum ſtudia, exercitationes, mores, frequentes congreſſus, communem inter ipſos victus ratiõem, omnem deniquè viuendi inſtitutionem, ſuis ſcriptis perſequi operæprecium exiſtimaret. Quem Romæ ſub Claudij dominatu, fama eſt in colloquium Petri, qui Romanis eodem tempore verbum Dei prędicabat, veniſſe. Atq; illud quidem eſt planè veriſimile: quippe opus, quod deincèps poſt aliquod tẽporis ſpatium ab eo dicitur elaboratũ, eccleſiæ reuerà canones, ad noſtram vſq; memoriam obſeruatos, complectitur.

Philo deſcripſit inſtitutũ Chriſtianorũ Alexandrinorum.

Philonis cum D. Petro colloquium.

2 EVSEBIVS Cæſareenſis libro ſecundo hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, capite decimoſexto de Philone agens: Iam verò, cùm eorum viuendi rationem, qui apud nos ἀσκηταὶ, id eſt, monachi, religioſiq́, virtutis ſtudio & exercitatiõi maximè dediti appellati ſunt, quàm accuratiſsimè percenſeat, cumq́ eos viros, qui eius ætate tam piam, tamq́ Apoſtolicã vitam agerent, quiq́ ab Hebræis, vt videtur, ducerent originem, & propterea permulta vetera inſtituta propiùs ad Iudæorum conſuetudinem accedentia obſeruarent, diuina laude & prædicatione efferat: ſatìs conſtare poterit, illum eandem nõ oculis vidiſſe ſolùm, ſed ſententia & opinione vehementer approbâſſe. Primùm ergò in eo libro, quẽ de vita in cõtẽplatione poſita, ſiue de ſupplicibus inſcripſit, ſimulatq; ſe nihil à veritate alienum, nihil ſuo marte, & ſuopte ingenio confictũ his rebus, quas eſſet narraturus, adiecturũ aſſeuerârit, eos curatores vel cultores nuncupatos, atq; mulieres eandẽ cũ illis vitæ conſuetudinẽ ſecutas, curatrices vel cultrices vocatas tradit: talesq́ eius appellationis cauſas refert: vel q̃d tanq̃ medici, curatiõe adhibita, eorũ mentes, q ipſos adirẽt, à vitij & turpitudinis morbo ereptas, ad integrã valetudinẽ reſtituerẽt: vel q; ſyncero ac puro cultu, religiõeq́; erga ſacrũ Dei numẽ ipſi imbuerẽtur. Siue igitur Philo ipſe, dum ꝓpriam & appoſitã hominũ moribus appellationẽ attribuere volebat, ſuo ipſius arbitratu & iudicio illis iſtud nomen impoſuerit: ſiue reuerà ab initio authores eius religionis, cùm adhuc Chriſtianorũ appellatio nuſq̃ penè locorũ diuulgata eſſet, eos ità nominârit, lõga oratiõe diſq̃rere nõ eſt opùs. Verùm vt ad rẽ redeamus, principiò illos facultates

Philo deſcripſit mõachorũ & religioſorũ mores.

Chriſtiani ex Iudæis cõuerſi, adhuc iudaizabant in multis.

Summa eorũ quæ Philo in libro de vita cõtemplatiua tradit tum de viris, tum de fœminis religioſis

Cur θεραπευτὰς & θεραπευτρίδας appellauerit.

Facultatum deſertio.

ſuas opesq́; abijcere, & ſimulàc in hanc diuinam viuendi rationem
ſe abdere incipiunt, ſuis ſe bonis & fortunis omnibus prorsùs exu-
Seceſſus ab hominũ aliorum conſuetudine.
ēre teſtatur: deindè quibuſque vitæ curis depoſitis, depulsisq́;, ex-
tra vrbium mœnia progreſſos, in locis ſolitarijs, & hortis à populi
conſpectu remotis, domicilia rerum ſuarum collocare. Deincèps
vbì eorum domicilia quænam ſint, deſcripſerit: de eccleſijs in va-
Eccleſiæ & oratoria ipſorum. Monaſteriũ.
rijs locis extructis ſic loquitur: Eſt in quoque ferè agro ædes ſacra,
quæ appellatur σεμνεῖον, id eſt, anguſtum templum, vel μοναστήριον,
quod Latinè locus ſolitarius ſeparatusq́; dici poteſt: in quo illi ab
alijs ſeparati ſeiunctiq́;, vitæ piæ, & propter virtutem auguſtæ my-
ſteria obeunt, nihilq́; eò vel cibi, vel potionis, vel aliarum rerum,
quę ad corporis vſus neceſſarię ſunt, omninò ſecum apportant: ſed
leges & oracula à prophetis diuinitùs edita, hymnosq́; ibì recolũt,
& alias deniq; res, quibus diuina ſcientia, & vera erga Deum pietas
Exercitationes eorum.
creſcat & perficiatur. Poſt iſta, alia etiam ſubiũgit: Totum tempo-
ris ſpatium, quod inter auroram & veſperam intercedit, in pia quæ-
dam exercitatione collocant. Nam ſacras literas inter ſe perlegere,
auitumq́; ſapientiæ ſtudium commentari aggrediuntur &c. Cùm
Temperantia
temperantiã quaſi quoddam fundamētum in animis ſuis iecerint,
Abſtinentia.
alia virtutũ genera ſuprà ædificant. Cibum aut potionem ante ſolis
occaſum nemo illorũ capit. Quippe diuinę ſapientię ſtudium, quo
ſe inuoluunt, lucem promereri indicant: corporis aũt neceſsitates,
tenebras ſolùm meritò ſibi vendicare. Vndè illis quidem totum di-
em, his aũt exiguam quandam noctis particulam largiuntur. Qui-
dam porrò, quorum animis ardentiùs ſciētiæ deſideriũ inſidet, vix
ſemèl toto triduo cibi recordantur. Nonnulli illecebris ſapientiæ
(quæ ſalubria virtutis & doctrinæ p̃cepta tã affatìm & copiosè ſup-
peditat) quodammodò inuitati, ſic oblectantur, indeq́; tales car-
punt delicias, vt duplo plus temporis inediã facilè ſuſtineãt, & vix
tantùm ſex diebus expletis, alimentũ neceſſarium deguſtent. Iſta
Philonis tam perſpicua &c. vt ſuprà, quæſtione 2. A 11.

3 NICEPHORVS libro ſecundo hiſtoriæ eccleſiaſticæ, capite
decimoſexto ex Philone refert eadem quæ Euſebius.

4 IOSEPHVS libro decimooctauo antiquitatum Iudaicarum,
Eſſænorũ viuendi modus in communi.
capite ſecundo: Miranda etiam eſt Eſſænorum iuſtitia, qua omnes
Græcos & Barbaros, longè ſuperant, multis iam ſeculis triti in eius
continuis ſtudijs. Facultates in cõmune poſsidēt, nec aliquis diues
Cælibes viuunt.
magis vtitur ſuis bonis, ꝗ quiuis nihil poſsidens. Atq; hoc inſtituto
viuũt virorũ ſupra quatuor millia, nec vxores habētiũ, nec ſeruos,
quòd

quòd alterum ad iniuriam communis naturæ pertinere ſentiant, alterum tranquillitati vitæ parùm commodum. Quarè per ſe ipſi viuentes, inuicèm ſibi miniſtrãt. Quæſtores creant viros probos ex ſacerdotum numero, qui ex agrorum reditibus & frugum prouentu cibos eis conficiant, & cæt.

5 ET libro ſecundo de bello Iudaico, capite ſeptimo: Tria ſunt apud Iudæos genera philoſophiæ, Horum vnum Phariſæi profitẽtur: alterum Sadducæi, tertium verò, quod etiam probabilius habetur, Eſſæni colunt, gente quidem Iudæi, verùm inter ſe mutuo amore coniunctiſsimi: & qui præter cæteros, voluptates quidem quaſi maleficia vitarent: continentiam verò ſeruare, neque cupiditati ſuccumbere, virtutem maximam ducerẽt. Itaque nuptias quidem faſtidiunt, alienos verò filios, dum adhuc molles ſunt, eruditioni traditos, pro cognatis habentes, ſuis moribus diligenter inſtituunt: non quia coniugia vel humani generis ſucceſsionem cenſeant perimendam: ſed quia cauendam putent intemperantiam fœminarum, nullam earum vni viro fidem ſeruare credentes. Quin & diuitiarum contemptores ſunt, rerumq́ apud eos communicatio admirationi habetur, neq́ inuenias alteri alterum opulentia præſtare: legemq́ ſibi dixerunt, vt qui diſciplinam ſuam ſectari vellẽt, bona contubernio publicarẽt. Ità enim fore, nè vel paupertatis humilitas, vel diuitiarum dignitas appareret: ſed permixtis facultatibus, velut inter fratres, vnum eſſet omniũ patrimonium. Et poſt nonnulla: Sectæ verò ſuæ ſtudioſis non ſtatìm cum eis vna collectio: ſed per annum integrum extrinſecùs commoranti cuiq́ eundem victûs ordinem tribuunt: dolabellam quoq́, & quod prædictum eſt perizoma, & albam veſtem tradentes. Cùm verò proceſſu temporis experimentum continentiæ dederit, accedit etiam ad communem cibum: & purioribus, ob caſtificationẽ ſcilicet, aquis participat: neque tamen in conuictum aſſumitur. Poſt oſtenſionẽ quippe cõtinentiæ duobus annis alijs mores eius probãtur. Cumq́ dignus apparuerit, tunc demùm in conſortium aſſumitur. Viuunt autem quàm longiſsimè, ità vt plurimi eorum vſq́ ad centenariam proferantur ætatem, propter ſimplicitatem victus, vt equidem puto, & inſtitutionem benè in omnibus ordinatã. Sunt etiam contemptores aduerſorum &c.

Eſſæni quales ſint.

Cælibatus eorum.

Viuunt in communi.

Probatio nouitiorum.

6 EPIPHANIVS hæreſi vigeſimanonã Nazoræorum: Et tunc ſanè omnes Chriſtiani Nazoræi ſimiliter vocabantur. Contigit autem vt modico tempore appellati ſint Ieſſæi, priuſquàm in Antio-

Ieſſæi dicti ſunt primi Chriſtiãi vel à Ieſſe, vel à Ieſu.

 Act. 11.

chia initium ſumerent diſcipuli, vt appellarentur Chriſtiani. Vocabantur autem Ieſſæi, propter Ieſſe opinor. Quandoquidem Dauid ex Ieſſe, ex Dauid autem per ſucceſsionem ſeminis Maria. Et ſiue ex Ieſſe, ſiue ex nomine Ieſu Domini noſtri, appellati ſunt Ieſſæi, propterea quòd ex Ieſu procederent, quum diſcipuli eius eſſent, aut propter nominis Domini etymologiam: Ieſus enim in Hebraica lingua curator appellatur, aut medicus, & ſaluator: nihilominùs hoc nomen habuerunt, priuſquàm ipſi Chriſtiani vocarentur. Ab

Act. 11. Antiochia autem, velut ſuprà meminimus, & ſicut veritatis ratio habet, diſcipuli & vniuerſa eccleſia Dei, Chriſtiani vocari cœperũt. Repereris autem ô ſtudioſe, etiam hoc argumentum in commentarijs Philonis, in libro de Ieſſæis ab ipſo inſcripto. Qui horum cõuerſationem, & laudes horum exequens, & monaſteria ipſorum in vicinia circùm Mariam paludem recenſens, nõ de alijs quibuſdam narrauit quàm de Chriſtianis &c. Tunc igitur vocabantur Ieſſæi per modicum tempus, poſt aſſumptionẽ Saluatoris, & Marco in Aegyptiorum regione Euangelium prædicante.

Philo ſcripſit de Ieſſæis Chriſtianis, eorumq́; monaſterijs.

7 HIERONYMVS ad Euſtochium de cuſtodia virginitatis epiſtola vigeſimaſecunda: Tria ſunt in Aegypto genera monachorum. Primum Cœnobitę, quod illi Sauſes gentili lingua vocãt: nos, In communi viuentes, poſſumus appellare. Secundum Anachoritæ, qui ſoli habitant per deſerta, & ab eo, quòd procùl ab hominibus receſſerint, nuncupantur. Tertium genus eſt, quod Remoboth dicunt, deterrimum, atque neglectum, & quod in noſtra prouincia aut ſolum, aut primum eſt &c. His igitur, quaſi quibuſdam peſtibus, exterminatis, veniamus ad eos qui plures ſunt, & in commune habitãt, id eſt, quos vocari Cœnobitas diximus. Prima apud eos confœderatio eſt, obedire maioribus, & quicquid iuſſerint, facere: diuiſi ſunt per decurias atque centurias, ità vt nouem hominibus decimus præſit: & rursùs decem præpoſitos ſub ſe centeſimus habeat. Manent ſeparati, ſed iunctis cellulis, vſque ad horam nonam, vt inſtitutum eſt. nemo pergit ad alium, exceptis his decanis, q̃s diximus, vt, ſi cogitationibus fortè quis fluctuat, illius conſoletur alloquijs. poſt horam nonam in commune concurritur: pſalmi reſonant, ſcripturæ recitantur ex more. & completis orationibus, cunctiſq; reſidentibus, medius, quem Patrem vocant, incipit diſputare: quo loquente, tantum ſilentium fit, vt nemo alium reſpicere, nemo audeat excreare. dicentis laus in fletu eſt audientium.

Tria monachorũ genera in Aegypto.

Cœnobitarũ viuẽdi ratio.

Obedientia.

Præfecti eorum.

Habitatio.

Conuentus cuius rei gratia fiant.

tium. tacitæ voluuntur per ora lachrymæ, & ne in ſingultus quidem erumpit dolor. Cùm verò de regno Chriſti, & de futura beatitudine, & de gloria cœperit annunciare futura, videas cunctos moderato ſuſpirio & oculis ad cælum leuatis, intrà ſe dicere: Quis dabit mihi pennas ſicut columbæ, & volabo & requieſcam? Poſt hæc concilium ſoluitur, & vnaquæque decuria cum ſuo parente pergit ad menſam, quibus per ſingulas hebdomadas viciſsìm miniſtrant. Nullus in cibo ſtrepitus eſt: nemo comedens loquitur. viuitur pane, leguminibus, & oleribus, quæ ſale ſolo condiuntur: vinum tantùm ſenes accipiunt, quibus & paruulis ſæpè fit prandium: vt aliorum feſſa ſuſtentetur ætas, aliorum non frangatur incipiens. Dehínc conſurgunt pariter, & hymno dicto, ad præſepia redeunt: ibì vſque ad veſperam cum ſuis vnuſquiſque loquitur, & dicit: Vidiſtis illum, & illum? quanta in ipſo ſit gratia? quantum ſilentium? quàm moderatus inceſſus? Si infirmum viderint, conſolantur: ſi in DEI amore feruentem, cohortantur ad ſtudium. Et quia nocte extra orationes publicas, in ſuo cubili vnuſquiſque vigilat, circumeunt cellulas ſingulorum. &, aure appoſita, quid faciant, diligenter explorant: quem tardiorem depræhenderint, non increpant, ſed diſsimulato quod nôrunt, eum ſæpiùs viſitant, & priùs incipientes, prouocant magìs orare, quàm cogunt. Opus diei ſtatum eſt: quod Decano redditum, fertur ad œconomum: qui & ipſe per ſingulos menſes patri omnium cum magno tremore reddit rationẽ, à quo etiam cibi, cùm facti fuerint, prægustantur: & quia non licet dicere cuiquam: Tunicam, & ſagum, textaq; iuncis ſtrata non habeo: ille ità vniuerſa moderatur, vt nemo quid poſtulet, nemo non habeat. Si quis verò cœperit ægrotare, transfertur ad exedram latiorem, & tanto ſenum miniſterio confouetur, vt nec delicias vrbium, nec matris quærat affectum. Dominicis verò diebus orationi tantùm & lectionibus vacant: quod quidem & omni tempore, completis opuſculis, faciunt. Quotidiè aliquid de ſcripturis diſcitur. Ieiunium totius anni æquale eſt, excepta quadrageſima, in qua ſola conceditur diſtrictiùs viuere, à paſcha ad pentecoſten cœnæ mutantur in prandia: quo & traditioni eccleſiaſticæ ſatisfiat, & ventrem cibo non onerent duplicato. Tales Philo, Platonici ſermonis imitator, tales Ioſephus, Græcus Liuius, in ſecunda Iudaicæ captiuitatis hiſtoria Eſſenos refert. Verùm

Pſal 54.

Refectionis modus.

Quibus occupatiõibus & exercitationibus diem tranſigant.

Cura & charitas p̄fectorum.

Ieiuniũ quadrageſimæ.

Philo & Ioſephus ſub Eſſænorũ nomine cœnobitarum vitam deſcripſere.

Anachoritarũ vita quos authores habuit.

Verùm quia nunc, de virginibus ſcribens, penè ſuperfluum de monachis diſputaui, ad tertium genus veniam, quos Anachoritas vocant: qui & de cœnobijs exeuntes, excepto pane & ſale, ad deſerta nihil perferunt amplius. huius vitæ author Paulus, illuſtrator Antonius, &, vt ad ſuperiora conſcendam, princeps Ioannes Baptiſta fuit. Talem verò virum Hieremias quoquè propheta deſcribit, dicens: Bonum eſt viro cùm portauerit iugum ab adoleſcentia ſua. Sedebit ſolitarius, & tacebit, quoniam ſuſtulit ſuper ſe iugum, & dabit percutienti ſe maxillam: ſaturabitur opprobrijs: quia non in ſempiternum abijciet Dominus.

Luc. 1.

Tren. 3.

8 IDEM in libro de viris illuſtribus, ſiue in Catalogo ſcriptorũ Eccleſiaſticorum, de Philone ſic ſcribit: Philo Iudæus, natione Alexandrinus, de genere ſacerdotum, iccircò à nobis inter ſcriptores eccleſiaſticos ponitur, quia librum de prima Marci euangeliſtæ apud Alexandriam ſcribens eccleſia, in noſtrorum laude verſatus eſt, non ſolùm eos ibì, ſed in multis quoquè prouincijs eſſe memorans, & habitacula eorum dicens monaſteria. Ex quo appáret, talẽ primùm Chriſto credentium fuiſſe eccleſiam, quales nunc monachi eſſe nituntur & cupiunt, vt nihil cuiuſquam proprium ſit, nullus inter eos diues, nullus pauper, patrimonium egentibus diuidatur, orationi vacetur & Pſalmis, doctrinæ quoquè & continentiæ, quales & Lucas refert, primũ Hieroſolymæ fuiſſe credentes. Aiunt hunc ſub Caio Caligula Romæ periclitatum, quò legatus gentis ſuæ miſſus fuerat. Cùm ſecunda vice veniſſet ad Claudium, in eadem locutum eſſe cum Apoſtolo Petro, eiuſq́ꝫ habuiſſe amicitias, & ob hanc cauſam etiam Marci, diſcipuli Petri, apud Alexandriam ſectatores ornâſſe laudibus.

Philo de Chriſtianis ſcripſit.

Vitá primorũ Chriſtianorũ imitantur monachi.

Act. 4.

Cũ Petro locutus dicitur Philo.

ET de Marco: Aſſumpto itaque euangelio, quod ipſe confecerat, perrexit Aegyptum, & primus Alexandriæ Chriſtum annuncians, conſtituit eccleſiam, tanta doctrina, & vitæ continentia, vt oẽs ſectatores Chriſti ad exemplum ſuî cogeret. Deniquè Philo, diſertiſsimus Iudæorum, videns Alexandriæ primam eccleſiam adhuc iudaizantem, quaſi in laudem gentis ſuæ, librum ſuper eorum conuerſatione ſcripſit. Et quomodò Lucas narrat Hieroſolymæ credentes omnia habuiſſe communia: ſic & ille, quod Alexandriæ ſub Marco fieri doctore cernebat, memoriæ tradidit.

Philo de quibus ſcripſerit.

Luc. 2.

9 DIONYSIVS Areopagita eccleſiaſticæ Hierarchiæ capite ſexto, parte prima: Porrò initiandorum omnium excellentior ac ſublimior ordo, monachorũ eſt ſancta diſtinctio, expiatione omni,

Monachorũ ordo laudatur.

tota virtute, atque exactiſsima ſuarum operationum caſtitate mũdata: omnis item (quantùm ſibi licet inſpicere) ſacræ operationis ſpiritualiter ſpeculatrix & particeps facta, pontificumq́; conſummantibus virtutibus tradita: quorum diuinis fulgoribus & pontificalibus traditionibus, cõſpecta pro ordine ſuo ſanctorũ myſteriorum ſacrificia ediſcens, à ſacra eorum ſcientia ad exactiſsimã perfectionem diuina ratione ſubuehitur. Vndè ſancti præceptores noſtri, diuinis eos appellationibus ſunt proſecuti, partìm therapeutas, id eſt, cultores, à ſyncero DEI famulatu atque cultu: partìm monachos, ab indiuidua & ſingulari vita appellantes, vt quæ illos ſanctis diuiſibilium complicationibus, in diuinam & Deo gratam monadem perfectionemq́; promoueat. Et parte ſecunda: Stat quidem ſacerdos ante ſacrum altare, monaſticam imprecatiõem pſallens: ille autem poſt ſacerdotem adſtat, non vtrunq́; ponens genu, non alterum, non habens impoſita ſacra eloquia capiti, verùm ſolum ſacerdoti adſtans, myſticam ſuper illum inuocationem proſequenti. Ea verò finita, ſacerdos ad eum accedens, interrogat primùm, an renunciet diuiſibilibus omnibus, non ſolùm vitiis, verùm etiam imaginibus quoquè ac phantaſijs. Deindè exponit illi perfectiſsimã vitam, illud apertè cõteſtans, oportere illum medio longè antecellere. Vbi verò ille iſta omnia intentè promiſerit, conſignans eum crucis ſigno ſacerdos, tondet, trinas diuinæ beatitudinis perſonas inclamans: exutumq́; veſte omni, aliam induit, & cum ſanctis alijs (qui adſtant) viris ipſum ſalutans, diuinorum myſteriorum participem efficit.

Apoſtoli vocarũt eos partìm Therapeutas, partìm Monachos.

Modus benedicendi & cõſecrandi monachum.

Renunciatio vitæ ſecularis, & pfeſſio vitæ pfectioris.

Tondetur, & alia veſte induitur.

10 EVSEBIVS Cæſareenſis libro primo de demonſtratione euãgelica, capite octauo: Chriſti diſcipuli ad magiſtri ſui nutum auribus multorum doctrinam ſuam commodantes, quæcùnque quidem veluti vltra habitum progreſsis, à perfecto ipſorum magiſtro præcepta fuerant, ea ijs qui capere poterant, tradiderunt: quæcunque verò ijs conuenire arbitrabãtur, qui animas adhuc affectibus obnoxias gererent, curationisq́; indigẽtes, ea ipſi ad imbecillitatem multorum ſe demittentes, partìm literis, partìm ſine literis, quaſi iure quodam non ſcripto ſeruanda, commendârunt. Quocircà in eccleſia Dei duo etiam viuendi modi inſtituti ſunt: alter quidem naturam noſtram, & communem hominum vitæ rationem excedens, non nuptias, non ſobolem, non ſubſtantiam, non opum facultatem requirẽs: totus autem prorſùs à communi & conſueta cunctorum hominum vita abhorrens, & ſolo diuino cultui, ex im-

Apoſtolorũ induſtria.

Duo viuendi modi in Eccleſia ab Apoſtolis inſtituti.

mēſo rerum cæleſtium amore addictus. Qui hunc modum amplexi ſunt, quaſi ab hac mortali vita ſeiuncti, ipſumq́ dūtaxàt corpus in terra gerentes, cogitatiōe verò atq animo in ipſo cęlo degentes,

Quidā ſe totos Deo conſecrāt, & cælibes viuunt.

quaſi quidam cęlites, reliquorum hominū vitam deſpiciūt: quippe qui pro vniuerſo genere, ſupremo omnium Deo ſacrati ſint: idq́ non boum mactationibus, nō cruoribus, nō libationibus, aut nidore vllo, neq fumo, aut ignis deuoratione, conſumptionéve corporum, ſed rectis verę pietatis ſentētijs, & purgati animi affectiōe, ad hæc operibus quoq ac verbis, quæ à virtute proficiſcantur: quibus rebus diuinitatem ipſam placantes, ſuum & pro ſeipſis, & pro alijs, qui eiuſdem ſint generis, adminiſtrant ſacerdotium. Et talis quidem exiſtit in Chriſtianiſmo perfectus vitæ modus.

Alij cōiugio vtuntur, & ſecularibus negocijs vacāt.

Alter verò remiſsior atque humanior, hic & modeſto coniugio, & ſobolis procreatione implicatur, & rei familiaris curam aſſumit, & iuſtè militantibus, quæ ſunt agenda, deſcribit: agros quoquè, & mercaturam, aliumq́ magìs ciuilem viuendi morē, adiuncta religione, non negligit.

11 AVGVSTINVS in pſalmum centeſimum trigeſimum ſecūdum:

Pſal 132.

Iſta verba pſalterij, Eccè quàm bonū & quàm iucundū habitare fratres in vnū, iſte dulcis ſonus, iſta ſuauis melodia, tam in cāticò q̄ in intellectu, etiā monaſteria peperit.

Monaſteria vndè excitata

Ad hūc ſonum excitati ſunt fratres, qui habitare in vnū concupierunt. Iſte verſus fuit tuba ipſorum. Ipſi primò habitauerūt in vnū, qui oīa quę habebāt, vendiderūt, rerumq́ ſuarum precia ad pedes Apoſtolorū poſuerūt.

Actor. 4.

Ex voce huius pſalmi appellati ſunt & monachi, nè quis vobis de iſto nomine inſultet Catholicis.

Monachorū nomen ex ſacris literis manauit.

Contra hæreticos qui nomen monachorum inſectantur.

Dicere cōſueuerunt: quid ſibi vult nomen monachorum? Quanto meliùs dicimus nos: quid ſibi vult nomen Circellionum? Fortè Circuncelliones vocantur, non Circelliones. Planè ſi hoc vocantur, exponāt quid ſint. Nam Circuncelliones dicti ſunt, quia circum cellas vagantur: Solent enim ire hac atq illac, nuſquàm habētes ſedes, & facere quæ nôſtis, & quæ illi nôrūt, velint nolint. Verūtamē chariſsimi, ſunt & qui monachi falſi ſunt. Et nos nouimus tales, ſed nō perijt fraternitas pia ꝓpter eos qui ꝓfitentur quod nō ſunt.

Non propter malos monachos monachiſmus imꝓbandus eſt.

Tam ſunt enim monachi falſi, quam & clerici falſi, & fideles falſi. Fortaſsè dicturi ſunt, Noſtri nō vocantur Circuncelliones: vos illos ità appellatis cōtumelioſo nomine: nam nos eos ità non vocamus. Dicant quid eos vocent, & audietis. Agoniſticos eos vocant. Fatemur & nos honeſto nomine, ſi & res conueniret. Sed interìm illud videas ſanctitas veſtra: Qui nobis dicūt, oſtēdite

dite

dire vbì ſcriptum ſit nomẽ monachorum, oſtendant vbì ſcriptum ſit nomẽ Agoniſticorum. Hi etiam inſultare nobis audent, quia fratres cùm vident homines, Deo gratias dicunt. Quid eſt, inquiunt, Deo gratias? Itáne ſurdus es, vt neſcias quid ſit Deo gratias? Qui dicit, Deo gratias, gratias agit Deo. Vide ſi non debet frater Deo gratias agere, quandò videt fratrẽ ſuum. Num enim non eſt locus gratulationis, quandò ſe inuicèm vident qui habitant in Chriſto? Et tamen vos, Deo gratias noſtrum ridetis, Deo laudes veſtrum plorãt homines. Sed certè reddituri eſtis rationem de nomine, quarè appelletis Agoniſticos. Ità fiat vt appellatis: ità fiat, omninò fauemus. Prę̄ſtet Dñs, vt illi contra diabolum certent, & non contra Chriſtũ, cuius perſequuntur eccleſiam. Tamen quia certant, dicitis Agoniſticos, & inueniſtis vndè appelletis, quia dixit Apoſtolus, Bonum agonem certaui. Quarè ergò & nos non appellemus monachos, cùm dicit Pſalmus, Eccè quàm bonum & quàm iucundum habitare fratres in vnum? μόνος enim vnus dicitur, Et nõ vnus quomodocunq́: nam & in turba eſt vnus, ſed vnà cũ multis vnus dici poteſt: μόνος nõ poteſt, id eſt, ſolus. μόνος enim vnus ſolus eſt. Qui ergò ſic viuunt in vnum, vt vnum hominẽ faciant, vt ſit illis verè quomodò ſcriptum eſt, vna anima & vnum cor, multa corpora, ſed nõ multę animæ: multa corpora, ſed non multa corda, rectè dicitur μόνος, id eſt, vnꝰ ſolus. Vndè & ille vnꝰ ſanabatur in piſcina. Reſpõdeant nobis & exponãt, qui inſultant nomini monachorũ, quarè ille q̃ inuẽtꝰ eſt trigintaocto annos habẽs in infirmitate, hoc reſpõdiſſet Dño: Cùm cõmota fuerit aqua, nõ habeo qui me deponat, alius ante me deſcẽdit. Deſcenderat vnus, iã alius nõ deſcẽderat. Vnus ſolus ſanabatur, vnitatẽ Eccleſię figurabat. Meritò inſultãt nomini vnitatis, q̃ ſe ab vnitate præciderunt. Meritò illis diſplicet nomen monachorum, quia illi nolunt habitare in vnum cum fratribus, ſed ſequẽtes Donatum, Chriſtum dimiſerunt.

Hæretici quærebant, Vbì ſcriptum ſit nomẽ monachorum? Deo gratias. 1 Tim. 6. Monachus vndè dicitur. Actor. 4. Ioann. 5. Hæreticis meritò diſplicet nomẽ monachorũ, quod eſt nomen vnitatis.

12 IDEM in libro de moribus Eccleſiæ Catholicæ, capite trigeſimoprimo: Iam accipite Manichæi perfectorum Chriſtianorum, quibus ſumma caſtitas nõ laudanda tantùm, ſed etiam capeſſenda viſa eſt, mores & continẽtiam ſingularẽ: nè vos impudenter iactare apud animos imperitorũ quaſi difficilima rerũ abſtinẽtia, ſi q̃d in vobis pudoris eſt, audeatis. Nec ea dicã, quę vos ignoratis, ſed q̃ nobis occultatis. Quis enim neſcit ſummæ cõtinentiæ hominũ Chriſtianorũ multitudinẽ p̃ totũ orbẽ indiès magis magisq́ diffundi, & in Oriente maximè atq́ Aegypto, q̃d vos nullo modo poteſt latére?

Perfecti Chriſtiani.

Anachoretarum vita.

Nihil de ijs dicam, quos paulò antè commemoraui, qui ſecretiſsimi penitùs ab omni hominum conſpectu, pane ſolo qui eis per certa interualla temporum affertur, & aqua contenti, deſertiſsimas terras incolunt, perfruentes colloquio Dei, cui puris mentibus inhæſerunt, & eius pulchritudinis contemplatione beatiſsimi, quæ niſi ſanctorum intellectu percipi non poteſt. Nihil, inquam, de his

Quid proſint alijs Anachoretæ.

loquar. videntur enim nonnullis res humanas pluſquàm oporteret deſeruiſſe, non intelligentibus quantum nobis eorum animus in orationibus proſit, & vita ad exemplum, quorum corpora vide-

Cœnobitarū vita.

re non ſinimur. Sed ſi hoc excedit noſtram tolerantiam, quis non illos miretur & prædicet, qui contēptis atque deſertis mundi huius illecebris, in communem vitam caſtiſsimam ſanctiſsimamq́; congregati, ſimul ætatem agunt, viuentes in orationibus, in lectionibus, in diſputationibus: nulla ſuperbia tumidi, nulla peruicacia turbulenti, nulla inuidentia liuidi: ſed modeſti, verecundi, pacati, concordiſsimam vitam & intentiſsimam in Deum, gratiſsimum

Nemo poſſidet propriū.

munus ipſi offerunt, à quo iſta poſſe meruerunt. Nemo quicquam poſsidet proprium, nemo cuiquam oneroſus eſt. Operantur manibus ea, quibus & corpus paſci poſsit, & à Deo mens impediri non

Præfecti eorum.

poſsit. Opus autē ſuum tradunt eis, quos decanos vocant, eô quòd ſint denis præpoſiti, vt neminem illorum cura ſui corporis tangat, neque in cibo, neque in veſtimento, neque ſi quid aliud opùs eſt vel quotidianæ neceſsitati, vel mutatæ, vt aſſolet, valetudini. Illi autem decani cum magna ſolicitudine omnia diſponentes, & præſtò facientes quicquid illa vita propter imbecillitatem corporis poſtulat, traditionē tamen etiam ipſi reddunt vni, quem Patrem vocant. Hi verò patres non ſolùm ſanctiſsimi moribus, ſed

Obedientiæ promptitudo.

etiam diuina doctrina excellentiſsimi, omnibus rebus excelſi, nulla ſuperbia conſulunt ijs quos filios vocant, magna ſua in iubendo authoritate, magna illorum in obtemperando voluntate. Conue-

Terna hominum millia.

niunt autem diei tempore extremo de ſuis quiſque habitaculis, dū adhuc ieiuni ſunt, ad audiendum illum Patrem, & conueniunt ad ſingulos patres terna, vt minimùm, hominum millia: nam etiam multo numeroſiores ſub vno agunt. Audiūt autem incredibili ſtudio, ſummo ſilentio, affectiones animorum ſuorum, prout eos pe-

Refectio.

pulerit diſſerentis oratio, vel gemitu, vel fletu, ſed modeſto & clamore vacuo, gaudium ſignificātes. Corpus deindè reficitur, quantùm ſaluti & ſalubritati ſat eſt, coërcente vnoquoque concupiſcentiam, nè ſe profundat vel in ea ipſa quæ præſtò ſunt, parca & viliſsima.

ma. Ità non ſolùm à carnibus & vino abſtinent pro ſufficientia domandarum libidinum, ſed ab ijs etiam, quę tanto concitatiùs ventris & gutturis prouocant appetitum, quanto quaſi mundiora nõnullis videntur. Et paulò pòſt: Non opùs eſt plura de re notiſsima dicere. Hæc eſt etiam vita fœminarum Deo ſolicitè ſeruientium, quæ habitaculis ſegregatæ ac remotæ à viris, quàm longiſsimè decet, pia tantùm illis charitate iunguntur & imitatione virtutis: ad quas iuuenum nullus acceſſus eſt, neque ipſorum quamuis grauiſſimorum & probatiſsimorum ſenum, niſi vſque ad veſtibulum neceſſaria præbendi, quibus indigent, gratia. Lanificio nanque corpus exercent atque ſuſtentant, veſtesq́; ipſas fratribus tradunt, ab ijs inuicèm quod victui opùs eſt, reſumentes. Hos mores, hanc vitam, hunc ordinem, hoc inſtitutum ſi laudare velim, neque dignè valeo, & vereor nè iudicare videar per ſeipſum tantummodò expoſitum placere non poſſe, ſi ſuper narratoris ſimplicitatem cothurnum etiam laudatoris addendum putauero. Hæc Manichæi repræhendite, ſi poteſtis. Nolite cæcis hominibus & diſcernere inualidis, oſtentare noſtra zizania.

Abſtinentia à vino & carnibus.

Monacharũ vita.

Contra hæreticos Manichæos.

13 CAPITE trigeſimotertio: Nec ideò tamen laudabile Chriſtianorum genus contempſerim, eorum ſcilicet qui in ciuitatibus degunt, à vulgari vita remotiſsimi. Vidi ego diuerſoria Sanctorum Mediolani, non paucorum hominum, quibus vnus presbyter præerat vir optimus & doctiſsimus. Romæ etiam plura cognoui, in quibus ſinguli grauitate atque prudentia & diuina ſcientia præpollentes, cæteris ſecum habitantibus præſunt, Chriſtiana charitate, ſanctitate, & libertate viuentibus, Ne ipſi quidem cuiquam oneroſi ſunt, ſed Orientis more & Pauli Apoſtoli authoritate, manibus ſuis ſe tranſigunt. Ieiunia etiam prorſùs incredibilia multos exercere didici, non quotidiè ſemel ſub noctem reficiendo corpus, quod eſt vſquequaquè vſitatiſsimum, ſed continuum triduum vel amplius ſæpiſsimè ſine cibo ac potu ducere. Neque hoc in viris tantùm, ſed etiam in fœminis. Quibus item multis viduis & virginibus ſimul habitantibus, & lana ac tela victum quæritantibus, prę ſunt ſingulę grauiſsimę probatiſsimæq́;, nõ tantùm in inſtituendis componendisq́; moribus, ſed etiam inſtruendis mentibus peritæ ac paratæ.

Religioſorũ collegia in ciuitatibus.

Abſtinentia mirabilis.

14 LIBRO octauo Confeſsionum, capite ſexto: Indè ſermo Fotitiani deuolutus eſt ad monaſteriorũ greges, & mores ſuaueolẽtiæ tuæ, & vbera deſerta eremi, quorũ nos nihil ſciebamus. Et erat mo-

Monaſteri-

um ſub Ambroſio.

naſterium Mediolani plenum bonis fratribus extra vrbis mœnia ſub Ambroſio nutritore,& non noueramus.

15 AMBROSIVS epiſtola octogeſimaſecunda ad eccleſiam Vercellenſem: Quòd ſi in alijs eccleſijs tanta ſuppetit ordinandi ſacerdotis conſideratio,quanta cura expetitur in Vercellenſi Eccleſia,vbi duo pariter exigi videntur ab epiſcopo,monaſterij continentia,& diſciplina eccleſiæ? Hæc enim primus in Occidentis partibus diuerſa inter ſe Euſebius ſanctæ memoriæ coniunxit, vt & in ciuitate poſitus inſtituta monachorũ teneret,& eccleſiã regeret ieiunij ſobrietate.Multũ em̃ adiumẽti accedit ad ſacerdotis gratiam, ſi ad ſtudiũ abſtinẽtiæ,& normã integritatis,iuuẽtutẽ adſtringat,& verſantes intrà vrbẽ,abdicet vſu vrbis & cõuerſatione. Hinc illi,pceſſerunt viri,Helias,Heliſæus,Ioannes,Elizabeth,qui pelliceis &c.

S Euſebius Vercellenſis primus in occidẽte introduxit monaſteria in ciuitates.

16 CASSIANVS collatione decimaoctaua,quæ eſt Abbatis Pyamonis,capite quarto: Tria ſunt in Aegypto genera monachorum,quorum duo ſunt optima,tertium tepidum atque omnimodis euitandum.Primum eſt cœnobitarum,qui ſcilicet in congregatione pariter conſiſtentes, vnius ſenioris iudicio gubernantur,cuius generis maximus numerus monachorum p vniuerſam commoratur Aegyptum.Secundum Anachoritarum, qui priùs in cœnobijs inſtituti,iamq; in actuali conuerſatione perfecti, ſolitudinis elegẽre ſecreta,cuius profeſsionis nos quoquè optamus eſſe participes.Tertium reprẽhenſibile Sarabaitarum eſt:de quibus ſingulatìm per ordinem pleniùs diſſeremus.

Tria monachorum genera in ægypto.

17 CAPITE quinto: Itaq; Cœnobitarum diſciplina à tempore prædicationis Apoſtolicæ ſumpſit exordium. Nam talis extitit in Hieroſolymis omnis illa credentium multitudo, quæ in actibus Apoſtolorum itá deſcribitur: Multitudinis credentium &c.Talis inquam erat tunc omnis eccleſia,quales nunc perpaucos in cœnobijs inuenire difficile eſt.Sed cùm poſt Apoſtolorum receſſum tepeſcere cœpiſſet credentium multitudo,ea vel maximè quæ ad fidem Chriſti de alienigenis ac diuerſis gentibus cõfluebat,à quibus Apoſtoli pro ipſis fidei rudimentis ac inueterata gentilitatis cõſuetudine nihil ampliùs expetebãt,niſi vt ab immolaticijs idolorum & fornicatione & ſuffocatis & ſanguine temperarent: atque iſta libertas quæ gentibus propter infirmitatẽ primæ credulitatis indulta eſt,etiam illius eccleſiæ quæ Hieroſolymis conſiſtebat, perfectionem paulatìm contaminare cœpiſſet,& creſcẽte quotidiè vel indigenarũ numero,vel aduenarũ,primæ illius fidei refrigeſceret feruor,

Cœnobitarũ vita vndè ſũpſerit initiũ. Act.4 & 2.

Actor.15. Cauſa cur nõ oẽs Chriſtiãi p morum Chriſtianorũ q ex Iudæis cõuerſi erãt, veſtigia imitati ſint.

nor,non ſolùm hi qui ad fidẽ Chriſti confluxerant,verùm etiam illi qui erãt eccleſiæ principes,ab illa diſtrictione laxati ſunt. Nõnulli enim exiſtimãtes id quod videbãt gẽtibus pro infirmitate cõceſſum,ſibi etiam licitũ,nihil ſe detrimenti perpeti crediderũt,ſi cum ſubſtantijs ac facultatibus ſuis fidem Chriſti cõfeſsionemq́ ſequerẽtur. Hi aũt q̃bus adhuc apoſtolicus inerat feruor,memores illius priſtinę pfectionis,diſcedẽtes à ciuitatibus ſuis,illorumq́ cõſortio qui ſibi vel eccleſiæ Dei remiſsioris vitæ negligentiã licitã eſſe credebãt,in locis ſuburbanis ac ſecretioribus commanere,& ea quę ab Apoſtolis per vniuerſum corpus eccleſię generaliter meminerũt inſtituta, priuatìm ac peculiariter exercere cœperũt: atq̧ ità incaluit iſta,quam diximus,diſcipulorum,q̃ ſe ab illorũ cõtagio ſequeſtrauerant,diſciplina. Qui paulatìm tẽpore ꝓcedente ſegregati à credẽtiũ turbis,ab eo ꝙ à cõiugijs abſtinerẽt,& à parentũ ſe cõſortio mũdiq́ iſtius conuerſatiõe ſecernerent,monachi ſiue monozẽtes,à ſingularis ac ſolitariæ vitæ diſtrictiõe,nominati ſunt. Vndè cõſequens fuit,vt ex cõmunione cõſortij,cœnobitę:cellęq́ ac diuerſoria eorũ, cœnobia vocarẽtur. Iſtud ergò ſolũ fuit antiquiſsimũ monachorũ gen⁹, q̃d nõ modò tẽpore, ſed etiã gratia primũ eſt,quodq́ p annos plurimos ſolũ inuiolabile vſq; ad abbatis Pauli vel Antonij durauit ætatẽ. Cui⁹ etiã nũc in diſtrictis cœnobijs cernim⁹ reſidere veſtigia.

Cœnobitarũ origo.

Cur monachi dicti

18 CAPITE ſexto de Anachoretis,capite ſeptimo de Sarabaitis, & capite octauo de quarto quodã genere monachorum agit.

19 GREGORIVS Naziãzenus in oratiõe funebri in laudẽ Baſilij Magni: Nobiſcũ ex patria ꝓfugus,in Põtum ſecedit,pietatiſq́ Gymnaſia, q̃ in illis locis erãt, moderatur: atq̧ cũ Helia & Ioãne ſummis philoſophis ſolitudinẽ amplectitur. Et poſt multa: Eximia res eſt virginitas & cęlibatus,atq̧ in angelorũ naturæq́ ſingularis ordine cẽſeri. Quis igitur vel virginitatẽ maiori honore ꝓſecutus eſt,vel carnẽ legib⁹ frenauit,idq́ nõ ſuo tãtùm exẽplo,ſed ijs etiã ſtudijs,q̃bus incubuit? Cui⁹ ſunt virginũ cœnobia? cui⁹ p̃cepta illa literis cõſignata,q̃bus cùm oẽs ſenſus coërcebat, tũ mẽbra oĩnò cõponebat, ac virginitatẽ verè ſeruare pſuadebat. Ergò cùm ſolitaria vita, & ea q̃ ſocietate gaudet, vtplurimũ inter ſe diſsiderẽt,ac pugnarẽt, neutraq́ oĩnò vel cõmoda vel incõmóda ſua pura & immixta haberet, verùm illa trãq̃llior q̃dẽ eſſet,magiſq́ ſedata & cõſtituta,Deoq́ cõiũgens: cæterũ q̃a in eo inſtituto nec explorari, nec ex cõparatõe cognoſci virt⁹ poterat,faſt⁹ nõ oĩnò exps eſſet:hęc cõtra occupatior q̃dẽ & fructuoſior,verùm à tumultib⁹ min⁹ libera: p̃clarè eas inter ſe

Baſilius cœnobiorũ moderator.

Virginitatis & cælibatus laus.

In libro de vera virginitate.

Baſilius copulauit vitã ſolitariã cum ſociali vita

re-

reconciliauit, ac permiſcuit, pietatis nimirùm Gymnaſia & monaſteria extruens, non tamen longo interuallo ab iјs, qui in ſodalitio viuunt, remota, nec velut muro quopiam interiecto ea diſtinguēs, atque à ſe inuicèm ſeparans, verùm propè coniungens ac dirimēs: vt nec contemplatio communicationis expers eſſet, nec actio trāquillitate & ſpeculatione careret: ſed quemadmodùm terra & mare, itá etiā hæ duæ vitæ cōmoda inter ſe communicātes, ad vnicam Dei gloriam concurrerent.

Monaſteria fabricauit

De hoc Baſilio refert Hiero. in Catal. quòd inter reliquos libros elaborauerit etiam. ἀσκητικὸν.

20 ATHANASIVS in vita Diui Antonij: Erant igitur in monte monaſteria tanquàm tabernacula plena diuinis choris pſallentium, legentium, orantium, tantumq; ieiunandi & vigiliarum ardorem cunctorum mētibus ſermo eius afflauerat, vt futuræ ſpei auiditate, ad charitatem mutuam & miſericordias indigentibus exhibendas, iugi ſtudio laborarent, qui infinitam regionem quandam, & oppidum à mundana conuerſatione ſeiunctum, plenum pietatis & iuſtitiæ videbantur incolere. Quis tantum monachorum agmen adſpiciens, quis virilem illum concordiæ cœtum cernens, in quo nullus nocens, nulla detractio ſuſurronis, ſed multitudo abſtinentium & certamen officiorum erat, non in hanc ſtatìm erumperet vocem? Quàm bonæ domus tuæ Iacob, tabernacula tua Iſrael, tanquàm nemora obumbrantia, tanquàm paradiſus ſuper fluuios, tanquàm tabernacula, quæ fixa ſunt à Domino, tanquàm cedri Libani circa aquas. Et poſt multa: Poſtulanti duci vt paulo largiùs Antonius eidem ſuam præſentiam indulgeret, ait, nō poſſe ſe diutiùs ibidèm morari, grato vſus exemplo, quòd ſicutì piſces ab aqua extracti, mox in arenti terra morerentur: itá & monachos cum ſecularibus retardantes, humanis ſtatìm reſolui confabulationibus. Ob id ergò, inquit, cōuenit vt piſces ad mare, itá nos ad montem feſtinemus, nè tardantibus nobis aliqua propoſiti ſuccedat obliuio.

Monaſteria tempore Antonij. & quæ monachorū vita.

Num. 24.

21 SEVERVS Sulpitius in vita Diui Martini: Cùm intrà Gallias quoquè diſceſſu Sancti Hilarij, quem ad exilium hæreticorum vis coēgerat, turbatam eccleſiam comperiſſet, Mediolani ſibi monaſterium ſtatuit. Ibì quoquè eum Auxentius, auctor & princeps Arrianorum, grauiſsimè inſectatus eſt: multiſq; affectum iniurijs de ciuitate exturbauit. Cumq; ab Hilario iam reuerſo grauiſsimè eſſet ſuſceptus, haud longè ſibi ab oppido monaſterium collocauit. Iam verò ſumpto epiſcopatu Turonico, qualem ſe, quantumq; præſtiterit, non eſt noſtræ facultatis euoluere. Idem enim

S Martinus monaſter ū ſibi ſtatuit Mediolani.

Apud Pictauorū vrbem ſimiliter.

enim conſtantiſsimè perſeuerabat, qui priùs fuerat. Eadem in corde eius humilitas, eadem in veſtitu eius vilitas erat. Atque itá plenus authoritatis & gratię, implebat epiſcopi dignitatem, vt non tamen propoſitum monachi, virtutemq́; deſereret. Aliquandiù ergò adhærēti ad eccleſiam cellula vſus eſt. Deindè cùm inquietudinem ſe frequentantium ferre non poſſet, duobus ferè extra ciuitatem millibus monaſterium ſibi ſtatuit. Qui locus tam ſecretus, & remotus erat, vt eremi ſolitudinem nō deſideraret. Ex vno enim latere præciſa montis excelſi rupe ambiebatur, reliquam planitiem Liger fluuius reducto paululùm ſinu clauſerat. Vna tātùm eademq́; arcta admodùm via adiri poterat. Ipſe ex lignis contextam cellulam habebat, multiq́; ex fratribus in eundem modum. Plerique ſaxo ſuperiecti montis cauato receptacula ſibi fecerant. Diſcipuli verò octoginta erant, qui ad exemplum beati magiſtri inſtituebantur. Nemo ibì quicquam proprium habebat, omnia in medium cōferebantur. Non emere, aut vendere (vt pleriſque monachis moris eſt) cuiquam licebat. Ars ibì, exceptis ſcriptoribus, nulla habebatur, cui tamen operi minor ætas deputabatur. Maiores orationi vacabant. Rarus cuiquam extra cellulam ſuam egreſſus, nisì cùm ad locum orationis conueniebant. Cibum vnà omnes poſt horam ieiunij accipiebant. Vinum nemo nouerat, nisì quem infirmitas coēgiſſet. Plerique camelorum ſetis veſtiebantur: mollior ibì habitus pro crimine erat. Quod eô magìs ſit mirum, neceſsè eſt, quòd multi inter eos nobiles habebantur, qui longè aliter educati, ad hanc ſe humilitatem & patiētiam coēgerant. Pluresq́; ex his poſteà epiſcopos vidimus. Quæ enim eſſet ciuitas, aut eccleſia, quæ non ſibi de Martini monaſterio cuperet ſacerdotem?

Tertium monaſterium.

Habitatio fratrum qualis fuerit.

Nemo quicquā propriū habebat.

Abſtinentia.

22 ISIDORVS Hiſpalenſis Epiſcopus de eccleſiaſticis officijs libro ſecundo, capite decimoquinto: Primum genus monachorum eſt Cœnobitarum, id eſt, in commune viuentium, inſtàr ſanctorum illorum, qui temporibus Apoſtolorum Hieroſolymis vendita ac diſtributa omnia ſua dabant indigentibus, qui habitabant in ſancta communione vitæ, non dicentes aliquid proprium, ſed erant illis omnia communia, & anima vna, & cor vnum in Deum. Horum igitur inſtitutione monaſteria ſumpſēre principium. Secundum genus eſt eremitarum, qui procùl ab hominibus recedentes, deſerta loca, & vaſtas ſolitudines ſequi atque habitare perhibentur, ad imitationem ſcilicet Heliæ & Ioannis Baptiſtę, qui eremi receſſus penetrauerunt. Hi quippe incredibili mundi con-

Cœnobitarū origo & vita.

Eremitæ.

temptu ſola ſolitudine delectantur,herbis tantùm areſcentibus viſtitantes, aut pane ſolo (qui eis per certa temporum interualla defertur) vel aqua contenti : ſicq; ſecretiſsimi penitùs & ab omni hominum conſpectu remoti, diuino tantùm colloquio perfruuntur, cui puris mentibus inhæſerunt, cuius amore non ſolùm mundum,ſed etiam hominum conſortia reliquerunt. Tertium genus eſt Anachoritarum, qui iam cœnobitali conuerſatione perfecti, includunt ſemetipſos in cellis, procùl ab hominum conſpectu remotis, nulli præbentes acceſſum, ſed in ſola contemplatione diuina viuentes perſeuerant, id eſt, theoria. Sed iſti examinatione cœnobiorum probati in omnibus diſciplinis monaſterij per triginta annos, ad hanc contemplationem, per obedientiam eliguntur.

Anachoritæ.

23 SOZOMENVS hiſtoriæ Eccleſiaſticæ libro primo, capite duodecimo, cùm monachorum viuendi rationem mirificè commendâſſet,ità ſubiungit: Hanc præclaram viuendi rationem primus, vtì quidam memorant, inſtituit propheta Helias,& Ioannes Baptiſta.Philo porrò Pythagoreus tradit,Hebrꝗorum facilè pſtantiſsimos vndiq; in locum ad lacum Mariam in colle ſitum coactos,ſe pio & ſeuero vitę generi dicâſſe.Quorum domicilia,victus rationem & inſtitutionem vitæ talem perhibet, qualem nos etiam hoc tempore à monachis in Aegypto obſeruatam videmus. Scribit enim eos, cùm in hoc ſanctum & ſeuerum vitæ genus primùm ingrediuntur, ſua bona cognatis concedere, & quo commercia cum hominibus, aut conſuetudinem habere deuitent, extra muros vrbium in agris ſolitarijs & hortis ætatem degere:ſacras ædes illis eſſe, quæ vocantur monaſteria : in quibus ab alijs ſeparati, ſanctæ & ſeueræ vitæ myſteria obeunt:Deum prętereà pſalmis & hymnis aſſiduè colere, & ante ſolis occaſum nullum guſtare cibum.Nonnullos eorum toto triduo aut ampliùs nihil comedere : ſtatis diebus humi cubare, à vino prorsùs & carnibus animalium, quæ ſanguinem habēt,abſtinere.Obſonia illis eſſe,panem,ſalem,& hyſopum: potũ aũt,aquam. Mulieres porrò cũ illis viuere, quæ virgines manent ad extremam vſq; ſenectutem,eaſq; propter amorem pietatis & ſapientiæ ſua ſponte vitam cælibem excolere.Quæ dum ad hunc modum narrat Philo, videtur eos ſignificare Hebræos, qui ſua ætate religionem quidem Chriſtianam profeſsi fuerant, adhuc tamen morem Iudæorum aliquantulùm in vita ſequebantur, & eorum inſtituta ſeruabant. Nam apud alios hoc genus vitæ non reperi-

Vitæ monaſticæ inſtitutores primi.

Philo q̃d ſcribat de Chriſtianis Alexandrinis.

Virginitatem perpetuam ſeruantes.

ritur. Vndè conijcio apud Aegyptios ex eo tempore hoc ipſum floruiſſe.

24 GREGORIVS Magnus libro ſecundo dialogorum, deſcribit vitam ſancti Benedicti Abbatis. Et capite primo quidē ait, Romanum monachum ei ſanctæ conuerſationis habitum tradidiſſe.

Habitus monaſticus.

CAPITE vigeſimoquinto aūt ità ſcribit: Quidam eius monachus mobilitati mentis deditus erat, & permanere in monaſterio nolebat. Cumq; eum vir Dei aſsiduè corriperet, & frequenter admoneret, ipſe verò nullo modo cōſentiret in cōgregatione perſiſtere, atq; importunis precibus vt relaxaretur innueret, quadā die idem venerabilis pater nimietatis eius tædio affectus, iratus iuſsit vt diſcederet. Qui mox vt monaſteriū exijt, cōtra ſe aſsiſtere apto ore draconem in itinere inuenit. Cumq; eum idē draco qui apparuerat, deuorare vellet, cœpit ipſe tremens & palpitans magnis vocibus clamare, dicens: Succurrite, ſuccurrite: quia draco iſte me deuorare vult. Currentes aūt fratres draconem minimè viderunt, ſed tremētem atq; palpitantem monachum ad monaſterium reduxerūt. Qui ſtatim ꝓmiſit nunquàm ſe eſſe à monaſterio receſſurum, atq; ex hac hora eadem in ſua promiſsionę permanſit. Quippe qui ſancti viri orationibus contra ſe aſsiſtere draconem viderat, quē priùs nō videndo ſequebatur. CAPITE trigeſimoſexto: Hoc aūt nolo te lateat, quòd vir Dei inter tot miracula quibus in mundo claruit, doctrinę quoq; verbo nō mediocriter fulſit. Nam ſcripſit monachorum regulam, diſcretione præcipuam, ſermone luculētam. Cuius ſi qs velit ſubtiliùs mores vitamq; cognoſcere, poteſt in eadē inſtitutione regulæ omnes magiſterij illius actus inuenire: quia ſanctus vir nullo modo potuit aliter docere quàm vixit.

Monaſteriū relinquere volēti draco apparet, qui eū deuorare conabatur.

Monachorū regulam ſcripſit S. Benedictus.

25 IDEM libro primo, epiſtola trigeſimatertia ad Venantium Italiæ Cancellarium, qui habitum monaſticum dimiſerat: Multi hominum ſtulti putauerunt, quòd ſi ad ordinem epiſcopatus eueherer, vos alloqui ac ꝑ epiſtolas frequētare recuſarē. Sed nō ità eſt, quia ipſa iam loci mei neceſsitate compellor, vt tacere non debeam: ſcriptum quippe eſt, &cæ. Hac igitur conſideratione compulſus, velis nolis locuturus ſum, quia omni virtute aut te cupio ſaluari, aut de tua morte me eripi. In quo enim habitu fueris, recolis, & ſupernæ diſtrictionis animaduerſione propoſita, ad quid ſis delapſus, agnoſcis. Culpam ergò tuam penſa, dum vacat: diſtrictionem futuri iudicis, dum vales, exhorreſce: nè tunc illam amaram ſentētiam audias, cùm iam nullis fletibus euadas. Penſa quod

Legant hanc epiſtolā apoſtatæ Monachi & Religioſi.

Eſaiæ 58.
Ezech 3.
Actor. 20.

Mat 24. ſcriptum eſt: Orate nè fiat fuga veſtra hyeme vel ſabbato. Ad ambulandum quippe in hyeme torpor frigoris obſiſtit, & iuxta præceptum legis, ambulare in ſabbato nō licet. In hyeme ergò vel ſabbato fugere conatur, qui iram diſtricti iudicis tunc appetit fugere, quandò ei iam nō licet ambulare. Dum vacat ergò, dum licet, animaduerſionem tanti terroris fuge. Penſa quod ſcriptum eſt: Omne quod poteſt manus tua facere, inſtanter operare: quia nec opus, nec ratio, nec ſapientia, nec ſcientia, ſunt apud inferos, quò tu properas. Teſte Euangelio, ſcis quia diuina ſeueritas de ocioſo ſermone nos arguit, & de verbo inutili rationes ſubtiliter exquirit. Penſa ergò quid factura eſt de peruerſo opere, ſi quoſdam in iudicio ſuo reprobat de ſermōe? Ananias pecunias Deo vouerat, quas pòſt diabolica victus perſuaſione, ſubtraxit. Sed qua morte mulctatus eſt, ſcis. Si ergò ille mortis periculo dignus fuit, qui eos quos dederat nummos Deo abſtulit: conſidera, quanto periculo in diuino iudicio dignus eris, qui non nummos, ſed temetipſum Deo omnipotenti, cui te ſub monachali habitu deuoueras, ſubtraxiſti? Cōſidera iudicium Dei quod mereatur qui ſemetipſum Deo vouit, continuoq́ mundi deſiderijs irretitus, mentitus eſt quod vouit. Si mihi credideris, ſi correptionis meæ verba ſecuturus audieris, quàm ſint blanda & dulcia in fine cognoſces. Eccè fateor, mœrēs loquor, & facti tui triſtitia adſtrictus, edere verba vix valeo, & tamen animus tuus actionis ſuæ conſcius, vix ſufficit ferre quod audit: erubeſcit, confunditur, auerſatur. Si ergò non valet verba ferre pulueris, quid facturus eſt ad iudicium conditoris? Fateor tamen, quia ſupernæ gratiæ eſſe miſericordiam maximam credo, quòd te effugere vitam conſpicit, & tamen ad vitam adhuc reſeruat: quod ſuperbientem te videt: & tolerat, quòd per indignos famulos ſuos verba tibi increpationis & admonitionis adminiſtrat. Tantum eſt vt penſare ſolicitè debeas, quod Paulus ait: Exhortamur vos fratres, nè in vacuum gratiam Dei recipiatis. ait enim: Tempore accepto exaudiui te, & in die ſalutis adiuui te. Eccè nunc tempus acceptabile: eccè nunc dies ſalutis. Sed ſcio cùm epiſtola mea ſuſcipitur, protinùs amici conueniunt, literati clientes vocantur, & de cauſa vitæ conſilium à fautoribus mortis quæritur, qui dum non te, ſed res tuas diligunt, nulla tibi niſi q̄ ad tēpus placeāt loquūtur. Tales em̄ fuerunt ſicut ipſe reminiſceris, dudùm cōſiliarij, q̄ te ad tāti facin⁹ ꝑduxerūt delicti. Vt tibi aliquid ſecularis authoris loquar: Cū amicis oīa tractanda ſunt, ſed priùs de ipſis. Si verò in cauſa tua hominem cōſilia-

Quid ſit fugere in Sabbato aut hyeme.

Eccés 9.

Matt. 12.

Act. 5.

Semetipſos Deo ſubtrahunt Apoſtatæ

Dei in eos benignitas.

2 Cor 6.

Conſiliarij quales adhiberi ab illis ſolent.

Facinus tanti delicti.

ſiliarium quæris,conſiliarium rogo me ſuſcipe. Nullus tibi fidelior eſſe ad conſilium poteſt,quàm qui non tua,ſed te diligit. Omnipotens Deus cordi tuo indicet,cor meum quanto te amore, quantáq; charitate amplectitur,inquantùm tamen diuina gratia non offendatur. Nam ſic culpam tuã inſequor, vt te diligam. Sic perſonã diligo,vt culpæ vitium non amplectar.Si igitur à me amari te credis,Apoſtolorum liminibus præſentare,meóq; conſiliario vtere. Si autem eſſe fortaſsè in cauſa Dei minimus credor,& pro zeli mei ardore ſuſpectus ſum,cunctam ſimul Eccleſiam in conſilio huius diſceptationis adhibeo, & quicquid omnibus fieri ſalubriter placet, ego in nullo contradico: ſed quod in commune decernitur, lætus impleo & ſubſcribo.Implentem quæ monui,gratia diuina te cuſtodiat.

Quis ſit fidelis conſiliarius.

Iudiciũ & cõſilium totius Eccleſiæ ſeq paratus eſt Gregorius.

26 CHRYSOSTOMVS edidit tres libros aduersùs vituperatores monaſticæ vitæ. In ſecundo ſic ait: Non ſum ignarus complures eſſe,qui patribus quidem ità affectis facilè ignoſcendum putant,nec propterea valdè admirari dicunt:ſuffocari autem ſe ac penè diſrumpi iracundia,cùm videant eos,qui neque patres ſint, neq; amici,neque propinqui,neque vlla penitùs alia ex parte neceſſarij, quin & frequenter ignoti,aduersùs eos qui philoſophari inſtituũt hoc ipſum pati,atque ipſis patribus magìs angi & dolere,eóſq; qui illos hortati ſunt,& ad eius vitæ amorem traduxerunt,oppugnare, inſimulare,ac maledictis omnibus perſequi. Mihi verò longè alia mens eſt. Eos enim qui nullum paterni affectus priuilegium, nullum ius amicitiæ ac familiaritatis habent, alienis in bonis angi, nihil profectò nouum, aut mirum videri debet, partìm inuidiæ ſtimulis concitatos, partìm malitiæ ſuæ, atque vitijs aliorum perditionem ſolatio, & excuſationi eſſe arbitrantes. Miſerè id quidem & infeliciter,arbitrantes tamen. At verò qui genuerunt, qui educauerunt, qui diebus ſingulis natos ſuos proficere, ſibíq; ipſis & ad virtutem, & ad gloriam præcellere & cupiunt, & optant: qui propterea cuncta & patiuntur & faciunt,eos quadam veluti ebrietate correptos repentè mutari,angíq;,ac dolere vehementiùs, cùm ab ſe liberi ad philoſophiam abducuntur: hoc profectò eſt, quod vnum omnium ego maximè admiror, quódq; omnia iam corrupta ſint & perdita,ſatìs firmum & validum argumentum eſſe duco. Hoc enim prioribus temporibus vnquàm cõtigiſſe,nemo qui poſſit dicere, & cæt.

Vtrùm magìs mirandũ ſit q; amici & parẽtes à Monaſtica vita aut religionis ꝓpoſito filios retrahunt, an q; alieni id faciant.

27 ET libro tertio aduersùs vituperatores monaſticæ vitæ: Pri-

Gradus malitiæ.

mus malitiæ gradus eſt, amicos aſpernari, quin vt ad inferiora ſermonem reducamus: neſcio enim quo pacto id penè me effugerat: prior illa lex Iudæis tradita, ne iumēta quidem inimicorum deſpici permittit: ſed ſiue illa deciderint, ſimul erigere: ſiue oberrauerint, reducere iubet. Eſt itaq; primus malitię & crudelitatis gradus, ab infimis aſcendendo, iumenta & pecora inimicorum & errantia, vel lapſa negligere. Secundus ille ſuperior, inimicos ipſos negligētiùs curare. Quanto enim homo mutis animantibus ad honorem præſtat, tanto peccatum iſtud maius, q̃ illud eſt. Tertius deincèps, fratres aſpernari, ſi fuerint ignoti. Quartus, familiares quoquè deſpicere. Quintus, cùm non ſolùm corpore, verùm anima quoq; fratrū pereunte, deſidemus. Sextus, ſi non familiaribus modò, verùm ipſis quoq; liberis noſtris pereuntibus, negligimus. Septimus, cùm nec alios q̄bus illi curæ eſſe poſsint, prouidemus. Octauus, cùm & eos, qui id à ſeipſis facere inſtituūt, prohibemus atq; arcemus. Nonus, cùm nō tantùm prohibemus, verùm oppugnamus quoq;. Itaque ſi primus & ſecundus, & tertius eiuſce facinoris gradus tanto ſupplicio afficiendus eſt: quantos ille meretur ignes, qui cunctos eos gradus aſcendit? Quod profectò modò vos facitis, qui nonum illum à primo gradum tranſcendiſtis: quinimmò ſi quis eum non tantùm nonum, verùm & decimum & vndecimum dixerit, profectò nō peccabit. Cur id? Quia nō natura ſolùm id peccatum multo maius eſt, verùm ex ipſa quoq; ratione temporum durius multo & grauius fit. Quid ità? Quia eodem modo peccantibus nobis, quæ vetus lex damnat, non eadem ſupplicia debentur: verùm tāto acerbiora & diriora, quanto maiori gratia potiti, excellentioriſq; doctrinæ participes effecti, maioribus item honoribus affecti ſumus. Cùm igitur & natura, & tempore ſcelus hoc adeò immane ſit & vehemens, conſidera iam quantas flammas, quantóſque cruciatus in eorum capita, qui id perpetrare non metuunt, exaggerabit. Et poſteà de monachis loquens: Conuerſationem planè cæleſtem elegerunt, nihilq; deteriùs angelis affecti ſunt. Vt enim illis nulla ineſt inæqualitas, nec alij ſucceſsibus, ſecundíſque rebus elati gloriantur, alij extremis malis & incommodis oppreſsi gemunt, ſed omnes pariter in gaudio & quiete, ſummáque illa & cæleſti gloria exultant: ità fieri quoquè perſpicias in monaſterijs, nullus ibì paupertatem exprobrat, nullus diuitijs honeſtior eſt. Indè id quod omnia peruertit & perturbat, Meum & Tuum, penitùs eliminatum eſt. Cuncta quippe illis communia ſunt, menſa, domus,

Exod 23. Deut 22.

Primus gradus.

Secundus.

Tertius.

Quartus.

Quintus.

Sextus.

Septimus.

Octauus.

Nonus.

Chriſtianis malis quarè maiora ſupplicia debentur q̃ Iudæis.

De mōachorum vita.

Meum & tuū eliminata ſunt.

mus, indumentum, & quod ſanè mirabilius eſt, vnus etiam idemq́ animus omnibus eſt. Omnes eadem ſunt nobilitate nobiles, omnes eadem ſeruitute ſerui, eadem libertate liberi, vnæ illic omnibus diuitiæ, quæ veræ diuitiæ ſunt: vna gloria, quę verè gloria eſt. Non enim in appellationibus, ſed in ipſis rebus bona corũ conſiſtunt. Vna ibi voluptas &c.

28 AD populum Antiochenum homilia quinquageſimaſexta & tribus ſequẽtibus, deſcribit & cõmendat egregiè vitã monachorũ.

29 ITEM homilia decimaquarta in priorem epiſtolam ad Timotheum, quæ eadem habentur homilia quinquageſimanona ad populum Antiochenum.

30 BERNARDVS in apologia ad Guilhelmum Abbatem: Heu me miſerum qualemcunq́ monachum. Cur adhuc viuo? videre ad id deueniſſe ordinem noſtrum, ordinem ſcilicet qui primus fuit in eccleſia, immò à quo cœpit Eccleſia, quo nullus in terra ſimilior angelicis ordinibus: nullus vicinior ei quæ in cælis eſt Hieruſalem mater noſtra, ſiue ob decorẽ caſtitatis, ſiue propter charitatis ardorem: cuius Apoſtoli inſtitutores, cuius hi quos Paulus tam ſæpè ſanctos appellat, inchoatores extiterũt? Et quidẽ inter illos, cùm nihil quod ſuum eſſet, quiſpiã retinuiſſet, diuidebatur (vt ſcriptũ eſt) ſingulis prout cuiq́ opus erat.

[Religioſorũ ordo primus in Eccleſia & angelicis ordinibus perſimilis.]

[Apoſtoli inſtitutores. Rom 15. 1 Cor. 16. 2. Cor. 9. Act 2. & 4.]

31 IDEM in homilia ſuper ijs verbis Domini: Simile eſt regnum cælorum homini negociatori quærenti bonas margaritas. Sed quæ eſt iſta, quæſo, fratres mei chariſsimi, hæc tam precioſa margarita, pro qua vniuerſa dare debemus, id eſt, noſmetipſos: quia totũ Deo dedit qui ſeipſum obtulit, vt poſsimus eam habere? Nónne hoc eſt religio ſancta, pura & immaculata, in qua homo viuit puriùs, cadit rariùs, ſurgit velociùs, incedit cautiùs, irroratur frequẽtiùs, quieſcit ſecuriùs, moritur fiduciùs, purgatur citiùs, præmiatur copioſiùs?

[Religioſæ vitæ commendatio.]

VI

Quid ſummatìm de Conſilijs Euangelicis eſt ſentiendum?

A Hoc nimirùm, quòd ſint incitamenta, & ſubſidia quædam commoda admodùm, quæ infirmis aduerſùs[a] mundi, carniſque illecebras arma

[a 1. Ioã. 2 c Luc. 14 d e f g 8 b Matt 19. b c 13. c 1 Cor. 7. f Eccl 31. a Pro 29. c Iudic 17. c 21. d Galat. 5 b]

arma præbeant: quæ bonorum conatus in curſu veræ pietatis ad meliora proueħant: quæ ſpiritum ad præſtanda Religionis Diuiniq́ue cultus officia expeditiorem reddant, & quæ inſupèr, vt oſtendimus, ad æternæ vitæ mercedem, ac gloriã in cęlo [b] pleniorem conſequendam conferant.

b Matth. 19. b c d Grego lib. 26 Moral cap. 25.

B Ac ſumma quidem Euangelicæ perfectionis in eo verſatur, vt, quàm maximè poſſis, ad [c] charitatem contendas, Chriſtumq́; [d] imiteris. Imitaris autèm, ſi Chriſto & [e] pauperi, & [f] virgini, & alijs [g] ſubdito, & ad mortem vſque Crucis [h] obedienti, pro tua virili te ſtudeas [a] conformare: ſi cum Apoſtolo itidèm [b] Paulo, neglectis ijs, quæ retrò ſunt, indefeſſo labore ad anteriora contendas, & ad ſupernæ vocationis brauium te extendas in dies, voluntate interìm propria in totum, quoàd eius fieri poteſt, abdicata, ac homini propter Deum ſubiecta, vt [c] æmuleris vſque meliora Chariſmata, [d] partemq́; optimã tum eligas, tum bona fide in finem [e] vſque conſerues.

c 1 Cor. 13 a 1. Ioſ. 2. a 4. c Coloſſ. 3. c Aug. de morib. eccleſ. Cathol. ca 33.
d Lucæ 9 c
e 2. Corinth. 8. b Matth. 8 c
f 1 Petri 1 c
g Lucæ 2 g
h Philip. 2 b
a 1 Petri 2. d
b Phil. 3. c Pſal. 83 c Bern epiſt 253 ad Garinũ Abbatẽ & epiſ. 341 ad monachos S Bertini. Itẽ ſerm 2. de purific. B. Mariæ. Auguſt. epiſt 137 ad Hipponenſes.
c 1. Corinth. 12. d
d Lucæ 10 g
e Apocal. 2. c

SCRIPTVRAE.

A PRIMAE epiſtolæ Ioannis ſecundo capite: Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo ſunt. Si quis diligit mundum, non eſt charitas patris in eo: quòniam

niam omne quod eſt in mundo, concupiſcentia carnis eſt, & concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ, quæ non eſt ex Patre, ſed ex mundo eſt. Et mundus tranſit, & concupiſcentia eius. Qui aůtem facit voluntatem Deí, manet in æternum.

LVCAE decimoquarto: Et cœperunt ſimul omnes excuſare. Primus dixit ei: Villam emi, & neceſsè habeo exire, & videre illam: rogo te, habe me excuſatum. Et alter dixit: Iuga boum emi quinque, & eo probare illa: rogo te, habe me excuſatum. Et alius dixit: Vxorem duxi, & ideò non poſſum venire. Si quis venit ad me, & non odit patrem ſuum & matrem, & vxorem & filios, & fratres & ſorores, adhuc autem & animam ſuam, nó poteſt meus eſſe diſcipulus. Et qui non baiulat crucem ſuam, & venit poſt me: non poteſt meus eſſe diſcipulus. Sic ergò omnis ex vobis qui non renunciat omnibus quæ poſſidet, non poteſt meus eſſe diſcipulus.

ET capite octauo: Quod autem in ſpinas cecidit, hi ſunt qui audiërunt, & à ſolicitudinibus & diuitijs & voluptatibus vitæ, euntes ſuffocantur, & non referunt fructum.

MATTHAEI decimonono: Dicunt ei diſcipuli eius: Si ità eſt cauſa hominis cum vxore, non expedit nubere. Qui dixit illis: Non omnes capiunt verbum iſtud, ſed quibus datum eſt &c. Ieſus autem dixit diſcipulis ſuis: Amen dico vobis, quia diues difficilè intrabit in regnum cælorum. Et iterùm dico vobis: Facilius eſt camelum per foramé acus tranſire, quàm diuitem intrare in regnum cælorum.

ET capite decimotertio: Qui autem ſeminatus eſt in ſpinis: hic eſt qui verbum audit, & ſolicitudo ſeculi iſtius & fallacia diuitiarum ſuffocat verbum, & ſine fructu efficitur.

PRIORIS ad Corinthios ſeptimo: Volo autem vos

ſine ſolicitudine eſſe. Qui ſine vxore eſt, ſolicitus eſt quæ Domini ſunt, quomodò placeat Deo. Qui autem cum vxore eſt, ſolicitus eſt quæ ſunt mundi, quomodò placeat vxori: & diuiſus eſt. Et mulier innupta & virgo, cogitat quæ Domini ſunt: vt ſit ſancta & corpore & ſpiritu. Quæ autem nupta eſt, cogitat quæ mundi ſunt: quomodò placeat viro.

Ecclesiastici trigeſimoprimo: Beatus diues qui inuentus eſt ſine macula: & qui poſt aurum non abijt, nec ſperauit in pecunia & theſauris. Quis eſt hic, & laudabimus eum? fecit enim mirabilia in vita ſua.

Proverbiorvm vigeſimonono: Virga atq; correptio tribuit ſapientiam: puer autem qui dimittitur voluntati ſuæ, confundit matrem ſuam.

Ivdicvm decimoſeptimò & vigeſimoprimo: In diebus illis non erat rex in Iſrael, ſed vnuſquiſq; quod ſibi rectum videbatur, hoc faciebat.

Ad Galatas quinto: Vos enim in libertatem vocati eſtis fratres: tantùm nè libertatem in occaſionem detis carnis, ſed per charitatem ſpiritus ſeruite inuicèm.

Matthaei decimonono, vt ſuprà quæſtione 3. & 4.

B Prioris ad Corinthios decimotertio: Si linguis hominum loquar & angelorum, charitatem autem non habeam: factus ſum velut æs ſonans, aut cymbalum tinniens, &c.

Primae epiſtolæ Ioannis ſecundo: Qui autem ſeruat verbum eius, verè in hoc charitas Dei perfecta eſt: in hoc ſcimus quoniã in ipſo ſumus. Qui dicit ſe in ipſo manere, debet, ſicut ille ambulauit, & ipſe ambulare. Nolite diligere mundum, neq; ea quæ in mundo ſunt. Si quis diligit mundum, non eſt charitas patris in eo.

Et

Et capite quarto: In hoc perfecta eſt charitas Dei nobiſcū, vt fiduciam habeamus in die iudicij: quia ſicut ille eſt, & nos ſumus in hoc mundo.

Ad Coloſſenſes tertio: Induite vos ergò ſicut electi Dei, ſancti, & dilecti viſcera miſericordiæ, benignitatem, humilitatem, modeſtiam, patientiam, &c. Super omnia autē hæc, charitatem habete, quod eſt vinculum perfectionis.

Lucae nono: Dicebat autem ad omnes: Si quis vult poſt me venire, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam quotidiè, & ſequatur me.

Posterioris ad Corinthios octauo, Matthæi octauo, Lucæ ſecundo, & ad Philippenſes ſecundo, vt ſuprà quæſtione 2.

Prioris Petri primo: Scientes quòd non corruptibilibus auro vel argento redempti eſtis de vana veſtra conuerſatione paternæ traditionis: ſed precioſo ſanguine quaſi agni immaculati Chriſti & incontaminati.

Et capite ſecundo: In hoc enim vocati eſtis: quia & Chriſtus paſſus eſt pro nobis, vobis relinquēs exemplū, vt ſequamini veſtigia eius.

Ad Philippenſes tertio: Fratres, ego me non arbitror comprӕhendiſſe. Vnum autem: quæ quidem retrò ſunt obliuiſcens, ad ea verò quę ſunt priora, extendens meipſum, ad deſtinatum perſequor, ad brauium ſupernæ vocationis Dei in Chriſto Ieſu.

Psalmo octogeſimotertio: Etenim benedictiones dabit legiſlator, ibunt de virtute in virtutem: videbitur Deus Deorum in Sion.

Prioris ad Corinthios duodecimo: Aemulamini autem chariſmata meliora. Et adhuc excellentiorem viam vobis demonſtro.

LVCAE decimo: Et reſpondens, dixit illi Dominus: Martha, Martha, ſolicita es, & turbaris erga plurima. Porrò vnũ eſt neceſſarium. Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea.

APOCALYPSIS ſecundo: Eſto fidelis vſq; ad mortem: & dabo tibi coronam vitæ.

PATRES.

Singularis honor eorũ qui vltra pcepta ſeruârunt etiã conſilia.

A GREGORIVS Magnus libro vigeſimoſexto Moralium, capite vigeſimoquinto: Alij non iudicantur & regnant: qui etiã precepta legis perfectione virtutum tranſcendũt, qui nequaquàm hoc ſolum quod cunctis diuina lex præcipit, implere contenti ſunt, ſed præſtantiori deſiderio plus exhibere appetunt, quàm præceptis generalibus audire potuerunt. Quibus Dominica voce dicitur: Vos qui reliquiſtis omnia, & ſecuti eſtis me, cùm ſederit filius hominis in ſede maieſtatis ſuę, ſedebitis & vos ſuper duodecim thronos, iudicantes duodecim tribus Iſrael. Et de quibus propheta ait: Dominus ad iudicium veniet cum ſenioribus populi ſui. Et de quibus Salomon, cùm de ſanctæ Eccleſiæ ſponſa loqueretur, intulit dicẽs: Nobilis in portis vir eius, quandò ſederit cum ſenatoribus terræ. Hi itaque in extremo iudicio non iudicantur, & regnant: quia cum authore ſuo etiam iudices veniunt. Relinquentes quippe omnia, plus prompta deuotione executi ſunt, quàm iuberi generaliter audierunt. Speciali nanque iuſsione paucis perfectioribus, & non generaliter omnibus dicitur hoc, quod adoleſcens diues audiuit: Vade, & vende omnia quæ habes, & da pauperibus: & habebis theſaurum in cælo: & veni, & ſequere me. Si enim ſub hoc præcepto cunctos iuſsio generalis adſtringeret, culpa profectò eſſet aliquid nos de hoc mundo pòſsidere. Sed aliud eſt, quod per ſacram ſcripturam omnibus generaliter præcipitur: aliud, quod ſpecialiter perfectioribus imperatur. Hi ergò rectè ſub generali iudicio non tenentur, qui & præcepta generalia viuendo vicerunt. Sicut enim nõ iudicantur, & pereunt: qui ſuadente perfidia legem tenere contemnunt: ità non iudicantur & regnant, qui ſuadente pietate, etiam vltra generalis diuinæ legis præcepta proficiũt. Hinc eſt quòd Paulus etiam ſpecialia pcepta tranſcendens, plus opere exhibuit, quàm inſtitutione permiſsionis accepit. Cùm enim accepiſſet vt Euangelium prædicans, de Euangelio viueret, & Euangelium audientibus con-

Matth. 19.
Eſaiæ 3.
Prou. 31.
Pauptatis & perfectionis euãgelicæ ſectatores cum Chriſto iudicabũt, & non iudicabũtur iudicio diſcuſſionis.
Matth. 19.
Marc. 10.
Lucæ 18.
Vltra generalis diuinæ legis præcepta quidam proficiunt.
1. Cor. 9.

contulit,& tamen Euangelij ſumptibus ſuſtentari recuſauit. Cur ergò iſte iudicetur,vt regnet, qui minus quod ſeruaret,accepit:ſed maius quod viueret,inuenit? Dicatur igitur rectè: Iudicium pauperibus tribuit: quia quanto huic mundo magna humilitate deſpecti ſunt,tanto tunc acceptis ſedibus maiore culmine poteſtatis excreſcunt. Iob 36.

1 B. AVGVSTINVS de moribus eccleſiæ Catholicæ, capite trigeſimotertio,loquens de religioſis ſimul viuentibus Mediolani, Romæ & alibì: Charitas præcipuè cuſtoditur: charitati victus,charitati ſermo, charitati habitus,charitati vultus aptatur: coitur in vnam conſpiraturq́ charitatem: hanc violare tanquàm Deum nefas ducitur: huic ſi quis reſiſtit, expurgatur atque vitatur: hanc ſi quis offendit,vno die durare non ſinitur. Sciunt hanc ità commendatam eſſe à Chriſto & Apoſtolis, vt ſi hæc vna abſit, inania: ſi hæc aſsit,plena ſint omnia. Ad Charitatem omnia referuntur. Vide Thomã Aquinatẽ in 2.2. q 184.& 186 & in opuſculo de pfectiõe vitæ ſpiritualis.

2 BERNARDVS epiſtola ducenteſima quinquageſimatertia ad Abbatem Garinum Alpenſem: Itaq; indefeſſum proficiendi ſtudium,& iugis conatus ad perfectionem, perfectio reputatur. Quòd ſi ſtudere perfectioni,eſſe perfectum eſt: profectò nolle proficere, deficere eſt. Vbì ergò ſunt qui dicere ſolent,ſufficit nobis,nolumus eſſe meliores quàm patres noſtri? O monache, non vis proficere? Non. Vis ergò deficere? Nequaquàm. Quid ergò? Sic mihi, inquis, viuere volo, & manere in quo peruéni, nec peior fieri patior, nec melior cupio. Hoc ergò vis,quod eſſe non poteſt. Quid enim ſtat in hoc ſeculo? Et certè de homine ſpecialiter dictum eſt: Fugit velut vmbra,& nunquàm in eodem ſtatu permanet. Ipſe deniq; hominis ſeculiq́ author,quandiù in terris viſus eſt,& cum hominibus conuerſatus eſt,nunquìd ſtetit? Et quidem,teſte ſcriptura, pertranſijt benefaciendo & ſanando omnes. Pertranſijt ergò ſicut non infructuosè,ità non remiſsè: non pigrè, non lento greſſu, ſed quemadmodum item de eo ſcriptum eſt: Exultauit vt gigas ad currendam viam. Porrò currentem non apprænhendit,qui & ipſe pariter non currit. Et quid prodeſt Chriſtum ſequi,ſi non contingat conſequi? Ideò Paulus aiebat: Sic currite vt compræhendatis. Ibì tu Chriſtiane fige tui curſus profectusq́ metam, vbi Chriſtus poſuit ſuam. Factus eſt, inquit, obediens vſq; ad mortem. Quantumlibèt ergò cucurreris: ſi vſq; ad mortem non perueneris,brauium non apprehendis. Brauium Chriſtus eſt. Quòd ſi illo currente, tu gradum ſiſtis: non Chriſto appropias,ſed te magìs elongas: timendumq́ tibi Studere pfectioni,eſt eſſe perfectum. Continenter pficiẽdũ eſt: alioqui enim deficimus. Iob.14. Act.10. Pſal.18. 1.Cor.9. Philip.2.

Pſal 72. eſt quod ait Dauid: Eccè qui elongant ſe à te Dñe, peribunt. Itaq; ſi proficere currere eſt: vbì proficere, ibì & currere deſinis. Vbì verò non currere, ibì & deficere incipis. Hinc planè colligitur, quia nolle proficere, non nisì deficere eſt. Vidit ſcalã Iacob, & in ſcala angelos, vbì nullus reſidens, nullus ſubſiſtẽs apparuit, ſed vel aſcendere, vel deſcendere videbantur vniuerſi: quatenùs palàm daretur intelligi, inter profectum & defectum in hoc ſtatu mortalis vitæ nihil medium inueniri: ſed quomodò ipſum corpus noſtrum continuè aut creſcere conſtat, aut decreſcere, ſic neceſſè ſit & ſpiritum aut proficere ſemper, aut deficere.

Gene. 28. Scala Iacob.

3 IDEM in epiſtola trecenteſima quadrageſimaprima ad monachos ſancti Bertini: Diſcipulus proficiens, gloria eſt magiſtri. Quiſquis in ſchola Chriſti nõ proficit, eius indignus eſt magiſterio, præſertim tamen vbì ſumus, vbì nihil in eodem ſtatu permanet: & non proficere, ſine dubio deficere eſt. Nemo proindè dicat, ſatìs eſt: ſic volo manere: ſufficit mihi eſſe ſicut herì & nudiuſtertiùs. In via reſidet qui eiuſmodi eſt: in ſcala ſubſiſtit, vbì neminem patriarcha vidit non aſcendentem aut deſcendentem. Dico ergò: Qui ſe exiſtimat ſtare, videat nè cadat. Ardua & anguſta eſt via: & non hìc, ſed in domo patris manſiones ſunt multæ. Itaq; qui ſe dicit in Chriſto manere, debet ſicut ille ambulauit, & ipſe ambulare. Ieſus enim (vt ait Euangeliſta) creſcebat & proficiebat ſapientia & ætate & gratia apud Deum & homines. Ille non reſtitit ergò, ſed exultauit vt gigas ad currendam viam: & nos quoq; ſi non deſipimus, curremus poſt eum: trahemur in odore vnguentorum ipſius. Alioquin ſi elongari contigerit, erit pigritanti animæ & laborioſior & periculoſior via: dum nec odore recreari, nec certa poſsit agnoſcere veſtigia longiùs abeuntis. Sic ergò currite fratres, vt compræhendatis. Quod ſanè ità fiet, ſi nequaquàm arbitramini vos compræhendiſſe: ſed oblíti quæ retrò ſunt, extenditis vos in anteriora: ſi appræhendatis diſciplinam, nè quandò iraſcatur Dominus, & pereatis de via iuſta. Qui edit me, (ait ſapientia) adhuc eſuriet: & qui bibit me, adhuc ſitiet: vt nouerit piger, qui dignè prorsùs lapidatur ſtercoribus boum, faſtidium ſibi non de ſatietate, ſed de inedia generari. Deniquè quia oĩa cooperantur in bonum his, qui ſecundùm propoſitum vocati ſunt ſancti: moueat nos ipſum quoquè ſecularis cupiditatis exemplum. Quem enim ambitioſum vidimus aliquandò contentum adeptis dignitatibus ad alias non anhelare? Sic & curioſi cuiuſque non ſatiatur oculus viſu, nec auris impletur auditu. Quid? eorũ qui aua-

Nõ pficere, deficere eſt. Gene. 28. 1. Cor. 10. Ioan. 14. 1 Ioan 2. Lucæ 2. Pſal. 18. De continuo proficiendi ſtudio. 1. Cor 9. Phil. 3. Pſal. 2. Eccl 24. Ibidèm 22. Rom. 8. Diligentia filiorum huius ſeculi, arguit piorum negligentiam.

ritiæ ſeruiunt, aut amatores ſunt voluptatũ, ſeu vanas ſectãtur hominum laudes: nónne & ipſorum inſatiabilia deſideria arguũt nos negligentiæ & tepiditatis? Pudeat certè ſpiritualium nos bonorũ minùs cupidos inueniri. Erubeſcat anima conuerſa ad Dominum, minori affectu ſectari iuſtitiam, quàm iniquitatem anteà ſectaretur. Eſt enim cauſa quoquè valdè diſsimilis. Stipendiũ quippe peccati, mors: fructus autem ſpiritus, vita æterna. Pudeat proindè negligentiùs nunc in vitam, quàm priùs in mortem ire: & minori ſtudio ſalutis acquirere, quàm perditionis, augmentum. Nam vt oīnò ſimus inexcuſabiles, in via vitæ quo citiùs, eo faciliùs curritur: & leue ſaluatoris onus quo creſcit ampliùs, eo portabilius eſt. Nónne & auiculas leuat, non onerat, pennarum ſiue plumarum numeroſitas ipſa? Tolle eas, & reliquũ corpus pondere ſuo fertur ad ima. Sic diſciplinam Chriſti, ſic ſuaue iugũ, ſic onus leue, quo deponimus, eo deprimimur ipſi: quia portat potiùs, quàm portatur.

Rom. 6.

Similitudo pulchra. Iugũ Domini leue.

4 SERMONE ſecundo in purificatione beatæ Mariæ: Si quis forſan proficere diſsimulat, & proficiſci de virtute in virtutem, nouerit quiſquis huiuſmodi eſt, in ſtatione, non in proceſsione ſe eſſe, immò verò & in regreſsione: quoniam in via vitæ non progredi, regredi eſt, cùm nihil adhuc in eodem ſtatu permaneat. Porrò ꝓfectus noſter in eo conſiſtit, (vt ſæpiùs me dixiſſe memini) vt nunquàm arbitremur nos appræhendiſſe, ſed ſemper extendamur ad anteriora, inceſſanter conemur in melius, vt imperfectum noſtrũ diuinæ miſericordiæ obtutibus iugiter exponamus.

In via vitæ non ꝓgredi, regredi eſt.

5 AVGVSTINVS epiſtola centeſima triceſimaſeptima ad Hipponenſes: Simpliciter autem fateor charitati veſtræ corã Domino Deo noſtro, qui teſtis eſt ſuper animam meam, ex quo DEO ſeruire cœpi, quomodò difficilè ſum expertus meliores quàm qui in monaſterijs ꝓfecerũt, ità nõ ſum exptus peiores, q̃ q in monaſterijs ceciderunt, ità vt hinc arbitrer in Apocalypſi ſcriptum: Iuſtus iuſtior fiat, & ſordidus ſordeſcat adhuc. Quapropter etſi contriſtamur de aliquibus purgamentis, conſolàmur tamen etiam de pluribus ornamentis. Nolite ergò propter amurcam, qua oculi veſtri offenduntur, torcularia deteſtari, vndè apothecę Dominicę fructu olei luminoſioris implentur. Domini Dei noſtri miſericordia vos aduersùs omnes inſidias inimici, in ſua pace cuſtodiat dilectiſsimi fratres.

Qui in monaſterijs ꝓficiũt, optimi euadunt: ſic cõtrà qui deficiunt.

Apoc. 22.

In eos qui ꝓpter quoſdã malos religioſos, alios execrantur.

DE

DE QVATVOR HOMINIS NOVISSIMIS.

I

Quæ dicuntur quatuor hominis nouiſſima?

A HAEC videlicet: Mors, Iudicium, Infernus & Regnum cælorum: dicta quidem [a] nouiſſima, quòd inter cætera omnia quę homini accidere poſſunt, extremum planè locum ſibi vendicēt. Mors eñ, vt dici ſolet, eſt vltima rerū linea. Mortē ſequitur Iudicium Dei, ſicut & Paulus his verbis oſtendit: [b] *Statutū eſt hominibus ſemèl mori: poſt hoc autem Iudicium,* tum [c] ſingulare ſcilicet, quod vnuſquiſque moriens excipit, tum illud extremum & vniuerſale, quod omnes ad mūdi finem expectat, vt ſuprà [d] indicauimus.

a Eccl 7. d 28 a 38. b Deu. 32. d Prouer. 19 c Berna in ſer. de primordijs, medijs & nouiſſimis.
b Hebr. 9. g
c Aug li 2 de anima & eius origine ca. 4. Itē tract 49. in Ioannem. Chryſoſt. hō. 14 in Matth
d In ſymbolo

B Iudicantur autem alij, quos in mortali peccato mors opprimit, vt [e] pœnis apud inferos perpetuis addicantur: alij, quos ex hac vita migrantes ornat [f] nuptialis illa veſtis charitas, vt vita in cęleſti regno perbeata fruantur. Hoc eſt quod Euāgelica veritas aſſerit: [g] *Procedent qui bona fecerunt, in vitam æternam: qui verò mala, in ſupplicium æternum.* [h] *Filius enim hominis venturus eſt in gloria Patris ſui cum*

e Luc. 16. e Matth. 25 d
f Matth. 22 b Aug lib. poſt collat. contra Donat. ca 20. Greg homil. 38 in Euang.
g Ioan 5 e Matth. 25 d
h Matth. 16. d

cum angelis ſuis: & tunc reddet vnicuique ſecundùm opera eius.

SCRIPTVRAE.

ECCLESIASTICI ſeptimo : Gratia datus in conſpectu omnis viuentis, & mortuo non prohibeas gratiam. Non deſis plorantibus in conſolatione, & cum lugentibus ambula. Non te pigeat viſitare infirmum : ex his enim in dilectione firmaberis. In omnibus operibus tuis memorare nouiſſima tua, & in æternum non peccabis.

CAPITE vigeſimooctauo: Memento nouiſſimorum, & deſine inimicari.

CAPITE trigeſimooctauo: Memento nouiſſimorum, noli obliuiſci. neque enim eſt conuerſio, & huic nihil proderis, & teipſum peſſimabis. Memor eſto iudicij mei : ſic enim erit & tuum. Mihi herì, & tibi hodiè. In requie mortui requieſcere fac memoriam eius, & conſolare illum in exitu ſpiritus ſui.

DEVTERONOMII trigeſimoſecundo : Gens abſq; conſilio eſt, & ſine prudentia. Vtinàm ſaperent, & intelligerẽt, ac nouiſſima prouiderent.

PROVERBIORVM decimonono: Audi conſilium, & ſuſcipe diſciplinam, vt ſis ſapiens in nouiſſimis tuis.

AD Hebræos nono, vt in textu.

LVCAE decimoſexto : Factum eſt autem vt moreretur mendicus, & portaretur ab angelis in ſinum Abrahæ. Mortuus eſt autem & diues : & ſepultus eſt in inferno. Eleuans autem oculos ſuos cùm eſſet in tormentis, vidit Abraham à longè, & Lazarum in ſinu eius : & ipſe clamans, dixit : Pater Abraham, miſerere meî, & mitte Lazarum, vt intingat extremum digiti ſui in aquam, vt refrigeret linguam

meam, quia crucior in hac flamma.

MATTHAEI vigeſimoquinto: Tunc dicet & his qui à ſiniſtris erunt: Diſcedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius.

MATTHAEI vigeſimoſecundo: Intrauit autem rex, vt videret diſcumbentes: & vidit ibì hominem non veſtitũ veſte nuptiali. Et ait illi: Amice, quomodò huc intrâſti non habens veſtem nuptialem? At ille obmutuit. Tunc dixit rex miniſtris: Ligatis manibus & pedibus eius, mittite eum in tenebras exteriores: ibì erit fletus & ſtridor dentium.

IOANNIS quinto: Nolite mirari hoc, quia venit hora in qua omnes qui in monumentis ſunt, audient vocem eius: & procedent, qui bona fecerunt, in reſurrectionem vitæ: qui verò mala egerunt, in reſurrectionem iudicij.

MATTHAEI vigeſimoquinto: Tunc dicet rex his qui à dextris eius erunt: Venite bendicti Patris mei, poſſidete paratum vobis regnum à conſtitutione mundi, & cæt. Et ibunt hi in ſupplicium æternum: iuſti autem, in vitam æternam.

ET decimoſexto, vt in textu.

PATRES.

1 A BERNARDVS in ſermone de primordijs, medijs, & nouiſsimis noſtris: Habes iam primordia, habes etiam media: ſed nouiſsima quæ ſunt? Nam de eis dicitur, quòd eorum memor non peccabis. Ipſa ſunt mors, iudicium, gehenna. Quid horribilius morte? quid iudicio terribililus? Nam gehenna nihil poteſt intolerabilius cogitari. Quid metuet, ſi quis ad iſta non trepidat, non expaueſcit, non timore concutitur? O homo ſi pudorem perdideras ad nobilem creaturam pertinentem, ſi dolorem non ſentiebas afflictionis, quod eſt etiam carnalium: vel timorem nõ omittas, quoniam ille eſt etiam iumentorum. Oneramus aſinum & fatigamus in laboribus plurimis, & nõ curat, quia aſinus eſt. At ſi in ignem impel-

Eccles 7. Tria nouiſſima quæ metũ inijciunt, mors, iudicium, gehenna.

Aſini exemplum.

pellere, ſi in foueam præcipitare velis, cauet quantum poteſt, quia vitam diligit, & mortem timet. An nõ tibi ergò iuſtum videtur, vt qui non modò iumentis inſenſibilior fuerit, poſt iumenta ipſa cõpellatur abire, & in tormentis poſitus, locum teneat poſteriorem? Time ergò ô homo, quòd in morte ſeparandus es à bonis omnibus huius corporis, & tam dulce carnis & animæ vinculum amariſsimo ſecandum diuortio erit. Time quòd in terribili iudicio ei præſentandus es, in cuius manus horrendum eſt incidere: & eo examinante quem nihil latet, ſi quidem inuenta fuerit in te iniquitas, alienandus ab vniuerſitate quietis & gloriæ, & ſegregandus à numero beatorum. Time quod in gehenna cruciatibus æternis & immẽſis exponendus es, in ſorte diaboli & angelorum eius, in igne æterno, qui præparatus eſt eis. Hic ergò timor initiũ ſapientiæ dicitur, non pudor, non dolor: quia neuter eorum ſic initiat ad ſapientiam, neuter tantam habet efficaciam. Vndè eſt quod non dicitur, memorare primordia, aut media, ſed nouiſsima, & non peccabis. Validior enim eſt & vehementior ſpiritus timoris ad reſiſtendũ peccato, quàm pudor & dolor. quia pudor de multitudine, & dolor de qualicunque huius mundi conſolatione capit ſolatium, timor verò non inuenit vndè conſoletur. Nam in morte non magnum, non paruum aliquid de bonis huius mundi tecum delaturus es: in iudicio nec fallere nec reſiſtere poſsibile erit: in gehenna penitùs nulla conſolatio, ſed perpetuum væ, vlulatus, & fletus & ſtridor dentium.

Mors cur timenda.

Cur iudiciũ metuendum. Heb. 10.

Gehenna cur metuenda. Matt. 25.

Timor nouiſſimorum, eſt initium ſapientiæ.

Timor plus valet ad reſiſtendũ peccato, quã pudor aut dolor.

2 AVGVSTINVS libro ſecundo de anima & eius origine, capite quarto: Rectiſsimè & valdè ſalubriter creditur, iudicari animas cùm de corporibus exierint, antequàm veniant ad illud iudicium, quo eas oportet iam redditis corporibus iudicari. atque in ipſa qua hìc vixerunt, carne torqueri, ſiue gloriari. Quis aduersùs Euangelium tanta obſtinatione mentis obſurduit, vt in illo paupere qui poſt mortem oblatus eſt in ſinum Abrahæ, & in illo diuite cuius infernus cruciatus exponitur, iſta non audiat, vel audita non credat?

Iudiciũ priuatũ animarũ quandò de corporibus exierint. Luc. 16.

3 ITEM tractatu quadrageſimonono in Euangelium Ioannis: in ea verba ſcribens, Lazarus amicus noſter dormit, & cæter. Dormit omnis mortuus, & bonus & malus: ſed quomodò intereſt in ipſis qui quotidiè dormiunt & exurgunt, quid quiſque videat in ſomnis, alij ſentiunt læta ſomnia, alij torquentia, ità vt euigilans dormire timeat, nè ad ipſa iterùm redeat: ſic

De ſtatu animarum post mortem.

vnuſquiſque hominum cum cauſa ſua dormit, cum cauſa ſua ſurgit, & intereſt quali quiſque cuſtodia recipiatur, ad iudicem poſteà producendus: nam & receptiones in cuſtodia pro meritis cauſarũ adhibentur: alios iubentur cuſtodire lictores, humano & miti officio atq; ciuili: alij traduntur optionibus: alij mittuntur in carcerem, & in ipſo carcere non omnes, ſed pro meritis cauſarum in ima carceris contruduntur. Sicut ergò diuerſæ cuſtodiæ agentiũ in officio, ſic diuerſæ cuſtodiæ mortuorum, & diuerſa merita reſurgentium: receptus eſt pauper, receptus eſt diues: ſed ille in ſinu Abrahæ, ille vbi ſitiret, & guttam non inueniret. Habẽt ergò omnes animæ, vt ex hac occaſione inſtruã charitatẽ veſtrã, habent omnes animæ cùm de ſeculo exierint, diuerſas receptiones ſuas: habent gaudium boni, & mali tormenta. Sed cùm facta fuerit reſurrectio, & bonorum gaudium amplius erit, & malorum tormenta grauiora, quandò cum corpore torquebuntur. Recepti ſunt in pace ſancti patriarchæ, prophetæ, Apoſtoli, martyres, boni fideles, omnes tamen adhuc in fine recepturi ſunt, quod promiſit Deus: promiſſa enim eſt reſurrectio etiam carnis, mortis conſumptio, vita æterna cũ angelis, hoc omnes ſimul accepturi ſumus: nam requiem quæ continuò poſt mortem datur, ſi ea dignus eſt, tunc accipit quiſque cùm moritur. Priores acceperunt patriarchæ, videte ex quo requieſcũt. Poſteriores prophetæ, recentiùs Apoſtoli, multo recentiores ſancti martyres, quotidiè boni fideles: & alij in iſta requie tam diù ſunt, alij non tandiù, alij paucioribus annis, alij recenti tempore.

Diuerſæ cuſtodiæ mortuorum.

Luc. 16.

Poſt mortem recipiũt gaudium boni & tormẽta mali: quod non niſi iudicio Dei p̃cedente fieri poteſt.

Poſt reſurrectionẽ maiora recipient.

Reqes animæ poſt mortem nõ æquè diuturna oĩbus.

4 CHRYSOSTOMVS homilia decimaquarta in Matthæũ: Sicut illi qui è carceribus educuntur, vnà cum ipſis catenis ad iudicium protrahuntur: ſic oẽs animæ, cùm hinc emigrauerint, varijs peccatorum catenis implicitę, ad terribile illud ducentur tribunal.

Poſt mortem animæ ad tribunal iudicis ducuntur.

5 B AVGVSTINVS in libro contra Donatiſtas poſt collationem, capite vigeſimo: Poſteaquàm dixit, Ligate illi manus & pedes, & proijcite eum in tenebras exteriores, ibi erit fletus & ſtridor dentium: cõtinuò ſubiecit, Multi enim ſunt vocati, pauci verò electi. Quomodò hoc verũ eſt, cùm potiùs vnus è multis fuiſſet proiectus in tenebras exteriores, niſi quia in illo vno grande corpus figurabatur omnium malorum ante Domini iudicium cõuiuio dominico permixtorum? A quibus ſe boni corde interìm ac moribus ſeparant, ſimul manducantes & bibentes corpus & ſanguinem Domini, ſed cum magna diſtinctione: quia iſti in honore ſponſi induti ſunt veſte nuptiali, non ſua quærentes, ſed quæ Ieſu Chriſti: illi aũt

Matt. 22.

Boni & mali ſimul bibunt corpus & ſan. Domini.

Phil. 2.

non

non habet veſtem nuptialem, hoc eſt, fideliſsimam ſponſi charitatem, ſua quęrentes, nō quę Ieſu Chriſti.

Veſtis nuptialis charitatē ſignificat.

a GREGORIVS homilia trigeſimaoctaua in Euangelia: Si veſtem nuptialem, baptiſma vel fidem dicimus, quis ſine baptiſmate & fide has nuptias intrauit? Eo enim ipſo foris eſt, quo necdùm credidit. Quid ergò debemus intelligere veſtem nuptialem, niſi charitatem? Intrat enim ad nuptias, ſed cum nuptiali veſte non intrat, qui in ſancta Eccleſia aſsiſtens, fidem habet, ſed charitatem non habet. Rectè enim charitas, nuptialis veſtis vocatur, quia hanc in ſe conditor noſter habuit, dum ad aſſociandæ ſibi Eccleſiæ nuptias venit. Sola quippe dilectione Dei actum eſt, vt eius vnigenitus mentes ſibi electorum hominum vniret. Vndè & Ioannes dicit: Sic enim dilexit Deus mundum, vt filium ſuum vnigenitum daret pro nobis. Qui ergò per charitatem venit ad homines, eandem charitatem innotuit veſtem eſſe nuptialem.

Veſte nuptiali ineptè ſignificamus fidem aut baptiſmum

Charitatē ſignificat veſtis nuptialis.

Ioan. 3.

II

Quomodò nos Scriptura de Morte docet?

A *Sicut* [a] *per vnum hominem peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors, ità in omnes homines mors pertranſijt*, vt Paulus affirmat. Igitur etſi [b] hora mortis nihil ſit nobis incertius, *Neſcit* [c] *enim homo finem ſuum*, Morte tamen ipſa certius nihil eſſe poteſt. Vndè ſcriptum eſt & res ipſa quotidiè docet. [d] *Omnes morimur, & quaſi aquæ dilabimur in terram, quæ non reuertuntur.* Idque confirmans Eccleſiaſticus, [e] *Et Rex hodiè, eſt*, inquit, *& cràs morietur. Cùm morietur autem homo, hæreditabit ſerpentes, & beſtias, & vermes.*

a Rom. 5 b Sap. 1 d. Conc Mileuita. can. 1. Aug. de pdeſt. & gratia cap 3.

b Greg hom. 13 in euāg Aug. in pſal. 144. hom. 27 ex 50 & cap 2. ſoliloqorū animæ. Hugo Victorinus libr. 1. de anima cap. 3.

c Eccēs 9. c Iac. 4. d Eccſ 11. e 14. b Luc. 12 e

d 2 Re. 14. c Eccēſ 12 c Pſal. 89. b 101. a b 102. c Iob. 8 b 14. a 1. Pet. 1. d Aug lib 13. de ciuit. Dei c 10. & 11. Ser. 21. de verb. Dom. Innocē. 3. de contēptu mūdi lib. 3 cap 24.

e Eccſ 10 b Iob. 17. d pſal 48. b d Baruc 3 b Eccſ. 41 a Aug. ſentēt vlt apud Proſperum.

B Cùm verò plurimùm referat, quomodò & quàm parati moriamur, totiès in Euangelio nobis repetitur illud: [f] VIGILATE. Item, [g] *Eſtote parati: quia qua hora non putatis, filius hominis veniet.* Parati verò & vigilantes mortem excipiemus, ſi ſeriò & in omni vita pro ſe quiſq; meditetur quod ſcriptum eſt, [h] *Ante obitum operare iuſtitiam, quoniam non eſt apud inferos inuenire cibum:* ſicut & Chriſtus dixit, [a] *Venit nox quandò nemo poteſt operari.* [b] *Ambulate dum lucem habetis, vt non vos tenebræ compræhendant.*

f Mat.25.a Mar.13.d Aug epi. 80 ad Heſychium. & quæſt. 59 lib.83.quæſtionum.

g Luc.12 e Apoc 3 a 16 c Cyprianus lib 4.epiſt 2 ad Antonianũ Aug ſer 3.de Innocentibus, & tractat 33 in Ioã. Greg lib.16.moral.cap 31.

h Eccl 14.c Eccĕs 9.c 12.a Galat.6.c Aug.de diſciplina Chriſtiana ca.2.Concil.Lateran can 22.Trident ſeſſ 14. Nannetenſe cap 4 Gregor. 4.dialog.cap 58.Poſſid. in vita Auguſtini.

a Ioan.9.a Aug in enchir.ca. 110.& tract.44.in Ioan.
b Ioan.12.c Luc. 18 e

C Pulchrè autẽ Propheta inter iuſtorum malorumq; mortem diſcreuit. Nam de his quidem dicit, [c] *Mors peccatorum peſſima,* illorum ſcilicet, qui velut peruicaces Iudæi, in peccato ſine pœnitentia moriũtur, ac proindè ſic pereunt, vt ſemper apud inferos cum epulone diuite ſint excruciandi. De illis verò teſtatur: [e] *Precioſa in cõſpectu Domini mors ſanctorum eius.* Talibus [f] quippe mors iſta corporis nihil eſt aliud, quàm terrenæ huius peregrinationis & ærumnarum mortalis vitæ terminus, ſomnus quietus, & ſecura obdor-

c Pſal.33.d Pro.11.a Sap 5.b c Pſal.10.b Aug ſer.48.& 57.ad fratres in eremo. Hugo Victorinus lib.1.de anima ca.2. lib.3.ca.23.& li.4.ca.13.Innocent 3 de contemptu mundi lib 2.cap 42.

d Lu.16 e f Greg.4.dial.c.38. & hom.12.in euang Beda lib. 5.hiſt.Anglorum ca. 14.& 15.

e Pſalmo 115 a

f 2.Cor.5 a b Gregor 4 dial. cap.11 & ſeq. Cyprianus de mortalitate.Ambroſius in libro de bono mortis.

dor-

dormitio, veræ vitæ principium, & optabilis trãſitus ad beatam immortalitatem: Cuius deſiderio Apoſtolus flagrans, & huius vitæ pertæſus, [g] *Cupio*, inquit, *diſſolui, & eſſe cum Chriſto.* [h] *Beati ſerui illi, quos, cùm venerit Dominus, inuenerit vigilantes.* Et, [a] *Beati mortui, qui in Domino moriuntur.* [b] *Iuſtus autem ſi morte præoccupatus fuerit, in refrigerio erit.*

Phil. 1. d Luc. 1 d Pſal 41. a 83. a 141. b Num. 23. b
h Luc 12 e
a Apoe. 14 c
b Sap. 4. b

SCRIPTVRAE.

A AD Romanos quinto, vt in textu.

SAPIENTIAE primo: Deus mortem non fecit.

ECCLESIASTIS nono: Neſcit homo finem ſuum, ſed ſicut piſces capiuntur hamo, & ſicut aues laqueo comprehenduntur: ſic capiuntur homines in tempore malo, cùm eis extemplò ſuperuenerit.

IACOBI quarto: Eccè nunc qui dicitis, Hodiè aut craſtino ibimus in illam ciuitatem, & faciemus ibi quidem annum, & mercabimur, & lucrum faciemus, (qui ignoratis quid erit in craſtino. Quæ eſt enim vita veſtra? Vapor eſt, ad modicum párens, & deincèps exterminabitur) pro eo vt dicatis: Si Dominus voluerit: &, Si vixerimus, faciemus hoc aut illud.

ECCLESIASTICI vndecimo: Eſt qui locupletatur parcè agendo, & hæc eſt pars mercedis illius in eo quod dicit: Inueni requiem mihi, & nunc mãducabo de bonis meis ſolus. & neſcit quòd tempus prætereat, & mors appropinquet & relinquat omnia alijs, & morietur.

CAPITE decimoquarto: Memor eſto, quoniam mors non tardat, & teſtamẽtum inferorum quia demonſtratũ eſt tibi: teſtamẽtum enim huius mundi morte morietur. Omnis

caro

caro ſicut fœnum veteraſcet, & ſicut ſolium fructificans in arbore viridi. Alia generantur, & alia deijciuntur : ſic generatio carnis & ſanguinis, alia finitur, & alia naſcitur. Omne opus corruptibile in fine deficiet:& qui illud operatur, ibit cum illo.

LVCAE duodecimo: Dixit autem ſimilitudinem ad illos, dicens: Hominis cuiuſdam diuitis huberes fructus ager attulit:& cogitabat intrà ſe dicens: Quid faciam, quia non habeo quò congregem fructus meos? Et dixit: Hoc faciam, Deſtruam horrea mea, & maiora faciam : & illuc congregabo omnia quæ nata ſunt mihi, & bona mea, & dicam animæ meæ: Anima, habes multa bona poſita in annos plurimos: requieſce, comede, bibe, epulare. Dixit autẽ illi Deus: Stulte, hac nocte animam tuam repetũt à te: quæ autem paraſti, cuius erunt?

SECVNDI Regum decimoquarto ait mulier Thecuitis ad Regem Dauid: Omnes morimur &c. vt in textu.

ECCLESIASTIS ſecundo: Moritur doctus ſimul & indoctus.

PSALMO octogeſimonono: Quoniam omnes dies noſtri defecerunt:& in ira tua defecimus. Anni noſtri ſicut aranea meditabuntur: dies annorum noſtrorum in ipſis ſeptuaginta anni. Si autem in potentatibus, octoginta anni:& amplius eorum, labor & dolor.

PSALMO centeſimoprimo: Quia defecerunt ſicut fumus dies mei : & oſſa mea ſicut cremium âruerunt. Dies mei ſicut vmbra declinauerunt, & ego ſicut fœnum ârui.

PSALMO centeſimo ſecundo: Quoniam ipſe cognouit figmentum noſtrum. Recordatus eſt quoniam puluis ſumus, homo ſicut fœnum dies eius : tanquàm flos agri ſic efflorebit. Quoniam ſpiritus pertranſibit in illo, & non ſubſiſtet:

ſtet: & non cognoſcet ampliùs locum ſuum.

Iob octauo: Ait Baldad Suhites: Heſterni quippe ſumus, & ignoramus quoniã ſicut vmbra dies noſtri ſunt ſuper terram.

Capite decimoquarto: Homo natus de muliere, breui viuens tempore, repletur multis miſerijs. Qui quaſi flos egreditur & conteritur, & fugit velut vmbra, & nunquàm in eodem ſtatu permanet. Breues dies hominis ſunt, numerus menſium eius apud te eſt: conſtituiſti terminos eius qui præteriri non potuerunt.

Prioris Petri primo: Quia omnis caro vt fœnum, & omnis gloria eius tanquàm flos fœni: exãruit fœnum: & flos eius décidit.

Ecclesiastici decimo: Omnis potentatus breuis vita. Languor prolixior grauat medicum. Breuem languorem præcídit medicus: ſic & rex hodiè eſt, & cràs morietur. Cràs enim morietur homo, hæreditabit ſerpentes & beſtias, & vermes.

Iob decimoſeptimo: Putredini dixi, Pater meus es: Mater mea, & ſoror mea, vermibus.

Psalmo quadrageſimooctauo: Simul inſipiens & ſtultus peribunt, & relinquent alienis diuitias ſuas & ſepulcra eorum domus illorum in æternum. Nè timueris cùm diues factus fuerit homo, & cùm multiplicata fuerit gloria domus eius: quoniam cùm interierit, non ſumet omnia: neque deſcendet cum eo gloria eius.

Baruch tertio: Vbì ſunt principes gentium, & qui dominantur ſuper beſtias quæ ſunt ſuper terram? qui in auibus cæli ludunt, qui argentum theſaurizant, & aurum in quo confidunt homines, & non eſt finis acquiſitionis eorum? qui argentum fabricant, & ſoliciti ſunt, nec eſt inuen-

tio operum illorum? exterminati ſunt, & ad inferos deſcenderunt, & alij loco eorum exurrexerunt.

Ecclesiastici quadrageſimoprimo: O mors, quàm amara eſt memoria tua homini pacem habenti in ſubſtantijs ſuis: viro quieto, & cuius viæ directæ ſunt in omnibus, & adhuc valenti accipere cibum? O mors, bonum eſt iudicium tuum homini indigenti, & qui minoratur viribus, defecto ætate, & cui de omnibus cura eſt, & incredibili qui perdit ſapientiam. Noli metuere iudicium mortis. Memento quæ ante te fuerunt, & quæ ſuperuentura ſunt tibi: hoc iudicium à Domino omni carni: & quid ſuperueniet tibi in beneplacito Altiſſimi? ſiue decem, ſiue centum, ſiue mille anni. Non eſt enim in inferno accuſatio vitæ.

B Matthaei vigeſimoquinto: Vigilate itaque, quia neſcitis diem neque horam.

Et capite vigeſimoquarto: Vigilate ergò, quia neſcitis qua hora Dominus veſter venturus ſit. Illud autem ſcitote, quoniam ſi ſciret paterfamiliâs qua hora fur venturus eſſet, vigilaret vtiquè, & non ſineret perfodi domum ſuam. Ideò & vos eſtote parati: quia qua neſcitis hora filius hominis venturus eſt. Quis, putas, eſt fidelis ſeruus & prudens, quem conſtituit Dominus ſuus ſuper familiam ſuam, vt det illis cibum in tempore? Beatus ille ſeruus, quem, cùm venerit Dominus eius, inuenerit ſic facientem. Amen dico vobis, quoniam ſuper omnia bona ſua conſtituet eum. Si autem dixerit malus ſeruus ille in corde ſuo, Morã facit Dominus meus venire: & cœperit percutere conſeruos ſuos, mãducet aũt & bibat cum ebrioſis: veniet Dominus ſerui illius in die qua nõ ſperat, et hora qua ignorat, et diuidet eum, partemq; eius ponet cum hypocritis. Illic erit fletus et ſtridor dentium.

MAR.

Marci decimotertio: Videte, vigilate, & orate. neſcitis enim quandò tempus ſit. Sicut homo qui peregrè profectus reliquit domum ſuam: & dedit ſeruis ſuis poteſtatẽ cuiuſque operis, & ianitori pręcepit vt vigilet. Vigilate ergò (neſcitis enim quandò Dominus domus veniat: ſerò, an media nocte, an gallicantu, an manè) nè, cùm venerit repentè, inuenerit vos dormientes. Quod autem vobis dico, omnibus dico, Vigilate.

Lvcae duodecimo: Sint lumbi veſtri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus veſtris, & vos ſimiles hominibus expectantibus Dominum ſuum quandò reuertatur à nuptijs: vt cùm venerit & pulſauerit, confeſtìm aperiãt ei. Beati ſerui illi, quos, cùm venerit Dominus, inuenerit vigilantes. Amen dico vobis, ꝙ præcinget ſe, & faciet illos diſcumbere, & tranſiẽs miniſtrabit illis. Et ſi venerit in ſecunda vigilia, & ſi in tertia vigilia venerit, & ità inuenerit: beati ſerui illi. Hoc autem ſcitote, quoniam ſi ſciret paterfamiliâs, qua hora fur veniret, vigilaret vtiquè, & non ſineret perfodi domum ſuam. Et vos eſtote parati: quia qua hora nõ putatis, filius hominis veniet. Ait autem ei Petrus: Domine, ad nos dicis hanc parabolam: an & ad omnes? Dixit autem Dominus: Quis, putas, eſt fidelis diſpenſator & prudens, quem conſtituit Dominus ſuper familiã ſuam, vt det illis in tempore tritici menſuram? Beatus ille ſeruus, quem, cùm venerit Dominus, inuenerit ità facientem. Verè dico vobis, quoniam ſupra omnia quæ poſſidet, cõſtituet illum. Quòd ſi dixerit ſeruus ille in corde ſuo, Moram facit Dominus meus venire: & cœperit ꝑcutere ſeruos & ancillas, & edere, & bibere, & inebriari: veniet Dominus ſerui illius in die qua nõ ſperat, & hora qua neſcit, & diuidet eũ, partemq; eius cum infidelibus ponet.

Apocalypsis tertio: In mente ergò habe, qualiter acceperis & audieris: & ſerua, & pœnitentiam age. Si ergò non vigilaueris, veniam ad te tanquàm fur, et neſcies qua hora veniam ad te.

Capite decimoſexto: Eccè venio ſicut fur: Beatus qui vigilat, et cuſtodit veſtimenta ſua, nè nudus ambulet, et videant turpitudinem eius.

Ecclesiastici decimoquarto: Ante mortem benefac amico tuo, et ſecundùm vires tuas exporrigens da pauperi. Non defrauderis à die bono, et particula boni doni nõ te prætereat. Nónne alijs relinques dolores et labores tuos in diuiſione ſortis? Da et accipe, et iuſtifica animam tuam. Ante obitum tuum operare iuſtitiam: quoniam non eſt apud inferos inuenire cibum.

Ecclesiastis nono: Quodcunque facere poteſt manus tua, inſtanter operare: quia nec opus, nec ratio, nec ſapientia, nec ſcientia erunt apud inferos, quò tu properas.

Capite duodecimo: Memento creatoris tui in diebus iuuentutis tuæ, ántequàm veniat tempus afflictionis, & appropinquent anni, de quibus dicas, non mihi placent, antequàm tenebreſcant ſol, et lumen, et luna, et ſtellæ, et reuertantur nubes poſt pluuiam, etc.

Ad Galatas ſexto: Bonum autem facientes, non deficiamus. tempore enim ſuo metemus non deficientes. Ergò dũ tempus habemus, operemur bonum ad omnes, maximè autem ad domeſticos fidei.

Ioannis nono et duodecimo, vt in textu.

Lvcae decimonono: Negociamini dum venio.

C Psalmo trigeſimotertio, vt in textu.

Proverbiorvm vndecimo: Mortuo homine impio

impio nulla erit vltrà ſpes, & expectatio ſolicitorum peribit.

SAPIENTIAE quinto: Quid nobis profuit ſuperbia? aut diuitiarum iactantia quid contulit nobis? Tranſierunt omnia illa tanquàm vmbra, & tanquàm nuncius præcurrens, &cæt. Sic & nos nati continuò deſiuimus eſſe, & virtutis quidem nullum ſignum valuimus oſtendere, in malignitate autem noſtra conſumpti ſumus. Talia dixerunt in inferno hi qui peccauerunt: quoniam ſpes impij tanquàm lanugo eſt, quæ à vento tollitur: & tanquàm ſpuma gracilis, quæ à procella diſpergitur: & tanquàm fumus qui à vento diffuſus eſt: & tanquàm memoria hoſpitis vnius diei prętereuntis.

PSALMO decimo: Dominus interrogat iuſtum & impium: qui autem diligit iniquitatem, odit animam ſuam. Pluet ſuper peccatores laqueos: ignis, & ſulphur, & ſpiritus procellarum, pars calicis eorum.

LVCAE decimoſexto: Homo quidam erat diues, & induebatur purpura & byſſo: & epulabatur quotidiè ſplendidè, &cæt. Mortuus eſt autem & diues: & ſepultus eſt in inferno. Eleuans autem oculos ſuos cùm eſſet in tormentis, vidit Abraham à longè, & Lazarum in ſinu eius: & ipſe clamans, dixit: Pater Abraham, miſerere mei, & mitte Lazarum, vt intingat extremum digiti ſui in aquam, vt refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma, &c.

PSALMO centeſimo decimoquinto, vt in textu.

POSTERIORIS ad Corinthios quinto: Scimus quoniam ſi terreſtris domus noſtra huius habitationis diſſoluatur, quòd ædificationem ex Deo habemus, domum non manufactam æternam in cælis, &cæt. Audentes igitur ſemper, & ſcientes quoniam dum ſumus in corpore, per-

egrinamur à Domino (per fidem enim ambulamus, & non per ſpeciem) audemus autem, & bonam voluntatem habemus magis peregrinari à corpore, & præſentes eſſe ad Dominum.

Ad Philippenſes primo, vt in textu.

Lucae ſecundo: Nunc dimittis ſeruum tuum Domine ſecundùm verbum tuum in pace.

Psalmo quadrageſimoprimo: Quemadmodùm deſiderat ceruus ad fontes aquarum, ità deſiderat anima mea ad te Deus. Sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum, quādò veniam & apparebo ante faciem Dei.

Psalmo octogeſimotertio: Quàm dilecta tabernacula tua Domine virtutum: concupiſcit & deficit anima mea in atria Domini.

Psalmo centeſimo quadrageſimoprimo: Educ de cuſtodia animam meam, ad confitendum nomini tuo: me expectant iuſti, donec retribuas mihi.

Numerorum vigeſimotertio ait Balaam: Moriatur anima mea morte iuſtorum, & fiant nouiſſima mea horum ſimilia.

PATRES.

1 A CONCILIUM Mileuitanum capite primo: Quicunque dicit, Adam primum hominem mortalem factum, ità vt ſiue peccaret, ſiue non peccaret, moreretur in corpore, hoc eſt, de corpore exiret, non peccati merito, ſed neceſsitate naturæ, anathema ſit.

Peccatum, eſt cauſa mortis corporalis.

2 AVGVSTINVS in libro de prædeſtinatione & gratia, capite tertio: Mors non naturæ conditio, ſed pœna peccati eſt.

Mors pœna peccati eſt.

3 GREGORIVS homilia decimatertia in euangel. Horam vltimam Dominus noſter idcircò voluit nobis eſſe incognitam, vt ſemper poſsit eſſe ſuſpecta: vt dum illam præuidere non poſſumus, ad illam ſine intermiſsione præparemur: Proindè fratres mei in cōditione mortalitatis veſtræ mentis oculos figite, venienti vos iudici per fletus quotidiè, & lamenta præparate Et cùm certa mors maneat omnes, nolite de temporalis vitæ prouidentia

Mortis hora cur incerta.

tia incerta cogitare. Audite quid ſapiens Salomon dicat: Quodcunque poteſt manus tua facere, inſtanter operare: quia nec opus, nec ſcientia, nec ratio, nec ſapientia erunt apud inferos, quò tu properas. Quia ergò & venturæ mortis tēpus ignoramus, & poſt mortem operari non poſſumus, ſupereſt, vt ante mortem tempora indulta rapiamus. Sic enim, ſic mors ipſa cùm venerit, vincetur. ſi priuſquàm veniat, ſemper timeatur.

Eccl. 9.

Præparatio ad mortem.

4 AVGVSTINVS in pſalmum centeſimum quadrageſimumquartum: Magna eſt Dei miſericordia, & in hoc quod diem vitæ tibi incertum fecit, vt neſcias quandò hinc emigrabis, & cùm quotidiè ſperas, te aliquādò conuertas: & in hoc eius magna miſericordia. Cæterum ſi ſtatuiſſet diem, oībus faceret abundare peccata de ſecuritate. Dedit ergò ſpem veniæ, nè deſperando ampliùs pecces. Deus conuerſioni tuæ indulgentiam promiſit, ſed dilationi tuæ diem craſtinum non promiſit.

Quòd mortis tēpus incertū ſit, magna eſt Dei miſericordia.

5 IDEM libro quinquaginta homiliarum, homilia vigeſimaſeptima, ſiue in tractatu de vtilitate pœnitentiæ, in fine: Nè deſperando augeamus peccata, propoſitus eſt pœnitētiæ portus. Rursùs, Nè ſperando augeamus, datus eſt dies mortis incertus.

Incertus dies mortis cōtra pſumptonem valet.

6 IN libro ſoliloquiorum animæ ad Deum, capite ſecundo: Importuna mors mille modis quotidiè miſeros homines rapit. Hunc necat febribus, illum opprimit doloribus: hunc conſumit fames, illum ſitis extinguit: hunc ſuffocat aquis, illum interimit laqueo: illum perimit flammis, alium dentibus beſtiarum ferocium vorat: hunc trucidat ferro, illum veneno corrumpit, alterum tantùm repentino terrore miſeram vitam finire compellit. Et nunc ſuper hæc omnia magna miſeria, quia cùm nihil ſit certius morte, ignorat tamen homo finem ſuum. Et cùm ſtare putat, colliditur & perit ſpes eius: neſcit enim homo quandò vel vbì, vel quomodò moriatur: & tamen certum eſt quòd eum mori oporteat.

Quam varijs modis homines tollit è medio.

Nihil certius morte & tamen vitæ terminus ignoratur.

7 HVGO à ſancto Victore, libro primo de anima, capite tertio: Certum eſt quòd morieris: ſed incertum eſt quandò aut quomodò, vel vbì. Quoniam mors te vbiq; expectat: tu quoq;, ſi ſapiens fueris, vbiq; eam expectabis. Idem habet D. Bernardus cap. 3. meditationum: Nam illi tribuunt nonnulli hunc I. librum.

Incerta mortis conditio.

8 AVGVSTINVS libro decimotertio de ciuitate Dei, capite decimo: Ex quo enim quiſq; in iſto corpore morituro eſſe cœperit, nunquàm in eo non agitur, vt mors veniat. Hoc enim agit eius mutabilitas toto tēpore vitæ huius, ſi tñ vita dicenda eſt, vt veniatur in mor-

Tempus vitæ noſtræ nihil eſt aliud quā curſus ad mortem.

mortem. Nemo quippe eſt, qui non ei poſt annum ſit, quàm ante annum fuit, & cràs quàm hodiè, & hodiè quàm herì, & paulò pòſt quàm nunc, & nunc quàm paulò antè propinquior: quoniam quicquid temporis viuitur, de ſpatio viuendi demitur: & quotidiè fit minus minusq́ue quod reſtat: vt omninò nihil ſit aliud tempus vitæ huius, quàm curſus ad mortem.

Mortis moleſtia inexplicabilis.

9 ET capite vndecimo: Vtinàm in paradiſo benè viuendo egiſſemus, vt re vera nulla eſſet mors. Nunc autem non ſolùm eſt, verùm etiam tam moleſta eſt, vt nec vlla explicari locutione poſsit, nec vlla ratione vitari. Et poſt pauca: Non importunè, neq; incongruè arbitror accidiſſe, etſi non humana induſtria, iudicio forſaſsè diuino, vt hoc verbũ q̃d eſt, moritur, in Latina lingua nec Grammatici declinare potuerint, ea regula qua cætera talia declinantur. Nanque ab eo quod eſt, oritur, fit verbum præteriti tẽporis, ortus eſt: et ſi qua ſimilia ſunt, quæ per temporis præteriti participia declinantur. Ab eo verò quod eſt, moritur, ſi quæramus præteriti temporis verbum, reſponderi ſolet, mortuus eſt, v, litera geminata. Sic enim dicitur mortuus, quomodò fatuus, arduus, carduus, cõſpicuus, & ſi qua ſimilia, quæ non ſunt præteriti temporis: ſed quoniam nomina ſunt, ſine tempore declinantur. Illud autem quaſi vt declinaretur, quod declinari nõ poteſt, pro participio præteriti temporis ponitur nomen. Conuenienter itaque factum eſt, vt quemadmodùm id quod ſignificat, non poteſt agendo, ità ipſum verbum declinari loquendo non poſsit. Agi tamen poteſt in adiutorio gratiæ redemptoris noſtri, vt ſaltem ſecundam mortem declinare poſsimus. Illa enim eſt grauior & omnium malorum peſsima, quæ non fit ſeparatione animæ & corporis, ſed in æternam pœnam potiùs vtriuſque complexu. Ibì è contrario non erunt homines ante mortem atque poſt mortem, ſed ſemper in morte: ac per hoc nunquàm viuentes, nunquàm mortui, ſed ſine fine morientes. Nunquàm enim erit homini peius in morte, quàm vbì erit mors ipſa ſine morte.

Verbũ mori, apud grāmaticos nõ declinatur vt cætera talia verba.

Mors declinari nõ poteſt, ſicut nec verbum mori.

Mors ſecũda quæ peſsima eſt, declinari poteſt.

Nunq̃ mortui & ſine fine morientes.

10 IDEM de verbis Domini, ſermone vigeſimoprimo: Quis neſcit quia pœna eſt, neceſsè eſſe vt moriamur, & quod eſt grauius, quandò neſcimus? Pœna certa eſt, hora incerta: & de iſta pœna ſola certi ſumus in rebus humanis. Cætera noſtra & bona & mala incerta ſunt, ſola mors certa eſt. Quid eſt quod dico? Conceptus eſt puer, fortè naſcitur, fortè aborſum facit. Ità incertum eſt, fortè creſcit, fortè non creſcit. Fortè ſeneſcit, fortè non ſeneſcit. Fortè diues erit,

Neceſſitas moriẽdi pœna eſt.

Pœna certa, hora incerta.

Cùm ferè alia ola fortuita ſint, mors tamẽ certa eſt.

erit,fortè pauper.Fortè honoratus,fortè humiliatus. Fortè habebit filios,fortè non habebit.Fortè ducet vxorem,fortè non ducet. Quicquid aliud nominaueris in bonis, reſpice & ad mala. Fortè ægrotat,fortè non ægrotat. Fortè à ſerpente percutitur,fortè non percutitur.Fortè à beſtia deuoratur,fortè non deuoratur. Et reſpice omnia mala, vbiq; eſt,fortè erit,fortè non erit. Nunquid potes dicere,fortè moritur,fortè non moritur?

11 INNOCENTIVS tertius de contemptu mundi,ſiue de miſeria humanæ conditionis libro primo,capite vigeſimoquarto, vel iuxta alios vigeſimoſecundo: Semper vltimus dies primus, & nunquàm primus dies vltimus reputatur: cùm tamen ità ſemper viuere deceat,tanquàm mori ſemper oporteat.Scriptum eſt enim: Memor eſto,quia mors non tardat. Tempus præterit,& mors appropinquat.Mille anni ante oculos morientis,táquàm dies heſterna,quæ præterijt.Semper enim futura naſcuntur,ſemper præſentia moriuntur,& quicquid eſt præteritum,eſt mortuum totum. Morimur enim,dum viuimus,ſemper: & tunc tantùm deſinimus mori,cùm deſinimus viuere.Melius eſt ergò mori vitæ, quàm viuere morti.Quia nihil eſt vita mortalis,niſi mors viuẽs.Vndè Salomõ: Laudaui magìs mortuos quàm viuentes,& vtroq; feliciorem iudicaui qui necdùm natus eſt.Vita velociter fugit, & retineri non poteſt: mors autem inſtanter occurrit,& impediri non valet: hoc eſt illud mirabile, quod quanto plùs creſcit, tanto magìs decreſcit: Quia quanto plus vita procedit,tanto magìs ad finem accedit.

De viciniate mortis.

Eccl. 14.

Vita mortalis nil eſt aliud q̃ mors viuens.

Eccl. 4.

12 AVGVSTINVS in ſententijs à Proſpero collectis, ſententia vltima: Diuitijs flores, & maiorum nobilitate te iactas, & exultas de patria & pulchritudine corporis, & honoribus qui tibi ab hominibus deferuntur? reſpice teipſum,quia mortalis es: & q̃a terra es, & in terram ibis. Circunſpice eos, qui ante te ſimilibus ſplendoribus fulſère. Vbì ſunt quos ambiebant ciuium potentatus? Vbì inſuperabiles Imperatores? Vbì qui conuentus diſponebant,& feſta? Vbì equorum,ſplendidi inuectores,Exercituum duces,Satrapæ,Tyranni? Non omnia puluis? non omnia fauillæ? non in paucis oſsibus eorum vitæ memoria eſt? Reſpice ſepulcra,& vide quis ſeruus,quis dominus,quis pauper, quis diues? Diſcerne, ſi potes,vinctum à rege,fortem à debili, pulchrum à deformi. Memor itaq; naturæ,non extollaris aliquandò. Memor autem eris, ſi teipſum reſpexeris.

Mortis memoria ſupbiã calcat.

In oſſibus mortuorum nulla diſtinctio diuitis & paupis &c.

1 B AVGVSTINVS in epiſtola octogeſima ad Heſychium:

Nõ ſolùm de die nouiſsimo mũdi: ſed etiã de ſuæ vitæ nouiſsimo die quẽq; formidare debere.

Mar. 13.

Vnuſquiſque debet etiam de die huius vitæ ſuæ nouiſsimo formidare. in quo enim quenque inuenerit ſuus nouiſsimus dies, in hoc eum comprahendet mundi nouiſsimus dies: quoniam qualis in die iſto quiſque moritur, talis in die illo iudicabitur. Ad hoc pertinet quod in euangelio ſecundùm Marcum ità ſcriptum eſt: Vigilate ergò, quia neſcitis quandò Dominus domus veniat, ſerò, an media nocte, an gallicantu, an manè: nè, cùm venerit repentè, inueniat vos dormientes. Quod autem vobis dico, omnibus dico, vigilate. Quibus enim omnibus dicit, niſi electis & dilectis ſuis ad corpus eius pertinentibus, quod eſt Eccleſia? Non ſolùm ergò illis dixit, quibus tunc audientibus loquebatur, ſed etiam illis qui fuerunt poſt illos ante nos, & ad noſipſos, & qui erũt poſt nos vſque ad eius nouiſsimum aduentum. Nunquid autem omnes inuenturus eſt dies ille in hac vita, aut quiſquam dictur⁹ eſt, quòd ad defunctos etiã ptineat q̃d ait: Vigilate, nè, cùm repentè venerit, inueniat vos dormientes? Cur itaq; omnibus dicit, quod ad eos ſolos ptineat q tunc erũt, niſi quia eo modo ad oẽs pertinet, quo modo dixi? Tũc enim vnicuiq; veniet dies ille, cùm venerit ei dies, vt talis hinc exeat, q̃lis iudicandus eſt illo die. Ac p hoc vigilare debet omnis Chriſtianus, nè imparatũ inueniat eũ Domini aduẽtus. Imparatũ autẽ inueniet ille dies, quem imparatum inuenerit ſuæ vitæ huius vltimus dies. Certè enim hoc ſaltẽ manifeſtum erat Apoſtolis, non eorum temporibus cùm hîc in carne viuerent, Dominum eſſe venturũ: & tamen quis dubitet eos pręcipuè vigilâſſe & ſeruâſſe, quod omnibus dixit, nè imparatos repentè veniens inueniret?

Quomodò p̃ceptũ eſt oĩbus vt vigilẽt & parati ſint ad Domini aduentum. Imparatũ inuenit Domini aduentus, quẽ dies mortis ſuæ inuenit imparatũ.

2 LIBRO octogintatriũ quæſtionũ, q̃ſtione quinquageſimanona: Vigilate, inq̃t, quia neſcitis diẽ neq; horã. Nõ modò illius vltimi tẽporis quo venturus eſt ſponſus, ſed ſuæ quiſq; diẽ dormitionis & horam neſcit. Quiſquis autem paratus eſt vſque ad ſomnum, id eſt, vſq; ad mortem quæ omnibus debetur, paratus etiam inuenietur, cùm illa vox media nocte ſonuerit, qua omnes euigilaturi ſunt.

Matt. 25.

Quiſq; inuenitur paratus in hora mortis, idẽ etiam paratus in die reſurrectionis inuenietur.

3 CYPRIANVS libro quarto, epiſtola ſecunda ad Antonianũ: Nec dignus eſt in morte accipere ſolatium, qui ſe non cogitauit eſſe moriturum.

Indigni in morte ſolatiũ accipere qui ſint.

4 AVGVSTINVS ſermone tertio de ſanctis Innocẽtibus, qui eſt decimus de Sanctis: Percutitur etiã hac animaduerſione peccator, vt moriens obliuiſcatur ſuî, qui dum viueret, oblitus eſt Dei.

Eze 18.

5 TRACTATV trigeſimotertio in euangelium Ioannis: In quo Propheta mihi legis, quia promiſit DEVS correcto indulgenti-

gentiam:non mihi legis,quia promiſit tibi Deus longã vitam.Propter illos qui deſperatione periclitantur, propoſuit indulgentiæ portum:propter illos qui ſpe periclitantur, & dilatiõibus illuduntur,fecit diem mortis incertum.

Cur dies mortis incertus.

6 GREGORIVS libro decimoſexto Moralium in Iob,capite trigeſimoprimo : Omnipotentis Dei miſericordia obliuiſci eius dicitur, qui omnipotentis DEI iuſtitiæ fuerit oblitus : quia quiſquis eum nunc iuſtum non timet, poſteà inuenire non valet miſericordem.

7 AVGVSTINVS in libro de diſciplina Chriſtiana,vel de domo diſciplinæ, capite ſecundo : Quomodò ſtimulat,quomodò metus iſte mortis interpellat?Quomodò nomen ipſum à me commemoratum, omnium corda percuſsit? Quomodò timorem veſtrum teſte gemitu declarâſtis? Audiui,audiui,gemuiſtis, mortem timetis.Si timetis, quarè non cauetis?Mortem timetis.Quid timetis?Ventura eſt.Timeam,an non timeam,venire habet:ſerò an citò, ventura eſt.Si timeas,non efficies vt non ſit quod times.Illud potiùs time,quod ſi nolis, non erit.Quid?Peccare.Peccare time,quia ſi amaueris peccata, in aliam mortem irrues, quò poſſes non venire, ſi non amares peccata.Modò autem peruerſus plùs amas mortem, quàm vitam?Abſit,inquis. Quis eſt hominum,qui plùs amet mortem,quàm vitam?Fortè cõuinco te,quia plùs amas mortem quàm vitam.Eccè vndè te cõuinco:Amas tunicam tuam,bonam eam vis. Amas villam tuam, bonam eam vis. Amas filium tuum, bonum eum vis.Amas domum tuam, bonam eã vis. Quid eſt quòd etiam bonam vis habere mortem? Quotidiè enim rogas, vt quoniam mors ventura eſt,bonam mortem det tibi DEVS, & dicis : DEVS auertat à me malam mortem. Plùs ergò amas mortem tuam, quàm vitam tuam. Mori malè times, & malè viuere non times. Corrige malè viuere, time malè mori, ſed noli timere : Non poteſt malè mori qui benè vixerit. Prorsùs confirfirmo,audeo dicere, Credidi propter quod locutus ſum : non poteſt malè mori qui benè vixerit. Num multi iuſti naufragio perierunt? Certè non poteſt malè mori qui benè vixerit. Num multos iuſtos gladius peremit hoſtilis?Certè non poteſt malè mori qui benè vixerit.Num multos iuſtos latrones occiderunt? Num multos iuſtos beſtiæ laniauerunt? Certè non poteſt malè mori qui benè vixerit.Et ego reſpondeo. Hæc enim tibi videtur mala mors,naufragio perire,gladio percuti,à beſtijs laniari,mors tibi mala eſſe videtur

Mortẽ nolare terrorẽ inijcit & metum.

Vtrùm mors timenda.

Quidam plùs amãt mortẽ, quàm vitam.

Contra eos q̃ cupiunt benè mori, & tamẽ malè viuere nõ reformidant.

Malè viuere & benè mori pugnant.

tur? Nónne has mortes martyres ſubierunt, quorum natalitia cele-bramus? Quod genus mortis non ſubierunt? Et tamen ſi Chriſtiani ſumus, ſi in domo diſciplinæ nos eſſe meminimus, vel cùm hîc ſumus, vel cùm hîc audimus, ſi exeuntes hinc non obliuiſcimur, ſi meminimus quod hîc audimus, nónne martyres beatificamus? Quære mortes martyrum. Oculos carnis interroga: Malè mortui ſunt. Oculos fidei interroga: Precioſa in conſpectu Domini mors ſanctorum eius. Quicquid ergò eſt quod exhorres in morte, omninò non exhorreas, ſi eos imitaris. Id age vt bonam vitam habeas, & quæcunque occaſio fuerit, vt exeas de hoc corpore, exis ad requiem, exis ad beatitudinem, quæ nõ habet timorem nec finem. Nam quaſi bona mors diuitis in purpura & byſſo, ſed mala mors ſitientis & inter tormenta guttã aquæ deſiderantis. Quaſi mala mors iacentis pauperis ante ianuam diuitis, inter linguas canum, in fame & ſiti micas de menſa deſiderantis. Mala mors, auerſanda mors, finem reſpice: Chriſtianus es, fidei oculum intende. Contigit mori inopem illum, & deferri ab angelis in ſinum Abrahæ. Quid proderat diuiti ſepulcrum marmoreum, ſitienti apud inferos? Quid oberant pauperi panni cum ſanie vlcerum eius, requieſcenti in ſinu Abrahæ? Longè vidit eum requieſcentem, quem contempſerat iacentem. Modò elige mortem. Dic mihi, Quis benè mortuus eſt? quis malè? Puto q̃a meliùs ille pauper quàm ille diues: An vis aromatibus ſepeliri, & apud inferos ſitire? Reſpondes: Abſit à me. ☞ Puto quòd hîc dices: Diſces ergò benè mori, ſi didiceris benè viuere. Merces enim bonæ vitæ æterna eſt.

Martyres partim malè, partim benè mortui ſunt.
Pſalm. 115.
Lucæ 6.
Mors diuitis & Lazari qualis.

8 CONCILIVM Lateranenſe ſub Innocentio tertio, capite vigeſimoſecundo: Cùm infirmitas corporalis nonnunquàm ex peccato proueniat, dicente Domino languido quem ſanauerat: Vade, & ampliùs noli peccare, nè deterius aliquid tibi contingat: decreto præſenti ſtatuimus, & diſtrictè præcipimus medicis corporum, vt cùm eos ad infirmos vocari contigerit, ipſos ante omnia moneant & inducant, q medicos aduocẽt animarum, vt poſtquàm infirmis fuerit de ſpiritali ſalute prouiſum, ad corporalis medicinę remediũ ſalubriùs ꝓcedatur, cùm cauſa ceſſante ceſſet & effectus. Hoc quidem inter alia huic cauſam dedit edicto, quòd quidam in ęgritudinis lecto iacẽtes, cùm eis à medicis ſuadetur, vt de animarũ ſalute diſponãt, in deſperationis articulum incidunt, vndè faciliùs mortis periculum incurrunt. Si quis aũt medicorum huius noſtræ conſtitutionis, poſtquàm per prælatos locorum fuerit publicata, tranſ-

Ioan. 5.
Medicorũ officium apud ægrotãtes, vt medicos animarũ vocari curent.

tranſgreſſor extiterit, tam diù ab ingreſſu Eccleſiæ arceatur, donèc pro tranſgreſsióne huiuſmodi ſatisfecerit competenter. Cæterùm cùm anima ſit multo precioſior corpore, ſub interminatione anathematis prohibemus, nè quis medicorum pro corporali ſalute aliquid ægroto ſuadeat, quod in periculum animæ conuertatur.

Nihil ꝑ corporis ſalute ſuſcipiẽdum vel agẽdum, quod vergat in animæ periculum.

9 CONCILIVM Tridentinum ſeſsione decimaquarta in doctrina de Sacramento extremæ Vnctionis: Clementiſsimus redemptor noſter, qui ſeruis ſuis quouis tempore voluit de ſalutaribus remedijs aduersùs omnia omnium hoſtium tela eſſe proſpectum, quemadmodùm auxilia maxima in Sacramentis alijs præparauit, quibus Chriſtiani conſeruare ſe integros, dum viuerent, ab omni grauiore ſpiritus incommodo poſsint, ità extremæ Vnctionis Sacramento finem vitæ, tanquàm firmiſsimo quodam præſidio, muniuit. Nam etſi aduerſarius noſter occaſiones per omnem vitam quærat & captet, vt deuorare animas noſtras quoquo modo poſsit: nullum tamen tempus eſt, quo vehementiùs ille omnes ſuæ verſutiæ neruos intendat ad perdendos nos penitùs & à fiducia etiam, ſi poſsit, diuinæ miſericordiæ deturbandos, quàm cùm impendére nobis exitum vitæ perſpicit. ET Capite ſecundo: Res & effectus huius ſacramẽti, gratia eſt Spiritus ſancti: cuius vnctio delicta, ſi quæ ſint adhuc expianda, ac peccati reliquias abſtergit: & ægroti animam alleuiat, & confirmat, magnam in eo diuinæ miſericordiæ fidutiam excitando: qua infirmus ſubleuatus, & morbi incommoda, ac labores leuiùs fert, & tentationibus Dæmonis, calcaneo inſidiantis, faciliùs reſiſtit, & ſanitatẽ corporis interdùm vbì ſaluti animæ expedierit, conſequitur.

Morituris ꝓſpexit Deus Vnctionis ſacramento.

Dæmonis importunitas circa horam mortis.

Effectus extremæ Vnctionis.

Iacob. 5.

10 CONCILIVM Nannetenſe capite quarto: Cùm ſacerdos audierit aliquẽ infirmari in ſua plebe, quam citiùs ad eum pergat: & ingreſſus cubiculum, aquam benedictam ſup eum & per omne cubiculũ adſpergat cum antiphona, Aſperges me Domine: & verſu, Exurgat DEVS. Deindè dicat orationem, Deus qui ſacerdotibus tuis totam præ cæteris gratiam contuliſti, &c. Deindè cantet ſeptẽ pſalmos cum precibus pro infirmis. Poſt hæc omnes iubeat extra cubiculum ſecedere, & appropinquans lecto quo infirmus decumbit, eum blandè leniterq́ alloquatur, vt omnem ſpem ſuam in Deo ponat, vt flagellum Dei patienter toleret, vt hoc ad purgationem & caſtigátionem ſuam prouenire credat, vt peccata ſua cõfiteatur, vt emendationem promittat, ſi Dominus vitam conceſſerit: pœnitentiam pro culpis commiſsis ſpondeat: vt ſubſtantiam ſuam,

Aegroti à parocho viſitatio.

Aquæ benedictæ aſpſio.

Septẽ pſalmorũ lectio.

Exhrtatio ad infirmum.

Peccatorum confeſsio.

Teſtamẽtum.

dum adhuc ſenſus & ratio in eo vigent, diſponat: vt peccata ſua eleemoſynis redimat: vt his qui in ſe peccauerũt, indulgeat: vt rectam fidem & credulitatem teneat: vt de DEI miſericordia nunquàm deſperet. Cùm his & huiuſcemodi allocutionibus fuerit mens infirmi releuata, data benedictione recedat ſacerdos, non poſt multum reuerſurus, detq; locum, vt ægrotus de peccatis ſuis poſsit cogitare.

11 GREGORIVS libro quarto dialogorum, capite quinquageſimooctauo: Tutior eſt via, vt bonum quod quiſq; poſt mortẽ ſuam ſperat agi per alios, agat ipſe dum viuit, per ſe. Beatius quippe eſt liberum exire, quàm poſt vincula libertatem quærere.

12 POSSIDONIVS vel Poſsidius in vita ſancti Auguſtini, capite trigeſimoprimo: Dicere nobis inter familiaria colloquia conſueuerat, poſt perceptum baptiſmum etiam laudatos Chriſtianos & ſacerdotes abſq; digna & competenti pœnitentia exire de corpore non debere. Quod etiam ipſe fecit vltima qua defunctus eſt ægritudine. Nam ſibi iuſſerat pſalmos Dauidicos, qui ſunt pauciſsimi de pœnitentia ſcribi, ipſoſq; quaterniones iacens in lecto contra parietem poſitos diebus ſuæ infirmitatis intuebatur, & legebat, & iugiter ac vbertim flebat. Et nè intentio eius à quoquam impediretur, cauebat. Ante dies fermè decem quàm exiret de corpore, à nobis poſtulauit præſentibus, nè quis ad eum ingrederetur, niſi ijs tantùm horis quibus medici ad inſpiciendum intrarent, vel cùm ei inferretur refectio. Et ità obſeruatum ac factum eſt, & omni illo tempore orationi vacabat. ET Capite vigeſimoſeptimo: Indicauerat quoquè nobis, ſe prædicti beati viri Ambroſij in vltimo vitæ conſtituti audiſſe ſapientiſsimum & pijſsimum reſponſum, & multùm laudabat & prædicabat. Nam cùm ille, inqt, venerabilis vltima iaceret ægritudine, & à fidelibus honoratis lecto eius adſtantibus, & videntibus eum de ſeculo migraturum ad Deum, & ob hoc mœrentibus, tanti ſcilicet ac talis Antiſtitis morte Eccleſiam poſſe priuari, verbi & ſacramenti Dei diſpenſatione, & rogaretur cum lachrymis, vt ſibi à Domino vitæ poſceret commeatum, eum illis dixiſſe, Nõ ſic vixi, vt me pudeat inter vos viuere: ſed nec mori timeo, quia bonum Dominum habemus. Et hæc noſter Auguſtinus ſenex, elimata ac librata admirabatur & laudabat verba. Ideò enim eum dixiſſe intelligendum eſt, nec mori timeo, quia bonum Dominum habemus, nè crederetur præfidens de ſuis purgatiſsimis moribus præſumpſiſſe: Non ſic vixi, vt me pu-

Sine pœnitẽtia nõ migrãdum ex hac vita.

Pſalmos pœnitentiales ſibi ſcribi iuſſit Auguſtinus ante mortem.

Orationi potiſſimũ vacat Auguſtinus moriturus.

Ambroſij dictũ in morte.

pudeat inter vos viuere. Hoc enim dixerat ad illud, quod homines de homine nôſſe poterant. Nam ſciens examen æquitatis diuinæ, de bono Domino ſe dicebat magìs, quàm de meritis ſuis, cõfidere. Cui etiam in oratione quotidiana dicebat: Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Cuiuſdam quoquè Coëpiſcopi & familiariſsimi ſui amici in extremis vitæ de talibus frequentiſsimum referebat dictum. Ad quem cùm viſitandum iam morti propinquãtem ventitâſſet, & ille manuum geſtu ſe de ſeculo exiturum ſignificaret, atque à ſe illi eſſet reſponſum, adhuc eum Eccleſiæ neceſſarium viuere poſſe: illum, nè putaretur huius vitæ teneri cupiditate, reſpõdiſſe ei: Si nunquàm, benè: Si aliquandò, quarè non modò? Et talem ſententiam mirabatur & laudabat hominem protuliſſe, Deum quidem timentem, veruntamen in villa natum & nutritum, ſed non multa lectionis eruditum ſcientia. Illud etiam cuiuſdam ęgrotantis dictum afferebat Epiſcopi, de quo ſanctus in Epiſtola ſua quã de mortalitate ſcripſit, martyr Cyprianus ità retulit, dicens: Cùm quidam de collegis & conſacerdotibus noſtris infirmitate defeſſus, & de appropiquãte morte ſolicitus commeatum ſibi precaretur, adſtitit deprecanti & iam penè morienti iuuenis honore & maieſtate venerabilis, ſtatura celſus, & clarus adſpectu, & quem adſtantem ſibi vix poſſet humanus adſpectus oculis carnalibus intueri, niſi quòd talẽ videre iam poterat, de ſeculo receſſurus. Atq; ille non ſine quadam animi & vocis indignatione infremuit & dixit, Pati timetis, exire non vultis: quid faciam vobis?

Matth. 6.

Cuiuſdã alterius moriẽtis dictũ ab Auguſtino laudatum.

Ex Cypriano viſio quædã.

In eos q inuiti moriũtur.

13 AVGVSTINVS in enchiridio ad Laurentium, capite centeſimo decimo: Quocircà hìc omne meritum comparatur, quo poſsit poſt hanc vitam releuari quiſpiam vel grauari. Nemo autem ſe ſperet quod hìc neglexerit, cùm obierit, apud DEVM promereri.

Ante mortem omne meritũ comparatur.

14 ET tractatu quadrageſimoquarto in Euangelium Ioannis, ſuper ea verba, Venit nox quandò nemo poteſt operari: Quid igitur? qd dicemus de nocte iſta? quandò erit, quandò nemo poterit opari? Nox iſta impiorum erit, nox iſta eorum erit, quibus in fine dicetur, Ite in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius: ſed nox dicta eſt, non flamma, non ignis? Audi quia & nox eſt: de quodam ſeruo dicit, Ligate illi manus & pedes, & proijcite eum in tenebras exteriores. Operetur ergò homo dum viuit, nè illa

Nox in qua nemo poteſt opari, eſt impiorum poſt iudicium extremum.

Matth. 25.

Matth. 22.

nocte

noĉte præueniatur, vbì nemo poſsit operari. Modò eſt vt operetur fides per dilectiõem: & ſi modò operamur, hic eſt dies, hic eſt Chri-
Matth. 28. ſtus: audi promittentem, & nè arbitreris abſentem. Ipſe dixit, Eccè ego vobiſcum ſum. Quàm diù? non ſit in nobis ſolicitudo qui viuimus, ſi fieri poſſet, de hac etiam voce poſteros qui futuri ſunt, ſecuriſsimos faceremus: Eccè, inquit, ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſeculi. Dies iſte qui circumitu ſolis huius adimpletur, paucas horas habet: dies præſentiæ Chriſti, vſque in conſummationem ſeculi extenditur. Poſt reſurrectionem
Matth. 25. verò viuorũ & mortuorum, cùm poſitis ad dexteram dixerit, Venite benedicti patris mei, percipite regnum: poſitis autem ad ſiniſtram dixerit, Ite in ignẽ æternũ, qui paratus eſt diabolo & angelis
Matth. 16. eius: ibì erit nox, ibì nemo poteſt operari, ſed recipere q̃d operatus eſt. Aliud eſt tempus operationis, aliud receptionis: reddet enim Dominus vnicuique ſecundùm opera ſua, cùm viuis & mortuis ſic facturus eſt: erit enim tunc nox valida, quæ inuoluat impios. Sed & modò omnis infidelis quandò moritur, illa nocte ſuſcipitur, & non eſt vt illic aliquid operetur. In illa nocte diues ardebat, & ſtillam aquæ de digito pauperis requirebat, dolebat, angebatur, fatebatur, nec ei ſubueniebatur, & conatꝰ eſt benefacere: ait enim Abra-

Eſt etiam malis ſtatim poſt mortem nox in qua nemo poteſt op̃ari.

Lucæ 16. hæ, Pater Abraham, mitte Lazarum ad fratres meos, vt dicat illis quid hîc agatur, nè & ipſi veniant in hunc locum tormentorum. O infelix, quandò viuebas, tunc erat tempus operandi: modò iam in nocte es, in qua nemo poſsit operari.

De differẽtibus pœnitentiã vſq; ad horam mortis.

1 C AVGVSTINVS ſermone quadrageſimooctauo ad fratres in eremo: Cùm in extrema ægritudine fueritis, ô quàm forte, ô quàm durum, ô quàm pœnoſum, ô quàm lachrymabile erit vobis pœnitere & dolere de malis commiſsis, & de bonis omiſsis. Quarè hoc erit, nisì quia illic capitur tota intentio mentis, vbì eſt vis doloris? Multa enim occurrunt impedimenta cordi. Nam corpus dolet, pœna affligit: q̃a mors appropinquat, intrare filios quos patres ſummè dilexerunt, pro quibus etiam ſe damnatos exiſtimant, tenebroſo oculo adſpiciunt: vxores iam lachrymantes conſiderant, mundus adhuc eis fidutiam præſtat: Diabolus, nè de peccatis doleant, fidem tribuit, & chirographum infirmantibus præbet: caro nõ deficere adhuc ſatìs ſperat: medici, vt lucrentur, ipſum confortant: parentes applaudunt, ſacerdotes alliciunt, & ſic diuites moriuntur in inferno. O homo, audiſti quid locutus ſum: omninò crede quòd hæc omnia citò experieris. Obſecro igitur te, vt antequàm

Impedit verã conuerſionẽ dolor.

Alia conuerſionis impedimenta

quàm infirmitate graueris, agas pœnitentiam, diſponas domum tuam. Fac quod flendum eſt, fac teſtamentum dum ſanus es, dum ſapiẽs es, dum tuus es: Nam ſi expectaueris infirmitatem, omninò minis vel blandimentis duceris quò tu non vis. Tempore cõuerſio inſtituenda eſt, & cõdẽdum teſtamentum.

2 ET ſermone quinquageſimoſeptimo: Item in libro de vanitate ſeculi, capite primo: Quòd ſi vultis ſcire chariſsimi, quàm magno metu magniſq; doloribus anima ſeparatur à corpore, diligenter aduertite. Veniunt enim angeli aſſumere eam ante Deum, vt perducant illam ante tribunal iudicis metuendi. & tunc illa memorans opera ſua mala & peruerſa, quæ die noctuq; geſsit, contremiſcit, & quærit ea fugere, induciaſq; petere, dicens: Date mihi vel vnius horæ ſpatium. Tunc quaſi loquentia ſimul opera eius, dicẽt: Tu nos egiſti, opera tua ſumus, non te deſeremus, ſed tecum ſemper erimus, tecumq; pergemus ad iudicium. Hęc quidem cum peccatoris anima aguntur, quæ cùm horrendo timore ſeparatur à corpore, & pergit plena peccatis & ingenti confuſione: iuſti verò anima cùm ſeparatur à corpore, non timet, nec expaueſcit, ſed magìs cum magno gaudio egreditur, & cum exultatione pergit ad Deum, deducentibus ſe ſanctis angelis. Illam horam fratres modò timete, vt non tunc timeatis: illam nunc præcauete, vt tunc ſecuri eſſe poſsitis. De ſeparatione animæ à corpore. Mors peccatoris & iuſtorum quid diſtent.

3 HVGO à ſancto Victore, libro primo de anima, capite ſecundo: Dum libẽter ac iucundè moratur homo in mundo, diuq; ſe victurum arbitratur, ac multa in longum diſponit tempus agenda: ſubitò rapitur in mortẽ, & ex improuiſo anima aufertur à corpore: tuncq; cum magno metu magniſq; doloribus anima ſeparatur à corpore. Veniunt enim angeli aſſumere illã, vt perducant eam ante tribunal iudicis metuendi. & tunc illa memorans opera ſua mala & peſsima, quæ die noctuq; geſsit, contremiſcit & quærit illa fugere, induciaſq; petere, dicens: Date mihi vel vnius horæ ſpatiũ. Tunc quaſi loquentia ſimul opera dicent: Tú nos egiſti: opera tua ſumus: nõ te deſeremus, ſed tecum ſemper erimus: tecum pergemus ad iudicium. Vitia quoq; multis & multiplicibus criminibus eam accuſabũt: multaq; falſa teſtimonia aduersùs illam inuenient, quãquàm vera ad damnationem eius poſſent ſufficere. Dæmones verò terribili vultu & horribili adſpectu eam terrebũt: ingenti furore eam pſequentur & cõpræhendent tam terribiliter quàm horribiliter, volentes eam retinere & poſsidere, niſi ſit qui eripiat. Tunc anima inueniens oculos clauſos, & os alioſq; corporis ſenſus per quos ſolebat Eadem habet Bernard. c. 2. meditationũ. De ſeparatione animæ à corpore. Dæmonũ terror & furor.

bat egredi & delectari in his exterioribus, reuertetur ad ſe: & videns ſe ſolam & nudam, ingenti horrore concuſſa, de deſperatione deficiet in ſe, & cadet ſub ſe. Quia enim pro amore mundi & carnis voluptate Dei amorem dereliquerat, derelinquetur à Deo miſera in hora tantæ neceſsitatis, atque dæmonibus tradetur in inferno crucianda. Sic anima peccatoris in die qua ignorat, & hora qua neſcit, rapitur à morte & ſegregatur à corpore: pergitq́ miſerijs plena, tremens & dolens: & cùm nullam excuſationem habeat, quam pro peccatis ſuis poſsit obtendere, contabeſcit & pertimeſcit ante Deum apparére. Ingenti horrore concutitur, & multiplicibus cogitationum æſtibus agitatur: cùm vrgente ſolutione carnis & ſubductis è medio omnibus, ſe & illum terminum conſiderat cui appropinquat: & poſt paululùm hoc inuenit, quod in perpetuum mutari non poterit. Conſiderat planè, quàm diſtrictus veniat æternus iudex, & ante ſeueritatem tantæ iuſtitiæ quas rationes vitę ſuæ ponat. Si enim cuncta opera quæ intelligere potuit, deuitauit: ventura tamen coram diſtricto iudice, illa magìs quæ in ſemetipſa non intelligit, pertimeſcit. Creſcit pauor cùm cogitat, quod viam vitæ huius nequaquàm ſine culpa tranſire potuit.

Animæ peccatricis timor & miſeria in hora mortis.

Habet eadem Bernardus in libro de interiori domo, cap. 38.

Conſideratio morientis hominis.

Dæmonum præſentia.

4 ET libro 3. cap. 23. Côſidera quomodò morieris, quâdò aliqua graui infirmitate vexatus, & ad extrema deductus: & ibì ad terram ꝓiectus inter lôga ſuſpiria & difficiles ſingultus, inter diuerſos dolores & timores animam expirabis. Tunc veniet corpus in palloré & horroré, in ſanié & fœtorem: erit vermis & cibus vermiũ: animã verò mox capient & rapient laruales illę facies, quę eam in exitu ꝑſtolãtur. Et ex omni parte terrebũt eam dęmones terribiles, & horribiles. Cogita qs eam defendet ab illis rugiẽtibus, ꝑparatis ad eſcã: qs côſolabitur eã, cùm teterrima illa mõſtra dęmoniorũ occurſantia ſibi cateruatìm ruere videbit: aut qs deducet ꝑ ignotã regiõem?

Colloqũ inter Prudentiã & timoré vel memoriam mortis.

5 ET lib. 4. de anima, cap. 13. Introducere debet prudẽtia aliquos nuncios qui aliqua narrẽt, quæ ad exercitationẽ valeãt. Itaq; nũcius mortis ingreſſum poſtulãs, admittiĩ. Qui rogat⁹ vt dicat qs ſit, vndè veniat, qd viderit: ſe reſpôdet nõ aliter qcquã dicturũ, niſì ſummũ fiat ſilentium. Quo impetrato, ſic incipit: Ego ſum timor mortis: & morté vobis venire nũcio. Prudentia loqtur ꝓ oĩbus, & interrogat, ſic dicẽs: Vbì eſt mors? MEMORIA MORTIS. Scio qa nõ tardat venire & ꝓpè eſt. Sed diẽ & horã aduentus eius ego neſcio. PRVDENTIA. Et q veniunt cũ illa? MEMORIA. Mille dęmones ferẽtes ſecum libros grandes & vncos ferreos, & igneas catenas. PRVDENTIA. Quid

In morte ꝑſentes ſunt dæmões, libros, vncos & catenas habẽtes.

Quid p̃tendũt his omnibus? MEM.In libris ſcripta ſunt oĩa peccata hominum:& quorum ibidèm peccata ſcripta ſunt, illos ſui eſſe dicunt iuris. Vncos ferunt,vt q̃s ſui eſſe iuris cõuicerint,eorũ animas violenter extrahant,& ligatas catenis in infernum pertrahant.

6 INNOCEN. tertius lib.2. de cõtemptu mundi, ſiue de miſeria humanę cõditionis,cap.42.Mali quatuor dolores patiũtur in morte. Primus dolor eſt anguſtia corporea,tanta & tam grauis, quanta vel qualis nec fuit, nec eſt in præſenti vita ante diſſolutiõem illam. Quod in quibuſdam,etſi non in omnibus appáret,præ nimio dolore ſeipſos diſcerpentibus.Fortis enim & incomparabilis eſt violentia, quandò nexus illi & vitales nodi inter corpus & animam diſrumpũtur.Vndè propheta lamentando ait:Circundederũt me dolores mortis. Non enim eſt membrum, non articulus in corpore, quod penitùs nõ inuoluatur illo inexplicabili dolore.Secũdus dolor eſt,quandò iã penè defatigato corpore & ſuis exhauſto viribus, anima multo liberiùs videt tunc in momento occcurrere oĩa opera bona,vel mala quæ fecit, quæ omnia reducuntur ante oculos interiores.Dolor iſte eſt tantus,& * retractatio iſta tã grauis eſt, quòd anima plurimùm turbata, cogitur quaſi ſeipſam odiſſe.Vndè dicitur in pſalmo:Torrẽtes iniquitatis cõturbauerũt me.Nam torrẽtes cũ multo impetu veniunt,& videntur diruere omnia : ità in morte videbit malus oĩa ſubitò,quæ fecit opa bona vel mala. Tertius dolor eſt, quãdò anima iam incipit tam triſtè dijudicare, & ſibi ꝓ ſuis iniquitatibus ſingulis omnia & debita gehennæ tormẽta videt imminere. Vndè dicitur in pſalmo: Circundederũt me dolores mortis,& pericula inferni inuenerũt me.Quartus dolor eſt,quãdò anima adhuc in corpore poſita,videt ſpiritus malignos,ad rapiendũ ſe paratos:vbì tãtus dolor eſt & timor,quòd miſera anima licèt à corpore egreſſura,quãdiù poteſt refugiat, vt tẽpus ſuæ captiuitatis redimat,anteq̃ de corpore exeat.Propter q̃d dicit Sophonias ꝓpheta: A prima porta exit clamor,& à ſecũda vlulat⁹.Prima porta dicitur, quandò anima mala q̃ citò egreditur à corpore, tam citò rapitur à malignis ſequẽtibus ad ęterna ſupplicia.Secũda porta dicitur,quãdò poſt diẽ iudicij punientur in corpore,& anima ſine fine.Puniuntur enim mali in anima tantùm in prima ſeparatione corporis & animæ,poſt iudicium verò in anima & corpore puniẽtur. Vndè dicitur: Duplici contritione contere eos.

Quadruplex dolor quẽ in morte ſuſtinent mali.
Corporis dolor quantus.
Pſalm.114.
Animæ dolor triplex in morte.
Adſpectus opũ bonorũ & malorum.
* aliàs recogitatio.
Pſal.17.
Conſideratio gehennæ.
Pſalm.114.
Adſpectus dæmonum.
Sophon.1.

7 GREGORIVS libro 4. dialogorum,capite trigeſimooctauo: Chriſorius,ſicut Probus propinquus illius,cuius iam ſuperiùs

Terribile exemplum.

memoriam feci,narrare conſueuit, vir in hoc mundo valdè idoneus fuit,ſed tantum plenus vitijs, quantum rebus, ſuperbia tumidus, carnis ſuæ voluptatibus ſubditus, in requirendis rebus auaritiæ facibus accenſus. Sed cùm tot malis DOMINVS finem ponere decreuiſſet,corporali hunc tantum moleſtia percuſ-

Dæmonum adſpectus.

ſit.Qui ad extremum veniens,eadem hora qua iam de corpore erat exiturus,apertis oculis vidit teterrimos viros & nigerrimos ſpiritus coram ſe aſsiſtere,& vehementer imminere,vt ad inferni clauſtra eum raperent.Cœpit tremere,palleſcere,ſudare,& magnis vocibus inducias petere,filiumq; ſuum nomine Maximum, quẽ ipſe iam monachus monachum vidi, & nimijs & turbatis vocibus vocare,dicens: Maxime curre.Nunquàm tibi mali aliquid feci,in fide tua me ſuſcipe.Turbatus mox Maximus adfuit, lugens ac perſtrepens familia conuenit.Eos autem quos ille inſiſtentes ſibi grauiter tolerabat,ipſi malignos ſpiritus videre non poterant,ſed eorum p̃ſentiam,in confuſione,& pallore,& tremore illius qui trahebatur, videbant. Pauore autem tetræ eorum imaginis huc illucq; vertebatur in lectulo: iacebat in ſiniſtro latere,adſpectum eorũ ferre nõ poterat:vertebatur ad parietem,ibiq; aderant. Cumq; conſtrictus nimis,relaxari ſe iam poſſe deſperaret, cœpit magnis vocibus clamare:Inducias vel vſque ad manè,inducias vel vſque ad manè.Sed cùm hæc clamaret,in ipſis vocibus de habitaculo ſuæ carnis euul-

Noſtri cauſa hæc vidit Chriſorius.

ſus eſt.De quo nimirùm conſtat,quia pro nobis iſta,non pro ſe,viderit,vt eius viſio nobis proficiat,quos adhuc diuina patiẽtia longanimiter expectat. Nam illi tetros ſpiritus ante mortem vidiſſe, & inducias petijſse quid profuit, qui eaſdem inducias quas petijt, non accepit?

8 IDEM in homilia duodecima in euangelia, eandem refert hiſtoriam de Chriſorio.

Aliud terribile exemplũ de differentibus cõuerſionẽ ad mortem vſque.

9 BEDA libro quinto hiſtoriæ Anglorum, capite decimoquarto: Fuit quidam in prouincia Merciorum,cuius viſiones ac verba, nec non & conuerſatio plurimis,ſed non ſibimet profuit. Fuit autẽ temporibus Coenridi,qui poſt Edilredum regnauit,vir in laico habitu atque officio militari poſitus: ſed quantum pro induſtria exteriori Regi placens,tantum pro interna ſuimet negligentia diſpli-

Admonitio ad cõfeſsionẽ & vitæ emendationem.

cens.Admonebat ergò illum ſedulò,vt confiteretur, & emendaret ac relinqueret ſcelera ſua, priuſquàm ſubito mortis ſuperuentu tempus omne pœnitendi & emendandi perderet. Verùm ille frequẽter licèt admonitus,ſpernebat verba ſalutis, ſeſeq; tempore ſe-

quen-

quenti pœnitentiam acturum eſſe promittebat. Hæc inter, tactus infirmitate, décidit in lectum, atq; acri cœpit dolore torqueri. Ad quē ingreſſus rex, qui diligebat eū, multùm hortabatur, vt vel tunc anteq̃ moreretur, pœnitentiã ageret cõmiſſorū. At ille reſpõdit, nõ ſe tūc velle cõfiteri peccata ſua, ſed cùm ab infirmitate ſua reſurgeret, nè exprobrarent ſibi ſodales, ꝙ timore mortis faceret ea, quæ ſoſpes facere nolebat, fortiter quidem, vt ſibi videbatur loquutus, ſed miſerabiliter, vt pòſt patuit, dæmoniaca fraude ſeductus. Cúq; morbo ingraueſcente, denuò ád eum viſitandum ac docendum rex intraret, clamauit ſtatim miſerabili voce: Quid vis modò? quid huc veniſti? non enim mihi aliquid vtilitatis, aut ſalutis potes vltrà conferre. At ille, noli ità loqui. Vide vt ſanum ſapias. Non, inquit, inſanio, ſed peſsimam mihi conſcientiam certus præ oculis habeo. Et quid, inquit, hoc eſt? Paulò antè, inquit, intrauerunt domum hanc duo pulcherrimi iuuenes, & reſederunt iuxta me, vnus ad caput, & vnus ad pedes, protulitq; vnus libellum perpulchrum, ſed vehemēter modicum, ac mihi legendum dedit, in quo omnia quæ vnquàm bona feceram, intuens ſcripta reperi, & hæc erãt nimiùm pauca & modica. Receperunt codicem, neque aliquid mihi dicebant. Tunc ſubitò mihi ſuperuenit exercitus malignorum & horrendorum vultu ſpirituum, domumq; hanc & exteriùs obſedit, & intùs maxima ex parte reſidens impleuit. Tunc ille qui & obſcuritate tenebroſę faciei, & primatu ſedis maior eſſe videbatur eorum, proferens codicem horrendæ viſionis, & magnitudinis enormis, & ponderis penè importabilis, iuſsit vni ex ſatellitibus ſuis mihi ad legendum deferre. Quem cùm legiſſem, inueni omnia ſcelera, non ſolùm quæ opere & verbo, ſed etiam quæ tenuiſsima cogitatione peccaui, manifeſtiſsimè in eo tetris eſſe deſcripta literis. Dicebatq; ad illos, qui mihi adſederant, viros albatos & præclaros: Quid hic ſedetis, ſcientes certiſsimè quia noſter eſt iſte? Reſponderunt, Verùm dicitis, accipite, & in cumulum damnationis veſtræ ducite. Quo dicto, ſtatim diſparuerunt; ſurgentesq; duo nequiſsimi ſpiritus, habentes cultros in manibus, percuſſerunt me, vnus in capite, & alius in pede: qui videlicet modò cum magno tormento trãsfodiũt viſcera mea, & interiora corporis mei penetrãt, moxq; ad inuicèm peruenient, moriar, & paratis ad rapiendum me dęmonibus in inferni clauſtra ptrahar. Sic loquebatur miſer deſperans, & non multò pòſt defunctus, pœnitentiã, quam ad breue tēpus cum fructu veniæ facere ſuperſedit, in æternum ſine fructu pœ-

nis ſubditus facit. De quo conſtat, quia, ſicut B. Papa Gregorius de

In 4. dialog.

quibuſdam ſcribit, non pro ſe iſta, cui non profuēre, ſed pro alijs viderit: qui eius interitum cognoſcentes, differre tempus pœnitentiæ, dum vacat, timerent, nè improuiſo mortis articulo præuēti, impœnitentes perirent. Quòd autem codices diuerſos per bonos, ſiue malos ſpiritus ſibi vidit offerri, ob id ſuperna diſpenſatione factum eſt, vt meminerimus facta & cogitationes noſtras, non in ventum diffluere, ſed ad examen ſummi iudicis cuncta ſeruari, ſiue per amicos angelos in fine nobis oſtendenda, ſiue per hoſtes.

De codicibus quos angeli tũ boni tũ mali morituro exhibuerunt.

Quòd verò priùs candidum codicem protulerunt angeli, deindè atrum dæmones, illi perparuum, iſti enormē, animaduertendum eſt, quòd in prima ętate bona aliqua fecit, quę tamen vniuerſa prauè agendo iuuenis obnubilauit: Qui ſi è contrario errores pueritiæ corrigere in adoleſcentia, ac benefaciendo à Dei oculis abſcondere curâſſet, poſſet eorum numero ſociari, de quibus ait Pſalmus: Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata. Hanc hiſtoriam, ſicut à venerabili antiſtite Pethelmo didici, ſimpliciter ob ſalutem legentium ſiue audientium, narrandam eſſe putaui.

Pſal. 31.

Exemplũ terribile de eo q vidit infernũ apertũ, & locũ apud inferos ſibi paratum.

10 ET capite decimoquinto: Noui autem ipſe fratrem, quem vtinàm non nôſſem, cuius etiam nomen, ſi hoc aliquid prodeſſet, dicere poſſem, poſitum in monaſterio nobili, ſed ipſum ignobiliter viuentem. Corripiebatur quidem ſedulò à fratribus, ac à maioribus loci ad caſtigatiorem vitam conuerti admonebatur: Et quanuìs eos audire noluiſſet, tolerabatur tamen ab eis longanimiter ob neceſsitatem operum ipſius exteriorum. erat enim fabrili arte ſingularis. Seruiebat autem multùm ebrietati, & cæteris remiſſioris vitæ illecebris, magiſq; in officina ſua die, noctuq; reſidere, quàm ad pſallendum aut orandum in eccleſia, audiendúmque cũ fratribus verbum vitæ conſueuerat. Vndè accidit illi, quod ſolent dicere quidam: Quia qui non vult Eccleſiæ ianuam ſpontè humiliatus ingredi, neceſsè habeat ianuam inferni non ſpontè damnatus introduci. Percuſſus enim languore, atque ad extrema perductus, vocauit fratres, & multùm mœrens ac damnato ſimilis, cœpit narrare, quia videret inferos apertos, & Sathan demerſum in profundum tartari, Caiphamq; cum cæteris, qui occiderant DOMINVM, iuxta eum flammis vltricibus cōtraditum. In quorum vici-

Vicinia, inquit, heu miſero mihi locum adſpicio æternæ perditionis eſſe præparatum. Audientes hæc fratres, cœperunt diligenter exhortari, vt vel tunc poſitus adhuc in corpore, pœnitentiam ageret. Reſpondebat ille deſperans: Non eſt mihi modò tempus mutandi vitam, cùm ipſe viderim iudicium meum iam eſſe completum. Talia dicens, ſine viatico ſalutis obijt: & corpus eius in vltimis eſt monaſterij locis humatum: neque aliquis pro eo Miſſas facere, vel pſalmos cantare, vel ſaltem orare præſumebat. O quàm grandi diſtantia diuiſit Dominus lucem à tenebris. Beatus protomartyr Stephanus paſſurus mortem pro veritate, vidit cælos apertos, vidit gloriam Dei, & Ieſum ſtantem à dextris Dei: & vbì erat futurus ipſe poſt mortem, ibi oculos mentis ante mortem miſit, quò lætior occumberet in mortem. At contrà faber iſte tenebroſæ mentis & actionis, imminente morte, vidit aperta tartara, vidit damnationem diaboli, & ſequacium eius, vidit etiam ſuum infelix inter tales carcerem, quo miſerabiliùs ipſe deſperata ſalute periret, ſed viuentibus, qui hæc cognouiſſent, cauſam ſalutis ſua perditione relinqueret. Factum eſt hoc nupèr in prouincia Berniciorum, ac longè latéque diffamatum, multos ad agendam, & non differendam ſcelerum ſuorum pœnitudinem prouocauit. Quod vtinàm ex hac etiam noſtrarum lectione literarum fiat.

Miſſas facere ꝓ dánato vel orare nō audent.

Act. 7.

11 GREGORIVS libro quarto dialogorum, capite vndecimo mortem Vrſini presbyteri deſcribens: Cum magna cœpit lætitia clamare, dicens: Benè veniant Domini mei, benè veniant Domini: quid ad tantillum ſeruulum veſtrum eſtis dignati conuenire? Venio, venio. Gratias ago, gratias ago. Cumque hoc iterata crebra voce repeteret, quibus hoc diceret, noti ſui qui illum circunſteterant, requirebant. Quibus ille admirando reſpondit, dicens: Nunquìd hìc conueniſſe ſanctos Apoſtolos non videtis? B. Petrum & Paulum primos Apoſtolorum non adſpicitis? Ad quos iterùm conuerſus, dicebat: Eccè venio, eccè venio: atque inter hæc verba animam reddidit. Et quia veraciter ſanctos Apoſtolos viderit, eos etiam ſequendo teſtatus eſt. Quod pleruncque contingit iuſtis, vt in morte ſua ſanctorum præcellentium viſiones adſpiciant, nè ipſam mortis ſuæ pœnalem ſententiam pertimeſcant, ſed dum eorum menti internornm ciuium ſocietas oſtenditur, à carnis ſuæ copula ſine doloris & formidinis fatigatione ſoluantur.

In morte qdā videt Apoſtolos.

Cur quidā in morte ſanctos videant præſentes.

12 SE-

12 SEQVENTIBVS capitibus plures alias ſimiles apparitiões iuſtorum commemorat.

13 CYPRIANVS in libro de mortalitate, inter alia quæ adfert de non timenda morte: Quæ cæcitas, inquit, animi, quæ've dementia eſt, amare preſſuras & pœnas, & lachrymas mundi, & non feſtinare potiùs ad gaudium quod nunquàm poſsit auferri? Hoc autem fit, fratres dilectiſsimi, quia fides deeſt, quia nemo credit vera eſſe quæ promittit Deus. Apoſtolus Paulus in epiſtola ſua ponit & dicit: Mihi viuere Chriſtus eſt, & mori lucrum. Lucrum maximum computans iam ſeculi laqueis non teneri, iam nullis peccatis & vitijs carnis obnoxium fieri, exemptum preſſuris angentibus, & venenatis diaboli faucibus liberatum, ad lætitiã ſalutis æternæ, Chriſto vocante, proficiſci. Et poſt nonnulla: Mori planè timeat, ſed qui ex aqua & ſpiritu non renatus, gehennæ ignibus mancipatur: mori timeat, qui non Chriſti cruce & paſsione cenſetur: mori timeat, qui ad ſecundam mortem de hac morte tranſibit: mori timeat, quem de ſeculo recedẽtem, perennibus pœnis æterna flamma torquebit: mori timeat, cui hoc mora longiore confertur, vt cruciatus eius & gemitus interim differatur. Qualem te inuenit Dominus cùm vocat, talẽ pariter & iudicat. Meminiſſe debemus volũtatem nos, non noſtram, ſed Dei facere debere, ſecundùm quod nos Dominus quotidiè iuſsit orare. Quàm præpoſterum eſt, quamq́ peruerſum, vt cùm Dei voluntatem fieri poſtulemus, quandò euocat nos & accerſit de hoc mũdo Deus, non ſtatim voluntatis eius imperio pareamus. Obnitimur & reluctamur, & peruicacium more ſeruorum ad conſpectum Domini cum triſtitia & mœrore perducimur, exeuntes iſtinc neceſsitatis vinculo, non obſequio voluntatis: & volumus ab eo præmijs cæleſtibus honorari, ad quem venimus inuiti? Quid ergò oramus & petimus vt adueniat regnum cælorum, ſi captiuitas terrena delectat? Quid precibus frequenter iteratis rogamus & poſcimus, vt acceleret dies regni, ſi maiora deſideria, & vota potiora ſunt ſeruire iſtic diabolo, quàm regnare cũ Chriſto? Deniquè vt manifeſtiùs diuinæ prouidentiæ indicia clareſcerent, quòd Dominus præſcius futurorum ſuis cõſulat ad veram ſalutem, cùm quidam de collegis & conſacerdotibus noſtris iam infirmitate defeſſus, & de appropinquante morte ſolicitus cõmeatum ſibi precaretur, adſtitit deprecandi, & iam penè morięti iuuenis honore & maieſtate venerabilis, ſtatu celſus, & clarus adſpectu, & quem aſsiſtentem ſibi vix poſſet humanus adſpectus oculis carna-

Amare vitam pſentem, quã fatuum ſit

Philip. 1.

Per mortem a quibus calamitatibus & periculis liberemur.

Quibus ſit meritò mors timenda.

Quales morimur, tales iudicamur.

Volũtati Dei parẽdum eſt.

Pertinacibus ſeruis cõparantur ij, qui moriuntur inuiti.

Exemplũ cuius etiã meminit Poſſidonius in vita D. Auguſtini.

nalibus intueri, niſì quòd talem videre iam poterat de ſeculo receſſurus. Atque ille non ſine quadam animi & vocis indignatione infremuit,& dixit: Pati timetis,exire non vultis, quid faciam vobis?Increpantis vox & monentis eſt: qui de perſecutione ſolicitis, de accerſitione ſecuris non conſentit ad præſens deſiderium, ſed conſulit in futurum. Audiuit frater noſter & collega moriturus, quod cæteris diceret. Nam qui moriturus audiuit,ad hoc audiuit vt diceret: audiuit non ſibi ille, ſed nobis. Nam quid diſceret iam receſſurus?Didicit immò nobis remanentibus, vt dum ſacerdotem D E I qui commeatum petebat, increpitum eſſe comperimus, quid cunctis expediat agnoſceremus. Et paucis interiectis: Quod interìm morimur,ad immortalitatem morte trãſgredimur: nec poteſt vita æterna ſuccedere, niſì hinc contigerit exire: non eſt exitus iſte, ſed tranſitus, & temporali itinere decurſo ad æterna trangreſſus.Quis non ad meliora feſtinet? Quis non mutari & reformari ad Chriſti ſpeciem,& ad cæleſtis gratiæ dignitatem venire citiùs exoptet?Paulo Apoſtolo prædicante: Noſtra autem conuerſatio, inquit,in cælis eſt,vndè & Dominum expectamus & cæt. Eius eſt in mundo diù velle remanere quem mundus oblectat,quẽ ſeculum blandiens atque decipiens,illecebris terrenæ voluptatis inuitat.Porrò cùm mundus oderit Chriſtianum, quid amas eum qui te odit,& non magìs ſequeris Chriſtum, qui te redemit, & diligit? Et ſub finem:Quis non peregrè conſtitutus properet in patriam regredi? Quis non ad ſuos nauigare feſtinans, ventum proſperum cupidiùs optaret,vt velociter charos liceret amplecti? Patriam noſtram paradiſum computamus,parentes patriarchas habere iam cœpimus, quid non properamus & currimus, vt patriam noſtram videre, vt parentes ſalutare poſsimus? Magnus illic nos charorũ numerus expectat,parentum,fratrum,filiorum,frequens nos & copioſa turba deſiderat,iam de ſua immortalitate ſecura,& adhuc de noſtra ſalute ſolicita.

Non ſibi,ſed nobis audiuit.

Per mortem tranſitur ad immortalitatem.

Philip.3.

Cuius ſit deſiderare & vnicè amare vitã præſentẽ.

Per mortem reditur in patriam.

Sãcti in cælis ſunt de nobis ſoliciti.

14 A M B R O S I V S in libro de bono mortis,capite ſecundo: Mortis tria ſunt genera.Vna mors peccati eſt, de qua ſcriptum eſt: Anima quæ peccat,ipſa morietur.Alia mors myſtica,quandò quis peccato moritur,& Deo viuit,de qua ait idem Apoſtolus: Conſepulti enim ſumus cum illo per baptiſmũ in mortem.Tertia mors qua curſum vitæ huius & munus explemus, id eſt, animæ corporiſq; ſeceſsio. Aduertimus igitur quod vna mors ſit mala: ſi propter peccatũ moriamur: alia mors bona ſit, qua is qui fuerit mortuus,

Mortis tria ſunt genera.

Ezech.18.

Rom.6.

Quædã mors mala quædã bona,& quædam media.

tuus, iuſtificatus eſt à peccato. Tertia mors media ſit. Nam & bona iuſtis videtur, & plerisq; metuẽda. Quæ cùm abſoluat omnes, paucos delectat. Sed nõ hoc mortis eſt vitium, ſed noſtræ infirmitatis, q voluptate corporis, & delectatiõe vitæ iſtius capimur, & curſum hunc conſummare trepidamus, in quo plus amaritudinis q̃ voluptatis eſt. Et poſt pauca: Quid tantoperè vitam iſtam deſideramus, in qua quanto diutiùs quis fuerit, tanto maiore oneratur ſarcina peccatorum? Ipſe Dominus aït: Sufficit diei malitia ſua.

Cur mors paucos, delectet, vitiũ infirmitatis eſt.

Matt. 6.

15 CAPITE tertio: Mors igitur ſolutio eſt animæ & corporis. Deniq; & in Apoſtolo docuimus lectum, Diſſolui & cum Chriſto eſſe, multo melius. Solutio autem iſta quid aliud agit, niſì vt corpus reſoluatur & quieſcat, anima autem conuertatur in requiem ſuam, & ſit libera, quæ ſi pia eſt, cùm Chriſto futura ſit? Quid igitur in hac vita aliud iuſti agunt, niſì vt exuant ſe huius corporis cogitationibus, quæ velut vincula nos ligant, & ſe ab his moleſtijs ſeparare contendãt, renuncient voluptatibus ſuis atq; luxuriæ, fugiant flammas libidinum?

Philip. 1.

Anima poſt mortem ad Chriſtum vadit.

Mors myſtica iuſtorum.

16 CAPITE quarto: Omnifariàm igitur mors eſt bonum, & qa compugnantia diuidit, nè ſe inuicèm impugnent, & quia portus quidam eſt eorum qui magno vitæ iſtius iactati ſalo, fidæ quietis ſtationem requirunt. Et quia deteriorem ſtatum non efficit, ſed qualem in ſingulis inuenerit, talẽ iudicio futuro reſeruat, & quiete ipſa fouet, & præſentium inuidiæ ſubducit, & futurorum expectatione cõponit. Accedit eò, quòd fruſtrà homines mortem timent, quaſi finem naturæ. Nam ſi recolamus quòd Deus mortẽ non fecerit, ſed poſtquàm homo lapſus in flagitium eſt, præuaricationis & fraudis ſententia comprænhenderit, vt in terram ſuam terra remearet, inueniemus mortem finem eſſe peccati, nè quo eſſet vita diuturnior, eo fieret culpa numeroſior.

Mortem eſſe bonã, & idcircò non timendam.

Sap. 1.

Mors eſt finis peccati.

17 CAPITE ſeptimo: Non amara mors, ſed impio amara, & tamen amarior vita quàm mors. Grauius eſt enim ad peccatum viuere, quàm in peccato mori, quia impius quàm diù viuit, peccatum auget: ſi moriatur, peccare deſinit. Pleriq; criminum ſuorũ abſolutiõe lætantur: ſi emẽdaturi ſunt, rectè: ſi perſeueraturi in eis, ſtultè: qa lõgè illis plùs dãnatio ꝓfuiſſet, nè incremẽta facerẽt peccatorũ.

Mors quibus amara ſit.

Mors impiorum quodãmodo bona eſt.

18 CAPITE octauo: Quòd ſi terribilis apud viuentes æſtimatur, non mors ipſa terribilis eſt, ſed opinio de morte, quam vnuſquiſq; pro ſuo interpretatur affectu, aut pro ſua cõſcientia perhorreſcit. Suæ igitur vnuſquiſq; conſcientiæ vulnus accuſet, nõ mortis acerbitatem.

Nõ tam mors quàm opinio de morte, terribilis eſt.

bitatem. Deniq; iuſtis mors quietus eſt portus, nocentibus naufragiũ putatur. Certè ijs quibus grauis eſt timor mortis, non eſt graue mori, ſed graue eſt viuere ſub metu mortis. Non ergò mors grauis, ſed metus mortis. Nõ habemus quod in morte metuamus, ſi nihil quod timendum ſit, vita noſtra commiſit. Inſipientes autem mortem quaſi ſummũ malorum reformidant, ſapientes quaſi requiem poſt labores & finem malorum expetunt.

Timor mortis potiùs grauis eſt, q̃ mors ipſa.

Vita inculpata mortẽ non timet.

19 CAPITE duodecimo: His igitur freti, intrepidè pergamus ad redemptorem noſtrũ Ieſum, intrepidè ad patriarcharũ cõciliũ, intrepidè ad Abraham patrẽ noſtrũ, cùm dies aduenerit, proficiſcamur: intrepidè pergamus ad illum ſanctorũ cœtum, iuſtorumq; cõuentũ. Ibim' em̃ ad patres noſtros, ibim' ad illos noſtræ fidei p̃ceptores, vt etiã ſi opera deſint, fides opituleť, defendať hęreditas.

Per mortem itur ad Sanctorum conſortia.

III.

Quomodò ſcriptura de iudcio admonet?

A *Horrendum* [a] *eſt incidere in manus Dei viuentis*, Chriſtique iudicis, [b] ante cuius tribunal nos omnes oportet manifeſtari, & [c] vnumquenque rationem pro ſeipſo reddere. [d] *Cuncta* enim *quæ fiunt, adducet Deus in iudicium pro omni errato, ſiue bonum, ſiue malum ſit.* Quarè non modò peccatoribus, ſed etiam ſæpè [e] ſanctis iudicij huius terribilis eſt [f] expectatio. Timuit hinc Dauid, vt ſolicitè roget: [g] *Non intres in iudicium cum ſeruo tuo Domine.* Timuit & Iob, quantunuìs [h] innocens, ſuumque timorem his verbis oſtendit: [a] *Quid faciam, cùm ſurrexerit ad iudicãdũ Deus? & cùm quæſierit, quid*

a Hebræ.10.f Bernar ſer.8.in pſalmum, Qui habitat.
b 2.Cor 5.b
c Rom.14.b.
d Eccés. 12.d 11. d 1.Corint.4.á Rom.2. a b c Sap.1.c Eccl.11.c Mat 12. c 16 d Apoc. 20. d 22.c pſal 61 b 2.Tim.4.b Damaſc.in ſer. de defunctis. Cyril. de exitu animæ. Leontius de vita Eleemoſynarij.
e 1.Pet.4.d Soph. 1.c Pſal. 74. a Bern. ſer.55.in Cantica Grego. lib.8 moral.cap.13.
f Hebr.10.c
g Pſal.142.a
h Iob 1.a
a Iob 31.b

b Ibidē c. Greg. 21. moral. cap. 15 & 16.

reſpondebo illi? Semper[b] *quaſi tumentes ſuper me fluctus timui Deum, & pondus eius ferre non potui.* [c] *Verebar omnia opera mea, ſciens quòd non parceres delinquenti.*

c Iob 9. d 24 b Ecclés. 9. a 1. Cor 4 a

d Aug. in lib. de decē chordis cap. 1. & 2. Proſper lib 3 de vita contēp. cap. 12 Bernard epiſt. 1 Innocentius 3. lib. 3. de contemptu mundi cap 15.

e Prouer. 6. d

B Ac verò metuendus eſt Iudex [d] ille, cuius non licet poteſtatem effugere, ſapientiam fallere, æquitatem flectere, iudicium retractare. De quo ità ſcriptum extat, [e] *Zelus & furor viri* (Chriſti iudicis ſcilicet) *non parcet in die vindictæ, nec acquieſcet cuiuſquam precibus, nec ſuſcipiet pro redemptione dona plurima.* Qui de ſeipſo etiam ſuoque iudicio (nè quis ſit inſcius) hoc omnibus prænunciauit: [f] *Cùm accepero tempus, ego iuſtitias iudicabo.* [g] *Ego Dominus ſcrutans cor & probans renes: qui do vnicuique iuxta viam ſuam, & iuxta fructum adinuentionum ſuarum.* [h] *Ego opera eorum & cogitationes eorum venio vt cōgregem, cum omnibus gentibus & linguis: & venient, & videbunt gloriam meam.*

f Pſal. 84. a Bernard. ſerm. 55. in Cant.
g Hieremiæ 17 b 11. d 20 c 32 c Prou. 16. a Heb 4. d 1. Para 28. b Mal. 3. a Pſal. 7 b 43 d
h Eſa. 66. f Iudæ Apoſt c. Matt. 10. c.

a Aug. 20. de ciuit Dei ca. 1 2. 30. & lib 18 cap. 53. Itē epiſt 78. & 80. ad Heſych. Hippol. de conſum. mundi Damaſ. lib 4. ortho. fidei, cap. 28.
b Soph. 1. d Iohel. 2. a c g 3 a Eſa 13. b c 24. c d 66. e Hie. 23. d Mal. 3. a 4. a b Dan 7. c d Apoc. 20 d 6. d Pſal. 96 a 49 a Mat 24. & 25. c d 13. f 3 c Sap 5 a d

C Cæterùm de iudicij [a] extremi die qui & [b] dies Domini, dies iræ, dies magnus & horribilis in ſcriptura dicitur, Apoſtolus Petrus docet in hunc modum:

dum: [c] *Adueniet dies Domini ſicut fur, in quo cæli magno impetu tranſient, elementa verò calore ſoluentur: terra autem & omnia quæ in ipſa ſunt opera, exurentur. Cùm igitur hæc omnia diſſoluenda ſint, quales oportet vos eſſe in ſanctis conuerſationibus & pietatibus: expectantes & properantes in aduentum diei Domini, per quem cæli ardentes ſoluentur, & elementa ignis ardore tabeſcent?*

c 2.Pet.3 c Aug lib 20 de ciui. Dei cap 16 & 18. Chryſo. hom. 46. ad pop Anti. & ſeq Ephrē. in lib de iudicio extremo. & li. de vera pœnitent. Aug. ſer 67. de temp. Iſido. de ſummo bono lib 1 ca 30. Cyril. Cate. 15. illū. Hie. ad Heliodo Greg hom 1. & 12. in Euang. Itē lib 26 mora. cap. 24 & 25 Aug cap 4 meditat Anſel de miſeria hominis. Bern. de interiori domo ca. 38.

D Vt verò tunc clementem iudicem Chriſtum, ac diem illum, quo *cælum & terra* [d] *tranſibunt*, nobis lætum habeamus, præclarum hoc eſt conſilium Sapientis, [e] *Ante languorem adhibe medicinam, & ante iudicium interroga teipſum, & in conſpectu Dei inuenies propitiationem.* [f] *Si enim noſmetipſos dijudicaremus, non vtiquè iudicaremur.* [g] *Timenti Dominum benè erit in extremis, & in die defunctionis ſuæ benedicetur.*

d Luc. 21. f 1. Cor 7 f Apoc. 21. a

e Eccſ. 18 c 2. Pet. 3. c Luc. 21 g. Tit. 2. d 1. Theſſ. 5 a Luc. 17 f Chryſoſt. hom 5 de pœnitent.

f 1. Cor 11. g.

g Eccſ 1 b Greg lib 31. moral. cap 21. Aug. ſer. 120 de tempo.

SCRIPTVRAE.

A AD Hebræos decimo, vt in textu.

POSTERIORIS ad Corinthios quinto: Omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, vt referat vnuſquiſque propria corporis, prout geſsit, ſiue bonum, ſiue malum.

AD Romanos decimoquarto: Omnes ſtabimus ante tribunal Chriſti. ſcriptum eſt enim, Viuo ego, dicit Dominus, quoniam

mihi flectetur om̃e genu:& omnis lingua confitebitur Deo. Itaq; vnuſquiſque noſtrûm pro ſe rationem reddet Deo.

Lvcae decimoſexto: Redde rationem villicationis tuæ: iam enim non poteris villicare.

Et capite duodecimo: Omni aũt cui multũ datum eſt, multum quæretur ab eo: & cui commendauerunt multũ, plus petent ab eo.

Capite decimonono: Et alter venit, dicens: Domine, eccè mna tua fecit quinque mnas. Et huic ait: Et tu eſto ſuper quinque ciuitates. Et alter venit, dicens: Domine, eccè mna tua quam habui repoſitam in ſudario. Timui enim te, quia homo auſterus es: tollis quod non poſuiſti, & metis quod non ſeminâſti. Dicit ei: De ore tuo te iudico ſerue nequam. Sciebas quòd ego homo auſterus ſum, tollens quod non poſui, & metens quod non ſeminaui: & quarè non dediſti pecuniam meam ad menſam, & ego veniens cum vſuris vtiq; exegiſſem illam? Et adſtantibus dixit, Auferte ab illo mnam &c.

Ecclesiastis duodecimo, vt in textu,

Capite vndecimo: Lætare ergò iuuenis in adoleſcentia tua, & in bono ſit cor tuum in diebus iuuentutis tuæ, & ambula in vijs cordis tui, & in intuitu oculorum tuorum: & ſcito quòd pro om̃ibus his adducet te Deus in iudicium.

Prioris ad Corinthios quarto: Itaq; nolite ante tempus iudicare, quoadusq; veniat Dominus, qui & illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium: & tunc laus erit vnicuique à Deo.

Ad Romanos ſecundo: Propter quod inexcuſabilis es ô homo omnis qui iudicas. In quo enim iudicas alterum, teipſum condemnas. Eadem enim agis quæ iudicas. Scimus enim quoniam iudicium Dei eſt ſecundùm veritatem in eos qui talia agunt. Exiſtimas autem hoc ô homo, qui iudicas eos qui talia agunt, & facis ea, quia tu effugies iudicium Dei? An diuitias bonitatis eius,

us, & patientiæ, & longanimitatis contemnis, ignorans quoniam benignitas DEI ad pœnitentiam te adducit? Secundùm autem duritiam tuam & impœnitens cor, theſaurizas tibi iram, in die iræ & reuelationis iuſti iudicij DEI, qui reddet vnicuique ſecundùm opera eius: ijs quidem qui ſecundùm patientiam boni operis, gloriam & honorem & incorruptionem quærunt, vitam æternam: Ijs autem qui ſunt ex contentione, & qui non acquieſcunt veritati, credunt autem iniquitati, ira & indignatio. Tribulatio & anguſtia in omnem animam hominis operantis malum, Iudæi primùm & Græci, gloria autem & honor & pax omni operanti bonum, Iudæo primùm & Græco. Non enim eſt acceptio perſonarum apud DEVM. Quicunque enim ſine lege peccauerunt, ſine lege peribunt: & quicunque in lege peccauerunt, per legem iudicabuntur. Non enim auditores legis iuſti ſunt apud DEVM: ſed factores legis iuſtificabuntur. Cùm enim Gentes quæ legem non habent, naturaliter ea quæ legis ſunt faciunt: eiuſmodi legem non habentes, ipſi ſibi ſunt lex: qui oſtendunt opus legis ſcriptum in cordibus ſuis, teſtimonium reddente illis conſcientia ipſorum, & inter ſe inuicèm cogitationum accuſantium, aut etiam defendentium, in die cùm iudicabit DEUS occulta hominũ, ſecundùm Euangelium meum per Ieſum Chriſtum.

SAPIENTIAE primo: In cogitationibus impij interrogatio erit: ſermonũ autem illius auditio ad DEVM veniet, ad correptionem iniquitatum illius.

ECCLESIASTICI vndecimo: Facile eſt coram DEO in die obitus retribuere vnicuique ſecundùm vias ſuas. Malitia horæ obliuionem facit luxuriæ magnæ, & in fine hominis denudatio operum illius.

MATTHAEI duodecimo: Dico aũt vobis, quoniã omẽ verbũ otioſum quod locuti fuerint homines, reddẽt rationẽ de eo in die iudicij. Ex verbis enĩ tuis iuſtificaberis, & ex verbis tuis cõdẽnaberis.

CA-

CAPITE decimoſexto: Filius hominis venturus eſt in gloria patris ſui cũ angelis ſuis:& tũc reddet vnicuiq; ſecũdùm opa eius.

APOCALYPSIS vigeſimo: Et vidi mortuos magnos,& puſillos ſtantes in conſpectu throni,& libri aperti ſunt:& alius liber apertus eſt, qui eſt vitæ: & iudicati ſunt mortui ex his quæ ſcripta erant in libris ſecundùm opera ipſorum. & dedit mare mortuos qui in eo erant, & mors & infernus dederunt mortuos ſuos qui in ipſis erant, & iudicatum eſt de ſingulis ſecundùm opera ipſorum.

CAPITE vigeſimoſecundo: Eccè venio citò,& merces mea mecum eſt,reddere vnicuique ſecundùm opera ſua.

PSALMO ſexageſimoprimo: Semèl locutus eſt Deus,duo hæc audiui,quia poteſtas Dei eſt,& tibi Domine miſericordia:quia tu reddes vnicuique iuxta opera ſua.

POSTERIORIS ad Timotheum quarto: Ego enim iam delibor:& tempus reſolutionis meæ inſtat. Bonum certamen certaui, curſum conſummaui, fidem ſeruaui. In reliquo, repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die,iuſtus iudex:non ſolùm autem mihi,ſed & ijs qui diligunt aduentum eius.

PRIORIS Petri quarto: Quoniam tempus eſt vt incipiat iudicium à domo Dei. Si autem primùm à nobis,quis finis eorum qui non credunt Dei euangelio?

SOPHONIAE primo: Et erit:in tempore illo ſcrutabor Ieruſalem in lucernis, & viſitabo ſuper viros defixos in fæcibus ſuis: qui dicunt in cordibus ſuis, Non faciet benè Dominus, & non faciet malè.

PSALMO ſeptuageſimoquarto:Cùm accepero tempus,ego iuſtitias iudicabo.

AD Hebræos decimo:Voluntariè peccãtibus nobis poſt acceptam notitiam veritatis, iam non relinquitur pro peccatis hoſtia, terribilis autem quædam expectatio iudicij & ignis æmulatio,quę conſumptura eſt aduerſarios.

PSAL-

Psalmo centeſimo quadrageſimoſecundo: Et non intres in iudicium cum ſeruo tuo: quia non iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuens.

Iob primo: Vir erat in terra Hus, nomine Iob: & erat vir ille ſimplex & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo.

Capite trigeſimoprimo, vt in textu.

Capite nono: Si fortitudo quęritur, robuſtiſsimus eſt: ſi ęquitas iudicij, nemo audet pro me teſtimonium dicere. Si iuſtificare me voluero, os meum condemnabit me: ſi innocentem oſtendero, prauum me cõprobabit. Etiam ſi ſimplex fuero, hoc ipſum ignorabit anima mea, & tædebit me vitæ meæ. Verebar omnia opera mea, ſciens quòd non parceres delinquenti.

Capite vigeſimoquarto: Deus inultum ire non patitur.

Ecclesiastis capite nono: Neſcit homo vtrùm amore an odio dignus ſit: ſed omnia in futurum ſeruantur incerta.

Prioris ad Corinthios quarto: Mihi autem pro minimo eſt vt à vobis iudicer, aut ab humano die: ſed neq; meipſum iudico. Nihil enim mihi conſcius ſum: ſed nõ in hoc iuſtificatus ſum: qui autem iudicat me, dominus eſt.

B Proverbiorum ſexto: Pſalmo ſeptuageſimoquarto, Hieremiæ decimoſeptimo, vt in textu,

Hieremiae vndecimo: Tu autem Domine Sabaoth, qui iudicas iuſtè, & probas renes & corda, &c.

Capite vigeſimo: Et tu Domine exercituum probator iuſti, qui vides renes & cor, &c.

Capite trigeſimoſecundo: Qui facis miſericordiam in millibus, & reddis iniquitatẽ patrum in ſinum filiorum eorũ poſt eos. Fortiſsime, magne & potens, Dominus exercituum nomen tibi. Magnus conſilio, & incõpręhenſibilis cogitatu: cuius oculi aperti ſunt ſuper omnes vias filiorum Adam, vt reddas vnicuiq; ſecundùm vias ſuas, & ſecundùm fructum adinuentionum eius.

PROVERBIORVM decimoſexto: Omnes viæ hominis patent oculis eius: ſpirituum ponderator eſt Dominus.

AD Hebræos quarto: Et non eſt vlla creatura inuiſibilis in cõſpectu eius: omnia autem nuda & aperta ſunt oculis eius, ad quem nobis ſermo.

PRIMI Paralipomenon vigeſimooctauo: Tu autem Salomon fili mi, ſcito Deum patris tui, & ſerui ei corde perfecto, & animo voluntario: Omnia enim corda ſcrutatur Dominus, & vniuerſas mentium cogitationes intelligit. Si quæſieris eum, inuenies, ſi autem dereliqueris eum, proijciet te in æternum.

MALACHIAE tertio: Et accedam ad vos in iudicio, & ero teſtis velox maleficis & adulteris, & periuris, & qui calumniantur mercedem mercenarij, viduas & pupillos, & opprimunt peregrinum, nec timuerunt me, dicit Dominus exercituum: Ego enim Dominus, & non mutor: & vos filij Iacob non eſtis conſumpti.

PSALMO ſeptimo: Conſumetur nequitia peccatorum, & diriges iuſtum, ſcrutans corda & renes Deus.

PSALMO quadrageſimotertio: Si obliti ſumus nomen Dei noſtri, & ſi expandimus manus noſtras ad Deum alienum? Nónne Deus requiret iſta? ipſe enim nouit abſcondita cordis.

ESAIAE ſexageſimoſexto, vt in textu.

IN epiſtola Iudæ Apoſtoli: Prophetauit autem de his ſeptimus ab Adam, Enoch, dicẽs: Eccè venit Dominus in ſanctis millibus ſuis, facere iudicium contra omnes, & arguere omnes impios, de omnibus operibus impietatis eorum quibus impiè egerunt, quæ locuti ſunt contra eum peccatores impij.

MATTHAEI decimo: Nihil eſt opertum, quod non reuelabitur: & occultum, quod non ſcietur.

C. SOPHONIAE primo: Iuxtà eſt dies Domini magnus, iuxtà eſt & velox nimìs: vox diei Domini amara. Tribulabitur ibì fortis. Dies iræ dies illa, dies tribulatiõis & anguſtię, dies calamitatis &

miſeriæ,

miſeriæ, dies tenebrarum & caliginis, dies nebulæ & turbinis: dies tubæ & clangoris ſuper ciuitates munitas & ſuper angelos excelſos. Et tribulabo homines, & ambulabunt vt cæci, quia Domino peccauerunt: & effundetur ſanguis eorum ſicut humus, & corpora eorum ſicut ſtercora. Sed & argentum eorum, & aurum eorum non poterit liberare eos in die iræ Domini: in igne zeli eius deuorabitur omnis terra, quia conſummationem cum feſtinatione faciet cunctis habitantibus terram.

IOELIS ſecundo: Venit dies Domini, quia propè eſt dies tenebrarum & caliginis, dies nubis & turbinis: quaſi manè expanſum ſuper montes populus multus & fortis: ſimilis ei non fuit à principio, & poſt eum non erit vſque in annos generationis & generationis. Ante faciem eius ignis vorãs, & poſt eum exurẽs flamma: quaſi hortus voluptatis terra coram eo, & poſt eum ſolitudo deſerti, neq; eſt qui effugiat eum. A facie eius contremuit terra, moti ſunt cęli, ſol & luna obtenebrati ſunt, & ſtellæ retraxerũt ſplendorem ſuũ. Et Dominus dedit vocẽ ſuam ante faciẽ exercitus ſui: quia multa ſunt nimìs caſtra eius, q̀a fortia & facientia verbũ eius. magnus enim dies Domini, & terribilis valdè: & quis ſuſtinebit eũ? Et dabo prodigia in cęlo, & in terra, ſanguinẽ, & ignẽ, & vaporem fumi. Sol conuertetur in tenebras, & luna in ſanguinem: anteq̃ veniat dies Domini magnus & horribilis.

CAPITE tertio: Cõgregabo oẽs gentes, & deducã eas in vallẽ Ioſaphat: & diſceptabo cũ eis ibì ſup populò meo, & hæreditate mea Iſrael, quos diſpſerũt in nationibus, & terrã meã diuiſerũt. Et paulò pòſt: Cõſurgant, & aſcendãt gentes in vallẽ Ioſaphat: q̀a ibì ſedebo, vt iudicẽ oẽs gentes in circuitu. Mittite falces, qm̃ maturauit meſſis: venite, & deſcẽdite, q̀a plenũ eſt torcular, exuberãt torcularia: q̀a multiplicata eſt malitia eorũ. Populi populi in valle cõciſiõis q̀a iuxtà eſt dies Dñi in valle cõciſiõis. Sol & luna obtenebrati ſunt: & ſtellę retraxerũt ſplendorẽ ſuũ. Et Dñs de Sion rugiet,

& de Ieruſalem dabit vocem ſuam: & mouebuntur cæli & terra, & Dominus ſpes populi ſui,& fortitudo filiorum Iſrael.

Esaiae decimotertio: Eccè dies veniet crudelis & indignationis plenus,& iræ,furorisq́;,ad ponendam terram in ſolitudinem. & peccatores eius conterendos de ea. Quoniam ſtellæ cęli,& ſplēdor earum non expandent lumen ſuum: obtenebratus eſt ſol in ortu ſuo,& luna non ſpendebit in lumine ſuo. Et viſitabo ſuper orbis mala,& contra impios iniquitatem eorum,& quieſcere faciam ſuperbiam infidelium,& arrogantiam fortium humiliabo. Precioſior erit vir auro,&homo mundo obrizo. Super hoc cęlum turbabo:& mouebitur terra de loco ſuo, propter indignationem Domini exercituum,& propter diem iræ furoris eius.

Capite vigeſimoquarto: Cataractæ de excelſis apertę ſunt, & concutientur fundamenta terræ. Confractione confringetur terra,contritione conteretur terra, commotione commouebitur terra: agitatione agitabitur terra ſicut ebrius,& auferetur quaſi tabernaculum vnius noctis: & grauabit eam iniquitas ſua,& corruet,& non adijciet vt reſurgat. Et erit: in die illa viſitabit Dominus ſuper militiam cæli in excelſo:& ſuper reges terræ qui ſunt ſuper terram. Et congregabuntur in congregatione vnius faſcis in lacum,& claudentur ibì in carcere: & poſt multos dies viſitabūtur. Et erubeſcet luna,& confundetur ſol,cùm regnauerit Dominus exercituum in monte Sion,& in Ieruſalem,& in conſpectu ſenum ſuorum fuerit glorificatus.

Capite ſexageſimoſexto: Eccè Dominus in igne veniet, & quaſi turbo quadrigæ eius: reddere in indignatione furorem ſuum & increpationem ſuam in flamma ignis: quia in igne Dominus dijudicabit,& in gladio ſuo ad omnem carnem, & multiplicabuntur interfecti à Domino.&c.

Hieremiae vigeſimotertio: Eccè turbo dominicæ indignationis egredietur,& tempeſtas erumpens,ſuper caput impiorum,

rum veniet: Non reuertetur furor Domini, vſq;dum faciat, & vſq; dum compleat cogitatiōem cordis ſui, in nouiſſimis diebus intelligetis conſilium eius.

MALACHIAE tertio: Eccè venit,dicit Dominus exercituum: & quis poterit cogitare diem aduentus eius? & quis ſtabit ad videndum eum?Ipſe enim quaſi ignis conflans,& quaſi herba fullonum: & ſedebit conflans & emundans argentum, purgabit filios Leui,& colabit eos quaſi aurum,& quaſi argentū,& erunt Domino offerentes ſacrificia in iuſtitia. Et placebit Domino ſacrificium Iuda & Ieruſalem ſicut dies ſeculi & ſicut anni antiqui.

CAPITE quarto: Eccè enī dies veniet ſuccenſa quaſi caminus: & erunt omnes ſuperbi,& omnes facientes impietatem ſtipula: & inflammabit eos dies veniens,dicit Dominus exercituum,quæ non derelinquet eis radicem & germen.Et poſt pauca: Eccè ego mittam vobis Eliam prophetam,antequàm veniat dies Domini magnus & horribilis. Et cōuertet cor patrum ad filios,& cor filiorum ad patres eorum: nè fortè veniam, & percutiam terram anathemate.

DANIELIS ſeptimo: Aſpiciebam donèc throni poſiti ſunt, & antiquus dierum ſedit: veſtimētum eius candidum quaſi nix, & capilli capitis eius quaſi lana munda: thronus eius flammæ ignis:rotæ eius,ignis accēſus. Fluuius igneus rapidusq́; egrediebatur à facie eius:millia millium miniſtrabant ei, & deciès milliès centena millia aſſiſtebant ei:iudicium ſedit,& libri aperti ſunt. Et paulò pòſt: Aſpiciebam ergò in viſione noctis,& eccè cum nubibus cæli quaſi filius hominis veniebat,& vſque ad antiquum dierum peruenit: & in conſpectu eius obtulerunt eum. Et dedit ei poteſtatem,& honorem, & regnum: & omnes populi, tribus & linguę ipſi ſeruient: poteſtas eius,poteſtas ęterna quę non auferetur,& regnum eius quod non corrumpetur.

APOCALYPSIS vigeſimo:Et vidi thronum magnum can-

didum & ſedentem ſuper eum, à cuius conſpectu fugit terra & cælum, & locus non eſt inuentus eis. Et vidi mortuos magnos,& puſillos ſtantes in conſpectu throni,& libri aperti ſunt: & alius liber apertus eſt,qui eſt vitæ:& iudicati ſunt mortui ex his quæ ſcripta erant in libris ſecũdùm opera ipſorum.& dedit mare mortuos qui in eo erant, & mors & infernus dederunt mortuos ſuos qui in ipſis erant, & iudicatum eſt de ſingulis ſecundùm opera ipſorum.Et infernus & mors miſſi ſunt in ſtagnũ ignis. Hæc eſt mors ſecunda.Et qui non inuentus eſt in libro vitæ ſcriptus, miſſus eſt in ſtagnum ignis.

CAPITE ſexto: Et vidi, cùm aperuiſſet ſigillum ſextum: & eccè terræmotus magnus factus eſt, & ſol factus eſt niger tãquàm ſaccus cilicinus: & luna tota facta eſt ſicut ſanguis & ſtellæ de cælo ceciderunt ſuper terram, ſicut ficus emittit groſſos ſuos cùm à vento magno mouetur:& cælum receſſit ſicut liber inuolutus: & omnis mons & inſulæ de locis ſuis motæ ſunt: & reges terræ & principes, & tribuni, & diuites, & fortes, & omnis ſeruus & liber abſconderũt ſe in ſpeluncis & in petris montium. Et dicunt montibus & petris: Cadite ſuper nos,& abſcondite nos à facie ſedentis ſuper thronũ, & ab ira agni, quoniam venit dies magnus iræ ipſorum.& quis poterit ſtare?

PSALMO nonageſimoſexto: Ignis ante ipſum præcedet, & inflammabit in circuitu inimicos eius. Alluxerunt fulgura eius orbi terræ: vidit, & conmota eſt terra. Montes ſicut cera fluxerunt à facie Domini, à facie Domini omnis terra. Annunciauerunt cæli iuſtitiam eius,& viderunt omnes populi gloriam eius.

PSALMO quadrageſimonono: DEVS repuliſti nos,& deſtruxiſti nos: iratus es, & miſertus es nobis. Commouiſti terram,

ram, & conturbâſti eam : ſana contritiones eius, quia commota eſt.

MATTHAEI vigeſimo quarto : Sedente autem eo ſuper montem Oliueti, acceſſerunt ad eum diſcipuli ſecretò dicentes : Dic nobis, quandò hæc erunt, & quod ſignum aduentus tui & conſummationis ſeculi? Et reſpondens IESVS, dixit eis: Videte nè quis vos ſeducat : multi enim venient in nomine meo, dicentes, Ego ſum CHRISTVS : & multos ſeducent. Audituri enim eſtis prælia & opiniones præliorum. Videte nè turbemini. Oportet enim hæc fieri : ſed nondùm eſt finis. Conſurget enim gens in gentem, & regnum in regnum : & erunt peſtilentiæ & fames, & terræmotus per loca, hæc autem omnia initia ſunt dolorum, &cæt. Et multi pſeudoprophetæ ſurgent, & ſeducent multos. Et quoniam abundabit iniquitas, refrigeſcet charitas multorum. Qui autem perſeuerauerit vſque in finem, hic ſaluus erit. Et prędicabitur hoc Euangelium regni in vniuerſo orbe, in teſtimonium omnibus gentibus. Et tunc veniet conſummatio, &cęte. Orate autem, vt non fiat fuga veſtra in hyeme vel ſabbatho. Erit enim tunc tribulatio magna qualis non fuit ab initio mundi vſque modò, neque fiet. Et niſi breuiati fuiſſent dies illi, non fieret ſalua omnis caro : ſed propter electos breuiabuntur dies illi. Tunc ſi quis vobis dixerit, Eccè hîc eſt CHRISTVS, aut illic : nolite credere. Surgent enim pſeudochriſti, & pſeudoprophetę : & dabunt ſigna magna & prodigia, ità vt in errorem inducantur (ſi fieri poteſt) etiam electi, &cęt. Statìm autem poſt tribulationem dierum illorum ſol obſcurabitur, & luna non dabit ſplendorem ſuum, & ſtellæ cadent de cælo, & virtutes cælorum commouebuntur : & tunc parebit ſignum filij hominis in cęlo. & tunc plangent omnes tribus terrę : & videbunt filium hominis venientem in nubibus cęli cum virtute multa & maieſtate.

Et

Et mittet angelos ſuos cum tuba,& voce magna: & congregabunt electos eius à quatuor ventis, à ſummis cælorum vſque ad terminos eorum, &c. Tunc duo erunt in agro: vnus aſſumetur,& vnus relinquetur: duæ molentes in mola: vna aſſumetur,& vna relinquetur. Vigilate ergò, q̃a neſcitis qua hora Dominus veſter venturus ſit.

MATTHAEI vigeſimoquinto: Cùm autem venerit filius hominis in maieſtate ſua, & omnes angeli cum eo, tunc ſedebit ſuper ſedem maieſtatis ſuæ, & congregabũtur ante eum omnes gentes,& ſeparabit eos ab inuicèm, ſicut paſtor ſegregat oues ab hœdis:& ſtatuet oues quidem à dextris ſuis, hœdos autem à ſiniſtris. Tunc dicet rex his qui à dextris eius erunt: Venite benedicti patris mei, poſsidete paratum vobis regnum à conſtitutione mundi. eſuriui enim:& dediſtis mihi manducare. ſitiui:& dediſtis mihi bibere. hoſpes eram: & collegiſtis me &c. Tunc reſpondebunt ei iuſti, dicentes: Domine, quandò te vidimus eſurientem, & pauimus: ſitientem,& dedimus tibi potum?&c. Et reſpondens rex, dicet illis: Amen dico vobis, quandiù feciſtis vni ex his fratribus meis minimis, mihi feciſtis. Tunc dicet & his qui à ſiniſtris erunt: Diſcedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius. eſuriui enim: & non dediſtis mihi manducara. ſitiui:& non dediſtis mihi bibere,&c. Tunc reſpondebunt ei & ipſi, dicentes: Domine, quandò te vidimus eſurientem, aut ſitientem, aut hoſpitem, aut nudum, aut infirmum, aut ĩn carcere:& non miniſtrauimus tibi? Tunc reſpondebit illis, dicens: Amen dico vobis, quandiù non feciſtis vni de minoribus his, nec mihi feciſtis. Et ibunt hi in ſupplicium æternum: iuſti autem, in vitam æternam.

CAPITE decimotertio: Sicut ergò colliguntur zizania, & igni conburuntur: ſic erit in conſummatione ſeculi. mittet filius hominis angelos ſuos, & colligent de regno eius omnia ſcandala,

la,& eos qui faciunt iniquitatem: & mittent eos in caminũ ignis. Ibì erit fletus & ſtridor dentium. Tunc iuſti fulgebunt ſicut ſol in regno patris eorum. Qui habet aures audiendi, audiat. Sic erit in conſummatione ſeculi. exibũt angeli, & ſeparabunt malos de medio iuſtorum, & mittent eos in caminum ignis. ibì erit fletus & ſtridor dentium.

CAPITE tertio: Cuius ventilabrum in manu ſua, & permũdabit aream ſuam: & congregabit triticũ ſuum in horreum, paleas autem comburet igni inextinguibili.

SAPIENTIAE quinto: Tunc ſtabunt iuſti in magna conſtãtia aduersùs eos qui ſe anguſtiauerunt, & qui abſtulerunt labores eorum. Videntes turbabuntur timore horribili, & mirabuntur inſubitatione inſperatæ ſalutis, dicentes intrà ſe, pœnitentiam agentes, & præ anguſtia ſpiritus gementes: Hi ſunt quos habuimus aliquandò in deriſum, & in ſimilitudinem improperij. Nos inſenſati, vitam illorum æſtimabamus inſaniam, & finem illorũ ſine honore: eccè quomodò computati ſunt inter filios Dei, & inter ſanctos ſors illorum eſt: & cæt. Et accipiet armaturam zelus illius, & armabit creaturam ad vltionem inimicorum. Induet pro thorace iuſtitiam, & accipiet pro galea iudicium certum: ſumet ſcutum inexpugnabile æquitatem: acuet autem diram iram in lanceam, & pugnabit cum illo orbis terrarũ contra inſenſatos.

POSTERIORIS Petri tertio: Latet enim eos hoc volentes, quòd cæli erant priùs, & terra, de aqua, & per aquam, conſiſtẽs Dei verbo: per quæ ille tunc mundus aqua inundatus perijt. Cæli autem qui nunc ſunt, & terra eodem verbo repoſiti ſunt, igni reſeruati in diem iudicij & perditionis impiorũ hominum. Vnum verò hoc non lateat vos, chariſſimi, quia vnus dies apud Dominum ſicut mille anni, & mille anni ſicut dies vnus. Non tardat Dominus ꝓmiſsionem ſuam, ſicut quidã exiſtimant: ſed patienter agit propter vos, nolens aliquos perire, ſed omnes ad pœnitẽtiam reuerti.

ſſſſ Ad-

Aduenict autem dies Domini vt fur : in quo cæli magno impetu tranſient, elementa verò calore ſoluentur, terra autem & quę in ipſa ſunt opera, exurentur &c.

D LVCAE vigeſimoprimo, vt in textu.

PRIORIS ad Corinthios ſeptimo: Præterit enim figura huius mundi.

APOCALYPSIS vigeſimoprimo : Et vidi cælum nouũ & terram nouam. Primum enim cælum, & prima terra abijt, & mare iam non eſt.

ECCLESIASTICI decimooctauo, vt in textu.

POSTERIORIS Petri tertio: Nouos verò cælos & nouam terram ſecundùm promiſſa ipſius expectamus, in quibus iuſtitia habitat. Propter quod chariſsimi hæc expectantes, ſatagite, immaculati & inuiolati ei inueniri in pace.

LVCAE vigeſimoprimo : Attendite autem vobis, nè fortè grauentur corda veſtra in crapula & ebrietate & curis huius vitæ : & ſuperueniat in vos repentina dies illa, tanquàm laqueus enim ſuperueniet in omnes qui ſedent ſuper faciem omnis terræ. Vigilate itaque, omni tempore orantes, vt digni habeamini fugere iſta omnia quæ futura ſunt, & ſtare ante filium hominis.

AD Titum ſecundo : Erudiens nos, vt abnegantes impietatem & ſecularia deſideria, ſobriè, & iuſtè, & piè viuamus in hoc ſeculo, expectantes beatam ſpem & aduentum gloriæ magni Dei & Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti.

PRIORIS ad Theſſalonicenſes quinto : Ipſi enim diligenter ſcitis, quia dies Domini, ſicut fur in nocte, ità veniet. Cùm enim dixerint, pax & ſecuritas : tunc repentinus eis ſuperueniet interitus, ſicut dolor in vtero habenti, & non effugient. Vos autem fratres, non eſtis in tenebris : vt vos dies illa tanquàm fur compræhendat. Omnes enim vos,

filij

filij lucis eſtis, & filij diei: non ſumus noctis neque tenebrarum. Igitur non dormiamus ſicut & cæteri: ſed vigilemus & ſobrij ſimus.

LVCAE decimoſeptimo: Et ſicut factum eſt in diebus Noe, ità erit & in diebus filij hominis. Edebant & bibebant, vxores ducebant & dabantur ad nuptias vſque in diem in qua intrauit Noe in arcam: & venit diluuium, & perdidit omnes. Similiter factum eſt in diebus Lot: Edebant & bibebant, emebant & vendebant, plantabant & ædificabant: qua die autem exijt Lot à Sodomis, pluit ignem & ſulphur de cælo, & omnes perdidit: ſecundùm hæc erit qua Dei filius hominis reuelabitur.

PRIORIS ad Corinthios vndecimo: Quòd ſi noſmetipſos &c. vt in textu.

ECCLESIASTICI primo, vt in textu. Ibidèm: Timenti Dominum benè erit, in diebus conſummationis illius benedicetur.

PATRES.

1 A BERNARDVS ſermone octauo in pſalmum, Qui habitat in adiutorio altiſsimi: Quid tam pauendum, quid tam plenum anxietatis, & vehementiſsimę ſolicitudinis excogitari poteſt, quàm iudicandum adſtare illi tam terrifico tribunali, & incertam adhuc expectare ſub tam diſtricto iudice ſententiam? Horrendum eſt (ait Apoſtolus) incidere in manus Dei viuentis. Iudicemur interìm fatres, & terribilem illam expectationem præſenti ſtudeamus declinare iudicio. Non iudicabit Deus bìs in idipſum. Sanè vt quorundam peccata, ſic & quorundam ſtudia bona manifeſta ſunt præcedentia ad iudicium: vt illi quidem non expectantes ſententiam, proprio ſtatìm pondere criminum in tartara deijciantur: iſti verò eregionè paratas ſibi ſedes tota libertate ſpiritus ſine vlla cunctatione conſcendant. Felix paupertas voluntaria omnia relinquentium, & ſequentium te Domine Ieſu. Felix planè quæ tam ſecuros, immò tam glorioſos faciat in illo ſingulari fragore elementorum, & in illo tremendo examine meritorum, in illo tãto diſcrimine iudiciorum.

Iudiciũ Dei terribile.
Hebr 10.
Quomodò declinetur.
1. Cor. 11.
1. Tim. 5.
Ioann. 3.
Matth. 19.
Paupertatis voluntariæ priuilegium in iudicio.

2 IOANNES Damaſcenus in ſermone de defunctis, ſiue in ſermone quòd qui in fide hinc migrârunt, ſacris operationibus & viuorum beneficijs multùm iuuentur: Aiunt viri diuinitùs illuſtrati, quòd cùm exhalamus ſpiritum, quaſi in libra humana opera probantur. Et ſi lanx dextera alteram ſuperexcedat, manifeſtum quòd is cuius opera examinantur, in dextris refocillabitur. Sin vtraque æqualiter pendeat, vincet tamē omninò diuina miſericordia: quinetiam vt Theologi referunt, ſi ſiniſtra parùm vergat, miſericordia Dei totū adimplebit. Eccè tria diuina Domini iudicia, primum iuſtum, ſecundum verò miſericors, tertium deniquè plus quàm miſericors. Addere licet ad hæc quartum, quandò mala opera multùm præponderant. Et paulopòſt: In ijs temporibus, in quibus venerabilis inprimiſq; ſanctus Ioannes Eleemoſynarius vixit, Petrus Telonearius aliquandò & durus pauperibus ex plurimis opibus, ex inuidia, ex immiſericordia, ad conſummatam miſericordiam & ſanctitatem peruenit. Nam vt eſt in libro beatiſsimæ illius vitæ, dicitur quòd factus in ecſtaſi, viderit opera ſua ponderari, & inter cætera ſiligineum panem, quem pro lapide aliquandò in faciem pauperis iracundus miſerit, in dextra libræ lance: eaq; viſiōe commonitus, tam pius poſteà euaſerit.

Examinâtur velut in libra opera hominum.

De Petro Telonario.

Apud Leontium.

3 CYRILLVS Alexandrinus in oratione de exitu animæ, vt ſuprà de extrema vnctione, quæſt. 3. C 1.

4 LEONTIVS Neapolitanus in vita Ioannis Eleemoſynarij: Multùm de memoria mortis & exitu animæ diſputabat ſemper ille beatus, ità vt frequenter quidam ad eum ſuperbo ſchemate intrarent, & ridente vultu, & inconſiderato oculo, & exirent humili more, & compuncta facie, & lachrymantibus oculis. Propter quod & dicebat, Quia (vt æſtimo ego humilis) ſufficit ad ſalutē aſsiduè & dolenter cogitare, & ſolicitudinem habere de morte, quoniam nemo nobis in illa hora compatietur, aut comitabitur ex vita iſta, niſì opera bona noſtra. Et quomodò angelis venientibus & properantibus non turbatur tunc anima, ſi inuenta fuerit benè præparata? aut quomodò rogat, vt addatur ſibi modicum tempus vitæ, ſi audierit, Tempus quod vixiſti, benè nō conſumpſiſti? Et iterùm dicebat tanquàm de ſemetipſo: Quomodò humilis Ioannes tranſire poteris beſtias arundineti, quādò obuiabūt tibi exactores? Væ qualis timor & tremor obtinet animam tunc rationem ponentem, tantis exquiſitoribus, tam amaris & immiſericordibus? Etenim ſanctus iſte in memoria ſemper retinebat, quod ſancto Simeoni, qui

Memoria mortis quàm ſit fructuoſa.

Vexatio dæmonū in morte, & ſtatim poſt mortem.

qui in columnis ſtetit,per reuelationem factum eſt notum, quia (vt ait)exeunte anima è corpore,obuiant ei cùm aſcenderit à terra in cælum,chori dæmonum, ſinguli in proprio ordine. Obuiat & chorus dæmoniorum ſuperbiæ,iuueſtigat eam ſi habeat opera eorũ.Obuiat chorus ſpirituũ detractionis,adſpiciũt ſi quãdò oblocuta ſit,& pœnitentiam non egerit.Obuiant iterùm ſuperiùs dæmones fornicationis,ſcrutantur ſi recognoſcant in ea voluptates ſuas. Et quandò à terra vſque ad cælum miſera anima poſitura rationẽ peruenerit,ſeorſum ab ea ſancti angeli ſtabunt, & non adiuuabunt eam niſi bonitates ſuæ.

5 BERNARDVS ſermone quinquageſimoquinto in Cantica: Verùm tu qui aduentum deſideras ſaluatoris,time ſcrutinium iudicis,time oculos capreæ,time illum qui per prophetam dicit: Et erit,in die illa & ego ſcrutabor Hieruſalem in lucernis. Acuto viſu eſt,nihil inſcrutatũ relinquet oculus eius.Scrutabitur renes & corda,ipſaq́ꝫ cogitatio hominis confitebitur illi.Quid tutum in Babylone, ſi Ieruſalem manet ſcrutinium? Puto enim hoc loco prophetam Hieruſalem nomine deſignâſſe illos,qui in hoc ſeculo vitam ducunt religioſam,mores ſupernæ illius Hieruſalem cõuerſatione honeſta & ordinata pro viribus imitantes, & non velutì hi,qui de Babylone ſunt, vitam in perturbatione vitiorum ſcelerumq́ꝫ confuſione vaſtantes.Deniquè illorum peccata manifeſta ſunt,præcedentia ad iudicium,& non egent ſcrutinio,ſed ſupplicio. Mea aũt (qui videor monachus & Hieroſolymita) peccata certè occulta ſunt, nomine & habitu monachi adumbrata. Et idcircò neceſsè erit ſubtili ea inueſtigari diſcuſsione, & quaſi admotis lucernis de tenebris in lucem prodi. Poſſumus afferre aliquid & de pſalmo ad confirmandum id, quod dicitur de ſcrutãda Hieruſalem.ait nanq́ꝫ ſub perſona Domini: Cùm accepero tempus, ego iuſtitias iudicabo.Vias iuſtorum (nî fallor)& actus eorum diſcuſſurum ſe & examinaturum dicit.Verendum valdè cùm ad hoc ventum fuerit, nè ſub tã ſubtili examine multæ noſtræ iuſtitiæ (vt putantur) peccata appareant. Vnum eſt tamen,ſi noſmetipſos dijudicauerimus, non vtiq́ꝫ dijudicabimur.Bonum iudicium,quod me illi diſtricto diuinoq́ꝫ iudicio ſubducit & abſcondit.Prorsùs horreo incidere in manus Dei viuentis.Volo vultui iræ iudicatus præſentari, non iudicandus.Spiritalis homo omnia dijudicat,& ipſe à nemine iudicatur.Iudicabo proindè mala mea,iudicabo & bona. Mala melioribus curabo corrigere actibus, diluere lachymis, punire ieiunijs,

Iudicis in examinando ſeueritas timẽda.

Soph 1.

Pſal 7.

Quid ſit ſcrutari Hieruſalẽ in lucernis.

1.Tim.5.

Pſal.74.

Quid ſit,iuſtitias iudicare.

Quomodò Dei iudiciũ & ſeuerũ examen effugere liceat.

1.Cor 2.

ſſſſ 3 cæte-

cæteriſq; ſanctæ laboribus diſciplinæ. In bonis de me humiliter
Luc.17. ſentiam,& iuxta præceptum Domini, ſeruum me inutilem reputabo,qui quod facere debui, tantùm feci. Dabo operam nec lolia pro granis,nec paleas cum granis offerre.Scrutabor ego vias meas & ſtudia mea:quô is qui ſcrutaturus eſt Hieruſalem in lucernis,nihil inſcrutatum in me ſiue indiſcuſſum inueniat. Neq; enim iudicaturus eſt bis in idipſum.

6 GREGORIVS libro octauo Moralium in Iob, capite decimotertio:Iuſtorum mens ſemper ſolicita venturo examini intendit. Omne enim quod agunt metuunt, dum cautè conſiderant, ante quantum iudicem ſtabunt. Intuentur potentiam illius magnitudinis,& penſant quanto reatu conſtricti ſunt propriæ infirmitatis.Enumerant mala proprij operis,& contra hæc exaggerant bona gratiæ conditoris.Cōſiderant praua quàm diſtrictè iudicet, bona opera quàm ſubtiliter penſet,& perituros ſe abſq; ambiguitate præſciunt,ſi remota pietate iudicentur, quia hoc ipſum quoq; quod iuſtè videmur viuere, culpa eſt,ſi vitam noſtram cùm iudicat,hanc apud ſe diuina miſericordia non excuſat. Hinc enim in hoc eodem libro ſcriptum eſt: Aſtra non ſunt munda in conſpectu eius.Quia apud eum diſtrictè iudicati, ipſi quoquè maculas inquinationis habēt, qui per munditiam ſanctitatis lucent.

Iuſti timent Dei iudiciū.

Iob.25.

7 ET libro vigeſimoprimo,capite decimoquinto: Sciunt ſancti, quia omnis humana iuſtitia,iniuſtitia eſſe deprahenditur, ſi diuinitùs diſtrictè iudicetur.

8 CAPITE decimoſexto: Benè ſubditur: & pondus eius ferre non potui, quoniam qui extremi iudicij aduentum intenta mente conſiderat,profectò videt,quia tãtus pauor imminet, quãtum non ſolùm tunc videre,ſed ſe etiam nunc prȩuidere pertimeſcat.Conſideratione nanque tanti terroris metu animus palpitat, & intentionis ſuæ oculos declinans,intueri quod præuidet, recuſat.Benè ergò dicitur: Et pondus eius ferre non potui, quia cùm ſupernæ maieſtatis vim ad iudicium venientis, terroremq; tanti examinis conſiderãdo animus conatur exquirere,mox ad ſeipſum refugiens,ſeſe expaueſcit inuenire.

Iudicij conſideratio metum affert.

Iob 31.

1 B AVGVSTINVS in libro de decem chordis,capite primo: Gaudeamus ad miſericordiam Domini,ſed timeamus ad iudicium Domini.Parcit dum tacet.Tacet, ſed non ſemper tacebit. Audi dum nō tacet in verbo,nè non tibi vacet audire,dum non tacebit in iudicio.

Timēdū Dei iudicium.

2 CA-

2 CAPITE ſecundo: Modò enim licet tibi cauſam tuam componere. Ante vltimum iudicium Dei tui compone cauſam tuam. Non eſt vndè præſumas, cùm ille venerit, nec falſos teſtes adduces, quibus ille fallatur, nec patronos fraudulentis circunuentionibus & linguoſis artibus adhibebis, nec ambies aliquo modo, vt iudicem poſsis corrumpere. Quid ergò ages apud talem iudicem, quèm nec fallere, nec corrumpere poteris, & tamen eſt quod agas? Tunc enim ipſe erit iudex cauſæ tuæ, qui modò eſt teſtis vitæ tuæ. Falli in iudicio Deus non poterit, aut corrumpi.

3 PROSPER libro tertio de vita comtemplatiua, capite duodecimo: Age cùm ad illud vltimum iudicium venerimus, ab eo iudice iudicandi, qui nec falli occultatione criminum poteſt, nec ad impunitatem promerendam muneris alicuius oblatione corrumpi: cùm cœperint omnium ſecreta reuelari, & non ſolùm actus ac verba, ſed etiam ipſæ cogitationes oſtendi: quid faciemus ſub tanti iudicis maieſtate? quid excuſationis obtendere poterimus? qua nos defenſionis arte purgabimus? quæ nobis ſubuentura eſt pœnitentia, quam in hac carne contempſimus? Quæ nos defenſura ſunt opera bona, quæ in hac vita non fecimus? Ad quos Apoſtolos, aut ad quos alios ſanctos confugituri ſumus, quorum exempla ſimul ac verba deſpeximus? An fortè aliquos ibì fragilitas corporis excuſabit? Sed excuſationi eorum reclamabunt omnium ſanctorum exempla, qui cum fragilitate carnis in carne viuentes, fragilitatem carnis in carne vincentes, quod fecerunt, vtiquè fieri poſſe docuerunt: maximè, quia nec ipſi peccato ſua virtute, ſed DOMINI miſerantis auxilio reſtiterunt: qui ſe & non quærentibus, vt quæratur, atque in eum credatur, oſtendit: & credentes in ſe, nè à peccato vincantur, inuicta protectione defendit. Quid ergò reſponſuri ſunt, ſi eis DOMINVS dicat, Si potuiſtis, quarè non reſtitiſtis deſiderijs peccatorum? ſi non potuiſtis, quarè meum contra peccata non quæſiſtis auxilium? aut vulnerati, quarè pœnitendo non adhibuiſtis vulneri veſtro remedium? Nónne ad hæc obmuteſcentes, & quid excuſationis referant, non habentes, dicet: Ligate eos manibus & pedibus, & mittite in tenebras exteriores: ibì erit fletus & ſtridor dentium: vbì vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur?

Iudex falli aut corrumpi non poterit.

Sera in iudicio pœnitentia.

Fruſtrà implorabuntur Sancti.

Excuſationi nullus erit locus in iudicio.

Matt. 22. Eſa. 66. Mar 9.

Iudicabit malè iudicata. 4 BERNARDVS epiſtola prima ad Robertum: Veniet veniet, qui malè iudicata reiudicabit: illicitè iurata cõfutabit: qui faciet iudicium iniuriã patientibus: qui reiudicabit in iuſtitia pauperes: & arguet in ęquitate pro manſuetis terrę. Veniet pro certo, qui per prophetam minatur in pſalmo, dicens: Cùm accepero tempus, ego iuſtitias iudicabo. Quid faciet de iniuſtis iudicijs, qui ipſas quoquè iuſtitias iudicabit? Veniet, inquam, veniet dies iudicij: vbi plus valebunt pura corda, quàm aſtuta verba: & conſcientia bona, quàm marſupia plena: quandoquidem iudex ille nec falletur verbis, nec flectetur donis.

Pſal 145. Eſaiæ 11. Pſal. 74. Conſcientiæ puræ vis in iudicio.

5 INNOCENTIVS tertius libro tertio de contemptu mundi, ſiue de miſeria humanæ conditionis, capite decimoquinto: O quantus tunc erit timor & tremor, quantus erit fletus & gemitus? Nam ſi columnæ cæli contremiſcunt, & pauent ad nutum eius, & angeli pacis amarè flebunt: peccatores autem quid faciēt? Si iuſtus vix ſaluabitur, impius & peccatores vbì parebunt? Propterea clamat Propheta: Nè intres in iudicium cum ſeruo tuo Domine, quia non iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuens. Si enim iniquitates obſeruaueris Domine, Domine quis ſuſtinebit? Quis enim nõ timeat iudicem potentiſſimum, ſapientiſsimum, & iuſtiſsimum? Potentiſsimum, quem nemo poteſt effugere: ſapientiſsimum, quē nemo poteſt latére: iuſtiſsimum, quem nemo poteſt corrumpere. Si fortitudo quęritur, robuſtiſsimus eſt, ſapiens corde, & fortis robore. Si æquitas iudicij, nemo audebit pro me teſtimonium reddere. Si iuſtificare me voluero, os meum condemnabit me. Si innocentem oſtendero, prauum me comprobabit, etiam ſi ſimplex fuero. Ipſe dixit, & facta ſunt: ipſe mandauit, & creata ſunt. Qui vocat ſtellas, & dicunt: Adſumus. Qui facit angelos ſuos ſpiritus, & miniſtros ſuos flammam ignis. Cuius voluntati nihil omninò reſiſtit. Cui nullum verbum eſt impoſsibile, cui flectitur omne genu cæleſtium, terreſtrium, & infernorum. Hunc ergò nemo poteſt fugere, ſicut dicit Propheta: Si aſcendero in cælum, tu illic es: ſi deſcendero ad infernum, ades. Ipſe ſcrutatur renes & corda: cuius oculis oĩa nuda ſunt & aperta. Qui pluuiæ guttas & arenam maris dinumerat. Deus ſcientiarum Dominus, præſcius omnium, & conſcius ſingulorum, occultus occultorum omnium indagator. Hunc ergò nemo poteſt latére, ſicut dicit Apoſtolus: Non eſt vlla creatura inuiſibilis in cõſpectu eius. Ipſe eſt iudex iuſtus, fortis & longanimis qui nec prece, nec precio, nec amore, nec odio declinat à ſemita rectitu-

Iob 16. Eſaiæ 33. 1. Petr. 4. Pſal. 142. Pſal. 129. Iudex potentiſſimus, ſapientiſſimus, & iuſtiſſimus meritò timēdus eſt. Iob 9. Pſal 32. 148. Bar 3. Pſal. 103. Rom. 9. Lucæ 1. Philip. 2. Pſal. 138. Hunc iudicē nihil latet. Hierem. 17. Hebr 4. Eccl 1. 1. Reg 2. Hebr. 4. Pſalm. 7.

ctitudinis, ſed via regia ſemper incedens, nullum malum præterit impunitum, nullum bonum irremuneratum relinquit. Hunc ergò nemo poteſt corrumpere, iuxta quod dicit pſalmus: Tu reddes ſingulis ſecundùm opera ſua.

Nullum malum præterit impunitū, & nullum bonū irremuneratū relinquit. Pſal 65.

6 BERNARDVS ſermone quinquageſimoquinto in Cantica, vt ſuprà.

1 C AVGVSTINVS libro vigeſimo de ciuitate Dei, capite primo: Non igitur in hoc libro de illis primis, nec de iſtis medijs Dei iudicijs, ſed de ipſo nouiſsimo iudicio, quantùm ipſe tribuerit, diſputabo: quādò Chriſtus de cælo venturus eſt viuos iudicaturus & mortuos. Iſte quippe dies iudicij propriè iam vocatur, eò quòd nullus ibi erit imperitæ querelæ locus, cur iniuſtus ille ſit felix, & cur iuſtus ille infelix. Omnium nanque tunc non niſi bonorum vera & pleniſsima felicitas, & omnium non niſi malorum digna & ſumma infelicitas apparebit.

Dies iudicij quis propriè dicatur, & qua de cauſa.

2 CAPITE ſecundo: Quanuìs neſciamus quo iudicio Deus iſta vel faciat, vel fieri ſinat: apud quem ſumma virtus eſt, & ſumma ſapientia, ſummaq́ iuſtitia: nulla infirmitas, nulla temeritas, nulla iniquitas: ſalubriter tamen diſcimus non magnipendere ſeu bona ſeu mala, quæ videmus eſſe bonis malisq́ communia: & illa bona quærere, quæ bonorum: atque illa mala maximè fugere, quæ propria ſunt malorum. Cùm verò ad illud Dei iudicium venerimus, cuius tempus iam propriè dies iudicij, & aliquandò dies Domini nuncupatur: non ſolùm quæcunque tunc iudicabuntur, verumetiam quæcunque ab initio iudicata, & quæcunque ad illud tempus adhuc iudicanda ſunt, apparebunt eſſe iuſtiſsima. Vbì hoc quoquè manifeſtabitur, quàm iuſto iudicio Dei fiat, vt nunc tam multa ac penè omnia iuſta iudicia Dei ſenſus menteſq́ mortalium lateant, cùm tamen in hac re piorum fidem non lateat, iuſtum eſſe quod latet.

In die iudicij cognoſcemus quo iudicio hæc aut illa Deus modò faciat vel permittat.

3 CAPITE trigeſimo ſiue vltimo: In illo itaq́ iudicio, vel circa illud iudicium, has res didicimus eſſe futuras: Heliam Thesbiten, fidem Iudæorum, Antichriſtum perſecuturum, Chriſtum venturū iudicaturum, mortuorum reſurrectiōem, bonorū malorumq́ diremptionē: mundi conflagrationem eiuſdemq́ renouatiōem. Quæ omnia quidem ventura eſſe credendum eſt. Sed quibus modis, & quo ordine veniant, magìs tunc docebit rerum experientia, quàm nunc valet conſequi ad perfectum hominū intelligentia. Exiſtimo tamen eo, quo à me commemorata ſunt, ordine eſſe ventura.

Ante & circa iudicium extremum quænā cōtingēt. Mala 4. Rom 9.11. 2 Theſſ. 3. Dan.7.11.12. Apoc 11.13. 20.21 Mat.25. 2 Petr.3.

Incertus annorũ numerus vſque ad diẽ iudicij.

Act. 1.

In eos q̃ conantur finem mundi p̃nunciare.

Acto. 1.

4 ET libro decimooctauo de ciuitate Dei, capite quinquageſimotertio: Fruſtrà annos, qui huic ſeculo remanẽt, cõputare ac definire conamur, cùm hoc ſcire nõ eſſe noſtrũ, ex ore veritatis audiamus. Quos tamen alij quadringentos, alij quingentos, alij etiam mille ab aſcenſione Domini vſque ad eius vltimum aduentum cõpleri poſſe dixerunt. Quemadmodùm autem quiſque eorum adſtruat opinionem ſuam, longum eſt demonſtrare & non neceſſarium. Coniecturis quippe vtuntur humanis, non ab eis certum aliquid de ſcripturæ canonicæ veritate profertur. Omnium verò de hac re calculantium digitos reſoluit, & quieſcere iubet ille qui dicit: Non eſt veſtrum ſcire tempora, q̃ pater in ſua poſuit poteſtate.

Act. 1.

Scire velle finem ſeculi quid ſit.

Nõ veniet dies iudicij priuſquã euangeliũ annũcietur toto orbe.

Mat. 24.

5 IDEM in epiſtola ſeptuageſimaoctaua ad Heſychium: Tunc audierunt Apoſtoli: Nemo poteſt cognoſcere tempora quæ pater poſuit in ſua poteſtate. Tempora ergò computare, hoc eſt, χρόνους, vt ſciamus quandò ſit finis huius ſeculi vel aduentus Domini, nihil mihi aliud videtur, quàm ſcire velle, quod ipſe ait neminem ſcire poſſe. Opportunitas verò illius temporis profectò non erit antequàm prædicetur Euangelium in vniuerſo orbe in teſtimonium omnibus gentibus. Apertiſsima enim de hac re legitur ſententia Saluatoris dicentis: Et prædicabitur hoc euangelium regni in vniuerſo orbe in teſtimonium omnibus gentibus, & tunc veniet finis. Tunc veniet, quid eſt, niſi antè non veniet? Quanto pòſt ergò veniat, incertum nobis eſt: antè tamen non eſſe venturum, dubitare vtiquè non debemus. Si ergò ſuſciperent hunc laborem ſerui Dei, vt peragrato orbe terrarum, quantum poſſent colligerent, ☞ quod remanſit gentium, vbi nõdùm eſt Euangelium prædicatum, hinc aduertere vtcunquè poſſemus, quantum hoc tempus longè ſit à fine ſeculi. Quod ſi propter quædam loca inacceſsibilia & inhoſpita fieri poſſe non creditur, vt à ſeruis Dei peragretur orbis, & quot quantę́q; ſint adhuc gẽtes ſine Chriſti Euãgelio, fideliter renũcietur: multo minùs exiſtimo in ſcripturis poſſe cõp̃hendi, quãta vſq; ad finem futura ſint tempora, quandoqdem in eis legimus: Nemo poteſt cognoſcere tempora, quæ pater poſuit in ſua poteſtate. Vnde ſi iam nobis certiſsimè nunciatum fuiſſet omnib⁹ gẽtibus euãgeliũ p̃dicari, nec ſic poſſem⁹ dicere quantũ tẽporis remaneret vſq; ad finẽ, ſed magìs magiſq; iã ap̃pinquare merito diceremus.

Act. 1.

Quanuis euãgeliũ toto orbe nũc ãnũciaretur, incertus nihilominùs remaneret iudicij dies.

Nõ tãtũ noluit Chriſtus ab Apoſtolis p̃dicari certũ tẽpus aduẽtus ſui, ſed neſciri quidem.

6 ET ad eundem Heſychium epiſtola octogeſima: Non quidem ille ait: Non eſt veſtrum p̃dicare tempora, ſed non eſt veſtrũ nõſſe. Verùm ſi ità vis intelligi, quod ait: Non eſt veſtrum ſcire: àc ſi diceret, non eſt veſtrum ſcientes facere, id eſt, non eſt veſtrum hoc do-

cere: quis noſtrûm docere audeat, vel ſcire præſumat, quod Deus ille magiſter nec eos diſcipulos docuit, à quibus præſentibus interrogatus eſt præſens, nec illi tam ſancti magniq́; doctores Eccleſiam docere potuerunt? Et poſt pauca: Noluit prædicari quod videbat non vtiliter ſciri. Et poſt multa: Neſcio tamen vtrùm intueri aliquid certius in hac quæſtione poſſemus, ſi vlla ratione ſeu facultate poſſemus, quàm illud quod in epiſtola priore iam poſui, quandò Euangelio mundus vniuerſus impleatur. Quod enim putat venerabilitas tua, iam hoc per ipſos Apoſtolos factum, non ità eſſe, certis documentis probaui. Sunt enim apud nos, hoc eſt, in Aphrica, Barbaræ innumerabiles gentes, in quibus nondùm eſſe prædicatum Euangelium, ex ijs qui ducuntur indè captiui, & Romanorum ſeruitijs iam miſcẽtur, quotidiè nobis addiſcere in prõptu eſt.

Noluit pdicari quod nõ vtiliter ſciebatur.

Tẽpore Auguſtini nõdũ erat euãgeliũ vbiq; prædicatum.

7 HIPPOLYTVS Epiſcopus & martyr, in oratione quæ inſcribitur de conſummatione mundi, Antichriſto, & ſecundo aduentu Domini, in primis adfert teſtimonia prophetarum: quibus productis ait inter cætera: Templa diuina domorũ inſtàr erũt: locis omnibus euerſiones fiẽt eccleſiarũ. ſcripturæ cõtemnentur: hoſtis illius cãtica vbiq́; decãtabunt. Poſt hæc ſtupra, adulteria, periuria, incantationes diuinatiões magno impetu ſtudioq́; ſequẽtur. In ſumma, ex ijs qui Chriſtiani videntur, tunc exurgent falſi prophetæ falſiq́; Apoſtoli, homines impoſtores, corruptores, malefici, mentientes alius in alium, adulteri, ſtupratores, rapaces, auari, periuri, detractores. Paſtores fient quaſi lupi: monachi expetent quæ ſunt mundi: diuites animum expertem miſericordiæ induent: pauperi non ſuccurrent principes & cæt. Deindè poſt euangelij & Apoſtolorum teſtimonia Danielem citat, Antichriſtum deſcribentem. Quem ex tribu Dan naſciturũ docet Hippolytus, & Hieroſolymis ſuſcitaturũ templũ lapideũ. Ibidẽ: Prior Chriſti aduẽtus, inqt, pcurſorẽ habuit Ioãnẽ Baptiſtã, poſterior aũt, quo vẽturus eſt in gloria, Enoch, Eliã & Ioãnẽ Theologũ exhibebit, q̃s interficiet beſtia de mari aſcẽdens. Deſcribit deindè Antichri mores, hypocriſin, falſa miracula, fraudes, arrogãtiã, ãbitionẽ, regnũ, q̃d tres annos & dimidiũ pdurabit, crudelitatẽ & grauiſsimã pſecutionẽ. Qua inualeſcente, mox cũcti, inqt, ob ciborũ penuriã accedẽt, atq́; adorabũt eũ, q̃bus dabit characterẽ in dextra manu & frõte, nè quis dextra ſua precioſam illam crucẽ pingat in frõte. Ex q̃ tẽpore nõ poterit vllũ ſignare mẽbrorũ ſuorũ, ſed adhærebit ſeductori, eiq́; ſeruiet, neq́; ducet pœnitudine. Et poſt nõnulla: lugebũt mõtes & colles, ac ligna cãpi ppter

Eſa 1. Oſeæ 13. Amos 5. Mich 3.

Antichriſti tẽpore tẽpla Chriſtianorũ deuaſtabũtur & iniquitas inualeſcet.

Monachi expetent quæ ſunt mũdi.

Matt 24. Lu. 21. 2 Pet. 2. 3. 1. Ioã. 3 4. Iudas. Phil. 3. Col. 2. Dan 7.

Antichriſtus orietur ex tribu Dan.

Luc 1.

Enoch Helias & Ioannes euãgeliſta p̃cedẽt aduẽtũ Chriſti

Antichriſtus cõſignationẽ crucis in frõte phibebit.

Apoc. 13.

genus humanum:eò quòd omnes defecerint à ſancto Deo, & crediderint impoſtori illi, ſuſcepto charactere impuri illius & hoſtis Dei,loco viuificæ crucis Seruatoris. Lugebunt etiam eccleſiæ luctum magnum: quia nec oblatio,nec ſuffitus fiat,nec cultus DEO gratus.Sed eccleſiarũ ædes ſacræ tugurij inſtar erunt, precioſumq́ corpus & ſanguis Chriſti non extabit in diebus illis,liturgia extinguetur,pſalmorum decantatio ceſſabit,ſcripturarum recitatio nõ audietur.Sed erunt apud homines tenebræ, lamentatio ſuper lamentationem,væ ſuper væ.Poſtremò deſcribens Chriſti aduentũ ad iudicium: Orietur,inquit,ab Oriẽte ad Occidẽtem vſq; ſignum crucis ſuperantis ſplendorem ſolis,denuncians aduentum & apparitionem iudicis: vt reddat cuiq; ſecundùm opera ſua.Et inducens iudicem alloquentem impios,ait: Omnes qui neglexerint,nec miſericordiam exercuerint hîc benè merendo,nihil eis debetur, niſi ignis qui non extinguitur.Humanus enim ſum, at iuſtus quoq; iudex.Nam omnes pro dignitate remunerabo,omnibus pro cuiuſq; labore mercedem præſtabo, omnibus pro ſuo certamine præmia rependam.Miſereri volo: ſed oleum in vaſis veſtris non video.Cõfeſsi eſtis me Dominum: ſed verbis meis nõ paruiſtis.Signo crucis meæ notati eſtis: ſed hoc animi duritia deleuiſtis.Baptiſma meum recepiſtis: at præcepta mea non ſeruâſtis, at odium fraternum ex animis veſtris nõ excuſsiſtis. Non enim omnis qui dicit mihi,Domine,Domine,ſaluabitur: ſed qui faciet volũtatem meam. Et diſcedent hi in ſupplicium æternum: iuſti verò in vitam æternam. Audiſtis dilecti reſponſionem Domini,cognouiſtis ſententiam iudicis,didiciſtis quàm horrendũ iudicium & dies & hora nos maneat: de eo ſoliciti cogitemus quotidiè: hoc diù noctuq; meditemur,in domibus,in plateis,in eccleſijs: nè in horrẽdo illo iudicio, in quo nulla eſt perſonarum acceptio, abiecti ac triſtes adſtemus condemnati: ſed cum actione,vita,conuerſatione,confeſsione pura: vt nobis quoquè dicat ille miſericors hominumq; amãs Deus, Fides tua te ſaluum fecit: vade in pace.Item illud,Eugè ſerue bone & fidelis, ſuper pauca fuiſti fidelis, ſuper multa te conſtituam: intra in gaudium Domini tui.

Character antichriſti loco viuificæ crucis Chriſti.

Luctus Eccleſiarũ Chriſtianarũ propter abrogationẽ ſacrificij Miſſæ, & Euchariſtiæ &c. antichriſti tempore.

Signũ crucis apparebit in cælo ante Chriſti aduẽtum.

Impij cur damnabũtur in die iudicij.

Matt.7. Matt 25.

Iudiciũ Dei ante oculos ponendum.

Luc.7, Matt 25

8 IOANNES Damaſcenus libro quarto orthodoxæ fidei,capite vigeſimoſeptimo:Nôſſe oportet, oportere antichriſtum venire. Omnis enim qui non cõfitetur filium Dei, & Deum veniſſe in carne,& eſſe Deum perfectum, & factum eſſe hominem perfectum, cùm hoc ipſo quòd Deus eſt, antichriſtus eſt. Attamen peculiari modo

Antichriſtus communi modo. 1.Ioann.2.

modo ac præcipuo, antichriſtus dicitur, qui in conſummatione ſeculi venturus eſt. Oportet ergò primùm prædicari euangelium omnibus gentibus: quemadmodùm inquit Dominus, & tunc veniet in redargutionem aduerſariorum Dei Iudæorum. Dixit enim illis Dominus: Ego véni in nomine patris mei, & non recepiſtis me: veniet ali9 in nomine ꝓprio, & illũ recipietis. Et Apoſtolus: Pro eo quòd dilectionem veritatis non ſuſceperunt, vt ipſi ſaluarentur: propter hoc mittet eis DEVS operationem erroris ad credendum mendacio, vt iudicentur omnes qui non crediderunt veritati, ſed approbauerunt iniuſtitiam. Iudæi igitur filium Dei, qui eſt Dominus Ieſus Chriſtus & Deus, non receperunt: ſeductorem, ſeipſum dicentem Deum, ſuſcipient. Quòd autem ſeipſum vocabit Deum, angelus Danielem docens, ſic inquit: Aduersùs Deos patrum ſuorum non intelliget. Et Apoſtolus: Nè quis vos ſeducat vllo modo: quoniam niſi venerit diſceſsio primùm, & reuelatus fuerit homo peccati, filius perditionis, qui aduerſatur & extollitur ſuper omne quod dicitur Deus, aut quod colitur,ità vt in templo Dei ſedeat, demonſtrans ſeipſum quòd ſit Deus. In templo quidem Dei, non noſtro, ſed veteri Iudaico. Non enim nobis, ſed Iudæis veniet: non pro Chriſto, ſed aduersùs Chriſtum, & eos qui ſunt Chriſti: propter quod & Antichriſtus dicitur. Oportet igitur primùm prædicatum eſſe euangelium in omnibus gentibus, & tunc reuelabitur iniquus, cuius aduentus ſecundùm operationem Sathanæ in omni virtute & ſignis & prodigijs mendacij, & in omni fallacia iniuſtitiæ, ijs qui pereunt: quem Dominus interficiet verbo oris ſui, & diſſoluet aduentu ſuperapparitionis ſuæ. Non ipſe igitur diabolus fiet homo, inſtàr Domini humanationis, (abſit enim) ſed naſcetur homo ex fornicatione, & ſuſcipiet omnem operationem ſathanæ. Nam præſciens Deus irrationabilitatem futuræ eius voluntatis, ꝑmittet vt illum inhabitet diabolus. Naſcetur igitur ex fornicatione (ceu diximus) et educabitur occultè, & repentè inſurget, & eleuabit ſe, & regnabit. Et in exordijs regni ſui, ſeu potiùs tyrannidis, ſimulabit bonitatem: cùm verò dominator factus fuerit, perſequetur eccleſiam Dei, & manifeſtabit omnem malitiam ſuam. Et veniet in ſignis & prodigijs mendacij fictis, & non veracibus. Et eos qui debile & infirmum fundamentum mentis habent, decipiet & ſeparabit à Deo viuente, ità vt ſcandalizentur, ſi fieri poteſt, electi: Mittentur autem Enoch & Helias Thesbites, & conuertent corda patrũ in filios, hoc eſt, ſynagogam ad Dominum noſtrũ Ieſum

Antichriſtus ꝓpriè qs ſit.

Mat 24.

Ioan. 5.

Iudæos decipiet Antichriſtus.

2 Theſſ 2.

Seipſum vocabit Deum.

Dan. 2.

2 Theſſ. 2.

In templo Iudaico ſedebit Antichriſtus

Mat 24.

2. Theſſ 2.

Erit magus & diabolicus homo.

Antichriſtus erit verus homo, nõ aũt diabolus incarnatus

Naſcetur ex fornicatiõe.

Regnum Antichriſti.

Prodigia mẽdacia.

Mat. 24.

Prædicatio Enoch & Heliæ.

Apoc 11.

Mal 4.

Chriſtum, & Apoſtolorum prædicationē, & ab illo interficientur.
Actor. 1. Et veniet Dñs ex cælo, quemadmodùm Apoſtoli eum intuiti ſunt
Interitus Antichriſti. euntē in cælū, Deus perfectus, & homo pfectus, cū gloria & virtute
2. Theſſ. 2. & interficiet hominem peccati, filium perditionis ſpiritu oris ſui.

9 AVGVSTINVS libro vigeſimo de ciuitate Dei, capite decimoſexto: Tunc figura huius mundi mundanorum ignium conflagratione præteribit: ſicut factum eſt mundanarū aquarum inundatione diluuij. Illa itaq;, vt dixi, cōflagratione mundana, elementotorum corruptibiliū qualitates, quæ corporibus noſtris corruptibilibus cōgruebant, ardendo penitùs interibūt: atq; ipſa ſubſtantia eas qualitates habebit, quę corporibus immortalib⁹ mirabili mutatione cōueniant: vt ſcilicet mundus in melius innouatus, aptè accommodetur hominibus, etiam carne in melius innouatis.

Igne conflagrationis qualis fiet mundi purgatio.

10 CAPITE decimooctauo: Apoſtolus Petrus cōmemorans factum ante diluuium, videtur admonuiſſe quodammodò quatenùs in fine huius ſeculi mundū iſtum periturum eſſe credamus. Nam illo tempore periſſe dixit, qui tunc erat, mundū: nec ſolùm orbem terræ, verumetiam cælos, quos vtiq; iſtos aërios intelligimus, quorum locū ac ſpatiū, tunc aqua creſcendo ſuperauerat. Ergò totus, aut penè totus aër iſte ventoſus, quod cælū vel potiùs cælos vocat: ſed iſtos vtiq; imos, nō illos ſupremos, vbì ſol, & luna, & ſidera cōſtituta ſunt, cōuerſus fuerat in humidam qualitatē: atq; hoc modo quum terra perierat: cuius terrę vtiquè prior facies deleta diluuio. Qui autem nunc ſunt, inquit, cæli & terra, eodem verbo repoſiti ſunt, igni reſeruandi in diem iudicij & perditionis hominum impiorum. Proindè, qui cæli, & quæ terra, id eſt, qui mundus, pro eo mūdo, qui diluuio perijt, ex eadem aqua repoſitus eſt: ipſe igni nouiſsimo reſeruatur in diem iudicij, & perditionis hominum impiorum. Nam & hominum propter magnam quandam cōmutationem, non dubitat dicere perditionem futuram, cùm tamen eorū, quanuìs in æternis pœnis ſit manſura natura. Quærat forſitan aliquis, ſi poſt factum iudicium mundus iſte ardebit, antequàm pro illo cælum nouum, & terra noua reponantur, eo ipſo tempore cōflagrationis eius: vbì erunt ſancti, quum eos habētes corpora in aliquo corporali loco eſſe neceſsè ſit? poſſumus reſpōdere, futuros eſſe in ſuperioribus partibus, quò ità non aſcendet flamma illius incendij, quemadmodùm nec vnda diluuij. Talia quippe illis inerūt corpora, vt illic ſint, vbì eſſe voluerint. ſed nec ignē conflagrationis illius pertimeſcent immortales, atque incorruptibiles facti: ſicut viro-

2. Petr. 3.
Cæli aërij interituri, & quouſquè.
Geneſ. 7.
Quæſtio de beatis, vbi illi futuri ſint tempore cōflagrationis.
Corpora beatorum.
Daniel 3.

virorum trium corruptibilia corpora atque mortalia, in camino ardenti viuere illæſa potuerunt.

11 CHRYSOSTOMVS homilia quadrageſimaſexta ad populũ Antiochenum: Ipſius itaq; miſericordia confidamus, & ſolicitam exhibeamus pœnitentiam, priuſquàm ingruat hora, quæ nos ex hoc lucrari nõ permittat. Nam nunc quidem in nobis totum eſt poſitum, tunc verò iudicãs ſolus eſt ſententiæ Dñs. Prę occupemus itaq; faciem eius, confeſsione, ploremus & lugeamus. Si nanq; Dominum orare poſſumus ante rationis diem peccata nobis remittere, nec ingreſſu iam erit opùs. Sicut viciſsim, niſi hoc fiat, palàm p̃ſente terrarũ orbe, noſtrorũ vnuſquiſq; introducetur, & nulla iam nobis ſupererit veniæ ſpes. Nullus enim eorum qui hîc peccata non diſſoluerit, illuc migrans, eorum pœnas effugere poterit: ſed ſicut ex terrenis carceribus cum catenis ad tribunal adducuntur: ſic omnes animę cùm hinc migrauerint, varijs peccatorum catenis circundatæ, ad tremendum aguntur tribunal. Et ſub finem: Nec ab omnibus hic pœnas exigit, nè reſurrectionem deſperes, & iudicium deſinas expectare: quaſi omnes hîc reddant ratiõem. Nec omnes rurſùm abire permittit impunitos, nè rurſùm omnia prouidentia carere putes: verùm & punit, & non punit. Et inquantùm punit, oſtendit quòd hîc punitos & illic rationem expoſcet: inquãtùm autem nõ punit, facit vt credas quòd eſt aliquod poſt præſentem peregrinationem tremendum tribunal.

Pœnitentia agenda ante diem mortis & iudicij.

Pſal. 94.

Animæ migrantes à corpore ante tribunal Chriſti ſiſtuntur.

Cur quoſdã non puniat Deus in hac vita.

12 HOMILIA quadrageſimaſeptima: Aſsiſtemur tribunali Chriſti, & omnium erit acris examinatio. Si quis verò futurum nõ credit iudicium, quæ ſunt hîc, videat, in vinculis poſitos, in metallis, in ſtercoribus, dæmonibus obſeſſos, errantes, incurabilibus laborantes morbis, cum continua certantes paupertate, in fame viuentes, irreparabilibus cõſternatos luctibus, in captiuitate poſitos. Non enim hi nunc paſsi eſſent, niſi & omnes alios, qui talia peccãrunt, vltio maneret atque ſupplicium.

Vndè colligi poſſit futurũ Dei iudiciũ.

13 HOMILIA quadrageſimaoctaua ad populũ Antiochenum, & homilia quinta in epiſtolam ad Romanos: Vnuſquiſq; veſtrũm, chariſsimi, ſuam ingreſſus conſcientiam, & peccata reputans, diligenter à ſemetipſo pœnas exigat, nè quandò cum orbe terrarum condemnemur. Tremendum enim illud ſubſellium, horrendum tribunal, tremore plena iudicia, ignis funditur fluuius, frater nõ redimit, redimet homo? Recordare ſiquidem quæ dicuntur in euangelio, circuncurrentiũ angelorum, ſponſalis thalami clauſi, extincta-

Horrendum Dei iudiciũ.

Matth 13.25.

ctarum lampadarum, poteſtatum in fornaces detrahentium. Et illud penſa, quòd ſi cuius ex nobis factum occultum in medium hodiè coram ſola produceretur eccleſia: quo modo non perire, & ſibi terram hiſcere precaretur, potiùs quàm tot malitiæ teſtes habere? Quid tunc ergò patiemur, cùm in medium coram mundo cuncta promentur, in theatro tam claro & illuſtri, & nobis notis & incognitis omnia ſpectantibus? ET poſt nonnulla in eadem homilia quadrageſima octaua: Si mille dixeris gehẽnas, nihil illius par dices doloris, quem ſuſtinet anima dum totus terrarum orbis cõuoluitur, canentibus tubis, angelis præcurrentibus primis, tum ſecundis, mox tertijs, demùm innumeris ordinibus in terram ſe fundentibus, inſupèr autem & Cherubin (multa verò ſunt hæc & infinita) & Seraphin, in illa ineffabili gloria ipſo veniente, occurrentibus his qui venerint, vt in medium electos agant: Paulo cum ſocijs omnibus, & quicunque probabiles apud eum fuerunt, coronas, præconia & honores à rege ſuſcipientibus coram toto cæleſti exercitu. Nam ſi neque gehenna cenſeatur hos quidem honorari, illos verò contemni, quantum eſt? Intolerabilis gehenna, confiteor, & multùm intolerabilis: tamen intolerabilior hæc regni amiſsio, hoc cogitate. Cogitemus quanta priuamur gloria, cùm liceat non priuari. Hoc enim graue eſt, quòd cùm Domini ſimus, nè hoc patiamur, patimur, cùm hos quidem ſuſcipiat, & ad patrẽ in cælos perducat: Hos autem relinquat, & captos angeli quidam inuitos trahant, & lachrymis perfuſos, & deorſùm tuentes in gehennę flammam, priùs coram toto terrarũ orbe ad dedecus productos: quantum dolorem eſſe putas?

Omniũ peccata detegentur.

Timor & dolor animarũ in iudicio extremo.

Intolerabilis regni cæleſtis amiſſio.

14 EPHRAEM Syrus in libro de iudicio extremo, capite primo: Nec quiſquam nobis prodeſſe poterit in illa iudicij die, niſi cõuerſatio ſancta & bona opera, quæ hinc detulerimus nobiſcum. Futurum eſt nanque, vt vnuſquiſque noſtrũm & actus ſuos & cogitationes ante tribunal tremendi iudicis deferat. Contremiſcit cor meum, & renes mei reſoluuntur quotieſcunquè recogito, quòd reuelandæ ſint cogitationes & ſermones atque actus noſtri in die iudicij. Arbores fructiferæ tempore ſuo primùm intrinſecùs concipiunt fructum: poſteà verò diuino nutu extrinſecùs proferunt, ſecundùm ſuam naturam & fructum & folia. Sic in die illa terribili, omnes homines quicunque in hoc ſeculo quaſi in tempore ſuo occultè intrinſecùs ſiue bona ſiue mala geſſerint, ibi quaſi fructus proprios ante tribunal Domini proferent. Tunc iuſti bonos

In futuro iudicio ꝓſunt potiſsimùm bona opera.

Reuelatio omniũ cogitationum, verborum & actionum.

nos & iucundos proferent fructus: ſancti ſimiliter fructus ſuauiſsimos, & omnibus gratiarum floribus exornatos: martyres verò ſuppliciorum & pœnarum fructus patientiæ glorioſos: monachi autem ſanctæ cōuerſationis ſuæ, id eſt, continentiæ, humilitatis, vigiliarum, orationum atque obedientiæ, immarceſcibiles proferent fructus. Peccatores verò, impij ac prophani, proferent fructus turpiſsimos & execrandos, plenos confuſione, opprobrio, vlulatu, & luctu, vermium quoquè immortalium, & ignis inextinguibilis cū gemitu. Tremendum eſt, dilectiſsimi fratres, ibì iudicium, in quo ſine teſtibus omnia manifeſta ſunt. Ibì aſsiſtunt millia millium, & deciès dena millia angelorum & archangelorum, Cherubin & Seraphin. Ibì iuſtorum chori circunſtant, patriarcharum, prophetarum, apoſtolorum, & martyrum, & omnium omninò agmina ſanctorum. CAPITE quinto: Beatus homo, qui inuenerit fiduciam in hora illa, & qui audierit beatam vocem illam: Venite benedicti patris mei, percipite regnum, quod vobis paratum eſt ab origine mundi. Tunc iuſti cùm ſe in lumine viderint in illa memorabili gloria, intrà ſemetipſos ſinguli obſtupeſcent, & dicent: Putas ipſe ego ſum? Et quomodò huic gloriæ dignus inuentus ſum? Angeli etiam accedentes cum gaudio magno ad ſanctos, enarrant eis conuerſationem eorum immaculatam, continētiam, vigilias, orationes, voluntariam paupertatem, frugalitatem perfectam, patientiam ſitis, tolerantiam famis, orationis inſtantiam, & omnia quæcunque propter Chriſti perfectam charitatem æquanimiter pertulerunt. Hæc autem omnia ſanctis angelis dicentibus cum exultatione, reſpondebunt omnes iuſti, dicentes: Omninò conſtituti in terris, nec vnam diē perfectę correctionis viximus, nec vllum opus bonum à nobis geſtum eſt. Iterùm verò angeli commemorare eos faciunt locum & tempus: & admirantes eorum humilitatem, glorificant Deum, videntes in cælis corpora ſanctorum ſuper lumen fulgentia.

Fructus iuſtorum in die iudicij. *Peccatorum fructus.* *Tremendum iudicium.* *Matt 25.* *Stupor & admiratio beatorum de ſua gloria.* *Humilitas iuſtorum.*

ITEM in libro de vera pœnitentia, capite tertio: Sancta crux rurſùs in conſummatione ſeculi, cùm ſecundus illuxerit Domini Saluatoris aduentus, prima, cum gloria ingenti & angeli eorum exercituum infinita multitudine, apparebit in cęlo, inimicos quidem terrens ac vexans, fideles autem illuminans atque lætificans, aduentumq́ꝫ cæleſtis imperatoris annuncians.

Crucis apparitio in die iudicij.

CAPITE quarto: Quæ verò poſt hæc futura ſunt, cùm illa radiare in cęlis cœperit, putas qualia erunt? Tanta enim & tam ingentia,

Quā horrēda cōtingent in die iudicij.

tia,tamq́; horrenda mirabilia,neq; facta ſunt in omnibus à ſeculo generationibus, neq; futura ſunt. Et modò quidem ſæpè cùm ſit coruſcatio & tonitrus vaſtior, omnes ſuî formidine terret, cunctiq́; horrore perculſi,ſolo procumbunt. Quomodò ergò ſuſtinebimus,cùm audierimus tubæ vocẽ de cælo nimio cũ metu reſonãtem,omnesq́; à ſeculo defunctos iuſtos & iniuſtos,bonos & malos, pios atq; impios excitãtem? Tunc oĩa ex tumulis humanæ conditionis oſſa, vbi vox tubæ inſonuerit,exilient, atq; diſcurrent, artus ſuos iuncturasq́; cũ feſtinatione requirẽtia.Cùm viderimus omne hominum genus exurgere,quemlibet ex loco ſuo,congregariq́; ad iudicium: Cæleſtis nempe regis iuſſu,terra ſuos mortuos reddet, mare itidèm ſuos,quicquid item humanorum corporum vel beſtia rapuit, vel vorauit piſcis, auiſ́ve diſcerpſit, in priorem ſtatum remeabit,omnesq́; in ictu oculi reſurgent,& ante tribunal adſtabunt,ità vt ne vnus quidẽ capillus capitis deſit: cùm viderimus igneum fluuium ab ortu ſolis,vſq; ad occaſum emanantem,ac velutì ſæuiens fluctibus mare,montes ac valles deuorãtem,terramq́; omnem,& quæcunq; ſunt in illa, exurentẽ: tũc dilectiſsimi mei,ab illo igne deficient fontes, vaneſcent flumina,mare ſiccabitur, agitabitur aer,ſidera vt folia de cælo cadent,deficiet ſol,luna vertetur in ſanguinem,cælum vt liber complicabitur: cùm viderimus angelos miſſos hincindè cum feſtinatione diſcurrere, electosq́; DEI ſeruos ab ortu ſolis vſq; ad occaſum,in vnum cogere: cùm viderimus cælum nouum & terram nouam,in quibus iuſtitia inhabitat: cùm viderimus terribile ſolium,ſedentemq́; ſuper illud omnium Deum,infinitaq́; angelorum millia cũ tremore circunſtantia: cùm viderimus ſignum filij hominis,precioſam ſcilicet ac viuificã crucem in cælo lucentem,omnesq́; fines orbis terræ, vltra ſolis claritatem illuſtrantem.Vbì verò viderint omnes regium iſtud ac tremendum ſceptrum in cælo reuelari, iam tunc agnoſcent ſinguli continuò ipſum quoquè regem reuelandum,qui in illo clauis affixus eſt. In illa hora quiſq; pauidus tractabit, quomodò iturus ſit obuiàm Chriſto,quam rationem redditurus.Ac ſi quidem peccatorum conſcientia prematur,ſtabit triſtis,mœrens,afflictus, atque anxius,expectans ſententiam cõtra ſe ferendam. Vnuſquiſq; enim cernet ante faciem ſuam expoſita opera ſua,ſiue bona illa,ſiue mala præmiſit.Et poſt nonnulla:Magnus in hora illa pauor erit,fratres mei,grandis tremor,cùm libri illi formidabiles aperientur,in quibus ſcripta ſunt opera noſtra,& actus,& verba,& quęcunq; egimus

1 Theſſ.4. 1.Cor.15. Reſurrectio mortuorum

Apoc.20. 1 Cor.15. Ignis conflagrationis. 2.Pet.3.

Apoc.6. Ioel.2. Eſa.34. Matt.13 24.25. Apoc.21.

Matt.25.

Matt.24. Crucis in cælo ſplendor.

Timor hominis in iudicis aduentu.

Operum denudatio. Librorum apertio. Apoc.10.

in

in hac vita putantes latére Deum, qui ſcrutatur renes & corda. Illic enim non ſolùm actus, verùm & cogitationes & intentiones cordis ſcriptę erunt. O quãtus erit gemitus, quàm miſerabiles lachrymæ, quum oculis noſtris intuebimur hinc ineffabile cælorum regnum, indè rurſus æterna ſupplicia, pauendosq́ cruciatus reuelari, medium verò adſiſtere omne mortalium genus, à primo Adam vſq; ad vltimum hominum, omnesq́ cadentes in faciem atq; adorantes. Tunc omne humanum genus inter cæleſte regnum æternumq́ cruciatum, inter gaudium & mœſtitiam, omnes demiſsis in humum vultibus adſtabunt, metu & expectatione ſoliciti.

Hier. 17.

CAPITE quinto: Tunc requiretur in ſingulis Chriſtianis baptiſmatis ſigillum illibatum, exigeturq́ ab vnoquoq; fides integra, & nulla hæretica colluuione maculata. Tunc ô fratres mei & Chriſti amatores, omnis humanitatis effigies media inter iudicium & regnũ, vitam ac mortem, gaudiumq́ ac mœrorem, ſtatuetur. Et requiretur à quolibet regium ſignũ, ex qua die Catholicã & orthodoxam Eccleſiam ac fidem noſtram per baptiſma ſuſcepit: exigeturq́ à ſingulis fides in pace illibata, ſigillumq́ infractũ, & tunica incoinquinata, ſecundùm pulchram illam confeſsionẽ quam coram multis teſtibus profeſsi ſunt, dicentes: Abrenuncio tibi ſatana & ómnibus operibus tuis. Huiuſmodi clara abrenunciatio, requiretur à nobis in illa hora. Hanc abrenunciationẽ angeli in hora baptiſmatis ſcribunt. Hæc à nobis omnibus Chriſtianis confeſsio exigitur iudicij tempore. Examinantur Paſtores, Epiſcopi ſcilicet de conuerſatione ſua, efflagitãturq; à ſingulis rationales oues, quas à paſtore ſummo Chriſto acceperant. Ac ſi quidem per paſtoris negligentiam, ouem deeſſe contigerit, ſanguis eius de manu illius requiretur. Similiter & abbas pro ſeipſo & pro grege ſuo rationem reddet. Pari ratione & presbyter, pro ſibi creditæ Eccleſiæ populo rationem redditurus eſt. Diaconi item ac lectores, fidelesq́ omnes, rationem pro animabus, quæ ſunt in domo ſua, reddent, pro vxore, pro filijs, pro ſeruis & ancillis. An illos enutrierint in timore & diſciplina & correctione Domini, ſicut admonet Apoſtolus Paulus. Tunc & reges & principes, & diuites & pauperes, puſilli ac magni, interrogabuntur de operibus proprijs. Scriptum enim eſt, quia omnes ſiſtemur ante tribunal CHRISTI, vt recipiat vnuſquiſque ſecundùm opera ſua quæ per corpus geſsit ſiue bona, ſiue mala. Iterũ alio in loco ſcriptum eſt: Quia non eſt qui eruat de manibus meis.

Exigetur fides integra & nulla hæreſi cõmaculata.

Profeſſio in baptiſmo facta.

Examinatio Epiſcoporũ & aliorũ prælatorum.

Ezech 3.

Singuli rationem dabunt ſui officij.

Ephef 6.

2 Cor 5.

CAPITE octauo: Tunc ſegregantur ab inuicèm, iterq́ con-

Deut 32.

ficiunt, omni ſpe reuerſionis deſtitutum. Quis adeò lapideo corde ſit, qui iam hinc diem illam non amariſsimè fleat? Tunc ſeparantur epiſcopi à coëpiſcopis, diaconi à condiaconis, ſubdiaconiq́ atq; lectores à ſocijs ſuis. Tunc ſeparabuntur hi, qui aliquandò reges fuêre, plorabuntq́ velut infantes, atq; vt mancipia pellentur. Tunc ingemiſcent principes & diuites & immiſericordes, pgentq́ nudi atq; deſolati, huc illucq́ intuentes. Anguſtiabuntur quęrentes adiutorium, & nullus erit adiutor. Neque enim diuitiæ & cæt. Vt autem breuiter dixerim, tunc iam impelluntur miſeri ab angelis terribilibus acti, cæſi atq; flagellati, perguntq́ ad mugientes ac ſtridentes dentibus, crebriusq́ poſt tergum adſpicientes, ſi quo pacto iuſtos & illud gaudium, vndè ipſi ſeparati ſunt, intueri queant. Vident autem lucem illam ineffabilem. Adſpiciunt amœnitates paradiſi, vident magna illa & præclara munera, quæ perceperunt à rege gloriæ, qui legitimè certârunt. Intuentur notos dudùm ac familiares ſuos æternis illis gaudijs fruentes, quæ ipſi percipere non meruerunt, & lamentantur, ingemiſcuntq́ grauiter. Deindè paulatìm ſequeſtrantur à ſanctis omnibus & notis ſuis, atq; à Deo ipſo abſconduntur, ità vt iam retrò adſpicere non poſsint, neq; intueri gaudium illud immenſum & meraciſsimam lucem, cùm iam loco illi mœroris ac doloris appropinquauerint, vbi repoſiti ſunt illis æterni cruciatus. Illic autem rursùs diſſeminantur atq; diſperguntur, dirimunturq́ ab inuicèm miſeri, varijsq́ deputantur cruciatibus, quiſq; ſcilicet iuxta operum ſuorum merita. Vide plura in ſermone de reſurrectione & iudicio futuro. Item in libro de reſurrectione, iudicio, regno cælorum, & munditia animæ.

Separatio luctuoſa in die iudicij.

A dæmonibus impelluntur mali.

Cruciatuū & pœnarū in inferno diuerſitas.

16 AVGVSTINVS ſermone ſexageſimoſeptimo de tempore: Quid faciemus, chariſsìmi, in illo metuendo iudicij die, cùm tremente mundo, Dominus præcinentibus angelorum buccinis, in illo maieſtatis ſuæ throno circundatus cæleſtis militiæ luce cōſederit: ibiq́ de terræ gremio & antiquo puluere ſuſcitato humano genere, adſtante teſtimonio conſcientiæ ſingulorum, poſitis in conſpectu peccatorum pœnis iuſtorumq́ præmijs, rationem vitæ cœperit poſtulare, & plùs iam iuſtus quàm miſericors, ſeueritate iudicis contemptæ miſericordiæ reos cœperit accuſare & dicere: Ego te, ô homo de limo manibus meis feci, ego terrenis artub' &c. Irridentium palmas & ſputa ſuſcepi, acetum cum felle bibi: flagellis cæſus, vepribus coronatus, cruci affixus, vulnere perfoſſus, vt tu eripereris morti, animā in tormētis dimiſi. En clauorū veſtigia, q̄bus

Iudicij extremi terribilis memoria.

Ingratitudo malorū erga Saluatorem.

bus affixus pepēdi. En perfoſſum vulneribus latus. Suſcepi dolores tuos, vt tibi gloriam darem: Suſcepi mortem tuam, vt in æternum viueres. Conditus iacui in ſepulcro, vt tu regnares in cælo. Cur quod pro te pertuli, perdidiſti? Cur ingratæ redemptionis tuæ munera renuiſti? Et quia poſt omnia mala tua ad medicamenta pœnitentiæ confugere noluiſti, ab auditu m̄alo non mereberis liberari. Qui tunc erit ſtridor dentium, cùm ſanctorum multitudine ad dexteram regis & ad gloriam ſegregata, peccati populus in ꝓfundo tartari ſine vlla miſerationis ac veniæ ſpe demerſus, excludi ſe tenebris ſuis à beata ſanctorum luce viderit, & in profundi ſinū ſine fine deſcendens, vrgente os ſuum puteo, æterna ſupplicia & ꝑpetuam mortem non moriturus adſpexerit? Vt ergò hæc tam dura & tam terribilia ante illud tribunal æterni iudicis audire nō mereamur, dum adhuc licet, & cum Dei adiutorio in poteſtate noſtra eſt, conſideremus conſcientias noſtras, & ſi aliqua crimina vel peccata capitalia necdùm eleemoſynis & orationibus purgata, nobis adhuc dominari cognoſcimus, portum pœnitentiæ deuictis peccatorum fluctibus, Chriſto iuuante, feſtinemus intrare: & ſi quid in nauicula animæ noſtræ multis tempeſtatibus peccatorum, aut per ſuperbiam fractum, aut per auaritiam ruptum, aut per luxuriā reſolutum eſſe cognoſcimus, componere vel reparare bonis operibus feſtinemus.

Segregati boni à malis.

Adhortatio ad pœnitētiā

17 ISIDORVS libro primo de ſummo bono, capite trigeſimo: Iudicij diem nouit Chriſtus, ſed in Euangelio dicere & ſcire diſcipulos noluit. Nam dum dicit idem Dominus per Prophetam: Dies vltionis in corde meo, indicat ſe non neſcire, ſed nolle indicare. In iudicio reprobi humanitatē Chriſti in qua iudicatus eſt, videbunt, vt doleant: diuinitatem eius verò non videbunt, nè gaudeant. Quibus enim diuinitas eius oſtenditur, vtiq; ad gaudium demonſtratur. Pro diuerſitate cōſcientiarū & mitis apparebit in iudicio Chriſtus electis, & terribilis reprobis. Nam qualem quiſq; conſcientiam tulerit, talem & iudicem habebit: vt manente in ſua trāquillitate Chriſto, illis ſolis terribilis appareat, quos conſcientia in malis accuſat. Duæ ſunt differentiæ vel ordines hominum in iudicio, hoc eſt, electorum & reproborum, qui tamen diuiduntur in quatuor. Perfectorum ordo vnus eſt, qui cum Domino iudicat, & alius qui iudicatur: vtriq; tamen cum Chriſto regnabunt. Similiter ordo reproborum partitur in duobus, dum hi qui intrà Eccleſiam ſunt mali, iudicandi ſunt & damnandi: qui verò extra Eccle-

Diem iudicij noluit Chriſtus indicare.

Eſa. 63.

Impij diuinitatem Chriſti non videbūt.

Apparebit mitis & terribilis ꝓ diuerſitate conſcientiarum.

Differentiæ hominum in iudicio.

ſiam inueniendi ſunt, non ſunt iudicandi, ſed tantùm damnandi.

18 CYRILLVS Hieroſolymitanus catecheſi decimaquinta illuminatorum: Sicut cùm anteá ipſe incarnari deberet, & naſci de virgine, expectatus Deus, decipiebat diabolus, malus artifex in idololatria, proferens deos falſos, generantes & genitos de mulieribus, vt præmiſſa falſitate, non credatur poſteà veritati: ſic cùm verus Chriſtus ſecundò venturus ſit, prætextum capiens ſimplicium expectationẽ, ille aduerſarius, & maximè eorũ, qui ſunt ex circunciſione, inducet quendã magnũ hominẽ, veneficijs & incantationibus, & malis artibus inſtructiſsimũ: vſurpantem ſibi poteſtatẽ Romani Imperij, falſo aũt Chriſtum ſeipſum vocantem: ac per hanc Chriſti appellationẽ Iudæos, qui venturũ expectant, decipientem: Gentes verò per magicas impoſturas ſeducẽtem. Veniet aũt hic prædictus Antichriſtus, cùm impleta fuerint tẽpora imperij Romani, & mũdi cõſummatio appropinquabit. Decem ſimul reges Romanorum excitabuntur in diuerſis quidẽ locis, eodem tamẽ tempore regnantes: Poſt iſtos aũt vndecimus Antichriſtus, per magicũ maleficium Romanorũ poteſtatem rapiens. Tres quidẽ ante ſe reges deprimet, reliquos aũt ſeptem ſibi ſubijciet. Ac primùm quidẽ tanꝙ prudens aliqs ac intelligens, temperantiã & humilitatẽ ſimulabit, ſignisq; & portentis, magica impoſtura decipiet Iudęos, tanꝙ is eſſet Chriſtus ab illis expectat9. Deceptos verò, deincèps oĩs generis inhumanitatis & iniquitatis malis, oẽs circũſcribet: ità vt omnes, q ante illum improbi & impij fuerãt, excellat malitia. Mentẽq; habebit homicidiariam, pręfractam, immiſericordem, & variam, cùm cõtra alios oẽs, tum verò maximè contra nos Chriſtianos. Tribus aũt annis & ſex menſibus talia audẽs, à ſecundo de cęlis glorioſo aduentu vnigeniti filij Dei, & Dño ſaluatoreq; noſtro Ieſu Chriſto deprimetur. Qui tollens Antichriſtũ ſpiritu oris ſui, igni gehẽnæ illũ tradet. Hęc aũt docemus, non cõminiſcentes, ſed è ſcripturis diuinis colligentes, & ex ea maximè, quę nupèr lecta eſt, ex Daniele ꝓpheta edocti: ſicut Gabriel Archangelus interpretatus eſt, dicẽs ſic: Quarta beſtia, quartũ eſt regnũ in terra, quod maius erit alijs omnibus regnis: hoc aũt eſſe Romanorũ, Eccleſiaſtici interpretes tradiderunt. Primum enim erat regnũ Aſſyriorũ: alterũ Medorũ ſimul & Perſarũ: tertiũ poſteà Macedonũ: Quartũ eſt nunc regnũ Romanorũ. Deincèps verò Gabriel interpretãs dicit: Decẽ cornua ipſius, decẽ regna cõſurgẽt: poſt iſta alter cõſurget, q oẽs ante ſe, malis vincet: neq; ſolùm illos decẽ reges, ſed oẽs q ante ſe fuerũt. Et tres reges deprimet. Manife-

Antichriſtus ꝓcedet Chriſti aduentũ.

Quandò veniet.

Inuadet Romanum imperium.

Eius fraudes & hypocriſis.

Improbitas quanta.

Tribus annis & ſex menſibus.

Interitus ejus

2. Theſſ. 2.

Apoc. 19.

Doctrina hæc de Antichriſto in ſcripturis fundata eſt.

Dan. 7.

Quartum regnũ apud Danielẽ eſt impiũ Romanorũ quod Antichriſtus ſub finẽ mũdi inuadet.

nifeſtũ aũt eſt, ꝙ ex iſtis decẽ tres opprimet ꝓrsũs, vt ipſemet octauus regnet: & verba faciet cõtra altiſsimum, vir blaſphemus & iniquus: non à patribus accipiens regnũ, ſed arte magica principatum vſurpabit. Et paulopòſt: Idola odio habitur⁹ eſt antichriſtus, vt ipſe in templo Dei ſedeat. Quale aũt templũ dicit? In templo quod reliquũ eſt Iudęorũ. Abſit enim, vt in hoc id fiat, in quo ſumus. Et poſt nõnulla: Sed quod tandèm aduẽtus illius ſignũ eſt, quod non audeat virtus contraria imitari? Et tunc, inquit, apparebit ſignũ filij hominis in cælo. Signum aũt verum & propriũ Chriſti, eſt crux. Lucidum crucis ſignũ p̄cedens regem, atq; demonſtràns eum qui priùs fuerat crucifixus: vt videntes q anteà illũ pupugerũt, & illi inſidiati ſunt Iudæi, certent tribus cũ tribubus, dicentes: Hic eſt alapis percuſſus: hic eſt in cuius faciẽ ſpuebant illi: hic eſt, quẽ ligârũt: hic eſt, quẽ anteà crucifixũ ſpreuerũt: quò fugiem⁹ à facie iræ illius, dicẽt. cũ angelicis exercitibus circũdabuntur, nuſquàm ſanè fugere poterunt. Tremor eſt inimicis, ſignũ crucis, & gaudiũ amicis in illũ credẽtibus, vel q prędicârunt, vel q paſsi ꝓ illo. Et poſt quędã: Iam igitur incipe hęc opari, & pſeueres in fide: nè, ſicut ſtultæ virgines, empturus oleũ, excludaris. Non in hoc cõfidas, ꝙ ſolam lampadẽ habes, ſed cuſtodi illã ardentẽ. Nõ in hoc ſolùm cõfidas, ꝙ credis, ſed fidẽ ardẽtẽ cõſerua, vt luceat lux tua corã hominib⁹ p bona opera, nè blaſphemetur ꝑpter te Chriſtus. Feras quoq; indumentũ incorruptiõis in operibus bonis, quod te deceat, & quod accipis à Deo, vtiliter gerens negocium: pecuniæ tibi creditę ſunt, diſpenſa, benè.

In templo Iudæorũ ſedebit Antichriſtus.

Matt. 24.

Crux ſignum aduẽtus Domini.

Apoc. 1.

Matth 25.

Non ſatis eſt habere fidẽ.

Matth. 5.

Rom 14.

19 HIERONYMVS ad Heliodorũ epiſtola prima: Delicatus es frater, ſi & hìc vis gaudere cum ſeculo, & poſteà vis regnare cum Chriſto. Veniet, veniet illa dies, qua corruptiuũ hoc & mortale, incorruptionẽ induat & immortalitatem. Beatus ſeruus, quem Dominus inuenerit vigilantem. tunc ad vocem tubæ pauebit terra cũ populis, & tu gaudebis. Iudicaturo Domino lugubrè mundus immugiet, tribus ad tribũ pectora ferient: potentiſsimi quondàm reges, nudo latere palpitabunt: exhibebitur cũ ꝑle ſua verè tunc ignitus Iupiter: adducetur & cũ ſuis ſtultus Plato diſcipulis: Ariſtotelis argumẽta nõ ꝓderũt. Tũc tu ruſtican⁹ & paup exultabis, & ridebis, & dices: Eccè crucifixus De⁹ me⁹: eccè iudex, q obuolut⁹ pãnis in p̄ſepio vagijt. Hic eſt ille oparij & quęſtuarię fili⁹: hìc, q matris geſtatus ſinu, hominẽ fugit Deus in Aegyptum: hic veſtitus coccino: hic ſentibus coronatus: hic Magus, dęmoniũ habẽs, & Samarites. Cerne manus Iudæe quas fixeras: cerne latus Romane, quod foderas.

1. Cor. 15.

Luc. 12.

Iudicij horror.

Iuſtorum & pauperũ exultatio in die iudicij.

Vide-

Videte corpus an idem ſit, quod dicebatis clàm noctè ſuſtuliſſe diſcipulos.

20 GREGORIVS homilia prima in euangelia: Diſtrictionem venturi iudicis Paulus conſiderans, ait: Horrendum eſt incidere in manus Dei viuentis. Hanc Pſalmiſta exprimit, dicens: Deus manifeſtè veniet, Deus noſter, & non ſilebit. Ignis in conſpectu eius ardebit, & in circuitu eius tempeſtas valida. Diſtrictionem quippe tanti iudicis, tempeſtas ignesq́ comitabuntur, quia tempeſtas examinat, quos ignis exurit. Illum ergò diem fratres chariſsimi, ante oculos ponite: & quicquid modò graue creditur, in eius comparatione leuigatur. De illo etenim die per prophetam dicitur: Iuxtà eſt dies Domini magnus, iuxtà & velox nimìs. Vox diei Domini amara, tribulabitur ibì fortis: dies iræ, dies illa, dies tribulationis & anguſtiæ, dies calamitatis & miſeriæ, dies tenebrarum & caliginis, dies nebulæ & turbinis, dies tubæ & clangoris. De hac die Dominus iterùm per prophetam dicit: Adhuc ſemèl, & ego mouebo non ſolùm terram, ſed etiam cælum. Eccè vt prædiximus, aëra mouit, & terra non ſubſtitit. Quis ergò ferat, cùm cælum mouerit? Quid autem terrores quos cernimus, nisì ſequentis iræ præcones dixerimus? Vndè & conſiderare neceſsè eſt, quia ab illa tribulatione vltima tantò ſunt iſtę tribulationes diſsimiles, quantùm à potentia iudicis perſona præcōis diſtat. Illū ergò diem fratres chariſsimi tota intentione cogitate, vitam corrigite, mores mutate, mala tentantia reſiſtendo vincite, perpetrata autem fletibus punite. Aduentum nanque æterni iudicis tanto ſecuriores quandoquè videbitis, quāto nunc diſtrictionem illius timendo præuenitis.

(Hebr. 10. Pſalm. 46. Dies iudicij ante oculos ponendus. Sophon. 1. Aggæi 2.)

21 ET homilia duodecima in euangelia: Penſate fratres chariſſimi, ante conſpectum tanti iudicis, qui in illo die terror erit, quandò iam in pœna remedium non erit? Quæ illa confuſio, cui reatu ſuo exigente continget in conuentu omnium angelorum hominumq́ erubeſcere? Qui pauor, cum quem & tranquillum mens humana capere non valet, etiam iratum videre? Quem diem benè propheta intuens ait: Dies iræ, dies illa, dies tribulationis & anguſtiæ, dies calamitatis & miſeriæ, dies tenebrarum & caliginis, dies nebulæ & turbinis, dies tubæ & clangoris. Penſate ergò fratres chariſsimi, extremi diem iudicij ſuper corda reproborum qua aſperitate vidit propheta amareſcere, quem tot appellationibus non valet explicare. Quanta verò tunc erit electorum lætitia, qui de eius merentur viſione gaudere, de cuius conſpectu vident & elementa

(Terror, pudor, & pauor malorum in die iudicij. Sophon. 1. Electorum lætitia.)

omnia contremiſcere, cum eo ſimul ad nuptias intrare: qui & in ſponſi nuptijs gaudent, & tamen ipſi ſunt ſponſa, quia in illo æterni regis thalamo viſioni noſtræ Deus coniungitur. Quæ ſcilicet viſio nunquàm iam in perpetuum ab amoris ſui amplexibus euelletur. Tunc regni ianua lugentibus claudetur, quæ modò quotidiè pœnitentibus aperitur. Erit nanque & tunc pœnitentia, ſed fructuoſa iam nō erit: quia nequaquàm tunc veniam inuenit, qui modò aptū tempus veniæ perdit. Hinc etenim Paulus dicit: Eccè nunc tempus acceptabile, eccè nunc dies ſalutis. Hinc propheta ait: Quęrite Dominum dum inueniri poteſt, inuocate eum dum propè eſt. Pœnitentia inutilis. 2 Cor 6. Eſa 55.

22 ITEM libro vigeſimoſexto Moralium in Iob, capite vigeſimoquarto: Vel certè iudicium pauperibus tribuit: quia hi qui nunc nequiter opprimuntur, ipſi tunc ſuper oppreſſores ſuos iudices veniunt. Duæ quippe ſunt partes, electorum ſcilicet, atque reproborum. Sed bini ordines eiſdem ſingulis partibus continentur. Alij nanque iudicātur & pereunt, alij nō iudicantur & pereunt. Alij iudicantur & regnant, alij non iudicantur & regnant. Iudicantur & pereunt, quibus Dominica voce in damnatione dicitur: Eſuriui, & nō dediſtis mihi manducare: ſitiui, & non dediſtis mihi potum. hoſpes erā, & non collegiſtis me: nudus, & non operuiſtis me: æger & in carcere, & non viſitâſtis me. Quibus præmittitur: Diſcedite à me maledicti in ignem æternū, qui paratus eſt diabolo & angelis eius. Alij verò in extremo iudicio non iudicantur & pereunt, de quibus Propheta ait: Non reſurgunt impij in iudicio: & de quibus Dn̄s dicit: Qui autem nō credit, iam iudicatus eſt: & de quibus Paulus ait: Qui ſine lege peccauerunt, ſine lege peribunt. Reſurgunt ergò etiam omnes infideles, ſed ad tormentum, non ad iudicium. Non enim eorū tunc cauſa diſcutitur: quia ad conſpectum diſtricti iudicis iam cum damnatione ſuæ infidelitatis accedunt. Profeſsionem verò fidei retinentes, ſed profeſsionis opera non habentes, redarguuntur vt pereant. Qui verò nec fidei ſacramenta tenuerunt, increpationem iudicis in extrema examinatione non audiunt: quia præiudicati infidelitatis ſuæ tenebris, eius quem deſpexerant, inuectione redargui non merentur. Illi ſaltem iudicis verba audiunt: quia eius fidei ſaltem verba tenuerunt. Iſti in damnatione ſua æterni iudicis nec verba percipiunt: quia eius reuerentiam nec verbotenùs ſeruare voluerunt. Illi legaliter pereūt: quia ſub lege poſiti peccauerunt, iſtis in perditione ſua de lege nihil dicitur: quia nihil legis habere conati ſunt.

Iob 36. Electorum & reprobor̄ varia diſtinctio in iudicio. Iudicantur & pereunt. Matt. 25. Nō iudicātur & pereunt. Pſal. 1. Rom. 2. Quomodò infideles ad iudiciū non reſurgere dicantur. Rom. 2.

23 CAPITE vigeſimoquinto: Princeps nanq; terrenam Rempublicam gerens, aliter punit ciuem interiùs delinquentem, atque aliter exteriùs hoſtem rebellantem. In illo iura ſua conſulit, eumq; ſub verbis dignæ inuectionis addicit: cōtra hoſtem verò bella mouet, inſtrumenta perditionis exercet, dignaq; eius malitiæ tormēta retribuit, de malo verò eius quid lex habeat, non requirit. Neque enim lege neceſsè eſt perimi, qui lege nunquàm potuit teneri. Ità ergò in extremo iudicio & legalis illum inuectio percutit, qui ab eo quod profeſsione tenuit, actione declinauit: & iſte ſine iudicij inuectione perimitur, qui lege fidei non tenetur. Ex electorū verò parte alij iudicantur & regnant, qui vitæ maculas lachrymis tergunt, qui mala præcedentia factis ſequentibus redimentes, quicquid illicitum aliquandò fecerunt, ab oculis iudicis eleemoſynarum ſuperductione cooperiunt. Quibus iudex veniens in dextera conſiſtētibus dicit: Eſuriui, & dediſtis mihi mãducare: ſitiui, & dediſtis mihi bibere: hoſpes eram, & collegiſtis me: nudus, & operuiſtis me: infirmus, & viſitâſtis me: in carcere eram, & veniſtis ad me. Quibus præmittit, dicens: Venite benedicti patris mei, poſsidete paratum vobis regnum à conſtitutione mundi. Alij autem nō iudicantur & regnant: qui etiam præcepta legis perfectione virtutum tranſcendunt, qui nequaquàm hoc ſolùm quod cunctis diuina lex præcipit, implere contenti ſunt, ſed præſtantiori deſiderio plus exhibere appetunt, quàm præceptis generalibus audire potuerunt Quibus Dominica voce dicitur: Vos qui reliquiſtis & cæt. vt ſuprà de conſilijs euangelicis, quæſtione 6. D.

Aliter ciuis aliter punitur hoſtis. *Iudicantur & regnant.* *Matth 25.* *Non iudicãtur & regnãt.* *Matth. 19.*

24 AVGVSTINVS libro meditationum, capite quarto: Deus Deorum Domine præſtabilis ſuper malitia, noui quia manifeſtus venies, noui quia non ſemper ſilebis, cùm in conſpectu tuo ignis exardeſcet, & in circuitu tuo tempeſtas valida ingruerit, cùm aduocaueris cælum deſupèr & terram diſcernere populum tuum. Et eccè coram tot millibus populorum nudabuntur omnes iniquitates meæ, tot agminibus angelorum patebunt vniuerſa ſcelera mea, non ſolùm actuum, ſed etiam cogitationum ſimulq; locutionum. Tot iudicibus inops adſtabo, quot me præceſſerunt in opere bono: tot arguentibus confundar, quot mihi prębuerunt benè viuendi exēpla: tot conuincar teſtibus, quot me monuerūt proficuis ſermonibus, ſeq; imitandos iuſtis dederunt actionibus.

Pſal. 49. *Detectio peccatorū.*

25 ANSELMVS Cantuarienſis in libro de miſeria hominis:

minis: In toto me anguſtiæ, hinc erunt accuſantia peccata, indè terrens iuſtitia. ſubtùs patens horridum chaos inferni, deſupèr iratus iudex, intùs vrens conſcientia, foris ardens mundus. Iuſtus vix ſaluabitur, peccator ſic depræhenſus in quam partem ſe premet? Cõſtrictus vbi latebo, quomodò apparebo? Latére erit impoſsibile, apparére intolerabile.

Impius in die iudicij vndiquè affligetur & terrebitur.

26 BERNARDVS in libro de interiori domo, capite trigeſimooctauo, vel Hugo à ſancto Victore, libro tertio de anima, capite viceſimotertio: Ipſe iudex erit diſtrictus accuſator tuus. Oẽs etiam ſpiritus boni & mali coram Deo te accuſabunt cum eo. Boni, quia Deo debent æquitatem: mali, quia tuam ſeruant iniquitatem. Tot iudicibus & populis adſtabis, quot prǫceſſerunt te in opere bono. Tot arguentibus confundéris, quot tibi prǫbuerunt benè viuendi exemplum. Tot conuincéris teſtibus, quot te monuerunt bonis ſermonibus, & iuſtis actionibus. Omnibus populis nudabũtur iniquitates tuæ: & cunctis agminibus patebunt vniuerſa ſcelera tua, non ſolùm actuum, verum etiam cogitationum & locutionum. Multa verò peccata tunc prouent ex improuiſo, quaſi ex inſidijs: quæ modò non vides: & forſitã plura & terribiliora his quæ nunc vides. Vndiq; erunt tibi anguſtiæ, hinc erunt accuſantia peccata: indè terrens iuſtitia: ſubtùs patens horridum chaos inferni, deſupèr iratus iudex: intùs vrens conſcientia: foris ardens mundus. Si iuſtus vix ſaluabitur, peccator ſic deprǫhẽſus, in quam partem ſe premet? Latére erit impoſsibile, apparére intolerabile. In tanto diſcrimine torquebit te tua conſcientia malè ſibi conſcia: cruciabunt cordis arcana. Cogente etiam conſcientia, tuî ipſe eris accuſator & iudex tuus. Conuictus teſte propria conſcientia: & teſtibus oculis ipſius iudicis, fugere non poteris: ſed tremens & anxius ſtabis ſuſpenſus ad grauiſsimam ſententiam in anguſto periculo, & in periculoſa anguſtia: tanquàm ilicò recepturus quod in perpetuum amittere non poteris. Iudex tunc erit vehementer iratus, & terribiliter diſtrictus: ſententia eius ſemel lata, erit immutabilis: tortores horribiles, qui nunquã miſerentur, erunt parati, vt data ſententia te damnatum ad tormenta rapiant. Tormenta erunt ſine interuallo & ſine temperamento: timor conturbabit te, cùm terra aperietur corã te, & tu rues & cades in ſtagnũ ſulphuris ardẽtis & fœtentis. Ignis exteriùs carnẽ tuã cõburet: vermis interiùs conſcientiã corrodet, ibì eris ſine fine, ſine ſpe veniæ & miſeri-

Accuſatores in iudicio Dei.

Operum denudatio.

Vndiq; anguſtia & terror.

Cõſciẽtiæ teſtimonium & vermis.

Terribilis ſententiæ expectatio.

Parati tortores ad executionem latæ ſenteniæ.

Cruciatus inferni.

cordiæ. Omnia verò gehennæ ſupplicia ſuperabit, Deum non videre, & bonis carere, quæ in poteſtate habuiſti obtinere.

1 D CHRYSOSTOMVS homilia quinta de pœnitentia: Reſponde iudici priuſquàm in prætorium veniat. Aut ignoras eos qui iudicem mitigare volunt, non ipſo in examine cauſæ, ſed priuſquàm iudicij ingrediatur locum, beneuolum ſibi faciunt, vel amico mediatore vel præſule, aut modo alio ſibi iudicem conciliant? Igitur & Deo non ſeſsionis tempore ſuadendum erit iudici, ante verò iudicij tempus mitigabilis eſt iudex. Quarè dicit Dauid, Præoccupemus faciem eius. Illic magnum iudicem ars rhetoris nulla decipiet, & nullius potentia mitigatur, dignitati non condeſcendit, non veneratur perſonam, ſed tremendum & implacabile iuſti iudicium. Hic verò iudicem exorabimus, & placabimus non pecunia: magìs autem (ſi verum dicere oportet) clemẽs ipſe piusq; pecunia ſuadetur, non ipſe manu, ſed per inopes accipiens. Da inopi pecuniam, & iudicem mitigaueris.

Præueniendũ eſt iudicium Dei.

Pſal 49. Iudex flecti & decipi nequit.

2 GREGORIVS libro trigeſimoprimo: Moralium, capite viceſimoprimo: Viſionem diſtricti iudicis, quam iuſtus vehementer expectat, iniuſtus venire formidat. Iſte nanq; labores ſuos conſiderans, mercedem retributionis quærit: & cauſæ ſuæ meritum ſciens, preſentiam iudicis expetit: eumq; vt veniat in flamma ignis dans vindictam impijs: & contemplationis ſuæ ſpeciem in retributione deferens, pijſſimo ardore concupiſcit. Ille verò qui iniuſtitiæ ſuæ meminit, venire iudicium perhorreſcit, actusq; ſuos examinari metuit: quia damnari, ſi examinentur, nouit. Gloria ergò narium eius, terror eſt: quia iuſtus indè gloriatur, vndè peccator pœnæ addicitur. Videamus equum, quomodò de his quæ adhuc non videt, iam per nares ſpiritum trahit. Videamus quanta gloria attollitur, cùm iam futura præſtolatur. Eccè labores ſuos intuẽs prædicator egregius, dicit: Ego iam delibor, & tempus meę reſolutionis inſtat. Bonũ certamen certaui: curſum conſummaui: fidẽ ſeruaui. De reliquo repoſita eſt mihi corona iuſtitię: quam reddet mihi Dominus in illa die iuſtus iudex. Vbì & aptè ſubiungit: Non ſolùm autem mihi, ſed & his qui diligunt aduentum eius. Ac ſi dicat: Sed & omnibus q ſibi de bona operatione ſunt conſcij. Aduentum enim iudicis non diligunt, niſì qui in cauſa ſua ſe habere iuſtitiæ meritum ſciunt.

Iuſti expectãt iudicem, cuius aduentum timent impij.

Iob 39.

2 Tim 4.

3 AVGVSTINVS ſermone centeſimo vigeſimo de tempore: Irremediabile periculũ eſt, ſic aliquem vitijs & cupiditatibus

bus frena laxare, vt ſe rationem Deo non meminerit redditurum. Puto quia magna ſit iam peccati pœna, metum ac memoriam futuri perdidiſſe iudicij.

IIII.

Quid verò de inferno eiusq́ pœnis?

A Vt morte quidem nihil miſerabilius, vt iudicio etiã nihil eſt terribilius, præſertim filijs huius ſeculi obſtinatè peccantibus: ſic inferno eiusq́; pœna nihil intolerabilius ac infelicius poteſt excogitari. Ibì eñ (teſte[a] Scriptura diuina) *fletus* eſt *&* *ſtridor dentium:* ibì[b] *vermis eorum non moritur, et ignis non extinguitur:* ibì *terra*[c] *tenebroſa & operta mortis caligine:* ibì *vmbra mortis & nullus ordo, ſed ſempiternus horror inhabitat:* ibì *pars*[d] *illorum in ſtagno ardenti igne & ſulphure, quod eſt mors ſecunda:* ibì[e] *cruciabũtur die ac nocte in ſecula ſeculorum.* Ibì demùm verum eſſe cõperietur, quod omnibus apud inferos torquendis iuſtus Iudex his verbis prædixit:[f] *Eccè ſerui mei comedent, & vos eſurietis: Eccè ſerui mei bibent, & vos ſitietis: Eccè ſerui mei lætabuntur, & vos confun-* de-

Vide Chryſ. epi. 5 ad Theod lapſum & Cyril. Alexã de exitu animæ Proſ. lib 3. de vita contẽpl cap 12 Itẽ Greg. lib 4. dial. cap 28 29 42 & ſeq Iſido. de ſummo bono lib. 1. cap 31 & 32.

a Mat. 8 b 13. f g 22 b 24 d 25. e Luc. 13. f

b Mar 9 g Eſa. 66. g 14. c Eccl 7 b Iudith 16 e

c Iob. 10 d Iudæ e Greg lib 9. moral. cap 45. & ſeq. Caſſia. in cõfeſſ Theologica. p 3 Ephræm in li. de vera pœnitent cap 7 & 8.

d Apoc 21 c 14 b c 18 h 19 d 20 c d Pſal 10 b 20 b Deu 32 c Iob 24 c Rō. 2. b Eſa. 13. d prou 19 d Eccl. 21 b

e Apoc 20. c 9 a Iob 7 b 20 c d Pſal. 48 c Eſa 33. b Matt 3. c 25 d 2 Theſ. 1. e 2 Pet. 2 a b

f Eſa. 65 c Luc 6 d 16 f Cyril Alexã. in orat de exitu anim Aug in Ench. cap. 111 & ſeq. Itẽ ſer 181 de tẽp cap. 18 lib de triplici habitaculo. cap 2. Cypr ad Demetriã & in ſer de Aſcẽ. Chriſti Bern epiſt. 253 & medit. cap. 3. Itẽ ſer. 8 in pſal. Qui habitat Hugo lib 4 de anima cap 13 Innoc 3 lib. 3. de contẽp mundi cap 2. & ſeq. Conc. Florent.

le eſt regnum cælorum ſagenæ miſſæ in mare, & ex omni genere piſcium congreganti, &c. ſic erit in conſummatione ſeculi. Exibunt angeli, & ſeparabunt malos de medio iuſtorum, & mittẽt eos in caminum ignis. Ibì erit fletus & ſtridor dentium.

C A P I T E vigeſimoſecundo: Intrauit autem rex vt videret diſcumbentes: & vidit ibì hominem nõ veſtitum veſte nuptiali. Et ait illi: Amice, quomodò huc intrâſti nõ habẽs veſtem nuptialem? At ille obmutuit. Tunc dixit rex miniſtris: Ligatis manibus & pedibus eius, mittite eum in tenebras exteriores: ibì erit fletus & ſtridor dentium. Multi enim ſunt vocati, pauci verò electi.

C A P I T E vigeſimoquarto: Si autem dixerit malus ſeruus ille in corde ſuo, Moram facit Dominus meus venire: & cœperit percutere conſeruos ſuos, manducet autem & bibat cum ebrioſis: veniet Dominus ſerui illius in die qua nõ ſperat, & hora qua ignorat, & diuidet eum, partemq́; eius ponet cum hypocritis. Illic erit fletus & ſtridor dentium.

C A P I T E vigeſimoquinto: Et inutilem ſeruum eijcite in tenebras exteriores. Illic erit fletus & ſtridor dentium.

L V C AE decimotertio: Et dicet vobis, Neſcio vos vndè ſitis: tunc incipietis dicere, Manducauimus coram te & bibimus, & in plateis noſtris docuiſti. Et dicet vobis, Neſcio vos, vndè ſitis: diſcedite à me omnes operarij iniquitatis. Ibì erit fletus & ſtridor dentium: cùm videritis Abraham & Iſaac & Iacob, & omnes prophetas in regno Dei, vos autem expelli foràs. Et venient ab Oriente & Occidente & Aquilone & Auſtro: & accumbent in regno Dei.

M A R C I nono: Et ſi ſcandalizauerit te manus tua, abſcinde illam. bonum eſt tibi, debilem introire in vitam, quàm duas manus habentem ire in gehennam, in ignem inextinguibilem, vbì vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur. Et ſi pes tuus te ſcandalizat, amputa illum. bonum eſt tibi

clau-

claudum introire in vitam æternam, quàm duos pedes habentem, mitti in gehennam ignis inextinguibilis, vbì vermis eorum non moritur,& ignis non extinguitur. Quòd ſi oculus tuus ſcandalizat te, eijce eum. bonum eſt tibi, luſcum introire in regnum Dei, quàm duos oculos habentẽ mitti in gehennam ignis, vbì vermis eorum non moritur,& ignis non extinguitur.

Esaiae ſexageſimoſexto: Veniet omnis caro vt adoret coram facie mea, dicit Dominus. Et egredientur, & videbunt cadauera virorum qui præuaricati ſunt in me: vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur: & erunt vſque ad ſatietatem viſionis omni carni.

Capite decimoquarto: Detracta eſt ad inferos ſuperbia tua, concidit cadauer tuum: ſubter te ſternetur tinea,& operimentum tuum erunt vermes. Quomodò cecidiſti de cælo lucifer qui manè oriebaris? corruiſti in terram, qui vulnerabas gentes? qui dicebas in corde tuo, In cælum conſcendam, ſuper aſtra Dei exaltabo ſolium meum, ſedebo in monte teſtamenti, in lateribus Aquilonis. Aſcẽdam ſuper altitudinem nubium, ſimilis ero Altiſsimo. Veruntamen ad infernum detrahêris in profundum laci.

Ecclesiastici ſeptimo: Humilia valdè ſpiritum tuum: quoniam vindicta carnis impij, ignis & vermis.

Iudith decimoſexto: Væ genti inſurgenti ſuper genus meum: Dominus enim omnipotẽs vindicabit in eis, in die iudicij viſitabit illos. Dabit enim ignem & vermes in carnes eorum, vt vrãtur & ſentiant vſq; in ſempiternum.

Iob decimo: Dimitte ergò me, vt plangam paululùm dolorem meum. Antequàm vadam, & non reuertar, ad terram tenebroſam, & opertam mortis caligine, terram miſeriæ & tenebrarum, vbi vmbra mortis, & nullus ordo, ſed ſempiternus horror inhabitat.

In epiſtola Iudæ Apoſtoli: Hi ſunt in epulis ſuis, maculæ, con-

conuiuantes & cæte. quibus procella tenebrarum ſeruata eſt in æternum.

APOCALYPSIS viceſimoprimo: Timidis autem & incredulis, & execratis, & homicidis, & fornicatoribus, & veneficis, & idololatris, & omnibus mendacibus, pars illorum erit in ſtagno ardenti igne & ſulphure, quod eſt mors ſecunda.

CAPITE decimoquarto: Et tertius angelus ſecutus eſt illos, dicens voce magna: Si quis adorauerit beſtiam & imaginem eius, & acceperit characterem in fronte ſua, aut in manu ſua: & hic bibet de vino iræ DEI, quod miſtum eſt mero in calice iræ ipſius, & cruciabitur igne & ſulphure in conſpectu angelorum ſanctorum, & ante conſpectum Agni. & fumus tormentorum eorum aſcendet in ſecula ſeculorum: nec habent requiem die ac nocte, qui adorauerũt beſtiam & imaginem eius: & ſi quis acceperit characterem nominis eius.

CAPITE decimooctauo: Quoniam peruenerunt peccata Babylon vſque ad cælum, & recordatus eſt Deus iniquitatum eius. Reddite illi ſicut & ipſa reddidit vobis: & duplicate duplicia ſecũdùm opera eius. In poculo quo miſcuit, miſcete illi duplum. Quantum glorificauit ſe, & in delicijs fuit: tantum date illi tormentum & luctum: quia in corde ſuo dicit, Sedeo regina, & vidua non ſum, & luctum non videbo. Ideò in vna die venient plagæ eius, mors, & luctus, & fames, & igne comburetur: quia fortis eſt Deus qui iudicabit illam.

CAPITE decimonono: Et appræhenſa eſt beſtia, & cum ea Pſeudopropheta: qui fecit ſigna coram ipſo, quibus ſeduxit eos qui acceperunt characterem beſtiæ, & qui adorauerunt imaginem eius. Viui miſſi ſunt hi duo in ſtagnum ignis ardentis & ſulphure.

CAPITE viceſimo: Et diabolus qui ſeducebat eos, miſſus eſt in ſtagnum ignis & ſulphuris, vbi & beſtia & pſeudopropheta

cruciabũtur die ac nocte in ſecula ſeculorum. Et infernus & mors miſſi ſunt in ſtagnum ignis. Hæc eſt mors ſecunda. Et qui non inuentus eſt in libro vitæ ſcriptus, miſſus eſt in ſtagnum ignis.

PSALMO decimo: Pluet ſuper peccatores laqueos: ignis, & ſulphur, & ſpiritus procellarum, pars calicis eorum.

PSALMO vigeſimo: Inueniatur manus tua omnibus inimicis tuis: dextera tua inueniat omnes qui te oderunt. Pones eos vt clibanum ignis in tempore vultus tui: Dominus in ira ſua conturbabit eos, & deuorabit eos ignis.

DEVTERONOMII trigeſimoſecundo: Ignis ſuccenſus eſt in furore meo, & ardebit vſque ad inferni nouiſſima: deuorabitq́; terram cum germine ſuo, & montium fundamenta comburet.

IOB viceſimoquarto: Ad nimium calorem tranſeat ab aquis niuium, & vſque ad inferos peccatum illius. Obliuiſcatur eius, miſericordia: dulcedo illius, vermes: non ſit in recordatione, ſed conteratur quaſi lignum infructuoſum.

AD Romanos ſecundo: Qui reddet vnicuique ſecundùm opera eius: ijs quidem qui ſecundùm patientiam boni operis, gloriam & honorem & incorruptionem quærunt, vitam æternam: ijs autem qui ſunt ex contentione, & qui non acquieſcunt veritati, credunt autem iniquitati, ira & indignatio. Tribulatio & anguſtia in omnem animam hominis operantis malum.

ESAIAE decimotertio: Et requieſcent ibì beſtiæ, & replebũtur domus eorum draconibus: & habitabunt ibì ſtruthiones, & piloſi ſaltabunt ibì: & reſpondebunt ibì vlulæ in ædibus eius, & ſirenes in delubris voluptatis.

PROVERBIORVM decimonono: Parata ſunt deriſoribus iudicia: & mallei percutientes ſtultorum corporibus.

ECCLESIASTICI vigeſimoprimo: Stupa col-

collecta ſynagoga peccantium, & conſummatio illorum flamma ignis. Via peccantium complantata lapidibus,& in finem illorum inferi,& tenebræ,& pœnæ.

Apocalypsis vigeſimo,vt ſuprà.

Capite nono: Et in diebus illis quærent homines mortem, & non inuenient eam: & deſiderabunt mori,& fugiet mors ab eis.

Iob ſeptimo: Sicut conſumitur nubes,& pertranſit: ſic qui deſcenderit ad inferos,non aſcendet.

Capite vigeſimo: Reſpondens autem Sophar Naamathites, dixit: Hoc ſcio à principio, ex quo poſitus eſt homo ſuper terram, quòd laus impiorum breuis ſit, & gaudium hypocritæ ad inſtar puncti. Panis eius in vtero illius vertetur in fel aſpidum intrinſecùs. diuitias quas deuorauit,euomet, & de ventre illius extrahet eas DEVS. Caput aſpidum ſuget, & occidet eum lingua viperæ. Luet quæ fecit omnia, nec tamen conſumetur: iuxta multitudinem adinuentionum ſuarum ſic & ſuſtinebit. Cùm ſatiatus fuerit, arctabitur, æſtuabit, & omnis dolor irruet ſuper eum. Omnes tenebræ abſconditæ ſunt in occultis eius: deuorabit eum ignis qui non ſuccenditur, affligetur relictus in tabernaculo ſuo. Reuelabunt cęli iniquitatem eius, & terra conſurget aduersùs eum. Apertum erit germen domus illius, detrahetur in die furoris DEI. Hęc eſt pars hominis impij à Deo, & hęreditas verborum eius à Domino.

Psalmo quadrageſimooctauo: Sicut oues in inferno poſiti ſunt: mors depaſcet eos.

Esaiae trigeſimotertio: Concipietis ardorem, parietis ſtipulam: ſpiritus veſter vt ignis vorabit vos. Et erũt populi quaſi de incẽdio cinis,ſpinæ congregatę igni cõburentur. Audite q̃ lõgè

eſtis,quæ fecerim,& cognoſcite vicini fortitudinem meam.Conterriti ſunt in Sion peccatores,poſſedit tremor hypocritas.quis poterit habitare de vobis cum igne deuorante? quis habitabit ex vobis cum ardoribus ſempiternis?

MATTHAEI tertio: Iam enim ſecuris ad radicem arborum poſita eſt.Omnis ergò arbor quæ non facit fructum bonum,excidetur,& in ignem mittetur.Ego quidem baptizo vos in aqua in pœnitētiam.qui autem poſt me venturus eſt, (fortior me eſt,cuius non ſum dignus calceamēta portare) ipſe vos baptizabit in ſpiritu ſancto & igni. Cuius ventilabrum in manu ſua,& permundabit aream ſuam: & congregabit triticum ſuum in horreum, paleas autem comburet igni inextinguibili.

CAPITE vigeſimoquinto:Tunc dicet & his qui à ſiniſtris erunt,Diſcedite à me maledicti in ignem ęternum,qui paratus eſt diabolo & angelis eius. Et ibunt hi in ſupplicium æternum: iuſti autem, in vitam æternam.

POSTERIORIS ad Theſſalonicenſes primo: In flamma ignis dantis vindictam ijs qui non nouerunt Deum,& qui nō obediunt euangelio Domini noſtri Ieſu Chriſti,qui pœnas dabunt in interitu æternas à facie Domini & à gloria virtutis eius.

POSTERIORIS Petri ſecundo: Si Deus angelis peccantibus non pepercit: ſed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos,in iudicium reſeruari. Et originali mundo non pepercit,ſed octauum Noë iuſtitiæ præconem cuſtodiuit, diluuium mundo impiorum inducens. Et ciuitates Sodomorum & Gomorrhæorum in cinerem redigēs,euerſione damnauit, exemplum eorum qui impiè acturi ſunt ponens.& cæt. Nouit Dominus pios de tentatione eripere, iniquos verò in diem iudicij reſeruare cruciandos.

ESAIAE ſexageſimoquinto,vt in textu.

LVCAE ſexto: Veruntamen vę vobis diuitibus,quia habetis con-

conſolationem veſtram. Vę vobis qui ſaturati eſtis, quia eſurietis. Væ vobis qui ridetis nunc, quia lugebitis & flebitis. Væ cùm benedixerint vobis omnes homines. Secundùm hęc enim faciebant pſeudoprophetis patres eorum.

Capite decimoſexto: Mortuus eſt autem & diues: & ſepultus eſt in inferno. Eleuans aũt oculos ſuos cùm eſſet in tormentis, vidit Abraham à longè, & Lazarum in ſinu eius: & ipſe clamans, dixit: Pater Abraham, miſerere meî, & mitte Lazarum, vt intingat extremum digiti ſui in aquam, vt refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma. Et dixit illi Abraham: Fili, recordare quia recepiſti bona in vita tua, & Lazarus ſimiliter mala: nunc autem hic conſolatur, tu verò cruciaris. & in his omnibus inter nos & vos chaos magnum firmatum eſt: vt hi qui volunt hinc tranſire ad vos, non poſſint, neq; indè huc tranſmeare.

B Psalmo ſecundo, vt in textu.

Sapientiae ſexto: Audite ergò reges & intelligite, diſcite iudices finium terræ. Præbete aures vos qui continetis multitudines, & placetis vobis in turbis nationum. Quoniam data eſt à Domino poteſtas vobis, & virtus ab altiſsimo, qui interrogabit opera veſtra, & cogitationes ſcrutabitur: quoniam cùm eſſetis miniſtri regni illius, non rectè iudicâſtis, nec cuſtodiſtis legem iuſtitiæ, neq; ſecundùm voluntatem Deî ambulâſtis. Horrendè & citò apparebit vobis: quoniam iudicium duriſsimum in his qui præſunt, fiet. Exiguo enim conceditur miſericordia: potentes autem potenter tormenta patientur. Non enim ſubtrahet perſonam cuiuſquam Deus, nec verebitur magnitudinem cuiuſquam: quoniam puſillum & magnum ipſe fecit, & æqualiter cura eſt illi de omnibus. Fortioribus autem fortior inſtat cruciatio.

Esaiae quinto: Propterea dilatauit infernus animam ſuam, & aperuit os ſuum abſque vllo termino: & deſcendent fortes eius & populus eius, & ſublimes glorioſiq; eius ad eum.

Lvcae duodecimo, vt in textu.

Matthaei decimo: Nolite timere eos qui occídunt corpus, animam autem non poſſunt occídere: ſed potiùs timete eum qui poteſt animam & corpus perdere in gehennam.

PATRES.

A CHRYSOSTOMVS in epiſtola quinta ad Theodorum lapſum: Hic habent tam iucunda, quàm triſtia finem, eumq́ celerrimum: illic ſeculis extenduntur vtraque immortalibus: nec dici poteſt quantum virtute & potentia differant à rebus præſentibus. Cùm ignem audis, nè arbitreris eſſe ſimilem huic igni: accenſus enim deferueſcit, & mutatur: ille autem ſemèl in flammam exurgẽs ardet perpetuò, nunquàm intermoritur. Qui peccauerunt, neceſsè eſt vt immortalitatem induant, non tamen ad honorem ſibi, verùm vt continuum ſuperſit viaticum illius ſupplicij. quod quàm ſit horrendum, oratio nequit vnquàm explicare. Ab experimẽto rerum tenuium, fieri poteſt vt accipiamus de magnis aliquid coniecturæ. Si quandò in balneo fueris nimiùm efferueſcente, tum gehennę recorderis. & rursùs ſi quandò febre acriore conflagraueris, ad flammã quæ tunc eſt, progredere: tum probè intelliges, quia balneum & febres adeò nos affligant ac territãt. quo animo futuri ſumus, quandò in fluuium ignis inciderimus, qui ducitur ab illo horrẽdo tribunali? Profectò frendemus dentibus propter labores & cruciatus illos indicibiles, nemo ſuppetias feret. Plorabim⁹ oẽs triſtiſsimè, flamma nobis vehementiùs incumbente. Neminem videbimus præter condemnatos nobiſcum, & immanem ſolitudinem. Quis poteſt verbis conſequi, quàm formidabiles pauores à tenebris exorientur, quæ in animis noſtris extabunt? Quemadmodùm ignis illic non habet vim reſoluendi, ſic nec lucere poteſt: alioqui nõ eſſent tenebræ. Huiuſmodi igitur pauorem à tenebris, tremorem, ſolutionem membrorum, attonitum ſtuporem adducere ſufficit vna illius temporis ratio. Multa illic variaq́ tormenta, grumuli pœnarum, ceu niuis inundãt. Cæterùm ſi quis fortè dubitat, quo pacto ſatis eſſe, ac æternùm durare immortalis queat anima, confecta tanta vi pœnarum, is cognoſcat quæ hîc fiunt: quo modo non rarò multi ad morbum non minùs acrem, quàm diuturnum ſuffecerint, nec anima diſſoluta eſt: ſed corpus eſt conſtrictum ac depreſſum, anima afflicti remanente in negocio, non

Ignis inferni noſtro igni diſſimilis.
Immortalitas miſera dãnatorum.

Cruciatus inferni.
Stridor dẽtiũ.
Fletus.
Societas dæmonum & damnatorum.
Tenebræ interiores.
Tenebræ exteriores.
Varietas & copia pœnarum.
Anima quo modò ꝑdurare queat in tãtis pœnis.

non aliter, atquè ſi corpori non indita foret. Quarè poſtquàm incorruptibile corpus, inſolubileq́ acceperit, nihil prohibet in infinitum protendi ſupplicium. Hîc quidem non ſimul contingunt vehementia pœnarum & eorum diuturnitas. Altera enim cum altera pugnat, propter conditionem corruptibilis illius corporis nõ ferentis ea : immortalitate autem ſuccedente ſoluitur hæc pugna, & magna potentia nos in infinitum vtraque mala poſsidebunt, nec exceſſus vllus tormentorũ perimet animam noſtram. Sic, inquam, licet nos eſſe perſuaſos : neque enim hoc corpus poterit in illo tempore conſumi cruciatibus: afflictum permanebit cum anima, nec finis vllus erit. Quàm exquiſitas igitur delicias appetis, & quantum temporis opponi cupis illi ſupplicio & pœnæ? Vis'ne decentum annos, aut bìs centum? Verùm quid hi ſunt ad ſecula interminabilia? quod enim eſt ſomnium vnius diei per omnem vitam, id eſt fructus rerum præſentium, comparatus ad ſtatum futurorum bonorum. Eſt'ne qui propterea vt ſuaue ſomnium videat, per omnem vitam eligat ferre cruciatum? & quis ſic ſtultus eſt, vt vltrò ad talem mercedem aduolet? Nihil dum equidem delicias, nec amaritudinem quæ in eis occulitur, aperio : quandoquidem loqui de his reb⁹ adhuc eſt intempeſtiuum : vbi eas effugere valebis, tum locus erit eiuſmodi tractandi. Nunc quia morbo illo detineris, videbimur tibi nugas agere, ſi quãdò voluptatem amaram nominauero: liberatus olim à morbo, Dei beneficio, mox planè intelliges malitiam. Quarè ſermones illos in aliud tempus differamus, hoc nunc dicemus. Fingamus delicias eſſe delicias, & voluptatem voluptatẽ, nihilq́ habere fellis : ſed quid, obſecro, dicemus de imminente pœna? quid tum faciemus? qui modò læti geſtimus velut in vmbra & imagine, opere quidem alibì perſoluemus pœnam: & prætereà quia exiguo tempore quæ tum futura diximus, aut etiam abſurdiora effugere licet, fruiq́ bonis adiacentibus. Hoc eſt enim opus clementiæ diuinæ, quòd nobis certamina non in longum tempus præſcripſit, breuì quidẽ & in momẽto, & in ictu oculi finientur: nam tãtula eſt præſens vita, quæ omninò bello debetur, ſi eam ad infinita ſecula conferas. Num id animas damnatorum cõtriſtabit, quandò meminerint quòd occaſione emendandi per hos paucos dies non vſi, ſe tradiderint malis immortalibus? Surgamus ergò, nè ſimile quiddam patiamur, dum tempus eſt acceptũ, dum eſt ſalutis dies, dum eſt vis magna pœnitẽtiæ. Siquidem malis ignauiter cohærẽtes, quę dicta ſunt, oĩa excipiẽt, multoq́ illis duriora.

Corpus cruciatibus non cõſumetur.

Auocatà deliciis huius mundi cõſideratio harũ pœnarũ fine carentium.

Triſtabuntur animæ dãnatorum potiſſimũ de pœnitẽtiæ tẽpore neglecto.

2. Cor. 6.

Ea

Excidiſſe à cæleſtibus bonis, maximũ dolorem affert.

Ea enim quæ in gehenna noxijs parantur, multo ſunt moleſtióra: à tantis excidiſſe bonis tantum habet dolorem, tantam afflictionem, tantam anguſtiam, quantum vllum eſſe poteſt aliud flagellum: certè hîc debitum peccantibus,cuiuſmodi per ſe ſufficere, & quàm torméta reliqua gehennæ acerbiùs mordere,cõtererecß animas noſtras videtur.

Gehennæ metus.

2 CYRILLVS Alexandrinus in oratione de exitu animæ: Mihi amarulentam timeo gehennam, quippe interminatam. Exhorreo tartarum,vt cui nimium inſit caloris:Paueo tenebras,quoniam nihil admittunt lucis.Formido peſtiferum vermem,quoniam eſt perennis.Et poſt nonnulla: Atquì ſi anima in ocioſo luxu vixiſſe fuerit deprræhenſa,duriſsimam illam vocem audit: Tollatur impius,nè videat gloriam Domini.Tunc eam detinet dies iræ,tribulationis, neceſsitatis, anguſtiæ, dies tenebrarum & caliginis. Tunc à ſanctis Dei angelis deſtitutã inuadunt Aethiopes illi dæmones, eamcß ferientes crudeliter, in terrarum opaca deducunt, & aperta tellure ſolidiſsimis compedibus reuinctam in terram tenebroſam & fuliginoſam,in infimas infernorum carcerum partes,ac Erebi cuſtodias deijciũt. Huc demerguntur animę peccatorum,in omne æuum crematuræ,quemadmodùm Iob tradidit: In terram atram & obſcuram,in terram noctis æternæ: Vbì non lumen, vbì nulla mortalibus vita,ſed iugis ægritudo, ſed mœror inceſſabilis, ſed fletus inquies, ſed dentium ſtridor,nullo ſilentio intermiſſus, ſed planctus pernoctes. Væ væ illic æternum. Illic heu me,heu me. Illic proclamant,& non eſt qui ſuppetias ferat:vociferantur, & nemo redimit. Non eſt illam commemorare neceſsitatem, linguæ non datur aſſequi cruciatus illic detentarum animarum, os nullum humanum poteſt horridum illum timorem planum facere, nequeunt hominis labia verbis vllis infortunium & ploratum earum exprimere. Ingemiſcunt aſsiduè, nec vllus miſeretur. Clamant è profundis,at nemo flectitur.Lamentantur,at nullus eripit: Exclamant,& plangunt,at nemo compatitur. Tunc vbì mũdi huius iactantia? Vbì gloria inanis, vbì deliciæ, vbì voluptas,vbì petulantia,vbì ambitio?&c.Quàm denſa obducentur caligine, quandò in ira ſua verba ad eos faciet? quãdò in furore ſuo perterrebit eos, inquiens:Ite à me maledicti in ignẽ æternũ,diabolo & eius nuncijs præparatũ.Eheu,quanta cum tribulatione, quãta mœſtitia,quanta anxietate, timore, tremore implicabuntur ſpiritus eorum,cùm cæleſtes vniuerſæ poteſtates ſublata voce conclamabunt:Auertantur

Eſaiæ 26. Sophon. 1. A dæmonibus rapitur anima ad inferos. Iob 10. Cruciatus inferorum. Clamãt,& nõ exaudiũtur. Terribilis ſententiæ prolatio. Matth. 25.

tur peccatores in tartarum. Væ væ, quale melos ſuccinunt? collugentes, vlulantes, plangentes, dum ſæuiſsimis tormentis nunquàm non excarnificandi abducuntur. Hei hei qualis illius loci facies? Vbì fletus & ſtridor dẽtium, quem tartarum appellant, quem ipſe quoquè diabolus expauet. Væ væ, qualis eſt gehenna ignis inextincti, ardentis quidem, ſed non lucentis, ſed & luce carentis. Hei qualis eſt inſomnis & virulentus vermis? Væ væ, quàm graues exteriores illæ tenebræ & aſsiduæ? heu heu quales ſunt angeli infligendis pœnis deſtinati, truculenti & immites? etenim conuiciantur fortiter & increpant. Tunc rei conclamant vehementer, & nemo eximit. Conclamabunt enim ad Dominum, & non exaudiet eos. Tunc cunctas vitæ vanitates fluxas fuiſſe ac caducas cognoſcent, quæq́ue hìc bona eſſe gaudijsq́ue plena videbantur, ea felle & veneno amariora reperientur. O temporis illius tribulationem, ô neceſsitatem, ô tempeſtatem. A ſanctis graue dirimi, grauius à Deo diſſociari. Ignominioſum tum manibus, tum pedibus colligari. Durum in exteriores tenebras amandari, horridum fremere, dentibus ſtridere, contabeſcere, acerbum iugibus pœnis atteri, laborioſum lingua flammas ſuſtinere. Miſerrimum eſt aquæ poſcere guttulam, & repulſam accipere, peramarum in ignibus eſſe & vociferari, nec tamen ſubleuari: inacceſſæ fauces, & immenſum chaos. Neque fuga ſe ſubtrahere, quoniam occluditur, abitum parare non poteſt, quoniam coërcetur. Cuſtodiæ murus inſuperabilis, inhumani ergaſtuli, tenebricoſus carcer, inſolubilia vincula, vi nulla refringendæ catenæ. Feri & intractabiles flammæ illius miniſtri, graues illæ quæ ad ſupplicium adhibentur ſcuticæ, firmi vngues & infracti, prædura flagella, pix nebuloſa & ſtrepitans, ſulphur grauè olens, atra cubilia, pyra ſemper ardens, fœdus & olens vermis, tetricum prætorium.

Pſal. 9.
Fletus & ſtridor dentium.
Ignis ardens & non lucẽs.
Vermis immortalis.
Tenebræ exteriores
Tortores.
Clamor damnatorum.
Separatio à Deo & ſanctis
Matt 22.
Luc. 16.
Carceris infernalis deſcriptio.
Matt 22.

3 PROSPER libro tertio de vita contemplatiua, capite duodecimo: Et quid eſt, obmuteſcentes manibus & pedibus ligari, niſì in inferno, vbì Deo nemo confitetur, actione priuari: ſicut in exteriores tenebras mitti, nihil aliud erit, niſì à Domino, qui eſt mẽtium lumen, expelli? Fletus autem & ſtridor dentium acerrimos eorum dolores oſtendunt, qui ſupplicio æternæ mortis addicti, non videndi ſenſum habituri ſunt, ſed dolendi. Quorum continuus gemitus, cruciatus æternus, dolor ſummus, pœnalis ſenſus, torquent animas, nec extorquent, puniunt corpora damnata, nec finiunt. Quos ideò ſibi deputatos ignis inextinguibilis non extinguit, vt per-

Quid ſit obmuteſcentem ligari, & in tenebras exteriores mitti.
Fletus & ſtridor dẽtiũ q̃d deſignent.
Cruciatus inferni.
Calamitoſa immortalitas

permanente ſentiendi vita, pœna permaneat, & ad dolendum magìs quàm ad viuendum æternis corporibus compeditos habeat, quos in flammis viuacibus immortalitas ſecundæ mortis occídat.

Marc.9. Vermis eorũ quomodò nõ moriatur. Iam verò quod dicit: Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur, ad totam refertur damnati hominis pœnam, quem ineſficacis pœnitentiæ ignis exurit, & conſumentis conſcientiæ vermis immortaliter rodit. Proindè omnes qui in gehenna dicuntur occídi, non id cum illis agitur, vt maximis conſumpti

Recordatio ſuppliciorũ gehēnæ q̃ fructuoſa ſit. doloribus, aliquandò deficiant, ſed vt in illis pœnaliter viuant. Hęc & his ſimilia libenter audire vel legere, iugiter ante oculos mentis adducere, futura credere, ſine vlla perturbatione metuere, cogitare quale malum ſit, ab illo gaudio diuinæ contemplationis excludi, beatiſsima ſanctorum omnium ſocietate priuari, fieri patriæ cæleſtis extorrem, mori vitæ beatæ, morti viuere ſempi-

Nõ ſentiũt in igne quod illuminat, ſed quod cruciat. ternæ, in æternum ignem cum diabolo & angelis eius expelli, vbì ſit mors ſecunda damnatis exilium, vita ſupplicium, non ſentire in illo igne quod illuminat, ſentire quod cruciat, exundãtis incendij terribiles crepitus pati, barathri fumantis amara caligine oculos obcæcari, profundo gehennæ fluctuantis immergi, edaciſsimis in æternum dilaniari vermibus, nec finiri. Hæc & multa ſimilia cogitare, nihil eſt aliud, quàm vitijs omnibus repudium dare, & omnia blandimenta carnalia refrenare. Sed nos iam, ſi videtur, ab his terribilibus malis, quæ fidelium mentes ſalubri terrore concutiunt, atque ab omnibus vitioſis delectationibus abducunt, & quæ amatores voluptatum ſuarum tunc ſuæ damnationis experimentum probabunt, quandò iam, quod omni infelicitate eſt miſerius, ſe emendare non poterunt: ab his inquam terrificis ac triſtibus malis aſcendamus ad illa ſublimia, quibus proficientium mentes in ſpem promerendæ beatitudinis aſſurgunt, abiura-

Salubris timor iudicij & gehennæ. tisq́ terrenis, cæleſtia concupiſcunt: & quoniam proficere cupientes à ſalubri timore incipiunt, & ad charitatem proficiendo perueniunt, nos quoquè ſufficere iudicantes, quod de incipientium timore tractauimus, etiam de charitate, quod ipſe, cuius munus eſt, donauerit, diſputemus.

4 GREGORIVS libro quarto dialogorũ, cap. viceſimooctauo: Si eſſe ſanctorum animas in cælo ſacri eloquij ſatisfactiõe credidiſti, oportet vt per oĩa eſſe credas & iniquorum animas in inferno:

Iniquorum animæ ſunt in inferno. quia ex retributione æternæ iuſtitiæ, ex qua iuſti iam gloriãtur, neceſsè eſt per oĩa vt & iniuſti cruciẽtur. Nam ſicut electos beatitudo

lætificat, ità credi neceſsè eſt, quòd à die exitus ſui ignis reprobos exurat. PETRVS: Et qua ratione credendum eſt, quia rem incorpoream tenere ignis corporeus poſsit?

5 CAPITE vigeſimonono: GREGORIVS. Si viuentis hominis incorporeus ſpiritus tenetur in corpore, cur non poſt mortem, cùm incorporeus ſit ſpiritus, etiam corporeo igne teneatur? PETRVS: In viuente quolibet idcircò incorporeus ſpiritus tenetur in corpore, quia viuificat corpus. GREGORIVS: Si incorporeus ſpiritus Petre in hoc teneri poteſt q̃d viuificat: quarè non pœnaliter & ibì teneatur vbì mortificatur? Teneri autem ſpiritum per ignem dicimus, vt in tormento ignis, videndo atq; ſentiendo puniatur. Ignem nanque eo ipſo patitur quod videt: & quia cremari ſe adſpicit, crematur. Sicq; fit, vt res corporea incorporeā exurat, dum ex igne viſibili ardor ac dolor inuiſibilis trahitur: vt per ignē corporeum mens incorporea etiam incorporea flamma crucietur: quanuìs colligere ex dictis Euangelicis poſſumus, quia incendium anima non ſolùm videndo, ſed etiam experiendo patiatur. Veritatis enim voce diues mortuus in inferno dicitur ſepultus. Cuius anima quia in igne teneatur, inſinuat voce diuitis, qui Abraham deprecatur, dicens: Mitte Lazarum, vt intingat extremum digiti ſui in aquam, & refrigeret linguā meam: quia crucior in hac flamma. Dum ergò peccatorem diuitem damnatum veritas in ignem perhibet, quiſnam ſapiens reproborū animas teneri ignibus neget? PETRVS: Eccè ratione ac teſtimonio ad credulitatē flectitur animus, ſed dimiſſus iterùm ad rigorē redit. Quomodò enim res corporea incorporeā teneat, atq; affligere poſsit, ignoro. GREGORIVS: Dic, quæſo te, apoſtatas ſpiritus à cæleſti gloria deiectos, eſſe corporeos, an incorporeos ſuſpicaris? PETRVS: Quis ſanū ſapiens, eſſe ſpiritus corporeos dixerit? GREGORIVS: Gehēnę ignē eſſe incorporeū, an corporeū fateris? PETRVS: Ignē gehennæ corporeū eſſe non ambigo, in quo certū eſt corpora cruciari. GREGORIVS: Certè reprobis veritas in fine dictura eſt: Ite in ignē æternū, q paratus eſt diabolo & angelis eius. Si igit̃ diabolus eiusq; angeli, cū ſint incorporei, corporeo ſunt igne cruciādi: q̃d mirū, ſi animæ, & anteq̃ recipiant corpora, poſsint corporea ſentire tormenta? PETRVS: Patet ratio, nec debet animus de hac vlteri⁹ quæſtione dubitare.

Incorporeos ſpiritus poſſe ab igne corporeo teneri.

Corporeus ignis cruciat animā peccatoris: idque tanq̃ diuinæ iuſtitiæ inſtrumentum.

Luc. 16.

Matt. 25.

Sicut dæmones incorporei igne corporeo cruciantur, ità & animæ dānatorum.

6 CAPITE quadrageſimoſecundo eiuſdem libri quarti dialogorum: Cùm ergò ad aperiendū librū nullus ſub terra inuētus dign⁹ dicitur, q̃d obſtet nō video, vt ſub terra infernus eſſe credatur.

Apoc. 5.

Infernus ſub terra eſſe creditur.

7 CAPITE quadrageſimotertio: Vnus quidem eſt gehennæ ignis, ſed non vno modo omnes cruciat peccatores. Vniuſcuiuſq; etenim quantum exigit culpa, tanta illic ſentitur pœna. Nam ſicut in hoc mundo ſub vno ſole multi conſiſtunt, nec tamen eiuſdem ſolis ardorem æqualiter ſentiunt: quia alius plùs æſtuat, atque alius minùs: ità illic in vno igne non vnus eſt modus incendij: quia quod hîc diuerſitas corporum, hoc illic agit diuerſitas peccatorum, vt & ignẽ nõ diſsimilẽ habeant, & tñ eoſdẽ ſingulos diſsimiliter exurat.

Gehennæ ignis nõ vno modo omnes excruciat.

8 CAPITE quadrageſimoquarto: Cùm veritas dicat, Ibunt impij in ſupplicium æternum, iuſti autem in vitam æternam: quia verum eſt quod promiſit, falſum proculdubiò non erit quod minatus eſt Deus. PETRVS: Quid ſi quis dicat: Idcircò peccantibus æternam pœnam minatus eſt, vt eos à peccatorum perpetratione compeſceret? GREGORIVS: Si falſum eſt quod minatus eſt, vt ab iniuſtitia corrigeret, etiam falſa eſt pollicitus, vt ad iuſtitiam prouocaret. Sed quis hoc dicere vel inſanus præſumat? Et ſi minatus eſt quod non erat impleturus, dum aſſerere eum miſericordem volumus, fallacem, quod dici nefas eſt, prædicare cõpellimur. PETRVS: Scire velim quomodò iuſtum ſit, vt culpa quæ cum fine perpetrata eſt, ſine fine puniatur. GREGORIVS: Hoc rectè diceretur, ſi diſtrictus iudex non corda hominum, ſed facta penſaret. Iniqui enim ideò cum fine deliquerunt, quia cum fine vixerunt. Nam voluiſſent vtiquè, ſi potuiſſent, ſine fine peccare. Oſtendunt enim quia in peccato ſemper viuere cupiunt, qui nunquàm deſinunt peccare dum viuunt. Ad magnam ergò iuſtitiam iudicantis pertinet, vt nunquàm careant ſupplicio, qui in hac vita nunquàm voluerunt carere peccato. Omnipotens Deus, quia pius eſt, miſerorum cruciatu non paſcitur: quia verò iuſtus eſt, ab iniquorum vltione in perpetuum non ſedatur. Sed iniqui omnes æterno ſupplicio deputati, ſua quidem iniquitate puniuntur, & tamen ad aliquid ardebunt, ſcilicet vt iuſti omnes in DEO videant gaudia quæ percipiunt, & in illis reſpiciant ſupplicia quæ euaſerunt: quatenùs tanto magìs in æternum gratiæ diuinæ debitores ſe eſſe cognoſcant, quanto in æternum mala puniri conſpiciunt, quæ eius adiutorio vicerunt. PETRVS: Et vbì eſt quòd ſancti ſint, ſi pro inimicis ſuis, quos tunc ardere vident, non orabunt: quibus vtiquè dictum eſt: Pro inimicis veſtris orate? GREGORIVS: Pro inimicis ſuis orant eo tempore, quo poſſunt ad fructuoſam pœnitentiam eorum corda conuer-

Matt. 25. Tormẽta impiorũ ꝑpetuò duratura ſunt

Nõ cõminãdi cauſa vocauit Saluator ignẽ æternũ, ſed ex veritate.

Cur culpa tẽporalis ꝑpetuò puniatur.

☞

Iuſtus & pius eſt Deus.

Fructus quẽ ꝑcipiũt iuſti ex ſupplicijs impiorum.

Matt. 5

uer-

uertere,atq; ipſa conuerſatione ſaluare. Quid enim aliud pro ini- Cur ſancti
micis orandum eſt, niſi hoc quod Apoſtolus ait: Vt det illis Deus nō orant pro
pœnitentiam ad cognoſcendum veritatem,& reſipiſcant à diabo- damnatis. 2.Tim.2.
li laqueis,à quo capti tenentur ad ipſius voluntatem? PETRVS: Placet quod dicis:Et quomodò pro illis tunc orabũt,qui iam nullatenùs poſſunt ad iuſtitiæ opera ab iniquitate commutari? GREGORIVS: Eadem itaque cauſa eſt,cur non oretur tunc pro hominibus igni ęterno damnatis, quæ nunc etiã cauſa eſt vt non oretur,pro diabolo angeliſq; eius æterno ſupplicio deputatis. Quæ
nunc etiam cauſa eſt,vt non orent ſancti homines pro hominibus Nō oratur pro infidelibus
infidelibus,impijſq; defunctis: quia pro eis vtiq; eos æterno depu- impiiſq; de-
tatos ſupplicio iam nouerunt,ante illum iudicis iuſti conſpectum functis.
orationis ſuæ meritum caſſari refugiunt. Quòd ſi nunc quoq; viuentes iuſti, mortuis & damnatis iniuſtis minimè compatiuntur, quandò adhuc aliquid iudicabile de ſua carne ſeſe perpeti etiam ipſi nouerunt,quanto diſtrictiùs tunc iniquorum tormenta reſpiciunt,quãdò ab omni vitio corruptionis exuti,ipſi iam iuſtitiæ viciniùs atque arctiùs inhærebunt? Sic quippe eorum mentes ꝑ hoc Miſericordia
quòd iuſtiſsimo iudici inhærent, vis diſtrictionis abſorbet, vt minimè mo-
omninò eis non libeat,quicquid ab illius æternę regulæ ſubtilitate uentur ſancti
diſcordat. erga dãnatos.

9 ISIDORVS libro primo de ſummo bono,capite trigeſimoprimo:Duplex damnatorum pœna eſt in gehenna,quorum & mẽ-
tem vrit triſtitia, & corpus flamma † iuxta viciſsitudinem; vt qui Duplex dãna-
mente tractauerunt quod perficerent corpore,ſimul & animo pu- torum pœna. * aliâs iuſta
niantur & corpore.Ignem gehennæ ad aliquid lumen habere,& ad viciſſitudine
aliquid non habere,:hoc eſt,habere lumen ad damnationem,vt vi- Ignis gehẽnæ
deant impij vndè doleãt: & nõ habere ad conſolationẽ,nè videant an lumen ha-
vndè gaudeant.Apta fit comparatio de camino trium puerorum beat.
ad exemplum ignis gehennæ. Nam ſicut ille ignis non arſit ad tri- Dan.3.
um puerorum ſupplicium,† ſed arſit ad comburẽda ligamina vin- * aliâs &
culorum: ità ignis gehennæ & lucebit miſeris ad augmentum pœnarum,vt videant vndè doleant: & non lucebit ad conſolationem, nè videant vndè gaudeant.Inter huius vitæ & futuræ infelicitatis
miſeriam,multa diſcretio eſt.Illic enim & miſeria eſt propter cru- Miſeria & te-
ciationem dolorum,& tenebræ propter lucis auerſionem: quorũ nebræ ſunt in
vnum in hac vita,id eſt, miſeria eſt,aliud non eſt: in inferno autem inferno.
vtrunque eſt.

10 CAPITE trigeſimoſecundo:Sicut faſciculi lignorum ad

Alligabũtur in faſciculos, ſimilis culpæ rei.

combuſtionem de ſimilibus colligantur, ità in iudicij die ſimilis culpæ rei, ſuis ſimilibus iungentur: vt ex æquo pœna conſtringat quaſi in faſciculum, quos actio ſimiles fecit in malum. Sicut vnuſquiſque ſanctus in futuro iudicio pro quantitate virtutum glorificabitur: & vnuſquiſq; impius, pro quantitate facinorum condemnabitur: nec deerit in ſupplicio futuro damnatiōis ordo, ſed iuxta qualitatem criminum, Propheta affirmante, diſcretio erit pœnarum. De charorum quoq; ſuorum ſupplicijs, additur etiam pœna defunctis, ſicut apud Inferos diuitis ſermo prædicat Euangelicus, ſicut pro augendo Iudæ ſupplicio, dicit etiam Pſalmiſta: Cōmotione moueantur filij eius & mendicent. Impij duriùs ex hoc in iudicio puniendi ſunt mentis dolore, ex quo viſuri ſunt iuſtos gloriæ beatitudinem meruiſſe.

Diſcretio & differentia pœnarum. Apoc. 18. Luc. 16. Pſal. 108. De gloria beatorũ dolebũt damnati

11 GREGORIVS Magnus libro nono moralium in Iob, capite quadrageſimoquinto: Quid terræ tenebroſæ nomine, niſi tetra tartari clauſtra ſignantur? Quæ æternæ mortis caligo operit, qa damnatos quoſq; in perpetuum à vitę luce diſiungit. Nec immeritò infernus terra dicitur: quia quicunque ab eo capti fuerint, ſtabiliter tenentur. Scriptum quippe eſt: Generatio præterit, & generatio aduenit, terra verò in æternũ ſtat. Rectè igitur inferni clauſtra, tenebroſa terra nominantur: quia quos puniendos accipiunt, nequaquàm pœna tranſitoria, vel phantaſtica imaginatione cruciant, ſed vltione ſolida perpetuæ damnationi ſeruant. Quæ aliquandò tamen laci appellatione ſignantur, propheta atteſtante, qui ait: Portauerunt ignominiam ſuam cum his qui deſcendunt in lacum. Infernus ergò & terra nominatur, quia ſuſceptos ſtabiliter tenet: & lacus dicitur, qa hos quos ſemèl ceperit, ſemper fluctuantes & trepidos circunfluentibus abſorbet. Nequaquàm vltrà miſericordia parcentis liberat: quos ſemèl in locis pœnalibus iuſtitia iudicis damnat.

Iob 10. Infernus dicitur terra tenebroſa &c. Eccle. 1. Non eſt trãſitoria vel phãtaſtica pœna inferni. Ezech. 26.

12 CAPITE quadrageſimoſexto: Quæ adhuc ſubtiliùs loca deſcribuntur, cùm dicitur: Terram miſeriæ & tenebrarum. Miſeria ad dolorem pertinet, tenebræ ad cæcitatem. Ea ergò quæ à conſpectu diſtricti iudicis expulſos tenet, miſeriæ & tenebrarum terra perhibetur: quia forìs dolor cruciat, quos diuiſos à vero lumine, intùs cæcitas obſcurat. Natura ignis eſt, vt ex ſeipſo & lucē exhibeat, & concremationem. Sed tranſactorum vltrix illa flamma vitiorum, concremationem habet, & lumē non habet. Hinc eſt enim q̄d reprobis veritas dicit: Diſcedite à me maledicti in ignē æternum,

Iob 10. Terra miſeriæ & tenebrarum. Flamma ignis inferni lumē non habet. Matt 25.

qui paratus eſt diabolo & angelis eius. Quorum rursùm omnium corpus in vnius perſona ſignificans, dicit: Ligate eius manus & pedes,& mittite eum in tenebras exteriores. Si itaq; ignis qui reprobos cruciat, lumen habere potuiſſet, is qui repellitur, nequaquàm mitti in tenebras diceretur.

Matt.22.

13 CAPITE quadrageſimoſeptimo: Quomodò in ſupplicijs ordo non erit,dum damnatum quenque iuxta modum criminis,retributio ſequitur vltionis?Hinc quippe ſcriptum eſt: Potentes potenter tormenta patientur,& fortioribus fortior inſtat cruciatio. Hinc in Babylonis damnatione dicitur:Quantum exaltauit ſe & in delicijs fuit,tantum date illi tormentum & luctum. Si igitur iuxta modum culpæ pœna diſtinguitur: cõſtat nimirùm,ꝙ in ſupplicijs ordo ſeruatur.Et niſi tormentorum ſummã,meritorum acta dirimerent,nequaquàm iudex veniens dicturum ſe meſſoribus eſſe ꝓhiberet: Colligite primùm zizania,& ligate ea in faſciculos ad cõburendum. Si enim nullus in ſupplicijs ordo ſeruabirur,cur cõburenda zizania in faſciculos ligãtur? Sed nimirùm faſciculos ad cõburẽdum ligare,eſt hos qui æterno igni tradendi ſunt,pares parib9 ſociare:vt quos ſimilis culpa inquinat,par etiam pœna conſtrngat: & qui nequaquàm diſpari iniquitate polluti ſunt, nequaquàm diſpari tormento crucientur: quatenùs ſimul damnatio conterat,q̃s ſimul elatio ſubleuat,quoſq; nõ diſsimiliter dilatauit ambitio, nõ diſsimilis anguſtet afflictio: & par cruciet flamma ſupplicij, quos in igne luxuriæ par ſuccendit flamma peccati.Sicut enim in domo patris manſiones multæ ſunt pro diuerſitate virtutis,ſic damnatos diuerſo ſupplicio gehennæ ignibus ſubijcit diſparilitas criminis. Quæ videlicet gehenna quanuìs cunctis vna ſit,non tamen cunctos vna eademq; qualitate ſuccendit.Nam ſicut vno ſole omnes tangimur,nec tamen ſub eo vno ordine omnes æſtuamus: quia iuxta q̃litatem corporis ſentitur etiam põdus caloris: ſic damnatis & vna eſt gehenna quæ afficit,& tamen non vna omnes qualitate comburit:qa q̃d hîc agit diſpar valetudo corporũ, hoc illic exhibet diſpar cauſa meritorũ.Quomodò ergò nullus ineſſe ordo ſupplicijs dicitur,in quibus ꝓfectò[quiſq; iuxta modum culpæ cruciatur?

Quomodò in inferno nullus ſit ordo, cùm tamẽ ſit ordinata pœnarũ ꝓ culparũ diuerſitate diſtinctio.
Sap 6.
Apoc.18.
Matt.13.
Pares paribus ſociabuntur.
Ioan.14.
Diuerſitas pœnarũ in inferno reperitur.
Diſpar cauſa meritorũ affert ſuppliciorum differentiam.

14 CAPITE quadrageſimooctauo: Quia ipſa quoquè ſupplicia quæ ordinata per iuſtitiam veniunt, ordinata proculdubiò in corde morientium non ſunt. Vt enim & cæt. Infernum verò & vmbra mortis obſcurat, & ſempiternus horror inhabitat: quia eius ignibus traditi,& in ſupplicijs dolorem ſentiũt, & in dolo-

Reſponſio.
Vmbra mortis & ſempiternus horror.

Eſaiæ 66.

doloris anguſtia pulſante ſe ſemper pauore feriuntur, vt & quod timent tolerent,& rursùm quod tolerant, ſine ceſſatione pertimeſcant. De his etenim ſcriptum eſt: Vermis eorum non morietur,& ignis eorum non extinguetur. Hîc flamma quæ ſuccendit, illuminat: illic,vt ſuperiùs verbis Pſalmiſtæ docuimus,ignis qui cruciat, obſcurat. Hîc metus amittitur, cùm tolerari iam cœperit quod timebatur:illic & dolor dilaniat,& pauor anguſtat.Horrendo igitur modo,erit tunc reprobis dolor cum formidine, flamma cum obſcuritate. Sic ſic videlicet à damnatis ſentiri pondus ſummæ æquitatis debet : vt qui à voluntate conditoris nequaquàm ſunt veriti diſcrepare dum viuerent, in eorum quandoquè interitu ipſa à ſuis qualitatibus etiam tormenta diſcordent : quatenùs quo ſe impugnant, cruciatus augeāt,& cùm variè prodeunt, multipliciter ſentiantur. Quæ tamen ſupplicia in ſe demerſos & vltra vires cruciant,& in eis vitæ ſubſidium extinguentes ſeruant : vt ſic vitam terminus puniat, quatenùs ſemper ſine termino cruciatus viuat, qui & ad finem per tormenta properat, & ſine fine deficiens durat. Fit ergò miſeris mors ſine morte, finis ſine fine, defectus ſine defectu: quia & mors viuit, & finis ſemper incipit, & deficere defectus neſcit. Quia igitur & mors perimit, & non extinguit: dolor cruciat, ſed nullatenùs pauorem fugat:flamma comburit, ſed nequaquàm tenebras diſcutit : quantùm per notitiam præſentis vitæ colligitur, ſupplicia ordinem non habent,quæ non ſuam per omnia qualitatem tenent, quanuìs illic ignis & ad conſolationem non lucet, & tamen vt magìs torqueat, ad aliquid lucet.

Differētia inter pœnas & cruciatus huius vitæ & futuræ.

Dei iuſtitia & ꝓuidentia in punitione damnatorū.

Mors ſine morte,finis ſine fine, defectus ſine defectu.

15 CAPITE quinquageſimo: Et quanuìs angelorum atque hominum longè ſit natura diſsimilis, vna tamen pœna implicat, quos vnus in crimine reatus ligat. Sed quid prodeſt iſta prænôſſe, ſi non contingat euadere? Tota ergò intentione curandum eſt, vt cùm vacationis tempus accepimus,benè viuendi ſtudio,malorum vltricia tormenta fugiamus:Hinc quippe per Salomonem dicitur: Quodcunque poteſt manus tua facere, inſtanter operare : quia nec opus,nec ratio, nec ſapientia, nec ſcientia erit apud inferos, quò tu properas. Hinc Eſaias ait : Quærite Dominum dum inueniri poteſt, inuocate eum,dum propè eſt.Hinc Paulus dicit:Eccè nunc tēpus acceptabile,eccè nunc dies ſalutis.Hinc rursùm ait:Dum tempus habemus,operemur bonum.

Vna pœna implicat, quos vnus reatus ligat.

Recordatio ſuppliciorū infernalium, ad quid nos permouere debet.

Eccēs 9.

Eſaiæ 55.

2.Cor 6.

Galat 6.

16 IOANNES Caſsianus in confeſsione Theologica, parte tertia:Sed dicere qs valeat,quæ impijs & malè viuentibus tormēta ſint

Deſcriptio pœnarum in-

ſint præparata? In ipſo enim continuæ mortis loco, qui infernus appellatur, quid aliud niſi iugis flamma, perſeuerans tribulatio, & perpetua pœna, atq; infinita totius mali calamitas eſſe poteſt? Igneus autem fluuius, & fœda palus complet omnia. Ibi ſanè atroces angeli commorantur: quorum brachia ſunt vt capita draconū: quorum oculi igneas ex ſe ſagittas emittunt: quorum dẽtes vt elephantis prominent, & ſtimulant ad tormentum, vt caudæ ſcorpionum. Quorum adſpectus tremorem inducit, & dolorem atque mortem. Atq; vtinàm mors poſsit in his ſubuenire anguſtijs: ſed, q̃d eſt horribilius, ad hoc viuit in tormentis poſitus, vt cruciatibus gubernetur. Ad hoc redintegratur, vt roſus ſerpentibus, & iteratis ſubindè iterumq; repetitis morſibus attrectetur. Ibi dracones blaſphemantium labia vorant, & Regulus diris morſibus miſerorum pectora lacerat: atq; horribiles diuerſi generis beluæ incredulorum animas multipliciter ſine ceſſatiõne cruciant. Illic vlulatus & planctus, gemitus & mugitus continuè ſonant: ſimulq; clamor vbiq; confuſus attollitur: quem dura vis tormẽtorum exagitat, & incendij arſura extorquet. Hæc autem ipſa tribulatio, quæ illic excipiet miſeros, nullo termino finitur, nullo fine concluditur, ſed flãmarum atroci aduſtione conſumitur, & ad rediuiua incendia iterùm qui aduſtus fuerit, reparatur. Ibi enim vermis qui non moritur, & ignis qui nunquàm extinguitur, atq; ſtridor dẽtium ſemper ſentitur. Gehẽnæ lethale frigus, & glacies indeficiens. Fames peſſima, & ſitis immenſa. Dolor perpetuus, & continuus languor. Sæua peſtis & indicibilis lues. Tenebræ denſiſsimæ, & nox obſcuritatis horrendæ. Nulla requies datur miſeris, omnia ibi mala, & cuncta tormentorum genera. Mors immortalis, defectus indeficiens, finis infinitus. Quis ergò fidelium hæc audiens, & talia ſciens, non contremiſcat?

ferni egregia. Dæmonum q̃ tetra & horrida forma. Qualis ſit mors in inferno. Blaſphemorũ pœna. Qualis ſymphonia. Perpetuitas ſuppliciorũ. Matt. 22. Eſa. 66. Marc. 9. Dolor, languor, peſtis, tenebræ. Mors immortalis.

17 EPHRAEM in libro de vera pœnitentia, capite ſeptimo: Interrogatio: In vnum omnes ſupplicium abibunt, an varij cruciatus ſunt? Reſponſio: Varia ſunt tormentorum loca, ſicut in Euangelio audiuimus. Sũt enim tenebræ exteriores, hauddubium, quin & aliæ interiores ſint. Gehennæ ignis locus alius, ſtridori dentium proprius locus eſt, vermis item immortalis alio in loco eſt. Stagnũ ignis locus eſt ꝓprius, ſuoq; itidèm loco, ignis inextinguibilis eſt. Inferi atque perditio ſuis terminis conſtant, & inferiora terræ alius locus. Infernus quò mittuntur peccatores, & inferni profundum, atrocior locus. Inter hæc ſuppliciorum loca, diſtribuuntur

Locorum & ſuppliciorũ varietas in inferno. Matt. 22. 5. Mar. 9. Eſa 66. Apo. 19. 20. 21. Mat 3 Luc. 3. Mat. 9. Prou 27. Ephe 4. Pſal 9. Prou. 9. Eſa 7.

 infe-

infelicisſimi,vnuſquiſq; pro peccatorum ſuorum modo, ſiue mitiùs,ſiue vehementiùs,ſicut ſcriptum eſt,quoniam ſpinis peccatorum ſuorum vnuſquiſque conſtringitur. Hoc autem eſt & id quod dicitur,Vapulabit multis & paucis. Sicut autem ſunt peccatorum differentiæ,ità ſunt & cruciatuum varietates.Dic,inquiunt, nobis, precamur,quæ ſit cruciatus differentia.Et ille Aliter,inquit,cruciatur adulter, aliter fornicator, aliter homicida, aliter fur, aliter ebrioſus,aliter mendax,& aliter periurus.Qui autem odit fratrem ſuum,cum venefico & homicida iudicatur. Qui hæreſibus inquinantur, audituri ſunt: Tollatur impius, nè videat gloriam Domini.

Prou.5. Luc.12. 1.Ioan.3. Eſa 26 iuxta LXX.

CAPITE octauo:Tunc ſegregantur ab inuicèm,iterq; cóficiunt, omni ſpe reuerſionis deſtitutum.Quis adeò lapideo corde ſit, qui iam hinc diem illam non amariſsimè fleat? Tunc ſeparantur epiſcopi à coëpiſcopis,diaconi à condiaconis,ſubdiaconiq; atq; lectores à ſocijs ſuis. Tunc ſeparabuntur hi, qui aliquandò reges fuêre,plorabuntq; velut infantes, atq; vt mancipia pellentur. Tunc ingemiſcēt principes & diuites & immiſericordes,pergentq; nudi atq; deſolati,huc illucq; intuentes. Anguſtiabuntur quærentes adiutorium,& nullus erit adiutor.Neq; enim diuitiæ &cæ. Vt autem breuiter dixerim,&c.vt quæſtione præcedenti, C.15.

Separatio miſerabilis.

19 CYRILLVS Alexandrinus in oratione de exitu animæ: Væ peccatoribus,quoniam iuſti glorificantur, & peccatores condemnantur.Vę peccatoribus,quoniam iuſti in exiſtimatione habentur, & peccatores probris impetuntur.Iuſti in ſanctificatione,peccatores in incendio: Iuſti laudibus euehuntur, peccatores miſeria deprimuntur:Iuſti in ſanctorum ſtatione,peccatores in continuo exilio: Iuſti quidem audient illud: Venite benedicti patris mei, poſsidete regnum vobis ab æterno paratum : Peccatores autem illud, Diſcedite à me maledicti in ignem æternum, diabolo & eius nuncijs paratum: Iuſti autem in paradiſo,peccatores in igne viuaciſsimo & inextincto: Iuſti delicijs affluunt,peccatores labore conficiuntur:Iuſti choros agitant,peccatores ſunt in vinculis:Iuſti concinunt,peccatores lugent : Iuſti ter felices,peccatores ter miſeri: Iuſti in cantu, peccatores in ſpecu : Iuſti in ſinu Abrahæ, peccatores in æſtu Belial:Iuſti in quiete, peccatores in pœnis : Iuſti in fulgore, peccatores in caligine procellarum : Iuſti cum angelis plaudunt, peccatores cum dæmônibus lugent: Iuſti in medio lucis,peccatores in medio tenebrarum; Iuſtos paracletus conſolatur, peccatores cū dæmo-

Differētia iuſtorū & peccatorū in futura vita.

Matt 25.

dæmonibus pœnas luunt: Iuſti adſiſtunt ſolio Domini, peccatores adſtant vltricibus tenebris: Iuſti ſine vlla tẽporis intermiſsione faciem Domini intuentur, peccatoribus vultus diaboli ſemper aduerſus: Iuſti cum angelis viuunt, peccatores adſociãtur dæmonijs: Iuſti preces effundũt, peccatores iuge lamentum: Iuſti ſursùm, peccatores deorsùm: Iuſti in cælo, peccatores in abyſſo: Iuſti in perenni vita, peccatores in morte perditionis: Iuſti in manu Dei ſunt, peccatores in loco diaboli: Iuſti cum DEO, peccatores cum Satana.

20 AVGVSTINVS in Enchiridio ad Laurentium, capite centeſimo vndecimo: Poſt reſurrectionem verò facto vniuerſo cõpletoq́ iudicio, ſuos fines habebunt ciuitates duæ, vna Chriſti, altera diaboli: vna bonorum, altera malorum, vtraq́ tamen angelorũ & hominum. Iſtis voluntas, illis facultas non poterit vlla eſſe peccandi, vel vlla conditio moriendi. iſtis in æterna vita verè feliciterq́ viuentibus, illis infeliciter in æterna morte ſine moriendi poteſtate durantibus, quoniam vtriq́ ſine fine. Sed in beatitudine iſti alius alio præſtabiliùs, in miſeria verò illi, alius alio tolerabiliùs permanebunt.

Beatorum & damnatorũm differentia. Præmiorũ & ſuppliciorũ imparitas.

21 CAPITE centeſimo duodecimo: Fruſtrà itaq́ nonnulli, immò quàm plurimi æternam damnatorum pœnam, & cruciatus ſine intermiſsione perpetuos, humano miſerantur affectu, atq́ ità futurum eſſe non credunt: non quidem ſcripturis aduerſando diuinis, ſed pro ſuo motu dura quæq́ molliendo, & in leniorem flectendo ſententiam, quæ putant in eis terribiliùs eſſe dicta quàm veriùs. Et poſt pauca: Si pœna ſola eſſet, quanta in inferno minima cogitari poteſt, perire à regno Dei, exulare à ciuitate Dei, carere tã magna multitudine dulcedinis Dei, quam abſcondit timentibus ſe, perfecit autem ſperantibus in ſe, tam grandis eſt pœna, vt ei nulla poſsint tormenta quæ nouimus comparari, ſi illa ſit æterna, iſta autem ſint quamlibèt multis ſeculis longa finienda.

Contra eos q̃ humano quodã affectu putãt cruciatus malorum nõ fore ꝑpetuos: Separari à deo & regno cælorũ, q̃ graue ſupplicium ſit. Vide etiam Chryſoſtomi ſententias ſuprà de peccatis in genere, quæſt 4.

22 CAPITE cẽteſimo decimotertio: Manebit ergò ſine fine mors illa perpetua damnatorum, id eſt, alienatio à vita Dei, & omnibus erit ipſa cõmunis, quamlibèt homines de varietate pœnarũ, de dolorũ releuatione vel intermiſsione pro ſuis humanis motibus ſuſpicẽtur, ſicut manebit communiter omnium vita æterna ſanctorum, quamlibèt bonorũ diſtantia concorditer fulgeant.

Sicut beati viuent vita æterna, ità manebit ſine fine mors ꝑpetua damnatorum.

13 ITEM ſermone centeſimo octogeſimoprimo de tempore, ſiue ſermone primo in vigilia Pentecoſtes, capite

aaaaa 2 deci-

Gehennæ recordatio ꝓdeſt contra libidinis flammas. decimooctauo: Hæc recordare,& ignem illum gehennæ his qui ſe nunc exagitant flammis libidinis & cupiditatis,oppone. Ignis hic qui in præſenti eſt vita, abſumit cuncta quæ recipit: ille verò quos ſuſceperit, ſemper cruciat, & pœnæ ſuæ ſemper integros ſeruat. Ignis gehēnæ nec extingui, nec extinguere poteſt eos quos cruciat. Propterea enim & inextinguibilis dicitur, non ſolùm quia ipſe non extinguitur, ſed quia nec eos quos ſuſceperit, extinguet aut perimet. Scriptura etenim dicit,quia & peccatores induent incorruptionem, ſcilicet non ad honorem vitæ, ſed ad diuturnitatem ſupplicij profuturam. 1.Cor. 15. Huius autem pœnæ & ignis illius potētiam, nulla vox exponere,nullus poterit ſermo explanare.Nihil eſt enim in rebus corruptibilibus quod conferri poſsit incorruptibilibus ſiue bonis ſiue malis.Ibì quid agemus? Quid reſpondebimus? Nihil erit nisì ſtridor dentium,nisì vlulatus & fletus, & ſera pœnitentia, ceſſantibus vndiquè auxilijs,& vndiquè inualeſcentibus pœnis.ſed ſolatium quidem nullum. Inferni ſupplicia. Nullus ibì occurret oculis noſtris, nisì ſoli pœnarum miniſtri,& facies dira tortorum. Per pœnitentiam has pœnas effugere licet. Verùm has pœnas, hos cruciatus non ſolùm euadere, ſed etiam æternam beatitudinem,ſi modò de malis noſtris pœnitentiam agimus, poſſumus acquirere.

24 LIBRO de triplici habitaculo,capite ſecundo:Principalia duo ſunt tormenta in inferno,frigus intolerabile, & calor ignis inextinguibilis: vndè in Euangelio legitur: Duo principalia tormēta inferni. Illic erit fletus & ſtridor dentium. Matt 8 13.22. 24 25.Luc.13. Fletus nanque & liquefactio oculorum ex calore naſcitur. Stridor verò dentium ex frigore naſcitur: hinc etiam beatus Iob: De aquis,inquit, niuium tranſibunt ad calorem nimium. Iob 24. De quibus duobus innumera pendent pœnarum genera,videlicet ſitis intolerabilis, pœna famis, pœna fœtoris, pœna horroris,pœna timoris, pœna anguſtiæ, pœna tenebrarum, ſeueritas tortoris, præſentia dæmonum, ferocitas beſtiarum, crudelitas miniſtrantium, dilaceratio immortalium vermium,vermis conſcientiæ,ignitæ lachrymæ,ſuſpiria miſeriæ,dolor ſine remedio,vincula ſine ſolutione, mors æterna, pœna ſine fine, Alia pœnarū genera ex his duobus pendent. abſentia Chriſti quo ad viſionem eius, quæ ſola omnia ſupradicta ſuperat,& omnibus pœnis intolerabilior. Priuatio aſpectus diuini pœna quanta ſit. Væ igitur illis qui perennè ſubire hæc omnia mala etiam ſine fine merētur pro delectabili vnius horæ ſomno. Tanta etenim & talis eſt omnis huius mundi gloria,ad æternam comparata gloriam. Melius erit eis, quod dictum eſt de infelice Iuda, non naſci, quàm malis ſuis meritis plagas inferni ſuſtinere. Matt.26.

25 CYPRIANVS in libro ad Demetrianum:Cremabit addictos

dictos ardens ſemper gehenna, & viuacibus flammis vorax pœna: nec erit vndè habere tormenta vel requiem poſsint aliquandò vel finem. Seruabuntur cum corporibus ſuis animæ infinitis cruciatibus ad dolorem.

Cruciatus perpetuus.

26 ITEM in ſermone de aſcenſione Chriſti: Continuus erit & ſuperfluus illarum lachrymarum decurſus, ſtridorem illum dentium flammę inextinguibiles agitabunt. Immortales miſeri viuent inter incendia, & inconſumptibiles flammæ nudum corpus allambent. Ardebit purpuratus diues, nec erit qui æſtuanti linguæ ſtillam aquæ infundat. In proprio adipe frixæ libidines bullient, & inter ſartagines flammeas miſerabilia corpora cremabūtur: & omni tormento atrociùs deſperatio condemnatos affliget. Non miſerebitur vltrà Deus, neq; tunc audiet pœnitentes, ſera erit illa confeſſio: & cùm clauſa fuerit ianua, fruſtrà carentes oleo, acclamabunt excluſi. Nullum ibi refrigeriū, nullum remedium: ſemel Chriſtus deſcendit ad inferos, vlteriùs nō deſcendet. Non vltrà videbūt Deum in tenebris ſigillati: irregreſsibilis erit illa ſententia, & immutabile iudiciū, & ſtabit damnationis huius immobile conſtitutum.

Immortalitas damnatorū. Luc. 16. Sartagines. Deſperatio. Sera pœnitentia. Matt 25. Immutabilis ſentētia ſemel lata.

27 BERNARDVS epiſtola ducenteſima quinquageſima tertia ad Garinū abbatem: Ob hoc proculdubiò inflexibilis & obſtinatæ mentis punitur æternaliter malū, licèt temporaliter perpetratum: quia quod breue fuit tempore vel opere, longū eſſe conſtat in pertinaci voluntate: ità vt ſi nunquàm moreretur, nunquàm velle peccare deſineret: immò ſemper viuere vellet, vt ſemp peccare poſſet.

Peccatū temporaliter ꝑpetratū, cur in æternum puniatur.

28 ET in libro meditationum capite tertio, ſiue libro primo de anima apud Hugonem, capite tertio: Procùl à beata paradiſi patria exulati, cruciabuntur in gehenna perpetua, nunquàm lucem viſuri, nunquàm refrigerium adepturi, ſed per millia millium annorum in inferno cruciandi, nec indè vnquàm liberandi. Vbi nec qui torquet, aliquandò fatigatur: nec qui torquetur, aliquādò moritur. Sic enim ignis ibi conſumit, vt ſemper reſeruet: ſic tormenta aguntur, vt ſemper renouentur. Iuxta verò qualitatem culpæ pœnam ſuſtinebit vnuſquiſque gehennæ, & ſimilis culpæ rei ſuis ſimilibus iungentur cruciandi. Nihil aliud ibi audietur, niſi fletus & planctus, gemitus & vlulat⁹, mœrores, atq; ſtridores dentiū: nihilq; ibi videbitur niſi vermes & laruales facies tortorum, atque teterrima monſtra dæmonum.

Egregia deſcriptio ſuppliciorum gehennæ. Quid ibi audiatur. Quid videatur.

Verſus.

Vermes crudeles mordebunt intima cordis.
Hinc dolor, indè pauor, gemitus, ſtupor, & timor horrens.

Ardebuntꝗ miſeri in igne æterno in æternum & vltra. In carne cruciabuntur per ignem, in ſpiritu per cõſcientię vermem. Ibi erit dolor intolerabilis, timor horribilis, fœtor incõparabilis, mors animæ & corporis, ſine ſpe veniæ & miſericordiæ. Sic tamen morientur, vt ſemper viuant: & ſic viuent, vt ſemper moriantur. Ità anima peccatoris aut in inferno pro peccatis cruciatur, aut in paradiſo pro bonis meritis collocatur. Nunc ergò alterum è duobus eligamus, aut ſemper cruciari cum impijs, aut perpetualiter lætari cum ſanctis. Bonum ſiquidem & malũ, vita & mors, ante nos ſunt poſita: vt ad quod voluerimus, manum extendamus. Si tormenta non terrent nos, ſaltem inuitent præmia.

Qualis mors.

Alterutrũ eligẽdũ nobis.

Eccl 15.

29 IDEM Bernardus ſermone octauo in pſalmum, Qui habitat in adiutorio altiſsimi: Attamen ſicut videbit peccator & iraſcetur, dentibus ſuis fremet & tabeſcet: (priùs enim benedicti vocabũtur in regnũ, quàm maledicti in caminum deijciãtur ignis æterni, quò videlicet acriùs doleant videntes quid amiſerint) ſic iuſti quoꝗ videbunt & lętabuntur cõſiderantes quid euaſerint. In illa ergò tanta ſeparatione quemadmodùm hœdis agnorum diuiſio grauiſsimi liuoris occaſio fiet, ſic electis eregionè conſideratio reproborũ, immenſa quædam materia gratiarũ actionis & laudis. Vndè enim iuſti tam magnificè gratias agerent, niſi cũ illa inexcogitabili felicitate, qua perfruuntur, ipſam quoꝗ retributionem cernerent iniuſtorum, à quibus equidem ſola miſericordia redemptoris ſegregatos ſeſe eſſe fideliſsimè & deuotiſsimè recordantur? Vndè verò impij tanto animi furore tabeſcerẽt, niſi in regnum ſummæ beatitudinis coram ſeſe vidiſſent alios introduci, & tũc demùm in illos ſeſe fœtores, in illos horrores, in illos æterni incẽdij cruciatus, in illas deniquè immortalis mortis miſerias gemerent eſſe damnatos? Fletus quidem ob ignem qui non extinguitur. Stridor verò ob vermẽ qui non moritur. Planè fletus ex dolore, ſtridor dentium ex furore. Fletum nempe tormentorum immanitas, ſtridorem dentium vehementia ipſa tabeſcentis inuidiæ, & obſtinata malignitas extorquebit. Ità ergò retributionem peccatorum videbis nè videlicet ignarus tanti periculi, ingratus aliquandò liberatori poſſe fieri videaris. Non ſolùm autem, ſed & ſecuritas perfecta iuſtorum, erit viſa retributio peccatorũ: quo videlicet nec humanam aliquandò, nec diabolicam vltrà vereri malignitatem poſsit. Et poſt pauca: Non igitur tibi durum videatur fore quod dicitur, Oculis tuis conſiderabis: quandò & ridebis in eorum interitu: non quòd ve-

In ſeparatiõe iuſtorũ & impiorũ qd fiet.

Iuſti ex malorũ ſupplicijs occaſionẽ ſument agendi gratias.

Impij furore tabeſcent ꝑpter iuſtorũ gloriam.

Fletus & ſtridor dentium vndè.

Quomodò gaudebũt beati de malorũ ſupplicijs.

velut quadam immanitate crudelitatis in ipſa tibi vltione complaceat, ſed quòd modus ipſe pulcherrimus diuinæ ordinationis vltrà quàm credi poſsit, iuſtitiæ zelatorem & amatorem æquitatis oblectet. Vbi optimè omnia conſtituta, & ſuum cuique ceſsiſſe locum, immò in ſuam quemlibet ceſsiſſe, pleniùs & perfectiùs illuſtrante veritate cognoſces: quomodò non omnia conſiderare, & in omnibus omnium moderatorem magnificare licebit? Itaque oculis tuis conſiderabis, & retributionem peccatorum videbis. Primò quidem ob tuam euaſionem, ſecundò ob omnimodam ſecuritatem, tertiò quoq; ob comparationẽ, quartò ob ipſius iuſtitię perfectam æmulationẽ. Erit enim iam tunc non miſericordiæ, ſed iudicij tempus: nec vlla omninò credenda eſt erga impios futura illic miſeratio, vbì nec vlla ſperanda eſt correctio.

Nulla miſeratio erga impios.

30 HVGO à ſancto Victore, libro quarto de anima, capite decimotertio: Infernus latus eſt ſine menſura, profundus ſine fundo, plenus ardore incomparabili, plenus fœtore intolerabili, plenus dolore innumerabili. Ibì miſeria, ibì tenebræ, ibì ordo nullus, ibì horror æternus, ibì nulla ſpes boni, nulla deſperatio mali. Omnis q̃ eſt in eo, odit ſe & oẽs alios. Ibì omnia genera tormentorum: quorum minimum eſt maius omnibus his tormentis quæcunq; in hoc ſeculo fieri poſſunt. Ibì eſt fletus & ſtridor dentiũ: ibì trãſitur à frigore niuium ad calorem † ignium: & vtrunq; intolerabile. Ibì oẽs cõburuntur, & vermibus corroduntur, nec conſumuntur. Vermis quorum non moritur, & ignis non extinguitur. Nulla ibì vox, nisì væh væh: væh habent, væh ſonant: tortores diabolici torquent pariter & torquẽtur, & eorum nunquàm finis erit aut remedium. Talis eſt infernus, & milliès peior.

Inferni & pœnarũ eius breuis deſcriptio.

Odium ſui & omnium aliorum.

† aliâs nimium

Væ, væ illic perpetuò auditur.

31 INNOCENTIVS tertius libro tertio de contemptu mundi, ſiue de miſeria humanæ conditionis, capite ſecundo: Vindicta carnis impij, vermis & ignis: Vterq; duplex: interior & exterior. Interior q̃ rodit & vrit cor: exterior, q̃ rodit & vrit corpus. Vermis, inq̃t, eorũ non morietur, & ignis nõ extinguetur. Dabit Dñs ignem & vermes in carnes eorũ, vt vrantur & ſentiant vſq; in ſempiternum. Vermis cõſciẽtiæ† tripliciter lacerabit. Affliget memoria, ſera turbabit pœnitẽtia, torquebit anguſtia. Venient enim in cogitationẽ peccatorũ ſuorũ timidi, & traducẽt illos ex aduerſo iniq̃tates eorũ, dicẽtes: q̃d ꝓfuit nobis ſu̗bia? & iactãtia diuitiarũ q̃d cõtulit nobis? Trãſierũt illa oĩa tanq̃ vmbra, & ſicut nauis quę ꝑtranſit fluctuantẽ aquã, cuius quũ prętererit, nõ eſt inuenire veſtigium: Sic & nos nati, continuò deſi-

Eccl 7.

Vermis & ignis duplex.

Eſa vltimo.

Iudith 16.

† aliâs tẽporaliter.

Sap 4.

Sap. 5

deſiuimus eſſe. Virtutis quidem ſignum nullum valemus oſtendere, ſed in malignitate noſtra conſumpti ſumus. Cum ingenti turbatione recogitabunt, quæ cum nimia delectatione geſſerunt, vt ſtimulus memoriæ pungat ad pœnam, quos aculeus nequitiæ ſtimulauit ad culpam.

Sap. 5. Luc. 23. Apoc. 6. Pœnitẽtia infructuoſa.

C A P I T E tertio: Dicent intrà ſe, pœnitentiam agentes: Errauimus à via veritatis, & lumen iuſtitiæ non luxit nobis. Tunc incipient dicere montibus, Cadite ſuper nos: & collibus, Operite nos. Pœnitebunt ad pœnam, ſed non conuertentur ad veniam. Iuſtum eſt enim, vt qui noluerunt cùm benè potuerunt, quum velint, non poſsint.

Diuerſitas pœnarum. Ignis. Frigus. Matt. 13. Fœtor. Pſal. 10. Vermes. Eſa. vltimo. Mallei percutientes. Prou. 14. † aliâs deriſoribus Tenebræ palpabiles, Iob. 10. Pſal. 48. 1. Reg. 2. Cõfuſio peccatorum. Dan. 7. Horribilis viſio dæmonum. Igneæ catenæ. Nouẽ ꝑdictæ pœnæ. qbus peccatoribus conueniãt. Pſal. 9.

C A P I T E quarto: Pœnæ autem infernales ſecundùm diuerſa peccata ſunt diuerſæ. Prima pœna eſt ignis. Secunda frigoris. De ijs dixit Dominus: Ibì erit fletus & ſtridor dentium. Fletus, ꝓpter fumum ignis. Stridor dentium propter frigus. Tertia erit fœtor. De his tribus dicitur in pſalmo: Ignis, ſulphur & ſpiritus procellarum, pars calicis eorum. Quarta, vermes indeficientes. Vndè Eſaias: Vermis eorum nõ morietur, & ignis eorum non extinguetur. Quinta, mallei percutientes. Vndè dicit Salomon: Parata ſunt damnationis iudicia † blaſphematoribus, & percutientes mallei ſtultorum corporibus. Sexta, tenebræ palpabiles exteriores & interiores. Vndè Iob: Terra miſeriæ & tenebrarum, vbì vmbra mortis &c. Vadam ad terram tenebroſam & opertam mortis caligine. Et in pſalmo: In æternum non videbunt lumen. & alibì: Impij in tenebris conticeſcent. Septima, confuſio peccatorum. Tunc enim, (vt legitur in Daniele) erunt libri aperti, id eſt, conſcientiæ hominum erunt omnibus manifeſtæ. Octaua, horribilis viſio dæmonum, qui videbuntur in excuſsione ſcintillarum de igne aſcendentium. Nona, igneæ catenæ, quibus impij ſingulis membris conſtringentur. Prima pœna eſt concupiſcentium: ſecunda malitioſorum: tertia luxurioſorum: quarta inuidorum & odium habentium: quinta eorum qui in hoc ſeculo per flagella nõ meruerunt caſtigari, quia tentauerunt & exacerbauerunt Dominũ in multitudine iniquitatum ſuarum. Vndè ſcriptum eſt: Exacerbauit Dominum peccator, ſecundùm multitudinem iræ ſuæ non requiret. Sexta, eorum qui in tenebris ambulantes, ad lumen verũ, ſcilicet Chriſtum, venire contempſerunt. Septima, confitentium peccata ſua, & pœnitentiam contemnentium: Octaua, illorum qui in hoc ſeculo libenter vident mala, & faciunt: Nona, illorum qui ꝑ ſingu-

ſingula vitia ſunt defluxi, qui ambulant in deſiderijs ſuis, & eunt poſt concupiſcentias ſuas.

CAPITE ſexto: Ignis gehennæ nec lignis nutritur, nec flatu ſuccenditur, ſed à Deo creatus eſt inextinguibilis ab origine mundi. Scriptum eſt enim: Deuorabit eum ignis, qui non ſuccenditur. Creditur autem eſſe ſub terris, ſecūdùm illud Eſaiæ: Infernus ſubtèr conturbatus eſt in occurſum aduentus tui. Sed & omnis locus reprobis eſt pœnalis, qui ſemper ſecū deferunt cruciatum, & vbiq; contra ſe tormentum incurrunt. Producam (inquit) ignem de medio tuî, qui comedet te. Ignis autem gehennæ ſemper ardebit, & nunquàm lucebit: ſemper vret, & nunquàm conſumet: ſemper afficiet, & nunquàm deficiet. Eſt enim apud inferos ſumma tenebrarum obſcuritas, immenſa pœnarum acerbitas, infinita miſeriarum æternitas. Ligatis (inquit) manibus & pedibus eius, mittite eum in tenebras exteriores, vbì erit fletus & ſtridor dentium. Singula membra pro ſuis peccatis propria ſuſtinebunt tormenta, vt in eo puniantur, in quo peccauerunt. Scriptum eſt enim: Per quæ peccat homo, per hæc & torquebitur. Vndè qui in lingua peccauerat, cruciabatur in lingua. Propter quod ipſe clamabat: Pater Abraham, miſerere meî, & mitte Lazarum, vt intingat extremum digiti ſui in aquam, & refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma. Per digitos intelligitur operatio. Digitis enim operamur. Quaſi dicat: Si minimum operum Lazari haberem, minorem pœnam ſentirem.

Qualis ſit ignis gehennæ.
Ezech. 20.
Iob 20.
Infernus ſub terris eſſe creditur.
Eſa 41.
Ezech. 28.
Ignis gehēnæ an luceat.
Matt 22.
Singula mēbra pro ſuis peccatis propria tormēta ſuſtinebunt.
Luc. 16.

CAPITE ſeptimo: Reprobi verò non ſolùm exterioribus, ſed etiam interioribus tenebris inuoluentur: quia ſpirituali pariter & corporali luce carebunt. Scriptum eſt enim: Tollatur impius nè videat gloriam Dei, qui ſolus tunc erit in lucem ſempiternam. Tantam autem in pœnis reprobi tolerabunt anguſtiam, vt vix aliquid cogitare valebunt præter pœnas: ſed illuc dirigent impetum cogitationis, vbi ſentient vim doloris. Sanè diſcipulus quidam fertur apparuiſſe magiſtro ſuo poſt mortem. Quem cùm magiſter eſſe damnatum intellexiſſet, quæſiuit ab eo, ſi aliquæ quæſtiones apud inferos verterentur. Qui dicitur reſpondiſſe: Apud inferos quæritur ſolummodò, quid non ſit pœna. Sed & Salomon ait: Nec opus, nec ratio, nec ſciētia, nec ſapiētia eſt apud inferos, quò tu properas. Erit enim tanta in reꝓbis mentis obliuio, tanta cęcitas animi, tanta confuſio rationis, vt rarò vel nunquàm ad cogitandum quicquam de Deo poſsint aſſurgere, nedùm ad confitendum valeant adſpira-

Duplices tenebræ dānatorum.
Eſa. 26. 60.
Præ dolore vix aliud ꝙ pœnas cogitare poterūt.
Quæſtio quæ apud inferos mouetur.
Eccēs 9
Obliuio quāta in inferno.

re. Nam à mortuo tanquàm ab eo qui nõ eſt, perijt confeſsio. Scri-
Eccl 17. Pſal 113. Eſa 38. ptum eſt enim: Non mortui laudabunt te Domine, neque omnes qui deſcendunt in infernum. Non infernus confitebitur tibi, neq; mors laudabit te.

Iob. 10. CAPITE octauo: Dimitte me Domine (dicit Iob) vt plangam paululùm dolorem meum, antequàm vadam ad terram tenebroſam & opertam mortis caligine: terram miſeriæ & tenebrarũ, vbi vmbra mortis, & nullus ordo, ſed ſempiternus horror inhabitat. Ordo quidem erit in quantitate pœnarum, quoniam in qua menſura menſi fuerint, remetietur eis, vt qui grauiùs peccauerunt, grauiùs puniantur. Potentes enim potenter tormenta patientur. Sed ordo non eſt in qualitate rerum, quia de aquis niuium tranſibunt ad calorem nimium, vt ſubita contrariorum mutatio grauiorem inferat cruciatum. Experimento cognoui, quòd aduſtus, ſi frigidũ ſtatim adhibeat, ardentiorem ſentiat cruciatum.

An in inferno futurus ſit aliquis ordo. Luc 6. Sap. 6. Ordo nõ erit in qualitate, ſed in quantitate.

Iob 24. Pſal 48. CAPITE nono: Sicut oues in inferno poſiti ſunt, & mors depaſcet eos. Dictum eſt hoc à ſimilitudine iumentorum, quæ nõ radicitùs euellunt herbas, ſed ſummitates ſolummodò carpunt, vt iterùm herbæ renaſcantur ad paſtum. Sic & impij quaſi morte paſti, reuiuiſcent ad mortem, vt æternaliter moriantur. Ouidius:

Mors immortalis.

> Sic inconſumptum Tityj ſemperq; renaſcens,
> Sic perit, vt poſsit ſæpè perire, iecur.

Tunc erit mors immortalis, tũc viuent mortui, qui vitæ ſunt mortui. Quærent mortem, & non inuenient: quia vitam habuerunt, & perdiderunt. Audi Ioannem in Apocalypſi dicentem: In diebus illis quærent homines mortem, & non innenient eam: deſiderabunt mori, & fugiet mors ab illis. O mors, quàm dulcis eſſes quibus tam amara fuiſti. Te ſolam deſideranter optabunt, qui te ſolam vehementer abhorruerunt.

Apoc 9. Optabunt mortẽ, q hic eam ſolã abhorruerunt.

Obiectio. Pſal 102. Pſal. 144. Sap 11. Eſa 24. CAPITE decimo: Nullus ergò ſibi blandiatur, & dicat, quia Deus non in finem iraſcetur, neque in æternum indignabitur: ſed miſerationes eius ſuper omnia opera eius. Quia cùm iratus eſt, non obliuiſcetur miſereri, nec quicquam eorum quæ fecit Deus, odiuit. Aſſumens in argumentum erroris, quod ait Dominus per Eſaiam prophetam: Congregabuntur in congregatione vnius faſcis in lacum, & claudentur in carcerem, & poſt multos dies viſitabuntur. Homo nanq; peccauit ad tempus, non ergò Deus puniet in æternũ. O ſpes inanis, ô falſa præſumptio. Non credat fruſtrà errore deceptus, quòd aliquo precio ſit redimendus, quoniam in inferno nul-

Reſpõſio de nunq̃ terminãdis pœnis.

la

la eſt redemptio. Congregabuntur ergò peccatores in lacū, & claudentur in carcerem, ſcilicet in inferno, in quo ſine corporibus vſq; in diem iudicij torquebuntur, & poſt multos dies, poſtquàm videlicet reſurgent cum corporibus ſuis in nouiſsimo die, viſitabuntur, non ad ſalutem, ſed ad vindictam: quia poſt diem iudicij grauiùs punietur. Sic & alibì dicitur: Viſitabo in virga iniquitates eorum, & in verberibus peccata eorum. Prædeſtinatis ergò Deus iraſcitur temporaliter, quia flagellat omnem Deus filium quem recipit. de quibus illud accipitur: Non in finem iraſcetur &c. Reprobis autem Deus iraſcitur æternaliter, quia iuſtum eſt, vt quod impius in ſuo præuaricatur æterno, Deus vlciſcatur in ſuo æterno. Nam licèt peccandi facultas illum dimittat, ipſe tamen non dimittit voluntatem peccandi. Scriptum eſt enim: Superbia eorum qui te oderunt, aſcendit ſemper. Nam non humiliabuntur reprobi iam deſperati de venia, ſed malignitas odij tantum in illis excreſcet, vt velint illum omninò non eſſe, per quem ſciunt ſe tam infeliciter eſſe. Maledicent altiſsimo, & blaſphemabunt excelſum, conquerétes eum eſſe malignum, qui creauit illos ad pœnam, & nunquàm inclinatur ad veniam. Audi Ioannem in Apocalypſi dicentem: Grādo magna deſcendit de cælo in homines, & blaſphemauerunt homines Deum propter plagam grandinis, quoniam magna facta eſt vehementer. Voluntas ergò damnati, licèt amiſerit poteſtatis effectum, ſemper tamen habebit malignitatis affectum, & ipſa erit in inferno ſupplicium, quæ fuerat in mundo peccatum: licèt forſan & ibì peccatum ſit, ſed non meritum pœnæ. Impius ergò quia ſemper habebit in ſe reatum ex culpa, ſemper ſentiet contra ſe eſſe cruciatum ex pœna: quia quod ipſe per pœnitentiam non deleuit, Deus per indulgentiam nō remittet. Ad magnam ergò pertinet iuſtitiam iudicantis, vt nunquàm careant in gehenna ſupplicio, qui nunquàm carere voluerunt in vita peccato. Oſtendunt enim quòd in peccato ſemper viuere volunt, qui nunquàm deſinūt peccare dum viuunt.

Exponit locū Eſaiæ.
Pſal. 88.
Heb 12.
Pſal. 102.
Cur peccatū quod breui tēporis ſpatio pperpetratū eſt, in æternū puniatur.
Pſal 73.
Damnati blaſphemant Deum.
Apoc. 16.
Habēt volūtaté peccādi poteſtaté non item Vide Aug in ench. cap. 112.

32 CONCILIVM Florentinum in concluſione, ſiue in literis vnionis: Item definimus, ſi verè pœnitentes in DEI charitate deceſſerint, antequàm dignis pœnitentiæ fructibus de commiſsis ſatisfecerint & omiſsis, eorum animas pœnis Purgatorij poſt mortem purgari, & vt à pœnis huiuſmodi releuentur, prodeſſe eis fidelium viuorū ſuffragia, Miſſarū ſcilicet ſacrificia, orati-

Quorum animæ ad purgatoriū migrét.
Quomodò iuuentur.

ones & eleemoſynas,& alia pietatis officia,quę à fidelibus pro alijs fidelibus fieri conſueuerunt,ſecundùm Eccleſiæ inſtituta: illorũq; animas,qui poſt baptiſma ſuſceptum,nullam omninò peccati maculam incurrerunt, illas etiam, quæ poſt contractam peccati maculam,vel in ſuis corporibus,vel eiſdem exutæ corporibus (prout ſuperiùs dictum eſt)ſunt purgatæ,in cælum mox recipi, & intueri clarè ipſum Deum trinum & vnum,ſicuti eſt, meritorum tamen diuerſitate alium alio perfectiùs: illorum autem animas,qui in actuali mortali peccato, vel ſolo originali decedunt,mox in infernum deſcendere,pœnis tamen diſparibus puniendas.

Quorum animæ ad cælum migrent.

Ad inferos quorũ animæ deſcendant.

Suppliciorũ imparitas.

1 B CHRYSOSTOMVS libro primo de prouidentia Dei: Quid autem dicam preſſuras huius temporis,cùm non minùs ipſa quoquè gehennæ comminatio,quàm promiſsio regni,ineffabilem ipſius clementiam commendet? Niſì enim ille gehennam minatus eſſet,non facilè quiſpiam cæleſtibus bonis potiretur. Neq; enim ſufficit ſola gaudiorum repromiſsio ad excitandos ad virtutem animos,niſì etiam eos pœnarum timor impellat,qui negligētiùs ad illam affecti ſunt.

Cōminatio gehēnæ quàm fructuoſa.

2 ITEM homilia quinta ad populum Antiochenum: Itaque ſi quis gehennæ ſemper meminiſſe laboret, omnem mortem deridebit: & non præſenti tantùm anguſtia liberabitur,ſed & ab illa flamma eripietur. Gehennam enim continuè timens, nunquàm in Gehennæ ignem décidet,continuè hoc caſtigatus metu.

Gehēnæ memoria quantã vtilitatē ſecũ ferat.

3 ET homilia quinquageſimaquinta ad populum Antiochenum: Et propterеà de gehenna iugiter audiamus,vt ex huius minis & timore multum emolumenti capiamus. Nam ſi Deus peccantes in eam deiecturus,huius minas non pręmiſiſſet,in eam multi cecidiſſent. Si nunc enim timore animas noſtras concutiente, ſunt aliqui tam facilè peccantes,tanquàm nec ipſa ſit: ſi nihil horum dictũ fuiſſet,neque intentatum, quid mali non feciſſemus? Itaque quod ſemper dico,gehenna non minùs,quàm regnum,Dei circa nos curam oſtendit. Gehenna nanque cum regno cooperatur, ad ipſum homines timore compellens: nè ſæuitiæ, neque crudelitatis rem eſſe cenſeamus, ſed miſericordiæ, multæq; benignitatis & curæ,& dulcis erga nos amoris. Niſì per Ionam ſubuerſio denunciata fuiſſet,non fuiſſet prohibita ſubuerſio. Niſì dixiſſet,quòd ſubuerteтur Niniue,Niniue non ſtetiſſet: niſì fuiſſet intentata gehenna ,in gehēnam omnes cecidiſſemus: niſì prænunciatus ignis fuiſſet, ignem fugiſſet nemo. Eorum quæ facere vult, contraria dicit, vt quæ vult

vult faciat. Non vult mortem peccatoris: & dicit mortem peccatoris, nè mittat in mortem.

4 AVGVSTINVS in pſalmum quadrageſimumnonum: Si poſſemus facere, fratres, vt dies iudicij non veniret, puto quia nec ſic erat malè viuendum. Si nō veniret ignis diei iudicij, & ſola peccatoribus immineret ſeparatio à facie Dei, in qualibet eſſent affluentia deliciarum, non videntes à quo creati ſunt, & ſeparati ab illa dulcedine ineffabilis vultus eius, in qualibet æternitate & impunitate peccati, plangere ſe deberent. Sed quid loquar, aut quibus loquar? Hæc amantibus pœna eſt, non contemnētibus. Qui dulcedinem ſapientiæ & veritatis vtcunquè ſentire cœperunt, nouerunt quod dico, quanta pœna eſt, tantummodò à facie Dei ſeparari. Qui autem illam dulcedinem non guſtauerunt, ſi nondùm deſiderant Dei faciem, timeant vel ignem: ſupplicia terreant, quem præmia non inuitant. Vile tibi eſt quòd Deus pollicetur? contremiſcē quod minatur. Veniet dulcedo præſentiæ, non mutaris, non excitaris, nō ſuſpiras, non deſideras, amplexaris peccata tua, & delicias carnis tuæ, ſtipulas ad te congeris? veniet ignis. Ignis in conſpectu eius ardebit. Non erit iſte ignis ſicut focus tuus: quō tamē ſi manum mittere cogaris, facies quicquid voluerit qui hoc minatur. Si tibi dicat, ſcribe contra caput patris tui, ſcribe cōtra capita filiorum tuorum: nam ſi non feceris, manum tuam mitto in focum tuum: facies nè ardeat manus tua, nè ardeat ad tempus membrū tuum, nō ſemper in dolore futurum. Minatur ergò inimicus tam lene malum, & facis malum? minatur Deus æternum malum, & non facis bonum? Ad malum faciendum, nec minæ te compellere deberent, à bono faciendo, nec minæ te terrere deberēt. Minis enim Dei, minis æterni ignis prohiberis à malo, inuitaris ad bonum.

Separari à facie Dei, grauis pœna.

Supplicia terreant, quē præmia non inuitant.

Pſal. 49.

Quàm grauis ſit ignis ille.

5 BERNARDVS in ſermone de conuerſione ad clericos, capite quinto: Habet malus hoc ipſum quod nunc ponit, quandoq; recipere corpus, non tamen ad pœnitentiam, ſed ad pœnam. Vbi nimirùm peccati ipſius & carnis quodammodò ſimilis videbitur eſſe conditio, vt quemadmodùm culpa ſemper puniri poterit, nec vnquàm poterit expiari: ſic nec in corpore aliquandò tormenta finiri, nec corpus ipſum exinaniri valeat in tormentis. Meritò quidem vltio ſempiterna deſæuiet, quod nunquàm poſsit culpa deleri: & nec ſubſtantia carnis deficiet, nè ſimul cogatur etiam afflictio carnis terminari. Hæc fratres mei qui pauet, cauet: nam qui negligit, incidit.

Pœna perpetua.

V

De regno Cælorum quid ex Scriptura diſcimus?

a Matth. 25 e

b 2 Timoth 4 d

c 2 Petri 1.c

d Lucæ 14 d Auguſt ſermo 37 de ſanctis. Cyprianus de mortalitate.

e Roman. 8. d 2 Corinth 4 d Act. 14. d 2 Timoth. 2. 2 b 4 b

f 1. Corinth. 2. c Eſa 64. b

g Apocalyp. 21 a d e f g 22. a Matth 13 f 22. c Sap 3. a b 5 c Daniel 12 a 1. Cor. 15. e f g Philip. 3 d Ioan 14 a

A Parauit[a] hoc Regnum Deus electis ab origine mundi,[b] regnum cæleſte,[c] regnum æternum,[d] regnum beatiſſimum, de quo Paulus apertè fatetur:[e] *Non ſunt cōdignæ paſſiões huius temporis ad futuram gloriam.* [f] *Oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcenderunt, quæ præparauit Deus his qui diligunt illum.*[g] *O ſanctā ciuitatem Hieruſalem nouam, deſcendentem de cælo, à Deo paratam, ſicut ſponſam ornatam viro ſuo.* De qua Ioannes diuinorum optimè conſcius, hæc cælitùs audiuit & ſcripſit:[h] *Eccè tabernaculum Dei cum hominibus: & habitabit cum eis: & ipſi populus eius erūt: & ipſe Deus cum eis erit eorum Deus: & abſterget omnem lachrymam ab oculis eorum: & mors vltrà non erit: neque luctus, neque clamor, neque dolor erit vltrà, quæ prima abierunt.* Illic auditur[a] vox tubæ magnæ, & ſicut vox aquarum multarū, & ſicut vox tonitruorum ma-

h Apocalyp 21. a 7. d 1. Corinth 13. d 1 Ioan 3 a Eſa. 25. c 33 c d 49. c 51 a d 60 d 65. c 66. d Pſal. 16 d 26 d 30 c 35 b 86 a 114 b 149 a Chryſoſtom. epiſtol. 5 ad Theodor lapſum Anſel epiſto 2 & in libr. de ſimilitudinibus cap. 47 & ſeq Hugo libr. 4. de anima, cap 15 & 16.

a Apocalyp. 19 a Pſal. 83. a b d & ibidem Auguſt. item libr 10. de ciuitat Dei cap 16 & lib 22 c 29 & 30 Item lib 3 de libero arbitrio ca vltimo & lib 3 de ſymb ad Catechu. cap. vlti-

magnorum dicentium, *Alleluia: quoniã regnauit Dominus Deus noſter omnipotens. Gaudeamus & exultemus, et demus gloriã ei, quia venerũt nuptiæ Agni.* B [b] *Beati qui ad cœnã nuptiarũ Agni vocati ſunt*: Beatiores verò, qui ad eã [c] cœnam vocati, ſubmotis impedimentis omnibus, accedũt, veſtemq; [d] nuptialem adferunt, vt in [e] regno Dei, cùm Abraham, Iſaac & Iacob recumbant. Nec opùs eſt rogare: [f] *Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo? aut quis requieſcet in monte ſancto tuo?* Expedita eſt reſponſio, *Qui ingreditur ſine macula, & operatur iuſtitiam.* Aut ſi verbo Chriſti magìs delectaris, [g] *Qui facit voluntatem Patris mei qui in cælis eſt, ipſe intrabit in regnum cælorũ.* Sancta hæc eſt ciuitas, & ſanctos etiam ciues requirit: [h] *nõ intrabit in eam aliquid coinquinatum.*

mo lib 1. de Trinit cap. 13. & de catechizan. rud. lib ca 25 Tract. 4. in epiſt. Ioan. lib. Meditat ca 22. & 25 Soliloq cap. 21. 35. & 36 Manual. ca. 6. 7. 16 17.

b Apocalyp. 19. b

c Luc. 14 d Greg. homil. 36 & 37 in Euang Proſp de vita cõtemplat li 1. c 2. & ſeq Itẽ li 3 ca. 32 Bern in ſer. de tripl genere bonorũ & c 4 meditat.

d Matth 22 b

e Matth 8 b Luc 13 f 22. c 12. e Greg. homil. 13 in Euang.

f Pſalm. 14. a 23 a Eſa 33 c Rom 2 b e Matth 5 a Bernard in ſerm. de conuerſione ad clericos cap. 25.

g Matth 7. c 19 c 25 b c Apocalyp. 2 b c g 3. b c d 7. d Bernard. ſerm. 2. de verb Apoſt. Non eſt regnum Dei eſca & potus.

h Apocal. 21 g

SCRIPTVRAE.

A MATTHAEI vigeſimoquinto: Tunc dicet rex his qui à dextris eius erunt: Venite benedicti Patris mei, poſsidete paratum vobis regnum à conſtitutione mundi. Et ibunt hi in ſupplicium æternum: iuſti autem in vitam æternam.

Po-

POSTERIORIS ad Timotheum quarto: Liberauit me Dominus ab omni opere malo: & ſaluum faciet in regnum ſuum cæleſte.

POSTERIORIS epiſtolæ Petri capite primo: Sic enim abundanter miniſtrabitur vobis introitus in æternum regnum Domini noſtri & ſaluatoris Ieſu Chriſti.

LVCAE decimoquarto: Hæc cùm audiſſet quidam de ſimul diſcumbentibus, dixit illi: Beatus qui manducabit panem in regno Dei.

AD Romanos octauo, vt in textu.

POSTERIORIS ad Corinthios quarto: Id enim quod in præſenti eſt momentaneum & leue tribulationis noſtræ, ſupra modum in ſublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis, non contemplantibus nobis quæ videntur, ſed quæ non videntur. Quæ enim videntur, temporalia ſunt: quæ autem non videntur, æterna.

ACTORVM decimoquarto: Confirmantes animas diſcipulorum, exhortanteſq́; vt permanerent in fide, & quoniam per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei.

POSTERIORIS ad Timotheum ſecundo: Et quæ audiſtis à me per multos teſtes, hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt & aliôs docere. Labora ſicut bonus miles Chriſti Ieſu. Nemo militans Deo, implicat ſe negocijs ſecularibus: vt ei placeat cui ſe probauit. Nam & qui certat in agone, non coronatur niſì legitimè certauerit. Laborantem agricolam oportet primùm de fructibus percipere. Fidelis ſermo: Nam ſi commortui ſumus, & conuiuemus: ſi ſuſtinebimus, & conregnabimus.

ET capite quarto: Bonum certamen certaui, curſum conſummaui, fidem ſeruaui. In reliquo, repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die, iuſtus iudex: non ſolùm autem mihi, ſed & ijs qui diligunt aduentum eius.

PRIO-

PRIORIS ad Corinthios ſecundo: Sed loquimur Dei ſapientiam in myſterio, quæ abſcondita eſt, quam prædeſtinauit Deus ante ſecula in gloriam noſtram, quam nemo principum huius ſeculi cognouit: ſi enim cognouiſſent, nunquàm Dominum gloriæ crucifixiſſent. Sed ſicut ſcriptũ eſt, Quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit quæ præparauit Deus ijs qui diligunt illum. Nobis autem Deus reuelauit per ſpiritum ſuum. Spiritus enim omnia ſcrutatur, etiam profunda Dei.

ESAIAE ſexageſimoquarto: A ſeculo non audierunt, neq; auribus perceperunt: oculus non vidit Deus abſq; te, quæ præparâſti expectantibus te.

APOCALYPSIS vigeſimoprimo: Et ego Iohannes vidi ſanctam ciuitatem Hieruſalem nouam, deſcendẽtem de cælo, à Deo paratam, ſicut ſpõſam ornatam viro ſuo. Et venit vnus de ſeptem angelis habentibus phialas plenas de ſeptem plagis nouiſſimis, & locutus eſt mecum, dicens: Veni, & oſtendam tibi ſponſam, vxorem Agni. Et ſuſtulit me in ſpiritu in montem magnum & altum, & oſtendit mihi ciuitatem ſanctam Hieruſalem deſcendentem de cælo à Deo, habentem claritatem Dei. & lumen eius ſimile lapidi precioſo tanquàm lapidi iaſpidis, ſicut cryſtallum. Et habebat murum magnum & altum, habentem portas duodecim, & in portis angelos duodecim, & nomina inſcripta, quæ ſunt nomina duodecim tribuum filiorum Iſrael &c. Et erat ſtructura muri eius ex lapide iaſpide: ipſa verò ciuitas aurum mundum, ſimile vitro mundo. Et fundamẽta muri ciuitatis, omni lapide precioſo ornata. Fundamentum primum, iaſpis: ſecundum, ſapphirus: tertium, chalcedonius: quartum, ſmaragdus &c. Et duodecim portæ, duodecim margaritæ ſunt, per ſingulas: & ſingulæ portæ, erant ex ſingulis margaritis: & platea ciuitatis aurum mundum, tanquàm vitrum perlucidum. Et templum non vidi in ea. Dominus enim Deus omnipotens, templum illius eſt & Agnus. Et ciui-

tas non eget ſole neque luna, vt luceant in ea. nam claritas Dei illuminauit eam, & lucerna eius eſt Agnus.

Et capite vigeſimoſecundo: In medio plateę eius, & ex vtraq; parte fluminis lignum vitæ, afferens fructus duodecim, per menſes ſingulos reddens fructum ſuum, Et folia ligni ad ſanitatem Gentium. Et omñe maledictum non erit ampliùs: & ſedes Dei & Agni in illa erunt, & ſerui eius ſeruient illi. Et videbunt faciẽ eius, & nomen eius in frontibus eorum. Et nox vltrà non erit: & non egebunt lumine lucernæ, neque lumine ſolis, quoniam Dominus Deus illuminat illos, & regnabunt in ſecula ſeculorum.

Matthaei decimotertio: Tunc iuſti fulgebunt ſicut ſol in regno patris eorum.

Capite vigeſimoſecundo: In reſurrectione neque nubent, neque nubentur: ſed ſunt ſicut angeli Dei in cælo.

Sapientiae tertio: Iuſtorum animæ in manu Dei ſunt, & non tanget illos tormentum mortis. Et ſi coram hominibus tormenta paſſi ſunt, ſpes illorum immortalitate plena eſt. Fulgebunt iuſti, & tanquàm ſcintillæ in arundineto diſcurrent. Iudicabunt nationes, & dominabuntur populis, & regnabit Dominus illorum in perpetuum.

Capite quinto: Iuſti autem in perpetuum viuent, & apud Dominum eſt merces eorum, & cogitatio illorum apud Altiſſimum. Ideò accipient regnum decoris, & diadema ſpeciei de manu Domini: quoniam dextera ſua reget eos, & in brachio ſancto ſuo defendet illos.

Danielis duodecimo: Et multi de his qui dormiunt in terræ puluere, euigilabunt: alij in vitam æternam, & alij in opprobrium vt videant ſemper. Qui autem docti fuerint, fulgebunt quaſi ſplendor firmamenti: & qui ad iuſtitiam erudiunt multos, quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates.

PRIORIS ad Corinthios decimoquinto: Alia claritas ſolis, alia claritas lunæ,& alia claritas ſtellarũ.Stella enim à ſtella differt in claritate: ſic & reſurrectio mortuorum. Seminatur in corruptione: ſurget in incorruptione.Seminatur in ignobilitate: ſurget in gloria. Seminatur in infirmitate, ſurget in virtute Seminatur corpus animale: ſurget corpus ſpiritale. Si eſt corpus animale,eſt & ſpiritale.& cæt. Eccè myſterium vobis dico.Omnes quidem reſurgemus: ſed non omnes immutabimur. In momento,in ictu oculi, in nouiſſima tuba,(canet enim tuba)& mortui reſurgent incorrupti: & nos immutabimur. Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptionem: & mortale hoc induere immortalitatem.Cùm autem mortale hoc induerit immortalitatem, tunc fiet ſermo qui ſcriptus eſt: Abſorpta eſt mors in victoria. Vbi eſt mors victoria tua? Vbi eſt mors ſtimulus tuus?

AD Philippenſes tertio: Noſtra autem conuerſatio in cælis eſt: vndè etiam Saluatorem expectamus, Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, qui reformabit corpus humilitatis noſtræ, configuratum corpori claritatis ſuæ, ſecundùm operationem qua etiam poſſit ſubijcere ſibi omnia.

IOANNIS decimoquarto: In domo Patris mei manſiones multæ ſunt. ſi quo minùs, dixiſſem vobis, Quia vado parare vobis locum.

APOCALYPSIS vigeſimoprimo: Et audiui vocem magnam de throno,dicentem: Eccè tabernaculum Dei cum hominibus, & habitabit cum eis.Et ipſi populus eius erunt: & ipſe Deus cum eis erit eorum Deus,&c.vt in textu.

CAPITE ſeptimo: Hi ſunt qui venerunt de tribulatione magna,& lauerunt ſtolas ſuas, & dealbauerunt eas in ſanguine Agni. ideò ſunt ante thronum DEI, & ſeruiunt ei die ac nocte in templo eius: & qui ſedet in throno, habitabit ſuper illos.non eſu-

rient, neque ſitient ampliùs, nec cadet ſuper illos ſol, neque vllus æſtus. quoniam Agnus qui in medio throni eſt, reget illos, & deducet eos ad vitæ fontes aquarum, & abſterget Deus omnem lachrymam ab oculis eorum.

PRIORIS ad Corinthios decimotertio: Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate: tunc autem facie ad faciem. Nunc cognoſco ex parte: tunc autem cognoſcam, ſicut & cognitus ſum.

PRIMAE epiſtolæ Ioannis tertio: Chariſsimi, nunc filij Dei ſumus: & nondùm apparuit quid erimus. Scimus quoniam cùm apparuerit, ſimiles ei erimus: quoniam videbimus eum ſicutì eſt. Et omnis qui habet hanc ſpem in eo, ſanctificat ſe, ſicut & ille ſanctus eſt.

ESAIAE vigeſimoquinto: Præcipitabit mortem in ſempiternum, & auferet Dominus Deus lachrymam ab omni facie, & opprobrium populi ſui auferet de vniuerſa terra: quia Dominus locutus eſt. Et dicet in die illa, Eccè Deus noſter iſte, expectauimus eum, & ſaluabit nos: iſte Dominus, ſuſtinuimus eũ, exultabimus & lætabimur in ſalutari eius.

CAPITE trigeſimotertio: Regem in decore ſuo videbunt oculi eius, cernent terram de longè. Reſpice Sion ciuitatem ſolennitatis noſtræ: oculi tui videbunt Hieruſalem habitationem opulentam, tabernaculum quod nequaquàm transferri poterit: nec auferentur claui eius in ſempiternum, & omnes funiculi eius non rumpentur: quia ſolummodò ibì magnificus eſt Dominus noſter: locus fluuiorum riui latiſsimi & patentes: non tranſibit per eum nauis remigum, neque triéris magna tranſgredietur eum.

CAPITE quadrageſimonono: Non eſurient, neq; ſitient, & non percutiet eos æſtus & ſol: quia miſerator eorùm reget eos, & ad fontes aquarum potabit eos.

CAPITE quinquageſimoprimo: Conſolabitur ergò Dominus

nus Sion,& conſolabitur omnes ruinas eius: & ponet deſertum eius quaſi delicias,& ſolitudinem eius quaſi hortum Domini. Gaudium & lætitia inuenietur in ea,gratiarum actio & vox laudis. Et nunc qui redempti ſunt à Domino,reuertentur,& venient in Sion laudantes,& lætitia ſempiterna ſuper capita eorum,gaudium & lętitiam tenebunt, fugiet dolor & gemitus.

CAPITE ſexageſimo: Non audietur vltrà iniquitas in terra tua, vaſtitas & contritio in terminis tuis, & occupabit ſalus muros tuos, & portas tuas laudatio. Non erit tibi ampliùs ſol ad lucendum per diem, nec ſplendor lunæ illuminabit te: ſed erit tibi Dñs in lucem ſempiternam, & Deus tuus in gloriam tuam. Non óccidet vltrà ſol tuus, & luna tua non minuetur: quia erit tibi Dominus in lucem ſempiternam,& complebũtur dies luctus tui. Populus autem tuus omnes iuſti in perpetuum hæreditabũt terram, germen plantationis meæ, opus manus meæ ad glorificandum. Minimus erit in mille,& paruulus in gentem fortiſsimam:ego Dominus in tempore eius ſubitò faciam iſtud.

CAPITE ſexageſimoquinto: Eccè enim ego creo cælos nouos, & terram nouam: & non erunt in memoria priora, & non aſcendent ſuper cor.Sed gaudebitis & exultabitis vſq; in ſempiternum in his quæ ego creo: quia eccè ego creo Hieruſalem exultationem, & populũ eius gaudiũ. Et exultabo in Hieruſalem,& gaudebo in populo meo, & non audietur in eo vltrà vox fletus & vox clamoris.

CAPITE ſexageſimoſexto: Quomodò ſi cui mater blandiatur, ità ego conſolabor vos, & in Hieruſalem conſolabimini. Videbitis, & gaudebit cor veſtrum, & oſſa veſtra quaſi herba germinabunt, & cognoſcetur manus Domini ſeruis eius, & indignabitur inimicis ſuis.

PSALMO decimoſexto:Ego aũt in iuſtitia apparebo conſpectui tuo:ſatiabor cùm apparuerit gloria tua.

PSALMO vigeſimoſexto: Credo videre bona Domini in terra viuentium.

PSALMO trigeſimo: Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ Domine, quam abſcondiſti timentibus te. Perfeciſti eis qui ſperāt in te in conſpectu filiorum hominum. Abſcondes eos in abſcondito faciei tuæ à conturbatione hominum. Proteges eos in tabernaculo tuo à contradictione linguarum.

PSALMO trigeſimoquinto: Inebriabuntur ab hubertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos. Quoniam apud te eſt fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen.

PSALMO octogeſimoſexto: Glorioſa dicta ſunt de te ciuitas Dei. Sicut lætantium omnium habitatio eſt in te.

PSALMO centeſimo decimoquarto: Conuertere anima mea in requiē tuam: quia dn̄s benefecit tibi. Quia eripuit animā meam de morte, oculos meos à lachrymis, pedes meos à lapſu. Placebo Domino in regione viuorum.

PSALMO centeſimo quadrageſimonono: Exultabunt ſancti in gloria, lætabuntur in cubilibus ſuis. Exultationes Dei in gutture eorū, & gladij ancipites in manibus eorum. Ad faciendam vindictam in nationibus, increpationes in populis: Ad alligandos reges eorum in compedibus, & nobiles eorum in manicis ferreis: Vt faciant in eis iudicium conſcriptum: Gloria hæc eſt omnibus ſanctis eius.

APOCALYPSIS decimonono: Et audiui quaſi vocem turbæ magnæ, & ſicut vocem aquarū multarum, & ſicut vocē tonitruorum magnorum, dicentium: Alleluia: quoniam regnauit Dominus Deus noſter omnipotens, &c. vt in textu.

PSALMO octogeſimotertio: Quàm dilecta tabernacula tua Domine virtutum: concupiſcit & deficit anima mea in atria Domini. Cor meum & caro mea exultauerunt in Deum viuum. Beati qui habitant in domo tua: in ſeculum ſeculorum laudabunt te.

Et

Etenim benedictiones dabit legiſlator, ibunt de virtute in virtutem: videbitur Deus Deorum in Sion. Quia melior eſt dies vna in atrijs tuis ſuper millia. Elegi abiectus eſſe in domo Dei mei: magìs quàm habitare in tabernaculis peccatorum. Quia miſericordiam & veritatẽ diligit Deus: gratiam & gloriam dabit Dominus. Non priuabit bonis eos qui ambulant in innocẽtia: Domine virtutum, beatus homo qui ſperat in te.

B LVCAE decimoquarto: Homo quidã fecit cœnam magnam, & vocauit multos. Et miſit ſeruum ſuũ hora cœnæ dicere inuitatis vt venirent, quia iam parata ſunt omnia. Et cœperunt ſimul oẽs excuſare. Primus dixit ei, Villam emi, & neceſsè habeo exire & videre illam: rogo te, habe me excuſatum, &c.

MATTHAEI vigeſimoſecundo: Intrauit autem rex vt videret diſcumbentes: & vidit ibì hominem nõ veſtitum veſte nuptiali. Et ait illi: Amice, quomodò huc intràſti non habens veſtem nuptialem? At ille obmutuit, &c.

CAPITE octauo: Dico autem vobis, quòd multi ab Oriente & Occidente venient, & recumbent cum Abraham & Iſaac & Iacob in regno cælorum.

LVCAE decimotertio: Ibì erit fletus & ſtridor dentiũ: cùm videritis Abrahã, & Iſaac & Iacob, & omnes Prophetas in regno Dei, vos aũt expelli foràs. Et venient ab Oriente & Occidente & Aquilone & Auſtro, & accumbent in regno Dei.

CAPITE duodecimo: Beati ſerui illi, quos, cùm venerit Dñs, inuenerit vigilantes. Amen dico vobis, quòd pręcinget ſe, & faciet illos diſcumbere, & tranſiens miniſtrabit illis.

CAPITE vigeſimoſecundo: Et ego diſpono vobis, ſicut diſpoſuit mihi Pater meus, regnum: vt edatis & bibatis ſuper mẽſam meam in regno meo, & ſedeatis ſuper thronos iudicantes duodecim tribus Iſrael.

PSALMO decimoquarto, vt in textu.

gelis nihil obſiſtit, nec aliquid eos impedire poteſt, vel conſtringe- Libertas beatorum.
re, quin pro velle ſuo cuncta penetrent liberrimè, ità non erit ali-
quod obſtaculum quod nos retardet, nulla clauſula quæ nobis vl-
latenùs obſtet, non elementum, quod nobis ad velle noſtrum par-
uum omninò non exercet. In illa etenim vita ſi bonus fuerit, nihil
patietur quod nolit, ſed agere permittetur quæcunque voluerit.
Si verò fuerit malus, ad omnia quæ noluerit, cogetur: & ab omni- Seruitus reproborum.
bus quæ voluerit, prohibebitur. CAPITE quinquageſimo-
quarto: Incunctanter, vt mea quidem fert opinio, adſtruere licet, Sanitas ſanctorum.
ſanitatem vitæ futuræ ità vigere, & immutabilem ac inuiolabilem
fore, vt ineffabili quadam dulcedine ſuauitatis totum hominem
repleat, & omne quod alicuius in ſe viciſsitudinis, mutabilitatis
aut læſionis ſuſpicionem prætendere queat, procùl arceat atque
repellat. Sic igitur iuſtus erit ſanus. At verò quemlibet iniuſtum Mala valetũdo dãnatorũ.
tanta ibì infirmitate ſcias infirmari, vt nullo poſtmodùm medica-
mine queat medicari. CAPITE quinquageſimoquinto: Poſt
hanc vitam aut in omnimoda voluptate ſunt, aut omninò reple- Voluptas & miſeria futuræ vitæ.
buntur anxietate. CAPITE quinquageſimoſeptimo: In illa fu-
tura vita delectatio quædam ineffabilis bonos inebriabit, & inæſti-
mabili dulcedine ſuî totos eos inenarrabili abundantia ſatiabit, Voluptas beatorũ quãta, & è diuerſo miſeria malorum.
qd dixi totos? oculi, aures, nares, os, manus, guttur, cor, iecur, pul-
mo, oſſa, medullæ, extra etiam ipſa & cuncta ſingulatim, ſingulaq;
membra eorum, in communi tam mirabili delectationis & dulce-
dinis ſenſu replebuntur, vt verè totus homo torrente voluptatis
Dei potetur, & ab vbertate domus eius inebrietur. Verùm econ-
trariò, vt dictũ eſt, credimus de iniuſto. Sit enim ante oculos cor-
dis poſitus exempli cauſa, homo aliqs, qui tam in ipſis oculorum
ſuorum pupillis, quàm & in ſingulis membris ferrum ignitum &
candens infixũ habeat: ità vt nec medullæ, nec inteſtina, nec omni-
nò quicquam in toto ipſo cruciatu, immanitate illius careat vel
eam leuiùs quàm in oculis aliquatenùs ſentiat. Quid dicam angu-
ſtiatur? Quis hunc æſtimet ſanæ mentis inter iſta? CAPITE Longæuitas beatorum.
quinquageſimooctauo: Si benè vixerit nunc, tunc viuet quantum Sap 5.
& Deus. Vndè ſcriptum eſt: Iuſti autẽ in perpetuum viuent. Si ve- Vitæ breuitas malorum.
rò malè vixerit, non niſi moriendo tunc viuere poterit. Nihil ergò
breuius illa vita, cui mors fuerit ſemper iuncta. CAPITE quin- Hactenùs de beatitudine & miſeria corporis.
quageſimonono: Sapientia quam omnes in hac vita non vtiliter
amant, tãta in futura vita bonis erit, vt eorum quæ ſcire voluerint, Sapiẽtia ſanctorũ quãta.
nihil ſit quod ignorent. Bonus enim perfecta, quæ Deus eſt, ſapien-

tia replebitur,eamq́ facie ad faciem intuebitur. Quam dum itá ꝑſpexerit,creaturæ totius naturã videbit,quæ in Deo meliùs quàm in ſeipſa conſiſtit.Tunc etenim iuſti omnia ſcient, quæ Deus fecit ſcienda,tam ea quæ præterita, quàm ea quæ poſtmodùm ſunt futura. Ibi à ſingulis omnes, ibi ab omnibus ſinguli cognoſcentur, nec quenquam omninò latebit,qua patria, qua gente, qua ſtirpe quis editus fuerit,vel quid etiam in vita ſua fecerit. CAPITE ſexageſimoprimo: Si autem fueris malus, vera omninò ſapientia priuatus, tantis vrgeberis doloribus, vt non ſolùm inſipiens,verùm omninò fias & amens. CAPITE ſexageſimoſecundo: Bonũ quenque ſic Deus omnesq́ alij diligent boni, vt eum habere odio vltrà non poſsint.Quantum nanque quiſque ſeipſum,tantũ & tam diù diliget & alterum. Malum aũt quenq; ſic Deus omnesq́ boni habebunt odio,vt nec filius quidem pietatem habeat de patre in pœnis conſpecto. CAPITE ſexageſimotertio: Corpus & anima cuiuſq; ſancti,immò concordiæ tantæ erunt omnes iuſti, quantæ in præſenti ſunt oculi noſtri.Sicut enim oculus vnus verti non poteſt, quò non vertatur & alius, ſed in eandem partem ſemper voluuntur: ſic etiam corpus & anima, vel ſocietas illa iuſtorum nihil poterunt velle diuerſum, ſed eandem ſemper voluntatem habebunt.Corpus enim vnum erimus,eccleſia vna erimus,ſpõſa Chriſti erimus,quicunq; ibi erimus.Ipſa Dei voluntas non erit à tua diuerſa,ſed ſicut tu quod ille,itá & ille volet in cũctis quod tu: caput nanq; à ſuo corpore quomodò diſcreparet? CAPITE ſexageſimoquarto: In illa admirabili & glorificata diſpoſitiõe & æquè diſpoſita glorificatione beatæ ciuitatis Dei, itá quiſq; quod adeptus fuerit,amabit,vt ſtatum ſuum potiori gradu immutari non velit. Quare? quia cuique ſatìs erit ſua felicitas & beatitudo,ſibi pro meritis ſuis miſericorditer impartita.Mali verò in diſcordia tanta ꝑſiſtent,vt eorum corpus & anima ſemper diſsideant. Nam & corpus animam odio habebit, eô quòd malè vnquàm cogitauerit, & anima corpus, eô quòd malè cogitata opera compleuerit,pro quibus omnibus torquentur in pœnis. CAPITE ſexageſimoſeptimo: In illa beata ſupernorum ciuium ſocietate quemadmodùm hi qui ſummæ Deitati ſunt propinquiores, & ob hoc alijs pr̄æſtantiores,dij dicentur,itá & qui illis ſunt inferiores,quoniam vna & eadem qua & ipſi ſummæ Deitati pro ſua capacitate participant, ſimili nomine deos dicendos eſſe neceſsè eſt. Talis honor, vt prælibaui-

Sciẽtia iuſtorum.

Ignorantia & inſipientia damnatorũ.

Amicitia beatorum.

Inimicitia malorum.

Concordia quãta ſit in vita æterna.

Diſcordia quãta in inferno.

Honor in æterna vita.

bauimus, iuſtis pro modo meritorum exhibebitur. Quiſquis verò malus econtrà ſic exhonorabitur, vt in omni fœtore deiectus, vermium etiam dominio ſubijciatur. CAPITE ſexageſimooctauo: In futuro, aut verè præpotens, aut erit quiſque omninò ſemperq́ impotens. Bonus autem quicquid voluerit facere poterit, quoniam ipſum omnipotentem in omnibus ſuæ voluntati cōcordantem habebit. Malus verò nihil quod velit, agere quibit. Quāto dedecore afficiantur damnati. Poteſtas bonorum. Impotentia malorum.

CAPITE ſexageſimonono: In futuro aut ſecuritatem perfectam, aut è contra ſummum habebit timorem. Bonus autem quicquid voluerit habebit, & nihil ex eo ſe amiſſurum timebit, Securitas beatorum.

CAPITE ſeptuageſimo: Malus verò & ſemper tormenta quæ patietur, pauebit, & nunquàm ex eis euadere poterit. Timor dānatorum.

CAPITE ſeptuageſimoprimo: In ſeculo futuro aut lætitia, aut triſtitia quiſq; replebitur ſumma. Bonus enim quiſque omninò tunc poterit gaudere, quia prædictas omnis beatitudinis partes obtinebit perfectè. Quid ergò beatius iſto, quo tunc replebitur iuſtus gaudio? adhuc tamen ad cumulum beatitudinis ſuæ aliud habebit, vndè magìs poſsit gaudere: quia enim quiſque ſic, vt ſe, alterum amabit: patet quia ſic de illius felicitate, vt de ſua gaudebit. O quot igitur & quanta gaudia quiſque obtinebit, qui de tot & tantis beatitudinibus ſanctorum iubilabit? Quòd ſi tantùm de alijs, quos vt ſe diliget, gaudebit: quantum de Deo, quem ſupra ſe diliget, exultabit? Gaudium enim erit ei intùs & extra, gaudium ſursùm atque deorsùm, gaudium circuncirca, vbiq; gaudium plenum. Malus verò econtrà triſtitia replebitur ſumma, quia omnes miſeriæ partes, quibus nihilominùs ſe circunſeptum, ſentiet, ineuitabiliter ſine fine patietur & indeſinenter. Gaudiū bonorū pfectū & plenum. Triſtitia malorū ſumma.

6 HVGO libro quarto de anima, capite decimoquinto: Beatorum omnium ſimul in communi actio ſeptiformis eſt. Viuunt, ſapiunt, amant, gaudent, laudant, veloces ſunt, ſecuri ſunt. Viuunt vita ſine fine, ſine moleſtia, ſine diminutione, ſine omni aduerſitate. Vita eorum viſio & cognitio beatæ Trinitatis: ſicut DOMINVS ait: Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te DEVM verum, & quem miſiſti IESVM CHRISTVM. Sapiunt conſilia atque iudicia DEI, quæ ſunt abyſſus multa. Sapiunt cauſas & naturas & origines omnium rerum. Amant DEVM incomparabiliter: quia ſciunt vndè & ad quid eos Deus prouexit. Septiformis actio beatorum. Viuunt. Ioan. 17. Sapiunt. Amant.

Amant ſinguli ſingulos ſicut ſeipſos. Gaudent de Deo ineffabiliter.
Gaudent. Gaudent de tanta ſua beatitudine. Et quia vnuſquiſq; vnumquenque diligit ſicut ſeipſum, tantum gaudium quiſque habet de bono ſingulorum, quantum de ſuo: quoniam bonum quod non habet in ☞ ſeipſo, poſsidet in altero. Cõſtat igitur quòd ſinguli tot gaudia habẽt, quot ſocios: & ſingula gaudia tãta ſunt ſingulis, quantũ proprium ſingulorum. Cùm autem quiſque plùs amet Deum, quàm ſeipſum, & omnes alios ſecum: plùs gaudet de Dei felicitate, quàm de ſua & omnium aliorum ſecum. Si ergò cor vniuſcuiuſque vix
Matth. 25. capit ſuum gaudium, quomodò capit tot & tanta gaudia? Ideò di-
Laudant. citur: Intra in gaudium Domini tui: non, Intret gaudium Domini
Pſal. 83. tui in te: quia capi non poſſet. Indè laudent Deum ſine fine: ſine fa-
Veloces ſunt. ſtidio, ſicut ſcriptum eſt: Beati qui habitant in domo tua Domine: in ſecula ſeculorum laudabunt te. Veloces ſunt, quia vbicunquè eſ-
Securi ſunt. ſe vult ſpiritus, ibì eſt etiam corpus. Omnes ſecuri ſunt. Securi ſunt de tali vita, de tanta ſapientia, de tanto amore, de tanto gaudio, de tali laude, de tali velocitate, quòd nullum finem, nullam diminutionem, nullum detrimentum habebunt.

Quid ſit in vita æterna, & quid abſit. 7 CAPITE decimoſexto: In ea cæleſti patria eſt vita ſine morte, Iuuentus ſine ſenectute, Sanitas ſine infirmitate, Requies ſine labore, Gaudium ſine triſtitia, Pax ſine diſcordia, Delectatio ſine faſtidio, Lux ſine tenebris, Pulchritudo ſine turpitudine, Agilitas ſine ponderoſitate, Fortitudo ſine imbecillitate, Libertas ſine ſeruitute, Voluptas ſine anxietate, Longæuitas ſine vitæ termino, Sapientia ſine inſipientia, Amicitia ſine inimicitia, Concordia ſine diſcordia, Honor ſine dedecore, Securitas ſine timore.

8 AVGVSTINVS in pſalmum octogeſimumtertium: Beati qui habitant in domo tua. Poſsident Hieruſalem cæleſtem ſine anguſtia, ſine preſſura, ſine diuerſitate & diuiſione limitum: omnes habent eam, & ſinguli habent totam. Magnæ illæ diuitiæ, non an-
Quid agent beati in vita æterna. guſtat frater fratrem, nulla ibì indigentia eſt. Quid ergò ibì acturi? In ſecula ſeculorum laudabunt te. Hoc erit totum negocium no-
Laudabunt Deũ ſine faſtidio & labore. ſtrum, ſine defectu, Alleluia. Non vobis fratres videatur, quaſi faſtidium ibì futurum: quia ſi modò hoc diù dicatis, non duratis ab illo gaudio, neceſsitas vos auertit. Securi ergò ſimus fratres, non
Deficiens ab amore, deficit à laude. nos ſatiabit niſi laus Dei. Si deficias ab amore, deficies à laude: ſi autem amor ſempiternus erit, quia illa inſatiabilis pulchritudo erit, noli timere nè non poſsis ſemper laudare, quem ſemper poteris amare.

9 IDEM

9 IDEM libro decimo de ciuitate Dei, capite decimoſexto: Illa viſio Dei, tantæ pulchritudinis viſio eſt, & tãto amore digniſsima, vt ſine hac, quibuslibet alijs bonis præditum atq; abundantem, nõ dubitet Plotinus infeliciſsimum dicere. Viſio Dei quantæ pulchritudinis.

10 ET libro vigeſimoſecundo de ciuitate Dei, capite vigeſimonono & trigeſimo: Item libro tertio de libero arbitrio, capite vltimo, & libro tertio de ſymbolo ad Catechumenos, capite vltimo, vt ſuprà de fide & ſymbolo, quæſtione 21. A 1. 2. 3. 5. De vita æterna.

11 LIBRO primo de Trinitate, capite decimotertio: Illa viſio Dei qua cõtemplabimur incõmutabilem atq; humanis oculis inuiſibilem Dei ſubſtantiam, quæ ſolis ſanctis promittitur, quam dicit Apoſtolus Paulus, Facie ad faciem: & de qua dicit Apoſtolus Ioannes, Similes ei erimus, quoniã videbimus eum ſicuti eſt: & de qua dicitur, Vnam petij à Domino, hanc requiram, vt contempler delectationem Domini: & de qua dicit ipſe Dominus: Ego diligam eum, & oſtendam meipſum illi: & propter quam ſolam fide corda mundamus, vt ſimus beati mundicordes, quoniam ipſi Deum videbũt, & ſi qua alia de iſta viſione dicta ſunt, quę copioſiſsimè ſparſa per omnes ſcripturas inuenit, quiſquis ad eam quærendam oculum amoris intendit: ſola eſt ſummum bonum noſtrum, cuius adipiſcendi cauſa præcipimur agere quicquid rectè agimus. Viſio Dei eſt ſummum bonũ noſtrum. 1.Cor.13. 1.Ioan.3. Pſal. 26. Ioan.14. Matth 5.

12 ITEM in libro de catechizandis rudibus, capite vigeſimoquinto: Fuge frater illa tormenta, vbi nec tortores deficiunt, nec torti moriuntur, quibus ſine fine mors eſt, non poſſe in cruciatibus mori: & exardeſce amore, atque deſiderio ſempiternæ vitæ ſanctorum, vbi nec operoſa erit actio, nec requies deſidioſa: laus erit Dei ſine faſtidio, ſine defectu: nullum in animo tædium, nullus labor in corpore, nulla indigentia, nec tua cui ſubueniri deſideres, nec proximi cui ſubuenire feſtines. Omnes deliciæ Deus erit, & ſocietas ſanctæ ciuitatis in illo & de illo ſapienter beateq; viuentis. Efficiemur enim, ſicut ab illo promiſſum ſperamus & expectamus, æquales angelis DEI, & cum eis pariter illa Trinitate perfruemur iam per ſpeciem, in qua nunc per fidem ambulamus. Laudant Deũ ſancti ſine labore & faſtidio. Matth.22. 2.Cor.5. Matth.5.

13 TRACTATV quarto in epiſtolam Ioannis: Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt. Ergò viſuri ſumus quandam viſionem fratres, quam nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit. Viſionem quandam, viſionem præcellentem omnes pulchritudines terrenas, auri, argenti, nemorum atq; cam- 1.Cor.2. Viſio Dei quàm amœna & iucunda.

porum,pulchritudinem maris & aëris,pulchritudinem ſolis & lunæ,ſtellarum,angelorum,omnia ſuperantem,quia ex ipſo pulchra ſunt omnia. Quid ergò erimus, quandò videbimus quod nobis promiſſum eſt? Similes ei erimus,quoniã videbimus eũ ſicutì eſt.

14 IDEM Auguſtinus in libro meditationum,capite vigeſimoſecundo: O tu vita,quam præparauit Deus his qui diligũt eum,vita vitalis, vita beata, vita ſecura, vita tranquilla, vita pulchra, vita munda,vita caſta,vita ſancta,vita ignara mortis,neſcia triſtitiæ,vita ſine labe,ſine dolore,ſine anxietate,ſine corruptione,ſine perturbatione,ſine varietate & mutatione, vita totius elegantiæ & dignitatis pleniſsima,vbì non eſt aduerſarius impugnans,vbì nulla peccati illecebra,vbì eſt amor perfectus,& timor nullus,vbì dies æternus,& vnus omnium ſpiritus,vbì Deus facie ad faciem cernitur,& hoc vitæ cibo mens ſine defectu ſatiatur. O tu vita felicißima,ô regnum verè beatum, carens morte, vacans fine, cui nulla tempora ſuccedunt per æuum, vbì continuus ſine nocte dies neſcit habere temp᷒,vbì victor miles illis hymnidicis angelorũ ſociatus choris, cantat Deo ſine ceſſatione canticum de canticis Sion.

Vita beata qualis vita ſit.

15 CAPITE vigeſimoquinto: Diſpar eſt gloria ſingulorum, ſed communis eſt lætitia omnium. Plena & perfecta ibì regnat charitas, quia DEVS eſt ibì omnia in omnibus, quem ſine fine vident, & ſemper videndo in eius amore ardent, amant & laudant, laudant & amant. Omne opus eorũ laus Dei ſine fine, ſine defectione,ſine labore.

Diſpar gloria. Plena charitas. Se opus laudare Deum

16 SOLILOQVIORVM animæ ad Deum capite vigeſimoprimo: Si pro hoc corpore ignobili & corruptibili tam magna & innumera beneficia præſtas à cælo & aëre, à terra & mari, à luce & tenebris, à calore & vmbra, rore & imbre, ventis & pluuijs, volucribus & piſcibus,beſtijs & arboribus,& multiplicitate herbarũ & germinum terræ,& cunctarum creaturarũ tuarum miniſterio nobis ſucceſsiuè per ſua tempora miniſtrantium,vt alleues faſtidium noſtrum: qualia,quæſo, & quàm magna & innumerabilia erũt illa bona,quæ præparâſti diligentibus te,in illa cæleſti patria,vbì te videbimus facie ad faciem? Si tanta facis nobis in carcere, qd ages in palatio? Magna & innumerabilia ſunt opera tua Dñe rex cælorum. Cùm enim ſint hęc oĩa valdè bona & delectabilia, quæ bonis pariter malisq; communia tradidiſti, qualia futura ſunt illa, quæ ſolis bonis recondidiſti? Si tam innumera & varia dona tua,q̃ nunc amicis pariter tribuis & inimicis, q̃ magna & innumerabilia, quàm dul-

Si Deus tam multa tribuit morituris qualia & quãta largietur in æternũ cũ eo victuris.

dulcia & delectabilia, quæ ſolis tuis es largiturus amicis? Si tãta ſolatia in hac die lachrymarum, quanta conferes in die nuptiarum? Si tanta delectabilia continet carcer, quãta, quæſo, continet patria? Oculus non vidit DEVS abſq; te, quæ præparâſti diligentibus te. Secundùm enim magnam multitudinem magnificẽtiæ tuæ, eſt etiam multitudo magna dulcedinis tuæ, quam abſcondiſti timentibus te: magnus enim tu es Domine Deus meus & immẽſus, nec eſt finis magnitudinis tuæ, nec eſt numerus ſapientiæ tuæ, nec eſt mẽſura benignitatis tuæ, nec eſt finis, nec numerus, nec menſura retributionis tuæ: ſed ſicut magnus es tu, ità magna ſunt donaria tua, quoniam tu ipſe præmium & donum omnium legitimorũ tuorũ pugnatorum. Eſa 64. Pſal. 30.

CAPITE trigeſimoquinto: Intra in gaudium ſine triſtitia, quod continet æternam lætitiam, vbì erit omne bonum, & non erit aliquod malum: vbì erit quicquid voles, & non erit quicquid noles: vbì erit vita vitalis, dulcis & amabilis, ſemperq; memorialis: vbì nõ erit hoſtis impugnans, nec vlla illecebra, ſed ſumma & certa ſecuritas, ſecura tranquillitas, & tranquilla iucunditas, iucunda felicitas, felix ęternitas, ęterna beatitudo, & beata trinitas, & trinitas vnitas, & vnitatis deitas, & deitatis beata viſio, quæ eſt gaudiũ Dñi Dei tui O gaudiũ ſuper gaudiũ, gaudium vincẽs omne gaudiũ, extra q̃d nõ eſt gaudiũ: quandò intrabo in te, vt videam Deum meũ qui habitat in te? O æternũ regnum, regnum omniũ ſeculorum, vbì lumen indeficiens, & pax Dei quę exuperat omnẽ ſenſum, in quo ſanctorum animę requieſcũt, & lętitia ſempiterna ſuper capita eorũ, gaudium & exultationẽ obtinebũt, & fugiet dolor & gemitus. O quàm glorioſum eſt regnũ, in quo tecũ Dñe regnãt oẽs ſancti, amicti lumine ſicut veſtimẽto, habẽtes in capite ſuo coronã de lapide precioſo. O regnũ beatitudinis ſempiternæ, vbì tu Dñe ſpes ſanctorũ & diadema glorię, facie ad faciẽ vidéris à ſanctis, lętificãs eos vndiq; in pace tua, quæ exuperat oẽm ſenſum. Ibì gaudiũ infinitũ, lætitia ſine triſtitia, ſalus ſine dolore, via ſine labore, lux ſine tenebris, vita ſine morte, omne bonum ſine omni malo: vbì iuuentus nunquàm ſeneſcit, vbì vita terminũ neſcit, vbì decor nũquàm palleſcit, vbì amor nunquàm tepeſcit, vbì ſanitas nũquàm marceſcit, vbì gaudiũ nunquàm decreſcit, vbì dolor nũquàm ſentitur, vbì gemitus nunq̃ auditur, vbì triſte nihil videtur, vbì lætitia ſemper habetur, vbì malũ nullũ timetur, quoniã ibì ſummũ bonum poſsidetur, quod eſt videre ſemper faciem Domini virtutum. Gaudium quale. Regni cæleſtis deſcriptio. Philip 4.

CA-

CAPITE trigeſimoſexto: Quid eſt videre facie ad faciem, niſi quod ait Apoſtolus, cognoſcere ſicut & cognitus ſum, cognoſcere veritatē tuam & gloriam tuam, hoc eſt cognoſcere faciem tuam? Cognoſcere patris potentiam, filij ſapientiam, Spiritus ſancti clemētiam, ipſius ſummæ Trinitatis vnam & indiuiduam eſſentiam. Videre enim faciem Dei viui, hoc eſt ſummum bonum, gaudium angelorum atque omnium ſanctorum, præmium vitæ æternæ, gloria ſpirituum, lætitia ſempiterna, corona decoris, brauium felicitatis, requies opulenta, pulchritudo pacis, intimum & externum gaudium, paradiſus Dei, Hieruſalem cæleſtis, vita beata, plenitudo beatitudinis, gaudium æternitatis, pax Dei, quæ exuperat omnem ſenſum. Hæc eſt plena beatitndo, & tota glorificatio hominis, videre faciem Dei ſui, videre eum qui fecit cælum & terram, videre eū qui fecit eum, qui ſaluauit eum, & qui glorificauit eum. Videbit eū cognoſcendo, amabit diligendo, laudabit poſſidendo. Ipſe enim erit hereditas populi ſui, populi ſanctorum, populi quem redemit. Ipſe poſſeſsio felicitatis eorum, ipſe præmium & merces expectationis. Ero, inquit, merces tua magna nimis: magnum enim magna decent. Et poſt pauca: Viſio ergò tua, tota merces eſt, totum præmium, & totum gaudium quod expectamus. Hęc eſt enim vita æterna, hæc eſt, inquam, ſapientia tua. Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcamus te ſolum verum Deum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum.

Videre faciē Dei. 1. Cor 13. — Philip. 4. — Geneſ 15. — Viſio Dei, tota merces & gaudiū quod expectamus. — Ioan. 17.

IN manuali capite ſexto: Sonant ibi ſemper melliflua hymnorum organa, ſuauiſsima angelorum melodia, cantica canticorum mira, quæ ad gloriam & laudem tuam à ſupernis ciuibus decantātur. Amaritudo & omnis fellis aſperitas in regione tua locum non habent. Non enim eſt ibì malus neque malitia, non eſt aduerſarius & impugnans, nec eſt vlla peccati illecebra, nulla eſt ibì indigentia, dedecus nullum, rixa nulla, nullum improperium, cauſatio nulla, nullus timor, nulla inquietudo, nulla pœna, nulla dubietas, nulla violentia, nulla diſcordia: ſed eſt ibì pax ſumma, charitas plena, iubilatio & laus Dei æterna, ſine fine ſecura requies, & gaudium ſemper in ſpiritu ſancto.

Symphonia cæleſtis. — Quæ à regno cælorum abſint.

CAPITE ſeptimo: O vita vitalis, vita ſempiterna, & ſempiternè beata, vbi gaudium ſine mœrore, requies ſine labore, dignitas ſine tremore, opes ſine amiſsione, ſanitas ſine languore, abundantia ſine defectione, vita ſine morte, perpetuitas ſine corruptione, beatitudo ſine calamitate. Vbi omnia bona in charitate perfecta, vbì ſpecies & viſio facie ad faciem, vbì plena ſciētia ad omnibus & per omnia

Vitæ beatæ deſcriptio.

omnia, vbì ſumma Dei bonitas cernitur, & lumẽ illuminans à ſanctis glorificatur, vbì præſens maieſtas Dei conſpicitur, & hoc vitę cibo ſine defectu mens intuentium ſatiatur. Vident ſemper & videre deſiderant, ſine anxietate deſiderant, & ſine faſtidio ſatiãtur. Vbi verus ſol iuſtitiæ, mira ſuæ pulchritudinis viſione omnes reficit, & ità vniuerſos cæleſtis patriæ ciues illuminat, vt luceat ibi, lumen videlicet illuminatum, per diuinum lumẽ illuminans vltra omnẽ ſolis noſtri ſplendorem, atque cunctarum ſtellarum claritatẽ, immortali adhęrentes Deitati, ac per hoc immortales & incorruptibiles facti, iuxta promiſsionem Domini ſaluatoris: Pater, quos dediſti mihi, volo vt vbì ego ſum, & illi ſint mecum, vt videant claritatem meam, & omnes vnùm ſint, ſicut tu pater in me, & ego in te, & ipſi in nobis vnum ſint. Ioan. 17.

21 CAPITE decimoſexto: O felix iucunditas, & iucunda felicitas, ſanctos videre, cum ſanctis eſſe, & eſſe ſanctum, Deum videre & Deum habere in æternum & vltra. Hæc ſedula mente cogitemus, hæc toto deſiderio deſideremus, vt ad eos citò peruenire valeamus. Si quęras, quomodò iſtud poteſt fieri, vel quibus meritis, quibus'ue auxilijs: Audi: res iſta poſita eſt in poteſtate facientis, quoniam regnum & cæt. vt ſuprà in ſermone trigeſimoſeptimo de Sanctis. Sanctorum in cælis cōſortium.

22 CAPITE decimoſeptimo: Quid hac vita beatius? vbi non eſt paupertatis metus & cæt. vt ſuprà in eodem ſermone trigeſimoſeptimo. Verùm ſuper hæc omnia eſt, conſociari choris angelorũ & archangelorum, atque omnium cæleſtium virtutum, intueri Patriarchas & Prophetas, videre Apoſtolos atque omnes ſanctos, videre etiam parentes noſtros. Glorioſa ſunt hæc: ſed multo glorioſius eſt, præſentem Dei vultum cernere, incircunſcriptum lumen videre. Superexcellens gloria erit, cùm Deum videbimus in ſeipſo, videbimus & habebimus in nobis, quem cernere finis non erit. Dei vultum cernere.

1 B GREGORIVS homilia trigeſimaſexta in Euangelia: Hoc diſtare, fratres chariſsimi, inter delicias corporis & cordis ſolet, quòd corporales deliciæ cùm nõ habentur, graue in ſe deſiderium accendunt: cùm verò auidè eduntur, comedentem protinùs in faſtidium per ſatietatem vertunt. At contrà ſpiritales deliciæ cùm non habentur, in faſtidio ſunt: cùm verò habentur, in deſiderio: tantoq́; à comedente ampliùs eſuriuntur, quanto & ab eſuriente ampliùs comeduntur. In illis appetitus placet, experientia Differẽtia inter delicias corporis & cordis.

ffff diſpli-

diſplicet. In iſtis appetitus vilis eſt, & experientia magìs placet. In illis appetitus ſaturitatem, ſaturitas faſtidium generat: In iſtis autem appetitus ſaturitatem, ſaturitas appetitum parit. Augent enim ſpiritales deliciæ deſiderium in mente dum ſatiant: quia quanto magìs earum ſapor percipitur, eo ampliùs cognoſcitur quod auidiùs ametur. Et idcircò non habitæ, amari non poſſunt: quia earum ſapor ignoratur. Et poſt pauca: Et quia guſtare intùs nolumus paratam dulcedinem, amamus foris miſeri famem noſtram. Sed ſuperna nos pietas nec deſerentes ſe deſerit. Contemptas enim illas delicias ad memoriæ noſtræ oculos reuocat, eáſque nobis proponit: in promiſſione torporem excutit, atque vt faſtidium noſtrũ repellere debeamus, inuitat. Ait nanque. Homo quidam fecit cœnam magnam, & vocauit multos. Quis iſte homo eſt, niſì ille de quo per prophetam dicitur: Et homo eſt, & quis cognouit eum? Qui fecit cœnam magnam: quia ſatietatem nobis dulcedinis internæ præparauit. Qui vocauit multos, ſed pauci veniunt: quia nonnunquàm ipſi qui ei per fidem ſubiecti ſunt, æterno eius conuiuio malè viuendo contradicunt. Et poſt nonnulla: Ad cœnam ergò nos æterni conuiuj ſummus paterfamiliâs inuitat, ſed dum alius auaritiæ, alius curioſitati, alius voluptati carnis eſt deditus, nimirùm reprobi ſimul omnes excuſant: Dum hunc terrena cura occupat, illum alieni actus ſagax cogitatio deuaſtat, alterius etiam mẽtem voluptas carnalis inquinat, faſtidioſus quiſque ad æternæ vitæ epulas non feſtinat. Et in fine: Nihil ſit quod deſiderium veſtræ mẽtis retardet: nullius vos rei in hoc mundo delectatio implicet. Si bonum diligitur, mens in bonis melioribus, id eſt, in cæleſtibus delectetur. Si malum metuitur, mala animo æterna proponantur: vt dum illic eſſe conſpicit & amplius quod diligat, & amplius q̃d pertimeſcat, hîc omninò non hæreat.

Luc. 14 — *Cœna magna quæ apparata eſt.*

2 HOMILIA trigeſimaſeptima: Si conſideremus, fratres charisſimi, quæ & quanta ſunt, quæ nobis promittuntur in cælis: vileſcunt animo omnia quæ habentur in terris. Terrena nanque ſubſtantia ſupernæ felicitati comparata, pondus eſt, non ſubſidium. Temporalis vita æternæ vitæ cõparata, mors eſt potiùs dicenda quàm vita. Ipſe enim quotidianus defectus corruptionis, quid eſt aliud quàm quædam prolixitas mortis? Quæ autem lingua dicere, vel quis intellectus capere ſufficit, illa ſupernæ ciuitatis quanta ſint gaudia: angelorum choris intereſſe, cum beatisſi-

Conſideratio bonorũ cæleſtium adfert terrenarũ rerum contemptionem. — *Gaudiũ ciuitatis ſupnæ.*

ctiſsimis ſpiritibus gloriæ conditoris aſsiſtere, præſentem Dei vultum cernere, incircunſcriptum lumen videre, nullo mortis metu affici, incorruptionis perpetuæ munere lætari? Sed ad hæc audita inardeſcit animus: iamq; illic cupit aſsiſtere, vbì ſe ſperat ſine fine gaudere: ſed ad magna præmia perueniri non poteſt, niſi per magnos labores. Vnde & Paulus egregius prædicator dicit: Nõ coronabitur niſi qui legitimè certauerit. Delectat ergò mentem magnitudo præmiorum, ſed non deterreat certamen laborum. 2.Tim 2.

3 PROSPER de vita contemplatiua libro primo, capite ſecundo: Futura vita creditur beatè ſempiterna, & ſempiternè beata: vbì eſt certa ſecuritas, & ſecura tranquillitas, & tranquilla iucunditas: felix æternitas, æterna felicitas: vbi eſt amor perfectus, nullus timor, dies æternus, alacer motus, & vnus omnium ſpiritus de contemplatione Dei ſui, ac de ſua cum illo permanſione ſecurus: vbì ipſa ciuitas, quę eſt angelorum ſanctorum & hominum congregatio beata, meritis fulgentibus micat, & æterna ſalus exuberat, veritas regnat, vbì nec fallit quiſq;, nec fallitur: vndè nullus eijcitur beatus, quò nullus miſer admittitur. Vitæ futuræ qualitas.

CAPITE tertio: Angeli ſummum ſolidumq; gaudium quo inſatiabiliter perfruuntur, de diuina contemplatione percipiunt, ac Deo ſuo infatigabiliter & amanter inſeruiunt, ità perfectè beati, vt nec cupiant beatiores fieri vltrà, nec valeant. Gaudiũ angelorũ pmanat ex diuina contemplatione.

CAPITE quarto: Hæc eſt contemplatiua vita beata, ad quã qui bonorum operum conſummatione peruenerint, beatis angelis ſimiles erunt, & ſimul cum Deo ſuo ſine fine regnabunt. Quod hìc crediderant, ibì videbunt, ſui creatoris ſubſtantiam mundis cordibus contemplantes: æterna exultatione gaudebunt: diuina ac mutua dilectione poſſeſsi, DEO ſuo in æternum & inuicèm ſibi feliciter adhærebunt: receptis cum incorruptione atque immortalitate corporibus municipatum patriæ cæleſtis accipient, atque eius in æternum ciues effecti, promiſſa præmia reportabunt. Ibì eis exuberabit tanta lætitia, tanta cæleſtium gratia gaudiorum, vt & remuneratori ſuo pro tantis muneribus gratias agant, & nullum faſtidium ex ipſa affluentium bonorum perceptione ſuſtineant. Ibì ità patebunt ſingulorum ſingulis mentes, ſicut corporalibus oculis ſubiacent facies corporales: quia humanorum pectorum tanta ibì erit & tam perfecta munditia, vt habeant vndè mundatori ſuo Deo gratias agant, non vndè offenſi, aliquibus peccatorũ ſordibus erubeſcant: quia nec vlla Bonorũ operũ cõſummatiõe peruenitur ad vitã beatam. Quãta beatorum lætitia. Cognitio beatorum.

fffff 2 pecca-

peccata ibì nec peccatores erunt, & qui ibì fuerint, iam peccare nō poterunt. Nec latebit iam perfectè beatos aliquid ſecretorum, qui, quod eſt longè præſtantius, ipſum viſuri ſunt mūdis cordibus Deum: quandoquidem humana creatura ità perfecta erit, vt in melius aut deterius vltrà mutari non poſsit. Cuius humanæ ſubſtantiæ ad conditoris ſui ſimilitudinem ſublimatæ, omnia bona, quæ naturaliter accepta peccato corruperat, reparabuntur in melius: id eſt, intellectus ſine errore: memoria ſine obliuione: cogitatio ſine peruagatione: charitas ſine ſimulatione: ſenſus ſine offenſione: incolumitas ſine debilitate: ſalus ſine dolore: vita ſine morte: facilitas ſine impedimēto: ſaturitas ſine faſtidio, & tota ſanitas ſine morbo: quoniam quidem quicquid hîc corporibus humanis vitiandis aut ferarum morſus ademerint, aut improuiſi caſus abſtulerint, aut malarum valetudinum genera diuerſa diſcerpſerint, aut humana crudelitas amputauerit, aut ſi ignis, vel quælibet alia res aliquid debilitatis intulerit, aut ipſa ſenectus etiam ſanis oneroſa negauerit, hæc & his ſimilia corporum damna vna ibì reſurrectio reparabit, atque ea corpora membris omnibus inſtaurata, incorruptibilis ſanitas obtinebit. Propter eà quicunque ibì erunt, & ſi differētibus meritis ab inuicèm diſtabunt, omnes tamen vna perfectione beati erunt: quia ſingulis præmia ſua ſufficientia erunt, & capere amplius præmijs ſuis iam perfecti non poterūt. Sicut enim corporalis ſaturitas omnes ſaturos æqualiter habet, quanuìs ſinguli cibū non æqualiter, ſed pro poſsibilitate perceperint: ità omnes ſancti & ſi fuerint aliqua graduum ſuorum diuerſitate diſtincti, vna beatitudine perfecti erunt: quia & vna perfectione beati futuri ſunt. Cæterùm in illa tantæ beatitudinis regione nec maioris meriti ſibi aliquid quiſque arrogabit, quia arrogantia ibì nulla erit: nec ſuperiori inferior inuidebit, quia ibì inuidus nullus eſſe poterit. Et ideò etſi ibì erit diſtantia manſionum, ſumma in illis erit vnius perfectionis æqualitas, quibus erit regni cæleſtis vna felicitas.

Reparatio omniū donorum, quæ per peccatū amiſſa aut corrupta fuerant.

Corporum humanorum redintegratio in reſurrectione.

Meritorū diuerſitas.

Præmia ſingulis ſufficientia, licèt inæqualia.

Inuidia nulla

CAPITE quinto: Cui felicitati promerendæ ille ſuſpirat, qui præſentibus omnibus futurorum contemplatione renunciat, atq; à domeſticis occupationibus, quę nonnūquàm perfectè viuere cupientium proceſſus impediunt, in illam diuinæ ſublimitatem contemplationis euectus, ipſos etiam ſuæ carnis affectus exuperat: qui & infra ſe vniuerſa deſpiciés, quæ plerunq; animas de præteritæ vitæ ſanctitate ſecuras in terrenà deijciunt, ipſis etiam cæleſtibus appropinquat, tāto diuinis vicinior factus, quanto ſupra humana oīa ſtu-

Qui promerentur eam felicitatem.

ſtudio perfectionis aſcendit, certus quòd ſi contemplatiuam vitam hîc incertis honoribus, diuitijs anxijs, & caducis delectationibus plena voluntate prætulerit, veros honores, ſecuras diuitias, & delectationes æternas inueniat, cùm ad perfectionem contemplatiuæ virtutis, in illa beata vita vbì futura eſt, D E O renumerante peruenerit. Et reuerà quid erit honoratius eo, quem diuina clementia angelicæ dignitatis æqualitate beauerit? Quid ditius eo, quem regni cæleſtis ineffabiliter affluens beatitudo ditauerit? Ad angelicã dignitatem euehemur.

4 ET libro tertio de vita contemplatiua, capite trigeſimoſecundo: In illa vita beata, ad quam conſumpta omni corruptibilitate ac mortalitate perueniunt, quicunque ibì futuri ſunt, vbì nec fletus vllus poteſt eſſe, nec gemitus, habebũt omnes ſancti amorem perfectum, timorem nullum, & gaudium ſempiternum. Ibì eis erit volũtas recta, cupiditas nulla, quoniam fruendo cæleſtibus bonis, ad quæ peruenire cupiebant, nihil eis deerit quod vlteriùs concupiſcant: & in illa regione perpetuæ ſecuritatis ac pacis perfectè beati, nec timoris ſtimulos paſſuri ſunt, nec doloris. Sed timor ille, nõ quem charitas foràs mittit, ſed quẽ charitas nutrit, ideò fortaſsis in ſeculum ſeculi permanebit: quia in ſeculum ſeculi permanebũt illa, ad quæ timor ipſe perduxerit. Amor perfectus, timor nullus, gaudium ſempiternum Voluntas recta, cupiditas nulla. 1 Ioan 4. Pſal. 18.

5 BERNARDVS in ſermone de triplici genere bonorũ & vigilantia ſuper cogitationibus: Sanctis animabus non iam imitationem, nec à ſanctis angelis tantummodò quærere debemus auxilium, ſed ardenter deſiderare conſpectum eorum, & eſſe cum illis, & videre quæ ſint illæ columnæ cæli quæ ſuſtinent orbem terrarum, in quibus rutilat & relucet tantum & tam excellens diuinitatis inſigne. Et poſt pauca: Porrò quidẽ æterna bona, illa bona ſunt, quæ nec oculus vidit, nec auris audiuit, & quæ nunquàm exeunt ab illa patria, quæ neſcit niſi gaudium & iubilationem. Ibì nihil deeſt: ecce abundantia qua impleatur humana cupiditas. Quæ eſt iſta copia, vbì nihil quod nolis ſit, totum ſit quod velis? Fiat pax (ait Propheta ad Hieruſalem) in virtute tua, & abundantia in turribus tuis. In illis inquam turribus, quæ iuxta prophetam alium gemmis ædificabuntur, vbì adipe frumenti, non cortice ſacramenti, ſatiabit nos Deus. Quòd ſi nihil deerit nobis, aliquid autem nos latuerit, nunquàm erit gloria conſummata? Ideò nihil latebit nos, & ecce ſapientia qua curioſitas hominis ſatietur. O ſapientia, qua tunc omnia quæ in cælo & quæ in terra ſunt, perfectiſsimè co- Deſiderare debemus cõſpectum Sanctorum. Aeternorum bonorum deſcriptio. 1 Cor 2. Abundantia quanta. Pſal. 121. Qualis Sapiẽtia & ſcientia erit in cælo.

gnoſcemus, in ipſo fonte ſapientiæ rerum omnium cognitionem bibentes. Non metuam ſuſpiciones, non timebo conſilia, quia ciuitas illa (iuxta Ioannem) puriſsimo vitro ſimilis erit, vt ſicut per vitrum luciduſsimè cernimus, ſic aliorum conſcientias clariſsimè videamus. Quid ſi & nihil defuerit, & nihil latuerit, maneat autem timor & anxietas amittendi? Ideò nihil terret, & ecce potentia, qua humana infirmitas roboretur. Qui poſuit, inquit, fines tuos pacem, & confortauit ſeras portarum tuarum, ità vt nullus inimicus intret, nullus exire poſsit amicus. Vbì ergò ſumma abundantia, ſumma ſapientia, ſumma potentia eſt, puto quòd nihil deſit plenitudini beatitudinis, quantùm ſpectat ad ſummam felicitatis humanæ.

Apoc. 21.
Pœnitentia qualis.
Pſal. 147.

6 IDEM in meditationibus capite quarto, eadémque habet Hugo Victorinus libro primo de anima, capite quarto: Præmium eſt videre Deum, viuere cum Deo, eſſe cum Deo, eſſe in Deo, qui erit omnia in omnibus: habere DEVM, qui eſt ſummum bonum. Et vbì eſt ſummum bonum, ibì eſt ſumma felicitas, ſumma iucunditas, vera libertas, perfecta charitas, æterna ſecuritas, & ſecura æternitas: ibì eſt vera lætitia, plena ſcientia, omnis pulchritudo, & omnis beatitudo.

Præmium piorum.
Deſcriptio beatitudinis æternæ.

Eſt ibì pax, pietas, bonitas, lux, virtus, honeſtas,
Gaudia lætitiæ, dulcedo, vita perennis:
Gloria, laus, requies, amor, & concordia dulcis.

Sic cum Deo homo beatus erit, in cuius conſcientia peccatũ inuentum non fuerit. Videbit DEVM ad voluntatẽ, habebit ad voluptatem, fruetur ad iucunditatem. In æternitate vigebit, in veritate fulgebit, in bonitate gaudebit. Sicut habebit permanendi æternitatem, ſic cognoſcendi facilitatem, & requieſcẽdi felicitatem. Ciuis ſiquidem erit illius ſanctę ciuitatis, cuius angeli ciues ſunt, Deus pater templum, filius eius ſplendor, ſpiritus ſanctus charitas. O ciuitas cæleſtis, manſio ſecura, patria fertilis & ampla, totum continens quod delectat, populus ſine murmure, incolæ quieti, homines nullam indigentiam habentes. Quàm glorioſa dicta ſunt de te ciuitas Dei, ſicut lætantium omnium habitatio eſt in te. Omnes lætantur in lætitia & exultatione, omnes delectantur de Deo, cuius adſpectus pulcher, facies decora, eloquium dulce. Delectabilis eſt ad habendum, ſuauis eſt ad habendum, dulcis ad perfruendum. Ipſe per ſe placet, & per ſe ſufficit ad meritum, ſufficit ad præmium, nec extra illum quicquam quæritur: quia totum in il-

Ciuitatis cæleſtis & incolarũ eius deſcriptio.
Pſal. 86.
Frui Deo.

lo inuenitur quicquid deſideratur. Semper libet eum adſpicere, ſemper habere, ſemper in illo delectari, & illo perfrui. In illo clarificatur intellectus, & purificatur affectus ad cognoſcendam & diligendam veritatem. Et hoc eſt totum bonum hominis, nôſſe ſcilicet & amare creatorem ſuum. Quę ergò nos angit veſania, vitiorum ſitire abſynthium, huius mundi ſequi naufragium, vitæ labentis pati infortunium, impiæ tyrannidis ferre dominium, & non magìs conuolare ad ſanctorum felicitatem, ad angelorum ſocietatem, ad ſolennitatem ſupernæ lætitiæ, ad iucunditatem contemplatiuæ vitæ, vt poſsimus intrare in potentias Domini, & videre ſuperabundantes diuitias illas bonitatis eius? Ibì vacabimus & videbimus quàm dulcis eſt Dominus, & quàm magna multitudo dulcedinis eius. Videbimus gloriæ decorem, ſanctorum ſplendorem, & regiæ poteſtatis honorem: cognoſcemus patris potentiam: filij ſapientiam: ſpiritus ſancti benigniſsimam clementiam: & ità habebimus notitiam illius ſummæ Trinitatis. Nunc corpora per corpus videmus: imagines etiam corporum ſpiritu cernimus: tunc verò ipſam Trinitatem puro mentis intuitu videbimus. O beata viſio, videre Deum in ſeipſo, videre in nobis, & nos in eo felici iucunditate, & iucunda felicitate. Quicquid deſiderabimus, totum habebimus, nihil ampliùs deſiderantes. Et quicquid videbimus, amabimus, ipſo amore beati. Beati dulcedine amoris, & ſuauitate contemplationis. Hæc erit ſumma illius contemplationis, hæc erit ſumma illius felicitatis, quoniam intelligetur in ſuo puro eſſe ſincera diuinitas, compræhendetur in ea incompræhenſibilis Trinitas. Patebunt arcana diuinitatis: videbitur & amabitur DEVS: & hæc viſio & delectatio totum cor hominis implens & ſatians, tota erit illius beatitudinis conſummatio. Vna erit omnium lingua, iubilatio indefeſſa, vnus affectus, amor æternus. Patebit veritas, implebitur charitas, & erit integra corporis & animæ ſocietas. Fulgebit ſicut ſol humanitas glorificata. Quieta erit & concors carnis & ſpiritus ſocietas. Angelorum & hominum vnum erit gaudium, vnum colloquium, vnum conuiuium, Non languebit amor, nec liquefiet dilectio. Præſentibus omnibus bonis, nulla erit dilationis afflictio, quoniam beatifica diuinæ maieſtatis præſentia omnibus erit omnia, & erit communis omnium omnipotentia, ſapientia, pax, iuſtitia, & intelligentia. Non erit in illa pace diuerſitas linguarum, ſed pacifica & concors con-

Totũ hominis bonũ.

Quid agemus & videbimus in cælo.

Videre Deũ.

Iucunditas & charitas quæ erit in vita æterna.

concordia morum & affectuum. In torrente illius voluptatis nihil vltrà appetet cumulata ſatietas, tanta erit felicitas. Ibi ſiquidē erit cumulus felicitatis, ſupereminens gloria, & ſuperabundans lętitia. Sed ad hæc quis idoneus? Profectò verus pœnitens, bonus obediēs, amabilis ſocius, fidelis ſeruus.

Quis idoneus ad cōſequēdū vitæ æternæ bona.

7 GREGORIVS homilia decimatertia in euangelia: Sed veniens Dominus quid ſeruis vigilātibus exhibeat, audiamus. Amen dico vobis, quòd præcinget ſe, & faciet eos diſcumbere, & tranſiēs miniſtrabit illis. Præcinget ſe, id eſt, ad retributionem præparabit. Et faciet illos diſcumbere, id eſt, ęterna quiete refoueri. Diſcumbere quippe noſtrum, in regno quieſcere eſt. Vndè rursùm Dominus dicit: Venient & recumbent cum Abraham, Iſaac, & Iacob. Tranſiens autem Dominus miniſtrat, quia lucis ſuæ illuſtratione nos ſatiat. Tranſire verò dictum eſt, cùm de iudicio ad regnum redit. Vel certè Dominus nobis poſt iudicium tranſit, quia ab humanitatis forma, in diuinitatis ſuæ contemplationem nos eleuat. Et tranſire eius, eſt in claritatis ſuæ ſpeculationem nos ducere, cùm eum quē in humanitate in iudicio cernimus, etiam in diuinitate poſt iudicium videmus. Ad iudicium quippe veniens, in forma ſerui omnibus appáret, quia ſcriptum eſt: Videbunt in quem transfixerunt. Sed cùm reprobi in ſuppliciū corruūt, iuſti ad claritatis eius gloriā ptrahuntur. ſicut ſcriptū eſt: Tollatur impius, nè videat gloriā Dei.

Luc. 12. Quid ſit miniſtrare & diſcūbere in regno cælorū. Matth 8. Ioan 19. Zach 12. Eſa. 26.

8 BERNARDVS in ſermone de conuerſione ad clericos, ſiue de perſecutione ſuſtinenda, capite vigeſimoquinto: Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt. Magna promiſsio, fratres mei, & totis deſiderijs affectanda. Hæc enim viſio, confirmatio eſt, ſicut Ioannes Apoſtolus ait: Nunc filij Dei ſumus, ſed nondùm apparuit quid erimus. Scimus quia cùm apparuerit, ſimiles ei erimus: quia videbimus eum ſicutì eſt. Hæc viſio vita æterna eſt, ſicut ipſa in euangelio veritas ait: Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te ſolum verum Deum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum. Odibilis macula, quæ beatam nobis adimit viſionem, & execrabilis negligentia, qua diſsimulamus interìm illius oculi mundationem. Vt enim corporeus nobis viſus aut humore interiori, aut exterioris iniectione pulueris impeditur: ſic & intuitus ſpiritualis interdùm quidem propriæ carnis illecebra, interdùm curioſitate ſeculari & ambitione turbatur. Et in fine: Beati ergò mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt. Nunc quidem per ſpeculum in ænigmate, in futuro autem facie ad faciem, vbì nimirùm faciei noſtræ fue-

Matth 5. Viſio Dei quā magna res ſit. 1 Ioan 3. Ioan 17. Nota. 1. Cor. 13.

fuerit conſummata mundities, vt ſibi eam exhibeat glorioſam, nō habentem maculam neq; rugam. Ephes. 5.

9 IDEM ſermone ſecundo de verbis Apoſtoli, Non eſt regnum Dei eſca & potus: Quid ergò? Sed iuſtitia & pax & gaudium in ſpiritu ſancto. Attendis & intendis, quia gaudium in fine eſt? Sic fatūi filij Adam, & præcipiti ſaltu iuſtitiam tranſilientes & pacem, rem finalem in principium cōuertere & peruertere vultis? Nemo enim eſt qui gaudere non velit. Non ſtabit, & non erit iſtud: quia ſicut nō eſt pax impijs, ſic nec gaudere impijs, dicit Dominus. Non ſic impij, non ſic. Prius eſt iuſtitiam facere, inquirere pacem, & perſequi eam, & ſic demùm appræhendere gaudium: immò à gaudio compræhendi. Sic angelicus ille conuentus priùs iuſtitiam fecit, cùm ſtetit in veritate, & veritatis deſeruit deſertorem. Poſthæc illa pace firmati ſunt, quæ exuperat omnem ſenſum: quia cùm diuerſis honoris primatibus ambiantur, nullus qui murmuret, qui inuideat nullus. Lauda tu Hieruſalem Dominū, lauda Deūm tuum Sion, quoniam confortauit ſeras portarum tuarum, benedixit filijs tuis in te, qui poſuit fines tuos pacē. Lauda & laudes replica, quia munitiſsimis vectibus & inconuulſibilibus ſeris clauſæ ſunt portæ tuæ, nullus inimicus intrat, nullus exit amicus, benedicti filij tui in te, omni benedictione ſpirituali in cæleſtibus cum Chriſto. Iam nō eſt timor in finibus tuis, quia poſuit fines tuos pacem, nullæ tibi tētationes, nulla ſeſe tentationum turma confundit, quia verſipellis ille & tortor longè eſt à muris tuis & à filijs tuis. Et ille q idem eſt, omnia in identitate conſolidat atq; coniungit. Cuius participatio, inquit, in idipſum. Hoc iam tertiò hauriūt aquas in gaudio de fontibus ſaluatoris, & nudis (vt ità dicam) oculis diuinitatis intuentur eſſentiam, nulla corporeorum phantaſmatum imaginatione decepti. Eccè gaudium in fine, ſed ſine fine.

Rom. 14. Præpoſterum ſtudium filiorum huius ſeculi. Eſa. 48. Pſal. 33. Pax cæleſtis. Pſal. 147. Gaudium in fine, ſed ſine fine.

VI.

Quis eſt vſus & fructus doctrinæ totius de quatuor nouiſsimis?

Vide Chryſ. epiſtol. 5. ad Theo. lapſum & Damaſ. in hiſt. Barlaā & Ioſaphat.

A Primùm hæc ipſa cognoſcere ac ſeriò meditari, eò confert, vt à cura, ſtudio & amore illarum

rerum, quæ caducæ, fluxæ & vanæ ſunt in hoc mundo, faciliùs auocemur. [a] *Vanitas enim Vanitatum, dixit Eccleſiaſtes: Vanitas Vanitatum, & omnia vanitas.* [b] *Vidi cuncta quæ fiunt ſub ſole, & ecce vniuerſa vanitas & afflictio ſpiritus.*

a Eccſ. 1. a & ibi. Hier. Itē Greg. lib. 5. cap. 2. in 1 Re.

b Ibidem. e

B Deindè non ſolùm à cogitationibus vanis curisq; terrenis hęc animaduerſa hominem reuocant, verùm etiam ab omni [c] peccandi licentia, conſuetudine & procliuitate deterrent. Hinc aurea illa ſententia: [d] *In omnibus operibus tuis memorare nouiſſima tua, & in æternum non peccabis.*

c Aug. lib. 2. de geneſi cōtra Manich cap. 28. & ſer. 120. de tēp. Greg. homil. 39. in Euang. Iſid. lib 3. de ſummo bono cap. vlt.

d Eccl 7. d Bern. ſer. 1. in feſto omnium ſancto. Itē in ſer. de primordijs, medijs & nouiſs. noſtris.

C Præterea monent ſapientem, vt cunctis in rebus nihil temerè faciat, ſed extrema primùm omnium ſibi [e] proponat, fineq; proſpecto, via regia progrediatur, vt neque [f] ad dexteram, neque ad ſiniſtram à recto deflectat.

e Deut. 32 d

f Prouer. 4. d

D Præcipuè verò huiuſmodi rerum memoria & contemplatio id efficit, vt diuinus timor, [g] qui veræ ſapientiæ fons, totius virtutis cuſtos, ac in om̃i hominis vita neceſſarius eſt Pædagogus, in æqui boniq́ue ſtudio nos confirmet ac prouehat. Nam [h] *timor Domini expellit peccatum, & qui ſine timore*

g Eccſ 1. b Pſal. 110 b Pro. 1. a 9. b Iob 28. d Eccſ. 7. e Prou. 14. c Chry. hom 15. ad pop. Antioch. Itē hō. 2 in ſecundam ad Theſſ. Aug. tract. 9. in epiſt. Ioã. & in Pſal. 127.

h Eccl. 1. e

more eſt, non poterit iuſtificari. [a] *Qui timent Dominum, inquirent quæ beneplacita ſunt ei: præparabunt corda ſua, & in conſpectu illius ſanctificabunt animas ſuas.* Demùm [b] *qui timent Dominum, cuſtodiunt mandata illius, & patientiam habebunt vſque ad inſpectionem illius, dicentes: Si pœnitentiam non egerimus, incidemus in manus Domini.*

a Eccl. 2. d Augu. ſer. 13. & 18. de verb. Apoſt. Itẽ lib. de ſanct. Virgin. cap. 38. & ſer. 214. de tempor.

b Ibidem.

E Cæterùm filij ſeculi huius, qui [c] vanitatẽ diligunt, & quærunt mendacium: *qui* [d] *lætantur cùm malè fecerint, & exultant in rebus peſſimis,* ante [e] quorum oculos non eſt timor Dei, nihil minùs illi quàm his de rebus cogitationem ſuſcipiunt. [f] *Gens abſque conſilio eſt, & ſine prudentia: vtinàm ſaperent & intelligerent, ac nouiſſima prouiderent.* His videmus, quod Iob ſanctus aiebat, quotidiè vſuuenire: [g] *Tenent tympanum & citharam, & gaudent ad ſonitum organi. Ducunt in bonis dies ſuos, & in puncto ad inferna deſcendunt.* [h] Sic *riſus dolore miſcetur, & extrema gaudij luctus occupat.*

c Pſal. 4. a

d Prouer. 2. c

e Pſal. 13. b

f Deut. 32. d Bern. ſer. 2. in die Apoſt. Petri & Pauli. Item epiſt. 292.

g Iob 21. b

h Prouer. 14. b

SCRIPTVRAE.

ECCLESIASTIS primo, & Eccleſiaſtici ſeptimo, vt in textu.

DEVTERONOMII trigeſimoſecundo, vt ſuprà quæſtione I.

PROVERBIORVM quarto: Nè declines ad dexteram, neque ad ſiniſtram: auerte pedem tuum à malo.

ECCLESIASTICI primo: Initium ſapientiæ, timor Domini.

PSALMO centeſimo decimo: Initium ſapientiæ timor Domini.

PROVERBIORVM primo: Timor Domini principium ſapientiæ. Sapientiam atque doctrinam ſtulti deſpiciunt.

ET capite nono: Principium ſapientiæ, timor Domini: & ſcientia ſanctorum prudentia.

IOB vigeſimooctauo: Et dixit homini, Eccè timor Domini, ipſa eſt ſapientia: & recedere à malo, intelligentia.

ECCLESIASTIS ſeptimo: Qui timet Deum, nihil negligit.

PROVERBIORVM decimoquarto: In timore Domini fiducia fortitudinis, & filijs eius erit ſpes. Timor Domini ſons vitæ, vt declinet à ruina mortis.

ECCLESIASTICI primo, vt in textu.

PSALMO quarto: Filij hominum vſquequò graui corde? vt quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium?

PROVERBIORVM ſecundo: Si intrauerit ſapientia cor tuum, & ſcientia animæ tuæ placuerit: conſilium cuſtodiet te, & prudentia ſeruabit te, vt eruaris à via mala, & ab homine qui peruerſa loquitur: qui relinquunt iter rectum, & ambulant per vias tenebroſas: qui lætantur cùm malefecerint, & exultant in rebus peſsimis: quorum vię peruerſę ſunt, & infames greſſus eorum.

PSALMO decimotertio: Contritio & infelicitas in vijs eorum, & viam pacis non cognouerunt: non eſt timor DEI ante oculos eorum.

DEVTERONOMII trigeſimoſecundo, Iob vigeſimoprimo, & Prouerbiorum decimoquarto, vt in textu.

AP-

PATRES.

1 A CHRYSOSTOMVS epiſtola quinta ad Theodorum lapſum, vt ſuprà quæſtione 4. A 1. & quæſt. 5. A 3.

2 DAMASCENVS in hiſtoria duorum militum Barlaam eremitæ & Ioſaphat filij regis Indorum, capite quinto: Vidit regis filius die quadam, clam miniſtris, duos viros, quorum vnus quidem leproſus, cæcus verò alter erat. Quos videns, contriſtatus eſt animo, & dicit his qui ſecum erant: Qui ſunt iſti, & qualis horum fœdus adſpectus? Illi non valentes quod ad adſpectũ illius venerat, occultare, dixerunt: Paſsiones iſtæ ſunt humanæ, quæ ex materia corrupta, & corporis mala complexione, hominibus ſolent accidere. Et ait adoleſcens: Omnibus hominibus nunquid iſta contingere ſolent? Dicunt illi: Non omnibus, ſed quibus ſubuertitur ſanitas ex humorum malorum abundantia. Rurſus ergò interrogauit puer: Si non omnibus hominibus iſtud contingere ſolet, ſed quibuſdam: ergò noti ſunt quos appræhenſura ſunt iſta mala, an indefinitè & improuisè ſuperueniunt? Reſpondent illi: Et quis hominum futura præuidere poteſt, & diligenter cognoſcere? Hoc enim humanam naturam ſupergreditur, ſolisq; hæreditariũ eſt dijs immortalibus. Et ceſſauit quidem regis filius interrogare. Super hoc verò quod viderat, doluit corde, & immutata eſt ſpecies vultus eius propter inconſuetudinem rei. Poſt multos verò dies, rurſus progrediens, reperit ſenem inueteratum dierum multorum, rugoſam habentem faciem, diſſolutis brachijs, & dorſum inclinatum, & toto capite cano, carentem dentibus, & balbutiendo loquentem. Stupefactus igitur aſſumit eum, & propiùs adducens, interrogat, diſcere cupiens viſionis miraculum. Præſentes autẽ dixerunt: Iſte iam plurimorum exiſtit annorum, paulatimq; imminuta ſibi virtute, & ægrotantibus membris, ad hanc, quam cernis, peruenit miſeriam. Quis eſt, inquit, huius finis? Illi autem dixerunt: Nihil aliud quàm mors iſtum ſuſcipiet. Sed & omnibus, inquit, hominibus iſtud imminet, an aliquibus tantùm? Reſponderunt ei: Niſi mors præueniens hinc transferat hominem, impoſsibile eſt annis ſuccedentibus, non ad iſtius venire ſtatus experientiam. Et ait puer: Igitur in quot annis ſuperuenit alicui? & ſi penitùs mors imminet, & non eſt ars hanc euadendi, quin ad hanc perueniatur miſeriam? Dicunt ei: In octoginta quidem vel centum annis ad hanc ſenectutem deueniunt homines, deindè moriũtur: nec aliter fieri poteſt. Debitum nanq; naturale mors eſt, ab

Cæci & leproſi adſpectus occaſionem philoſophãdi pꝑbet regis filio.

Senis adſpectus, mortis & nouiſſimorum ingerit cogitationẽ.

Mortis vicinitas, & moriendi neceſſitas.

ab initio inditum hominibus, & ineuitabilis huius aduentus eſt.

Hæc omnia vt vidit & cogitauit ſapiens ille & prudens iuuenis, ingemiſcens de profundo cordis, ait: Amara eſt vita iſta, & omni dolore & amaritudine plena. Si hæc ità ſe habent, quomodò ſecurus poterit eſſe aliquis, mortem incertam præſtolando, cuius aduentus non tantùm ineuitabilis, ſed & incertus eſt, ſicut dicitis? Et abijt, iſta intrà ſe ſeruans, & inceſſanter cogitans, & frequenter habẽs de morte memoriam: & ob hæc in doloribus & defectionibus iuuenis continuam habebat triſtitiam. Dicebat enim in ſemetipſo: Ergóne aliquandò me mors appræhendet? Et quis erit memoriam meî faciens poſt mortem, tempore obliuioni omnia tradente? & ſi moriens in nihilum diſſoluar: aut eſt aliqua vita alia, aut alius mũdus? Hæc & his ſimilia inceſſanter cogitans, pallidus tabeſcebat.

Incertus mortis aduentus.

Mortis memoria à mũdi voluptatibus auocat.

CAPITE duodecimo: Ait Barlaam: Diuina promiſsio à peccandi voluntate nos retrahit, & ad incorruptionem, quæ nobis in diuino myſterio baptiſmate data eſt, nos adſtringit. Vndè ſermones beatorum illorum ſequentes, valdè abhorremus incorruptibilia hæc & mortalia vitæ negocia, in quibus nihil poteſt inueniri firmũ, neq; planũ, neq; ſtabile in ſeipſis, ſed vanitas ſunt omnia & afflictio ſpiritus, multas in puncto ferentes tranſmutationes. Somno enim & vmbra, & aura per aërem flante ſunt fragiliora, minimaq; ineſt eis gratia, & neque gratia, ſed error quidam & ſeductio, malitiæ mundi, quæ non diligere, ſed potiùs odire, ex corde præcipimur. Et eſt ſecundùm veritatem odibilis iſte mundus & abominabilis. Nam quantacunq; donat amicis ſuis, cum ira denuò diripit ea, nudatosq; omni bono, & cõfuſione indutos, omnibusq; grauibus prægrauatos, æternæ tranſmittit tribulationi. Quos modò exaltat, ſubitò vltima miſeria humiliat, ſubdens eos pedibus omnium inimicorũ ſuorum. Tales ergò gratiæ ipſius, talia ſunt & dona. Inimicus enim eſt amicorũ ſuorum, & hoſtis omnium qui faciunt eius voluntatem. Diſcerpit crudeliter incumbentes ſuper ſe, eneruat illos qui confidunt in eo. Fœdus poſuit cum inſipientibus, & promiſsiones falſas eis pollicitus eſt, ad hoc tantùm, vt trahat eos ad ſe. Illis ſibi acquieſcentibus ingratus ipſe & fallax demonſtratur, nihil eorum complendo quæ promiſerat. Hodiè regem aliquem conſtituit: & cràs ſeruitutis iugo ſupponit. Hodiè multis affluentem bonis, cràs mendicantem reddit. Hodiè coronam gloriæ eius vertici imponit, ſed vultum illius cràs in terram deprimit. Hodiè exornat collum illius ſplendidis gemmis, di-

Nihil ſtabile in rebus mũdanis.

Eccl̃s 1.

Cur mundus odibilis.

Mũdus quàm infidelis, & ingratus ſit ac fallax.

dignitatum torquibus, cràs humiliat ferreis vinctum compedibus. Amabilem hunc ad modicum omnibus facit, odibilem verò paulò pòſt facit & abominabilem. Hodiè lætificat, & cràs lamentis eum & fletibus afficit. Qualem verò & his finem imponit audi: Habitatores gehennæ, dilectores ſuos perficit miſerrimè. Talem habet intentionem ſemper, taleq́ propoſitum. Neque recedentes hinc lamentatur, neq́ remanentium miſeretur. Illos enim malè ſeduxit, & retibus concluſit: ad iſtos verò rurſus artem ſuam transferre conatur, nolens aliquem ſuos ſæuos effugere laqueos. Itaq́ qui tali ſeruiunt duro & maligno Domino, ac à bono & benigno mente perdita ſemetipſos elongant, & præſentibus inhiant negocijs, & ijs tenentur adſtricti, & nullam futurorum habēt memoriam, ſed delectatiões corporales inceſſanter deſiderāt: animas verò ſuas dimittētes fame tabeſcere, & innumerabilibus affici malis, ſimiles eſſe arbitror homini fugienti à facie furentis vnicornis, qui non ferens ſonum vocis illius & terribilium mugituum, fortiter fugiebat, nè deuoraretur ab eo. Dum ergò velociter curreret, in magnum quoddam decidit barathrum. Dum autem caderet, manibus extenſis arbuſculam quandam appræhendit, & fortiter tenuit, & in baſi quadam pedibus impreſsis, viſum eſt ſibi in pace dereliquò fore & ſtabilitate. Reſpiciēs ergò vidit duos mures, album quidem vnum, alterum verò nigrum, corrodētes inceſſanter radicem arbuſculæ, quā appręhēderat, & iam propè erat vt eam abſcinderēt. Conſiderans etiā ipſius barathri fundū, vidit dracone adſpectu terribilem, ignē ſpirantem, & feralibus oculis adſpicientē, osq́ terribiliter aperire, & deuorare eum cupientē. Intuens verò rurſus baſem illā, ſuper quā pedes habebat firmatos, contēplatus eſt quatuor aſpidū capita de pariete prodeūtia, vbi cōſiſtebat. Eleuans aūt surſum oculos, vidit de ramis arbuſculę illius exiguū mel diſtillās. Dimittēs ergò cōſiderare q̄ circundederunt eū mala, ſcilicet quomodò ſurſùm quidem vnicornis horribiliter inſaniens, quærebat hunc deuorare: deorsùm verò amariſsimus draco inhiabat deglutire eum. Arbuſcula verò quam appræhēderat, poſt modicum erat excidenda, pedes ſuper lubricam & infidelē baſem ſtatuerat. Et tātorum ac talium malorum oblitus, ſeipſum dulcedini modici illius mellis tradidit. Hæc ſimilitudo eſt eorū, qui ſeductioni p̄ſentis ſeculi adhæſerūt. Cuius expoſitionē mox dicā tibi: Vnicornis qdē figurā tenet mortis, q̄ ſemper perſequitur & cōpræhendere deſiderat gen⁹ humanū. Barathrū verò mūdus eſt iſte, plenus oībus malis &

Mundi amatores & ferui cui comparentur.

Expoſitio ſimilitudinis.

& mortiferis laqueis. Arbuſcula autem, quæ à duobus muribus inceſſanter incidebatur, quam apprædendimus, vitæ vniuſcuiuſque noſtrûm menſura eſt, quæ conſumitur & diminuitur per horas diei & noctis, & inciſioni paulatim appropiat. Quatuor verò aſpides, de quatuor fragilibus & inſtabilibus elementis, conſtitutionē humani corporis ſignificant. Quibus inordinatis & cõturbatis, compago diſſoluitur. Cum his & igneus ille atq; crudeliſsimus draco, terribilem figurat ventrem inferni, cupiens ſuſcipere eos, qui præſentes delectationes futuris præponunt bonis. Stilla verò mellis, dulcedinem ſignificat delectationum mundi, per quam ſeductor ille ſuos amicos non ſinit propriam videre ſalutem.

CAPITE decimotertio: Hac ergò Ioſaphat valdè libenter ſuſcepta parabola, ait: Quàm verus eſt iſte ſermo, & quàm benè coaptatus. Nè, quæſo, pigriteris tales ſemper mihi typos ſubrogare, vt ſciam diligenter qualis eſt præſens vita noſtra, & quorum amicis ſuis author malorum ſit. Senex verò dixit: Rursùs ſimiles ſunt amatores ſecularium delectationum, & qui harum dulcedine illiciuntur, atq; futuris & ſtabilibus fluida & fragilia præferunt, homini qui tres amicos habuit, quorum quidem duos præcordialiter & affectuosè honorabat, ac vehementer eorum charitate afficiebatur, vſq; ad mortem pro ipſis agonizans, & periclitari deſiderans. Aduersùs tertium verò multo ferebatur deſpectu, neq; honore, neq; decenti eum aliquandò gratificans dilectione, niſi modicam quandam & exiguam ad eum ſimulans amicitiam. Venerunt ergò die quadam terribiles quidam ac præcipui milites, feſtinantes celeritate multa hunc ad imperatorem ducere, rationem redditurum pro debito decem milliũ talẽtorum. Coarctatus verò ille, quærebat adiutorem ad ſubueniendum ſibi in terribili rationis poſitione apud regem. Currẽs igitur ad primum ſuũ, & præ omnibus alijs chariſsimum amicum, dicit ei: Nôſti ô amice, quomodò animam meam ſemper pro te poſui: nunc autem indigeo auxilio tuo in die iſta, detinente me neceſsitate. Quomodò ergò promittis mihi nunc auxiliari? Et quæ apud te repoſita mihi ſpes eſt dilectiſsime? Reſpondens ergò ille, ait: Non ſum amicus tuus, ô homo, neq; ſcio quis ſis. Habeo enim alios amicos, cum quibus oportet me hodiè lætari, & amicos iſtos amodò poſſidebo. Præbeo tantùm eccè tibi ciliciola duo, vt habeas ea in via qua ambulas: quæ tamen nihil tibi proderunt, & nullam ſpem à me præſtoleris. Hæc audiens ille, & diffidens de auxilio quod ſperauerat ab eo, ad ſecũ-

Quibus ſimiles ſint amatores ſecularium delectationum.

dum

dum perrexit amicum. Cui & ait: Recordare amice, quantum à me recepiſti honoris & gratiæ. Hodiè verò in tribulationem corruens & aduerſitatem maximam, auxiliatore opùs habeo. Quantum igitur vales mihi ſubuenire nunc, indica mihi. Ille verò ait: Non vacat mihi hodiè, vt tecum ſubeam agonem. Curis enim & ſolicitudinibus circundor, & in tribulatione ſum. Modicum tamen tecum pergam, quanuìs non ſit tibi profuturum, & ſtatìm domum reuerſus, proprijs vacabo negocijs. Vacuis ergò manibus homo indè reuerſus, & vndiq; deſtitutus, lamentabatur ſeipſum de vana ſpe ingratorum ſuorum amicorum, & de inutilibus laboribus, quos pro illorum ſuſtinuit dilectione. Pergit etiam ad tertium amicum, de quo nunquàm curam habuit, nec ſocium lætitiæ ſuæ aduocauit. Et ait ad eum, confuſo & in terram vultu demiſſo: Non habeo os loquendi ad te. Cognoſco enim diligenter quòd nunquàm tibi benefeci, nec amicabiliter erga te me habui. Sed quoniam aduerſitas me appræhendit dirisſima, & nullam ſpem ſalutis in cæteris meis amicis reperi, véni ad te, rogans, ſi eſt tibi poſsibile, quodlibet auxilium vel modicum impendere, nè tardes, memor ignorantiæ meæ. Tunc ille reſpondit ei hilari & ſereno vultu: Certè amicum meum charisſimum confiteor te eſſe, & modici illius beneficij tui non immemor cum vſuris retribuam tibi. Nè timeas ergò neque formides. Ego enim præcedam te: Ego interueniam pro te apud regem, & non tradam te in manus inimicorum tuorum. Confide ergò, dilectisſime, & nè triſteris. Tunc compunctus ille, dicebat cum lachrymis: Heu mihi, quid priùs lamentabor, aut quid potiùs plangam? Vanum affectum meum repræhendam, quem ingratis illis & falſis exhibui amicis: an amentiam meam plangam, quòd huic vero & germano amico nullam oſtendi familiaritatem? Ioſaphat autem & iſtum cum admiratione ſermonem ſuſcipiens, expoſitionem requirebat. Tunc ait Barlaam: Primus amicus vtiq; eſt diuitiarum poſseſsio & amor pecuniarum, pro quibus homo multis ſubiacet periculis, & plurimas ſuſtinet miſerias: veniente verò vltimo mortis termino, nihil ex omnibus illis, nisì qui ad ſepulturam pertinent, inutiles accipit panniculos. Secundus autem amicus vocatur vxor, & filij & cognati, & cæteri amici, quorum affectui adhærentes inſeparabiliter tenemur, ipſam animam & corpus, propter illorum ſpernentes amorem. Sed nullam aliquis ex eis vtilitatem conſequitur in hora mortis, nisì quòd tantùmodò vſque ad monumentum ſecum pergunt: Deindè mox reuertentes,

Explicatio p̄cedẽtis ſimilitudinis.

hhhhh ſuis

ſuis vacant curis ac ſolicitudinibus,non minùs obliuione memoriam,quàm corpus aliquandò amici operientes ſepulcro. Amicus verò tertius deſpectus & grauis, non familiaris, ſed exoſus & quaſi aduerſus,iuſtorum operum chorus eſt,videlicet ſpes, charitas,fides,eleemoſyna,humanitas,& cætera virtutum congregatio, quæ poteſt præcedere nos cùm eximus de corpore, & pro nobis apud Deum interuenire,& de inimicis crudelibus exactoribus liberare,qui calumniam & amaram rationis exactionem nobis cômouent,in aëre nos comprænendere tentantes.Iſte eſt gratus amicus & bonus,qui & modicum bonum opus noſtrum in memoria fert,& cum vſura nobis integrum reſtituit.

Bonorũ operũ auxilium in morte & poſt mortem.

CAPITE decimoquarto: Rurſùs ergò Ioſaphat ait: Benè ſit tibi à Domino Deo tuo,ô ſapientiſsime hominum. Lætificâſti nanque animam meam congruis ac dignis ſermonibus tuis. Rogo etiam te,vt depingas mihi imaginem vanitatis mundi,& quomodò eum aliquis liberè ac ſine impedimento tranſire valeat. Aſſumpto verò ſermone Barlaam ait: Ciuitatem quandam didici fuiſſe magnam,cuius ciues talem habebant conſuetudinem antiquitùs, vt aſſumerent extraneum aliquem & ignotum virum, nihil legem ciuitatis ſuæ & traditionum penitùs ſcientem,& hunc ſibi regem conſtituebant.Qui omnem poteſtatem accipiebat, & ſuarum voluntatum perficiendarum facultatem habebat,vſque ad completionem vnius anni. Deindè in omni ſecuritate eo permanente, delicijsque ac ſuauitatibus ſine vlla formidine,& ſecum ſemper manſurum regnum exiſtimante,repentè ſurgentes ciues illi contra eũ, regali ablata ſtola,nudum per totam trahentes ciuitatem,exulem tranſmittebant in magnam ac longiùs remotam inſulam.In qua neque cibum inueniens,neque veſtimentum,in fame ac nuditate malè atterebatur,prꝑter ſpem conceſsis ſibi delicijs & gaudio,in triſtitia rurſùs præter ſpem omnem & expectatioñe tranſmutatus.Intereà iuxta morem conſuetudinum ciuium illorum, ordinatus eſt quidam vir in regno, qui non exiguo mentis intellectu vigebat. Qui tanta ac tali ex improuiſo accedente ſibi abundantia, mox non eſt diſſolutus,nec ab ea raptus,neque eorum,qui ante eum regnauerunt & miſerrimè eiecti fuerũt, incuriam ſecutus eſt,ſed ſolicitudinem gerebat,& laborabat animo, quomodò ſe & ſua benè diſponeret. Dum ergò aſsidua meditatione diligentiùs iſta pertractaret, cognouit per quendam ſapientiſsimum conſiliarium ſuum,conſuetu-

Vanitas mũdi depingitur.

tudinem ciuium,& locum perennis exilij: & quomodò oporteret ſemetipſum cuſtodire ſine errore,edoct⁹ eſt.Hoc ergò vt agnouit,& quia oporteret eum poſt paululum ad illam applicare inſulá,hoc quoq; caducũ regnum & peregrinũ alienigenis rursùs derelinquere: apertis theſauris ſuis,quorum tunc liberam habebat facultatem,& de illis quod vellet facere,accepit pecuniarum multitudinem,auri videlicet & argenti,& lapidum precioſorum ampliſſimum pondus,& fideliſsimis committens famulis, in illam præmiſit,ad quam ducendus erat, inſulam. Peracto igitur anni termino,in ſeditionem verſi ciues,nudum(ſicut & illos qui ante eum fuerunt)in exilium tranſmiſerunt. Tunc cæteri ſtulti & temporales reges malè fame cruciabantur.Ille verò qui diuitias antè ibì depoſuerat,in abundantia perpetua viuens,& delicias infinitas habens, timoreq; prorsùs incuſſo infidelibus & malignis ciuibus, ſapientiſsimo ſeipſum beatificauit conſilio. Ciuitatem ergò intellige vanum iſtum & deceptorem mundum. Ciues autem, principes & poteſtates dæmonum, mundi rectores tenebrarum ſeculi huius,qui illiciunt nos dulcedine voluptatũ,& ſuggerunt vt corruptibilia & mortalia, ceu immortalia & ſemp nobiſcũ manſura cõſideremus. Sic ergò nobis ſeductis, & nullã ſolicitudinẽ de ſtabilib⁹ & æternis gerentibus,neq; nobisipſis aliquid in illa vita recõdentibus, repẽtè nobis imminet perditio mortis: Tunc iam nudos nos, hinc maligni & amari ſuſcipientes tenebrarum ciues, cum quibus totum expendimus tempus, ducunt nos in terram tenebroſam & caliginoſam,in terram tenebrarum æternarum, vbì non eſt lux, nec vita hominum. Conſiliarium autem bonum, qui omnia vera fecit nota,& ſalutaria edocuit ſtudia,ſapientem & prudentem regem,meã æſtima paruitatẽ, qui bonam & rectam vitam véni demonſtrare tibi,introducens te in æterna & infinita bona, ibiq; te omnia conſulens reponere, abſtractum ab errore mundi huius, quem & ego aliquãdò infeliciter diligebam, & ipſius delectationibus detinebar atque iucunditatibus,donèc veracibus mentis oculis conſideraui,quomodò in iſtis omnis hominum vita atteritur, alijs quidẽ venientibus,alijs verò diſcedentibus, & nullis firmum ſtatum habentibus,neque diuitibus in diuitijs, neq; potentibus in potentia, neq; qui proſperantur in proſperitate ſua, neq; qui delicijs affluunt in iucunditate ſua,neq; putantibus firmiter ſe viuere in vana ſua & infirma ſtabilitate, neque in aliquo alio eorum, quæ laudantur

Explicatio antecedentis ſimilitudinis.

in hac vita, ſed omnia ſimilia ſunt torrenti, impetu magno in profundum maris ruenti. Fluida nanque ſic ſunt omnia præſentia & temporalia. Vide etiam capite ſexto ſimilitudinem de rege, qui tubam mortis miſit ante domum fratris ſui, à quo repræhenſus fuerat, quòd ex regali curru deſiliens, duos viros vilibus veſtimentis indutos ceu mortis præcones, oſculatus fuiſſet.

Vanitas vanitatum. 3 HIERONYMVS in caput primum Eccleſiaſtæ, in ea verba Vanitas vanitatum &c. Si cuncta quæ fecit Deus, ſunt valdè bona, quomodò omnia vanitas: & non ſolùm vanitas, verùm etiam vanitas vanitatum? Vt ſicut in Cantico canticorum inter omnia carmina, excellens carmen oſtenditur: ità in vanitate vanitatum, vanitatis magnitudo monſtretur. Pſalm. 38. Tale quid & in pſalmo ſcriptum eſt: Veruntamen vniuerſa vanitas, omnis homo viuens. Si viuens homo, vanitas eſt: ergò mortuus, vanitas vanitatũ. Exod. 34. Legim' in Exodo: glorificatum vultum Moyſi intantùm, vt filij Iſrael in eum adſpicere non poſſent. 2. Cor. 3. Quam gloriam Paulus Apoſtolus, ad comparationem euangelicæ gloriæ, dicit eſſe non gloriam. Nam nec glorificatum eſt, inquit, quod glorificatum fuit in hac parte propter excellẽtem gloriam. Poſſumus igitur & nos in hunc modum cælum, terram, maria & omnia quæ in hoc circulo continentur, bona quidem per ſe dicere: ſed ad Deum comparata, eſſe pro nihilo. Et quomodò ſi igniculum lucernæ videns, contentus eſſem eius lumine, & poſteà orto ſole non cernerem quod lucebat, ſtellarum quoquè lumina iubare viderem ſolis abſcondi: ità adſpiciens elementa & rerum multiplicem varietatem, admiror quidem operum magnitudinem, recogitans autem omnia pertranſire: & mundum ſuo fine ſeneſcere, ſolumq; Deum illud ſemper eſſe quod fuerit: compellor dicere non ſemèl, ſed bìs: Vanitas vanitatum, & omnia vanitas. הֲבֵל הֲבָלִים In Hebræo pro vanitate vanitatum Hauel haualim ſcriptum eſt: quod, exceptis Septuaginta interpretibus, omnes ſimiliter trãſtulerunt, ἀτμὸς ἀτμῶν: quod nos poſſumus vaporem fumi & auram tenuem, quæ citò reſoluitur, appellare. 2 Cor. 4. Caducum itaque nonnihil ex hoc verbo vanitatis oſtenditur. Quæ enim videntur, vt ait Apoſtolus, temporalia ſunt: quæ aũt non videntur, æterna. Rom. 8. Siue quia vanitati creatura ſubiecta eſt, & ingemiſcit, & parturit, & præſtolatur reuelationem filiorum Dei: 1. Cor. 15. & nunc ex parte cognoſcimus, & ex parte prophetamus. Vanitas vanitatum. Tam diù enim omnia vana ſunt, donèc veniat quod perfectum eſt. Quid ſupereſt &cæt, Poſt generalem ſententiam quòd vana ſint omnia, ab hominibus incipit: quòd fruſtrà in

in mundi iſtius labore deſudent, congregantes diuitias, erudientes liberos, ambientes honorem: ædificia conſtruentes: & in medio opere ſubita morte ſubtracti, audiunt: Inſipiens, hac nocte auferetur anima tua à te: quæ autem paráſti, cuius erunt? maximè cùm ex omni labore nihil ſecum ferant, ſed nudi in terram redeant, de qua ſumpti ſunt. Luc. 12.

4 GREGORIVS Magnus libro quinto, capite ſecundo in librum primum Regum: Vanitas vanitatum, & omnia vanitas. In comparatiõe etenim æternorũ bonorũ, vana ſunt oĩa, etiam bona temporalia. Quicquid enim in hoc ſeculo lętum, delectabile, ſublime, aut proſperum cernitur, vanum profectò eſt: quia difficilè habetur, & citò amittitur. Repentè quidem alta ſeculi corruunt, pulchra tranſeunt, læta & proſpera euaneſcunt. Nam cùm ſtare in his floribus ſuis mundus blandiens cernitur, repentina fortuna turbatur: aut feſtina, & omnia deturbante morte concluditur. Vana ergò ſunt gaudia ſeculi, quæ quaſi manentia blandiuntur: ſed amatores ſuos citò tranſeundo decipiunt. Eccés 1. Quomodò omnia vana.

1 B AVGVSTINVS libro ſecundo de Geneſi contra Manichæos, capite vigeſimooctauo: Nihil ſic reuocat homines à peccato, quemadmodùm imminentis mortis cogitatio. Memoria mortis à peccato reuocat maximè.

2 IDEM ſermone centeſimo vigeſimo de tempore: Irremediabile periculum eſt, ſic aliquem vitijs & cupiditatibus frena laxare, vt ſe rationem Deo non meminerit redditurum. Puto quia magna ſit iam peccati pœna, metum ac memoriam futuri perdidiſſe iudicij. Et poſt pauca: Sed nè fortè chariſsimi aliquem nimìs ſecurũ faciat aut remiſſum tam noua felicitas credulitatis, nè fortè dicat aliquis in corde ſuo, Non me vſqueadeò conturbet & cruciet rea conſcientia, non me vſqueadeò contriſtet culpabilis vita: video ſub momento, video ſub exiguo ſpatio latroni crimina ſua donata, & mihi reſoluta mente concipiuntur: Primùm conſiderandum in latrone illo, non ſolùm credulitatis compendium, ſed deuotio, ſed temporis illius ſub quo hæc agebantur occaſio, quo iuſtorum legitur titubâſſe perfectio. Deindè antè mihi fidem latronis oſtende, & tunc tibi latronis beatitudinem pollicere. Immittit diabolus ſecuritatem, vt inferat perditionem, neque dinumerari poſſunt, quantos hæc inanis ſpei vmbra deceperit. Deterreant, quæſo, nos ab hac perſuaſione innumerabiles populi, ſub tali ſecuritate nudi & vacui bonis, & malis pleni, ex hac luce prærepti. Quotidiè expaueſcendo tranſitus noſtri, & commigratio-

Iudicij memoriã & metũ diſpoſuiſſe, magna peccati pœna eſt. Contra eos q latronis exẽplo ad ſecuritatem abutũtur, & ad dilatiõem pœnitentiæ.

Timor mortis & ad eam præparatio. nis incerta, quæ & modò vel inſperata vel ſubita ſunt, & in æternum remedijs caritura ſunt. Præueniendus eſt dies, qui præuenire conſueuit. Ipſe ſe ſeducit, & de morte ſua ludit qui hoc cogitat, poteſt mihi extremi temporis indulgentia ſubuenire. Non eſt hoc, primum, quia periculoſiſsima eſt in vltimum diem promiſſa ſecuritas: Deindè ſtultiſsimum eſt, vt cauſa quæ de neceſsitatibus agitur æternis, in vtilitatibus vitæ deficientis committatur extremis. Odibile eſt apud DEVM, quandò homo ſub fiducia pœnitentiæ in ſenectutem reſeruatæ liberiùs peccat. Credite chariſsimi, difficile eſt, vt callida diſsimulatio ordinandæ conſummationis obtinere digna ſit facultatem. Apud illum cordis interpretem, ars non admittetur ad ſalutem. Ille autem de quo locuti ſumus, beatus latro, beatus inquam, non tam iuxta viam inſidias tendens, ſed viam ipſam in CHRISTO tenens, ac vitæ prædam ſubitò rapiens, immutato genere, & noua ſpolia de morte propria reportans, ille nec ſalutis tempora ſciens diſtulit, nec remedia ſtatus ſui in momenta vltima infelici fraude poſuit, nec redemptionis ſuæ ſpem in deſperationis nouiſsimum reſeruauit, nec religionē antè, nec Chriſtū ſciuit. Quod ſi ſciſſet, fuiſſet forſitan inter Apoſtolos non poſtremus in numero, qui prior factus eſt in regno. Ergò etiam ex hoc in extremo placuit DEO, quia ad conſequendam fidem, non fuit extrema hora illa, ſed prima. Opùs eſt ergò, vt ſibi homo quotidiano actu prouideat, & procuret cōſummationē: opùs eſt, vt tota vita noſtra talis ſit in cōuerſatione, vt liberi mereamur eſſe in fine. Inceſſabiliter diē tranſitus noſtri & tempus iudicij cogitātes, nos quoq; cū latrone iugiter proclamemus: Memento meî Domine cùm véneris in regnum tuum.

Præparatio ad mortem.

Lucæ 23.

3 GREGORIVS homilia trigeſimanona in Euangelia: Et quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi, nunc autem abſcondita ſunt ab oculis tuis. Suam hîc diem, habet anima peruerſa, quæ tranſitorio gaudet in temporē. Cui ea quæ aſſunt, ad pacem ſunt: quia dum rebus temporalibus lætatur, dum honoribus extollitur, dum in carnis voluptate reſoluitur, dum nulla venturæ pœnæ formidine terretur, pacem habet in die ſua, quæ graue damnationis ſuæ ſcandalum in die habebit aliena. Ibì enim affligenda eſt, vbì iuſti lætabuntur: & cuncta quæ modò ei ad pacem ſunt, tunc in amaritudinem rixæ vertentur: quia rixari ſecum incipiet, cur damnationem quam patitur, non expauit: cur à proſpiciendis malis ſequentibus oculos mentis clauſit. Vndè ei dici-

Lucæ 19.

dicitur: Nunc autem abſcondita ſunt ab oculis tuis. Peruerſa qppe anima rebus p̄ſentibus dedita, in terrenis voluptatibus reſoluta, abſcondit ſibi mala ſequentia, quia præuidere futura refugit, quæ præſentem lætitiam perturbant: dumq́ in præſentis vitæ oblectationibus ſe deſerit, quid aliud quàm clauſis oculis ad ignem vadit? Vndè benè ſcriptum eſt: In die bonorum nè immemor ſis malorum. Et indè per Paulum dicitur: Qui gaudent, tanquàm non gaudentes ſint: quia & ſi qua eſt præſentis temporis, ità eſt agenda lætitia, vt nunquàm amaritudo ſequentis iudicij recedat à memoria: quatenùs dum mens pauida extremæ vltionis timore transfigitur, quantum nunc præſentis lætitia, tantum pòſt ira ſubſequens temperetur. Hinc nanque ſcriptum eſt: Beatus homo qui ſemper eſt pauidus. Qui verò mentis eſt duræ, corruet in malum. Sequentis enim ira iudicij tanto tunc diſtrictior portabitur, quanto nunc & inter culpas minimè timetur. Sciendum nobis eſt, quia veritatis verbis veraciter erudimur: ſi extrema mala noſtra formidoloſè & indeſinenter adſpicimus: iuxta hoc q̊d per quendam ſapientē dicitur: In omnibus opibus tuis memorare nouiſſima tua, & in æternum non peccabis. Penſare quippe quotidiè debemus, quod ex eiuſdem voce noſtri redemptoris audiuimus: Et quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi, nunc autem abſcondita ſunt ab oculis tuis. Dum enim diſtrictus iudex ſuſtinet, & adhuc manum non exerit in percuſsionem: dum à retributione vltionis vltimæ eſſe quædam temporis ſecuritas videtur: debemus penſare malum quod ſequitur, penſantes gemere, gementes ea quę commiſimus, peccata indeſinenter adſpicere, adſpicientes flere, & flentes abſtergere. Nulla nos proſperitas tranſitoriæ laudis, lætitiáque diſſoluat, nec mentis noſtræ oculos ea quæ ſunt tranſitoria obſtruant, nè cæcos ad ignem ducant. Si enim diſtrictè penſetur, cuius ſit ponderis improperium, ex ore veritatis agnoſcitur: cùm negligenti, & futura non proſpicienti, dicitur: Et quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi, nunc autem abſcondita ſunt ab oculis tuis. Nam cogitandum valdè eſt, quantum nobis erit terribilis hora noſtræ reſolutionis & cæt. vt ſuprà de Sacramento extremæ Vnctionis, quæſtione 3. C 4.

Obliuio nouiſsimorū q̄ perniciosa.

Eccl 11.

1. Cor. 7.

Amaritudo iudicij à memoria non recedat.

Prou. 28.

Nouiſsima in memoriā reuocanda.

Eccl 7.

Hora mortis terribilis.

4 ISIDORVS libro tertio de ſummo bono, capite vltimo: Quanuìs ſancti ab huius vitæ ærumnis liberari ſe cupiant, citò volentes exire de corpore, DEI tamen diſpenſatione plerunq; diù in

hac

hac vita verſantur: vt per longa tolerantiæ experimenta, ſolidiùs eorum patientia roboretur. Multi odio vitam habent, & tamen mori timent: quod pleriſq; in anguſtia contingere ſolet: ſicq; contrario affectu, & viuendi habent tædium, & moriendi metum. Solicitè debet vnuſquiſq; viuere, & ſemper terminum vitæ ſuæ conſiderare, vt de contẽplatione illius, animus ſe ſemper ad alta ſuſtollat, & huius ſeculi blanditias cum timore caueat. Scriptũ eſt enim: In omnibus operibus tuis memorare nouiſsima tua, & in ęternũ nõ peccabis. Venturi exitus ignorantia incerta eſt, & dum mori quis non exiſtimat, tollitur. Vndè vnuſquiſque feſtinet, nè in iniquitatibus ſuis rapiatur, ſimulq; finiatur vita cum culpa. Nam incentor diabolus eos, quos viuentes accendit ad vitia, ſubitò morientes pertrahere molítur ad tormenta. Sæpè diuites in hac fallaci vita, dum de potentiæ gloria, vel rerum abundantia geſtiunt, ab his repentè, hora qua neſciunt, improuiſo exitu rapiuntur: atq; abſorbente profundo, cruciandi æternis gehennæ incendijs deputantur. De quibus benè per prophetam dicitur: Ducũt in bonis dies ſuos, & in puncto ad inferna deſcendunt. Iniquus moriens qui imitatione ſua multos ad culpam traxerat delectatione peccati, multos à culpa reuocat terrore tormenti. Quod etiam Pſalmiſta teſtatur, dicens: Lætabitur iuſtus cùm viderit vindictam impiorum, manus ſuas lauabit in ſanguine peccatorum. In peccatorum enim morientium ſanguine iuſti lauant manus: quia dum eorum pœna conſpicitur, conſpicientis vita mundatur. Cuius enim talis tam crudelis exitus cernitur, non ſolùm qui viderit refugit, ſed alios etiam ab imitatione illius, quanta valuerit exhortatione, compeſcit. In exitu vitæ, animæ electorum nimio terrentur metu, incerti vtrùm ad præmium, an ad ſupplicium tranſeant. Quidam autem electi in fine ſuo purgantur à leuibus quibuſdam peccatis: quidam verò in ipſo exitu ſuo hilareſcunt ex æternorum contemplatione bonorũ. Quanuìs quis in hac vita ſit iuſtus, tamen dũ ex corpore iſto egreditur, pertimeſcit, nè dignus ſupplicio ſit. Nullus eſt enim homo abſq; peccato, nec aliquis poteſt de Dei ſecurus eſſe iudicio, cùm etiam & de ocioſis verbis reddenda ſit ratio. Finem iuſtorum optimum, vocatio tranquilla commendat, vt ex eo intelligantur ſanctorum habere conſortium angelorum, ex quo ab hoc corpore ſine vexatione dura tolluntur. Prauos homines apoſtatæ angeli excipiunt moriẽtes, vt eis ſint ipſi tortores in pœnis, qui fuerunt ſuaſores in vitijs. Etſi pietas pro defunctis fidelibus flere iubeat, fides ta-

Cur habenda eſt mortis memoria.

Eccl. 7.

Hora mortis incerta.

Mors repentina & improuiſa.

Iob 21.

Iniquorum mors & pœna quomodò alijs proſit.

Pſal. 57.

In hora mortis timẽt etiã iuſti quandoquè.

Matt. 12.

Differẽtia inter mortẽ bonorum & malorũ hominũ.

Tortores.

Mortui an lugendi.

tamen pro eis lugere vetat. Illi enim deplorandi ſunt in morte, quos miſeros infernus ex hac vita recipit: non quos cæleſtis aula Chriſti lætificandos includit.

5 BERNARDVS ſermone primo in feſto omnium ſanctorũ: In omnibus operib⁹ tuis memorare nouiſsima tua, mortis horrorem, iudicij tremendum diſcrimen, ardentis gehennæ metum ab oculis cordis tui elongari nullatenùs patiaris. Cogita peregrinationis tuæ miſeriam, recogita annos tuos in amaritudine animæ tuę: cogita vitæ humanæ pericula, cogita fragilitatem propriam: & in huiuſmodi cogitatione ſi perſeueraueris, dico tibi, parùm ſenties quicquid foris videtur eſſe moleſtum, dum toto corde circa interiorem moleſtiam occuparis. Sed nec patietur Dominus ſine conſolatione te eſſe, quoniam pater miſericordiarum eſt, & Deus totius conſolationis, & complebitur omninò quod veritas pollicetur: Beati qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur. Concordat autem huic ſententiæ etiam illud quod in Salomone legiſti: Melius eſt ire ad domum luctus, quàm ad domum conuiuij.

Eccl. 7. Nouiſſimorũ memoria habenda. Matt. 5. Eccl. 7.

6 ET in ſermone de primordijs, medijs, & nouiſsimis noſtris, vt ſuprà quæſt. 1. A 1

1 B CHRYSOSTOMVS homilia decimaquinta ad populum Antiochenum: Niſi bonus eſſet timor, filijs patres pædagogos non præponerent, non legiſlatores ciuitatibus vllos magiſtratus. Quid gehenna grauius? Sed huius metu nil vtilius. Gehennæ nanq; timor regni nobis adfert coronam. Vbi timor eſt, liuor non eſt: vbi timor eſt, pecuniarum amor non vexat: vbi timor eſt, extinctus furor eſt, cupiditas improba correpta, omnis irrationabilis paſsio exterminata. Et ſicut in domo ſtante milite ſemper armato non latro, non fur, non alius quis talia mala patrantium apparére propiùs audebit: ſic & metu animas noſtras detinente, illiberalium nulla perturbationum facilè nobis ſubrepit, ſed omnes fugiunt, & pelluntur, timoris imperio vndiq; exactæ. Nec hoc ſolùm eſt q̃d ex timore lucramur, verũ & aliud hoc multo mai⁹. Nõ eñ improbas tãtùm noſtras expellit paſsiões, ſed & oẽm cũ multa facilitate virtutẽ inducit. Vbi timor eſt, ibi & eleemoſynę ſtudiũ, & oratiõis intentio, & lachrymæ ferventes & continuæ, & gemitus multam habentes compunctionem: Nihil enim tantum peccata quidem conſumit, virtutem verò creſcere facit & germinare, quantum continui timoris natura. Propterea qui non viuit in timore, rectè illum agere non eſt facile: ſicut viciſsim cum timore viuentem eſt im-

Timor pœnæ & gehennæ quã ſit vtilis. Omnẽ virtutẽ inducit & à peccato auocat timor.

Eccl. 7. Ire ad domũ luctus cur melius ſit.

poſsibile peccare. Audi verò & Salomonem omnibus innutritum delicijs, & multa potitum libertate. Quid igitur, inquit, ille? Melius eſt ire in domum luctus, quàm in domũ conuiuij. Quid eſt, quæſo, quod ait? Vbi luctus, & lachrymæ, & gemitus, & dolor, & triſtitia tanta, melius accedere, quàm vbi choreæ & cymbala, & riſus, & deliciæ, & crapula, & ebrietas. Verùm inquis. Qua de cauſa, quæſo, & quapropter? quoniam illinc quidem dementia, hinc verò modeſtia naſcitur. Lugentium domum ingreſſus, ſtatim lachrymis defunctum proſequitur, etiamſi ſit inimicus. Vidiſti quanto melior hæc, quàm illa domus? Ille enim, etiamſi amicus ſit, inuidet: hic autem, etiamſi inimicus ſit, lachrymas dat: id quod omnium maximè Deus exquirit, vt non inſultemus his, qui nos contriſtauêre. Nõ hæc autem ſola datur hinc bona capere, verùm & alia his non minora. Etenim peccatorum quiſq; ſuorum reminiſcitur, & tremẽdi tribunalis, & pœnarum, & iudicij, licèt ſit infinita ab alijs paſſus mala, & domi triſtitias habeat, omnium ipſorum capiens medicinam, ità reuertitur. Cogitans enim quòd & ipſe paulò pòſt hoc patietur, & quòd tranſitoria cuncta præſentia ſunt, ſiue ſuauia ſint, ſiue triſtia, triſtitiam & inuidiam omnem deponens, & leuem reddens animam, & releuatus ſic domum reuertitur: & hinc manſuetior erit in omnes iam & humanior, benignior & ſapientior, futurorum timore ipſius animam ſubingreſſo, & omnes ſpinas abſumente. Et hæc omnia cognoſcens ille, dicebat, quòd melius eſt ire ad domum luctus, quàm ad domum conuiuij. Illinc torpor, hinc anxietas, naſcitur: illinc contemptus, hinc timor ad omnem nos virtutem deducens. Niſi bonum eſſet timor, non multos impendiſſet Chriſtus ſermones & longos, de illa pœna & ſupplicio loquens. Timor nil aliud eſt, quàm murus, & munimentum, & turris inexpugnabilis.

Timor murus eſt & turris inexpugnabilis.

Cuius rei intuitu rectè agendũ ſit, præmiorum, an ſupplicij.

2 IDEM homilia ſecunda in poſteriorem epiſtolam ad Theſſalonicenſes: Intuitu regni Dei incitemur ad virtutem. Qui quidem animo eſt vehementer dextro virtutiq; dedito, neque timoris, neque regni Dei intuitu ad virtutẽ inducitur ac permouetur, ſed propter ipſum Chriſtum, quemadmodùm Paulus fecit. Nos verò vel hoc pacto conſideremus, quæ in regno Dei ſint bona, & quæ in gehenna mala, atq; ità noſipſos corrigamus & inſtruamus, ità noſipſos ad ea quæ facienda ſunt, incitemus & permoueamus. Si videris in præſenti vita iucundum quid ac magnificum, cogita regnum Dei, & iſtud nihil eſſe putabis: ſi terribile quid videris, cogi-

Vtilitas memoriæ nouiſſimorum.

cogita gehennam, & illud etiam deridebis. Si quandò te ceperit concupiſcentia corporalis, cogita gehennæ ignem: cogita quàm planè nullius æſtimanda ſit peccati voluptas, quàm ne voluptatem quidem habeat. Si enim earum legum quæ in hoc ſeculo poſitæ ſunt, tantum poteſt metus, vt à malis nos actibus cohibeat: multo magis poterit hoc recordatio futurorum, ſupplicium immortale, pœna ſempiterna. Si metus terreni regis à tantis nos malis abducit, quanto magis regis æterni? Vndè poterimus ergò continuum habere timorem? Si continuè ſcripturas audierimus. Etenim ſi adſpectus duntaxàt mortui hominis mentem noſtram adeò pauore contrahit: quanto magis gehenna & ignis ille inextinguibilis? quãto magis vermis non moriens? Si perpetuò gehennam recogitaremus, nõ ſtatìm in illam incideremus. Propterea ſupplicium minatus eſt Deus. Niſi aliquid profectus in ſe haberet gehennæ reputatio, vtiq; iam non eſſet illam minatus Deus. Verùm quoniam ipſius recordatio magna poteſt efficere, propterea comminationem illius quaſi ſalutare quoddam pharmacum animis noſtris impoſuit. Nè contemnamus itaque tantum lucrum quod hinc generatur, ſed hanc gehennæ comminationem indeſinenter verſemus in prandijs & in conuiuijs. Sermocinatio quippe quæ de rebus eſt iucundis, nihil prodeſt animæ, ſed debiliorem eam reddit: quæ verò de triſtibus eſt & auſteris, quicquid in illa diſſolutum ac fluxum fuerit, amputat & immutat, laxamq; illam ac mollem contrahit. Nihil eam iuuerit de theatris diſſerens ac mimis, ſed magis incenderit & petulantiorem effecerit. Qui aliena curat & curiosè ſcrutatur, etiam pericula illi ex ea curioſitate ſæpenumerò infligit: qui verò de gehenna ſermocinatur, is neque periculum aliquod habebit, & animam caſtigatiorem reddit. Sed vereris verborum grauitatem & moleſtiam? Num ſi de gehenna tacueris, hinc illã extinxiſti? An incendiſti, ſi de ea locutus fueris? Siue locutus de illa fueris, ſiue minùs, feruebit omninò incendium. Indeſinenter de illa dicito, nè quandoq; in eam incidas. Non poteſt fieri, vt anima de gehenna ſolicitè cogitans, citò peccet. Etenim audi admonitionem optimam: Memor, inquit, eſto nouiſsimorum tuorum, & in æternum non peccabis. Nequit anima pœnas metuens, nõ eſſe ad delinquendum cũctabunda. Timor enim, ſi quidẽ robuſtiùs fuerit in animo ac flagrans, nihil in eo mũdani relinquet. Si enim ſermo de gehẽna factus, ità humiliat & pauidum reddit, an cogitatio de illa animis

Timor gehẽnæ quàm fructuoſus ſit.

Timor quomodò acquiritur.

Gehennæ cogitatio vtiliſſima eſt.

Inter epulas de gehenna diſſerendum.

Memoria gehennæ à peccato coercet.

Eccl 7.

ac dicet,& neq; iuuẽtus,neq; diuitiæ,nec orphania,neq; aliud quicquã illi nocere poterũt,adeò robuſtã habenti cogitationẽ,& omnibus reſiſtere valentem. His ſermonibus componamus & noſipſos,& vxores,& ſeruos,& liberos,& amicos, ſi fieri queat & inimicos. poterimus enim iſtis ſermonibus multa peccata amputare. Et melius fuerit triſtibus immorari, quàm iucundis. Ne fugiamus quæ de gehenna dicuntur, vt gehennam ipſam effugiamus. Nè fugiamus ſupplicij memoriam,nè ſupplicio puniamur. Si diues ille ignem hunc cogitâſſet, vtiquè non deliquiſſet: quia verò nunquàm eius in mentem illi venit,proptereà in illum incidit. Dic mihi homo: Tribunali Chriſti cùm ſiſtendus ſis, omnia magìs loqueris quàm de iſto? Et quidem ſi quandò tibi cum iudice cauſa eſt, plerunq; verbotenùs duntaxàt, non nocte,non die, non aliquo temporis articulo, non aliqua hora aliud quid loqueris, ſed ſemper de cauſa illa quam agendã habes. Cùm verò de omni vita tua rationem redditurus, & pœnas daturus ſis, neque alios etiam pateris qui te iudicij huius admoneant? Atquì proptereà cuncta periêre ſemper atque intercidêre,quòd humano quidem tribunali temporalium rerum gratia ſiſtendi, neminem non mouemus, neminem non rogamus, indeſinenter de illo ſoliciti ſumus, omnia huius gratia facimus: ad tribunal verò Chriſti venturi, idq; breui, neq; per noſipſos aliquid, neque per alios facimus, iudicem non rogamus, quanuìs multum ſpatij nobis ante iudicium permittat, nec in medijs nos abripiat peccatis, ſed permittat vt illa exuere aggrediamur, & nihil eorum quæ ad ipſum recidunt, prætermittat bonitate illa ſua & benignitate. At nihilo plus efficitur. Proptereà maius erit ſupplicium. Sed abſit vt hoc fiat. Proindè obſecro, vel amodò reſipiſcamus. Habeamus gehennam ob oculos, cogitemus pœnas illas ineuitabiles, vt his reputatis & malitiam fugiamus,& virtutem eligamus, bonaq; diligentibus Deum promiſſa conſequi valeamus.

Memoria gehẽnæ & iudicij habenda.

Luc 16.

Sermones habendi de iudicio.

3 AVGVSTINVS tractatu nono in epiſtolam Ioannis: Cœpit aliquis credere diem iudicij: ſi cœpit credere, cœpit & timere: ſed quia timet,adhuc nondùm habet fiduciam in die iudicij, nondùm eſt in illo perfecta charitas. Nunquìd tamen deſperandum eſt? In quo vides initium,cur deſperas finem? quod initium video, inquies? ipſum timorem: audi ſcripturam, Initium ſapientiæ timor Domini. Cœpit ergò timere diem iudicij,

Eccl 1.

Timor iudi-

cū quid efficiat boni. timendo corrigit ſe, vigilat aduersùs hoſtes ſuos, id eſt, peccata ſua, incipit reuiuiſcere interiùs, & mortificare membra ſua quæ ſunt ſuper terram: ſicut Apoſtolus dicit, Mortificate membra veſtra quæ ſunt ſuper terram: ſpiritalia nequitiæ dicit membra ſuper terram: nam ſequitur & exponit, Auaritiam, immunditiam, & cætera quæ illic exequitur. Quantum autem mortificat iſte, qui timere cœpit diem iudicij, membra ſua ſuper terram, tantum ſurgunt & corroborantur membra cæleſtia. Membra autem cæleſtia, omnia opera bona. Surgentibus cæleſtibus membris, incipit deſiderare quod timebat: timebat enim nè veniret CHRISTVS, & inueniret impium quem damnaret: deſiderat vt veniat, quia inuenturus eſt pium quem coronet. Iam cùm cœperit deſiderare venientem CHRISTVM caſta anima, quæ deſiderat amplexus ſponſi, renunciat adultero, fit virgò interiùs ipſa fide, ſpe & charitate. Et poſt nonnulla: Timor non eſt in charitate. Quid ergò dicemus de illo, qui cœpit timere diem iudicij? Si perfecta in illo eſſet charitas, non timeret: perfecta enim charitas faceret perfectam iuſtitiam, & non haberet quarè timeret, immò haberet quarè deſideraret vt tranſeat iniquitas, & veniat regnum DEI: ergò timor non eſt in charitate. Sed in qua charitate? non in inchoata. In qua ergò? Sed perfecta, inquit, charitas foràs mittit timorem. Ergò incipiat timor, quia initium ſapientiæ timor Domini. Timor quaſi locum præparat charitati. Cùm autem cœperit charitas habitare, pellitur timor qui ei præparauit locum: quantum enim illa creſcit, ille decreſcit: & quantum illa fit interior, timor pellitur foràs. Maior charitas, minor timor: minor charitas, maior timor. Si autem nullus timor, non eſt quà intret charitas. Sicut videmus per ſetam introduci linum quandò aliquid ſuitur: ſeta priùs intrat, ſed niſi exeat, non ſuccedit linum: ſic timor primò occupat mentem, non autem ibi remanet timor, quia ideò intrauit, vt introduceret charitatem.

[Margin: Coloſſ. 3. — 1. Ioan. 4. — Eccl. 1. — Timor præparat locum charitati. — Nota ſimilitudinem.]

4 IN pſalmum centeſimum vigeſimumſeptimum: Non de omni timore dicitur, quòd mittitur foràs à charitate. Habes enim pſalmum dicentem, Timor Domini caſtus, permanens in ſeculum ſeculi. Alius ergò timor Domini permanet, alius excluditur. Timor qui excluditur, caſtus non eſt: qui autem permanet, caſtus eſt. Quis eſt timor qui excluditur? Dignamini aduertere. Aliqui proptereà tantùm timent, nè aliquid mali in terra patiantur, nè illis ægritudo accedat, nè damnum, nè orbitas, nè alicuius admiſſio cri-

[Margin: Timor caſtus manet cum charitate. — 1. Ioan 4. — Pſal. 18. — Timor mun-]

criminis, nè alicuius amiſsio chari, nè exilium, nè damnatio, nè carcer, nè aliqua tribulatio, propterea timent & tremunt. Adhuc timor iſte non eſt caſtus. Adhuc audi: alius non in hac terra pati timet, ſed gehennam timet. Vndè terruit & Dominus: Audiſtis cùm euangelium legeretur, Vbì vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur. Audiunt hæc homines, & quia verè futura ſunt impijs, timent, & continent ſe à peccato. Habent timorem, & per timorem continent ſe à peccato. Timent quidem, ſed non amant iuſtitiam. Cùm autem per timorem continent ſe à peccato, fit conſuetudo iuſtitiæ, & incipit quod durum erat, amari, & dulceſcit DEVS: & iam incipit homo iuſtè viuere, propterea non quia timet pœnas, ſed quia amat æternitatem. Excluſus ergò timor à charitate, ſed ſucceſſit timor caſtus. Et poſt pauca: Caſtus ergò timor, fratres mei, hoc habet, quia venit de amore. Ille autem timor nondùm caſtus, præſentiam Domini & pœnas timet, timore facit quicquid boni facit, non timore amittendi bonum illud, ſed timore patiendi illud malum. Non timet nè perdat amplexus pulcherrimi ſponſi, ſed timet nè mittatur in gehennam. Bonus eſt & iſte timor, vtilis eſt: non quidem permanebit in ſeculum ſeculi, ſed nondùm iſte eſt caſtus, permanens in ſeculum ſeculi.

[Margin notes: danus & humanus. — Timor ſeruilis aut diuinæ iuſtitiæ. — Eſa. 66 — Marc 9. — Vtilitas eius timoris. — Timor caſtus & ſeruilis, in quo differãt. — Pſal. 18.]

5 IDEM Auguſtinus ſermone decimotertio de verbis Apoſtoli: Iam ergò non in timore, ſed in dilectione, vt non ſerui, ſed filij ſimus. Qui enim adhuc ideò benè agit, quia & pœnam timet, DEVM non amat, nondùm eſt inter filios: vtinàm tamen vel pœnam timeat. Timor ſeruus eſt, charitas libera eſt: & vt ſic dicamus, timor eſt ſeruus charitatis. Nè poſsideat diabolus cor tuum, præcedat ſeruus in corde tuo, & ſeruet dominæ venturæ locum. Fac fac vel timore pœnæ, ſi nondùm potes amore iuſtitiæ. Veniet domina, & ſeruus abſcedit, quia conſummata charitas foràs mittit timorem.

[Margin notes: Timor ſeruus Charitati Dominæ locũ ſeruat. — 1. Ioan 4.]

6 ET ſermone decimooctauo de verbis Apoſtoli: Cùm mihi dicis, Gehennam timeo, ardere timeo, in æternum puniri timeo: Quid dicturus ſum? Malè times? vanè times? Non audeo, quandoquidem ipſe Dominus, ablato timore, ſubiecit timorem, & ait, vbi dixit: Nolite timere eos qui corpus occidunt, & poſteà non habent quid faciant: ſed eum timete, qui habet poteſtatem & corpus & animam mittere in gehennam ignis: ità

[Margin notes: Timor gehennæ & ſuppliciorum non eſt malus. — Mat. 10.]

Chriſtus hortatur ad timoré pœnæ. ità dico vobis, hunc timete. Cùm ergò Dominus timorem incuſſerit, & vehementer incuſſerit, & repetendo verbum, comminationem ingeminauerit, dicturus ego ſum, malè times iſta? Non dicam, planè time, nihil meliùs times, nihil eſt q̃d magis timere debeas. Sed interrogo te: Si non te videret Deus, quandò facis, nec q̃ſquam te cõuinceret in iudicio illius, faceres? Tu te vide. Non enim potes ad verba omnia mea reſpondere, inſpice teipſum. Faceres? Si faceres, ergò pœnam times, charitatem nondùm habes, ſeruiliter times: formido eſt mali, nondùm delectatio boni, ſed time etiam vt iſta formido cuſtodiat te, vt perducat ad dilectionem. Timor enim iſte quo gehennam times, & ideò mala non facis, continet te, & ſic volentem peccare animo interiore non ſinit: eſt quidam cuſtos timor, quaſi pædagogus legis, litera eſt minans, nondùm gratia iuuans. Cuſtodiat tamen timor iſte dum non facis timendo, & veniet charitas, intrat in cor tuum, & quantum illa intrat, tantum timor exit. Timor enim id agebat, nè faceres: charitas hoc agit, vt nolis facere etiam ſi impunè poſsis admittere.

Timor gehénæ eſt quidá cuſtos & pædagogus legis.

1 Ioan. 4. 7 IN libro de ſancta virginitate, capite trigeſimooctauo: Timor quidem non eſt in charitate, ſed perfecta, ſicut ſcriptura dicit, charitas foràs mittit timorem, ſed timorem hominum, non DEI timorem, temporalium malorum, non diuini in fine iudicij. Noli altum ſapere, ſed time. Ama DEI bonitatem, time ſeueritatem: vtrunque te ſuperbum eſſe non ſinit. Amando enim times, nè amatum & amantem grauiter offendas. Nam quæ grauior offenſio, quàm vt ſuperbia illi diſpliceas, qui propter te ſuperbis diſplicuit.

Timoré qualem expellat charitas perfecta.

Rom. 11.

8 SERMONE ducenteſimo decimoquarto de tempore: Cùm timetur pœna quam DEVS minatur, diſcitur amari præmium quod pollicetur, ac ſic per timorem pœnæ bona vita retinetur. Per bonam vitam bona conſcientia comparatur, vt per bonam conſcientiam nulla pœna timeatur. Quapropter diſcat timere, qui non vult timere. Diſcat ad tempus eſſe ſolicitus, qui ſemper vult eſſe ſecurus: vt enim dixit Iohannes, Timor non eſt in charitate, ſed perfecta charitas foràs mittit timorem. Dixit ſanè, & veraciter dixit. Si ergò habere non vis timorem, priùs vide vtrùm iam perfectam habeas charitatem, quæ foràs mittit timorem. Si verò ante iſtam perfectionem timor excluditur, ſuperbia inflat, charitas ædificat. Nam ſicut in bona valetudine fames non

Timor pœnæ vtilis eſt.

1. Ioan 4.

non faſtidio,ſed cibo pellitur:ità in bona mente timor non vanitate,ſed charitate pellendus eſt.

2 E BERNARDVS ſermone ſecundo in die Apoſtolorū Petri & Pauli: Studeamus fratres viuere vita iuſtorum,ſed morte eorum mori multo magìs deſideremus. Sapiētia enim iuſtorū nouiſſima pfert: ibì nos iudicans,vbì nos inuenerit. Omninò neceſsè eſt, vitæ præſentis finem futuræ cohærere principio,nec ibì tolerabilis diſsimilitudo eſt.Sicut enim ſi quis duo ſibi(vt ità dixerim)cinctoria conſuēre,aut colligare voluerit,minùs de reliquis partibus curans,ipſa quæ ſibi copulanda ſunt capita vniformiter parat,nè diſſideant à ſeipſis: ità dico vobis,quantumlibèt extiterit conuerſatio ſpiritualis,ſi carnalis fuerit conſummatio noſtra,vitæ illi ſpirituali penitùs non cohæret,nec caro & ſanguis regnū Dei poterunt poſsidere. Fili,(ait ſapiens) memorare nouiſsima tua, & non peccabis. Nimirùm quòd hæc maximè recordatio faciat timoratum : timor expellat peccatum,negligentia non admittat.Hinc & Moyſes de quibuſdam : Vtinàm (ait) ſaperent & intelligerent, ac nouiſsima prouiderent.In quibus vtiq; verbis tria nobis video commendari,ſapientiam,intelligentiam, prouidentiam. Arbitror ſanè tribus eas aſsignari poſse temporibus,vt æternitati quædam imago reformari videatur in nobis, præſentia moderantibus per ſapientiam,præterita per intelligentiam dijudicantibus,nouiſsima prouidentibus ad cautelam. Hæc nempe ſpiritalis eſt exercitij ſumma : hæc forma ſtudij ſpiritalis, vt ſapienter diſponamus præſentia noſtra : recogitemus in amaritudine animæ noſtræ præterita, futura quoquè ſolicitè prouideamus. Sobriè,& iuſtè, & piè viuamus in hoc ſeculo,(ait Apoſtolus)vt videlicet in præſenti ſobrietas obſeruetur, vt iuſta ſatisfactione præterita, quæ nobis ſine fructu ſalutis præteriēre, tempora redimantur, vt pietatis clypeum, imminentibus de futuro periculis opponamus. Sola eſt enim quæ ad omnia valet pietas,cultus ſcilicet Dei humilis & deuotus : nec aliter nobis eſt prouidere nouiſsima, niſi vt vniuerſa quæ nobis imminere videntur pericula,ſedula nobiſcum cogitatione verſantes, diſcamus de noſtra omninò induſtria : magìs autem de noſtris diffidere meritis,& ſoli diuinæ nos protectioni committere pio quodam mentis affectu piæ intentionis in ipſum, cuius datum optimum & donum perfectum eſt, conſummatio felix, & mors precioſa. Habes in euangelio tria hæc, ipſo tibi ſermone Domini cōmendata: Beati (inquit)pauperes,beati mites,beati qui lugent. Beati

De bono fine maximè ſoliſcitos nos eſſe oportet.

1.Cor.15. Eccl 7.

Deut.32.

Conſideratio præſentium, præteritorū & futurorū.

Tit.2.

1.Tim.4.

Iacob.1.

Matth.5.

ati qui futura ſapiunt, præ deſiderio cæleſtium interno quodam ſapore mentis, præſentia reſpuentes. Beati qui nouiſsima prouident, in manſuetudine ſuſcipientes inſitum verbum, quod eorum ſaluare animas poteſt, & pietate cordis ad futuram tendunt hæreditatem. Beati qui priſtinum intelligentes errorem, crebris lauant lachrymis lectum ſuum. Vides quid optat vir ſanctus, quid obtinere cupit eis, pro quibus orat: Vtinàm (inquit) ſaperent, & intelligerent, ac nouiſsima prouiderent. Ac ſi manifeſtiùs dicat, Vtinàm eſſet in eis ſpiritus ſapientiæ & intelligentiæ atque conſilij. Vtinàm hæc in nobis inueniantur, fratres, vt ſuauia omnia noſtra per ſapientiam diſponamus, vt intellectu præterita peccata damnemus, vt prouideamus futura conſilio. Vtinàm ſapiamus ad præſentis vitæ moderationem: vtinàm intelligamus ad præteritæ correptionem: vtinàm deuota in Deum fide prouideamus, vt felicem habeamus (ipſo miſerante) conſummationem. Hic enim eſt funiculus triplex quo trahimur ad ſalutem, ordinata conuerſatio, rectum iudicium, fides deuota.

Iacob.1. Deut.32.

2 ITEM in epiſtola ducenteſima nonageſimaſecunda ad quendam, qui auſus eſt nouitium dehortari à propoſito religionis: O vtinàm ſaperes, & intelligeres, ac nouiſsima prouideres. Saperes quæ Dei ſunt, intelligeres quæ mundi ſunt, prouideres quæ inferni ſunt. Profectò inferna horreres, ſuperna appeteres, quæ ſunt ad malum, contemneres.

Deut.32.

VII

Quæ eſt ſumma eorum quæ in hoc libro continentur?

A Summa totius operis duabus rebus continetur, *SAPIENTIA ET IVSTITIA CHRISTIANA.* Ad ſapientiam hæc capita, videlicet de Fide & Symbolo Fidei, de Spe & oratione Dominica, de Charitate & decalogo referũtur. Nam *FIDES, SPES, CHARITAS,* illæ

illæ virtutes ſunt, quibus veram hominis ſapientiam, vt Auguſtinus[a] annotauit, Diuina ſcriptura concludit. Acceſſit porrò de præceptis Eccleſiæ, & de Sacramentis tractatio. Sicut enim prædictæ virtutes abſque Sacramentis & præceptis Eccleſiæ, rectè obſeruatis ſubſiſtere non poſſunt, ità eorum acceſſione efficaciter nobis inſeruntur, inſertæ confirmantur, augentur, & perficiuntur. Itaque in ijs, quæ ad ſapientiam referimus, explicandis, prior libri pars abſoluta eſt.

a Lib. 1 retractat. cap. 63 & in Enchi cap. 2. & 3.

B Poſterior, quæ circa Iuſtitiam verſatur, duas eius partes tum[b] ad mala fugienda, tum ad bona conſectanda ſpectãtes, breuiter enucleat. Etenim abſtinere à malis, Chryſoſtomo[c] teſte, non ſatìs eſt nobis ad ſalutem, niſì adſit etiam bonorum poſſeſſio & virtutis actio. Vtrique igitur parti capita nonnulla, quæ præcipuè ad malorum bonorumq́ue diſcrimen obſeruandum pertinẽt, accommodata ſunt. Totius autem iuſtitiæ vim & amplitudinem, Tobias vir æquè ſapiens àc iuſtus, ſuccinctè comprǽhendit, vbì ſuum filium, adeoq́ue in illo filios Dei omnes ſigillatìm admonet in hæc verba: *Noli timere fili mi: pauperem quidem vitam gerimus, ſed multa bona habebimus, ſi timuerimus Deum, & receſſerimus ab omni peccato, & fecerimus bene.*

b Pſal. 33. e 36. c

c Chryſoſt. in Pſal. 4 Plura vide ſuprà.

Tob. 4. d

nè. Ità demùm diſcimus Chriſtiani hominis integrum officium, quod non modò fidem, ſed vitam etiam, quæ ſecundùm Sapientiam & Iuſtitiam Chriſtianam inſtituta ſit, omninò requirat.
Eccl. 3. d *Sapiens autem cor & intelligibile,* vtì ſcriptura teſtatur, *abſtinebit ſe à peccatis, & in operibus iuſtitiæ ſucceſſus habebit.*

C Verùm enimuerò, nè inſtitutę breuitatis terminos prætereamus, doctrinæ huius ad Chriſtianos, eoſque in primis ſimpliciores inſtituendos pertinentis, hic modus & finis eſto. Quę omnia vno Eccleſiaſtis verbo, tanquàm totius humanę vitę illuſtri Sigillo, conſignabimus, ità concludẽtes: *DEVM TIME, ET MANDATA EIVS OBSERVA. HOC EST ENIM OMNIS HOMO.*
Eccl. 12. d

Pſal. 67. f *Confirma hoc Deus, quod operatus es in nobis.*

SCRIPTVRAE.

PSALMO trigeſimotertio & trigeſimoſexto, vt ſuprà quæſtione 1. de peccatis.

TOBIAE quarto, & Eccleſiaſtici tertio, vt in textu.

PATRES.

1 AVGVSTINVS libro ſecundo retractationũ, capite ſexageſimotertio. & in Enchiridio, capite ſecundo & tertio, vt in quæſt. 2. de fide & Symbolo.

2 CHRYSOSTOMVS in pſalmum quartũ, vt ſuprà quæſt. 1. de peccatis.

FINIS.

APPEN-

APPENDIX
DE HOMINIS LAPSV ET IVSTIFICATIONE SECVN- *dùm ſententiam & doctrinam Concilij Tridentini.*

I.
De ſtatu & lapſu primi hominis.

CVM primus homo Adam[a] mandatum Dei in paradiſo fuiſſet tranſgreſſus, ſtatìm ſanctitatem & iuſtitiam in qua fuerat conſtitutus, amiſit: ac prætereà ꝑ huiuſmodi præuaricationis offenſam, iram & indignationem Dei, atq; adeò mortem, quam anteà comminatus illi fuerat Deus, incurrit: & cum hac ipſa morte in diaboli, qui[b] mortis deindè habuit imperium, captiuitatem incidit: demumque totus Adam per illam ipſam præuaricationis offenſam, ſecundùm corpus & animam in deterius commutatus fuit.

Ex ſeſſ 5. Cõcilij Tridentini can. 1.
a Gen. 2. c 3. a
b Hebr. 2. d

II.
De peccato Adæ in omnes homines transfuſo.

NEque verò Adæ præuaricatio ſibi ſoli, ſed etiam eius propagini & toti poſteritati nocuit, vt qui acceptam à Deo ſanctitatem & iuſtitiam ſibi nobiſq; perdiderit, & per inobedientiæ peccatum inquinatus, non mortem & pœnas corporis tantùm, verumetiam peccatum (quod mors eſt animæ) in omne genus humanum transfudit. Id quod Apoſtolus confirmans dixit, [c] *Per vnum hominem peccatum intrauit in mun-*

Ex canone 2: eiuſdem ſeſſ.
c Rom. 5. b

dum, & per peccatũ mors: & ità in omnes homines mors pertranſijt, in quo omnes peccauerunt.

Ex can. 3. ſeſſ. 5.

Vndè Adæ peccatum, quod origine vnum eſt, & propagatione, non imitatione transfuſum omnibus, ineſt vnicuiq; proprium, aliquo remedio expiari neceſsè eſt ad vitam æternam conſequendam. Nam [d] ex eo immundi, & vt Apoſtolus [e] inquit, natura filij iræ, tum ſemen peccati, diaboli & mortis omnes efficiuntur, [f] excepta interìm Beata & immaculata virgine Maria Dei genitrice, quam hoc loco vbì de peccato originali agitur, non comprӕhendimus.

d Ex cap. 1. ſeſſ. 6.
e Ephe. 2. a
f Ex appẽdice ſeſſ. 5. Vide extrauag cõm. lib. 3. de reliq & venerat Sãct.

III

De remedio originalis peccati.

Ex can 3. ſeſſ 5.

PEccatum hoc originis, quod ineſt vnicuique proprium, vt diximus, neque per humanæ naturæ vires, neque per aliud remedium tollitur, quàm per meritum [a] vnius mediatoris Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui nos Deo [b] reconciliauit in ſanguine ſuo, factus nobis [c] iuſtitia, ſanctificatio & redemptio. Huius verò meritum [d] per Baptiſmi ſacramentum in forma Eccleſię ritè collatum, tam adultis quàm paruulis applicatur: quia [e] non eſt aliud nomen ſub cælo datum hominibus, in quo oporteat nos ſaluos fieri. Vndè illa vox, [f] *Eccè agnus Dei, eccè qui tollit peccata mundi.* Et illa, * *Quicunque baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis.*

a 1. Tim. 2. b
b Rom 5 b
2. Cor 5. d
c 1. Cor. 1. d
d Tit 3. b
d Actor 4. c
f Ioan. 1. d
* Gala. 3. d

Ex canon 4. ſeſſ. 5.

Vndè errant grauiter, qui negant paruulos recentes ab vteris matrum baptizandos eſſe, etiamſi fuerint à baptizatis parentibus orti. Baptizantur certè etiam hi in remiſsionem peccatorum, vt qui ex Adamo peccatum traxerint originale, quod regeneratio-

nis

nis lauacro expiari neceſsè eſt ad vitam æternam conſequendam, quoniam non aliter intelligendum eſt, [a] *Per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors: & ità in omnes homines mors pertranſijt, in quo omnes peccauerunt*: nisì quemadmodùm Eccleſia Catholica vbiq; diffuſa ſemper intellexit. Propter hanc enim regulam fidei ex traditione Apoſtolorum, etiam paruuli, qui nihil peccatorum in ſemetipſis adhuc committere potuerunt, ideò in remiſsionem peccatorum veraciter baptizantur, vt in eis regeneratione mundetur, quod generatione contraxerunt. [b] *Nisi enim quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei.* a Rom. 5. b b Ioan. 3. a

IIII

De reliquijs originalis peccati in baptizatis.

Ex can. 5. ſeſſ. 5.

PRætereà confitendùm eſt, reatum originalis peccati per Ieſu Chriſti Domini noſtri gratiam, quæ in baptiſmate confertur, remitti: & in baptizatis totũ id quod veram & propriam peccati rationem habet, tolli, non radi tantùm, aut non imputari. In renatis enim nihil odit Deus, quia nihil [a] eſt damnationis ijs, qui verè [b] conſepulti ſunt cum Chriſto per baptiſma in mortem: qui non ſecundùm carnem ambulant, ſed [c] veterem hominem exuentes, & nouũ qui ſecundùm Deum creatus eſt induentes, innocentes, immaculati, puri, innoxij, ac DEO dilecti effecti ſunt: [d] hæredes quidem Dei, cohæredes autem CHRISTI, ità vt nihil prorsùs eos ab ingreſſu cæli remoretur. Ac interìm fateri oportet, manere in baptizatis concupiſcentiam vel fomitem: quæ cùm ad agonem relicta

a Rom. 8. a
b Rom. 6. a
c Ephes. 4. c Coloſſ. 3. b
d Rom. 8. c

licta ſit, nocere non conſentientibus, & viriliter per
c2.Tim.2.a Chriſti Ieſu gratiam repugnantibus non valet: quinimò qui [c] legitimè certauerit, coronabitur.
fRom.7.b Hanc concupiſcentiam quam aliquandò [f] Apoſtolus peccatum appellat, Eccleſia Catholica nunquàm intellexit peccatum appellari, quòd verè & propriè in renatis peccatũ ſit, ſed quia ex peccato eſt, & ad peccatum inclinat.

V

De naturæ & legis ad iuſtificandos homines imbecillitate.

Ex ſeſſ.6. caput.1.

VT iam propiùs ad Iuſtificationis doctrinam probè & ſyncerè intelligendam accedamus, illud vnuſquiſque agnoſcat & fateatur oportet, quòd cùm omnes homines in præuaricatione Adæ innocentiam
aEphe.2.a perdidiſſent, facti immundi, & (vt [a] Apoſtolus inquit) natura filij iræ, quemadmodùm eſt dictum, vſqueadeò
b Rom 6 c [b] ſerui erant peccati, & ſub poteſtate diaboli ac mortis, vt non modò gentes per vim naturæ, ſed ne Iudæi quidem per ipſam etiam literam legis Moyſi, indè liberari aut ſurgere poſſent: tametſi in eis liberum arbitrium minimè extinctum eſſet, viribus licèt attenuatum & inclinatum.

VI

De diſpenſatione & myſterio aduentus Chriſti.

Caput.2.ſeſſionis6.
a2.Cor.1.a

QVO factum eſt, vt cæleſtis pater, [a] pater miſericordiarum & Deus totius conſolationis, Chriſtum Ieſum filium ſuum, & ante legem, & legis tempore multis ſanctis patribus declaratum ac pro-
b Galat.4.a miſſum, cùm venit beata illa [b] plenitudo temporis,

ad

ad homines miſerit: vt & Iudæos qui ſub lege erant, redimeret, & gentes [c] quæ non ſectabantur iuſtitiam, iuſtitiam appræhenderent, atque omnes [d] adoptionem filiorum reciperent. Hũc [e] propoſuit Deus propitiatorem per fidem in ſanguine ipſius pro peccatis noſtris, non [f] ſolùm autem pro noſtris, ſed etiam pro totius mundi.

c Rom. 9. g
d Gala. 4. a
e Rom. 3. d
f 1. Ioan. 2. a

VII

Qui per Chriſtum iuſtificentur.

VErùm etſi ille pro [a] omnibus mortuus eſt, non omnes tamẽ mortis eius beneficium recipiunt: ſed ij duntaxàt, quibus meritum paſſionis eius cõmunicatur. Nã ſicut re vera homines, niſì ex ſemine Adæ propagati naſcerentur, non naſcerentur iniuſti, cùm ea propagatione per ipſum dum concipiuntur, propriam iniuſtitiam cõtrahant: ità niſì in Chriſto renaſcerentur, nunquàm iuſtificarẽtur, cùm ea renaſcentia per meritũ paſſionis eius gratia qua iuſti fiunt, illis tribuatur. Pro hoc beneficio [b] Apoſtolus gratias nos ſemper agere hortatur Patri, qui dignos nos fecit in partem ſortis ſanctorum in lumine, & eripuit de poteſtate tenebrarũ, tranſtulitq́; in regnum filij dilectionis ſuæ: in quo habemus redemptionem & remiſſionem peccatorum.

Caput. 3. ſeſſ. 6.
a 2. Cor. 5. e
b Coloſſ. 1. b

VIII

Deſcriptio iuſtificationis impij, & modus eius in ſtatu gratiæ.

QVibus verbis iuſtificationis impij deſcriptio inſinuatũ, vt ſit trãſlatio ab eo ſtatu, in quo homo naſcitur filius primi Adæ, in ſtatũ gratiæ, & ad-

Caput. 4. ſeſſ. 6.

optiõis filiorum Dei per ſecundum Adã Ieſum Chriſtum, ſaluatorem noſtrum. Quæ quidem tranſlatio poſt Euangelium promulgatum, ſine lauacro regenerationis, aut eius voto fieri non poteſt, ſicut ſcriptum

a Ioan. 3. a

eſt: [a] *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei.*

IX

De neceſſitate præparationis ad iuſtificationem in adultis, & vndè illa ſit.

PRæterea ipſius iuſtificatiõis exordium in adultis, à Dei per Chriſtum Ieſum præueniente gratia ſumendum eſt: hoc eſt, ab eius vocatione, qua nullis eorum exiſtentibus meritis, vocantur: vt qui per peccata à Deo auerſi erant, per eius excitantem atq; adiuuantem gratiam, ad conuertendum ſe ad ſuam ipſorũ iuſtificationem, eidem gratiæ liberè aſſentiẽdo & cooperando, diſponantur: ità vt tangente Deo cor hominis per ſpiritus ſancti illuminationem, neq; homo ipſe nihil omninò agat, inſpirationem illam recipiẽs, quippe qui illam & abijcere poteſt: neque tamen ſine gratia Dei mouere ſe ad iuſtitiam coram illo libera

b Zachar 1. a

ſua volũtate poſſit. Vndè in ſacris literis cùm dicitur, [b] *Conuertimini ad me, & ego cõuertar ad vos:* libertatis noſtræ

c Threno 5. d

admonemur. Cùm reſpondemus: [c] *Conuerte nos Domine ad te, & conuertemur:* Dei nos gratia præueniri confitemur.

X

Modus præparationis ad iuſtificationem quis.

DIſponuntur autem ad ipſam iuſtitiam, dum excitati diuina gratia & adiuti, fidem ex auditu cõcipien-

cipientes, liberè mouentur in Deum: credentes vera eſſe, quæ diuinitùs reuelata & promiſſa ſunt: atque illud in primis, [a] à Deo iuſtificari impium per gratiam eius, per redemptionem, quæ eſt in Chriſto Ieſu: & dum peccatores ſe eſſe intelligentes, à diuinæ iuſtitiæ timore, quo vtiliter concutiuntur, ad conſiderandam Dei miſericordiam ſe conuertendō, in ſpem erigūtur, fidentes Deum ſibi propter Chriſtum propitium fore: illumque tanquàm omnis iuſtitiæ fontem diligere incipiunt: ac propterea mouentur aduerſùs peccata per odium aliquod & deteſtationem: hoc eſt, per eam pœnitentiam, quam ante Baptiſmum agi oportet: deniquè dum proponūt ſuſcipere Baptiſmum, inchoare nouam vitam, & ſeruare diuina mandata. De hac diſpoſitione ſcriptum eſt: [b] *Accedentem ad Deum oportet credere quia eſt, & quòd inquirentibus ſe remunerator ſit.* Et, *Confide* [c] *fili, remittuntur tibi peccata tua.* Et, [d] *Timor Domini expellit peccatum.* Et, [e] *Pœnitētiam agite, & baptizetur vnuſquiſque veſtrûm in nomine Ieſu Chriſti, in remiſſionem peccatorum veſtrorum, & accipietis donum Spiritus ſancti.* Et, [f] *Euntes ergò docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti, docentes eos ſeruare quæcunque mandaui vobis.* Deniquè, [a] *Præparate corda veſtra Domino.*

a Rom. 3. d

b Hebr. 11. b

c Matth. 9. a

d Eccli 1. e

e Act. 2. f

f Matth. 28. d

a 1. Reg. 7. a

XI

Quid ſit iuſtificatio impij, & quæ eius cauſæ.

HAnc diſpoſitionem ſeu præparationem iuſtificatio ipſa conſequitur: quæ non eſt ſola peccatorum remiſſio, ſed & ſanctificatio, & renouatio interioris hominis per voluntariam ſuſceptionem gratiæ & donorum, vndè homo ex iniuſto fit iuſtus,

Caput 7. ſeſſionis 6.

a Tit 3 b & ex inimico amicus, vt ſit [a] hæres ſecundùm ſpem vitæ æternæ.

Huius iuſtificationis cauſæ ſunt: Finalis quidē, gloria Dei & Chriſti, ac vita æterna: Efficiens verò, miſericors Deus, qui gratuitò abluit & ſanctificat, [b] ſignās & vngens Spiritu promiſſionis ſancto, qui eſt pignus hæreditatis noſtræ: Meritoria autem, dilectiſſimus vnigenitus ſuus Dominus noſter Ieſus CHRISTVS, qui cùm [c] eſſemus inimici, [d] propter nimiam charitatem qua dilexit nos, ſua ſanctiſſima paſſione in ligno crucis nobis iuſtificationem meruit, & pro nobis Deo Patri ſatisfecit. Inſtrumentalis item, Sacramentum Baptiſmi, quod eſt ſacramentum fidei, ſine qua nulli vnquàm contigit iuſtificatio: demùm vnica Formalis cauſa eſt iuſtitia Dei, non qua ipſe iuſtus eſt, ſed qua nos iuſtos facit: qua videlicet ab eo donati, [e] renouamur ſpiritu mentis noſtræ: & non modò reputamur, ſed verè iuſti nominamur & ſumus, iuſtitiam in nobis recipientes, vnuſquiſque ſuam, ſecundùm menſuram, quam Spiritus ſanctus partitur [f] ſingulis prout vult, & ſecundùm propriam cuiuſque diſpoſitionem & cooperationem. Quanquàm enim nemo poſſit eſſe iuſtus, niſi cui merita paſsionis Domini noſtri Ieſu Chriſti communicantur: id tamen in hac impij iuſtificatione fit, dum eiuſdem ſanctiſſimæ paſsionis merito per Spiritum ſanctum [a] Charitas Dei diffunditur in cordibus eorum qui iuſtificantur, atque ipſis inhæret. Vndè in ipſa iuſtificatione cum remiſsione peccatorum hæc omnia ſimul infuſa accipit homo per Ieſum Chriſtum cui inſeritur, Fidem, Spem & Charitatē. Nam fides niſi ad eam ſpes accedat & charitas,

b Epheſ. 1. c
c Rom 5 b.
d Ephe 2. a
e Ephe. 4. e
f 1 Cor. 12. b
a Rom 5 a

ritas,

ritas,neque vnit perfectè cum Chriſto,neque corporis eius viuum membrum efficit. Qua ratione veriſſimè dicitur, [a] fidem ſine operibus mortuam & ocioſam eſſe : & [b] In Chriſto Ieſu neque circuncisionem aliquid valere, neque præputium: ſed fidem,quæ per charitatem operatur. Hanc fidem ante Baptiſmi Sacramentum ex Apoſtolorum traditione Catechumeni ab Eccleſia petunt, cùm petunt fidem, vitam æternam præſtantem:quam ſine ſpe & charitate fides præſtare non poteſt. Vndè & ſtatìm verbum Chriſti audiunt. [c] *Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata.* Itaque veram & Chriſtianam iuſtitiam accipiẽtes, eam ceu primam ſtolam,pro illa quam Adam ſua inobedientia ſibi & nobis perdidit, per Chriſtum Ieſum illis donatam,candidam & immaculatam iubentur ſtatìm renati conſeruare,vt eam perferant ante tribunal Domini noſtri Ieſu Chriſti,& habeant vitam æternam.

a Iaco 2.d
b Gal.5.a
c Matt.19.c

XII

Quomodò intelligatur, impium per fidem & gratis iuſtificari.

CVm verò Apoſtolus [a] dicit,iuſtificari hominem per fidem & gratis,ea verba in eo ſenſu intelligenda ſunt,quem perpetuus Eccleſiæ Catholicę conſenſus tenuit & expreſſit: vt ſcilicet per fidem ideò iuſtificari dicamur, quia fides eſt humanæ ſalutis initium,fundamentum & radix omnis iuſtificationis : [b] ſine qua impoſſibile eſt placere Deo, & ad filiorum eius conſortium peruenire : gratìs autem iuſtificari ideò dicamur,quia nihil eorum quæ iuſtificationem præcedunt,ſiue fides,ſiue opera, ipſam iuſtificationis gratiam promeretur. Si enim gratia eſt, iam non ex

Caput 8. ſeſſ. 6.
a Rom.3.d
b Heb.11.b

operibus: alioquin vt idem [c] Apoſtolus inquit, gratia iam non eſt gratia.

c Rom. 11. a

XIII

Contra inanem hæreticorum fiduciam.

Caput. 9 ſeſſ. 6.

QVanuìs autem neceſſarium ſit credere, neque remitti, neque remiſſa vnquàm fuiſſe peccata, niſi gratìs diuina miſericordia propter Chriſtum: nemini tamen fiduciam & certitudinem remiſſionis peccatorum ſuorum iactanti, & in ea ſola quieſcenti, peccata dimitti, vel dimiſſa eſſe dicendum eſt: cùm apud Hęreticos & Schiſmaticos poſſit eſſe, immò noſtra tempeſtate ſit, & magna contra Eccleſiam Catholicam contentione prædicetur vana hæc, & ab omni pietate remota fiducia. Sed neque illud aſſerēdum eſt, oportere eos, qui verè iuſtificati ſunt, abſq; vlla omninò dubitatiōe apud ſemetipſos ſtatuere ſe eſſe iuſtificatos, neminemq; à peccatis abſolui & iuſtificari, niſi eum qui certò credat, ſe abſolutum & iuſtificatum eſſe, atque hac ſola fide abſolutionem & iuſtificatiōem perfici: quaſi qui hoc non credit, de Dei promiſſis, deque mortis & reſurrectionis Chriſti efficacia dubitet. Nā ſicut nemo pius de Dei miſericordia, de Chriſti merito, deque Sacramentorum virtute & efficacia dubitare debet: ſic quilibet dum ſeipſum, ſuamq; propriam infirmitatem & indiſpoſitionem reſpicit, de ſua gratia formidare & timere poteſt: cùm nullus ſcire valeat certitudine fidei, cui non poteſt ſubeſſe falſum, ſe gratiam Dei eſſe conſecutum.

XIIII

De

De acceptæ iuſtificationis incremento.

SIc ergò iuſtificati,& amici Dei ac [a] domeſtici facti, Caput.10. ſeſſionis 6.
Seuntes [b] de virtute in virtutem, renouantur, vt a Ephe.2.d b Pſal 83 c
Apoſtolus [c] inquit,de die in diem : hoc eſt, mortifi- c 2.Cor. 4.d d Rom.6.b
cando membra carnis ſuæ,& [d] exhibendo ea arma iu-
ſtitiæ in ſanctificationem,per obſeruationem manda-
torum Dei & Eccleſiæ,in ipſa iuſtitia per Chriſti gra-
tiā accepta,cooperante fide bonis operibus, creſcunt
atque magìs iuſtificantur : ſicut ſcriptum eſt: [e] *Qui iu-* e Apoc.22 e
ſtus eſt,iuſtificetur adhuc. Et iterùm : [f] *Nè verearis vſque ad* f Eccl 18.c
mortem iuſtificari. Et rursùs: [a] *Videtis quoniam ex operibus iu-* a Iacob.2.d
ſtificatur homo,& non ex fide tantùm. Hoc verò iuſtitiæ in-
crementum petit ſancta Eccleſia,cùm orat:Da nobis
Domine fidei,ſpei & charitatis augmentum.

XV

De obſeruatione mandatorum, deq; illius neceſſitate & poſſibilitate.

NEmo autem quantumuìs iuſtificatus, liberum ſe Caput 11. ſeſſionis 6.
eſſe ab obſeruatiōe mandatorum putare debet,
nemo temeraria illa & à Patribus ſub anathemate
prohibita voce vti, Dei præcepta homini iuſtificato
ad obſeruandum eſſe impoſſibilia. Nam Deus impoſ-
ſibilia non iubet, ſed iubendo monet & facere quod
poſſis, & petere quod non poſſis,& adiuuat vt poſſis.
Cuius [a] mandata grauia non ſunt, cuius iugum ſuaue a 1 Ioan. 5 a
eſt,& onus leue. Qui enim ſunt filij Dei, Chriſtum di- b Matth 11 d
ligunt: qui autem diligunt eum, vt ipſemet [c] teſtatur, c Ioan.14.c
ſeruant ſermones eius:quod vtiq; cum diuino auxilio
præſtare poſſunt. Licèt enim in hac mortali vita,quā-
tumuìs

tunuìs ſancti & iuſti, in leuia ſaltem & quotidiana, quę etiam venialia dicuntur, peccata quandoquè cadant: non propterea deſinunt eſſe iuſti. Nam iuſtorum illa
d Matth 6 b vox eſt & humilis & verax: [d] *Dimitte nobis debita noſtra.* Quo fit, vt iuſti ipſi eo magìs ſe obligatos ad ambulã-
e Rom 6 c. dum in via iuſtitiæ ſentire debeant, quo [e] liberati iam à
f Tit. 2 d peccato, ſerui autē facti Deo, [f] ſobriè, iuſtè, & piè viuentes, proficere poſſunt per Chriſtũ Ieſum, per quē acceſſum habuerunt in gratiam iſtam. Deus nanque ſua gratia ſemel iuſtificatos nō deſerit, niſi ab eis priùs deſeratur.

Itaque nemo ſibi in ſola fide blandiri debet putans fide ſola ſe hæredem eſſe conſtitutum, hæreditatemq́;
a Rom 8 c conſecuturum, etiam ſi Chriſto [a] non compatiatur, vt & conglorificetur. Nam & Chriſtus ipſe (vt inquit
b Hebr. 5. c [b] Apoſtolus) *cùm eſſet filius Dei, didicit ex ijs quæ paſſus eſt, obedientiam: & conſummatus, factus eſt omnibus obtemperantibus ſibi cauſa ſalutis æternæ.* Propterea Apoſtolus ipſe monet
c 1. Cor. 9 d iuſtificatos, dicens: [c] *Neſcitis, quòd ij qui in ſtadio currunt, omnes quidem currunt, ſed vnus accipit brauium? ſic currite vt cōprehendatis. Ego igitur ſic curro, non quaſi in incertum: ſic pugno, non quaſi aërem verberans: ſed caſtigo corpus meum & in ſeruitutem redigo: nè fortè cùm alijs prædicauerim, ipſe reprobus efficiar.*
d 2. Pet. 1. b Item princeps Apoſtolorũ Petrus: [d] *Satagite, vt per bona opera, certam veſtram vocationem & electionem faciatis. Hæc enim facientes, non peccabitis aliquandò.*

Vndè conſtat, eos orthodoxæ religionis doctrinæ aduerſari, qui dicunt iuſtum in omni bono opere ſaltem venialiter peccare: aut, quod intolerabilius eſt, pœnas æternas mereri: atque etiam eos, qui ſtatuunt in omnibus operibus iuſtos peccare, ſi in illis ſu-

am

am ipſorum ſocordiam excitando, & ſeſe ad curren-
dum in ſtadio cohortando, cum hoc, vt in primis glo-
rificetur Deus, mercedem quoquè intuētur ęternam,
cùm ſcriptum ſit: [a] *Inclinaui cor meum ad faciendas iuſtifi-* a Pſal 118.o
cationes tuas propter retributionem. Et de Moyſe dicat [b] Apo- b Heb. 11. e
ſtolus, quòd reſpiciebat in remunerationem.

XVI

Prædeſtinationis temerariam præſumptionem cauendam eſſe.

NEmo quoquè quàm diù in hac mortalitate viui- Caput 12.
tur, de arcano diuinæ prædeſtinationis myſterio ſeſſ. 6.
vſq; adeò præſumere debet, vt certò ſtatuat, ſe omni-
nò eſſe in numero prædeſtinatorũ: quaſi verum eſſet,
quòd iuſtificatus aut ampliùs peccare nõ poſsit: aut ſi
peccauerit, certam ſibi reſipiſcentiam promittere de-
beat. Nam niſi ex ſpeciali reuelatione ſciri nõ poteſt,
quos Deus ſibi elegerit.

XVII

De perſeuerantiæ munere.

SImiliter de perſeuerantiæ munere, de quo ſcriptũ Caput 13. ſeſſ. 6.
eſt: [a] *Qui perſeuerauerit vſque in finem, hic ſaluus erit*: quod a Matt. 10. e 24 b
quidem aliundè haberi non poteſt, niſi ab eo qui po-
tens eſt, eum qui ſtat, ſtatuere, vt perſeueranter ſtet:
& eum qui cadit, reſtituere: nemo ſibi certi aliquid
abſoluta certitudine polliceatur: tametſi in Dei auxi-
lio firmiſſimam ſpem collocare & reponere omnes
debent. Deus enim, niſi ipſi illius gratiæ defuerint, ſic-
ut [b] cœpit opus bonum, ità perficiet, [c] operans velle & b Philip 1. a c Philip 2 b
perficere. Veruntamen qui ſe [d] exiſtimant ſtare, vide- d 1 Cor. 10. d
ant nè cadant: & [e] cum timore ac tremore ſalutem ſu- e Philip 2. e

b 2.Cor. 6.a b am operentur, in [b] laboribus, in vigilijs, in eleemoſynis, in orationibus & oblationibus, in ieiunijs & caſtitate. Formidare enim debent, ſcientes quòd in [c] ſpem
c Rom.5.a. gloriæ, & nondùm in gloriã renati ſunt, de pugna quæ ſupereſt cum carne, cum mundo, cum diabolo: in qua victoria eſſe non poſſunt, niſi cum Dei gratia Apoſto-
d Rom.8.c lo obtemperent, dicenti: [d] *Debitores ſumus non carni, vt ſecundùm carnem viuamus. Si enim ſecundùm carnem vixeritis, moriemini: ſi autem ſpiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis.*

XVIII

De lapſis & eorum reparatione.

Caput 14. ſeſſ. 6. QVI verò ab accepta iuſtificationis gratia per peccatum exciderunt, rursùs iuſtificari poterunt: cùm excitãte Deo, per pœnitentiæ Sacramentũ merito Chriſti, amiſſam gratiam recuperare procurauerint. Hic enim iuſtificationis modus eſt lapſi reparatio: quam ſecundam poſt naufragium deperditæ gratiæ tabulam, ſancti Patres aptè nuncupârunt. Etenim pro ijs qui poſt Baptiſmum in peccata labuntur, Chriſtus IESVS Sacramentum inſtituit Pœnitentiæ,
d Ioan.20.c cùm dixit: [d] *Accipite Spiritum ſanctum: quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta ſunt.* Vndè dicendum eſt, Chriſtiani hominis pœnitentiã poſt lapſum, multo aliam eſſe à Baptiſmali: eaque contineri non modò ceſſationem à peccatis, & eorum deteſtationem, aut [e] cor contritum & humiliatum: verumetiam eorundem ſacramentalem confeſſionem
e Pſal.50.b

ſal-

ſaltem in voto,& ſuo tempore faciendam, & ſacerdotalem Abſolutionem, itemque ſatisfactionem per ieiunia, eleemoſynas, orationes, & alia pia ſpiritualis vitæ exercitia: non quidem pro pœna æterna,quæ vel ſacramento, vel ſacramenti voto vnà cum culpa remittitur:ſed pro pœna temporali, quæ,vt [a] ſacræ literæ docent,non tota ſemper,vt in Baptiſmo fit, dimittitur illis,qui gratiæ Dei quam acceperunt, ingrati, [b] Spiritum ſanctum contriſtauerunt,& [c] templum Dei violare non ſunt veriti. De qua pœnitentia ſcriptum eſt: [d] *Memor eſto vndè excideris: age pœnitentiam,& prima opera fac.* Et iterùm: [e] *Quæ ſecundum Deum triſtitia eſt, pœnitentiam in ſalutem ſtabilem operatur.* Et rursùs: [f] *Pœnitentiam agite, &* [a] *facite fructus dignos pœnitentiæ.* a Num 14.d 2 Reg 12.e 24.b b Ephe 4 g c 1.Cor.3.d d Apoc 2.b e 2 Cor.7.e f Matt.4.c a Luc.3.b

XIX

Quolibet mortali peccato amitti gratiam, ſed non fidem.

ADuersùs etiam hominum quorundam callida ingenia,qui per [b] dulces ſermones & benedictiones ſeducunt corda innocentium, aſſerendum eſt non modò infidelitate,per quam & ipſa fides amittitur : ſed etiam quocunque alio mortali peccato, quãuìs non amittatur fides,acceptam iuſtificationis gratiam amitti : diuinæ legis doctrinam defendendo, quæ à regno DEI non ſolùm infideles excludit, ſed & fideles quoquè [c] fornicarios, adulteros, molles, maſculorum concubitores, fures, auaros, Caput 15. ſeſſ.6. b Rom.16.e c 1 Cor.6 b Gala.5 e d

mmmmm 2 ebri-

ebrioſos, maledicos, rapaces, cæteroſque omnes, qui lethalia committunt peccata: à quibus cum diuinæ gratiæ adiumento abſtinere poſſunt, & pro quibus à Chriſti gratia ſeparantur.

XX.

De fructu iuſtificationis, hoc eſt, de merito bonorum operum, deq́; ipſius meriti ratione.

Caput 16. ſeſſ. 6. HAC igitur ratiõe iuſtificatis hominibus, ſiue acceptam gratiam perpetuò conſeruauerint, ſiue amiſſam recuperauerint, proponenda ſunt Apoſtoli
a 1. Cor. 15 g verba: [a] *Abũdate in omni opere bono, ſciẽtes quòd labor veſter nõ*
b Heb. 6 b *eſt inanis in Domino.*[b] *Non enim iniuſtus eſt Deus, vt obliuiſcatur operis veſtri & dilectionis, quã oſtẽdiſtis in nomine ipſius.* Et, [c] *No-*
c Heb. 10 g *lite amittere confidentiam veſtram, quæ magnam habet remunerationẽ.* Atq; ideò benè operãtibus vſq; in finem, & in Deo ſperantibus, proponenda eſt vita æterna, & tanquàm gratia filijs Dei per Chriſtum Ieſum miſericorditer promiſſa, & tanquã merces ex ipſius Dei promiſſione, bonis ipſorum operibus & meritis fideliter reddẽda. Hæc eſt enĩ illa corona iuſtitiæ, quã poſt ſuũ certamẽ
d 2. Tim. 4. b & curſum repoſitã ſibi eſſe aiebat [d] Apoſtolus, à iuſto iudice ſibi reddendam: non ſolùm autem ſibi, ſed & omnibus qui diligunt aduentum eius. Cùm enim ille ipſe Chriſtus Ieſus tanquàm caput in membra, & tanquàm vitis in palmites, in ipſos iuſtificatos iugiter virtutem influat: quæ virtus bona eorum opera ſemper antecedit, comitatur & ſubſequitur, & ſine qua nullo pacto Deo grata & meritoria eſſe poſſent: nihil ipſis iuſtificatis ampliùs deeſſe credẽdũ eſt, quo minùs ple-
e Ioan. 3. e nè illis quidẽ operibus quæ [e] in Deo ſunt facta, diuinæ legi

legi pro huius vitæ ſtatu ſatisfeciſſe,& vitam æternam ſuo etiam tempore,ſi tamen in gratia deceſſerint, cōſequendam,verè promeruiſſe cenſeantur, cùm Chriſtus Saluator noſter dicat:[a] *Si quis biberit ex aqua quam ego dabo ei,non ſitiet in æternum: ſed fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitā æternam.* Ità neq; propria noſtra iuſtitia, tanquā ex nobis propria, ſtatuitur, neq; ignoratur aut repudiatur iuſtitia Dei. Quæ enim iuſtitia noſtra dicitur, quia per eam nobis inhærentē iuſtificamur, illa eadem Dei eſt, quia à Deo nobis infunditur per Chriſti meritum. a Ioan 4 b

Neq; verò illud omittendum eſt, quòd licèt bonis operibus in ſacris literis vſq;adeò tribuatur, vt etiam qui[b] vni ex minimis ſuis potum aquæ frigidæ dederit, promittat Chriſtus eum non eſſe ſua mercede cariturum: & Apoſtolus[c] teſtetur,id quod in pſēnti eſt momentaneum & leue tribulationis noſtræ, ſupra modū in ſublimitate æternum gloriæ pondus operari in nobis : abſit tamen vt Chriſtianus homo in ſeipſo vel confidat,vel glorietur,& non in Domino : cuius tanta eſt erga omnes homines bonitas,vt eorum velit eſſe merita,quæ ſunt ipſius dona. Et quia[d] in multis offendimus omnes, vnuſquiſque ſicut miſericordiam & bonitatem, ità ſeueritatem & iudicium ante oculos habere debet:neq; ſeipſum aliquis,etiamſi[e] nihil ſibi conſcius fuerit, iudicare: quoniam omnis hominum vita, non humano iudicio examinanda & iudicanda eſt, ſed Dei:[f] qui illuminabit abſcondita tenebrarum,& manifeſtabit conſilia cordium:& tunc laus erit vnicuique à Deo,qui, vt ſcriptum eſt,[a] *reddet vnicuique ſecundùm opera ſua.*

b Matt.10.d
c 2.Cor.4.d
d Iaco.3 a
e 1.Cor 4 a
f Ibidem
a Matt.16.d Rom 2.a Pſal.61.b

INDEX VERBORVM

AC RERVM, SENTENTIARVMVE, NON QVIDEM

omniũ, ſed maximè cõmunium & familiariũ, in præcedentẽ IIII. Tomũ Authoritarum, è Sacris literis, ſanctisq́; & approbatis patribus in Catechiſmo Dn. Petri Caniſij paſſim allegatarum: opella Bartholomæi Laurẽtis ſedulò congeſtus, iuxtaq́; Literarũ ſeu Caſuũ, Numerorum etiam alicubì ordinem, ſumma eiuſdem cura digeſtus.

MONITIVNCVLA AD LECTOREM.

Nouerit ſtudioſus Lector, Indicem qui ſequitur, iſtum vſurpaturus, repetenda ſibi hoc loco vniuerſa ea, quæ ſuperioribus Indicibus, monitionis ſeu Inſtructionis vice præfixa ſunt, vnico iſto ſolùm excepto, quòd pro numerorum aliquot illic reſtituendorum aſſignatione, ſubſtituantur hic numeri hi: videlicet, 59, 149, 165. 166, 167. ſuis in quarto hoc Tomo locis reſtituendi.

AAronis filij qui, quas vini guſtati pœnas dederint 55.a
Aaronitis qd quãdò bibere vetitũ 101.a
à carne & vino ieiunare eccleſiam 55.b
à carnibus & vino abſtinere, quale ſit ieiunium 57.b
à cibis quî abſtinendum 47.a
à Deo quid aut quę potiſsimũ petenda 171.b 175.b
à Deo recedere, negligentes aut nolentes orare 167.a
à quali miſericordiæ opere nos nihil excuſet 370.a
à quibus in quadrageſima abſtinendũ 121. b
à quibus alioquì licitis cur quandò abſtinendum 123.b
à ſe Chriſtum ipſum grandia velle peti 171.b
à vinis perindè àc carnib' olìm in quadrageſima fuiſſe abſtentum 111.a
Ab amore Dei deficiẽtem, à laude eius deficere 772.b
ab eleemoſyna orationem & ieiunium roborari 273.a
ab oratione arceri, morte triſtius eſſe 209.a
abdemelech quis quorũ eunuchorum ſit typus 561.b
abietem ſuccídere, quibus philoſophis quale ſit ſcelus 98.a
abluendi peccati via vndè quî nobis pateat 291.a
abluendi poſt baptiſmum peccati vis vbì aut vndè ſit 273.a
abner quomodò à Dauide ſepultus ac defletus 136.a
abnegatio quæ quibus à viris quantoperè laudata 513.a
abnegatio quæ q̃ cui ſit neceſſaria 601.a
abrahã & Lot hoſpitalitate qd ſua cõſecuti 295.a
abraham quî angelos hoſpitatus 296.a
abrahæ q quomodò dicãtur filij 257.b
abrahæ cur vndè egredi iuſſum 9.b
abrenunciatio quæ qualis aut quotuplex 544.b
abſcondẽtium frumẽta, potiſsimũ famis tempore, increpatio 355.b
abſentibus qui ſuis in locis præſentes eſſe

eſſe non poſſunt, quid agẽdum 183.a
abſq; ieiunio haud ferè quem euaſiſſe inſignem 51.a
abſque conditione & ſemper oranda à Deo quæ 175.b
abſque orationis præſidio impoſsibile quid ſit 209.b
abſque eleemoſynis orationes & ieiunia minùs poſſe 256.b
abſque miſericordia vitã conſtare non poſſe 273.a
abſq; eleemoſyna quæ aliæ virtutes fiãt ſteriles 278.b
abſq; fide & baptiſmo &cæt. num eleemoſyna mundet hominem 281.
abſquè miſericordia virtutes alias nil poſſe 288.a
abſque vſura fratri, quo indiget, commodandum 399.b
abſque charitate nil quidquam prodeſſe 467.b
abſq; Chriſto neminẽ ſapientem, prudentem, &c. eſſe 449.b
abſq; continentia, opera omnia imperfecta eſſe 573.a
abſq; obedientia Chriſto nil eſſe acceptum 602.a
abſque pœnitentia neminem hinc tutò migrare 662.
abſtinere à carnibus, qd conſequenter ſecum vehat 48.a
abſtinẽdum à quibus potiſsimùm potibus 55.a
abſtinendo iram Dei leniri 119.a
abſtinẽtia ethnicorum olìm qualis aut quanta 39. 40.
abſtinentia quorundã olìm quãta 46.b
quæ quì inſtituenda 47.a
abſtinẽtia à carnibus & vinis, cur quãdò laudabilis & neceſſaria 90.
abſtinentia vnicè probanda quæ 90.a
abſtinentia hæreticũ faciens quæ 92.b
abſtinentia toti eccleſiæ iam olìm cõmunis quæ 93.b
abſtinentia carniũ quæ qualis 112.b
abſtinẽtia p̃ ſex dies ante paſcha, qualis 108.b
abſtinẽtia à licitis, quò nobis maximè proficiat 121.b
abſtinẽtia quæ cur qúibus vbì non ſufficiat. 358.b
abſtinentia à carnibus & vino, quibus olìm quàm familiaris 621.a
abſtinẽtia religioſorũ iam olìm quàm mira 621.b
abſtinentiæ oſores iã olìm q quales 61.a
abſtinentiæ quotuplex finis 90.
abſtinentiæ catholicæ & hæreticæ differentia quanta 91.b
abſtinẽtiæ arma qualia aut quãta 114.b
abſtinentiæ cuius fructus qui 127.b
abſtinentia Laici & clerici differentia quanta 130.b
abſtinentiæ vis quanta 290.a
abſtinentiam abluere vitia 60.a
abũdãtia q̃ aut qualis vbì futura 781.b
abundantiũ veſtibus nec pauperes veſtientium increpatio 279.b
abuſores diuitiarum qui quàm Deum offendant 322.b
abuſus ſcientiæ qui quales 347.a
Accuſatores in iudicio extremo q 715.a
acetũ ex vino, cur quibus olìm bibi vetitum 79.b
achab alioquì maximè impius, qd ſuo vel ieiunio, vel humiliatione conſequutus 100 b 137.b
acquiſita iniuſtè, ijs quorum antè fuerunt,

runt,reſtituenda, non in eleemoſynam conuertenda 284.a
actio omnis humana quàm diuerſo inſtituatur fine 490.a
actio beatorum qualis aut quotuplex 771.b 772.a
actioni religioſæ quæ tria potiſsimùm commoda 35.a
acturi in cælo viſurive qd ſimus 783.a
actus hominū quandò aut quî velut in trutina ponderandi 303.a
Ad angelicā dignitatē euehendi q 781.a
ad continentiam cogi neminem 578.a
ad vitam æternā cur quaſi ad patriam properandum 763.b
adam quid ſua ieiunij tranſgreſsione commeruerit 98.a
adam,quo tantùm prouocante, Euam cognouerit 118.b
adam quomodò q̄d mādücando amiſit,ieiunando reparârit 118.b
adam quis aut quotus qd vel amiſerit, vel recuperârit 118.b
adæ quid de edendo iuſſum aut vetitum 79.a
adæ quò ſuum ieiuniū quàm diù profuerit 127.a
adæ peccatū quî in omne genus humanum transfuſum 813.b
adhortatio ad pœnitentiam 709.a
adhuc multa habeo vobis dicere, vndenàm Chriſtus Apoſtolis dixerit 572.b
adminiſtrare rēpub.an & quandò peccaminoſum 403.b
adorandus quî & vbì Deus 154.b
adoratio quæ quomodò aut qbus geſtibus facienda 179.a
adſpectus bonorum malorumq́ue operum & gehennæ,quis qualis 667.
adſpectus diuini priuatio,quanto quibus ſit dolori 740.b
aduentus Domini quibus quî ſit imparatus 658.b
aduerſa vbì nulla timenda 764.b
Aegyptiorū ſacerdotū qualis olìm religio & victus ſeu frugalitas 39.
ęqualibus quid reddendum 402.b
æqtatis aut iuſtitiæ fruct⁹ quāti 409.a
aëriana hæreſis 96.b
aërius quomodò iam olìm ieiuniorū dies reiecerit 95.b
aërij de ieiunio hæreſis quæ 75.a
ætatis conſecrandarū virginū quæ habenda ratio 584.b
æternę vitę ob gratiā,bona opera facienda 26.a
æternę vitę ſtatū quomodò hîc ex parte aliqua intelligere poſsim⁹ 767.b
æternæ vitę adfutura ſeu abfutura quę 781.a
æternā vitam & ſtipendium & gratiam eſſe 24.b
æternā ad vitā quî perueniatur 779.b
æterna in vita quę ſint aut nō ſint 762.a
Affectus quantā vbì vim habeat 293.b
affligēdus quomodò in iudicij die impius 715.a
africam non oēm Auguſtini tempore euangelio illuſtratam 699.a
Agnetis ſponſus quis 514.b 515.a
agoniſtici olìm qui dicti,aut dici voluerint 619.a
agros q̄s aut quales apoſtoli pro quo aut quibus habituri 530.a
Alæ orationis quæ aut quot 36.b
alæ ieiunij quot aut quæ 127.a
alēdis animab⁹ vtile eſſe ieiuniū 108.b

alexander Magnus quàm falsè à pirata coràm perſtrictus 401.a
alieni occupatio,qualiſcunque etiam, quàm ſit periculoſa 405.a
alienigenę quî myſticè in templum introducẽdi, & circuncidendi 422.a
alijs atq; alijs verbis, quàm habet oratio Dominica, petere nobis licere: alia petere,non licere 203.a
alios cur Deus ditârit, alios non ditârit 355.a
aliter ciuem, aliter hoſtẽ puniri, quid ſibi clàm velit 714.a
aliter atq; aliter peccatores alios atque alios in tartaro torqueri 738.a
alligandi faſciculorum inſtàr in tartaro qui 734.a
alternis in quadrageſima ſeptimanis ieiunare,quale 117.a
Amalec quî ab Iſraëlitis aliquandò victus 146.a 161.b
amaritudo quæ cur à memoria nõ debeat recedere 799.a
amatores q cuinam fugaci comparãdi 791.a
amatores ſeculariũ delectationũ quibus ſimilandi 792.a
amicitia beatorum quanta 770.a
amicorũ ſeculi huius depictio 792.b
amicos de mammona iniqtatis facere, quî rectè intelligendum 283.b 284.
amore vitæ æternæ quis quomodò excitandus 766.b
ambianeñ vrbs quo S.Martini facto illuſtrata 306.a
ambulare ſecundùm carnem aut ſpiritum, quid 473.b
ambroſi⁹ qd Auguſtino de qua ieiunãdi conſuetudine reſponderit 104.b
ambroſi⁹ quî nos creaturarũ exemplo ad miſericordiam prouocet 352.b
ambroſius quãtus fuerit cõmendator virginitatis 581.b
ambroſius qd ſuis de virginitatis laude obtrectatoribus reſpõderit 583.a
ambroſij de ieiunij virtute ſeu vi ſentẽtia 59.b de abſtinentiæ merito 61.a de ſeruãdis eccleſiæ cuiuſq; morib⁹ indifferentibus apophthegma 105.a 107.b de ieiunio ſabbati ſententia 107. de quadragenario dierũ ieiunij numero 113.a de oratiõe frequẽti 206.b de miſericordiæ vi & laude 239.b de eleemoſynæ vi ſeu potentia 285.a 290.a de hoſpitalitatis aut miſericordię merito 292.b 293.a de maximo miſericordię incentiuo 320.b 321. de miſericordiæ p̃conio 322.a in abſcondẽtes frumẽta inuectio 355.b de benefaciendo 361.362. 363.364. de quatuor virtutib⁹ cardinalibus 377.b 378.381. de ſapientię fonte 386.a de Euphrate paradiſi flumine myſticatio 409.a de vſura ſeu fœnore ſentẽtia 411. de fortitudine,eius've diuiſione 444.445. 446. de cõparatione ſpiritus ſancti & fluuij 450.a de quatuor ſeu octo beatitudinibus 479.a de beatitudinũ ordine 489. de partibus ſeu partitiõe fortitudinis 494.a de pręceptorũ & conſiliorũ diſcrimine 494. de virginitate ſentẽtia 500.501. de S.Paulino Nolenſi epiſc.teſtimoniũ 509.a de virginibus ſacratis ſentẽtia 513.b de paupibus ſpiritu 537.a de relinquendis oĩbus 551.b de virginitatis & cõiugij diſcrimine 554.b

555.a de cælibatu aut virginitate 573.b de agreſti quorūdā cōtra virginitatem vlulatu 579.b de Iouinianiſtis aliiſq; noīatìm expreſsis 579. b 580.a de virginitate apophthegma q̄d q̄le 580.a in impeditores voti aut ꝓpoſiti virginū inuectio 582. b erga ſacrarum virginum promotionem zelus 683.a de hominibus inter angelos cenſendis 584.b de Vercellenſis eccleſię laude teſtimonium, 622.a iamiam morituri apophthegma 662.b de triplici mortis genere 673.b
ambroſium fuiſſe Auguſtino hominē Dei 107.a
ambroſium de nimia virginitatis cōmendatione accuſatum fuiſſe 583.a
Anachoretæ quid alijs proſint 620.a
anachoretarum vita 620.a
anachoriſmus quos olim habuerit authores 616.a
anachoritæ qui & quales 626.a
ananias & Sapphira votum q̄d quî violârint,& cur puniti ſint 523.a 524.b
ananiæ & Sapphiræ exemplum quod cur meritò ob oculos ponēdū 543.a
angelica ī terris cōuerſatio q̄ q̄lis 112.a
angelica corona 564.b
angelica in quibus hominibus cernatur vita 585.b
angelica q̄bus obuētura dignitas 781.a
angelicā virgines amplecti vitā 587.a
angelicum opus eſſe, precibus cū Deo agere 207.b
angelúm in forma naufragi eleemoſynam flagitâſſe 313.a
angelorum cibus quis qualis 52.b
angelorum vita quid 60.a
angelorum Domino virgines ſacras copulari 513.b
angelorū vitam qui religioſi quomodò imitentur 546.a
angelorum q̄ in terris vitā eligāt 563.b
angelorum vita myſticè quid 586.b
angelorū gaudiū vndè ꝑmánet 749.b
angelis præferri virgines 575.b
angelos Deo orationes noſtras offerre 200.b
angelos qui quomodò hoſpitio exceperint 296.
angelos caſtitate fieri 581.a
anguſtia & terror qualis vbi tandèm aliquandò futurus 715.
anima quibus aut qualibus purgetur operibus 285.b
anima quî in tot tantiſq; pœnis perdurare queat 726.b
animæ cibus quis 53.b
animæ luxuriantis frenū q̄d quale 116.a
animæ nerui quid 211.a
animæ à corpore ſeparandæ timor & miſeria qualis 666.a
animæ dolor in ſeparatione à corpore, qualis 667.a
animæ quî noſtræ danda eleemoſyna 281.b 282.b
anima miſericordi nil pulchrius aut fortius eſſe 389.a
animæ quæ vndè aut quî rapiantur ad inferos 728.a
animę vel ad cælum migrantes, vel ad inferos deſcendentes, quæ 748.a
animę iniquorum vbinàm ſint 780.b
animarum remedium eſſe quadrageſimale ieiunium 52.b
animarū lucrum quāti faciendū 345.a
aīarum ſeparatarū ſtat⁹ q̄s 643.b 644.b

ani-

animabus quibus vbi quomodò ſubueniatur 747.b
animas, cùm hinc emigrant, peccatis implicitas, ad terribile adduci tribunal 644.b
animas è corpore migrantes, Chriſti tribunali ſiſtendas 703.b
animas incorporeas corporeo igne torqueri 731.b
animalia q̃ cur olìm aut licita edi, aut illicita 78.
animalium olìm edi aut nõ edi licitorũ catalogus 78.
animalis homo qualis aut quid 83.b
animi vitia, etiam carni attribui 472.b
animorum vbì magìs quàm impendiorum menſura taxanda 288.b
anna Helchanæ vxor, quid ſuo promeruerit ieiunio 100.b
anna Phanuëlis vndè in euangelio laudata 101.a
annæ viduę euangelicæ commendatio 560.a
anni totius decimę quî ſoluantur 42.b
anni decimæ quæ 48.b
annorum vſq; ad diem iudicij numerus quàm incertus 698.a
anſelmi Cantuarieñ epiſcopi, de orando abſq; intermiſsiõe ſẽtẽtia 180.a
· de centupli illius euãgelici acceptione 529.b de iudicij extremi horrore 715. a de excitatione ad æternæ vitæ amorem 766.b
ante veſpertini officij finem non licuiſſe olìm ſoluere ieiunium 50.a
ante ſolis occaſum ſolui ieiuniũ, olìm inuſitatum fuiſſe 95.a
antelucani olìm cœtus Chriſtianorum quales 181.a
ante obitum quid operandum 646.b
antichriſtus quæ ant qualia deſignaturus 699.a vndè proditurus ſeu oriturus 699.b quis aut qualis propriè futurus 700.b 701.a quos peculiariter decepturus 701.a aduentũ Chriſti ſecundum quî præceſſurus 710.a quãdò aut quomodò vẽturus 710.a quo in templo ſeſſurus 711.a
antichriſti interitus 702.a
antichriſti fraudes & hypocriſis 710.b
antichriſti improbitas, dominatus q̃ breuis, & interitus 710.b
antichriſtum crucis Chriſti figuram fieri prohibiturum 699.b
antiſtes cuius perſonã ſuſtineat 606.b
antonius quî Dominicum ad ſe præceptum ſeu conſilium traxerit 507.
antonij eremitæ qualis conuerſatio 507.a
antonij eremitæ tempore qualia iam tum fuerint monaſteria 624.b
anxietas ſeu timor damnatorum qualis 771.a
Apollonij de legitimis ieiunijs nõ ſoluendis ſententia 48.a
apoſtaſiæ ſaltus quis qualis 535.b
apoſtatæ qui an & quomodò centuplũ recepturi 534.b
apoſtatæ quid Deo ſubtrahant 628.a
apoſtolica ex traditione quænã ad nos profecta 71.a
apoſtolici faſtigij, perfectæq; virtutis quid ſit 532.b
apoſtoli Pauli cælibatum aſſeri 585.a
apoſtoli quos quiq; populos conuerterint, quî aut quãdò videndum 348.a
apoſtoli quid pro his quæ hic reliquerant, in hac vita receperint 529.b

apoſtoli quid pro q̃ hîc derelicto adepti, ſeu habituri 530.
apoſtoli, quales fuerint pauperes 537.b aut quale paupertatis exemplū dederint 538.a
apoſtoli'ne omnes vxoribus vſi 571.a
apoſtoli quandò & aut quatenùs vxoribus vti 571.a
apoſtolorum canones q, quid quibus de cibis ſtatuerint 88.a
apoſtolorum canon quis quid de q̃bus ieiunijs ſtatuerit 128.b
apoſtolorum quis qualia habuerit ex frequenti geniculatiōe genua 178.b
apoſtolorū patres & matres quot aut quales 530.b
apoſtolorum & clericorū qualis olim continentia 592.b
apoſtolorum obedientia qualis aut q̃ perfecta fuerit 605.b
apoſtolis ſcire negata, fruſtraneè à nobis inquiri 698.a
apoſtolos paupertatem vouiſſe 540.b
apoſtolos eſſe religioſorum in Eccleſia ordinis inſtitutores 631.a
appellationem blandam, eſſe tacitam veniæ poſtulationem 372.a
Aquæ frigidæ hauſtus quî datus quam habeat mercedem 245.a
aquæ putealis frequēs hauſtio ad eleemoſynę dationē lepidè collata 353.b
aquæ benedictæ vis & vſus 661.b
aquatilia edi licita aut illicita q̃ 78. b
aquiſgraneñ concilij de Horis canonicis ſententia 185.b 186.186.
Arauſicani concilij de bonorum operum mercede ſententia 28. a Item de ieiunio ſabbati ſancti 49.b
arcas veſtibus opplentium, pauperes verò nudos relinquentium, accuſatio 279.b
ardor & cruciatus quis quibus vbì futurus 742.a
arelateñ eccleſia, quanto illuſtrata iam olim epiſcopo 555.a
areopagitæ de laudabili ordine monachorum ſententia 617.b 617.a
arma q̃ quî aut q̃ nobis vſurpāda 114.b
armatura ieiunij qualis 57.b
arrhabonem qualem dederit nobis Deus 273.b
ars artiū omniū quæſtuoſiſsima q̃ 191.a
artis cuius præſtantia quæ 172.a
Aſclepiadis Cyprij de abſtinentia Orientalium ſententia 40.a
aſini exemplum quod quò nobis ſit vtile 642.b 643.a
aſmodæus quale ſit dæmonium 145.a
aſsiduitas beatorum operum quid q̃bus præſtet aut proficiat 20.b
aſſyrij myſticè qui 385.b
aſtutia & ſimplicitas quorum animalium qui imitanda 394.a
Athanaſij patriarchæ de laude ieiunij ſentenia 51.b de S. Antonij abſtinētia 94.a de certis orationi deſtinatis horis 181.b de S.Antonij conuerſatione 507.a de virginitate ſeu caſtitate 586. de monaſterijs Aegypti ſuo tempore 624.a
athletæ quod oleum, id myſtico pugili eſſe ieiunium 57.b
ἀτμὸς ἀτμῶν. quid 796.b
Auaritia q auaros vbì accuſatura 354.a
auaritiæ ſeu cupiditatis malitia quāta 259.a
auaritiæ febris quanta, & quàm mirè aliquandò curata 304.
aua-

auaritiæ morbus quotuplex, & quis qualis 542.b
auaritia iuſtitiam corrumpi 408.a
auarorum cogitationes quales 353.b
auaris ſeu tenacibus qd ſuggerendum aut inculcandum 358.b
audita quæ quî nobis, non audientibus ipſis, pronciant 673.a
auditorum ſeu audientiũ arbitrio quæ Chriſtus libera dimiſerit 524.b
aues olim edi aut non edi licitę, q̃ 78.b
auguſtinus quî miſericordiam definiat 321.b quomodò q̃d conſilium euãgelicũ amplexus 810.b 542.a iamiam moriturus, cui potiſsimùm rei vacârit 662.b
auguſtini de iuſtificatione Abrahę, ſentẽtia 5.a de fine præcepti &c. 21. de multis in domo patris mãſionibus 21.b de iuſtorũ meritis 23.b de operibus iuſtitiæ 28.b 29.a de mercede poſt hanc vitã p̃ſtanda 36.a de eleemoſyna clàm ſeu palàm facta 36.b de ieiunio generali & mgno 37.b 38. de vtilitate ieiunij 58.b 59.a de quibuſdam terrę fructibus 75.a de eſu carniũ, cõtra Manichęos 89. de Aërij puicacia & neqtia 96.b de Iouinianiſmo 104.a de varia ieiunãdi in eccleſia cõſuetudine 104.b de ieiunio ſabbati 105.a de quadrageſimali ieiunio 120. & deiñ. de quadrageſimalis ieiunij authoritate 127.b & deiñ. de carniũ eſu 132.a de efficacia ieiunij 150.b 151.a de oratiõum, obſecrationũ, poſtulationũ &c. diſcrimine 168. 169. de oratiõis vi, & cur Deus orantẽ non ſemp exaudiat 169.a de externis orãtium geſtibus 177.b de ſemp orãdo 179.b de orationis efficacia ſeu vi 198.b 199. 200. 201. de mẽdicitate myſtica elegans tractatio 204.a de orationis neceſſitate & laude ſentẽtia 234. de efficacia orationis S. Stephani, teſtimoniũ 235. de miſericordiá eiuſq́; laude ſentẽtia 239.a de ijs quibus eleemoſyna proſit, aut nõ proſit 281. de miſericordia 322.b de duplicibus miſericordiæ opibus 333. 334. 335. de ſepeliendis mortuorũ corporibus 343.b de remittẽda offenſiõe 373.a de varijs cardinaliũ virtutũ nominibus 381.b de quatuor virtutibus cardinalib⁹ diſputatio 383.a de fluminũ paradiſi ad virtutes cardinales collatione 385. 386. de ſapientiæ definitiõe 386.b de aſtutia ſerpẽtis & ſimplicitate colũbæ 394.a de regnis iuſtitia deſtitutis 401.a de gerenda repub. 403.b de cuſtodiẽda etiã paruis in rebus iuſtitia, diſputatio 409.b 410.a de quinq; aut ſeptẽ panũ myſticatiõe 450.b de ſeptem ſpiritibus, aut ſeptẽ ſpirit⁹ ſancti donis 450.b 451. 452. 453. de fructu charitatis 466.b de filiorũ Dei à diaboli filijs diſcretione 457.q de pſecutione, ꝑpter iuſtitiã 479.b de variorum vario beatitudinis appetitu 490.a de conſiliorũ & præceptorũ differẽtia 494. de conſilij & p̃cepti diſcrimine 497. cõuerſatio, pietas, & religio 510. de pauptate Apoſtolorũ 540.b de quibuſdã diuitibus 541.a de regula à p̃ceptis monaſticis 547.b monaſteriũ aut monachiſmus qualis 548.

auguſtini clericis quid quomodò profitendum 549.a
auguſtini de cœnobitis ſentẽtia 549.b de virginitatis voto 567.a de beatorũ gloria inæquali 567.a de præſtantia virginum 588.a de obedientia 600.a de excitatis in eccleſia monaſterijs 618. de quibuſdã monaſteriorum moribus 637.a de memoria mortis, & formidando cuiꝗ ſuæ vitæ nouiſsimo die 637.b 638.a de monachorum ꝓfectu aut neglectu, virtute aut vitio 639.b de priuato aut ſingulari animarum iudicio 643.b de cauſa mortis 654.b de incerto mortis tempore 655.a de moleſtia mortis 656.b de impœnitente ſeu impio indurato 658.b de horrore ſeu metu, quem mortis vocabulum inijcit 659.a
auguſtini decũbentis iuſſa & facta quæ qualia 662.a eiuſdẽ de nõ migrãdo hinc abſꝗ pœnitudine ſentẽtia 662.a de merito hîc ante mortẽ comparando 663.b de protrahẽtibus pœnitentiam vſque ad mortis horam 664.b de dolore ſeparatiõis animę à corpore 665.a de iudicij diuini timore 694.b de peculiari aut ꝓprio iudicij die 697.a de incertitudine numeri annorum vſꝗ ad iudicij extremi diem 698.a de conflagrationis igne 702.a de terribili memoria iudicij extremi 708.b de horrore & detectiõe peccatorum in iudicio 714.b de ſummo peccati ſupplicio ſeu pœna 716.b 717.a de duabꝰ poſt reſurrectionem futuris ciuitatibus 739.a de acerba ſeu dira ſeparatione à facie Dei 749.a de laborum præſentiũ breuitate, præmiorumꝗ æternitate 761,b de beatorũ in vita æterna actiõibus 772.b de vita beata, eiusꝗ commẽdatione 774.a de excellentia munerum beatis dandorum 774.b de mortis memoria 797.a de timoris, eiusꝗ vel ſeruilis fructu 807.b
auguſtino vitæ noſtræ tempus curſum ad mortem eſſe 655.b
auguſtiniana nihil habendi regula qualis 548.b
auguſtinianis qđ ab Auguſtino præcipuè iuſſum aut præſcriptum 548.b
auiculas pennis aut plumis ſuis non grauari, quid ſibi vělit 639 a
aurelianenſis concilij de Rogationũ ieiunio ſentẽtia 49.a item de annunciandis in eccleſia ieiunijs 50.b
authoris ſeu creatoris ſui homo quî fiat imitator 242.b
auxes Hebræis & Aſſyrijs quid 409.b
BAptiſmatis ſecundi vocabulo cur quæ diſciplina vocetur 609.b
baptiſmi & eleemoſynæ comparatio 285.b
baptiſta Ioannes quo exemplo pœnitentiam prædicârit 123.a quale fuerit temperantiæ exemplum 415.a
baptiſtæ ferias alioquì ſanctas qui malè ferientur 422.b 423.a
bardeſanes (aut Bardezanes) Babylonius quid de Gymnoſophiſtarum abſtinentia ſcripſerit 40.a
barlaam anachoreta quî regis Auenniri filium conuerterit 511.b 512.a
barlaæ & Ioſaphat de paupertate euangelica colloquium 516.

bafi-

baſilius Magnus vbinàm fuerit cœnobiorũ moderator, & quas duas vitas quî copulàrit 623.b

baſilij de orationis laude ſeu virtute ſentẽtia 165.b de gemino orãdi modo 170.b 171.172. de varijs orandi horis 182. 183. 184.a de prudentiæ neceſsitate 392.a de ꝓpriæ voluntatis abnegatione 513.a de paupertatis profeſsione & priuatis poſſeſſionibus 545. de proprietate aut ꝓprietarijs 546.a de virginitatis laude 586.b ad virginitatem ſiue cælibatũ hortatio 594.a de virginibus regi adducendis 596.a de propoſito illorum qui cælibatũ amplecti volunt 593.b 594.a de iuſsis aut dictis maiorũ obſeruãdis 604.b 605. 606.

baſilio Magno quid Hieronymus teſtimonij ferat 624.a

Beatus homo propriè quis 705.a

beati qua tantùm re qui ſint, eſſéve quëant 491.b

beati in hac vita quomodò aut quarè ſimus 493.a

beati & damnati, qua vna in re, alioquì diſsimilimi, conferendi 739.b

beati quomodò ſupplicijs malorũ gauiſuri 743.a

beati quid in vita æterna vel agant, vel acturi ſint 772.b

beati iuxta Bernardum qui 810.a

beatorum omnium gloriam non eſſe æqualem 567.a

beatorũ corpora q̃lia ſint futura 702.b

beatorum de ſua gloria ſtupor & admiratio 705.a

beatorum & damnatorum quanta differentia 739.a

beatorum gaudium 763.a

beatorum in cælo cõſenſus deſcriptio 765.b

beatorum inter ſe voluntas qualis, & charitas quanta 766.b

beatorum pulchritudo quanta 768.b

beatorum actiones quales aut quotuplices 771.b 772.b

beatorum lætitia quanta 779.b

beatis, quicquid velint, coràm adeſſe: quicqd nolint, procùl abeſſe 766.b

beatitudo quæ quo ſine conſtare non potuerit 198.a

beatitudo ſumma quæ 482.b

beatitudo mũdana qualis 482.b 483.a

beatitudo quæ qua in re conſtituenda 490.b

beatitudo quî obtineatur, paucos ſcire 442.a

beatitudinis viam eſſe paucis cognitam 492.a

beatitudinis falſæ inquiſitionẽ, veram eſſe miſeriam 492.b

beatitudinis partes quę aut quot 768.a

beatitudinis & miſerię partes quę vbinàm perfectè habeantur 768.b

beatitudinis æternæ deſcriptio 782.

beatitudinẽ diligi ab omnibus non ſolùm bonis, ſed & màlis 490.a

beatitudinem qui ſuã qua in re conſtituant 490.a

beatitudines quî per gradus diſtinguãtur 481. 482.

beatitudines quæ quibus ſancti ſpiritus donis reſpondeant 452.b 458.

beatitudines euangelicæ quæ quales aut quot 474.b 475.

beatitudinũ gradus q q̃bus operationibus ſpiritus ſancti reſpondeãt 452.a

bea-

beatitudinum quatuor Lucæ, ad octo Matthæi,venuſta collatio 479.a
beatitudinum doctrina q aut cur obſeruanda 480.
beatitudinum ordo quî gradatìm vel deſcendat, vel aſcendat 489.
beda qd de paupertate euangelica ſcriptum reliquerit 527.b
beda quî adoleſcentē illū euangelicū à quorundā calumnia defendat 527.b
bedæ narratio & teſtimonium de liberalitate Oſuualdi regis 315.
bedæ de ſpiritalib⁹ bonis quæ apoſtoli pro quibus receperint,ſentētia 531.
bedæ de morituri alicuius horrida viſione ſententia 668.b 669.
bellum gerere, an licitum 405.a
bella q̄ qualia & quàm diuerſa 406.a
beluæ infernales quæ quos damnatos quî affligant 737.a
benè mereri de alijs,quale qd ſit 267.a
benè velle vbinàm ſatis non ſit 361.a
beniamitarū quanta aliquādò de Iſraelitis alijs victoria 134.b
benedicēdi aut cōſecrandi monachi iā olìm ſub Areopagita,mod⁹ qs 617.a
benedictiōes euāgelicæ Ambroſio quæ quales 474.b 475.
benedictus abbas qd à Diuo Gregorio teſtimonij habeat 627.b
benedicti abbatis miſericordia & liberalitas quî illuſtrata 311.
beneficij iuſto impenſi merces quæ aut quanta 10.b
beneficia Dei in nos qualia aut quanta 270.a
beneficia quibus aut in q̄s potiſsimùm conferenda 363.b 364.a
beneficiorū omnium cardo quis 56.a
benignitas vndè quî æſtimanda 293.b
benignitas qualis aut quotus ſpiritus ſancti fructus 463.b
bernardus cur vndè abſtineat 92.b
bernardi de tribus quibuſdā maximè neceſſarijs ſententia 4.b de tribus alijs iuſtificādo oportunis 35.b de abſtinētia ciborū hæretica 92.b de quadrageſimalis ieiunij obſeruatione 124.d & quō tēpore Bernardi ī q̄drageſima ieiunatū 125.a de ſciētia ſeu arte literarū ſentētia 346.a 347. de conditione aut natura orationis 173.b 174. 175. 176. de quatuor virtutibus cardinalib⁹ diſputatio 383.b 384.a de zelo ſeu æmulatione 393.a de ſapientiæ ſede 402. de vſurarijs Chriſtianis 411.a de tēperātia S.Ioannis Baptiſtæ 422.b de p̄ſeuerātiæ laude 442. de mediocritatis commēdatione 446.b de myſticatione donorum S.ſpiritus,tractatio 456.a de centupli receptiōe 534.b 535. de paupibus ſpiritu 539.a de volūtatis p̄priæ reſignatione 601.b 602. 603. de ſtricta et diſcreta obediētia 608.b de primo in eccleſia ordine 631.a de p̄fectiōis ſtudio 637. de nouiſsimis metū inijciētib⁹ 642.b 643.a de incerta mortis certiſsimæ hora 666.b de terrore ſeu horrore iudicij extremi 691.b de ſeueritate eiuſdē 693.a de iudicaturo malè iudicata 696.a de accuſatoribus in die iudicij 715.a de peccato temporali in æternū puniendo 741. de p̄petuitate culpæ & pœnæ 749.b de bonis ęternis 781.b de viſione Dei 784.b de nouiſsimis memorandis 801.a de viuentibus
vita

vita iuſtorum, eorumq́ morte moriendo 809.a
beſtiæ olim edi aut non edi licitæ q 78.
beſtiæ vbi hominibus præferēdę 356.b
Biduo ante paſcha non celebrari myſteria, quid præ ſe ferat 47.b
bigamia ſeu digamia qualis 570.a
bis in ſabbato ieiunare, quid 44.b
Blanda alicuius appellatio quid ſibi velit 372.a
blaſphemiæ damnatorum quales aut quæ 747.a
blaſphemorum apud inferos pœna q̄lis 737.a
Bona voluntas quantam vbiq; vim habeat 204.a
bonam vitam requirere Chriſtū 571.a
bonam voluntatem, deficiente facultate, ſufficere 262.b
bona voluntate nil eſſe ditius 292.b
bonitas qualis aut quotus ſpiritus ſancti fructus 483.b
bonum nullum irremuneratum manſurum 697.a
bonum hominis totum, quid 783.a
bona opera ante fidem, qualia ſeu quātilla 5.b
bona opera cur facienda 26.a
bona cuicunque ſua vndè cur tradita aut concredita 274.a
bona quî aut quàm multa dentur inuitis 334.b
bona opera vndè qua cautione facienda 603.a
bona malaq́ purè aut merè, quæ aut q̄lia 610.a
bonorum laborum fructus quis 6.b
bonorum operum tria maximè principalia quæ 29.b
bonorum operum gn̄a quæ quò maximè neceſſaria 35.b
bonorum omnium cauſa quæ 53.a
bonorum operum laus 260.b
bonorum operum merita aſſeri & cōmendari 335.b
bonorum cæleſtium conſideratio quò quibus conducat 778.b
bonorum operum conſummatione quò perueniatur 779.b
bonorum ęternorum deſcriptio 781.b
bonorum opum in morte & poſt mortem auxilium 794.a
bonos & malos ſimul corpus & ſanguinem Domini ſumere 644.b
Braccarenſis I. Concilij de carnium eſu ſententia 88.b
braccarēſis concilij de quadrageſimali ieiunio ſtatutum 128.b 129.a
brauium ad quod vndè qui contendēdum 121.a
bruto ſeu pecude ſtolidior homo quis 120.a
Burchardi epiſcopi Vuormatienſis de ieiunio ſententia 49.b 50.a
Byzantini populi q̄nta olìm ſub Iuſtinian. abſtinētia & religio 130.b 131.a
CAbilonenſis ſynodi de intempeſtiuis ieiunij ſolutorib⁹ ſentētia 49.b
cæci & leproſi adſpectus, cui quā philoſophandi auſam p̄buerint 789.a
cæleſti regno quæ vel adſint, vel abſint 776.b
cælibatus & virginitatis laus 623.b
cælibatum eſſe angelorum imitationem 586.a
cælibes teſtamenti veteris qui quales aut quanti 570.b
cælum quanti ematur 328.b

cæli qui quouſq; conflagrationis igne interituri 702.b
cæremonialia veteris legis præcepta cur abrogata 68.a
cæremoniarum apud infirmos vtendarum catalogus 661.b
cainis oblatio vndè culpata 327.b
calixti Papæ I. de ieiunio quatuor tẽporum ſententia & decretum 47.b 108.b
candaces reginæ ſpado quorum eunuchorum typus 561.b
canonicæ horæ quot aut quæ,& cur inſtitutæ 182.b
canonicas orandi horas obſeruare, eſſe ſemper orare 180.a
canticum virginum quale 567.a
canticum ſingulare agno cantare, quid ſit 568.b
caput ieiunij quadrageſimalis quod qui dicatur 49.a
carceris infernalis deſcriptio 729.b
cardinales virtutes quæ, quales aut quot 375.b 376. 377.b
cardinalium virtutum definitiões aut deſcriptiones quæ quales 382.b
cardinalium virtutum quæ, quo paradiſi fluuio ſignificetur 385.b
carnis & vini vſus quandonàm primũ cœperit 93.a
carnis domandæ gratia quibus vndè cur abſtinendum 93.a
carnis opera quæ 471.b 472.b
carnis operibus etiam animæ vitia annumerari 472.b
carnis opera quæ cur ab Apoſtolo ſic dicta 473.a
carni aut ſpiritui conuenienter ambulare, quid 473.b
carni meſſe, aut eſſe in carne, qui dicti ſeu dicendi 474.
carnium eſus apud quas olìm gentes vetitus 40.a cur quandò interdicatur 93.b
carnibus & delicijs quãdò clericis maximè abſtinendum 47.a
carnibus qui cur abſtineant 89.a 92.b
carnibus cur abſtinuerit Diuus Bernardus 92.b
carnibus veſci quos & quandò minimè deceat 111.b
carnibus in Quadrageſima veſcentium reatus quantus 130.a
carthagineñ concilij quarti de violatoribus ieiunij ſententia 129.a
caſsiani de centupli receptione ſententia 532. 533. de auaritiæ morbo triplici 542.b 543. de abrenunciatiõe triplici 544.b de caſtitate ſolis operibus comparãda 595.a de perfecta monachorum priſcorum obedientia 601. de triplici monachorum in Aegypto genere 622.a
caſtitas, qualis aut quotus ſpiritus ſancti fructus 464.a
caſtitas quę quid exigat aut reqrat 555.
caſtitas quæ quam dignitate aut p̃mio ſuperet 572.a
caſtitas an & q præcepta ꝓbetur 572.b
caſtitas qualis aut quotuplex 592.b
caſtitas quæ ad qd quem ꝑducat 594.b
caſtitatis meritum qui aut quàm creſcat 532.a
caſtitatis conſilium quì & vbì à Chriſto commendatum 553.
caſtitatis coniugalis & vidualis commendatio 565.b
caſtitatis & meritorum gradus nõ diſcer-

cer-

cernere, quale quid ſit 579.b
caſtitatis laus 586.b
caſtitatis & virginitatis commendatio 593.a
caſtitatis gradus quot & qui 595.b
caſtitati cui quod aut quale decretum præmium 554.a
caſtitatem angelos facere 581.a
caſtitatem profitens, quid ſibi propoſitum habere debeat 594.a
caſtitate deſerta, ad carnis vitia labi, quale quid ſit 594.b 595.a
caſtra q̃ quî nobis myſticè ſeruāda 113.b
caſtrorũ & ieiuniorũ cōparatio 114.a
catenæ tartareæ quales 744.b
catholici cur carnibus abſtineant 89.a
catholicis qd vndè falsò afflictum 74.b
catilinæ illi ſeditioſo quid cum Apoſtolis commune fuerit 89.b
catonis in fœneratores apophthegma ſalſum 411.b
Centenarij aut cētupli myſticatio quæ qualis 531.a
centenario aut centuplo quæ ſignetur perfectio 534.b
centeſimus in euangelio fructus myſticè quid 591.b
centum mulieres quomodò Apoſtoli pro ſuis derelictis receperint 530.
centupla retributio q intelligēda 529.a
centupla monachorum retributio quę qualis 533.a
centuplicatã virginum gloriam 565.b
centuplicato fœnore Chriſti promiſſa reddi 524.a
centuplum quî quomodò acceptum derelinquāt 535.b
centuplum qd vel ſit, vel dicatur 536.a
centuplum illud euangelicum quàm variè appellet ſcriptura 586.b
centuplum quid ſignificet 537.a
centupli receptio ſeu retributio quæ qualis 532.b
centuplo gratior charitas vndè quî recipienda 532.
centuplo quid intelligatur 529.a
centurio qs quomodò ſpiritum ſanctũ adhuc gentilis accipe meruerit 101.b
cernere Dei vultum 777.b
certandum pro iuſtitia quî ſit 398.a
certum aut certiſsimum in rebus humanis quid 656.b
Character Antichriſti vndè quî ſuſcipiendus 700.a
charitas q̃ in re potiſsimũ cernat 267.a
charitas quàm ſit neceſſaria & vtilis, & cur primatum inter ſpiritus fructus habeat 467.a
charitas quæ aut quāta cui ꝓ ea quam hîc reliquerit, obuentura 531.b
charitas q̃ qualis, aut cui præſtet 531.b
charitas vbì potiſsimùm & maximè cuſtodiatur 637.a
charitatis laus & excellētia 456.b 463.a 464.
charitatis expertes eos qui eccleſiã dilaniant, eſſe 479.b
charitatem eſſe fructum Spiritus primarium 466.b
charitatem ſibi ſufficere ſolam 467.b
charitatem veſte nuptiali ſignari 645.
charitate oĩa fieri oĩbus cōmunia 22.a
cheræmonis Stoici de frugalitate ſacerdotum Aegypti, ſententia 39.a
chirographa qualia ſeu qua de re nobis fecerit Deus 273.b
chirographum quale aut quàm mirũ qua de re qs philoſophus & moriens

ooooo 2 ſepe-

ſepeliri ſecum voluerit, & mortuus aliud ſcriptum reliquerit 318.
chryſorij (niſi fortaſsè Chryſaorij legendum ſit) morituri viſio horribilis 668.
christiana infirmitas, quî ſit Christianorum fortitudo 114.a
christianæ iuſtitiæ verus vſus quis 1.b
christianus pecude ſtolidior quis 120.a
christiano nõ in ſe, ſed in Domino gloriandum 37.b
christiano eſſe voléti, quid agẽdũ 115.a
christiano homine digna vita q̃ 404.b
christiani qui, cur baptizati Iudæi appellandi. 411.a
christiani naſcentis eccleſiæ quales, & quàm paupertatis ſtudioſi 516.b 538.a
christiani à Christo iudicandi, non cũ ipſo iudicaturi, qui 541.b
christiani quibus, antè quàm dicti ſunt Christiani, nominibus vocati 613.b 614.a
christiani perfecti qui 619.a
christiani ex gentibus, cur non omnes Christianorum ex Iudæis veſtigia imitati 622.b 623.a
christianorũ alia, alia Iudæorum eſſe ieiunia 64.b
christianorum ieiunium quod cur XL. ſit dierum 113.a
christianorũ quanta olìm Constantinopoli Quadrageſimæ obſeruatio viguerit 130.b 131.a
christianorum in orando iam olìm geſtus qui quales 177.b
christianorũ olìm ſub tyrannis cœtus qui quales 181.a
christianorũ primorũ vitam & mores imitari monachos 616.a
christianis quis cibus initiò ab apoſtolis vetitus 82.b
christianis malis cur maiora, quàm Iudæis, debeantur ſupplicia 630.b
christianos, aliquandò quiduis pati, q̃ cibis vetitis veſci, maluiſſe 131.a
christianos ſolos eſſe prudẽtes, iuſtos, fortes, aut temperantes 385.a
christianos ex Iudæis conuerſos, initiò Iudaizâſſe 611.b
christus cur nos redemerit 1.b 2.a
christus cur ieiunârit 62.a
christus quid ſuo dierũ xl. ieiunio nos docuerit 101.a
christus q̃d ieiuniũ q ſanctificârit 102.b
christus in deſerto cur ieiunârit 118.b
christus quomodò nobis bonũ ſe medicum exhibuerit 118.b
christus cur ſatanam poſt XL. dierum ieiunium vincere voluerit 114.b
christus quomodò commẽdârit quadrageſimale ieiunium 125.b
christus cur inter Moſen & Heliam apparuerit medius 128.a
christus cur XL. dies in deſerto ieiunârit 133.b
christus quî & ieiunârit ipſe, & ieiuniũ laudârit 143.a 144.a
christus quò verſa facie crucifix' 179.a
christus ſuo q nos ad orandum exemplo excitârit 205.a
christus cui ſe in leproſi forma portãdum exhibuerit 312.b
christus quî hoſpitis in forma cui Gregorio apparuerit 313.b
christus q̃d aut quõ cũ quibus quandò expoſtulaturus 708.b 709.a
christi conſiliũ quî & cur pauci amplectantur 526.b

chriſti ſententia, Qui vôs audit, me audit: ad q̃s potiſsimùm ſpectet 605.b
chriſti perſonam gerere antiſtitē 606.b
chriſto præſtari, inopi quod præſtatur 206.a
chriſtum inter Moſen & Heliam apparuiſſe medium, q̃d ſibi velit 127.b
chriſtum, quod orauit, pro nobis, non pro ſe, orâſſe 205.b
chriſtum nil frequentiùs, quàm eleemoſynam, pręcepiſſe 257.a
chriſtum paupertatem & virginitatē nō præcepiſſe, ſed conſuluiſſe 524.a
chriſtum à nobis requirere vitam bonam 577.b
chriſtum ſuaſiſſe aut conſuluiſſe virginitatem 583.b
chriſtum in iudicio qui quomodò viſuri, aut non viſuri 709.b
chriſto in ſolo ſpiritum Domini propriè requieuiſſe 480.b
chromatij Aquileieñ epiſcopi de beatis pauperibus ſententia 538.a
chryſologi de tribus illis, oratione, ieiunio, eleemoſyna, encomiō 33.34.35.
chryſoſtomus quî ſua diſtribuerit 508.
chryſoſtomi de voce aut vocabulo iuſtitię, ſententia 4.b de mutua fidei & operum neceſsitate 6.a de laude ieiunij 52.b de ſtricta quadrageſimæ obſeruantia 131.a de ciborū delectu 132.b de ieiunio, crapula & ebrietate 151.b de orationis commendatione 166.b de horis orationi ſuo iam tempore diſtributis 184.b de vi & laude orationis 207.b 208.209.210.211.&c. de miſericordia ſeu eleemoſyna 240. de diuina erga nos miſericordia aut dilectione 270.b de miſericordia aduersùm immiſericordes 289.a de vi & vſu eleemoſynæ 290.b de eleemoſynarū vi 325.b 326. de tribus in ope miſericordiæ optādis 329.b 330. de ſalute animarum, quàm ea ſit Deo grata 344.b de his qui miſeri potiſſimùm ſint 364.b de nō curioſè ſcrutādis egenis 366.b 367.a in eos qui paupes offendūt inuectio 367.a de virtutum diſcrimine 407.b qualis aut quàm religioſa conuerſatio 508. monachiſmus 508.b de præcepti & conſilij diſcrimine aſſertio 527.a de virginitatis laude ſententia 575.b de amicis aut cognatis ſuos à profitenda religione detinentibus 629. de animarū poſt mortem ad tribunal iudicis adductione 644.b de pœnitentia non ſerò, ſed tempeſtiuè agenda 703.a de horrendo Dei iudicio 703.b de iudicio Dei p̄ueniēdo 716.a de infernalis ignis & noſtri diſsimilitudine 726.a de ſtatu vitæ æternæ 764.a de vtilitate ſeu fructu timoris 80?.
chryſoſtomo quid qualéve ſit, orandi ſtudio non affici 209.a
Cibus mentis quid aut quis 60.a
cibi gratia mortem nō incurri, ſed inordinata cupiditate 132.a
ciborum delectus q̃s qualis aut quàm mirus 46.b
ciborum delectus Eccleſiaſticus q̃ aut quàm obſeruandus 132.a
cicatricem nullam eleemoſynæ medicamen relinquere 275.b 276.a
circelliones aut circuncelliones tempore Auguſtini qui 618.b

ciuitatis cæleſtis & incolarum eius deſcriptio 782.b
ciuitatis alicuius mir⁹ in eligẽdo principe mos 794.795.
ciuitatis ſupernæ gaudium q̃le 778.b
Clamor damnatorum qualis 729.a
clãdeſtini carnis eſores in quadrageſima, vndè q ſuis depicti coloribꝰ 111.a
clauis cęli, myſticè quid 198.b
clementis I. papæ de ieiunio quadrageſimæ, ſententia 40.b & deindè item de horis orandi varijs 180.b
clerici, quales ſint milites 404.b
clericorum & laicorum abſtinentiæ diſcrimen quantum 130.b
clericis quibus q̃d habere vetitũ 549.b
clero quid præ vulgo accuratiùs obſeruandum 47.a
Codices aut libri quales morituris vndè oſtendantur 670.a
cœna magna quæ aut quid, apparatorq́ eius quis 778.a
cœnobitæ qui 625.b
cœnobitarum in Aegypto viuendi ratio, obedientia, præfecti, habitatio, conuentus, &c. 614.b 615.
cœnobitarum vita 620.a
cœnobitarum vita vndè ſumpſerit initium 622.b 623.a
cœnobitarum origo & vita 625.b
coenridi regis ſtudium erga virum aliquem iamiam moriturum, vt cõſiteretur ac pœniteret, quale aut quãtum 668.b 669.a
cogitare quæ Domini ſint, quanta ſit dignitas 569.a
cogitatio quæ cui quò proſit 802.b
cogitatiões & intẽtiones cordis cuiuſq ubì tandèm dijudicandæ 707.a
cogitationes quæ cui quò proſint aut conducant 801.a
cogitationum & intentionum cordis quanta vbì habenda ratio 707.a
cogitatiões etiã, nõ verba ſolùm & acta cuiuſuis, cuiuis reuelandas 604.b
cognatorum qualis qua in re habenda ratio 362.b
cognatos quos apoſtoli pro quibus derelictis habituri 530.a
cognitio quarum rerũ in primis quærenda 346.b
cognitio beatorum qualis 779.b
cognoſcenda in die iudicij quæ & qualia, modò ignota 697.a
colloqui cum D E O quandò aut quì nobis liceat 207.b
colloquij inter prudentiam & mortis memoriam deſcriptio 666.b 667.a
coloſſenſes q̃d de cibis monuerit Paulus 77.b 78.a
columbę ſimplicitas vbì imitanda 393.b 394.a
columba quid myſticè indicetur 395.a
comminatio quæ quali tonitruo cõparanda 369.b
cõmoda ieiunij quadrageſimalis olìm ſeruati quanta 118.a
commune aut immundum an & quomodò in cibo quid ſit 102.a
communio & ſepultura Eccleſiaſtica q̃bus vſurarijs neganda 414.a
cõmunio ſeu cõmúnitas q̃lis olim inter apoſtolos aut diſcipulos Chriſti 505.a
conantium mundi fine certo tempora prænunciare increpatio 698.
conſiliorũ à mandatis diſtinctio 497.b
concluſio libri cuiuſuis, non huius ſolius,

lius,quæ 812.b
concordia beatorum quanta 770.a
concupiſcentia quæ qui potiſsimũ extinguatur 35.b
concupiſcétiæ quæ quales,aut qui poſt eas non eundum 473.b 474.a
cõfitendũ & orandũ mutuò q ſit 341.b
conflagrationis igne qui mundus purgandus 702.a
confuſio apud inferos qualis 744.b
cõgruitas ieiunij quadrageſimalis ſecũdùm tempus quæ aut qualis 42.a
coniugati cur initiò in clerum & epiſcopos electi 572.b
coniugio virginitatem præſtare 499.b
conſanguineorum ſeu amicorũ ſuos à religióe detinétiũ increpatio 689.
cõſciétiæ bonæ fiducia vndè pariat 7.a
conſecrandi ſe Deo modus olìm in eccleſia quis 618.a
conſcientiæ puræ quanta vbi vis futura 696.a
conſcientiæ teſtimonium & vermis,q̃le vbi futurum tormentum 715.b
conſideranda in ipſis pauperibus ſeu egenis quæ 363.a
conſideratio quæ quò maximè conducat 183.b 778.b
conſideratio ſeu adſpectus morituri iamiam hominis,qualis 666.b
conſideratio quæ cur maximè neceſſaria 809.a
conſiliarius qualis qua in re Paulus Apoſtolus 574.
conſiliarius fidelis quis 629.a
conſiliarij qui quandò vitandi 628.b
conſiliũ impiorum quatuor adiri modis 383.b
conſilium cui beatitudini reſpondeat 452.b
conſiliũ q̃d quo egeat intellectu 455.b
conſilium quoti ſit inter ſpiritus ſancti dona gradûs 456.a
conſilium aut præceptũ cur datũ 494.
conſilij donum quotum,aut cui beatitudini congruens 458.b
conſilij & præcepti ſeu præceptorũ diſcrimen 498.b 500.b 574.a 697.a
conſilia euãgelica quæ 493.b 494. 495. 496. 503. quãti habẽda, quid ve de his ſummatim ſentiendũ 631.b 632.
conſiliorum finis quis 497.b
cõſilia amplectentiũ gloria aut merces quanta 498.b
conſilia mandatis præſtare 527.b
conſortium in cælis quale 777.a
conſolatio diuina quibus cur non obtingat 535.b
conſolatio cẽtupli vocabulo quæ quomodò accipiatur 536.a
cõſtantinopolitanę ſynodi de ouorum & caſei eſu ſententia 93.b
conſtantinopolitanæ plebis quanta aliquandiù ſub Iuſtiniano abſtinentia aut religio 130.b 131.a
conſuetudo quæ quã vim habeat 105.a
contemptores qui,quid aut quantum mereantur 479.a
cõtemptus quis quãtę ſit laudis 445.a
continentia,qualis aut quotus ſpiritus ſancti fructus 463.b
continentia vndè aut quomodò oranda ſeu obtinenda 556.a 593.a
cõtinétiæ laus & excelléñtia 573.a 586.b
continentiã quam quis cui dabeat 4.b
continentiam eſſe virtutũ originẽ 71.a
continentia ſupari vniuerſa vitia 70.a
continentia quali olìm q vſi 592.b

con-

continentium & virginū quanta fuerit aliquandò copia,& qualis ſit gloria 562.a 568.b
conuallis myſticè quid 451.b
conuentiões inter monachos quę olim cur fierent 614.b
conuerſationi quæ tria potiſsimùm neceſſaria 4.b
conuerſio q aut quãdò inſtituẽda 665.a
conuerſionis in morte impedimenta quæ qualia 664.b
cõuerſores q qua gratia afficiẽdi 341.a
conuiuę habendi qui 364.a
conuiuatoribus qbus quid aſsiduè ante oculos habẽdum 274.b
cor leuare cum manibus, quid 196.b
cordis aut pecuniæ eleemoſyna quid aut qualis 370.a
cordis ſapientis quid ſit 812.
cornelij cõturionis adhuc ethnici quãta pietas 297.a
coronari Dei dona, meritis noſtris coronatis 24.a
corona quæ vndè cui repoſita 15.a
corona quæ quibus danda,aut quî mereatur 353.a
corona q̃ quibus in cælo futura 564.b
corona virginũ qualis aut quãta 564.b
corona q̃ quos aut quas maneat 578.a
corona ſanctorum myſticè quid 586.b
coronæ virginalis mentionẽ à Chriſto fieri,etſi à Paulo non fiat 578.b
corporalia miſericordiæ opera q̃ 334.a
corporeo q crucietur incorporeũ 731.a
corpus per animũ melius fieri 490.b
corporis ieiunio, cur animi ieiunium iungendum 113.a
corporis ſaluti quatenùs cuique opera danda,vel non danda 660.b
corporis morituri dolor quãtus 667.a
corpora fidelium cur cum honore ſepelienda 343.b
corporum cæleſtium qualis poſt diem iudicij ſtatus 764.b
corporum humanorum redintegratio quî quandò futura 780.a
coruſcationis vis quanta 706.a
Crapulæ & ieiunij in quibus quàm diuerſus exitus 122.a
crapuloſis quid aſsiduè conſiderandũ 274.b
creaturarum exemplo quî ad miſericordiam prouocemur 342.a
creditor aut fœnerator quis cur quàm felix 268.b
cruciatus inferni quales aut quanti 715.b 726.b 729.b
cruciatus damnatorum quî quales, & quàm diuerſi 738.a
cruciatuum & pœnarum infernalium diuerſitas 708.b
crux Domini terræ inſculpta, quo vbi miraculo ablata 310.b
crux quale aduſtus Dñici ſignum 711.a
crucis in frõte conſignationẽ,phibere, quid qbus dilucidè portẽdat 699.b
crucis in die iudicij apparitio 705.b
crucis in cælo ſplendor ſeu apparitio 700.a 706.b
cruce ſignãdi ſe mos iam olim inter fideles qualis 279.a
crucifigẽda quibus quàm ſua caro 83 b
crucifix⁹ quò verſa facie Chriſtus 179.a
Cuiuſnam rei intuitu benè faciẽdum, præmiorum'ne,an ſupplicij 802.b
cuiuſque proprij & interni hoſtes quî vincendi 114.b
culpa temporalis quæ cur perpetuò pu-

puniatur 732.b
culpam obtegi ieiunio 60.a
culpæ quæ quî redimendæ 72.b
cupidis vitæ æternæ quid quantoperè curandum 8.b
cur quidam in morte iam vicina ſanctos videant 672.a
cur Deus hîc quoſdã non puniat 703.b
curari ieiunio peccata 25.b
Cyprianus quî ſua pauperibus diſtribuerit 506.b
cypriani de aſsiduitate operandi benè ſententia 20.b de promerendo iudice Deo 23.b de efficacia ieiuniorum 50.b 51.a de ieiunio quadrageſimali 127.a de horis orandi certis & obſeruatis 181.a de laude & vi oratiõis Dominicę 204.b 205.206. in eos qui inter orandum vagabundo ſunt animo 206.a de eleemoſynis 239.a 254.b 255.256.&c. de virginitate 499.b quanta iam tum adhuc catechumeni continẽtia 506.b de cælibatu ſententia 562.b de virginum gloria & laude 566.a de pudicitia aut caſtitate 592.b de præſentis vitæ amore 672.a de gehenna, eiusq; pœnis aut flammis 740.b 741.a de immortalitate damnatorum, eorumq; tormentis 741.a
cyrenẽſis vrbs quo miraculo illuſtrata 318.319.
cyrilli de virginitate ſententia 564. de gehennæ metu 728.a de iuſtorum & peccatorum diſcrimine futuro 738.b
DAemones q̃libus cum libris, vncis & catenis, quibus iamiam morituris inſtent 666.b
dæmones quomodò rapiant ad inferos animas 728.a
dæmonia quæ quo tantùm expellantur ex homine modo 143.b
dæmonia aliqua non niſi oratione & ieiunio eijci, qd ſibi velit 133.b 134.a
dæmonum apud iamiam morituros importunitas 661.a
dæmonum in morientes terror & furor 665.b 666.b
dęmonum præſentia qui aut quæ quãdò potiſsimùm infeſtentur 666.b
dęmonum adſpectus qualis cui iãiam morituro viſus 668.a
dęmonum vexatio in hominũ exitu q̃lis aut quanta 692.b
dęmonum infernalium qualis forma 737.a
dęmones incorporeos corporeo igne cruciari 731.b
damaſceni de adorandi moribus aut geſtibus ſententia 179.a de Barlaam & Ioſaphat conuerſatione 511.b de doctrina pauptatis euangelicæ 526. de virginitatis laude 585.b de exhalantibus ſpiritum 692.a de Antichriſto 700.b
damnati vndè potiſsimùm triſtandi, ſenſus'ne an damni pœna 727.b
damnati quomodò blaſphement Deũ 747.a
damnatorum quàm ſit miſera immortalitas 726.a
damnatorum clamor qualis 729.
damnatorum de gloria beatorum dolor quantus 734.a
damnatorum qualis valetudo 769.a
damnatos miſerabiliter clamare, & nõ exaudiri 728.b

damnatos in tartaro, vix aliud q̄ pœnas cogitare poſſe 743.b
damni pœna quanto ſenſûs pœna grauior 727.b
danda quæ quibus 525.a
dandi gradus qui quales 524.a
dandum egenis quî ſit 280.a
dandum quî aut cur ſit 361.a
daniël quî eccleſiæ præfigurârit ieiunium 55.b
daniël cur deſideriorum vir dict• 123.a
daniël quid p ieiuniū cōſecutus 133.b
daniel qui Dominum in ieiunijs, ſacco & cinere deprecatus 140.a
daniel qui ſe in ieiunando geſſerit ſeu habuerit 140.b
daniel quî in Chaldæa domi ſuæ Ieruſalem verſùs orârit 163.a
daniel quî aut quibus geſtibus Deum orare ſolitus 222.b 223.a
daniel, eiusq; ſocij, quales 586.a
danielis exemplo quid quibus agendum 112.e
danielis exemplo quid quomodò non timendum 259.a
danieli quid aut quò ſua profecerit abſtinentia 52.a 81.
danieli quò ſuum profuerit aut profecerit ieiunium 100.b
danieli quid de Antichriſto reuelatum & memoriæ mandatum 710.b
danielem & ſocios eius, eunuchos aut cælibes fuiſſe 570.b
dare cur differat poſtulata noſtra Deus 166.b
dare quod vis, quomodò ſit dandum 523.b
dari patronis, q̄d datur paupibus 336.b
datori cui quid vbi cogitandū aut perpendendum 354.
dauid qd ſuo promeritus ieiunio 101.a
dauid quàm tenerè filioli ſui, alioquì ex adultera prognati, languorem tulerit 136.
dauid quî de ædificandæ domûs Domini voluntate laudatus 496.b
Deberi vitam ęternam fideli 27.b
debilitatis cuius qualia aut quanta ſint commoda 114.a
debita quæ, alioquì remiſſa, vndè quî exigenda 374 b
debitor quî nobis ſit Deus 27.a
decalogi & pſalterij decachordi comparatio 128.b
decani qui vndè ſic dicti, & quam de ſibi traditis rationem ſuperiori ſuo redderent 620.b
decembris ieiunium vndè aut quale 35.a 69.b
decimę anni totius quæ, quandò aut quomodò ſoluantur 48.b 49.a
decimas anni totius, q̄drageſimali ieiunio ſolui 42 b
dedecus damnatorum quale ſeu quãtum 771.a
defectus ſine defectu, qualis aut vbi 736.a 737.b
deformitas quanta futura ſit damnatis 768 b
deguſtatio gaudij cæleſtis q̄le qd 531.a
delectus cibi & potûs apud quos olim quantus 46.b 94.a 95.a 96.a 132.a
delicati qui quid ſecum aſsiduè verſare debeant 274.b
delicatis auribus præditorum increpatio 404.b
deliciæ quæ quomodò aut quibus laboribus obtineantur 120.b

deliciarum cordis & corporis diſcrimen quantum 777.b
delicias mundi quomodò quis facilimè contemnat 727.a
delictum nullum abſtinentia & eleemoſyna nō extingui 290.a
delicta quibus veſtigijs admiſſa, eiſdē expianda 118.b
delicta multa committi, quę non intelligimus committi 171.a
delictorum excidiū myſticè quid 60.a
dementiam eſſe, virgines & coniugatos meritis pares facere 589.a
demetriadis virginis votum quod q̃le 523.a
denudatio operum qualis in iudicio futura 715.a
denarius quis quid ſignificet 21.b 22.a
denarij & centenarij myſterium 534.a
deſiderio caſtitatis acquirendę quãto nos inflammari deceat 595.a
deſpatio q̃lis vbinã q̃s afflictura 741.a
deſperationis genus quod quale 120.a
detractores q cur qbus conferēdi 62.a
deus qui potiſsimùm placetur 68.a
deus quî ad clementiam flectend⁹ 151.a
deus cur quæ oratur, dareq́; vult, differat 204.b
deus à nobis quomodò rogari, cogi, vinciq́; velit 217.b
deus q aut p qd à nobis cogatur 290.b
deus cur potiſsimū à nobis glorificandus 291.a
deus à qua virtute potiſsimùm nominari deſideret 326.b
deus qualia aut quanta daturus ſit ſuis ſecū ppetuò manſuris 774.b 775.a
dei ſeueritas & iuſtitia ante oculos habenda 23.b
dei præceptum primarium humano generi datum, quod 79.a
dei placandi, eiq́; ſatisfaciendi remedia certa quæ 256.a
dei erga nos benignitas 628.b
dei iudicium quàm ſit timēdum 694.
dei iudicium quod quale 703.b
dei iuſtitia & prouidentia in damnatorum punitiōe qualis 736.a
dei pulchritudo & conſpectus 762.b 763.a
dei quanta ſuper omnes pulchritudo, maieſtas, gloria, &c. 765.b
dei faciem videre, quid ſit 776.a
deo quibus tantummodò rebus propinquemus 119.b
deo ſimiles quî aut qua arte fieri queamus 172.a
deo gratias, quî & vndè iam olìm irriſum 619.a
deum eſſe datorem indulgentiæ, ſed debitorem coronæ 27.a
deum ieiunio placari 50.a
deum nobis, poſtulata negando, beneficium præſtare 166.b
deum orationes noſtras ſuo inſcribi libro iubere 174.b
deū nos Dei de dono ꝑmereri 240.b
deum q̃ facilè habere poſsimus 491.a
deum in iudicio falli aut corrūpi haud poſſe 695.a
Diabolus qbus potiſsimū inſidiet 68.a
quō per nos aut debilitetur, aut ꝓſternatur 114.a quō itē aut vincatur à nobis, aut de nobis triūphet 114.b
vndè q alieno pellat ieiunio, ibidē
diabolū noſtras īpedire oratiōes 34.a
diabolum vincere quî potiſsimùm queamus 114.b

dicæarchi ſcriptoris antiquiſſ. de abſtinentia ethnicorum ſententia 39.a
dies iudicij propriè quis 697.a
diem iudicij extremi quomodò aut cur ne Apoſtolis quidem ſuis indicare Chriſtus voluerit 698.b
diem iudicij quomodò Chriſtus ſuos neſcire voluerit 709.b
diē iudicij ante oculos ponēdum 712.b
dies qui quales,& quanta inter eos diſtantia 664.a
differentia præceptorū & cōſiliorum euangelicorū qualis aut quāta 494.
differentia inter nuptias & virginitatem 569.b
differentia hominum in iudicio quæ quandò aut quanta futura 707.b
diffidentia, quale quantúmve ſit orationis impedimentum 196.b
diffiſores aut diffidentes qui cur Phariſæis comparandi 259.a
digamū in clerum eligi nō poſſe 570.a
dilaniantes eccleſiam,charitatis expertes eſſe 479.b
dilectio perfecta quò ſe extendat 369 a
dilectionem ſolam inter filios Dei & ſatanæ filios diſcernere 467.b
diligentia ſeu ſtudio filiorum huius ſeculi, quæ aut quorum etiā piorum negligentia arguatur 638.b
dimittendi ſua modus quis cui præferendus 528.b
dimittendi ſeu relinquēdi omnia modus aut ordo quis 552.a
dimitti volentem ſibi, oportere dimittere 343.a
diſciplina monaſterialis cur baptiſma ſecundum vocetur 609.b
diſciplinæ Chriſtianæ ſumma qua in re conſiſtat 330.a
diſcophorum qualem ſua qui Daniel meruerit inedia 100.b
diſcordia in inferno quanta 770.b
diſcordiæ fraternæ quanta ſit culpa 374.a
diſcretio quàm ſit neceſſaria 393.a
diſcretio qualis à Chriſto & Paulo inter continētiam & cōiugium habita 502.
diſcretionis vis, vſus & commendatio 393.b 459 a
diſcretionis veræ ſcientia qui paretur ſeu obtineatur 601.a
diſcretionem eſſe virtutum omnium aurigam 393.b
diſcretionem obediētia ſuppleri 603.b
diſcretione ſublata, virtutem vitium eſſe 393.b
diſcumbere ſuper fœnum aut terram, quid 451.a
diſcūbere in regno cælorū,quid 784.a
diſparem eſſe beatorum gloriā 774.b
diſpēſatio ſacerdotum in eſu quo quātam vim habeat 130.a
diſpenſatio qualis vndè nobis commiſſa 274.a
diſpenſatio & myſterium aduentus Chriſti,cuiuſmodi 816.b
diſpergenda quî eleemoſyna 277.a
diſpergēdi modus quis cui p̄ſtet 552.b
diſſuaſores ieiunij frequentis,à diabolo ſubornari 51.b 52.a
diſtractio mentis quæ qui Deum non offendat 173.a
diſtribuenda quæ quibus 528.a
diſtribuendi modus quis cui præſtet 528.b
diſtribuēdorum omnium modus aut or-

ordo quis 552.a
diſtributio quæ cui præſtet 553.a
diſtributionis cuius iuſtitia qualis aut quàm diuturna 277.a
diſtributionem facultatum ſuarũ nemini à Chriſto præcipi 527.a
ditis illius qui horrea ſua amplificare volebat, increpatio 356.a
diuerſitatis meritorum in regno cæleſti aſſertio 489.b
diuerſitas ſeu contrarietas pœnarum inferni, qualis aut quanta 744.a
diuinarum literarũ ſumma, ſcopus've quis 453.b
diues & pauper quò ſibi mutuò neceſſarij 283.a
diuites quibus aut quot modis intrare queant regnum cælorum 528.b
diuitum bona, quatenùs & pauperum ſint 355.a
diuitum erga pauperes immiſericordium excuſatio quæ qualis 280.a
diuitibus cur opes conceſſæ 287.b
diuitibus quomodò tractandi pauperes 335.a
diuitiæ quî aut quandò laqueo potiùs quàm lucro ſint 322.b
diuitiæ veræ quæ 284.b
diuitiæ per ſe quales 288.a
diuitiarum vſus aut commoditas qualis 485.b
diuitias cur ſuas diuitibus non auferat Deus 274.b
diuitias ſeculi omnes, mammonã iniquitatis eſſe 284.a
diuitias affectãtium inſectatio ſeu exibilatio 539.a
diuitias etſi iuſtè adeptas, veras non eſſe diuitias 284.b
Docere proximũ, quale ſit lucrũ 345.a
docti qui quomodò tandem fulſuri 341.a
doctrina de donis & fructibus ſpiritus quomodò ritè vtenda 468.
doctrina de conſilio paupertatis euangelicę, qualis 526.
doctrina de continentia virginum, viduarũ & coniugum ſana quæ 589.a
doctrinæ de quatuor nouiſsimis, fructus & vſus quis 785.b
dolor ſeparationis animæ à corpore, qualis aut quantus 665.a
dolor à malis in morte ſuſtinendus, q̃tuplex 667.a
dolor, fœtor, mors, timor qualis qualibus vbì futurus 742.a
dolorem amiſsi regni cælorum, ipſa gehenna grauiorem eſſe 704.a
domeſtici qui, vbi aut quibus præferẽdi 362.a
dominicæ diei quale ieiunium 105.b
dominicæ orationis breuiuſcula expoſitio 201.b 202.a
dominica oratiõe quid aut diſcamus, aut doceamur 170.a
dominicorum dierum quale ſit in eccleſia priuilegium 108.a
dominicos dies quadrageſimales, ieiunio exemptos eſſe 120.b
domus apoſtolorum quæ quales 530.b
domorum & agrorum dimiſsiõe quæ quid quibus obuenturum 532.b
dona fructusq́ ſpiritus quî nobis conſiderandi 468.469.
dona ſpiritus ſancti q̃t aut quæ 447.b 448.
donorum ſpiritus ſancti numerus & ordo quis 451.b

dona ſpirit⁹ ſancti q̃ qbus beatitudinibus reſpōdeāt 452.b 457.a 458.459.
dona centupli nomine intellecta, quæ aut qualia 529.b
dona diuina quæ quō obtingant 563.
Duo prīcipalia īferni tormēta q̃ 740.b
duorum in eccleſia viuēdi modorum olim ſub Apoſtolis quis qualis 618.a
duos viuendi modos ab apoſtolis ipſis inſtitutos 617.b
duplicē eſſe regni cælorū ſtatum 489.b
EBrietas cur tantoperè vitāda 414.b
ebrietatis & crapulæ exibilatio 418.b
ebrioſi qui quid ſecum aſsiduè perpendere debeant 274.b
ebrios in eccleſia miniſtrare, quale qd ſit aut portendat 101.a
Eccleſia cur ieiunet 55.b
eccleſia quid veteris legis obſeruet, qd non 66.a
eccleſia quantum S. Stephani debeat orationi 235.
eccleſiæ p̄cepta q aut q̃ obſeruāda 75.b
eccleſię de ieiunijs ſanctio quàm aut q ſit ſeruanda 76.a
eccleſiæ quanta authoritas 84.a
eccleſiæ cuius mos qs vbi aut cui imitandus 104.b
eccleſiæ dilaniatores quales 479.b
eccleſiæ naſcentis Chriſtiani qui 538.a
eccleſiæ totius iudicium Gregorius Magnus ſequi paratus 629.a
eccleſiæ cuinam præ alijs nos conformari oporteat 44.a
eccleſiæ vniuerſali Manichæiſmum & Priſcillianiſmum falsò ab inuidis affingi 74.b
eccleſiam virginibus quaſi gemmis ornari 572.b
eccleſiæ ſeptem quid 456.a
eccleſiarum vſus quibus in rebus varius 43.b 44.a
eccleſiarum fabricatio quàm non ſit heſterna aut nudiuſtertiana 565.a
eccleſiarum Chriſtianarum luctus q̃ntus cur quandò futurus 700.a
eccleſiaſtica violantium ieiunia crimen quantum 48.b
eccleſiaſticum ieiunium quale 38.a
eccleſiaſticorum ieiuniorum violatores qui quales 46.b
eccleſiaaſticis ieiunium quadrageſimale quomodò præueniēdum 48.a
Eden quid ſonet 385.a
Effuſio largitatis quæ qualis 324.b
Egenus vagúſve quò inducēdus 348.b
egeni ſeu pauperes quî quomodò conſiderandi 363.a
egenos non curioſè ſcrutandos 366.b
egére cur ſinantur aliquandò & probi ſeu boni 263.b
egeſippi (alij aliter id nomen proferūt) de Iacobo fratre Domini aſſertio mira 178.b
Eleazarus quid cur ſub Antiocho Hieroſolymis paſſus 84.b 85.a
electorum quanta quandò futura ſit lætitia 712.b
electorū & rep̄borū diſtīctio varia 173.
eleemon Ioannes narrationibus qualibus vti ſolitus 303.b
eleemoſyna quî faciēda 31.a q vel corā vel clā hoīb⁹ fiat 36.b quō vel clàm non benè, vel palàm haud malè fiat 36.b cur aut q dāda 37.a q̃ operetur mira, quātáq; ei⁹ ſit ars 172.a q̃ ſit q̃ſtuoſa 191.a qd ſit 236.a quātū oratiōi ac ieiu-

ieiunio conferat 236.b ipſi Chryſoſtomo quid 239.a orationi & ieiunio quantùm proſit 239.a quî ſit velut alter baptiſmus 242.a quî nobis per ſcripturam commendetur 244. & dein. qui à quoque etiam pauperrimo præſtanda 267.b quî danda 269.b qualis aut quàm vtilis ſit medicina 275.b cur à Deo potiſſimùm inſtituta 280.b quibuſnam primò omniū danda 281.b quoſnā haud mundet, alioquì certa mūdatrix 282.a quibus de rebus aut laboribus danda 284.a quale quantúmve ſit remedium 290.a cur qua ſpecie per viſum oſtenſa 301. quid quātum've apud quem regem poſſit 301.b quî danda, aut vndè nō dāda 324.b maxima quæ 369.a ꝗ qualis aut quotuplex 370.a

eleemoſynæ vis 60.a 68.a quandonàm maximè apparitura 172.b virtus aut vis quāta 285.a 291.b 328.a 329.b laus 240.a preceptum quàm aut cur tam in ſcripturis frequēs 255.b retributio 263.b cur tam crebra in ſacris literis fiat mētio 267.b 268. erogādæ incitamnta ꝗ qualia aut quāta 269.b vis vndè potiſsimū æſtimāda 276.a quāta qualíſve ſit recōpēſatio 276.b ꝗta vtilitas 277.b dator qd artis aut cōmodi aſſequatur 278.a ad baptiſmū cōparatio 285.b ſacrificiū quale quantumꝗ 292.a potiùs animum, ꝗ ſpectari quantitatē 292.a fructus & virtus quibus ſcripturarū exemplis potiſsimùm declarētur 295 & miſericordię ęqlitas ſeu cōuenietia 322.a vis qua cautione intelligenda ſeu reſtringenda 330.b 331.a

eleemoſynæ ꝗntopĕ incūbendū 287.a

eleemoſynā, cęteris paribus, ieiunio pſtare 121.a facere, Auguſtino qd 239.a quî nobis ſcripturæ cōmendēt 244. 245. eſſe remediū peccatorū 268.b vndenàm fieri velit Deus 276.b eſſe ianitoribꝰ cæli notā 278.a eſſe mortuorū ſuſcitatione maiorē 278.b ex rapinis, eleemoſynæ vocabulo indignam 279.a abſq; virtutibꝰ alijs hominē nō mūdare 281. eſſe quodámodò animæ lauacrum 285.b eſſe virtutum reginam 328.a velut alterum eſſe baptiſmum 286.b

eleemoſyna ieiunium & orationem condiri aut comi 237.

eleemoſyna DEVM alicuius debitorem fieri 278.b

eleemoſynæ quî recompēſentur 242 a quibꝰ ſolis ad peccata delenda pſint 264.a vndè potiſsimū dandæ aut faciēdę 265.b ex furtis aut rapinis ꝗles 265.b eorū ꝗ in peccatis ſunt, quales 323.a ꝗtuplices 324.a ſpirituales, ꝗles 324.a vndè ꝗ dandæ 324.a cur ſeu ad qd nō dādę 361.a qbus dādę 522.b

eleemoſynarū quāta vtilitas 191.a largiēdarū quāta facilitas 191.b dādarū hortatio 241.a remedio mortales oēs egére 255.a ad delēda peccata vis vndè mōſtretur 261.b genera duo, et inter hæc ꝗd quale 264.b faciēdarū admonitio 266.a fructus & vtilitas 273.b vis in die iudicij quanta 323.b efficacia ſeu vis ꝗlis 325.b datori difficili qd cogitandum 354.a fructus qui aut in quem redundent 352.b

eleemoſynis coronā iuſtitiæ dari, 353 a

eleemo-

eleemoſynas eſſe opera miſericordiæ 28.b ieiunio, cæteris paribus, præſtare 121.a eſſe Chriſtianorum, quo Deus propicietur aut placetur, ſacrificium 264.a
eleemoſynis gloriam in futurum pari, cælorumq́ regna mereri 253.a ablui peccatorũ ſordes, flammamq́ delictorum ſopiri 254.b condonari & redimi peccata 286.a deleri peccata, ignemq́ ꝑpetuũ extingui 288.b
eleemoſynarij mira de miſericordia narratio & exempla 305
eleemoſynarij alicuius filius, quomodò ex paupere diues euaſerit 320.
eleemoſynarijs quid vbiq́ obſeruandum aut cauendum 359.b 360.
eleuari mentem ieiunio 53.b
eleuſinorũ qualis olim in ethniciſmo abſtinentia 40.a
elias (aut Helias) ieiunio quid aut quãtum meruerit 59.b
elias & Moſes cur potiſsimùm Chriſto in monte cõiuncti 99.b
eliæ (ſeu Heliȩ) vis in precando ſeu impetrando quanta 219. 220.a
eliæ & Eliſæi prȩrogatiuæ quæ 570.b
elibertini cõcilij de ſingulorum menſium ieiunijs ſententia 48.a
Emi quomodò Paulus iubeat in macello venum expoſita 102.a
empedoclis de cibis quibuſdam non edendis ſententia 98.a
Encratitarum & Eccleſiaſticorum abſtinentiæ diſcrimen 91.b
enoch & Eliam cum Ioanne euangeliſta prædicationibus ſuis Antichriſto reſtitutos 701.b
Eorum qui damnati ſunt, adiacentia quæ qualia 719.
Ephræm (ſeu Ephrȩmij) Syri de iudicio extremo ſententia 704.b
ephrȩm de tormẽtis infernalibus ſententia 737.b
epicuri de ſchola hæreſis iam olim, nõ hodiè tantùm, quæ 61.a
epiphanius quid de fructibus terræ quibuſdam ſentiat 75.a
epiphanij de ciborum abſtinẽtia & delectu ſententia 95. de ieiunio quartæ & ſextæ feriæ 107.b de prima eorũ qui pòſt Chriſtiani dicti, nuncupatione 613.b 614.a de eunuchis euangelicis primis 561.b
epiſcopi ſua propter Deum relinquentes, quorum hîc bonorum facti cõpotes 552.b
epiſcopi alicuius quanquàm ſimplicis apophthegma quod quî ab Auguſtino laudatum 663.a
epiſcopi & ſummi ꝑlati quomodò in iudicio extremo examinãdi 707.b
Equi exemplo quali quò quibus vtendum 716.b
Eremitæ qui 625.b
erogandáne ſimul omnia 362.b
eroganda ſeu diſtribuenda q̃ quomodò, aut quibus vſui futura 522.b
erubeſcentium veniam petere inſtructio & increpatio 371.b
Eſaias an ieiuniũ corporale reprobet, ei ſpirituale præferens 103.b
eſaias quî Deum orandum ſeu adorãdum afferat 155.b
eſaiæ iuſſu quid quibus clamandum ſiue annunciandum 350.a
eſaiæ de eunuchis euangelicis oraculum 561.b

eſaiæ locus de damnatis in tartaro viſitandis, q intelligendus 746.b 747.a
eſau cur aut quî ſua perdiderit primogenita 98.b
eſculentorum mira in lapides conuerſio 359.a
eſdras qd ieiunando cum populo conſecutus 138.b
eſdras qualibus in orando geſtibus aliquandò ſit vſus 163.a
eſſæni quales aut qui 613.a
eſſænorũ inter Iudęos quãta olìm frugalitas 39.b
eſſænorum viuẽdi modus in communi, qualis 612.b
eſſænorum cælibatus & quidam quaſi monachiſmus 613.a
eſther qui ſe pro fratribus ſuis Iſraelitis liberandis geſſerit 147.a
eſurientibus quod ſpiritus ſancti donum reſpondeat 452.b
eſuries aut ſitis ſanctorum quibus cur non præiudicet 103.a
Ethnicus quidam vir, quàm pia fraude per cõiugem ſuam Chriſtianam factus Chriſtianus 316.317.
ethnici cur quibus de virtutibus fruſtrà philoſophati 384.b
ethnici quarũ virtutum deſcriptiõem ex ſacris libris hauſerint 386.a
ethnici an verã habeant iuſtitiã 402.a
ethnici philoſophi quî quomodò cõtempſerint pecuniam 525.a
ethnicorum qualis quanta've olìm abſtinentia 39. 40.
Eua quomodò Adam ad ſe cognoſcendam prouocârit 118.b
euagatiões mẽtis quæ vbì potiſsimùm vitandæ 172.b
euagrij cuiuſdam philoſophi mirum chirographum 318.b 319.
euangelicæ paupertatis conſilium quo ſolatio à Chriſto traditum 516.a
euangelicæ paupertatis aſſectatores qd habeant priuilegij 541 b
euangelica conſilia quæ aut quot 503.a
euãgelicorum pceptorum & cõſiliorũ diſcrimẽ quale aut quãtũ 493.b 494.
euangelium ne in Africa quidem vbiq; Auguſtini tẽpore fuiſſe pdicatũ 699.a
euãgelio etiam vbiq; pręedicato, adhuc incertum fore iudicij diem 698.b
euangeliſta Iohannes cur à Chriſto prę alijs dilectus 572.a
euangeliſtam Iohãnem, Antichriſti diem pręcurſurum 699.b
euantis Cyziceni de Orientalium frugalitate ſententia 40.a
eubuli hiſtorici de Magorum Perſicorum frugalitate ſententia 40.a
eunuchi q quales aut quot, aut quàm diuerſi 17.b 555.b 556. 560.b
eunuchi euangelici in eccleſiæ exordio qui 561.b 568.a
euphrates vndè dictus, aut quid ſonet 409.b
euphrates cur non ità, vt alia Paradiſi flumina, deſcribatur 385.b
euripidis de pphetarum Iouis in Creta frugalitate teſtimonium 40.a
euſebij papæ de ieiunijs indictis ſententia 50.a
euſebij Cæſareeñ de S. Marci conuerſatione teſtimonium 512.b
euſebij Cæſareeñ de duobus vitæ modis in eccleſia primitiua inſtitutis ſententia 617.b
euthymij de centupli acceptione ſen-

tentia 529.
ex in uſtè acquiſitis an faciendæ eleemoſynę 284.a
exactiones quæ quales 404.b
exagitatores pauperum vndè quomodò exagitati 277.b
examinãda quì ſint hominũ opa 692.a
examinatio quæ ſeu quantorum vndè quandò futura,& quæ qbus ferenda 707.b
exaudiat'ne peccatores Deus 172.a
exaudiri vbinàm minùs,quàm non exaudiri,conducat 169.170.
exaudiri nõ facilè, interdùm vtile eſſe 197.b
excidiſſe à bonis cæleſtibus, quantum doloris afferat 728.a
excuſationi nulli nullus vbì locus futurus 695.b
exemplum terribile de morituro aliquo, infernum ſibi apertum vidẽte 670.b 671.a
exemplum à Cypriano deſcriptum q̃d quale 672.b 673.a
exemplo latronis in cruce ſaluati, qui fruſtrà nitantur 297.b
exempla vis & fructûs orationis vndè colligenda 218.
exibilatio eorum qui Maiorum iuſſa curioſè diſcutiunt 609.a
expectatio ſentẽtiæ cuius quàm ſit terribilis 715.b
exptos nôſſe,inexptos non nôſſe 537.a
extraordinaria ieiunia nõ ꝓhiberi 43.a
exultaturi in die iudicij qui 711.b
ευχή quid 168.b
ευχῖται hæretici qui 179.b
Ezechias ægrotans, quid à Domino ꝑ preces obtinuerit 13.
ezechias quomodò ſe contra Sennacherib armârit 100.a
ezechias quid ſuis aliquandò precibus miri obtinuerit 228.b
ezechiæ ſua quid ſibi contulerit oratio 167.b
ezechieli prophetæ iuſtus quis 412.b
FAcere iudicium & miſericordiam, quò ſpectet aut referatur 282.b
facere iudicium & iuſtitiam, quid ſit aut ſignet 409.a
faciem Dei videre,quid 776.a
facultates ſeu opes noſtræ,cuius aut q̃ .rum ſint 275.a
facultates aut opes cur quibus conceſſæ 287.b
facultates noſtras erogando multiplicari 353.b
facultatũ diſpẽſatio quę cui ꝑſtet 517.a
falli in iudicio Deum haud poſſe 695.a
famelicos qui quõ occidant 357.b
fames haud quæuis acceptum reddit ieiunium 60.b
famis commoda quæ 119.a
famis tẽpore quomodò ſeu per quos communitati ſubueniendum 355.b
faſciculorum more qui quomodò in tartaro colligandi 734.a
fauus leniter guſtatus,quanti conſtiterit Ionathæ 115.b
fauus myſticè quid 115.b
Felicitas eleemoſynam largientium quanta 241.b
felicitatem æternam promerituri qui 780.b
feræ q̃ in re hominib⁹ ꝑferendę 356.b
ferię quæ,alioquì ſanctæ, qui malè celebrentur 422.b
feriæ q̃rtæ & ſextæ ieiunium 48.a 71.a 73.

73.a 96.a 109.b 110.a 127.a
feriæ ſextæ & ſabbati ieiunium 43.a 45.a 47.b
Ficta quæ quibus veris non præiudicēt 104.a
ficulneæ cui qui cur meritò comparādi 358.a
fideli cur vita æterna debeatur 27.b
fidelem eſſe in minimo,q̄nti ſit 410.a
fides abſq; operibus,& opera ſine fide, qualia 6.a
fides,qualis aut quotus ſpiritus ſancti fructus 463.b
fides quæ q̄n à quibus exigenda 707.a
fides vl ì non ſatìs futura 711.a
fidei laus & neceſsitas 16.b
fidei viuæ deſcriptio 64.b
fidem efficere ea precioſa, quæ per ſe ſunt vilia 294.b
fiducia quæ quibus operibus pariatur 7.a
fiducia qualis orationi neceſſaria 196.b
fiduciæ hæreticorum vanæ exibilatio 822.a
filiæ aut ſorores tres,myſticè qd 456.a
filiarum virginum meritis delicta parentum redimi 581.a
filij ſeptem myſticè quid 455.b
filiorum copia non excuſari parentes ab eleemoſyna præſtanda 259.b
filiorum cauſa qui parentes quomodò peccent dupliciter 260.a
filiorū huius ſeculi ſtudia qualia 785.
filios Dei & filios diaboli ſola dilectione diſcerni 467.b
finis, cur quæq; res fiat, quî aut quàm intuendus 89.b
finis appetendæ ſcientiæ quis 347.a
finis abſq; fine,qualis aut vbì 736.a
finem ſeculi ſcire velle,quale aut quid 698.a
Flamma tartarei ignis,qualis 734.b
fletus & ſtridor dētiū in tartaro qualis 729.a quid aut vndè 729.b 742.b
fletûs ac ſtridoris dentium apud inferos, ſexiès Matthæum, ſemèl Lucā mentionem facere 740.b
florentini concilij de Purgatorio ſententia 747.b
fluminis & ſpirit⁹ ſancti collatio 450.a
fluminum paradiſi quatuor myſticatio 382.
Fœnerandum non eſſe 399.b
fœnerator aut creditor felix qs 268.b
fœnerator Dei quis quomodò ſit aut fiat 273.b
fœneratores Chriſtiani quo alio nomine digni 411.a
fœnoris aut vſuræ quanta iniquitas 410.b
fœnus pecuniæ,eſſe fun⁹ animæ 410.b
fœnus cum idololatria conferri 413.a
fons vitæ, fons gratiæ ſpiritalis, fons virtutum aliarum,quid 386.a
forſitan dubitādi vocula,cur in re certa Daniel vſus 289.b
forti aut fortitudini quid in primis cauendum 445.a
fortes verè qui ſint 443.b 444.a
Fortitudo vbì aut emineat,aut frigeat 409.a
fortitudo quibus neceſſaria 383.b
fortitudo quid ſit 382.a 383.a
fortitudo vera vbì 385.a
fortitudo quæ quî per Scripturam commendetur 423.b 424.&c.
fortitudo animi qualis aut quæ ſit 442.b

fortitudo vera vndè 443.b
fortitudo vbì potiſsimùm ſita 444.b
fortitudo ſumma, aut potiſsima quæ 444.b
fortitudo q̃ qbus duob' p̃c atur 445.a
fortitudo quæ cur q̊ cõſilio egeat 455.a
fortitudo quæ quibus futura 768.b
fortitudinis & aliarum virtutum cardinalium deſcriptio 381.a
fortitudinis diuiſio, quæ qualis 444.a
fortitudinis partes quæ, vbíve eius ſit locus 444.b
fortitudini aduersùs vitia omnia dimicandum 445.b
fortitudini qualis aut quanta incumbat pugna 455.b
fortuita cùm ferè ſint omnia, mortem certam, non fortuitam, eſſe 656.b
Frenum quale aut cuius ſit corpus exhauſtum 116.a
frequẽtia quæ qua in re maximè opportuna 206.b
frigus & fœtor inferni qualis aut quãtus 744.a
fructus iuſtitiæ Chriſtianæ quis aut quotuplex 6.78.
fruct' iuſtificatiõis qs aut qd 827.828.b
fructus operum quorum quales 35.a
fructus qui vndè quò redundent 352.b
fructus ſpiritus ſancti quot, & nominatìm qui 453.a
fructus iuſtorum & peccatorum quî quales & quàm diuerſi 705.a
fructus ex impiorum ſupplicijs quos qui percipiant 732.b
fructuũ Spiritus ſancti laus & vtilitas 464. 465.
fructibus terræ quibuſdam etiam in ieiunio abſtinendum 74. 75.a
fruges cur ſubindè in agris flagellentur 266.b
frui Deo quibus vbì liceat 782.b
Fugere in ſabbato, quid 628.a
fulgẽtij epiſcopi Ruſpeñ. de virginum & cõiugũ diſcrimine ſentẽtia 590.a
funera quæ quì curari ſolita 344.a
furis aut furti alicuius pij mirum exemplum 305.b
futura quî prouidenda 809.b
GAngrenſis concilij, allegãte Iuone, de ieiunio ſentẽtia 50.b de eccleſiaſtici ieiunij contemptoribus 76.a de carnium eſu 88.a de violatoribus ieiuniorum 129.a
gaudium quod aut quale pro quibus aſpernatis rependendum 533.a
gaudium quibus poſt mortem futurũ 644.a
gaudium beatorum quãdò & vbì quale aut quantum 763.a 766.a 771.a 775.a 785.b
gaudij eius, q̃d ſancti ſpiritus fructus eſt, vis & vſus 463.a
gaudiorũ ĩ cælo diuerſitas qualis 567.b
Gehenna cur metuenda 643.a
gehennæ mentio quàm ſit vtilis 404.a
gehennæ & iudicij memoria cur habenda 405.a
gehennæ conſideratio qualis aut quàm vtilis 667.b
gehennæ metus qualis 728.a
gehennæ igni non vno omnes cruciari modo 732.a
gehennæ ignis an lumen habeat 733.b
gehennæ ſeu tartari pœnam neq; trãſitoriam, neq; phantaſticã eſſe 734.b
gehẽnæ recordatio quò qb' ꝓſit 740.a
gehennæ ignis qualis 745.a

gehen-

gehennæ memoria quantum vtilitatis adferat 748.a
gehennæ comminatio quibus quò ꝓficiat ſeu conducat 748.a
gehennæ minas diuinam erga nos miſericordiam oſtendere 748.b
gehennæ ignem cruciare potiùs quàm lucere 780.a
gehennæ & iudicij timor quàm ſit ſalubris 780.b
gehennæ timor quàm ſit vtilis aut fructuoſus 801.a 803.a
gehennæ cogitatio qualis 803.
gehennæ cur etiam inter epulas reminiſcendum 803.b
gehennalis ignis vis ac proprietas quæ qualis 740.a
gehon myſticè quid 385.b
gehon quam virtutem cardinalem deſignet 385.b 386.a
gemitum, orationi familiarem eſſe debere 195.b
genibus flectendis qui olìm & apoſtoli inter orandum ſtuduerint 163.b
gentiliũ vox ſingularis iam olìm quæ 26.a
georgij patriarchæ Alexandrini de S. Chryſoſtomi conuerſatione teſtimonium 598.
geſtus ſeu ritus in orando q quales aut quàm diuerſi 153.
geſtus precantium qui quales 177.
Giezi exemplum quos cur meritò terreat 542.b
Gladius ſpiritus myſticè quid 191.a
gloriam beatorum omnium non eſſe aut fore æqualem 567.a
gloriandum vndè aut quî ſit 30.b
Gradatio donorum ſpiritus ſancti quę qualis 455.b
gradus donorum ſpiritus ſancti quomodò diſtincti aut diſtinguẽdi 453.
gradus in dando qui quales aut quot 524.a
gradus continẽtię qui, quales aut quot 573.a
gradus pudicitię quot & qui 595.b
gradus obedientiæ qui & quot 602.b 603.a
gradus malitiæ quot aut qui 630.a
graduum inter ſpiritus ſancti dona quis ordo 455.a
gratiæ radix quid 60.a
gratiam operibus bonis augeri 7.a
gratiæ vndè potiſsimùm Deo agendæ 16.a
gratìs non dari vitam æternam, etiáſi meritis non detur 24.a
grauitas & pondus corporum damnatorum 768.b
gregori⁹ Magn⁹ q̃lis, & quò ex quàm diuite euaſerit 511.a eius de ſtrictiori ſacerdotum aut clericorum ieiunio ſententia 48.a de ieiunio quadrageſimali 48.b de ieiunio ſanctificando 149.b & deindè de orando in IESV nomine 215.b 216.217. de voluntate bona & eleemoſynę quãtitate 292.a pia de Paulini Noleñ epiſcopi pietate narratio 308. 309. 310.a de S. Benedicti, aliorumq́ aliq́t liberalitate & miſericordia 311.b 312. liberalitas quali miraculo inſignita 313. de paſtorib⁹ nullas Deo animas lucrifacientibus ſententia 347.b ad eos qui ſua non largiuntur, monitio 357.b ad ſua piè diſpẽſantes ſubmonitio 359.b de q̃tuor vir-

virtutibus cardinalibus diſputatio 380. de prudētię & ſimplicitatis cõiũctiõe ſentētia 394.b 395.a de ſummo Regũ officio 402.a de precioſo veſtitu 423.a de ſeptiformi ſpirit⁹ ſanctı gratia 454.a monachiſm⁹ 511.a de cētenarij aut centupli myſticatiõe ſentētia 534.a de ꝓprietario q̄dam 550.a de virginitate eiusq́; p̄mijs 568.a de obedientiæ dignitate 600.a de qbuſdā ab obediētia deficiētibus 607.b de habitu monaſtico eiusq́; deſertiõe 627.a de ſingulari illorũ, q p̄ter p̄cepta, etiam cõſilia ſeruârũt, honore 636.a de incertitudine horę mortis 654.b de obliuiſcentia miſericordiæ DEI, & ſui euiuſq; 657.a de opibus poſt mortē alicuius faciēdis 662 a de horribili dęmonũ apud moriturũ viſiõe 667.b 668. de iucunda morituri alicuius viſiõe 671.b de iudicio Dei ante oculos ponendo 712.a de iudicio paupibus dãdo 713.a de viſione diſtricti iudicis 716. de tartaro aut tenebroſæ terræ nomine 734.a de diſcrimine deliciarũ corporis & cordis 777.b de animabus dãnatis, earúm ve loco 780.b de p̄cinctu & diſcubitu in regno cæleſti 784.a de vanitate vanitatum 797.a de hac die tua, quæ ad pacem tibi &c. 798.b
gregoriani monaſterij regula quę qualis 550.b
gregorij Nazianzeni de largita cæſitũs ad hoc vel illud aptitudine ſententia 562.b 563. de coniugij & cęlibatũs collatione 563.b
gregorij Nyſſeni de miſericordia ſententia 243.b
gregorij Turoñ de Paulini epiſcopi Noléſis pietate & miſericordia narratio 307.b de quodam mendico & nauta relatio lepida 358.b 359.a de S. Paulino Noleñ aſſertio 508.b de S. Gregorio Magno teſtimoniũ 511.a
Guſtati vini pœnas qui quas dederint 55.a
Gymnoſophiſtarum qualis olìm quántáve continentia ſeu abſtinētia 40.a
HAbacuc (ſeu Abacuc) quale cui q̄ mirè attulerit prandium 100.b
habitudinis bonæ cuſtos quis aut quæ 58.b
hæretica aduersùs ieiunium & abſtinentiam petulantia 97.a
hęreticę iam olìm quęſtionis, Vbì ſcriptum eſt, confutatio 619 a
hæreticam ciborum abſtinentiam quõ notârit aut reiecerit Paulus 101.b
hæretici aduersùs certos ieiuniorum dies argumenti confutatio 97.a
hæreticorum qualis in ſcriptura citanda dolus 90.b
hæreticorum mala auditio qualis aut vndè 480.a
hæreticis cur monachi vocabulum inuiſum 619.b
hæreticos pati perſecutionem, ſed non propter iuſtitiam 479.b
hariolis & magis quò alienum profuerit ieiunium 100.b
hauel haualim quid 796.b
Hebdomada ante Paſcha, quàm ſit ieiunio ſacra 40.b
hebdómadę ſanctæ &c. ieiunium 110.b
hebdomadis ſanctæ quæ olìm habita propter ieiunium ratio 41.a

he-

hebdomadæ quæ aut quot cur abſtinẽtiæ potiſsimùm dicatæ 47.a
hebdomadæ ſanctæ abſtinentia 95.b 128.b
hebdomadarum ſeptem abſtinentia q̃ qualis, aut quibus propria 130.b
helias quid quot dierum ieiunio adeptus 121.b
helias quadrageſimale ieiunium qui commendârit 125.b
helias quantillo cibo quãtum iter cõfecerit 141.b
helias & Paulus qua in re pares 562.a
helias & Heliſæus quales fuerint 585.b 586. 591.a
heliæ perſona quid ſibi velit 127.b
heliç exẽplo q penuria nõ timẽda 259.a
heliæ virginitas 580.b
heliæ q̃ ſuum ꝓfuerit ieiunium 122.b
Hieremiæ preces & afflictiones quæ quales 222.
hieronymus vndè qui ſe accuſatũ expurget 591.b
hieronymi de abſtinẽtia ethnicorũ clara teſtimonia 39. ad cauillos hæreticos aduersùm ſtatos ieiunij dies reſponſio 97.a de ieiunijs Deo gratis ſentẽtia 98.a de quadrageſimæ obſeruatiõe 131.b de flectẽda p ieiuniũ ira Dei 151.a de orationis vi ſeu efficacia 176.b 177. de indubitata ad Deũ fide 178.a tribus flectẽdi genua temporib. 185.a de liberalitate S. Paulæ 306.b 307.a de prudẽtia ſerpẽtis & ſimplicitate columbæ 394.a de vſuris 413.a de ſpiritus ſancti donis 448.b 449. de charitatis fructu 467.a de fructib⁹ ſpiritus 471.a de cõſilij & præcepti diſcrimine 494.b 495.a de vita & cõuerſatiõe S. Marci aſſertio 506 a de S. Hilariõe 507.b de ſacratis virginibus 513.b 514. de voluntaria pauptate 521. de appræhendenda perfectione 523.b de myſtica centupli acceptione 529.a de ꝓprietario q̃dam Nitrienſi monacho 550.a de relinquẽdis omnibus 552.a de verbo Chriſti, Qui poteſt capere, capiat 553.b de inæquali virginũ & coniugũ ſtatu & p̃mio 560.b de virginitate, eiusq́; corona 566.b de ſcopo Apoſtoli ad Corinthios de virginitate & cõiugio 568.b 569. de virginitatis & nuptiarum collatione 590.b 591.a 592.a de obediẽtia Maioribus exhibenda 600.a de obedientia inſigne elogium 604.a de tribus in Aegypto monachorum generibus 614.b 615.616. de horrore iudicij extremi 711.b de vanitate vanitatum 796.
hieronymum nuptias non damnâſſe 592.a
hieruſalem ſeu Ieruſalem in lucernis ſcrutari, quid ſignet 693.a
hilarionis adhuc adoleſcentis quanta abſtinentia 94.b 95.a
hilarionis eremitæ conuerſatio qualis 507.b
hilarius quid pro rebus hîc derelictis aut diſtributis, etiamnùm hîc degẽs conſecutus 553.a
hippolyti martyris de conſummatione mundi & iudicij die ſententia 699.
Hodiernos ieiunij oſores, eccleſiã vniuerſalem Manichæiſmi falsò inſimulare 74.b

homo pecude ſtolidior quis 120.a
hominis iuſſum q̃ rigore aut cautela ſeruandum 608.b
homini qua in re nõ minùs quàm Deo obtemperandum 698.b
hominem largitate fieri authoris ſui imitatorem 242.b
hominem q̃d Deo ſimilimum reddat 586.b
hominibus q̃ in re nõ obediendũ 610.a
honor in vita æterna 770.b
hora quæ cur & q̃ terribilis 299.b cur & q̃ ſit incerta 654.b 800.a
horæ orandi certę quę quales aut quid 179.b 180.a
horę quę aut quot olìm ad orationem deſtinatæ 181.a
horæ quæ q̃bus precibus deſtinatę 182.
horę canonicę quæ quibus precib⁹ aut myſterijs aptatæ 186.
horę q̃ quibus operibus deſtinatæ aut deſtinandæ 183.
horarum orandi variarum diſtinctio q̃ conducat 184.a
horarum canonicarum cantatio q̃ non ſit heſterna 185.b
horis quot & quibus quotidiè orandũ 206.b 207.a
hordeaceum turbę panem, diſcipulis verò ſuis corpus ſuũ dediſſe Chriſtum, quid myſticè velit 502.
hortulanum ſe qualem Paulinus Noleñ epiſcopus cui prę ſtiterit 309.a
hoſpitalium ſeu eleemoſynariorum commendatio 297.298.
hoſpitalitas Abrahæ & Lot, quò illos extulerit 296.a
hoſpitalitas quæ aut cuius, quo illuſtrata miraculo 313.b
hoſpitalitatis laus 296 363.
hoſtia ſalutari quinã poſt mortem non egeant 374.b
hoſtis quis quandò potiſsimùm aut magìs ſequat 72.a
Hugonis Victorini de incerta mortis conditione ſententia 655.b de incerta certiſsimæ mortis hora 665.b de accuſatoribus in iudicij die 715.a de inferni pœnis 743.a de ſeptiformi beatorũ actiõe 771.a de p̃mio videndi Deum 782.a
humanę voluntatis vis aut dos quanta 563.
humilis verè quis 451.b
humilitas & pietas quales inter ſe ſint ſocię 336.a
humilitatis bonum quinam potiſsimùm aſſequantur 537.b
humilitatis laus 457.b 537.b
IAbitę quam, ſepeliendo Saule, adepti ſint vndè gratiam 340.a
iabitarum inſigne facinus 135.b 138.a
iacobus apoſtolus contra quos ſuá potiſsimùm ſcripſerit epiſtolam 5.b
iacobi Adelphothei genua ex frequẽti geniculatione qualia 178.b
iacobi apoſtoli de orationis vi ſententia 218.b 219.a
iacobum adelphotheũ perpetuæ virginitatis fuiſſe 573.a
iacobum & Ioannem apoſtolos, virgines fuiſſe 561.b
iactantia vbì aut cui potiſsimùm vitãda 197.a
ianuarius quis cur tantoperè ab Auguſtino defletus 548.b 549.a
Idolothyta quî maculent aut non maculent edentem 132.d

ido-

idoneus ad conſequenda vitæ æternæ bona quis 784.a
ieiunandum quî ſit 18.a 31.b 123.b
ieiunandum qui, cur, pro quo, aut vndè potiſsimùm 37.a 103.a 122.a
ieiunandum quî aut cur quibus 112.a 116.a 120.
ieiunandi mos quis quibus vbì abſque ſcandalo obſeruandus 105.a
ieiunãdũ quî velit aut nolit Eſaias 350.
ieiunantis orationem, dęmonibus terribilem eſſe 63.a
ieiunantium exempla quæ qualia 41.
ieiunantium parcitas aut parſimonia quibus prodeſſe debeat 116.b eorumq́ oratio quàm ſit valida & fructuoſa 213.a
ieiunãtibus quouſquè ieiunandũ olìm fuerit 57.b
ieiunantes, deſcribi ab angelis 58.a
ieiunãtes nõ decere veſci carnib⁹ 111.b
ieiunare cur ſeu ob quid quiſque debeat 120.a
ieiunare, bonũ eſſe: eleemoſynam dare, melius 121.a
ieiunare quæ membra oporteat 126.a
ieiunium publicè iuſſum, an contrariũ ſit Chriſti præcepto 37.a
ieiunium qd & quotuplex 37.b 38.116.a
ieiunium generale & magnum, Auguſtino quid 37.b 38.a
ieiuniũ philoſophicũ qd aut quale 38.a
ieiunium ante Paſcha, quale 40.b
ieiunium quadragenariũ cur aut pro quibus inſtitutum 42.b
ieiunium triduanum vndè ſuam habeat originem 43.a
ieiunium quod quî aut cur clero obſeruandum 47.a
ieiunium q̃d quomodò à quibus præueniatur, aut præueniendũ ſit 48.a
ieiunium qd roboris cui qua in re adferat 57.b
ieiunium verum quî æſtimandum aut metiendum 57.b
ieiuniũ quî ab Ambroſio commendatum 59.b 60.
ieiuniũ à vitijs, quale aut cuinam coniungendum 58.b
ieiunium quod cui præſtet 64.a
ieiuniũ q̃d cui p̃feratur, aut quò p̃ſit 65
ieiuniũ cui aſſumatur purificatiõi 66.a
ieiunium ad quem edendi modum referatur 66.b
ieiunium quî ad Chriſtianos, etſi in veteri lege præceptum, pertineat 68.b
ieiunium quod cur inſtitutum 72.b
ieiunium quod qua diſtrictione obſeruandum 73.a
ieiunium quos vel impios iuuerit, vel iuuare potuiſſet 100.b
ieiunium cuius quî profuerit etiã impijs nõ ieiunantibus 100.b
ieiunium quod quî à Chriſto ſanctificatum 102.b
ieiunium quale Deo potiſsimùm placeat aut diſpliceat 103.b
ieiunium quî in teſtamento nòuo præceptum 105.
ieiunium quartæ & ſextæ feriæ quî & cur vſitatum 106.a 107.b
ieiunium qualis ſit contra diabolum murus 114.a
ieiunium, quale cuius ſit frenum 116.a
ieiunium quod quî à Chriſto cõſecratum 118.a
ieiunium myſticè quid ſit, aut quomodò deſcribatur. 123.b

ieiunium & oratio quid ſibi mutuò conferant 126.b
ieiunium quî ſanctificetur 133.a
ieiunium quî à ſcriptura ſacra extollatur aut laudetur 133.134.
ieiunium quî ſanctificandũ 149.b 150.
ieiunium quam & à medicis laudem habeat 151.b 152.a
ieiunium quo comite ad animæ curationem proficiat 239.b
ieiunij cuius vis aut merces quæ 30.a
ieiunij quatuor (vt vocãt) temporum ratio aut modus quis 35.b
ieiunij vita quid 33.a
ieiunij magni & gñalis deſcriptio 38.b
ieiunij quadrageſimalis myſteria quæ quid ſibi velint 42.
ieiunij laus aut laudatoria deſcriptio 43.b
ieiunij & ſtationis differentia 44.a
ieiunij quatuor temporum authoritas quanta 47.b
ieiunij effectus & fructus qui aut quales 52.a 54.a 55.a 56.b
ieiunij remedio homini ad animæ ſalutem opus eſſe 53.a
ieiunij laus, vis, & vtilitas 53.b 54.a 57.a 59.b 60.a
ieiunij tempus, propitiatiõis tempus eſſe 54.a
ieiunij vis, & quarũ rerũ ſit cardo 56.a
ieiunij quãta vetuſtas & efficacia 56.b 58.a
ieiunij & olei comparatio 57.b
ieiunij priuati fructus qui 58.a
ieiunij fame aut ſiti qua quò perducamur 60.b
ieiunij & voluptatis inter ſe collatio 60.b 61.a
ieiunij & pharmaci acris inter ſe collatio 61.a
ieiunij vis 63.b 67.b 68.71.a
ieiunij ſacrificio placari Deum 65.b
ieiunij Septembris traditio ſeu vſus q̃lis 67.a
ieiunij voluntarij & indicti ratio aut differentia qualis 67.b
ieiunij generalis quanta vis 69.b
ieiunij eccleſiaſtici legem conuellentibus qd reſpõdendũ 74.b 75.76.77.
ieiunij oſores cuius hodiè eccleſiã catholicam falsò inſimulent 74.b
ieiunij Eccleſiaſtici obtrectatoribus quid reſpondendum 74.
ieiunij oſores ſeu abrogatores quid ſibi expectandum habeant 77.
ieiunij laus & vtilitas 98.a
ieiunij aduersùs diabolũ vis q̃nta 114.a
ieiunij cuius cauſa quæ 118.b
ieiunij alæ quot aut quæ 127.a
ieiunij per ſcripturam ſacram cõmendati oſtenſio 133.134. & deiñ
ieiunij vis & efficacia 114.b 122.a
ieiunij cẽſura peccatorum maculas caſtigari 109.b
ieiunij cuius violatio quæ quanti ſit peccati 115.a
ieiunij cuius vis quanta 213.a
ieiunio qd & cur qd iungẽdũ 34.b 113.a
ieiunio generali & magno quî ſatis fiat 38.b
ieiunio quid Niniue debeat 119.b
ieiunio oratione opus eſſe 198.b
ieiunium eſſe orationis animam 33.a
ieiunium eſſe bonorum & virtutum omnium matrẽ & magiſtram 53.a
ieiuniũ eſſe angelorũ imitationẽ 54.b
ieiunium eſſe peccati remedium, & q̃s ob

ob cauſas aſſumendum 55.b
ieiunium eſſe cōuerſationem in terris angelicam 112.a
ieiunium Deo placere, teſtimonia ſeu indicia quæ quanta 103.b
ieiuniū alēdis aīabus cōducere 108.b
ieiunium eſſe Chriſtianorum aduerſùs diabolum murum 114.a
ieiuniū alienū etiā alienis ꝓdeſſe 114.b
ieiunium publicè indicere,& non ſeruare,quale 120.b
ieiunium & corporis & animi vulneribus mederi 125.a
ieiunio quæ quì recuperanda 34.b
ieiunio parſa,pauperibꝰ ſpargenda eſſe 41.b
ieiunio Deum placari 50.a
ieiunio ad paradiſum obtineri poſſe reditum 51.b 99.b
ieiunio peccata curari 52.b
ieiunio,Dei ſententiam reuocari 55.b
ieiunio nos Chriſti paſsiōum participes effici 56.a
ieiunio extingui peccata 56.b
ieiunio quæ mala aut fuges,aut fugias 57.a
ieiunio ora leonum obturata 57.a
ieiunio ſanctos ad vitam Deo dignam inſtitutos 57.a
ieiunio purgatis q adſint angeli 58.a
ieiunio cur carnem affligamus 59.a
ieiunio q̄nta pfecerit Helias opa 59.b
ieiunio extingui vim ignis 60.a
ieiunio cur víus ſit Chriſtus 62.a
ieiunio,cōtra hoſtes,Dei mereri auxilium 62.b
ieiunio & oratione quî aduersùm hoſtes pugnetur ac vincatur 100.a
ieiunio Deum placari,leones mitigari, dæmones terreri 100.b
ieiunio qui vel in euangelio cōmendabiles 101.a
ieiunio ad terram promiſsionis citiùs perueniri 113.b
ieiunio quali quò q euaſerint 122.
ieiunio breui ieiunia æterna redimi 126.b
ieiunio pelli peccata futura,deleri prçterita 126.b
ieiunio quid vel extirpetur, vel promereatur 126.b
ieiunio orādi gratiā ꝓmereri, ipſumq́ꝫ oratione ſanctificari 126.b
ieiunio quid Daniel conſecutns 133.b
ieiunio quî ſe olim exercuerint apoſtoli 144.
ieiunio non animā tantùm,ſed & corpus roborari 151.b
ieiunia quorūdam olìm q̄ mira 46.b
ieiunia quæ cui libera 46.b
ieiunia legitima quæ, aut quantoperè ſeruanda 48.a
ieiunia quatuor temporum vndè 70.a
ieiunia quæ q̄ ſint meritoria 75.b
ieiunia quî apud Deum pro peccatis ſupputentur 108.a
ieiunia cur inſtituta 108.a
ieiunia quæ quantæ ſint vel antiquitatis,vel authoritatis 128.b
ieiunia quomodò ex Tridentinæ ſynodi iudicio ſeruanda 132.a
ieiuniorum eccleſiæ ſtatorum authoritas quanta 46.b
ieiuniorum vis aut efficacia 50 b
ieiuniorum frequens olìm vſus & cōmoditas 51.a
ieiuniorum tempora cur certa lege inſtituta 65.a

ieiuniorum diuinitùs inſtitutorũ vtilitas 74.a
ieiuniorũ dies qui vndè iam olim oppugnati, vel abrogati 95.b 96.b
ieiuniorum dies qui cur ſiue ob quos inſtituti 97.b
ieiuniorum vtilitas 110.a
ieiuniorum eccleſiaſticorum violatores anathemate feriendos 129.b
ieiunijs voluntarijs præmia deberi: indicta violantes, peccare 117.
ieiunia cuiq; priuatìm ſua, libera eſſe 46.b
ieiunia priuata ſuam habitura mercedem 46.b
ieiunia vtrique teſtamento congruere 65.b
ieiunijs vitia purgari 62.b
ieiunijs iniquitatem redimi, Deiq; irã placari 124.a
ieſſæi qui olìm vndè cur dicti 613.b 614.a
ieſu nomine petere ſeu orare, propriè quid ſit 169.b
ieſu aut Chriſti nomine petere qui dicamur 216.a
Ignatij martyris de ieiunio quadrageſimali ſententia 110.a
ignatij martyris de virginibus aliquot vtriuſq; teſtamenti præconia 592.b
ignis inferni qualis 729.a
ignis quis, quale ſit iuſtitiæ diuinæ inſtrumentum 731.a
ignis corporeus quî cruciet animam incorpoream 731.a
ignis gehennæ an luceat 745.a
ignis quis quàm ſit grauis 749.a
ignis conflagrationis quouſq; in cælũ aſcenſurus 702.a
ignis conflagrationis quanta vis aut vehementia 706.a
ignem quẽ quî Chriſtus vocârit æternum 732.a
ignẽ gehennæ nec extingui, nec eos q̃s cruciat, extinguere 740.a
igne quid myſticè indicetur 395.a
igne corporeo tanq̃ iuſtitiæ Dei inſtrumento animas cruciari 731.a
ignorantia & inſipientia damnatorum qualis 770.a
ignotis etiam exhibenda miſericordia 337.b
Illicita quî per abſtinentiam à licitis condonentur 126.a
Imago pietatis diuinæ quibus in operibus agnoſcatur 243 a
imaginem pietatis diuinæ vndè potiſſimùm agnoſcamus 243.a
imbecillis quis, ad quæ ſit vel maximè fortis 114.a
imbecillitas damnatorũ quanta 768.d
immeritis potiùs dandum, quàm meritis negandum 366.a
immiſericordes quî à Chryſoſtomo increpati 270.b
immiſericordes quid mereantur 323.b
immolata dijs ſeu idolis, q̃modò edi aut non edi debeant 92.a
immortalitas quæ aut quorum, quàm ſit infelix 726.a
immortalitas quæ quàm calamitoſa 729.b
imparatus quibus ſit aut fiat Domini aduentus 658.b
impedientes propoſitum aut votũ virginum quî vndè increpiti 582.b
impetrare petita, non ſemper ſalutare aut vtile eſſe 203.b

impe-

impij qui quorum gloria tabefaciendi 242.b
impiorum querimoniæ 436.
imploratio ſanctorum fruſtranea quæ 695.b
impotentia malorum quanta 771.a
improbitatem ſatanæ in altero non victurum eum, qui ſuam in ſe nõ vincit 114.b
In via vitæ non progredi, regredi eſſe 639.b
incẽdia q̃ q myſticè reſtinguãtur 291.b
incertitudo momenti aut horæ iudicij extremi quanta 698.b
incertitudinem horæ mortis, magnæ Dei miſericordiæ indiciũ eſſe 655.a
incertus mortis dies quò nobis conducat 655.a
incontinentiæ quorundam aut quarũdam cauſa quæ 578.a
incrementa quæ quibus reſpondeant 489.a
indebita quæ quibus debitis cur gratiora 497.b
indicti ieiunij violatio, q̃le quantumq́ peccatum ſit 115.a
indictio quadrageſimalis ieiunij vndè qui fieri ſolita 129.a
indictorum ieiuniorũ violatores anathemate feriendos 129.b
indifferentia ſeu media quæ q̃lia 610.b
indigni ſolatiũ in morte accipere qui 658.b
indulgentia quæ q obtineatur 240.b
indulgentia quæ cui ſperanda 373.a
indulgẽtiam à Deo peccatori promiſſam, vitã longã non ꝓmiſſam 659.a
inedia noſtra diabolũ debilitari 114.a
ineptia qualis aut quanta ſit, oportere epiſcopum habere vxorem 572.b
inferioribus quid reddendum 403.a
infernus ſuis coloribus ad viuum depictus 726.b
infernus qualis dicatur terra 734.a
inferni miſeria per Cyrillum Alexandrinum graphicè depicta 728.
inferni cum ſuis adhærentijs deſcriptio graphica 729.
inferni dolor, languor, peſtis, caligo, qualis 737.b
inferni pœnę quę quales aut ſpeciatim quot 740.a 744.b
inferni pœnarumq́ eius breuis p̱ Hugonem Victorinũ deſcriptio 743.a
inferni accidentia q̃ qualia, aut quàm diuerſa pœnoſaq́ 744.a
inferni memoria vndè nos coërceat 803.b
inferno ipſi quid inſit 733.b
infernum ſub terris eſſe 731.b 745.a
inferno, eiuſq́ pœna nihil intolerabilius aut infelicius 717.a
infernalis ignis quàm ſit noſtro diſsimilis 726.a
infernalis pœnæ ſeu horroris deſcriptio 717.718.
infideles quomodò reſurrecturi 713.b
infirmitas quos vndè habeat excuſatos 48.b
infirmitate noſtra diabolũ ꝓſterni 114.
ingratitudo malorum erga ſuum Saluatorem qualis 708.b
inimici qui quomodò aut cur cuique priùs vincendi 114.b
inimici quõ & cur diligendi 341.b
inimicorum petere à Deo mortem, q̃le quid 216.b
iniuſtitia malorum qualis 770.a

innocentia virginum ſacrarum, q̃ aut cuius tempore quanta 589.b
innocentij papæ de ieiunio ſabbati ſententia 47.b de vicinitate & certitudine mortis 657.a de ſeueritate iudicij extremi 696.a de duplici gehennæ verme & igne 743.a
inobedientia filiarum aut filiorum in parentes, laudanda quæ 581.b
inobedientiæ pernicies qualis 600.b
inopia neminem excuſat ab eleemoſyna 329.a
inopiam ex eleemoſynis non formidandam 258.a
integritas quæ, qualis ſit portio euangelica 588.b
intellectus quotum inter quæ dona gradum occupet 454.a
intellectûs ſeu intelligentiæ donum, cui beatitudini congruat 459.a
intelligere ſuper egenum & pauperẽ, quid ſit 287.
intemperantia quantoperè vitãda 414.
intemperantiæ malum ſeu nocumentum quantum 114.b
intentio hæreticorum & eccleſiaſticorum qua in re quàm ſit diuerſa 91.b
intentio qualis in eleemoſynarum largitione eſſe debeat 323.a
interuallum inter nuptias & virginitatem quantum 576.b
interuallis horarum cur certis oremus 200.b
intraturus regnum cæleſte quis 19.a
inuectio in eos qui alienas preces contemnunt 215.a
inuectio in eos qui ſua in rebus ſuperfluis profundunt 266.a
inuectio in eos qui benè mori volunt, benè viuere non volunt 659.b
inuectio in eos qui inuitè moriuntur 663.b
inuidia vbi nulla futura 780.b
Ioannes eleemoſynarius qui ab aduena quodam tentatus 302.a
ioannes qui pœnitẽtiam prædicare exorſus 123.a
ioãnis Baptiſtæ victus & amictus qualis 82.a
ioannis Alexandrini epiſcopi, cognomento Eleemoſynarij, cura erga pauperes quæ 301. 302.
ioannis eleemoſynarij viſio clara & deuota 301.
ioãnis eleemoſynarij apophthegma inſigne 305.a
ioannis Diaconi de S. Gregorij Papæ miſericordia narratio 313.
ioannis Baptiſtæ temperantia 412.b
ioannis Damaſcẽni conuerſatio & religio 512.a & qui ſua diſtribuerit, mũdum relicturus 512.b
ioannem Baptiſtam, & Euangeliſtam, virgines aut cælibes fuiſſe 571.b
ioannem euangeliſtam ſua prædicatione Antichriſto reſtiturum 701.b
ioannem Apoſtolũ cum Enoch & Elia, Antichriſti diẽ præcurſurum 699.b
iob quãtã dederit miſericordiæ & pupillis operam 332. 337.b
iob quanta fuerit erga pauperes ſeu afflictos miſericordia 335.a
iob quomodò humilitatem cum miſericordia iunxerit 337.a
iob vndè adeò aut potiſsimùm laudatus 446.a
ioël propheta qui ieiunium commendet 133.a 139.a

ionas quî de ceto Dominum precans exauditus 231.b
ionæ quî cetus ædiū aut cameræ inſtâr fuerit 167.b
ionathas quantum quātilla ieiunij fractiōe periculū incurrerit 100.a 115.b
ionathæ quantum inſtiterit apud patrem ſuum ex melle guſtato periculum 86.
ionathæ exemplum q̄d cur quos meritò terreat 115.b
ioſaphat quomodò Ammonitas aliquandò profligârit 138.a
ioſaphat quantam precibus aliquādò nactus victoriam 229.a
ioſeph ille Aegypto præfectus, vndè ſit laudandus 356.a
ioſephus & Philo quid de cœnobitis ſcripſerint 615.b
ioſephi de Eſſænorū frugalitate, iuſtitia, aut victu narratio 39.b 612.b 613.
ioſephi Arimathæi laus 270.a
ioſue qua in re Moſi quodammodò p̄ſtiterit 570.b
iouiniani hæreſis quæ 104.a
iouiniani, eiq́ adhærentium, dementiæ demonſtratio 589.a
iouiniani de nuptijs & virginitate ſentimentum 592.a
Iram diuinam abſtinendo leniri 119.a
ire cur melius ad domū luctus, quàm ad domum conuiuij 802.a
Iſidori de quatuor ieiunij temporibus ſentētia 41.b de vini & carnium vſu 93.a de horis canonicis 187.187. de orationū laude & vtilitate 195. 196. 197.198. de immiſericordibus 322.b de continētia à Deo data ſeu danda 593.a de varijs monachorum generibus 625.b de nouiſsimæ diei occultatiōe 709.a de gemina damnatorum in tartaro pœna 733.b
iſraelitæ quò ſua edendi petulantia tādèm euaſerint 98.b 99.a
iſraëlitæ qui per ieiunium & orationem Beniamitas proteruos cecíderint 135.a
iſraelitarum de ſpontaneis ſub Moſe oblationibus laus 154.a
iſraelitis quò ceſſerint ollæ & cibi Aegypti 99.a
Itinera quæ quibus caſtris aut quomodò conficienda, inuenienda'q́ 113.b
itio quæ cui præſtet 801.a
Iucunditas & charitas vitę ęternę qualis aut quanta 783.b
iudæ proditoris exemplo qui cur meritò terrendi 542.b
iudæ proditori cur vndè qui religioſi comparati 547.a
iudæorum nomine quo q inter Chriſtianos vocandi 411.a
iudæis an & quî permiſſa fuerit vſura 412.
iudæos ab Antichriſto propriè decipiendos 701.a
iudaicarum obſeruationum quænam aut abrogatę, aut non abrogatę 69.a
iudaicè à cibis abſtinere, Deo acceptū non eſſe 127.a
iudex quis quandò qualibus quomodò appariturus 709.
iudex nulla rhetoris arte flectēdus aut fallendus, quis 716.a
iudex quis quibus aut expectādus, aut formidandus 716.a
iudex quis quali aut quanta in examinando ſeueritate vſurus 693.b

iudex in iudicio extremo qualis futurus 696.b
iudicandi q quãdò aut quomodò 351.b
iudicandi & regnaturi qui 714.a
iudicare noſipſos quõ debeam' 403.b
iudicaturi cum Chriſto, & non iudicandi per eum, qui 636.b
iudicium quod cui futurum 351.a
iudicium cur metuendum 643.a
iudicium Dei quale, & quomodò declinetur 691.b
iudicium quod cur quibus ante oculos ponendum 700.b
iudicium Dei extremum, vndè Chryſoſtomi iudicio colligendum 703.b
iudiciũ quod cur & q̃ rremendũ 705.a
iudicium quî dandum paupibus 713.a
iudiciũ q̃d quî & cur p̃ueniendũ 716.a
iudicij finis quis 409.a
iudicij proprij abnegatio quàm ſit religioſo neceſſaria 601.b
iudicij cuius quî nos ſcripturæ admoneant 675. 676. 677.
iudicij cõſideratiõe metũ afferri 694.b
iudicij extremi ſeueritas quæ aut qualis 696.a
iudicij dies qua conditione haud venturus 698.a
iudicij diem certum prędici aut prędicari cur Chriſtus noluerit 698.a
iudicij die cur qui damnandi 700.a
iudicij memoriam & metum, magnã peccati pœnam eſſe 797.b
iudicij timor quid commodi afferat 805.b 806.a
iudicio extremo quæ & quàm grauia inerunt 715.
iudicium noſtrì, penès nos eſſe 370.b
iudicium Dei quod quomodò effugere liceat 693.b
iudiciũ Dei etiã iuſtis timendũ 694.a
iudicium extremum præceſſura, aut circa ipſum futura quæ 697.b
iudicio in extremo quid potiſsimùm vſui & opi futurùm 704.b
iudicio extremo nil eſſe terribili' 717.a
iudith quibus precibus quid quantũq́ obtinuerit 231.a
iudith viduæ laus 559.b 560.a
iugi Dominici ad plumas auium venuſta collatio 639.a
iumentũ q̃d q myſticè refrenandũ 59.a
iuonis Carnoteñ epiſcopi de quadrageſimali ieiunio ſententia ſeu authoritas 47.a
iuſtitia Chriſtiana circa quæ bona verſatur 1.
iuſtitia quæ quàm latè pateat 1.a
iuſtitia ex quot aut quibus conſletur virtutibus 4.b
iuſtitia hominis Chriſtiani quibus in rebus maximè conſiſtat 36.a
iuſtitia eadem quomodò & Dei, & noſtra dicatur 23.a
iuſtitia vera vbì 385.a
iuſtitia quanto latiùs quàm aliæ virtutes cardinales pateant 385.b
iuſtitia quid ſit 382.a 383.a 384.a
iuſtitia quomodò aut qua in re cæteris virtutibus præſtet 409.a
iuſtitia vbì ſit, ibì cæterarum concordiam eſſe virtutum 409.b
iuſtitia qualis ſit virtus 402.b
iuſtitia vbì conſiſtat 402.b
iuſtitiæ Chriſtianæ verus vſus quis 1.b
fructus quis aut quotuplex 6.7.8.
iuſtitiæ quid ſit 397.
iuſtitiæ præconia, officiũ, præmiũ 397.

iu-

iuſtitiæ nomen quale, aut quàm latè, minusq́ latè pateat 407.b
iuſtitiæ dignitas ac ſplendor qualis aut quantus 408.a
iuſtitiæ fructus quàm ſint vberes 409.
iuſtitiam quam cui præualere aut preſtare oporteat 31.b
iuſtitiam ſeipſum induere, qui nudum veſtiat 239.b
iuſtitiam ex eleemoſyna comparari æternam 277.a
iuſtitiam quî Scripturæ commendent 397. 398. &c.
iuſtitiam auaritia corrumpi 408.a
iuſtitiam æquè belli, àc pacis tempore ſeruandam 408.b
iuſtitiam eſſe in paruis etiam rebus cuſtodiendam 410.a
iuſtitia Deum promereri 23.b
iuſtitia & iudicio quæ cui ſedes paretur 402.b
iuſtitias iudicare, quid 693.b
iuſtificari impium per fidem & gratìs, quî intelligatur 821.a
iuſtificatio quî ſeu vndè obtingat 2.
iuſtificatio impij quid, & quæ eius cauſa 819.b
iuſtificationis acceptæ incrementum quod aut quale 822.b 823.a
iuſtificationis fructus quis 827.b
iuſtificationi quæ tria bonorum operum genera maximè cõmoda 35.b
iuſtus quis ſit aut propriè dicatur 2.a 4.b
iuſtus & pius quomodò aut qua in re ſit Deus 732.b
iuſtum eſſe qui ſuperabundantiam nõ accipit 412.b
iuſti quid pro quibus operibus recipiant 28.b
iuſtorum gloria impios tabefaciendos 242.b
iuſtorum in die iudicij fructus & humiltias 705.a
iuſtis & pauperibus qnandò & vbi exultandum 711.b
iuſtis quæ aut quorum ſupplicia quò proficiant 742.b
iuſtos ſatisfacere legi diuinæ, & vitam æternam mereri 23.a
iuſtos iudicium Dei timere 694.a
iuſtos expetere & expectare iudicem, quem iniuſti timent venturum 716.
LAborandũ quî ſit, & quæ indè merces ſperanda 14.b
labor quis qua potiturus mercede 20.a
labor quis quàm facilè pereat 99.a
labore temporali æternam emi aut parari requiem 26.a
labores præſentes eſſe momentaneos, præmia eorum ſempiterna 761.b
lacedæmoniorum qualis olìm frugalitas 39.a
lacticinijs q quomodò abſtineãt 92.b
læſus'ne lædenti ſupplicare debeat 372.a
lætitia quæ quanta 779.b
laodicenæ ſynodi de quadrageſimali ieiunio &c. ſententia 128.b
lapidis in ore piſcis inuenti lepida miraq́ hiſtoria 316.b 317.
lapſorum reparationis habenda quæ ſit ratio 826.a
largiendum quî ſit, aut vndè non ſit 361.b
largitas quæ vndè æſtimanda 286.b
largitate hominem Deo ſimilem fieri 242.b

lateranẽ concilij de vſura ſeu fœnore ſententia 413.b
lateranẽ cõcilij præceptum, medicis ægros curaturis iniunctum 660.b
latrocinia quõ ſibi nomen regni vendicent 401.a
latronis cuius, quanquàm ſaluati, exemplo qui fruſtrà nitantur 297.b
latronibus cur qui mercatores ſimiles 356.a
laturarij ſeu làtores noſtri qui 261.a
lauacrum animarum poſt Baptiſmum quod quale 285.b
laudaturi Deum ſine faſtidio & labore qui 772.b
laurentij martyris laus ex eleemoſynis quanta 296.a 321.a
laus vera vndè comparanda 363.a
laxãtes ieiunia hodiè qui quales 76.b
lazari & diuitis purpurati permutatio quanta 323.b 660.a
Legatio quę quò myſticè leganda 119.b
leo aliquis quo ꝓdigio vatem aſinæ inſidentẽ occídẽs, aſinã nõ lęſerit 103.b
leonis papæ I. de tribus illis, ieiunio, oratione & eleemoſyna, iudicium 35.a de ieiunij obſeruatione ſentẽtia 62.b 63. &cæ. de certis quibuſdam ieiunijs aſſertio 97. de Pentecoſtes ieiunio 109.b de laude eleemoſynę 239.b de miſericordię laude 242.b de vi aut merito eleemoſynarum 286.a de miſericordia ſuos cultores nõ deſtituente 293.b de vſura aut fœnore 410.b de pauperibus beatis 537.b
leontij Neapolitani in Cypro epiſcopi mira de Zacharia quodam eleemoſynario & Ioanne Eleemone narratio 300. 301. 302. &c.
leontij Neapolitani de memoria mortis ſententia 692.b
lepra quis quali diuinitùs vndè affectus 542.b
leproſi in ſpecie quî aut vndè ſe Chriſtus aliquãdò geſtari ꝑmiſerit 312.b
Liberalitas vndè potiſsimùm æſtimãda 293.a
liberalitas qualis eſſe debeat 362.a
liberalitatis inſignis exempla inſignia 306.
liberalitatis in egenos faciendæ exhortatio 270.a
liberalitate quî DEO fiamus ſimiles 260.b
líber à præcepto quis 501.b
liberij papæ (ex allegatione Iuonis) de ieiunio ſententia 50.a
libertas quæ quibus qua in re à Chriſto relicta 522.b
libertas beatorum quanta 769.a
libidines quæ aut quorum, vbinàm ꝓprio in adipe frigendæ 741.a
libri qui quomodò & quibus cur aliquandò aperiendi 706.b
licere, aut licita eſſe quædam, non tamen expedire 498.a
litaníæ qui & quandò per baſilicas agi ſolitæ, aut vndè quî agendæ 129.a
Longæuitas vitę futurę 769.b
longanimitas qualis aut quotus ſpiritus ſancti fructus 463.b
lot qui angelos hoſpitio receperit 296.b
Luceat'ne ignis gehennæ, an non luceat 733.b
lucrum ex ieiunio quantum 54.b
lucrum quod quanti faciendum 345.a

lucrum humanitate omni carens,quale aut quod 410.b
luctus quis aut quantus quandò eccleſias Chriſti occupaturus 700.a
luctus quis vbì quantùm præſtet gaudio 802.a
lugentibus quod ſancti ſpiritus donū reſpondeat 452.b
luporum rabies, cuius quî facta ſit origo ieiunij 49.a
luterus quî inſtàr Aërij de ieiunio ſenſerit 95.b
luteri de ſacratis virginibus blaſphemia qualis 513.b
MAchabæus quantam precibus victoriam adeptus 232.
machabæicorum ſeptem fratrum mira ſub Antiocho patientia & tormenta 83.b
machabæorum exemplo quid quibus agendum 112.a
mactationes quæ aut quorum quandò potiſsimùm ceſſent 54.a
magiſtratûs mundani exemplo non ità liberali, quomodò ad benefaciendum pauperibus incitemur 353.a
magiſtratuum vtilitas quanta 406.b
magorum olìm apud Perſas frugalitas quanta 40.a
magorum Chriſto munera offerentium exemplum quò nos agat 270.a
maiora quî laudanda & amplectenda 542.a
maiorum iudicio aut ſententiæ vndè quî deferendum 604.b
malachias quî Deum laudandum aſſerat 155.a
malè viuere, & benè mori, contraria eſſe 659.b
maledictionem quinam ſpontè eligant 412.b
maledictos eſſe qui pecuniam ad vſurā exponunt 412.b
malitiæ gradus qui & quot 630.a
mali cur aut mali ſint,aut malitiæ ſtudeant 492.b
mali quomodò & quandò vndè impellendi 708.a
mallei infernales quales 744.a
malum nullum manſurum impunitum 697.a
malorum quãtus quandò futurus terror, pudor & pauor 712.b
mammona quid 283.b 284.a
manaſſes rex alioquì peſsimus, quantam orando gratiam conſequutus 229.b
mandati forma quotuplex 501.b
manducantem quomodò vetet iudicari Paulus 102.a
manichæi cur vndè abſtineant 89.a 93.a
manichæi cur in Baptiſtam blaſphemi 405.b
manichæi vndè quomodò confutati 621.a
manichęorum impudens contra virginitatem ſcomma quod 90.a
manichæiſmi hodiè à quibus falsò inſimuletur eccleſia 74.b
manichæiſmum,ſi dijs placet,eccleſiæ per hæreticos affingi 74.b
manſionem quam quiſque in regno cælorum quî recepturus 21.b
manſuetudo, qualis aut quotus ſpiritus ſancti fructus 463.b
manui cuius aut cui quid miri obtigerit 315.b

marci euangeliſtæ qualis fuerit apud Alexandriam euãgelij prædicatio, aut vitæ conuerſatio 506.a
mardochæo quid ab Eſther in ſummo periculo iniunctum 147.a
mariam Dei genitricẽ, ſuam Deo vouiſſe virginitatem 558.a
marſupio quid ſuo Chriſtus monſtrârit 29.a
martialis Apoſtoli de martyre & virgine Valeria iuſigne teſtimonium 565.a
martinus S. qualia & quot inſtituerit monaſteria 624.b 625.a
martini adhuc catechumeni liberale opus quod quale 306.a
martini S. Turoneñ archiepiſcopi de S. Paulino Nolano teſtimonium 509.b
martyres qui partìm malè, partìm benè mortui 660.a
martyrij cuiuſdam pij monachi pietas, quo miraculo illuſtrior reddita 311.b
martyrium & euangelicam paupertatem amplectentium priuilegium 541.b
matrimoniũ longiori circuitu ad ſanctorum caſtra venire 501.a
matronæ quę quam vndè habeant in euangelio laudem 295.b
matutinæ horæ inſtitutio cur aut quò, facta 182.b
matutinarum precum aſſertio & vetuſtas 187.a
maximi Taurineñ. epiſcopi de ieiunio eiuſq́ ſanctificatione ſententia 112.b 150.
Media ad conſtantiam animi obtinendam quæ 445.b
media quæ qualia 610.b
medicina quæ vndè conficienda 333.b
medicina quæ quibus vulneribus applicanda 124.a
medicina quàm nihil aut parùm abſq; ieiunio proſit 53.a
medicinale quî quale ſit tempus 122.a
medici boni exemplo qua in re q̃ Chriſtus ſit vſus 118.b
medici qui qnibus apud quos meritò præferendi 660.b
medicorum apud ęgrotos officium q̃le ſit, ſeu eſſe debeat 660.b
mediocritatis laus 446.b
mediolanum quid S. Martino debeat 624.b
medium aut mediocritatem quis facilè teneat 447.a
membris ſingulis pro ſuis peccatis peculiaria tormenta ſuſtinenda 743.a
memoria q̃ quàm ſit fructuoſa 692.b
memoria extremi iudicij qualis aut q̃ terribilis 708 b
memoria nouiſsimorum quàm ſit vtilis 803.b
memoria gehennæ vndè nos arceat 803.b
mendicitas quæ quos aut quàm multos comprehendat 204.a
mendici ante fores eccleſiæ ſedẽtes, q̃d concionentur 365.b
mendici qui cur vndè agnoſcẽdi 204.b
mendicos quî nos Deus, vt ſe oremus, incitet 204.a
mendici beati qui 540.a
mẽdicos, eccleſiæ ornamẽtũ eſſe 365.a
menſa quæ myſticè quî acgratur 69.b
menſes à ieiunio excepti aut liberi, qu

&

& quot 48.a
menſura quæ vndè quî ſumenda 293.b
meo & tuo peruerii omnia 630.b
merces quæ quibus vndè futura 9. 10. 11.12.13.14.15.16.
merces quę quibus poſt hanc vitam ſo. lummodò obtingat 36.a
mercedẽ iuſti qs quãtillo habiturus 9.a
mercedẽ bonis operibus deberi 28.a
mercede q̃ quis non fraudandus 287.a
mercimonia quæ cur latrocinijs ſimilia 356.a
meritum quod aut cuius, quantuplo creſcat 532.a
meritọ reſpondere præmium 378.a
meritum omne noſtrum à gratia proficiſci 23.b 24.a
merita quæ quî vel nobis, vel nos eis applicemur 34.a
merita quæ quanti habenda 335.b
meritorũ cauſam diuerſam, diuerſam ſuppliciorum adferre cauſam 735.b
meritorũ diuerſitas q̃ aut quãta 780.a
merita noſtra, Dei munera eſſe 23.
merita noſtra (rumpere liuor iners) mercedem accipere 23.b
meſſurus quæ quiſq; ſit 20.a
metus qs quid vtilitatis afferat 805.b 806.a
Mileuitani cõcilij de cauſa mortis ſententia 654.b
militare an & quandò peccaminoſum ſit 403.b
milites qui quales, aut q̃ varij 404.b
milites an ſuo duci in omnibꝰ obtemperare oporteat 406.a
militum ſeu militantiũ excuſatio quæ qualis 404.a
millia armatorum quot ſola oratione cæſa 167.b
millia quinque aut quatuor, myſticè quid 451.a
minimi Chriſto ſeu apud Chriſtum q ſint 283.b
miniſtrare & diſcumbere in regno cælorum, quid 784.a
miracula quæ cui ob liberalitatẽ euenerint 311.b
miracula quæ cui Papæ cur aut quomodò obtigerint 313. 314
miſeratione noſtra ad quid quomodò iuuemur 373.b
miſeratione quandò & cur nulla beati erga quos afficiendi 743.a
miſerendũ aut tribuendum q ſit 349.b
miſer quis ſolus 364.b
miſeria vera quæ ſit 492.b
miſeriæ partes quæ aut quot 768.a
miſeriã et tenebras inferno ineſſe 733.b
miſericordia cui alij virtuti maximè iungenda 34.b 35.a
miſericordia ſeu eleemoſyna quî præſtanda 241.b
miſericordia quale ſit deitatis ſignum aut nota 243.b
miſericordia nobis q̃ quomodò imitanda 270.b
miſericordia cur cuiuis tantoperè neceſſaria 273.
miſericordia quanti in iudicio extremo æſtimanda 288.a
miſericordia quid ſit 321.b 322.b 325.a
miſericordia q̃ & quî à Chryſoſtomo laudata 322.a
miſericordia vndè nomen id ſuũ adepta 323.a 333.a
miſericordia vndè oriatur, aut quid efficiat 325.a

miſericordia vndè ſpectetur aut æſtimari debeat 327.a
miſericordiæ opera quã ſeminis vim habeant 29.a
miſericordiæ laus & excellentia 236.b 240.a 267.a 289.a 326.a 330.a 351.a
miſericordiæ aut immiſericordiæ cur adeò in iudicio extremo fiet mẽtio 261.a
miſericordiæ opera quò ſpectent aut conducant 262.a
miſericordiæ opera cur in iudicio ſolùm commemoranda 264.a
miſericordiæ vis quanta 266.b
miſericordiæ opera quàm quibus ſint neceſſaria 275.b
miſericordiæ opera fructum adferre duplicem 275.a
miſericordiæ operibus animam purgari 285.b
miſericordiæ opera quotuplicia 331.b 333.a 334.a & quæ qualia 338.
miſericordiæ precia nondùm definita eſſe 364.b
miſericordiæ operibus miſericordiam mereri 373.a
miſericordiam cui homo debeat 5.a
miſericordiam eſſe velut deitatis notã & ſignum 243.b
miſericordiam nobis innatam aut inſitam 273.a
miſericordiam eſſe reginam 326.a
miſericordiã ad omnes ſpectare 330.b
miſericordiam ſolis præſtari verbis, quale quid 336.
miſericordia nos Deo ſimiles fieri 240.a 326.a
miſericors q non eſt, eum deſijſſe hominem eſſe 273.b
miſericordis & crudelis quantum diſcrimen 9.a
miſericordibus q̃d ſancti ſpiritus donum reſpondeat 452.a
miſſæ pro quibus non faciendę 67.a
mitibus quod ſancti ſpiritus donum reſpondeat 425.a
Mobilia & viuentia omnia quî nobis ad eſum conceſſa 79.a
modeſtia qualis aut quotus ſpiritus ſancti fructus 467.b
modorum diſtribuendi duorum, vter alteri præſtet 528.b
mœrorem præſentis vitæ, quadrageſimali tempore ſignari 128.a
moguntinæ ſynodi in violatores ieiuniorum ſententia 129.b
monacharum vita iam olìm q̃lis 621.a
monachiſmum propter malos aliq̃t non reprobandum 618.b
monachus vndè dictus 619.a
monachi q̃n & vndè primùm in ciuitates introducti 622.a
monachi vndè cur dicti 623.a
monachi quõ aut quandò degeneraturi 699.b
monachorum abſtinentia olìm qualis aut quanta 61.b 94.a
monachorum ieiunia 108.a
monachorum quot in Aegypto genera 614.b 622.
monachorum in Aegypto exercitia olim quæ qualia 615.a
monachorum nomen ex ſacris manãſſe literis 618.
monachorum appellatio cur hæreticis non placeat 619.b
monachorum genera quot 625.b
monachis omnibus quantoperè maiorum

iorum iuſſa obſeruanda 608.a
monachis non licere poſsidere ꝓprium 610.b
monachos iam olìm ſub Marco euangeliſta nil proprij habuiſſe 506.b
monachos eſſe eunuchos illos euangelicos 561.b
monachos aut optimos eſſe q ꝓficiũt, aut peſsimos q degenerãt 639.b
monaſticæ vitæ inſtitutores q 626.a
monaſterium ſeu monachiſmus S. Auguſtini qualis 510.a
μοναστήριον quid 612.a
monaſterij deſertor quis, quo miraculo conuerſus 627.a
monaſteria iam olìm ſub Marco Euãgeliſta 506.a
monaſteria à Baſilio Magno extructa 624.a
monaſteria iam olìm ſub Ambroſio qualia 621.b 622.a
monaſteriorum S. Martini conuerſatio aut deſcriptio 625.a
monogamia qualis 569.b
mori verbum, q̃ ſit apud grãmaticos anomalum 556.a
moriendi quanta neceſsitas 789.b
morientes qui cur quibus pertinacib⁹ conferãtur 672.b
morientium huic ſeculo intellectus aut viſus qualis 454.c
morituris quo ſacramento Deus proſpexerit 661.a
mors culpæ, myſticè quid 60.a
mors cur quibus timenda 643.a 672.a & cur qbus nõ timẽda 674.b 675.a
mors precioſa aut peſsima quæ 646.b
mors & mori, q̃ ſint ĩdeclinabilia 656.b
mors peccatoris & mors iuſti, quî aut quàm differant 665.a
mors quibus nos calamitatibus & periculis eximat 672.a
mors quæ qualis aut quid 673.b
mors myſtica iuſtorum 674.a
mors cur paucos delectet 674.a
mors impiorum quî quodammodò ſit bona 674.b
mors quibus amara 674.b
mors ſine morte qualis aut vbì 736.a
mors apud inferos qualis 737.b
mors qualis qualibus vbì futura 742.a
mors à quibus quæratur, & non inueniatur 746.b
mors vndè optetur, nec obtineatur 746.b
mors quàm ſit cuiq; propinqua 789.b
mors quibus quàm ſit repentina 800.a
mors & pœna iniquorum quibus conducat aut proſit 800.
mortis genera quot 673.b
mortis certæ cur hora incerta 654.b
mortis timorem, ipſa morte grauiorẽ eſſe 675.a
mortis vicinitas & certitudo quanta 657.a
mortis memoria calcari ſuperbos aut ſuperbiam 657.b
mortis cur ſuæ dies vnicuique ſit incertus 659.a
mortis memoria quàm quò ſit fructuoſa 692.b
mortis aduentus qualis 790.a
mortis memoria vndè auocet, aut q̃ conducat 790.a
mortis timor & ad eam præparatio q̃ ſit vtilis 798.a
mortis hora cur terribilis 799.b
mortis cur habenda memoria 800.a

mor-

mortis bonorum & malorum differentia quæ 800.b
mortis in hora ſubindè & iuſtos timere 800.b
mortem adire potiùs, quàm carnem edere, quæ aliquandò vrbs maluerit 130.b 13.a
mortem non cibi, ſed inordinatæ cupiditatis, gratia incurri 132.a
mortem qd quomodò profliget 276.a
mortem æternam, non temporalem, eleemoſynis redimi 279.b
mortem, peccati pœnam eſſe 654.b
mortem ſecundam declinari poſſe, primam non poſſe 656.b
mortem quibuſdã plùs amari, quàm vitam 659.b
mortem non adeò, àc opinionem de morte, terribilem eſſe 674.b
mortem, peccati finem eſſe 674.b
morte nil certius, tempore mortis nil incertius 655.b
morte ad immortalitatẽ tranſiri 673.a
morte nos in patriam redire 673.b
morte conſortia ſanctorum adiri 675.a
morte nil eſſe miſerabilius 717.a
mortalem vitam nil aliud eſſe, quàm mortem viuentem 657.a
mortali peccato quolibet amitti gratiam, fidem non amitti 827.a
mortui qui quomodò per quos prophetas ſuſcitati 299.b 300.a
mortui nunquàm, & perpetuò morientes, qui 656.b
mortuorum cuſtodiæ diuerſæ 641.a
mortuis quæ exhibenda officia 344.a
mos quis quî pro lege habendus 105.a
moſes & Elias qua potiſsimùm cauſa cum Chriſto in monte viſi 99.b
moſes & Helias quid ieiunando meruerint 119.a
moſis (aut Moyſis) in prece fundenda vis quanta 220.
moyſes quid ieiunando adeptus 121.b
moyſes quid ſuo XL. dierum & noctiũ ieiunio conſecutus 122.a
moyſes quî commendârit quadrageſimale ieiunium 125.b
moyſes & Elias quid quo ieiunio aſſecuti 133.b
moyſes quî ab Aarone & Hur in oratione ſuſtentatus 161.b
moyſes quàm efficax aut ſedulus precator 217.a
moyſis aut Heliæ perſona, myſticè qd præ ſe ferat 42.a
moyſis in orando vis quanta 220.b
moyſis perſona quid ſibi myſticè velit 127.b
moyſis & Heliæ ieiunia quæ, quantæ ſint authoritatis 127.b
moyſi quò ſuum ꝓfuerit ieiuniũ 142.
moyſi ſpiritus quomodò ablatus & LXX. alijs diſtributus 461.a
Mulam eſſe virginem, cur aut quò iactent Manichæi 90.a
mulieres ſeptem, quorum aliorum ſeptem, figuræ 460.a
mulieres quot ꝑ qbus aut ꝙ paucis derelictis adepti ſint Apoſtoli 530.a
mulieribus ſeptem, ſeptem deſignari ſpiritus 480.a
multùm loqui, & multùm precari, quomodò differant 201.b
munda aut immũda quæ quibus quomodò intelligenda 91.
mundis corde aut mundicordibus q̃d ſancti ſpiritus donũ reſpõdeat 452.b

mun-

munda eſſe per eleemoſynam omnia, qui intelligendum 281.
mundus cur odibilis 790.b
mundus quàm infidelis, fallax & ingratus 790.b
mundi amatores ruinam fugient. ſimiles 791.
mundi amator quis cui fugitiuo ad amuſsim conferendus 791.
mundi vanitas quî à Damaſceno depicta 794.
mundanis in rebus nil ſtabile 790.a
munus quî aut vndè ſpectandum 362.a
murmuratoribus quibus quid notandum ſiue cauendum 603.b
murus Chriſtianorum aduersùs diabolum qualis aut quid 114.a
NAnneteñ concilij de ægrotis à parocho viſitandis ſentẽtia 661.b
narſetis ex Italia in Græciam redeuntis theſauri quomodò & abſconditi,& pòſt tamen proditi 311.a
naturæ legisq́ʒ ad iuſtificandos homines imbecillitas 816.a
nautæ mendico inſultantis miraculoſa plaga 359.a
nazianzeni de miſericordiæ ſeu eleemoſynę laude,earumq́ʒ præſtatione ſentẽtia 266.b 267.366.a de aptitudine aut ineptitudine hominũ ad hoc aut illud 563.a de virginitate laus carmine cõpræhenſa 587.b de Baſilio Magno, Heliæ & Baptiſtæ imitatore 623 b
nazoræi olìm qui 613.b
Neceſsitas operũ miſericordiæ quanta 275 b
neceſsitatẽ moriẽdi.pœnam eſſe 636.b
negligẽtiæ quî aut quo ieiunio diluantur 71.b
nehemias quid luctu, fletu, ieiunio & oratione obtinere conatus 139.a
neminem non velle beatũ eſſe 492.a
neſcire ſiniſtrã quid faciat dextra, quî intelligendum 37.a
Nicephori de fame Byzantina & mira populi tunc tẽporis abſtinentia narratio 130.b 131.a
nicephori de pio miroq́ʒ Pioris facinore ſententia 608.a
nicodemi laus qualis 270.a
nihil in mundi rebus eſſe ſtabile 790 a
nil amplius quàm mutuatum ſeu cõmodatum ſit,recipiendũ 413.
niniue pitura,q p ieiuniũ ſeruata 119 a
niniue quãta ciuitas,& quomodò à Iona tandèm conuerſa 141.a
niniuitæ q aliqñ iram Dei placârint ſeu euaſerint 100.a
niniuitæ quid pœnitẽtia & ieiunio ſuo conſecuti 141.
Noctis mediæ & aurore tempus quò vtendum 184.a
nocturnæ Dei laudes aut preces quàm vndè iam olìm laudatæ 184.b
noẽ q de ædificato altari Domino laudatus 496.b
non omnes capere verbum hoc, quî intelligendum 562.b 563.a
nõ iudicãdi,& tñ regnaturi,qui 714.b
nonæ & ſequentium horarum vſus in precibus quis 183 b
noſtræ poteſtatis eſſe,quomodò iudicari velimus 370.a
nouiſsima cur memoranda 342.a
nouiſsima hominis q̃ & q̃t & q̃lia 640.
nouiſsima ea quæ metum incutiunt, quot aut quæ 642 b

nouiſsima quæq; ſuæ vitæ dies, quàm cuique timenda 658.a
nouiſsima q̃ cur homini omni in memoriam reuocanda 799.
nouiſsima quî tantummodò nobis ꝓuidenda 809.b
nouiſsimorum quatuor doctrina quò & quàm conducat 785.b
nouiſsimorũ hominis cuiuſq; obliuio quàm ſit cuiuis perniciosa 799.a
nouiſsimorum memoria cur habenda 801.a
nouiſsimorum cur quãta habenda ratio 809.a
nox media, quale cui rei deſtinatum ſit tempus 182.e
nox in qua nemo poteſt operari, quæ aut qualis 663.b
nox q̃lis poſt mortẽ q̃b⁹ obtingat 664.a
Nubere cui virgini non liceat 549.a
nudus quî operiendus 348.b
numer⁹ qs q̃bus abũdet myſterijs 117.b
nuptiæ quibus tãtùm expediant 589.a
nuptijs q minùs, quàm Hieronymus, tribuiſſe viſi 592.a
nuptias quî Paulus occultè diſſuaſerit 576.b
nuptijs terram, virginibus cælum repleri 570.a
Nyctazontes qui cur ſic dicti 188.a
nyſſeni Gregorij de orationis vi & vtilitate ſententia 166.b 167. de miſericordia 325.a
OBediendum quî aut cuius exemplo 603.a
obediẽs quis cui inſtrumento comparandus 606.b
obedientia quæ quî piè ſit cæca 600.a
obediẽtia quæ circa quas actiones potiſsimùm verſetur 602.a 610.a
obediẽtia q̃topere Chr̃o placeat 602.a
obedientia monaſtica qualis ſit, aut eſſe debeat 606.a
obediẽtiæ conſilium qui nobis à Chriſto propoſitum 596.597.598.
obedientiæ ex ſacris literis aſſertio & teſtimonia 598.b 599.
obediẽtiæ gradus qui & q̃t 602.b 603.a
obedientiæ præmium q̃d quale 603.a
obedientiæ monaſticæ ſpecimen quale ab Hieronymo præſcriptum 604.a
obedientiæ pfectio in q̃ conſiſtat 605.a
obedientiæ promptitudo apud quos olìm quanta 610.b
obedientiam eſſe matrem & cuſtodem virtutum omnium 600.a
obedientiam victimis præferri 600.a
obediẽtiam alijs bonis operibus anteponendam 600.b
obedientia molliri imperium 64.b
obedientia impugnari & vinci dæmones 600.b
obiectio blãda de pœnis gehennę mitigandis, quî cõfutetur 746.b 747.a
obiectionem de hominũ circa Dei voluntatem ſciendam errore, quî Bernardus diſſoluat 608.b 609.a
oblata quæ quî offerenda 154.a
oblata quæ vndè quî æſtimanda 327.a
oblationis ſpontaneæ, & debitæ, quanta differentia 561.a
obliuio apud inferos quanta 745.b
obliuio quæ quàm ſit perniciosa 799.a
obmuteſcẽtes ligari, & in tenebras exteriores mitti, quid 729.b
obtrectatoribus quibus quid reſpondendum 74.
Occidentem versùs facie verſa cruci-

fi-

fixum eſſe Chriſtum 179.a
occidit hominem famelicum,qui mori ipſum præ fame permittat 355.
occiſores hominum in bello iuſto,homicidas non eſſe 405.b
occupationes ſeu exercitatiões monachorum olìm quæ quales 615.a
Offendẽtiũ pauperes increpatio 367.a
offendicula quæ quî cauenda 82.b 83.a
offerenti munus ad altare, quid antè agendum 342.b
offenſus'ne offendenti ſupplicare debeat 372.a
officium ſabbati paſchalis, ſeu antepaſchalis,quò ſpectet 48.a
officia dierum quorum q̃ qualia 46.b
officia mortuis exhibita, quî Deo placeant 344.a
officia quæ quibus gratiora 497.b
Olera cum carnibus cocta, qui cur vel guſtare cogendi 88.b
oliuæ quales eſſe debeamus 327.a
Omne beatorum opus,quid 774.b
omni quarta & ſexta feria olìm fuiſſe ieiunatum 41.b
omnia num ſimul eroganda 362.b
omnia à Deo poſtulanda,oratione Dominica contineri 202.b
omnia ſimul dimittere melius, quàm particulatìm 528.b
Operatione quali aut qua, orationi ſit opùs 196.b
operis inſpectorem,mercedem negare non poſſe 26.b
opis noſtri merita qualia,aut quò conducant 206.b
operis boni ſtructura quibus quatuor virtutibus conſtet 380.a
opera quæ quanti ſint momenti 2.
opera quæ cur & quî fiant aut ſint meritoria 22.b
opera bona vndenàm ſint 26.b
opera bona quæ quî facienda 30.31.
opera bona omnia, ad quæ tria reducantur 36.b
opera pœnitẽtię agendę neceſſaria potiſsimùm quę 262.a
opera quæ quàm ſint neceſſaria 275.b
opera quę qualem aut quotuplicẽ adferant fructum 275.a
opera miſericordię quę qualia aut q̃tuplicia 331.b 333.b 338.334.a
opera bona quæ, quanto plus habeant laudis 349.a
opera carnis quę 471.b 472.b
opera carnis quę cur dicta 473.b
opera quę cur quibus gratiora 498.b
opera quę qui examinanda 692.a
operum bonorum quantoperè quis Apoſtolus ſategerit 6.b
operum bonorum fructus qui 6.b 7.a
operũ bonorũ,in quibus iuſtitia Chriſtiana pręcipuè cernitur & exercetur,genera quot 29.b 30.
operum quorum merces quę 32.
operum quorum fructus qui 35.a
operum miſericordię vis aut momentum quantum 262.a
operum pondera vndè aut quî penſanda 287.a
opum quorũ libertas quę 497.b 498.a
operũ bonorum vis vbi quantùm profutura 704.b
operum omnium qualiumcunque denudatio 76.b
operibus bonis mercedem deberi 28.a
opibus quibus quid tibi potiſsimùm compares 363.a

operibus quibus quid merēdum 373.a
opes cur ſuas non auferat opulentis Deus 274.b
opprobrium quod vndè quî myſticè auferatur 422.a
optanda in opere miſericordię quot & quæ 329.b
opus beatorum omne, quid 774.b
opus miſericordiæ, etiam iuſtitię opus eſſe 358.a
Oranda quæ ſint aut non ſint 169.b
orandi vis quanta & vtilitas, item geſtus aut ritus qui 152.b 153.
orādi mod⁹, ex Baſilij ſentētia, qs 170 b
orandi horæ certæ quæ 179.b
orandi horas hodiè plures quàm olim fuiſſe 181.b
orādi horæ quæ, quibus myſterijs clarificatæ 182.a
orandi horas diuiſas cur habere debeamus 185 b
orandi ſedulitas & aſsiduitas quàm ſit neceſſaria & laudabilis 188.b 189.a
orandi ſtudio aut deſiderio teneri, quid præſeferat indolis 209.b
orandum pro inimicis vbì non ſit locus 732.b 733.a
orandum quî, vbì, ꝓ quibus, & potiſsimùm qd ſit 18.a 31.a 153.a 155.b 156 a 170.b 195 b 210.b & quibus quotidiè horis 206.b 207.a
orandum & ante & poſt corporis refectionem 214.a
orādum pro quibus non ſit 671.a 733.a
oranti cuinam ſua nil oratio proſit, ſi modò non noceat 172.b
orāti q̄ curę & cogitatiōes arcēdę 195.b
oranti quid vnicè vitandum 197.a
orātes cur non ſemꝑ exaudiūtur 169.a
orātes qui cur tardiùs exaudiant 197 b
orantes ſeu orādo qui qd quantum ve impetrârint 218.
orantium geſtus externi qui 177.
orantiū Deū honor qs aut qualis 208.a
orantibus quid vndè ſperandum 188.b
orare clauſo apertoq́ꝫ oſtio 37.b
orare quî nos Chriſtus docuerit 156.a
orare ſempꝑ & ſine intermiſsione, quid ſit 179.b
orare, & non operari, quale quid 196.b
orare in abſcondito, aut hypocriticè orare 197.b 198.a
orare nos ſemper oportere, neque tamen multiloquos eſſe, an ſibi mutuò repugnet 199.a
orare multiloquio, & diù orare, longè differre 201.a
orare nolentes aut negligentes, amentes eſſe 208.b
orare quî debeamus iuxta exemplum Dauidis 213.a
orare qui quos debeant 371.b 372.
orari cur velit Deus, neceſsitatis noſtræ haud ignarus 200.a
orari quidē extra eccleſiā poſſe, fructuoſius quàm intrà, non poſſe 214.b
orata aliquando negari, quàm dari, p̄ſtare 169. 170.a
orata multa differri, non negari 170.a
orata impetrare, non ſemper conducere 203 b
orati, alios non exaudiētis, increpatio 371.a
oratio quę vndè quas vires habeat 29.b
oratio vndè aut qui fiat pro peccatis efficax 69.a
oratio & ieiunium quid ſibi præſtent mutuò 126 b

oratio

oratiō quid,& quā ei formam ſingularem Chriſtus præſcripſerit 152.
oratio qd ſit aut boni p̄ſtet 164.b 165.a
oratio quàm cuique frequens eſſe debeat 165.b 166.a
oratio vndè exordiēda 170.b
oratio quæ quibus aut q̄t cōſtet 170.b
oratio,iuxta Bernardi ſententiam,q̄lis eſſe debeat 173.b 174.
oratio cælum penetrans qualis 174.a
oratio quale ſit exercitiū,quale've habeat in ſacris literis præceptū 188.b
oratio q̄ aut cui⁹,cur execrabilis 196.b
oratio q̄ cui in peccatū vertatur 197.a
oratio vocalis aut mentalis q̄ 198.a
oratio qua cura aut ſtudio inchoanda 214.a
oratio in peccatū quî ſit,aut fiat 216.b
oratio vndè potiſsimùm ſit aut fiat bona 236.a
oratio & ieiunium quàm & quî eleemoſyna condiantur 237.a
oratio & ieiunium vndè quî roborentur 275.a
orationis anima quid aut quæ 33.a
orationis alæ quot aut quæ 36 b
orationis vis 68 a
orationis impedimentum q̄tuplex,& quod quale 196.a
orationis laus ac neceſsitas q̄nta 152.b
orationis vtilitas quæ 165.a
orationis neglectus, quantorū ſit malorum cauſa 167.a
orationis differentia triplex,& quæ q̄lis 174.a
orationis refugium quale 174.b
orationis exaudiendæ impedimenta q̄ qualia 175.a
orationis Dominicæ expoſitio breuiuſcula 201.b 202.a
oratiōis,quę bonis operibus cingitur, vis quanta 207.a
orationis ad vitam piam Deoq́ꝫ dignā vis aut commoditas 208.b
orationis vis quanta 210.a
orationis laus aut commendatio 212.
orationis vis & fructus,vndè aut quî maximè colligi poſsint 213.
orationis vim per exempla oſtēdi 234.
orationis laus 234.b
orationis ſanctorum efficacia 235.a
orationi quæ & quàm multa alia vel attineant, vel ad eam pertinere videantur 152.
oratiōi deſtinatæ horę quæ 181.b 182.a
orationi cur aut quō inſtandum 188 b
orationi pſeuerantia opꝰ eſſe 195 a
orationi q̄lis ſit opatio neceſſaria 196.b
orationi quàm attento ſit animo incumbendum 205 b
orationi opera bona iungenda 206.a
orationi quō accingere ſe quiſque debeat 208.a
orationē eſſe colloquiū cū Deo 166.b
orationem non ſolis conſtare aut perfici verbis 165.b
orationem poſſe eſſe vitam noſtram totam 166.a
orationem eſſe conuerſationē & collocutionem cum Deo 167.b
orationem haud nimìs timidam eſſe debere 173.b
orationem quî noſtram ſuo inſcribi libro Deus iubeat 174.b
orationē eſſe remediū tentationū 195.a
orationē ieiunio adeſſe oportere 198.b
orationē iuſti,eſſe clauē cæli 198.b
orationē eſſe peccatorū remediū 209.b

orationem eſſe bonorum omnium caput ac radicem 210.a
orationem eſſe contra ſpiritus malignos munimentum 211.a
orationẽ eſſe neruos & vitã aĩæ 211.b
orationem abſque eleemoſyna ſterilem eſſe 278.b
oratione quid maximè quæratur aut impetretur 35.a
oratiõe Dominica quid aut diſcamus, aut doceamur 170.b
oratione feruẽti ſpiritumſanctum aduocari 195.a
oratiõe q̃topè nobis fit op⁹ 210.b 213.b
oratione extingui peccata 213.b
oratiõe hoĩem à peccatis cõtineri 213.b
oratione aliena an quiſquam non indigeat 215.a
orationes iaculatoriæ quales 201.a
oratiões q̃ quib⁹ potiſsimũ ꝓſint 214.b
orationes q̃ aut quorum prophetarũ maximè efficaces 217.a
orationum vis aut vtilitas q̃, & quibus quàm quò profuerit 167.b impeditor potiſsimùm quis 173.a 198.a
orationes noſtras ab angelis Deo offerri 200.b
oratiõibus S. Petri adiutos, miſericordiã Dei mereri 68.b 69. noſtris petẽda aut nõ petẽda q̃ 175.a alienis ſe nõ egére putantes, quõ exibilati 215.a
oratores qui quibus aut qualibus ſuum commodẽt patrocinium 172.b
oratores ſeu precatores inter Iſraëlitas olìm ſummi qui 218.
oratoria quæ vndè quî iam olìm conſtructa 612.a
ordinationi ſacræ miniſtrorum eccleſiæ qui dies ſpeciatim deputati 46.a
ordo q̃ nullus in inferno, ordinata ibidẽ ꝓ culpę varietate diſtĩctiõe 735.a
ordo an aliquis in infernò futurus, & qualis 746.a
ordines iudicandorũ & pereũtiũ, item non iudicandorũ & tñ pereuntium, quàm varij 713.a
oremus cur verbis, idq; certis horarũ interuallis 200.b
orientẽ versùs cur oremus ſeu adoremus, & qualis ſit ea traditio 179.
origenis de mulieribus ſep tem myſticè acceptis, ſententia 460.a
origenis aduersùm Moyſen pro Chriſto zelus quis 460.b
origenicus de damnatis aliqñ liberandis error q̃ confutetur 746.b 747.a
originalis peccati remedium 814.a
orpheo vati eſum carnium deteſtabilem fuiſſe 40.a
Oſcula quõ aut vndè epiſcopis in tẽplis dari ſolita 117.a
oſſa mortuorũ diuitum & pauperum quàm ſint indiſtincta 657.b
oſuualdi regis manui cur q̃d miri obtigerit 315.b
Ouidij quale de tartari pœnis teſtimonium 746.b
ouiũ erga paſtores officium 597.b
ouo quid myſticè inſinuetur 199.b
ouis aut lacticinijs quandò aut quo in ieiunio abſtinendum 48.a
ouis cur aut quomodò abſtineãt Chriſtiani 92.b
PAcifici cur beati 346.a
pacificis quod ſancti Spiritus donum reſpondeat 452.b
pacis laus & vtilitas 459.b
pædagogus aut cuſtos quis qualis ſit

metus

metus 808.a
palæſtini aut Philiſtæi quomodò aliqñ ab Iſraëlitis cæſi 135.b
palmes quis vndè tollendus 15.b
panis quis quibus frangendus 348.b
panis & lapidis expoſitio qd ſibi clàm velit 200.a
panes qnq aut ſeptē, myſticè qd 450.b
parabola tres panes noctù petentis & dantis, quid ſibi velit 190.
parabola iudicis iniqui & viduæ perſeuerantis, quam vim habeat 190.a
parabolarũ iudicis impij & viduæ, itē importuni efflagitatoris noctù panes tres expetentis, tractatio 199.a
paradiſus quō per q̃s recupandus 99.b
paradiſi deliciæ qbus aut qualibus rebus obtineantur 120.b
paradiſi flumina q̃t, & myſticè qd 382.
paradiſi fluminibus quatuor, quatuor virtutes cardinales ſignificari 385.a
paradiſum gula amiſſum, ieiunio recuperandum 61.b
paradiſo eiectos, ieiunio illuc reduci 122.b
paraſceue quî olìm per quos aut venerata, aut ſpreta 95.b
paratus ad diem nouiſsimum quis, ꝓpriè inueniendus 658.b
parentes qui cur ab Ambroſio increpiti 581.b
pares in erebo paribus ſociãdos 735.b
parſum ex ieiunio, cui aut quibus debeat conferri 116.b
paſcha indíci aut indicari vndè quî ſolitum 129.a
paſtores q cur à Gregorio Magno increpiti 347.b
patientia cur quibus neceſſaria 483.b
patientia cui debeatur 5.a
patientia quotus ſancti ſpiritus fruct⁹, quibus ve in rebus ſita 463.b
patientiæ laus & vtilitas 459.b
patiētiā eſſe lōgè aliud q̃ duritiā 443.a
patiētiā verā cauſa, nō pœna, fieri 443.
patrimonia à qbus q diſpēſanda 525.b
patrocinari in iudicio extremo eleemoſynam 265.b
patrocinium pro nobis ſingulare apud Deum, quod quale 33.b
patronis dari, q̃d paupib⁹ damus 336.b
patrum de bonis operibus teſtimonia aut ſententiæ 4.b 5.6.a
patrũ de fructu opum bonorũ teſtimonia 20.21.22.23.24.25.26.27.28.29.
patrum de tribus bonorũ operũ generibus teſtimonia 33.34.35.36.37.
patrum de ieiunio magno & generali ſententiæ 38.b 39.40.41.&c. vſq; ad 74.inclusìm.
patrũ in ſeruandis ieiunijs ardor olìm quis 76.b
patrũ de rebellantibus eccleſiæ eiusq; legi aut catholicæ fidei, teſtimonia ſeu ſententiæ 88.89.90.91.&c. vſque ad 132.inclusìm
patrum de orationis deſcriptione, vi, laude &c. teſtimonia 164.165.166. 167.&c. vſq; ad 188.a inclusìm
patrũ de orãdi ſedulitate & neceſsitate teſtimonia 195.196.197.&cæ. vſq; ad 217.inclusìm
patrum de laudabilitate & neceſsitate orationum teſtimonia 234.235.
patrũ de miſericordiæ aut eleemoſynę operibus teſtimonia 154.a 255.&c.
paulæ viduæ quanta in pauperes liberalitas 306.b

pauli-

paulinus Nolanus epiſcopus qui ſeſe viduę afflictę ſeruū exhibuerit 308.b
paulini Noleñ epiſcopi mira pietatis & miſericordiæ exempla 307.b 308. 309. 310.a
paulini Nolenſis epiſcopi qualis ſecūdùm quos conuerſatio 508.b 509.
paulini ſeruitus quos aut quantos ſeruitute exemerit 309.b 310.a
paulus debitum vndè cur flagitet 28.a
paulus Apoſtolus qd ex ſpiritu ſancto de quibuſdam p̄dixerit futurū 77.b
paulus eremita primus, qualib⁹ in orādo vſus geſtibus, & qua forma mortuus repertus 178.b
pauli Apoſtoli ſcripta ſeu verba, Chriſti mandata eſſe 84.a
pauli conſiliū de cōtinētia quale 502.b
pauli Apoſtoli cęlibatus 577.a
pauli Apoſtoli de virginitate ſcopus quis 572.a
paulum & Iacobum ſibi de fide nō aduerſari 5.b
paulum eccleſia non haberet, niſi Stephanus oráſſet 235.
paulum cōſulere virginitatem, & permittere coniugium 500.b
paulum Apoſtolum, cælibem aut virginem fuiſſe 590.b
pauper & diues quò ſibi inuicèm conducant 283.a
pauperes quō à nobis tractandi 291.a
paupes cuiuā epiſcopo dñi habiti 301.a
pauperes quomodo à diuitibus tractādi ſeu fouendi 335.
pauperes vndè quibus contumelijs afficiantur 336.a
pauperes ſpiritu qui 537.a
pauperes beati qui 537.b 538.a & qui ſolùm beati 539.a
pauperum calliditas quæ vndè qui excuſata 277.b
pauperum exploratio quæ cur repræhenſibilis 366.a
pauperum quorum aut qualium ſit regnum cælorum 538.b
pauperum quorum quę olìm per Apoſtolos habita ratio 543.
pauperū eccleſiæ primitiuæ perfectiſſimi qui 544.a
pauperibus quod datur, ipſi Chriſto dari 329.a
pauperibus quod ſancti ſpiritus donū reſpondeat 452.a
pauperibus quî dandum 522.a
pauperibus quî detur iudicium 713.a
pauperes viam ad cælum eſſe 183.a
pauperes vexantium exibilatio ſeu increpatio 277.b
pauperes ſimulatiōis accuſantium obiurgatio 279.b
pauperes etiam poſſe largiri eleemoſynas 329.a
paupertas an ex eleemoſynis timenda 258.a
paupertas quæ quid requirat 517.a
paupertas in quo conſiſtat 534.b
paupertas beata quæ 537.b
pauptas q̄ quale ſit martyrij gen⁹ 519.b
paupertatis voluntariæ conſiliū 501.b
paupertatis euangelicæ conſilium vbi à Chriſto traditum 515.b
paupertatis voluntariæ priuilegium quod quale 691.b
pauptatē ab apoſtolis votā fuiſſe 540.b
pauptate regnum cælorum emi 540.a
paupertate euangelica proprium excludi 546.a

pax

pax, ſpiritus ſancti donum, quò ſpe-
ctet aut valeat 463.a
pax cæleſtis quæ aut qualis 785.a
Peccare violantes eccleſiaſtica ieiunia
46.b
peccandi liberiùs cauſa, eleemoſynam
dare non licere 361.a
peccandi voluntatem quibuſdam eſſe,
poteſtatem non eſſe 747.b
peccatum momentaneũ ſeu breue, cur
æternùm puniatur 741.b 747.a
peccati poſt baptiſmum abluendi vis
vndè aut vbì 273.a
peccati nil eſſe, qnod eleemoſyna pur-
gari non poſsit 289.b
peccati incẽdium quî potiſsimùm ex-
tinguatur 291.b
peccati cuiuslibet in iudicio extremo
qualis futura ſit detectio 714.b
peccati pœna maxima quæ 717.a
peccatum, eſſe corporalis mortis cau-
ſam 654.b
peccata quo potiſsimùm tempore ex-
pientur 118.a
peccata omnium vbì tandèm detegen-
da 704.a
peccatorum venia ſeu indulgentia quî
potiſsimùm obtineatur 240.b
peccatorum remediũ quod q̃le 285.a
peccata ieiunio curari & extingui 52.b
56.b 121.a
peccata præterita deleri ieiunio, pelli
futura 126.b
peccata eleemoſynis deleri 328.a 329.a
pecus homine prudentior quæ 120.a
pecudibus quò conducat aut proficiat
quadrageſima 52.b
peculiaritas quæ cur vndè tantoperè
vetita 531.b
pecunia quantorum ſit malorũ occa-
ſio 278.a
pecuniæ quiſque ſuæ qualis ſit aut eſſe
debeat diſpenſator 274.a
pecuniæ contemptus, q̃ ſit ſalubris aut
vtilis 278.a
pennæ miſericordiæ quales 326.a
pentecoſtale ieiunium ad q̃d à Spiritu
ſancto inſtitutum 70.b
pentecoſtale ieiunium cur quantope-
rè obſeruandum 109.b
perdita qui recuperanda 34.b
peregrinari ad loca ſancta, non ità no-
uum aut recens eſſe 512.b
peregrinationes quæ vbì ſint periculo-
ſæ 172.b
peregrini an famis tempore vrbibus
exigendi 356.b
peregrini qui quid cui interceſſori aut
oratori debeant 357.a
perfectio q̃ quomodò in noſtra ſit po-
teſtate 521.b
pfectio q̃ quo ſignetur numero 534.b
perfectionis viæ quæ, quales, aut quot
280.b
perfectionis votũ quale, aut quid exi-
gat 521.b
perfectionis conſilium q̃d quale 541.a
perfectionem deſideranti q̃d à Chriſto
præceptum 9.b
perfectiores inter paupes eccleſiæ pri-
mitiuæ qui 544.a
perfectis eſſe volentibus quid neceſſa-
riò agendum 525.a
periculorum deſpicientia quantæ ſit
æſtimationis 445.a
perſarum abſtinentia olìm qualis 39.a
perſecutio q̃ q̃lis aut q̃ diuerſa 479.b
perſecutiones quæ quales, aut quid ſi-
bi

bi velint 533.b
perſeuerantia vbì potiſsimùm neceſſaria 171.b
perſeuerantia quæ quàm Deo ſit grata 217.b
perſeuerantia quid, aut laus eius quanta 442.
perſeuerantię cui quæ alia neceſſariò iungenda 172.a
perſeuerãtię momentũ quãtum 442.b
perſeuerantiæ laus 603.a
perſeuerantiæ munus quale 825.b
petita cur aliquandò non impetremus 173.a
petẽtibus quibus qd nõ negandũ 369.a
petitiones orationis Dominicæ q̃ quid ſibi velint 201.b 202.a
petitionibus orationis Dñicę quibus q̃ noſtræ preces applicãdę 202.b 203.a
petrus Telonarius, alioquì inhuman⁹, q̃ tandẽ compunctionis venerit 692.a
petri Apoſtoli orationes & merita nobis ſuffragari 66.b
petri Apoſtoli meritis & orationibus nos iuuari 67.
petri Apoſtoli cura & interceſsio pro eccleſia Romana 69.a
petri Apoſtoli precum vis 70.b
petri Damiani de ſignificatione centupli, ſententia 537.a
petri Publicani mirus ex auaro in liberalem tranſitus 302.303.
Phariſęis qua in re qui cur meritò conferendi 259.a
philo Iudæus quid de S. Marco, eiusq́ diſcipulis ſcriptum reliquerit 506.a 512.b
philo quid quibus de Chriſtianis ſcripſerit 611.a 626.b
philo cur ità ab Euſebio laudatus 512.b
philo quid quibus de Eſſæis ſcripſerit 610.b
philonis de Eſſænorum abſtinentia & laude teſtimonium 40.a
philonis de vita contemplatiua operũ ſumma quæ 611.b
philonis cum Diuo Petro colloquium 611.a Euſebius Cæſareẽ qd de Philone ſcriptum reliquerit 611.a
philõem deſcripſiſſe monachorum & religioſorum mores 611.a
philonẽ de Ieſſęis Chriſtianis, eorumq́ monaſterijs ſcripſiſſe 614.a
philonem cum Petro Apoſtolo locutũ Romæ fuiſſe 616.b
philonem ſub Eſſænorum vocabulo, cœnobitarum vitam ſcripſiſſe 615.b
philoſophi qui quid cur non edẽdum ſomnient 98.a
philoſophi cuiuſdam mortui mirum & pium chirographum 318.
philoſophiæ apud Iudæos genera olìm quot aut quæ 613.a
phiſon myſticè quid 385.b
phiſon prudentiam ſignat 386.a
Pictauum vndè quid S. Martino, debeat 624.b
pietas quæ vbì quàm neceſſaria 453.a
pietas inordinata qualis 455.a
pietas erga Deum, quanti ſit vel precij vel momenti 530.a
pietas qd, & quãti ſit ea momẽti 809.b
pinnulatis piſcibus quid olìm prę alijs fuerit honoris 78.b
pioris anachoretæ mirum obedientiæ ſeruatæ aut ſeruãdæ exemplũ 608.a
piratæ alicuius capti acre in captorem ſcomma 401.a

piſcis & ſerpentis oppoſitio quid ſibi myſticè velit 199.b
piſce quid myſticè innuatur 199.b
piſces duo myſticè quid 450.b
piſcibus qbus veſci licitum olìm aut illicitum 78.b
Placandus quis cui 374.a
plinius Secūdus quid de aut pro Chriſtianis ſcripſerit 180.b 181.a
plus facere, quàm præceptum eſt, quorum ſit 566.b
Poculū quod qua ſiti acquiratur 60.b
pœna cur quos vna implicet 736.b
pœnæ timorem eſſe vtilem 808.b
pœnæ quæ quibus inculcandæ 404.b
pœnæ inferni quæ cur q̄ diuerſę 744.a
pœnarum infernalium copia & varietas quanta 726.b
pœnarum infernalium conſideratio, quò nobis conducat 727.a
pœnarum in tartaro differentia aut diſcreito qualis 734.a
pœnarū infernaliū q̄lis diuerſitas 735.b
pœnarum vitæ præſentis & futurę differentia 736.a
pœnarum infernalium depictio 740.b
pœnas gehennæ nunquàm terminandas 746.b 747.a
pœnas inferni humanitùs leuigātium increpatio 739.b
pœnas inferni quomodò euadere poſſimus 740.a
pœnitētia quibus opibus potiſsimùm adórnanda 262.a
pœnitentia ſera quæ 69.b
pœnitentia quàm ſit vtilis 709.a
pœnitentia quādò inutilis & ſera 713.a
pœnitentia vbi aut quandò ſera 741.a
pœnitentià infructuoſa quę 744.a
pœnitentię vis ac vſus qualis 740.a
pœnitentiam abſq; ieiunio, eſſe infrugiferam 56.b
pœnitentiam vſq; ad mortem differētium periculum quantum 664.b
pœnitentiales pſalmos quomodò ſibi decumbens Auguſtinus ob oculos poni iuſſerit 662.a
pōtificis authoritate indici ieiuniū 63.a
pontij Diaconi de S. Cypriani continētia aſſertio 506.b
portæ vocabulum quid vbì ſignificet 337.b 338.a
poſſeſsio q̄ & qualis vn̄ excluſa 545.b
poſſeſsiones q̄t aut quales quis pro vna derelicta ſit habiturus 533.b
poſsidonius quid ſpeciatìm ex dictis Auguſtini ſcriptum reliquerit 662.a
poſsidonius q̄d de B. Auguſtini paupertatis ſtudio ſcriptū reliquerit 542.a
poſsidonij ſeu Poſsidij de S. Auguſtini conuerſatione ſententia 510.a
poſtulādū à Deo quid potiſsimū 171.b
poſtulari à ſe grādia velle Deum 171.b
potētia q̄rum vbinā quāta futura 782.a
poteſtas bonorū quanta 771.a
poteſtatibus qbus quî obediēdum 83.b
potus quis quibus in templo operaturis prohibitus 101.a
præcepti & conſilij diſcrimen 501.a
p̄cepta eſſe obſeruatu neceſſaria, cōſilia ad obſeruationē cōducibilia 494.a
prędeſtinationis temerariam pręſumptionem eſſe cauendam 825.a
prædicandi verbi Dei ſcientia, qualis aut quanta 346.a
pręfectorum monachis cura & charitas olìm quę 615.b
pręmium q̄d quibus deſtinatum 588.b

præmia q̃ qbus aut cui deputata 585.a
p̃mia q̃ aut quorũ q̃ ſint diuerſa 561.a
præmiorũ & pœnarũ diſparitas 739.a
præmiorum increméta, virtutũ incrementis reſpondere 489 a
præmia ante meritũ non poſcéda 24.b
præmia laborẽ noſtrũ ſupatura 502.b
præparatio ad mortem, quàm ſit neceſſaria 655.a
præparationis ad mortem quanta vtilitas 798.
p̃poſitis qbus vndè q obſecũdãdũ 132.a
præſentatio noſtri apud Deum quî aut quandò potiſsimùm fiat 176.a
præſentia quî nobis diſponenda 809.b
præterita quî dijudicanda 809.b
prandere in Quadrageſima, ætate Bernardi inuſitatum fuiſſe 125 a
pranſores in Quadrageſima, vndè quî olim habiti 116.b 117.a
pratum ſpirituale, qualis aut cuius ſit libellus 315.b
prati ſpiritualis mira lepidaq́ aliquot exempla 316.317.318.
precantibus ſeu precibus quibus quãta largiatur Deus 212.a
precatiõum genera omnia, Dominica oratione compræhendi 205.a
preces hominũ qbus in cælum ſubuehantur alis 57.a
preces quæ ad quas oratiõis Dominicæ partes referendæ 202.b 203.a
preces quę cur quandò non ꝓſint 215.a
precum vis quanta 176.b 177.a 192.b
preciũ regni cęlorũ q̃le aut q̃ntũ 763.b
primogenita cur aut quî ſua perdiderit Eſau 98.b
principales virtutes q̃ aut quot, & qualem perfectionem in ſe compræhendant 379.a
priſcillianiſmũ falsò ab hodiernis hęreticis vniuerſali eccleſię affingi 74.b
priuatio adſpectus diuini, quanta qualis've ſit pœna 740.b
priuatis pro ieiunijs ſuam cuiq; mercedem eſſe aut fore 46.b
profectui quî ſtudendum 638.a
profeſsio quę in iudicio quo vndè exigenda 707.a
proficiendum quî ſit 637.a
proficere quoſdam vltra generalia diuinæ legis præcepta 636.b
ꝓlatio ſentẽtiæ cui' q̃ ſit terribilis 728.
ꝓmereri nos Deũ viuẽdo ex fide 27.b
propheta qs cur, alioquî bonus, à leone diuinitùs occiſus 54.b 87.b
prophetarum aliquot inſignium cælibatus aut virginitas 579.a
properandum quî cur nobis ad vitam æternam 763.b
propitiatio q̃ vndè q obtineatur 71.b
proprietas quæ quid mali deſignet, & cur quibus vitanda 546.a
proprietarius qdam monachus q à patribus ſuis damnatus 550.a
proprietarius quis quõ & cur à S. Gregorio increpitus & damnatus 550.b 551.a
proprietarij monachi quales 542.b
proprietarij qui cur proditori Iudæ collati 547.a
proprietariorum p ſuos colores depictio 546.b
proprij nihil habere, qualis ſit perfectionis 543.a
proprij nihil iã olim diſcipulos Apoſtolorum habuiſſe 506.b
proprij poſſeſsio quibus vetita 620.b

pro-

proprij cur priùs, quàm alieni, vincendi hoſtes 114.b
πτωχοὶ quid 168.
proſperi de vi aut virtute eleemoſynæ ſententia 291.b de philoſophica q̃tuor virtutũ & vitiorũ principaliũ deſcriptione 379. de ſapientiæ ac prudentiæ inueſtigatione 395.b de tẽperantiæ effectu 409.b de fortitudine animi 442.b de relinquẽtibus ſua oĩa epiſcopis 552.b de infallibili aut incorruptibili iudicio Dei 695.a de obmuteſcentibus qui manib⁹ & pedib⁹ ligãtur 729.b de ſempiternæ vitæ qualitate 779.a
protoplaſti noſtri quouſquè virgines permanſerint 119.a
proximũ ad ſalutem adducere, quàm ſit opus pręclarum 344.b
prudentes verè qui ſint 396.b
prudentia quid 382.a 383.a 384.a
prudentia vera vbì 385.a
prudẽtia quî nobis p̃ ſacras literas cõmẽdei 386.b 387.388.389.390.391.392.
prudẽtia quàm ſit in actione omni neceſſaria 392.b
prudentia quotuplex, & q̃ qualis 393.a
prudẽtia ſimulata aut pnicioſa q̃ 396.b
prudentiæ & ſapiẽtiæ qualis connexio 395.b 396.
prudentiam in hac vita perfectam non eſſe 396.b
Pſallendi vtilitas quanta 198.a
pſalliani hæretici qui 179.b
pſalmi qui quandò apud ægrotum legendi 661.b
pſalmorum vis & efficacia quæ 198.a
pſalmos pœnitentiales quomodò ſibi ante oculos ſcribi iuſſerit æger Auguſtinus 662.a
pſalterij decẽ chordarum & decalogi comparatio aut conuenientia 128.b
πτωχοὶ beati qui 540.a
Publici aut priuati ieiunij fruct⁹ q 58.a
puelli regij qualiſcunq; ad beatos in cælo degentes ſimilitudo 765.a
pueri cur Chriſto poſt ſuaſam caſtitatẽ vt benedicerentur, oblati 584.a
pueris quid inculcandum 404.b
puellis quam dederit Iob ſanctus operam 337.b
purificatiõi quali aſſumaĩ ieiuniũ 66.a
purpurati diuitis & Lazari mortes quî inter ſe differãt 660.b
purgatorialibus animabus quomodò ſubueniatur 747.b
purgatorio quę aĩæ fiãt obnoxię 747.b
QVa de re maximè ſoliciti eſſe debeamus 809.a
quadragenarij ieiunij myſterio q̃d figuretur 42.a
quadragenarij numeri ieiunium vndenàm inſtitutum 117.b
quadragenarij numeri myſteria quæ qualia 117.b
quadragenarij numeri myſteriũ 124.a
quadragenarium numerum diuinitùs eſſe conſecratum 117.b
quadrageſima quantoperè obſeruãda 48.b
quadrageſima quò q̃bus proficiat animalibus 52.b
quadrageſima quî à D. Bernardo laudata 124.b & deiñ
quadrageſima quod myſticè tẽpus deſignet 125.b
quadrageſima ſeu quadragenarius numerus quid ſibi velit 128.a

quadrageſima quî ſeruanda 128.b

quadrageſima quî ex quo concilio indici aut indicari iuſſa 129.a

quadrageſima quî ſecundùm q̃d concilium tranſigenda 129.b

quadrageſima quàm ſtrictè Byzantij olìm obſeruata 130.b 131.a

quadrageſimę ieiunium, Apoſtolicum eſſe 40.b

quadrageſimæ religioſa obſeruantia quid inferat aut præ ſe ferat 72.a

quadrageſimæ ieiunium cur ab omnibus ſuſcipiendum 73.a

quadrageſimæ ieiunium, vniuerſale eſſe 73.b

quadrageſimæ ieiunium cur ab Apoſtolis, vt ante paſcha ſeruetur, inſtitutum 73.b

quadrageſimæ ieiunium quî ab eccleſia obſeruari ſolitum 108.b

quadrageſimæ tempore quæ commoda obuenire ſolita 118.a

quadrageſimæ ieiuniũ penitùs nõ ſeruari, ſacrilegium eſſe: violari ex parte, peccatum 118.a

quadrageſimæ ieiunium, ex præcepto Chriſti indictum eſſe 119.a

quadrageſimæ ieiunium quo fructu à nobis obſeruandum 121.b

quadrageſimæ ieiunium vndè quî cõmendatum 125.b

quadrageſimę dies, Chriſtianis quî habiti aut habendi 127.a

quadrageſimam non tam ex humano, quàm Diuino præcepto obſeruandam 117.b

quadrageſimam ſeu ieiunium quadrageſimale conſecrâſſe Dominũ 118.a

quadrageſimam non ieiunantes, pœnã mereri 121.a

quadrageſimale ieiunium ex inſtitutione apoſtolica vbiq; ſeruari 44.b

quadrageſimale ieiuniũ qñ & cur ante primã ei⁹ incipiatur dominicã 48.b

quadrageſimale tempus cur religioſiùs tranſigendum 72.b

quadrageſimale ieiunium à Chriſto ſanctificatum 102.b

quadrageſimale ieiunium qua cura aut quàm ſtrictè ſeruandum 113.b

quadrageſimale ieiunium quî cur ſeruandum 116.a

quadrageſimale ieiunium quõ Chriſtus ſuo conſecrârit 116.b

quadrageſimale ieiuniũ vndè quî cõſecratum 121.b

quadrageſimale ieiuniũ vndè q publicè indici aut indicari ſolitum 129.a

quadrageſimale tẽpus eſſe totius anni decimas 129.b 130.a

quadrageſimali ieiunio quî totius anni decimæ ſoluantur 42.b

quadrageſimali ieiunio dilui negligentias 71.b

quadrageſimalis ieiunij vetuſtas & authoritas 110.a

quadrageſimalis ieiunij obſeruatio q̃lis debeat eſſe 110.b

quadrageſimalis ieiunij violatores q̃ntæ ſint præuaricationis rei 116.b

quadrageſimalis ieiunij diem vnum tranſgredi, quale 117.b

quadrageſimalis ieiunij obſeruatione quid mereamur 119.a

quadrageſimalis ieiunij authoritas & opportunitas quanta 127.b

quadrageſimalis ieiunij præceptũ vndè 128.a

qua-

quadrageſimali tempore quî viuendum 71.b 72.a
quadrageſimales dies quibus aut ſalubres aut medicinales 120.b
quadrageſimalium dierum ſalubritas quanta 124.a
quadrageſimalibus diebus qualis inter quos fiat diſcretio 124.b
quadragiès aut quatèr deciès cur homo affligatur 139.a
quadraginta dierum integrorum ieiunium quî ſeruandum 105.b
quadraginta cur dies ieiunent Chriſtiani 113.a
quadraginta dierum ieiunium quàm ſit integrè ſeruandum 117.a
qudraginta dies ac noctes continuos quo fructu ieiunârint 121.b
quadriga virtutū quàm qualis 382.a
quæ tria potiſsimùm reis veniam promereamur 33.b
quæ non dantur, ea ſola perire 264.b
quæ tria nobis maximè commendata aut commendanda 809.a
quærentibus de præmio & mercede ſeruientibus Deo debita, quid reſpondendum 767.a
quæſtio de beatis, vbinàm ſint ſub cōflagrationis igne futuri 702.b
quæſtio apud inferos familiaris, cuiuſmodi 745.b
quæſtuoſiſsima artium omnium quæ 191.a
quale debeat eſſe ieiunium, quibusq́ operibus coniunctum 112.b
quale quantum'ue peccatum ſit, quadrageſimalis ieiunij violatio 115.a
qualem foràs agat timorem charitas 808.b
quales morimur, tales etiā nos iudicatum iri 672.a
qualia ſeu quanta per nos à Deo petenda 171.b
qualitas vitæ futuræ 779.a
qualiter iudicari velimus, penès nos eſſe 379.b
quàm horrenda in iudicij die euentura 705.b
quandonàm orata non exaudiri, orandum 170.b
quanta daturus ſit Deus beatis dona 774.b 775.a
quantilli cælum ematur 328.b
quartæ & ſextæ feriæ ieiunium vndè inſtitutum 107.b
quas domos, quos patres, fratres aut filios apoſtoli pro quibus hîc receperint 529.b
quatuor ieiunij tempora, quæ 41.b 42.a
quatuor (vt vocant) Temporum ieiunia, quot ſeu quos dies compræhendant 63.a
quatuor temporū ieiunia quandò aut quibus diebus ſeruanda 64.a 65.b 66.b 667.a
quatuor temporum ieiunia cur vndè inſtituta 67.a
quatuor temporum ieiunia quos ad dies pertineant 68.b 69.70.
quatuor ſingulares viri veteris teſtamenti, Ambroſio qui 378.b
quaternarij numeri myſterium 379.a
quatuor hominis nouiſsima quæ & qualia 640.
quatuor mundi regna quî per Danielē depicta 710.b
quatuor nouiſsimorum doctrina quò conferat aut conducat 785.b 786.

quatuordecim partiũ beatitudinis, ſeptem ad corpus, ſeptem ad animam pertinere 768.a
quemadmodùm Baptiſta Ioannes primum Chriſti aduentũ pcucurrit, ſic Euãgeliſta Ioannes ſecundum eiuſdem aduentum præcurret 699.b
quercum ſuccidere, quibus quanti ſit ſceleris 98.a
querimoniæ quæ quales 486.
qui poteſt capere, capiat: qualis cui ſit vox 553.b & quõ intelligenda 560.b
qbus potiſsimũ rebus placet Deus 68.a
qbus horis q̃tidiè orãdum 206.b 207.a
quibus aut qualibus ante omnia benefaciendum 362.a
quicqd ſorti accedit, vſuram aut fœnus eſſe 412.a
quid, dum egenos intuemur, cogitandum 337.a
quid in eleemoſynarum largitione obſeruandum 359.b
quid cui minimè negandum 369.a
quid apud inferos vel audiatur, vel videatur 741.b
qd vitæ æternæ vel adſit, vel abſit 772.a
quid in cælo acturi viſurive ſim' 783.a
quinquagenarij numeri myſtica ſignificatio 128.b
quinquageſima, ſeu dies Paſchales, qd ſibi clàm velint 128.b
quiuis quo præmio donandus 19.b
quõ nullus in tartaro ſit ordo, cùm tamen ordinata ſit ibì pro culparum diuerſitate diſtinctio 735.a
quorum aut qualium ſit, manere hîc diù velle 673.b
quoſdam in extremo iudicio non iudicandos, & tamen perituros 713.b
quos populos qui conuerterint Apoſtoli, quandò clarè liquebit 348.a
quotidiana ſymboli recitatio quomodò aut cur fieri debeat 207.a
quotidiè quandò orandum 211.a
RAbani de ieiunio, potiſsimũ q̃dragesimali, ſentẽtia 44.45.46.47.a
radix gratię quid aut quę 60.a
radix malorum omniũ quę 258.b 259.a
Reatus vnus q̃s quomodò vna pœna implicet 736.b
rechabitarum abſtinẽtia qualis, & quî à Domino per Ieremiã laudata 80.
rechabitarum laus & abſtinentia 101.a
recõciliatiõis ſacrificiũ q̃d aut q̃le 60.b
recordatio ſuppliciorum inferni quæ quos quò promoueat 736.b
rectitudinis & ſimplicitatis cõiunctio qualis 395.a
rectum de rebus iudicium quò ſpectet aut referatur 395.b
redempti à Chriſto cur ſimus 1.b
reditus ad paradiſum quî nobis hodiè parãd' 61.b vndè quî obtineat 99.b
refectiõis modus quis quibus olìm in Aegypto monachis 615.a
refectione quali qui iam olìm ſint vſi monachi 620.b
regiũ ſignũ q̃d vndè requirendũ 707.a
regnum Dei tribulationibus aſſequi, non delicijs 14.b
regnum quod quibus pro operibus recipiendum 28.b
regnũ Dei quantũ aut quãti valeat 29.a
regnum Dei quo precio ematur 29.a
regnum Dei, quantùm aut quantillùm cuique valeat 292.b
regni cælorũ cõmendatio ſiue deſcriptio 750.751.952.& deiñ

regni

regni cælorum quale aut quãtum precium 783.b principium quõ hîc habeatur 767.a deſcriptio 775.b
regna quî ſint aut fiant latrocinia 401.a
regnorũ mũdi quatuor q̃ qualia 710.b
regum officium ſummum quod 402.a
religioſæ vitæ encomium 631.b
religioſi cur ſe Deo dicent aut dedant 362.b cur ſua relinquant oĩa 552.a q, quales Chriſti & Apoſtolorum imitatores 545.a
religioſorum iam olìm in ciuitatibus collegia 621.b opa quæ q̃ aptè partita 185.a in eccleſia ordo quis aut quantus 631.a
relinquere ſua pauperibus, quomodò ſatis non ſit 522.a
reliquiæ originalis peccati in baptizatis quales 815.b
remediũ peccati ſeu peccatorum qd, aut quod quale 209.b 268.b 814.a
remedia ad propitiandum Deum certiſsima quæ 256.a
remiſsio peccatorũ quî aut per q̃ præſtetur, ſeu obtineatur 66.b 67.a 290.b
rempublicam, vbì iuſtitia non ſit, non eſſe 401.b
renunciatio vitæ ſecularis, & profeſsio vitæ perfectioris, qualis olìm fieri ſolita 617.a
reparatio quæ quî obtineatur 780.a
reparatiõis cuius aut quorum quæ habenda cura 826.a
reparatiõi aĩarum ꝓdeſſe ieiuniũ 65.b
requies animę poſt mortem, non ęquè diuturna omnibus 644.a
rerum labentium contemptus, quàm ſit laudandus 445.a
res, qua beati eſſe queamus, qualis aut quę 491.b
res, per q̃s ſolas Deo propinquemus, quot aut quę 119.b
reſciſſores diuinæ legis qui, quales aut quot 116.b
reſurrectionis Dominicæ rei, ſeu ab eius communione alieni, qui 130.a
reſurrectionis mortuorum oſtenſio & aſſertio 706.a
retributionem in vita æterna non vnã, ſed diſparem futuram 22.a
retributio quę quibus ꝓmiſſa 23.a quę vndè aut quibus ex opibus ſperanda ſeu obuẽtura 260.b 532.b prẽmiorũ ꝑ meritis q̃ vbì quanta futura 763.a
reuelatio quę aut quorum vbì tandèm futura 704.b
Riuulus quis cur quantis meritò pręferatur fluuijs 293.a
Robur ieiunij q̃d quale aut quãtũ 57.b
rogare & erogare, q̃rũ maximè ſit 183.a
rogationum ieiuniũ vndè habeat originem 49.a vndè & cur idem celebrari iuſſum 49.b
rogationũ diebus q̃s ob res orãdũ 49.b
romanam eccleſiam aliarum omnium eſſe matrem 109.a
romanum imperiũ quomodò ab Antichriſto inuadendum 710.a

SAbbatum ſanctum quod, eiusq; ieiunium quale 49.b
ſabbati ieiunium vndè 43.a quale aut quî ſeruandum 47.b 105.
ſabbati paſchalis ieiunium quale 106.b
ſabbato cur quædam eccleſię ieiunent, quędam non ieiunent 106.b
ſabbato fugere, quid 628.a
ſabbata quę & quot ordinandis eccleſię miniſtris deputata 46.a

ſabbatorum quatuor ieiunium quod quale,aut quandò eueniat 45.
ſabbatorũ quorum officia q̃ q̃lia 46.b
ſacerdotũ quid maximè interſit 583.a
ſacerdotibus quî & cur quadrageſimale ieiunium præueniendum 48.a
ſacrificium myſticè q̃d quale aut quantum 292.a
ſalutis remedium quid 60.a
ſaluti corporis qua cautione incumbendum 661.a
ſamaritanus quiecui imitandus 352.a
ſamuelis in orando quanta fuerit efficacia 217.e 221.b
ſanctificandum quî ieiunium 150.
ſanctificatio quî ad temperantiam referatur 384.b
ſanctimoniales vndè dictę 590.a eis quid vndè iuſſum aut vetitũ 547.b
ſancti cur ab aliquibus morti vicinis videantur 671.b vbinàm fruſtrà implorãdi 695.b cur pro damnatis nõ orent 733.a quõ laudent Deũ 773.b
ſanctorum preces,irę Dei reſiſtere poſſe 176.b 177.a nobis merita quibus potiſsimũ tribus applicentur 34.a preces quibus potiſsimùm proſint 214.b 215.a erga damnatos affectus quis 733.a in cælis quale cõſortium 777.a conſpectus quî aut q̃bus deſiderandus 781.b
ſanctos p̃ ieiuniũ p̃ſtantiores fieri 62.a
ſanctos in cælo ſolicitos de nobis eſſe 673.b
ſanitas ſanctorum 769.a
ſanitatis & habitudinis bonæ cuſtos qs aut qualis 58.b
ſapientia quid ſit 386.b
ſapientia inter dona ſpiritus ſancti q̃tum aut quota 454.b
ſapientia ſanctorum quanta 769.b
ſapientia aut ſcientia qualis in cælo futura 781.b
ſapiẽtiæ indigus, quem ob eam rogare debeat 191.b
ſapientiæ ſedes q pareẽ,aut qd ſit 402.b
ſapientiæ donum cui reſpondeat ſeu applicetur beatitudini 452.b 459.b
ſara quæ quid oratione ſua gratiæ conſecuta 230.
ſarepthacuius prophetæ hoſpitio nobilitata 298.b
ſartagines inferni quales 741.a
ſatanas vndè quî maximè aut minimè vinci queat 114.b
ſatisfacere nos per ieiunium 56.b
ſaturitatis incommoda quæ 119.a
ſaul cur quo rigore aliquandò erga Ionathan filium vſus 86.87. qua in re ab Ambroſio laudatus 115.
ſaulis quanta erga Ionathan ob nõ ſeruatum ieiunium ſeueritas 115.b
Scala q̃ qd ſibi clàm velit 638.a
ſchiſmatici cur ob perſecutionem paſſiuam non beati 479.b
ſciendi modus qualis aut quàm neceſſarius 346.b
ſcientia per ſe potiſsimum laude digna quæ 347.b
ſcientia rerum humanarum qd 386.b
ſcientia quę q̃ in re maximè ſit neceſſaria 393.a
ſcientia non inflatum, ſed lamentantẽ faciens,quæ 453.
ſcientia quę quò neceſſaria 455.a
ſcientia iuſtorum 770.a
ſcientiæ vſus bonus aut malus,qualis aut quotuplex 347.a

ſcientiæ donum cui reſpondeat beatitudini 452.b 458.a
ſcientiam verbi Dei prędicandi, eſſe quodammodò angelicam 346.a
ſcorpius & ſerpēs quid ſibi myſticè velint 199.b
ſcriptura ſacra quòd varijs appellet modis centuplum illud euāgelicum 536.b
ſcripturarum de bonis operibus teſtimonia 2.b 3.4.a de fructu iuſtitiæ teſtimonia 8.b 9.10.11.12.13.14.15.16. 17.18.19.20. de triplici bonorū operum genere teſtimonia 31.32.33.a de reſiſtentibus eccleſiæ aut deſciſcentibus à veritate fidei catholicæ teſtimonia 77.b 78.79.80. &cæ. vſque ad 87. incluſìm. de orationis laude, vi, neceſsitate, alijsq́ eius dotibus teſtimonia 154.155.&c. vſque ad 164.a de orandi ſedulitate & neceſsitate teſtimonia 189.190.191.192. 193.194.195.a de viribus & fructib⁹ orationum teſtimonia 219.220.221. &c. vſq; ad 234. incluſìm. de eleemoſynæ vi & laude ſententia 237. 238. de eleemoſynæ laude teſtimonia 245.b 246.247.248.&c. vſque ad 254.a incluſìm. quæ commendant eleemoſynā, teſtimonia 245.b 246. 247.248.&c. vſq; 254.a incluſìm. de fortitudine agentium, eamq́; cōmēdantium, teſtimonia 423.424.425. 426.427.428.429.430.431.432. &c. de temperantia præcepta quæ qualia 415.416.417.&c. ſacrarum ſumma, ſcopus've quis 453.b de donis & fructibus ſpiritus teſtimonia 469. b 470. de beatitudinibus euangelicis teſtimonia 475.476. de conſilijs euangelicis teſtimonia quæ qualia 517.518.519.520. de morte agentiū aſsignatio 641.642. de morte ſententiæ aut doctrinæ 645.b 646. de morte aut moriendo ſententiæ 647.648.649.650.651.652.653.654. de iudicio extremo teſtimonia 677. 678.679.680.681.& deiñ. de inferno, eiusq́; pœnis teſtimonia 718.b 719.720.
ſcrutari Hieruſalem, quid 693.b
Seceſſus ab aliorum hominum cōſuetudine qui quales 612.a
ſecularia ſpnentē, mereri æterna 537.a
ſecularium literarum vſus 525.b
ſecuritas beatorum qualis 771.a
ſecundùm carnem aut ſpiritum ambulare, quid 473.b
ſegregatio quæ qualis quā futura 709.a
ſeipſum vincere, quantum aut quale quid ſit 444.b
ſeminātē parcè, parcè & meſſurū 349.b
σημεῖον quid 602.a
ſenioris aut ſuperioris voluntas quòd cui ſit obſeruanda 601.b
ſenis alicuius præclara pro peregrinis oratio 357.a
ſenis decrepiti adſpectu mortis & nouiſsimorum ingeri memoriā 789.b
ſennacherib q ab Ezechia ꝓfligat⁹ 100.a
ſententia quæ quòd ſit immutabilis 741.a
ſeparari à Deo, quātum ſit ſupplicium 739.b 747.a
ſeparatio quàlis in iudicio extremo futura 708.a 729.a 738.a 742.a
ſeparatiōis animæ à corpore dolor aut horror qualis 665.b
ſepeliendis mortuis quantam dederit Tobias operam 339.

ſeptem virtutum ſpiritalium plenitudo qualis 450.b
ſeptem filij myſticè quid 455.b eccleſiæ 456.a mulieres 460.a
ſeptember quî & cur fuerit Iſraëlitis celeberrimus 85.b 86.a
ſeptẽbris ieiuniũ omnibus indictũ 63.a
ſeptembris ieiunij traditio aut vſus qualis 67.a
ſeptenarij myſterium 456.a
ſeptiformis ſpiritusſancti gratia quantoperè nobis curanda 451.a
ſeptiformis operatio ſpiritus ſancti q. bus beatitudinum gradibus reſpõdeat 452.a
ſeptiformis actio beatorum, q̃lis aut quæ 771.b
ſeptiformi gratia ſpiritus ſancti, cæleſtis regni aditum aperiri 454.b
ſera pœnitentia q̃lis aut quæ 695.b
ſeruitium Paulini Noleñ epiſcopi in Africa quale 308.b 309.310.a
ſeruitus reproborum qualis 769.a
ſeruorum dimiſsio quæ, quot aut q̃ntos lucratura 533.b
ſetæ & timoris lepida ad charitatẽ introducendam collatio 806.b
ſeueri Sulpitij de S. Martino & Paulino epiſcopis aſſertio 509.b 510.a
ſexageſimus in euangelio fructus, myſticè quid 591.b
ſexta hora cui rei aut operationi addicta 183.b
Sibi ſoli viuẽtem, ſuperuacuum quid, non hominem, eſſe 275.b
ſicera & vinum cui aut quibus cur bibi vetita 79.b
ſilueri papæ (teſte Iuone) de ieiunio ſententia 50.b
ſimeõis Stylitæ de animabus iamiam exeuntibus ſententia 693.a
ſimulantibus inopiam an eleemoſynæ dandæ 324.a
ſimilitudines aliquot efficaces vani & caduci mundi 789.791.792.793.794.795.
ſimplices & prudentes quomodò nos eſſe oporteat 396.a
ſimplicitas quibus alijs virtutibus neceſſariò iungenda 395.a
ſimplicitati prudentiam eſſe iungendam 394.b
ſinguli quiq; vbì tandèm futuri reges 766.b 767.a
ſingulos officij ſui in iudicio extremo rationem daturos 707.b
ſitientibus quibus quod ſancti ſpiritus donum reſpondeat 452.b
Sobrietas & vigilantia quantoperè nobis neceſsariæ 416.a
ſobrietatis laus & vis quanta 114.a
ſobrietatis quę habenda ſit cura 809.b
ſocietas beatorum qualis 762.b
ſocietas q̃ vbì nos maneat 763.b 764.a
ſocietas in vita æterna qualis 764.b
ſocietatem vitæ communis deſerẽtes, Auguſtino quales 549.a
ſocietate in qua cur priuatìm nihil poſſidendum 547.b
ſodomitę quomodò iram Dei, plagãq; meritam euadere quiuiſſent 100.b
ſoliciti de nobis in vita æterna q̃ 763.b
ſophronij archiepiſcopi Hieroſolymitani de Zenone imp. eleemoſynario ſententia ſeu teſtimonium 315.b
ſophronij epiſcopi Hieroſol. hiſtoriola de dãtibus fœnori pecuniam ſuam Chriſtianorum Deo &c. 316.

ſordes q̃ quō aut quibus abluēdę 255.a
ſordidati poſt baptiſmum qui abluendi 255.a
ſortis augmentum omne vetari 412.b
ſorti accedens quiduis, vſuram aut fœnus eſſe 412.a
ſozomenus quò Monaſticæ vitæ inſtitutionem primam referat 626.a
Spadões aut ſteriles q cur felices 556.b
ſpe nos hîc eſſe beatos 493.a
ſpiritus ſanctus cur ſuā p̄ſentiā in colūbæ & ignis ſpecie patefecerit 395.a
ſpiritus ſanctus quāto aliter in Chriſto q̃ in cæteris habitet 448.b 449.a
ſpiritus timoris Domini cur Chriſtum implêſſe dicatur 449.b
ſpiritus quis q̃ ſit multiplex 449.b
ſpiritus ſanctus quantum quale've ſit flumē 450.a in q̃ ſolo ꝓpriè requeuerit 460. b in qbus requieſcat 461.b
ſpiritus ſancti donis mentem informari 380.b
ſpirit⁹ ſancti dona q̃t aut q̃ 447.b 448.
ſpiritus ſancti fructus q & q̃t 464.a
ſpiritum ſanctum aliter in Chriſto, q̃ in alijs requieuiſſe 462.a
ſpiritu pauperes qui 537.a
ſpiritus qui vndè cur tanto timore afficiendi 728.b
ſpiritus incorporeos à corporeo igne teneri poſſe 731.a
ſpiritualia miſericordiæ opa q̃ 334.b
ſpiritualium qualis ſit ad corporalia collatio 529.a
ſpiritualia centupli vocabulo accipi 529.b
ſponſa regis æterni quæ 514.a
ſponſæ Chriſti quæ 513 b
ſponſus virginum ſacrarum qs 582.a
ſpōtanei pauperes qui vndè iam olim ſuſtentati 543.a
Squamoſi piſces qd olim præ alijs habuerint honoris 78.b
Stadium quale ſit vitę noſtrę tēp⁹ 121.b
ſtati ieiuniorum dies 63.a
ſtati ieiuniornm dies hæreticis iā olim quales 96.b
ſtationis & ieiunij diſcrimen 44 a
ſtatiões quæ vndè ſic dictæ, aut quî ſeruandæ 113.b 114.a
ſtatus regni cælorum qualis aut quotuplex 489.b
ſtatus aīarum poſt mortem qs 643.b
ſtatus ac lapſus primi hominis q̃lis 813.
ſtephanus quî pro ſe & lapidatoribus ſuis precatus 224.a
ſtephanus niſi oráſſet, eccleſia Paulum non haberet 235.b
ſtephani protomartyris preces quę qd obtinuerint 218.b
ſtipendium quî ſit vita æterna 24 b
ſtipēdia q̃ cur quibus conſtituta 403.b
ſtoicos q̃ in re quō ſecutus hæreticus Iouinianus 104.a
ſtridor dentium quid deſignet 729.b
ſtridor dentium infernalis vndè 742.b
ſtridoris dentium q̃riès in Euangelijs fiat mentio 740.b
ſtudere perfectioni quid ſit 637.a
ſtudium q̃d quale eſſe oporteat 638.b
ſua ſe licitè ſeruare putātium, nec coīcantium, increpatio 354.b 357.b
ſua omnia relinquentes propter Dominū, vndè ſuſtentati 543 a
ſuadere caſtitatem, nouū nō eſſe 583.b
ſubditi qbus in rebus obedire malè nō poſsint 610.b
ſubſtantia quæ quî erogādo ſeu diſtribuendo augeatur 295.a

ſul victorem, facilè de hoſtibus ſuis triumphaturum 114.b
ſulpitij de S. Martini liberalitate eiuſq; monaſterijs aſſertio 306.a 624.b
ſumma doctrinæ de operibus miſericordiæ, qualis aut quæ 374.b 375.a
ſumma eorum quæ hoc libro præſenti contenta ſunt 810.b 811.
ſuna cuius prophetæ hoſpitio nobilitata 299.b
ſuorum relictio quam vlteriùs imitationem exigat 522.a
ſuperabundantiam non accipientis benedictio 412.b
ſuperabundantiam accipientes, morte morituros 413.a
ſuperbia ſancta, q̃lis aut q̃rum ſit 209.b
ſupbiæ & humilitatis aduerſatio qualis 457.b
ſupererogatiõis opa q̃ q̃lia 498.b 499.a
ſupererogationis opus eſſe votum virginitatis 568.a
ſuperiori quid vndè reddẽdum 402.b
ſuperiores quomodò ab inferioribus veniam petere oporteat 371.b 372.
ſuperiorũ iuſsis quò obſequẽdũ 606.b
ſupplicare quos quibus oporteat aut deceat 371. 372.b
ſupplicium omnia gehennæ ſupplicia ſuperaturum, quod 716.a
ſupplicia quæ cur quibus etiam à teneris inculcanda 404.b
ſúpplicia inferni qualia 737.a
ſupplicia inferni mitigantium exibilatio 739.b
ſuppliciorum timorem eſſe promiſsione præmiorum potẽtiorem 404.a
ſuppliciorum inferni egregia per Diuum Bernardum deſcriptio 741.b
ſuppliciorum gehennæ recordatio q̃ ſit fructuoſa 780.a
ſupplicijs territum iri, quos præmia non inuitant 749.a
ſursùm corda, quid ſibi in Miſſæ officio velit 205.b
ſuſanna vndè quid ſua oratione impetrârit 218.b 223.b
Symboli recitatio quotidiana quò facienda 207.a
ſymphonia inferni qualis 737.a
ſymphonia cæli qualis 776.b
TAbenna qualibus olìm in Aegypto monachis floruerit 601.a
tabernacula in quę q nos recipiãt 283.b
tabitha qd ſuis eleemoſynis vndè conſecuta 795.b
tabithæ quò ſuæ profuerint eleemoſynæ 256.b
tabithæ laus ac pietas 297.b ac mortuę reſuſcitatio 298.b
talenta quæ quî expendenda 345.b
taraſia mulier alioquì pia, cur à Paulino viro ſuo increpita 307.b 308.a
Teleſphori de abſtinẽtia clericali & laicali iudicium 130.b
telonari⁹ qdã inhumanus, quò tandèm pietatis aut deuotiõis venerit 692.a
temperantia quid ſit 382.a 383.a
temperantia vera vbì 385.a
temperantia quid efficiat 419.b
temperantia, qualis aut quanta ſit virtus 512.b
temperantiæ & aliarum virtutum cardinalium deſcriptio 381.a
temperantiæ exemplum quale fuerit Baptiſta 415.a
temperãtiam eſſe quandam quodammodò ſanctificationem 384.b

temperantiā quî doceat aut commendet ſcriptura 414. 415.
templa quæ quibus pro domibus obtigerint 530.b
templa DEI qui ſint, quantiq́ ſit templum Dei eſſe 561.b
tempus expiādis peccatis aptiſsimum quod 118.a
tempora q̄ quî nobis redimenda 809.b
temporalia num in IESV aut Saluatoris nomine petenda 216.b
temulēti quāto aut quali periculo obnoxij 114.a
tenebræ inferni q̄les 726.b 729.a 743.b 744.b
tentationes dæmonis quæ quales 607.
tentatori, de ieiunio tentanti, quid reſpondendum 59.a
terra quid abundè nos ſuo exemplo doceat 352.b
terra miſeriæ & tenebrarum qd 734.b
terrena quî & cur vel deſerenda, vel nō deſerenda 534.a
terribilem diabolo ieiunantis orationem eſſe 63.b
terror, pudor & pauor, quorum quis vbì futurus 712.b
tertia diei hora, quo ſpiritus ſancti opere inſignita 182.b
tertulliani de quibuſdam orandi geſtibus ſententia 177.a de Plinij & Traiani pro Chriſtianis decreto 180.b 181.a de ſpadonibus volūtarijs 513.a de mendicis beatis 540.a
teſtamēti cōdendi ratio & tēpus 665.a
teſtamenti veteris cęlibes qui aut quāti 750.b
Theodoretus quomodò virginitatem commendârit 574. 576.
theodoreti de abſtinentia Encratitarū, & de abſtinētia vini & carniū, ſententia 91.b de cōſilio virginitatis 574.a
theophili Alexandrini de quadrageſimali ieiunio ſententia 110.b
theophraſti de frugalitate ethnicorum teſtimonium 39.a
theophylacti de ouina manſuetudine ſententia 393.b de magiſtratuū vtilitate 406.b de paupertate omniū virtutum capite 528.a de promiſſione centupli apoſtolis per Chriſtū facta 530. 531.
θεραπευτὰς & θεραπευτρίδας quid 611.b
therapeutæ Apoſtolis qui 617.a
theſaurus quis vbì naſcatur 525.a
theſauri mira per Tiberium imper. inuentio 310.b
Tiberij Imperatoris II. quanta in pauperes liberalitas, & quo ea miraculo recompenſata 310.b 311.a
tigris myſticè quid 385.b
timēdáne ſit mors, an nō timēda 659.a
timendus Chriſti authoritate qs 807.b
timēs qs q ſua mēbra mortificet 806.a
timentes, non ſine pœna eſſe 450.a
timor qs q̄ ꝑmiſsione potētior 404.a
timor Domini, quanti ſit aut eſſe debeat momenti 451.b
timor qs cui beatitudini rn̄deat 452.a 456.b
timor qs quantoperè neceſſarius 453.a
timor ſine pietate, qualis 455.a
timor qua in re plus queat, quàm pudor aut dolor 643.a
timor quis quî aut cur initium ſapientiæ dicatur 643.a
timor & dolor animarum in extremo iudicio qualis 704.a

timor

timor hominum ad iudicis aduentum qualis aut quantus 706.b
timor à charitate foràs expulſus, qualis 808.b
timor quis quàm ſit ſalubris 780.b
timor Domini quàm ſit vtilis aut neceſſarius 788. 801.
timor qs, q̃lis ſit murus & turris 802.b
timor qs quomodò acquiratur 803.a
timor cum charitate permanens in ſeculum ſeculi, quis 806.b
timor quis q̃lis, aut quàm vtilis 807.a
timor gehennæ qualis 807.b
timor gehennę qualis ſit cũſtos aut pędagogus 808.a
timoris cuius quanta vtilitas 801.b
timoris laus & vtilitas 805.b
timoris caſti & ſeruilis differentia quæ 807.a
timorem pœnæ etiam à Chriſto ſuggeſtum 808.a
timore charitati locũ præparari 806.b
timotheo quî vinũ bibere à Paulo permiſſum aut iuſſum 101.b
tityus quis quali apud inferos afficiatur pœna 746.b
Tobias quantoperè miſericordiæ operibus ſtuduerit 339.
tobiæ qualis pietas 297.a
toletanę ſynodi de veſcentibus in quadrageſima carnibus ſententia 76.b
toletanæ I. ſynodi de carnibus auium & pecudum ſententia 88.b
toletanę ſynodi octauæ in violatores ieiunij quadrageſimalis ſententia 129.b 130.a
tonderi, & veſte alba indui monachos iam olìm ſolitos 617.b
tonitrus vaſtioris terror aut formido qualis 706.a
tormentum quibus poſt mortem futurum 644.a
tormẽta perpetuò duratũra quę 732.a
tormẽta apud inferos principalia quæ aut quot 740.b
tortores & tormenta inferni q̃lia 715.b
tortores in tartaro quales 729.a
Traditio eccleſiaſtica quę qualis 96.a
traditionum quarum vis quanta 43.b
traianus quid de aut pro Chriſtianis ſtatuerit 180.b 181.a
transfiguratio Domini quomodò futuri ſeculi ſtatũ reprę̃ſentârit 765.a
trãſitus ad immortalitatem, vndè quî fiat 673.a
tranſitus Domini quis qualis aut quid 784.a
trapezita aliquis quàm mirè diabolũ de auaritia tentantem ſupârit 305.b
tres illi pueri in fornacem iniecti, quomodò ab igne non læſi 223.a
tres illi apud Danielem pueri, quales fuerint 586.a
tria conuerſationi humanæ neceſſaria, & quod horum cui potiſsimùm debeamus 4.b
tria quædam ſingularia, fidei, ſpei, & charitati accommoda, quæ 33.a
tria ad religioſas actiões maximè pertinentia, quę 35.a
tria aliqua, quibus tantummodò Deo propinquemus, quę 119.b
tria quę quibus tribus reddenda 402.b
tria hominũ millia vbì iam olìm vnius congregationis aut conuentûs fuerint 620.b
tria in euangelio ſingulariter tibi commendata, quę 809.b

tri-

tribunali Chriſti ſiſtendi qui 703.a
triburienſe concilium quid de quibus diebus aut ieiunijs ſtatuerit 129.a
tributa cur principibus p̄ſtanda 405.b
tributorũ ſolutio cur neceſſaria 406.b 407.a
triceſimus in euangelio fructus myſticè quid 591.b
tridẽtini concilij de iuſtificatione ſententia 21.a de abundando in omni ope bono 22.b 23. de ſtatutis eccleſię & ciborum delectu 131.b 132.a de clericorum cælibatu 564.a
triduani ieiunij mos vñ ſumptus 43.a
triplex ieiunium eſſe 37.b 38.a
triptolemi legibus olìm apud Atticos eſum carnium interdictum 40.a
triſtitia malorum quanta 771.b
troilum epiſcopum auarum quî Ioannes Eleemon ab auaritia curârit 304.305.
Tunica vna myſticè quid 281.a
VAleria martyr & virgo quomodò à Martiali Apoſtolo commendata 565.a
valetudinẽ q̄lem habituri dãnati 769.a
vanitas mundi vndè quàm ad viuum depicta 794.
vanitas vanitatum quid 796.
varietas locorum & ſuppliciorum infernalium qualis 737.b
Vbì iuſtitia non eſt, ibì rempublicam non eſſe 401.b
vbì ſana fides non eſt, ibì iuſtitiam eſſe non poſſe 479.b
Vectigalium ratio quæ 404.a
velocitatem quantam qui quandò habituri 768.b
venantius, quis cur à Diuo Gregorio increpitus 627.b
vendenda q̃ quomodò, & quibus communicanda 524.b 525.
vendere ſua omnia quomodò Chriſtianus quiſq; debeat 541.a
venditioni expoſitam vitã æternã 25.a
venenum quî veneno excludatur 286.a
veniæ petendæ modi q̃ quales 371.372.
verbis q̃ tãtùm p̄ſtet miſericordia 336.a
vercellenſis eccleſia cur adeò per Ambroſium laudata 622.a
vermis inferni qualis 729.a
vermis & ignis inferni quotuplex aut qualis 743.b
vermis quis quõ non moriatur 780.a
vermes qui vndè quõ expellantur 61.a
veſpertinæ horę aut preces vndè ſic appellatæ 186.b
veſtis nuptialis quid 645.a
veſtibus cui qualibus vtendum 422.a
veſtitûs ſuperflui aut immoderati repræhenſio 270.b
veſtitui precioſo non deeſſe peccatum 423.a
vexatio dæmonũ q̃ q̄lis aut q̃ta 692.b
Via ad cælum, qui quomodò ſint 183.a
via ad perfectionem ſuprema, ſecunda, tertia, quæ aut qualis 280.b
via quę quibus aut ſequenda, aut relinquenda 493.a
viam ad beatitudinem paucis eſſe cognitam 492.a
viarum virginitatis, viduitatis, & matrimonij, comparatio 501.a
victori quid vndè promiſſum vel obuenturum 16.a
victori ſeu vincenti cui qd pręmij dandum 18.b
victoria & laus virginum 593.a

victoriam de hoſtibus myſticè ſperãs, quõ ſibijpſi antè vincendus 114.b
victus diei vnius, myſticè quid 281.a
videre Dei faciem, quid 776.a
videre Deum, qualis ſit viſio 783.a
vidua duas tantummodò ſtipes offerẽs, oblatoribus quantis p̃lata 293.a
viduæ cuinam nubere demum liceat 577.b
viduis diuitibus quî eligendi hæredes 524.a
vienna Galliç vndenã ſic inſignita 49.a
vigilandum & orandum cur ſit 189.a
vigilantia qua vbì præcipuè ſit opùs 176.a
vigilantius qua de re quõ ab Hieronymo confutatus 552.b
vigilantij qualis de facultatum diſtributione ſententia 552.a
vigiliarum aut precum nocturnarum antiquitas 187.b
vigiliarum ieiunium quî populo denunciandum 50.b
vigilare cur totiès moneat nos Chriſtus 646.a
vigilare quid ſit, aut q debeam 414.b
vigilare quî & quantoperè à Chriſto p̃ceptum 658.a
vindicta quali quis ſacræ virginis impeditor percuſſus 582.b
vinum quõ ex Pauli apoſtoli conſilio vtendum 83.a
vinum & inebriatiuum omne quibus potiſsimè vetitum 79.
vinum & mulieres quantoperè noceãt etiam ſapientibus 414.b
vino etiam in quadrageſima abſtinendum 73.a
vini vſus quis 418.a 422.a
vini & mulierum vis quanta 418.a
vino quî vtendum 414.b
violatores ieiuniorum eccleſiæ qui aut quales 46.b
violatores qui quãtis ſint periculis obnoxij 116.b
violentia quali placetur, non offendatur, Deus 217.b
virgo 'ne quis coniugatæ cuius pręferenda 589.b
virginis alicuius ſub Ambroſio ad altare propter virginitatem confugientis inſigne exemplum 581.b 382.a
virgini cuinam licitum non ſit nubere 578.a
virgini continenti quid curandũ 586.b
virgines cur angelis ipſis præferantur 575.b
virgines quibus nubere liceat, q̃ 575.b
virgines quõ aut qua in re angelos imitantur 576.a
virgines nõ peccantes nubẽdo, q̃ 577.b
virgines quæ cur potiſsimùm cõmendabiles 588.b
virginum vbì quanta futura ſit gloria 499.a
virginũ quarũ ſponſus qs 513.b 514.a
virginum corona q̃lis aut q̃nta 564.b
virginum & Mariæ collatio 564.b
virgnum & coniugum inter ſe collatio 558.b 559.
virginum gloriam centuplicatam eſſe 565.b
virginum laus & gloria 566.a 568.
virginum excellentia quanta 575.a
virginum merces quanta 576.a 587.b
virginum corona qualis 578.a
virginum conſecratiõe non minui genus humanum 584.a

virginum quanta olìm conſecratarum copia 584.a
virginum laus & victoria 593.a
virginum ſingularē in cælo locum eſſe 596.a
virginibus quibus quæ præſtituta aut promiſſa merces 554.a
virgines inter eccleſię membra dignitate præſtare 588.a
virgines cũ Maria partē habere 564.b
virgines quod quale've maneat in cælo præmium 562.b
virgines angelicam in terris vitam agere 564.a
virginalis coronæ cur Paulus de virginibus agens, non meminerit 578.b
virginali caſtitate præſidium angelicũ mereri 581.a
virginalis caſtitatis laus, patria, definitio, author 580.b
virginitas in Adam & Eua quouſq; permanſerit 119.a
virginitas cur maiori præmio coronetur 566.b
virginitas quale ſit ornamentũ aut decus eccleſiæ 572.b
virginitas quos prophetas quò euexerit 579.a
virginitas vndè ſit 585.b
virginitas qualis, quātáve ſit poſſeſsio 587.a
virginitas cur nuſquàm à Deo præcepta 587.a
virginitas quæ cur honorata 588.a
virginitas quę cur ſeruanda, aut nõ ſeruanda 588.b
virginitas cur in Teſtamento veteri nõ tã frequens 590.b 591.a
virginitatis & cõtinentię conſiliũ 501.a
virginitatis hoſtes q̃ anathemate dānati 564.a
virginitatis præmium quale 566.a
virginitatis votæ qualis aut gloria, aut præmium 567.a
virginitatis votũ quàm ſedulò ſit ſeruandum 567.b
virginitatis quanta apud Deum & homines laus 573.
virginitatis decus aut pulchritudo q̃nta 576.b
virginitatis donum quî detur 577.a
virginitatis gloria, & qui eam deprimant 580.a
virginitatis & nuptiarũ collatio 580.b
virginitatis munus quàm ſit inexplicabile 582.b
virginitatis ſtudia promouere, quorũ maximè interſit 583.a
virginitatis laus 586.b 592.b
virginitatis laude nuptijs nil detrahi 590.b
virginitatis & nuptiarum etiam caſtarum differentia quanta 590.a
virginitatis commendationem tãtam vndè quis hauſerit 592.b
virginitatis votum quî Deo faciendũ 596.b
virginitatis perpetuæ ſeruatores qui quales 626.b
virginitati qualia deputata ſint præmia 585.a
virginitatem eſſe ſuperogationis opus 499.b
virginitatem eſſe conſultam, non præceptam 494.a
virginitatem conſuli, non p̄cipi 500.
virginitatem quæ mulieres quî olim amplexæ 513.a

virginitatem eſſe conſultã aut perſuaſam, non iuſſam 554.b
virginitatem dignitati angelicæ ſimilem eſſe 565.b
virginitatem conſilij, non præcepti, eſſe 569.a
virginitatem non mori 571.b
virginitatẽ etiam apud ethnicos ſummo honore potitam 573.a
virginitatem eſſe bonorum omnium præſtantiſsimum 574.b
virginitatem præſtare nuptijs 593.a
virginitatem etiam gentilibus venerabilem fuiſſe 582.b
virginitatem à Chriſto conſultam aut perſuaſam 583.b
virginitatem eſſe angelorum conuerſationem 586.a
virginitate quaſi compendio citiùs ad cælum veniri 574.b
virtus quid ſit 383.a
virtutis non eundem in veteri & nouo Teſtamento eſſe modum 579.b
virtutem nullam per ſe ad ſalutem ſufficere 210.b
virtutes quî aut quàm ſint concatenatæ 738.a
virtutes principales quæ aut q̃t 378.b 379.a
virtutes quæ quandò aut frigeſcant, aut marceſcant, aut turbentur, aut eneruentur 380.b
virtutes quæ in quibus conſiſtant 381.a
virtutes quæ quibus potiſsimùm neceſſariæ 383.b 384.a
virtutes quæ vbì ſuam ſingulæ habeant ſedem 384.a
virtutum catenatio ſeu copulatio quæ quid valeat 213.a
virtutum 4. cardinalium, ad 8. alias lepida collatio 377.b 378.
virtutes omnes, qualeſcunq; ſint, Dei dona eſſe 380.a
virtutes eas tres, iuſtitiã, charitatem, pietatem, etiam paruis in rebus magnas eſſe 410.a
viſa audita've noxia quæ, qua cogitatione repellenda 802.b 803.a
viſio Petri Publicani quæ quomodò eum conuerterit 303.a
viſio ex Cypriano contra inuitè morientes, qualis 663.b
viſio horribilis cuiuſdã morituri, per Bedam deſcripta 668.b 669.
viſio dæmonum apud inferos qualis 744.b
viſio Dei quantæ ſit pulchritudinis ſeu oblectationis 773.a
viſio Dei, quale quantúmve ſit noſtrũ bonum 773.a
viſio Dei q̃lis quantáve res 784 b
viſio Dei, quale ſit præmium & gaudium 776.a
viſiones quæ quibus aut cur proficiant 668.b
viſitatio damnatorum in tartaro, quî intelligenda 746.b 747.a
viſus aut intellectus in hoc ſeculo noſter, quantillus aut qualis 454.a
vita æterna quî & merces & gratia dicatur 24.a
vita æterna qui & quale ſit præmium 24.b
vita quæ quid à nobis exigat 128.a
vita Chriſtiano homine digna q̃ 424.b
vita mortalis quid 657.a
vita hæc præſens à quibus tantoperè ametur aut petatur 673.b

vitæ communis laus 545.b
vitæ noſtræ tempus quid ſit 655.b
vitæ æternæ ſeu beatæ pax, concordia, claritas & ſplendor qualis 762.a
vitæ beatæ q̃ vel abſint vel adſint 764.a
vitæ æternæ qualiſcunque deſcriptio 764.a
vitam æternam benè meritis & gratiã & mercedem eſſe 22.b
vitam æternam eſſe venalem 25.a
vitia quibus potiſsimùm tribus extinguantur 33.b
vitia quæ qualis ſint fauus 115.b 116.a
viuendum nobis quî ſit 3.b
viuentium huic ſeculo viſus, quãtillus aut quàm nullus 454.a
viuere in communi, qualis ſit paupertatis ſpecies 548.b
viuere ſecundùm carnem, quibus cõueniat ſolis 472.
Vlcera quæ quibus fomentis aut malagmatis curanda 123.b
vlcera quæ quomodò per eleemoſynam ſanentur 275.b 276.a
Vmbra mortis & ſempiternus honor vbi expectandus 735.b
Vnctionis extremæ vis ſeu effectus q̃lis 661.b
vniuerſale ieiunium quod 58.a
vnius ad centũ comparatiõe, ſpiritualium ad carnalia collationem intelligi 529.a
Vocandi ad cœnam aut prandium qui 17.a 351.b
vocati ad Chriſtũ, q aut cur ſimus 3.b
volucres quæ cur edi aut non edi licitæ 78.b
voluntas erga nos Dei quæ 3.a
volũtas cẽtupli voce intellecta, q̃ 529.b
voluntas nihil habendi, quantę ſit exiſtimationis 534.b
voluntas quantum qua in re habeat momenti 539.b
voluntas quæ cui ſubiecta & cõformis eſſe debeat 601.b
volũtatis bonæ vis quanta 262.b 294.a
voluntatis bonæ laus ac diuitiæ 292.
voluntatis propriæ abnegatio 603.a
voluntatis proprię abnegatores, quam regno cælorum vim inferant 604.b 605.a
voluntatis quantum vbiq; ſit momentum 747.b
voluntati Dei quantoperè obtemperandum 672.b
voluntatem hũmanam Dei gratiæ cooperari 563.b
voluntate propria retenta, non dimitti omnia 535.a
voluntariam paupertatem non omnẽ beare 539.b
voluntarios pauperes tantùm beatos eſſe 539.a
voluptas aut miſeria vitę futurę 769.a
voraginem quantam incidant, qui ſolam fidẽ ex Paulo pertinaciter aſſerunt 5.a
votum q̃d quale, aut quid exigat 521.b
votum quod quî ab Anania & Sapphira violatum 523.a
voti paupertatis violatores, Auguſtino quales 549.a
votum perpetuę continentię vndè cur fiat 567.b
votum q̃d quî Deo nuncupandũ 596.a
vouentiũ virginitatem qualis aut gloria, aut merces 567.a
vouere rem liberam, cõſilij eſſe 498.b

Vrſino cuidam presbytero apoſtolos iamiàm morituro viſos 671.b
Vſura ſeu fœnore ſuffocari & ſtrangulari homines 411.a
vſura quàm multis aut varijs in rebus fiat 412.a
vſuræ prohibitio 399.b 400.
vſuræ exibilatio & execratio 411.b
vſuræ petitionē, ſuffocationē eſſe 411.b
vſuræ & idololatriæ comparatio 413.a
vſuræ & ſuperabundantiæ nomine qd capiatur 413.b
vſuram pecuniæ, eſſe mortem animæ 410.b
vſuram nō eſſe tātùm in pecunia 413.a
vſuram in nouo & veteri teſtamento vetitam 413.b
vſuras ad eleemoſynam faciendam inutiles 284.a
vſurarij Chriſtiani quo alio nomine appellandi 411.a
vſurarij, quibus communio & ſepultura eccleſiaſtica negetur, qui 414.a
Vuis recētibus aut ſiccis veſci, quibus olìm vetitum 79.b
vulnera quæ quî per eleemoſynam curentur 275.b 276.a
vulneribus qbus quæ malagmata adhibenda 123.b
vxores, matres aut filias quas Apoſtoli pro quibus derelictis hîc receperint 529.b
Vxores'ne ſuas Apoſtoli circunduxerint 571.b
XEnocratis de vetito carnium eſu teſtimonium 40.a
xenophontis de Perſarum abſtinentia teſtimonium 39.a
ZAchæus vndè potiſsimùm dictus ſit Abrahæ filius 257.b
zachęus auaritiā qui ſuā abluerit 290.a
zachæus quid ſua Chriſto exhibita hoſpitalitate aſſecutus 295.b
zachæi laus ac pietas 297.b
zachariæ eleemoſynarij laus ac deſcriptio 300.b
Zeli & ſimplicitatis quàm ſit neceſſaria coniunctio 395.a
zenoni imperatori eleemoſynario qd miri obtigerit 315.b

ERRATA CONTEXTVS.

Meminerit lector repetenda ſibi hoc loco vniuerſa ea, quæ primi Tomi Erratis ſunt præfixa: excepto, quòd pro reſtitutione numerorum aliquot illic aſsignatorum, hîc ſolùm memoria teneat id, quod paulò ſuperiùs ante iſtius Tomi Indicem de numeris aliquot reſtituendis præmonitum eſt.

25. 25. iudica 40. 2. Eantes 43. 38. quaq; 48. 3. ergò & 62. 28. tur vber 65. 6. quitiæ 66. 28. domina 73. 21. priuatiōe maxīe vitiorū. 88. 14. inuſtā 91. 17. tran 102. 29. auſus eſt 116. 1. impinguāt 119. 15. ſubuer. 126. 2. recaleſ 127. 38. paſſioni 128. 17. mūdi illece 129. 9. Miſſis 170. 29. quādocūq; 174. 13. ſed & 177. 34. tes demem 187. 27. regio 207 14. qui alijs 212. vlt. poſſunt 213. 13. incorpo 253. 7. rierit 255. 36 natiōis 272. 1. quod 278. 14. ſequet 294. 25. potus 305. 36. fili 312. 25. tudini 322. 12. plinæ Chriſtianæ 323. 36. poterat 325. 12. tatē exquiſiuerit, intē. & vehe. inu dil. affectiōis 3 0. 16. ſolū 332. 30. moribus Eccleſiæ Catholicæ cap. 344. 34. viam 345. 13. malcolen 356. 29. quā

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

qua 402. 10. iniuſtus 19. eſt illa 444. 7. hoc quod 445 4. ...
493. 25: ſint 500. 38. habeo 511. 11. huius mundi 513. 32. ſpon...
coin 537. 1. huic 552. 21. dus eſt 571. 12. ſignificat 579. 33. ſc...
nales 591. 27. ad viduas 618. penult. res 623. 32. omnia 631. 26. h...
dies Domini 685. 7. & pur. 691. 11. die 696. 3. qui indic. 810. 10. ſua...

ERRATA ADNOTATIONVM MARGINALIVM.

5. 1. 2. Tim. 3. & lin. 4. Gen. 15. 6. 8. Gen. 12. a 48. 26. geſima. 65. 26. nium 71. 20. luūtur 104. 15. tiam 107. 19. At 153. penul. Pſal. 118. 178. ad lin. 1. tat homo ad orandū, & augeт̄ deuotio 245. 5. p̄dictionib. 291. 16. Luc. 11. 295. 8. Martini lin. 18. Martyrij lin. 22. cap. 22. & 23. 397. 9. cap. 74. & 75. 469. 1. Pſal. 118. 471. 7. cap. 2. 503. 16. quæſt. 96. 509. 11. Luc. 9. 528. 4. in lege 532. 6. ab eoq; 536. 26. Luc. 17. 555. 6. dele Niſſ. 566. 20. ta æterna 586. 19. ſoli agglu. 646. 18. Luc. 19. 647. 2. Luc. 2. 676. 22. cap. 27. 701. 11. Dan. 11. 716. 4. Pſal. 94. 737. 32. Mar. 9. 745. 9. Eſa. 14. 782. 2. Potētia 797. 11. depoſuiſſe 825. penul. 1. Cor.